

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

KOVARA KURDÎ-TÏRKÎ * KÛRDÇE-TÛRKÇE DERGÎ

1908-1909

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Lâtîn harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

KÜRD TEAVÛN VE TERAKKÎ GAZETESİ

www.arsivakurdi.org

WEŞANXANA DENG
P. O. BOX 3050
S-750 03 Uppsala
Sweden

DENG YAYINEVÎ
P. O. BOX 3050
S-750 03 Uppsala
Sweden

© M. Emîn Bozarlan, 1998

*

Tarîxa çapê:
Adar 1998

*

Baskı tarihi:
Mart 1998

*

Fyris-Tryck AB
Storgatan 30, Uppsala-Sweden

*

ISBN 91-88246-12-4

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

KOVARA KURDÎ-TİRKÎ * KÜRDÇE-TÜRKÇE DERGİ

1908-1909

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Lâtîn harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

BALKÊŞÎYEKA GİRİNG

Jibo ku mirov bikare bi hêsanî "Nûçenama Havkarî û Pêşketina Kurdan" (Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi) bixwîne û baş jê mefadar bibe, divê ku mirov berê, beşê paşîn ê vê "Pêşkêşî"yê bixwîne, ku di binê sernivîsara "Nasandina vê çapê" da hatîye nivîsîn. Ew beş, jibo xwendin û karanîna kovarê wek mifteyek, wek rêbirek e. Bê rêbirîya wî beşî, mirov nikare kovarê bi hêsanî bixwîne û baş jê mefadar bibe.

ÖNEMLİ BİR ANIMSATMA

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" nin kolaylıkla okunup ondan yararlanılabilmesi için, önce, bu "Sunuş" un son bölümünün okunması gerekir. "Bu Basımın Tanıtılması" başlığı altında yazılmış olan o bölüm, derginin kullanılması için bir anahtar, bir kılavuz niteliğindedir. O bölümün kılavuzluğu olmaksızın, derginin okunması ve ondan yararlanılması kolay değildir.

PÊŞKÊŞÎ

KOMELA HEVKARÎ Û PÊŞKETÎNA KURDAN

Di despêka(1) sedsala XX. da, serbajarê împaratorîya Osmanî Stanbol, hem ji aliyê sîyasî ve, hem jî ji aliyê çandeyî ve merkezeka gelek giring bû. Gelek rewşenbîrên gelên cure cure yên binê destê Osmanîyan li wir civîyabûn. Di nava wan rewşenbîran da bîr û bawerîya neteweyî jî belav bûbû. Wek rewşenbîrên gelên dî, gelek rewşenbîrên Kurd jî li wî bajarî gîhabûn hev. Ew rewşenbîrên Kurd, dixebitîn ku tevgereka neteweyî saz bikin û bi rîya wê tevgerê tovê bîr û bawerîya welatevînîyê û neteweevînîyê di nava gelê Kurd da biçînin. Jibo gîhana wê amancê û pêkanîna wê daxwazê jî, hêz didan xwe ku ji hemî keys û fersendên lêhatî mefadar bibin.(2)

Bi qasê ku tê zanîn, vêkxistina Kurdan a pêşîn, wek komeleyek di sala 1900'î da hatîye sazkirin. Navê wê komelê "Kürdistan Azm-i Kavî Cemiyeti"(Komela Vîna Zexm a Kurdistanê) bûye. Sazkarê wê komelê Fikrî Efendîyê Amedî(Dîyarbekrî) bûye. Em ji endamên wê komelê, tenê navê Ehmed Ramizê Licî dizanin. Lê belê ew komele di binê zordestîya rejîma Sultan Evdilhemîdê 2'yan da umirdirêj nebûye û demek paşê hatîye girtin, Ehmed Ramiz jî di sala 1904'an da revîyaye çûye Misrê, piştê ku di sala 1908'an da meşrûtîyet hatîye sazkirin, vegeşîyaye Stanbolê.(3)

Careka dî, piştê sazkirina meşrûtîyetê di nava sînorên dewleta Osmanî da keys û fersend jibo sazkirina vêkxistinek ketîye destê rewşenbîrên Kurd. Meşrûtîyet, bi peyveka dî rejîma meşrûtî, bi pêşewayîya "Komela Yekîti û Pêşketina Osmanîyan"(Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti),(4) di sala

(1) Despêk: Serê tiştekek, serê kar û xebatek, serê dewrek yan sedsalek û wd. Ev peyvekeka sazber e, ji peyvîkên "dest" û "pêk" hatîye sazkirin. Li gora bingehokên rênivîsa Kurdî, tîpa "t" ya di paşîya peyvîka "dest" da ketîye û bi wî awayî peyvîk bûye "despêk"; wek peyvîkên "desbirak", "desmal", "desmêj" û wd.

(2) Mefadar bibin: Îstîfade bikin, fêde bibînin, bibin xwedîfêde û xwedîmenfeet, bibin xwedîmefa.

(3) Zinnar Silopî, "Doza Kurdistan", rûpel 25-26; Çapxana Stewr; Bêrût, 1969.

(4) Peyvîka "terakkî" peyvîkeka Erebi ye û di wî zimanî da bi awayê "tereqqî" ye; di Tirkîya Osmanî da jî wisa dihat karanîn; lê ji ber ku di Tirkîya îroyîn da bi awayê "terakkî" tê nivîsîn, me jî li vir ew wisa nivîsî. Mana peyvîkê di Erebi da "bilindbûn" e; lê belê peyvîk di dewra Osmanîyan da wek terîmek bi mana "pêşketin" jî dihat karanîn; ji ber vê yekê, me jî li vir ew bi awayê "pêşketin" wergerand Kurdî.

1908'an da hatîye sazkin. Di despêka rejimê da, azadîyeka hema-hema bêsînor hatibû nava sînorên împêratorîya Osmanî. Jixwe prensîp û sloganên rejima nû, "azadî, biratî, wekhevî" (hürriyet, uhuvvet, müsavat) bûn. Wek ku tê zanîn, ew her sê prensîp, sê prensîpên Şorişa Fransiz a 1789'an bûn; yanî Komela Yekîti û Pêşketina Osmanîyan, Şorişa Fransiz ji xwe ra kiribû numûne û ew her sê prensîp, ew her sê peyvik ji wê şorişê girtibûn.(5) Ew her sê peyvik bûbûn slogan û li her derê împêratoriyê belav bûbûn, wek benîşt ketibûn devê her kesî.

Hingê rewşenbîrên Kurd ên welatevîn û neteweevîn ên li Stanbolê jî xebitîne ku ji wê rewş û keysa lêhatî mefadar bibin û xebateka vêxistî sererast bikin. Bi wê amancê û wê daxwazê, di binê serokîya Seyid Evdilqadirê kurê Şêx Ubeydullahê Nehrî yê Şemdinî da "Komela Hevkarî û Pêşketina Kurdan" (Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti) saz kirine û li dora wê civîyane. Merkeza wê komelê li Stanbol bûye; li gelek bajar û qesebeyên Kurdistanê jî şaxên wê hatine sazkin.

"KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ"

Komela Hevkarî û Pêşketina Kurdan, hema piştê sazûna xwe dest bi kar û xebatê kirîye. Berê berçav ê wê xebatê,(6) "Nûçenama Hevkarî û Pêşketina Kurdan" (Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi) bûye. Komelê, bi rîya wê kovarê, hem dengê gelê Kurd bilind kirîye û alûzîyên wî anîne ber çavan, daxwazên wî bi kargêrên Osmanîyan ragîhandine, hem jî hêz daye xwe ku rejima meşrûtî ya Osmanî ya nû di nava Kurdan da bide naskirin, di heqê wê da Kurdan serwext bike. Wek merkeza komelê, cîyê kargêrî û weşandina wê kovarê jî Stanbol bû; navnîşana wê jî merkeza komelê bû, ku li taxa Weznecîler a Stanbolê bû. Kovar gerçî bi navê "gazete" derdiket, lê belê kovareka hefteyî bû. Jimara pêşîn a kovarê di tarîxa 11 Zîlqe'de 1326'ê Hîcrî, 22 Çirîya Paşîn 1324'ê Romî da derketîye. Ev tarîx, li gora tarîxa Mîladî 5 Kanûna Pêşîn 1908 e. Yanî, bi peyveka kurt, kovara "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" yê di tarîxa 05/12/1908'an da dest bi derketinê kirîye û ketîye xizmeta gelê Kurd.

(5) Peyvik: Dengê ku ji devê mirov derdikeve û tenê yek maneyek dide; wek "ba", "baran", "diçe", "dixwîne", "hat", "hatin", "jîn", "pirtûk", "xwarin" û wd. Bi Erebbî "kelîme", bi Tirkî "sözcük", bi Înglîzî jî "word".

(6) Ber: Gelek maneyên vê peyvikê hene; mana wê li vir weha ye: "Fêkî, tiştê ku ji tişteki wek darek, baxçeyek, rezek, zevîyek, fabrîqeyek û wd. yan jî ji karek peyda dibe û bi destê mirov dikeve, ji mirov ra dibe desketî û qazanc". Bi Erebbî "semere, mehsûl", bi Tirkî "ürün", bi Înglîzî jî "product". Mesela, kesê ku rezek bi tevayî nekire, lê belê tenê tirîyê wî rezî jibo salek, du salan û wd. bikire, di heqê wî kesî da tê gotin "berê rez kirîye". Tişt yan karê ku ber bide, ji wî ra jî tê gotin "berdar"; mesela, ji rezekî wisa ra tê gotin "ev rezekî berdar e", ji karekî wisa ra jî tê gotin "ev karekî berdar e".

Bi wî awayî, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi", di dîroka neteweyê Kurd da bûye nûçenameya 2'yan. Wek ku tê zanîn, di dîroka neteweyê Kurd da nûçenameya pêşîn "Kurdistan" e, ku di sala 1898'an da ji aliyê rewşenbîrê Kurd Mîqdad Mîdhet Bedirxan ve li Misrê hatiye weşandin, paşê jî birayê wî Evdîrehman Bedirxan li Ewropayê heta sala 1902'yan weşandina wê domandîye. Wek ku ji tarîxên derketina wan jî dîyar e, di navbera "Kurdistan"ê û "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê da deh sal zeman derbas bûye.

BERPÎRSYAR Û NIVÎSKARÊN KOVARÊ

Berpîrsyarê "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê, hozanê Kurd ê nemir Pîremerd bûye. Wek ku tê zanîn Pîremerd, hozanê marşa "Newroz"ê ye. Ew, hem berpîrsyarê kovarê, hem jî yek ji nivîskarên wê bûye û tê da hin nivîsar û helbestên hêja nivîsîne. Hin nivîsar û helbestên wî bi Kurdî, hin jî bi Tirkîya Osmanî ne. Wî, di nivîsar û helbestên xwe da navê xwe yê rastîn Tewfîq bi kar anîye û navê xwe carna bi Tirkî "Süleymaniyeli Tevfik" yanî Tewfîqê Silêmanîyeyî, carna jî "M. Tevfik" nivîsîye.

Sernivîskarê kovarê jî Ehmed Cemîlê Amedî bûye. Nivîsarên wî gişt bi Tirkî derketine. Wî nivîskarî, navê xwe carna bi awayê "Diyarbekirli Ahmed Cemil" yanî "Ehmed Cemîlê Dîyarbekirî", carna jî tenê bi awayê "Ahmed Cemil" nivîsîye.

Tiştêkî gelek balkêş ev e ku, yek ji nivîskarên kovarê jî Bedûzzeman Seîdê Kurdî bûye. Çima em jibo nivîskarîya wî ya di vê kovarê da dibêjin "gelek balkêş"? Lewra ew bîrewer û têkoşerê Kurd ê nemir, bi raya giştî şaş hatiye nasandin. Rejîma Tirkîyê tim hêz daye xwe ku wî wek "zilamekî paşverû û kevnepêrest" bide naskirin û tim ew perçiqandîye; dîndarên Tirkan jî tim û tim xebitîne ku wî tenê wek "zilamekî dîndar û dînmîrov" bidin naskirin, Kurdîtiya wî û têkoşîna wî ya jibo Kurd û Kurdistanê veşêrin û ji ber çavan wînda bikin. Bê guman ew mirovekî dîndar bû û dînmîrovekî zanyar bû. Lê belê di eynê demê da jî rewşenbîrekî Kurd ê bîrewer bû û têkoşerekî Kurd ê têrbawerî bû. Wî, di jimara pêşîn a kovarê da nivîsareka Kurdî nivîsîye; di gelek jimarên dî da jî nivîsarên Tirkî nivîsîne. Kurdîtiya xwe jî hema hema tim digel navê xwe anîye ber çavan û navê xwe carna "Seîdê Kurdî", carna "Bedûzzemanê Kurdî", carek jî "Molla Seîd" nivîsîye.

Nivîskarek jî Ehmed Şewqîyê Herdîşî bûye. Nivîsarên wî gişt bi Kurdî ne. Ji nivîsarên wî tê zanîn ku ew, welatevîn û neteweevînekî dilsoj bûye. Wî di jimara pêşîn da dest bi nivîsînê kirîye, di jimarên dî da jî nivîsîna xwe domandîye û navê xwe carna "Ehmed Şewqî", carna "Seyyah Ehmed Şewqî" yanî "Ehmed Şewqîyê Gerok" carek jî bi Tirkî "Ercişli Ahmed Şevki" yanî "Ehmed Şewqîyê Herdîşî" nivîsîye.

Yek ji nivîskarên Kurdînivîs ji Mehmed Tahîrê Cizîrî bûye. Wî, di jimara 6'an da bi nameyeka Kurdî dest bi nivîsînê kirîye, di dûwayîya nameya xwe da jî navê xwe bi Tirkî "Diyarbakir" den Telgrafçı Mehmed Tahir Cezerî" yanî "Ji Dîyarbakirê Xebatkarê Telgrafan Mehmed Tahîrê Cizîrî" nivîsîye. Piştê wê nameya xwe jî, nivîsareka Kurdî nivîsîye; di jimara 7'an da jî nivîsîna xwe domandîye. Ji nivîsarên wî tê zanîn ku ew jî welatevîn û neteweevînekî dilsoj bûye.

Nivîskar û zimanzanê Kurd ê navdar Xelîl Xiyalî jî di kovarê da nivîsareka Kurdî nivîsîye. Ew nivîsara wî di jimara 8'an da derketîye. Wisa tê zanîn ku ew nivîsar jî aliyê karbidestên kovarê ve gelek giring hatîye dîtin ku, Kurdîya wê parçe parçe hatîye çapkirin, her parçeyek bi Tirkî jî hatîye wergerandin û wergerana her parçeyek li pey wê parçê hatîye danîn.

Bedrîyê Melatyeyî jî yek ji nivîskarên kovarê bûye. Wî, ji despêkê ve di kovarê da nivîsîye û nivîsara wî ya pêşîn di jimara pêşîn da derketîye. Nivîsarên wî gişt bi Tirkî ne. Wî, navê xwe carna bi Tirkî "Malatyalı Bedri" yanî "Bedrîyê Melatyeyî", carna jî tenê "Bedrî" nivîsîye.

Nivîskarekî dî jî Îsmail Heqî Baban bûye, ku hem endamê komelê bûye, hem jî hingê bûye Gelwekîlê Bexdayê.(7) Wî, di kovarê da nivîsarên xwe bi Tirkî nivîsîne; navê xwe jî carna bi awayê "Babanzade Îsmail Heqî", carna jî bi awayê "Baban: Îsmail Heqî" nivîsîye.

Seyfullahê Silêmanîyeyî jî yek ji nivîskarên kovarê bûye û di gelek jimarên da nivîsarên Tirkî nivîsîne. Navê xwe jî tim bi Tirkî bi awayê "Süleymaniyeli Seyfullah" nivîsîye.

Tiştêkî balkêş ê dî jî ev e ku Silêman Nezîfê Amedî jî di kovarê da çend nivîsar nivîsîne. Ew nivîsarên wî li ser rewşa Kurd û Kurdistanê ne. Di hin nivîsarên xwe da, ji ber îhmalkirina Kurdistanê rexneyên giran li karbidestên dewleta Osmanî xistîne. Wek ku tê zanîn, navê Silêman Nezîf, di destê karbidestên rejîma Tirkîyê da li dijê fikra azadîxwazîya gelê Kurd bûye alet, bûye mortal. Karbidestên wê rejîmê, Kurdîtîya Silêman Nezîf dipoşin(8) û wî wek berevanekî nejadperestîya Tirkan didin naskirin.(9) Nuha em dibînin ku Silêman Nezîf di nivîsarên xwe yê wê kovarê da hem berevanîya gelê Kurd kirîye, hem jî gelek caran navê Kurdistanê nivîsîye û di nivîsarên xwe da wek welatek qala Kurdistanê kirîye.(10)

(7) Gelwekîl: Wekîlê gel, kesê ku ji aliyê gel ve hatîye bijartin jibo ku di parlamentoyê da gel temsîl bike û bi wekîlîya gel di amadekirin û qebûlkirina qanûnan da beşdar bibe. Bi Erebi "mendûb", bi Tirkî "milletvekili" ku ew jî ji peyvikên "millet" û "wekîl" ên Erebi hatîye saz kirin, bi Înglîzî jî "deputy".

(8) Dipoşin: Vedişêtin, dinuxêfin, ji ber çavan wînda dikin, perde dikişînin ser.

(9) Berevan: Kesê ku berê tiştêk yan kesek digire û wî diparêze. Ji wî karî ra jî tê gotin "berevanî".

(10) Bi vê munasebetê divê em bêjin ku, kî dizane hêj çi rastîyên veşartî di nava rûpelên belgeyên mêjîn ên tozgirtî da hene! Eger ew belge hemî bînin dîtin, ew rastîyên veşartî jî dê bi wan ra ji tarîtiyê derkevin û bînin ber çavan.

Ji bil van nivîskaran hin nivîskarên dî jî carna di kovarê da nivîsîne; wek Süleymaniyeli Fethî(Fethîyê Silêmanîyeyî), Diyarbekirli Sakin(Sakinê Dîyarbekrî), Diyarbekirli Mezherzade Mezher(Mezherê Kurê Mezher ê Dîyarbekrî) û wd. Jibo ku ev "Pêşkêşî" pîrr dirêj nebe, em nikarin hemî nivîskaran û nivîsarên wan li vir bidin naskirin. Dema xwendevan kovarê bixwînin, dê bizanin ku kîjan nivîskar li ser kîjan babet çî nivîsîye.

BERGEHÊ KOVARÊ YÊ SÎYASÎ

Ji ber ku "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" organa resmî ya komela Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyetiyê bûye û bi navê wê komelê hatîye weşandin, di nivîsarên wê da jî sîyaseta wê komelê rû daye û hatîye ragîhandin. Wisa tê zanîn ku sîyaseta wê komelê li ser du bingehan hatîye avakirin. Yek ji wan her du bingehan, di nava çarçova meşrûtiyetê û azadiyê da yekîtiya dewleta Osmanî bûye; yek jî azadiya Kurd û Kurdistanê bûye di nava sînorên wê dewletê da.

Hêj di jimara pêşîn da Tewfîqê Silêmanîyeyî nivîsareka Tirkî ya kurt nivîsîye û tê da ew sîyaset ragîhandîye. Wî, di despêka wê nivîsara xwe da bi bîr anîye ku gelê Kurd bi daxwaza xwe ya wijdanî ketîye nava sînorên dewleta Osmanî, rexne li karbidestên Osmanîyan xistîye ku jibo pêşketina Kurdan tiştek nekirine û daye zanîn ku komela Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti dê di binê navê Osmanîtiyê da jibo pêşketina gelê Kurd bixebite.

Dîsa di jimara pêşîn da di binê sernivîsara "Belavoka Komelê"(Cem'iyetin Beyanname) da nivîsareka kurt a Tirkî derketîye. Di wê nivîsarê da dûzenname komelê hatîye bîranîn;(11) paşê hatîye ragîhandin ku di nava sinorên Osmanîyan da dê jibo pêşketina gelê Kurd di rîya medeniyetê û zanîna da xebat bê kirin. Tiştekî balkêş ev e ku di wê nivîsarê da îşaret bi alîyê du daxwazan ve hatîye kirin. Yek ew e ku îmtiyaza çu gelek li ser gelekî dî tunebe; yek jî ew e ku selahîyeta wîlayetên Osmanîyan bê zêdekirin. Ew her du daxwaz bi awayekî pîrr kurt hatine nivîsîn; lê gelek giring in û rûmeta wan gelek bilind e. Lewra bi daxwaza pêşîn wekhevîya gelan, bi daxwaza 2'yan jî tewirek nemerkezîti(edem-i merkezîyet) hatîye ragîhandin. Di dûwayiyê da hatîye gotin ku di şolên dî da komele, bernama Komela Yekîti û Pêşketina Osmanîyan(Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti) qebûl dike. Ji wê peyvê tê texmînkirin ku hevkarîyek, belkî jî peymanek di navbera her du komelan da hebûye.

(11)Dûzenname: Metnê ku awayê xebata vêkxistineka wek partîyeka siyasî yan komeleyek, madde bi madde dixê dûzenê û sererast dike, wezîfe û berpirsariya serok û kargêr û endamên wê dixê dûzenê û dide zanîn. Bi Erebi "en-nîzam'ud-daxilî", bi Tirkî "tüzük", bi İnglîzî jî "regulation".

Di jimara pêşîn da belavokeka Serokê Komelê Seyid Evdilqadir jî hatîye weşandin. Wî, di wê belavokê da qala rewşa Kurdistanê ya dema rejîma berî meşrûtiyetê kirîye û rexne li karbidestên wê rejîmê xistîye ku li Kurdistanê hin eşîret li dijê hev rakirine, her weha di navbera hin unsurên ne Musulman da jî hin lêkdan û pevçûn dane derxistin. Paşê ji karbidestên meşrûtiyetê xwestîye ku jibo pêçana birînên dewra berî meşrûtiyetê tedbîrên pêwîst bistînin û ji rîya Serqanûnê dernekevin.(12)

Di jimara pêşîn da Îsmâil Heqî Baban jî di binê sernivîsara "Kürdler ve Kürdistan" yanî "Kurd û Kurdistan" da nivîsareka Tirkî nivîsîye û di cîyekî wê nivîsarê da weha gotîye: "Kurd hêj jî Kurd e; netewetîya xwe, awa û dîtina xwe ya derîn, pênasîya(13) xwe ya maddî û manewî bi qasê zerreyek neguhartîye. Digel vê yekê jî, bi benekî zexm ê yekbûnê bi Osmanîtiyê ve girêdayî maye. Di dinyayê da çu hêzek nayê fikirandin ku bişê vê têkilhevîya kevn, vî benê zexm ê navbera Kurdîtiyê û Osmanîtiyê ji meydanê rake".

*

Di kovarê da, ji bil van nivîsarên ku me li jor qala wan kir, di gelek nivîsarên dî yên jimarên dî da jî ew sîyaset hatîye nivîsîn û hatîye ragîhandin. Ji ber ku cîyê vê "Pêşkêşî"yê ji dirêjkirinê ra dest nade, mixabîn ku em nikarin ji hemî nivîsaran numûne nîşan bidin. Jixwe xwendevan dê wan nivîsaran bixwînin û babetên wan, naverokên wan bizanin.

NAVEROKA KOVARÊ

Naveroka kovara "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê hem gelek dewlemend e, hem jî pirrbabet e. Di kovarê da ji rewşa Kurd û Kurdistanê heta rewşa dewleta Osmanî, ji şolên eskerî heta şolên çandeyî, ji xeberên Kurdistanê û Osmanîyan heta xeberên navberneteweyî, li ser gelek babetan gelek nivîsar hatine nivîsîn û xeber hatine weşandin. Ji ber ku di vê "Pêşkêşî"yê da cî tune ku em qala hemî nivîsar û xeberan bikin û ji wan numûne nîşan bidin, em'ê tenê ji hin nivîsaran bi kurtî hin numûne li vir bînin ber çavan.

- (12) Serqanûn: Qanûna bingehî ya ku awayê kargêrîya dewletek, berpirsariyê û wezîfeyên kargêrên wê dewletê, her weha jî heq û wezîfeyên hevvelatên wê sererast dike û kifş dike, dixê dîzenê û dide zanîn; bi wî awayî di serê hemî qanûnan da tê. Bi Erebi "dustûr", bi Tirkî "anayasa" bi Înglîzî "constitution".
- (13) Pênasî: Rewş û mercên ku kesek yan neteweyek dinasînin, didin naskirin, ew kes yan jî ew netewe bi wan tê naskirin. Bi Erebi "huwîyet", bi Tirkî "kimlik", bi Înglîzî jî "identity". Kaxidê resmî yê ku ayîna mirov û navê mirov li ser e û ji aliyê meqamên resmî ve tê dayîn, ji wî kaxidî ra jî tê gotin "pênasok".

Mesela, di jimara pêşîn da nivîsarek bi îmza E. E. û bi sernivîsara "Sîyasîyât" yanî "Şolên Sîyasî" derketîye. Di wê nivîsarê da hatîye ragîhandin ku dê li ser rewşa berê û ya wê demê haydarîyên pêwîst ji Kurdan ra bîn pêşkêşkirin; û haydarîyên wisa hatine nivîsîn.

Îsmail Heqî Baban jî di nivîsra xwe ya jimara pêşîn da ya bi sernivîsara "Kürdler ve Kürdistan" yanî "Kurd û Kurdistan" qala neheqî û zordestîyên rejima berê li gelê Kurd kirîye, di dûwayîya nivîsara xwe da jî daye zanîn ku divê mirov jibo belavkirina xwendinê bixebite.

Dîsa di jimara pêşîn da Ehmed Cemîlê Amedî nivîsarek bi sernivîsara "Osmanlı Amerikası ve Saadet-i Müstakbele-i Aşair" yanî "Emrîkaya Osmanî û Bextyarîya Eşîretan a Pêşedemê"(14) nivîsîye û tê da qala rewşa eşîretan kirîye; jibo pêkanîna ewletîyê di nava eşîretan da jî hin daxwaz pêşkêş kirine.(15)

Bedîuzzaman Seîdê Kurdî jî di jimara pêşîn da nivîsareka Kurdî di binê sernivîsareka Tirkî da nivîsîye; ew sernivîsara Tirkî ev e: "Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin Nasayihı" yanî "Şîretên Bedîuzzaman Mela Seîdê Kurdî". Nivîskar bi banga "ey gelî Kurdan" dest bi nivîsara xwe kirîye û tê da giringîyeka mezin daye yekbûn û xwendinê. Wî, di wê nivîsara xwe da daye zanîn ku sê cewherên Kurdan hene; yek dîne Îslamê ye, yek mirovî ye, yek jî netewetî ye, ku wî jê ra gotîye "milliyeta me". Her weha daye zanîn ku sê dijminên me hene; yek xizanî, yek nezanî, yek jî dijhevî û pevçûna xwebixwetî.(16) Di dûwayîya nivîsarê da jî şîreta xwe ya paşîn nivîsîye û ji wê şîreta xwe ra gotîye "wesiyeta paşîn"; ew şîreta wî ya paşîn ev e: Xwendin, xwendin xwendin û hevgirtin, hevgirtin, hevgirtin. Ew nivîsar bi Tirkî jî hatîye wergerandin û di jimara 2'yan da hatîye weşandin.

Silêman Nezîf jî di serê jimara 2'yan da di binê sernivîsara "Kürd ve Kürdistan" yanî "Kurd û Kurdistan" da nivîsareka Tirkî nivîsîye û tê da daye zanîn ku edebîyatzanekî mezin ê Rojavayî gotîye "çiya hêlînên azadîyê ne" û nivîsara xwe weha domandîye: "Lê belê di çiyayên Kurdistanê da têkilhevîyeka wisa fermanrewa ye ku, ewletîyê ji holê radike; ew têkilhevî jî esera îhmalkirina dewleta fermanrew ye.(17) Çima neyê gotin, çima birîn

(14) Pêşedem: Dema ku li pêşîya mirov e, dema piştê nûdemê. Ev peyvik, dijmana peyvika "mêjedem" e.

(15) Ewletî: 1- Ku mirov bawerîya xwe bi kesek yan bi tiştek yan bi rewşek bîne û pişta xwe pê girêde, xwe bispêrê. Bi Erebi "wusûq", bi Tirkî "güven", bi Înglîzî "trust". 2- Rewşa ku taluke tê da tune û mirov tê da dilbicî ye. Bi Erebi "emn", bi Tirkî "güvenlik", bi Înglîzî "security". Li vir mexsed mana 2'yan e.

(16) Xwebixwetî: Daxilî, navxweyî. Di peyveka pêşîyan a Kurdî da tê gotin "şerê xwebixwetî, kes nikare bike navbercîtî".

(17) Fermanrewa: Hakim, xwedîferman; kes yan hêz yan dewlet yan rewşa ku fermana wî/wê direwe, dimeşe. Me peyvika "fermanrewa" ya 2'yan di şûna peyvika "metbûe" ya Erebi da nivîsî.

û taluke bê veşartin? Kurd, roja ku bi daxwaza xwe ketin binê kargêrîya Osmanîyan, ji wê rojê heta nuha, rûyê kargêrîyeka bişefqet nedîtî. Hin demên der'adet ên ku bi zeman û tevgerên şexsî ve girêdayî ne, eger mirov wan deman bavêje alîyek, Kurdan di van çar sed salan da ji bil zulm û heqaretê tiştêkî dî nedîtîye".

Bedrîyê Melatyeyî jî di jimara pêşîn da dest bi nivîsarek kirîye û nivîsara xwe di jimarên 2'yan û 6'an da domandîye. Ew nivîsar, bi sernivîsara "Kürdler ve Şecaat-ı Akvam" yanî "Kurd û Mêrxasîya Gelan" derketîye. Nivîskar di wê nivîsara xwe da xwetîyên hin gelan û yên gelê Kurd dane zanîn.(18)

Tiştêkî gelek balkêş ev e ku Bedîuzzeman Seîdê Kurdî, di kovarê da berevanîya Alayên Eşîretan kirîye, ku di dewra Padîşahê Osmanî Evdilhemîdê 2'yan da ji eşîretên Kurdan hatibûn pêkanîn û ji wan ra dihat gotin "Alayên Hemîdî". Wek ku tê zanîn, ew alay di nava gel da bi xirabî hatibûn naskirin û gel li dijê wan bû. Lê belê Bedîuzzeman Seîdê Kurdî wisa nefikirîye. Wî, di jimara 2'yan da bi sernivîsara "Kürdler Neye Muhtac?" yanî "Kurd muhtacên çi ne?" nivîsareka Tirkî ya gelek balkêş nivîsîye û di wê nivîsara xwe da daye zanîn ku ji Kurdan ra yekbûn û teknîka medenîyetê pêwîst in; ragîhandîye ku xwendegha wê teknîka medenîyetê jî tenê Alayên Eşîretan in; jîyana eskerîyê şibandîye tîrêjên elektrîkê; daye zanîn ku ew tîrêjên elektrîkê, wek maddeyên kîmyayî dê di nava eşîretên Kurdan da pêwendî peyda bikin û wan bigîhînin hev.

Teşxîseka wî ya balkêş jî di wî babetî da ev e ku bi zordana koçerîyê, bi teessubê, bi bêhukumetîyê û bi xizanîya ku ji zulma hukumetê derketîye, daxwaz û xerez li hev dikevin. Yanî ji rûyê jîyana koçerî û hişkîya bîr û bawerîyan û rewşa Kurdan a bêhkumet û xizanîya ku ji zulma hukumeta Osmanîyan derketîye, xerez û daxwazên Kurdan li dijê hev radiwestin û li hev dikevin; ji ber wê yekê jî yekbûn û hevgerîtin di nava Kurdan da pêknayê. Di dûwayîya nivîsara xwe da jî yekbûn wek unsurekî jîyanê qebûl kirîye; yekbûn şibandîye koşkek, Alayên Eşîretan û eskerîya ku hemî unwanan zorbirî dike, ew jî şibandîne hîm û qatîyên wê koşkê. Li vir tiştê balkêş ev e ku nivîskar, "unwan"ên ku bi jîyana eşîrîyê derdikevin pêş, ên wek begîrî û axatîyê, yek ji nexweşîyên wisa teşxîs kirîye ku li ber yekîtîya Kurdan bûne rêgir. Nivîskar, her weha tespît kirîye ku ew nexweşî bi zorbirîna wan unwanan tê dermankirin, havila wê dermankirinê jî di jîyana eskerîyê da dîtîye; lewra ew jîyan, mirovan hîne jîyana tevayî dike.

Seîdê Kurdî, ji gelwekîlên Meclisa Osmanîyan ra bi Tirkî nameyeka vekirî jî nivîsîye. Ew name bi sernivîsara "Hatıra-ı Diyanet, Bedîüzzaman

(18) Xwetî: Rewş û halê ku çawayî dide kesek yan tiştêk; rewş û halê ku nîşan dide ku kesek yan tiştêk çawa ye. Bi Erebi "mahiyet", bi Tirkî "özellik", bi İnglîzî jî "quality".

Said-i Kürdî'nin Meb'usana Hitabı" yani "Bîranîna Dîyanetê, Peyva Bedûzzeman Seîdê Kurdî ji Gelwekîlan ra" di du beşan da, di jimarên 3'yan û 4'an da hatîye çapkirin. Nivîskar di wê nama xwe da ji gelwekîlan ra gelek tewsiye û pêşniyaz pêşkêş kirine, di dûwayîye da jî peyv anîye ser rewşa Kurd û Kurdistanê û dîsa pêşniyaz kirîye ku Alayên Hemîdî, bi munasebeta eskerîye, di dibistanên xwe da hem dersa dînî bidin, hem jî jibo medenîyetê teknîkên pêwîst bidin fêrkirin.

Di wê dîtîne da Bedûzzeman ne tenê bûye; hin nivîskarên dî jî ew dîtin ragîhandîne û berevanîya wan alayan kirine. Mesela, Fethîyê Silêmanîyeyî jî, di nivîsara xwe ya jimara 2'yan da, ku bi sernivîsara "Aşayir Askerîlîği" yanî "Eskerîya Eşîretan" derketîye, ew dîtin daye zanîn û ragîhandîye ku ji Kurdan ra eskerîya eşîretan pêwîst e.

Tê zanîn ku jibo pêkanîna yekbûnê di nava Kurdan da, gîyanê jîyan û xebata tevayî ye ku jîyana eskerîye dide mirovan, pêwîst hatîye dîtin.

Di jimara 3'yan da Îsmâîl Heqî Baban, di nivîsara xwe ya bi sernivîsara "Kürdçeye Dair" yanî "Li Ser Zimanê Kurdî" da, tilîya xwe danîye ser şola zimanê Kurdî. Nivîskar di wê nivîsara xwe da bi bîr anîye ku, gelên ne Musulman ên nava sînoren Osmanîyan ên wek Bulgaran, Ermenîyan û Roman di dibistanên xwe da bi zimanên xwe dixwînin; daye zanîn ku ji ber ku Erebî zimanê dînî ye, Tirkî jî zimanê resmî ye, heqê Ereban û Tirkan jî heye ku bi zimanên xwe bixwînin; ragîhandîye ku gelên Musulman ên wek Kurdan û Lazan û Arnawudan ji wî heqê bêpar mane û daxwaz kirîye ku ji wan ra jî ew heq bê naskirin; di dûwayîya nivîsarê da jî ji Kurdan xwestîye ku giringî bidin zimanê xwe, rêzimaneka Kurdî amade bikin û dîroka Kurdistanê binivîsin.

Dîsa di jimara 3'yan da Ehmed Şewqî jî nivîsareka Kurdî bi sernivîsara "Gelî Welatîya" nivîsiye û tê da qala paşvemana Kurdistanê kirîye. Nivîskar di dûwayîya wê nivîsara xwe da peyv anîye ser yekbûn û hevgerîna Kurdan; daye zanîn ku çî qas pêşketin û qencî hene, berê xwe dane Kurdistanê û jibo hatina xwe du tiştan dixwazin; yek parastina şerîetê ye, yek jî hevgerîna û yekbûn e.

Di jimara 7'an da Silêman Nezîf bi sernivîsara "İzmir Kürdistan Değil" yanî "İzmîr ne Kurdistan e" nivîsareka Tirkî ya gelek balkêş nivîsiye. Nivîskar di wê nivîsarê da ragîhandîye ku, Gelwekîlê İzmîrê Seyid Beg di Meclisa Osmanîyan da peyivîye û rexne li hukumetê xistîye ku guh nade İzmîrê, û gotîye "İzmîr ne Kurdistan e"; bi wî awayî Kurdistan biçûk xistîye û daye zanîn ku guhnedana Kurdistanê tişteki siriştî ye. (19) Silêman Nezîf di nivîsra xwe da rexne li wî gelwekîlî xistîye û daye zanîn ku divîya ew gelwekîl ew qas teng nefikirîya û bigota "çima li Kurdistanê ew qas zulm û wêrankirin heye?"

(19) Siriştî: Tebîî. Ji tebîet ra jî tê gotin "sirişt".

Di jimara 8'an da nivîsareka Xelîl Xiyalî bi Kurdî derketîye. Nivîskar di wê nivîsara xwe da berê pesnê welêt daye, paşê qala dewra berî mşrûtîyetê kirîye û ragîhandîye ku hukumeta zalim Kurd li dijê hev rakirine, ew zalim şibandine Fîr'ewn, û daye zanîn ku wan warên Kurdan wêran kirine, jinên wan jinebî û zarûkên wan sêwî hîştine. Paşê ji Kurdan xwestîye ku dûwayî li şer û pevçûnên xwebixwetî bînin û destên xwe bidin hev, wek Tirkên û Ereban û Arnawudan bixebitin; her weha daxwaz kirîye ku dibistanan vekin û zarûkên xwe bidin xwendin.

Wek ku me berê jî da zanîn, ew nivîsara Xelîl Xiyalî parçe parçe bi Tirkî jî hatîye wergerandin û ew wergeranên Tirkî digel parçeyên Kurdî hatine weşandin.

Di jimara 9'an da nivîsareka Ehmed Şerefexan jî bi Tirkî derketîye. Wî, navê xwe bi awayê "Bitlis'te Şeref Xan Evlâdından: Ahmed" yanî "Li Bedlîsê ji Ewladên Şeref Xan: Ehmed" nivîsîye. Nivîskar di despêka nivîsara xwe da daye zanîn ku Hîlmîyê Selanîkî di rojnameyek da nivîsarek nivîsîye û li ser gelê Kurd pîrr zimandirêjî kirîye. Ehmed Şerefexan di wê nivîsara xwe da bersîva wan zimandirêjîyên wî daye.

HÊVÎ Û DİLŞAYÎYA GELÊ KURD

Di kovara "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" yê da, ji bil nivîsaran, li ser bûyerên Kurdistanê û Osmanîyan û welatên di gelek zehêr jî derketine. Her weha, gelek tîlgraf û nameyên xwendevanan jî hatine weşandin. Ew tîlgraf û name ji herêmên Kurdistanê yên cure cure hatine şandin. Hin ji alîyê hin kesan ve, hin jî ji alîyê şaxên herêmî yên komela Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyetiyê ve hatine nivîsîn.

Ji wan tîlgraf û nameyan bi awayekî pîrr zelal û vekirî tê famkirin ku sazkirina komela Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyetiyê, li her derê Kurdistanê di nava kîtleyên gelê Kurd da dilşayî û kêfxweşî û hêvîyeka gelek mezin çêkirîye. Dîsa ji wan bi awayekî pîrr vekirî tê famkirin ku li gelek herêmên Kurdistanê şaxên wê komelê hatine sazkirin û di nava gel da dest bi zebatê kirine.

Tiştêkî gelek balkêş jî ev e ku li hin bajarên Kurdistanê şaxên komelê ji alîyê me'mûrên Kurd ve û di binê serokîya hin me'mûran da hatine sazkirin; tewr hin ji wan, di binê serokîya hin miftîyan da hatine sazkirin û wan miftîyan jî ew sazkirin bi tîlgrafan bi merkeza komelê dane zanîn, ew tîlgrafên wan jî di kovarê da hatine weşandin. Mesela, şaxa komelê ya Amedê di binê serokîya Miftî Subhî da hatîye sazkirin û tîlgrafên wî yên di heqê wê yekê da di jimarên 4'an û 5'an da hatine weşandin.

Tiştêkî di yê ji vê yekê jî balkêştir ev e ku li hin bajarên Kurdistanê, Mesela li Amedê û Bedlîsê di merasima vekirina şaxên komela Kürd Teavün

ve Terakkî Cem'iyetiyê da walî, fermandarê eskerîyê û hin karbidestên resmî yên dî jî beşdar bûne. Ew xeber jî bi têtgrafan ji kovarê ra hatine şandin û ew têtgraf di jimarên 5'an û 6'an da derketine. Ev jî bi eşkeratî nîşan dide ku di dewra Osmanîyan da hebûna gelan nedihat înkarkirin; sîyaseta înkarkirina hebûna gelan piştê sala 1923'yan dest pê kir û ji aliyê rejima Tirkîyê ve hêj jî tê meşandin.

*

Ew têtgraf û nameyên ku di kovarê da hatine çapkirin, bi awayekî vekirî nîşan didin ku, hilweşîna îstîbdadê û sazkirina meşrûtiyetê di nava sînorên Osmanîyan da, li Kurdistanê jî rê ji kêfxweşîyeka mezin û bêsinor ra vekirîye, li hemî cîyên welêt kîtleiyên gelê Kurd rakirine ser lîngan. Lê belê gelek mixabin ku demeka kurt paşê, Komela Yekîtî û Pêşketina Osmanîyan(Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti), ku bi rastî ji aliyê cûntayek ve dihat îdarekirin, li wê kêfxweşî û hêvîya gelê Kurd jî, li hêvî û kêfxweşîya hemî gelên Osmanî yên dî jî bêbextî kir û ew azadîya ku digel meşrûtiyetê hatibû, gişt ji holê rakir û di şûna wê da dîktatorîyeka wisa xwîni saz kir ku, wan gelan xwezîya xwe bi dewra îstîbdadê anî.

Di binê wê dîktatorîya xwîni da hêvîya gelê Kurd bi qetlîaman, bi sêpîyên idamê, bi girtin û îşkence û cînayetan, bi cîhilkirin û wêrankirinê hat fetisandin. Wê rejima xwîni, tenê li Bedlîsê di sala 1913'an da 18 rewşenbîrên Kurd ên welatevîn û qedirbilind idam kirin, 150 kes jî cîhil kirin.(20)

NEH JIMAR

Ji kovara "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê tenê neh jimar gîhane dema me. Ew her neh jimar, wek berhevokek, digel jimara pêşîn a kovara "Hetawi Kurd" a ku di sala 1913'an da derketîye, li Almaniyayê, di Enstîtuya Rojhilatnasîyê ya Zanîngeha Munîhê da ne. Berê haya min ji wê berhevokê tunebû. Di sala 1985'an da dema min cildê pêşîn ê kovara "Jîn"ê derxist, min yek ji wî cildî ji dostê gelê Kurd ê hêja, Kurdolog û Rojhilatnasê Hollandî Berrêz Martin van Bruinessen ra şand. Hingê wî ji min ra name nivîsî û bi min da zanîn ku berhevokeka "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê di Enstîtuya Rojhilatnasîyê ya Zanîngeha Munîhê da heye, pirsî ku haya min ji wê berhevokê heye yan na, û da zanîn ku ew dikare ji min ra fotoqopîyeka wê bişîne.

(20) Jibo haydarîyên fire di heqê wê bûyerê da, binêrin: Law Reşîd, nivîsara Tirkî ya bi sernivîsara "Bir Hikâye-i Tarih"(Bir Tarih Olayı) yanî "Çîrokeka Dîrokê", "Jîn", kovara Kurdî-Tirkî, cild 4, jimar 16, r. 719-721, 738-740; û jimar 17, r. 752-757, 770-775; wegêrê tîpên Latîni: M. Emîn Bozarlan; Weşanxana Deng, Uppsala-Swêd, 1987.

Ez bi wê xeberê gelek kêfxwş bûm û min jê tika kir ku ji min ra fotoqopîyeka wê bişîne, yan jî navnîşana wê enstîtuyê bi min bidezanîn, da ku ez fotoqopîyeka wê berhevokê bixwazim. Martin ji kerema xwe fotoqopîyeka wê berhevokê ji min ra da derxistin û şand. Lê belê gelek mixabin ku ew fotoqopî baş derneketibû û xebata li ser wê gelek zor bû, tewr li ser hin rûpelên wê xebat bêmikûn bû. Ji ber wê yekê, min paşê mîqrofilmeka wê berhevokê da girtin, min ji wê mîqrofilmê jî fotoqopî da derxistin û ez li ser wê xebitîm.

Ji ber ku zanyarê hêja Martin van Bruinessen ez ji hebûna wê berhevokê haydar kirim û fotoqopîyeka wê ji min ra şand û bi wî awayî rê ji xebata min a li ser vê kovarê ra vekir, ez jê ra gelek sipasên xwe pêşkêş dikim.

*

Wek ku me da zanîn, di wê berhevokê da neh jimarên kovarê hene. Jimara 9'an a di wê berhevokê da, jimara paşîn e. Gelo kovarê piştê wê jimarê jî weşandina xwe domandîye yan na? Eger domandîye, gelo bi tevayî çend jimar derketîye û jimarên dî yên piştê jimara 9'an li kêderê ne? Gelek mixabin ku bersîva van pirsan jibo me ne zelal e. Welew ku kovarê piştê jimara 9'an weşandina xwe domandibe jî, gelek mixabin jimarên wê yên piştê ya 9'an negîhîştine dema me û destê me.

Wek ku min li jor jî nivîsî, dema ez ji hebûna wê berhevokê haydar bûm û fotoqopîya wê gîhîşt destê min û paşê jî min mîqrofilma wê da derxistin, "Jîn" di destê min da bû. Piştê ku min ew di pênc cildan da ji nû ve çap kir û di sala 1988'an da çapkirina wê temam kir, ez li ser "Kurdistan"ê xebitîm, ku nûçenama Kurdî ya pêşîn e di dîrokê da; min ew jî di sala 1991'ê da di du cildan da ji nû ve çap kir. Piştê hingê jî ez li ser dastana neteweyî ya Kurdî "Mem û Zîn"ê xebitîm û di sala 1995'an da min ew ji nû ve çap kir.

Min divîya ku ez piştê wê jî li ser kovara Kurd a navdar "Rojî Kurd" bixebitîm, ku di sala 1913'an da ji aliyê "Komela Hêvî"yê ve hatîye weşandin. Lê piştê ku ez ji hebûna "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"yê haydar bûm û mîqrofilma wê gîha destê min, min bername xwe guhart û ev kovar xist pêşîya "Rojî Kurd". Lewra ev, pênc sal berî wê derketîye; nuha jî divê berî wê derkeve.

NASANDINA VÊ ÇAPÊ

Wek ku tê zanîn, di dewra Osmanîyan da di zimanên Kurdî û Tirkî da tîpên Erebi dihatin karanîn, pirtûk û kovar û wd. jî bi wan tîpan dihatin çapkirin. Ji ber wê yekê, wek hemî kovarên Kurdan ên wê demê, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" jî bi tîpên Erebi hatîye weşandin. Zimanê kovarê Kurdî û Tirkî bûye. Lê belê piraînya nivîsar û xeberên wê bi Tirkî hatine nivîsîn; ew Tirkî jî Tirkîya Osmanî ye.

Xebata me li ser kovarê weha bû:

Me hemî nivîsar û xeberên her neh jimarên kovarê, berê ji tîpên Erebi wergerandin tîpên Latîni; me nivîsarên Kurdî bi Kurdî, yê Tirkî jî bi Tirkî wergerandin tîpên Latîni.

Ji ber ku piraniya xwendevanên îroyîn Tirkîya Osmanî fam nakin, me hemî nivîsar û xeberên bi Tirkîya Osmanî ji wî zimanî wergerandin Tirkîya îroyîn jî. Bi wê wergerandinê, îmkân ji xwendevanan ra çêbû ku wan bixwînin û fam bikin. Me wergeranên her jimarek, di dûwayîya orîjînalên wê jimarê da bicî kirin. Bi vî awayî, îmkân ji xwendevanan ra çêbû ku nivîsar û xeberên bi Tirkîya Osmanî yê orîjînal û wergeranên wan ên bi Tirkîya nû di eynê jimarê da bibînin û bidin ber hev, qiyas bikin.

Gerçi piraniya xwendevanên îroyîn Tirkîya Osmanî fam nakin û ji ber wê yekê, wergerandina nivîsar û xeberên Osmanî bo tîpên Latîni ne pirr pêwîst bû, wergerandina wan yekser bo Tirkîya îroyîn bes bû; lê ji ber ku ew êdî bûne belgeyên dîrokî, me xwest ku ew bi zimanê xwe yê orîjînal jî bigîjin destê xwendevanan. Xasma jibo lêger û pisporan, ev gelek pêwîst e. Ji ber vî semedî, me ew hem wergerandin tîpên Latîni, hem jî wergerandin Tirkîya îroyîn.

Lê herçî nivîsar û xeberên Kurdî, piştê ku me ew wergerandin tîpên Latîni, ne pêwîst bû ku em wan wergerînin Kurdîya xwerû jî. Di wan nivîsaran da hin peyvîkên Erebi û Farisî hene; me jibo îzahkirin û zelalkirina wan peyvikan jêrenotên pêwîst nivîsîn. Xwendevan dikarin bi alîkarîya wan jêrenotan maneyên wan peyvikan fam bikin.

*

Jibo îzahkirin û zelalkirina hin tarîxan, navan, bûyeran, îdyoman û peyvikan, nivîsîna jêrenotna pêwîst bû. Me li cîyên wisa jî jêrenot nivîsîn. Jêrenotên li ser nivîsar û xeberên Kurdî bi Kurdî, yê li ser nivîsar û xeberên Tirkî jî bi Tirkî hatin nivîsîn. Jimarên jêrenotan di serê her jimareka kovarê da bi jimara "1"ê dest pê dikin û heta dûwayîya wê jimarê dom dikin; di serê jimara pey wê da dîsa bi "1"ê dest pê dikin.

Di serê jimarên kovarê da tarîxên Hîcrî û Romî pêkve hatine nivîsîn. Me hevberên wan ên bi tarîxa Mîladî, bi jêrenotan dan zanîn. Lê tarîxên di nivîsar û xeberan da, me hevberên wan li ber wan di nava hîvikan da nivîsîn.

*

Me jimarên rûpelan ên giştî, ji serê vê "Pêşkêşî"yê heta rûpela paşîna kovarê li goşeyên rûpelan wek jimarên zincîrkirî bi reqemên adetî nivîsîn; weha: "1, 2, 3, 4, 5..." Ji bil wan jimarên zincîrkirî, me jibo rûpelên her yekê ji vê "Pêşkêşî"ya Kurdî û wergerana wê ya Tirkî ya bi navê "Sunuş", li nivên rûpelan jimarên taybetî bi reqemên adetî yê di nava du xêzikan da danîn; weha: "-1-, -2-, -3-, -4-, -5-..." Ev jimarên weha jibo her jimareka kovarê jî hatin nivîsîn. Ev jimar di despêka "Pêşkêşî"ya Kurdî da dest pê dikin û di paşîya wê da diqedin; di despêka "Sunuş" a Tirkî da dest pê dikin

û di paşîya wê da diqedin; di serê her jimareka kovarê da dest pê dikin û di paşîya wê da diqedin. Me jibo wergeranên bi Tirkîya nû jî, li nivên rûpelan jimarên taybetî bi reqemên Romî yên di nava du xêzikan da nivîsîn; weha: "–I–, –II–, –III–, –IV–, –V–..." Ev reqem jî di serê wergerana Tirkî ya her jimarek da dest pê dikin, di paşîya wê wergeranê da diqedin.

*

Jibo ku jimarên kovarê yên orîjînal ên bi tîpên Erebi bigîjin destê xwendevanan û wek belgeyên dîrokî jîyana xwe bidomînin, me di dûwayîya kovarê da ew jimarên orîjînal ên bi tîpên Erebi jî çap kirin. Xwendevanên ku bi tîpên Erebi dizanin, dikarin yekser wan bixwînin. Her weha, pispor û lêgerên ku bi tîpên Erebi dizanin, ew jî dikarin yekser li ser wan jimarên bixebitin û lêgerîn bikin.

Ji ber ku tîpên Erebi ji alîyê rastê ve tîpên xwendin û rûpelên bi wan tîpan jî ji alîyê rastê dest pê dikin û ber bi alîyê çepê dom dikin, me jimarên orîjînal ên bi tîpên Erebi jî ji alîyê rastê ber bi alîyê çepê rêz kirin. Bi wî awayî, dema xwendevan vê çapa nû ya kovarê ji alîyê çepê ve vekin, dê jimarên bi tîpên Latîni li pey hev bibînin; lê dema ji alîyê rastê ve vekin, dê jimarên bi tîpên Erebi li pey hev bibînin.

*

Ev çapa nû ya "Kürd Teavûn ve Terakkî Gazetesi" yê li gora bernamêyeka wisa hat amadekirin ku, berî Newroza sala 1998'an derkeve û di 100 salîya rojnamevanîya Kurd da û di 90 salîya xwe da bigîje destê xwendevanan. Wek ku tê zanîn, rojnama Kurdî ya pêşîn di dîrokê da "Kurdistan" e, ku di sala 1898'an da ji alîyê Mîqdad Mîdhet Bedîrxan ve li Misrê hatîye weşandin. Deh sal piştê wê, "Kürd Teavûn ve Terakkî Gazetesi" derketîye, deh sal piştê wê jî "Jîn" derketîye. Bi wî awayî, di sala 1998'an da sê salveger digîjin hev: Salvegera 100'î ya "Kurdistan"ê, salvegera 90'î ya "Kürd Teavûn ve Terakkî Gazetesi" yê, salvegera 80'î ya "Jîn"ê.

Me "Kurdistan" û "Jîn" berê wergerandibûn tîpên Latîni û ji nû ve çap kiribûn û gîhandibûn destê xwendevanan; nuha jî em dixebitin ku "Kürd Teavûn ve Terakkî Gazetesi" yê di sala 1998'an da bigîhînin destê xwendevanan. Bi wî awayî, ev her sê kovarên giring û rûmetbilnd, dê bi hev ra di salvegera xwe da û di 100 salîya rojnamevanîya Kurd da beşdar bibin, di wê salvegerê da ji xwendevanên Kurd ra û bi giştî ji gelê Kurd ra wek sê dîyarîyan bînin pêşkêşkirin.

11/09/1997

M. Emîn Bozarslan

SUNUŞ

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ CEMİYETİ

XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devletinin başkenti İstanbul, siyasal ve kültürel yönden çok önemli bir merkezdi. Osmanlı imparatorluğunun sınırları içindeki diğer halkların aydınları gibi, birçok Kürd aydını da o kentte biraraya gelmişlerdi. O Kürd aydınları, bir ulusal hareket kurmak ve o hareket yoluyla, Kürd halkı içinde yurtseverlik ve ulusseverlik tohumunu ekmek istiyorlardı. O amaca ulaşmak ve o isteği yerine getirmek için de, tüm elverişli fırsatlardan yararlanmaya çalışıyorlardı.

Bilindiği kadarıyla ilk Kürd örgütü, 1900 yılında bir dernek olarak kurulmuştur. O derneğin adı, "Kürdistan Azm-i Kavî Cemiyeti"(Kürdistan Güçlü İrade Derneği) idi, kurucusu da Amedli(Diyarbakırlı) Fikri Efendi'ydi. O derneğin üyelerinden, yalnızca Liceli Ahmed Ramiz'in adını biliyoruz. Ne var ki o dernek, Sultan 2. Abdülhamid rejiminin baskısı altında uzun ömürlü olamamış ve bir süre sonra kapatılmış, Ahmed Ramiz de 1904 yılında Mısır'a kaçmış ve 1908 yılında meşrutiyetin kurulmasından sonra İstanbul'a dönmüştür.(1)

Bir daha, Osmanlı Devletinde meşrutiyetin kurulmasından sonra bir örgüt kurmak için Kürd aydınlarının eline elverişli fırsat geçmiştir. Meşrutiyet, bir başka deyişle meşrutî rejim, "Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti"nin öncülüğünde 1908 yılında kurulmuştu. Rejimin başlangıcında, Osmanlı sınırlarının içine hemen hemen sınırsız bir özgürlük gelmişti. Zaten yeni rejimin ilke ve sloganları, "özgürlük, kardeşlik, eşitlik"(hürriyet, uhuvvet, müsavat) idi. Bilindiği gibi o üç ilke, 1789 Fransız devriminin üç ilkesiydi; yani Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti, Fransız devrimini kendine örnek yapmış ve o üç ilkeyi, o üç sözcüğü o devrimden almıştı. O üç sözcük slogan olup imparatorluğun her yerine yayılmış, sakız gibi herkesin ağızına düşmüştü.

Kürd yurtsever ve ulussever aydınları da o elverişli fırsattan yararlanıp örgütlü bir çalışma düzenlemeye çalışmışlardır. O amaç ve istekle, Şemdînanlı Şeyh Übeydullah-ı Nehrî'nin oğlu Seyyid Abdülkadir'in başkanlığı altında "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"(Kürd Dayanışma

(1) Zinnar Sılopî, "Doza Kurdistan"(Kürdistan Dâvası), s. 25-26; Stewr Matbaası; Beyrut, 1969.

ve Gelişme Derneği) adlı bir dernek kurmuşlardır.(2) O derneğin merkezi İstanbul'daydı; Kürdistan'ın birçok kent ve kasabasında da şubeleri kurulmuştu.

"KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ"

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti, kuruluşundan hemen sonra çalışmaya başlamış ve o çalışmanın somut ürünü, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" olmuştur. Dernek o dergi aracılığıyla, hem Kürd halkının sesini yükseltmiş, hem de Osmanlıların yeni rejimi olan meşrutiyeti Kürdler arasında tanıtmaya ve o konuda onları bilgilendirmeye çalışmıştır. Derginin yönetim yeri de Derneğinki gibi İstanbul'du; adresi de İstanbul'un Vezneciler semtindeki Dernek merkeziydi. Dergi, gerçi "gazete" adıyla yayınlanıyordu, ama haftalık bir dergiydi. Derginin ilk sayısı Hicrî 11 Zilkade 1326, Rumî 22 Kasım 1324 tarihinde çıkmıştır. Bu, Milâdî tarihe göre 5 Aralık 1908'dir. Yani "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" 5 Aralık 1908 tarihinde yayınlanmaya başlayıp Kürd halkının hizmetine girmiştir.

Öylece, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi", tarihte ikinci Kürd yayın organı olmuştur. Bilindiği gibi, tarihteki ilk Kürdçe yayın organı, 1898 yılında Mikdad Midhat Bedirhan tarafından Mısır'da yayınlanan ve sonra da kardeşi Abdurrahman Bedirhan tarafından Avrupa'da 1902 yılına dek yayını sürdürülen "Kürdistan" gazetesidir. "Kürdistan" ile "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" arasında 10 yıllık zaman geçmiştir.

DERGİNİN SORUMLUSU VE YAZARLARI

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin sorumlusu, asıl adı Tefvik olan ölümsüz Kürd şairi Pîremerd'di. Bilindiği gibi, ünlü "Newroz" marşının şairi de olan Pîremerd, derginin hem sorumlusu, hem de yazarlarından biriydi ve dergide bazı değerli yazı ve şiir yazmıştır. Yazı ve şiirlerinin bir bölümü Kürdçe, bir bölümü de Osmanlı Türkçesiyle yayınlanmıştır. O, yazı ve şiirlerinde asıl adını kullanmış ve adını bazen "Süleymaniyeli Tefvik", bazen de "M. Tefvik" biçiminde yazmıştır.

Derginin başyazarı ise Amedli Ahmed Cemil'di, ki yazılarının hepsini Türkçe olarak yayınlamış ve adını bazen "Diyarbakirli Ahmed Cemil", bazen de sadece "Ahmed Cemil" biçiminde yazmıştır.

(2) Buradaki "gelişme" sözcüğü, derneğin adındaki "terakkî" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır. Arapça olan "terakkî" sözcüğünün sözlük anlamı "yükselme"dir; ancak sözcük, Osmanlılar döneminde bir terim olarak "gelişme, kalkınma" anlamında da kullanılmış olduğundan, biz de burada "gelişme" olarak çevirdik.

Çok ilginçtir ki derginin yazarlarından biri de Bediüzzaman Said-i Kürdî'ydı. O'nun bu dergideki yazarlığına niçin "çok ilginç" diyoruz? Çünkü o ölümsüz Kürd düşünürü ve mücadele adamı, kamuoyuna yanlış tanıtılmıştır. Türkiye rejimi, kendisini hep "gerici bir adam" olarak tanıtmaya çalışmış ve hep ezmiştir; Türk dindarları ise kendisini hep yalnızca "bir dindar ve din adamı" olarak tanıtmaya, Kürdlüğünü, Kürdler ve Kürdistan için yaptığı mücadeleyi gizleyip gözlerden uzak tutmaya çalışmışlardır. Kuşkusuz, kendisi dindar bir insandı ve bilgin bir din adamıydı. Ama aynı zamanda da düşünür bir Kürd aydını ve inançlı bir Kürd mücadele adamıydı. O, derginin ilk sayısında Kürdçe bir yazı, diğer birçok sayıda da Türkçe yazılar yazmıştır. Hemen hemen her zaman Kürdlüğünü de adıyla birlikte gözler önüne getirmiş ve adını bazen "Said-i Kürdî", bazen "Bediüzzaman-ı Kürdî", bir kez de "Molla Said" biçiminde yazmıştır.

Bir başka yazar da Herdişli(Ercişli) Ahmed Şevki'ydı. Kendisinin tüm yazıları Kürdçedir. Yazılarından, içten bir yurtsever ve ulussever olduğu anlaşılmaktadır. O, ilk sayıda yazmaya başlamış ve diğer bazı sayılarda da yazmayı sürdürmüştür; adını da bazen "Ahmed Şevki", bazen "Seyyah Ahmed Şevki", bir kez de "Ercişli Ahmed Şevki" olarak yazmıştır.

Kürdçe yazarlardan biri de Cizreli Mehmed Tahir'di. O, 6. sayıda Kürdçe bir mektupla yazmaya başlamış, mektubunun sonunda adını "Diyarbakir'den Telgrafçı Mehmed Tahir Cezerî" olarak yazmış, mektubundan sonra bir de Kürdçe yazı yazmış, 7. sayıda da yazmayı sürdürmüştür. Kendisinin de içten bir yurtsever olduğu, yazılarından anlaşılmaktadır.

Kürd yazarı ve dilbilimcisi Halil Hayalî de dergide bir Kürdçe yazı yazmış ve o yazısı 8. sayıda yayınlanmıştır. Anlaşıldığına göre o yazı, derginin yöneticileri tarafından çok önemli bulunmuş ki, Kürdçesi parça parça basılmış ve her bir parçası Türkçeye de çevrilip, Kürdçe parçalarının sonlarında yayınlanmıştır.

Malatyalı Bedri de derginin yazarlarından biriydi. Kendisi baştan beri yazmış ve ilk yazısı derginin ilk sayısında çıkmıştır. Yazılarının hepsi Türkçedir. Adını da bazen "Malatyalı Bedri", bazen de sadece "Bedri" biçiminde yazmıştır.

Diğer bir yazar da, derneğin üyesi olan ve o sıralarda Bağdad Milletvekili olarak seçilen İsmail Hakkı Baban'dı. Kendisi dergide yazılarını Türkçe yazmış, adını da bazen "Babanzade İsmail Hakkı", bazen de "Baban: İsmail Hakkı" olarak yazmıştır.

Süleymaniyeli Seyfullah da derginin yazarlarından biriydi. Kendisinin de birçok sayıda Türkçe yazıları yayınlanmış; adını da "Süleymaniyeli Seyfullah" biçiminde yazmıştır.

Bir başka ilginç nokta da, Amedli Süleyman Nazif'in de dergide, Kürdlerin ve Kürdistan'ın durumu konusunda birkaç yazı yazmış olmasıdır. Kendisi, Kürdistan'ın ihmal edilmesinden ötürü Osmanlı devletinin yöneticilerine ağır eleştiriler yöneltmiştir. Bilindiği gibi Süleyman Nazif'in adı, Türkiye rejimi yöneticilerinin elinde, Kürd halkının özgürlük istemine karşı hep alet olarak, kalkan olarak kullanılmıştır. O rejimin yöneticileri, Süleyman Nazif'in Kürdlüğünü gizleyip, kendisini Türk ırkçılığının bir savunucusu olarak tanıtmaktadırlar. Oysa şimdi görüyoruz ki Süleyman Nazif, dergideki yazılarında hem Kürd halkını savunmuş, hem de birçok kez Kürdistan'ın adını yazmış ve yazılarında Kürdistan'dan bir ülke olarak söz etmiştir.(3)

*

Adlarını yukarıda yazdığımız yazarlardan başka, kimi yazarlar da arasına dergide yazmışlardır. Örneğin Süleymaniyeli Fethi, Diyarbakirli Sakin, Diyarbakirli Mazharzade Mazhar vb. Ancak bu "Sunuş" un yeri fazla uzatılmaya elverişli olmadığından, tüm yazarları ve yazılarını burada tanıtmamıza olanak yoktur. Okuyucular dergiyi okudukları zaman, hangi yazarın hangi konuda neler yazdığını zaten bileceklerdir.

DERGİNİN SİYASAL YÖNÜ

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyet'nin resmî organı olduğu ve onun adına yayınlandığı için, yazılarında da o derneğin siyaseti yansıtılıp açıklanmıştır. Öyle anlaşılıyor ki o derneğin siyaseti iki temel üzerine yapılandırılmıştır. O temellerden biri, meşrutiyet ve özgürlük çerçevesi içinde Osmanlı Devletinin birliği; öbür temel de, o devletin sınırları içinde Kürdlerin ve Kürdistan'ın özgürlüğüdür.

Daha ilk sayıda yazdığı Türkçe bir kısa yazıyla o siyaseti açıklayan Süleymaniyeli Tefik, yazısının başında, Kürd halkının kendi vicdanî isteğiyle Osmanlı Devletinin sınırları içine katılmış olduğunu anımsatıp, Kürdler için bir şey yapmamış olan Osmanlı yöneticilerini eleştirmiş ve Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyet'nin Osmanlılık adıyla Kürd halkının gelişmesi için çalışacağını bildirmiştir.

Yine ilk sayıda, "Cem'iyetin Beyannamesi"(Derneğin Bildirisi) başlığı altında Türkçe bir kısa yazı çıkmıştır. O yazıda derneğin tüzüğü anımsatılarak, Osmanlı sınırları içinde Kürd halkının eğitim ve uygarlık yolunda gelişmesi için çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. İlginçtir ki o

(3) Bu vesileyle şunu belirtmeliyiz ki, tozlanmış eski belgelerin sayfaları içinde kim bilir daha ne gerçekler gizlidir. O belgelerin hepsi bulunursa, gizli kalmış olan o gerçekler de onlarla birlikte karanlıktan çıkıp gözler önüne serileceklerdir.

yazıda, iki isteğe de işaret edilmiştir. O isteklerden biri, herhangi bir halkın diğer bir halk üzerine ayrıcalığının olmaması, öbürü de, Osmanlı illerine daha fazla yetki verilmesidir. O iki istek çok kısa bir biçimde yazılmıştır; ama ikisi de çok önemlidir ve büyük değer taşır. Çünkü ilk istekle halkların eşitliği, ikincisiyle de bir çeşit merkeziyetsizlik(adem-i merkeziyet) dile getirilmiştir. Yazının sonunda, Derneğin diğer konularda Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin programını kabul edeceği belirtilmiştir. O sözden, her iki dernek arasında bir işbirliği, belki de bir antlaşma bulunduğu tahmin edilmektedir.

İlk sayıda, Dernek Başkanı Seyyid Abdülkadir'in bir bildirisini de yayınlanmıştır. O, söz konusu bildiriye, Kürdistan'ın meşrutiyetten önceki durumunu anlatarak, Kürdistan'da bazı aşiretleri birbirlerine düşürdüğü ve Müslüman olmayan bazı unsurlar arasında da çatışmalar çıkarttığı için eski rejimi eleştirmiştir. Daha sonra meşrutiyetin yöneticilerinden, meşrutiyetten önceki dönemde meydana gelmiş olan yaraların sarılması için gerekli önlemleri almalarını ve Anayasa yolundan çıkmamalarını istemiştir.

Yine ilk sayıda İsmail Hakkı Baban, yazdığı "Kürdler ve Kürdistan" başlıklı yazısının bir yerinde şöyle demiştir: "Kürd hâlâ Kürddür; milliyetini, biçim ve dış görünüşünü, maddî ve manevî kimliğini zerre kadar değiştirmemiştir. Bunula birlikte, sağlam birlik bağlarıyla Osmanlılığa da bağlı kalmıştır. Hiç bir güç düşünülemez ki, Kürdlük ile Osmanlılık arasındaki bu eski bağdaşmayı, bu sağlam bağları ortadan kaldırmayı başarsın".

*

Dergide, yukarıda sözünü ettiğimiz yazılardan başka, birçok sayının birçok yazısında da söz konusu siyaset yazılıp açıklanmıştır. Ancak bu "Sunuş"un yeri fazla uzatılmaya elverişli olmadığı için, bütün o yazılardan örnek göstermemiz, ne yazık ki olanaksızdır. Zaten o yazıları okuyan okuyucular, konularını ve içeriklerini bileceklerdir.

DERGİNİN İÇERİĞİ

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin içeriği hem çok zengin, hem de çok konuludur. Dergide Kürdler ve Kürdistan'ın durumundan Osmanlı Devletinin durumuna, askerî sorunlardan kültür sorunlarına, Kürdistan ve Osmanlı haberlerinden dünya haberlerine dek, birçok konuda yazılar yazılıp haberler yayınlanmıştır. Burada bütün yazı ve haberlerden söz edip hepsinden örnek göstermemize "Sunuş"un yeri elverişli olmadığı için, sadece bazı yazılardan kısa kısa bazı örnekler göstereceğiz.

Örneğin ilk sayıda yayınlanan E. A. imzalı ve "Siyasîyât"(Politik Konular) başlıklı yazıda, eski durum ile o zamanki durum üzerine Kürdlere gerekli bilgiler sunulacağı belirtilmiş ve o tür bilgiler verilmiştir.

İsmail Hakkı Baban da ilk sayıdaki "Kürdler ve Kürdistan" başlıklı yazısında, eski rejimin Kürdlere yaptığı zulmü anlatmış, yazısının sonunda da, eğitimin yaygınlaşması için çok çalışılmasını istemiştir.

Yine ilk sayıda Amedli Ahmed Cemil, "Osmanlı Amerikası ve Saadet-i Müstakbele-i Aşair" yani "Osmanlı Amerikası ve Aşiretlerin Gelecekteki Mutluluğu" başlığı altında yazdığı yazıda, aşiretlerin durumunu anlatmış ve aşiretler arasında güvenliğin sağlanması için bazı istekler öne sürmüştür.

Bediüzzaman Said-i Kürdî de ilk sayıda, "Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Nasayihı" yani "Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Öğütleri" Türkçe başlıklı bir Kürdçe yazı yazmıştır. "Ey Kürdler" çağrısıyla yazısına başlayan yazar, yazısında birliğe ve okumaya büyük önem vermiş ve Kürdlerin üç cevhere sahip olduklarını belirterek, o üç cevherin İslâm dini, insanlık ve milliyet olduğunu bildirmiş ve bu sonuncu cevheri "milliyetimiz" diye vurgulamıştır. Ayrıca üç düşmanımız olduğunu belirterek, onları da yoksulluk, bilgisizlik ve iç çatışmalar olarak sıralamıştır. Yazısının sonunda da, "son vasiyet" dediği son öğüdünü, "okumak, okumak, okumak ve dayanışmak, dayanışmak, dayanışmak" olarak yazmıştır. O Kürdçe yazısının Türkçe çevirisi de 2. sayıda yayınlanmıştır.

Süleyman Nazif de 2. sayının başında "Kürd ve Kürdistan" başlığıyla yazdığı Türkçe yazıda, bir Batılı edebiyatçının "dağlar özgürlüğün yuvasıdır" dediğini bildirip, yazısını şöyle sürdürmüştür: "Kürdistan dağlarında ise, egemen devletin ihmalinin eseri olan ve güvenliği ortadan kaldıran bir kargaşalık egemendir.(4) Niçin söylememeli, yarayı, tehlikeyi niçin gizlemeli? Kürdler, kendi istekleriyle Osmanlı yönetimine katıldıkları günden beri hiç bir şefkatli yönetime kavuşamadılar. Kişinin zaman ve tutumuna bağlı olan bazı istisnaî dönemler bir yana bırakılırsa, Kürdlerin şu dört yüz bu kadar yıl içinde gördükleri, zulüm ve hakaretten başka bir şey değildir".

Malatyalı Bedri de 1., 2. ve 6. sayılardaki "Kürdler ve Şecaat-ı Akvam" yani "Kürdler ve Halkların Yiğitliği" başlıklı dizi yazısında, bazı halkların ve Kürd halkının özelliklerini dile getirmiştir.

Çok ilginçtir ki Bediüzzaman Said-i Kürdî, Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamid döneminde Kürd aşiretlerinden oluşturulan ve "Hamidiye Alayları" diye adlandırılan Aşiret Alaylarını savumuştur. Bilindiği gibi o

(4) Bu cümledeki "egemen devlet" deyişi, "devlet-i metbûa"nın karşılığı olarak kullanılmıştır. Arapça olan "metbûa"sözcüğü, "tabi olunan, uyulan, kendisine uyruk olunan" demektir. Böylece "devlet-i metbûa"nın tam karşılığı, "uyulan devlet"tir. Ancak günümüzde böyle anlamlarda "egemen devlet" deyişi kullanıldığı için, biz de bu deyişi kullandık.

alaylar halk arasında kötü ün salmıştı ve halk onlara karşıydı. Ne var ki Bediüzzaman Said-i Kürdî öyle düşünmemiştir. O, 2. sayıdaki "Kürdler Neye Muhtac?" başlıklı ilginç yazısında, Kürdlerin birliğe ve "fünun-ı lâzime-i medeniye" dediği "gerekli uygarlık teknikleri"ne gereksinimi olduğunu yazmıştır. O uygarlık tekniklerinin tek okulunun ise Aşiret Alayları olduğunu belirten yazar, askerlik yaşamını elektrik ışınlarına benzetip, o ışınların kimyasal maddeler gibi Kürd aşiretleri arasında ilişki kurulmasını ve biraraya gelmelerini sağlayacağını belirtmiştir.

O konudaki ilginç bir teşhisi de şudur ki, göçebeliliğin, bağnazlığın, hükümeteşizliğin ve Hükümetin zulmünün eseri olan yoksulluğun zorlaması yüzünden garazlar çatırır. Yani Kürdlerin göçebe yaşamı, aralarında var olan bağnazlık ve kendi hükümetlerinin olmayışı, bir de Osmanlı Hükümetinin zulmünün eseri olan yoksulluk, Kürdler arasında garazların çatışmasına neden olan etkenlerdir. Yazısının sonunda da birliği bir yaşam unsuru olarak kabul eden yazar, birliği bir saraya, bütün unvanları yenilgiye uğratan askerlik yaşamını ve Aşiret Alaylarını da o sarayın temel ve tavanına benzetmiştir. Burada ilginç olan, yazarın, aşiret yaşamının öne çıkardığı beylik, ağalık gibi "unvan"ları, Kürdlerin birliğini engelleyen hastalıklardan biri olarak teşhis etmesidir. Bu hastalığın, o unvanların yenilgiye uğratılmasıyla tedavi edilebileceğini saptayan yazar, o tedavinin çaresini de, insanları birlikte yaşamaya alıştıran askerlik yaşamında görmüştür.

Said-i Kürdî, Osmanlı milletvekillerine yönelik bir Türkçe açık mektup da yazmıştır. "Hatıra-ı Diyanet, Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Meb'usana Hitabı" yani "Diyanet Hatırası, Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Milletvekillerine Seslenişi" başlıklı o açık mektup, iki bölüm halinde 3. ve 4. sayılarda çıkmıştır. O açık mektupta milletvekillerine birçok tavsiye ve öneri sunan yazar, mektubunun sonunda sözü Kürdler ve Kürdistan'ın durumuna getirip, Hamidiye Alaylarının, askerlik dolayısıyla, okullarında hem din dersi okutmalarını, hem de uygarlık için gerekli teknikleri öğretmelerini önermiştir.

O görüşte Bediüzzaman yalnız değildi; o alayları savunan başka yazarlar da vardı. Örneğin Süleymaniyeli Fethi de 2. sayıdaki "Aşayir Askerliği" yani "Aşiret Askerliği" başlıklı yazısında o görüşü dile getirip, Kürdler için aşiret askerliğinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

Öyle anlaşılıyor ki, askerlik yaşamının insanlara verdiği yaşam birliği ile çalışma birliği ruhu, Kürdler arasında birliğin sağlanması için gerekli görülmüştür.

İsmail Hakkı Baban, 3. sayıdaki "Kürdçeye Dair" başlıklı yazısında, Kürd dili konusuna parmak basmıştır. Osmanlı sınırları içinde bulunan Bulgar, Ermeni ve Rum gibi Müslüman olmayan halkların kendi dilleriyle öğrenim görmek hakkına sahip olduklarını anımsatan yazar, Arapça din

dili, Türkçe de resmî dil olduğu için Araplarla Türklerin de kendi dilleriyle öğrenim görmek hakkına sahip olduklarını, ancak Kürd, Laz, Arnavud gibi Müslüman halkların o haktan yoksun kaldıklarını belirtmiş ve onlara da aynı hakkın verilmesini önermiştir. Yazar yazısının sonunda da, Kürdlerden, dillerine önem vermelerini, Kürdçe dilbilgisi kitabını ve Kürdistan'ın tarihini yazmalarını istemiştir.

Yine 3. sayıda Ahmed Şevki, "Gelî Welatîya" yani "Ey Yurttaşlar" başlıklı Kürdçe yazısında, Kürdistan'ın geri kalmışlığını anlatmıştır. Yazısının sonunda sözü Kürdlerin birlik ve dayanışmasına getiren yazar, ne kadar gelişme ve iyilikler varsa, hepsinin yönlerini Kürdistan'a çevirdiklerini ve gelmeleri için iki şey istediklerini, o iki şeyden birinin şeriatın korunması, diğerinin de dayanışma ve birlik olduğunu yazmıştır.

Süleyman Nazif 7. sayıda "İzmir Kürdistan Değil" başlıklı çok ilginç bir Türkçe yazı yazmıştır. İzmir Milletvekili Seyyid Bey'in Osmanlı Meclisinde yaptığı konuşmada, Hükümeti, İzmir'e hizmet etmediği için eleştirdiğini ve "İzmir Kürdistan değildir" dediğini, öylece Kürdistan'ı küçük düşürdüğünü ve Kürdistan'a hizmet edilmemesini doğal gösterdiğini bildiren yazar, o milletvekilini eleştirmiş ve o milletvekilinin o kadar dar görüşlü olmaması gerektiğini belirterek, onun, "Kürdistan'da niçin bu kadar zulüm ve yıkım var?" demesi gerektiğini bildirmiştir.

8. sayıda Halil Hayalî'nin de Kürdçe bir yazısı çıkmıştır. Yazısının başında vatani öven yazar, sözü eski döneme getirip, zalim Hükümetin Kürdleri birbirlerine düşürdüğünü belirmiş ve Firavun'a benzettiği o zalimlerin Kürdlerin ocaklarını yıktıklarını, Kürd kadınlarını dul ve çocuklarını öksüz bıraktıklarını vurgulamıştır. Sonra Kürdlerden, iç çatışmalarını sona erdirip el ele vermelerini ve Türkler, Araplar, Arnavudlar gibi çalışmalarını isteyerek, Kürdlerin okul açıp çocuklarını okutmalarını istemiştir. Daha önce de bildirdiğimiz gibi, Halil Hayalî'nin o yazısı parça parça olarak Türkçeye de çevrilip, her bir Kürdçe parçanın Türkçe çevirisi de ardında basılmıştır.

9. sayıda Ahmed Şerefhan'ın da bir yazısı yayınlanmıştır. Adını "Bitlis'te Şeref Han Evlâdından: Ahmed" olarak yazan yazar, Selanikli Hilmi'nin bir gazetede yazdığı yazıda Kürdlere dil uzattığını bildirmiş ve o dil uzatmalarına yanıt vermiştir.

KÜRD HALKININ UMUT VE SEVİNCİ

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nde, yazılardan başka, Kürdistan, Osmanlı ve diğer ülkelere ilişkin birçok haber de, ayrıca birçok telgraf ve okuyucu mektupları da yayınlanmıştır. Kürdistan'ın değişik bölgelerinden yollanan o telgraf ve mektupların bazıları bazı kişiler tarafından, bazıları da

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin şubeleri tarafından yazılmıştır. O telgraf ve mektuplardan çok açık bir biçimde anlaşılıyor ki, Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin kurulması, Kürdistan'ın her yerinde Kürd halk kitleleri arasında büyük bir sevinç ve umut yaratmıştır. Yine açıkça anlaşılıyor ki, Kürdistan'ın birçok bölgesinde o derneğin şubeleri kurulmuş ve halkın arasında çalışmaya başlamıştır.

Çok ilginçtir ki Kürdistan'ın bazı kentlerinde derneğin şubeleri Kürd memurlar tarafından ve bazı memurların başkanlığı altında kurulmuştur. Hatta derneğin bazı şubeleri bazı müftülerin başkanlığında kurulmuş ve o müftüler o kuruluşu telgrafla derneğin merkezine bildirmişler, o telgraflar da dergide yayınlanmıştır. Örneğin Amed şubesi, Müftü Subhi'nin başkanlığında kurulmuş ve kendisinin o konudaki telgrafları derginin 4. ve 5. sayılarında yayınlanmıştır.

Daha da ilginç olan, Kürdistan'ın bazı kentlerinde, örneğin Amed ve Bitlis'te, Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin şubelerinin açılış törenlerine, vali ve askerî kumandan ile diğer bazı resmî yöneticilerin katılmış olmaları ve o konudaki telgrafların da derginin 5. ve 6. sayılarında çıkmış olmasıdır. Bu da açıkça gösteriyor ki Osmanlılar döneminde halkların varlığı inkâr edilmiyordu; halkların varlığının inkâr edilmesi siyaseti, 1923 yılından sonra başlamıştır ve Türkiye rejimi tarafından hâlâ sürdürülmektedir.

*

Dergide basılmış olan o telgraf ve mektuplar, açık bir biçimde gösteriyor ki, istibdadın yıkılması ve Osmanlı sınırları içinde meşrutiyetin kurulması, Kürdistan'da da büyük ve sınırsız bir sevince yolaçmış, yurdun her yerinde Kürd halk kitlelerini ayağa kaldırmıştır. Ama çok yazık ki kısa bir süre sonra, gerçekte bir cunta tarafından yönetilen Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti, Kürd halkının ve diğer Osmanlı halklarının o sevincine hıyanet etti ve meşrutiyetle birlikte gelen o özgürlüğü tümüyle ortadan kaldırıp, onun yerine öylesine kanlı bir diktatörlük kurdu ki, halklar istibdad dönemine özlem duydular.

O kanlı diktatörlük altında Kürd halkının umudu katliamlarla, idam sehpalarıyla, tutuklama ve işkencelerle, sürgün ve yıkımlarla boğuldu. O kanlı rejim, yalnızca Bitlis'te 1913 yılında 18 yüce değerli Kürd aydınına idam etti, 150 kişiyi de sürgüne gönderdi.(5)

(5) O olay konusunda geniş bilgi için bakınız: Law Reşid, "Bir Hikâye-i Tarih"(Bir Tarih Olayı) başlıklı yazı, "Jîn", Kürdçe-Türkçe dergi, cilt 4, sayı 16, s. 719-721, 738-740; ve sayı 17, s. 752-757, 770-775; Latin harflerine çeviren: M. Emin Bozarslan; Deng Yayınevi, Uppsala-İsveç, 1987.

DOKUZ SAYI

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nden günümüze yalnızca dokuz sayı ulaşmıştır. O sayılar, 1913 yılında yayınlanan "Hetawi Kürd"(Kürd Güneş Işığı) dergisinin ilk sayısı ile birlikte, bir koleksiyon olarak, Almanya'da, Münih Üniversitesi Doğu Dilleri Enstitüsü'nde bulunmaktadır. Benim daha önce o koleksiyondan haberim yoktu. 1985 yılında "Jîn" dergisinin birinci cildini yeniden yayınladığım zaman, o cildin bir tanesini, Kürd halkının değerli dostu, Hollandalı Kürdolog ve Doğubilimci Sayın Martin van Bruinessen'e gönderdim. Kendisi de bana mektup yazıp, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin bir koleksiyonunun Münih Üniversitesi Doğu Dilleri Enstitüsü'nde bulunduğunu bildirdi, o koleksiyondan haberim olup olmadığını sordu, bana bir fotokopisini gönderebileceğini de bildirdi.

Ben o habere çok sevindim ve kendisinden, bana onun bir fotokopisini göndermesini ya da benim fotokopisini aldırıp getirtmem için o enstitünün adresini bana bildirmesini rica ettim. Martin lütfedip bana o koleksiyonun bir fotokopisini çıkarttırıp gönderdi. Ama ne yazık ki o fotokopi iyi çıkmamıştı ve üzerine çalışmak çok zordu, hatta bazı sayfaları üzerine çalışmak olanaksızdı. O nedenle ben sonradan o koleksiyonun bir mikrofilmni aldırttım, o mikrofilmden fotokopi çıkarttırdım ve onun üzerine çalıştım.

Değerli bilim adamı Martin van Bruinessen, bana o koleksiyonun varlığını haber verdiği, bir fotokopisini gönderdiği ve öylece, bu dergi üzerine çalışmama yolaçtığı için, kendisine teşekkür ederim.

*

Belirttiğimiz gibi, o koleksiyonda derginin dokuz sayısı yer almaktadır. O koleksiyondaki 9. sayı, son sayıdır. Acaba dergi o sayıdan sonra yayınını sürdürmüş müdür? Sürdürmüşse, toplam kaç sayı çıkmıştır ve 9. sayıdan sonraki sayılar nerededirler? Bu soruların yanıtı, bizim için ne yazık ki açık değildir. Eğer dergi 9. sayıdan sonra yayınını sürdürmüşse, 9. sayıdan sonraki sayıları, ne yazık ki zamanımıza veya elimize ulaşmamışlardır.

Yukarıda da yazdığım gibi, ben o koleksiyonun varlığından habedar olduğum ve bir fotokopisi elime geçtiği, sonra da mikrofilmni çıkarttırdığım zaman, "Jîn" dergisi elimdeydi. Onu beş ciltte yeniden yayınlayıp 1988 yılında tamamladıktan sonra, tarihteki ilk Kürd gazetesi olan "Kürdistan" üzerine çalışmaya başladım; onu da 1991 yılında iki cilt halinde yayınladım. Ondan sonra da Kürd ulusal destanı "Mem û Zîn" üzerine çalıştım ve onu da, 1995 yılında yeniden yayınladım.

Ondan sonra da, 1913 yılında "Hêvî Derneği" tarafından yayınlanmış olan ünlü Kürd dergisi "Roji Kurd"(Kürd Güneşi) üzerine çalışmak niyetindeydim. Ne var ki "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin varlığından haberdar olduğum ve mikrofilm elime geçtiği zaman, programımı değiştirip bu dergiyi "Roji Kurd" dergisinin önüne aldım. Çünkü bu, ondan beş yıl önce çıkmıştır; şimdi de ondan önce çıkması gerekir.

BU BASIMIN TANITILMASI

Bilindiği gibi Osmanlılar zamanında Kürdçe ve Türkçede Arap harfleri kullanılıyordu; kitap, dergi vb. de o harflerle basılıyorlardı. O nedenle o dönemin tüm Kürd dergileri gibi, "Kürd Teavün ve Terakkî Geztesi" de Arap harfleriyle yayınlanmıştır. Deginin dili Kürdçe-Türkçeydi. Ama yazı ve haberlerinin çoğu Türkçe yazılmıştır; o Türkçe de Osmanlı Türkçesidir.

Dergi üzerine bizim yaptığımız çalışma ise şöyle oldu:

Derginin her dokuz sayısını önce Arap harflerinden Latin harflerine çevirdik; Kürdçe yazıları Kürdçe, Türkçe yazıları da Türkçe olarak Latin harflerine aktardık.

Bugünkü okuyucuların çoğu Osmanlı Türkçesini anlayamadığı için, Osmanlıca olan bütün yazı ve haberleri bugünkü Türkçeye de çevirdik; öylece okuyucunun onları okuyup anlamasına olanak sağlandı. Her sayının çevirilerini, o sayının orijinallerinin sonuna yerleştirdik; böylece, okuyucunun, Osmanlıca orijinal yazı ve haberlerle onların yeni Türkçe çevirilerini aynı sayıda görüp karşılaştırabilmesi sağlandı.

Gerçi bugünkü okuyucuların çoğunun Osmanlıca'yı anlayamaması nedeniyle Osmanlıca yazı ve haberleri Latin harflerine çevirmek çok gerekli değildi ve onları doğrudan bugünkü Türkçeye çevirmek yeterdi; ancak o yazı ve haberler artık tarihsel belgeler durumuna geldikleri için, onların orijinal dilleriyle de okuyucunun eline geçmesini istedik. Özellikle araştırmacılar ve uzmanlar için bu gereklidir. Bu nedenle onları hem Latin harflerine, hem de bugünkü Türkçeye çevirdik.(6)

(6) Osmanlıcada kullanılan bazı Arapça sözcükler Türkçede de kullanılmaktadır. Ancak Osmanlıcadaki okunuşları ile Türkçedeki okunuşları arasında özellikle uzatma bakımından fark vardır. Örneğin "harika" sözcüğü, Osmanlıcada aksanlı olarak "hârîka" biçiminde uzun okunurdu. Türkçede kullanılan "manevî" sözcüğü, Osmanlıcada kesme işaretli ve aksanlı olarak "ma'nevî" biçiminde okunurdu. Aynı şey Türkçedeki biçimiyle "tamir" ve Osmanlıcadaki biçimiyle "ta'mîr" sözcüğü için de söz konusudur. Biz, yazıları Arap harflerinden Latin harflerine çevirirken bu tür sözcükleri Osmanlıca biçimleriyle yazdık; yazıları Osmanlıcadan Türkçeye çevirirken de bu tür sözcükleri Türkçede kullandıkları biçimde yazdık. Okuyucular aynı sözcüklerin her iki dildeki yazılışları arasında fark gördüklerinde şaşırılmamalıdır.

Kürdçe yazıları ise Latin harflerine çevirmekle yetindik; onları ayrıca sade Kürdçeye de çevirmemize gerek yoktu. O yazılardaki bazı Arapça ve Farsça sözcükleri açıklamak için gerekli dipnotlar yazdık; okuyucu, o dipnotlarla, o sözcüklerin anlamlarını öğrenebilir.

*

Bazı tarihleri, adları, olayları, deyimleri ve sözcükleri açıklamak için de dipnotlar yazmak gerekliydi. Öyle yerlerde de dipnotlar yazdık. Kürdçe yazılara Kürdçe, Türkçe yazılara da Türkçe dipnotlar yazıldı. Dipnotların sayıları, derginin her sayısının başında "1"le başlayıp o sayının sonuna kadar sürerler; bir sonraki sayının başında yine "1"le başlarlar.

Derginin sayıları başında Hicrî ve Rumî tarihler birlikte yazılmıştır. Biz, onların Milâdî tarihe göre olan karşılıklarını dipnotlarla bildirdik. Yazı ve haberlerdeki tarihlerin karşılıklarını ise, parantez içinde yanı başlarında yazdık.

*

Genel sayfa numaralarını, Kürdçe "Pêşkêşî"nin başından derginin son sayısının sonuna dek, zincirleme olarak sayfa köşelerine normal sayılarla yazdık; şöyle: "1, 2, 3, 4, 5..." O zincirleme numaralardan başka, Kürdçe "Pêşkêşî" ile onun Türkçe çevirisi olan bu "Sunuş"un her biri için de, sayfaların ortasında iki çizgi içinde normal sayılarla özel sayfa numaraları koyduk; şöyle: "-1-, -2-, -3-, -4-, -5-..." Böyle numaralar, derginin her bir sayısı için de yazıldı. Bu numaralar, Kürdçe "Pêşkêşî"nin başında başlayıp sonunda biter; bu "Sunuş"un başında başlayıp sonunda biter; bir de, derginin her sayısının başında başlayıp sonunda biter. Sayıların Türkçe çevirileri için ise, sayfaların ortasında iki çizgi içinde Roma rakamlarıyla özel sayfa numaraları yazdık; şöyle: "-I-, -II-, -III-, -IV-, -V-..." Bunlar da her sayının Türkçe çevirisinin başında başlayıp o çevirinin sonunda biter.

*

Derginin Arap harfleriyle olan orijinal sayılarının da okuyucunun eline ulaşmaları ve tarihsel belgeler olarak yaşamlarını sürdürmeleri için, Arap harfleriyle olan o sayıları da derginin sonunda bastık. Arap harflerini okuyabilen okuyucular, doğrudan o sayıları okuyabilirler. Ayrıca, Arap harflerini bilen uzman ve araştırmacılar da doğrudan o sayılar üzerine çalışıp araştırma yapabilirler.

Arap harfleri sağdan okundukları ve o harflerle olan sayfalar da sağdan başlayıp sola doğru sürdükleri için, Arap harfleriyle olan orijinal sayıları sağdan sola doğru sıraladık. Öylece, okuyucu, derginin bu yeni baskısını

soldan açtığında, derginin Latin harfleriyle olan sayılarını art arda görecekler; sağdan açtığında ise, Arap harfleriyle olan orijinal sayılarını art arda görecekler.

*

"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin bu yeni baskısı öyle bir programa göre hazırlandı ki, 1998 yılının Newroz'undan önce çıkmış olsun ve Kürd gazeteciliğinin 100. yılında ve kendi 90. yılında okuyucunun eline ulaşmış olsun. Bilindiği gibi tarihteki ilk Kürdçe gazete olan "Kürdistan" 1898 yılında Mikdad Midhat Bedirhan tarafından Mısır'da yayınlanmıştır. Ondan tam on yıl sonra "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" çıkmıştır. Ondan da on yıl sonra "Jîn" yayınlanmıştır. Öylece, 1998 yılında, üç yıldönümü biraraya gelecektir: "Kürdistan"ın 100. yıldönümü, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nin 90. yıldönümü, "Jîn" in de 80. yıldönümü.

Biz "Kürdistan" ve "Jîn"i daha önce yayınlayıp okuyucunun eline ulaştırmıştık; şimdi de "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"ni 1998 yılında okuyucunun eline ulaştırmaya çalışıyoruz. Böylece, bu önemli ve değerli her üç dergi de, kendi yıldönümlerine ve Kürd gazeteciliğinin 100. yılına katılacaklar ve o yıldönümünde Kürd okuyucusuna ve genel olarak Kürd halkına sunulan üç armağan olacaklardır.

11/09/1997

M. Emin Bozarlan

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

KOVARA KURDÎ-TİRKÎ * KÜRDÇE-TÜRKÇE DERGİ

1908-1909

Wergêr
ji tîpên Erebî
bo tîpên Latînî:

Arap harflerinden
Lâtîn harflerine
çeviren:

M. EMÎN BOZARSLAN

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324(1)

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324(2)

Numro 1 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyâsî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

İstanbul manazırından(3)

(1) Ev, li gora tarîxa Mîladî dibe1908 (Milâdî tarihe göre 1908 yılı).

(2) Sala pêşîn Hîcrî ye, ya 2'yan Romî ye(ilki Hicrî, 2.'si Rumî yıldır.

(3) Yani "İstanbul manzaralarından"(bu, İstanbul'daki Kızkulesi'dir).

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR
Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Numro 1 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

MÜNDERECAT(4)

Mukaddime(5)	Süleymaniyeli M. Tevfik
Cem'iyet'in Beyannamesi	
Telhîs-i Siyasî	E. A.
Kürdler ve Kürdistan	Babanzade İsmail Hakkı
Osmanlı Amerikası ve Saadet-i	
Müstakbele-i Aşayır	Diyarbakirli Ahmed Cemil
Askerlik	Süleymaniyeli Fethi
Mühim Bir Arîze	Reis-i Cem'iyet Seyyid Abdülkadir
Kürdler ve Şecaat-ı Akvam	Malatyalı Bedri
Kürdçe Nasahî	Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî
Kürdçe Makaleler	Seyyah Ahmed Şevki
Kürdçe Şiirler	Süleymaniyeli Tevfik
Selâmlık Resm-i Âlîsi(6)	
Boykotaj = Tahrim	
Kürd Erbab-ı Fikir ve Kalemine Ricaname	
İ'tizar	
Telgraflar(7)	

Dersaadet(8)

Selanik Matbaası

1324

- (4) Münderecat: İçindekiler. Elimizdeki koleksiyonda, yalnızca 1. ve 2. sayıların başında içindekiler listesi vardır. Şayet diğer sayılarda içindekiler listesi çıkmışsa, o listeyi içeren sayfalar o sayılardan düşmüş olabilir.
- (5) Mukaddime: Sunuş, giriş, başlangıç.
- (6) "Yüce selâmlık töreni" demek olan "selâmlık resm-i âlîsi", Osmanlı padişahlarının cuma namazına gidişleri sırasında yapılan tören için kullanılan bir terimdi. Burada içindekiler listesinde bu yer almışsa da, dergide bu başlık altında bir bölüm yoktur. O bölüm ayrı bir sayfada yayınlanmış ve o sayfa elimizdeki koleksiyondan düşmüş olabilir.
- (7) Telgraflar, elimizdeki koleksiyonun ilk sayısında yoktur; o sayfa da düşmüş olabilir.
- (8) "Mutluluk yeri" demek olan "Dersaadet", Osmanlı döneminde İstanbul'un adlarından biriydi.

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdîr
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik

*

Şerait-i
iştira:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur

*

Nüşhası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil

*

Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır

*

Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz

*

İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

*

İlk nüshası
cem'iyetimizin
erkânı için
beş ğuruşdur

Numro 1 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

Kürd kavmi, arzu-yı vicdanîsiyle Osmanlılık nam-ı mübeccelini taşıdığı zaman bir hengâme-i istilâ idi ki, muhîtin maarifi, kılıçların hutût-ı cevherînde okunur, mebahis-i fenniye trampetlerin gulgulasından ezberlenirdi. Hüner şecaatta, iştihar salabette, iftihar savlette aranılırdı. Öyle bir Osmanlı devrinin meşîme-i ğirûdarından doğan Kürdler, bütün devre-i hayatlarını yine öyle bir hayat içinde geçirmişler ve binaenaleyh, mübareze-i hayatta salabet-i diniye, hamaset-i fitriyeden başka bir şey kazanamamışlar.

Devre-i cidal yatıştı; feyz-i medeniyet, kitab-ı hayatın diğer bir sahife-i rengînini önümüzde açtı. Fakat talihsizlik diyeceğiz, Kürdlerin de gözleri, hatta dilleri bağlı kalmıştı. Hücre yerlerde, haymenişin, badiyenevred bir halde menfûr, makhûr bir sıfatta kırılmağa, soyulmağa mahkûm idiler. Bugün Osmanlılığın dîde-i iftiharını kamaştıran rengin bir saha-i tealîde serbest bir şehrah-ı terakkîde bilcümle akvamı ileride görüyoruz.

(9) Li gora tarîxa Mîladî 5 Kanûna Pêşîn 1908(Milâdî tarihe göre 5 Aralık 1908).

Biz bunca sene göz kapalılığının remedleriyle, acılarıyla nîmbesmel bir halde çırpına çırpına bir tarîk-i tevessül bulamıyoruz. Vaktiyle ulûm ve fûnûn dâhiyelerini yetiştiren Kürdistan, bugün Hindistan'dan getirtebildiği bir ulûm-ı diniye kitabını, her derste not gibi birkaç satırını istinsah ederek evlâdına mîras bırakıyor.

Birçok mühim işler için birbirimizle muhabere ederken, çubuklarımızın duman veya zifiriyle mühürlerimizi beyaz bir kâğıda basarak, "elma'na fi batnilhâmil"(10) kabîlinden cahil bir adamla matlûb yere gönderir ve tafsîlâtını o adamın takrîrine havale ederiz.

İşte mensub olduğu kavmi bu müdhiş karanlıkta, bu acıklı ebkemiyette gören "Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti", böyle bir mâzîmiz için ağlaya ağlaya ve fakat istikbalimiz için güle güle, Osmanlılığın bir uzv-ı kıymetdarı, Osmanlılık şerefının ilk peymankârı olan Kürd kardeşlerinin her gûna terakkîsi, tealîsi, maarifi, ticareti, sanayii, velhâsıl Osmanlılık nam-ı bülendi nisbetinde iktisab-ı saadeti için büyük bir azm ile ahd-ü mîsak altına girmiştir. Şu azm-ü niyetimizin Kürdistan'ımıza sala-yı pürzemezmesi, gülbang-i müheyyici, şu gazetemizdir. Allah'dan tevfik.

Tevfik

CEM'İYET'İN BEYANNAMESİ

"Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti"nin maksad-ı taşkili, nizamname-i dahilîsinde beyan ve tasrih olduğu üzere, berat-i selâmet-i mülk-ü millet olan ve ahkâm-ı şeriata müstenid bulunan Kanun-ı Esasînin muhafaza-ı ahkâmıyla, o sayede Kürd kavmi necîbinin ihtiyacât-ı asriyece ve tahsîs-i maarifce esbab-ı terakkî ve saadet-i halîni istikmal ve diğer vatandaşlarıyla ve siyyema Ermenilerle tezayüd-i i'tilâfât-ı medeniye ve hüsn-ı muâşeret-i kavmiyelerini istihsal hususlarına ve Kanun-ı Esasînin her gûna tatarruk-ı halelden vikayesi ve tamamîyet-i mülkiye-i Devlet-i Osmaniye'nin muhafazası uğrunda îsar-ı nakdîne-i hayata olan azm-ü cezm-i millî ve dinînin bir nokta-ı sabite-i ittihadı te'yîd-i te'bîdi kazıyye-i mühimmesine ma'tûf olduğu gibi, Meclis-i Meb'usan'ın küşadıyla, bu gibi cem'iyetlerin devam-ı mevcudiyetleri halinde veyahud fırak-ı siyasiyeye inkılabında ta'kîb olunacak meslek-i siyasî dahi makam-ı celîl-i Hilâfet-i İslâmiye ve saltanat-ı muazzama-ı Osmaniye'nin kanun-ı mezkûrde muayyen hukuk-ı meşruasına îras-ı nakîse etmeyecek ve lâaletta'yîn bir kavmin diğer bir kavim üzerine bir gûna imtiyazı haiz olmaması ve vilâyâta tevsî-i me'zuniyet i'tası kaidelerine müsteniden, mülk-i Devletin ihtiyacât-ı medeniyece daha muvafık idaresini te'mîn eyleyecek

(10) Arapça olan bu söz, "anlam, onu taşıyanın karnındadır" demektir. Bu, bilgisi ve okuma-yazması olmayan kimseler hakkında kullanılan bir deyimdir.

surette Meclis-i Meb'usan'ın Kanun-ı Esasîce lüzum göreceği her gûna ta'dilât ve tekemmülâtı ve Devlet-i Osmaniye'nin tealî ve şevketini müstelzim kâffe-i tasavvurât ve teşebbüsâtı esasen tervîc ve iltizam etmekten ve Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'inin neşrelediği siyasî programın mevadd-ı muhteveyesi vatanın selâmet ve terakkîsini kâfil bulunmasıyla, hususât-ı sairede mevadd-ı mezkûreye istinad edilmekten ibaret bulunmuştur.

SİYASÎYÂT

Kürdistan'daki kardaşlarımıza, ahval-ı sabıka ve hazıra-ı umumiyemize dair bir fikr-i mücmel:

Ey kardaşlarımız! Tabî'dir ki şu sırada ahval-ı umumiyemiz ve alelhusus siyasetimiz hakkında ma'lûmât-ı sahîhe edinmek istersiniz ve bu babda şübhesiz merak ve endişe dahi eylemektesiniz. İşte size, hal ve sabıka mukayese suretiyle bir fikr-i mücmel vereyim, ta ki evvelleri nasıl idik, şimdi ne haldeyiz, bilip öğreniniz, mâzîden ibret, istikbalden emniyet hâsil ediniz, şu suretle halden müsterîh ve mutmain olursunuz.

Bundan dört ay evvel, siyaset-i hariciyemiz, âdeta Avrupa'nın bir baziçe-i hevesât ve menfaati idi; bizler ancak o menfatın rekabeti arasında te'mîn-i hal ve mevki edebilir idik. Rumeli vilâyâtından üçü, ki Selanik, Kosova ve Manastır vilâyetleridir, menafi ve ihtiyacât-ı memleket için icrası lâzım gelen şeyleri yapmaktaki teahhurât ve teallülâtımız yüzünden bu üç vilâyât, "Vilâyât-ı Selâse" namı altında ayrılıp bir murakabe-i düveliye tahtine girmiş ve muhtariyet-i idareye ifrağı için düvel-i muazzama arasında müzakereler bile başlamıştı. Şu surette, ki hafizanallahü tealâ, Rumeli'nin hal-i hazır-ı siyasîsine mühim bir tağayyür ve tebeddül vukuu, erbab-ı basîrete göre muhakkak addediliyordu. Hükümetimiz, za'fından dolayı bir müddetten beri zuhur eden masail-i siyasiyede ehven-i şerri ihtiyardan başka bir şey yapamıyordu, yapmağa da kudretiyab değildi. Çünkü sada-yı millete müstenid olmayan siyasetteki mesâif ve müdafaâtın Avrupa nazarında hüküm ve te'siri olmayacağı bedihiyâtın ve şûriş-i siyasetin netayic-i elîmesi ise, biddefaât bizce sabit olmuş hakayıkdan idi. Esasen devletler arasında devletimize zahîr olacak ve hukuk-ı meşruamızı bihakkın iltizam ve müdafaa eyleyecek hasbelhal hiç bir devlet de bulunmuyor. Devletimiz İngiliz dostluğundan nasılsa bilküllüye mahrum idi. Hatta Balkan işlerinde maatteessüf en acı darbeleri andan yiyordu. Alelhusus "Murstag Mülâkatı" denilen Avusturya ve Rusya i'tilâfına "Rewal Mülâkatı"yla hâlel tarî olduktan sonra, İngiltere'nin Balkan şübhicezîresinde nüfuz ve te'sîri artmış ve âdeta Londra, mesail-i Şarkiyenin mihveri olmuş idi.

Şark'ta sırf menafi-i mahsusa te'mîni maksadına ma'tuf olan Alman

dostluğunun siyaset-i hariciyemizde bir müzaheret-i kaviyesi görülemekte olduğu da, gayr-i münker idi. Avrupa müvazene-i siyasiyenin(11) şu suretle tebeddülü, hakkımızda esaslı mukarrarât ittihazına, yani Vilâyât-ı Selâse hakkında senelerden beri devam eden keşmekeş-i hale kat'iyen nihayet verecek bir şekl-i idare taharrîsine meydan açmış ve belki devletlerin ötedenberi zuhuruna sebebiyet vermekten begâyet ihtiraz ve tevakkî eyledikleri Şark mes'ele-i mühimmesinin inkişafına isti'dad peyda ettirilmişti ki, şu halde işin yalnız Makedonya denilen Vilâyât-ı Selâse'ye değil, düvel-i muazzamadan her birinin senelerce matmah-ı nazarı olmakta bulunan ve vakit vakit aralarında izale-i rekabet maksadıyla mübadele-i efkâra bâdî olmuş olan cihetlere de taalluku oluyordu. Bu mahsûsât ve muhatarâta karşı Devletçe bir kuvve-i mania düşünülemedi; düşünülse de faidesi görülemezdi. Çünkü ittifak-ı düvelî ile vâki' olacak bir teklife ne fi'len mukavemete kudret, ne de o teklifi def veya hiç değilse ta'dil edebilecek müzaherete mübtenî ve maksada müntemî bir meslek-i siyaset mevcut değildi.

Bulgaristan Emeti, Berlin Muahednamesiyle muayyen hudud ve vazâifi çoktan tecavüz etmiş ve gerek Avrupa canibinden ve gerek tarafımızdan gördüğü müsamaha ve mücamele yüzünden şımararak, Avrupa'ya ve Hükûmet-i metbûaya karşı meydan okumağa başlamış idi. Diğer taraftan, Avrupa nazarında hak kazanmak ve müsalemeterverane maksadına nail olmak için Makedonya'da alettemadî bir hal-i iğtişâşın devamını tehyie ve takviye edecek esbab ve vesait her suretle tevessülünden geri durmamakta ve kuvvetli çeteler tertib ve peyapey Makedonya'ya tesrîb ederek bizi iz'ac ve maksadsız ve neticesiz tenkilâttan naşî kuvve-i askeriyemize îras-ı kelâl etmekte idi. Yanı başımızda çıkan şu çıban, ciddi ve kat'î bir tedavi görememesinden, vücudumuza âdeta kangren olmuştu.

Bulgar Emeti, bütün Makedonya'daki Bulgarlar üzerinde bir hakk-ı himaye iddiasına kadar varıyor ve anların ahvalına alâkadar bulunduğundan bahs ve hallerini bin mubalâğa ile tasvîr ederek Avrupa efkâr-ı umumiyesini gittikçe aleyhimize iğzab ediyordu. Diğer taraftan, ordusunu dahi, indelhace nazariyatını fi'liyâta îsala muktedir olacak bir hale getirmekte ve bir zaman-ı müsaide terakkub eylemekte idi.

Yunanlılara gelince, anlar da Rum unsurunun Bulgarlar tarafından dûçar oldukları i'tisafâta karşı, Hükûmet-i Seniyyenin gûya fıkdanî-yi himaye ve müdafaasını serrişte ittihaz ederek ve mevcudiyet-i milliyelerini zor-ı bazûlarıyla müdafa ve ihsasa mecburiyet gördüklerini ma'raz-ı i'tizarda dermiyan ederek, dahil-i memalikimize akın akın çeteler sevk etmekte ve Rumeli'nin hal-i hazır-ı siyasîsınca cüz'î bir tahavvül vukuunda Epir kıt'asını benimsemeğe yeltenmekte idiler.

(11) Doğrusu "siyasiyesinin" olmalı.

Diğer taraftan Hükûmet-i Yunaniye, Girid Cezâresini zamîme-i memalik etmek için Avrupa kabinetolarını vakit vakit istimzac ederek, emel-i kadîminin husûlüne aid her gûna tedabîr ve teşebbûsattan aslâ farîğ olmamakta bulunmuş ve hatta şu son günlerde devletlerin zımnen tahsîl-i muvafakatine de muvaffak olmuş idi. Ne aceb ki düvel-i hâmiye-i erbaa denilen İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya hükûmetleri, cezâre üzerinde mürur-ı zamanla aslâ hükümden sâkıt olamayacak olan hukuk-ı hükümrânî-yi Hazreti Padişahî'nin tamamî-yi mahfuziyetini biddefaât te'yîd ve tasdîk ettikleri ve bu babda Devlete en kat'î te'mînâtı i'ta eyledikleri halde, hukuk-ı hükümrânî-yi Devlet-i Aliyye nin devam-ı mahfuziyetine ve cezârenin şekl-i idare-i muvakkatasının mahiyetine daman olmak üzere orada bulundurdıkları askerlerini geri almağa ve cezâreyi anlaşılan artık Yunanistan'a teslim eylemeğe şu son zamanlarda karar vermişlerdi. Halbuki Huda nekerde, kulûb-ı ümmette en elîm ve derin bir te'sîr uyandıracak ve kalbleri sızlatacak bir hal, bu olacaktı. Cezâre-i mezkûrenin ehemmiyet ve cesametinden sarfinazar, Bahr-i Sefîd'deki mevki-i mühimm-i askerîsini ve bunun için döktüğümüz bunca kanları ve sarfettiğimiz milyonları ve âtiyen bütün cezair-i Bahr-i Sefîd üzerinde hâsıl edeceği te'sîrâtı düşününce, bunun milletçe ne azîm bir ziyâ' ve ne mühim bir rahne olacağı anlaşılıyor.

Vaktiyle Girid'i Tesalya'ya değişmemiş diplomatlarımızın ve bir diplomat-ı sahib-i basîretimizin şu tercihinden de kazıyye nümayan olur. Bu son Tesalya muharebesini ne için yaptığımızı ve orada binlerce kesanı ne maksada mebnî gömdüğümüzü düşünmek ve bütün Girid tarihine göz gezdirip ağırlığınca kan bahasına devlete mal olmuş olan bu cezâreyi öyle kolay kolay teslim muvafakat göstermemek, Osmanlılığın ve yeni Türkiye mehareti-i siyasiyenin(12) en mübeccel bir vazifesi olsa gerektir.

İtalya'ya Adriyatik cihetinden Arnavudluğa ve Avusturya'ya da Selanik'e doğru ilerlemek hususunda atf-ü isnad olunan âmâl-ı istilâcûyanenin imkân-ı husûlü ise, şu suretle taassür değil, Makedonya'nın intifaya bedel gittikçe alevrîz olmakta bulunan naire-i cidal-ü nizai sebebiyle belki teyessür etmekte idi. Bu iki ihtimalin husûlünü teshîle hâdim bazı efkâr ve temayülât içimizde mevcudiyeti de iddia olunmakta idi. Herhalde gerek bu babda, gerek başka bir yolda büyük bir tehlikenin zühuru başgöstermiş olamsı endişesinden ileri geldiğine şübhe yoktu ki, İngiltere Hükûmeti, kat'ıyyen işe bir netice verecek ve aleddevam devletler beyninde münakaşayı izale ve daha doğrusu edanî-yi âmâl-ı istilâcûyaneyi külliyyen bertaraf eyleyecek bir şekl-i idarenin te'sîsini iltizam ve devletimize kabul ettirmek için tazyîke bile varılması fikrini derpîş ediyordu.

E. A.

(12) Doğrusu "siyasiyesinin" olmalı.

KÜRDLER VE KÜRDİSTAN

Mensubiyetiyle müftehir olduğum Kürd kavmi de bugün bir eser-i teceddüd ve heyat göstermeye başladı. O da şems-i tâbnâk-i hürriyetin te'sîr-i feyza feyziyle ve şecere-i pâk-i Osmanî'nin bir ğusn-ı mühimm-i sayedarı sıfatıyla neşv-ü nemaye, te'mîn mevcudiyete azmetti. Nehr-i cûşan-ü bereketnişan-ı İslâmiyetin en abdar ve en cavidanî bir ayağını, kitle-i muazzama-ı Osmaniyе'nin en müstahkem ve en rasîn bir burc-ü istihkâmını teşkil eden bu kavm-i pâk-ü nezîh, her şeyden evvel İslâmdır. Andan sonra, sebab-i hayat-ı ümem ve bâdî-yi saadet-i âlem olan usûl-ı meşrutiyet dairesinde hâlis ve bîğîll-ü ğışş bir Osmanlıdır; ve derece-i salisede de Kürddür. Ve binaenaleyh, şu aile-i muhteşeme ve mukaddese-i İslâmiye ve şu hey'et-i mehîbe-i Osmaniyе'nin en mühim bir rûknü, en müfid ve semeredar bir unsuru, en mutî' ve munkad bir ferdi olmak, şu umumiyetten zerre kadar infikâk etmemek üzere, kendi gaye-i emel-i millîsini, kendi saadet-i zatiyesini suret-i hususiyede istihsale cahid ve sâdir.

Kürd, daire-i necat-ı İslâma dahil olduğu zamandan, yani edvar-ı evveliyе-i dinimizden, sadr-ı İslâmdan beri hiç bir zaman bu din-i mukaddese karşı isyan etmemiş, etmez ve etmeyecektir. Kürd bittav' verrıza, bilâistilâ, şevket ve sarvet-i Osmaniyе'ye şerefyab-ı duhûl olduğu günden beri hiç bir zaman Osmanlılığa karşı eser-i ihanet göstermemiş, göstermez ve göstermeyecektir. Kürd hâlâ Kürddür; milliyetini, şekl-ü manzara-ı hariciyesini, hüviyet-i maddiye ve ma'neviyesini zerre kadar değiştirmemiştir. Bununla beraber, Osmanlılığa da bir habl-ı metîn-i ittihad ile murtabıt kalmıştır. Dünyada hiç bir kuvvet tasavvur edilemez ki, Kürdlük ile Osmanlılık arasındaki bu imtizac-ı kadîmi, bu habl-ı kavîmi izaleye muvaffak olsun. Osmanlılık Kürdlük ve Kürdlük de bilmukabele Osmanlılığı cem'etmiş, bu iki kelimenin medlûlü birbirine bir hülûl-ı mutlak ile hülûl etmiştir. Osmanlılık maazallah mahvolursa, Kürdlük bînişan kalır; Kürdlük Huda nekerde muzmahil ve kernam olursa, Osmanlılık zayıf ve perişan olur.

Bununla beraber, artık mâzînin mahûf zalamına, bir daha anmak istemediğimiz saha-ı nisyana atılması vacib olan devr-i sabık-ı istibdad, Osmanlılığın bir direğini teşkil eden bu unsur-ı kuvveti de ezmiş, diğеr anâsıra nazaran daha elîm bir surette hırpalamış idi. Hükûmet-i sabıka alel'ıtlak adüvv-i fikir iken, Kürd kavmi hakkında hem adüvv-i fikir, hem adüvv-i lisan olmuş idi. Akvam-ı sairenin yalnız kafasını kesmeğе çabalar iken, Kürdlerin evvelâ lisanını ve lisanı ile beraber kafasını kesmeğе çalışmış idi. Bir tazyîk-i daimî, kafayı vâkıa sersem kılar; fakat kat'-ı lisan, bir milleti hem ebkem,

hem sersem eder. İşte bizce zulmün en acısı, en ta'mîr kabul etmez tahribat icra eden(13) budur.

Kürdler bu lisansızlık ile yalnız kavmiyetlerini değil, mezheplerini bile kaybetmek üzere idiler. Birçok yerleri bir cehalet-i fahişe kaplamış, birçok Kürdler âdeta insanlıktan çıkmış idi. Vahşet, cehalet, mebadî-i mezhebiye ve i'tikadiyeden bînasîb bulunmak gibi esbabın te'sîriyle, zavallı Kürdlerin yalnız mevcudiyetleri değil, mevcudiyetlerinden bile muazzez tanıdıkları şeref ve haysiyetleri, namus-ı millîleri bile jengdar olmak tehlikesine ma'ruz kalmış idi. Zira Hükûmet-i sabıka, enva-ı taaddiyât-ü i'tisafât icra eder, memleketi harab, ma'mureleri beyab eder, yağmankerliğe teşvîk, kıtala tahrik eyler, sonra da işin içinden gûya saf ve nezîh sıyrılmak isteyerek, bütün cinayetleri Kürdlerin vahşetine, Kürdlerin taassubuna, Kürdlerin hunharlığına, Kürdlerin hasaset-i tab'ına atfeder idi.

Matbûât-ı cihan ise, Hükûmet ile milleti, eşkıya çetesi ile soyulup soğana çevrilen zavallı mazlûmîni karıştıarak, Hükûmet-i Osmaniye'den bahseder iken Türkler, Kürdistan vilâyetinden bahseder iken Kürdler diyerek feryad ve şikâyatı ayyuka çıkardı; efrad-ı ma'sûme-i milleti tufan-ı müftereyât altında boğar idi. Hükûmet ise susar, susmak işine gelir idi. Susar çobanı kurd olan bir raiyyenin encam-ı kârı, zaten başka ne olabilir?

Kürdlere atılan galîz bûhtanların biri, Ermenilere gûya minelkadîm udvanı bulunması, gûya Ermenilerin öteden beri düşman-ı canları olmasıdır. Devr-i sabıkı tarih-i beşerden tayyetmek mümkün olsa, hiç bir kavmin, komşusu, daima refîki olan diğer bir kavim ile o derece hüsn-i imtizac ettiği görülemez. Ne hacet? Devr-i sabık meydana gelinceye kadar, Kürdlere karşı Ermenilerden ne vakit bir şikâyet sâdir oldu? Kürdler hakikaten Ermenilerin canına kasetmiş olsalar, daha evvel Berlin Muahedenamesinin 61'inci maddesi daha meşîme-i tefekkürden doğmamış iken, kendilerine isnad olunan bu vahşetleri icra etmezler, düşman diye diye düşman etmelerine ramak bıraktıkları Ermenileri çoktan beri bîseser bırakmazlar mı idi? Sair Osmanlılar gibi Kürdler de gayr-i Müslim vatandaşlarının mezhebine, can ve mal ve ırzına riayetkârdırlar. Müslüman, hem pek hâlis Müslüman olmak hasebiyle, "lehüm ma lena ve aleyhim ma aleyna" kavî-i celîl-i Nebevîsini belki herkesten ziyade hüsn-i takdir etmişlerdir, el'an etmektedirler.

Ma'mâfih, şimdi artık bu elîm hatîrâtı bırakalım. Hükûmet-i sabıka için bâdî-i hicab-ü hacalet olan hatîât üzerinden bir sünger geçirelim ve artık "istikbal bizimdir" diyerek dört el ile damen-i sa'y-ü gayrete sarılalım. Evet, çalışmak, geceli gündüzlü çalışmak, âramsız, rahatsız, fasilasız çalışmak. Biz Şarklıların ve Şarklılar içinde hasseten geri kalmış olan

(13) Doğrusu "icra edeni" olmalı.

Kürdlerin birinci ve sonuncu yapacakları şey budur. Çalışmağa nereden başlamak icabedeceği bahsine gelince, evvelâ maarif. Sonra yine maarif. Daha sonra? Daha sonra yine maarif, yine maarif, yine maarif! Cenab-ı Hak, bu uğurda çalışan erbab-ı himmetimizi muvaffak-ı bilhaye eylesin.

Babanzade
İsmail Hakkı

OSMANLI AMERİKASI VE SAADET-İ MÜSTAKBELE-İ AŞAYİR

Şam, Irak, Kürdistan arasındaki hıttâ-ı fesîha-ı Elcezîre; evet, Diyarbekir'den Bağdad'a kadar tûl-ı a'zamı takrîben yedi yüz ve Musul'dan Habur'un mansabına kadar arz-ı vasatîsi de iki yüz, mesaha-ı sathiyesi ise yüz kırk bin kilometre murabbaından ibaret olan bu mübarek kıt'a, kuvve-i namiye ve füyûz-ı tabiiyesiyle, cidden "Osmanlı Amerikası" ıtlakına şâyandır. Kâinatın rüşeym-i nevîn-i medeniyeti, bu saha-ı gabra-ı füyûzât'âverin meşîme-i irfanında kemalini bulmuş, burası bugünkü cihan-ı medeniyetin ilk ders-hane-i hikmetgarra-yı tekâmülü olmuştur.

Elcezîre, ezmine-i kadîmede küre-i arzın ün müztec-i bedayi-i umranı, nev'i beşerin kehvare-i nuhustîn-i terbiyetsazı idi. Bu cihetle, oralar bir hayli zaman Asurîlere, Feraine-i Mısıriyeye, Keyhusrev'e, İskender'e, Eşkânîyan'a, Sasanîyan'a, zuhur-ı devr-i İslâma kadar İranlılarla Romlara bir meydan-ı hunîn-i mübareze olmuş ve ahîren Hazreti Ömerulfaruk (radiyellahu anhu) tarafından fetholunmuş ve Hilâfet-i Abbasiye zamanında ma'muriyeti derece-i kusvâya varmış; ve fakat Cengiz-i hunrîz ve anı müteakiben de Teymur-ı makhûr, seyl-i hurûşan-ı tahrîbâtıyla, bu künbed-i muallâ-yı umran ve medeniyeti hâk ile yeksan etmiş ve nihayet bu saha-ı beheştâbad-ı istikbal, Hazreti Sultan Selim-i Evvel'in saye-i seyf-i meslûl-ı celâdet'iktinâhında zamîme-i memalik-i Osmaniye olmuştur. Vaktiyle Diyarbekir, Musul, Meyyafarqîn, Hısn-ı Keyfa=(Hasankeyf), Rakka, Ruha=(Urfe), Mardin, Cezîreübnîömer gibi şehirler, bu geniş badiyenin birer paytaht-ı umranîsi idi. Her zaman yigirmi milyon ahalîyi beslemeğe isti'dadı olan bu kıt'a-ı feyznâkın o azamet-i âsâr-ı umran-ü ihtîşâmına bedel, şimdi çehre-i teessüf-i akvama birçok enkaz-ı metrûke-i zulüm ve harabî ma'ruzdur.

Arazî-i Cezîre ziraatten hâlî ve derûnunda Habur, Celâb, Çağçağ, Belîh, Zırkan, Cercib, Sincar, Cerrahî, Vadîfahmer gibi birçok nehirler carî ve bunlar Fırat ve Dicle nehirlerine munsabdır. Enhar-ı mezkûrenin en cesîmi, Re'sül'ayn kazasının Re'sül'ayn ve Safha nam karyelerinden nebean

eden Habur nehri olup, mecrası üç yüz elli metre(14) kadar tahmin olunmaktadır. Çölde bir gûna ârıza olmadığı için, bu nehirlerle her tarafın irva ve iskası mümkündür; hatta, zaman-ı kadîmde enhar-ı mezkûre birçok cedvellerle birbirine rabt edilmiştir, mecraları hâlâ meşhuddur. Cüz'î bir hafriyat ile bu cedvellerin kemafissabık küşadı pek kolaydır.

Arazîsinin kuvve-i namiyesi de hakikaten muhayyirülukul bir derecededir. 321(Milâdî 1905) tarihinde oralarda geşt-ü güzâr ettiğim esnada bir kil-i Amedî arpa zer' edilmiş bir tarla, aşayir develeri tarafından ra'y olunmuş ve esna-yı ra'yde sünbüllerden bazı daneler ve sünbüller yere dökülerek hayvanların ayakları altında çiğnenmiş ve bir sene sonra, mezkûr tarlaya bir gûna tohum zer' olunmadığı halde, mücerred bu dökülen daneler tekrar nebt ederek, bundan yine de yığirmi beş kil kadar bir mahsûl alınmış idi. Şu takdirde ziraat ve felâhatın kavaid-i fenniyeye tatbikinde, yerlerine göre bire kırk, elli ve hatta seksen, doksan nisbetinde bir mahsûl almak kabildir. Habur nehri de nakliyâta salihdir.

Bu kırt'a bugünkü günde Milî, Duqorî, Kikî, Halcan, Karakeçi, Aznavur, Berazî, Cubûr gibi birçok kabail-i Ekradın; Şemmer, Anze, Tayy, Sayih, Ahrise vesaire gibi de meşahîr-i aşayir-ı Urbanın cevelângeh-i daimîsidir. Aznavur'dan maada cümlesi seyyar ve haymenişîndir. Şemmer on dört bin çadır ve seksen bin efrad ve umum sekene-i kaza iki yüz bin nüfus tahmin olunuyorsa da, oralarda henüz tahrîr-i nüfus bihakkın icra edilmemiş olduğundan, mikdar-ı umumî-yi nüfusun bu tahminden pek fazla olduğuna şübhe yoktur.

Devr-i sabıkın netice-i su-i idare ve ihaneti olmak üzere, bu kabail ve aşayir arasında şiddetli husumet tâ bugüne kadar carîdir. Bir aralık, medar-ı teşdîd-i husumet ve kıtal olmak üzere, Müşîriyet'ten Mardin Kumandanı Bahaddin Paşa'ya verilen emir üzerine, bunlar esliha-i emîriye ile de teslîh olunmak üzere idiler. Fakat Mardin ve Diyarbekir ahâlîsinin o zamanki şikâyât ve iş'arât-ı müttehidesi, bu teşebbüsü akîm bırakmış ve maahaza bunlardan bazılarının yekdiğeriyle vukua gelen yalnız bir müsademelerinde, tarafeynden yedi-sekiz yüz kadar insan telef olmuş ve bu ahval-ı fecâyı orada müşahade eden iki hamiyetli zabıt, keyfiyeti 20 Mayıs 317(Milâdî 2 Haziran 1901) tarihli bir lâyiha-ı müştereke ile arzettikleri halde, aldırmağ değil, hatta teessür eden bile olmamıştı.

Bu suretle on beş sene kadar tevalî eden müsademelerden vukua gelen telefât ve tahribâtın derecesini teemmül eden her vicdan-ı âlî, cidden kerîhnâk-ı teessür ve matemdir. On sene evvel -yine pek ehven olmak üzere- yüz bin ğuruş kadar bir varidât-ı hazine te'mîn eden "Leylan" namında gayet cesîm bir karyenin, on sene sonra fıkdan-ı erniyetle umum arazîsi, mahlûlünden iki bin yedi yüz ğuruşa ferağ edilebilmiştir. Şu hakikat-ı

(14) Bunun yanlışlıkla böyle çıktığı, doğrusunun kilometre olduğu açıktır.

ma'ruza, derece-i tahrîbâtı ta'yîne elbette kâfidir. Bunun gibi, daha bu yakınlarda harab edilmiş binlerce köy ve çiftlik mevcuttur. Umum sekenesi de, müsademât-ı mütemadiye neticesi olarak mahvolmuştur.

Şu halde, cebr-i mâfata, o kıt'a-ı vâsia-i mübarekenin istikmal-i vesail-i umranıyla te'mîn-i saadet-i müstakbele-i aşayire en çare-i müessire, bunları şu hayat-ı seffile-i derbederîden kurtarmak için bir an evvel tavtîn ve iskân edilmeleridir. Devr-i istibdadda buna dair bir lâyiha takdim etmiş idim, burada hulasaten arz edeyim:

Ma'lûmdur ki aşiretlerde hâlâ asabiyet yani "müşareket-i intikam" ve "müşareket-i mes'uliyet" usulü carîdir. Bu usul, aşiretlerin kaide-i esasiye-i muâşeretleridir. Bu kaideye göre, efrad-ı aşiretten birinin mütecasir olduğu bir cürümden dolayı, beynelaşayir o mücrim-i mütecasirin kâffe-i efrad-ı aşireti mes'ul addolunur. Mutazarrır olan şahsın bütün a'za-yı kabilesi, bu hareketin intikamını ahze ve sevk-i hamiyet-i cahiliye ile mukabele-i bilmişil icrasına mecburdur. Zabita-ı Hükûmetten baîd olan mahallerde bu mukavele-i ictimaiye-i ibtidaiyenin vücûb-ı mer'iyeti, bir emr-i zarurîdir. Fakat hükûmât-ı medeniyenin kalemrev-i idaresinde bu örf-i sakîm, kavanîn-i mülkiye ve adliye ve vahdet-i ictimaiye ile tevfiik olunamaz.

Binaenaleyh, aşiretlerin bu asabiyet-i hususiyelerini fekk ile, asabiyet-i ictimaiye arasında tahlîl-ü mezcetmek lâzımdır. Hatta şariat-ı kübra-yı İslâmîye, te'sîs buyurduğu asabiyet-i diniyenin hüsn-i kıvam ve devamına aşiretlerin hususî asabiyetlerini mani görerek, asabiyet-i aşayiri "hamiyet-i cahiliye" nazm-ı kerimiyle tevsîm ve "elmü'minûne ihvetun..." saniha-i celîlesiyle takvîm buyurmuştur.

Şu halde Elcezîre'de, bir hal-i bedavet-i haneberdûşîde yaşayan aşayir-i Ekrad ve Urbana birer mevcudiyet-i resmiye-i ictimaiye verilmiş olmak(15) ve bunları "vahdet-i medeniye"de tahlîl-ü temzîc ve ma'mureleri de badiyelere doğru tevsî' etmiş olmak üzere, heman çölün en münasib bir mevkiinde ve Abdülaziz'le Sincar dağlarının nokta-ı iltisakında kâin Kevkeb nam mahalde bir vilâyet teşkili ve Re'sül'ayn kazasının da livaya bittahvîl bu vilâyete rabtı ve arzolan nehirler arasındaki cedvellerin küşadı ve oralarda karyeler inşa ve eşcar garsıyla aşayir-i seyyarenin iskânı ve bilkeşf icabeden yerlerde de birkaç kaza ve liva teşkili ve şimdiki kadar çölde istihdam olunan kuvve-i askeriye o çöl ahalîsinden buldukları için, bunlar, mümkün değil, daima bir sevk-i gayretkeşî-i asabiyetle hareketten âzâde olmadıklarından, efradı mahâll-ı saire ahalîsinden mürekkeb ve yine oraların haline vâkıf olmak üzere çölün emr-i inzibat ve umranına me'mur herhalde emzice-i mahalliyeye âşina olanlardan intihab olunması, fevkalâde bir lâzime-i ehemmi-i siyasettir.

(15) Bunun yanlışlıkla böyle çıktığı, doğrusunun "olmak" olduğu açıktır.

Bütün bu şeylerde, şimdîye kadar vukufsuzluk veya ihanet eseri olarak tasavvur veya icad olunan müşkilât ve mevani', kat'iyen gayr-i variddir. Bu babda uzun bir müddete de ihtiyac yoktur. Şu muktazayât-ı ma'ruzenin tatbiki halinde, ahâlî pek az zamanda nail-i fevz-ü felâh ve iktisab-ı servet-ü refah edeceklerinden ve bu cihetle her tarafta yangın harabelerine bedel, âsâr-ı feyz-ü umran hırsesaz-ı uyûn-ı ibtihac-ü şükran olacağından, tesrî-i icab-ı hali, vükelâ-yı fihâm-ı Devletin bilhassa enzar-ı takdir-i mehamperverine arz-ü havale ederiz.

Ahmed Cemil

*(16)

Askerliğin ruhu ve kıvamı itaat ve terbiye olduğu gibi, mensub olduğu milleti indellüzum kemal-i emniyet ve muvaffakiyetle muhafaza ve müdafaa edebilmek dahi, ta'lim ve terbiye ile liyakate vâbestedir. Devlet-i Osmaniye'nin bidayet-i teessüsünden bu ana kadar Osmanlıların askerlik âleminde gösterdikleri kabiliyet-ü besalet teslimkerde-i enâm olmasıyla, o mebhasda îrad-ı makal zaid görünür. Yalnız şu kadar demek kâfîdir ki, itaat-ı diyanet ve şecaat ve meşâkka tahammül gibi sevgili askerlerimiz(17) fıtraten muttasıf oldukları evsaf-ı bergüzîdeye, a'zam-ı şerait-i muvaffakiyât olan fûnûn-ı lâzime-i askeriyenin tekmiliyle, dünyanın en kuvvetli bir ordusu vücuda gelmiş olacaktır.

Bu miyanda Kürdler, buldukları yerlerin icabı ve fıtratlarının iktizası üzere süvarilikte fevkalğaye haiz-i meharet olmalarıyla, devletimizin esfar-ı sabıkalarında heman cümleten gönüllü süvari olarak meyadîn-i harbe atılmışlar ve bir gûna nizam-ü intizam tahtinde olmadıkları halde büyük yararlıklar göstermişlerdir. Fıtraten cündî yaratılmış olan bu kavm efradı, bir kere fûnûn-ı askeriyeyi haiz ve nizam-ü intizam-ı askeriyeye ile me'lûf olunca, artık süvarilikte kendilerinden ne mertebe istifade olunacağı, edna mülâhaza ile tebeyyün ve taayyün eder.

Ekser-i düvel ordularında süvari için hizmet-i askeriyeye müddeti üç sene olmasına göre, bu müddet zarfında bir askeri hem binici yapmak ve hem de amelî ve nazarî muallim kılmak düşvar olmasıyla, süvariler(18) diğer sunûf-ı askeriyeye derecesinde haiz-i tekemmül olabilmeleri için pek çok fedakârlıklar icra edilmektedir. Bu babda yalnız Rusya Devleti, bazı

(16) Kürd aşiretlerinden oluşturulan "Hamidiye Alayları" konusunu ele alan şağıdaki dizi yazının ilk bölümü, derginin aslında başlıksız çıkmış ve yukarıdaki yazı ile arasına bir ayırma işareti konulmuştur. Biz de ayırma işareti olarak bir yıldız koyduk.

(17) Doğrusu "askerlerimizin" olmalıdır.

(18) Doğrusu "süvarilerin" olmalıdır.

yerlerdeki ahâlîsinin kabiliyet-i fitriye ve me'lûfiyet-i asliyeleri hasaisinden bil'istifade Don, Olga ve Kafkasya gibi ahâlîsi fıtraten cündî olan yerlerden Kazak Kıtaâtı namıyla külliyyetli ve muktedir süvari alayları teşkil edebilmektedir.

Rusya Muharebesini müteakib, sefaretle Petersburg'a i'zam buyurulmuş olan Anatoli Müfettişi merhum Müşîr Şakir Paşa, Kazak teşkilâtını arîz-ü amîk tedkik ederek, Kürdlerden dahi o usulde süvari alayları teşkilindeki faideyi bihakkın takdir ettiğinden, Dersaadet'e avdetlerinde bu lüzum ve faideyi hâkîpa-yı Şahane'ye arz ile, bu yolda teşkilâtın esbabına ciddiyetle tevessül edilmiş ve "Hamidiye Süvari Alayları" namıyla altmışı mütecaviz alayın teşkiline ve nizamnameleriyle ta'limnamelerinin tanzîmine muvaffakiyet hâsıl olmuştur. Bu alaylar elyevm mevcuddur, esası da pek güzel mevzu'dur. Ancak bazı mertebe tensîke ve ihtiyaca göre tertîb ve ta'dîle muhtacdır.

Bu alaylar hakkında ara-sıra işidilen şikâyatın esbab-ı mûcibesi, Kürdlerin fıtrat-ı zatiyeleri muktazayâtından olup, teşkilâtın nevâkısından ve bu nekayisla beraber anları idare edenlerden olduğunda şübhe olmadığından, bu tensîkat ve tekemmülât, muzır görünmeğe müsaid olan şekl-i idarenin kahriyle bilkülliye zail, ve bu kuvve-i cesîmeden bihakkın ümid olunan maksadın, bimennihi tealâ ol vakit tamamıyla hâsıl olacağı derkârdır.

Rusya Devleti Kazak Alaylarını bizim Hamidiye Kürd Alayları gibi yerlerinde bırakmayıp, Petersburg, Moskova, Varşova, Kiev gibi en büyük merakiz-i askeriyesine celb-ü cem' ile, ta'limlerini oralarda icra ettirmekte ve diğer havalî efrad-ı askeriyesiyle uhuvvet ve muvanesetlerini de bu suretle te'yîd-ü takviye eylemekte olduğundan, bizde de bu kaideye riayetle, heman şimdiden birkaç alayın Dersaadet ve Edirne gibi merakiz-i mühimme-i askeriyeye celb-ü cem'i ile, hey'ât-ı âliye-i askeriyenin huzur ve nezareti altında ta'lim-ü terbiyelerine bakılıp kabiliyet-ü meziyet-i askeriyelerinin tezyîdi, hem bu alayları teşkil eden zabitan ve efradın heves-ü iftiharlarını takviye ve hem de kendilerinin derece-i kabiliyetleri(19) re'yül'ayn ta'yîn etmiş olmak cihetleriyle, badî-i muhassenât olacağı aşikârdır. Ve bir de bu alayların kesb-i intizam-ü mükemmeliyet etmesi için, en evvel, mezkûr alaylara me'mur mektebli ve muktedir zabitan mikdarının tezyîdine ve yoklamalarının muntazaman orduca icrasıyla, mikdar-ı nüfuslarının ve bargîrlerince noksanlarının bieyyi vechin kân anlaşılmasına ve her sene muayyen olan zamanlarda ta'limlerinin icra ettirilmesine vâbestedir.

Usul-ı idare-i sabıkanın müsamahası ve daha doğrusu bazı mürtekib me'murların seyyiesiyle, rüesa-yı Ekraddan hilâf-ı marzî-i Barî harekât-ı nâlâyıkada bulunmuş olanlar farz-ü teslim olunsa dahi, bihamdillâhi tealâ Kanun-ı Esasînin ilân ve te'sîs eylediği ni'met-i müsavat-ü adalete ve

(19) Doğrusu "kabiliyetlerini" olmalıdır.

bunun icabı olarak ba'demâ âdil ve muktedir me'murların gönderilmesi tabî ve muhakkak olmasına nazaran, fîmâba'd o gibi harekât-ı gayr-i marziyeye sâlik olabilecek ferd-i aferîdenin vücudu tasavvur olunamayacağı

Mâba'dı var

Süleymaniyeli Fethi

CEM'İYETİMİZİN REİS-İ FEZAIL'ENÎSİ SEYYİD ABDÜLKADİR UBEYDULLAH EFENDİ'NİN NÜMÛNE-İ FİKR-Ü İRFANI

Ma'lûmdur ki anâsır-ı muhtelif-e-i Osmaniye miyanında Kürd unsuru, oldukça bir mevki-i ehem ihraz etmiştir. İsti'dad-ı maderzedleri ve kabiliyet-i tekâmül ve tenevvürleri de teslimkerde-i ülil'elbabdır. İdare-i sabıka, kim bilir ne gibi bir politikanın ilca-yı sahîfi ile, bunların kabail-i mütenevviaları ve gayr-i Müslim unsurları arasına pek soğuk nifaklar, vâsi' uçurumlar ilka etmiş ve Kürdistan, inkıta-ı rüşte-i ittihad-ü muvalât ile en dehşetli bir surette zedelenmiş idi. Bunun içindir ki Hükümet-i Seniyyece en ziyade matmah-ı nazar-ı im'an olacak bir nokta-ı mühimme, kıt'a-ı fesîha-ı Kürdistan ve bunların Osmanlılık asabiyet-i kavmiyesiyle bihakkın mezc-ü tahlîline medar-ı yegâne-i istinad ise, te'yîd-i bünyad-ı âlî-yi ittihaddır.

Bu ümniye-i mukaddese de, ancak Kanun-ı Esasî ve meşrutiyetin bilfiil tefhîm-ü ta'mîm-i mealîyâtıyla hâsıl; ve emzice-i muhtelif-e-i mahalliye ile kabil-i tevafuk olamayacak her nev' harekât-ı gayr-i muhikka ise, ma'na-yı âlî-yi hürriyetin su-i tefsirine pek vâsi' çığırılar açacağından, bu da bütün cevami-i mahsusasıyla muzırdır. Bu mahzurlar paytaht-ı Hükümet-i Osmaniye'de bile bazen sernuma-yı zuhur olmakta iken, bunun aks-i te'sîr-i haricîsi her suretle şâyan-ı teemmüldür.

Bu aralık görüyoruz ve muhaberât-ı resmîyeden anlıyoruz ki, ilk tarih-i ilân-ı hürriyetten beri, gayr-i Müslim vatandaşlarımız, sırf sevk-i teessür-i istibdad-ı mâzî ile, yine mâziye aid birçok mevadd-ı fecîa dermiyan ve hatta şimdi vuku' bulmuş gibi bazı ceraim-i indiyeye icad etmekte ve bütün safahât-ı matbûât-ı mahsusaları dahi bir vâveylâ-yı tûfan-ı şikâyât ile kendini göstermektedir. Hükümetçe de bunun te'sîri olarak, bir zamandan beridir ki ekâbir-ü eşraf-ı Ekrad tazyîk ve habse ilka olunuyor; istirdad-ı arazî dâiyeleri şiddetle meydan alıyor.

Hamidiye Alaylarının vücub-ı ehem-i îslâhâtına karşı, bunların lağvı

gibi bu sırada te'sîr-i hazır-ı siyasîsi kat'iyen inkâr olunamayan bir hata-yı diğer dahi mevzu-ı ma'rez-i tezekkür olmuştur. Bugün bu haller, anâsır-ı muhtelif aralarındaki o bürûdetli boşlukları imlâ değil, ancak tevsî ve bu suretle husûlü tabî olan insilâb-ı emniyet, herhalde habl-ı metin-i ittihadı kat'eder. Vâkıa, vatandaşlarımızın vaktiyle mutazarrır olmadıklarını iddia edemeyiz. Fakat bu zarar-ı istibdadî, bir unsura münhasır değil, bütün anâsır ve hatta unsur-ı İslâma daha büyük bir mikyasda sâfî idi. Tarihçe-i şüûn-ı istibdadın tettebbu-ı fecaii, bu hakikatleri vuzûhen ve maddeten gösteriyor. Şu halde sırf bir unsurun mağdur olmak üzere tanılması ve anâsır-ı sairenin de umumen zalemeden addiyle, indiras-ı bünyad-ı müfid-i mevcudiyetlerine çalışılması, doğru ve hiç bir suretle muvafık-ı şîme-i hak ve maslahat olamaz.

Bu babda Hükûmet-i Osmaniye'nin en salim hatt-ı hareketi, ceraim-i mâziye-i istibdadın ebediyyen unutulup, yalnız hukuk-ı şahsiyenin ahkâm-ı âdile-i kanuniye ile fasl, ve şekavetleri zaten müsellemler olup fakat şimdi de o hareket-i me'lûfelerinden vazgeçmemiş olanlar var ise, hangi unsura mensub olur ise olsun, bilâ istisna ve ba'dettahkîk emr-i te'dîblerinde müsarâat gösterilmesi ve bu fırak-ı muhtelif aralarındaki bürûdet ve ihtilâfâtın da tarafeyn ekâbir-ü eşrafından ve me'murîn-i Hükûmet-i Osmaniye'den mürekkeb hey'ât-ı mahsusa-ı müteaddide vesatetleriyle külliyyen ref'-ü izalesi ve Aşayir Alaylarının çare-i ıslâhât-ı matlûbeleri emrinde de ashab-ı vukufun ma'lûmât ve mütalaât-ı mahsusalarına müracaat olunarak, bu babda hâsıl olacak ittılâta göre icab-ı halin gayet müteenniyanane bir surette icrası en ziyade bir lâzime-i mühimme-i siyaset olacağı mütalaasında bulunduğumun, mücerred bir sevk-i sahîh-i maslahat ve hamiyetle arzına cür'et ederim. Ol babda.

Fî 7 Teşrinisani sene 324(20 Kasım 1908)

Merhum Şeyh Ubeydullah Efendizade
Abdülkadir

KÜRDLER

VE ŞECAAT-I AKVAM

Akvam, umumiyetle iki kısım mezaya-yı makbulenin pîraye-i tabîiye ve müktesebesiyile şan-ı bülend kazanmışlardır. Bunlardan biri, ki hilkat ve tabiatlarında meknûz olan tabîî hasletler, daima delâlet ettiği insanlarla doğar; ve yine haslet-i kadîme ile beraber ol da -beşikten mezara kadar- o halk-ı güzîde nefsinde, şahsında muhafaza eder. Diğeri, ahlak-ı müktesebenin delâlet ettiği usûl-ı temeddün, ma'rifet-i maarif, san'at, veya umumun sonradan iktisabıyla mübâhî bulunduğu i'tiyadât-ü mezayât-ı sun'iyedir.

İnsanlığın minelkadîm evsaf-ı bergüzîdesiyle müzeyyen ve mutahallık bulunması, asırlar geçtikçe, seneler değiştikçe o ahlak-ı tabîiyenin hecemât ve tahavvülât, tağayyürâtına karşı bütün metaneti muhafaza etmesi, o kavmin, müteselsilen o şahsın metîn bir fikr-i tabîiye, esaslı bir âdet-ı kavmiyeye marbut, sarsılmaz bir ahlaka malik olduğunu gösterir.

Birkaç yüz asırdan beri hilkat-ı âlemin ma'ruz kaldığı ihtizazât-ü hecemât-ı maddiye, o hilkat-ı ecillenin hiç bir kısmını değiştirememiş, bozamamış, zamanın hiç bir ârızasıyla müteessir edememiştir.

İşte ahlak-ı tabîiye, aynı ahlak-ı ecillenin hayat-ı beşerde tecellî eden lâyetegayyer bir kısım-ı mühimmidir ki, insanlarda hilkaten başlayan zekâ, sıdk-ı kavî, metanet-ı tabîiye, ahlâk-ı hasene, şecaat, hep hey'etiyle o kısım-ı mühim ve makbulün, o evsaf-ı ecillenin tabîî, cibillî, fitrî müştetilât-ı münferidesindedir.

İşte insanların taraf taraf bâdî-i iftihar ve tekâmülü olan haslet-i tabiiye ve evsaf-ı güzîde, her iklimde, her kavimde, her millette mütesaviyen görülemediği için, şu makalemde mütemayız bir fark ile gördüğüm akvamı tasvîr, hasail-i müktesebenin bu fitrî meziyetini tebdil edemediğini ve edemeyeceğini iddia edeceğim.

Mikyas-ı tatbikini umum benîbeşere atfen vâsi' bir vadî-i dûra-dûrda tedkîk etmek istediğim o mezaya-yı tabîiyeyi, o hasail-i güzîdeyi, millet-i Osmaniye'yi teşkil eden muhtelif kavmlere teşmîl ederek, kendi memleketimizde, yalnız kendi muhîtimizde halletmek ister isek, daha bir tarz-ı dildirîbde idare-i kelâm etmiş oluruz.

Mâba'dı var

Bedri

KÛRDÇE LÎSANIMIZ

BEDÛZZAMAN MOLLA SAÏD-Î KÛRDÎ'NIN NASAYIHI(20)

Ey gelî Kurdan, îttifaqê de qewet, îttîhadê de heyat, di biratîyê de seadet, hukümetê de selamet heye.(21) Kabika îttîhadê û şerîta mehebbetê qewî bigirin,(22) da we ji belayê xilas ke. Qenc guhê xwe bidinê, ez'ê tiştêkî ji we ra bibêjim: Hun bizanin ku sê, sê cewhera me hene,(23) hifza xwe ji me dixwazin. Yek Îslamîyet, ku hezar hezar xwîna şehîdan buhayê wê dane. Ê diduwa însanîyet, ku lazim e em xwe nezera xelqê de(24) bi xizmeta aqilî, ciwamêranî û însanîyetê xwe nîşanê dinê bidin. Ê sisîyan millîyeta me ye, ku mezîyetê da me;(25) ê berê,(26) ku bi qencîya xwe sax in, em bi karê xwe, bi hifza millîyeta xwe rûhê wan qebra wan de şad bikîn.

Piştê wê, sê dujminê me hene, me xirab dikin. Yek feqîrtî ye, çil hezar hemalê Îstanbulê delîlê wê ye. Ê diduwan cehalet û bêxwendinî, ku hezar ji me da yek "qazete"(27) nikarin bixwînin, delîla wê ye.(28) Ê sisîyan dujminî û îxtîlafê, ku ev edawet(29) qeweta me winda dike, me musteheqê terbîye dike û hukümet jî ji bêînsafîya xwe zulm li me dikir.

Ku we ew seh kir,(30) bizanin çara me ew e ku em sê şûrê elmas bi destê xwe bigirin, ta ku em her sê cewhera xwe(31) ji destê xwe nekîn, her sê

(20) Digel ku ev nivîsara Bedûzzaman Seîdê Kurdî bi Kurdî ye jî, sernivîsra wê bi Tirkî hatîye nivîsîn. Mana vê sernivîsrê weha ye: "Zimanê me yê Kurdî: Şîretên Bedûzzaman Mela Seîdê Kurdî".

(21) Qewet: Hêz. Ev peyvik Erebfî ye û di wî zimanî da "quwwet" e; piştê ku ketîye Kurdî, guherîye bûye "qewet".

Îttîhad: Yekbûn.

Seadet: Bextyarî.

(22) Qewî: Zexm, xurt.

(23) Sê cewhera me: Awayê rast "sê cewherên me" ye.

Hifza xwe: Parastina xwe.

(24) Nezera xelqê de: Di çavê xelkê da, li ber çavê xelkê.

(25) Mezîyetê da me: Mezinatî da me, serbilindî da me, rûmet da me.

(26) Ê berê: Ên berê, pêşîyên me yên berê, Kurdên mêjedemê.

(27) Qazete: Nûçenama, rojname.

(28) Yanî "ji hezarî yekê me nikare nûçenameyan bixîne, ev jî delîla wê yekê ye".

(29) Edawet: Dijminî.

(30) Seh kir: Bihîst, guh da'yê.

(31) Awayê rast "sê cewherên xwe" ye.

dujminê xwe ser xwe rakîn. Ew şûrê edlê(32) mearif û xwendin e; ê diduyan îttîfaq û mehebbeta millî ye; ê sisîyan însan'ê(33) bi nefsa xwe şixula xwe bike û mîna sefilan ji qudreta xelqê hêvî neke û pişta xwe nedet'ê.(34)

Wesîyeta paşî: Xwendin, xwendin, xwendin û destê hev girtin, destê hev girtin, destê hev girtin.

Monla Seîd(35)

EY GELÎ KURDAN

Hişyar bin, vê firseta ha yê tereqqîyê winda nekin.(36) "Tereqqî" dibêjine zanîna sen'et û mearif,(37) xwendin û xweş derbaskirina welatîya.(38) Îttîhad dibêjine îttîfaqa bi welatîya xwe ra, bira File be.(39) Lakîn dîn ji hemî tiştî muşerreftir e. Lazim e şerîet çi emir kirîye, bi wê rê herîn. Şerîeta Muhemmedî zulm, xedir, dizî, talan, xirabî, bêtifaqêyê meni' kirîye.

Heta nuha wan zalimê me'mûra hemû şol bi me kirin, bi me dane kirinê jî. Xwedê kerem kir, hurrîyet derket.(40) Hurrîyet mîna Çîyayê Qaf ketîye pêşîya hemû xirabîya. Bi wî şertî em dînê mubîn ê Ehmedî(41) muhafeze bikin. Daîra dîn da(42) hemû şolên qenc, welatîyê xwe yê Fila ra xweş-derbazkirin, Xwedê li me emir kirîye. Lewra xerac didine hukumetê. Herçî kesê emrê hukumetê negire, dînê wî zeîf e. Xwedê emir kirîye: "Et'ullaha we et'urresûle we ulîl'emrî minkum".(43) Dîndarîya Kurdistanê li hemû

(32) Şûrê edlê: Şûrê edaletê, şûrê dadmendîyê.

(33) Însan'ê: Însan dê; wek ku tê gotin "em'ê", yanî "em dê".

(34) Qudreta xelqê: Hêza xelkê, hêza kesên dî, hêza kesên ji bil xwe.

Pişta xwe nedet'ê: Pişta xwe nede hêza xelkê, xwe nespêre hêza xelkê.

(35) Monla: Mela. Ev peyvik li vir bi awayê Osmanî hatîye nivîsîn

(36) Tereqqî: Pêşketin. Peyvik Erebi ye û di wî zimanê da bi mana "bilindbûn" e. Lê di dema Osmanîyan da wek terfîmek bi mana "pêşketin" jî hatîye karanîn û bi wê maneyê ketîye Kurdîya wê demê jî. Li vir jî mexsed ew e.

(37) Mearif: Tevayîya fêrbûn û zanîn û hînbûna ku bi rîya xwendinê di nava komelek da belav dibe û bicî dibe.

(38) Welatîya: Welatîyan, hevvelatan, kesên ku di welatek da pêkve dijîn.

(39) Bira: Bila.

(40) Hurrîyet: Azadî. Li vir mexsed ew azadî ye ku, di 23'ê Tîrmeha 1908'an da bi ragîhandina meşrûtiyetê ra hatîye nava sînoren dewleta Osmanî.

(41) Dînê mubîn ê Ehmedî: Dînê eşkera ye ku tiştên qenc û xirab ji hev cuda dike û nîşan dide yê ku ji alîyê Ehmed Pêxember ve hatîye ragîhandin. Ehmed, yek ji navên Pêxember e; ji ber wê yekê, carna ji dînê Îslamê ra hatîye gotin "dînê Ehmedî" jî.

(42) Daîra dîn da: Di nava çarçova dîn da, di nava sînoren dîn da.

(43) Ev parçeyek ji ayeteka Qur'anê ye; mana wê weha ye: "Ji Xwedê ra û Pêxemberê Xwedê ra û xwedîfermanên xwe ra îtaet bikin".

cîya tune. Dizî, talan, bêttîfaqî şerîetê da heram e, hukumetê jî meni' kirîye. Musulmanê daîma li heramîyê bixebite, îflah nabe. Îstîbdad ji we ra fetsaneyek e.(44) Zemanê îstîbdadê çî qas xirabî dibû. Lewra me'mûrêd me, ekser,(45) dînê wan zeif bû.

Ji îro paş eger zulm, xedir bi we kirin û talan kirin, Cem'iyeta Kurdistanê, lewra.(46) Eger me'mûrekî xirab û xayin ji we ra şandin yan kesekî li we zulm kir, hun halê xwe erzê hukumetê bikin.(47) Eger li halê we nepirsîn, wê weqtê binivîsîne İstanbulê bi navê Cem'iyeta Kurdan; ew'ê li halê we bipirsin. Cem'iyet jî li ser fikra hukumetê yî ha, xirabîyê qebûl nake. Lazim e hun îtaeta emrê hukumetê, bi welatîyê xwe ra qenc derbazkirinê bixebitin. Hukumet ji xeyrê qencîyê tiştek nabêje we. Emanetê we îttîfaq, îttîfaq, îttîfaq.

Ey gelî Kurdan,

Hun qenc bizanin ku welatê me bi îttîhadê û xweşderwazkirinê,(48) ew'ê zêde bike. Rîya rehetîyê daîma îttîhad e. Lewra heya nuha(49) alemê digo "Kurmanc ji medenîyetê dîr in". Sebeba ewê jî bêttîfaqîyê berê bû. Ewe çar mah e Xwedê kerem bi me kirîye.(50) Îro ne ew roj e ku bi ew ra(51) xweş neyê derwazkirin. Xelqê bi îttîhadê welatê xwe ava kirin. Ji îro paş, lazim e bi sen'et û emelê qenc hun nav bidine alemê. Ew exlaqê qencîyê yê ku li nik Kurdan e, li cem tu qewmî tune; ew jî dîyanet, sedaqet,(52) zekawet,(53) îffet ku namûs e. Ew exlaqane dîya hemû tereqqîyan e, dîya hemû qencîyan e.

Zemanê berê ku zulm û xedir dibûn jî, weqtê(54) ew me'mûrê xayin bi me dane kirin. Ew çar meh e dînê Muhemmedî şu'le daye hemû deran. Hemû xelq bi halê me îro bexîl dika.(55) Hun jî, jibo tereqqîya welatê xwe, xirabîyê xayinêd berê bi carekê ji bîr bikin, bi hev ra wekî bira derwaz bikin. îttîhad sebebê zêdekirinê Kurdistanê ye. Hun binêrin welatê me; File

(44) Fetsane: Fetisandin. Ev peyvik xira bûye, me bi texmînê weha xwend.

(45) Ekser: Piranî. Yanî "piranîya wan".

(46) Li vir kêmayîyek heye; tê zanîn ku ev kêmayî bi şaşîya çapê çêbûye û awayê temam tiştekî weha ye: "Ji Cem'iyeta Kurdistanê ra binivîsin, lewra cem'iyet jibo Kurdan dixebite".

(47) Erzê hukumetê bikin: Ji hukumetê ra pêşkêş bikin.

(48) Derwazkirin: Derbaskirin.

(49) Heya nuha: Heta nuha.

(50) Mexsed ji vê peyvê ragîhandîna meşrûtiyetê ye.

(51) Bi ew ra: Bi hev ra. Tê zanîn ku bi şaşîya çapê weha derketîye.

(52) Sedaqet: Rastî û durustî.

(53) Zekawet: Zeka, jîrîtî.

(54) Weqtê: Wê weqtê, wê demê. Tê zanîn ku bi şaşîya çapê weha derketîye.

(55) Bexîl dika: Tê zanîn ku ev bi mana "xwezî dika" hatîye nivîsîn. Yanî "hemî xelk, hemî gel îro xwezîya xwe bi halê me tînin".

sen'etê qenca dizanin, çê dikin; em ji wî sen'etî bêpar in. Sebeba ewê bêparîyê me, bêttîfaqî ye. Lazim e hun welatîyê xwe File ra qenc derwaz bikin. Hun jî wekî wan sen'et û emelê baş hîn bibin,(56) çî jî dikin hun temamen bikin.(57) Li Wanê zêrkerî çî qas nav daye alemê, tucarfî çî qas nav daye alemê! Gelo ji Kurda kesek heye ku wan emela weku wan bînî meydanê?

Xirabîya berê, bîrkinin lazim e, bi welatîyê xwe ra qenc derbazkirin lazim e, ku navê wehşetê(58) ser Kurda rabe. Miletêkî mutedeyyin,(59) saxlem çira bi bê îttîfaqîyê xwe li nik alemê bike wehşî!(60) Qencî bi xweşderwazkirinê dibî. Emanetê we qencî, qencî, qencî.

Seyyah Ehmed Şewqî

BABAN KÛRDÇESÎ(61)

MEQSÛDÎ KİRDEWEBÛNEWEÎ CEM'ÎYET

Cem'iyetî ême, nîzamnâmeî bo hemû terefî nardûwe. Weku le we da nûsîwye, meqsûdman eme ye hukmî Qanûnî Esasî ke legel şerîetdarî, dekrê muhafeze bikeyn! Ewî lazim e bo tereqqî qewmî necîbî Kurd, hemûy rêk bixeyn! Mearîfyan, halxoşîyan, rêkkewtinî nawxoyan, aştbûneweî legel hawwetenyar, baxusûs legel Ermenîyan bênîne cê, le rêy muhafezeî dewlet û mîlletî Osmanî da be ezmêkî muhkemî dînî, be yekwucûdî millî rûh bebexşîn.

Eger le paş girdbûneweî Meclisî Meb'ûsan bibîn be firqê sîyasî, gorînî Qanûnî Esasî be rengê qebûl dekeyn û heqî meqamî gewreî Xelîfeî Musulmanan û selteneî Osmanîyan negorê, hîç mîlletê xoy le mîlletêkî tir zîyatir negrê.

Cem'iyetî Îttîhad ve Tereqqî Osmanî, ew dustûrul'emele ke nûsîwye, bo selametî weten, bo tereqqî hemûman zor çak e. Êmeyş wa deçîn be rêwe.

*

(56) Emel: Kar.

(57) Qey mexsed ew e ku "karê xwe bêkêmayî bikin, nîvçe mekin".

(58) Wehşet: Hovîti.

(59) Mutedeyyin: Dîndar.

(60) Wehşî: Hov.

(61) Baban Kürdçesi: Kurdîya Baban, yanî Kurdîya Jêrîn. Ev sernivîsar jî bi Tirkî hatîye nivîsîn.

Emro, ke rojî cejnî hemûman e ser be ser
Kurdîş legel gelan le çillexane hatne der

Sî sal bû rojû, rojê be salê le ber deçû
Rojûy heram bû, xêrî le ber şer debû be şer

Metbû' û tabi' ew ke Mem û Zîn bûn, le rêge da
gurg û çeçel le çeçelî Bekirî Mergewer beter

Mîllet ne deng û rengî Xelîfeî debî û debîst
Mezlûm ne heddî bû be şikat dengî bête der

Alem ke bûbwe xizmî xezûrî sepanî şêx
Kurd destî girt bo nobeyê, nobeî nekewte ber

Herçî ke bîwtaye emin kirdim ew deme
Rêgeî Terablusî be pêxwas degirte ber

Te'nyan deda le Kurd ke şeçî'n, nabne welî
Ta şeç bû qebrî Kurd û şeçe-şeçî hate der

Bêdestelat û besteziban bûyn le alema
Hîç çareman nemabû, duaman dikirde ber

Tîrî dua ke kurtî degirt, êste ser deka
Meydanî Kurd ke kurt bû, buwe deştî rê be ber

Welhasil herçî bû, hemû tey bû, şukur nema
Êste hemû bira'yn, giley ba biçête der

Rojêke dest bideyne destî yektirî be xêr
Rû bikeyne rêî wîfaq, û nîfaqîş bekeyne der

Zor în be naw, çi faîde xoxor û xopesend
Bo ye ke zor le paşewe mayin, nakewîne ber

Bo xatirî Xuda, bes e, em car werin be dil
Bê xell û xeş bebîne bira, îş bebeyne ser

Wellah zekî'n, sexî'n, bewefa'yn, heyf e tenbel în
Ta key bixoy'n, binû'yn? Werin bo eşqî Pêxember

helsîn le xew, nêzîk e weten bête zelzele
Wek dayikman e, xidmetî ew lazim e be ser

Se'y dewê, tereqqî dewê îttîhad bikeyn
Çunke be îttîhad hemû îşê deçête ser

Ewwel mearif, êste mearif le alema
rûnakî rêy seadet e, pîrrnefe, bêzerer

Îqbalî mulk û mîllet û tedbîrî îttîhad
sermayeî felahet û tefrîqî xêr û şer

Hetta dirextî bax, ke zer û bêber e, ewîş
zanînî pê dewê, be mearif ew yête ber

Êstake bo tereqqî îqbalî Kurdekan
gird bûnewe le merkez da piyawî namwer

Tedbîr û fikr û quwwt û mal serf deken hemû
ta mîllet û weten le cehalet da bête der

Êweyş le her welatê biken îttîfaq be xêr
ta ku muweffeqiyetî Xwa bête rahber

Xidmet be mulk û dewlet û mîllet bikeyn be dil
Belku nemênîn ême, le nawman bibê eser

Süleymaniyeli Tewfîq

Selanik Matbaası

M. Tevfik

AÇIK SÜTUNLAR

TAHRÎM

Hamiyet-i milliye eseri olarak, Avusturya ile açılan harb-i iktisadînin en müdhiş bir silâhı, evet, "tahrîm" kılıncı,(62)sadık ve kanaatkâr Kürdlerimiz dahi güzel kullandıkları için gayretlerini takdir ederiz.

KÜRD ERBAB-I FİKİR VE KALEMİNE

Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti'nin gazetesi intişara başladı. Sizin gibi dehâ-yı irfanı yetiştiren Kürdistan'ın şu ilk gülbang-i mearifi, zannederiz ki bütün hissiyât-ı âliyenizi pürçûş-i hamiyetle tehyîc ederken, o teheyyücâtın mahsûl-ı kıymetdarını gazeteden esirgeyemezsiniz. Gazetemiz manzûm, mensûr tuhfelerinizi sevgili Kürdistan'ımıza ihdaya tavassut edecek, ve cemiyetimiz de teşekkürâtını size hediye gönderecektir. Gazetemiz dinî, siyasî, ilmî, edebî, ictimai olduğu için, her gûna tulûâta müsaidir; yalnız Kürdlüğün bir şemâm-i ıtırnâki, bir nefha-ı âşinaîsi bulunsun.

İ'TİZAR

Gazetemizin şu ilk nüshası biraz acele ile neşredildiği için, sonra gelen Kürd erbab-ı fazl-ü kemalinin birtakım güzîde makaleleri dercedilemediğinden dolayı i'tizar ve ikinci nüshaya dercini va'deyleriz.

*

Diyarbakir meb'usluğuna, erbab-ı hamiyet ve a'za-yı Cem'iyet'ten Birincizade Arif Efendi'nin intihab edildiği, İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'nin Diyarbakir Şu'besinden telgrafla bildirilmiştir.

*

Urfe meb'usluğuna intihab olunan Mahmud Nedim ve Şeyh Safvet Beyefendiler, evvelki akşam Dersaadet'e muvasalat etmişlerdir.

(62) Doğrusu "silâhını" ve "kılıncını" olmalıdır.

Dernek
tarafından
seçilmiş
İmtiyaz
Sahibi
ve Müdür
ve Yazarı:
Süleymaniyeli
Tevfik

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

DERNEĞİN GÖRÜŞLERİNİN YAYIN ORGANIDIR

Kuruluş Tarihi: 1326-1324

Abone
koşulları:
Taşra için
yıllığı
posta
ücretiyle
birlikte 80
ve altı aylığı
45 kuruştur

Sayısı
bir kuruştur

Başyazarı:
Diyarbakırlı
Ahmed Cemil
*

Kürd
düşünce ve
kalem
sahiplerine
sayfalarımız
daima
açıktır
*

Yer
verilmeyen
yazı ve
yapıtlar
geri çevrilmez
*

Yönetim yeri:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Genel Merkezidir

İlk sayısı derneğimizin
ileri gelenleri için
beş kuruştur

Sayı 1 * Şimdilik haftada bir kez yayınlanacak dinî, bilimsel, siyasal, edebî, toplumsal gazetedir * Cild 1

İLK SAYININ ÇEVİRİLERİ

Kürd halkı, kendi vicdanının arzusuyla Osmanlılık yüce adını taşıdığı zaman, bir istilâ zamanıydı ki, çevrenin kültür ve eğitimi kılıçların cevherli çizgilerinde okunur, teknik konular da trampetlerin gürültüsünden ezberlenirdi; hüner yiğitlikte, şöhret katılık ve dayanıklılıkta, kıvanç da saldırganlıkta aranırdı. Öyle bir Osmanlı döneminin savaş

(63) Derginin başlığındaki tanıtımlar Osmanlıca olduğundan, ilk sayısının başlığındaki tanıtımları bugünkü Türkçeye çevirdik ve bir örnek olsun diye, yalnız ilk sayının başlığındakileri çevirmekle yetindik. İlk sayının başlığındakiler, son sayıya kadar hep böyle çıkmıştır. Yalnız en üstte yer alan tarihler her sayıda değişmiştir; bir de, "ilk sayısı derneğimizin ileri gelenleri için beş kuruştur" sözü, ilk sayının başlığında çıkmış, sonraki sayıların başlığında yer almamıştır.

(64) Milâdî tarihe göre 5 Aralık 1908.

üremesinden doğan Kürdler, bütün yaşam dönemlerini yine öyle bir yaşam içinde geçirmişler ve o nedenle, yaşam kavgasında dinsel dayanıklılık ve doğal yiğitlikten başka bir şey kazanamamışlardır.

Kavga ve savaş dönemi yatıştı; uygarlık feyzi, yaşam kitabının diğer bir renkli sayfasını önümüzde açtı. Fakat, "talihsizlik" diyeceğiz, Kürdlerin de gözleri, hatta dilleri bağlı kalmıştı. Ücra yerlerde çadırlarda yaşar, kırlarda gezer bir durumda, nefret edilen, kahredilen bir biçimde kırılmaya, soyulmaya mahkûm idiler. Bugün Osmanlılığın kıvanç gözlerini kamaştıran renkli bir gelişme alanında, gelişmenin serbest bir anayolunda tüm halkları ilerde görüyoruz.

Biz, bunca yıl göz kapalılığının ağırlarıyla, acılarıyla yarı yarıya boğazlanmış bir durumda çırpına çırpına, başvurabileceğimiz bir yol bulamıyoruz. Vaktiyle bilim ve teknikte(65) dâhîler yetiştiren Kürdistan, bugün Hindistan'dan getirtebildiği bir dinî bilimler kitabını, her derste not gibi birkaç satırının örneğini çıkararak çocuklarına miras bırakıyor. Birçok önemli iş için birbirimizle haberleşirken, tütün çubuklarımızın dumanı ya da zifiriyle mühürlerimizi beyaz bir kâğıda basarak, "anlam, onu taşıyanın karnındadır"(66) türünden, cahil bir adamla istenen yere gönderir ve ayrıntılarını o adamın anlatışına havale ederiz.

İşte, mensup olduğu halkı bu müthiş karanlıkta, bu acıklı dilsizlikte gören Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti, böyle bir geçmişimiz için ağlaya ağlaya ve fakat geleceğimiz için güle güle, Osmanlılığın değerli bir üyesi, Osmanlılık şerefine ilk sözleşmecisi olan Kürd kardeşlerinin her yönden kalkınması, gelişmesi, kültür ve eğitimi, ticaret ve sanayii, özetçesi, Osmanlılık yüce adı oranında mutluluk kazanması için, büyük bir kararlılıkla söz ve yükümlülük altına girmiştir.

Bu kararlılık ve niyetimizin Kürdistan'ımıza çok ezgili salası, heyecan yaratan ilâhîsi,(67) şu gazetemizdir. Başarı Allah'tandır!

Tevfik

(65) "Teknik" sözcüğü, "fenn" in çoğulu olan "fünûn" un karşılığında kullanıldı.

(66) Bu sayıdaki 10 numaralı dipnota bakınız.

(67) Bu sözlerle bu dergi, Müslümanları cuma namazına çağıran salaya ve ibadethanelerde okunan ilâhîye benzetilmiştir.

DERNEĞİN BİLDİRİSİ

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin kuruluş amacı, içtüzüğünde bildirilip açıklandığı üzere, yurt ve milletin(68) selâmetinin resmî belgesi olan ve şeriatın hükümlerine dayanan Anayasa(69) hükümlerinin korunmasıyla, o sayede soylu Kürd halkının çağdaş ihtiyaçlarca ve belirlenecek eğitimce kalkınıp mutlu bir duruma kavuşmasının yol ve araçlarını tamamlamak ve diğer yurttaşlarıyla, özellikle de Ermenilerle uygarca uzlaşmasını ve ulusallık bakımından iyi geçinmesini sağlamak konularına dayanır.(70)

Anayasanın her türlü çiğneme girişimlerinden korunması ile Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünün korunması, yaşama bahşedilmiş değer olan millî ve dinî irade ve kararlılığın bir sabit birlik noktasında kalıcı biçimde sağlamaştırılması gibi önemli bir soruna bağlıdır. Ayrıca, Meclis'in(71) açılmasıyla, bu gibi derneklerin varlıklarını sürdürmeleri ya da siyasal partilere dönüşmeleri durumunda izlenecek siyasal yol ve gidişin de, yüce İslâm Halifeliği makamı ve ulu Osmanlı saltanatının Anayasada belirlenen meşru haklarına eksiklik getirmemesi gerekir. Ve herhangi bir halkın diğer bir halk üzerine herhangi bir ayrıcalığa sahip olmaması ve illere geniş yetki verilmesi kurallarına dayalı olarak, Devletin ülkesinin uygarlık ihtiyaçlarına daha uygun biçimde yönetilmesini sağlayacak ve Meclis'çe gerek görülecek her çeşit değişiklikler Anayasa gereğince yapılmalı ve eksiklikler tamamlanmalıdır.

Dernek, ayrıca, Osmanlı Devletinin gelişme ve görkemliliğini gerektiren tüm düşünce ve girişimleri esasen destekleyip kabul ettiğinden, Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin yayınladığı siyasal programın içerdiği maddeler de vatanın selâmet ve gelişmesini üstlendiğinden, Derneğin diğer konularda amacı, söz konusu maddelere dayanmaktan ibarettir.

(68) Buradaki "millet"ten maksat "ulus" değil, aynı devletin sınırları içinde yaşayan insan toplulukları olan Osmanlılardır. O dönemde Osmanlılara "Osmanlı milleti" denirdi. Biz gelecek sayıların çevirisinde de, bu anlam kastedildiğinde hep "millet" sözcüğünü, ulus anlamı kastedildiğinde ise "ulus" sözcüğünü kullanacağız.

(69) Buradaki "Anayasa" sözcüğü, o dönemde kullanılan ve sözlük anlamı "temel kanun" olan "Kanun-ı Esasî" adının karşılığında kullanılmıştır.

(70) Osmanlıca uzun cümlelere elverişli bir dil olduğundan ve o dilde uzun cümleler makbul sayıldığından, bu bildiri bir tek cümle olarak yazılmıştır. Ancak, bunca uzun bir metnin bir tek cümle olması okuyucuya sıkıcı geleceği için, biz çeviride bildiriye birkaç cümle ve üç paragrafa böldük.

(71) Meclis'ten maksat Osmanlı Parlamentosudur. Aslında o parlamentoya, "Millervekileri Meclisi" demek olan "Meclis-i Meb'usan" denirdi; bu bildiriye ve dergide yayınlanan diğer yazılarda da öyle kullanılmıştır. Ne var ki o ad da, onun çevirisi olan "Millervekileri Meclisi" adı da bugünkü Türkçeye uygun düşmediği için, biz çeviride sadece "Meclis" sözcüğünü kullanmayı tercih ettik; bundan sonra da öyle yapacağız.

POLİTİK KONULAR

Kürdistan'daki kardeşlerimize, geçmişteki ve şimdiki genel durumlarımız konusunda özet bir görüş:

Ey kardeşlerimiz! Doğaldır ki şu sırada, genel durumumuz ve özellikle politikamız hakkında sağlıklı bilgiler edinmek istersiniz. Ve bu konuda kuşkusuz merak edip kaygı dahi duyarsınız. İşte size, bugünkü ve geçmişteki durumu karşılaştırarak özet bir görüş vereyim, ta ki önceleri nasıl ve şimdi ne durumda olduğumuzu bilip öğrenesiniz, geçmişten ibret alıp gelecekte güven duyarsınız ve böylece bugünkü durum hakkında içi rahat ve kaygısız olasınız diye:

Bundan dört ay önce, dış politikamız, Avrupa'nın bir heves ve çıkar oyuncağıydı. Bizler ancak o çıkarın rekabeti arasında durum ve konum sağlayabiliyorduk. Rumeli(72) illerinin üçü, ki Selanik, Kosova ve Manastır illeridir, ülke ihtiyaç ve çıkarları için gereken şeyleri yapmaktaki gecikmemiz ve bahane aramamız yüzünden, bu üç il, "Üç İller" adı altında ayrılıp uluslararası bir denetim altına girmiş ve özerk yönetime bırakılması için büyük devletler(73) arasında görüşmeler bile başlamıştı. Bu durumda, Rumeli'nin şimdiki politik durumunda, yüce Allah bizi korusun, önemli bir değişikliğin meydana gelmesi, ileriye gören kimselere göre kesin sayılırdı.

Hükümetimiz, zaafından dolayı, bir süreden beri başgösteren siyasal felâketlerde, en az kötü olanı(74) seçmekten başka bir şey yapamıyordu; yapmak gücüne sahip de değildi. Çünkü milletin yansıyan sesine dayanmayan politikadaki çaba ve savunmaların Avrupa'nın gözünde geçerlilik ve etkisinin olamayacağı açtı; kargaşalık siyasetinin acıklı sonuçları ise, birçok kez bizce kanıtlanmış gerçeklerdendi. Aslında bugünkü durumda devletler arasında, devletimizi destekleyecek ve meşru haklarımızı hakkıyla benimseyip savunacak hiç bir devlet de bulunmuyordu. Devletimiz İngiliz dostluğundan nasılsa tümüyle yoksun bulunuyordu. Hatta Balkan işlerinde en acı darbeleri ne yazık ki ondan yiyordu. Özellikle Morstag görüşmesi

(72) Rumeli: Osmanlıların Avrupa kıtasındaki topraklarına o zaman verilen ad.

(73) Büyük devletler: O zaman Osmanlıcada "düvel-i muazzama" adıyla bilinen altı Avrupa ülkesi; ki Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya'ydı.

(74) "En az kötü olan" sözü, Osmanlılar döneminde kullanılan "ehven-i şer" deyiminin karşılığında kullanılmıştır. O deyim, birkaç kötü seçeneğin en az kötü olanı seçilmek zorunda kalındığı zaman kullanılırdı. En az kötü olanı seçmenin daha da kötü olduğunu savunanlar da, "ehven-i şer, şerlerin en kötüsüdür" deyimini çıkarmışlardı; o da, "en az kötü olan, kötülerin en kötüsüdür" demektir. Bu ikinci deyim, tüm kötü seçeneklerin reddedilmesini ögütüyordu.

denilen Avusturya ve Rusya uyuşmasının Rewal(75) görüşmesiyle sarsıntı geçirmesinden sonra, İngiltere'nin Balkan yarımadasında nüfuz ve etkisi artmış ve Londra, Doğu sorunlarının âdeta eksenini olmuştu.(76)

Doğu'da sadece özel çıkar sağlamak amacına yönelik olan Alman dostluğunun dış politikamızda güçlü bir desteğinin görülmemekte olduğu da inkâr edilemiyordu. Avrupa siyasi dengesinin bu şekilde değişime uğraması, hakkımızda kökten kararlar alınmasına, yani Üç İller hakkında yıllardan beri süregelen kargaşalık durumuna kesinlikle son verecek bir yönetim biçiminin aranmasına yolaçmıştı; belki de, öteden beri devletlerin başgöstermesine neden olmaktan son derecede kaçınıp sakındıkları Doğu sorununun gelişip boy atmasına elverişli ortam oluşturulmuştu. O durumda, işin, yalnız Makedonya denilen Üç İllerle değil, büyük devletlerden her birinin yıllarca göz diktiği yer olan ve zaman zaman aralarında rekabeti gidermek amacıyla görüş alış-verişine neden olan yörelerle de ilgisi oluyordu. Bu duyarlılıklara ve tehlikelere karşı, Devletçe bir engelleyici güç düşünülemedi; düşünülse de yararı görülemezdi. Çünkü devletlerin anlaşmasıyla yapılacak bir öneriye ne fiilen karşı koymak için güç, ne de o öneriyi savacak ya da hiç değilse değiştirebilecek, desteğe dayalı ve amaca verecek bir politik tutum vardı.

Bulgaristan Prensiği,(77) Berlin Antlaşmasıyla(78) belirlenmiş sınır ve görevleri çoktan aşmış ve gerek Avrupa tarafından, gerekse bizim tarafımızdan gördüğü hoşgörü ve iyi davranışlar yüzünden şımararak, Avrupa'ya ve bağlı olduğu Hükümete(79) karşı meydan okumaya başlamıştı. Öte yandan, Avrupa'nın gözünde hak kazanmak ve barışçı amacına ulaşmak için Makedonya'da sürekli olarak bir kargaşalık durumunun sürüp gitmesine yolaçacak ve bunu pekiştirecek neden ve araçlara her şekilde başvurmaktan da geri durmamaktaydı. Ve güçlü çeteler oluşturup ardı ardına Makedonya'ya gizlice sokarak bizi rahatsız etmekte ve askerî gücümüze, maksatsız ve sonuçsuz tepelemelerden gelen bezginlik getirmekteydi. Yanı başımızda çıkan bu çıban, ciddi ve kesin bir tedavi görememesinden ötürü, vücudumuzda âdeta kangren olmuştu. Bulgar Prensiği, işi, bütün Makedonya'daki Bulgarlar üzerine bir koruma hakkı iddiasına kadar yapıyor ve onların durumlarıyla ilgili bulunduğundan söz ederek ve durumlarını bin abartmayla tasvir ederek, Avrupa kamuoyunu bize karşı gittikçe

(75) Rewal: Estonya'nın başkenti Tallin'in eski adı.

(76) Doğu sorunları: Avrupa'nın doğusundaki ülkelerin sorunları.

(77) O zaman Osmanlı devletine bağlı olan Bulgaristan, iç işlerinde özerkliğe sahipti ve bir prens tarafından yönetilirdi.

(78) Berlin Antlaşması: 13 Temmuz 1887 tarihinde Osmanlı imparatorluğu ile Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya arasında Balkanlar konusunda Berlin'de imzalanan antlaşma.

(79) "Bağlı olduğu Hükümet"ten maksat, Osmanlı Hükümetidir.

öfkelen diriyordu. Öte yandan, ordusunu dahi, gerektiğinde teorilerini pratiğe geçirmeye gücü yetecek bir duruma getiriyor ve elverişli bir zamanı kolluyordu.

Yunanlara gelince, onlar da, Rum unsurunun Bulgarlar tarafından uğradığı baskılara karşı, Yüce Hükümetin(80) sözde koruma ve savunmasının ortadan kalkmasını bahane ederek ve onların, ulusal varlıklarını bileklerinin gücüyle savunup duyurmaya zorunluluk gördüklerini mazeret olarak öne sürerek, ülkelerimizin içine akın akın çeteler göndermekte ve Rumeli'nin şimdiki siyasal durumunda azıcık bir değişim meydana geldiğinde, Epir bölgesini(81) kendilerine mal etmeye yeltenmekteydiler.

Öte yandan, Yunan Hükümeti, Girit Adasını kendi topraklarına katmak için, Avrupa hükümetlerinin eğilimlerini zaman zaman yoklayarak, eski emelini elde etmeye ait her türlü önlem ve girişimlerden asla vazgeçmemiş ve hatta şu son günlerde devletlerin üstü kapalı onayını elde etmeyi de başarmıştı. Ne tuhaftır ki, koruyucu dört devlet denilen İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya hükümetleri, zamanaşımıyla asla geçerlilikten düşmeyecek olan Padişah hazretlerinin ada üzerindeki egemenlik haklarının tümüyle korunacağını defalarca pekiştirip onayladıkları ve bu konuda Devlete en kesin güvenceleri verdikleri halde, Yüce Devletin(82) egemenlik haklarının korunmasının sürmesine ve adanın geçici yönetim biçiminin niteliğine güvence olmak üzere orada bulundurdıkları askerlerini geri çekmeye ve anlaşılın, adayı artık Yunanistan'a teslim etmeye şu son zamanlarda karar vermişlerdi.

Oysa, Allah etmesin, bu, ümmetin gönlünde en acı ve derin bir etki uyandıracak ve yürekleri sızlatacak bir durum olacaktı. Adı geçen adanın önem ve büyüklüğü bir yana, Akdeniz'deki önemli askerî konumunu, bunun için döktüğümüz bunca kanları ve harcadığımız milyonları ve gelecekte bütün Akdeniz adaları üzerinde meydana getireceği etkileri düşününce, bunun milletçe ne büyük bir kayıp ve ne önemli bir gedik olacağı anlaşılır. Bir zamanlar Girit'i Tesalya'ya(83) değişmemiş olan diplomatlarımızın ve ileriye gören bir diplomatımızın bu tercihindende sorun belirginleşiyor. Bu son Tesalya çarpışmasını ne için yaptığımızı ve

(80) "Hükümet-i Seniyye" karşılığında kullanılan "Yüce Hükümet"ten maksat, Osmanlı Hükümetidir. Osmanlılar döneminde Osmanlı Hükümetinden sözedilirken, genellikle öyle denilip yazılırdı. Biz de bu adı "Yüce Hükümet" olarak çevirip buraya aldık; bundan sonra da öyle yapacağız.

(81) Epir: Yunanistan'da Makedonya'nın güneyine düşen bölge.

(82) "Devlet-i Aliyye" karşılığında kullanılan "Yüce Devlet"ten maksat, Osmanlı Devletidir. Osmanlılar döneminde Osmanlı Devletinden sözedilirken, genellikle öyle denilip yazılırdı. Biz de bu adı "Yüce Devlet" olarak çevirip buraya aldık; bundan sonra da öyle yapacağız.

(83) Tesalya: Yunanistan'da bir bölge.

oraya binlerce kişiyi ne maksatla gömdüğümüzü düşünmek ve bütün Girit tarihine göz gezdirip, ağırlığınca kan pahasına Devlete mal olmuş olan bu adayı öyle kolay kolay teslim etmeye onay vermemek, Osmanlılığın ve yeni Türkiye'nin(84) siyasi ustalığının en yüce bir görevi olsa gerektir.

İtalya'ya Adriyatik yönünden Arnavutluğa, Avusturya'ya da Selanik'e doğru ilerlemek konusunda bağlanıp dayandırılan işgalci emellerin gerçekleşme olanağı ise, böylece güçleşmemekte, tersine, söneceği yerde gittikçe alevler saçan Makedonya çekişme ve çatışma ateşi nedeniyle kolaylaşmaktaydı. Bu iki olasılığın gerçekleşmesini kolaylaştırmaya hizmet eden bazı düşünceler ve eğilimlerin içimizde var olduğu da iddia edilmekteydi. Herhalde gerek bu konuda ve gerek başka bir yolda büyük bir tehlikenin başgöstermiş olması kaygısından ileri geldiğine kuşku yoktu ki, İngiltere Hükümeti, kesin olarak işe bir son verecek ve devletler arasında süregelen tartışmayı ortadan kaldıracak ve daha doğrusu, en ufak işgalci emellere tümüyle son verecek bir yönetim biçiminin kurulmasını üstlenip, bunu devletimize kabul ettirmek için işin baskı yapmaya bile vardırılması görüşünü öne sürüyordu.

E. A.

KÜRDLER VE KÜRDİSTAN

Mensubu olmakla kıvanç duyduğum Kürd halkı da bugün bir yenileşme ve yaşam belitisi göstermeye başladı. O da, ışık saçan özgürlük(85) güneşinin bol feyzinin etkisiyle ve temiz Osmanlı ağacının gölge veren bir önemli dalı sıfatıyla gelişip boy atmaya ve varlığını güvenceye almaya karar verdi. İslâmiyetin coşkun ve bereketli ırmağının en bol sulu ve ebedî bir ayağını, büyük Osmanlı kitesinin en müstahkem ve en sağlam bir burç ve istihkâmını oluşturan bu temiz ve erdemli halk, her şeyden önce Müslümandır. Ondan sonra, milletlerin yaşam nedeni ve dünyanın mutluluk nedeni olan meşrutiyet kuralları içinde hilesiz, gizli hesapsız, öz bir Osmanlıdır. Üçüncü derecede de Kürddür. Ve bu nedenle, şu görkemli ve kutsal İslâm ailesinin ve şu

(84) O zaman devlet, Osmanlı Devleti'ydi; "Türkiye" ya da burada yazıldığı gibi "Türkiya" adı resmî olarak yoktu. Ama Türk milliyetçileri olan İttihad ve Terakkî yöneticileri, "Türkiya" adını resmî olmayan biçimde kullanmaya ve kamuoyunu ona alıştırmaya başlamışlardı. Anlaşılan, bu yazının yazarı E. A. da, İttihadçıların etkisiyle bu adı burada yazmıştır.

(85) Burada sözü edilen özgürlükten maksat, 1908 yılında ilân edilen meşrutiyet rejimiyle birlikte gelen ve "hürriyet" denilen özgürlük hareketidir. Bilindiği gibi o özgürlük, daha sonra İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nce gasp edildi ve onun yerinde son derecede katı ve kanlı bir diktatörlük rejimi kuruldu.

heybetli Osmanlı topluluğunun en önemli bir temeltası, en yararlı ve verimli bir unsuru, en itaatli ve uysal bir bireyi olmak ve şu genelden zerre kadar ayrılmamak üzere, kendi ulusal ümidinin amacını, kendi öznel mutluluğunu özel olarak elde etmeye gayret edip çalışmaktadır.

Kürd, İslâmın kurtarıcı çerçevesi içine girdiği zamandan yani dinimizin ilk dönemlerinden, İslâmın başlangıcından beri, hiç bir zaman bu kutsal dine karşı isyan etmemiş, etmez ve etmeyecektir. Kürd, gönüllü olarak ve kendi rızasıyla, işgale uğramaksızın, Osmanlılığın görkem ve gücünün içine girmekle onurlandığı günden beri, hiç bir zaman Osmanlılığa karşı ihanet belirtisi göstermemiş, göstermez ve göstermeyecektir. Kürd hâlâ Kürddür; milliyetini, dış biçim ve görünüşünü, maddî ve manevî kimliğini zerre kadar değiştirmemiştir. Bununla birlikte, Osmanlılığa da sağlam bir birlik bağıyla bağlı kalmıştır. Dünyada hiç bir güç düşünülemez ki, Kürdlük ile Osmanlılık arasındaki bu eski bağdaşmayı, bu doğruluk ve dürüstlük bağını yok etmeyi başarsın. Osmanlılık Kürdlüğü ve Kürdlük de karşılıklı olarak Osmanlılığı içermiş, bu iki sözcüğün içeriği mutlak olarak iç içe geçmiştir. Allah saklasın, Osmanlılık ortadan kalksa, Kürdlükten de eser kalmaz; Allah göstermesin, Kürdlük ortadan kalksa ve adı sanı belirsiz bir duruma gelse, Osmanlılık da zayıf ve perişan olur.

Bununla birlikte, artık geçmişin korkulu karanlığına ve bir daha anmak istemediğimiz unutulmuşluk alanına atılması gerekli olan eski istibdad dönemi, Osmanlılığın en önemli bir direğini oluşturan bu güç unsurunu da ezmiş ve diğer unsurlara oranla daha acı bir biçimde hırpalamıştı. Eski hükümet genel olarak düşünce düşmanırken, Kürd halkı hakkında hem düşünce, hem de dil düşmanı olmuştu; diğer halkların yalnız kafasını kesmeye çabalarken, Kürdlerin önce dilini, diliyle birlikte kafasını da kesmeye çalışmıştı. Sürekli olan bir baskı gerçi kafayı sersem kılar; ama dilin kesilmesi bir milleti hem dilsiz, hem de sersem eder. Bizce zulmün en acısı, en onarım kabul etmez yıkımlar gerçekleştireni, işte budur.

Kürdler bu dilsizlikle yalnız milliyetlerini değil, mezheplerini bile kaybetmek üzereydiler. Birçok yeri sınırsız bir cehalet kaplamış, birçok Kürd âdeta insanlıktan çıkmıştı. Vahşet, cehalet, mezhep ve inanç ilkelerinden nasipsiz bulunmak gibi nedenlerin etkisiyle, zavallı Kürdlerin yalnız varlıkları değil, varlıklarından bile değerli tanıdıkları şeref ve haysiyetleri, ulusal namusları dahi lekelenmek tehlikesiyle karşı karşıya gelmişti. Çünkü eski hükümet çeşitli zulüm ve baskılar yapar, ülkeyi yıkıntıya ve bayındır yerleri yabana çevirirdi, yağmacılığı teşvik eder ve öldürüşmeyi kışkırtırdı; sonra da işin içinden sözde temiz ve erdemli bir biçimde sıyrılmak isteyerek, bütün cinayetleri "Kürdlerin vahşetine, Kürdlerin bağnazlığına, Kürdlerin kana susamışlığına, Kürdlerin kötü huylarına" yüklerdi.

Dünya basını ise, hükümet ile milleti, eşkıya çetesi(86) ile soyulup soğana çevrilen zavallı mazlumları karıştırmak, Osmanlı Hükümetinden söz ederken Türkler, Kürdistan ilinden söz ederken Kürdler diyerek, feryat ve şikâyetleri ayyuka çıkardı ve milletin suçsuz günahsız fertlerini iftiralar tufanı altında boğardı. Hükümet ise susardı, susmak işine gelirdi. Susan çobanı kurt olan bir sürünün işinin sonu, zaten başka ne olabilir!

Kürdler üzerine atılan ağır iftiralarından biri, Ermenilere sözde eskiden beri düşmanlıklarının bulunması ve sözde öteden beri Ermenilerin can düşmanı olmalarıdır. Geçen dönemi insanlık tarihinden çıkarıp atmak mümkün olsa, hiç bir halkın, komşusu, her zaman arkadaşı olan diğer bir halk ile o ölçüde iyi anlaşılabilirliği görülemez. Ne gerek, eski dönem meydana gelinceye kadar Kürdlere karşı Ermenilerden ne zaman bir şikâyet duyuldu! Kürdler gerçekten Ermenilerin canına kast etmiş olsalardı, daha önce Berlin Antlaşmasınının 61. maddesi(87) henüz düşünce perdesinden doğmamışken, kendilerine yüklenen bu vahşetleri gerçekleştirmezler miydi! Ve düşman diye diye az daha düşman yapacakları Ermenileri çoktan beri ızsız bırakmazlar mıydı! Öbür Osmanlılar gibi Kürdler de, Müslüman olmayan yurttaşlarının mezhebine, can, mal ve ırzına saygılıydılar. Müslüman, hem de pek öz Müslüman olmaları dolayısıyla, Peygamber'in "bizim için ne varsa onlar için de o vardır, bizim yükümlülüğümüz neyse onlarınki de odur" yüce sözünü belki herkesten çok iyi takdir etmişlerdir; şimdi de etmektedirler.

Bununla birlikte, şimdi artık bu acı anıları bırakalım; eski hükümet için utanç verici ve yüz kızartıcı olan suçların üzerinden bir sünger çekelim ve artık "gelecek bizimdir" diyerek, dört elle çalışma ve gayretin eteğine sarılalım. Evet, çalışmak, geceli gündüzlü çalışmak; biz Doğuluların ve Doğulular içinde özellikle geri kalmış olan Kürdlerin ilk ve son yapacakları şey, budur.

Çalışmaya nereden başlamak gerekeceği konusuna gelince, önce eğitim. Sonra yine eğitim. Daha sonra? Daha sonra yine eğitim, yine eğitim, yine eğitim! Cenab-ı Hak, bu uğurda çalışan himmet sahiplerimizi hayırla başarılı kılsın!

Babanzade
İsmail Hakkı

(86) Burada sözü edilen "eşkıya çetesi"nden maksat, meşrutiyetten önceki hükümet ve onun emrindeki yöneticilerdi. O yönetimi deviren İttihad ve Terakkî de ne yazık ki kısa bir süre sonra cuntalaşmış çeteleşti ve Devleti çete anlayışıyla yönetti.

(87) Burada sözü edilen 61. maddeden, Osmanlı sınırları içinde yaşayan Ermenilerin azınlık haklarının korunmasını öngören ve Rusya'nın baskısıyla antlaşmaya konulan maddenin kastedildiği anlaşılıyor. Oysa o madde, 6. maddedir. Galiba burada yanlışlıkla 61. madde biçiminde yazılmıştır.

OSMANLI AMERİKASI VE AŞİRETLERİN GELECEKTEKİ MUTLULUĞU

Şam, Irak ve Kürdistan arasındaki geniş Mezopotamya bölgesi,(88) evet Diyarbekir'den Bağdad'a kadar en büyük uzunluğu yaklaşık olarak 700, Musul'dan Habur'un kaynağına kadar ortalama genişliği 200 kilometre, yüzölçümü ise 140 bin kilometre kareden oluşan bu mübarek bölge, gelişme potansiyeli ve doğal bereketiyle, gerçekten "Osmanlı Amerikası" diye tanımlanmaya değer.

Evren uygarlığının yeni filizi, feyizli olan bu gri alanın kültür rahminde gelişmiş ve burası bugünkü uygarlık dünyasının gelişiminin ilk parlak felsefesinin dershanesi olmuştur. Mezopotamya, eski dönemlerde yerkünün benzeri bulunmayan bayındırlık örneğiydi ve insan türünün en büyük eğitim beşiğiydi. Bu nedele oralar, bir hayli zaman Asurîlerin, Mısır firavunlarının, Keyhüsrev'in, İskender'in, Eşkânîlerin,(89) Sasanîlerin,(90) İslâm döneminin doğuşuna kadar İranlılarla Romların bir kanlı savaş alanı olmuş; sonra Hazreti Ömerulfaruk(Allah ondan razı olsun) tarafından fethedilip Abbasî Halifeliği zamanında bayındırlığı en üst düzeye varmış; ve fakat kan dökücü Cengiz ve ondan sonra da kahrolası Timur, coşup kabaran sellerinin yıkıcılığıyla, bu yüce bayındırlık ve uygarlık kubbesini yerle bir etmişler; sonunda, geleceğin bu cennet gibi bayındır alanı, Birinci Sultan Selim hazretlerinin yiğitlik taşıyan yalın kılıcı sayesinde Osmanlı ülkelerine katılmıştır.

Bir zamanlar Diyarbekir, Musul, Meyyafarqîn,(91) Hısn-ı Keyfa

(88) "Mezopotamya" adı, yazının aslındaki Arapça "Elcezîre" adının karşılığında kullanılmıştır. O bölge Dicle ve Fırat arasında olduğu için, eski Arap coğrafyacıları orayı adaya benzetip, "Ada" demek olan "Elcezîre" adıyla adlandırmışlardır. Oysa o bölge, tüm dünyada "Mezopotamya" adıyla bilinmekte, Kürdler arasında da bu adla anılmaktadır. Bu nedenle biz de çeviride "Elcezîre" adı yerine "Mezopotamya" adını kullandık. Bundan sonra da çevirilerde bu adı kullanacağız.

Öte yandan, yazarın burada Mezopotamya'yı genel olarak Şam, Irak ve Kürdistan arasında göstermesi doğru değildir. Mezopotamya'nın en güney bölgesi Araplarla meskûn olduğu için Kürdistan'ın dışında sayılır; ama orta ve kuzey bölgeleri Kürdlerle meskûn olduğu için Kürdistan'ın bir parçasıdır.

(89) Eşkânîler: M. Ö. 255 yılında İran'da kurulan ve M. S. 226 yılında Sasanîler tarafından varlığına son verilen bir imparatorluk. İmparatorluğun bir prensi mezopotamya'ya kaçıp orada bir devlet kurmuş ve o devlet de 428 yılına kadar ayakta kaldıktan sonra yine Sasanîler tarafından yıkılmıştır.

(90) Sasanîler: İran'da 224 yılında kurulan ve 651 yılında Arapların İran'ı fethetmesiyle varlığı sona eren imparatorluk.

(91) Meyyafarqîn: Günümüzde Diyarbekir'e bağlı olan Silvan ilçesi.

(Hasankêf), Rakka, Ruha(Urfe), Mardin, Cezîreibniömer(92) gibi kentler, bu geniş kırsal alanın birer egemenlik başkentiydi. Her zaman 20 milyon nüfusu geçindirme kapasitesi olan bu feyizli bölgenin o görkemli ve bayındır yapıtlarının büyüklüğü yerine, şimdi halkların üzüntülü yüzlerinin karşısına, zulüm ve yıkıcılıktan kalma birçok enkaz çıkmaktadır.

Mezopotamya toprakları tarım bakımından boştur; içinden de Habur, Celâb, Çağçağ, Belîh, Zırkan, Cercib, Sincar, Cerrahi, Vadiahmer gibi birçok ırmak akıp, Fırat ile Dicle ırmaklarına dökülürler. Sözü edilen ırmakların en büyüğü, Re'sülayn ilçesinin Re'sülayn ve Safha adlı köylerinden doğan Habur ırmağı olup, akış yatağı 350 metre(93) kadar tahmin edilmektedir. Çölde herhangi bir biçimde engebe bulunmadığı için, bu ırmaklarla her tarafın sulandırılması mümkündür. Hatta anılan ırmaklar, eski zamanlarda birçok kanalla birbirlerine bağlanmıştı; akış yatakları hâlâ görülmektedir. Biraz kazı yapmakla bu kanalların eskisi gibi açılması pek kolaydır.

Toprakların verimlilik derecesi de gerçekten akıllara şaşkınlık verecek düzeydedir. 321(Milâdî 1905) tarihinde oralarda gezi yaptığım sırada, bir Amed kilesi(94) arpa ekilmiş bir tarlada aşiret develeri otlanmış ve otlanma sırasında bazı taneler ve başaklar yere dökülerek hayvanların ayakları altında çiğnenmişti. Bir yıl sonra, anılan tarlaya herhangi bir tohum ekilmediği halde, salt dökülen o taneler yine yeşererek, ondan yine de 25 kile kadar ürün elde edilmişti. Böyle olunca, tarım ve ekicilikte teknik yöntemler uygulandığı takdirde, yerine göre bire 40-50 ve hatta 80-90 oranında bir ürün almak olanaklıdır. Habur ırmağı, taşımacılığa da elverişlidir.

Bu bölge, bugünkü günde Milî, Duqorî, Kîkî, Halcan, Karakeçi, Aznavur, Berazî, Cubûr gibi birçok Kürd aşireti ile Şemmer, Anze, Tayy, Ahise vesaire gibi ünlü Arap aşiretlerinin sürekli dolaşım yeridir. Aznavur'dan başka hepsi gezgin olup çadırlarda yaşarlar. Şemmer'in 14 bin çadırı ve 80 bin nüfusu, ilçenin tüm sakinleri ise 200 bin kişi tahmin edilirse de, oralarda nüfus sayımı henüz hakkıyla yapılmamış olduğundan, genel nüfus miktarının bu tahminden pek fazla olduğuna kuşku yoktur.

Eski dönemin kötü yönetiminin ve ihanetinin sonucu olarak, bu kabile ve aşiretler arasında da şiddetli düşmanlık bugüne kadar süregeldi. Bir aralık, düşmanlık ve öldürüşmeyi daha da artırmaya dayanak olmak üzere, Müşîrlîk'ten(95) Mardin Kumandanı Bahaddin Paşa'ya verilen emir üzerine

(92) Buradaki "Hasankêf" adıyla Ruha'nın "Urfe" adı, yazar tarafından böyle parantez içinde yazılmıştır.

(93) Doğrusunun 350 kilometre olduğu açıktır.

(94) Amed kilesi, 16 ölçektir ve her ölçek 20 kilogram buğday alır.

(95) "Mareşallik" demek olan "Müşîrlîk"ten maksat, galiba Genelkurmay'dır ya da o bölgenin kumandanlığıdır.

bunlar Devlet silâhlarıyla da silâhlandırılmak üzereydiler. Fakat Mardin ve Diyarbekir halkının o zamanki ortaklaşa şikâyetleri ve dikkat çekmeleri, bu girişimi sonuçsuz bırakmıştı. Bununla birlikte, bunlardan bazıları arasında meydana gelen yalnız bir çarpışmada, iki taraftan 700-800 kadar insan ölmüştü. Bu yürekler acısı durumu orada gören iki hamiyetli(96) subay, 20 Mayıs 317(Milâdî 2 Haziran 1901) tarihli bir ortak yazıyla durumu bildirdikleri halde, aldırımak şöyle dursun, hatta etkilenen bile olmamıştı.

Böylece 15 yıl kadar sürüp giden çarpışmalardan meydana gelen ölüm ve yıkımların derecesini düşünen her yüce vicdan, üzüntü ve matemle tiksindir. 10 yıl önce hazineye en azından 100 bin kuruş kadar bir gelir sağlayan "Leylan" adlı son derece büyük bir köyün 10 yıl sonra tüm toprağı, güvenliğin ortadan kalkması yüzünden sahipsiz kalarak Hükümete geçip, 2700 kuruşa tapu kaydı yapılmıştır.(97) Belirtilen bu gerçek, yıkımın vardığı düzeyi belirlemeye yeterlidir. Bunun gibi, yakınlarda yıkıntıya dönüşmüş daha binlerce köy ve çiftlik vardır. Onların tüm sakinleri de, sürüp giden çarpışmaların sonucu olarak yok olmuşlardır.

Şu halde, elden gidenin telâfisi, o mübarek geniş parçanın bayındırlık araçlarının tamamlanması ve aşiretlerin gelecekteki mutluluğunun sağlanması için en etkili çare, bunların şu sefalet ve derbederlik yaşamından kurtarılmaları için bir an önce yerleşik düzene geçirilip iskân edilmeleridir. İstibdad döneminde bu konuda bir tasarı sunmuşum; burada özet olarak erzedeyim:

Bilindiği gibi aşiretlerde hâlâ aşiret bireylerini kayırma yani "ortak intikam" ve "ortak sorumluluk" yöntemi yürürlüktedir. Bu yöntem, aşiretlerin birlikte yaşamalarının temel kuralıdır. Bu kurala göre, aşiret bireylerinden birinin yeltendiği bir suçtan dolayı, o kendini bilmez suçlunun tüm aşiret bireyleri aşiretler arasında sorumlu sayılırlar. Zarara uğrayan kişinin kabilesinin tüm üyeleri, bu davranışın intikamını almak ve İslâmiyetten önceki birbirini kayırma duygularıyla karşılık vermek zorundadırlar. Hükümetin güvenlik güçlerinden uzak olan yerlerde, bu ilkel toplumsal sözleşmeye uyulması zorunlu bir iştir. Fakat uygar

(96) Hamiyet: İnsanın, kendi yurdu, ulusu, ailesi hakkında beslediği bağlılık duygusu ve onları saldırılara karşı koruyup savunma gayreti. "Hamiyetli" de, bu duygulara sahip olan ve bu gayreti gösteren kişi demektir. Türkçede "hamiyet" ve "hamiyetli" sözcüklerinin tam karşılığı bulunmadığı için, burada çeviride "hamiyetli" sözcüğünü kullandık; ilerde de yerine göre her iki sözcükten birini aynen kullanacağız.

Cezâireîbniömer: Bugünkü resmî adı "Cizre" olan ve Kürdler arasında "Cızîr" ya da "Cızîra Botan" adıyla anılan kent.

(97) Yazıda "ferağ" sözcüğü kullanılmıştır. Arapça olup sözlük anlamı hem "boşluk", hem de "bırakma, terketme" olan "ferağ" sözcüğü, Osmanlıcada bir hukukî terim olarak, "bir mülkün sahipsiz ve varissiz kalması ve öylece hazineye geçmesi, hazineye bırakılması" anlamında da kullanılırdı. Anlaşılan, bu yazıda da bu anlam kastedilmiştir.

hükümetlerin egemenliğinde bu hastalıklı ve yanlış gelenek, sivil ve adaletli kanunlarla ve toplumsal birlikle bağdaştırılamaz.

Bu nedenle, aşiretlerin bu özel bağılıklarını çözerek, genel toplumsal bağıllık arasında eritip kaynaştırmak gerekir. Hatta büyük İslâm şeriatı bile, lütfedip kurduğu dinî bağıllığın iyice sağlamlaşıp süreklilik kazanmasına aşiretlerin özel bağıllıklarını engel görerek, aşiret bağlarını "cahiliye bağları" yüce sözleriyle damgalamış(98) ve gönüllere doğan "inanamlar kardeşler"(99) ulu düşüncesiyle o damgalamayı sağlamlaştırmıştır.

Şu halde, Mezopotamya'da başıboş bir göçebelik durumunda yaşayan Kürd ve Arab aşiretlerine birer resmî toplumsal varlık vermek, bunları "uygarca birlik" içinde eritip bağdaştırmak ve var olan yerleşim merkezlerini kırlara doğru genişletmek üzere, hemen çölün en uygun bir yerinde ve Abdülaziz dağı ile Sincar dağının bitiştikleri noktada bulunan Kevkeb adlı yerde bir il kurulması ve Re'sül'ayn ilçesinin sancağa(100) dönüştürülüp bu ile bağlanması gerekir. Bir de, belirtilen ırmaklar arasındaki kanallar açılmalı, oralarda köyler kurulup ağaçlandırılarak gezgin aşiretler yerleşik düzene geçirilmeli, araştırma ve uygun yerler saptama sonucunda, gereken yerlerde birkaç ilçe ve sancak daha kurulmalıdır. Ve şimdiye kadar çölde kullanılan askerî güç o çöl halkından olduğu için, bunların da birbirlerine bağılı oluşlarının yolaçtığı gayretkeşlik güdüsüyle davranmaktan kurtulmaları olanaksız olduğundan, bireyleri başka yörelerin insanlarından oluşacak ve yine oraların durumundan haberdar olacak, çölün güvenlik ve bayındırlığıyla görevli bir gezici asker taburunun kurulması, bir de oralara atanacak memurların herhalde yöresel mizacı bilenlerden seçilmesi, son derecede önemli bir siyasal gerekliliktir.

Tüm bu işlerde, şimdiye dek bilgisizlik ya da ihanet sonucu olarak düşünülen ya da icadedilen güçlükler ve engeller kesinlikle söz konusu olmayacaktır. Bu konuda uzun süreye de ihtiyaç yoktur. Sunulan bu gereklerin yerine getirilmesi durumunda, insanlar pek az zamanda kurtulup rahata kavuşacaklarından, servet ve refah elde edeceklerinden, ve bu nedenle, sevinçli ve teşekkür edici gözler, her tarafta yangın yıkıntıları yerine feyiz ve bayındırlık eserleri göreceğinden, durumun gerektirdiğinin çabuk yapılmasını, Devletin yüce bakanlarının özellikle takdir edici ve görev yapıcı dikkatlerine arz ve havele ederiz.

Ahmed Cemil

(98) Buradaki "damgalama", yazının orijinalindeki "tevsîm" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır. Arapça olan "tevsîm", Osmanlıcada hem "adlandırma", hem de "barutla ya da dağlamayla vücudun bir yerinde nakış yapma" anlamında kullanılırdı. Kanımızca burada, konuya uygun olarak anlamı en iyi veren sözcük, "damgalama"dır.

(99) Bu, Kur'an'daki bir ayetin bir parçasıdır.

(100) Sancak: Osmanlı döneminde ilçe ile il arasında yer alan ve "mutasarrıf" denilen yönetici tarafından yönetilen yönetim birimi. Sancağa "liva" da denirdi.

Askerliğin ruhu ve temel direği itaat ve eğitim olduğu gibi, mensup olduğu milleti gerektiğinde tam bir güven ve başarıyla koruyup savunabilmek de yetişme, eğitim ve beceriye bağlıdır. Osmanlı Devletinin kuruluşunun başlangıcından şu ana kadar Osmanlıların askerlik âleminde gösterdikleri yetenek ve yiğitlik herkesin kabul ve itiraf ettiği bir gerçek olduğundan, o konuda söz söylemek gereksiz görünür. Yalnız şu kadarını söylemek yeterlidir ki, dine itaat, yiğitlik ve güçlülere dayanmak gibi, sevgili askerlerimizin yaratılıştan sahip oldukları seçkin niteliklerin, başarı koşullarının en büyüğü olan gerekli askerî tekniklerle tamamlanmasıyla, dünyanın en güçlü ordusu meydana gelmiş olacaktır.

Bu arada Kürdler, buldukları yerlerin ve de yaratılışlarının gereği olarak süvarilikte olağanüstü beceri sahibi oldukları için, devletimizin geçmiş seferlerinde hemen tümüyle gönüllü süvari olarak savaş alanına atılmışlar ve herhangi bir biçimde düzen ve disiplin altında olmadıkları halde büyük yararlıklar göstermişlerdir. Karakter olarak asker yaratılmış olan bu halkın bireyleri, bir kez askerî tekniklere sahip olup askerî düzen ve disipline alışınca, artık süvarilikte kendilerinden ne ölçüde yararlanılacağı, en ufak bir düşünceyle belirlenip ortaya çıkar.

Çoğu devletlerin ordularında süvariler için askerlik hizmetinin süresi üç yıl olduğuna göre, bu süre içinde bir askeri hem binici yapmak, hem de teori ve pratikte usta kılmak güç olduğundan, süvarilerin diğer askerî sınıflar düzeyinde eksiksiz bir eğitim görmeleri için pek çok fedakârlık yapılmaktadır. Bu alanda yalnız Rusya Devleti, bazı yerlerdeki insanların doğuştan yetenekleri ve aslı alışkanlıkları gibi özelliklerinden yararlanarak, insanları doğuştan asker olan Don, Volga ve Kafkasya gibi yerlerden Kazak Birlikleri adıyla büyük miktarda güçlü süvari alayları kurabilmektedir.

Rusya savaşı(102) sonra elçilik göreviyle Petersburg'a gönderilmiş

(101) Bu sayıdaki 16 numaralı dipnota bakınız.

(102) Rusya savaşı(102) maksat, 1877-1878 yıllarında yapılan ve Rumî takvime göre 1293 yılında başladığı için "Doksanüç Harbi" (Doksanüç Savaşı) adıyla Osmanlı tarihine geçen Osmanlı-Rus savaşı.

olan Anadolu(103) Müfettişi rahmetli Müşîr(104) Şakir Paşa, Kazak birliklerini enine boyuna inceleyerek, Kürdlerden de o yöntemle süvari alayları kurulmasındaki yararı hakkıyla takdir ettiğinden, İstanbul'a döndüğünde bu gerek ve yararı Padişah'a sunmuş ve bu yolda kuruluş için gerekli araçların hazırlanmasına ciddiyetle girilip "Hamidiye Süvari Alayları" adıyla 60'ı aşkın alayın kurulması ve tüzükleri ile yönetmeliklerinin düzenlenmesi konusunda başarı sağlanmıştır. Bu alaylar bugün vardır, temelleri de pek güzeldir. Ancak bir ölçüde koordinasyona, ihtiyaca göre değişiklik ve düzenlenmeye ihtiyaçları vardır.

Bu alaylar hakkında ara-sıra işitilen şikâyetlerin gerekçesi, Kürdlerin öznel yaratılışlarının gereği olup, birliklerin eksikliklerinden ve bu eksikliklerle birlikte onları yönetenlerden olduğuna kuşku yoktur. Bu nedenle, bu koordinasyon ve eksikliklerin tamamlanmasıyla, zararlı görünmeye elverişli olan yönetim biçiminin kahredilip tümüyle ortadan kalkacağı ve bu büyük güçten gerçekten ümit edilen maksadın yüce Allah'ın himmetiyle elde edileceği ortadadır.

Rusya Devleti, Kazak Alaylarını bizim Hamidiye Kürd Alayları gibi yerlerinde bırakmayıp, Petersburg, Moskova, Varşova, Kiev gibi en büyük askerî merkezlerine götürüp oralarda toplamakta, eğitmekte ve diğer yörelerin askerleriyle kardeşlik ve arkadaşlıklarını da öylece pekiştirmektedir. Bizde de bu yöntem uygulanıp, hemen şimdiden birkaç alayın İstanbul ve Edirne gibi önemli askerî merkezlere getirilip toplanarak yüksek askerî kurulların huzurunda ve gözetimi altında eğitim ve yetiştirmelerine bakılıp askerlik yetenek ve üstünlüklerinin artırılmasının, hem bu alayları oluşturan subay ve erlerin heves ve kıvançlarını pekiştirmek, hem de kendilerinin

(103) Bu ad yazının aslında "Anatoli" olarak yer almıştır. Bilindiği gibi söz konusu bölgenin adı, aslında "Anatoli"dir ve o ad "Doğu" demektir. Bu konuda, tarihteki ilk Türkçe ansiklopedi olan "Kamûs'ul-A'lâm"(Özel Adlar Ansiklopedisi), "Anatoli" adıyla aldığı maddenin başında şu tanımlamayı vermiştir: "Asya'nın en batısında yer alan bir büyük yarımada olup, Osmanlı ülkelerinin en özen gösterilen bölümüdür. Eski Yunanlarla Romalılar, buna Küçük Asya,(Asie Mineure) eski İslâm coğrafyacıları da "Rum" derlerdi. Anatoli sözcüğü ise, Rum dilinde "Doğu" demek olup, Yunanistan'a göre olan konumu dolayısıyla böyle adlandırılmış ve zamanımızda bu ad genelleşmiştir"(Şemseddin Sâmî, Kamûs'ul-A'lâm, c. 1, s. 329; Mihran Matbaası, İstanbul, 1889). Bu ansiklopediden ve o dönemde yayınlanan bütün kaynaklardan da anlaşılacağı gibi, o bölgenin asıl adı "Anatoli"dir; Osmanlılar zamanında da o ad kullanılmıştır. Bu nedenle, biz de bu yazıyı Arap harflerinden Latin harflerine çevirirken o adı "Anatoli" olarak çevirmiştik. Osmanlıcadan Türkçeye yaptığımız dil çevirisinde ise, o adı, bugünkü Türkçede kullanılan biçimi olan "Anadolu" olarak çevirdik. Bundan sonra da yazıların asıllarında "Anatoli", Türkçe çevirilerinde ise "Anadolu" diye çevireceğiz.

(104) Müşîr: Mareşal. Osmanlıcada bir askerî rütbe adı olarak kullanıldığı için, biz de sözcüğü aynen kullandık.

yetenek düzeyleri gözle görülmüş olmak yönünden yararlı işlere yolaçacağı açıktır. Bir de bu alayların düzene girip eksikliklerinin tamamlanması, her şeyden önce, sözü edilen alaylarla görevlendirilmiş okullu ve yetenekli subayların sayısının artırılmasına ve yoklamalarının düzenli olarak orduca yapılarak bireylerinin sayısının ve at eksikliklerinin şu ya da bu biçimde öğrenilmesine ve her yıl belirlenen zamanlarda eğitimlerinin yaptırılmasına bağlıdır.

Eski yönetim biçiminin ihmalıyla, daha doğrusu yolsuzluk yapan bazı memurların kötülüğüyle, Kürd liderlerinden Tanrı rızasına ters düşen uygunsuz davranışlarda bulunmuş olanlar varsayıp kabul edilse dahi, yüce Allah'a şükür ki Anayasanın ilân edip kurduğu eşitlik ve adalet nimeti ve bunun gereği olarak bundan böyle adaletli ve işinin ehli memurların gönderilmesi doğal ve kesin olduğuna göre, o gibi hoş karşılanmayan davranışlarda bulunabilecek bir yaratılmış ferdin varlığı bundan sonra düşünülemez,

Devamı var

Süleymaniyeli Fethi

DERNEĞİMİZİN ERDEMLİ BAŞKANI SEYYİD ABDÜLKADİR UBEYDULLAH EFENDİ'NİN DÜŞÜNCE VE BİLGİSİNDEN BİR ÖRNEK

Bilinmektedir ki Osmanlıların değişik unsurları arasında Kürd unsuru, oldukça önemli bir konum elde etmiştir. Doğuştan olan yatkınlıkları ile gelişme ve aydınlanma yetenekleri de, sağduyu sahiplerince kabul ve itiraf edilmektedir. Eski yönetim, kim bilir ne gibi bir politikanın akılsızca güdüsüyle, bunların çeşitli aşiretleri ve Müslüman olmayanları arasına pek soğuk nifaklar, geniş uçurumlar koymuştu; ve Kürdistan, birlik ve karşılıklı sevgi bağlarının kopmasıyla, en korkunç bir biçimde zedelenmişti. Bunun içindir ki Yüce Hükümetçe en çok dikkat gözüyle yoğun biçimde bakılacak önemli bir nokta, geniş Kürdistan bölgesidir; ve bunların Osmanlılık millî bağlarıyla gerçek biçimde bağdaşıp kaynaşması için tek temel dayanak ise, yüce birlik yapısının pekiştirilmesidir.

Bu kutsal ümit de, ancak Anayasa ve meşrutiyetin fiilen anlatılıp kavratılması ve yüceliklerinin genelleştirilmesiyle gerçekleşebilir. Ve yörenin değişik mizaçlarıyla bağdaşmayacak her çeşit haksız davranışlar ise, özgürlüğün yüce anlamının yanlış yorumlanmasına pek geniş çıkışlar açacağından, bu da bütün özel biçimleriyle topyekün zararlıdır. Bu sakıncalar Osmanlı Hükümetinin başkentinde bile bazen başgöstermekteyken, bunun dışardaki olumsuz etkisi her yönüyle düşünölmeye değer. Bu aralık görüyoruz ve resmî haberleşmelerden anlıyoruz ki, özgürlüğün ilân edildiği ilk tarihten beri, Müslüman olmayan yurttaşlarımız, salt eski istibaddan etkilenmiş olmanın güdüsüyle, yine geçmişe ait birçok acıklı işler ortaya koymakta ve hatta şimdi meydana gelmiş gibi kendiliklerinden bazı suçlar uydurmakta, özel basınları da bütün sayfalarında bir şikâyetler tufanının vaveylâsıyla kendini göstermektedir. Bunun etkisi olarak, Hükümetçe de bir zamandan beridir ki Kürd büyükleri ve ileri gelenleri baskı altına alınıp hapse atılıyorlar, toprağın geri alınması iddiaları şiddetle ortalığı sarıyor.

Hamidiye Alaylarının önemli olan ıslahlarının gerekliliğine karşı, bunların ortadan kaldırılması gibi bu sırada şimdiki siyasal etkisi kesinlikle inkâr edilemeyen bir başka yanlışlık dahi düşünölmeye alanına konulmuştur. Bugün bu durumlar, değişik unsurlar arasındaki o soğuk boşlukları dolduramaz, ancak genişletir; ve böylece meydana gelmesi doğal olan güvensizlik, sağlam birlik bağını herhalde koparır. Aslında, yurttaşlarımızın vaktiyle zarara uğramadıklarını iddia edemeyiz. Fakat istibdadın neden olduğu bu zarar, bir unsura özgü değil, bütün unsurlar için ve hatta Müslüman unsur için daha büyük bir ölçüde geçerliydi. İstibdad olaylarının tarihçesindeki

acıların araştırılması, bu gerçekleri açıkça ve somut olarak gösteriyor. Şu halde, salt bir unsurun mağdur olarak tanınması, diğer unsurların da genel olarak zalimlerden sayılmasıyla varlıklarının yararlı temellerinin çürütülmesine çalışılması, doğru olamaz ve hiç bir şekilde hak ve dirlik düzenlik niteliğiyle bağdaşamaz. Bu konuda Osmanlı Hükümetinin izleyeceği en sağlıklı davranış çizgisi, istibdadın geçmiş suçlarının ebediyen unutulup, yalnız kişisel hakların adaletli kanun hükümleriyle ayırt edilmesi, ve eşkıyalıkları zaten bilinip kabul edilen, fakat alışmış oldukları o davranışlarından şimdi de vazgeçmemiş olanlar varsa, hangi unsura mensup olurlarsa olsunlar, ayrımsız olarak ve soruşturma sonucunda cezalandırılmaları işinin çabuklaştırılması gerekliliğidir.

Ve bu değişik topluluklar arasındaki soğukluk ve anlaşmazlıkların da, iki tarafın büyükleri ve ileri gelenleriyle Osmanlı Hükümetinin memurlarından oluşacak birkaç özel kurul aracılığıyla tümünden ortadan kaldırılıp yok edilmesinin, ve Aşiret Alaylarının istenen ıslahlarının çaresi konusunda da, uzman kişilerin özel bilgi ve görüşlerine başvurularak, bu alanda elde edilecek bilgilenmelere göre, durumun gerektirdiğinin son derecede yavaş olarak yerine getirilmesinin en çok gerekli ve önemli olan bir siyaset olacağı görüşünde bulunduğumu, sadece sağlıklı bir dirlik düzenlik ve hamiyet güdüsüyle arzetmeye cesaret ederim. Ol babda.(105)

7 Kasım 324(Milâdî 20 Kasım 1908)

Rahmetli Şeyh Ubeydullah Efendi'nin oğlu
Abdülkadir

(105) Osmanlılar zamanında resmî yazıların sonunda kullanılan "ol babda" sözünden maksat, "bu konuda emir ve ferman buyurulmasını dilerim" demektir. Bu söz bazen buradaki gibi sadece "ol babda", bazen "ol babda emr-ü ferman", bazen de "ol babda emr-ü ferman Padişahımındır" biçiminde kullanılırdı; kimi zaman da yalnız "ferman" sözcüğü yazılırdı. Gerçi bu yazı resmî değildir, ama Seyyid Abdülkadir Dernek Başkanı sıfatıyla yazıyı kaleme aldığı için, anlaşılıyor ki yazısına resmî bir nitelik vermek istemiş ve o nedenle yazısının sonunda "ol babda" sözünü kullanmıştır.

KÜRDLER

VE HALKLARIN YİĞİTLİĞİ

Halklar, genellikle, iki tür makbul üstünlüğün doğal olan ve kazanılan süsüyle yüce şan kazanmışlardır. Bunlardan biri, ki yaratılış ve doğalarında saklı olan doğal huylardır, hep kılavuzluk ettiği insanlarla doğar; ve yine eski huyla birlikte o da, beşikten mezara kadar o seçkin halkın özünde, kişiliğinde korunur. Öbürü ise, kazanılan ahlakın kılavuzluk ettiği uygarlaşma kuralları, eğitimle sağlanan bilgi, sanat ya da kamuoyunun sonradan elde etmekte övündüğü yapma alışkanlıklar ve üstünlüklerdir.

İnsanlığın eskiden beri seçkin niteliklerle süslenip onları huy edinmesi, çağlar geçtikçe ve yıllar değiştikçe o doğal ahlakın saldırılara, dönüşüm ve değişimlere karşı tüm sağlamlığını koruması, o halkın ve ona zincirleme bağlı olan o kişinin sağlam bir doğal düşünceye ve temelli bir ulusal geleneğe bağlı, sarsılmaz bir ahlaka sahip olduğunu gösterir.

Birkaç yüz yüzyıldan beri dünya doğasının uğradığı maddî sarsıntı ve saldırılar, o büyük doğanın hiç birini değiştirememiş, bozamamış, zamanın hiç bir arızasıyla etkilenmesine yolaçmamıştır. İşte doğal ahlak, aynı yüce ahlakın insanlık yaşamında belirlenen değişmez önemli bir bölümüdür; ki insalarda yaratılıştan zekâ, doğru söz söyleme, doğal dayanıklılık, güzel ahlak, yiğitlik, tüm yapısıyla o önemli ve makbul bölümün, o büyük niteliklerin doğal, yaratılıştan gelen ayrı ayrı eklentileridir.

İşte insanların ayrı ayrı yönlerden kıvanç duymasına ve gelişmesine neden olan doğal huylar ve seçkin nitelikler her iklimde, her halkta, her millette eşit biçimde görülemediği için, şu yazımda, belirleyici bir farkla gördüğüm halkları tasvir edeceğim; ve kazanılan niteliklerin, yaratılıştan gelen bu doğal üstünlüklerini değiştiremediğini ve değiştiremeyeceğini iddia edeceğim.

Uygulama ölçüsünü bütün insanoğullarına mal ederek geniş bir alanda uzun uzadıya incelemek istediğim o doğal üstünlükleri, o seçkin nitelikleri, Osmanlı milletini oluşturan değişik halkları kapsayacak biçimde genişleterek, yalnız kendi ülkemizde, yalnız çevremizde çözümlenmek istersek, daha gönül çekici bir biçimde söz söylemiş oluruz.

Devamı var

Bedri

AÇIK SÜTUNLAR

BOYKOT(106)

Millî bağıllık gayretinin sonucu olarak, Avusturya ile açılan ekonomik savaşın en müthiş bir silâhı, evet "boykot" kılıcını sadık ve kanaatkâr Kürdlerimiz de güzel kullandıkları için, gayretlerini takdir ederiz.

KÜRD DÜŞÜNCE VE KALEM ERBABINA

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin gazetesi yayınlanmaya başladı. Sizler gibi bilgi dâhîlerini yetiştiren Kürdistan'ın şu ilk bilgi çağrısı,(107) sanırsınız ki bütün yüce duygularınızı bir hamiyet coşkusuyla heyecana getirirken, o heyecanlanmanın değerli ürünlerini gazeteden esirgeyemezsiniz. Gazetemiz, şiiresel ve düzyazı biçimindeki armağanlarınızı sevgili Kürdistan'ımıza armağan etmekte aracılık edecek, derneğimiz de size armağan olarak teşekkürlerini gönderecektir. Gazetemiz dinî, siyasî, bilimsel, edebî ve toplumsal olduğu için, her çeşit düşünce ürünlerine elverişlidir. Yeter ki Kürdlüğün bir güzel kokusu, tanıdık bir esintisi olsun.

ÖZÜR DİLEME

Gazetemizin şu ilk sayısı biraz aceleyle yayınlandığı için, sonradan gelen Kürd erdem ve değer sahiplerinin birtakım seçkin yazılarına yer verilmediğinden dolayı, özür dilediğimizi arzeder ve ikinci sayıda onlara yer vereceğimize söz veririz.

*

Diyarbakir milletvekilliğine gayret sahiplerinden ve Derneğin üyelerinden Pirinççioğlu Arif Efendi'nin seçildiği, İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin Diyarbakir Şubesinden telgrafla bildirilmiştir.

*

Urfa milletvekilliğine seçilen Mahmud Nedim ve Şeyh Saffet Beyefendiler, önceki akşam İstanbul'a varmışlardır.

(106) Bu boykot, Bosna-Hersek'i işgal eden Avusturya'ya karşı o zaman ilân edilmiş olan ekonomik bir boykottu.

(107) "Bilgi çağrısı" deyişi, "gülbang-i maarif" deyişinin karşılığında kullanılmıştır. Farsça olan "gülbang" sözcüğü, Osmanlıcada bir terim olarak, "ibadethanelerde topluca ve ahenkli olarak okunan ilâhî, dinî şarkı" anlamında kullanılırdı. Burada, "eğitim, bilgilenme" anlamındaki "maarif"le birlikte kullanıldığı için, kanımızca "bilgi çağrısı" ya da "bilgilenme çağrısı" biçiminde çevrilmesi yanlış olmaz.

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324(2)

Numro 2 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

MÜNDERECAT

Kürd ve Kürdistan	Süleyman Nazif
Telhîs-i Siyasî	Süleymaniyeli Seyfullah
Milletin İlk Şehrayîn-i Arûs-i Hâkimiyeti	Diyarbakirli Ahmed Cemil
Kürd Kardeşliğime	Seyfullah
Kürd ve Şecaat-ı Akvam	Bedri
Kürdler Neye Muhtac	Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî
Diğer Bir Makale	Keza
Askerlik	Süleymaniyeli Fethi
La Martine'in Nazmen Mütercem Makalesi	Haydarfzade
Maarrif	Sakin
Cem'iyet'in Teşebbüsâtı	
Kürdçe Makale	Seyyah Şevki
Kürdçe Şiirler	M. Tevfik
Şüûn-ı Siyasî, Konferans, Bulgarlarla Müzakerât, Avusturya'da Tedarikât, Babîâlî'nin Notası, ran Ahvalı, Şüûn-ı Dahilî, Muhtelif ve Müteaddid	

Dersaadet
Selanik Matbaası

1324

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdîr
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik
*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*
Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR
Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil
*
Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır
*
Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz
*
İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 2 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

KÜRD VE KÜRDİSTAN

Her kavm büyüktür. Onu yalnız insanlar küçültmeğe çalışırlar. Devlet-i Osmaniye'nin her türlü ihtimamât-ı umranperveraneden mahrum, her türlü measir-i ma'muriyetten bînasîb bulundurulmuş hudud-ı şarkiyesinde, dört buçuk asırdan beri her ferdi canlı bir istihkâm gibi Saltanat-ı Seniyyenin niğehban-ı hukuk ve emniyeti olan Kürd kavm-ı şecûninin anâsır-ı mühimme-i milliyemizden ma'dûd olmağa hem hakları, hem liyakatları vardır.

Garb'ın eâzım-ı üdebasından biri, "dağlar aşıyan-ı hürriyettir" diyor. Kürdistan dağlarında ise, devlet-i metbûanın eser-i ihmalî olan bir herc-ü mercî-i emniyetşiken hükümfermâdır. Niçin söylememeli, cerihayı, tehlikeyi niçin gizlemeli? Kürdler, bil' ihtiyar idare-i Osmaniye'ye iltihak ettikleri günden beri hiç bir idare-i müşfikaya mazhar olamadılar. Şahsın zaman ve mesleğiyle kaim bazı edvar-ı müstesna bir tarafa bırakılırsa, Kürdlerin şu dört yüz bu kadar sene zarfında gördükleri, zulüm ve hakaretten başka bir şey değildir.

Bugün oralarda harabî-ü huşûnet ve hatta gadr-ü vahşet var ise, esbabını zimamdamaran-

(1) Li gora tarîxa Mîladî 12 Kanûna Pêşîn 1908(Mîladî tarihe göre 12 Aralık 1908).

mukadderatının hırs-ü tamaından başka bir yerde aramayın. Devletin hudud-ı şarkiyesinde birer nighban-ı emniyet olan o cesur adamlar, bugün kendi emniyet-i şahsiyelerinin vesait-i tahkîminden, birer zaviye-i kaime şeklinde alâim-i meşhûne-i zekâ olan o vâsi' cebhelerin mazrufu gıda-ı manevîden, o geniş göğüsler havadan, o hassas ve müdrîk (evet, cehl içinde, metrukiyet içinde, nisyan içinde de hassas ve müdrîk olan!) insanlar, insanlıklarının en rakîk ve aziz hukuk ve ihtiyacâtının vesait-i istifasından mahrum bulunuyorlar. Bu mahrumiyet içinde vücudpezîr olmuş elvah-ı fecîa ve acîbe var ise, kusuru, vebalı, günahı, her şeyi o Ademoğullarına koyun sürüsünden fazla kıymet ve ehemmiyet vermemiş olan zimamdarın-ı rıkab ve mukadderatına raci'dir. Ve öyle bir sürü ki, çobanları bizzat kurtluk ederler idi.

Ümmet-i Osmaniye'nin ferda-yı intibahında, Kürdistan'dan –her zan ve tahmin hilâfına olarak– bir sada-yı şevk ve şükran yükseldi. O zeki adamlar, hürriyet ve müsavatın ne büyük nimet olduğunu, zekâ-yı fitrîlerini asırlarca tehyîc etmiş olan mezalimin lütf-i îkazıyla bilirdiler. Tabiat ve Hükümetin şedaid-i zalimesine(2) mütevaliyen ma'ruz bulunan bîçare Kürdlerin bugüne kadar ne hastalarına bakacak hekimleri, ne haklarını müdafaa edecek hâkimleri yoktur. Ne kulübelerden müteşekkil köylerini birbirine rabt edecek yolları, ne mektepleri, hastahaneleri, hulasa bu mevcudiyet-i dünyeviye'nin esbab-ı izz-ü refahiyeti olabilecek müesseseleri, hiç... hiç... hiç bir şeyleri bugüne kadar düşünülmedi. Kürdler nazar-ı idarede vergi vermekle mükellef bir sürüden başka bir şey değildi. Vergi verir ve askerlik eder bir sürü!

En değerli ümera-yı askeriyemizden Beşinci Ordu-yı Osmanî Levazım Reisi İstanbullu Ali Rıza Paşa'dan işittim. Doksanüç Muharebesinde binbaşı bulunduğu bir Kürd taburuyla tam otuz saat bir Rus fırkasına karşı durmuş ve hitam-ı muharebede, bin iki yüz mevcudlu taburun efradı –o da birçoğu mecrûh olmak şartıyla– yüz elliye tenezzül etmişti. Kürdler, mensub oldukları hey'et-i ictimaiyeye yalnız ked-i yemîn ve arak-ı cebînlerini değil, kanlarını ithaf etmekten hiç bir vakit çekinmediler. O vaktin vesaikını arayın; Viyana surlarının, Girid kalelerinin önünde Kürd cenazelerini bulursunuz. Bu kahraman mazlûmlar, iyi bir Osmanlı olmak emelini ta' kibden hiç bir vakit vazgeçmediler. Hükümet-i Osmaniye de bunların hukuk-ı insaniye ve ihtiyacât-ı medeniyesini te'mîn ve tatmîn ile, îfa-yı vazife-i hâkimiyet etmelidir.

Süleyman Nazif

(2) Doğrusu "zalimce" demek olan "zalimanesine" olmalıdır. Çünkü sözcüğün anlamı, önceki "şedaid"le birlikte, "zalim şiddetler"dir. Oysa, şiddetin zalim değil, "zalimce" olabileceği ve onu uygulayanların zalim oldukları açıktır. Yazar doğayı ve Osmanlı Hükümetini şiddet uygulamakla suçladığına göre, "doğa ve Hükümetin zalimce şiddetlerine" demek olan "tabiat ve Hükümetin şedaid-i zalimanesine" olmalıdır.

SIYASÎYÂT

– Mâba'd –

Hükûmet-i müşarün'ileyhanın nokta-ı nazarı diğer devletlerin teklifâtından ağır görüldüğü için, bizce mucib-i infial olmaktan hâlî kalmıyordu. İngiltere'nin bundan gaye-i maksadı ise, şübhesiz, karîbülhudûs gördüğü bazı muzmarât ve menviyât-ı düveliye'nin zuhuruna meydan bırakmamak ve bu suretle bizi daha fena bir hale giriftar olmaktan mümkün mertebe sıyanet etmek idi. Fakat yukarıda beyan ettiğimiz vechile, bu suret-i hareket bize şiddetli görünüyor ve zahirde tatlı ve mu'tedil ve fakat niyet-i fasideye müstenid meslek-i siyasîler hoşla gidiyordu. Devletimiz Avrupa'nın şu iki fikr-i mütebayınından, bittabî mu'tedilini tercih ettiğinden, suret-i tesviye olarak yapılan şeyler, ne ahval-ı mahalliyeye çaresaz, ne de müddeayât ve ihtirasât-ı düveliyye hâtımeendaz oluyordu.

Devlet-i Aliyye, kıt'a-ı mezkûredeki hakk-ı hâkimiyetini, sinîn-i adîdeden beri orada tahşîde mecbur olduğu kuvve-i cesîme-i cünüdiyesiyle te'mîn edebilmekte idiyse de, Vilâyât-ı Selase'nin devletlerin murakabası tahtine geçmiş olan bütçesinin o kadar tahşîdâta mütehammil olmadığı son günlerde beyneddüvel dermiyan olunmuş olmasına göre, asakir-i Osmaniye'nin taklîl-i mikdarına Devleti icbar emareleri rûnûma olmağa başlamış idi.

Rumeli ve Bahr-i Sefîd'de hal-i hazırın tağayyüründe İtalya'nın Trablusgarb'e, Fransa'nın Suriye sevahiline ve İngilizlerin bahriyeden bazı cihetlere tahattî etmeleri ve Rusya ve Almanya devletlerinin de şu tahavvülâtan birer suretle istifadeye kalkışmaları ihtimali ise, ahval-ı umumiye'nin peyderpey kesbeylediği şekil ve surete nazaran kuvvet buluyordu. Hatta Elcezîre konferansına badî olmuş olan İngiltere-Fransa i'tilâfında İngiltere'nin Fas'da Fransa'ya verdiği serbestî-i harekete mukabil, Fransa da İngiltere'ye Mısır'da o hakkı tanımış idi. O sırada, Bahr-i Sefîd ıstatukosu ihlâl olunuyor şikâyetiyle ortaya çıkan İtalya Devleti de, ilk fırsatta Trablusgarb üzerinde aynı serbestî-i hareketi isti'mal edebileceği zemîninde aldığı tatlı mevaîdle orayı büsbütün benimsemeğe ve zımnen iki rakîbinin bu suretle muvafakatına makrûn olmuş olan tasvîrini hayyiz-i fiile îsal için fırsat gözetmeğe başlamış idi. Bereket versin ki Devletin diğer havalîde pek de emsali görülemeyen teyakkuz ve tedabiri sayesinde bu hıttada bir kuvve-i müdafaa teşkil olunmuş ve merhum Receb Paşa'nın görülen ve bu makaleyi yazdığım sırada rahmetine vesile olan hamiyet-i fitriye ve hizmet-i fiiliyesi, bîmuhâbâ oraya bir tahattî imkânını müstehîl kılmış idi.

Bahr-i Ahmer'den Basra'ya kadar olan sevahil-i Arabiye üzerinde İngiltere'nin istilâk-ı(3) nüfuzu derecâtından Devlet lâyıkıyla haberdar bile değildi. Yalnız Aden cihetinde zuhur eden ve Nevahî-i Tis'a namıyla iki sene mütevaliyen beynelhükûmeteyn beyhude birtakım münakaşayı müstelzim olmuş bulunan hadisenin halli olarak bir hatt-ı fâsil ta'yiniyle, Yemen'in içerisinde doğru istilâ-yı nüfuza gûya sed çekilmiş ve fakat Basra cihetinde ve alehusus Kuveyt havalisinde bu nüfuz-ı istilâîye karşı Devlet cidden ve fiilen hiç bir şey yapamamıştır. Mısır'ın ma'lûm olan ve devletimizin tasdik ve muvafakatına ve belki de arzusuna mukarın bulunan vaz'iyet-i hazırasını tağyire, şu yiğirmi beş sene zarfında İngiltere Hükûmetince bir mani' olmadığı halde fi yevmina haza mahiyet-i işgalin muhafazası, hükûmet-i müşarün'ileyhanın taahhüdâtındaki sebat-ı namuskârsisine ve istilâ-yı memalikten ziyade âlem-i İslâm üzerinde bir nüfuz-ı ma'nevî ihrazı hususundaki emel-i mahsusuna dâldır.

Devlet Anatoli cihetindeki vaz'iyet-i siyasiyesinde âdetâ Rusya'ya mukayyed idi. Hudud üzerinde hatt-ı müdafaasının techizât ve tekmilâtınca ve mevaki-i askeriyesi arasında turuk-ı hadidiye te'sisince hükûmet-i müşarün'ileyhanın ciddî mevaniine musadif olmakta ve bu suretle oralarca pek mühim nevakısât içinde kalınıp gidilmekte idi. Bahr-i Siyah sevahiline karîb mahallerde teymuryolu inşasında hükûmet-i müşarün'ileyhaya birçok rüchan bile verilmiş idi. Hamidiye Süvari Alaylarının teşkili, vehle-i ûlâda Rusya'ca bihakkın bâdî-i telâş ve endişe olduğu halde, mezkûr alaylardan bihakkın ümîd ve intizar olunan intizam ve faideye bedel, mücerred su-i idare yüzünden bunlardan memlekete mazarrat gelmeğe başlaması, hükûmet-i mezkûrenin endişesini çok geçmeden izaleye medar olmuştur.

"Kürd" gazete-i mu'teberesinin "1" numrolu nüshasında "Fethi" imzasıyla münderic makalede, bu alayların luzum-ı ibka ve ıslahı vâkıfane bir surette irae ve isbat olunmuş ve filhakika bu alaylar lâyıkıyla tensîk ve nizam-ü intizama tarbît edildiği halde vücudlarından Devletçe azîm istifade edileceği muhakkak bulunmuş olduğundan, bunların bir an evvel tensîk ve ıslahı, yeni Osmanlı ordusunun cümle-i icraât-ı faalâne ve himemât-ı cezîle-i hamiyetmendanesinden umum Ekrad namına intizar ve istid'a olunur.

İran hududu cihetinde üç-dört seneden beri devam etmekte bulunan münazaât ve ihtilâfât, müdahalât-ı ecnebiyeye bâdî olabilecek bir mahiyet kesb ediyordu. Kimyager Derviş Paşa'nın tahdîdnamesi Osmanlı-İran hududunun her cihetini kat'î surette tahdîd etmediği gibi, Osmanlı, İran, İngiltere ve Rusya delegelerinden mürekkebe teşkil olunmuş olan Muhtelit Tahdîd-i Hudud Komisyonu dahi, hatt-ı hududun ezcümle Süleymaniye cihetinde bazı nikatını devleteyn arasında i'tilâfa ta'lîkan fasl-ü tesviye etmemiş olduğundan bu nikat-ı münazeünfiha hakkında iki hükûmetin

(3) Doğrusu "istilâ-yı" olmalıdır.

nokta-ı nazarları yekdiğerinden pek mübayın olduğu cihetle, bir zemîn-i i' tilâfa vusûl müşkil görünüyordu. Filhakika İran'ın Wezne nam mahal ile havalîsi üzerindeki müddeayât-ı tasarrufiyesi ve senelerdenberi oraları fuzûlî işgal etmiş bulunması, esasen bir hakk-ı sarîha müstenid olmadığı gibi, Devlet-i Aliyye'nin İran'dan, işgal eylediği şu yerleri istirdad ettikten sonra Peswe'den öteye geçmesi, hukuk-ı düvelce doğru bir şey addedilemiyor idi. Nikat-ı muhetelfunfîhayı işgal ve ba'dehü hududun tashîhini istihsal, menafi-i Devlete göre enseb-i hareket iken, Savucbulağa doğru neticesiz ve maksadsız bir hareket-i askeriye icrasına

Mâba'dı var

Süleymaniyeli Seyfullah

MİLLETİN İLK ŞEHRAYÎN-İ ARÛS-I HÂKİMİYETİ

Geçen Temmuz onuna kadar biz, biz değildik. Hepimiz yekdiğerimize bîgâne! Vahdet-i ictimaiyemiz zedelenmiş, insilâb-ı emniyet bizi bizliğimizden ayırmıştı. Raz-ı derûn-ı ahrar-ı milleti tevdî edebilecek bir haremsera-yı esrarın vücudunu tahmin ve takdirde, birbirimizi anlamak ve anlaşılmakta tereddüd ediyor, susmaktan başka çare bulamıyorduk. Harita-ı hâkimiyetten izale-i unvan-ı mevcudiyetimizi arzu etmek derecelerine kadar varan insafsızlıklara karşı, vicdan-ı eâlî bir vaveylâ-yı hazîn-i matemle çırpınıyor, millet-i ma'sume-i Osmaniye'nin sirişk-i hûn'âlûd-ı istişfatı, atebe-i bülend-i ülûhiyete kadar yükseliyordu.

İstanbul, cihan-ı medeniyetin tahtgâh-ı mağbût-ı ihtîşamı iken, vâesefâ ki şahid-i kudsî kurteyn-i(4) hürriyete bir makbere-i zalam-ı i'tisaf olmuş, her tarafı enînkede-i ye's-ü matem halini almıştı. Osmanlılığın âbide-i zîhayat-ı zafer ve kahramanîsi olan bu mübarek şehirde, yalnız bir tenhaî-i infirad-ı şahsî, bir emel-i hass-ı menfaatperestî rûnümûd idi. Bu maraz-ı emelşiken-i ye's-ü bîdadîden, mini mini yavrularımıza varıncaya kadar herkes müteessir, eyyam-ı mahsusa-îd-üşadîde bile bu küçükler, busevimli kuzular, -gûya ki bir saik-i hiss-i mütevarisle ve bütün lisan-ı hal safvetiyle- "anne, niçin ağlıyorsun; beybaba, ne kabahatim var ki beni artık nazar-ı nevazişinle okşamıyorsun?" diye milletin mukadderât-ı matem'engîz-i inkırazına bir neva-yı ismet-i yetimane ile mersiyehandı!

Artık ufuklar kararmış, her taraf hâbîde-i samt-ı zehr'âlûd-ı ye's-ü fûtûr olmuş idi. Koca şehir sera-pa bir mezaristan, mahûf bir uçurum, souk bir

(4) Kanımızca bu söcük dizgi yanlışlığı sonucunda böyle çıkmıştır ve doğrusu "göz nuru, göz aydınlığı" demek olan "kurratul'ayn" olmalıdır. Buna göre yazar, özgürlüğü, bir anlamı da "güzel bayan" olan "şahid"e benzetmiş ve ona, "göz nuru olan kutsal özgürlük güzeli" anlamında, "şahid-i kudsî kurretul'ayn-ı hürriyet" demiştir.

girdabdı; orada herkes kendi başına yaşıyor, o soukluklar içinde üşüyor, harîce-i ruhunun derin sızılılarıyla hüngür hüngür ağlıyordu.

Fakat bütün bu boşlukların, bu tazyıkların, nâkabil-i tahammül bu sevimsizliklerin son nefha-ı hayatbahş-ı îkazıyla, Osmanlılığın o marîz-i mağmûm mevcudiyeti birdenbire firaş-ı ihtizarından silkindi; damarların hamiyetli kanları kaynadı, coştı, fişkırdı; şems-i tâbdar-ı hürriyet, mübarek vatanımızı nura, me'yûs kalbleri sürûra gark etti; "yaşasın hürriyet, paydar olsun kavm-i necîb-i Osmanî" sadaları, hem'aheng-i bang-i "Allahü ekber" oluyor. Cins, mezheb tefrik etmeyen bütün Osmanlılar dest-ı musafaha-ı uhuvvetlerini birbirine uzatıyor; o şehri sâmit artık bir hay-ü hûy-ı neş'e-i hürriyetle çalkalanıyor; gulgula-ı ittihad-ı hey'et-i ictimaiye yükseliyor, yükseliyor; daima yükselsecektir.

Fakat terbiyetkerde-i ağûş-ı hârr-ı şefkatımız olan bir çocuğumuz, bu aheng-i ittihad-ı milleti bir bazîçe-i anî-yi hiça-hiç zannederek –zaten devr-i sabıkın semen-i ihanetsazı olmak üzere kendine ithaf ettiği– sıklet-i tac-ı istiklâlîyle bizi karşıladı. Diğer bir mütecebbir, –yine de devr-i istibdadın benimsettiği– ecza-yı ma'lûme-i vatanımızdaki hakk-ı sarîh-i hâkimiyetimizin m'ana-yı elîm-i inkıtânı ifham ile, mevcudiyetimize handezen-i istihfaf oldu. Buna karşı açtığımız harb-i iktisadînin devam edemeyeceğine i'timaden, bize hiç, evet hiç ehemmiyet vermek istemedi. Düşünmediler ki, en cahil bildikleri Kürdlerimiz, hammallarımız bile bu uğurda pek büyük fedakârlıklar ihtiyarıyla ibraz-ı sebat edecek derecede birer kahraman yavrusudur; bu zavallı fakirler, ki bütün gün çalışarak hayatının dem-i vapesîninde biriktirebileceği ufak bir sermaye ile âilesi nezdine avdet edebilmek ümîdiyle gurbettede-i ihtiyac olmuştur; bunlar için kırk para bile kırk bin gurus kadar haiz-i ehemmiyettir; o halde dahi ıtma' olunamıyorlar. Hayır, ıtma' değil, bu babdaki üçürât-ı meşrualarını bile ayakları altında çiğnediler. Buna devam edeceğiz. Devam ve sebat, zaten muktaza-yı şîme-i hamiyetimizdir!

Dikkat buyurulsun, dünkü zalimmet-i(5) kuvvet'efza-yı ye's-ü nevmîdîye bedel, bugün her taraf birer levha-ı şî'r-i garra-yı hürriyet şekli-i latifinde çehre-i ibtihac-ı ümmete mütecellîdir. Birkaç haftadır ki meb'usan-ı milletin mahfaza-i âra-yı intihabiyesi, intihab arabaları, araba hayvanları donatılmış, etrafını –düş-ı metîn-i celâdetlerinde silâh-ı sâtî'-ı mehabet olduğu halde– asker-i kahramanlarımız kuşatmış, bu mukaddesi(6) mahfazalar, ellerinde rayât-ı hürriyet'âyât-ı Osmanî bulunduğu ve vatan musıklarları, neşayid-ı hürriyetleriyle mesami-i ahrarı okşadıkları halde, pîş-ü beyninde yürüyen yüzlerce, binlerce, yüz binlerce efradın, Kürd kardaşlarımızın bâlâ-yı ser-i ihtişamında, akın akın Babîâlîye götürülmüştür.

(5) Doğrusu "karanlık" demek olan "zulmet" olmalıdır.

(6) Doğrusu "kutsal" demek olan "mukaddes" olmalıdır.

Mahfazaların yemîn ve yesarında ahz-ı mevki-i ma'sumiyet eden, bir bekâret-i yeknesakî-i telebbüsle zînetlenen –sekiz-on yaşlarındaki– hanım kızlarımız, o mahfazaların birer meleke-i sıyaneti ve hürriyet-i mükevvenâtın birer perî-i melâhati olmak şataretiyle gülüyor, seviniyor; gûya ki bu beyaz güvercinler, şehbal-ı i'tilâ-yı bekâret-i tıflaneleriyle hava-yı meshûr-ı istiğraka doğru uçuşacaklar.

Hürriyet-i mukaddesenin bu manazırını bedfâsı, milletin ilk şehrayîn-i arûs-ı hâkimiyetidir. Cem'iyetimize mütevaliyen vürûd etmekte olan binlerce telgrafname, taşralardaki bütün anasır-ı muhtelifenin de peyam-ı ittihadını îsal ediyor. Emin olalım ki istikbal bizimdir.

Ahmed Cemil

UMUM KÜRD KARDAŞLARIMIZA

Vifak ve ittihad bir kavmin saadet ve refahını, şikak ve ihtilâf ise nekbet ve felâketini mucib olur. Bunun emsali çok görülmüş ve bu babda pek çok şeyler söylenmiş olduğundan, bu mebhasde tatvîl-i makala lüzum yoktur. Maksad, bütün Kürd hemşehrilerimize ve alehusus rüesa-yı Ekrada, her zamandan ziyade ve her şeyden evvel bugün ittihadı muhtac olduklarını anlatmaktır. Terk-i nahvet ve istihkar-ı menfaat, ciddî ittihadı tevessül için a'zam-ı şeraittir. Herkes indinde makbuliyet ve memduhiyete makrûn olmayacak daiye-i şeref-ü haysiyet, hakikatte daima calib-i hüsrân-ü mezelletir. Bir kavmin tealîsi, erkân ve efradının ancak bu hasaisle ittisafına vâbestedir. Bunu müdrîk olmak ve hey'et-i ictimaiye-i milliyete o vâdîde bir şehrah-ı necat ve terakkî açmak, en evvel o kavmin havass ve ekâbirine mütehattim bir vazifedir. Bir kavmin erkân ve havassı, bu hissiyâta tabî' ve harekât-ü muamelâtında anın muktazayâtı âmil olunca, efradı arasında ittihad sühûletle teessüs ve fevaidi az zamanda tecellî eder. Aks-i hal ise, neticesiz ve hatta muzır olur.

Şu hakayık-ı sabiteye nazaran, mensub oldukları Kürd kavm-i necîbinin saadet ve terakkîsini cidden arzu eden bilcümle ümera ve rüesa-yı muhteremenin, bu dakika-ı mühimmeyi pîş-i nazar-ı im'an-ü teemmüle alarak, bu ana değin her gûna atvar-ü mesalike müsaid görünen hal-ü zamanın tebeddül etmiş ve o tarîkte pûyan olmanın artık zamanı geçmiş olduğunu, ve muhafaza-ı şân-ü haysiyet ve te'mîn-i cah-ü menfaat için Kanun-ı Esasî ahkâm-ı âdilânesine istinaddan gayrı eslem-i tarîk olmadığını bir kat daha takdir etmeleri, ve binaenalyh evvel beevvel, âcilen, tamamıyla beyinlerinde def'-i nifak ve te'sîs-i vifak etmek suretiyle, efrad-ı millete nümûnenüma-yı imtisal olmaları, irfan ve feraset-i meftûraları ve hissiyât-ı pakîze-i diyanetşiarîleri iktizasınca bihakkın me'mûl-ü muntazardır.

Süleymaniyeli Seyfullah

KÜRDLER

VE ŞECAAT-I AKVAM

–Mâba'd–

Bir de, hasail-i tabiiyenin fezz-ü ran olduğu aşîretleri tedkîk edersek, bilâtefrik umumunu bir seviyede değil ise de, ekseriyeti "saf, samimî, merd" kelimelerinin delâlet ettiği cihet-i camiayı her birinde bulur, milletimizi sera-pa hasail-i asliye ile müzeyyen görürüz. Milletimizi teşkil eden muhtelif unsurlardan Arnavudların, şecaat-ı zatiyeleri iktizasıyla daima merd, daima muharib, daima metîn bir kavm olduklarını fehm ederiz. Çerkeslerin meziyet-i asliyelerini ta'mîk edersek, yine silâhşör, metîn bir ahlak ve din ile ittisaf ve tealî ettiklerini söylemekten kendimizi alamayız.

Kürdlere gelince; bunları vâdî-i şecaat ve ahlakta daha başka, daha metîn, kuvve-i fâtıranın bahşettiği esaslı bir âdet-i halîka ile daha garib ve hayret'âver bir haslette buluruz. Kürdlerin hiç bir şaibe ile lekelenmek ihtimalinden mütebâid olan hasail-i asliyelerini isbat için gösterilecek misaller, irae edilecek lâyuadd kahramanlıkların zikri kâfidir.

Şimdiye kadar Kürdlerin zabt edilemeyen tarihleri, bugün Kürdistan'da babadan oğula intikal eden birçok durûbül'emsal gibi ağızdan ağza, lisandan lisana, kalbden kalbe giriyor, deveran ediyor.

Osmanlıların, umum Osmanlıların evsaf-ı cemîlesinden olan merdlik, kahramanlık –ahlâk-ı asliye– arasında işitilen harikalarından biri de, Kürdlerin, Kürd kadınlarının,(7) kâr-zarda kadınlıkla hiç de münasib olamayan mehalike göğüs germiş, fûtûr etmemiş, ölmüş, öldürmüş, kocasıyla beraber harblere girmiş, sadamâta uğramış bulacağız. Bunların her biri,(8) Kürd kavminin pâyani bulunmaz şecaatına, asırdan(9) beri tebeddül etmemiş ahlâk-ü âdât-ı milliyelerinin birer şahid-i zîhayatı şeklinde göstermeğe kalbimizde büyük bir his duyarız!

Umum Osmanlılığı teşkil eden muhtelif unsur ve ahalînin muttasıf buldukları cihandêğەر evsaf-ı bülendpâyeye, bir de ma'rîfet-i maarif, ilm-i ictima'-ı temeddün, esasî terbiye-i fikriye ilâve edilirse, bu milletin, bu hanedan-ı Osman'ın, bu kavm-i tâbdarın yaşayacağına, daima ileri gideceğine hükmetmeyecek kim kalır?

Mâba'dı var

Bedri

(7) Doğrusu "Kürdleri, Kürd kadınlarını" olmalıdır.

(8) Doğrusu "birini" olmalıdır.

(9) Doğrusu "yüzyıllardan beri" demek olan "asırlardan beri" olmalıdır.

BEDÛZZAMAN MOLLA SAİD-İ KÛRDÎ'NİN GAZETEMİZİN "1" NUMROLU NÛSHASINDA MÛNDERİC KÛRDÇE MAKALESİNİN TÛRKÇESİ

Ya ma'şerel-Ekrah!(10)

İttifakta kuvvet, ittihadda hayat, uhuvvette saadet, hükûmette selâmet var. İttihadın habl-ı metînini, dayanıklı halatını sıkı tutun ki sizi belâlardan kurtarsın. Güzelce kulak veriniz, dinleyiniz; size bir şey söyleyim: Biliniz ki üç, evet üç cevherimiz vardır ki, muhafazasını bizden istiyorlar:

Birincisi İslâmiyet, ki milyonlarca şühedamızın kanını ona baha vermişiz.

İkincisi cevher-i insanîyet, ki bizi hey'et-i ictimaiye nazarında insan gösterecek, odur.

Üçüncüsü milliyet, ki pîşevâlarımızın, seleflerimizin ruhlarını mezarda şad ettirecek bir tuhfemiz ve onlarla rabita-ı ezeliye ve ebediyemiz olacaktır.

Şu üç cevhere mukabil bir de üç düşmanımız vardır, ki bizi mahvediyor:

Birincisi fakr, ki İstanbul'daki kırk bin hammalın vücudu, o düşmanımızın nümûne-i tasallutudur.

İkincisi cehl, ki birinci düşmanımızın istilâsına büyük bir yardımcıdır. Zebûn-ı fakr olan o kırk bin hammalın içinde binde biri bir gazeteyi okuyamıyor ki bir tarîk-i necat bulsun.

Üçüncüsü ihtilâf ve muadât-ı cahilânemizdir, ki biz birbirimizle boğuştukça bir terbiyeye bihakkın kesb-i istihkak ediyorduk. Hükûmet dahi terbiye-i vifakiye yerine tezyîd-i nifaka çalışıyor, hakkımızda her nevi zulüm ve i'tisaf icrasına bizi lâyük görerek insafsızlık ediyordu.

Şimdi bilmeli ve anlamalıyız ki şu üç düşmanımızı kahretmek ve o üç cevherimizi onların ellerinden kurtarmak için de, elmastan masnû' üç seyf-i sâtı-ı celâdet bize lâzımdır: Birinci kılıcımız maarif, ikinci ittifak ve mahabbet-i millî, üçüncü de teşebbüs-i şahsî ve sa'y-ı nefsîdir; herkes nefesine i'timad etmelidir ki haricin muavenet imtinanından, tezellülden, iftikardan istiğna hâsıl etsin, mezellet yükleri altında eğilmekten, her dest-i kahir-i i'tisafa boyun eğmekten âzâde kalsın! Son vasiyetim şudur: Okumak, yine okumak, yine okumak! Sonra birbirinizin elini sıkı tutmak, ittihad etmek, ittifak âleminde yaşamak!(11)

(10) "Ey Kürd kitleleri" demektir.

(11) Bediüzzaman'ın Kürdçe yazısının Osmanlıca çevirisi burada bitti. Çevirinin sonunda, her nedense adı yazılmamıştır.

KÜRDLER NEYE MUHTAC?

On beş senedir ki düşündüğüm ihtiyacât arasında, iki noktayı hedef-i maksad etmiştim. Bu ikiden mâada, Kürdistan'ın istikbalini te'mîn edecek vesaiti görmedim.

Birincisi ittihad-ı millî, ikincisi ulûm-ı diniye ile beraber fûnûn-ı lâzime-i medeniyeyi ta'mîm etmektir, ki esası ve medresesi Aşîret Alaylarıdır. Bu sırra istinaden bilâperva diyorum: Aşâyirde asker olmayanları da onlar gibi asakir-i milliye yapmalı; tâ ki şua-ı elektrikiye gibi olan askerlik, o aşâyir-i muhtelif-i mütecavire miyanında bir münasebet-i kimyeviye gibi peyda ederek, imtizac-ı efkâr ve irsal(12) ile, onların cevherlerini ve kıymet-i hakikiyelerini izhar etsin, ziya-yı maarif ve Kürdlerin hararetli kuvvetlerini tevlîd edebilsin.

Zîra bedevîlik, asabîlik, hükûmetsizlik, netîce-i zulm-ı Hükûmet olan fakr-ü zarûret ilcaâtıyla, ağraz tesadüm eder. Sada-yı mevt gibi daima merkeze şikâyetler aksendaz olduğundan, Hükûmetin lütfuna bedel sillesine istihkak ve rakîblerin de şematet li a'dâ' aks-i sadası gibi, ehl-i hamiyetin kafalarında na'ra urarak, kuvve-i ma'nevîyelerini me'yûsiyet darbesiyle mağlub ve ehl-i basîreti dağdar ediyor. Hem de 400.000 kahraman ve muharib bir kuvve-i cesîmeye malik iken ihtilâf-ı dahilîden mahvolduğu gibi, ihtilâftan tevellüd eden şûrişle, merhamet-i pederaneye bedel buğz-ı zalımaneyi da'vet ediyor. Hem de medeniyetin ruh-ı hayatı olan fûnûn ve maarif-i cedîdesinden Kürdler nefret etmişler:

1- (13) Zahiren ecanibden geldiğinden,

2- Bazı mesail-i fenniye, bazı hikâyât-ı İslâmiye ve bazı teşebbühât ile, ki avâm-ı nas sathî olarak akîde ve hakikat telâkkî etmişler, müsademet ve münakazâtlarından,

3- Ve her kemalin ma'deni bildikleri medarisin usûlüne muhalefetten,

4- Ve bazı ehl-i mekteb, İslâmiyeti yalnız zevahir ve taklidî olarak bir akîde-i tıflâne ile, fûnûnumuza kesbettiği meleke-i feylesûfaneye karşı muhakeme ve mukabele etmekle vâdî-i evham ve şükûke düştüklerinden,

Kürdler maarif-i cedîdeden gayet ürküyorlar. Bunun çare-i yegânesi, Aşîret Alaylılık ve askerlik bab-ı âlîsiyle mekâtib ve maarifi içlerine idhal ve ma'den-i saadetleri olan medaris-i münderiseyi ihya ile, ulûm-ı diniye ile beraber fûnûn-ı lâzime-i medeniyeyi Kürd ulemâsı tedris etmektir.

(12) "Gönderme" anlamındaki "irsal", buraya uymamaktadır. Kanımızca sözcük, dizgi yanlışlığıyla böyle çıkmıştır ve doğrusu, "ümit, istek, dilek" anlamındaki "emel" sözcüğünün çoğulu olan "âmal" olmalıdır. Böylece, "imtizac-ı efkâr ve âmal"ın anlamı, "düşüncelerin ve dileklerin bağdaştırılması" olur.

(13) Buraya konulan sayılar, yazının aslında parantez içinde gösterilmiştir. Bu sayıların dipnotlar için koyduğumuz parantez içindeki sayılarla karıştırılmaması için, biz bunları böyle tirelerle gösterdik.

Hulasatülkelâm, her milletin, lâsiyyema Kürdlerin hablülmetîni ve unsur-ı hayatı olan ittihad, eğer bir kasr olsa, Aşiret Alayları ve her unvana galebe çalan askerlik, esaslı ve uzun bir temel ve muhkem bir tavan olacaktır. Ve o kasr-ı ittihad ve ittifakı ziyalandıran veyahud o hayat-ı akvamın deveran-ı dem yerine geçen, havagazı menbai gibi olan maarife, Aşiret Alayları gayet müşa'sa' bir medrese-i fünûn ve cesîm bir fabrika-ı sanayi' olacaktır. Üstad Hükûmet,(14) alayların isti'dadına göre iyi bir ders-i intizam verse, fenî'melmatlûb, vesselâm.

Said-i Kürdî

AŞAYİR ASKERLİĞİ

—Mâba'd—

Din ve milletin tealî-i şân ve haysiyeti, ve binaenaleyh herkesin selâmet-i hal ve istikbali, Kanun-ı Esasî ahkâm-ı münciyesinin tamamî-i tatbikinde olduğu hakkındaki cezm-ü kanaat-i kâmilenin günden güne oralarca incilâ ve te'yîdiyle, hilâf-ı rıza-yı Barî edna hareket vukuu mertebe-i istihaleye gelip, şu suretle esası mevcut bir kuvve-i cesîmeden Devletçe azîm istifade olunacağı derkârdır. Bugünkü günde Hamidiye Alaylarının eşedle muhtac oldukları şey, ta'lim ve terbiyeleriyle tahsilât-ı nazariye ve ameliyelerinin istikmalinden ibarettir.

Bugünkü günde esliha-ı nariyenin vâsıl olduğu terakkî ve kemal karşısında süvari askerinin hademâtı gereği gibi terakkî etmiş(15) ve süvari asakirinin kendi başına muharebe etmelerinin meydan muharebelerinin netîce-i kat'iyeleri üzerine te'sîri azalmış ise de, fî yevmina haza ta'biye ve sevkulceyş kumandanları, süvarilerden gerek meydan muharebelerinde ve gerek harbin bütün edvarında bihakkın istifade olunabilmek için tetdkîkat ve tetebuâtla iştigal etmekte ve bu babda pek çok nazariyeler derpîş eylemektedirler. Bu netîce-i tetebbuâtta şimdilik sabit ve kat'î olarak tahakkuk etmiş bir kaziyeye varsa, o da, alel'âde süvari vazifesinin keşif hademâtını icra edebilmek ve düşman ordusuyla daima teması muhafaza edip, bu sayede düşman ordusunun her an ve zamanda icra edebileceği harekâtı nazar-ı basîretten dûr tutmayıp, ordunun gözü olmaktan ve emniyet ve ileri karağolları vazifesini görmekten ve kıtaât-ı askeriye arasında turuk-ı muvasala ve muhabereyi te'mîn eylemekten ve harbin nihayetinde ric'ata karar vermiş olan düşman ordusu üzerine, topçu ile takviye edilmiş olduğu halde, atılıp ric'atın tevlîd etmiş olduğu maddî ve

(14) Anlaşıyor ki yazar bu sözülle, Hükümeti bir üstad yerine koymuştur.

(15) Kanımızca doğrusu, "gelişmemiş" demek olan "terakkî etmemiş"tir.

ma'nevî kargaşalıktan bil'istifade, ric'atı hezimetle tebdil ettirmeğe çalışmaktan ibarettir.

Kuvvetli ve değerli süvariye malik ordularda, esna-yı harbde müstakil süvari fırkaları teşkiliyle, eski zamanlarda bizde mevcut olan akıncılar gibi düşman arazîsi içerisine saldırıp, düşmanın yan ve gerilerini tehdit etmek ve geriyle olan turuk-ı muvasalalarını kesmek ve erzak ve mühimmât kafilelerini urmak, şemendüfer ve köprülerini tahrîb eylemek ve bu gibi harekâtı icra ile düşman kuvve-i ma'neviyesi üzerinde bir te'sîr-i mühîb hûsule getirmek dahi, süvarilere tevdi' olunan umûrdandır. Ta'biye kavaidlerine göre süvarinin süvari ile usul-ı muharebesi, başlıca saff-ı harb nizamında, yani birbirlerine bitişik ve yekpare bir kitle gibi uzun bir yürüyüş vezn-ü kararıyla düşmanın üzerine atılıp musademe etmek ve bu esnada kılinc veyahud mızrağıyla da urup dürterek harb edebilmektir.

İşte elyevm Avrupa'da süvari kıtaâtına verilen vazife şundan ibaret olup, ta'lim ve terbiyeleri dahi bu suretle ifa ediliyor. Çünkü süvarilerde piyadeler gibi ârıza-ı arazîden istifade edebilmek kabiliyeti olmadığından ve zamanımız esliha-ı nariye ve mühlikesini isti'mal eden bir hasma karşı arazîden istifade etmeksizin silâh kullanmağa kalkışmak, âdeti mahvolmak demek olacağı, şimdiye kadar en cesur ve bahadır süvarilerin şu suretle vâki' olan hareketlerinin daima hezimetle neticelenmesiyle de sabit bulunduğundan, at üzerinde düşman piyade ve topçularına karşı silâh kullanmak usulü bilküllüye terk edilmiştir. Süvari olabilmek için yorulmak bilmez derecede çevik ve mütehammil bulunmak, râkib olduğu hayvanı iyi kullanabilecek ve her fırsattan ânında istifadeye muktedir olacak surette mahir ve çalak olmakla beraber, lüzumunda istihkar-ı hayat edercesine cesur da olmak şarttır.

Gelelim mânahnufihe: Süvarilik için bâlâda bast olunan evsafın cümlesi, aşair-i Ekradda mevcuttur. Çünkü bunlar hayvana binmeği askere girdikten sonra kışla ta'limhanesinde öğrenmeyip, babalarının evinde tâ beş yaşında iken(16) ve silâh atmakla muvaneset eylemekte ve askerlik çağında her biri bir cündî ve silâhşör oldukları halde Devletin dest-i terbiye ve ta'limine girmektedirler. Bunlar gibi cesur ve binici ve silâhşör-i fitrî bir askerın yalnız ihtiyacı, ta'biye kavaidine göre bilinmesi elzem olan ma'lûmât-ı askeriyeyi edinmek ve bir de bunlar münferid ve zatî olarak cündî olduklarından, umumunun takım, bölük, alay halinde, yani bir kitle-i vâhide halinde de hareket edebilmeleri için, ta'limleriyle nizam harblerinin öğretilmesinden ibaret kalır.

Bugün bütün devletlerin süvari ta'limatnameleri, bazı teferruât-ı cüz'iyeye müstesna olduğu halde, hemen yekdiğerinin aynı olduğu gibi, ordu-yı

(16) Anlaşıldığına göre, buradan "öğrenmekte" sözcüğü düşmüştür ve doğrusu "beş yaşında iken öğrenmekte" olmalıdır.

Osmanî'mizin süvari ta'limatnamesi dahi Almanya, Fransa, Avusturya gibi en müterakkî devletlerin ta'limatnamelerine muadildir. İşbu ta'limatnamelerden başka, Rusya Devletinin süvarileri için bir Kazak ta'limatnamesi vardır, ki bu ta'limatname Kazakların evsaf-ı mahsusalarına ve muharebâta istihsal olunan birtakım tecarib-i fi'liyeye istinaden tanzîm olunmuş olduğundan, süvari Kazakları bu ta'limatname mucibince terbiye olunmaktadır.

Bizdeki aşayirin süvarilikteki kabiliyet-i fitriyeleri Rus Kazaklarının kabiliyetlerinden dahi ziyade olmasına binaen, Hamidiye Alaylarının teşkilinde bu Kazakların usulüne ittiba' olunmak ciheti tercih olumuş ve hatta bidayet-i teşkilâtta, bilfi'l Kazak usul-ı ta'limini görmek üzere, süvari zabitanımızdan üç muktedir zat Rusya'ya i'zam buyurulmuştu. Mumaileyhim, üçer sene muhtelif alaylarda üçer sene(17) hizmet edip, ma'lûmât-ı müktesebelerini bizim alaylarda tatbik için avdet etmişler ise de, o esnada bu alayların ciddî teşkiline ikdam ve gayret etmekte bulunan Şakir Paşa merhumun müfettişlik ile Anatoli'ye gönderilmiş olan zamana tesadüf ettiğinden ve merhum müşarünileyhden sonra da bu hizmete me'mur olanlarda şevk ve gayret görülmediğinden, ne için Rusya'ya gittiklerini ve ne yaptıklarını bile olsun bir sorup arayan olmamış ve artık o zamandan beri Hamidiye Alayları tertibâtı

Mâba'dı var
Süleymaniyeli Fethi

KISM-I EDEBÎ

Fransa meşâhîr-i üdebâsından Lamartine'in
evsaf-ı celîle-i Hazreti Peygamberî'ye dair yazdığı makale
bittercüme efâdıl-ı üdebâmızdan Haydarîzade İbrahim Efendi
tarafından nazmedilmiştir:

Kime bahşetti Hazreti Ma'bûd
böyle bir iktidar-ı nâmahdûd

kudret-i Hakk'ı halka anlatsın
kâinatı yerinden oynatsın

beşeri rabt kılsın Allah'a
bakmasın hubb-ı şevket-ü caha

(17) Bu ikinci "üçer sene" fazladır, dizgi yanlışlığıyla çıktığı anlaşılıyor.

Etti ihya bu azm-i makbulü
böyle bir i'tikad-ı ma'kulü

Tâ zaman-ı hubût-ı Adem'den
geçmemişti hayal-i âlemden

böyle bir kuvvet-i kalîle ile
böyle bir niyyet-i celîle ile

râh-ı vahdette ferd-ü bîperva
hem mübelliğ, hem alet-ı icra

gire bu müşkilât-ı uzmâyâ
böyle emr-i mühimmi icraya

Her umûrunda hark-ı âdâtı
koydu imkâna bu muhalâtı

Etti hayran teşebbüsün eseri
azm-i dühât, kudret-i beşeri

Bu eserden daha azîm olmaz
daha âlî, daha cesîm olmaz

Oldu burhan-ı şân-ı iclâli
serteser bu makasîd-ı âlî

Hele oluştu illet-i sârî
birtakım âlihâtın efkârı

Kimi tapmıştı nare, asnama
kimi hayvana, kimi ecrama

Mahvedip ortadan bu edyanı
halka anlattı vehm-i butlanı

Bunu icra eden, Muhammed'dir
Mutlak Allah'tan müeyyeddir

Geçti birçok peyamberan-ı izam(18)
taccaran-ı müceddidîn-i benam

(18) Peyamberan: Peygamberler. Farsça olan "peyam" sözcüğü "peygam" sözcüğünün kısaltılmışıdır ve ikisi de "haber" demektir. Böylece "peygamber" in de, "peyamber" in de anlamı, "haber götüren" olur; yani "Allah'ın buyruklarını insanlara götüren elçi".

Gelmedi dehre halk-ı âlemden
böyle bir zat, nesl-i Adem'den

az zaman içre eylesin tetmîm
böyle dehşetli bir esas-ı azîm

Böyle bir iktidara mazhar olan
bu tarîk-i hüdaya rehber olan

mutlaka mukteda-yı âlemdir
zübde-i dûdman-ı Adem'dir

Çok zaman geçmemişti Hicret'ten
neşr-ü tebliğ-i emr-i bi'setten

dininin tuttu şevket-ü şanı
Yemen ve Mısır ve Şam ve İran'ı

girdi İslâm tâ Horasan'a
Berberistan ve Hind ve Turan'a

Mâveraünnehr'le Afrika
Avrupa-yı Cenub ve İspanya

inkıyad etti emre, ahkâma
satvet-i adl-ü dad-ı İslâma

Mâba'dı var

MAARİF

KAHİRE MİLLÎ DARÜLFÜNÛNU

Sinîn-i ahîreden beri şahrah-ı maarifte geniş adımlarla ilerlemeğe başlayan Mısırlılar, tahsîl-i ibtidâînin ta'mîmi emr-i ehemmini derpîş ederek, Hükûmetin muavenetine müftakır olmaksızın, hemen her karyede muntazam ibtidâî mektepleri açmış ve bu mekteblerin idamesi için ağniya-yı ümmet yüz binlerce lira kıymetinde emlâkini –yekdiğerine müsabaka edercesine– terk-ü teberru' etmişler idi. Bu gayûr hamiyetmendan, üç sene evvel yine iane-i milliye ile cesîm bir darülfünûn-ı millî te'sîsine teşebbüsle, bu emr-i mühimmin muhtacûn'ileyhi olan muktedir muallimleri yetiştirmek üzere, Avrupa darülfünûnlarının şubât-ı muhtelifesine kâfi derecede talebe göndermişler idi.

Vâkıta, öteden beri ma'ruf olan Ezher Medresesi'nin ıslahı da nazar-ı dikkatten dâr tutulmayarak, on sene evvel programına ulûm-ı riyaziye, tarih ve coğrafya dersleri idhal edilmişse de, Medresenin taksîmât-ı hazırasıyla tedrisâtın bir usul-ı muntazamaya tabi' bulundurulamaması, bu medresenin bir darülfünûn derecesine is'ad edilemeyeceğini teslim ettirmiştir.

Hindistan İslâm Darülfünûnu'ndan sonra Kahire Millî Darülfünûnu, ikinci bir mevki ihraz edecektir.

Diyanet-i İslâmiye, edebiyat-ı Arabiye ve felsefe, el-sine-i Garbiye edebiyatı, ulûm-ı siyasiye, hukuk ve tıbbî şû'abelerini ihtiva eden bu müessese-i hayriye, intizamca Avrupa'nın mühim darülfünûnları derecesinde bulunacak, ve son posta ile alınan ma'lûmâta nazaran resmî küşad, işbu Kânunievvel-i Efrencînin on beşinci salı günü gayet parlak bir surette icra edilecektir.

İşbu darülfünûn-ı millînin te'sîsi fikrini en evvel "El-Liva`" ceridesinde parlak makaleleriyle, konferanslarda belîğane nutuklarıyla ezhan-ı ümmete ilka eden fahrul'ahrar Mısırlı Mustafa Kâmil Paşa merhumun ruh-ı azizi şad olsun.

Diyarbakirli Sakin

*

Cem'iyetimizin işgalât-ı hazırası arasında mühim bir kısım teşkil eden Ermeni vatandaşlarımızla Kürdler arasında husûl-ı i'tilâf teşebbüsâtında, hamd olsun muvaffakiyât rûnüma olmuş ve gazetemizin bir numrolu nüshasında derc edilen ve Kürdlerle Ermeni mu'teberanı tarafından müşterek keşide edilen telgrafnamelerin tazammun ettiği peyam-ı ittihad, mucib-i memnuniyettir. (19) Bu vifak ve i'tilâfın ta'mîm ve tezyîdi için, buradaki Ermeni komiteleriyle ittihad-ı efkâr hâsıl olarak, nizamname-i dahilîmizin madde-i mahsusasında musarrâh muhtelit meclisin teşkiliyle, bu iki kavmin birlikte sakin oldukları havalîye ba'demâ vasâyâ ve tebligât ifası lâzım geldikte, bunun müttehid'âmâl olarak her iki cem'iyetce aynı zamanda icrası ve menafii yekdiğerine marbût bu iki kavim arasında ciddî bir mukarenet ve muhadenet te'sîsine salih tedabîr-i esasiye hakkında da, îcab eyledikçe nezd-i hükûmette teşebbüsât ve ma'ruzâtın kezalik ol suretle ifası takarrur eylemiş ve Kürdlerin maarifine ve tenvîr-i efkârına müteallik tedabîr-i saire dahi cem'iyetimizce ittihaz olunarak, te'mîn-i muktazasına tevessül edilmiştir.

(19) İlk sayıdaki 7 numaralı dipnota bakınız.

GELÎ WELATÎYA

Cem'iyeta me(20) dizane ku hun faîda îttîfaqê dizanin. Cem'iyeta me bihîst ku hun îttîfaq dikin. Aferîn ji we ra, ji îttîfaqê we ra; weha bibin. Temaşe bikin, qewmê wekî Kurda bêtîfaq hebûn? Nexêr! Lewra xelqê jî sen'et û tîcaretê zêde dikir, me jî bi wê bêtîfaqîyê mala hev xirab kir. Ji wê rê,(21) me'mûrê Kurdistanê, wan xaîna, Kurda bi xirabî nîşanê alemê dan, jibo temîzkirina nefsa xwe. Lê alemê dizanî Kurd qewmekî saxlem e, sadîq e, jêhatî ye. Çi faîde mearif tune, xwendin tune, sen'et û tîcaret hindik e. Mîrov bi feqîrîyê tiştê zêde nake. Hemû wextî sen'et, tîcaret, karê qenc, rind lazim e Kurdistan hîn bibe. Herçî kesad be, xwe xwey neke.(22) Xwedê tu car tewfîq(23) nade ewî. Mîrovê digel taet û îbadetê sen'etek, karek bike, kengê Xwedê ewî mirovî perîşan dike, haşa!

Wekî we ye,(24) silametîya me bi hubîkirinê dîn e.(25) Herçî kesê muxalîfê şerîetê emel bike, îflah nabe. Hurrîyet(26) ji Musluman ra emrê şerîetê ye. Şerîetê hurrîyet, adalet ji Musluman ra emir kirîye, ku kes li kesê zulm û xedir neke. Îdara berê(27) muxalîfê şerîetê bû, lewra em weha paş da man. Emanetê we, muhafaşa şerîetê, muhafaşa dîn! Temaşe bikin ku çî qas eşraf û xanedanê Kurda hene, jibo silameta dîn, silameta Kurdistanê malê xwe, halê xwe hîştine, bê meaş dixebitin. Hun jî însaf bikin, bes e. Eger hun nizanin îttîfaq çî ye, li welatîyê xwe yê File binêrin. Heya nuha çî bûye, bûye; wana bi carekê jî bîr bikin, bi rastî destê xwe bidin hev, îttîfaq bikin. Elbet mirovekî heye ji we ra bibe serî. Hun emrê şerîetê negirin, îttîfaq nekin, welatê we ji destê we here;(28) eger hun axa ne, hun'ê bibin xulamê xulama. Li we çawa xweş tê, wisa bikin; poşmanî paşê faîde nake.

Eger hun xirabîya berê ji bîr bikin, roj bi roj welatê we'yê ava be. Meqseda me, jibo silameta Kurdistanê ye. Kurdistan layîq e ku mirov erdê Kurdistanê bi zêr siwax bike. Ax û xwelîya Kurdistanê, ji zêr biqîmettir e. Welatê Kurdistanê ji derbxana devletê çêtir e.(29) Çi faîde nikarin dewlet bigirin

(20) Cem'iyet: Komele.

(21) Ji wê rê: Ji wê yekê, ji ber wî semedî.

(22) Xwe xwey neke: Xwe xwedî neke.

(23) Tewfîq: Serketin, lêkanîna kar û baran.

(24) Wekî we ye: Madem ku wisa ye.

(25) Hubîkirina dîn: Hezîkirina dîn.

(26) Hurrîyet: Azadî. Mexsed ji "hurrîyet" a ku di vê nivîsarê da û di gelek nivîsarên dî yên vê kovarê da qala wê tê kirin, ew azadî ye ku, di sala 1908'an da bi sazîkirina meşrûtiyê hatîye nava sînorên Dewleta Osmanî.

(27) Îdara berê: Kargêrîya berê, hukumeta berî meşrûtiyê.

(28) Yanî "dê ji destê we here".

(29) Derbxane: Çapxana diravan, çapxana ku dewlet tê da diravan çap dike.

bînine meydanê. Nexwand in,(30) sen'et nizanin, bi hev ra xweş derbaz nakin. Sebebê ewê jî, me'mûrê berê ekser(31) xaîn bûn, ji dîn da zêf bûn, Kurdistanê jî bi cara xirab kirin. Li saya wê hurrîyetê(32) hemû xirabî bi carekê def bû. Kurmanc nuha ji hemû qewma zêdetir tifaq dikin, bi hev ra xweş derbaz dikin, muxalîfê emrê şerîetê nakin; roj bi roj însaallah dê zêde bikin, hemû qewm ew'ê bi wana bexîlî bike.(33)

Eger hun ji xwe ra qencîyê dixwazin, hev ra tifaq bikin bi xêr, hev bawer bikin! Ji xwe ra banqek vekin. Her mirovek salê deh zêr dayne cîyekî, nava sê sala da banqa wan ji hemû banqa meztir bibe. Mirovek feqîr e, ew'ê zêrekê dayne; qebûl bikin; bi qasê zêrê xwe tîcaret ew'ê bistîne. Wisa, hemû kes nava çar salî da ew'ê dewlet bigire.(34) Her kî ji halê xwe ew'ê dewlet bigire. Ku miletek dewlemend bû, jibo welatê xwe hemû tişt dikare çêke, bîne meydanê, nav bide alemê, miletekî jîr, ji xirabîyê emîn.(35)

Weya,(36) ku mirov feqîr bû, ne ku dijmin, birayê mirov be jî mirov xirab dike. Îttîfaq hebe, li Kurdistanê kesek feqîr namîne. Ji bêtifaqîyê xirabtir tiştêk tune. Feqîrî jî ji bêtifaqîyê dibe. Emanetê we îttîfaq!

Seyyah Ehmed Şewqî

(30) Nexwand in: Nexwendî ne.

(31) Ekser: Piranî.

(32) Mexsed ji "wê hurrîyetê" meşrûrîyet e, loma jî divîya bigota "vê hurrîyetê".

(33) Bexîlî bike: Tê zanîn ku mexseda wî ji "bexîlî"yê "dexest, çavnebarî" ye.

(34) Dewlet bigire: Dewlemend bibe, zengîn bibe.

(35) Yanî "wek neteweyekî jîr û ji xirabîyê ewle, di alemê da nav bide".

(36) Weya: Yan na, eger na.

KÛRDÇE ŞIIRLER(37)

Le ser berdê heloyê helfirî, kewte hewa, bêxem
Heway sey d û şikarî kewte ser, ta kewte ser alem

Hewayêkî xurûrî kewte ser, xoy zor le berz zanî
Pirrê keyf kird û bay bal eda her, ta ku deytwanî

Ke kewte alemî xulyawe, sey rî kird hemû dunya
le jêr balî ewa ye, l'ew meqame her ew e tenya

Wutî emro le min berztir, le ewcî alema kê ye
Kureî Erzim le jêr pê da ye, kes nagate em cêye

Eger mêşûleê bêt û bicûlê, nabê neybînîm!
Le ser şepqe-w serî degrin, perêkî balî rengîn im

Xulase, hinde fexir kird û xoybînî, le nexwet da
kemanêkî qeder tîrêkî hawîştê le xeflet da

hênaye xwarewe, xwar û zelîl ew tairê ulwa
sefil û dilbirîndar kewte naw em alemeî sufla

Ke sey rî kird, perî xoy bû, le naw ew tîr û peykane
wutî "xoman be xomanî dekeyn", bêgane bêgane

Heqîqet rast delê Sa'dî: Ke min her giz le bêgane
nîye nalem, ke herçi pê m deka, xo ye-w le xoman e

Qiranê Kurd, ke qernêk e be Qur'anîş le ber naçê
hemû qurbanî ew tîr eyn, bela kê bê, bila la çê

Delên dilman legel yek pak e, Îslam î n, biray dîn î n
Ke çî çawman be xêrî yektirî helnayê, keçbîn î n

Heta key çawî îbretman legel da bê, Xuda, çarê
Hekîm her to'y, be xêr çawman helêne, bêyne naw carê

Süleymaniyeli Tewfîq

(37) Ev sernivîsar bi Tirkî ye; mana wê ev e: "Helbestên Kurdî".

KONFERANS(38)

Konferans in'ikad edecek mi, edemeyecek mi? in'ikadına lüzum kalmadan mesail-i mütehadise tesviye olunabilecek mi? İşte halledilecek mes'ele!

Bize kalırsa, bu konferans in'ikad etmedikçe, mesail-i mütehadisenin tesviyesine imkân olmayacak. Avusturya ile evvel be evvel bir zemîn-i i'tilâf bulunmadıkça, konferans in'ikad edemeyecek. Konferansın in'ikadı böyle dûçar-ı imhal ve işkâl oldukça, neticede mütejavizîn müstefid, galiba biz mutazarrır olacağız.

BULGARLARLA MÜZAKERÂT

Bulgarlarla vuku' bulan müzakerâtın neticesile bilinemiyorsa da, muhtell olan hukuk ve manafi-i Devletin ta'mîr ve telâfisini te'mîn edecek neticeye destres olunamadığı muhakkak gibi görünüyor. Zaten mevzu-ı müzakerât hukuk-ıyemizin muhafazası maksadına değil, birkaç istihsaline mübtenî idi. Neticesiz kalması halde şerefimize daha münasib ise de, diğer taraftan konferansın akdi esbabının taassür da mücib-i teessüf ve endişedir.

Bir rivayete göre Devlet-i Aliyyenin Bulgaristan'dan talebi yigirmi beş milyon lirayı mütejaviz imiş. Bulgaristan ise ancak dört milyona muvafakat ediyormuş ve bütün müzakerâtın neticesi işte bundan ibaret imiş.

AVUSTURYA'DA TEDARİKÂT

Avusturya'nın tedarikât-ı mühimme-i askeriyede bulunduğu, müstahberât-ı ahîredendir. Hükûmet-i müşarün'ileyhanın şu tedarikâtı bize mi, yoksatan'a karşı mı? Bu cihet kat'iyen kestirilemese de, izzet-i nefsinî muhafazaten ve galeyana gelen efkâr-ı umumiyesini teskînen herhalde girdiği mevki-i müşkilden çıkmak için bir hareket-iriyede

(38) Derginin elimizdeki tek koleksiyonunda, bu sayfanın üst tarafı ile sağ tarafı, ne yazık ki görülüp okunamayacak kadar silik duruma gelmiştir. Buraya koyduğumuz bu başlık da görülememektedir. Ancak, bu sayının başındaki "Münderecat" yani "İçindekiler" listesinde "Şûûn-ı Siyasî, Konferans" yani "Siyasal Konular, Konferans" sözleri de yer aldığı ve aşağıdaki parçada da konferanstan sözedildiği için, buraya büyük olasılıkla "Konferans" başlığı konulmuştur. Biz de bu olasılığı göz önüne alarak buraya bu başlığı koyduk. Ayrıca, bu sayfanın üst tarafında her sütundan bir satır ve sağ tarafındaki sütunun satırlarının başlarında bulunan sözcüklerin bir bölümü de okunamaz duruma gelmiştir. Biz o sözcüklerin bazılarını ancak büyütle ve karîneyle okuyabildik; bazıları ise büyütle bile okunamadı. Bu nedenle, okunamayan sözcüklerin tümünün ya da okunamayan harflerinin yerine sıra noktalar koyduk.

bulunabilmesi ağıleb-i ihtimaldir. ma'neviye-i siyasiyesinden bil'istifade, daha ziyade gerginliğe meydan bırakmaksızın hukukumuzu mümkün mertebe te'mîn etmek, muvafık-ı hazm-ü hikmet olacağı i'tikadındayız.

İTALYA HARİCİYE NÂZIRININ NUTKU

İtalya Hariciye Nâzırı Mösyö Nitoni, ahîren îrad eylediği nutukta Devlet-i Osmaniye hakkında fevkalgaye beyan-ı muhalâsat ve Hükûmet-i meşrutamızın devam-ı muvaffakiyeti için izhar-ı temenniyât eylemiştir.

Müşarîn'ileyhin şu hissiyâtına bütün Osmanlılar arz-ı teşekkür ederler.

BABIÂLÎ'NİN NOTASI

Konferans hakkında Babiâlî'ce dermiyan olunan mevadd-ı esasiyeye dair devletler arasında müdavelât-ı efkâr cereyan etmekte ise de, Avusturya Devleti, konferansa muvafakatını bazı şeraitin evvel be evvel Hükûmet-i Seniyye ile düvel-i muazzama tarafından kabul ve tasdîkine ta'lik ettiği ve Almanya'ca da bu nokta tervîc ve iltizam olunduğu cihetle, müdavelât-ı efkârın, bu iki devletin muhalefeti zail olmadıkça bir netice-i kat'iyeye iktiran edemeyeceği derkârdır.

İstihbarâta nazaran İngiltere Devleti dahi, evvel be evvel Avusturya ile bir zemîn-i i'tilâf bulmaklığımız lüzumunu tavsiye etmekte ve muvafakat-ı düveliyyeye iktiran edemeyecek mesailde muavenet ve müzaheretin pek de müsmir olamayacağını ihsas-ü işrab etmekte imiş.

İRAN AHVALI

İran'da Hükûmet-i müstebidde ile cihad eden Settar Han'ın gittikçe a'van-ü ensarı tezayüd etmekte olduğu ve İran'ın havalî-i garbiye-i şemaliyesini tamamıyla yed-i teshîrine aldığı ve Şah ile eylediği büyük Şah nihayetül'emr Rusya vikayesine atılıp memalikinin bir kısmını Rusya'nın istilâsına bırakacağını maatteessüf hissediyoruz. Acaba İngiltere gibi kaviyyüşşekîme bir devletin bu babdaki alâkası nazar-ı dikkate alınıyor mu?

AÇIK SÜTUNLAR

Zat-ı Hilâfetsimât Hazreti Padişahî, dünkü gün, bermu'tad salat-ı cum'ayı Hamidiye Cami-i şerifinde eda buyurmuşlardır.

*

Taraf-ı Hazreti Padişahî'den hudûd-ı Hakaniyedeki asakir-i Osmaniye'ye mukaddema, Hereke Fabrikası ma'mûlâtından bin aded fanila irsal buyurulduğu gibi, bu kere de bin aded ihda buyurulmuştur.

"YENİ GAZETE" REFİK-İ MUHTEREMİMİZE TEŞEKKÜRÂTIMIZ

Neşriyât-ı nâfiyasıyla eydî-i istifade-i milleti tezyîn eden "Yeni Gazete" refik-i muhteremimizin gerek gazetemiz ve gerekse muharrirleri hakkında ibzal buyurdıkları meâsir-i takdiriye-i rûfekanevazîyi, bir bang-i ulvî-i teşvîk olmak üzere telâkkî ederiz. Cerîde-i mezkûre Müdîr-i Muhteremi Abdullah Zahidî Bey gibi mahsûl-ı deha-yı irfanı bir sermaye-i kemalât-ı edebiye ve hikmiye teşkîl eden bir edîb-i mütehayyızın şu iltifat-ı mahsuslarına teşekkürler olunur.

*

Dersadet'te münteşir rûfeka-yı kiramımız tarafından gazetemizin neşrinden dolayı ibraz buyurulan âsâr-ı tebrîkât-ü takdirâta, lisanımızın bütün safvet-ü samimiyet-i mahsusasıyla teşekkür ve gazetemizle mübadele lütfunda bulunmalarını da başkaca temennî ederiz

*

Meclis-i Meb'usan'ın yevm-i mubarek-i küşadında, Düyûn-ı Umumiye Umûr-ı Hukukiye ve Pul Şu'be me'murları, bu îd-i ekber-i millîyi tebcîlen ve teberrûken, bil'ittifak kalpak giymeğe karar vermişlerdir.

*(39)

Siverek, 22 Teşrinisani 324(Milâdî 5 Aralık 1908): Üç yüz yigirmide(Milâdî 1904) aşiretimizin yüz yigirmi karyesi, beş bin hanesi kâmilen mahvedilmiş, efrad-ı aşiretimiz toprakları üstünde kalmıştı. O zaman vâki' olan müracaatlarımıza havale-i sem'-i i'tibar edilmedi. Bununla beraber, şu

(39) Burada bir başlık bulunduğu sanılmaktadır. Ancak bu sayfanın da üst tarafı siliğeşip okunamaz duruma geldiği için, başlığın ne olduğu anlaşılamadı. Bu nedenle, buraya başlık yerine bir yıldız koyduk.

devr-i teceddüd ve terakkîde Hükûmet-i Seniyyeye karşı isyan eden Milî İbrahim'in ta'kîb-ü derdestine Hükûmetin emr-i resmîsiyle me'mur edilmiş ve bu uğurda hayli civan-ü can telef edip bunun muntazar mükâfatı bulunmuş iken,(40) bilakis ne bir divan-ı harbden ve ne de bir mahkeme-i nizamiyeden tarafıma tevkîfi mutazammın bir emir tebliğ olunmaksızın, bu kerre hain İzzet'in bendegânından bulunan Siverek Mutasarrıfı tarafından Kanun-ı Esasî ve nizamât-ı askeriyyeye muğayır, istibdadî bir muamele olmak üzere biraderimle beraber mülkiye habshanesinde hapsedilmişiz. Aşiret ise bundan heyecana gelmiştir. Bazı mu'rızların eser-i tahrik-ü teşvîki olmak üzere, birtakımlarının mütekaddim istid'alarına istinaden muahaze ve üzerimde elbise-i resmiye-i eskeriyem olduğu halde jandarma koşullarında hapsedilmekliğimiz, muğayır-ı adalettir. Binaenaleyh, havass-ı mensubînden olan Mutasarrıfla Şûra-yı Devlet'çe muhakememize bakılmak üzere, kendisi ve biraderimle beraber Vilâyete aldırılmaklığımıza emir verilmesi ve muğayır-ı şeriat ve münafi-i kanun-ı meşrutiyet olan bu gibi muamelât-ı keyfiyyeye adem-i mutavaat zarûrî ve bundan bazı mahzur ve fenalıkların tevellüdü ise tabîî olduğundan, âtiyen mes'ûl kalmamak üzere tesrî-i i icabı müsted'adır.

Karakeçi Aşireti Reisi
Halil

KÜRD: 320 tarihinde Karakeçi aşireti, Milî tecavüzüyle hayli zedelenmiş ve ahîren bunlar Milî İbrahim'i ta'kîbe de me'mur edilmiş idi. Bu cihetle telgrafname münderecatı, calib-i nazar-i dikkattir. Bundan başka, Meclis-i İdare-i Liva a'zasından bazı(41) edilmemiş intihab-ı meb'usanın dahi Livaca ta'vîk ve men'edilmiş olduğu, bazı muharrerât-ı hususiye ile bildiriliyor. Bunun Kanun-ı Esasiye derece-i temasını beyan ise zaidir. Bu babda Babîâlî'ye bâtezkere-i mahsusa müracaat edildiğinden, merci-i mahsusunun tekrar nazar-ı im'anını celb ederiz.

*

"Saadet" gazetesine yazdıkları bazı makalelerinden dolayı gazetemiz Sermuharriri Ahmed Cemil ve cerîde-i mezkûre Müdîri Ahmed Fethi Beyler hakkında sabık Dördüncü Ordu Müşîri Zeki Paşa tarafından ikame olunan zemm-ü kadih da'vasının yevm-i muhakemesi, Teşrinievvelin yiğirmi beşinci günü(Milâdî 7 Kasım) idiyse de, yevm-i mezkûrde Paşa'nın

(40) Doğrusu, "bunun ödülü beklenirken" demek olan "bunun mükâfatı muntazar bulunmuş iken" olmalıdır.

(41) Bu ve bundan sonraki sayfanın üst taraflarında da bazı satırlar silikleşip okunamaz duruma gelmiştir. Bu iki sayfada da, okunamayan sözcüklerin yerine sıra noktalar koyduk.

gelmemesi ve vekil dahi göndermemiş olması hasebiyle, muhakeme-i mezkûre Kânunievvelin yiğirmi beşinci (Milâdî 7 Ocak) pencşenbe gününe ta'lik olunmuştur.

*

Paris'te müteşekkil Latin ve İslav İttihad Cem'iyeti tarafından keşide olunan âtîdeki telgrafnameyi "Yeni Gazete" refikimizden naklediyoruz:

Paris, 10 Kânunievvel:(42) Elli altı şu'besi ve milyonlarca müntesibi bulunan Latin ve İslav İttihad Cem'iyeti, bütün Avrupa efkâr-ı umumiyesinin suret-i kat'iyede Avusturya aleyhinde bulunduğunu te'yîd eder. Metanetle muhalefet ediniz. Aslâ serfurû etmeyiniz. Müsaadât göstermeyiniz. Bohemya'da, Macaristan'da, Hırvatistan'da, Bokovinde,(43) Bosna'da ankarîb isyanlar zuhur edecektir. Hükûmet-i Osmaniye, Sırbistan ve Karadağ ile akd-i ittifak etmelidir. Böyle bir ittifak, Rusya'nın teveccühât ve müzaheretini celb edecektir. İtalya Hükûmeti Avusturya'dan ayrılmış, onu yüzüstüne bırakmıştır. Herhalde Avusturya Hükûmetinin Osmanlı boykotajına serfurû edeceği şübhesizdir. Avusturya aleyhinde devam eden Osmanlı boykotajı, dünyanın her tarafında şiddetle alkışlanmıştır. Avusturya me'murîn-i hafiyesi, Arnavudları isyana tahrîk etmektedirler.

..... Cem'iyet-i mezkûrenin hakkımızdaki şu hissiyât-ı mahsusa-ı samîmanesine teşekkürler ederiz. Avusturya me'murîn-i hafiyesinin tahrîkât-ı vâkıası ise, Osmanlı toprağının mahsûl-ı pâk-i ulviyeti olan Arnavud gibi bir kavm-i necîbe karşı zerre kadar haiz-i te'sîr-ü ehemmiyet olamayacağı dahi kat'iyen bîiştihahtır.

*

Fırat ve Dicle nehirlerinin iki sâid-i sîmîn-i cereyanı arasında bulunan kıt'a-ı feyznâk Elcezîre'deki aşayir-i muhtelif-i seyyarenin iskânı, satvet-i Hükûmet-i Osmaniye'nin bu sükkân-ı beriyyeye hüsn-i ihsas ve telkîni zımında îcab eden yerlere karakolhaneler inşasıyla, buraların mühacirîn ikamesine ve Urbanın ziraat-ü felâhate alıştırılmasına dair lâzım gelen tedabîrin icrası, Dahiliye Nezaretine iş'ar olunmuştur.

(42) Buradaki 10 Kânunievvelden maksat, Milâdî 10 Aralık tarihidir.

(43) Bu, Hırvatistan'ın kuzeydoğusunda yer alan Bokovar bölgesi olabilir.

DAHİLÎ

Meb'usan Meclisi, işbu Kânunıevvelin dördüncü(Milâdî 17 Aralık) pençsembe günü Adliye Nezaretinde kâin daire-i mahsusasında bizzat taraf-ı Hazreti Padişahî'den küşad buyurulacaktır.

*

Avusturya emtiasına kaşı açılan harb-i iktisadînin en büyük hâdimleri olan hamiyetli hammallarımızın metanet-i vâkıalarını takdiren, Dolmabağçe civarında sakin bazı ahrar-ı ahâlî tarafından cem'olunan bin elli dokuz ğuruşla bir saat işтира edilerек, İstanbul gümrüğü hammalları onbaşısı Ali Ağa'ya ihda olunmuştur.

*

İki memleket arasındaki münasebâtı tezyîd-ü tevsî' etmek emeliyle, bu kerre Paris'te Osmanlı ve Fransız Komitesi namıyla bir hey'et teşekkül etmiştir.

*

Anatoli'de zahiresizlikten dolayı yığirmi beş bin lirası Sîvas, otuz bin lirası Erzurum, on iki bin lirası Konya vilâyetlerine ve mütebakıy mebalîğ dahi sair vilâyetlere tevzî' olunmak binşadı olunmuştur.

DERSAADET MEB'USLARI

Osmanlıların hürriyet-i mağsûbelerini bir mücadele-i ta'b nâpezîr-i fedakârî ile istihsal ve bütün müştakan-ı hürriyeti her suretle minnetdar eden Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyet-i muhteremesinin İstanbul meb'usluğuna tensîb ettiği zevatın namus ve hamiyet-i milliyelerine emin olduğumuz için, biz dahi isimlerini bervech-i âtî derc ile lüzum-ı intihablarını ümmet-i muazzama-ı Osmaniye'nin enzar-ı takdirine arz ediyoruz:

Ahmed Rıza Bey, Manyasîzade Refik Bey, Hoca Mustafa Âsım Efendi, Ahmed Nesimî Bey, Hüseyin Cahid Bey, Kostantin Kostantinidî Efendi, Pandelaki Fozmidî Efendi, Halaciyân Efendi, Zehrab Efendi, Vantali Feracî Efendi.

*

Uşkodra Valisi Safiyeddin Bey'in devam-ı me'muriyeti müstelzim-i mahazîr olduğundan, azliyle yerine Siroz Kumandanı Ferîk Fahri Paşa'nın ta'yîni, mukaddema makam-ı Sadarettен istîzan olunmuş idiyse de, Sadarette tensîb edilmemişti. Bu kerre Manastır Valisi Hıfzı Paşa'nın azliyle Kumandan-ı müşarûn'ileyhin Manastır valiliğine ta'yîni bittensîb istîzan olunmuştur.

Fahri Paşa, parlak ve asîl bir hanedanın mahsûl-ı necabeti ve vazîfe-i mukaddese-i askeriyesinin perestişkâr-ı mealîsidir, mukaddemdir, faaldır. Binaenaleyh, merci-i mahsusunun bu babdaki isabet-i intihabı, sezavar-ı takdir-ü şükrandır.

*

Ahz-ı asker kanunnamesi komisyon-ı mahsusunca derdest-i tedkîk olduğundan, medresenişîn talebe-ianlar verilmiştir.

*

Elyevm Trablusgarb'de mahbus bulunan Bedirhanîlerden Ali Şamil Paşa ile Abdürrezzak Bey'den mâadâsının tahliyelerine Dahiliyeden emir verildiği işitilmiştir.

*

Maarif Nâzırı Hakkı Beyefendi'nin Roma sefaretine ta'yîn olunacakları söyleniyor.

*

Diyarbakir Vali-i esbakı Halid Bey'e altı bin ğuruş ma'zuliyet maaşı tahsîs olunmuştur.

*

"Yeni Gazete"den:

Kahire, 25 Teşrinisani 324(Milâdî 8 Aralık 1908): Kânunievvelin biri yani Kânunievvel-ı Efrencînin on dördüncü günü, yeni Türkiya'nın muhibb-i samîmisi olan İngiltere Kralı Edward hazretlerinin pederleri Prens Albert ile hemşireleri Prenses Alice His'in tarih-i vefatına müsadıf olduğu ve İngiltere, Almanya, Rusya hanedan-ı hükümdarîlerinin yevm-i matem-i müştereki bulunduğu cihetle, Meclis-i Meb'usan'ımızın merasim-i iftitahiyesinin nezaketen ve hürmeten, ertesi güne ta'lîki, menût-ı re'y-i âlîleridir.

Ahrar-ı Osmaniye Kulübü

*

Avrupa'dan avdet eden Yunan Kralı, Saltanat-ı Seniyyenin Atina Sefirini kabul ile uzun müddet mülâkat eylemiş, idare-i meşrutamız hakkında takdirât-ü temenniyât-ı mahsusada bulunmuştur.

*

Ta'dîl-i Kavanîn Komisyonu, ceza kanunu ta'dîlâtını bil'itmam, lâyihasını Meclis-i Meb'usan'da okunmak üzere Adliye Nezaretine tevdi' etmiş ve bu lâyihada Kanun-ı Esasî aleyhinde bulunanların i'dam cezasıyla tecrîmi kararlaştırılmıştır.

*

Dahiliye Nâzırı Paşa hazretleri, İstanbul'da neşrolunan bilcümle gazetelerde umûr-ı dahiliyeye müteallik gösterilen

*

Bulgaristan Emareti, mukaddema celbine emir verdiği efrad-i cedîdeyi şimdilik celbden sarf-ı nazar etmiştir.

*

Hille, Kerbelâ ve Ba'kuba ile Bağdad arasında otomobil arabaları işletmek imtiyazı istenilmiştir.

*

Dersim Murahhas Vekili, oralarda Ermenilere taarruz vuku' bulduğuna dair şayi' olan rivayâtı telgrafla resmen tekzîb etmiştir.

*

Ermeni gazeteleri, Anadolu vilâyetleri teftiş a'zasından Eşnak Dirak Efendi'nin ahval-ı sabıkasından memnun olmadıklarından, yerine herhalde diğer münasib bir zatın ta'yînini talep etmektedirler.

İ'LÂN

Cem'iyetimizin Hukuk Müşaviri Haydarîzade Davud Efendi, Kürd kavminin mehakimdeki daavî-yi meşrualarını meccanen ta'kîb etmek gibi meâsir-i hamiyet-i milliyeyi ibraz etmekte bulunduğundan, Kürd kardeşlerimizin hukuk-ı meşrua da'vaları zuhurunda, Efendi-i mumaileyhin Sirkeci'de Musul Hanı'nda 25 ve 26 numrolu idarehanesine müracaatlarını tavsiye ederiz.

Selanik Matbaası

M. Tevfik

İKİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

KÜRD VE KÜRDİSTAN

Her halk büyüktür. Onu, yalnız insanlar küçültmeye çalışırlar. Osmanlı Devletinin her türlü bayındırlık çalışmalarından yoksun, her türlü bayındırlık eserlerinden nasipsiz bulundurulmuş doğu sınırlarında, dört buçuk yüzyıldan beri, her ferdi bir canlı istihkâm gibi Yüce Saltanatın hukuk ve güvenliğinin gözcüsü olan yiğit Kürd halkının önemli millî unsurlarımızdan sayılmaya hem hakkı, hem niteliği vardır.

Batı'nın en büyük edebiyatçılarından biri, "dağlar özgürlüğün yuvasıdır" diyor. Kürdistan dağlarında ise, egemen devletin ihmalinin eseri olan ve güvenliği ortadan kaldıran bir kargaşalık egemendir.(44) Niçin söylememeli, yarayı, tehlikeyi niçin gizlemeli! Kürdler, kendi tercihleriyle Osmanlı yönetimine katıldıkları günden beri hiç bir şefkatli yönetimin yüzünü göremediler. Kişinin zaman ve tutumuna bağlı olan bazı istisnâ dönemler bir yana bırakılırsa, Kürdlerin şu dört yüz bu kadar yıl içinde gördükleri, zulüm ve hakarettten başka bir şey değildir.

Bugün oralarda yıkım ve katılık, hatta haksızlık ve vahşet var ise, nedenini, oranın mukadderatını yöneten yetkililerin ihtiras ve açgözlülüğünden başka bir yerde aramayınız. Devletin doğu sınırlarında birer güvenlik gözetleyicisi olan o cesur adamlar, bugün kendi kişisel güvenliklerini sağlamlaştıracak araçlardan, zekâyla dolu belirtiler olan birer dik açı biçimindeki o geniş alımların içi manevî besinden, o geniş göğüsler havadan, o duyarlı ve anlayışlı (evet, bilgisizlik içinde, terkedilmişlik içinde, unutulmuşluk içinde de duyarlı ve anlayışlı olan) insanlar, insanlıklarının en nazik ve aziz hukuk ve ihtiyaçlarını karşılayacak araçlardan yoksun bulunuyorlar. Bu yoksunluk içinde meydana gelip var olmuş acıklı ve acayip tablolar varsa, bunun kusuru, vebali, günahı ve her şeyi, o Ademoğullarına koyun sürüsünden fazla değer ve önem vermemiş olan, onların mukadderatını yöneten makam sahibi yetkililerin üzerinedir. Ve öyle bir sürü ki, bizzat çobanları kurtluk ederlerdi.

Osmanlı ümmetinin uyanışının ertesinde,(45) Kürdistan'dan, her sanı ve tahminin tersine olarak bir şevk ve teşekkür yankısı yükseldi. O zeki adamlar, özgürlük ve eşitliğin ne büyük bir nimet olduğunu, doğuştan olan

(44) "Sunuş"taki 4 numaralı dipnota bakınız.

(45) "Uyanış"tan maksat, 1908'de kurulan meşrutiyettir.

zekâlarını yüzyıllarca harekete getirip coşturmuş olan zulümlerin uyarması sayesinde bilirlerdi. Doğanın ve Hükümetin o zalimce şiddetlerine sürekli olarak uğrayan çaresiz Kürdlerin bugüne kadar ne hastalarına bakacak hekimleri, ne de haklarını savunacak hakimleri vardır. Ne kulübelerden oluşan köylerini birbirine bağlayacak yolları, ne okulları, ne hastaneleri, özetçesi bu dünyadaki varlığın yücelme ve refah içinde geçmesini sağlayabilecek kurum ve kuruluşları, hiç... hiç... hiç bir şeyleri bugüne kadar düşünülmedi. Kürdler, yönetimin gözünde vergi vermekle yükümlü bir sürüden başka bir şey değildi. Vergi veren ve askerlik yapan bir sürü!

En değerli askerî kumandanlarımızdan Osmanlı Beşinci Ordu Levazım Başkanı İstanbullu Ali Rıza Paşa'dan işittim. Doksanüç Savaşında(46) binbaşı bulunduğu bir Kürd taburuyla tam 30 saat bir Rus rümenine karşı durmuş ve çarpışmanın sonunda, 1.200 kişiden oluşan taburun erleri, birçoğu yaralı olmak üzere, 150'ye düşmüştü. Kürdler, mensup oldukları toplumsal kuruma yalnız el emeklerini ve alın terlerini değil, kanlarını da sunmaktan hiç bir zaman çekinmediler. O zamanın belgelerini arayınız; Viyana surlarının ve Girit kalelerinin önünde Kürd cenazelerini bulursunuz. Bu kahraman mazlumlar, iyi bir Osmanlı olmak dileğini izlemekten hiç bir zaman vazgeçmediler. Osmanlı Hükümeti de bunların insan haklarını ve uygarlık ihyiyatlarını sağlayıp tatmin ederek, egemenlik görevini yerine getirmelidir.

Süleyman Nazif

POLİTİK KONULAR

–Devam–

Sözü edilen hükümetin görüş açısı diğer devletlerin önerilerinden ağır görüldüğü için, bizce infial nedeni olmaz değildi. İngiltere'nin bundan güttüğü amaç ise, kuşkusuz, devletler konusunda yakında olabileceğini gördüğü bazı gizli işler ve niyetlerin ortaya çıkmasına meydan bırakmamak ve böylece, bizi daha fena bir duruma düşmekten mümkün olduğu ölçüde korumaktı. Fakat yukarıda belirttiğimiz gibi, bu tür davranışlar bize şiddetli görünüyordu; görünüşte tatlı ve ılımlı ve fakat kötü niyete dayalı politik tutumlar ise hoşla gidiyordu. Devletimiz, Avrupa'nın birbirine ters düşen şu iki görüşünden, doğal olarak ılımlı olanını tercih ettiğinden, sonuca varma yöntemi olarak yapılan şeyler, ne yöresel durumlara çare getirebiliyordu, ne de devletlerin iddia ve ihtiraslarına son verebiliyordu.

Yüce Devlet, adı geçen bölgedeki egemenlik hakkını, yıllardan beri orada

(46) İlk sayıdaki 102 numaralı dipnota bakınız.

yıgmak zorunda kaldığı büyük askerî güçle güvence altında tutmakta idiyse de, devletlerin denetimi altına geçmiş olan Üç İller bütçesinin onca yığınağın giderlerini karşılayamadığı, son günlerde devletlerce öne sürülmüş olduğuna göre, Osmanlı askerlerinin sayılarını azaltmaya Devleti zorlama belirtileri görünmeye başlamıştı.

Rumeli ve Akdeniz'de var olan durumun değişikliğe uğramasında İtalya'nın Batıtrablus'a,(47) Fransa'nın Suriye kıyılarına(48) ve İngiltere'nin denizden bazı yerlere saldırımları, Rusya ve Almanya'nın da bu değişikliklerden birer biçimde yararlanmaya kalkışmaları olasılığı ise, genel durumumuzun giderek kazandığı şekle göre güçleniyordu. Hatta Mezopotamya konferasına başlangıç olan İngiltere-Fransa antlaşmasında, İngiltere'nin Fas'ta Fransa'ya verdiği davranış özgürlüğüne karşılık, Fransa da İngiltere'ye Mısır'da o hakkı tanımıştı. O sırada, "Akdeniz statükosu bozuluyor" şikâyetiyle ortaya çıkan İtalya da, ilk fırsatta Batıtrablus üzerinde aynı davranış özgürlüğünü kullanabileceği temelinde aldığı tatlı vaatlarla orayı büsbütün benimsemeye ve iki rakîbinin üstü kapalı biçimdeki bu onayını kazanmış olan tasarısını uygulama alanına koymak için fırsat gözetmeye başlamıştı. Bereket versin ki Devletin diğer yörelerde pek benzeri görülmeyen uyanıklığı ve önlemleri sayesinde bu bölgede bir savunma gücü oluşturulmuş ve rahmetli Receb Paşa'nın görülen ve bu yazıyı yazdığım sırada rahmetle anılmasına vesile olan doğuştan hamiyeti ve fiilî hizmeti, oraya bir saldırı yapılması olanağını çekinmeksizin ortadan kaldırmıştı.

Kızıldeniz'den Basra'ya kadar olan Arap kıyıları üzerinde İngiltere'nin istilâcı nüfuzunun vardığı ölçülerden Devletin yeterince haberi bile yoktu. Yalnız Aden yöresinde başgösteren ve "Dokuz Nahiyeler"(49) adıyla iki hükümet arasında iki yıl süreyle beyhude birtakım tartışmalara yolaçmış olan olayın çözüme bağlanması olarak, bir ayırım çizgisinin belirlenmesiyle,

(47) Batıtrablus: Libya'ya Osmanlılarca verilen ad. O ülkenin en büyük kentinin adı Trablus olduğundan ve bugünkü Lübnan'da da aynı adı taşıyan bir kent bulunduğundan, ikisinin ayırt edilmesi için Lübnan'dakine "Şamtrablusu" demek olan "Trablusşam", Libya'dakine de "Batıtrablus" demek olan "Trablusgarb" denirdi ve o ad Libya'nın tümünü kapsardı.

(48) "Suriye kıyıları"ndan maksat bugünkü Suriye'nin kıyıları değil, bugünkü Lübnan ile Suriye'nin toplam kıyılarıydı. Bugün "Lübnan" adıyla bilinen ülke, Osmanlılar zamanında Suriye'nin bir bölgesiydi ve "Lübnan Dağı" demek olan "Cebel-i Lübnan" adıyla bir ild ve Haleb ile Şam illeriyle birlikte Suriye'yi oluşturan üç ilden biriydi.

(49) Buradaki "nahiyeler" sözcüğü, "taraf, çevreler, kenarlar" da olabilir. Çünkü yazının aslında kullanılan "nevaî" sözcüğü Arapça olup, "nahiyeler"nin çoğuludur. "Nahiyeler" ise, Arapçada, hem Türkçede bilinen "nahiyeler" anlamına, hem de "taraf, çevre, kenar, açı" gibi anlamlara gelir. Burada hangi anlamda kullanılmış olduğu tam anlaşılamamaktadır.

nüfuzun Yemen'in içine doğru yayılmasına sözde set çekilmiştir. Ne var ki Basra yöresinde ve özellikle Kuveyt dolaylarında bu nüfuzun yayılmasına karşı Devlet ciddî ve fiilî hiç bir şey yapamamıştır. Mısır'ın, bilinen ve devletimizin de onay ve muvafakatıyla, belki de arzusuyla bağdaşan şimdiki durumunu değiştirmeye, şu 25 yıl içinde İngiltere Hükümetince bir engel bulunmadığı halde, bugünkü günümüzde işgal niteliğinin korunması, söz konusu hükümetin taahhütlerindeki namusluca durmasının, ve ülkeler ele geçirmekten çok İslâm âlemi üzerinde manevî bir nüfuz elde etmek konusundaki özel isteğinin kanıtıdır.

Devlet, Anadolu tarafındaki siyasal durumunda âdeta Rusya'ya bağımlıydı. Sınırlar üzerinde savunma hattının donatılıp eksiksiz duruma getirilmesi yönünden de, askerî yerler arasında demiryolları yapımı yönünden de adı geçen hükümetin ciddî engellemeleriyle karşılaşılmakta ve böylece oralarca pek önemli eksiklikler içinde kalınıp gidilmekteydi. Karadeniz kıyılarına yakın yerlerde demiryolu yapımında sözü edilen hükümete birçok ayrıcalık bile verilmişti. Hamidiye Süvari Alaylarının kurulması, ilk başlarda Rusya'ca gerçekten telâş ve kaygıya neden olduğu halde, söz konusu alaylardan hakkıyla ümit edilip beklenen düzen ve yarar yerine, salt kötü yönetim yüzünden bunlardan ülkeye zarar gelmeye başlaması, söz konusu hükümetin kaygılarını çok geçmeden gidermişti.

Güvenilir ve saygın "Kürd" gazetesinin(50) ilk sayısında "Fethi" imzasıyla yayınlanan yazıda, bu alayların varlıklarının sürekli kılınarak düzeltilmeleri, yetkin bir biçimde gösterilip kanıtlanmıştır. Gerçekten de bu alaylar gerektiği biçimde koordine edilip onlara çekidüzen verilmesi durumunda, varlıklarından Devletçe büyük yarar sağlanacağı kesin olduğundan, bunların bir an önce koordine edilip düzeltilmeleri, yeni Osmanlı ordusunun tüm aktif icraatından ve hamiyet dolu himmetlerinden bütün Kürdler adına istenip beklenir.

İran sınırları tarafında 3-4 yıldan beri sürmekte olan çekişme ve anlaşmazlıklar, yabancı müdahalesine yolaçabilecek bir nitelik kazanıyordu. Kimyacı Derviş Paşa'nın sınır belirleme raporu(51) Osmanlı-İran sınırlarının her tarafını kesin biçimde belirlemediği gibi, Osmanlı, İran, İngiltere ve Rusya delegelerinden oluşturulup kurulmuş olan Sınır Belirleme Karma Komisyonu da, sınır çizgisinin örneğin Süleymaniye tarafında bazı noktalarını iki devlet arasında yapılacak uzlaşmaya bırakarak çözüme ulaştırmamış olduğundan ve anlaşmazlık konusu olan bu noktalar hakkında

(50) Kast edilen, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"dir.

(51) "Sınır belirleme raporu" deyişi, "tahdîdname" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır. Aslında "tahdîdname"nin tam karşılığı, "sınırlama mektubu, sınır belirleme yazısı" demektir. Ama günümüz Türkçesinde galiba en uygun karşılığı, kullandığımız "sınır belirleme raporu" deyişidir.

iki hükümetin görüş açısı birbirine pek ters düştüğünden, bir uzlaşma zeminine ulaşmak pek güç görünüyordu. Aslında İran'ın "Wezne" adlı yer ile dolayları üzerindeki tasarruf iddiaları ve yıllardan beri oraları fuzulî biçimde işgal etmiş olması, temelde bir açık hakka dayanmadığı gibi, Yüce Devletin İran'dan, işgal ettiği bu yerleri geri aldıktan sonra "Peswe"den(52) öteye geçmesi, devletler hukukunca doğru bir şey kabul edilmiyordu. Anlaşmazlık konusu olan noktaları işgal edip ondan sonra sınırların düzenlenmesini gerçekleştirmek Devletin çıkarları gereğince en uygun hareket iken, Savucbulağa(53) doğru sonuçsuz ve amaçsız bir askerî hareket gerçekleştirmeye

Devamı var

Süleymaniyeli Seyfullah

MİLLETİN İLK EGEMENLİK GELİN ALAYI(54)

Geçen 10 Temmuz'a kadar, biz biz değildik.(55) Hepimiz birbirimize yabancı! Toplumsal birliğimiz zedelenmiş, güvenin kalmayıışı bizi bizliğimizden ayırmıştı. Millet özgürlükçülerinin gönüllerindeki sırrı emanet edebilecek bir sırlar sarayı haremünün varlığını tahmin ve takdir etmekte, birbirimizi anlamak ve anlaşılmakta tereddüt ediyor, susmaktan başka çare bulamıyorduk. Egemenlik haritasından varlığımızın unvanını ortadan kaldırmayı arzu etmek ölçülerine kadar varan insafsızlıklara karşı, onur sahibi büyük isanların vicdanı hüznünlü bir matem vâveylâsıyla çırpınıyor, masum Osmanlı milletinin şefaât dileyen kanlı gözyaşları Tanrı'nın yüce katına kadar yükseliyordu.

İstanbul, uygarlık dünyasının imrenilen görkemli başkenti iken, ne yazık ki, göz nuru olan kutsal özgürlük güzeline karanlık bir zulüm ve baskı mezarı olmuş, her tarafı bir keder ve matem iniltisi yerinin durumunu almıştı. Osmanlılığın zafer ve kahramanlığının canlı bir anıtı olan bu mübarek kentte, yalnız bir kişisel yalnızlık tenhalığı, bir özel çıkarıcılık

(52) Buranın Kürdler arasındaki adı "Paswê"dir.

(53) Savucbulağ: Doğu Kürdistan'daki ünlü Mehabad kentine eskiden Türklerce verilen ad. Bu ad, aslında, "soğukpınar" demek olan "Savuğbulağ"dır; sonra değişip "Savucbulağ" olmuştur. 1935 yılında İran Hükümetince adı "Mehabad" olarak değiştirilip Farsçalaştırılmıştır. Halk arasındaki bir inanışa göre ise bu kentin eski ve asıl adı, "Med yapısı" demek olan "Medabad"dır.

(54) Meşrutiyetten sonra Osmanlı sınırları içinde yapılan seçim ve seçim sandıklarının taşınması sırasında yapılan şenlikler, bu başlıkla gelin alayına benzetilmiştir.

(55) 10 Temmuz, Rumî takvime göre meşrutiyetin ilân edildiği gündü; ki Milâdî takvime göre 23 Temmuz günüydü.

arzusu gözler önündeydi. Ümitleri kıran bu ümitsizlik ve adaletsizlik hastalığı yüzünden, mini mini yavrularımıza varıncaya kadar herkes üzüntülü, özel bayram ve şenlik günlerinde bile bu küçükler, bu sevimli kuzular, sanki bir irsî duygunun dürtüsüyle ve yüz çizgilerinden anlaşılan tüm temizliğiyle,(56) "anne, niçin ağlıyorsun; beybaba, ne kabahatim var ki artık beni sevecen ve okşayıcı bakışlarıyla okşamıyorsun?" diye, milletin matem tutulasıca mukadderatının çürümesine, öksüzce bir temiz sesle ağıt yakıyordu.

Artık ufuklar kararış, her taraf ümitsizlik ve bezginliğin susukunluğa yolaçan bulaşıcı zehiriyle uykuya dalmıştı. Koca kent baştan başa bir mezarlık, korkulu bir uçurum, soğuk bir anafordu; orada herkes kendi başına yaşıyor, o soğukluklar içinde üşüyor, ruhundaki yaranın derin sızılıyla hüngür hüngür ağlıyordu.

Fakat bütün bu boşlukların, bu baskıların, katlanılamayacak olan bu sevimsizliklerin yaşam bahşeden son uyarıcı esintisiyle, Osmanlılığın hasta olan o kederli varlığı birdenbire ölüm döşeğinden silkindi; damarların hamiyetli kanları kaynayıp coştı ve fıskırdı; ışık saçan özgürlük güneşi mübarek vatanımızı nura, ümitsiz gönülleri sevince boğdu; "yaşasın özgürlük, var olsun soylu Osmanlı halkı" sesleri, "Allahü ekber" sesiyle ahenkli biçimde bağdaşor. Cins ve mezhep ayırmayan bütün Osmanlılar, el sıkışmak için birbirlerine kardeşlik ellerini uzatıyorlar; o suskun kent, artık özgürlük sevincinin bir hay huyu ile çalkalanıyor; toplumsal birliği dile getiren ve her yandan duyulan karmaşık sesler yükseliyor, yükseliyor; daima yükselecektir.

Ama şefkatımızın sıcak kucağında terbiye edilmiş olan bir çocuğumuz,(57) millet birliğinin bu ahengini bomboş bir anlık oyun sanarak, zaten eski dönemin, ihanetinin pahası olarak kendisine armağan ettiği bağımsızlık tacının ağırlığıyla bizi karşıladı. Diğer bir zorba,(58) yine istibdad döneminin benimsettiği, vatanımızın bilinen parçalarındaki açık egemenlik hakkımızın kesildiğinin acıklı anlamını anlatmakla, varlığımıza küçümseyici bir biçimde güldü. Buna karşı açtığımız ekonomik savaşın süremeyeceğine güvenerek, bize hiç, evet hiç önem vermek istemedi. Düşünmediler ki, en cahil bildikleri Kürdlerimiz, hammallarımız bile bu uğurda pek büyük fedakârlıklar yaparak sebat gösterecek ölçüde birer

(56) "Yüz çizgilerinden anlaşılan tüm temizliğiyle" deyişini, "lisan-ı hal safvetiyle" sözcüklerinin karşılığında kullandık. Aslında "hal dili, davranış dili" demek olan "lisan-ı hal", Osmanlıcada, "tavır ve davranışların, hal ve durumların belirttiği anlam" anlamında kullanılırdı. Burada çocuklardan söz edildiği için, kanımızca en iyi çeviri "yüz çizgileri"dir.

(57) Bundan maksat, bir özerk yönetimle Osmanlılara bağlıyken 1908 yılında bağımsızlığını ilân eden Bulgaristan'dır.

(58) Bundan da maksat, Bosna-Hersek'i işgal eden Avusturya'dır.

kahraman yavrusudur; bu zavallı yoksullar, ki bütün gün çalışarak yaşamlarının son döneminde biriktirebilecekleri ufak bir sermaye ile ailelerinin yanına dönebilmek ümidiyle gurbet derdine katlanmak ihtiyacında kalmışlardır; bunlar için 40 para(59) bile 40 bin kuruş kadar önem taşıyor; o durumda dahi açgözlülüğe düşürülemiyorlar. Hayır, açgözlülük bir yana, bu alandaki meşru ücretlerini bile ayakları altında çiğnediler. Bunu sürdüreceğiz. Sürdürmek ve direngenlik, zaten hamiyetimizin doğasının gereğidir.

Dikkat buyurulsun, çünkü ümitsizlik gücünün karanlığına karşılık, bugün her taraf, milletin gülümseyen yüzüne, özgürlüğün birer parlak şiir levhasının güzel görünümünde görünmektedir. Birkaç haftadır ki milletvekillerinin seçim oylarının sandıkları, seçim arabaları ve araba hayvanları donatılmış, yiğit omuzlarında heybetle parıldayan silâhları olan kahraman askerlerimizce çevresi kuşatılmış olan bu kutsal sandıklar, ellerinde özgürlük simgesi olan Osmanlı bayrakları bulunduğu ve vatan müzisyenleri özgürlük marşlarıyla özgürlükçülerin kulaklarını okşadıkları halde önde ve aralarda yürüyen yüzlerce, binlerce, yüz binlerce kişinin, Kürd kardeşlerimizin görkemli başları üzerinde, akın akın Babiâli'ye götürülmüştür.(60)

Sandıkların sağında-solunda masumca yer alan, tekdüzen eldeğmemişlik giysileriyle süslenen sekiz-on yaşlarındaki hanım kızlarımız, o sandıkların birer koruyucu meleği ve tüm varlıkların özgürlüğünün birer güzellik perisi neşesiyle gülüp seviniyorlar; bu beyaz güvercinler, sanki çocuksu eldeğmemişliklerinin yüceliklere ulaştırılan kanatlarıyla uçsuz bucaksız sihirli havaya doğru uçacaklar.

Kutsal özgürlüğün bu güzel manzaraları, milletin ilk egemenlik gelin alayıdır. Derneğimize sürekli olarak ulaşmakta olan binlerce telgraf, taşralardaki bütün çeşitli unsurların da birlik haberlerini iletiyor. Emin olalım ki gelecek bizimdir.

Ahmed Cemil

(59) Para: Değeri kuruşun kırkta biri olan eski bir para birimi. Buradaki anlamı budur.

(60) Sözlük anlamı "yüce kapı" olan "Babiâli", Osmanlılar döneminde "Sadrazam" denilen başbakanın makamının bulunduğu bina için ad olarak kullanılırdı. Aynı ad, o binanın yer aldığı semtin de adı olmuştur.

BÜTÜN KÜRD KARDEŞLERİMİZE

Uzlaşma ve birlik bir halkın mutluluk ve refahına, bölünme ve uyuşmazlık ise düşüş ve felâketine yolaçar. Bunun örnekleri çok görülmüş ve bu konuda çok şey söylenmiş olduğundan, bu konuda sözü uzatmaya gerek yoktur. Maksat, bütün Kürd hemşehrilerimize ve özellikle Kürd liderlerine, her zamandan çok ve her şeyden önce bugün birliğe muhtaç olduklarını anlatmaktır. Böbürlenmeyi bırakmak ve çıkarıcılığı küçümsemek, ciddî bir birliğe girişmek için en büyük koşuldur. Herkesin yanında makbul olmayacak ve övülmeyecek şeref ve haysiyet iddiaları, gerçekte her zaman zarar ve düşüş getirir. Bir halkın yücelmesi, ancak, önde gelenleri ile sıradan bireylerinin yücelme niteliklerini taşımalarına bağlıdır. Bunun bilincinde olmak ve milliyet topluluğuna bir kurtuluş ve gelişme yolu açmak, en önce o halkın seçkinlerinin ve büyüklerinin omuzlarına yüklenen bir görevdir. Bir halkın önde gelenleri ve seçkinleri bu duyguya bağlı kalınca, davranışlarında ve işlerinde de o duygunun gerekleri etken olunca, o halkın bireyleri arasında birlik kolaylıkla kurulur ve yararları da az zamanda ortaya çıkar. Tersine olan durum ise, sonuçsuz ve hatta zararlı olur.

Değişmez olan bu gerçeklere göre, mensup oldukları soylu Kürd halkının mutluluk ve gelişmesini ciddî olarak arzu eden tüm saygıdeğer beyler ve liderlerin, bu önemli dakikayı dikkatle göz önüne alarak, şu ana değin her çeşit tavır ve tutumlara elverişli görünen durum ve zamanın değişmiş olduğunu ve o yolda koşma zamanının artık geçtiğini, ve şan ile onuru korumak, makam ve yarar sağlamak için Anayasanın adaletli hükümlerine dayanmaktan başka iyi kurtuluş yolu olmadığını bir kat daha takdir etmeleri gerekir. Ve bu nedenle her şeyden önce, âcil olarak, aralarındaki nifaka tümüyle son verip uzlaşma kurarak, ulusun bireyleri için uyulan örnek olmaları, bilgi ve doğuştan sezisleri ve dindarca temiz duyguları gereğince haklı olarak umulup beklenmektedir.

Süleymaniyeli Seyfullah

KÜRDLER

VE HALKLARIN YİĞİTLİĞİ

-Devam-

Bir de, doğal özelliklerin tek başına görüldüğü ve süregen olduğu aşiretleri incelersek,(61) ayrımsız olarak hepsini bir düzeyde değilse de, çoğunlukla "saf, samimi, mert" sözcüklerinin belirlediği ortak yanları her birinde buluruz; ve milletimizi, baştan başa aslî niteliklerle süslü görürüz. Milletimizi oluşturan değişik unsurlardan Arnavudların, öznel yiğitlikleri gereğince daima mert, daima savaşçı, daima sağlam bir halk olduklarını anlarız. Çerkeslerin aslî üstünlüklerini derinliğine incelersek, yine silâhşör, sağlam bir ahlak ve din ile nitelenip yüceldiklerini söylemekten kendimizi alamayız.

Kürdlere gelince; bunları yiğitlik ve ahlak alanında daha başka, daha sağlam, yaratıcı gücün bahsettiği sağlam temele dayalı bir yaratıcı âdetle daha garip ve hayret verecek bir nitelikte buluruz. Kürdlerin herhangi bir şaibe ile lekelenmek olasılığından uzak olan aslî niteliklerini kanıtlamak için gösterilecek örnekler olarak, gözler önüne serilecek sayısız kahramanlıkların anlatılması yeter.

Şimdiye kadar Kürdlerin derlenip yazılamayan tarihi, bugün Kürdistan'da babadan oğula geçen birçok atasözü gibi ağızdan ağza, dilden dile, gönülden gönüle girip dolaşıyor. Osmanlıların, tüm Osmanlıların güzel niteliklerinden olan mertlik, kahramanlık, soylu ahlâk arasında işitilen harikalardan biri de şudur ki, Kürdleri, Kürd kadınlarını savaşta kadınlıkla hiç de uyuşmayan tehlikelere göğüs germiş, gevşeklik göstermemiş, ölmüş, öldürmüş, kocasıyla birlikte savaflara girmiş, ağır darbelere uğramış buluruz.

Bunların her birini, Kürd halkının sonu bulunmaz kahramanlığının, yüzyıllardan beri değişmemiş ulusal ahlak ve geleneklerinin birer canlı tanığı olarak göstermek için, gönlümüzde bir duygu duyarız.

Tüm Osmanlılığı oluşturan çeşitli unsur ve halkların taşıdıkları dünyadeğer yüce düzeydeki niteliklere, bir de eğitim ve öğretimle edinilen bilgi, toplumsal uygarlık bilgisi ve sağlam temellere dayalı düşünsel eğitim eklenirse, bu milletin, bu Osmanlı hanedanının, bu ışık saçan halkın yaşayacağı, sürekli ileri gideceği yargısına varmayacak kim kalır!

Devamı var

Bedri

(61) Bazı aşiretlerde görülen "kendine özgü nitelikler" kastedilmiş olabilir.

BEDÛZZAMAN MOLLA SAİD-İ KÛRDÎ'NİN GAZETEMİZİN 1. SAYISINDA YAYINLANAN KÛRDÇE YAZISININ TÛRKÇESİ

Ey Kürd kitleleri!

İttifakta güç, birlikte yaşam, kardeşlikte mutluluk, hükümette selâmet vardır. Birliğin sağlam bağı, dayanıklı halatını sıkı tutun ki sizi belâlardan kurtarsın. Güzelce kulak veriniz, dinleyiniz; size bir şey söyleyeyim: Biliniz ki üç, evet üç cevherimiz vardır, ki korunmalarını bizden istiyorlar:

Birincisi İslâmiyet, ki milyonlarca şehidimizin kanını onun pahası olarak vermişiz.

İkincisi insanlık cevheri, ki bizi toplumun gözünde insan gösterecek olan odur.

Üçüncüsü milliyet, ki önderlerimizin, geçmişlerimizin ruhlarını mezarlarında sevindirecek bir armağanımız ve onlarla olan ezeli ve ebedî bağımız olacaktır.

Bu üç cevhere karşılık bir de üç düşmanımız vardır, ki bizi yok ediyorlar:

Birincisi yoksulluk, ki İstanbul'daki 40 bin hammalın varlığı, o düşmanımızın tasallutunun örneğidir.

İkincisi cahillik, ki birinci düşmanımızın istilâsına büyük bir yardımcıdır. Yoksulluğun düşkün olan o 40 bin hammalın içinde binde biri bir gazeteyi okuyamıyor ki bir kurtuluş yolu bulsun.

Üçüncüsü cahilce anlaşmazlık ve karşılıklı düşmanlığımızdır, ki biz birbirimizle boğuştuğça gerçekten bir terbiyeye müstahak oluyorduk. Hükümet de, uzlaştırıcı terbiye yerine nifakı artırmaya çalışıyor, hakkımızda her türlü zulüm ve baskıyı gerçekleştirmeye bizi lâıyk görerek insafsızlık ediyordu.

Şimdi bilmeli ve anlamalıyız ki bu üç düşmanımızı kahretmek ve o üç cevherimizi onların elinden kurtarmak için de, elmaştan yapılmış olan ve yükselen üç yiğitlik kılıcı gerekir:

Birinci kılıcımız eğitim ve öğretim, ikincisi ittifak ve ulusal sevgi, üçüncüsü de kişisel girişim ve öz varlıkla gösterilecek çabadır; herkes öz varlığına güvenmelidir ki dışarının yardım imtihanından, boyun eğip küçülmekten, muhtaç olmaktan kurtulup tokgözlülük kazansın ve alçalma yükleri altında eğilmekten, her kahredici ve baskıcı ele boyun eğmekten kurtulup özgür kalsın. Son vasiyetim şudur: Okumak, yine okumak, yine okumak! Sonra birbirimizin elini sıkı tutmak, birleşmek, ittifak âleminde yaşamak!(62)

(62) Bu sayıdaki 11 numaralı dipnota bakınız.

KÜRDLER NEYE MUHTAÇ?

On beş yıldır ki düşündüğüm ihtiyaçlar arasında iki noktayı maksadımın amacı etmişim. Bu iki noktadan başka, Kürdistan'ın geleceğini sağlayacak araçlar görmedim.

Birincisi ulusal birlik, ikincisi ise, dinî bilimlerle birlikte gerekli olan uygarlık tekniklerini(63) de yaygınlaştırmaktır, ki bunun da temeli ve okulu Aşiret Alaylarıdır. Bu sırda dayanarak pervasızca diyorum ki: Aşiretlerde asker olmayanları da onlar gibi ulusal asker yapmalı; ta ki elektrik ışını gibi olan askerlik, birbirlerine komşu olan o değişik aşiretlerin arasında kimyasal ilişki gibi bir ilişki meydana getirsin ve düşünceleri ile dileklerini bağdaştırarak, onların cevherlerini ve gerçek değerlerini ortaya çıkarsın, eğitim ve öğretim ışığını ve Kürdlerin ısı güçlerini üretebilsin.

Çünkü göçebeliğin, bağnazlığın, hükümeteşizliğin ve Hükümetin zulmünün eseri olan yoksulluk ve çaresizliğin zorlaması yuzünden garazlar çatırır. Şikâyetler, ölüm yankısı gibi sürekli olarak merkeze çarpıp durduğundan, Hükümetin lütfu yerine sillesine müstahak olmaya ve rakîblerin de, "düşmanların başına gelenlere sevinme" yankısı gibi, sevinmelerine yolaçıyor; hamiyet sahiplerinin kafalarında da nara vurarak moral güçlerini ümitsizlik darbesiyle yenilgiye uğratıp, ileri görüşlü kimseleri çok üzüyor.(64) Hem de 400 bin kişilik kahraman ve savaşçı bir büyük güce sahip iken iç çatışmalarla mahvolduğu gibi, anlaşmazlıklardan doğan karışıklıklarla, babaca acıma yerine zalimce kini çağırıyor.(65)

Ayrıca Kürdler, uygarlığın yaşam ruhu olan tekniklerden ve modern eğitim ve öğretimden nefret etmişlerdir. Çünkü:

1- Görünüşte bunlar yabancılardan geldiği için.

2- Bazı teknik sorunlar, sıradan insanların yüzeysel bir düşünceyle inanç ve gerçek sandıkları bazı İslâmî öykülerle ve benzetmelerle çelişip karşıt duruma düştükleri için.

3- Ve bunlar, Kürdlerce her erdemın kaynağı olarak bilinen medreselerin usulüne ters düştükleri için.

4- Ve bazı okullular, İslâmiyeti yalnız görünüşçü ve taklitçi olarak

(63) "Teknikler" sözcüğünü, "fenn"ın çoğulu olan "fünun" karşılığında kullandık.

(64) "Şikâyetler" sözcüğüyle başlayan bu cümle, yazının aslında hem çok uzun, hem de, galiba dizgi yanlışlığı sonucu olarak, karışık çıkmıştır. Uzun inceleme sonunda bu şekilde çevirmenin doğru olacağı kanısına vardık ve böyle çevirdik.

(65) Galiba yazar bu cümlede şunu demek istiyor: "Kürdistan 400 bin kişilik kahraman ve savaşçı bir güce sahip iken, iç çatışmalar yüzünden mahvolmuştur. Ayrıca, anlaşmazlıklar ve iç çatışmalardan doğan karışıklıklarla ve bunların sonucu olarak Hükümete yapılan şikâyetlerle de, Hükümetin bir baba gibi acıması yerine, zalimce kiniyle karşılaşıyor".

çocukça bir inançla, tekniklerimize kazandırdığı filozofça yatkınlığa karşılık verip yargılamakla kuruntu ve kuşku alanına düştüklerinden.

İşte bu nedenlerle, Kürdler modern eğitim ve öğretimden son derecede ürküyorlar. Bunun tek çaresi, Aşiret Alaylılığı ve askerliğin yüce kapısı yoluyla aralarına okulları, eğitim ve öğretimi götürmek ve mutluluklarının kaynağı olan çürümüş medreseleri diriltip, dinî bilgilerle birlikte gerekli uygarlık tekniklerinin Kürd bilginlerince öğretilmesini sağlamaktır.

Sözün özeti, her milletin, özellikle de Kürdlerin sağlam bağı ve yaşam unsuru olan birlik, eğer bir saray olsa, Aşiret Alayları ve her unvanı yenilgiye uğratan askerlik de köklü ve uzun bir temel ve sağlam bir tavan olacaktır. Ve o birlik ve ittifak sarayını ışıklandıran ya da halkların yaşamının kan dolaşımı yerine geçen ve havagazi kaynağı gibi olan eğitim ve öğretim için, Aşiret Alayları gayet gösterişli ve parıldayan bir teknik bilgiler okulu ve kocaman bir sanayi fabrikası olacaktır. Üstad olan Hükümet, alayların yeteneklerine göre iyi bir düzen dersi verirse, ne güzel, tam aradığımız da odur, işte o kadar.

Said-i Kürdî

AŞİRET ASKERLİĞİ

—Devam—

Din ve milletin şan ve itibarının yücelmesi ve dolayısıyla herkesin şimdiki ve gelecekteki durumunun selâmeti, Anayasanın kurtarıcı olan hükümlerinin tam uygulanmasına bağlıdır. Bu konudaki kesin ve tam kanının gündün güne oralarca(66) açıkça belirip pekiştirilmesiyle, Allah'ın rızasına aykırı en ufak bir davranışın başgöstermesi olanaksız duruma gelmiştir; böylece temeli var olan bir büyük güçten Devletçe büyük yarar sağlanacağı aşikârdır. Bugünkü günde Hamidiye Alaylarının en çok muhtaç oldukları şey, eğitim ve öğretimeleri ile teorik ve pratik öğretimlerinin tamamlanmasından ibarettir.

Bugünkü günde ateşli silâhların ulaştığı ilerleme ve erişkinlik karşısında, süvari askerlerinin hizmetleri gereği gibi gelişmemiş ve süvari askerlerinin kendi başlarına savaşmalarının meydan savaşlarının kesin sonuçları üzerine etkisi azalmışsa da, günümüzde mevzilenme ve strateji kumandanları, süvarilerden gerek meydan savaşlarında, gerekse savaşın bütün dönemlerinde hakkıyla yararlanabilmek için inceleme ve araştırmalarla uğraşmakta ve bu konuda pek çok teoriler öne sürmektedirler. Bu araştırmaların sonucunda şimdilik değışmez ve kesin olarak gerçekleşmiş bir husus varsa, o da, olağan

(66) "Oralar"dan maksat, Aşiret Alaylarının bulunduğu Kürdistan'dır.

süvari görevi, keşif hizmetlerini yerine getirebilmek ve düşman ordusuyla daima bağlantıyı korumaktan, bu sayede düşman ordusunun her an ve her zaman yapacağı harekâtı gözetlemeden uzak tutmayı ordunun gözü olmaktan, güvenlik ve ileri karakol görevi görmekten, askerî birlikler arasında ulaşım ve çarpışma yollarını güvenceye almaktan ve savaşın sonunda çekilmeye karar veren düşman ordusu üzerine, topçu ile takviye edilmiş olduğu halde atılıp, çekilmenin yolaçtığı maddî ve manevî kargaşalıktan yararlanıp, çekilmeyi bozguna dönüştürmeye çalışmaktan ibarettir.

Güçlü ve değerli süvarilere sahip ordularda, savaş sırasında bağımsız süvari tümenleri oluşturulup, eski zamanlarda bizde var olan akıncılar gibi düşman toprakları içerisine saldırıp düşmanın yan ve gerilerini tehdit etmek, geriyle olan ulaşım yollarını kesmek, yiyecek ve mühimmat konvoylarını vurmak, tren ve köprülerini tahrip etmek ve bu gibi harekâtı yapmakla düşmanın moral gücü üzerine korkutucu bir etki meydana getirmek de süvarilere bırakılan işlerdendir. Düzenleyici kurallara göre süvarinin süvariyle savaşma yöntemi, başlıca savaş saffi düzeninde yani birbirlerine bitişik ve tek parçalı bir kitle gibi, uzun bir yürüyüş ağırlığı ve kararıyla düşmanın üzerine atılıp çarpışmak ve o sırada kılıç ya da mızrakla da vurup dürterek savaşabilmektir.

İşte bugün Avrupa'da süvarilere verilen görev bundan ibaret olup, eğitim ve yetiştirilmeleri de bu yöntemle yerine getiriliyor. Çünkü süvarilerde piyadeler gibi toprağın engebelerinden yararlanabilme yeteneği olmadığından, zamanımızın ateşli ve yok edici silâhlarını kullanan bir düşmana karşı topraktan yararlanmaksızın silâh kullanmaya kalkışmak, mahvolmak demek olacağından ve şimdiye kadar en cesur ve yiğit süvarilerin bu şekilde yapılan davranışlarının her zaman yenilgiyle sonuçlanmasıyla da kanıtlanmış olduğundan, at üzerinde düşman piyade ve topçularına karşı silâh kullanma yöntemi tümüyle terkedilmiştir. Süvari olabilmek için, yorulmak bilmez ölçüde çevik ve dayanıklı olmak, binilen hayvanı iyi kullanabilecek ve her fırsattan anında yararlanma yeteneğine sahip olacak biçimde becerikli ve atılgan olmak, bunlara ek olara da gerektiğinde yaşamını hiçe sayacak ölçüde cesur olmak şarttır.

Gelelim kendi konumuza: Süvarilik için yukarıda ortaya serilen niteliklerin tümü Kürd aşiretlerinde mevcuttur. Çünkü bunlar hayvana binmeyi askerliğe gittikten sonra kışlalardaki eğitim yerlerinde öğrenmeyip, babalarının evinde ta beş yaşındayken öğrenmekte ve silâh atmaya alışmaktadırlar; ve askerlik çağında her biri bir binici asker ve silâhşör oldukları halde Devletin yetiştirici ve eğitici eline ulaşmaktadırlar. Bunlar gibi cesur, binici, silâhşör yaratılışlı askerlerin tek ihtiyacı, düzenleyici kurallara göre bilinmesi en gerekli olan askerî bilgileri edinmekten, bir de bunlar bireysel ve kişisel olarak binici olduklarından, hepsinin takım,

bölük, alay halinde yani birleşik bir kitle durumunda hareket edebilmeleri için eğitilmeleriyle düzenli savaşların öğretilmesinden ibaret kalır.

Bugün bütün devletlerin süvari talimatnameleri, bazı küçük ayrıntılar dışında, hemen hemen birbirinin aynı olduğu gibi, Osmanlı ordumuzun süvari talimatnamesi de Almanya, Fransa, Avusturya gibi en gelişmiş devletlerin talimatnamelerine eş düzeydedir. Bu talimatnamelerden başka, Rusya Devletinin süvarileri için bir Kazak talimatnamesi vardır. Bu talimatname Kazakların özgün niteliklerine ve çarpışmalarda edinilen birtakım fiili deneyimlere dayanılarak düzenlenmiş olduğundan, süvari Kazaklar bu talimatname gereğince eğitilmektedirler.

Bizdeki aşiretlerin süvarilikteki yaratılıştan yetenekleri Rus Kazaklarının yeteneklerinden daha fazla olduğundan, Hamidiye Alaylarının kuruluşunda bu Kazakların yöntemine uyulması tercih edilmiştir; ve hatta kuruluşun başlarında, Kazakların eğitim yöntemlerini fiilen görmek üzere, süvari subaylarımızdan üç yetkin kişi Rusya'ya gönderilmişti. Söz konusu subaylar, çeşitli alaylarda üçer yıl hizmet ettikten sonra, edindikleri bilgileri bizim alaylarda uygulamak için dönmüşlerse de, o sıra, bu alayların ciddî biçimde kurulmasına girişip çaba harcamakta bulunan rahmetli Şakir Paşa'nın müfettişlik göreviyle Anadolu'ya gönderilmiş olduğu zamana rastladığından ve adı geçen rahmetliden sonra da bu hizmetle görevlendirilenlerde şevk ve gayret görülmediğinden, niçin Rusya'ya gittiklerini ve ne yaptıklarını bile olsun bir sorup arayan olmamıştı. O zamandan beri artık Hamidiye Alayları düzenlemeleri

Devamı var

Süleymaniyeli Fethi

EDEBÎ BÖLÜM

Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Lamartine'in Hazreti Peygamber'in yüce niteliklerine ilişkin yazdığı yazı erdemli edebiyatçılarımızdan Haydarîzade İbrahim Efendi tarafından çevrilerek şiirleştirilmiştir:(67)

Hazreti Allah kime bahsetti
böyle sınırsız bir iktidarı

ki Hakk'ın kudretini halka anlatsın
ve evreni yerinden oynatsın

ve insanlığı Allah'a bağlasın
ve görkem ve makam sevgisine bakmasın

Diriltti O'nun makbul olan bu iradesi
böyle akla yatkın bir inancı

Ta Adem'in cennetten inişi zamanından
geçmemiştir âlemin hayalinden

ki böyle az bir güç ile
ve böyle ulu bir niyet ile

birlik yolunda tek başına, pervasız olarak
hem bildirici ve hem de uygulayıcı olarak

girişsin bu büyük güçlüğe
ve böyle önemli bir işi uygulamaya(68)

(67) Haydarîzade İbrahim Efendi, aslen Haydaran aşiretinin Doğu Kürdistan kolundan olan ve atalarının göçtüğü Hewlêr kentinde doğup yetişen, sonra da İstanbul'a yerleşen bir Kürd aydını ve din adamıydı. 1918 yılında yayınlanmaya başlayan ünlü "Jîn"(Yaşam) dergisinin yazı kurulunda yer almış ve derginin 7 Kasım 1918 tarihli ilk sayısında "Bir Hasbîhal"(Bir Söyleşi) başlıklı Türkçe bir yazısı yayınlanmıştır. Aynı derginin 14 Kasım 1918 tarihli 2. sayısında ise, kendisinin şeyhülislâmlığa atanmış olduğu bildirilmiştir(Bakınız: "Jîn", c. 1, s. 185-187, 203-204 ve s. 213, 230; Arap harflerinden Latin harflerine çeviren: M. Emin Bozarlan; Deng Yayınevi, Uppsala-İsveç; 1985).

(68) Buradaki "iş" sözcüğü, aynı zamanda iş anlamına da gelen "emir" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır.

Her işinde olağanüstülükleri
olanaklı kıldı, o olanaksızlıkları

Girişiminin eseri şaşkınlığa uğrattı
dâhilerin azmini, insan gücünü

Bu eserden daha ulusu olmaz
daha büyüğü, daha yücesi olmaz

Allah'ın yüceliğinin şanı için oldu kanıt
baştan başa bu yüce maksat

Hele olmuştu bulaşıcı hastalık
birtakım tanrıların düşünceleri(69)

Kimi tapmıştı ateşe, putlara
kimi hayvanlara, kimi cansız varlıklara

Yok etti ortadan bu dinleri
ve halka anlattı boş kuruntuları

Muhammed'dir bunu gerçekleştiren
ve mutlak olarak güç almıştır Allah'tan

Geçti birçok ulu peygamberler
ve yenileştirici ünlü hükümdarlar

Gelmedi dünyaya dünyanın yaratılışından
beri, böyle bir zat, Adem'in soyundan

ki az zaman içinde tamamlasın
akıllara şaşkınlık veren böyle büyük temeli

Böyle bir iktidara lâıyk olan
ve bu doğru yolun yol göstericisi olan

mutlaka âlemin uyulan önderidir
ve Adem soyunun seçkin özüdür

(69) Çok tanrılı dinleri kastediyor.

Çok zaman geçmemiştii Hicret'in üzerinden
ve peygamberliğin bildirilip yayılması üzerinden

dininin tuttu görkemi ve şanı
Yemen ve Mısır'ı, Şam ve İran'ı

ve girdi İslâm ta Horasan'a
Berberistan'a, Hindistan ve Turan'a(70)

Irmakötesi ile Afrika(71)
Güney Avrupa ve İspanya

boyun eğdi emre ve hükümlere
ve İslâmın adaletli otoritesine

Devamı var

KÜLTÜR

KAHİRE ULUSAL ÜNİVERSİTESİ

Son yıllarda kültür yolunda geniş adımlarla ilerlemeye başlayan Mısırlılar, ilköğretimin genelleştirilmesi gibi önemli bir işi öngörerek, Hükümetin yardımına ihtiyaç göstermeksizin hemen hemen her köyde düzenli ilkokullar açmışlardı; ve bu okulların çalışmalarının sürdürülmesi için ulusun zenginleri, birbirleriyle yarışarcasına, yüz binlerce lira değerindeki mülklerini elden çıkarıp bağışlamışlardı. Bu gayretli yurtseverler, üç yıl önce yine ulusal yardımla büyük bir ulusal üniversite kurmaya girişerek, bu önemli iş için gerekli olan yetkin öğretmenler yetiştirmek üzere Avrupa üniversitelerinin değişik bölümlerine yeterli miktarda öğrenci göndermişlerdi.

Aslında, öteden beri tanınan Ezher Medresesi'nin reforme edilmesi de gözden uzak tutulmayarak, on yıl önce programına matematik, tarih ve coğrafya dersleri alınmışsa da, medresenin şimdiki bölümleriyle öğretimin derli-toplu yöntemlere bağlanamaması, bu medresenin bir üniversite düzeyine yükseltilemeyeceği kanısını kabul ettirmişti.

(70) Berberistan: Kuzey Afrika'da yer alan ve Fas, Cezayir ve Libya arasında bölüşülüp paylaşılan Berberî halkının ülkesi.

(71) Irmakötesi: Orta Asya'da, "Amuderya" denilen Ceyhun ırmağının kuzey bölgesine eski Arap coğrafyacılarınca verilen "Maveraünnehr" adının Türkçesi. Batı kaynaklarında bölge, "Oksiyanaötesi" demek olan "Transoxiana" adıyla yer almıştır.

Hindistan İslâm Üniversitesi'nden sonra Kahire Ulusal Üniversitesi, ikinci bir yer kazanacaktır. İslâm dini, Arap edebiyatı ve felsefe, Batı dilleri edebiyatı, siyasal bilgiler, hukuk ve tıp dallarını içeren bu hayırlı kurum, düzence Avrupa'nın önemli üniversiteleri düzeyinde bulunacaktır. Ve son postayla alınan bilgilere göre resmî açılışı, bu Ocak ayınının 15'inci salı günü gayet parlak bir biçimde yapılacaktır.

Bu ulusal üniversitenin kuruluş düşüncesini ilk önce "El-Liva"(72) gazetesinde parlak yazılarıyla ve konferanslarda düzgün ve sanatlıca konuşmalarıyla ulusun zihnine yerleştiren, özgürlükçülerin kıvancı Mısırlı rahmetli Mustafa Kâmil Paşa'nın aziz ruhu şad olsun.

Diyarbakirli Sakin

*

Derneğimizin şimdiki uğraşları arasında önemli bir bölüm oluşturan Ermeni yurttaşlarımızla Kürdler arasında uzlaşma sağlama girişimlerinde, hamd olsun başarılar elde edilmiştir; ve gazetemizin ilk sayısında yayınlanan ve Kürdlerle Ermeni ileri gelenleri tarafından ortaklaşa çekilen telgrafların içerdiği birlik haberleri sevindiricidir.(73) Bu bağdaşma ve uzlaşmanın genelleştirilip artırılması için, buradaki Ermeni komiteleriyle görüş birliği sağlanarak, içtüzüğümüzün özel maddesinde açıkça belirtilen karma konseyin oluşturulmasıyla, bu iki halkın birlikte sakin oldukları yörelere bundan sonra tavsiye ve bildirimler yapılması gerektiğinde, bunun görüş birliği içinde olarak her iki dernekçe aynı zamanda yapılması öngörülmüştür. Ve çıkarları birbirine bağlı olan bu iki halk arasında ciddî bir yakınlaştırma ve dostluk kurulmasına yarayacak başlıca önlemler hakkında da, gerektiğçe hükümet nezdinde girişimlerin ve dilek iletilmelerinin yine aynı biçimde yapılması kararlaştırılmıştır. Ve Kürdlerin eğitim ve öğretimi ve düşünce bakımından aydınlatılmaları konusunda derneğimizce diğer önlemler alınmış ve bunların gereğinin yapılması için girişimde bulunulmuştur.

(72) "Bayrak" demektir.

(73) 1. sayıdaki 7 numaralı dipnota bakınız.

KONFERANS(74)

Konferans toplanacak mı, toplanmayacak mı? toplanmasına gerek kalmadan meydana gelen sorunlar çözüme kavuşturulabilecek mi? İşte çözülecek sorun!

Bize kalırsa, bu konferans toplanmadıkça, meydana gelen sorunların çözülmesine olanak bulunmayacaktır. Avusturya ile her şeyden önce bir uzlaşma zemini bulunmadıkça, konferans toplanmayacaktır. Konferansın toplanması böyle ertelemelere ve güçlüklerle uğradıkça, sonunda saldırganlar yararlanacak, galiba biz de zararlı çıkacağız.

BULGARLARLA GÖRÜŞMELER

Bulgarlarla meydana gelen görüşmelerin sonucule bilinemiyorsa da, Devletin çiğnemenen hak ve yararlarının tamir ve telâfisini sağlayacak sonucun elde edilemediği kesin gibi görünüyor. Zaten görüşmenin konusu haklarımızın korunması amacı üzerine değil, birkaç elde edilmesi üzerine kurulmuştu. Sonuçsuz kalması halde onurumuza daha uygunsu da, öte yandan konferansın toplanması nedenlerinin güçlük da üzüntü ve kaygı nedenidir.

Bir söylentiye göre Yüce Devletin Bulgaristan'dan isteği 25 milyon lirayı geçiyormuş. Bulgaristan ise ancak 4 milyon kabul ediyormuş ve bütün görüşmelerin sonucu işte bundan ibaretmiş.

AVUSTURYA'DA HAZIRLIKLAR

Avusturya'nın önemli askerî hazırlıklar yaptığı, son alınan haberlerdendir. Adı geçen Hükümetin bu hazırlıkları bize karşı mı, yoksatan'a karşı mı? İşin bu yönü kesinlikle kestirilemese de, onurunu korumak ve kaynayıp coşan kamuoyunu yatıştırmak amacıyla, herhalde girdiği güç durumdan çıkmak için bir harekette bulunabilmesi güçlü olasılıktır. politik moraldan yararlanıp, daha çok gerginliğe meydan bırakmaksızın haklarımızı olabildiğince güvenceye almak, doğru karar ve akıllılık olacağı inancındayız.

İTALYA DIŞİŞLERİ BAKANININ KONUŞMASI

İtalya Dışişleri Bakanı Mösyö Nitoni, yaptığı son konuşmada Osmanlı Devleti hakkında son derecede içtenlikli sözler söylemiş ve meşrutiyet Hükümetimizin başarılarının sürmesi dileklerini dile getirmiştir.

Adı geçenin bu duygularına bütün Osmanlılar teşekkürlerini sunarlar.

(74) Bu sayıdaki 38 numaralı dipnota bakınız.

BABIÂLÎ'NİN NOTASI(75)

Konferans hakkında Babiâlî'ce ortaya konulan temel maddelere ilişkin devletler arasında görüş alış verişi yapılmaktaysa da, Avusturya Devleti, konferansı kabul etmesini, bazı koşulların önceden Yüce Hükümet ile büyük devletler(76) tarafından kabul edilip onaylanmasına bağladığı ve bu nokta Almanya tarafından da yerinde bulunup benimsendiği için, bu iki devletin muhalefeti ortadan kalkmadıkça, görüş alış verişlerinin kesin bir sonuca varamayacağı ortadadır.

Alınan haberlere göre İngiltere Devleti de, öncelikle Avusturya ile bir uzlaşma zemini bulmamız gerektiğini salık vermekte ve devletlerin onayına bağlanamayacak sorunlarda yardım ve desteğin pek sonuç veremeyeceğini üstü kapalı biçimde belli etmekte imiş.

İRAN'DA DURUMLAR

İran'da diktatörlük Hükümetine karşı savaştan Settar Han'ın taraftar ve destekçilerinin gittikçe çoğalmakta olduğu ve İran'ın kuzeybatı yörelerini tümüyle egemenliği altına aldığı ve Şah'la yaptığı büyük Şah'ın, işin sonunda Rusya'nın korumasına atılıp ülkesinin bir bölümünü Rusya'nın istilâsına bırakacağını ne yazık ki duyuyoruz. Acaba İngiltere gibi çok dayanıklı bir devletin bu konudaki ilgisi dikkate alınıyor mu?

(75) Babiâlî: Bu sayıdaki 60 numaralı dipnota bakınız.

(76) Büyük devletler: İlk sayıdaki 73 numaralı dipnota bakınız.

AÇIK SÜTUNLAR

Simgesi halifelik olan Hazreti Padişah, dünkü gün cuma namazını, alışıldığı gibi kutlu Hamidiye Camiinde kılmışlardır.

*

Hazreti Padişah tarafından, İmparatorluk sınırlarındaki Osmanlı askerlerine, daha önce, Hereke Fabrikası ürünlerinden olan bin tane fanila gönderildiği gibi, bu kez de bin tane armağan edilmiştir.

SAYGIDEĞER ARKADAŞIMIZ "YENİ GAZETE"YE TEŞEKKÜRLERİMİZ

Yararlı yayınlarıyla milletin yararlanan ellerini süsleyen saygıdeğer arkadaşımız "Yeni Gazete"nin gerek gazetemiz ve gerekse yazarları hakkında bolca yazdıkları takdir etme simgesi olan arkadaşça iltifatları, yüce bir özendirme çağrısı olarak algularız. Sözü edilen gazetenin Sayın Müdürü Abdullah Zahidî Bey gibi, dâhice bilgi ürünlerinin edebiyat ve felsefe değerlerinin sermayesini oluşturduğu önde gelen bir edebiyatçının bu özel iltifatına teşekkürler edilir.

*

İstanbul'da yayınlanan saygıdeğer arkadaşlarımız tarafından gazetemizin yayınlanmasından dolayı gösterilen kutlayış ve takdir edişlere, dilimizin tüm özel duruluk ve içtenliğiyle teşekkür eder ve gazetemizle görüş alış verişi yapmak lütfunda bulunmalarını ayrıca dileriz.

*

Meclis'in kutlu açılış gününde, Düyûn-ı Umumiye(77) Hukuk İşleri ve Pul Şubesi memurları, bu büyük millî bayramı yüceltmek için ve uğurlu olsun diye, kalpak giymeye oybirliğiyle karar vermişlerdir.

*(78)

Siverek, 22 Kasım 324(Milâdî 5 Aralık 1908): 320'de(Milâdî 1904) aşiretimizin 120 köyü ve 5000 evi tümüyle yok edilmişti ve aşiretimizin bireyleri toprakları üzerinde kalmışlardı. O zaman yapılan müracatlarımız, dinleyip değerlendiren kulaklara havale dilmedi. Bununla birlikte, şu

(77) Düyûn-ı Umumiye: Sözlük anlamı "genel borçlar" olan bu deyim, Osmanlı Devletinin borçlarına karşılık gösterdiği gelirleri toplamakla görevli yabancı memurların yönetiminde bulunan İstanbul'daki kuruluşun adı olarak kullanılıyordu.

(78) Bu sayıdaki 39 numaralı dipnota bakınız.

yenilenme ve gelişme döneminde Yüce Hükümete karşı isyan eden Milî İbrahim'in izlenip yakalanmasına Hükümetin resmî emriyle görevlendirilmiş ve bu uğurda birçok genç ve can telef edip, bunun ödülü beklenirken, tersine, ne bir askerî ve ne de bir sivil mahkemeden tarafıma tutuklanmayı içeren bir emir bildirilmeksizin, bu kez hain İzzet'in uşaklarından olan Siverek Mutasarrıfı(79) tarafından, Anayasaya ve askerî düzenlemelere aykırı, istibdad dönemini andırır bir işlem olarak kardeşimle birlikte sivil hapis hanede hapsedilmiş bulunuyoruz. Aşiret ise bundan heyecana gelmiştir. Benden yüz çeviren bazı kişilerin kışkırtmalarıyla, birtakımlarının eski dilekçelerine dayanılarak suçlanmamız ve üzerimde resmî askerî giysiler olduğu halde jandarma koğuşunda tutuklanmamız, adalete aykırıdır. Bu nedenle, eski rejimin özel mensuplarından olan Mutasarrıfla birlikte Danıştay'ca yargılanmamıza bakılmak üzere, kendisi ve kardeşimle birlikte Vilâyete aldırılmamıza emir verilmesi ve şeriata aykırı olan, meşrutiyet kanununa da ters düşen bu gibi keyfî işlemlere boyun eğilmemesinin zorunlu ve bundan bazı sakınca ve fenalıkların doğması ise doğal olduğundan, ilerde sorumlu kalmamak üzere gereğinin çabuklaştırılması dlenir.

Karakeçi Aşireti Lideri
Halil

KÜRD:(80) 320 tarihinde Karakeçi aşireti, Milî saldırısıyla hayli zedelenmişti ve son zamanlarda bunlar Milî İbrahim'in ardına düşmekle görevlendirilmişlerdi. Bu bakımdan telgrafın içeriği, dikkat çekicidir. Bundan başka, Sancak Yönetim Meclisi üyelerinden bazı(81) edilmemiş milletvekilleri seçiminin dahi Sancakça oyalanıp engellenmiş olduğu, bazı özel yazılarla bildiriliyor. Bunun Anayasayla ilgili oluş derecesini belirtmek ise gereksizdir. Bu konuda özel bir yazıyla Babıâlf'ye müracaat edildiğinden, konunun yetkisine girdiği makamın ilgisini tekrar çekeriz.

*

"Saadet"(82) gazetesine yazdıkları bazı yazılarından dolayı gazetemizin Başyazarı Ahmed Cemil ve adı geçen gazetenin Müdürü Ahmed Fethi Beyler hakkında eski Dördüncü Ordu Müşîri(83) Zeki Paşa tarafından açılan hakaret davasının duruşma günü, 25 Ekim(Milâdî 7 Kasım) idiyse

(79) Mutasarrıf: Osmanlı döneminde vali ile kaymakam arasında yer alan resmî yönetici. Mutasarrıflar, ilçe ile il arasında yer alıp "sancak" ve "liva" denilen yönetim birimini yönetirlerdi.

(80) "KÜRD"den maksad, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"dir.

(81) Bu sayıdaki 41 numaralı dipnota bakınız.

(82) "Mutluluk" demektir.

(83) İlk sayıdaki 104 numaralı dipnota bakınız.

de, aynı günde Paşa'nın gelmemiş ve vekil de göndermemiş olması nedeniyle, söz konusu duruşma 25 Aralık (Milâdî 7 Ocak) perşembe gününe ertelenmiştir.

*

Paris'te kurulu bulunan Latin ve Slav Birliği Derneği tarafından çekilen aşağıdaki telgrafi "Yeni Gazete" arkadaşımızdan aktarıyoruz:

Paris, 10 Aralık: 56 şubesi ve milyonlarca mensubu bulunan Latin ve Slav Birliği Derneği, tüm Avrupa kamuoyunun kesinlikle Avusturya'ya karşı olduğunu pekiştirir. Dayanıklılıkla muhalefet ediniz. Hiç boyun eğmeyiniz. Destek göstermeyiniz. Bohemya, Macaristan, Hırvatistan, Bokovin(84) ve Bosna'da yakında isyanlar başgösterecektir. Osmanlı Hükümeti, Sırbistan ve Karadağ'la ittifak yapmalıdır. Böyle bir ittifak Rusya'nın ilgi ve desteğini kazanacaktır. İtalya Hükümeti Avusturya'dan ayrılmış, onu yüzüstü bırakmıştır. Avusturya Hükümetinin Osmanlı boykotuna mutlaka boyun eğeceği kuşkusuzdur. Avusturya'ya karşı süren Osmanlı boykotu, dünyanın her tarafında şiddetle alkışlanmıştır. Avusturya gizli memurları, Arnavudları ayaklanmaya kışkırtmaktadırlar.

..... Adı geçen Derneğin hakkımızdaki bu içtenlikli özel duygularına teşekkürler ederiz. Avusturya gizli memurlarının meydana gelen kışkırtmalarının ise, Osmanlı toprağının yüceliğinin temiz bir ürünü olan Arnavud gibi bir soylu halka karşı zerre kadar etki ve önem taşımayacağı da kesinlikle kuşkusuzdur.

*

Fırat ve Dicle ırmaklarının akıp giden gümüş renkli iki kolları arasında bulunan bereketli bölge Mezopotamya'daki(85) değişik gezgin aşiretlerin yerleşik duruma getirilmeleri, Osmanlı Hükümetinin gücünün bu ova sakinlerine duyurulup anlatılmasıyla ilgili olarak gereken yerlerde karakollar yapılması ve bu yörelere göçmenlerin ikamet ettirilmesi ve gezgin Arapların tarım ve toprak işletmeye alıştırmaları konusunda gereken önlemlerin alınması, İçişleri Bakanlığına duyurulmuştur.

(84) Bu, Hırvatistan'ın kuzeydoğusunda yer alan Bokovar bölgesi olabilir.

(85) Mezopotamya: İlk sayıdaki 88 numaralı dipnota bakınız.

İÇ HABERLER

Meclis, bu Aralığın dördüncü(Milâdî 17 Aralık) perşembe günü, Adliye Bakanlığında bulunan özel dairede bizzat Hazreti Padişah tarafından açılacaktır.

*

Avusturya mallarına karşı açılan ekonomik savaşın en büyük hizmetçileri olan hamiyetli hammallarımızın gerçekleşen direngeliklerini takdir etmek için, Dolmabahçe yöresinde ikamet eden bazı halk özgürlükçüleri tarafından toplanan 1059 kuruşla bir saat satın alınarak, İstanbul gümrüğü hammallarının onbaşı Ali Ağa'ya armağan edilmiştir.

*

İki ülke arasındaki ilişkileri geliştirip genişletmek maksadıyla, bu kez Paris'te Osmanlı-Fransız Komitesi adıyla bir kurul oluşturulmuştur.

*

Anadolu'da zahiresizlikten dolayı, 25 bin lirası Sivas, 30 bin lirası Erzurum, 12 bin lirası Konya illerine ve kalan tutarları da diğer illere dağıtılmak binlıkşadı olunmuştur.

İSTANBUL MİLLETVEKİLLERİ

Osmanlıların gasbedilmiş özgürlüklerini yorgunluk kabul etmez fedakârca bir çabayla elde eden ve bütün özgürlük özleyicilerini her yönden minnettar eden saygıdeğer Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin İstanbul milletvekilliğine aday gösterdiği zatların namus ve millî hamiyetlerine güvendiğimiz için, biz de, aşağıda adlarını yazarak seçilmeleri gereğini muazzam Osmanlı ümmetinin takdir edici dikkatine arz ediyoruz:

Ahmed Rıza Bey, Manyasîzade Refik Bey, Hoca Mustafa Âsım Efendi, Ahmed Nesimî Bey, Hüseyin Cahid Bey, Kostantin Kostantinidî Efendi, Pandelaki Fozmidî Efendi, Halaciyan Efendi, Zehrab Efendi, Vantali Feracî Efendi.

*

Uşkodra Valisi Safiyeddin Bey'in memurluğunu sürdürmesi sakıncalara yol açtığından, azledilip yerine Siroz Kumandanı Ferîk(86) Fahri Paşa'nın atanması için daha önce Sadrazamlık(87) makamından izin istenmiş idiye

(86) Ferîk: Osmanlı döneminde korgenerale "birinci ferîk", tümgenerale de "ikinci ferîk" denirdi. Burada hangisinin kastedildiği bilinmemektedir. "Ferîk" sözcüğü o zamanki bir askerî terim olduğu için, çeviride aynen kullanıldı.

(87) Sadrazamlık: Osmanlı Başbakanlığı. "Sadaret" de denirdi. Terim olduğu için Türkçeye çevrilmeden kullanıldı.

de, Sadrazamlıkça uygun görülmemiştir. Bu kez Manastır Valisi Hıfzı Paşa'nın görevden alınıp, sözü edilen Kumandanın Manastır valiliğine atanması önerilerek bu konuda izin istenmiştir.

Fahri Paşa, parlak ve soylu bir hanedanın soylu bir evlâdıdır ve kutsal askerlik görevinin yüceliğine gönül vermiştir; kıdemli ve çalışkandır. Bu nedenle, ilgili yetkili makamın bu konudaki doğru seçimi, takdir ve teşekkürü değer.

*

Asker alma kanun tasarısı özel komisyonun eli altında bulunup incelendiğinden, medreselerde okuyan öğrencileranlar
..... verilmiştir.

*

Günümüzde Batıtrablus'ta(88) tutuklu bulunan Bedirhanîlerden Ali Şamil Paşa ile Abdürrezzak Bey'den başkalarının tahliyeleri için İçişleri Bakanlığında emir verildiği haber alınmıştır.

*

Eğitim Bakanı Hakkı Beyefendi'nin Roma elçiliğine atanacakları söyleniyor.

*

Diyarbakir eski Valisi Halid Bey'e 6000 kuruş azledilme maaşı bağlanmıştır.

*

"Yeni Gazete" den:

Kahire, 22 Kasım 324(Milâdî 8 Aralık 1908): Aralığın 1'i yani Milâdî Aralığın 4. günü, yeni Türkiya'nın(89) içten dostu olan İngiltere Kralı Edward hazretlerinin babası Prens Albert ile bacısı Prenses Alice His'in vefat tarihine rastlaması ve İngiltere, Almanya, Rusya krallık hanedanlarının ortak matem günü olması nedeniyle, Meclis'imizin açılış töreninin nezaket ve saygı için ertesi güne bırakılması, yüce görüşünüze bağlıdır.

Osmanlı Özgürlükçüleri Kulübü

*

Avrupa'dan dönen Yunan Kralı, Yüce Saltanatın Atina Elçisini kabul edip uzun süre görüşmüş ve meşrutiyet yönetimimiz hakkında özel olarak takdir ve dileklerini bildirmiştir.

(88) Bu sayıdaki 47 numaralı dipnota bakınız.

(89) İlk sayıdaki 84 numaralı dipnota bakınız.

*

Kanunları Değiştirme Komisyonu, ceza kanunu değişikliklerini tamamlayarak, tasarısını Meclis'te okunmak üzere Adalet Bakanlığına vermiş ve bu tasarıda, Anayasaya karşı olanların idam cezasıyla cezalandırılmaları kararlaştırılmıştır.

*

İçişleri Bakanı Paşa hazretleri, İstanbul'da yayınlanan bütün gazetelerde işçilerine ilişkin gösterilen

*

Bulgaristan Prensliği, daha önce askerliğe alınmaları için emir verdiği yeni erleri şimdilik askerliğe almaktan vazgeçmiştir.

*

Hille, Kerbelâ ve Ba'kuba ile Bağdad arasında otomobil arabaları işletme imtiyazı istenmiştir.

*

Dersim Murahhas Vekili,(90) oralarda Ermenilere saldırı yapıldığı konusunda yayılan söylentileri telgrafla resmen yalanlamıştır.

*

Ermeni gazeteleri, Anadolu illeri teftiş üyelerinden Eşnak Dirak Efendi'nin geçmiş durumlarından memnun olmadıklarından, yerine mutlaka diğer uygun bir zatın atanmasını istemektedirler.

DUYURU

Derneğimizin Hukuk Danışmanı Haydarîzade Davud Efendi, Kürd halkının mahkemelerdeki meşru davalarını ücretsiz olarak takibetmek gibi bir ulusal hamiyet göstermekte olduğundan, Kürd kardeşlerimizin meşru haklarıyla ilgili davaları olduğunda, adı geçen Efendi'nin Sirkeci'de Musul Hanı'ndaki 25 ve 26 numaralı yazıhanesine müracaatlarını salık veririz.

(90) Murahhas Vekil: Herhangi bir konuda kendisine temsil yetkisi verilen kimse, delege. Belki burada maksat müfettiştir.

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sisi: 1326-1324

Numro 3 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

Meb'usan Dairesi(1)

Dersaadet

Merkez Matbaası

(1) Meb'usan Dairesi: Milletvekilleri Dairesi, Meclis binası.

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdîr
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik

*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur

*
Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil

*
Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır

*
Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz

*
İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 3 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimaî gazetedir * Cild 1

MİLLETİN İD-İ EKBER-İ HÜRRİYETİ

Bizans'ın sath-ı harabazar-ı istibdadında mücahidîn-i ahrar-ı milletin te'sîs ettiği –bugünkü– mebnâ-yı muazzam-ı meşrutiyetimiz, celâdet-i haydarpesend-i Osmaniye'nin bir âbide-i zîihtişam-ı muzafferiyâtı, tarihçe-i şûûn-ı siyasiyemizin sername-i tebcîl-i mubahâtıdır. Hayat-ı kavmiyemizin şu yedinci asr-ı medîd-i mevcudiyetine kadar teselsül eden vakayi' ve inkılâbât-ı gûna gûnunda, bu sûr-ı pürsürûr-ı millîmizin şa'saa-ı emsaline kat'iyen tesadüf olunamaz. Mâcera-yı ahval-ı tarihiyemizin birçok nikat-ı muhtelifesi, birer kanlı levhadır. Tarih-i millî-yi Osmanî, bugünle ebediyyen iftihar edecektir! Neyyir-i hayyiresaz hürriyetin –asırlardan beri– mağrib-i zalam-ı makhûru olan paytaht-ı hükümrânîmiz, bugün erişmiş tekâmül-ı hürriyetin matla'-ı ihtizaz-ı envarı, şemîm-i medeniyetin cilvegâh-ı füyûz-ı kudsiyetnisarı olmakla bahtyardır.

(2) Li gora tarîxa Milâdî 19 Kanûna Pêşîn 1908(Milâdî tarihe göre 19 Aralık 1908).

Kânunievvelin şu dördüncü gününün subh-ı nevîn-i işrakını, şimdiye kadar zehrab-ı hûn'âlûd-ı esaretle talhkâm olan bütün kavm-i necîb-i Osmanî bir hiss-i iştîyak-ı teheyüç ve hürmetle istikbal etti. Şehrin züvvar ve müsafirîn-i kiramıyla beraber yüz binlerce insanların sokaklar istîfab edemiyor. Eydî-i tekrîmâtını rayât-ı celâdet'âyât-ı Osmanî ile tezyîn eden efvac-ı ahrarın neşayid-i tes'îd-i îd-i ekberi, hey'et-i ictimaiyenin gülbang-i sürûr-ı samianevazı, ufukların gûş-ı iştîyaksükûn-ı me'nûsuna aksediyor. Şehir bir gulgula-ı hay-huy şetaratıyla yeniden canlanıyor. Padişah milletine, millet hükümdar-ı cedîd-i hürriyetşiarına –bir emniyet-i mütekebile ile– kavuşuyor. Evet, itiraf ederiz ki bugün, Sultan Hamid efendimizin mebdeen tarih-i cülûsüdür. Şimdiye kadar millet ona bir hükümdar-ı meşru nazarıyla bakmadı, bakamazdı. Fakat bugün her tarafta atılan yüz birer pare topların tarraka-ı şehametmeşhûnu, cülûs-ı hakikî-i hümayûnu tecdîden ilân, milletin berat-ı kat'î-i hâkimiyetinin merasim-i şeref-i istihsalini bütün cihan-ı medeniyete tebşîr ediyor. O berat-ı mübeccelin mebnâ-yı mealî-i hâkimiyetine riayet olundukça, peygûlegüzîn-i hiras-ü tevahhüş olan o kirli, menfûr taht-ı sabık-ı saltanata bedel, Padişahımızın bugünden itibaren serîr-i muazzez-i hükümranîsi milletin bâlâ-yı ser-i ihtîşâmı olacaktır!

O vükelâ-yı ümmet-i muazzama, millet otuz üç sene evvelki vekillerini bugünkü alkışlarla, bu kadar samimiyetle istikbal etmemişti. Çünkü esir olduğunun farkında değildi o gün. Bugüne nisbetle pek sönüktü. Fakat otuz üç senelik fecayi' ve mezalimin feyz-i amîm-i îkazıyla, bugün her ferd bir kahraman-ı fedakâr-ı hürriyettir. Şimdiye kadar alet-i tahrib ve fecayi' olmakla kadr-ı bâlâterîn-i satveti tezyîf edilen süngülerimiz, kılıçlarımız, silâh-ı mehabetimiz, bütün ordularımız, bundan sonra –her mâna-yı hakikî-i kudsiyetiyle– îfa-yı vazîfe edecek, bütün âmâl-ı sahîfeyi zîrpa-yı izmihlalde ezecektir.

İşte geçen meb'uslarımızın mahrum-ı müzaheret-i olduğu bu kuvvetler, Osmanlıların kitle-i azamet-i ittihadı, bugün tahtgeh-i nevîn-i kemalâtınızın(3) nigeşban-ı i'tilâ-yı hâkimiyeti, harita-ı ikbal-ı milletin en mutî' ve en şiddetli bir kuvvetuzzahr-ı nâzımındır!

Mesaî-i mücahidaneleri, artık cihan-ı medeniyete pek büyük bir kavm-i necîb olmak üzere kendimizi göstereceğine kâfi ve kâfil olduğuna rabt-ı kanaat eden Kürd Kulübü namına tuhfe-i şükran ve tebrikâtımızı takdîm ederiz.

Ahmed Cemil

(3) Doğrusu "erdemlerimizin" demek olan "kemalâtınızın" olmalı.

KÜRDÇEYE DAİR

Kürdler ahlak-ı fâzılaca anâsır-ı saire-i Osmaniye'ye müsavî ve belki faik oldukları halde, medeniyet ve medeniyetin üssül' esasını teşkil eden maarifçe anlardan pek dîn bir mevkide bulunuyorlar. Evveleminde anâsır-ı gayr-i Müslimedden Rumlar, Ermeniler, Bulgarlar vesairenin kendilerine mahsus mektepleri, müdevven eserleri, tarihleri, hâsılı, hayli yükselmiş bir seviye-i irfanları var ve bu nokta-ı nazardan Türk unsuruna bazı hususatça ve faraza tedrisât ve muamelât-ı ticariye ve sanayi-i âdiyece ihraz-ı galebe ediyorlar.

Kürd kavminin anâsır-ı saire-i Müslime arasındaki vaz-ü mevki-i medenîsine gelince, bu da maatteessüf pek dündür. Faraza Arablar, kâffe-i Müslimîn için bâis-i selâmet-i dareyn olan Kur'an-ı azîmüşşan bu lisan-ı ulviyetbeyanda nâzil olduğu ve bütün ehl-i îman bu lisan-ı kudsînin telkîynâtı sayesinde rah-ı hakîkate sâlik olduklarından ve zaten hârîka-ı i'caz ve belâğatıyla ma'rûf olduğu halde, kelime-i hak ve vahdaniyetin bu lisanda intişarı ve Arab-ü Acem, Müslim-ü gayr-i Müslim yüz milyonlarca halkın, münteha-yı âmâl-ü makasîdî ve sebep-i evvel-ü ahir-i vücud-ü saadeti olan kelime-i şehadeti bu lisan ile telâffuz ve îrad etmekte bulunması hasebiyle, bu kavmin müntesibleri ötedenberi nasîbe-i ulûm-ü maariften binnisbe daha ziyade hissemend bulduklarından, tabî'dir ki elyevm memalik-i Osmaniye dahilinde bulunan akvam-ı Arabiye diğer akvama nazaran daha ziyade ilm-ü ma'rîfet ile ülfet peyda etmişlerdir. Bu mezîyet ve imtiyaz ile beraber yine geride kalmış akvam ve kabail-i Arabiye var ise, bu kusur lisanın dehasına değil, bu lisan müntesiblerine ve daha sair bazı ahval ve müessirâta atfedilmek lâzım gelir. Bu sebeble Kürdlerle Arabları mukayese, bahsimizin haricindedir.

Diğer akvam-ı Osmaniye'den Türkler, lisan-ı resmiye ve makâtibe ve sair kuva-yı hükûmete malik olduklarından, bittabî' ulûm ve fûnûnda Kürdlere veya Arnavudlara ve Lâzlara ve Çerkeslere nazaran hayli terakkî etmişlerdir.

Esasen tedkîk olunsa görülür ki memalik-i Osmaniye'nin anâsır-ı İslâmiyesi miyanında Arablar ve Türklerden mâadası, lisan-ı müdevvene, kitaba, edebiyata malik değildirler. Bir Çerkes, bir Lâz, bir Kürd, bir Arnavud ulûm ve fûnûn-ı mütenevvia tahsîl hevesinde bulunursa, —ecnebî lisanlarından sarf-ı nazar— ya Arabça ya Türkçe bilmek ve hadîka-ı vesîa-ı ma'rîfete mutlaka bu iki kapudan girmek mecburiyetindedir. Bu mecburiyet ve emr-i tahsîlde iktihâm edilen bir fazla külfet ile beraber, ta'dad ettiğimiz anâsır mensubîni arasında cidden şâyan-ı takdir büyük adamlar yetişmiştir.

Lisan, herkesin malûmu olduğu vechile, bir alet-i vusûldür; ulûm ve fûnûna, terakkî ve medeniyete kavuşmak için bir vasıta. Bu alet-i vasıtadan mahrumiyet, diğer alât ve vesait müracaat lüzumunu tahmîl

etmekte ve bu ise pek kısa olan menzîl-i hayatta insanı yolundan alıkoymaktadır. Lisan-ı tahrîrî, âsâr-ü müellefât-ı müdevvenesi olmayan bir kavim, nâtıkadan mahrum bir ebkendir. Devr-i sabık, milîl-i gayr-i Müslimenin kâffesinde kuvve-i nâtıkasını keskinletecek pek çok müsaadât-ü teşvikat ibraz ettiği halde, kendinden bir cüz-i lâyenfek olan anâsır-ı Müslime için maatteessüf kat-ı zeban gibi asla lâyük olmadıkları bir ceza-yı elîm tertib eylemiş idi.

Maktûullisan, lisansızlığı nisbetinde mahrum-ı terakkî olan akvam-ı Osmaniye'den biri ise Kürdler idi. Kürdlerin sarf ve nahvi yok, Kürdlerin matbaası, âsâr-ı matbûası yok, Kürdler edebiyattan, ulûm-ü fûnûndan ve bunlara tebean âsâr-ı ilmiye ve sanaiyeden mahrum. Bu hal ile bir kavim nasıl terakkî edebilir? Böyle bir mühim kitle-i Osmaniye'nin hüceyre-i dimağiyesindeki hassa-ı nutkiye kör bir zulmün tazyikiyle paslanırsa, Osmanlılığın bundan ne kadar müteessir ve mutazzırır olacağını beyana hacet var mı? Kürdler, Arnavudlar vesaire ne kadar mütedennî, ne kadar lisansız, edebiyatsız, fensiz, ma'rifetsiz kalırlarsa, Devlet-i Osmaniye de o nisbette müteellim olur. Kuvvet ve satvet ma'rifettedir. Ma'rifet ise lisan ile kaimdir.

Osmanlılığın en mühim bir direğini teşkil eden Kürd kavmi böyle paslı, çürük kalırsa, üzerine ittikâ eden Osmanlılık da maazallah münhedim olur. Kürdleri, Lâzları, Arnavudları Türkleştirmek veya Arablaştırmak gibi bir lüzum ve mütalâa vârid-ı hâtır olabilirse de, cihan cihan olalı bir kavmin böyle lisanını kökünden istîsal edecek henüz hiç bir usul –ne kadar zalimane ve kahharane olursa olsun– keşfedilememiş olduğundan, böyle bir teşebbüs, abesle iştigaldan başka bir şey-i müfid olamaz. Ne hacet, cehaletin en kesîf devresinde bile memalik-i Osmaniye'deki milletlerin hiç biri mevcudiyet ve hüviyetini zayı' edemedi. Kürdçe binlerce seneden beri bu hal üzre devam edip gidiyor. Ne İranîler, ne Romalılar, ne Arablar, ne Tatarlar, ne Türkler zamanında bu lisan zıvanpezîr olamamış ve bilakis bununla mütekellim olanlar, yevmen feyevmen etraf-ı erbaaya daha büyük bir istîdad-ı istîlâcûyane ile yayılmıştır. Demek istiyorum ki bir lisan sarf-ü nahve, lugat-ü kamûsa malik olmasa dahi muhafaza-ı mevcudiyet eder.

Şimdi, faraza bir Kürd çocuğunu ele alalım. Bu adamın köyünde lisan-ı maderzadından başka bir şey konuşulmuyor. O köyde bir Türk mektebi küşad eder ve sonra çocuğu derece derece hep Türkçe tahsîl ile ileriye götürsek, vâkıa o çocuk sonradan yine adam olur; zekâsı varsa, mertebe-i kemali dahi bulur. Fakat herhalde sinîn-i kıymetdar-ı ömründen birkaçını, vasıta-ı vusûl-ı ulûm olan tahsîl-i lisan uğrunda izaa etmiş olur. Bu Kürd, kendi lisanında ulûm-ü fûnûn-ı mutenevviaya dair eserler bulsa, Kürdçe icra-yı tedrisât edilir bir mektebe devam etse, şübhe yoktur ki daha çabuk yetişir, tahsîli daha tamam olur ve aile-i Osmaniye'nin daha kıymetdar bir cüz'ü olur.

Onun için, Kürd vatandaşlarıma, her şeyden evvel muntazam bir lisan sahibi olmalarını kemal-i ehemmiyetle tavsiye eylerim. Evvelâ bu lisanın bir sarf-ü nahvi, bir lügatı yapılsın. Ondan sonra Kürd kavminin bir tarihi kaleme alınsın. Daha sonra, ne kadar müteferrik ve gayr-i mektub eş'ar ve âsâr-ı edebiye var ise, cümlesi zabt-ü tedvîn olunsun. Lisanın temeli bu suretle vaz'olunduktan sonra, şehbal-ı terakkî ve tealî bize kemal-i tehalükle cenah-ı âtîfetini küşad kılar.

Elhasıl, selâmet-i milletin birinci esası maariftir. Maarifin ise miftahı lisanıdır. Medeniyetin kapusu ise bu miftah ile açılır. Erbab-ı himmet ve iktidarımıza, bu nokta-ı mühimmeyi şimdiden derpîş eylemelerini rica ederim.

Baban: İsmail Hakkı

HAL-İ HAZIR-I SİYASÎ

Düvel-i muazzama kâffeten, sulh-ü müsalemet-i umumiyenin muhafazası azm-i kavîsinde buldukları ve bunu ihlâl müeddî olacak ihtilâfâtı tevsîa meydan bırakmaksızın fasl-ü hasm için her gûna suver-i te'lifîyeye müracaat edegeldikleri cihetle, mesail-i mütekevvine-i haziranın da sefk-i dimaı mucib olmayacak bir şekl-ü surete rabıtta ümid, esasen pek kavîdir. Ancak müstakil her devlet, sulh-ü müsalemetin devamını hukuk-ı meşruasının tamamî-i mahfuziyette(4) arayacağından, bu hukuka riayet, ve hukuku ihlâl olunmuş ise ta'mîr ve telâfisine müessiren delâlet olunmak şartlarıyla diğer devletlerin âmâl-ı müsalemetperverîsine ittiba' ve kendi kuvve-i müsellâhasına müracaattan muvakkaten ittika eyler.

İmdi, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye dahi, Avusturya Hükûmetiyle Bulgaristan Emareti tarafından düçar olduğu tecavüze karşı hukuk-ı meşruasının muhafazası hususunda bu suretle hareket, yani Avrupa'nın nasfet ve hakkaniyetine müracaatla beraber, kuvve-i müsellâhasının istikmaline mübaderet eylemiştir. Babîâlî'nin şu suret-i hareket-i hasafetşiarîsi kabinetolarca ziyadesiyle takdir, ve tahattiyât-ı vâkıanın hakk-ü ahde muğayereti teslim olunmuş ve tecavüz-i vâkî'den bihakkın müteneffir olan Avrupa hissiyât-ı umumiyesi de hükûmet-i meşrutamızın meslek-i siyasîsine ma'nen kuvvetuzzahr olmasıyla, için, silâha müracaata mecburiyet görülmeksizin diploması tarîkiyle tesviyepézîr ümidi bu suretle kesb-i kuvvet eylemiştir.

Şu kadar ki, Avrupa siyaset-i hazırasında henüz müstakar bir meslek, ve hakkımızda hâsıl olan hissiyât-ı umumiye-i ihlassıaranenin ufak bir hadise ile mütebeddil olamayacağını tekeffüle de medar-ı hüccet bir mümessik

(4) Doğrusu "korunmasında" demek olan "mahfuziyetinde" olmalıdır.

olmadığından, bize müsaid görünen şu hal ve mevkinden bil'istifade, mesail-i mütehadisenin mümkün olduğu mertebe hallinde iltizam-ı sür'at edilmesi ve bu suretle gavail-i hariciyeden bilküllüye âzâde olduğumuz halde, ıslahât-ı dahiliye ve tekemmülât-ı idaremize hasr-ı mesâf olunması, idare-i meşrutamızın selâmet-ü muvaffakiyeti namına temennâ olunur. Zira iş uzadıkça, Avrupa saha-ı siyasîyât ve efkâr-ü hissiyâtında dürlü dürlü tahavvülâtın, ve kabinetolar arasında enva-ı istirkabât ve müşkilâtın zuhuru melhûz, ve şu halde Devletçe te'mîn olunacak netice meşkûk kalır.

Siyasîyatta en büyük istifade, hasmın veya rakîbin mağlubiyet-i ma'neviye zamanını keşifte ve o zamanı fevt etmemektedir. Bugün Avusturya ve Bulgaristan'ın bu derece nefret-i âmmeye bâdî ve kendilerince enva-ı müşkilâtı dâif olan mevki-i müşkilden kurtulmağa harîs ve meyyal olduğuna şübhe yoktur. Harben veya i'tilâfen bizce istihsal olunabilecek gaye-i menfaatın ne olacağı keşf-ü tahmin edilerek, i'tilâfen tesviye-i maslahat evlâ bitarîk görüldüğü takdirde, bu mağlubiyet-i ma'neviye ve nihânî tehalük-i i'tilâfiyeyi istihkar etmemek, büyük bir kaide-i i'tidal ve hikmettir.

Ez an ki z'to tersed, biters ey hakîm
ve ger ba çihar sed berayî be ceng

Nebînî ke çun gurbe âciz şevad
berared be çengali çeşmi peleng(5)

Seyfullah

TELHÎSİ- SİYASÎ

–Mâba'd–

icrasına kalkışmışlar ve Rusya-İngiltere i'tilâf-ı ahîrinin İran'a müteallik kısmından, yani memalik-i İraniye'nin şemalen Rusya ve cenuben İngiltere nüfûz-ı siyasîsine tabiiyetini mübeyyin olan mevaddından Devletçe reğafül ve teâmî edildiği görülmekte bulunmuş idi. İran'ın tamamîyet-i mülkiyesini şu vechile zımnen zâmın olan ve hükûmet-i mezkûre ile bu ana değîn çıkan kâffe-i ihtilâfâtımızda birer mütevassıt sıfatıyla işe müdahale etmiş bulunan bu iki hükûmetin, İran'a bir üçüncü devletin tecavüzüne kat'iyen müsaade

(5) Farsça olan bu şiirin Türkçe çevirisi şöyledir:

Senden korkandan kork, ey bilgin kişi
velev ki yanında savaşa dört yüz kişi

Görmüyor musun, çaresiz kalınca kedi
pençesiyle çıkarır kaplanın gözünü

etmeyecekleri, şu taahhüdât-ı mütekabileleriyle de mütezahir ve harekât-ı vâkıa-ı askeriyemize er-geç hükûmeteyn-i müşariün'ileyhima canibinden müdahale ve i'tiraz vukuu emr-i bâhir olduğu halde, maksadsız ve neticesiz olan şu harekât-ı askeriyenin celbedeceği müdahalât ve anın husûle getirmekten hâlî kalmayacağı te'sîrât ile, hududun lehimizde mümkünül'istihsal olan tashîhi keyfiyeti dahi kesb-i muşkilât ediyordu.

Memalik-i Osmaniye'nin dairen mâdar vaz'iyet-i siyasiyesi, mücmelen beyan ve tasvîr olunan şu minval üzere idi.

Şerait-i fahişe tahtinde imtiyazı istihsal edilen Bağdad hatt-ı kebîri ile bir kat daha kesb-i vüs'at ve kuvvet eden Alman nüfûz-ı iktisadîsi, memalikimizi kalbgâhından cerîhadar ve bütûn kuva-yı hayatiye-i menabiiimizi haleldar etmekte idi. Almanların memalikimizde ihraz eyledikleri şu tefevvük-i iktisadînin İngiliz ve Fransız menafi-i ticariyesi üzerinde husûle getirdiği te'sîrâtla Devlet-i Aliyye, daimî bir rekabet-i menafi' dağdağasına ve telâfî-i mâfat dâiyesine ma'ruz kalmasıyla, şu hal dahi ayrıca münasebât-ı siyasiyemize su-i te'sîr îras ediyor idi. Almanya'nın memleketimizde bissühûle nail olduğu istifadeyi kendilerinden dirîğ etmek yüzünden İngiliz ve Fransız dostluğunu son senelerde büsbütün gaybetmiş olduğumuz gibi, devletlerin enya-ı tahakkümât ve tehdidâtla cerr-i menfaata koyulup, hukuk-ı düvel kavaidini hakkımızda bilküllüye feramûş edercesine naşînde hareketler ve istiklâlimize muğayır teklifler vukua getirildiği dahi görülmekte idi.

Bu vâdîde daha ziyade ıtınab-ı bahse lüzum görülmeyerek şu kadar denmekle iktifa olunur: Bütûn memalik-i Osmaniye, gûya bunların menafi' ve matamı-ı mahsusalarına ezelden bir saha, ve Devlet ise taht-i tahakkümlerinde âmâl-ı menfaatperestanelerine bir bazîçedir. Hatta iş o dereceye gelmiş idi ki, Devlet bir yerden bir şey mübayaa etse, diğeri, "bunu andan aldınız, bizden de bir şey almalısınız" demek mertebesinde küstahlık gösterilir ve en nâcîz bir menfaat-ı ticariye için donanma ile tehdiide varılır idi.(6) Garibdir ki tehdid ile cerr-i menfaatta ileri gidenler, en ziyade istifade eden ve hürmet görenler idi.

Devletlerin umûr-ı dahiliyemize müdahaleleri su-i emsala istinaddan ibaret olmasıyla, tebaalarının uhûd-ı atîka mucibince haiz oldukları imtiyazât-ı mahdûdenin daire-i şümûlü, bu suretle peyderpey fuzûlen tevessü' ve müteamilen teessüs etmekte, ve ecanibe taalluk eden ahval ve hususâtta istiklâl-i idare gereği gibi tekayyüd ve mahiyet-i asliyesi ecanibe bir muamele-i teshîle-i lütufşiariden ibaret bulunan uhûd-ı atîka ahkâmı gündün güne zararımıza ihkâm ve teşyîd edilmekte idi.

(6) Bu cümlede "diğeri" özne olduğu halde, her nedense edilgen fiiller kullanılmıştır. Kanımızca doğrusu, "demek" ve "gösterir" ve "varır idi" biçimlerindeki etken fiiller olmalıdır.

Uhûd-ı atfkanın ref'-ü ilgası, ancak umûr-ı dahiliyemizde bir hal-i intizamın vücuduna ve adaletin neşr-ü tevzîne ve masûniyet-i şahsiyenin te'mînine vâbeste olup, halbuki idare-i dahiliye her tarafça müzebeze ve emniyet-i şahsiye muhtell ve müsavat-ı hukuk mefkud bulunduğundan, ecnebîlere âdeta hükûmet içinde hükûmet himayesini te'mîn eden uhûd-ı mezkûre ahkâmı bu sebeplerle gittikçe teyyüd ve teekküd etmekte idi. Filhakîka ancak bu sayede ecnebîler, mermalik-i Osamniye'de mal ve canlarından emin olarak ikamet edebilmekte idiler. Eâzım-ı vükelâ-yı Devletten, ahrete rihlet etmiş bir pîr-i salhurde, bir gün şunun bunun evine girilip taharriyât ve enva-ı iz'acâtın icra olduğuna dair söz cereyan ettiği sırada, "biz bu hal ile nasıl uhûd-ı atfkanı ilga edebileceğiz? Bunun değil ecnebîlere, bu gidişle bizlere de tatbîki maatteessüf temennâ olunur" diyerek izhar-ı teessüf ve teessür etmiş idi. Bir mahalde tebaa-ı Devlet hakkında enva-ı tazyîkat ve tahdîdât reva görülür iken, yine o mahalde bir ecnebî himayesini kerhen kabule mecbur oldukları da vâki' idi.

Makalemiz, Kanun-ı Esasî ilân olduğu zaman Devletin dahilen ve haricen ne vaz' ve mevkide olduğunu hakikat dairesinde mümkün mertebe tasavvur(7) ve beyan maksadına ma'tûf olmasıyla, bir nebze de umûr-ı idare-i dahiliyenin suret-i cereyanından bahsetmek lâzım gelmiştir. Evvelâ paytaht-ı Saltanat-ı Seniyyedeki ahvalı tasvîr edelim:

Bilcümle şubât-ı idare, birtakım zînüfuz ve mütegalibelerin makasid-ı menfaatperestanesine hâdim olmaktan başka bir şeye yaramaz bir hale gelmişti. Her şey çığırından çıkmış ve her vazîfe-i mes'ule sahibi başka bir işle meşgul olmakta bulunmuş; ve meselâ, bir dairenin nâzır-ı mes'ulü, haftada bir gün bile dairesine gelip erbab-ı mesalîhla iş görmeğe vakti kalmayacak derecede başka işlerle meşgul edilmiş; mes'ul nezretler var iken anın fevkında komisyonlar teşkil kılınmış; malme'murlarının merci'leri tenevvü' etmiş; hiç bir yerde vazaif ve mes'uliyet-i müteselsile kaidesi kalmamış; Babîâlî, en ufak bir me'muru azle iktidardan mahrum, ve makam-ı icra en âdî bir mürtekinin tehdidâtına ma'ruz birağılmış; hulasa, bütün devair bir Herc-ü merc içinde kalmış idi. Me'murlar intihabında merciiyete riayet edilmediği gibi, menafi-i Devleti menfaat-ı şahsiyeye tercih edecek ve doğrusu te'sîr-i nüfûza vicdan kaptırmayacak öyle metîn bir merci' de görülmüyordu. Vali ve mutasarrıflar alel'ekser şunun bunun sevk-i delâletiyile usulsüz ta'yîn olunmakta ve bîkesler, enva-ı mezaşım ve hakarete dâçar olduktan sonra, emellerine vusûl için nihayetül'emr idlal ve tecrîm edilmekte idi. Bu zavallılar gittikleri yerde paydar olamayarak, birer suretle me'muriyetleri ellerinden alınır, ve isbat-ı sadakat-ü hamiyet etmek isteyenler birer iftira ile nefy-ü tağrîb kılınır idi.

Mâba'dı var
Süleymaniye Seyfullah

(7) Doğrusu "tasvîr" olmalıdır.

HATIRA-I DİYANET

Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Meb'usana Hitabı

Ya eyyuhel'meb'usûn, inneukum meb'usûne li yevmin azîm(8)

Ey meb'usan-ı ahâlî, hukukullah ta'bîr olunan menafi-i umumiyyeyi bostan-ı medeniyette, Meb'us-ı İlâhî'nin aynülhayat şeriatıyla iska ediniz;(9) tâ ki medeniyetimiz bu hayat ile gençliğini ebedîleştirsın ve adalet-i ilâhiye de hakkıyla tezahür etsin. Zira adalet-i ilâhiye, arş-ı şeriatla tecellî ediyor. Oradan nâzil olan ahkâmı dustûrul'amel yapınız; tâ ki hukukullahta izinsiz tasarruf lâzım gelmesin. Sahib-i hakkın izni olmasa, tasarruf caiz olmaz. İnsanlar hür oldular; lâkin yine ibadullahtırlar.

İstibdad denilen dîv-i derendenin pençe-i gaddarında hanım-ı hatime-i edyan sükût ile ibka edilmiş idi. Şimdi ilbe,(10) taht-ı medeniyette oturan ve efkâr-ı umumî(11) denilen Sülayman-ı meşrutyetin engüşt-i mübarekine, her hassiyet-i teshîre malik niğîn-i şeriat-ı garra lâik görülecek. Evet, bunu lâik görünüz, fi'len de tebrik ve inkıyad ediniz. Bırakmayınız meşrutiyetin yed-i âdilânesine yakışan o seyfullah-ı beyzaya istibdadın pis pençesi ilişsin ve ağrazına vesîle ederek o mübareki lekedar etmesin.

Milyonlarca dâhîlerin nusûs-ı katıadan istiharcıyla şecere-i Tûba gibi teşaiüb etmiş ve siyaseten ve meslahaten hangisinin kangı me'selesine temessük caiz bulunmuş "ve lâ ratbe ve lâ yabise illâ fi kitabın mübîn"(12) sırrını tefsir eylemiş olan mezahib-i erbaadan o define-i bîpâyân ve bîintiha, o cevahir ile memlûdür ya; o şeriat-ı garradan ahkâm-ı âdile ve hakaık-ı ulviyyeyi düstûr olmak üzere tanzîm için, hamele-i şeriatın efkâr-ı umumiyesine müracaat ediniz; tâ ki meşrutiyetteki hakaıkı ve Kanun-ı

(8) Yani "Ey milletvekilleri, sizler büyük bir gün için gönderilmişsinizdir".

(9) Osmanlı döneminde milletvekillerine, "gönderilen" anlamına gelen Arapça "meb'us", halka da çoğunlukla "ahâlî" denirdi. Böylece, yazarın burada kullandığı "meb'usan-ı ahâlî" deyişi, "halk tarafından gönderilenler" demek olur. Peygamber de Allah tarafından insanlara gönderildiği için, O'na da bazen, "ilâhî elçi" demek olan "Meb'us-ı İlâhî" denirdi. Yazar burada, milletvekillerine "Ey meb'usan-ı ahâlî" diye seslenmiş, Peygamber'e de "Meb'us-ı İlâhî" demiş ve öylece, hem anlamları, hem de harfleri arasında büyük benzerlik olan "meb'usan-ı ahâlî" ile "Meb'us-ı İlâhî" deyişlerini aynı cümlede kullanarak, Arapçada "cinas" denilen ve edebiyatta çok makbul olan bir sanat meydana getirmiştir. Ancak, bu sanat burada görülmesine rağmen, yazı Türkçeye çevrilince bu deyişler de çevrileceği için, sözcükler orijinalliklerini kaybedecek ve cinas sanatı da öylece çeviride kaybolacaktır.

(10) Doğrusunun "ise" olduğu kuşkusuzdur.

(11) Doğrusu "umumiye" olmalıdır.

(12) Bir Kur'an ayetinin bir parçası olan bu sözün Türkçe çevirisi şöyledir: "Hiç bir yaş ve hiç bir kuru yoktur ki açıklayıcı kitapta bulunmasın". Buradaki "kitap"tan maksat, Allah'ın takdirini içeren Levh-i Mahfuz'dur.

Esasîdeki ahkâmı daha mükemmel, daha vâzih şeriat-ı garradan istihrac ve tanzîm etsinler, nasıl ki az himmetle **Mecelle-i Ahkâm**'ı tanzîm ettiler. Zîra hablülmetîn-i hayatımız olan ittihad-ı umumî bununla tahakkuk edecek ve kuvvet bulacaktır.

Şimdiye kadar şems-i İslâmiyet, sehab-ı muzlim-ı istibdad ile ve anın neticesi olan su-i ahlâk ve zu'f-ı diyanetle mestûr-ü münkesif, ve ma'kes olan kamer-ı medeniyet, haylûlet-i cehalet ve vahşet ile münhasif olduğundan, hâşâ din-i İslâm müsaid-i istibdad ve atalet olduğuna dair bazıları için bir zann-ı bâtil hâsıl olmuştur. "Elhikmetu dâletulmu'mini, ehazeha eynema vecedeha"(13) bir şeriatla esas olsa, acaba ne senedle, ne suretle mani-i terakkî olur.

Siz de meşrutiyeti meşruiyet unvanıyla tavsîf ve telâkkî ve telkîn ediniz; tâ ki o bâtili tekzîb edesiniz. Yoksa başka vicdanî dinlere kıyasen şeriatı siyasetten tecrîd ile, o zann-ı bâtili tasdîk etmeyiniz. Zîra dinimiz nasıl ki ma'nevî ve vicdanî ve uhrevî ve naklîdir, maddî ve siyasî ve aklî ve meaşî tanzîm ve te'mîn ediyor. Bazı Avrupa muhakkıkları demişlerdir ki: "Bazı aktardaki insanların daire-i medeniyete duhûllerine vasıta-ı yegâne, İslâmiyettir". Müslümanların lahm-ü demlerine karışmış olan din-i İslâm, anların hissiyât ve efkârında müessir ve vicdanlarında sultan-ı muta' olduğundan, şimdi esas-ı terakkîyi metîn bir esasa istinad ettirmek için, efkâr ve ezhan miyanında seyyale-i elektrikiye gibi cereyan eden mesail-i diniye ile vicdanlarıyla muhabere ve neşredilsin.

Hem de etfalın ta'lîmi, kasrî ve cebrîdir; etfala benzeyen akvamın terbiye ve ta'lîmleri de cebrî gibi olacaktır. Bu zaman-ı hürriyette kasır, şevk ve mahabbet olacaktır. Ve o şevk-i hakikîyi tevlîd eden, vicdanlarından çıkan sada-yı diyanettir; ve anı tehyîc eden hassiyet, ruhanî manyetizmaya malik olan şeriat-ı Ahmediyе'nin emr-i nâfiziyle olacaktır. Kürdistan, Arabistan, Arnavudluk'ta gezenler, bu müddeada tereddüd etmezler. Anların ezhanını ruhanî manyetizma ile manyetizlendirmek, ancak şeriat namıyla olacaktır.

Marazımızı teşrih edelim, ana göre deva arayalım. Marazımız atalet ve cehalet ve muhalefet-i şeriatla hâsıl olan su-i ahlâk ve anların neticeleri olan fakr-ü zaruret ve irtikâb-ı hile ve başka namla sirkat-ı alenîdir. Âlem-i medeniyet, bu seyyiâtın izalesini bizden istiyorlar. Diyaneti zayıflaştırmakla tedavi, parmaktaki cerîhanın tedavisi için göz çıkarmağa benzer. Zîra milletin kalb hastalığı, zu'f-ı diyanettir. Hulasatulhulasa, meşrutiyet,(14) seyf-i elmas-ı şeriatı elde tutmak zarurîdir; tâ ki üç şecere-i zakkumu esasıyla kessin, üç defîne-i cevahiri veyahud şecere-i Tûba'yı muhafaza etsin.

(13) Bu bir hadistir ve Türkçe çevirisi şöyledir: "Bilim, inananın kaybolmuş malıdır, onu gördüğü yerde alır".

(14) Doğrusu, "meşrutiyetin" olmalıdır.

Birinci şecere-i zakkum, Avrupa'nın hakkımızda zann-ı fasidi ve anın semeresi olan hiss-i nefret-ü merhametsizlik ve şematettir. Zîra İslâmiyetin mani-i terakkî ve müsaid-i istibdad olduğunu hataen zannetmişler idi.

İkinci şecere-i zakkum, ma'den-i ahlak-ı seyyie ve medeniyetin en büyük seyyiesi olan dinsizliktir. Bu şecere-i zakkumun zemîn-i şuresi budur ki, eğer her kemale muhît olan din-i İslâmî yalnız vicdana sıkıştırılsa, din bir tarafta kalır ve hamele-i şeriat tebaiyet hükmüyle geri kalarak, gitgide inhitat ederek, o şecere-i zakkum müsaid zemîn bulacaktır. Zîra herkes tebaî ve sathî nazarıyla dine nazar ederek, dikkatsizlik ve taassub ile dine karışmış olan bazı hikâyât-ı İslâmiye ve teşbihât-ü İsrailiyât, ki bazı avam-ı nas onları akîde ve hakikat ve İslâmiyetten telâkkî etmişlerdir, onlar da avam gibi akîde ve hakikat zannedeceklerinden, fûnûnlara muhakeme ettikleri vakit, kalb hastalığı mesabesinde olan zu'f-ı akîdeye mübtelâ olacaklardır.

Üçüncü şecere-i zakkum, nifak ile anâsır-ı İslâmiyeyi tefrikaya ve efradın kalblerini teşettüte ve efkâr-ı umumiyeyi çatallaştırmağa ve hükûmeti izmihlâle verecektir. Zîra en âmî ve cebîn, en has ve cesur gibi hiss-i diyanetle mütehasis, din namıyla ne telkîn olursa ruhunu feda eder. Hubb-ı vatan ve sırf hubb-ı millet ve saadet-i dünyevî(15) olan hissiyâtlar, ancak binde bir dane hakkıyla mütehasis oluyor ve mühteslerde hubb-ı vatan ve millet içinde diyanet ve şevket-i İslâmî ve şerayi-i dinî(16) mülâhazasıyla mütehasis oluyor. Demek din vasıtasıyla olmasa, şahs-ı ma'nevî olan hükûmet, avâm-ı nas nazarında münafık veya mürted gibi olacak ve hayatımız olan ittihad ve ruh-ı hükûmet olan itaat, ehven min beytil'ankebût olacaktır. Bir asker hiss-i hakikî-i vicdaniyâtta ânî farzedilse, kâr-ü zarda ne fedakârlık gösterecek!

Eğer şeriatecessüm etseydi, istibdadı şeytan gibi tel'în edecekti. Şeriatı bertaraf bırakmayınız; tâ istibdad, pis eliyle vücudunu lekedat etmesin.

Meşruiyet zemîninde neş'et eden birinci şecere-i Tûba, ittihad-ı umumîdir. Zîra avam ve havas, hiss-i dinle mutesaviyen mütehasistirler. Eğer din namıyla olmasa, bîçare avam mâzî tarafa dönüp gidecekler, zaman-ı saadete sizi şekva edeceklerdir.

İkinci şecere-i Tûba, eydî-i şebabete mazhar olan medeniyetimizdir. Zîra şeriat, mehasin-i medeniyete emr ile beraber, medeniyeti inkıraza sevkeden ve ihtiyarlatmakta olan sefahet-ü israfât ve maîşetteki müdhîş müsavatsızlıktan nehyediyor.

Üçüncü şecere-i Tûba, ikbal-ı istikbalimizi te'mîn eden diyanet-i kâmilemizdir. Zîra meşrutiyette şeriat, esas-ı evvel-i medeniyetimizin deveran-ı demi yerine geçmiş olan şeriat-ı Ahmedîyi(17) teneffüs, ve

(15) "Saadet" dişil olduğundan, sıfatı da dişil olarak "dünyeviye" olmalıdır.

(16) "Şerayi" dişil olduğu için, sıfatı da dişil olarak "diniye" olmalıdır.

(17) "Şeriat" dişil olduğundan, sıfatı da dişil olarak "Ahmediye" olmalıdır.

terakkiyât-ı efkâr ile, onun, mülevves olan hikâyat ve İsrailiyât ve teşbihâtın tasfiye edileceğinden, küre-i arzın deveranı-ı demi yerine geçecektir. Veyahud şems-i İslâmiyet, sema-yı siyasâтта sehab-ı muzlimden halas olduğundan, kamer-i medeniyeti tenvîr ve Asya tarlasının çiçeklerine(18) tenmiye ve tezyîn edecektir. Zîra din esası olduğu halde, hamele-i şeriat dâhî ve siyasî adamlar olacaklar ve İslâmiyeti o hikâye-i İsrailiyâtın tecrîd edecek ve sileceklerdir.

"Velfadlu ma şehidet bihil'a'dau".(19) Yenidünya'nın en meşhur feylesofu demiş ki: "İslâmiyet çıktığı zaman, ateş-i cevval gibi, odun parçalarına benzer sair edyan ve efkârı bel'etti. On iki asırda iki yüz milyonun rehber-i hayatı olmuş ve o hakayık-ı ulviye musademât-ı âleme karşı hassiyetini ve hakikatını muhafaza etmekle, şimdi mir'at-ı mücellâ gibi Muhammed-i Arabî'yi nazarımızda tecessüm ettiriyor".

Mâba'dı var

Said-i Kürdî

HEY'ET-İ A'YAN VE SEYYİD ABDÜLKADİR EFENDİ HAZRETLERİ

Hey'et-i A'yan'ı terkiib eden zevât-ı âliye miyanında, Cem'iyetimizin Reis-i Fezailgüsteri Seyyid Abdülkadir Efendi Hazretleri dahi dahildir. Şeyh-i müşarün'ileyh, silsile-i neseb-i pâk-i Hazreti Risaletpenahî'ye haiz-i şeref-i intisab olan ekmelîn-i sâdât-ı Kürdiyeden ve fazail-i zatiye ile kemalât-ı ilmiyeyi nefis-i nefisinde cem'etmiş eâzım-ı erbab-ı hamiyettendir. Binaenaleyh, şu tevcîh-i vecîh, müstelzim-i menn-ü şükran-ı nâmütenahîdir.

Zat-ı âlî-i reşadetpenahîlerini kemal-i samimiyetle tebrik ve kâffe-i umûrda rehberî-i tevfiik-i Hudavend-i zülcelâle mazhariyetlerini de, başkaca temennî ederiz.

*

Cem'iyetimizin a'za-yı kiramından ve Kürdistan'ın şâyân-ı iftihar erbab-ı fikir ve kaleminden Baban İsmail Hakkı Bey, Bağdad meb'usluğuna ta'yîn olunmuştur. Mîr-i mûmaileyhi tebrik ve Bağdad ahâlî-i muhteremesinin intihabca hüsn-i isabetlerini takdir ederiz.

(18) Doğrusu "çiçeklerini" olmalıdır.

(19) Bir Arapça şüirin dizesi olan bu sözün Türkçe çevirisi şöyledir: "Üstünlük, düşmanların tanıklık ettiği üstünlüktür".

TENSİK-İ ÂDİLÂNE

MECLİS-İ MEB'USAN'IN NAZAR-I DİKKATİNE

İdare-i meşrutanın tarih-i teessüsünden itibaren Kabinenin ilk tedbir-i âcili, "tensikat" keyfiyeti oldu. Mecme-i tekâlîf-i emîriye, merci-i muamelât-ı maliye olması itibariyle Maliye Nezareti, devair-i saireye nümûnenüma-yı imtisal olmak üzere icraâta başladı. Tahdîd-i a'zasıyla idame-i vücudu tecrübeten elzem Meclis-i Maliye'yi külliyyen lağv, diğer taraftan müdürlerle idare olunan şubâta dört muhasebecilik, dört de muavinlik ihdas eyledi. Bunların ve erkân-ı maliyece az-çok diğer tahavvülâtın istihsal-i iradesinden sonra aklam tensikatına girişti. Sıda' ve şikâyât-ı muhikkayı kuvve-i müsellâha ile iskât eylediği halde, yarı yolda kaldı. Devair-i saire de emri-i tensike koyuldular, Maliyeye peyrev oldular.

Meclislerinin kısmen tensîkini ve büyük me'murlarının tahvîlini iradeye iktiran ettirdiler. Sonra nöbet küçüklere geldi. O sırada bir vâveylâdır kopru. Her dairede bir gürültü, her kafadan bir ses, her cerîdede bir bend, nâzırlara ta' rîz, Kabineyi tenkîd, kıyamet, eşgal-ı resmiye, efkâr-ı milliye, enzar-ı umumiyeye hep o noktaya mahsûr. Hem de aylarca! Vakta ki en kanunşinas bildiğimiz zevâtın nişane-i mesaî-i mesbukası olarak mukaddemce akd-ı muahedât-ı ticariye ile tasdîk-i zımnîye iktiran etmiş, Bulgaristan istiklâli, fazla olarak Avusturya istilâsı ve teferruâtı patlak verdi. Bu hal, mes'ele-i maliyeden mütevellid hoşnudsuzluğu artırdı. İş bitirmeden çatallaştırmaktan ise, tasdîk-i Meclis-i MEB'usan'a ta'lîkan ihzarı ciheti tercih olundu. Şu kadar ki, icraât-ı musaddakaya ma'ruz kalanlar maaşları bir kaide-i muhdeseye tabi' kılındı; ki devr-i keyfî-i istibdadda bile bu gibi tedabîr-i umumiyeye aynı zamanda umuma teşmîl ve icra kılınmak kaide-i hükmiye ve idariyesi gözetilmiş iken, muamele-i vâkıa-ı istisnaiye muvafık görüldü.

Elhaletü hazîhi, devairce 1325 (Milâdî 1909) senesi muvazeneleri, defatır-ı tensîkiye-i müstahzara münderecâtına göre tanzîm-ü takdîm kılındı. Bu defterlere nazaran, her daire reisi kendi re'y-ü ictihadiyle veya maiyeti erkânının tensîbiyle birer kadro yaptı. Bîtarafane farzolunsa bile bu kadrolar da, devairin kimi erkân-ü a'zasına yedişer bin, kimi beşer, dörder bin, kimi kalem müdürlerine dörder, üçer, ikişer bin güruş maaş tahsis ediyor. Keennehü her daire ayrı birer devlete mensub imiş! Fesühbanellah!

Mâba'dı var

V. H

KISM-I EDEBÎ

Fransa meşahîr-i üdebâsından Lamartine'in
evsaf-ı celîle-i Hazreti Peygamberî'ye dair yazdığı makale
bittercüme efâdil-ı üdebâmızdan Haydarîzade İbrahim Efendi
tarafından nazmedilmiştir:

–Mâba'd–

Peyk-i bi'set dağıldı aktara
Rum'a, iklim-i Türk-ü Tatar'a

Fikir müşkil, muâruzı mevcud
Hasım müdhiş, muavini mefkud

Azm âlî, fakat cihan mani'
Az vesait, neticesi vâsi'

Ger bu ezdad-ı müşkilülgayât
olsa mikyasa kudret-i dühât

oku tarihi, bak eâzımdan
kimi teşbih edem Muhammed'e ben

Gerçi kısıralar ile kayserler
nice Dara, nice İskenderler

bu cedelgâh-ı dehre gelmiştir
birkaçı nam ve şöhret almıştır

sürdüler dehre ceş-i teshîri
attılar gürz-ü tîğ-i şimşiri

oldu ancak netice-i himmet
bir temelsiz idare-i devlet

o da çok geçmeden zamanında
unfuvan-ı şebab-ı şanında

ma'rez-i sadme-i zeval oldu
eseri mahv-ü payımal oldu

Bir de sen Hazreti Muhammed'e bak
eser-i âlî ve fikr-i erşede bak

Kaldırıp ortadan hurafâtı
eski edyanı, eski âdâtı

çok hükûmât-ı zîşekîmeleri
satvet-ü kuvvet-i cesîmeleri

az zamanda zebûn-ü har etti
kahr-ü tedmîr-ü tarumar etti

Çok hükümdar zehreçak oldu
Küre'nin nisfî lerzenak oldu

Öyle titretti dehri bîm-i hücum
kalmadı emre olmayan mahkûm

Ya, o kanun-ı hikmet-ü edebî
oldu her yerde rehber-i talebî

Kelimâtı hikmetle meşhûndur
Her biri ayrı ayrı kanundur

Rabtedip bir makama ahkâmı
mütenevvi' lisan ve akvamı

Öyle bir dinin oldu bânîsi
akla hayret verir meanîsi

Tâ cihan ve ârande(20) daimdir
ebediyetle hükmü kaimdir

Oldu beynelmilel aziz-ü benam
şeref-i i'tikad ile İslâm

Rabt-ı kalb eylemiş bir Allah'a
fikri hasreylemiş bu dergâha

(20) Bu sözcüğün anlamı anlaşılamiyor. Belki doğrusu "âr anda"dır ve "âr" Farsça "ateş" anlamındaki "âzer" in kısaltılmışıdır. Böyle olursa, dizenin şöyle yazılması gerekir: "Tâ cihan ve âr anda daimdir"; yani "dünya ve onda ateş var olup sürdükçe".

Buğz eder putperest ve asnama
sahte ma'bûda, böyle evhama

Böyledir hakka karşı nam almak
zann-ı kâzibden intikam almak

Hâsılı, serteser cihan-ı edeb
oldu meftûn-ı sıyt-ı fahr-ı Arab

Emrine herkes inkıyad etti
sülüsü insanın i'tikad etti

Mâba'dı var

DER'AGÛŞ

Karanlık, çok karanlık leyle-i deycûr-ı istibdad
Derin bir köşesinden ruh-ı millet eyliyor feryad

Kesik, muhrik enînler, ahlarla muğ-ı şeb nâlân
o ruh-ı millete bir nevha-ı hüzn ile matemhan

Geri dönmekte hep aks-i sadalar, çünkü ma'kes yok
Evet, feryadres bir tekti, feryad ettiren pek çok

Bütün evc-i vatanda bir sönük yıldız heyûlâsı
Görünmezdi onun da -hâleden- cirm-i mücellâsı

Kamer divan divan, ellerinde münhasif, bîtab
Sema muzlim, nücûm âfil, şihab-ı sâkıbı niyab

"Cealnaha rücûmen lişşeyatîn"(21) yıldız içindi
Fakat ah, onların kuvvetleri Yıldız'dan firûndi

Bu yelda-yı husûf otuz iki saat devam etti
Bu saatlerde çok bîdar seyr-i filmenam etti

Karanlık, pek karanlık bir şeb-i târîk-i milletti
Hele Kürdler, o dilsizler, hammallar cehl ile bitti

(21) Bu, yıldızlarla ilgili bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır ve anlamı şudur: "Biz onları, şeytanlara atılanlar kıldık".

O yâl-ü bâl-ı merdane, ağır yüklerle incinmiş
Ber-ü dûş-ı bülend-i fahrımız fakr ile alçalmış

Sürüldü bir sürü, diğer sürüler geldiler hâlâ
Temadî eyliyor Bingazi'den bir bang-i vâveylâ

*

Göründü bir hilâl-i nevdemîde ufuk-ı garbîde
Tereddüder içinde muhteriz, titrek ve rencide

Önünde şarka doğru sahalâr, pür ebr-i istibdad
ederken şanlı şerefin ruh-ı mâzîsinden istimdad

Heman imdad için hazırdu ruh-ı Yavuz ve Fatih
Sema-yı saf-ı Osmanî'de birden oldular sâtih

Karanlık kütleler, muzlim sehab, âfâk-ı gam'âlûd
measîlerle dolgun, saha-ı eflâk dûd'endûd

bu nur-ı mâzî ve müstakbelin aksiyle sıyrıldı
yarıldı, paralandı, perde-i bîdadî yırtıldı

Sonra nur, o hilâl-i tazeye doğru hırâm etti
O nur-ı dîdeyi ağûşa çekti, bedr-i tam etti

Der'ağûşun müteheyyc giryesiyle oldular mesrûr
Döküldü şahrah-ı millete şâbâş-ı nura-nur

Süleymaniyeli M. Tevfik

ESKİ OSMANLILIK VE YENİ OSMANLILIK

Kâbûs-ı tahakkümle bunalmış idi ümmet
Sönmüştü dimağındaki misbah-ı şehamet

Rü'yetli, tekellümlü, taharrüklü bir uyku
Her dem bütün a'zasını sarsar idi korku

Bâlâ-yı serinden kopan âvâze-i ilham
vicdanına nefh eyler idi müttasıl evham

Efkâr-ı mealiye o vicdanda yer azdı
Birçok senelerden beri hiç uğrayamazdı
Olmuştu tazyîk ile bu sahne-i vicdan
dîv-i siyeh-i haşyete bir sımsıkı zindan
Bir sihr-i hafî eyleyerek azmini mezcûr
bu ümmet-i bîçareyi kılmış idi mahcûr
Derlerdi ona Avrupa'da "hasta bir âdem"
Uğrardı ceraidde hakaretlere her dem
Lâkin koyu bir nevm-i sinaîydi bu halet
Muzmardı bu zillette cerasîm-i celâlet
Bir kenz-i mutalsam gibi lebrîz-i mealî
vardı bu soluk ruhta bir tıynet-i âlî

*

Birdenbire bâlâ-yı ufuktan yeni bir ses
bir ses ki sünûhâtı ilâhî ve mukaddes
oldu vatanın cev-v-i bülendinde tanînsaz
o hufterûyi eyledi bir lemhada îkaz
Millette uyandı yeniden bir ulu vicdan
Çıktı yeni bir nesl-i güzîn kalb-i vatandan
Bir sîret-i memdûha ile zindedilâne
ulviyyet-i millîmizi gösterdi cihane
Olmakla her asker münferi(22) bir yeni Tarık
Her zâbitimiz bir ulu timsal-ı havarık
Ordu bize bahşeyledi bir feth-i siyasî
Oldu yeniden fatih-i Kanun-ı Esasî
Âlem Yeni Osmanlılığa der idi cansız
Aldı geri hürriyet-i mağsûbeyi kansız
Bîmar-ı müebbed sanılan bünye-i millet
bir feyz-i şebabet, yeni bir ruh-ı adalet
izhar ederek, Avrupa'yı eyledi hayran
"Tefrîh-i dehâ" mış meğer o devre-i buhran

Diyarbakirden: Mehmed Ziya

(22) Doğrusu "neferi" olmalıdır.

GELÎ WELATÎYA

Ew cem'iyeta me Kurda li Îstanbulê, fikra wan ê mezin xweykirina dîn, tereqqîya Kurdistanê ye; digel tereqqîyê, xweykirina navê bav û kalê Kurmanca ye. Lewra ecdadê Kurda jibo erdê Kurdistanê ew qas hezar şehîd dane, ke her şehîdek Eskenderek bûye. Eskender mirovek bû, heta îro, jî îro paş heta qiyametê bi mêranî li ser zimanê alemê digere. Ji Kurda sed hezar Eskender rabûne, jibo erdê Kurdistanê şehîd bûne; navê yekê li meydane tune. Heyfa wan şêra ku hun ewladê wan in. Eger heta nuha jî hun dom dikin, dîsa bi saya navê wan bav û kalan e. Ma hun bi xwe mêr nînin? Belê, mêr in, camêr in; çi faîde bi hev nakin. Hun baş nizanin ku Qanûnê Esasî(23) bi xeyrê şerîetê tiştek nabêje. Şerîet jî mîna Çiyayê Qaf pêşî li hemû xirabîya girt. Îro roja rastîyê ye û tereqqîyê ye, ke her kes jibo dîne xwe, miletê xwe, welatê xwe bixebite. Xebat bi çi dibe? Bi îttîfaqê dibe.

Gelî Kurda,

Tayê xwe yê îttîfaqê bikine yek.(24) Tu zor, tu zincîr, ewî tayê we yê îttîfaqê nikare biqetîne. Wî wextî welatê we ji hemû tirsî xilas dibe. Eger bêittîfaqîya we dewam bike, hun destê xwe ji Kurdistanê bişon. Temaşa bikin, Bosna-Hersek îttîfaq wan tunebû, lewra qîralê Awusturyayê siwarê ser wan bû. Nuha "ax û ox" dikin, faîde nake. Binêrin, hemalê Îstanbulê îttîfaq kirin, malê Awusturyayê ji wapor derneexistin; navê hemala li hemû cerîda nivîsîn, ji onbaşîyê hemala ra jî saetek zêr hediye dan.(25) Çi ye, îttîfaq kirin, malê dijminekî wek Awusturyayê derneexistin, navê qencîyê li alemê bela kirin.(26)

Îro îda miletan e; herçî tiştê bi îttîfaqê bixwazin, ji wan ra ew muyesser be.(27) Çira Kurdistan ji xwe ra zêde neke? Hemû qewm li tereqqîya xwe dixebite; çira li Kurdistanê fabrîqe tune ye, çira wapor tune ye, çira rîya baş netîye çêkirin, çira bi zimanê Kurdî cerîde, kitêb netîye tebi'kirin!(28)

Cem'iyeta me evê cerîda ha bi Kurdî-bi Tirkî derxist, ke Kurmanc bi zimanê xwe bikaribe binivîse, bixwîne. Lazim e hun çi qas axa hene, hemû jî ji vê cerîda ha bixwazin, bi melayê xwe bidine xwendinê, zarûyê we jî

(23) Qanûnê Esasî: Serqanûn, qanûna bingehî ya ku awayê kargêrîya dewletek, heq û wezîfeyên hevvelatên wê dewletê sererast dike û kifş dike. Li vir mexsed jê serqanûna Dewleta Osmanî ye, ku bûbû bingehê meşrûtiyetê. Ji serqanûnê ra bi Erebi "dustûr", bi Tirkî "anayasa", bi Înglîzî jî "constitution" tê gotin.

(24) Ta: Benê zirav. Li hin hêlan tê gotin "tayik" jî. Tîpa "t" qelew tê gotin.

(25) Hemal: Piştîvan. Peyvik Erebi ye û di wî zimanî da "hemmal" e.

Onbaşî: Amirdeh, amirê dehan. Li vir mexsed serekê piştîvanan e.

(26) Bela kirin: Belav kirin.

(27) Muyesser be: Pêkbê, bi dest bikeve.

(28) Cerîde: Nûçename, rojname, gazete.

Tebi'kirin: Çapkirin.

bixwînin. Salê mesrefa heqê cerîdeyê, çar mecîdî ye.(29) Hun bi saya vê cerîdeyê, li dinyayê da çî dibe hun'ê bizanin; wî wextî hun'ê ha ji halê xwe bibin.(30) Mirovê ke nexwîne, tiştêk ji dinyayê nizane. Heta nuha we digo "me'mûr li me zulm dikin". Ji vir weha êdî qusûr li cem me'mûra namîne; xirabî ke hebe, qusûr ji we ra ne. Heyfa navê we ye. Miqatê xwe bibin, ke kes nebêje Kurd wehşî ne. Kurdistan cenneta dinya ye; îttîfaq bikin, ke tereqqî bike, hun jî rahat bibin.

Gelî welatîya,

Dinyayê da çî qas tereqqî, çî qas qencî heye, berê xwe daye Kurdistanê, du tişt ji we dixwaze, ke were Kurdistanê. Ew her du tişt, yek muhafaza şerîetê ye û her kes muxalifê emrê şerîetê neke; yek jî îttîfaq e bi welatîyê xwe ra. Hun wan her du tiştê muhafaze bikin. Du sala de jibo buhustek erdê Kurdistanê ra hezar zêr bidin, dîsa dilê we ji ber dernekeve. Ez ew qas cî gerîyame, erdek wekî Kurdistanê mi nedîtîye. Ew zozanê xweş, ew ji wî be baş,(31) ew hewayê saxlem ke Kurdistanê ye, mi nedîtîye. Tereqqîya Kurdistanê, bi xweykirina wan her du tiştan e. Emanetê we xweykirina emrê şerîetê, xweykirina îttîfaqê. Îttîfaq!

Seyyah Ehmed Şewqî

Merkez Matbaası

M. Tefvik

(29) Mecîdî: Yekîtiyeka diravên Osmanî bû, ku rûmeta wê 20 qurîş bû.

(30) Ha: Hay.

(31) Tê zanîn ku ev peyvik bi şaşî weha derketine û awayê rast, "ew jîyana baş" e.

YENİ KİTAPLAR

Kürdistanımızın mahsûl-ı dehâ-yı irfanı olan Merhum Said Paşazade Diyarbekirli Faik Âlî Bey tarafından "Fânî Tesellîler" namıyla bir mecmua-ı ebedzinde-i şiir vücuda getirilmiştir. Şair-i şehîr-i âlînevâyı tebrik, eserlerinin mütâlâasını bedayi'perestan ve edebe tavsiye ederiz.(32)

DAHİLÎ

MİRAN REİSİ ABDÜLKERİM

Mîran Reisi Abdülkerim'in mebde-i neş'etinden tâ bugüne kadar devam eden mezalim-i cinaiye ve istibdadiyesinden dolayı, lüzum-ı te'dîbi mukaddema Cem'iyet tarafından batakırîr Babîâlî'ye arz, ve binaenaleyh merkum, merkez-i vilâyete celbedilmiş idi.

Mustahberât-ı ahîreye nazaran merkum hakkında bu kere cihet-i adliyeden ahz-ü girift müzekkeresi sudûr ettiği halde, her nedense bazı zabitan-ı mahalliyeye emr-i ehemmi-i te'dîbinde tereddüd olunmakta imiş.

Hazîne-i Devleti milyonlarca ızrar ve bir hayli nüfusu katle ictisar ve mezalim-i me'lûfesinde hâlâ da devam eden bu gibi canîler himayeye değil, ancak kanun-ı münîf-i adl-ü hakkın sille-i intizambahş-ı terhîb-ü te'dîbine müstahaktır. Merkumla dâmâdlarının üç milyona karîb bir vâridât-ı hazîneyi de eydî-i ihtilâslarına geçirmiş oldukları, vaktiyle me'murîn-i mülkiye ve askeriyeden müteşekkil bir hey'et-i tahkikiye tarafından verilen raporlarla ve kuyûd-ı resmiye ile mütebeyyin olduğu, cümle-i müstahberâtandır. Bu babda Dahiliye, Harbiye, Adliye ve Maliye Nezaret-i celîlelerinin enzar-ı dikkat-i mehamperverîlerini celbederiz.

*

Erganima'deni sancağının intihab-ı meb'usanında, Muhasebe-i Vilâyet Mümeyyizi Vahîd ve edîb-i şehîr Mehmed Ziya Efendilerin ekseriyet kazanacakları zannolunuyor. Mûmaileyhima, namus ve hamiyetin cidden birer timsal-ı zîhayat-ı mealîsi olduğundan, liva-i mezkûrün bu babdaki himem-i takdîriyesi sezavar-ı teşekkür ve vaktin darlığına mebnî tesrî-i muamele-i intihabiyeye masrufî-i himmetleri de başkaca intizar olunur.

(32) Yani "güzel şeyleri ve edebiyatı sevenlere tavsiye ederiz". Ama "ve edebe" sözcükleri, tek sözcük de olabilir ve bir terim olarak "alan" anlamında da kullanılan "vâdîye" de olabilir. Öyle kabul edilirse, cümlenin sonu, "bedayi'perestan-ı vâdîye tavsiye ederiz" olur; yani "bu alanda, edebiyat alanında güzel şeyleri sevenlere tavsiye ederiz".

ÜÇÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

MİLLETİN BÜYÜK ÖZGÜRLÜK BAYRAMI

Bizans istibdadının yıkıldığı yerde milletin özgürlük savaşçılarının kurduğu bugünkü büyük meşrutiyet binamız, Osmanlının arslanca yiğitliğinin elde ettiği zaferlerin görkemli bir anıtı ve politik işlerimizin tarihçesinin övünülecek bir yüce başlığıdır. Millî yaşamımızın uzun varlığının şu 7. yüzyılına kadar(33) zincirleme olarak süregelen çeşit çeşit olay ve değişikliklerde,(34)sevinç dolu bu millî şenliğimizin bu parlaklıktaki bir benzerine kasınlıkla rastlanılamaz. Tarihsel durumlarımızın macerasının birçok noktası, birer kanlı tablodur. Osmanlı millî tarihi, bugünle sonsuza dek kıvanç duyacaktır. Çok iyilik getiren özgürlük ışığının yüzyıllardan beri batık olması yüzünden karanlıkta kahredilen egemenlik başkentimiz, bugün erişmiş olan özgürlük evriminin titrek ışıklarının doğuş yeri ve uygarlığın güzel kokusunun kutsallık saçan feyizlerinin görünüş yeri olmakla mutludur.

Şimdiye dek tutsak olmanın kana bulanmış zehirli suyuyla arzusu acıya boğulan soylu Osmanlı halkı, şu 4 Aralık gününün(Milâdî 17 Aralık) parlak yeni sabahını(35) bir heyecan ve şevk duygusuyla ve saygıyla karşıladı. Kentin saygıdeğer ziyaretçi ve misafirleriyle birlikte yüz binlerce olan insanları, sokaklara sığamıyordu. Saygı gösteren ellerini yiğitliğin simgesi olan Osmanlı bayraklarıyla süsleyen özgürlükçü toplulukların okudukları büyük bayramı kutlama marşları, toplumun kulakları okşayan sevinç ilâhîleri gibi, sükûneti şevkte aramaya alışmış ufukların kulaklarına yansıyor. Kent, bir hay huy haykırışının şenliğiyle yeniden canlanıyordu. Padişah milletine, millet de özgürlükçü yeni hükümdarına karşılıklı bir güvenle kavuşuyordu. Evet, itiraf ederiz ki bugün, Sultan Hamid efendimizin başlangıç olarak tahta çıkış tarihidir. Şimdiye kadar millet ona bir meşru hükümdar gözüyle bakmadı, bakamazdı da. Fakat bugün her tarafta atılan

(33) "Millî yaşam"dan maksat Osmanlı yaşamıdır, "yedinci yüzyıl"dan maksat da,1299 yılında kurulmuş olan Osmanlı Devletinin yedinci yüzyıldır.

(34) "Değişiklikler", Arapça "inkılâb"ın çoğulu olan "inkılâbât"ın karşılığında kullanılmıştır. Sözlük anlamı "devrilme, alt-üst oluş" olan "inkılâb", Osmanlıcada terim olarak "hükümet darbesi, bir şeyde köklü değişiklik yapma" anlamlarında da kullanılırdı. Burada Osmanlı tarihindeki olaylardan sözedildiğinden, kanımızca en uygun karşılığı, "değişiklikler"dir.

(35) 4 Aralık(Milâdî 17 Aralık), Osmanlı Meclisinin açılış günüyüdü.

yüz birer pare toplanın yiğitlik dolu gümbürtüleri, kendisinin yücelikle tahta çıkışını yeni baştan ilân ediyor ve millet egemenliğinin kesin beratının elde edilmişinin onurlu törenini tüm uygarlık dünyasına müjdeliyordu. O yüce beratın egemenliğinin yüce binasına saygı gösterildikçe, korku ve ürkmeye bir köşeye çekilen o kirli, o nefret duyulan eski saltanat tahtı yerine, Padişahımızın saygıdeğer egemenlik tahtı, bugünden itibaren milletin görkemli başının üzeri olacaktır.

Yüce milletin o vekilleri, millet 33 yıl önceki vekillerini(36) bugünkü alkışlar ve bu denli içtenlikle karşılamamıştı. Çünkü o gün tutsak olduğunun farkında değildi, bugüne oranla pek sönüktü. Fakat 33 yıllık faciaların ve zulümlerin geniş kapsamlı uyarışının feyziyle, bugün her ferd fedakâr bir özgürlük kahramanıdır. Şimdiye kadar faciaların ve yıkımların aleti olmakla yüce otoritesinin değeri lekelenen süngülerimiz, kılıçlarımız, heybetli silâhımız, bütün ordularımız, bundan sonra tüm gerçek ve kutsal anlamıyla görev yapacak, değeri düşük bütün davranışları ayakları altına alıp yok etmek için ezecektir.

İşte bundan önceki milletvekillerimizin desteğinden yoksun olduğu bu güçler, Osmanlıların birliğinin büyük kitlesi, bugün erdemlerimizin yeni başkentinin yükselen egemenliğinin bekçisi, milletin ikbal haritasının en itaatkâr ve en şiddetli bir düzenleyici desteği ve gücüdür.

Savaşmıcı çabalarının, artık uygarlık dünyasına bizi pek büyük bir soylu halk olarak göstereceğine yeterli ve güvenceli olduğuna inancını bağlayan Kürd Kulübü adına şükran ve kutlamalarımızı sunarız.

Ahmed Cemil

KÜRDÇE ÜZERİNE

Kürdler, erdemli ahlakça diğer Osmanlı unsurlarıyla aynı düzeyde, belki de üstün oldukları halde, uygarlıkça ve uygarlığın temelini oluşturan eğitim ve öğretimce pek alt düzeyde olan bir konumda bulunuyorlar. Her şeyden önce, Müslüman olmayan Rum, Ermeni, Bulgar ve diğer unsurların özel okulları, derli toplu eserleri, tarihleri, özetçe hayli yükselmiş bir eğitim ve öğretim düzeyleri vardır; ve bu açıdan bazı hususlarda, örneğin öğretimde, sıradan ticaret ve sanayi işlerinde Türk unsurundan da üstün geliyorlar.

Kürd halkının diğer Müslüman unsurlar arasındaki uygar durum ve konumuna gelince, bu da ne yazık ki pek alt düzeydedir. Örneğin Araplar, tüm Müslümanlar için her iki dünyanda selâmet getiren ulu şanlı Kur'an

(36) O tarihten 33 yıl önce toplanıp sonra kapatılan meclis kastediliyor.

bu yüce açıklamalı dilde indiğinden ve tüm inanç sahipleri bu kutsal dilin telkinleri sayesinde gerçek yolunda yürüdüklerinden ve zaten harika duruluğu ve erişilmezliğiyle tanınmış olmasının yanı sıra, hak ve Tanrı birliği sözü bu dille yayıldığından ve Arap, Acem, Müslüman olan ve olmayan yüz milyonlarca insan, ümit ve amaçlarının son aşaması ve ilk ile son varlığı ve mutluluğunun nedeni olan kelime-i şهادeti bu dille söylediğinden, bu halkın mensupları öteden beri bilim, eğitim ve öğretim nasibinden diğerlerine oranla daha fazla pay aldıklarından, doğaldır ki bugün Osmanlı İmparatorluğu(37) içinde bulunan Arap halkları diğer halklara göre daha çok bilim ve eğitime alışkanlık edinmişlerdir. Bu üstünlük ve ayrıcalıkla birlikte, yine de geri kalmış Arap halkları ve aşiretleri varsa, bu kusurun, dilin üstünlüğüne değil, bu dili konuşanlara ve daha başka bazı durum ve etkenlere bağlanması gerekir. Bu nedenle Kürdlerle Arapları karşılaştırmak, konumuzun dışındadır.

Diğer Osmanlı halklarından Türkler, resmî dil ile okullara ve hükümet güçlerine sahip olduklarından, doğal olarak bilim ve tekniklerde Kürdlere ya da Arnavudlara, Lâzlara ve Çerkeslere göre hayli gelişmişlerdir. Aslında inceleme yapılırsa, görülür ki Osmanlı İmparatorluğunun Müslüman unsurları arasında Arap ve Türklerden başkaları, derlenip toplanmış dile, kitaba ve edebiyata sahip değildiler. Bir Çerkes, bir Lâz, bir Kürd, bir Arnavud çeşitli bilim ve tekniklerde eğitim yapmak hevesinde bulunursa, yabancı diller bir yana, ya Arapça ya da Türkçe bilmek ve eğitimin geniş bahçesine mutlaka bu iki kapıdan birinden girmek zorundadır. Bu zorunluluk ve eğitim işinde girilen güçlkle birlikte, saydığımız unsurlara mensup olanlar arasında gerçekten takdire değer büyük adamlar yetişmişlerdir.

Herkesçe bilindiği gibi, dil, bir iletişim aracıdır; bilim ve tekniklere, gelişme ve uygarlığa kavuşmak için bir araçtır. Aracı olan bu araçtan yoksunluk, diğer araçlara ve araçlara başvurmak gereğini insanlara yüklemektedir; bu ise, pek kısa olan yaşam konaklarında insanı yolundan alıkoymaktadır. Yazı dili, derli toplu eserleri olmayan bir halk, düzgün konuşma ve düşüncelerini dile getirme yeteneğinden yoksun bir dilsizdir. Eski dönem,(38) Müslüman olmayan tüm milletlerin düşüncelerini dile getirme güçlerini keskinletecek pek çok özendirici yardımlar gösterdiği halde, kendisinin ayrılmaz bir parçası olan Müslüman unsurlara, ne yazık ki, dillerini kesmek gibi asla lâyık olmadıkları bir acı ceza vermişti.

(37) "Osmanlı İmparatorluğu" deyişi, yazının aslındaki "Memalik-i Osmaniye"nin karşılığında kullanılmıştır. Osmanlılar döneminde "imparatorluk" deyişi ilgi görmediği için, onun yerine, Arapça "memleket" in çoğulu olan "memalik" deyişi kullanılmıştır. Ancak günümüzde o devlet, "Osmanlı İmparatorluğu" adıyla anıldığı için, biz de burada "Memalik-i Osmaniye"yi "Osmanlı İmparatorluğu"na çevirdik. Bundan sonra da öyle çevireceğiz.

(38) "Eski dönem"den maksat, meşrutiyetten önceki dönemdir.

Kesik dilli, dilsizliği oranında gelişmeden yoksun olan Osmanlı halklarından biri ise, Kürdlerdi. Kürdlerin dilbilgisi kitapları yok, Kürdlerin matbaası ve basılmış eserleri yok, Kürdler edebiyattan, bilim ve tekniklerden ve bunlara bağlı olan bilim ve sanat eserlerinden yoksundurlar. Bir halk bu durumla nasıl gelişebilir! Böyle önemli bir Osmanlı kitlesinin beyin hücreciklerindeki konuşma özelliği kör bir zulmün baskısıyla paslanırsa, Osmanlılığın bundan ne kadar etkilenip zarar göreceğini belirtmeye gerek var mı! Kürdler, Arnavudlar vesaire ne kadar alt düzeyde, ne kadar dilsiz, edebiyatsız, tekniksiz, eğitimsiz kalırlarsa, Osmanlı Devleti de o oranda acıya uğrar. Güç ve otorite, eğitimdedir. Eğitim ise dile bağlıdır. Osmanlılığın en önemli bir direğini oluşturan Kürd halkı böyle paslı ve çürük kalırsa, üzerine yaslanan Osmanlılık da, Allah korusun, yıkılır.

Kürdleri, Lâzları, Arnavudları Türkleştirmek ya da Araplaştırmak gibi bir gerek ve düşünce akla gelebilirse de, dünya dünya olalı bir halkın dilinin böyle kökünü kurutacak hiç bir yöntem, ne kadar zalimce ve kahredici olursa olsun, henüz keşfedilmemiş olduğundan, böyle bir girişim, anlamsız ve saçma bir şeyle uğraşmaktan başka yarar sağlayamaz. Ne gerek, bilgisizliğin en yoğun döneminde bile Osmanlı İmparatorluğundaki milletlerin hiç biri varlık ve kimliğini kaybetmedi. Kürdçe, binlerce yıldan beri bu durumuyla sürüp gidiyor. Ne İranlılar, ne Romalılar, ne Araplar, ne Tatarlar, ne Türkler zamanında bu dil yabancılaşmamıştır; tam tersine, bu dili konuşanlar, istilâcılarinkine benzer daha büyük bir yetenekle gündün güne dört tarafa yayılmışlardır. Demek istiyorum ki, bir dil, dilbilgisi kitaplarına ve sözlüklere sahip olmasa dahi varlığını korur.

Şimdi, bir varsayım olarak bir Kürd çocuğunu ele alalım. Bu çocuğun köyünde anadilinden başka bir şey konuşulmuyor. O köyde bir Türk okulu açarsak ve sonra da çocuğu basamak basamak hep Türkçe öğretimle ileriye götürürsek, aslında o çocuk sonunda yine adam olur, zekâsı varsa yüksek bir mertebeye de yükselir. Ne var ki, bilimlere ulaşmanın aracı olan dil öğrenimi uğrunda, ömrünün değerli yıllarından birkaçını kaybetmiş olur. Bu Kürd, kendi dilinde çeşitli bilim ve teknikler üzerine eserler bulsa ve Kürdçe öğretim yapılan bir okula devam etse, kuşku yok ki daha çabuk yetişir, öğrenimi daha eksiksiz olur ve Osmanlı ailesinin daha değerli bir parçası olur.

Onun için, Kürd yurttaşlarıma, her şeyden önce düzgün bir dile sahip olmalarını büyük bir önemle tavsiye ederim. Önce bu dilin bir dilbilgisi kitabı, bir de sözlüğü yapılsın. Ondan sonra Kürd halkının bir tarihi kaleme alınsın. Daha sonra da, ne kadar dağınık ve yazılmamış şiirler ve edebî eserler varsa, hepsi derlenip yazılsın. Dilin temeli böylece atıldıktan sonra, gelişme ve ilerleme kuşu, büyük bir istekle bize iyilikseverlik kanatlarını açacaktır.

Özetçe, milletin selâmetinin birinci temeli eğitim ve öğretimdir; eğitim ve öğretimin anahtarı ise dildir. Uyarılığın kapısı ise bu anahtarla açılır. Himmetli ve gücü yeten insanlarımızdan, bu önemli noktayı şimdiden önlerine koymalarını rica ederim.(39)

Baban: İsmail Hakkı

ŞİMDİKİ POLİTİK DURUM

Büyük devletlerin hepsi, genel barış ve esenliğin korunması için güçlü bir biçimde azimli olduklarından ve bunu bozmaya yolaçacak anlaşmazlıkları genişletmeye meydan bırakmaksızın çözüme kavuşturmak için her çeşit uzlaştırıcı yöntemlere başvurageldiklerinden, şimdilerde oluşmuş sorunları da kan dökülmesine neden olmayacak bir biçime bağlamak konusundaki ümit, aslında pek güçlüdür. Ancak her bağımsız devlet, barış ve esenliğin sürmesini meşru haklarının korunmasında arayacağından, bu hukuka saygı gösterilmesi ve hukuku çiğnenmişse bunun tamir ve telâfi edilmesinin etkili bir biçimde belirtilmesi koşuluyla, diğer devletlerin barışı koruyucu istek ve niyetlerine uyar ve kendi silâhlı gücüne başvurmaktan geçici olarak sakınır.

İmdi, yüce Osmanlı Devleti de, Avusturya Hükümeti ile Bulgaristan Prensiği tarafından uğradığı tecavüze karşı meşru haklarının korunması konusunda böyle davranmıştır; yani Avrupa'nın insafına ve hakbilirliğine başvurmakla birlikte, silâhlı gücünün eksikliklerini tamamlamaya girişmiştir. Babiâlî'nin şu olgunca hareketi hükümetlerce fazlasıyla takdir ve meydana gelmiş tecavüzlerin hak ve sözleşmelere aykırılığı kabul edilmiştir; ve meydana gelmiş tecavüzden gerçekten nefret duyan Avrupa kamuoyunun meşrutiyet hükümetimizin siyâsî tutumuna manevî olarak destek olmasıyla da, işin, silâha başvurmaya zorunluluk görülmeksizin diplomatik yollarla çözüme bağlanması ümidi, böylece güç kazanmıştır. Şu kadar ki, Avrupa'nın şimdiki siyasetinde henüz istikrarlı bir tutum yoktur; ve kamuoyunun hakkımızda meydana gelmiş olan içten duygularının ufak bir olayla değişikliğe uğramayacağını güvencesi olacak bir kanıt ve bunu sağlayacak bir dayanak olmadığından, bize elverişli görünen bu durum ve konumdan yararlanılarak, meydana gelmiş olan sorunların çözümünde

(39) Dilin öneminin çok net bir biçimde anlatıldığı bu yazıya benzer uzun bir yazı da, 1919 yılında, Kürd dilbilimci ve tarihçisi Halil Hayalî tarafından yazılmış ve "Kurdîyê Bitlisî" takma adıyla "Jîn" dergisinin 14. ve 15 sayılarında yayınlanmıştır. Bakınız: "Kürçeye Dair"(Kürdçe Üzerine), "Jîn", cild III, s. 606-609, 633-636 ve 663-668, 686-691; Arap harflerinden Latin harflerine çeviren: M. Emin Bozarlan; Deng Yayınevi, Uppsala-İsveç, 1986.

mümkün olduğu kadar çabuk davranılması ve böylece dış gailelerden tümüyle kurtulduğumuz durumda, çabalarımızın tümüyle iç reformlara ve yönetim eksikliklerimizin tamamlanmasına harcanması, meşrutiyet yönetmimizin selâmet ve başarısı adına bir dilek olarak sunulur. Zira iş uzadıkça, Avrupa'nın politik alanında, görüş ve duygu alanında türlü türlü değişikliklerin ve hükümetler arasında çeşitli çekemezliliklerin ve güçlüklerin başgöstermesi hatıra gelebilir; ve o durumda, Devletçe sağlanacak sonuç kuşkuda kalır.

Siyasal konularda en büyük yarar, hasmın ya da rakîbin manevî yenilgisinin zamanını kaşfetmek ve o zamanı kaçırmamaktır. Bugün Avusturya ve Bulgaristan'ın, bu ölçüde kamu nefretine uğramalarına neden olan ve kendilerince çeşitli güçlüklerle yolaçan güç durumdan kurtulmaya son derecede istekli ve eğilimli olduklarına kuşku yoktur. Savaşla ya da uzlaşmayla, bizce elde edilebilecek olan ve bizim için amaç olan yararın ne olacağı belirlenip tahmin edilerek, o yararın uzlaşmayla elde edilemsi en iyi çözüm yolu olarak görüldüğü takdirde, bu manevî yenilgiyi ve açığa vurulmayan uzlaşma arzusunu küçümsememek, ölçülü ve akıl yolunda davranmanın bir kuralıdır.

Senden korkandan kork, ey bilgili kişi(40)
velev ki yanında savaşa dört yüz kişi

Görmüyor musun, çaresiz kalınca kedi
pençesiyle çıkarır kaplanın gözünü

Seyfullah

POLİTİK ÖZETLEME

—Devam—

kalkışmışlar ve son Rusya-İngiltere antlaşmasının İran'la ilgili bölümünün, yani İran İmparatorluğunun kuzeyde Rusya'nın, güneyde de İngiltere'nin siyasi nüfuzuna bağlanmasını belirleyen maddelerinin Devletçe bilinmezlikten gelinip göz yumulduğu görülmüştü. Böylece, İran'ın toprak bütünlüğünü dolaylı olarak garanti eden ve o hükümetle şu ana değin çıkan tüm uyuşmazlıklarımızda birer arabulucu sıfatıyla işe müdahale etmiş olan bu iki hükümetin, İran'a bir üçüncü devletin saldırmasına kesinlikle müsaade etmeyecekleri, bu karşılıklı güvenceleriyle de açığa çıkmıştır. Yapılan askerî harekâtımıza, adı geçen iki hükümet tarafından

(40) Aslı Farsça olan bu dördlüğü Türkçeye çevirip buraya aldık.

er-geç müdahale ve itiraz edileceği açık bir şey olduğu halde, maksatsız ve sonuçsuz olan bu askerî harekâtın yolaçacağı müdahalelerle ve onun meydana getirebileceği etkilerle, lehimize elde edilmesi mümkün olan sınır düzeltmesi işinde de güçlükler doğuyordu.

Osmanlı İmparatorluğunun çepeçevre politik durumu, özet olarak açıklanıp tasvir edilen bu yoldaydı.

Ağır koşullar altında yapım izni elde edilen Bağdad büyük hattı(41) ile bir kat daha genişleyip güçlenen Alman ekonomik nüfuzu, imparatorluğumuzu yüreğinden yaralıyor ve kaynaklarımızın bütün yaşamsal güçlerini aksatıp sarsıyordu. Almanların imparatorluğumuzda elde ettikleri bu ekonomik üstünlüğün İngiliz ve Fransız ticarî çıkarları üzerinde meydana getirdiği etkilerle Yüce Devlet, sürekli bir çıkar rekabeti gürlüğü patırtısına ve elden gidenin telâfisi istek ve arzularına hedef oluyordu; o durum da, ayrıca politik ilişkilerimizin kötü yorumlara uğramasına yolaçıyordu. Almanya'nın ülkemizde kolaylıkla elde ettiği yararın kendilerinden esirgenmesi yüzünden İngiliz ve Fransızların dostluğunu son yıllarda büsbütün kaybetmiş olduğumuz gibi, devletler çeşitli zorbalıklar ve tehditlerle yarar sağlamaya koyulup, devletler hukukunu hakkımızda tümüyle unutturmasına duyulmamış davranışlarda bulunuyor ve bağımsızlığımıza aykırı öneriler getirdikleri dahi görülüyordu.

Bu konuda sözün daha fazla uzatılmasına gerek görülmemekle, şu kadar denmekle yetinilir: Osmanlı İmparatorluğunun tümü, sanki bunların özel çıkar ve ağırlıklılarına ezelden beri bir alandı, Devlet ise zorbalıkları altında çıkarıcı istekleri için bir oyuncaktı. Hatta iş o kerteğe gelmişti ki, Devlet bir yerden bir şey satınalsa, öbürü, "bunu ondan aldınız, bizden de bir şey almalısınız" diyecek ölçüde küstahlık eder ve en önemsiz bir ticarî çıkar için işi donanmayla tehdide vardırırdı. Gariptir ki tehditle çıkar elde etmekte ileri gidenler, en çok yarar sağlayan ve saygı görenlerdi.

Devletlerin içişlerimize karışmalarının kötü örneklerle dayanmaktan ibaret olması dolayısıyla, yurttaşlarının eski antlaşmalar gereğince elde etmiş oldukları sınırlı ayrıcalıkların kapsamı böylece gitgide gereksiz yere genişlemekte ve usul durumuna gelerek kurumlaşmaktaydı; ve yabancılarla ilgili durum ve konularda yönetim bağımsızlığı gereği gibi sınırlandırılmakta ve asıl niteliği yabancılar lütfü olarak bir işlem kolaylığı sağlamaktan ibaret olan eski antlaşmaların hükümleri, günden güne zararımıza sağlaştırılıp kökleştirilmekteydi.

Eski antlaşmaların ortadan kaldırılıp geçersiz kılınması, ancak içişlerimizde bir düzgün durumun var olmasına, adaletin yaygınlaştırılıp dağıtılmasına ve kişisel dokunulmazlığın güvence altına alınmasına bağlıdır.

(41) Bundan maksat, Abdülhamid döneminde Almanlar tarafından yapılan ve diplomatik alanda büyük gürlüklere yolaçan İstanbul-Bağdad demiryolu hattıdır.

Oysa iç yönetim her tarafa doğru yalpaladığından, kişisel güvenlik çığnendiğinden, hukuk eşitliği de var olmadığından, yabancılara âdetâ hükümet içinde hükümet koruması sağlayan söz konusu antlaşmaların hükümleri, bu nedenle gittikçe sağlamlaşıp pekişmekteydi. Gerçekte yabancılar, ancak bu sayede Osmanlı İmparatorluğunda mal ve canlarından emin olarak yaşayabilmekteydiler. Şimdi ahrete göç etmiş olan çok yaşlı büyük sadrazamlardan biri,(42) bir gün, şunun bunun evine girilip arama yapılarak çeşitli rahatsızlıklar verildiği konusunda söz söylendiği sırada, "biz bu durumla nasıl eski antlaşmaları kaldırabiliriz; bunun değil yabancılara, bu gidişle bizlere de uygulanması ne yazık ki dileğimizdir!" diyerek, üzüntü ve yazıklanmasını belirtmişti. Bir yerde Devletin yurttaşlarına çeşit çeşit baskılar ve tehditler reva görülürken, yine aynı yerde bir yabancı korumasını istemeyerek kabul etmek zorunda kaldıkları da oluyordu.

Yazımız, Anayasa ilân edildiği zaman Devletin içte ve dışta ne durum ve konumda olduğunu, gerçeklik çerçevesinde olabildiğince tasvir ve belirleme amacına yönelik olduğu için, biraz da iç yönetim işlerinin nasıl cereyan ettiğinden söz etmek gerekir. Önce yüce Saltanatın başkentindeki durumları tasvir edelim:

Yönetimin tüm dalları, birtakım hüfuzlu ve zorbanın çıkarıcı amaçlarına hizmet etmekten başka bir işe yaramaz bir duruma gelmişti. Her şey çığırından çıkmış, görev sahibi her sorumlu başka bir işle uğraşır olmuştu. Örneğin bir dairenin sorumlu bakanı, haftada bir gün bile dairesine gelip işi olanlarla meşgul olmaya vakti kalmayacak ölçüde başka işlerle meşgul edilmişti. Sorumlu bakanlıklar varken, onların üzerinde komisyonlar kurulmuştu. Maliye memurlarının görevleri çeşitlendirilmişti. Hiç bir yerde birbirlerine bağlı görevler ve sorumluluk kuralı kalmamıştı. Babîâlî, en ufak bir memurun işine son verme gücünden yoksun bırakılmış ve yürütme makamı en adi bir yolsuzun tehditlerine uğratılır olmuştu. Özetçe, bütün daireler bir allak-bullaklık içinde kalmıştı. Memurların seçilmesinde yetkili makamların onayını alma kuralına uyulmadığı gibi, Devletin çıkarlarını kişisel çıkarlara tercih edecek ve nüfuz etkisine vicdanını kaptırmayacak öyle sağlam bir yetkili makam da, doğrusu görülüyordu.

(42) "Sadrazamlar" sözcüğü, "devlet bakanları" demek olan "vükelâ-yı devlet" sözcüklerinin karşılığında kullanılmıştır. "Vükelâ", Osmanlıcada bir terim olarak "bakan" anlamında da kullanılan "vekil" in çoğuludur. "Vekil" sözcüğü seyrek olarak "devlet" sözcüğüyle birlikte kullanılıp "vekil-i devlet" şekline girerdi ve o durumda "devlet bakanı" anlamına gelirdi ve terim olarak "başbakan" demek olan "sadrazam" için kullanılırdı. Böylece, bu yazının orijinalinde kullanılan "vükelâ-yı devlet" in anlamı, "başbakanlar" olur. Ancak Osmanlı döneminde Osmanlı başbakanları için daha çok "sadrazam" denildiğinden, biz de çeviride bu unvanı kullandık.

Vali ve mutasarrıflar,(43) çoğunlukla şunun bunun yol göstermesiyle usulsüz biçimde atanmakta, kimsesizler de çeşitli zahmet ve hakaretlere uğradıktan sonra dileklerine kavuşmak için işin sonunda doğru yoldan saptırılıp suçlu duruma düşürülmekteydi. Bu zavallılar gittikleri yerlerde kalıcı olamayarak, memurlukları birer şekilde ellerinden alınırdı. Doğruluk ve yurtseverliğini kanıtlamak isteyenler de birer iftira ile sürgün edilip gurbete gönderilirdi.

Devamı var

Süleymaniyeli Seyfullah

DİYANET HATIRASI

Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Milletvekillerine Seslenişi

Ey milletvekilleri, sizler büyük bir gün için gönderilmişsinizdir. Ey halkın vekilleri, "Allah'ın hukuku" diye anılan kamu yararlarını uygarlık bahçesinde, yaşam kaynağı olan İlâhî Elçi'nin şeriatıyla sulayınız; ki uygarlığımız bu yaşamla gençliğini ebedîleştirsin, ilâhî adalet de hakkıyla görünsün. Zira ilâhî adalet, şeriat arşında belirir. Oradan inmiş olan hükümleri çalışma kuralı yapınız; ki Allah'ın hukukunda izinsiz kullanım söz konusu olmasın. Hakkın sahibinin izni olmasa, kullanım doğru olmaz. İnsanlar özgür oldular, ama yine Allah'ın kullarıdır.

İstibdad denilen yırtıcı devin acımasız pençesinde, en son din hanımı susturularak alıkonulmuştu.(44) Şimdi ise, uygarlık tahtında oturan ve kamuoyu denilen meşrutiyet Süleyman'ının mübarek parmağına, her türlü boyun eğdirme özelliğine sahip parlak şeriat yüzüğü lâıyk görülecektir.(45) Evet, bunu lâıyk görünüz, fiilen de kutlayıp ona boyun eğiniz. Bırakmayınız ki meşrutiyetin adaletli eline yakışan Allah'ın o beyaz kılıcına istibdadın pis pençesi ilişsin ve onu kendi amaçlarına araç ederek o mübareki lekeli kılsın.

Milyonlarca dâhînin Kur'an'ın açık ve kesin ayetlerinden çıkardığı, Tûba ağacı(46) gibi dal budak salan ve hem siyaset hem de yarar bakımından

(43) Mutasarrıf: 2. sayıdaki 79 numaralı dipnota bakınız.

(44) Burada istibdad rejimi masallardaki yırtıcı deve, en son din olan İslâm dini de, o devin pençesine düşüp onun tarafından alıkonulan masallardaki bir hanıma benzetilmiştir.

(45) Burada da meşrutiyet rejimi Süleyman Peygamber'e, şeriat da, O'nun aynı zamanda mühür olarak da kullandığı ünlü yüzüğüne benzetilmiştir.

(46) Tûba ağacı: Başaşağı olduğuna ve dallarını cennetin her tarafına saldığına inanılan cennet ağacı. Yazar burada, İslâmın dört mezhebini o ağaca benzetmiştir.

hangisinin hangi konusuna tutunmanın yerinde olacağını ve ” ve hiç bir yaş ve hiç bir kuru yoktur ki açıklayıcı kitapta bulunmasın”(47) sırtını yorumlamış olan dört mezhepten, o bitip tükenmeyen ve sonu gelmeyen hazîne o cevherlerle doludur ya, o parlak şeriattan adaletli hükümleri ve yüce gerçekleri temel ilke olmak üzere düzenlemek için, şariat bilginlerinin genel görüşlerine başvurunuz; ki meşrutiyetteki gerçekleri ve Anayasadaki hükümleri daha eksiksiz, daha açık bir biçimde parlak şeriattan çıkarıp düzenlesinler; az himmetle **Mecelle-i Ahkâm**’ı düzenledikleri gibi.(48) Zira yaşamımızın sağlam bağı olan geniş kapsamlı birlik, bununla gerçekleşip güç kazanacaktır.

Şimdiye kadar İslâm Güneş’i, istibdadın karanlık bulutlarıyla ve onun sonucu olan ahlak kötülüğü ve dindarlık zayıflığıyla örtülüp tutulduğundan,(49) onun yansıtıcısı olan uygarlık Ay’ı da, bilgisizlik ve yabanîliğin araya girmesiyle tutulduğundan, hâşa İslâm dininin istibdad ve tembelliğe elverişli olduğu yolunda bazıları için boş bir sanı meydana gelmiştir. ”Bilim, inananın kaybolmuş malıdır, onu gördüğü yerde alır” hadisi bir kez şeriatta temel olsa, acaba hangi kanıtla ve nasıl gelişmeye engel olur!

Siz de meşrutiyeti meşruiyet adıyla niteleyip öyle kavrayınız ve öyle anlatınız; ki o boş sanıyı yalanlayasınız. Yoksa, başka vicdanî dinleri ölçü olarak şeriati siyasetten soyutlamakla, o boş sanıyı onaylamayınız. Çünkü dinimiz nasıl ki manevî, vicdanî, ahrete yönelik ve aktarılan hükümlere dayalı ise, maddî, siyasî, akla dayalı ve yaşamı düzenleyip sağlayıcıdır da. Bazı Avrupalı araştırmacılar demişlerdir ki: ”Bazı yörelerdeki insanların uygarlık sınırları içine girmelerinin tek aracı, İslâmiyettir”. Müslümanların et ve kanlarına karışmış olan İslâm dini, onların duygu ve düşüncelerinde etken ve vicdanlarında boyun eğilen sultan olduğundan, şimdi gelişmeyi sağlam bir temele dayandırmak için, düşünce ve anlayışlar arasında elektrik akımı gibi akan dinî konularla vicdanlarıyla haberleşip yayılsın.

Bir de çocukların eğitimi zorunludur. Çocuklara benzeyen halkların eğitilip öğretilmeleri de zorunlu gibi olacaktır. Bu özgürlük zamanında zorlayıcı etken, şevk ve sevgi olacaktır. Ve o gerçek şevki doğurtan, vicdanlarından çıkan dindarlık yankısıdır. Onu coşturup harekete getiren özellik ise, ruhanî bir manyetizmaya sahip olan Ahmedî şeriatin işleyen

(47) Bu, bir Kur’an ayetinin bir parçasıdır.

(48) **Mecelle-i Ahkâm**: Sözlük anlamı ”hükümler dergisi, hükümler kitabı” olan bu deyiş, 1839 yılında Osmanlı sınırları içinde ilân edilen ve ”düzenlemeler” anlamına gelen ”Tanzimât” adlı düzenlemeden sonra yazılıp yürürlüğe konulan ve şeriatin işlemler bölümünü içeren hükümler kitabının adı olmuştur.

(49) Yazar burada İslâm dinini Güneş’e, uygarlığı Güneş’ten ışık alan Ay’a, bilgisizlik ve yabanîliği de Güneş ile Ay’ın arasına girdiğinde Ay tutulmasına yolaçan Yerküre’ye benzetmiştir.

emriyle olacaktır.(50) Kürdistan, Arabistan, Arnavudluğu gezenler, bu savda tereddüt etmezler. Onların anlayışlarını ruhanî manyetizmaya manyetizlendirmek, ancak şariat adıyla olacaktır.

Hastalığımızı açıp inceleyelim, ona göre ilâç arayalım. Hastalığımız tenbellik, bilgisizlik ve şeriata ters hareketle oluşan kötü ahlak ve onların sonuçları olan yoksulluk ve perişanlık ile hilecilik, başka bir adla açık hırsızlıktır. Uygarlık dünyası, bu kötülüklerin ortadan kaldırılmasını bizden istiyor. Dindarlığı zayıflatarak tedavi, parmaktaki yaranın tedavisi için göz çıkarmaya benzer. Zira milletin kalp hastalığı, dindarlığın zayıflamasıdır. Özetin özeti, meşrutiyetin şariatın elmas kılıcını elinde tutması zorunludur, ki üç zakkum ağacını kökünden kessin ve üç cevher hazinesini ya da Tûba ağacını korusun.

Birinci zakkum ağacı, Avrupa'nın hakkımızdaki kötü sanısı ve onun ürünü olan nefret ve acımasızlık duygusu ile gürültü patırtıdır. Çünkü İslâmiyetin gelişmeye engel ve istibdada elverişli olduğunu yanlışlıkla sanmışlardı.

İkinci zakkum ağacı, kötü ahlakın kaynağı ve uygarlığın en büyük kötülüğü olan dinsizliktir. Bu zakkum ağacının çorak toprağı şudur ki, eğer her erdemi içeren İslâm dini yalnız vicdana sıkıştırılırsa, din bir tarafta kalır, şariat bilginleri de buna uygun olarak geri kalıp ve gitgide gerileyip, o zakkum ağacı elverişli zemin bulur. Zira herkes, başkalarına uyup yüzeysel bakışla dine bakarak, dikkatsizlik ve bağınazlıkla dine karışmış ve sıradan bazı insanlar tarafından inanç, gerçek ve İslâmiyettenmiş gibi algılanmış olan bazı İslâmî masallar ile benzetmeleri ve İsrailoğulları söylentilerini, sıradan insanlar gibi inanç ve gerçek sanacağından, bunları tekniklerle değerlendirdiği zaman, kalp hastalığı niteliğinde olan inanç zayıflığına uğrayacaktır.

Üçüncü zakkum ağacı, nifakla Müslüman unsurları ayırma, bireylerin gönüllerini paramparça olmaya, kamuoyunu çatallaşmaya ve hükümeti yok olmaya götürecektir. Zira en sıradan ve korkak kişi, en önde gelen ve cesur kimse gibi dindarlık duygusuyla duygulanırsa, din adına ne söyleneceği ruhunu feda eder. Yurt sevgisi ve salt millet sevgisi ile dünya mutluluğu olan duygularla, insanların ancak binde biri hakkıyla duygulanır. O duyguları taşıyanlar da yurt ve millet sevgisi içinde dindarlık, İslâmî görkem ve dinî şariat hükümleri düşüncesiyle duygulanırlar. Demek din aracılığıyla olmasa, manevî bir kişilik olan hükümet, sıradan insanların gözünde münafık ya da dinden çıkmış gibi olacak ve yaşamımız olan birlik ile hükümetin ruhu olan itaat, örümcek ağından da zayıf olacaktır. Bir asker, gerçek vicdanî duygudan boş varsayılsa, savaşta ne fedakârlık gösterecektir!

Eğer şariat cisim durumuna gelseydi, istibdadı şeytan gibi lânetleyecekti.

(50) Ahmedî şariat: Ahmed'in şeriati. Ahmed, Peygamber'in bir adıdır.

Şeriatı bir kenara atıp bırakmayınız; ki istibdad, pis eliyle onun vücudunu lekelemesin.

Meşruluk toprağında yetişen birinci Tûba ağacı, genel birliktir. Zira sıradan kişilerle seçkinler, din duygusuna eşitçe sahiptirler. Din adıyla olmasa, zavallı sıradan insanlar, geçmişe dönüp gidecekler ve mutluluk zamanına(51) sizi şikâyet edeceklerdir.

İkinci Tûba ağacı, gençliğin eline kavuşan uygarlığımızdır. Zira şeriat, uygarlık iyiliklerini emretmekle birlikte, uygarlığı yok olmaya itip ihtiyarlatan eğlence düşkünlüğünü, israfı ve yaşamdaki müthiş eşitsizliği de yasaklıyor.

Üçüncü Tûba ağacı ise, geleceğimizin ikbalini sağlayan eksiksiz dindarlığımızdır. Çünkü meşrutiyette şeriat, uygarlığımızın ilk temelini kan dolaşımı yerine geçmiş olan Ahmedî şeriatı soluklanıp, düşüncelerin gelişmesiyle onu, kirli olan masallardan, İsrailoğulları söylentilerinden ve benzetmelerden arındıracağından, Yerküre'nin kan dolaşımı yerine geçecektir. Ya da İslâmiyet Güneş'i siyasetler göğünde kara buluttan kurtulacağından, uygarlık Ay'ını aydınlatıp Asya tarlasının çiçeklerini geliştirip süsleyecektir. Zira dinin temel olduğu durumda, şeriat bilginleri, dâhî ve siyasî adamlar olacaklar, İslâmiyeti o İsrailoğulları masalından ayırt edip o masalı sileceklerdir.

"Üstünlük, düşmanların tanıklık ettiği üstünlüktür".(52)Yenidünya'nın en ünlü düşünürü demiştir ki: "İslâmiyet çıktığı zaman, dolaşan ateş gibi, odun parçalarına benzer diğer din ve düşünceleri yuttu. 12 yüzyılda 200 milyonun yaşam kılavuzu oldu. Ve o yüce gerçekler, ona çarpan dünya güçlerine karşı özellik ve gerçekliğini koruyup, şimdi parlak ayna gibi, Arab Muhammed'i gözümüzde canlandırıyor".

Devamı var

Said-i Kürdî

(51) Mutluluk zamanı: Peygamber'in dönemi.

(52) Bu, Arapça bir şiirin bir dizesinin Türkçe çevirisidir.

A'YAN MECLİSİ

VE SEYYİD ABDÜLKADİR EFENDİ HAZRETLERİ(53)

A'yan Meclisi'ni oluşturan yüce kişiler arasında, derneğimizin erdemli Başkanı Seyyid Abdülkadir Efendi Hazretleri de bulunmaktadır. Sözü edilen Şeyh, Hazreti Peygamber'in temiz soyunun zincirine bağlı olmak şerefine sahip olan, Kürdistan'ın en mükemmel büyüklerinden ve kişisel erdemler ile bilginlik değerlerini kişiliğinde toplamış en büyük hamiyet sahiplerindendir. Bu nedenle, yerinde olarak bu görevin kendisine yöneltilmesi, sonsuz minnet ve şükranı gerektirmektedir.

Doğru yolun göstericisi olan yüce kişiliğini büyük içtenlikle kutlar, bütün işlerde yüce Allah'ın başarısının kendisine kılavuzluk etmesini de ayrıca dileriz.

*

Derneğimizin saygıdeğer üyelerinden ve Kürdistan'ın kıvanç duyulmaya değer düşünce ve kalem sahiplerinden Baban İsmail Hakkı Bey, Bağdad milletvekilliğine atanmıştır.(54) Sözü edilen Bey'i kutlar, saygıdeğer Bağdad halkının bu seçimle iyi ve isabetli davranışını takdir ederiz.(55)

-
- (53) A'yan Meclisi: Üyeleri padişah tarafından atanan ve "Meclis-i Meb'usan" adlı Milletvekilleri Meclisi'nin kabul ettiği kanun ve kararları incelemekle görevli olan bir çeşit senato. Sözlük anlamı "İleri Gelenler Meclisi" olan bu meclisin adı bir terim olarak yerleştiği için, onu Türkçeye çevirmeden aynen kullandık.
- (54) Anlaşıldığına göre "atanmıştır" sözcüğünden "seçilmiştir" anlamı kastedilmiştir. Çünkü milletvekilleri atanmayla değil, seçimle göreve gelirlerdi. Nitekim ikinci cümlede "seçim" sözcüğü kullanılmıştır.
- (55) İsmail Hakkı Baban'ın Bağdad milletvekilliğine seçilmesine ilişkin bu haber dolayısıyla, kendisiyle ilgili, rahmetli Musa Anter'den duyduğumuz bir olayı buraya aktarıp okuyuculara iletmenin yerinde olacağı kanısındayız. Kendisinin son derece bilgili, zeki ve hazırcevap bir aydın olduğunun göstergesi olan ve Osmanlı Meclisi'nde geçen bu olay, Arap alfabesinde "b" ve "y" harfleri arasındaki bir nokta farkı yüzünden meydana gelmiştir. Bilindiği gibi, Arap alfabesinde aynı şeklin altına bir nokta konulunca o şekil "b" olur, iki nokta konulunca da "y" olur. Öylece, tek noktayla yazılan "Baban" adındaki ilk harf iki noktayla yazılınca, o ad "yaban" olur. Bunu belirttiikten sonra, sözünü ettiğimiz olayı anlatalım. Olay şöyle olmuş: Osmanlı Meclisi'nde bir gün ad yoklaması yapan Meclis kâtibi, sıra İsmail Hakkı Baban'a geldiğinde, artık kasıtlı olarak mı, yanlışlıkla mı bilinmez, kendisinin adını "İsmail Hakkı Yaban" diye okumuş. O okuyuş üzerine İsmail Hakkı Baban hemen yerinden fırlamış ve kâtime doğru bağırarak "yaban babandır baban" diye karşılık vermiş. Öylece, "tevriye" denilen ve edebiyatta çok makbul olan bir sanatla, hem kâtibin yanlışlığını düzeltip, okuduğu sözcüğün doğrusunun ve dolayısıyla soyadının "Yaban" değil, "Baban" olduğunu belirtmiş, hem de, eğer kâtip kasıtlı olarak öyle demişse, onun hakaretine karşılık vererek, yabanın babası olduğunu vurgulamış.

ADALETLİ DÜZENLEME

MECLİSİN DİKKATİNE

Meşrutiyet yönetiminin kuruluşu tarihinden itibaren Hükümetin âcil önlemi, "düzenleme" işi oldu. Devlet vergilerinin biriktiği yer ve maliyeyle ilgili işlemlerin yapıldığı makam olması dolayısıyla Maliye Bakanlığı, diğer dairelere örnek olmak üzere icraata başladı. Bu bakanlık, üyelerinin sınırlandırılıp varlığını sürdürmesi deneye çok gerekli olan Maliye Meclisi'ni tümüyle kaldırdı; ayrıca, müdürlerle yönetilen şubelerde 4 muhasebecilik, 4 de yardımcılık oluşturdu. Bunlar ve Maliye yöneticilerinin yaptıkları diğer değişiklikler konusunda Padişah iradesini aldıktan sonra, kalemleri düzenlenmeye girişti.(56) Gösterilen rahatsızlıkları ve şikâyetleri silâh gücüyle susturduğu halde, yarı yolda kaldı. Öbür daireler de düzenleme işine koyulup Maliyeye uydular, meclislerinin kısmen düzenlenip büyük memurlarının değiştirilmelerini Padişah iradesiyle onaylattılar. Sonra küçüklere sıra geldi. O sırada bir vaveylâdır koptu. Her dairede bir gürültü, her kafadan bir ses, her gazetede bir yazı, bakanlara sataşma, Hükümete eleştiri, kıyamet, resmî uğraşlar, millî görüşler, genel bakışlar hep o noktada toplanıp kaldı; hem de aylarca. En kanun tanıyıcı bildiğimiz zatların geçmiş çabalarının belirtisi olarak, daha önceki ticarî antlaşmalar dolaylı olarak onaylanınca da, Bulgaristan bağımsızlığı, fazla olarak da Avusturya işgali ve ayrıntıları patlak verdi. Bu durum, maliye sorunundan doğan hoşnutsuzluğu artırdı.

İş bitirmeden çatallaştırmaktansa, Meclis'in onayına bırakılarak hazırlama yönüne gidilmesi tercih edildi. Şu kadar ki, onaylanmış icraata uğramış olanların maaşları yeni çıkarılan bir kurala bağlandı; ki istibdadın keyfî döneminde bile bu gibi genel önlemlerde, aynı zamanda "geneli kapsayarak uygulamak" hükmî ve idarî kuralı gözetilmişken, yapılan bu istinaf işlemi uygun görüldü.

Şimdiki durumda, dairelerce 1325(Milâdî 1909) yılının bütçeleri, hazırlanan düzenleme defterlerinin içeriklerine göre düzenlenip sunuldu. Bu defterlere göre her daire başkanı kendi görüş ve kavrayışıyla ya da emrindeki ileri gelenlerin uygun bulmasıyla birer kadro yaptı. Tarafsızca varsayılsa bile, bu kadrolar da dairelerin kimi ileri gelenleri ve üyelerine 7'şer bin, kimi 5'şer, 4'er bin, kimi kalem müdürlerine 4'er, 3'er, 2'şer bin kuruş maaş bağlıyor. Sanki her daire ayrı bir devlete bağlıymış gibi! Fesühbanellah!

Devamı var

V. H.

(56) Kalem: Devlet dairelerinde yazı işlerinin görüldüğü bölüm.

EDEBÎ BÖLÜM

Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Lamartine'in
Hazreti Peygamber'in yüce niteliklerine ilişkin yazdığı yazı
erdemli edebiyatçılarımızdan Haydarîzade İbrahim Efendi
tarafından çevrilerek şiirleştirilmiştir

–Devam–

Peygamberliğin habercisi dağıldı ülkelere
Rum'a, Türk ve Tatar ülkelerine

Fikir güçtü, karşıtları da vardı
Hasım müthişti, yardımcısı da yoktu

Kararlılık yüceydi, fakat dünya engeldi
Araçlar azdı, ama sonucu genişti

Eğer sonuçları güç olan bu karşıtlar
dâhîlerin gücü için olsa ölçü

oku tarihi, bak en büyüklerden
kimi benzeteyim Muhammed'e ben

Gerçi kisaralar ile kayserler(57)
ve nice Dara ile nice İskenderler

dünyanın bu çekişme alanına gelmiştir
ve birkaçı ad ve ün salmıştır

sürdüler dünyaya boyun eğdiren ordularını
ve attılar gürzlerini, şimşir kılıçlarını

sonuç olarak verdi ancak o himmet
bir temelsiz yönetim ve devlet

o da çok geçmeden zamanında
gençlik ve şanınin henüz başlangıcında

(57) Kisra: Sasanî dönemindeki Acem şahlarının ortak unvanı.
Kayser: Bizans imparatorlarının ortak unvanı.

yok olup gitmenin darbesine uğradı
eseri mahvolup ayaklar altında çiğnendi

Bir de sen Hazreti Muhammed'e bak
yüce esere ve en doğru yolu gösteren fikre bak

Kaldırıp ortadan temelsiz, boş inançları
eski dinleri ve eski gelenekleri

çok güçlü ve dayanıklı hükümetleri
onların kocaman güç ve ezici zorlarını

az zamanda boyun eğdirip alaşağı etti
kahredip tepeledi ve darmadağın etti

Çok hükümdar ödü patlarcasına korkuya kapıldı
Yerküre'nin yarısı titremeye kapıldı

Öyle titretti dünyayı saldırının korkusu
kalmadı emre olmayan mahkûm

Ya, o hikmet ve edebiyat dolu kanun
oldu her yerde aranan kılavuz

Sözcükleri hikmetle doludur
Her biri ayrı ayrı kanundur

Bağlayıp bir makama hükümleri
çeşit çeşit dilleri ve halkları

Öyle bir dinin oldu kurucusu
akla şaşkınlık verir anlamları

Dünya ve onda ateş var olup sürdükçe
ebediyetle hükmü ayakta olacaktır

Oldu uluslararası aziz ve ünlü
inanç şerefi ile İslâm

Gönülleri bağlamış bir Allah'a
düşünceyi toplamış bu dergâha

Nefret eder putperestlerden ve putlardan
sahte tapınılanlardan, böyle hayalî şeylerden

Böyledir hakkın karşısında ün salmak
ve yalancı sanıdan intikam almak

Özetçesi, baştan başa edebiyat dünyası
oldu Arapların kıvancının iyi ününe tutkun

Emrine herkes boyun eğdi
insanların üçte biri inanç sahibi oldu

Devamı var

KUCAKLAMA

Karanlık, çok karanlık, kapkaranlık istibdad gecesi
Derin bir köşesinden feryad ediyor milletin ruhu

Gece kuşu, kesik ve yakıcı iniltilele, ahlarla iniliyor
ve milletin o ruhuna hüznünlü ağlayışla ağıt yakıyor

Geri dönmekte hep yankılar, çünkü yansıyacak yer yok
Evet, feryada yetişen bir tekti, feryad ettiren pek çok

Bütün vatanın doruğunda sönük bir korkunç yıldız hayali
Haleden görünmezdi onun da parlak cismi

Ay divan divan, ellerinde tutulmuş olarak, ışısız
Gökyüzü karanlık, yıldızlar ve delici parlak kıvılcımı batık

"Biz onları, şeytanlara atılanlar kıldık"(58) yıldız içindi
Fakat ah, onların güçleri Yıldız'dan aşığı iniyordu

Bu uzun Ay tutulması, otuz iki saat sürdü
Bu saatlarda birçok hasta, uyur-gezer oldu

Karanlık, pek karanlık, milletin bir karanlık gecesiydi
Hele Kürdler, o dilsiz hammallar bilgisizlikle bitkindi

(58) "Bu, yıldızlarla ilgili bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır.

O mertçe boy-boslar ağır yüklerle incinmişti
Kıvancımız yüksek göğüs, omuzlar yoksullukla alçalmıştı

Sürüldü bir sürü, diğer sürüler geldiler hâlâ
Sürüp gidiyor Bingazi'den bir ses ki vaveylâ(59)

*

Yeni doğan bir hilâl göründü batı ufkundan
Tereddüder içinde çekingen, titrek ve incinmiş

Önünde doğuya doğru alanlar, istibdad bulutuyla dolu
İsterken şanlı Doğu'nun geçmiş ruhundan meded

hemen imdad için hazırды Yavuz ve Fatih'in ruhu
Osmanlının temiz göğünde birden parladılar

Karanlık kütleler, kara bulutlar, dertli ufuklar
günahkârlıklarla dolu feleklerin dumanlı alanı

geçmişin ve geleceğin bu yansımasıyla sıyrıldı
Yarıldı, paralandı adaletsizliğin perdesi, yırtıldı

Sonra ışık, o taze hilâle doğru nazlı nazlı yaklaştı
O göz nurunu kucağına çekti ve dolunaya çevirdi

Kucaklamanın heyecanlı ağlayışıyla sevindiler
Milletin anayoluna döküldü ışıklı sevinçli sesler

Süleymaniyeli M. Tevfik

(59) Bingazi: Libya'da bir kent, ki istibdad döneminde siyasî muhaliflerin sürgün yerlerinden biriydi.

ESKİ OSMANLILIK VE YENİ OSMANLILIK

Baskı kâbusu ile bunalmıştı millet
Sönmişti beyindeki zekice yiğitlik

Görüşlü, söyleyişli, davranışlı bir uyku
Sürekli bütün organlarını sarsardı korku

Başının üstünden kopan ilham sesi
sürekli vicdanına üflerdi kuruntular

Yüce düşüncelere o vicdanda yer azdı
Birçok yıllardan beri hiç uğrayamazdı

Baskıyla olmuştu bu vicdan sahnesi
korkulu kara deve bir sımsıkı zindan

Bir gizli sihir, zorlayarak azmini
bu çaresiz ümmeti kılmıştı kısıtlı

"Hasta bir adam" derlerdi ona Avrupa'da
Hakaretlere uğrardı her zaman gazetelerde

Ama bu durum koyu bir yapay uykuydu
Bu alçalmada yüceliğin kökleri gizliydi

Tılsımlı bir hazine gibi yüceliklerle doluydu
Vardı bu solgun ruhta yüce bir yaratılış

*

Birdenbire yüksek ufuktan yeni bir ses
bir ses ki akla getirdikleri, ilâhî ve kutsal

çınlayıcı oldu yurdun yüksek havasında
o uykuya dalmış olanı uyandırdı bir anda

Millette uyandı yeniden bir ulu vicdan
Çıktı yeni bir seçkin kuşak yurdun kalbinden

Övünülecek bir gidişle diri kalplice
millî yüceliğimizi gösterdi dünyaya

Olmakla her nefer asker bir yeni Tarık(60)
Her subayımız ulu bir harikalar örneği

Ordu bize bahşetti bir siyasal fetih
Oldu yeniden Anayasa için fatih

Âlem, Yeni Osmanlılığa derdi cansız
Gasbedilmiş özgürlüğü aldı, kansız

Ebedî hasta sanılan milletin yapısı
bir gençlik feyzi, yeni bir adalet ruhu

göstererek, Avrupa'yı eyledi hayran
Dâhîliğin filizlenmesiymiş meğer o kriz dönemi

Diyarbakir'den: Mehmed Ziya

(60) Tarık: 711 yılında Kuzey Afrika'dan İspanya'ya saldırıp Endülüs bölgesini ele geçiren ünlü Arap İslâm kumandanı Tarık bin Ziyad. Kuzey Afrika ile İspanya arasındaki Cebel-i Tarık Boğazı, onun adını taşımaktadır. Bu boğaza Batı dillerinde "Gibraltar" denir.

YENİ KİTAPLAR

Kürdistan'ımızın bilgi dâhîliğinin ürünü olan rahmetli Said Paşa'nın oğlu Diyarbekirli Faik Âlî Bey tarafından "Fanî Tesellîler" adıyla, ebedî olarak yaşayacak olan bir şiir kitabı meydana getirilmiştir. Yüce düzeydeki ünlü şairi kutlar, eserlerinin okunmasını güzel şeyleri ve edebiyatı sevenlere tavsiye ederiz.

İÇ HABERLER

MİRAN LİDERİ ABDÜLKERİM(61)

Mîran lideri Abdülkerim'in, yetiştiğinden bugüne kadar süren cinayet ve baskıya dayalı zulümlerinden dolayı, uslandırılmasının gerekliliği daha önce Dernek tarafından yazılı olarak Babîâlî'ye bildirilmiş ve buna dayanılarak, adı geçen, il merkezine getirtilmişti.

Alınan son haberlere göre, sözü edilen kişi hakkında bu kez adliye tarafından yakalama ve tuklama kâğıdı çıkartıldığı halde, her nedense bazı yerel subaylarca, en önemli olan uslandırılması işinde tereddüd edilmekte imiş.

Devlet hazinesini milyonlarca zarara uğratan, birçok kişiyi öldürmeye cesaret eden ve alışageldiği zulümlerini sürdüren bu gibi katiller korunmaya değil, ancak hak ve adaletin yüksek kanununun düzen sağlayan korkutucu ve uslandırıcı sillesine müstahaktır. Adı geçenle damadlarının üç milyona yakın bir hazine gelirini de aşırıan ellerine geçirmiş olduklarının, bir zamanlar sivil ve askerî memurlardan oluşan bir araştırma komisyonu tarafından verilen raporlarla ve resmî kayıtlarla belirlendiği, alınan haberlerdendir. Bu konuda yüksek İçişleri, Savaşışleri,(62) Adalet ve Maliye Bakanlıklarının göreve özen gösteren dikkatlerini çekeriz.

*

Erganimadeni sancağının milletvekili seçiminde İl Muhasebe Düzeltmeni Vahid ve ünlü edebiyatçı Mehmed Ziya Efendilerin çoğunluğu kazanacakları sanılıyor. Sözü edilenlerin ikisi de namus ve hamiyetin gerçekten yüceliklerle dolu birer canlı örneği olduklarından, adı geçen sancağın bu alandaki takdir edici himmetleri teşekküre lâyıktır; ve vaktin darlığından dolayı, seçim işinin çabuklaştırılması konusunda himmetlerini harcamaları da ayrıca beklenir.

(61) Mîran: Osmanlı yönetimindeki Kürdistan parçasının bölünmesinden sonra Güney Kürdistan'da kalan bir Kürd aşireti.

(62) Savaşışleri Bakanlığı: Osmanlı döneminde "Harbiye Nezareti" denilen Savunma Bakanlığı.

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

Meclis'imizin huzurunda küşadından ve sizi cümleten burada gördüğümden dolayı fevkal'âde memnun oldum. Devam ve bekasını ve hüsn-i muvaffakiyetini Cenab-ı Allah'dan niyaz ederim. Cenab-ı Hak muvaffak-ı bilhayr buyursun.(1)

(1) 2. Abdülhamid'in Meclis'i açış konuşmasından alındığı anlaşılan bu sözün çevirisi şöyledir: "Meclis'imizin huzurunda açılmasından ve hepinizi burada gördüğümden dolayı son derecede sevindim. Sürekli ve kalıcı olmasını ve iyi başarısını Cenab-ı Allah'tan dilerim. Cenab-ı Hak, hayırla başarılı kılsın".

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdür
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik

*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*

Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil

*

Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır

*

Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz

*

İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 4 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

KÜRDLERİN MEVKİ-İ COĞRAFÎ VE SİYASÎSİ

Bu makalede Kürdistan'ın coğrafyasından, cibal ve enharından, bilâd ve kasabâtından bahsedecek değilim. Bu memleketin coğrafyası ile siyaset-i mevkiiyesi arasındaki irtibat ve münasebeti îzah ve memalik-i İslâmiyede bu nokta-ı nazardan îfa edebileceği hademâtı alâ vechil'icmal tezkâr ile iktifa eyleyeceğim.

Ma'lûm olduğu üzere, memalik-i Osmaniye'nin aksam-ı şarkiyesi ve İrayezminin(3) cihet-i garbiyesi, şimalden cenuba, heman heman Ararat'tan Basra körfezine kadar Kürdlerle meskündür. Vâkıa, cihet-i Osmaniye'de Ermeniler ve kısım-ı İranî'de Türkler ve Acemler var ise de, herhalde Erzurum, Tebriz, Şiraz, Musul ve tekrar Erzurum arasında kalan şübh-i münharif dairesini Kürd unsurunun diğer anâsırın mecmûuna galib geldiği muhakkaktır. Hele İran'ın Loristan kısmı kâmilen Kürd olduğu gibi, Urmiye havâlsî de hep bu kavim ile meskündür.

(2) Li gora tarîxa Mîladî 26 Kanûna Pêşîn 1908(Milâdî tarihe göre 26 Aralık 1908).

(3) Bu sözcüğün yanlışlıkla böyle çıktığı ve doğrusunun "İraniye'nin" yani "İran imparatorluğunun" olduğu açıktır.

Osmanlı Kürdlerinin ne derece Osmanlı olduklarını(4) ve makam-ı Hilâfet'e ne derece sadakat ve ittihad ile murtabit oldukları, tarihen sabittir. Kürdler en cengâver ve cesurakvarmandan oldukları halde, saltanat-ı Osmaniye'ye iltihak ve anınla ittihad hususunda en az istiğna ve mukavemet göstermişler ve din-ü devletin, selâmet-i umumiyenin, Osmaniyanı iltihak ve hulûl etmekle kaim olduğunu bihakkin temyîz ve idrak ederek, devr-i Selim ve Süleyman Hanî'de memleketlerini ecza-yı memalik-i Osmaniye'den add-ü i'tibar eylemişlerdir. Bilahare Kürdler bu kadarla kalmamışlar, bir maraz-ı daimî ve müzmin haline gelmiş olan İran hurûb ve gazavâtına mütemadiyen iştirak ederek, müttehid ve yekvücûd olduklarını kanlarıyla, canlarıyla tevsîk ve te'kîd eylemişlerdir. Daha sonraları Devlet-i Osmaniye ile Devlet-i İraniye'nin her ikisi de tahribat-ı istibdad ile bîtâb-ü takat kalarak kendi derdlerine düştükleri ve en büyük düşman-ı tarihîleri olan Rusya ile uğraşmağa –fakat heyhat ki müteferrikan, münferiden, yekdiğerinden haberdar olmayarak, hiç bir vakit ittifak ve ittihadı, müşterek iş görmeği hatır-ü hayallerine getirmeyerek, zayıf bazularıyla, mütemadiyen münbasıt, mütemadiyen müteceviz ve bâli' Moskof devî ile çarpışmağa– başladıkları zaman, yine Kürd anâsırı en pâk hûnünü bu uğurda bezl-ü îsar eylemiş, yine mader-i müşterek olan Osmanlılığa hidmet ile menafî' ve selâmet-i zatiyesini menafî' ve selâmet-i umumiye ile tevfiğe muvaffak olmuştur.

İran'daki Kürdlerin de mensub oldukları hükûmete aynı suretle hidmet ettikleri ve hatta Nadir Şah gibi bir nadire-i rûzgârın bâis-i vücûdu buldukları, vakayi-i tarihiyeyi uzaktan ve icmalen ta'kîb edenlerin dahi ma'lûmdur.(5) Bu son zamanlarda bile burc-ı hürriyetin alem-i ser'efrazı, kale-i istibdadın adüvv-i bîamanı olan Tebriz'deki Settar Han'ın Kürd olduğu beyan ve harekât-ı askeriye-i İraniye'den bahsedildikçe Kürd süvarileri nafzı(6) sahaif-i ceraidde ikide bir tekrar olunuyor.

İşte Kürdlerin her iki cihetteki bu mevki-i coğrafileri, bu mâzî-i tarihîleri ve bu mahiyet-i siyasiyeleri, kendilerine âtî için pek mühim bir vazife, âlem-i İslâmiyeti ilel'ebed hayr ile yâd edilecek bir vazife-i te'lîfiye tevdi' etmektedir. Evet, Kürdler kadar Devlet-i Aliyye ile İran arasında bir hatt-ı vasl, bir rabita-ı metîne, bir ittihad ve ittifak köprüsü vazifesini îfa edecek bir anâsır(7) mutasavvar değildir. Vaktiyle Şah İsmail'in diyanet namıyla ittihaz ve ta'kîb ettiği siyaset-i sahîfe, ebediyyen dolması, üzerinden geçilmesi mümkün olmayan bir girdab-ı amîk-i ihtilâf husûle getirmiş, binlerce orduları mahv-ü helâk etmiş idi. Umûr-ı mezhebiye her türlü makasid-ı gayr-i meşruaya alet ittihaz edildiği o zulumât-ı cehalet

(4) Doğrusu "oldukları" olmalıdır.

(5) Doğrusu "ma'lûmudur" olmalıdır.

(6) Doğrusu "sözü" demek olan "lafzı" olmalıdır.

(7) Doğrusu, "anâsır"ın tekili olan "unsur" olmalıdır.

devrelerinde böyle bir politikanın böyle bir netice-i mü'limeye müncer olacağı tabî idi. Fikr-i zaman, te'sîr-i muhît, temayül-i ikdam, bizzarur bunu iktiza eder ve başka bir meslek ve siyaset neşv-ü nema bulamaz idi.

Fakat şimdi yeni fikirler, yeni nazariyeler, yeni meslekler âlemi tenvîr ediyor. Hakayık-ı ahvala vâkif olanlar, fikr-i hakikî-i hürriyet ile perverde bulunanlar, aynı bir din ile mütedeyyin, aynı bir gaye-i ulviye uğrunda çalışmağa sâf iki büyük kavm-i İslâmın, kendilerini her taraftan ihata eden a'dâyı, gözleri görececek(8) derecede zu-f-ı basara uğramalarına, gözlerinde(9) memleketi mahv ve bazîçe-i istilâ kılacak derecede perde-i cehl-ü taassub ile bağlı bulunmasına meydan ve ihtimal veremezler. Memalik-i Osmaniye'de işte bir sabahulhayr-ı saadete nâil olduk, şems-i hürriyet fırak-ı ümette lem'an olmağa başladı. İran'da daha ziyade zahmet çekerek, daha ziyade haillelere, facialara uğrayarak, bütün millet, bir pîçtâb-ı elîm içinde bulunarak aynı maksadın ta'kîbi için çalışılıyor.(10) Ma'mâfih, İran'daki kâbûs-ı hazırın, sehab-ı muzlim-i ihtilâl-i mukatelâtın karîben mündefî' ve münşak olacağına kanaat-ı kâmilemiz vardır.

İşte o vakit iki memleket aynı bir güneşin feyzinden hissemend olacak, ve yine işte o vakit Sünnîlik, Şîîlik ihtilâfını bir tarafa atarak, iki milletin de İslâm olduğu ve iki milletin de düstûr-ı hikmet ve siyaseti kelime-i kudsiye-i şhadetten ibaret olduğu enzar-ı ehl-i îman ve vicdanda tecellî eyleyecektir. Fakat yine işte o vakit Kürdlerin vazifesi ehemmiyet, i'tina ve nezaket kesbeleyecektir. Zîra bu devr-i cedîde, bu efkâr-ı cedîdeye göre tarafeyni hakikî surette barıştırmak, mütevassıtlık hizmetini îfa etmek, ayrılık gayrılık kalmadığını isbat eylemek, vaz'iyet-i coğrafiyenin, sevâbık-ı tarihiyenin, muktazayât-ı haliye ve âtiye-i siyasetin Kürdlerin dûş-ı gayretine tevdi' eylediği en esaslı, en âlî, en mukaddes bir meşgale olacaktır.

Kürdlerin yalnız vaz'iyet-i coğrafiyeleri değil, lisanları, tarafeyn ile asırlardan beri devam eden şiddet-i ihtilâtları, bu işin hüsn-i îfasını ve muvaffakiyetle neticelenmesini kendilerine teshîl eyleyecektir. Fakat her şeyde olduğu gibi, bunda da evvelâ efkârı terbiye etmek, hazırlamak, Kürd dimağlarını şimdiden o gayeye göre işletmek lâzımdır. Fikrimce cem'iyetimize terettüb eden vazaif-i İslâmiye ve insaniyetperveraneden biri de işte budur.

Baban
İsmail Hakkı

(8) Doğrusu "göremeyecek" olmalıdır.

(9) Doğrusu "gözlerinin" olmalıdır.

(10) Doğrusu "çalışıyor" olmalıdır.

İTTİHAD

Bir milletin kıvam ve salahı ittihadı sa'ye, tefrika ve teşettütten tebâüd etmekle hâsıl olur. Tefrika ve teşettütten mâada, hiç bir sebeble bir kavmin bina-yı mecd-ü şerefi yıkılmamıştır. "Velâ teferraku"(11) nass-ı celîli ve "yedahu ma'alcmæ"(12) haber-i şerifi, buna burhan-ı katı'dır. Daire-i ittihad-ı ümmetten hurûc eden kimse, hey'et-i ictimaiyenin sulb-ı mehabetine tasaddî etmiş olur, ki hey'et-i ictimaiyenin muhafaza-ı izz-ü necdeti ve vikaye-i huzur-ü menfaatı ve efrad-ı nev'in istikmal-i esbab-ı istirahatı için öylesine karşı i'lân-ı buğz-ü adavet olunmak lâzım gelir. Müstelzim-i nef'-i âmm olan revabit-ı ittihad-ı umumiye muhalefete kalkışan sebükmağzanın zararından nev'-i âmmı vikaye için o gibilerin izale-i şeraret ve mefsedetleri şer'an ve aklen vacib olur.

Şîraze-i intizam-ı ümmet ittifak ve ittihadıdır. Anı ihkâm ve te'yîde çalışanlar, cemî-i ahvalda muazzez ve mükerremdirler ve ancak o sayede nail-i ni'met ve istirahat olurlar. Himmetleri ağraz-ı şahsiye ve matamı'-ı mahsusaya ma'tûf ve azm-ü niyetleri cem'-i mal-ü menale masrûf olanlarla taraf-ı zaide meyyal bulunanlar, ittihadın düşmanı ve hey'et-i ictimaiyenin hasm-ı itmi'nan ve istirahatı olduklarından, indennihaye halleri kaht-ü mezellete ve mahv-ü nekbete munkalib olur.

Binaenaleyh, kütübüllaha ve evamir-i Resulullah'a muhalif ve meslek-i erbab-ı tahsîl-ü hikmete münafî olan tarîke sapmamak ve hey'et-i ictimaiyenin takviye ve tarsîn-i ittihadına çalışmak, dinen ve siyaseten her erbab-ı akıl ve basîrete mütehattıdır. İttihad kader dinen ve hikmeten merğûb bir sîret ve onun kadar calib-i menfaat bir müessir hareket yoktur.

Bugün en ziyade muhtac olduğumuz şey ise ittihadıdır; fakat ciddî ve masûnuttezelzül ittihadıdır.

Süleymaniyeli Seyfullah

İCMAL-I SİYASÎ

Avrupa ahval-ı siyasisinde şâyân-ı tezkâr bir tebeddül yoktur. Devletler, menfaatlarının te'lifini müsalem-i umumiyenin muhafazasında te'mîne ve bunu ihlâl edebilecek kâffe-i mesailin muslihane çare-i tesviyesini taharriye çalışmaktadırlar. Bu cümleden olarak Balkan mesailinin de halline teşmîr-i sak-ı ihtimam ediyorlar.

Gerçi Balkanlar'da uyanan Slav fikri, bazı âmâl-ı mufritaya meydan açmış ve meslek-i siyâsîleri bir dereceye kadar bu âmâl ve te'sîrâtın taht-ı tazyîkinde cereyana tabî bulunan hükümetler ara sıra huzur ve müsalem-i ihlâlâ bâdî olabilecek bir hatt-ı hareket ittihadında muztar kalmakta

(11) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır ve "bölünmeyin" demektir.

(12) Bu bir hadistir ve "her iki eli, toplulukla birlikte" demektir.

bulunmuş ise de, sulhperveran, o gibi temayülâtın daire-i fi'liyâta çıkmasına da hâil olmaktadırlar. Bütün şu ahval, mesail-i hazıranın sulhen tesviyesi hakkındaki ümidi takviye ediyor ve Devlet-i Aliyye'nin düvel-i mütemeddinenin takdir ve müzaheretine makrûn olan meslek-i siyasîsinin neticepezîr-i muvaffakiyet olması ümidini artırıyor.

Filhakika Devlet-i Aliyye'nin hukuk ve istiklâline tecavüz olunduğu ve binaenaleyh evvel be evvel burasının teslimi lâzım geldiği, kabinetolarca kabul olunmuş bir esastır. Bu esas ise pek kıymettardır; üzerine, hukuk ve menafımız mehmâemken muhafaza ederek bir bina kurulabilir. Mütecavizeyn, Avrupa'nın şu telâkkîsinden ve daha bazı ahvaldan nâşî, doğrudan doğruya Hükûmet-i Seniyye ile bir çare-i tesviye taharrîsi esasını kabulde mecbur kaldıklarından, bu da, mesail-i muallâka-ı hazıranın hukuk ve menafi-i Devlete mehmâemken muvafık bir surette hallini teshîl edecek tecelliyâtındandır.(13)

Binaenaleyh, Avrupa efkâr-ı umumiyesinin müzaheret-i ma'neviyesine vücûhla müstenid olan siyaset-i cedîde-i meşrutamızın âlem-i medeniyette hâsil eylediği hüsn-i te'sîre ve sada-yı milletin ehemmiyetine büyük bir burhan teşkil eden şu tecelliyâtı takdir etmek, ve teshîlâtı tas'ib etmeksizin, hatta bütün mesail-i muallâkayı kat'î bir şekl-ü surete rabt ile, bir tasfiye-i siyaset husûle getirmek lâzımdır.

Ba merdumi sehl gûy, düşvar megûy
Ba an ki deri sulh zened, ceng mecûy(14)

TELHÎS-İ SİYASÎ

– Mâba'd –

Şu haller, umûr-ı idare-i dahiliyemizi cidden tezebzübe uğratmış ve bazı yerlerde emniyeti âdeta mefkud derecesine getirmişti. Memalik-i Osmaniye'nin her ciheti aynı seviye-i kabiliyette olmadığından, gerek ihtilâf-ı mizac-ü anâsırla ve gerek envar-ı maarifin her tarafa seyyanen intişar edememesiyle bir tarafın idaresi diğer tarafın idaresine benzemediğinden, merkezin alel'ıtlak bir karar ve tedbiri tatbikatça tevli'd-i mehazîr etmekten hâlî kalmamakta bulunmuş; ve alelhusus şu son senelerde her tarafın tabayı' ve kabiliyeti nazar-ı dikkate alınmaksızın, şarlatan ve hoş görünmeye yeltenen kimselerin sevk-ü iğrasıyla vukufsuzca tarh edilen ba'zı rüsûm ve tekâlîf yüzünden ca be ca âsâr-ı nâhoşnûdî ve temerrüd görünmeğe başlamış idi. Hatta sekenesi gayet mutî' olan havalîde de bu hal

(13) Doğrusu "belirtilerdendir" demek olan "tecelliyâtandır" olmalıdır.

(14) Farsça olan bu şiirin Türkçe çevirisi şöyledir:

"Yumuşak konuşan kişiyle sert konuşma
Barış kapısını çalana karşı savaşma"

başgöstermiş, ahâlî artık illâllah demeğe ve başlarına belâ kesilen mürtekeb me'murları darb ile memleketlerinden çıkarmağa başlamışlardı.

Bu hal, havalî-i bâidede daha elîm bir surette hükümfermâ idi. Yemen'de naire-i isyanın ıtfası bir türlü kabil olamıyordu. Orası Osmanlı yavrularına âdeta bir makber olmuştu; neticesiz ve binaenaleyh beyhude harekât-ı askeriye bu gazenferlere fütûr gelmiş; ve en ziyade şâyân-ı teessüf ahvaldandır ki Osmanlı askerinin harbe can attıkları darbimesel hükmünde iken, Yemen'e sevklerinde şu son senelerde müşkilâta tesadüf edilmekte bulunmuş idi.

Harekât-ı askeriye, ancak lüzumu halinde ve bir netice-i mutasavvaranın istihsalı uğrunda icra edilmek ve netice-i harb idare-i âdile-i mülkiye ile idame olunmak kaide-i hikmet-i hükûmetten olduğu halde, bizde harekât-ı askeriye daimî hükmüne girmiş ve bazı yerlerin zabt-ü rabtı ve Devlete te'mîn-i irtibatı kuvve-i kahirenin vücûduna muallâk kalmıştı.

Irak havalîsi ise daha bedter bir halde bulunuyordu. Vâkıa, orada alenî bir isyan yoğ idi. Fakat memleket günden güne harabe yüz tutmakta ve en ufak bir eser-i umranın husûlü kabil olamamakta idi. Enhar, bir memleketin başlıca feyz-ü umranı için yed-i kudretin bir ihsan-ı tabiîsi olduğu halde, bu kıt'a-ı cesîmede akıp giden iki nehirden hakkiyla istifade olunmak ciheti düşünülmemekte ve şu suretle ihsan-ı hilkate maddeten adem-i istihkak gösterilmekte idi. Bağdad vilâyetinin kabiliyet-i inbatiyesi manend-i Mısır olduğu halde, bu hitta-ı fesîhada fakr-ü zaruret ve kabail-ü aşaiirinde havf-ü haşyet girtikçe artmakta idi.

Kürdistan'a gelince, orada dahi cehalet ve sefalet olanca te'sîriyle memleketi ifna ediyordu. Zavallı Kürd hemşehrilerimiz fıtraten her gûna terakiyât-ı medeniyeye kabiliyetleri derkâr iken, tenmiye-i zekâ ve irfanlarına aid en ufak bir irşad ve delâlete mezhar olamamak yüzünden daimî bir mübareze-i hayat içinde imrar-ı evkat etmekte ve ancak mehasin-i fitriyeleri sayesinde mevcudiyetlerini muhafaza edebilmekte idiler. Şu ahval içinde yine Kürdistan pek çok ulema ve fuzala yetiştirmekten hâlî kalmamıştır. Bunların derece-i kemalâtı ve tali'in sevkiyle memalik-i mütemeddine de perverişyâb olan şübbanının harika-ı zekâ ve isti'dadı, bu milletin derece-i kabiliyet-i fitriyesini enzar-ı âmmede isbat eden âsâr-ı bâhire-i müftaharatımızdandır.

İşte memalik-i Osmaniye dahilî ve haricî şu şekl-ü vaz'yette bulunduğu bir sırada, Kanun-ı Esasî iadeten i'lân olunmuş ve ruh-ı millet-ü Devlete bir hayat-ı taze gelmiştir.

Esasen şu makaleyi yazmaktan maksad, Kanun-ı Esasînin i'lân olduğu zaman Devletin haricen ve dahilen ne halde bulunduğunu ve idare-i meşrutanın bu devleti nasıl müşkil ve müzebzeb bir halde tesellüm eylediğini irae eylemekten ibaret olmasıyla, Kanun-ı Esasînin i'lânını

müteakib zuhura gelen bazı hadisât-ı siyasiyenin esbab ve menşeiini dahi tebyîn etmek îcab eylemiştir.

İdare-i meşrutanın i'lânı, dahilen ve haricen bu devletin vehn ve zu'fundan müstefid olanlarca azîm dehşet ve endişeyi mucib olmuş ve böyle bir inkılab-ı cesîmin bu derece sükûn ve i'tidal ile husûla gelmesi, milletin her vechle kabiliyet ve dirayetine ve ilâ mâşaallahu teâlâ ahd-ı karîbde devletimizin istikmal-i kudret ve nebahetine cidden medar-ı intibah ve kanaat olmasıyla, devletimizin hal-i tezebzüb'îştimalından esasen istifadeye karar verenlerin son istifade fırsatını fevt etmemek için ta'cîl-i hareketini istilzam eylemiştir. İşte bu mülâhazât neticesidir ki Bulgaristan Eمارeti istiklâlîni i'lân etmeğe ve Avusturya Hükûmeti de Bosna ve Hersek'i zamîme-i memalik eylemeğe tehalük göstermiştir.

Gerçi Bulgaristan'ın i'lân-ı istiklâlîne sebep-i zahirî olarak ortada bir Kşof hadisesi var ise de, re'y ve mütalâa-ı kasrımızca, Bulgaristan Eمارeti, bulunduğu hal ve mevki' îcabinca, herhalde âcilen böyle bir şey yapmak için bir fırsat taharrîsine mecbur idi. Aksî takdirde, perverde eylediği bütün âmâl-ı hayalperestaneden feragat ve Berlin Ahdnamesiyle muayyen olan otuz sene evvelki vaz'-ü mevki-i hakikîsine rücûa muvafakat etmesi zarurî olurdu. Çünkü artık karşısında, her dediğini yaptıрмаğa alıştırdığı bir hükûmet-i mütereddide değil, kavî ve muntazam bir idare-i meşruta görecekti. Şübhesiz o da ana, fuzulî hiç bir mahiyet atfedemeyecekti. Eger şu inkılâbın ciddiyetine ve az zamanda Devleti tasavvurun fevkında bir noktaya a'lâya(15) îsal edeceğine kani' olmasaydı, belki bunu yapmaz ve daha ziyade dûçar-ı vehn-ü zu'f olmaz, intizar eylerdi. Halbuki bir günde milletin bütün kudreti, kudretiyle beraber her türlü kabiliyeti ve tekemmülâta isti'dadı rûnûma oldu; bütün âlem hayretine(16) düştü; yar-ü ağyarın alkışları âleme velen verdi.

İşin ciddiyeti, ciddiyetle beraber bütün millet-i Osmaniye'nin kudret-i asliyesi i'cazkarane bir surette tecellî eyledi. Bu hal dostları sevindirdi, düşmanları düşündürdü. İlk fırsatla istifadeye müterettib olanları ise âcilen son partiyi icraya bir saik-i tabîî oldu. Anları, "şu arada koparabileceğimizi koparınız, bir emr-i vâkie karşı Osmanlı Hükûmet-i meşrutasının mes'ele çıkarmağa vakti olmaz" ictihadına sevkeyledi.

Her fırsattan istifadeye yeltenen Yunan Hükûmeti de Girid'in ilhakına tasaddî etti.

İşte Hükûmet-i meşrutamız, mebde-i teessüsünde böyle üç mes'ele-i hariciyeye birden ma'ruz kaldı ve cidden müşkilâta düştü.

Mâba'dı var
Süleymaniyeli Seyfullah

(15) Doğrusu "en yüksek noktaya" demek olan "nok ta-yı a'lâya" olmalıdır.

(16) Doğrusu "hayrete" olmalıdır.

TENSİK-İ ÂDİLÂNE

MECLİS-İ MEB'USAN'IN NAZAR-I DİKKATİNE

—Geçen nüshadan mâba'd—

Gelelim fikr-i mahsusumuza:

Evvelâ, bizlerde umûr-ı maliyeden, her zaman için umûr-ı hisabiye kastedilmiştir. Buna delil de umûr-ı hisabiyeden başka kısım-ı fûnûn-ı iktisadiyeden bîbehre malme'murlarına "maliyûn" nazarıyla bakılagelmiştir. İşte sekamet buradan başlıyor. Bu sebebdendir ki, her ne zaman Hükûmetçe bütçenin ıslahı, tevazünü murad olunmuş ise, maliyûnumuz her def'asında maaş ve masraf defterlerine sarılmış, tensikat ve tenkiyhâta koyulmuş. Öbür taraftan vâridât defterlerini ele almış, göz gezdirmiş, aded-i rüsûm ve tekâlîfi ez'af-ı mezaaf görmüş, fazla bir resm-i vergi tarhı imkânsızlığını hissederek, tekâlîf-i mevcudenin tezyîd-i nisbetini münasib bulmuştur. İçlerinden nazariyât-ı fûnûn-ı iktisadiyeye intisab ve ihtisas etmiş birkaç zat bulunmuş ise, bunlar da muhît-i ameliyât ve tatbikatlarının mahdudiyet ve mahsuriyetinden nâşî, servet-i millet-ü memlekete hâdim ve nâfi' bir mütalâa beyanında izhar-ı acz etmişlerdir.

Bugün meşrutiyet idaremiş her türlü ıslâhâta müsaidir, umumen hüsn-i niyet mevcuddur. Bu miyanda cihet-i iktisadiye ehemmi-umûrdur. Fakat kaş yaparken göz çıkarmamalı. Ruh-ı devlet mal olmakla beraber, bunda ıslâhât-ı tedriciye muvafık-ı akıl ve hikmet iken, meşrutiyet-i idarenin şart-ı evveli, bütçenin tevazün-ı ânî ve kat'îsi gibi sayıldı, fi'len meşrutiyet halini iktisab ettirecek şekl-i hükûmet intihab ve ta'yîni kaziyesinde gevşek davranıldı, teahhurdan teahhura uğratıldı. Hasr-ı efkâr ve vakf-ı eşgal edilen maliyece de abesle tevaggul olundu.

Vaz'iyet-i hazıra-ı milliyemizin ilk evânında iktisab ettiğimiz emniyet-i gayr-i muntazara-ı ecanibden bil'istifade büyük bir istikraz akdiyle bazı müessesât-ı muzırranın imhasını ve berriye ve bahriye ve belediyemizin sür'atle ıslâh ve ikmal-i levazımına bedel, "etteenî minerrahman"(17) düstûrunun Bank-ı Osmanî lehine tatbikini daha muvafık gördük.

Nevcivanî-i meşrutiyetimize pençe-i aksül'amelini açmış taraftarların istibdadın vakayi-i rûzmerresine ma'ruz kalındığı bir sırada binlerce kimsenin nan-ü ni'met ve kut-ü maîşetinin kat'ü tenkîsi ile zaika-ı meşrutiyetin zehrâbe-i hürriyete taklîbinde be's göremedik. Ne büyük gaflet!

El'an, Maliye için celb olunan Mösyö Laurent, defter karıştırmaktadır. Muamelât-ı hisabiye için bir hatt-ı hareket ta'yîniyle bil'iktifa, menabı'-ı servet taharrîsiyle iştigal ve efraddan ve hazine-i hassadan Maliyeye geçeceği gazetelerde okunan 92 ma'den ve 25 petrol vesaire imtiyazlarından milyonlar

(17) Arapça olan bu sözün Türkçe çevirisi şudur: "Yavaş davranmak, Allah'tandır".

istihsali gibi bir mütehasstan muntazar olan hademât ve teşebbüsât-ı müsmireye dair henüz bir işaret görülemeyip, o da tanzîmât ve tensîkatla uğraşmaktadır.

Menn-ü hamd-ü şükür ol Cenab-ı Malikülmülk'e, ol Fâtır-ı kâinata ki, ümmet-ı müncebe-i İslâmiyenin her ân ve zaman muînidir. Zîra böyle eâdî ile muhat, ekalîm-i bâide ve manatık-ı muhtelifeden mürekkebe, anâsır-ı mutezadde ile meskûn bir memlekette, zaten kavaid-i inkılâbiyenin en büyük şazsı, Cenab-ı Hâkim-i Mutlak'ın lütf-i hassı olan inkılâb-ı hayyırımız, bâis-ı tefrika bu gibi icraât-ı kûtehbînane ile kabil-i te'lîf değildir.

İşte şu silsile-i muhakemâtımız kalb-ü fikirde ve mâzî-ü müstakbelimiz bütçesi göz önünde olduğu(18) şaibe-i ifrat-ü tefrîten masûnen, bir sureti-ı tensîkiye-i âdilâne düşündük.

Evvelâ, devair-i merkeziyeden bazıları müdîriyet derecesinde iken ikinci derece nezaretlere i'lâ, ve şubât-ı devair ise kâh bir nezarete, kâh diğerine rabt-ü ilhak edilmiştir. Meselâ, kanun-ı mahsus metn-ü hükmünce vergi arazî ve müsakkafât kıymetinden alınmasına nazaran tapu asıl, vergi fer'i olmak üzere, muameleten ve hakikaten bu iki kalem-i vâridât keyfiyet ve kemmiyet i'tibariyle tev'em, binaberîn kuyûdunda mutabakat elzem iken, ayrı nezaretlere marbutiyetinden nâşî bâhusus taşrada bir mülk tapu ve diğer kuyûdâtça yekdiğerinden nisbetsiz farklı, mukarrarât-ı vâkia îcabınca mültezim ve küfelâsının te'mînâtı kaziyesinde kıymet-i hakikiye addolunan kıymet-i rayice ise büsbütün bunların gayrıdır. Şu mahzur, Vergi İdaresinde Defter-i Hâkanîye ya bir şu'be-i vâridât olan Defter-i Hâkanînin ve kezalik elyevm Şehremaneti'ne marbut Vergi İdaresiyle beraber Maliyeye rabt-ü ilhakı şıklarından birinin ta'yîn ve icrasına vücûb-ı kat'î göstermektedir.

Orman ve meadın vaktiyle müdîriyet halinde Maliyede iken, ziraatın ilâvesiyle nezaret şekline girdi. Posta ve Zabtiye Nezaretleri ve Şehremaneti Dahiliyeye marbut bulunuyor. Bunların kimi dahil-i bütçe, kimi değildir. Rüsûmât da sözde Maliyeye marbuttur. Posta ve Telgrafın Dahiliyeye hiç münasebeti yoktur. Taşra teşkilâtında da bazı muhtac-ı ta'dîl şeyler olsa gerek. Meselâ, Konya vilâyetinde Burdur sancağı yalnız bir kaimmakamlığa malik bir livâdir. Halbuki Isparta sancağına muttasıl olan bu mutasarrıflığa ve o nisbette masrafa ne lüzum vardır! Diğer taraftan Aydın vilâyeti dahilinde Bergama kazası, min küllilvücûh cesîm ve mühimdir ve tarihî bir kıt'adır; kaza-ı mezkûr livâyâ tahvîl ve is'ad edilmelidir. Hulâsa, merkez ve taşrada li sebebin îcad veya ibtal edilmiş bazı mevki ve me'muriyetlerin vücûdu kabil-i inkâr değildir.

Şu tafsilâtı i'tadan maksad, evvel emirde merkez ve taşra teşkilâtınca îcab eden ta'dîlâtın icrasıyla tensîkata başlamak lüzumunu isbat eylemektir. Bu suretle teşkilât-ı hazıra ta'dîl edildikten sonra, devair-i merkeziye ve

(18) Burada bir eksiklik görülüyor; doğrusu "olduğu halde" olmalıdır.

vilâyetçe yeknesak birer kadro yapılmalı; bu kadroda yalnız mevki-i me'muriyetler i'tibar edilmeli; lüzum-ı hakikiye mübteni olması lâzım gelen bu kadroda mevcudiyet-i me'muriyet ve hizmetlere ahval-ı maliyemiz nisbetinde maaşlar tahsîs olunmalı; bu kadronun tanzîmi de nuzzar ve vülâtın âra-yı zatiye ve âmâl-ı şahsiyesine bırakılmamalı, merkez ve taşrada devair ve şubât-ı muhtelifeye mensub me'murînden mürekkeb birer hey'ete tevdi' olunmalı; bunların nokta-ı nazarları da, her vazifeyi lüzum-ı hakikiye ve sür'at-ü selâmet-i muamelenin te'mînine ma'tûf bulunmalı.

Neticede tanzîm ve ihzar edilecek defatır-ı tensikiye Meclis-i Meb'usan'a takdîm olunmalı, ne yolda takarrur ederse elde ve göz önünde bulundurulmalı. Kısmen veya külliyyen lağv-ü tensikine irade istihsal edilmişler dahi iade-i me'muriyet ettirilmek suretiyle, görülecek eski bütçeyi de diğer(19) ele alarak bundan sinnen ve fi'len tekaüde da'vet olunabilecekler, Hükûmet-i meşrutaya devam-ı me'muriyetlerinden mazarrat melhûz olanlar, taşradan siyaset-i istibdadiye ile getirilmiş ve hizmetlere geçirilmiş zenginler ve merkezde ticaret ve sair suretle müreffehen geçinebilecek ağniyazadeler ihrac ve her kaleme münasib mîkdar mülâzım tefrîk ve diğerleri terhîs edildikten ve bilâ ıktidar-ü istihkak mevaki-i mühimmeye geçmişler mütenasib dereceye tenzîl kılındıktan sonra, bakıy kalacak mevcut, muvakkaten bütçeye idhal olunarak Meclis-i Meb'usan'ca kabul ve tasdîk edilmeli.

Şu kadar ki, asıl kadro ve mikdarına tenezzül edinceye kadar hizmet-i Devlete kimse alınmamalı. Hulâsa, Meclis-i Meb'usan'ca bütçe tevazünü, tezyîd-i tekâlîf veya tenkîs-i masarıftan ziyade, te'mîn-i menabî'da aramalı... da mücerred tasarruf kasdiyle zaika-ı meşrutiyet henüz dimağda cilvesaz iken, zehrâbe-i aks-i hürriyetle mesmûm edilmiş ve edilecek binlerce kulûb-ı rencîdeyi i'mrar etmeli; zarurî nifak-ü şikaka meydan vermemeli.

V. H.

(19) Burada bir eksiklik vardır. Doğrusu "diğer bir zamanda" ya da "diğer bir işlemle" demek olan "diğer bir muamele ile" olmalıdır

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ KÜRDÎ'NİN MEB'USANA HİTABI

– Mâba'd –

Elhâsıl, bir hazîne-i cevahire malik olduğumuz halde Avrupa'ya ahkâmı izhar-ı fakr, ahlakta dilencilik etmek, din-i İslâma büyük bir hıyanettir ve hayat-ı millete kasdetmektir. Dünya için din feda olmaz, berahîn-i akliye üzerine müesses olan din-i İslâm başka dine kıyas olunmaz. Evet, Avrupa'dan ahz-ü iktibasa muhtacı. İhtiyacımız, idare-i mülk ve tanzîm-i kuva-yı harbiye-ü bahriyeden ve fûn-ü sanayi'den işimize yarayanlarıdır (dinimizin emriyle). Avrupa da bizden yalnız adaleti ister ve medeniyeti bekler, tâ muvazenesi bozulmasın. Bu iki esasa şeriatımız müessis ve külliyyetiyle nâzırdır. Zu'f-ı diyanetle uhuvvet ve hürriyet ve medeniyet, bataklık ve müteaffin sulardan zehirlenmiş çiçek ve meyvelere benzer. Acaba Şeyheyn-ü Ömereyn ve Harun-ü Me'mûn ve Endülüs'teki Emevîler, zu'f-ı dinle mi terakkî ettiler? Zaman-ı sâlifte âlemde hükümfermâ olan istibdadın pederi vahşet olduğu halde, sadr-ı evvelin hürriyet ve adalet ve müsavatlari burhan-ı bâhirdir ki, şeriat-ı garra hürriyet-i hakkı ve adaleti ve ibadetteki müsavatiyle îman olunan müsavat-ı hukuku cemî-i revabıt ve levazımâtıyla cami'dir. Buna binaen, kat'iyen hükmediyorum: Şimdiye kadar noksaniyetimiz ve tedenniyâtımız ve sû-i ahlâkımız, dört sebebden gelmiş:

Birincisi, şeriat-ı garranın adem-i mûraat-ı ahkâmından ve bazı hakayık-ı şer'iyeyi başka unvanla gösterdiğinden, avamı tenfir ile itaat-ı vicdaniyelerini sarsmaktır. Devr-i inhitatımızdan beri gûya fevkaşeriat bazı nizamâtı neşretmek şeriatın izin almadan, tedennîmizin en büyük sebebidir.

İkincisi, bazı müdahinlerin, keyfe mâyeşa' sû-i tefsîr etmek, hâşâ İslâmiyeti istibdadı müsaid veyahud medeniyete mani' gibi göstermektir.

Üçüncüsü, zahirperest dinin cahil dostları, taassubât-ı nâbemahal ile bazı teşbîhâtı hakikat olarak telâkkî ve telkîn ederek ve bunu iyilik belleyip dine hıyanet etmesidir.

Dördüncüsü, müşkilüttahsîl mehasin-i medeniyeti terk ile çocuk gibi hevâ ve hevese muvafık zünûb-ü mesavî-i medeniyeti tûtî gibi taklid etmeleridir.

Ey vükelâ-yı ümmet, şerîat namıyla meydana çıksanız, icma'-ı ümmetin bir küçük dili olacaksınız. Hem de şerîat-ı garranın nidasıyla bütün ezhanı manyatizmalandıracak, ruhen ve vicdanen evamiriniz telâkkî olunacaktır. Siz ehl-i teşrîh değilsiniz, ehl-i tercih-ü tatbik-i ahkâm-ı ilcaât-ı zamane(20) olacaksınız. Ve böyle esaslarda az bir ihmal ve inhiraf, kesr-i adedî gibi fûrûâtta bir yekûn-ı azîm-i seyyiât teşkil edecektir. Şimdi tam görünmese, müstakbel tarlasında ebucahıkarpuzu gibi mazarrât ile sünbüllenecektir.

(20) Doğrusu "zaman" olmalıdır.

Ehvenüşşerri ihtiyar, adalet-i izafiyedir. İcaletürrâkib gibi yapılmasın, tâ adalet-i hakikiyeye isti'dad peyda olsun.

Ey meb'uslar, iyi muvazene ediniz, tâ ki "hafıztüm şey'en ve gabet anküm eşya"(21) beyti size handezen-i istihfaf olmasın. Elhâsıl, adalet ne unvanla olsa adalettir. Lâkin ihtilâf-ı unvanın büyük bir te'sîri var. Hatta mantıkta bir şey'-i vâhid bir unvanla zarurî olduğu halde, başka unvanda nazarfîdir. Ve salat, ibadet unvanıyla -kibleye müteveccih olduğu halde- sahîh ve kurbettir; ve lu'b unvanıyla veyahud kibleye teveccüh olunmasa, bâtıl ve haramdır. Namaz sureten o namazdır.

Binaenaleyh, meşrutiyet ve Kanun-ı Esasî denilen adalet ve meşveret, bu unvan ile beraber o unvan-ı muhteşem ve müessir ve adalet-i mahzayı mutazammın ve nokta-ı istinadımızı te'mîn eden ve meşrutiyeti bir esas-ü metîne(22) isnad ettiren ve evham-ü şükûk sahibini varta-ı hayretten kurtaran ve istikbal-ü ahretimizi tekeffül eden ve menafı-ı umumî olan hukukullahı izinsiz tasarrufundan sizi tahlîs eden ve hayat-ı milliyemizi muhafaza eden ve umum ezhanı manyetizmelendiren ve ecanibe karşı kemalimizi ve metanetimizi ve mevcudiyetimizi gösteren ve sizi muahaze-i dünyevî ve uhrevîden kurtaran ve maksad-ü neticede ittihad-ı umumîyi tevîd eden ve çürük mesavî-i medeniyeti hudud-ı hürriyet ve medeniyetimize girmekten yasak eden ve bizi Avrupa dilencilüğinden kurtaran ve geri kaldığımız uzun mesafe-i terakkîden sırr-ı i'caza binaen zaman-ı kasîrde tayy ettiren ve Turan ve Aryan'ı ve Sam'ı tevîd ederek zamanıyla bize bir büyük kıymet veren ve şahs-ı ma'nevî-i Hükûmeti Müslüman gösteren ve Kanun-ı Esasî'nin ruhu ve on birinci maddeyi muhafaza eden ve Avrupa'nın eski zann-ı fâsîdlerini tezkîb eden ve Muhammed'i(23) hâtem-i enbiya ve şeriatın ebedî olduğunu tasdik ettiren ve muharrib-i medeniyet olan dinsizliğe karşı sed çeken, tebayün-ı efkâr-ü zalam-ı teşettüt-i ârâyı safa-yı nuranîsiyle ortadan kaldıran ve umum ulema ve vâızları ittihad-ü saadet-i millete ve icraât-ı Hükûmet-i meşrutaya hâdim eden ve adalet-i mahz-ü merhametli olduğundan, anâsır-ı gayr-i Müslimeyi daha ziyade te'lîf-ü rabt eden -evet evet, daha ziyade rabt eden; zîra onların itmi'nânı, nokta-ı diyanete istinad ettirmektedir- ve en cebîn ve âmî bir adamı en cesur ve has adam gibi hiss-i hakikî-i terakkî ve fedakârlık ve hubb-ı vatanla mütehassis eden ve hâdim-i medeniyet olan sefahet-ü israfât ve havaic-i gayr-i zaruriyeden bizi halas eyleyen ve muhafaza-ı ahretle beraber i'mar-ı dünya etmekle sa'ye neşat veren ve hayat-ı medeniyet olan ahlak-ı hasene ve hissiyât-ı ulviyenin düstûrlarını ders veren ve her birinizi elli bin kişinin takazâ-yı hakkından tebriye eden ve sizi icma'-ı ümmete küçük bir misal-ı meşru' gösteren ve sırr-ı niyete binaen a'malınızı ibadet gibi telâkkî ettiren ve üç

(21) Bu Arapça dizenin Türkçesi şöyledir: "Bir şeyi korudunuz, birçok şey de yitirdiniz".

(22) Doğrusu "sağlam temele" demek olan "esas-ı metîne" olmalıdır.

(23) Doğrusu "Muhammed'in" olmalıdır.

yüz milyonun hayat-ı ma'neviyesine kasd-ı cinayetten sizi tahlîs eden ol şerîat-ı garra unvanıyla gösterseniz, bu kadar fevaidi tahsîl ile beraber, acaba ne gibi şeyi gâib edeceksiniz!

Eğer denilse acaba medeniyetin ravabıtı ve fûnûndaki hakaikı şeriat-ı garrada nasıl çıkarılacak ve tatbik(24) ben derim ulema-yı dinin efkâr-ı umumiyelerine müracaat ediniz ve ezhan-ı nukkada havale ediniz. Fahr olmasın, derim ki o külliyetten cüz'iyetim cihetiyle, iddia ediyorum ki benden sual ediniz; medeniyetin mehasin-i hakikiyesini şerîat-ı garrada daha ekmelini göstereceğim ve fûnûndaki hakaik-ı yakıniyenin hiç bir nusûs-ı katıa-ı İslâmiyeye muhalif olmadığını isbat edeceğim. Muhalefet ancak, fûnûnun bazı nazariyât veyahud faraziyâttadır ki, gençlerimiz tûtî taklidi gibi yakıyn zannetmişler; ve nusûsun bazı zevahir-i gayr-i murad miyanında vuku' bulur.

Ey meb'uslar, "Mecellet'ul-Ahkâm" bir hüsn-i misaldır. İslâmiyet sizden çok büyük şeyler bekliyor, Peygamber de zaman-ı saadette elini kaldırmış gibi size nida ediyor.

Hem de kuvvet kanunda olsun; yoksa istibdad münkasım olmuş olur. Kanunun kuvveti, mukannının kuvvetiyedir. "İnnellahe huvelkaviyyülmetîn"(25) kanun-ı ilâhîdeki kuvvet ve akaid-i hakka(26) cihetiyledir ki, bir zaman-ı kasîrde Şark ve Garb'ı adalete mazhar ve istilâ etti. Şeriatın büyüğüne itaat, istibdadın gayridir. Zîra şeriatta tefavvuk eden en büyük bir adama esaret-i nefsdan tahallüs ve hürriyet-i şer'iyeden tekemmül için hiss-i ihtiram ve mahabbetle itaat, hibr-ü havf üzre müesses ve tenebbüh-i efkâr cihetiyle şimdiki zamanda isti'dadı kalmayan istibdadın gayridir. Mesalik-ü edillede ihtilâf, maksad-ü neticede ittihadıdır. Kuvve-i dâfia ve câzibe gibi bir kıyasda bulunmalı, tâ muvazene bozulmasın. Sırf ittihad, taklîdi intac eyliyor.

Hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüş ve âdât-ü âdab ve nezaket namıyla hiç bir kayd altına girmemiş ve hürriyetini hiç bir şeye ve lezzete feda etmemiş ve hatta zaman-ı istibdadda hürriyetin unvanı ve en müsaid bir zemîni olan dîvaneliği kabul etmiş ve âlem-i gaybden gelen bir sada-yı ma'nevî vicdanında tanîn'endaz olarak kalbindeki İslâmiyeti tehyîc ve gayretini temvîc ederek, bu harareti hissiyâtını aks-i sadası gibi izhar eylemiş bir adamın asabiyetinden neş'et eden ifrat ve tefrîtinin onun hulûs-ı niyetine ve ihtiyarlığına bağışlamak, muktaza-yı muruvvet ve insaniyettir.

(24) Burada, baskı yanlışlığı sonucu olduğu anlaşılan bir eksiklik görülüyor; galiba "tatbik" sözcüğüne "edilecek" fiilinin eklenmesi gerekir ve cümlecik "tatbik edilecek" diye tamamlanır.

(25) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır ve Türkçe çevirisi şöyledir: "Güçlü ve sağlam olan, kuşkusuz ki Allah'tır".

(26) Doğrusu "gerçek" demek olan "hakk" olmalıdır.

"Bes kunem, çun zîrekan ra îñ bes est
Bangî deh kerdem, eger der deh kes est"(27)

Yaşasın adalet-i ilâhî! Ebedî olsun şerîat-ı Ahmedî!(28) Pâydar olsun
meşruta-ı meşrua!

*

Ben Kürd olduğum için Kürdlere dair bir-iki söz söyleyeceğim. Şöyle ki:
Bizim Kürdler maarifi kılıçlarının hutût-ı cevherinden öğrenmişler. Maarif-i cedîdeden dört sebep için ürküyorlar.

Birincisi, bazı mesail-i fenniyeye, bazı avamların taklîden veya hataen akîde ve hakikat ve İslâmiyet telâkkî ettikleri bazı hikâyât-ü teşbîhât ve İsrâîliyâtın muhalefettir.

İkincisi, bazı ehl-i fen ve ehl-i mektebe nazar-ı sathî ve taklîdî olarak zevahir-i dini tahsîl ile bir akîde-i tıflaneyi fûnûnlarda kesb ettiği meleke-i feylesûfaneye mukabele ve muhakeme etmekle, varta-ı evham ve şükûka düştükleridir.

Üçüncüsü, ma'den-i her kernal bildikleri medarisin ahvalına muhalefet ve mübayenettir.

Dördüncüsü, zahiren o fûnûnun bilâd-ı ecnebiyeden gelmesidir.

Bunun çaresi, şecaatlarını okşayan Hamidiye Alaylarının askerlik müna-sebetiyle mekâtibi,(29) medrese nam-ı me'lûfuyla ulûm-ı diniye ile beraber fûnûn-ı lâzime-i medeniyeyi Kürd ulemasının Kürdlerin isti'dadına göre tedrîs etmesidir. Ve Kürdistan'da medaris-i münderiseyi ihya ve onlarca en mühim olan talebe ta'yînâtını Maarif ve Evkaftan vermektir.

Bu fikir, on beş sene hususî mesleğimdi. Efkâr-ı umumiyyeye arz ediyorum, tâ ki meslek-i umumî olsun. Zîra vakti gelmiş.

Molla Said-i Kürdî

(27) Farsça olan bu beytin Türkçe çevirisi şöyledir:

"Yetiniyorum, çünkü akıllı olana bu yeter
Köye çağrı yaptım, köyde kimse varsa eğer"

(28) "Şerîat" dışıl olduğu için, sıfatı da dışıl olarak "Ahmediye" olmalıdır.

(29) Doğrusu "okullarında" demek olan "mekâtibinde" olmalıdır.

ŞEZERÂT

İngiltere Kralı haşmetlü Yedinci Edward hazretlerinin Zat-ı Hazreti Padişahî'ye tebrîki mutazammın keşîde ettikleri telgrafname:

Osmanlı İmparatorluğu Parlamentosunun ictimâi münasebetiyle zat-ı şevketsimât-ı cenab-ı tacdarîlerine tebrîkât-ı hâlisanemi beyan etmek arzusunda'yım. Osmanlı Parlamentosunun ibraz edeceği faaliyetin bilcümle tebea-ı Şahanelerini saadet-i hale îsal, memleketinizde tealî ve refahın husûlünü teshîl-ü te'mîn ve memalik-i saire ile memleketiniz arasındaki münasebât-ı samîmane ve sulhperveraneyi idame eylemesi hususları, ahass-ı temenniyâtımı teşkil etmektedir.

Edward

Cevaben keşîde buyurulan telgrafname-i hümayûn:

Telgrafname-i âlî-i haşmetanelerini ahzeyledim. Meclis-i Meb'usan'ımızın bugün resm-i küşadının icrası vesîlesiyle beyan buyurulan tebrîkât-ı hâlisane ve temenniyât-ı hasene-i dostane, pek ziyade mahzûziyetimi mûcib olduğundan, teşekkürât-ı samîmemin lütfen kabul buyurulmasını zat-ı haşmetanelerinden rica eder ve gerek senaverleri hakkındaki meveddet-i kralîlerinin, gerek devlet-i fahîmeleriyle Devlet-i Aliyye beynindeki münasebât-ı dostanenin beka ve devamını temennî-i mahsusunda bulunduğumu iş'ar eylerim.

*

İttihad ve Terakkî Cem'iyeti Selanik Merkez-i Umumîsinden atebe-i zat-ı Padişahî'ye keşîde olunan telgrafname:

Halife-i İslâmîyan ve hükümdar-ı zîşan-ı Osmanîyan olan zat-ı Hilâfetpenahî'ye:

Mikdar-ı medîd bir zaman-ı imtihan neticesinde taayyün eden istihkak-ı millînin mükâfat-ı hakikiyesi, şeriat-ı mukaddese-i Ahmediye'nin de emrettiği usul-ı meşverettir. Bu hakk-ı meşru'un taraf-ı zîşeref-i hümayûnlarından takdir ve te'mîni semere-i hayriyesi olmak üzere, bugün emsalı nâmeşhûd bir sûr-ı pürsürûr-ı millî ile küşadına muvaffak buyurdukları Meclis-i Meb'usan'ımızın, tahkîm-i bünyan-ı şevket-ü saadet-ı Osmanîye'yi müstelzim icraât ve hademât-ı vatanperveraneye mazhariyetle beraber, zat-ı Şahane'lerinin de ba'dezîn mes'ûdiyet-i umumiye içinde şahane ve bahtyarane bir ömr-i tavîle nailiyetleri daavâtını vird-i zeban ederek, kalblerimizin bütün samimiyetiyle arz-ı tebrîkât ve teşekkürâta müsaraat ederiz.

4 Kânunıevvel 324(Milâdî 17 Aralık 1908)

İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'nin Selanik merkez-i Umumîsine cevaben keşîde olunan telgrafname:

4 Kânunievvel 324 tarihli telgrafnameniz ledel'arz manzûr-ı âlî oldu. Zat-ı hümayûn-ı Hazreti Hilâfetpenahî'nin maksad-ı yegâneleri, Devlet-i Aliyye ve millet-i muazzama-ı Osmaniye'nin selâmet ve saadeti olduğundan, vatan ve memleket hakkında müstahak ve mübarek olması temenniyât-ı cedîdesiyle bugün Meclis-i Meb'usan'ın küşadını icra buyurmuş olmaları hasebiyle arzolunan temenniyât-ı samîmiye, nezd-i Şahane'de müstelzim-i memnuniyet ve mahzûziyet olarak, a'za-yı Cem'iyet'i selâm-ı sa'dencam-ı Şahane ile taltîf buyruklarını, şerefmend-i telâkkîsi olduğum emr-ü ferman-ı hümayûn-ı Padişahî'ye imtisalen tebliğ ve tebşîr ederim.

4 Kânunievvel 324, Serkâtib-i Hazreti Şehriyarî

Ali Cevad

*

Zat-ı Hazreti Padişahî, umum meb'usan-ı Osmanî'ye Saray-ı hümayûnlarında bir ziyafet keşîde buyuracaklardır. Bu ziyafetin nutk-ı iftitahîye cevab verildikten sonra i'tası melhûzdur.

*

Sadr-ı esbak Said Paşa hazretleri, bâirade-i seniyye, Hey'et-i A'yan riyasetine ra'yîn buyurulmuş ve hey'et-i umumiyetle tahlîf olunmuştur.

*

Hidiv-i Mısır'ın emri üzerine, Kahire ve İskenderiye'de ve Portsaid'de yüz bir pare top atılmış ve Meclis-i Meb'usan'ın küşadı münasebetiyle Mısır'ın her cihetinde şenlikler icra edilmiştir. Mısır'ın Fırka-ı Ahrar'ı dahi Meclis-i Meb'usan'a bir arîze-i tebrîkiye takdim ettiği gibi, bu babda vâki' olan müzaheretinden dolayı Londra Hariciye Nezaretine de teşekkürü mutazammın bir telgraf yazmıştır.

*

İzmir meb'uslarıyla beraber Dersaadet'e gelen İzmirli müsafirler, ellerinde rayât-ı Osmanî ve önlerinde davul zurnalar olduğu halde geçenlerde Saray-ı hümayûn pîşgâhına azîmetlerinde, kendilerine Başkâtib bu suretle selâm-ı Şahane'yi tebliğ etmiştir: Efendimiz, sizi selâm-ı Şahaneleriyle beraber, "milletimi böyle arslanlar gibi gördükçe, pek ziyade iftihar ediyorum" buyurdular.

*

Şehzadegândan Süleyman ve Cemaleddin Efendiler hazarâtının Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye'ye devamlarına, irade-i seniyye taalluk etmekle, müşarûn'ileyhima, mektebe azîmet ve talebe miyanında kaydedilmişlerdir.

*

Bahriye Nezareti Müzesi telvîn ve tezyîn edilirken, derûnunda Yavuz Sultan Selim hazretlerine mahsus kıymetli bir sancak zuhur etmiştir.

BİR HEDİYE-İ ASKERİYE

Cem'iyetimizin a'za-yı muhteremesinden olduğu halde riyaset-i saniye-i fahriyesini dahi deruhde buyuran dâmâd-ı âlî-i Padişahî Ahmed Zülkifl Paşa hazretleri, Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye şagirdanının emr-i ta'limlerinde kullanılmak üzere bir esb-i tuvânâ ihda etmişlerdir.

Müşarûn'ileyh, kulûb-ı ahrar-ı milleti birçok mefahir-i hâtırât-ı muazzeze ve icraiyesiyle rehîn-i hiss-i ta'zîm eden ve Şemmer Şeyhi Abdülkerim'in ta'kîb ve salbiyle beriyyenin te'mîn-i âsâyış ve felâhındaki hademât-ı fedakâranesiyle şehîd-i hürriyet Midhat Paşa'nın da fevkal'âde mazhar-ı takdir ve ihtiramı olan merhum Kürd İsmail Paşa'nın mahdûmleri ve şu sırada dahi mensub olduğu Kürd kavm-i necîbinin sâî-i i'tilâ-yı şan-ü irfanıdır. Binaenaleyh gibi(30) pek tabîf görür ve takdir ederiz.

(30) Burada bir eksiklik görülmektedir. Galiba doğrusu, "bu gibi armağanını" demek olan "bu gibi hediyesini" olmalıdır.

KÛRDÇE LÎSANIMIZ(31)

Gelû bira!

Navê mileta me Kurmanc e. Kurmanc hemû yek in. Bajarê me muqeddes e. Memleketa me tabîê Hukumet û Dewletê Elîyyeê Osmanîye ye.(32) Em jî tabîê Osmanli ne. Tirk, Kurmanc, File, Yehudî, Êzîdî,(33) Nestûrî, ji wan xeyrê,(34) yekûnê mileta ke milkê Osmanli de rûdine, giş em bi hev ra beramber in, yek in; mabeyna(35) me da ferq tunîne. Navê me û navê mileta xeyr tu car Osmanli ye û memleketa me memleketê Osmanli ye.

Em bi sifetê namê celîlê(36) Osmanî ra îftîxar dikîn. Ji bav û kala, me bi wî çavî mêze kirine. Ji wê pê ve em dîsa bi wî çavî nezer dikîn.(37) Em ew qa Kurmanc sadiq in ke, bi hev ra sîlah kişandin(38) û nekuştin; bedelê ew, xwe Dewletê Osmanî ra teslîm bûn, memleket me terk kirin Hukumetê Osmanî ra mutî'(39) Ke bû dewrê zemanê îstîbdad de, malê me xirab, canê me serab,(40) dilê me kebab bû. Em dîsa emrê hukumet ra îtaet kirin û xwestê wan dan.(41)

Birayê min,

Xwedê Rebbul'alemîn e, tenê Rebbulmuslîmîn nîne.(42) Musulmana, File ra hemû Xwedê xelq kirîye,(43) xaliqê me û wan yek e. "Benî Adem a'zayê yek dîgerend"(44) dibêjin. Ew gotin çî qa rast e! Luzûmê îttîhad te'mîn dike. Yanî nuha eqwamê muxtelîfe îttîhad hasil kirine, yekdil û

(31) Digel ku ev nivîsar bi Kurdî ye jî, sernivîsara wê bi Tirkî hatîye nivîsîn; mana sernivîsarê, "Zîmanê me yê Kurdî" ye.

(32) Dewletê Elîyyeê Osmanîye: Dewleta Osmanî ya Bilind. Ji ber ku navê wê dewletê yê resmî bi zîmanê Osmanî weha bû, nivîskêr jî ew nav weha nivîsîye.

(33) Cudakirina Êzîdîyên ji Kurdan û numandina wan wek gelekî cuda, ne rast e. Lewra Êzîdî Kurd in; ferqa wan û Kurdên Musulman, tenê di dîn da ye.

(34) Ji wan xeyrê: Ji bil wan, xeyn ji wan.

(35) Mabeyn: Navber. Peyvik Erebi ye.

(36) Namê celîl: Navê mezin, navê gewre.

(37) Nezer dikin: Dinêrin, mêze dikin.

(38) Ji ber ku kirdara 2'yan "nekuştin" neyîn e, bi dîtina me divê ev kirdar jî neyîn be û bi awayê "nekişandin" be. Yanî "me li dijê hev çek nekişand û hev nekuşt".

(39) Tê zanîn ku mexseda nivîskêr ji vê pevekê ev e: "Ji bedêla kişandina çek û kuştinê ve, em bi xwe teslîmê Dewleta Osmanî bûn û me welêt ji hukumeta Osmanî ra terk kir û em jê ra mutî' bûn".

(40) Serab: Sîlika ku li ber tavê dibiriqê, qûma ku bi tavê leylan dide.

(41) Yanî "me xwestina wan da, tiştê ku ji me xwestin me da wan".

(42) Rebbul'alemîn: Rebbê aleman, xwedayê hemî aleman.

Rebbulmuslîmîn: Rebbê Musulmanan, xwedayê Musulmanan.

(43) Xelq kirîye: Afirandîye.

(44) Yanî "Zarûkên Adem lebatên hev in, azayên hev in". Ev, malikeka helbesteka Farisî ya Şêx Sadîyê Şîrazî ye.

yekdest, û tereqqîfê ma'rifet û î' marê weten ra çalişmîş bûne.(45) Em jî mîna wan çalişmîş bin. File, Yehudî bîla ferq ittîfaq û ittîhad bikin, mabeynê xwe da nîfaqê hilînin, yekvucûd û yekdest bibin. Hukumetê zalîme,(46) ke Xwedê hilanî, mabeynê File û Musulman ra toximê nîfaqê zer' kiribû.(47) Ew zîraet qel', toximê ittîhadê zer' bikin.(48) Ma'mûriyetê memleketa me,(49) terbîye û ilm ü mearifa me tereqqîf, senayi' û tîcaret û zîraeta me tewsi'kirin(50) ra muttefiq bin; gundê me, bajarê me, alê me û memleketê me şad bikin. Fileyê ha jî wetendaşê me ye;(51) ewana ra dil bidin, îltîfat, kerem û şefqet bikin, îkram usa bi mêranî bikin ke Xwedê jî me ra muawenet,(52) merhemet bike. Çunkî Xwedê Qur'ana ezîmuşşan(53) da "teawenû...."(54) ferman û îrade kirîye.

SÛRETÎ NUTQÎ HUMAYÛN(55)

E'yan, meb'ûsan!

Weqtê ke hatime ser text, Qanûnî Esasîm wez' kirdibû. Le paşa le xusûsî tetbîqatîyewe tûşî zehmet bûbûyn. Le ber ewe, pyawî gewreî ew zemane wayan ben xeber da; wayan lazim bînî ke rabiwestê, ta mearif tereqqî deka w ta qabilîyetî xelq dête cê. Êmeş te'lîqî weqtî xoyman kirdibû û xerîkî tereqqîyî mearif bûyn.

Şukur ew meqsede hate cê. Hemû sinifî ehalî le rêz da ser kewt. Arezûy Qanûnî Esasîyan kird. Mutmeîn bûm ke em arezuwe baisê seadetî mulk û mîllet e, be rexmî zor kes ke deyangut Qanûnî Esasî çak nîye. Hîç sê û dûm nekird, dilim le dil neda, Qanûnî Esasîm î'lan kird û îradem kird ke ser le newê pyaw helbijêrin, Meclisî Meb'ûsan gird binewe.

Ke ehwalî îdare gora, Kamil Paşa kird be Sedr,(56) îradem kird meşxûlî rêkxistinî Meclisî Meb'ûsan bê. Lew weqte da Prensê Bulgar û Walîyî

(45) Mana vê pevekê weha ye: "Yanî nuha gelên cure cure yekîfî peyda kirine, yekdil û yekdest in, û jibo pêşketina zanîne û avakirina welêt xebitîne".

(46) Mexsed ji hukumeta zalim, Hukumeta Osmanî ya berî meşrûtiyetê ye.

(47) Zer' kiribû: Çandibû.

(48) Yanî "wî çandîyî hilqetînin û tovê yekbûnê biçînin".

(49) Ma'mûriyetê memleketa me: Avakirina welatê me.

(50) Tewsi'kirin: Firekirin, gumrehkirin, gewzkirin û geşkirin.

(51) Wetendaş: Hewelat.

(52) Muawenet: Alîkarî

(53) Ezîmuşşan: Şanmezin, şangewre.

(54) Teawenû: Alîkarîya hev bikin.

(55) Yanî "wergerana peyva Padîşah". Mexsed, peyva Padîşahê Osmanî Ewdilhemîdê 2'yan a vekirina Meclisê ye.

(56) Mexsed Sedrê E'zem e, yanî Serekwezîrê Dewleta Osmanî.

Rûmîlîyî Şerqî –Prens Ferdinand– her çonê bû rûy le sedaqetî Dewletî Elîyyeman wergêra, î'lanî serbexoyî kird. Awusturya w Macaristan, ke be muwafiqî Ehdnameî Berlîn be emanetî Bosne w Hersekî be destewe bû, be tewawî xistîye ser memleketî xoy! Lem dû mes'eleye zorim xefet xward, teessufim kird.

Mudafeî em tecawuze w muhafezeî huqûqî dewletman hewaleî re'yî Hey'etî Wukela ye. Muawenetî umûmî êweyş arezû dekem. Dewletî Elîyyeî ême, legel hemû dewletekan rêk e. Umêdim heye ewan muawenet biken, em mes'eleye berteref bibê.

Îşî muhîm rêkxistinî malîye, awedankirdinî memleket, refahîyet û rahetî ahalîyî Şahanem, zorkirdinî mekteb û ilm û mearif û felahî w sen'et û me'rîfet e. Be temennay ewe ke Xuda le Dewlet û mîlletî mübarek beka, emro Meclisî Meb'ûsanîm kirdewe be çawpêkewtinî êwe le huzûrim da bextyar im. Ezmim qet'î ye, nagorê. İnşaallah Meclisî Meb'ûsan îşî çak bo mulk û mîllet debînê. Xuda tewfîqî hemûman bida.

Merkez Matbaası

M. Tefvik

Viranşehir kazasıyla etrafının karmakarışık olması hasebiyle, meb'usan intihabının ta'limât dairesinde icrası imkânsız olduğundan ve Belediye ve Meclis-i İdare Hey'etleri ise zaten ahalînin müntahabı olduklarından, meb'usun da bunlar tarafından lüzum-ı intihabını Siverek Mutasarrıfı Vilâyete bildirmiş ise de, cevab-ı red alınmıştır.

Mutasarrıf-ı mumaileyhin şu mütalâa-ı indiyesi garib olduğu kadar calib-i nazar-ı dikkattir.

*

Millî İbrahim'le aşiretinin Mardin'de zahire çıkarılan nukuduyla beraber satılan hayvanlarının esmanı beş yüz ve merkez-i vilâyette satılan hayvanatının bedeli de yüz elli ve Siverek'in dahi iki yüz bu kadar bin gürüşa balığ olmuştur. Koca bir çöl reisiyle aşiretinin bu kadar seneden beri biriktirdikleri servet, bu mikdardan ibaret imiş!

Menhûbât-ı vâkiadan sarf-ı nazar, aşiret-i merkumenin yalnız senevî yapığ-ı sarfiyâtı, beş yüz milyon kadar tahmin olunmaktadır.

*

Telgraf Nezaretinin nazar-ı dikkatine:

Vesait-i adîde-i umran-ı memleketten mühim bir kısmı, muhaberât-ü müraselâtın te'mîn-i intizam-ı hüsn-ı cereyanı, her mahalle hutût-ı berkiyenin istikmal-i esbab-ı serîa-ı temdîdidir. Posta ve telgrafların intizam-ı sür'at-ı münakalâtından birçok şikâyetler işidildiği gibi, devr-i istibdadda bile elzemiyet-i temdîdi takarrur eden bazı merkezlerde henüz de telgraf hatlarının temdîdinde müsamaha olunmakta olduğu teessüfle görülmektedir. Bunlardan biri de Çermik kazasıdır. Bu kazaya telgraf hattının temdîdi birkaç sene evvel karar altına alınmış ve hatta me'murları bile ta'yîn olunmuş iken, şimdiye kadar ne telgraf merkezi küşad edilmiş, ne de me'murlar işe başlattırılmıştır.

Geçenlerde rüfekamızdan biri bir devekuşu hikâyesi dermiyan etmişti. Evet, bu hayvancağıza yük tahmîli teklif olunduğu zaman kuşluğundan bahsetmiş, yiyecek verildiği vakitte de deve olduğunu söylemiştir. Şu hikâye, aynen şu zavallı me'murlar hakkında da vâriddir. Kanunen ta'yîn ve terakkîye keşb-i istihkak etmişler iken, Çermik'e terfî edildiniz deniliyor, terfî edilmişsek istihdam ediniz dediklerinde dahi, merkeziniz daha açılmadı ki ifa-yı vazîfe edesiniz cevabı veriliyor. Halbuki bunlar emsalı arasında her suretle erbab-ı namus ve liyakattan oldukları halde, bu suretle mahrum-ı terakkî edilecekleri gibi, Çermik dahi, ve kat'iyyen, bir telgrafın temdîdine müftakırdır. Bu babda merci-i mahsusunun nazar-ı dikkatini celb ve me'murîn-i mumaileyhimin muhafaza-ı hukuk-ı kanuniyelerini de ayrıca temennî ederiz.

MAKALE-İ HİKEMİYE

Mısır eâzım-ı ulemasından Esseyyid Reşid Rıza Efendi hazretleri tarafından kaleme alınıp, ulema-yı benamdan Vizeli Rıza Efendi'nin tercümesine hâmeran-ı himmet oldukları makale-i hikmet'isalenin bir nüshasıyla, meşâhîr-i müsteşrikıyndan ve hayırhahan-ı milletten Profesör Vambery cenablarının işbu makaleye dair gönderdiği mektubun fotoğrafla alınmış bir kıt'a sureti, sinîn-i adîdeden beri bir dar-ı emanda kûşe-i inzivaya çekilip din-ü milletin selâmetine hizmetten ve hayır duadan bir an hâlî kalmamış ve i'lân-ı hüriyeti müteakib Dersaadet'e gelmiş olan bir zat-ı muhterem tarafından gazetemize ihda olunmakla, bu nüshamızın tertîbi bağlandığı için gelecek nüshadan i'tibaren tefrika suretiyle derc-i sütun edeceğiz.

*

Kürdistan birçok dühât yetiştirmiş olduğu gibi, orada selfka-ı şairaneyeye malik bir hayli ahrar dahi türemiştir. Fakat devr-i istibdad, bu zavallı insanların kafaları gibi lisanlarını da kesmiş, birçok âsâr-ı gayr-i matbûası şimdiye kadar nazargâh-ı takdir-i akvama arzolanmamıştır.

"Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti İstanbul Merkez-i Umumîsi", bu ciheti dahi nazar-ı dikkate alarak, Kürdlerin, Kürdistan'ın mükemmel bir tarihini tertîb etmeye, edebiyat-ı milliyelerini de cem'-ü neşre karar vermiştir.

Ümid ederiz bil'umum ezkiya-ı Ekrad-ı necîbe ile erbab-ı kalem ve ihtisas dahi bu babdaki muavenet-i ciddiye-i hamiyetperverîlerini dirîğ buyurmazlar.

Şu şi'r-i Kürdî pek güzeldir:

Xûn bû çav, ji histira
Ez mirim, gelî bira
Derda min bê gotinê
girîn tê ji kevira

Ezkiya-ı ahrardan biri, kıt'a-ı mezkûreyi aynen ve nazmen şu yolda tercüme etmiştir:

Kan oldu gözde yaşlar
Ben öldüm, arkadaşlar
Derdim söylenebilse
ağlardı dağlar, taşlar

*

Cizreli olup merkez-i vilâyete celb olunduğunu evvelce yazdığımız Mîran aşireti reisi Abdülkerim'in hakkında sâdır olan ahz-ü girift müzekkeresi üzerine, ahîren tevkif edildiği, cümle-i müstahberâtımızdandır.

İcra edilen boykottan dolayı Avusturya'nın Luid Kompanyasının bu seneki Teşrinisanî hâsılâtı, geçen senenin Teşrinisanî hâsılâtından beş yüz bin franklık noksan zuhur etmiştir.

TELGRAFLARIMIZ

Diyarbakir, 9 Kânunievvel 324(Milâdî 22 Aralık 1908):

Cem'iyetimizin kabul ve tasdikinden dolayı, bugün Vali, Kumandan Paşa hazarâtıyla bil'umum erkân ve me'murîn-i vilâyet ve ulema-ü eşraf-ı memleket ve asakir-i Osmaniye ve ümera-ü zabitan-ı askeriye, mekâtib şagirdanı, binlerce ahalî mevcut olduğu halde, teyemmünen merasim-i iftitahtı icra ve bu vesîle ile de kavm-i necîb-i Osmanî'nin te'mîn-i i'tilâ-yı şan-ü iclâlîna taalluk eden zemzemât-ı daavât-ı vicdaniyemiz tekrar edildiği ma'rûzdur.

Diyarbakir Müftüsü
Subhî

Meclis-i A'yan Salonu

DÖRDÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

KÜRDLERİN COĞRAFİ VE SİYASİ KONUMU

Bu yazıda Kürdistan'ın coğrafyasını, dağ ve ırmaklarını, kent ve kasabalarını anlatacak değilim. Bu ülkenin coğrafyası ile politik konumu arasındaki bağlantı ve ilişkiyi açıklayıp, bu yönden İslâm ülkelerinde yapabileceği hizmetleri özet olarak anımsatmakla yetineceğim.

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğunun doğu bölümleri ve İran İmparatorluğunun batı tarafı, kuzeyden güneye, hemen hemen Ağrı dağından(57) Basra körfezine kadar Kürdlerle meskündür. Osmanlı tarafında Ermeniler, İran bölümünde de Türkler ve Acemler varsa da, herhalde Erzurum, Tebriz, Şiraz, Musul ve yine Erzurum arasında kalan yarım dairede Kürd unsurunun diğer unsurların toplamından daha fazla olduğu kuşkusuzdur. Hele İran'ın Loristan bölgesi tümüyle Kürd olduğu gibi, Urmiye dolayları da hep bu halkla meskündür.

Osmanlı Küdlerinin ne ölçüde Osmanlı oldukları ve Halifelik makamına ne ölçüde sadakat ve birlik içinde bağlı oldukları, tarihçe kanıtlanmıştır. Kürdler en cengâver ve cesur halklardan oldukları halde, Osmanlı Saltanatına katılmışlar ve onunla birleşmek konusunda en az çekingenlik ve direniş gösterip, din ile devletin ve kamu esenliğinin Osmanlılara katılmaya ve karışmaya bağlı olduğunu hakıyla farkedip anlayarak, Selim ve Süleyman Han dönemlerinde ülkelerini Osmanlı İmparatorluğunun parçalarından biri sayıp öyle kabul etmişlerdir. Daha sonra Kürdler bu kadarla kalmamışlar, sürekli bir hastalık durumuna gelmiş olan İran savaş ve gazalarına her zaman katılarak, birlik ve dayanışma içinde olduklarını kanlarıyla, canlarıyla kanıtlayıp pekiştirmişlerdir.

Daha sonraları Osmanlı Devleti ile İran Devletinin her ikisi de, istibdadın yolaçtığı yıkımla güçsüz kalarak kendi dertlerine düştükleri ve en büyük tarihsel düşmanları olan Rusya ile uğraşmaya –fakat ne yazık ki ayrı ayrı,

(57) Yazının aslında, bu dağın uluslararası adı olan "Ararat" yazılmıştır. Ancak günümüz Türkçesinde bu dağın adı "Ağrı" olduğu için, biz de çeviride bu adı kullandık. Çok eskiden volkanik olup lâvlar saçan bu dağa, Kürdler, "Ateşli" demek olan "Ağrı" adını vermişlerdir. 1929 yılında o bölgede başlayan Kürd direniş hareketinin lideri İhsan Nuri, bu adla bir gazete de çıkarmıştır; o gazetede aynı başlık altında bir de marş yayınlanmıştır(Bakınız: Zinnar Silopî, "Doza Kürdistan"(Kürdistan Dâvası), s. 112, Stewr Matbaası, Beyrut, 1969). Kürdler hep, Kürdçe olan "Ağrı" adını kullanırlar. Türkler de bu adı kendi dillerine uydurup "Ağrı" biçiminde değiştirmişlerdir.

her biri kendi başına, birbirinden haberdar olmayarak, hiç bir zaman ittifak ve birlik içinde davranmayı, ortak çalışmayı hatır ve hayallerine getirmeyerek, zayıf pazularıyla, sürekli yayılcı ve sürekli saldırgan ve yutucu olan Moskof devî ile çarpışmaya— başladıkları zaman, yine Kürd unsurları en pâk kanlarını bu uğurda cömertçe dökmüş, yine ortak ana olan Osmanlılığa hizmet ederek, özel yarar ve esenliklerini genel yarar ve esenlikle bağdaştırmayı başarmışlardır.

İran'daki Kürdlerin de bağlı oldukları hükümete aynı şekilde hizmet ettikleri ve hatta Nadir Şah gibi zamanın pek az gösterdiği birinin varlığının nedeni oldukları, tarihsel olayları uzaktan ve kısaca izleyenlerce dahi bilinmektedir. Bu son zamanlarda bile özgürlük burcunun yüce başlı bayrağı ve istibdad kalesinin amansız düşmanı olan Tebriz'deki Settar Han'ın Kürd olduğu bildiriliyor ve İran askerî harekâtından sözedildikçe "Kürd süvarileri" sözü gazete sayfalarında ikide bir yineleniyor.

İşte Kürdlerin her iki taraftaki bu coğrafi konumları, bu tarihsel geçmişleri ve bu siyasî nitelikleri, gelecek için kendilerine pek önemli bir görev, sonsuza dek hayırla anılacak olan İslâm dünyasını uzlaştırma görevini vermektedir. Evet, Kürdler kadar Yüce Devlet ile İran arasında bir kavuşma çizgisi, bir sağlam bağ, bir birlik ve ittifak köprüsü görevini oluşturacak bir unsur düşünülemez. Bir zamanlar Şah İsmail'in diyanet adına izleyip uyguladığı anlamsız ve boş siyaset, sonsuza dek dolması ve üzerinden geçilmesi mümkün olmayan bir derin anlaşmazlık uçurumu meydana getirmiş ve binlerce orduları mahvedip yok etmişti. Mezhep sorunlarının meşru olmayan her türlü maksada alet edildiği o karanlık bilgisizlik dönemlerinde böyle bir politikanın böyle bir acıklı sonuca yolaçması doğaldı. Zamanın görüşleri, çevrenin etkisi ve gayretkeşlik eğilimi, zorunlu olarak bunu gerektirirdi ve başka bir tutum, başka bir siyaset gelişip boy atamazdı.

Fakat şimdi yeni düşünceler, yeni teoriler, yeni tutumlar dünyayı aydınlatıyor. Durumların gerçek niteliğini bilenler ve gerçek özgürlük düşüncesiyle yetişenler, aynı dinle dindar olan ve aynı yüce amaç uğrunda çalışmaya gayret eden iki büyük İslâm halkının, kendilerini her taraftan çepeçevre saran düşmanları gözleri görmeyecek ölçüde göz zayıflığına uğramalarına ve ülkeyi işgal oyuncağı yapıp yok ettirecek ölçüde gözlerinin bilgisizlik ve bağınazlık perdesiyle bağlı bulunmasına meydan ve olasılık veremezler. Osmanlı İmparatorluğunda işte bir hayırlı mutluluk sabahına kavuştuk; özgürlük güneşi ümmet kitleleri üzerinde parıldamaya başladı. İran'da da bütün millet daha çok zahmet çekerek, daha fazla trajedilere ve facialara uğrayarak, acı bir sıkıntı içinde bulunarak aynı maksadın ardından gitmek için çalışıyor. Bununla birlikte, şimdiki kâbusun ve öldürüşme ihtilâlinin meydana getirdiği karanlık bulutun yakında def'olup dağılacağına tam inancımız vardır.

İşte o zaman, iki ülke aynı bir güneşin feyzinden pay alacaklar ve yine işte o zaman Sünnîlik ve Şîlik anlaşmazlığını bir yana atarak, iki milletin de Müslüman olduğu, iki milletin de felsefe ve siyaset ölçüsünün kutsal kelime-i şهادetten ibaret olduğu, inanç ve vicdan sahiplerinin gözlerine görünecektir. Fakat yine işte o zaman Kürdlerin görevi önem, özen ve nazik bir nitelik kazanacaktır. Çünkü bu yeni döneme, bu yeni düşüncelere göre iki tarafı gerçek şekilde barıştırmak, arabuluculuk hizmetini yerine getirmek ve ayrılık gayrılık kalmadığını kanıtlamak, coğrafi durum ve tarihsel geçmişin, bir de siyasetin şimdiki ve gelecekteki gereklerinin, Kürdlerin gayretli omuzlarına yüklediği en temelli, en yüce, en kutsal bir uğraş olacaktır.

Kürdlerin yalnız coğrafi durumları değil, dilleri, her iki tarafla yüzyıllardan beri süregelen yoğun iç-içelikleri, bu işi iyi biçimde yapmalarını ve başarıyla sonuçlandırmalarını kolaylaştıracaktır. Fakat her şeyde olduğu gibi, bunda da önce düşünceleri olgunlaştırıp hazırlamak ve Kürdlerin beyinlerini şimdiden o amaca göre işletmek gerekir. Benim görüşüme göre, derneğimize düşen Müslümanlık ve insanseverlik görevlerinden biri de işte budur.

Baban
İsmail Hakkı

BİRLİK

Bir milletin sağlamlığı ve iyi durumda olması, birlik için çabalamakla ve bölünmeden, parçalanmadan uzaklaşmakla elde edilir. Bir halkın şan ve şerefının binası, bölünme ve parçalanmadan başka hiç bir nedenle yıkılmamıştır. "Bölünmeyiniz"(58) yüce hükmü ve "her iki eli toplulukla birliktedir" kutsal hadisi, bunun kesin kanıtıdır. Ümmetin birlik çerçevesinden çıkan kimse, toplumsal yapının heybetli belkemiğine saldırmış olur. Toplumsal yapının onur ve yiğitliğinin korunması, huzur ve çıkarlarının güvence altına alınması ve türünün bireylerinin esenlik araç gereçlerinin tamamlanması için, öylesine karşı kin ve düşmanlık ilân etmek gerekir. Kamu yararını sağlayan genel birlik bağlarına karşı gelmeye kalkışan küçük çıkar peşindekilerin zararından kamunun türlerini korumak için, o gibilerin kötülük ve bozgunculuklarını ortadan kaldırmak hem şeriata, hem de akla göre gerekli olur.

Ümmetin düzeni, ittifak ve birliğe bağlıdır. O bağı sağlamlaştırmak pekiştirmeye çalışanlar, tüm durumlarda aziz ve saygıdeğerdirler ve ancak o sayede nimet ve esenliğe kavuşurlar. Himmetleri kişisel maksatlara ve özel çıkarlara yönelik olanlar, azim ve niyetleri mal ve çıkar için harcananlar

(58) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır.

ile artı tarafa eğilimli olanlar, birliğin düşmanı ve toplumsal yapının huzur ve esenliğinin karşıtı olduklarından, işin sonunda durumları, kahrolup alçalmaya ve yok olup felâkete dönüşür.

Bu nedenle, Allah'ın kitaplarına ve Peygamber'in emirlerine muhalif, öğrenim ve akıl sahiplerinin tutumuna da aykırı olan yola sapmamak ve toplumsal yapının birliğini pekiştirip sağlamlaştırmaya çalışmak, din ve siyaset bakımından her akıl ve basiret sahibi için gereklidir. Din yönünden de, akıl yönünden de birlik kadar arzulanan bir gidiş ve onun kadar yarar sağlayan bir etkili davranış yoktur.

Bugün en çok muhtaç olduğumuz şey ise, birliktir; fakat ciddî ve sarsıntıdan korunan bir birliktir.

Süleymaniyeli Seyfullah

POLİTİK TOPARLAMA

Avrupa'nın politik durumlarında anılmaya değer bir değişiklik yoktur. Devletler, çıkarlarının bağdaştırılmasını genel barışın korunmasında güvence altına almaya ve bunu ihlâl edebilecek tüm sorunlar için barışçı çözüm yolları aramaya çalışmaktadırlar. Bu arada, Balkan sorunlarını çözmek için de paçaları sıvayıp gayret ediyorlar.

Balkanlar'da uyanan Slav düşüncesi, bazı aşırı isteklere yolaçmış ve politik tutumları bir ölçüde bu istek ve etkilerin baskısı altındaki akıma bağlı olan hükümetler, ara sıra huzur ve barışın bozulmasına yolaçabilecek bir hareket çizgisi tutmak zorunda kalmışlarsa da, barışseverler, o gibi eğilimlerin uygulama alanına çıkmasına engel olmaktadır. Bütün bu durumlar, var olan sorunların barışçı yollarla çözülmesi hakkındaki ümidi pekiştiriyor ve Yüce Devletin uygar devletlerin takdir ve desteğini kazanan politik tutumunun başarıyla sonuçlanması ümidini artırıyor.

Gerçekte, Yüce Devletin hukuk ve bağımsızlığına saldırıldığı ve o nedenle her şeyden önce bu noktanın itiraf edilmesi gerektiği, kabinelerce kabul edilmiş bir temeldir. Bu temel ise pek değerlidir; üzerine, hak ve çıkarlarımızı olabildiğince koruyarak bir bina kurulabilir. Her iki saldırgan,(59) Avrupa'nın bu anlayışından ve daha bazı durumlardan dolayı, doğrudan doğruya Yüce Hükümet'le bir çözüm yolu arama temelini kabul etmek zorunda kaldıklarından, bu, askıda bulunan şimdiki sorunların Devletin hak ve çıkarlarına olabildiğince uygun bir biçimde çözülmesini kolaylaştıracak belirtilerendir.

(59) "Her iki saldırgan"dan maksat, Osmanlılara karşı bağımsızlığını ilân eden Bulgaristan ile Bosna'yı ilhak eden Avusturya'dır.

Bu nedenle, birçok yönden Avrupa kamuoyunun manevî desteğine dayanan yeni meşrutiyet politikamızın uygar dünyada meydana getirdiği iyi etkiye ve milletin yankılanan sesinin önemine büyük bir kanıt oluşturan bu belirtileri takdir ederek, kolaylıkları güçleştirmeksizin, hatta askıdaki bütün sorunları kesin bir biçime bağlayarak politik bir çözüm meydana getirmek gerekir.

Yumuşak konuşana karşı sert konuşma
Barış kapısını çalana karşı savaşıma(60)

POLİTİK ÖZETLEME

–Devam–

Bu durumlar, iç yönetim işlerimizi ciddî biçimde kararsızlığa uğratmış ve bazı yerlerde güvenliği âdeta yok düzeyine getirmişti. Osmanlı İmparatorluğunun her tarafı aynı yetenek düzeyinde olmadığından, gerek mizaç ve unsurların değişiklik göstermesi ve gerekse eğitim ışıklarının her tarafa eşit biçimde yaygınlaşamaması nedeniyle bir yörenin yönetimi diğer yörenin yönetimine benzemediğinden, geneli kapsayan bir merkezî karar ve önlem, uygulamada sakıncalar doğurmaktaydı. Özellikle şu son yıllarda her tarafın karakter ve yeteneği dikkate alınmaksızın, şarlatan ve şirin görünmeye yeltenen kimselerin güdü ve kışkırtmasıyla bilgisizce konan bazı harç ve vergiler yüzünden yer yer bazı hoşnutsuzluk ve başkaldırma belirtileri görünmeye başlamıştı. Hatta sakinleri son derecede itaatlı olan dolaylarda da bu durum başgöstermiş ve insanlar, başlarına belâ kesilen rüşvetçi memurları döverek ülkelerinden çıkarmaya başlamışlardı.

Bu durum uzak yörelerde daha acıklı biçimde egemendi. Yemen'de ayaklanma ateşinin söndürülmesi bir türlü mümkün olamıyordu. Orası Osmanlı yavrularına âdeta bir mezarlık olmuştu; sonuçsuz ve dolayısıyla boşuna olan askerî harekâttan bu arslanlara bezginlik gelmişti. Ve en çok üzüntü verici durumlardandır ki, Osmanlı askerlerinin savaş için can attıkları atasözü hükmünde iken, Yemen'e gönderilmelerinde bu son yıllarda güçlüklerle karşılaşılır olmuştu.

Askerî harekâtın, ancak gerektiği durumda ve tasarlanan bir sonucun elde edilmesi uğrunda yapılması ve savaşın sonucunun da adaletli bir sivil yönetimle sürdürülmesi hükümet hikmetinin kuralından olduğu halde, bizde askerî harekât süreklilik durumunu almış ve bazı yerlerin denetime alınıp düzen içinde tutulması ve Devlete bağlılığının sağlanması, bastırıcı gücün varlığına bağlı kalmıştı.

Irak dolayları ise daha beter bir durumda bulunuyordu. Gerçi orada açık bir ayaklanma yoktu; ama ülke günden güne savaşa yüz tutmakta ve en ufak

(60) Aslı Farsça olan bu şiiri Türkçeye çevirip buraya aldık.

bir bayındırlık eseri mümkün olamamaktaydı. Irmaklar, bir ülkenin başlıca bereket ve bayındırlığı için kudret elinin bir doğal iyiliği olduğu halde, bu büyük bölgede akıp giden iki ırmaktan(61) hakkıyla yararlanılması düşünülmemekte ve öylece, yaratılışın iyiliğinin maddeten hakkedilmeyişi gösterilmekteydi. Bağdad vilâyetinin verimlilik yeteneği Mısır'ınki gibi olduğu halde, bu geniş bölgede yoksulluk ve perişanlık, kabile ve aşiretleri arasında da korku ve ürküntü gittikçe artmaktaydı.

Kürdistan'a gelince, orada da bilgisizlik ve sefalet olanca etkisiyle ülkeyi yok ediyordu. Zavallı Kürd hemşehrilerimizin her türlü uygarca gelişmelere yaratılıştan olan yetenekleri ortada iken, zekâ ve bilgilerini geliştirmek konusunda en ufak bir yönlendirme ve kılavuzluğa kavuşmamak yüzünden, sürekli bir yaşam mücadelesi içinde zamanlarını geçirmekte ve ancak yaratılışlarındaki iyi nitelikler sayesinde varlıklarını koruyabilmekteydiler. Bu durumlar içinde, Kürdistan yine de birçok bilgin ve erdemli insan yetiştirmekten geri kalmamıştır. Bunların erdemlerinin ölçüsü, bir de talihin güdüsüyle uygar ülkelerde eğitim gören gençlerinin harika zekâ ve yetenekleri, bu ulusun yaratılıştan olan yeteneğinin düzeyini kamunun gözleri önünde kanıtlayan ve bizlere kıvanç veren harika geleneklerdendir.

İşte Osmanlı İmparatorluğu içte ve dışta bu durumda bulunduğu bir sırada, Anayasa yeniden ilân edilmiş(62) ve millet ile Devletin ruhuna bir yeni yaşam gelmiştir.

Aslında bu yazıyı yazmaktan maksat, Anayasanın ilân edildiği zaman Devletin dışta ve içte ne durumda bulunduğunu ve meşrutiyet yönetiminin bu devleti nasıl güç ve istikrarsız bir durumda teslim aldığı göstermekten ibaret olduğundan, Anayasanın ilânından sonra başgösteren bazı politik olayların nedenlerini ve kaynağını dahi açığa vurmak gerekli olmuştur.

Meşrutiyet yönetiminin ilânı, içte ve dışta bu devletin gevşeme ve zaafından yarar sağlayanlarca büyük bir dehşet ve kaygıya neden olmuştur. Böyle bir büyük devrimin bu ölçüde dinginlik ve ılımlılıkla gerçekleşmesi, milletin her yönüyle yetenek ve anlayışına ve yüce Allah'ın izniyle yakın bir dönemde devletimizin gücünü, şan ve şerefini tamamlamasına gerçekten uyanma ve inanma nedeni olmuştur. Bu olgu, devletimizin geniş kapsamlı istikrarsızlığından yararlanmaya karar verenlerin son yararlanma fırsatını elden kaçırmamak için çabuk hareket etmelerini gerektirmiştir.

İşte bu düşüncelerin sonucudur ki Bulgaristan Prensiği bağımsızlığını

(61) "İki ırmak"tan maksat, Dicle ve Fırat ırmaklarıdır, ki her ikisi de Kürdistan'dan doğdukları için Kürd ırmaklarıdır.

(62) "Yeniden" demesinin nedeni şudur ki, Osmanlı sınırları içinde Anayasa ilk kez 1876 yılında 2. Abdülhamid'in tahta çıkmasıyla birlikte ilân edilip, "Birinci Meşrutiyet" denilen parlamenter rejim kurulmuştu. Daha sonra Meclis kapatılıp Anayasa yürürlükten kaldırılmış ve 1908 yılında yeniden yürürlüğe konmuştur.

ilân etmekte, Avusturya Hükümeti de Bosna ve Hersek'i ülkesine katmakta acelecilik göstermiştir.

Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilân etmesinin görünüşteki nedeni olarak ortada bir Kşof olayı varsa da, kısa görüşümüzce, Bulgaristan Prenslığı, bulunduğu durum ve konum gereğince, herhalde çabucak böyle bir şey yapmak için bir fırsat aramak zorundaydı. Yoksa, beslediği bütün düşsel emellerinden vazgeçmesi ve Berlin Antlaşmasıyla(63) belirlenen 30 yıl önceki gerçek durum ve konumuna dönmeye razı olması zorunlu olurdu. Çünkü artık karşısında, her dediğini yapmaya alıştırdığı bir tereddütlü hükümet değil, güçlü ve düzenli bir meşrutiyet yönetimi görecekti. Kuşkusuz o da ona fuzulî hiç bir nitelik vermeyecekti. Eğer şu devrimin ciddiliğine ve az zamanda Devleti düşünülenin üstünde en yüksek bir noktaya ulaştıracağına inanmasaydı, belki bunu yapmaz ve daha çok gevşeme ve zayıflamaya uğramazdı da beklerdi. Oysa milletin bütün gücü, gücüyle birlikte her türlü yeteneği ve gelişmeye elverişliliği bir günde ortaya çıktı; bütün dünya şaşkınlığa düştü; dostun ve düşmanın alkışları dünyaya şaşkınlık verdi.

İşin ciddiyeti ve ciddiyetle birlikte bütün Osmanlı milletinin asıl gücü, mucizeye benzer bir biçimde ortaya çıktı. Bu durum dostları sevindirip düşmanları düşündürdü. İlk fırsatla birlikte yararlanma peşine düşenleri ise, aceleyle son partiyi vurmaya doğal olarak itti; onları, "bu arada koparabileceğimizi koparırız, Osmanlı Meşrutiyet Hükümetinin bir oldu bittiye karşı sorun çıkarmaya vakti olmaz" görüşüne sevketti.

Her fırsattan yararlanmaya yeltenen Yunan Hükümeti de Girit'i ilhak etmeye girişti.

İşte meşrutiyet Hükümetimiz, kuruluşunun başlangıcında böyle üç dış sorunla birden karşılaştı ve gerçekten güç duruma düştü.

Devamı var
Süleymaniyeli Seyfullah

ADALETLİ DÜZENLEME

MECLİSİ'N DİKKATİNE
—Geçen sayıdan devam—

Gelelim özel görüşümüze:

Her şeyden önce, bizde, maliye işlerinden her zaman hesap işleri kastedilmiştir. Bunun kanıtı da, hesap işlerinden başka ekonominin bilimsel bölümünden habersiz olan maliye memurlarına "maliyeciler" gözüyle bakılagelmiş olmasıdır. İşte sakatlık burada başlıyor. Bu nedenden ki, ne zaman Hükümetçe bütçenin düzeltilmesi ve denkleştirilmesi kastedilmiş-

(63) 1878'de imzalanan Berlin Antlaşmasıyla Bulgaristan'a özerklik verilmişti.

se, maliyecilerimiz her defasında maaş ve masraf defterlerine sarılıp düzenleme ve ayıklamaya koyulmuşlar. Öte yandan gelir defterlerini ele alıp göz gezdirmişler, harç ve vergilerin sayısını kat kat artırmışlar, fazla bir vergi harcı koymanın olanaksızlığını anlayarak, mevcut vergilerin oranlarını artırmayı uygun bulmuşlardır. İçlerinden ekonomi bilimi teorilerine bağlanıp o konuda ihtisas yapmış birkaç zat bulunmuşsa, bunlar da, işlem ve uygulama alanlarının sınırlı ve belirli olmasından ötürü, millet ve ülke servetine hizmet eden yararlı bir görüş bildirmekte beceriksizlik göstermişlerdir.

Bugün meşrutiyet yönetimimiz her türlü reforma elverişlidir, genel olarak iyi niyet de vardır. Bu arada ekonomi, en önemli iştir. Fakat kaş yaparken göz çıkarmamalı. Devletin ruhu maliye olmakla birlikte, bunda basamaklı olarak reform yapılması akıl ve sağduyuya uygunken, meşrutiyet yönetiminin ilk koşulu, bütçenin bir defada ve kesin olarak denkleştirilmesi gibi sayıldı; fiilen meşrutiyet durumunu kazandıracak hükümet biçiminin seçilip belirlenmesi sorununda gevşek davranıldı; gecikmeden gecikmeye uğratıldı. Düşüncelerin yönelip yoğunlaştığı ve çalışmaların tümüyle verildiği Maliyece de anlamsız şeylerle uğraşıldı.

Şimdiki millî durumumuzun ilk dönemlerinde yabancıların kazandığımızı beklenmedik güvenlerinden yararlanarak büyük bir borçlanma antlaşması yapmakla, bazı zararlı kurumları ortadan kaldırmak ve kara ile deniz ve belediyemizin hızla reforme edilmesi ve gereçlerinin tamamlanması yerine, "yavaş davranmak Allah'tandır" kuralını Osmanlı Bankası lehine uygulamayı daha muvafık gördük.

Genç meşrutiyetimize tepki pençesini açmış olan istibdad yanlılarının her gün meydana getirdikleri olaylara uğranıldığı bir sırada, binlerce kimsenin ekme ve refahını ve yaşam rızkını eksilterek, meşrutiyet zevkini zehirli bir özgürlük suyuna dönüştürmekte sakınca görmedik. Ne büyük gaflet!

Şimdi, Maliye için getirilen Mösyö Laurent, defter karıştırmaktadır. Hesap işlemleri için bir hareket çizgisi belirlemekle yetinerek malvarlığı kaynaklarını araştırmakla uğraşmaktadır. Kişilerden ve özel hazineden(64) Maliyeye geçeceği gazetelerde okunan 92 maden ve 25 petrol vb. imtiyazlarından milyonların elde edilmesi gibi bir uzmandan beklenen verimli hizmet ve girişimler konusunda henüz bir işaret görülemeyip, o da düzenlemelerle uğraşmaktadır.

Mülkün sahibi ve evrenin yaratıcısı olan Cenab-ı Allah'a minnettarlıkla hamd ve şükürler olsun ki, her an ve zaman soylu İslâm ümmetinin yardımcısıdır. Çünkü böyle düşmanlarla çevrili olan, uzak yöreler ve değişik bölgelerden oluşan karşıt unsurlarla meskün olan bir ülkede, zaten

(64) "Özel hazine"den maksat padişah hazinesidir.

devrim kurallarının en büyük istisnası ve mutlak egemen olan Cenab-ı Allah'ın bir özel lütfu olan hayırlı devrimimiz, ayrımcılığa yolaçan bu gibi kısa görüşlü icraatla bağdaşmaz.

İşte şu mantık yürütme zincirimiz gönül ve düşüncemizde, geçmiş ve geleceğimizin bütçesi de gözümüzün önünde olduğu halde, aşırılığa kaçmaktan ve eksik kalmaktan kaçınarak adaletli bir düzenleme biçimi düşündük.

Önce, merkezdeki dairelerden bazıları müdürlük düzeyindeyken ikinci derece bakanlıklara yükseltilmiş, daire şubeleri ise bazen bir bakanlığa, bazen de öbürüne bağlanmıştır. Örneğin, özel kanunun metin ve hükmünce arazi ve bina değerinden vergi alındığına göre, tapu asıl olup vergi ondan doğmak üzere, işlemlerde ve gerçek durumda bu iki gelir çeşidi nitelik ve nicelik yönünden ikiz ve dolayısıyla kayıtlarında uygunluk gereklidir. Durum böyleyken, ayrı bakanlıklara bağlanmadan dolayı, özellikle taşrada bir mülk tapu ve diğer kayıtlarca birbirinden büyük ölçüde farklıdır; var olan kararlar gereğince, devlet gelirlerini götürü olarak toplamayı üstlenen kimse ile kefillerinin güvenceleri sorununda gerçek değer sayılan piyasa değeri ise, bütçütün bunlardan ayrıdır. Bu sakınca, Vergi Dairesinin de Tapu Kadastro Dairesine(65) ya da bir gelirler bölümü olan Tapu Kadastro Dairesinin aynı şekilde İstanbul Belediyesine(66) bağlı olan Vergi Dairesiyle birlikte Maliyeye bağlanması seçeneklerinden birinin belirlenip uygulanmasını kesinlikle gerekli kılmaktadır.

Orman ve madenler vaktiyle müdürlük olarak Maliyeye bağlıyken, tarımın eklenmesiye bakanlık oldu. Posta ve Güvenlik İşleri Bakanlıkları(67) ile İstanbul Belediyesi İçişleri Bakanlığına bağlı bulunuyor. Bunlardan kimi bütçeye dahildir, kimi de değildir. Harçlar Dairesi de sözde Maliyeye bağlıdır. Posta ve Telgrafın İçişleri Bakanlığıyla hiç bir ilgisi yoktur. Taşra örgütünde de değişikliğe ihtiyacı olan bazı şeyler olsa gerektir. Örneğin Konya ilinde Burdur sancağı yalnız bir kaymakamlığa sahip bir sancaktır. Oysa Isparta sancağına bitişik olan bu mutasarrıflığa ve o oranda da masrafa ne gerek vardır! Öte yandan Aydın ili içinde yer alan Bergama ilçesi her yönden büyük ve önemlidir, tarihî bir bölgedir; söz konusu ilçe sancağa dönüştürülüp yükseltilmelidir. Özetçesi, merkezde ve taşrada herhangi bir

(65) "Tapu Kadastro Dairesi" adı, yazının aslındaki "Defter-i Hâkanî"nin karşılığında kullanılmıştır.

(66) "İstanbul Belediyesi" adı, yazının aslındaki "Şehremaneti" adının karşılığında kullanılmıştır. Osmanlılar zamanında başkent İstanbul Belediyesine "Şehremaneti" denirdi ve o ad sadece o belediye için kullanılırdı; o belediyenin başındaki yöneticiye de "Şehremini" denirdi. İstanbul'da "Şehremini" adlı bir semt de vardır. İstanbul'un dışında kalan diğer bütün kentlerin belediyelerine ise "Belediye", başlarındaki yöneticilere de "Belediye Reisi" denirdi.

(67) "Güvenlik İşleri", polisle jandarmayı içeren "Zabtiye"nin karşılığında kullanılmıştır.

nedenle icademiş ya da kaldırılmış bazı makam ve memurlukların varlığını inkâr kabul etmez.

Bu ayrıntılı bilgileri vermektan maksat, ilk iş olarak, merkez ve taşra örgütünce gereken değışikliklerin yapılmasıyla düzenlemeye başlamak gereğini kanıtlamaktır. Böylece var olan örgüt değıştirildikten sonra, merkez ve il dairelerince uyumlu birer kadro yapılmalı; bu kadroda yalnız memurluk makamları ölçü olmalı; gerçek gereğe dayalı olması gereken bu kadroda memurluğun varlığına ve hizmetlere, malî durumumuz oranında maaşlar bağlanmalı; bu kadronun düzenlenmesi de, bakanlarla valilerin sübjektif görüşlerine ve kişisel emellerine bırakılmamalı, merkez ve taşrada değışik daire ve şubelere bağlı memurlardan oluşan birer kurula bırakılmalı; bunların görüşleri de, her görevin gerçek gereğe ve işlemin hızla ve sağlıklı olarak yapılmasına yönelik olmalıdır.

Sonuçta düzenlenip hazırlanacak düzenleme defterleri Meclis'e sunulmalı, ne yolda karar verilirse o karar elde ve göz önünde bulundurulmalıdır. Kısmen ya da tümüyle ortadan kaldırılmasına ya da düzenlenmesine ilişkin Padişah iradesi elde edilmiş olanlar da yeniden memurluğa alınarak görülecek eski bütçeyi de diğeri bir işlemlerle ele alarak, bundan yaşça ve fiilen emekli olmaya davet edilebilecek olanlar, memurluğa devam etmelerinde meşrutiyet Hükümetince zarar görülenler, istibdad politikası ile taşradan getirilip hizmetlere geçirilmiş olan zenginler ve merkezde ticaretle ve başka şekilde refah içinde geçinebilecek zengin çocukları çıkarılmalıdır. Her kaleme(68) uygun miktarda stajyer alınıp, diğeri yol verildikten ve göreve ehil olmaksızın, görevi hakketmeksizin önemli makamlara geçmiş olanlar durumlarıyla uyumlu basamağa indirildikten sonra, geride kalacak olanlar geçici olarak bütçeye alınarak Meclis'çe kabul edilip onaylanmalıdır.

Şu kadar ki, asıl kadro ve miktarına ininceye kadar Devlet hizmetlerine kimse alınmamalıdır. Özetçe, Meclis'çe bütçenin denkleştirilmesi, vergilerin artırılması ya da harcamaların kısılmasından çok, kaynak sağlamada aramalıdır. Aramalı da, salt tasarruf amacıyla, meşrutiyet zevki henüz beyinlerde cilve yapıyorken, özgürlük karşısı zehirli sularla zehirlenmiş ve zehirlenecek binlerce acıklı gönlü o durumdan geçirip kurtarmalı, zorunlu olarak oluşacak nifak ve bölünmelere meydan verilmemelidir.

V. H.

(68) Kalem: 3. sayıdaki 56 numaralı dipnota bakınız.

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ KÜRDÎ'NİN MİLLEVEKİLLERİNE SESLENİŞİ

–Devam–

Özetçesi, bir cevher hazinesine sahip olduğumuz halde hükümler konusunda Avrupa'ya yoksulluk göstermek ve ahlakta dilencilik yapmak, İslâm dinine büyük bir hıyanettir ve milletin yaşamına kasetmektir. Dünya için din feda olmaz, akla dayalı kanıtlar üzerine kurulmuş olan İslâm dini başka bir dinle karşılaştırılmaz. Evet, Avrupa'dan aktarma yapmaya muhtacız. İhtiyacımız, dinimizin emriyle, ülkenin yönetimi ve savaş gücü ile deniz gücü ve teknik ile sanayi için işimize yarayanlardır. Avrupa da bizden yalnız adaleti ister ve uygarlığı bekler, ki dengesi bozulmasın. Şeriatımız bu iki temel in kurucusu ve gözetleyicisidir. Din in zayıflamasıyla kardeşlik, özgürlük ve uygarlık, bataklık ve kokuşmuş sulardan zehirlenmiş çiçek ve meyvelere benzer. Acaba her iki Şeyh,(69) her iki Ömer,(70) Harun, (71) Me'mun(72) ve Endülüs'teki Emevîler(73) din in zayıflamasıyla mı geliştilediler! Geçmiş zamanda dünyada egemen olan istibdad in babası vahşet olduğu halde, İslâm in başlangıcının özgürlük, adalet ve eşitliği kesin olarak kanıtlıyor ki parlak şeriat, hak özgürlüğü, adaleti ve ibadettedeki eşitliğiyle, inanılan hukuk eşitliğini tüm bağları ve gerekleriyle içermektedir. Bu nedenle, kesinlikle şu yargıya varıyorum ki, şimdide kadarki eksikliğimiz, gerilememiz ve kötü ahlakımız, dört nedenden ileri gelmiştir:

Birincisi, parlak şeriat in hükümlerine uyulmamasından ve bazı şeriat gerçeklerinin başka unvanla gösterilmesinden ötürü, sıradan kişilerin nefret ettirilmesiyle vicdanî itaatlarının sarsılmasıdır. Gerileme dönemimizden beri, şeriat in izin almadan sözde şeriatüstü bazı düzenlemeleri yaymak, gerilememizin en büyük nedenidir.

İkincisi, bazı dalkavukların, canlarının istediği gibi yorumlar yaparak, İslâmiyeti hâşâ istibdada elverişli ya da uygarlığa engel gibi göstermeleridir.

(69) Her iki Şeyh: İlk Halife Hazreti Ebubekir ile ikinci Halife Hazreti Ömer. Onlar Peygamber'den sonra en büyük iki halife oldukları için, kendilerine, "her iki Şeyh" demek olan "Şeyheyn" denilmiştir.

(70) Her iki Ömer: İkinci Halife Hazreti Ömer ile 717-720 yılları arasında hüküm süren Emevî hükümdarı Ömer bin Abdülaziz. Her ikisi adaletleriyle tanındıkları için, ikisine "her iki Ömer" demek olan "Ömereyn" denilmiştir.

(71) Harun: 786-809 yılları arasında hüküm süren Abbasî hükümdarı Harunurreşid.

(72) Me'mun: Harunurreşid'in oğlu. 813-933 yılları arasında hüküm sürmüştür.

(73) Endülüs Emevîleri: Başkenti Şam olan Emevî Devletinin 750 yılında Abbasîlerce yıkılması üzerine, Müslümanların elinde bulunan İspanya'nın Endülüs bölgesinde 756 yılında Emevîlerden 1. Abdurrahman tarafından kurulup 1031 yılına dek yaşayan devlet. 1031'den sonra birkaç küçük devlete bölünen ülke, 1492'de yeniden İspanyolların eline geçmiştir.

Üçüncüsü, görünüşlere bakan cahil din dostlarının, yersiz bağınazlıklarla bazı benzetmeleri gerçek olarak algılayıp başkalarına anlatmaları ve bunu iyilik belleyip dine hıyanet etmeleridir.

Dördüncüsü, uygarlığın elde edilmesi güç olan iyi yönlerini bırakıp, çocukça hava ve hevese uygun olan uygarlığın günah ve kötü yönlerini papağan gibi taklit etmektir.

Ey ümmetin vekilleri, şeriat adıyla meydana çıkarsanız, icma-ı ümmetin(74) bir küçük dili olacaksınız. Hem de parlak şeriatın çağrısıyla bütün zihinleri manyetize edeceksiniz ve emirleriniz ruhsal ve vicdanî olarak yerine getirilecektir. Siz otopsi uzmanları(75) değilsiniz; zamanın dayattığı hükümleri tercih ve uygulama uzmanları olacaksınız. Ve böyle temellerde az bir ihmal ve sapma, sayılardaki kesirler gibi sonuçlarda büyük bir kötülükler toplamı oluşturacaktır. Şimdi tam görünmese de geleceğin tarlasında ebucehilkarpuzu gibi zararlı ürünlerle dal budak salacaktır. En az kötü olanı(76) seçmek, göreceli bir adalettir. Süvarinin aceleyle yaptığı iş gibi olmasın, ki gerçek adalete yetenek oluşsun.

Ey milletvekilleri, dengeyi iyi kurunuz, ki "bir şeyi korudunuz, birçok şey de yitirdiniz" dizesi, (77) küçümseyici biçimde size gülmesin. Özetçesi, adalet hangi unvanla olsa adalettir. Ama unvan değişikliğinin büyük bir etkisi vardır. Hatta mantıkta bir tek şey bir unvanla zorunlu olduğu halde, bir unvanla teoriktir. Ve namaz, ibadet unvanıyla ve kibleye doğru olması durumunda yerindedir ve Allah'a yaklaşımdır; oyun unvanıyla olsa ya da kibleye doğru olmasa bâtıl ve haramdır. Oysa namaz biçimsel olarak yine o namazdır.

Durum böyle olunca, meşrutiyet ve Anayasa denilen adalet ve birbirlerine danışarak yönetim usulünü o unvanla birlikte, o görkemli, etkili ve özbeöz adaleti içeren, dayanma noktamızı güvenceye alan, meşrutiyeti bir sağlam temele dayandıran, kuruntu ve kuşku sahiplerini şaşkınlık bataklığından kurtaran, geleceğimizi ve ahretimizi güvenceye alan, kamu yararı olan Allah'ın hukukunda izinsiz tasarrufetmekten sizi kurtaran, millî yaşamımızı koruyan, tüm zihinleri manyetize eden, yabancılara karşı olgunluğumuzla sağlamlığımızı ve varlığımızı gösteren, sizi dünya ve ahrette azarlanmaktan kurtaran, maksat ve sonuçta genel birliği doğuran, uygarlığın çürük kötülüklerinin özgürlük ve uygarlığımızın sınırları içine girmelerini yasaklayan, bizi Avrupa dilencililiğinden kurtaran ve geri kaldığımız uzun

(74) İcma-ı ümmet: İslâm ümmetinin bir konu üzerine görüş ve davranış birliği yapması, ümmet mutabakatı. İslâm hukukuna göre böyle bir mutabakat, bağlayıcı hüküm olur. "İcma-ı ümmet" deyişi, İslâm hukukunda bir terim olduğu için çeviride aynen kullanıldı.

(75) "Otopsi uzmanları", yazıdaki "ehl-i teşrih" in karşılığında kullanılmıştır.

(76) En az kötü olan: İlk sayıdaki 74 numaralı dipnota bakınız.

(77) Aslı Arapça olan bu dizeyi Türkçeye çevirip buraya aldık.

gelişme mesafesini mucize sırrı dolayısıyla kısa zamanda katlayıp kısaltan, Turan ve Aryan ve Sam'ı(78) birleştirerek zamanla bize büyük değer veren, hükümetin manevî kişiliğini Müslüman gösteren, Anayasanın ruhunu ve 11. maddesini koruyan, Avrupa'nın eski çürük sanısını yalanlayan, Muhammed'in son peygamber ve şeriatın ebedî olduğunu onaylatan, uygarlığın yıkıcısı olan dinsizliğe karşı set çeken, görüş ayrılıklarının ve düşüncelerdeki bölünmenin yolaçtığı karanlığı nurlu saydamlığıyla ortadan kaldıran, tüm bilginleri ve vâızları milletin birlik ve mutluluğuna ve meşrutiyet Hükümetinin icraatına hizmetçi kılan, özbeöz ve acımalı adalet olduğu için Müslüman olmayan unsurları daha çok bağdaştırıp bağlayan, –evet evet, daha çok bağlayan; çünkü onların iç huzur ve güveni, din noktasına dayandırılmakladır– en korkak ve sıradan bir adamı en cesur ve seçkin adam gibi gerçek gelişme ve fedakârlık ve yurt sevgisi duygusuyla duyarlı kılan, uygarlığın yıkıcısı olan sefahet ve aşırı harcamalar ve zorunsuz ihtiyaçlardan bizi kurtaran, ahreti korumakla birlikte dünyayı bayındır kılmakla çabaya şenlik veren, uygarlığın yaşamı olan iyi ahlak ve yüce duyguların temel kurallarını ders olarak öğreten, her birinizi 50 bin kişinin hakkını sıkıştırarak istemekten aklayan,(79) sizi icma-ı ümmete küçük bir meşru örnek olarak gösteren, niyetinizin sırrına dayalı olarak çalışmalarınızı ibadet gibi algılandıran ve 300 milyonun manevî yaşamına kasdetmek cinayetinden sizi kurtaran(80) o parlak şeriat unvanıyla gösterseniz, bu kadar yararları elde etmekle birlikte acaba ne gibi bir şey kaybedeceksiniz!

Eğer "acaba uygarlığın bağları ve teknikteki gerçekleri parlak şeriatın nasıl çıkarılıp uygulanacak?", denilse, ben derim ki "din bilginlerinin genel görüşlerine müracaat ediniz ve eleştirmenlerin zihinlerine havale diniz". Övünmek olmasın, derim ki "o bütünden parça olmam nedeniyle, iddia ediyorum ki benden sorunuz". Uygarlığın gerçek iyi yönlerinin daha mükemmelini parlak şeriatla göstereceğim ve tekniklerdeki inanca dayalı gerçeklerin İslâmın hiç bir kesin hükmüne aykırı olmadığını kanıtlayacağım. Aykırılık ancak tekniklerin bazı teorilerinde ya da varsayımlarındadır ki, gençlerimiz papağan gibi gerçek inanç sanmışlar; aykırılık bir de, hükümlerin denmek istenenin dışında olan bazı görüşlerinde meydana gelir.

(78) "Turan"dan maksat Turanî olan Türkler, "Aryan"dan maksat Arî ırkından gelen Kürdler, "Sam"dan maksad da Samî ırkına mensup olan Araplardır. Bu üç topluluk Osmanlı sınırları içinde birlikte yer aldıkları için, yazar böyle demekle halkların eşitlik ve kardeşliğine işaret etmiştir.

(79) Bu sözden, her Osmanlı milletvekilinin 50 bin kişiyi temsil ettiği anlaşılıyor.

(80) Bu sözden, o zaman dünyadaki Müslümanların toplamının 300 milyon olduğu anlaşılıyor. Yazar, milletvekillerinin şeriate aykırı davranmalarının, o 300 milyonun manevî yaşamına cinayet kastında bulunmakla eş anlamlı olacağına dikkat çekerek, onlara, şeriate uygun davranmak ve dolayısıyla öyle bir duruma düşmekten kurtulmak çağrısında bulunmuştur.

Ey milletvekilleri, "Mecellet'ul-Ahkâm"(81) güzel bir örnektir. İslâmiyet sizden çok büyük şeyler bekliyor, Peygamber de mutluluk zamanında elini kaldırmış gibi size sesleniyor.

Hem de güç kanunda olsun; yoksa istibdad bölünmüş olur.(82) Kanunun gücü, kanun koyucusunun gücüyledir. "Güçlü ve sağlam olan, kuşkusuz ki Allah'tır"(83) ilâhî kanundaki güç ve gerçek inanç nedeniyledir ki, kısa bir zamanda Doğu ve Batı'yı adalete kavuşturup istilâ etti.(84) Şeriatın büyüğüne itaat, istibdadın dışındadır. Çünkü şeriat, yükselen en büyük bir adama, benliğin esirliğinden kurtulup şeriata dayalı özgürlükte eksiksiz olmak için saygı ve sevgi dygusuyla itaat etmek, öğreti ve korku üzerine kurulu düşüncelerin uyanması nedeniyle, şimdiki zamanda yeteneği kalmayan istibdadın dışındadır. Tutumlarda ve kanıtlarda ayrılık, maksatlarda ve sonuçta birliktir. İtici güç ve çekici güç gibi bir karşılaştırmada bulunmalı, ki denge bozulmasın. Salt birlik, taklitlere yolaçıyor.

Sınırsız özgürlüğün meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüş, gelenek ve terbiye ve nezaket adıyla hiç bir kayıt altına girmemiş, özgürlüğünü hiç bir şeye ve zevke feda etmemiş, hatta istibdad zamanında özgürlüğün unvanı ve en elverişli bir zemini olan divaneliği kabul etmiş, görünmeyen âlemden gelen bir manevî sesin vicdanında yankılanarak ve gönlündeki İslâmiyeti kabartıp gayretini dalgalandırarak, bu ateşli duygularını sesinin yankısı gibi göstermiş bir adamın vatan ve dinini koruma duygusundan ileri gelen aşırılık ve eksikliğini onun temiz niyetine ve yaşlılığına bağışlamak, yiğitlik ve insanlık gereğidir.

"Yetiniyorum, çünkü akllı olana bu yeter
Köye çağrı yaptım, köyde kimse varsa eğer"(85)

Yaşasın ilâhî adalet! Ebedî olsun Ahmedî şeriat, var olsun meşru meşrutiyet!

*

Ben Kürd olduğum için Kürdlere dair bir-iki söz söyleyeceğim. Şöyle ki: Bizim Kürdler eğitim ve öğretimi kılıçlarının cevhere benzer çizgilerinden öğrenmişler. Yeni eğitim ve öğretimden dört nedenle ürküyorlar.

Birincisi, sıradan bazı kimselerin, taklidin etkisiyle ya da yanlışlıkla inanç, gerçek ve İslâmiyet olarak algıladıkları bazı masallarla benzetmelerin ve İsrailoğulları masallarının, bazı teknik sorunlara aykırılığıdır.

İkincisi, bazı teknik ve okul adamlarının, yüzeysel ve taklide dayalı bir

(81) "Mecellet'ul-Ahkâm": 3. sayıdaki 48 numaralı dipnota bakınız.

(82) Galiba demek istiyor ki "eğer güç kanunda olmazsa, o zaman rejim bir yarı istibdad rejimi olur".

(83) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasının çevirisidir.

(84) Bu sözle galiba, İslâm dininin Doğu va Batı'da yayıldığını kastediyor.

(85) Aslı Farsça olan bu dizeleri Türkçeye çevirip buraya aldık.

gözle dinin dış görünüşlerini öğrenip, çocukça bir inancı, tekniklerde elde ettiği filozofça yatkınlıkla karşılaştırmakla ve yargıya varmakla, kuruntu ve kuşkular bataklığına düşmeleridir.

Üçüncüsü, her büyüklüğün kaynağı bildikleri medreselerin durumlarına terslik ve aykırılığıdır.(86)

Dördüncüsü, o tekniklerin görünüşte yabancı ülkelerden gelmesidir.

Bunun çaresi, yiğitliklerini okşayan Hamidiye Alaylarının, askerlik dolayısıyla okullarında, alışılmış medrese adıyla, din bilimleriyle birlikte gerekli uygarlık tekniklerini Kürd bilginlerinin yeteneklerine göre öğretmeleridir. Ve Kürdistan'da çürümüş olan medreselerin diriltilecek onlarca en önemli olan öğrenci alımının Eğitim ve Vakıflardan verilmesidir.

Bu düşünce, 15 yıl özel tutumumdur. Kamuoyuna arz ediyorum, ki kamunun tutumu olsun. Çünkü zamanı gemiştir.

Molla Said-i Kürdî

ÇEŞİTLİ(87)

İngiltere Kralı Majeste VII. Edward hazretlerinin Hazreti Padişah'ın zatına çektikleri, kutlamayı içeren telgraf:

Osmanlı İmparatorluğu Parlamentosunun toplanması dolayısıyla, simgesi görkem olan taç sahibi zatınızın cenablarına içten kutlamalarımı bildirmek istiyorum. Osmanlı Parlamentosunun yapacağı çalışmanın, Şahanelerinizin tüm uyruklarını mutlu duruma kavuşturması, ülkenizde gelişme ve refahın gerçekleştirilmesini kolaylaştırıp sağlaması ve diğer ülkelerle ülkeniz arasındaki içten ve barışçı ilişkileri sürdürmesi konuları, en özel dileklerimi oluşturmaktadır.

Edward

Padişah'ın yanıt olarak çekilen telgrafı:

Majestelerinin yüce telgrafını aldım. Meclis'imizin bugün açılış töreninin yapılması dolayısıyla bildirilen içten kutlamalar ve dostça iyi dilekler pek fazla sevincime neden olduğundan, içten teşekkürlerimin lütfen kabul buyurulmasını Majestelerinizin zatından rica eder, gerek övücünüz olan

(86) "Yeni öğretimin, medreselerin durumuna aykırılığıdır" demek istiyor.

(87) Bu başlık, derginin aslındaki "şezzerât"ın karşılığında kullanılmıştır. "Şezer" in çoğulu olan "şezzerât" hem "madenden çıkarılan altın parçaları", hem "ufak inciler", hem de "ipliğe takılan mücevherler arasına yerleştirilen taneler" anlamına gelir. Sözcük "dağılmak" fiiliyle birlikte kullanıldığında ise, "çeşitli yönlere doğru dağıldılar" anlamını verir. Burada çeşitli haberler yazıldığına göre, kanımızca konuya en uygun karşılığı "çeşitli"dir. Bundan sonra da öyle çevireceğiz.

benim hakkımdaki kralca sevginizin, gerek güçlü devletinizle Yüce Devlet arasındaki dostça ilişkilerin kalıcı ve sürekli olmasını özellikle dilediğimi bildiririm.(88)

*

İttihad ve Terakkî Cemiyeti Selanik Genel Merkezinden Padişah'ın zatının eşiğine çekilen telgraf:

Müslümanların halifesi ve Osmanlıların şanlı hükümdarı olan Halife'nin zatına:

Uzun süre bir imtihan zamanının sonucunda belirlenen ve millî olarak hak edilen gerçek ödül, kutsal Ahmedî şeriatın da emrettiği, birbiriyle danışarak yönetim biçimidir. Bu meşru hakkın şerefsahibi olan siz Padişahları tarafından takdir edilip sağlanmasının hayırlı ürünü olmak üzere, bugün benzeri görülmemiş sevinç dolu bir şenlikle açılması başarılan Meclis'imizin Osmanlı görkem ve mutluluğunun yapısını sağlamlaştırmayı gerektiren yurtseverce icraat ve hizmetlere kavuşmasıyla birlikte, siz Şahane zatınızın da bundan sonra genel mutluluk içinde padişahça ve mutluca bir uzun ömür geçirmeniz dualarını dilden düşürmeyerek, gönüllerimizin bütün içtenliğiyle kutlamalar ve teşekkürler sunarız.

4 Kânunievvel 324(Milâdî 17 Aralık 1908)

İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin Selanik Genel Merkezine yanıt olarak çekilen telgraf:

4 Kânunievvel 324 tarihli telgrafınız, arzedildiğinde yüce bakışa kavuştu.(89) Hazreti Padişah ve Halife'nin zatının tek maksadı, Yüce Devletin ve büyük Osmanlı milletinin selâmet ve mutluluğu olduğundan, vatan ve ülke hakkında müstahak ve kutlu olması yeni dilekleriyle bugün Meclis'in açılışını yapmış olmaları dolayısıyla sunulan içten dilekler, Padişah katında sevinç ve hoşnutluğa neden olarak, Cemiyet üyelerine Padişah'ın mutluluk getiren selâmlarını lütfettiklerini, almakla onurlandığımız padişahça emir ve fermanlarına uyarak bildirip müjdelerim.

4 Kânunievvel 324, Hazreti Padişah'ın Başkâtibi
Ali Cevad

*

Hazreti Padişah'ın zatı, bütün Osmanlı milletvekillerine padişahlık Sarayında bir ziyafet vereceklerdir. Bu ziyafetin, açış konuşmasına yanıt verildikten sonra verilmesi düşünülmektedir.

*

(88) Bu telgrafın sonunda Abdülhamid'in adı, dergide her nedense yazılmamıştır.

(89) Yani "Padişah tarafından bakıldı".

Eski Sadrazam Said Paşa hazretleri, yüce iradeyle(90) Meclis-i A'yan başkanlığına atanmış ve genel kurulda and içmiştir.

*

Mısır Hidivinin(91) emri üzerine Kahire, İskenderiye ve Portsaid'de 101 top atılmış ve Meclis'in açılışı dolayısıyla Mısır'ın her tarafında şenlikler yapılmıştır. Mısır Ahrar Fırkası(92) da Meclis'e bir kutlama dilekçesi sunduğu gibi, bu konudaki desteğinden dolayı Londra Dışişleri Bakanlığına da teşekkürü içeren bir telgraf yazmıştır.

*

İzmir milletvekilleriyle birlikte İstanbul'a gelen İzmirli misafirler, ellerinde Osmanlı bayrakları, önlerinde de davul ve zurnalar olduğu halde, geçenlerde Padişah Sarayının önüne geldiklerinde, Başkâtib kendilerine Padişah'ın selâmlarını şöyle bildirmiştir: Efendimiz size padişahça selâmlarıyla birlikte "milletimi böyle arslanlar gibi gördükçe, pek fazla kıvanç duyuyorum" buyurdular.

*

Prenslerden Süleyman ve Cemaeddin Efendiler hazretlerinin Harbiye Teknik Okulu'na devam etmeleri konusunda yüce irade çıktığından, adı geçenler okula giderek öğrenciler arasında kaydedilmişlerdir.

*

Deniz Güçleri Bakanlığı renklendirilip süslendirilirken, içinde Yavuz Sultan Selim hazretlerine ait değerli bir sancak bulunmuştur.

BİR ASKERÎ ARMAĞAN

Derneğimizin saygıdeğer üyelerinden olduğu halde fahrî olarak ikinci başkanlığını da lütfedip üzerine alan Padişah'ın yüce damadı Ahmed Zülkifl Paşa hazretleri, Harbiye Teknik Okulu öğrencilerinin eğitim işlerinde kullanılmak üzere bir güçlü at armağan etmişlerdir.

Adı geçen, övünçle anımsanacak olan birçok aziz ve girişimleriyle millet özgürlükçülerinin gönüllerini yüce duygulara bağlayan ve Şemmer Şeyhi(93) Abdülkerim'in ardına düşülüp asılmasıyla halkın güvenlik ve esenliğinin sağlanmasındaki fedakârca hizmetleriyle, özgürlük şehidi Midhat Paşa'nın da olağanüstü takdir ve saygısını kazanmış olan rahmetli Kürd İsmail Paşa'nın oğludur ve bu sırada da mensup olduğu soylu Kürd halkının şan ve bilgilenmesi için çaba harcamaktadır. Bu nedenle, bu gibi armağanını da pek doğal görür ve takdir ederiz.

(90) "Yüce irade" den maksat Padişah buyruğudur.

(91) Hidiv: Osmanlı Devleti adına Mısır'ı özerk bir yönetimle yöneten hükümdar.

(92) "Mısır Özgürlükçüler Partisi" demektir.

(93) Şemmer: Güney Mezopotamya'da yaşayan bir Arap aşireti.

Viranşehir ilçesiyle çevresinin karmakarışık olması dolayısıyla milletvekilleri seçiminin talimat çerçevesinde yapılması olanaksız olduğundan ve Belediye Meclisi Yönetim Kurulu da zaten halkça seçilmiş olduklarından, milletvekillerinin de bunlar tarafından seçilmeleri gerektiğini Siverek Mutasarrıfı Vilâyete bildirmişse de red yanıtı almıştır. Ad geçen mutasarrıfın bu kendince görüşü garip olduğu kadar dikkat çekicidir de.

*

Milî İbrahim`le aşiretinin Mardin`de ortaya çıkarılan nakit paralarıyla birlikte satılan hayvanlarının değeri 500 ve il merkezinde satılan hayvanlarının bedeli de 150, Siverek`te de 200 bu kadar bin kuruşa ulaşmıştır. Koca bir çöl lideriyle aşiretinin bu kadar yıldan beri biriktirdikleri servet, bu miktardan ibaret imiş!

Yapılan talanlar bir yana, sözü edilen aşiretin yalnız yıllık yapağı alışı-verişi, 500 milyon kadar tahmin edilmektedir.

*

Telgraf Bakanlığının dikkatine:

Ülkenin bayındır edilmesinin birçok aracının önemli bir bölümünü ve haberleşmenin iyi yapılmasının düzene sokulmasının sağlanmasını, her yere telgraf hatları çekilmesini sağlayan araçların tamamlanması oluşturur. Posta ve telgrafların hızla ulaşması düzeninden birçok şikâyet işitildiği gibi, istibdad döneminde bile telgraf hatlarının çekilmesinin gerekliliği kararlaştırılan bazı merkezlere hattın çekilmesinde hâlâ savsaklama yapıldığı üzüntüyle görülmektedir. Bunlardan biri de Çermik ilçesidir. Bu ilçeye telgraf hattı çekilmesi birkaç yıl önce karar altına alınmış, hatta memurları bile atanmışken, şimdiye kadar ne telgraf merkezi açılmış, ne de memurlar işe başlatılmıştır.

Geçenlerde arkadaşlarımızdan biri bir devekuşu öyküsü anlatmıştı. Evet, bu hayvancağıza yük yüklemek önerildiği zaman kuşluğundan sözetmiş, yiyecek verildiği zaman da deve olduğunu söylemiş. Bu öykü, aynen bu zavallı memurlar hakkında da söz konusudur. Kanun gereğince atanma ve terfi etmeye hak kazanmışken, "Çermik'e terfi edildiniz" deniliyor; "terfi edilmişsek çalıştırın" dediklerinde de, "merkeziniz daha açılmadı ki görev yapasınız" yanıtı veriliyor. Oysa bunlar emsalları arasında her bakımdan namuslu ve iyi nitelikli oldukları halde, böylelikle gelişmeden yoksun bırakılacakları gibi, Çermik'in de bir telgraf hattının çekilmesine kesinlikle ihtiyacı vardır. Bu konuyla ilgili olan makamın dikkatini çeker, sözü edilen memurların yasal haklarının korunmasını da ayrıca dileriz.

FELSEFE YAZISI

Mısır'ın en büyük bilginlerinden Esseyid Reşid Rıza Efendi hazretleri tarafından yazılıp, ünlü bilginlerden Vizeli Rıza Efendi'nin çevirisinde kalem yürüttüğü, felsefeyle dolup taşan yazının bir nüshasıyla, ünlü Doğubilimcilerden ve milletin iyilikseverlerinden Sayın Profesör Vambery'nin bu yazı konusunda gönderdiği mektubun fotoğrafla alınmış bir parça kopyası, yıllardan beri, Müslümanlarla barış içinde yaşayan gayrimüslüm bir ülkede yalnızlık köşesine çekilip din ve milletin selâmeti için hizmetten ve hayır duasından bir an bile boş durmamış ve özgürlüğün ilân edilmesinden sonra İstanbul'a gelmiş olan saygıdeğer bir zat tarafından gazetemize armağan edilmiştir. Bu sayımızın sayfa düzeni bağlandığı için, gelecek sayıdan itibaren tefrika ederek sütunlarımızda yayınlayacağız.

*

Kürdistan birçok dâhî yetiştirmiş olduğu gibi, orada güzel şiir yazma yeteneğine sahip bir hayli özgürlükçü dahi yetişmiştir. Fakat istibdad dönemi, bu zavallı insanların kafaları gibi dillerini de kesmiş, basılmamış birçok eseri şimdiye kadar halkların takdir edici gözlerinin önüne sunulmamıştır.

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti İstanbul Genel Merkezi, bu noktayı da göz önüne alarak, Kürdlerin ve Kürdistan'ın mükemmel bir tarihini düzenlemeye, ulusal edebiyatını derleyip yayınlamaya karar vermiştir.

Ümid ederiz ki tüm soylu Kürd zeki insanlarıyla birlikte kalem ve ihtisas sahipleri de bu konudaki ciddî hamiyetli yardımlarını esirgemezler.

Şu Kürdçe şiir pek güzeldir:

Xûn bû çav ji histira
Ez mirim, gelî bira
Derda min bê gotinê(94)
girîn tê ji kevira

Bir zeki özgürlükçü, bu parçayı aynen şiirsel olarak şöyle çevirmiştir:

Kan oldu gözde yaşlar
Ben öldüm, arkadaşlar
Derdim söylenebilse
ağlardı dağlar, taşlar

(94) Ji ber ku peyvika "derd" di Kurdî da peyvikeka nêrîn e, awayê rast "derdê min" e(Kürdçede "derd" sözcüğü eril olduğu için, doğrusu "derdê min" biçimidir).

Cizreli olup il merkezine getirildiğini daha önce yazdığımız Mîran aşireti lideri Abdülkerim hakkında çıkarılan yakalama ve tutuklama müzekkeresi üzerine, son zamanlarda tutuklandığını heber aldık.

*

Yürütülen boykottan dolayı Avusturya'nın Luid Şirketinin bu yılki Kasım ayı geliri, geçen yılın Kasım ayı gelirinden 500 bin franklık eksilmiştir.

TELGRAFLARIMIZ

Diyarbakir, 9 Kânunievvel 324(Milâdî 22 Aralık 1908):

Derneğimizin kabul edilip onaylanmasından dolayı, bugün Vali ve Kumandan Paşa hazretleriyle vilâyetin tüm yönetici ve memurları, ülkenin bilginleriyle ileri gelenleri ve Osmanlı askerleriyle askerî amirler ve subaylar, okul öğrencileri ve halktan binlerce kişi hazır olduğu halde, hayırlı uğurlu olması dileğiyle açılış töreninin yapıldığı ve bu vesileyle soylu Osmanlı halkının şan ve ululuğunun yücelmesinin güvencesine ilişkin olan vicdanî dualarımızın uğultularının tekrar edildiği arz olunur.

Diyarbakir Müftüsü

Subhi

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ

GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR
Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Numro 5 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyâsî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

Meclis-i Meb'usan'da Zat-ı Şahane'ye mahsus salon(1)

Dersaadet – Merkez Matbaası
1326(2)

(1) Yani "Meclis'te Padişah'ın zatına özgü salon".

(2) Bu Hicrî tarihtir, Milâdî tarihe göre 1908'dir.

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdîr
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik

*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur

*
Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil

*

Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
dâima
sahifelerimiz
açtır

*

Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz

*

İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 5 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

MAKALE-İ MAHSUSE NÜSHA-I TA'VİZ-İ İSTİKBAL İÇİN

Saltanatın, Devletin, memleketin nıgehban-ı hukuku
evvel Allah, sonra millet ve Meclis-i Meb'usan-ı millettir

Abdülhamid Han

Millet her ne zaman isterse
uğrunda canımı feda etmeğe hazırım

Keza

(3) Li gora tarîxa Mîladî 2 Kanûna Paşîn 1909(Milâdî tarihe göre 2 Ocak 1909).

İki bayramın sîne-i mübahatında sadırnişin-i i'tilâ olmuş bir îd-i said-i millî. Hüma-yı i'tilâpeyma gibi –fitr-ü adhâdan– iki kanadla daima evc-i saadete yükseliyor. Yükseldikçe şehbal-ı sıyanetini, saye-i himayetini fark-ı millete, bâlâ-yı ser-i Osmaniyana salıyor. Ruhumuzun zezeme-i sürûrünü âlem-i lâhûta ithaf ediyor. Oradan da bize peyam-ı itmi'nan getiriyor, tarih-i âtî-yi millîmizin dîbace-i şan-ü şerefine konmak için ilhamî cümleler, fatihalar bahşediyor.

İşte o îdimizin bir leyle-i kadr-ı bülendkadri, dün geceye, "îdülmü'minîn"(4) vasf-ı celîli ile tavsîf buyurulan cum'a gecesine tesadüf etmişti.

Halife'miz, mülk-i milletin miftah-ı zîhayatını elde ederek, saf ve ruhanî hislerle neşîde-i garra-yı sürûrünü tertîl ediyor ve sonra meb'usan-ı milleti zanû ber zanû gördükçe, zat-ı hümayunlarını –selatîn-i Osmaniy'e'nin hiç birine nasîb olmayan– bu yekvücûdlük şerefine vecdiyle sermest bularak, hayat-ı Hilâfetpenahileri gibi gevher-i cihanbaha ile sahne-i meclise, fark-ı millete şabaşlar serpiyor. Mes'ûd bir millet, bahtiyar bir padişah.

Bundan sonra emin olsunlar ki o gevherin mahfaza-ı sıyaneti, durc-ı kıymetşinası, bütün Osmanlı milletinin ve Osmanlılığın marbût-ı ezeli ve ebedîsi olan Kürd kavminin bîğîll-ü gışş canları, hayatlarıdır.

M. T.

NUTK-I PADİŞAHÎ

Meb'usan Efendiler!

Hak tealâ hazretleri, adedini, saadet-i halini müzdad eylesin. Bilocümle millet-i Osmaniy'e'min ve tebaa-ı Şahane'min vekilleriyle yani tekmil milletimle bu akşam birlikte taam etmekten dolayı hakikaten ve cidden pek memnun oldum. Bu geceki şu hal, zannedersem Devlet-i Aliyye'mizin tarihinde ilk def'a görülmüş bir vak'a-ı müteyemmedir. Tebrik ederim. Allah emsal-ı kesîresinin tekerrürüyle cümlemizi müşerref eylesin. Bu cem'iyet-i mes'ûde, Kanun-ı Esasîmizin devletimize, vatanımıza bahşettiği ve ilâ mâşaallahu tealâ anları da bahşedeceği âsâr-ı feyyazanenin mebde' ve delili olduğunda,(5) şâyân-ı tebcîldir.

Meb'usan Efendiler!

Şurası ma'lûmunuz olsun ki Saltanatın, Devletin ve memleketin nighban-ı hukuku evvel Allah, sonra millet ve Meclis-i Meb'usan-ı millettir. Binaenâlâzalik, vazifeniz hem mühim, hem mukaddestir. Sa'y-ü gayretinizin ve kasd-ü niyetinizin bu ehemmiyet ve bu kudsiyetle mütenasib olması

(4) Bu, cuma günü hakkındaki bir hadisin bir parçasıdır ve "inanınların bayramıdır" demektir. Hadisin tamamı, "cuma, inanınların bayramıdır" demek olan "elcumuatu îdülmü'minîn"dir.

(5) Doğrusu "olduğu için" anlamındaki "olduğundan" olmalıdır.

kat'iyen matlûbumdur. İşte bu hukuk-ı mukaddeseyi zâmın ve kâfil olan Kanun-ı Esasîmiz ahkâmının bi inayetilerim muhafazasına nasb-ı nefis ettiğimi ve bunun hilâfında bulunacak her kim olursa olsun onun en birinci hasmı, en birinci düşmanı halifeniz ve padişahınız sıfatıyla ben olacağımı te'mîn ve te'yîd eylerim.

Allahu tealâ hazretleri devlet-ü milletimizin ve vatan-ı mukaddesimizin saadet ve selâmeti emrindeki sa'y-ü gayretimize muîn ve zahîr olsun.

TİBBİYELİLERİN SAHNE-İ TEMÂŞÂSINI ZİYARET

VE İSHAK SÜKÛTÎ-İ KÜRDÎ'YE SELÂM

Dün, şems-i şa'şaadar-ı sabah şevahük-ı cibal-ı paytahtı henüz yaldızlamış, bîtabî-i ta'bla tevdî-i vücûd ettiğim fıraş-ı nermîn-i istirahatı daha elveda edilmemiş idi. Hamiyet-i milliyenin birer timsal-ı zîmeal-ı ulviyeti olan birkaç genc, vakur tıbbiyelinin ihtizaz-ı sada-ı îkazıyla yataktan kalkmış, Mekteb-i Tıbbî-i Askerî'de müretteb olan "Hûşenk" piyesinin sahne-i temâşâsına –umum Tıbbiyeliler tarafından kulübümüz namına– da'vet olunmuş idim.

Tıbbiyeliler, bu unvan-ı ulvî-i imtiyaz o kadar büyüktür ki, her kalb-ı saf-ı ahrar-ı ümmette bu büyüklüğe karşı bir tuhfe-i ta'zîm var. Kâbûs-ı kasvetfeza-yı istibdad, bütün şiddet-i müdhişe-i tahribâtını vaktiyle bunlara tevcih etmiş ve fakat bu pîşevâ-yı kabile-i ahrar, efrad-ı mazlûme-i milletin neva-yı medîd-i matemiyile, senelerce giryenâk-i teellüm olmaktan, maksadları uğrunda hûn-ı pâk-i hamiyetlerini akıtmaktan, ölmekten, öldürmekten, sürülmekten, sefaletten, acılıktan hiç bir zaman çekinmemiştir.

Sahnedeneşayid-i adîde-i hürriyetin yeknesakî-i aheng-i terennümâtı, ruhları okşuyor, tıbbiyelilerin, bu hademe-i mübareke-i hayat ve serbestînin ma'na-yı mealî-i ictihad ve kahramanîsine, tasvîr-i tarz-ı güzariş-ı vak'ada gösterdikleri hârîka-ı i'caznüma-yı meharete, gûya ki bütün ervah-ı şüheda-yı hürriyet nigezban-ı tebcîl olarak gülüyordu.

Bir hükümdar-ı hodkâmın şen'at-ı istibdadiyesinin menzara-ı nefrîni, bir perî-i melâsetin kanı bahasına müdafaa ettiği hilye-i pakize-i namus-ü ismeti, bir perestîde-i bedayi'-i ğaram-ü iffetin vâveylâ-yı hazîn-i şevvîd-i kîsî,(6) bir şehsüvar-ı fedakârın hiss-i nezîh-i übüvveti, adlın zulme, hürriyetin istibdada, nurun zulmete ihraz-ı zafer edeceğine gösteren Cenab-ı Allah'ın kanun-ı hilkat-ı cihanmutai şerh-ü tasvîr

(6) Bu iki sözcük derginin aslında böyle çıkmışsa da bunların bir baskı yanlışlığı sonucunda böyle çıktığı açıktır. Çünkü bu haliyle sözcüklerin bir anlamı yoktur. Sözcüklerin olası doğru biçimini, tahmin yoluyla da olsa yazık ki saptayamadık.

edilirken, istibdadı samîm-i ruhlarıyla tezyîf eden, şahid-i zîbaterîn-i hürriyeti pek yükseklerden alkışlayan tıbbiyelilerin –bütün mevcûdiyetim– meşmûl-ı nigâh-ı nevazîşi olurken, tâ be sabah bu manazır-ı bedîa-ı ibretnümûdü bir istiğrak-ı tabîî-i ruhî ile temâşâ ederken, "İshak Sükûtî-i Kürdî"nin timsal-ı azîm-i ma'nevîsi dahi pîş-i levha-ı hatîrâtında tecellî etmiştir.

Evet, bu bina-yı ihtîşam-ı ahrar "Cenab-ı İshak"ın kehvare-i nuhustîn-i terbiyet-ü tekâmülü olmuş, İshak, Kürdistan dağlarına kadar îsala çalıştığı nefahât-ı füyûz-ı hürriyeti ancak bu medrese-i muallâ-yı hikmetten almış, Kürdistan îd-i adha-yı hürriyetin –kendi hissesine– ilk şehid ve kurbanı olmak üzere "İshak Sükûtî"yi millete ithaf etmiştir.

Ey şehid-i ma'sûm, ruh-ı pâkine ahrar-ı milletin binlerce selâmını, ey sevgili tıbbiyeliler, size azm-i kavî-i mücahidanenizi takdir edenlerin bütün tebrikât-ü teşekkürâtını takdim ederim.

Ahmed Cemil

İCMAL-I SİYASÎ

Bu hafta saha-ı siyasîyâtta en mühim hadise, Rusya Hariciye Nâzırının îrad eylediği nutuktur. Bu nutuk, hey'et-i mecmuası i'tibarıyla sulhperverane ve i'tilâfcüyane addolunabilir; mesail-i hazıranın tesviyesince Rusya'nın meslek-i hareketini de bir dereceye kadar mebnîdir.(7) Hariciye Nâzırını Balkan işlerinde Devlet-i Aliyye'nin muhafaza-ı hukukuna riayet olunması kaziyesini iltizam eylediği gibi, Berlin Ahdnamesinin lâaletta'yîn bir devlet tarafından hod be hod nakz-ü ihlâl olunamayacağı hususunu ve mesail-i mezkûrenin konferansta halli lüzumunu da, Avusturya'nın hubb-ı nefesine dokunmayacak surette, meharetkârane bir lisanla derpîş etmiştir. Nâzır-ı müşarûn'ileyhin munsifane ve i'tilâfcüyane olan şu beyanâtı, bütün tarafdaran-ı müsalemet ve muhibban-ı hakk-ü adaletçe şâyân-ı takdir görülse sezadır.

Diğer taraftan Avusturya, hariciyede girdiği girîveden çıkmak için bir çare-i tesviye taharrî eylemektedir. Devlet-i müşarûn'ileyha i'tilâfa mütemayıl olmakla beraber, i'tilâfın başlıca esasları hakkında henüz Avrupa temenniyâtına ve Devlet-i Aliyye matalibine muvafakat-ı kâmile izhar edememiştir. Fakat muktaza-yı hakk-ü ahd ne ise, o esas üzerine bina-yı i'tilâf olunmak(8) ciheti tarafeynce iltizam olunduğu halde, i'tilâfın husûlu âsân olur. Tahaluf eden nokta-ı nazarlarda sebat olundukta, bu tahaluf-ı efkâr mevadd-ı ahdiye ve taahhüdât-ı mütekabileyte aid tefsîrâtta münbais

(7) Doğrusu "açıklayıcıdır" demek olan "mübeyyindir" olmalıdır.

(8) Burada bir eksiklik vardır. Doğrusu "uzlaşma binası kurulmak" demek olan "bina-yı i'tilâf te'sîs olunmak" olmalıdır.

ise, Avrupa mehere-i hukukşinasanına veya bu gibi ihtilâfât için merci'-i hall olarak teşkil kılınan Lahey Mahkeme-i Sulhiyesine müracaat olunmak suretiyle de bir zemîn-i i'tilâf tehyie edilebilir. Fakat kaviyyen ümid olunur ki Avusturya Hükûmeti, kaide-i adl-ü hakka tevfiikan o gibi şeylere müracaata hacet bırakmayarak, ihtilâf-ı hazrın tesviyesi emrinde Babiâlî'nin gösterdiği temayülât-ı i'tilâfcûyaneyi takdir ve beyneddevleteyn münasebât-ı vidadiyenin kel'evvel devamını te'mîn eyler.

Bulgaristan'a gelince, Emaretin ahîren düvel-i muazzamaya gönderdiği nota muhteveyâtı, pek de hâlisane değildir. Emaret, öteden beri salik olduğu meslek-i hud'akârîden ayrılmadığını bu notasıyla isbat eylemiştir. Hükûmet-i metbûayı fikr-i i'tilâfcûyaneden ârî olmakla ithama kadar varıyor; ve Devlet-i Osmaniye'ye bir niyet-i harbcûyane atfeylıyor. Halbuki Babiâlî, her suretle âmâl-ı müsalemetperveranesini isbat ettiği gibi, el'an da başka bir fikir perverde eylemediği muhakkaktır. Ancak Devlet-i Aliyye'nin hukuk-ı sarîhasının muhafazasınca bütün Avrupa'ca taht-i teslim-ü tasdikte bulunan mecburiyeti de, Emaretçe nazar-ı dikkatten dûr tutulmamalıdır.

Emaretin bu notasına kabinetolarca ne cevap verildiği bilinmiyorsa da, bazı delâil-ü emarâtan, pek de hüsn-ı telâkkiye makrûn olmadığı ve Emaretin Devlet-i metbûa ile akd-ı i'tilâfa ez ser-i nev imale edildiği anlaşılmaktadır. Binaberîn, Avrupa safahât-ı siyasiyesi, siyaset-i Osmaniye'mize müsaid olmakta berdevamdır.

Süleymaniyeli Seyfullah

TELHÎS-İ SİYASÎ

—Mâba'd—

Bunlar ise, idare-i sabıkanın âsâr-ı seyyiesinden olarak Hükûmet-i meşrutamıza mîras kalmış şeylerdendir, ki Devlete irtibatları heman emr-i i'tibarî derecesine gelmiştir. Husûla gelen tahavvül-i mes'udla cism-i Devlete hayat-ı taze gelmekle, bunların imkân-ı tesviyesi de o nisbette teyessür etmiş midir? Bu mühim suale vukufla cevap verebilmek için, evvel emirde, bu mesailin menşeiine irca'-ı nazar etmek ve esbab-ı mucibelerini bilmek lâzım gelir.

Ma'lûm olduğu üzere, gerek Bosna ve Hersek'in ve gerek Bulgaristan'ın Devlet-i metbûaya karşı vaz'iyet-i siyasiyeleri, Berlin Ahdnamesiyle ta'yîn olunmuştur. Bu ahdname el'yevm mer'î ve mu'teber olduğundan, mevadd-ı mündercesini munakız olan ahvala, düvel-i mümziyece gayr-i meşru' nazarıyla bakılmak îcab eder. Berlin Ahdnamesinin yigirmi beşinci

maddesinde, Bosna ve Hersek'in vaz'iyet-i ahdiyyesi, "Bosna ve Hersek eyaletleri Avusturya Devleti tarafından asker ikame ve idare olunacaktır. Avusturya Hükûmeti, Sırbistan ile Karadağ arasında cenub-ı şarkî istikametince Metroviçe'nin öte tarafına kadar mümted olan Yenipazar sancağının idaresini deruhde etmek arzusunda bulunmadığından, orada idare-i Osmaniye bakıy kalacaktır. Ma'mâfih, usul-ı cedîde-i politikkiye ile turuk-ı muhaberâtın serbestî ve emniyetini te'mîn için, Avusturya Devleti Yenipazar'ın her tarafında asker bulundurmamak ve askerî ve ticaret yolları yapmak salahiyetini muhafaza eder. Avusturya Devleti ile Hükûmet-i Seniyye, işin teferruâtını ileride bil'ittifak kararlaştıracaklardır" metniyle, beyneddüvel teessüs etmiş ve anı müteakib, Hükûmet-i Seniyye ile Avusturya Hükûmeti arasında Yenipazar sancağına dair akd olunan mukavelenamenin birinci maddesinin "Bosna ve Hersek eyaletleri, Berlin Muahedenamesinin yiğirmi beşinci maddesi mucibince Avusturya tarafından idare olunacaktır" deyu, muharrer olan fıkra-ı ûlâsıyla da bu vaz'iyet-i ahdiye te'yîd kılınmıştır.

Mukavele-i mezkûrenin mevadd-ı sairesi teferruâta ve eyaleteyndeki Müslümanların muhafaza-ı menafı'ına aid olup, ez an cümle İslâmların hukuk-ı diniye ve siyasiyelerine tamamıyla riayet olunacağı ve hutbelerde nam-ı nâmî-i Hazreti Padişahî'nin zikredileceği ikinci maddesinde tasrîh kılınmıştır.

Eyaleteyn-i mezkûreynin Avusturya tarafından idare ve işgal olunacağına dair beynelhükûmeteyn başka vesaik yoktur. Yalnız Berlin Ahdnamesine mârruz zikr yiğirmi beşinci maddenin idhali sırasında Devlet-i Aliyye murahhaslarının muahedeyi imzadan gösterdikleri imtinaa karşı, Avusturya Hükûmetince bir beyanname i'tasına mecburiyet göstermiştir,(9) ki yiğirmi beşinci maddenin mütemmimi ve müfessiri olduğundan, haiz-i ehemmiyettir. Avusturya murahhaslarının imzalarıyla mümza olan ve muahedenamenin imzası sırasında Devlet-i Aliyye murahhaslarına tevdi' olunan işbu beyanname de yiğirmi beşinci madde tasrîh ve Avusturya'nın maksadı tavzîh kılınmıştır. Beyanname de şöyle denilmiştir:

"Devlet-i Aliyye murahhaslarının Hükûmet-i metbûaları namına izhar eyledikleri arzu üzerine, Avusturya murahhasları, zat-i şevketsimat-ı Hazreti Padişahî'nin Bosna ve Hersek vilâyetleri üzerindeki hukuk-ı hükümrânîlerinin, bugün imza edilecek olan muahedenamenin mezkûr vilâyetlere müteallik maddesinde musarrah işgal keyfiyetiyle aslâ haleldar olmayacağını ve emr-i işgalin muvakkat addedileceğini ve işgalin teferruâtına dair kongrenin hitam-ı ictimatını müteakib, beynelhükûmeteyn bir i'tilâf-ı mütekaddim akdolunacağını Avusturya ve Macaristan Hükûmeti namına beyan ederler".

(9) Doğrusu "gösterilmiştir" olmalıdır.

Yigirmi beşinci madde metninde, Bosna ve Hersek eyaletlerinin Avusturya tarafından idaresi mutlak ve Yenipazar mukavelesinde de bu mutlakiyet müeyyed olup, fakat aynı zamanda verilen ve maddenin mütemmimi olmak i'tibarıyla aynı hüküm ve kuvveti haiz olan şu beyannamede ise, işgalin bir işgal-i muvakkat olduğunu(10) ve eyaleteyn-i mezkûreteyn üzerindeki hukuk-ı hükümrânî-i Hazreti Padişahî'nin her gûna halelden masûniyeti taahhüd kılındığı cihetle, eyaleteyn'in vaz'iyet-i ahdiyesi her nokta-ı nazardan, bir işgal-i muvakkattan başka bir şey değildir.

Times gazetesi, fi 9 Teşrinevvel 1908 tarihli nüshasında bu beyannameden bahsettiği sırada, bunun hukukumuzun muhafazası noktasından begayet haiz-i ehemmiyet bir vesîka olduğunu ve Kont Andrassy'nin, muahedenin imzası sırasında bunu Devlet-i Aliyye murahhaslarına verdiği vakit, Avusturya ahalîsince sû-i te'sîrâtı mucib olmamak için gayet mektûm tutulmasını da bilhassa rica eylediğini ve bu suretle bu vesîka-ı mühimme efkâr-ı âmmece ma'lûm bulunmadığını kayd-ü tezkâr eylemiştir. Filhakika, Berlin muahedenamesi protokollerinde buna dair bir bahis yoktur. Yalnız mezkûr protokollerde eyaleteyn hakkında muahedenameye böyle bir maddenin idhalini istilzam eden esbab-ü mülâhazât ve Devlet-i Aliyye murahhasları ve daha doğrusu müteveffa Kara Teodori Paşa tarafından anı redd-ü cerh yolunda sarf olunan ikdamât münderecdir. İşbu beyannameyi Avusturya murahhaslarından istihsal etmek o sırada gayet müşkil bir şey olduğu halde, mücerred paşa-yı müşarün'ileyhîn meharet ve metaneti sayesinde buna muvaffakiyet hâsıl olmuştur. Çünkü Kont Andrassy'nin eyaleteyn-i mezkûreteynin Balkanlar'da daimî bir kânûn-ı ihtilâl olduğu ve Şark muharebesinin zuhuruna sebebiyet veren kıyamın menşei bulunduğu ve orada devam eden daimî ihtilâl ve mühacereti Hükûmet-i Seniyyenin men'a muktedir olamaması yüzünden terk-i mesken-ü me'vâ eden yüz binlerce kesianın iskân ve iaşelerine Avusturya Hükûmetince mecburiyet görülüp, bu ise Hükûmetine, istitaatı fevkında bir bar olduğu yolundaki teşrihâtı ve buna kat'iyen nihayet verecek bir hal-ü mevkiin ihdası lâzım geleceği hakkındaki teklifâtı, kongrede aslâ i'tiraza ve hatta münazaraya uğramaksızın bütün murahhaslarca nefsül'emre muvafık görülmüş ve eyaleteynde Devletin müşahede olunan kudretsizliğe(11) nazaran Bosna ve Hersek'in tağyîr-i idaresi lâzım geldiğine umumen kanaat hâsıl olarak, yigirmi beşinci maddenin idhali bu suretle takarrur edivermiştir.

İşte metni umumun sühûletle kabulüne iktiran eden bir maddenin hüküm-ü kuvvetini gereği gibi taklid eder surette o sırada Avusturyalılardan böyle bir beyanname istihsal etmek, o zamandaki halimize göre pek büyük bir eser-i muvaffakiyettir. Bugün ise hukukumuzu müdafaada bu vesîka en

(10) Doğrusu "olduğu" olmalıdır.

(11) Doğrusu "güçsüzlüğüne" demek olan "kudretsizliğine" olmalıdır.

mühim bir hüccettir. Hususât-ı mebsûtadan anlaşılacağı üzere, Bosna ve Hersek'in vaz'iyet-i siyasiyesi, Berlin Ahdnamesinin yigirmi beşinci ve Yenipazar mukavelenamesinin birinci maddeleri mucibince bir işgal-i mutlak mahiyetinde ve fakat yigirmi beşinci maddenin mütemmimi olan mârruzzikr mahremane beyanname ile bu işgalin bir işgal-i muvakkat ve mukayyed olduğu merkezindedir. Binaenaleyh, vaz'iyet-i siyasiyesinin işgal-i muvakkat ve mukayyed olduğu, hukuk-ı düvel nokta-ı nazarınca ca-yı mülâhaza olamaz.

Tanîn gazete-i mu'teberesinin şehri-hâllin on altısı tarihli nüshasında, Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti a'za-yı kiramından ve mezkûr gazete muharrirîn-i muktediresinden Baban İsmail Hakkı Bey biraderimizin "**Tan**" gazetesinden iktibasen bu vesîka-ı mühimme hakkında yazdığı makalede bunun kıymet ve ehemmiyeti pek güzel bast ve îzah edilmiş olduğundan, mezkûr vesîka hakkında tarafımızdan fazla temhîdâta hacet kalmamıştır.

Bosna ve Hersek'in vaz'-ü mevki'-i hakikîsi şu olduğu halde, otuz seneden beri hıttâ-ı mezkûrede cehban eden(12) ahval, Avusturya'nın uhdesine müterettib taahhüdâtı pek de hüsn-i îfa eylemediğini vâzihan isbat eder. Ahalî-i İslâmiyenin muhafaza-ı hukuk-ı diniye ve siyasiyelerine olan taahhüdâtın nasıl îfa edildiği bütün âlemce ma'lûmdur.

Mâba'dı var

Süleymaniyeli Seyfullah

MOLLA SAİD-İ KÜRDÎ'NİN TİMARHANE HATIRÂTI

Gazetemizde arasıra makaleleri görülen Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî, zaman-ı istibdadda İstanbul'a gelmiş ve Kürdistan'ın mahrum ve muhtac olduğu maarifin oralarda te'mîn-i esbab-ı intişarına dair bir lâyiha takdim etmesinden dolayı, bîçare adam tımarhaneye sevk olunmuş idi. İdare-i sabıkanın erbab-ı fazl-ü kemali mahvetmek için irtikâbından çekinmediği bu gibi mezalimi nâkabil-i ta'dad ve binaenaleyh sezavar-ı nefrîndir.

Cenab-ı Molla'nın tımarhanede tabibiyle vâki' olan mâcerasını, bazı îzahât ve hakayıkı mutazammın olduğu için enzar-ı kariîn-i kirama arz ediyoruz:

Tabib Efendi!

Cinnetime bir delil daha senin eline vereceğim. Sual olunmadan cevab. Antîka bir divanenin sözünü dinlemeği arzu ederseniz, muayenemi muha-

(12) Doğrusu "olan, meydana gelen" demek olan "cereyan eden" olmalıdır.

keme suretinde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Tabibe ders-i tıb vermek fuzûlîlik, ama teşhîs-i illete yardım edecek noktalar, hastanın vazîfesidir. Hem de istikbal sizi tekzîb etmemek için dinlemenize lüzum görürseniz, şu dört noktayı nazar-ı mütalâaya alınız.

Birincisi: Ben Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Kaba olan ahvalımı Kürdistan kapanyıyla tartmalı, hassas olan medenî İstanbul mîzanıyla tartmamalısınız. Öyle yaparsanız, ma'den-i saadetimiz olan Dersaadet'ten önümüze sed çekmiş olursunuz.(13) Hem de ekser-i Kürdleri tımarhaneye sevk etmek lâzım gelir. Zîra Kürdistan'da en revaclı olan ahlak cesaret, izzet-i nefis, salabet-i diniye, muvafakat-ı kalb-ü lisandır. Medeniyette nezaket denilen emir, anlarca müdahenedir.

İkincisi: Benim elbisem gibi ahval ve ahlakım da nâsa muhaliftir. Hak ve nefisül'emri mihekk-i i'tibar ittihaz ediniz. Zamanın veya âdetin revac verdiği bazı ahlak-ı seyyiyeyi, görenek vasıtasıyla nümûne-i imtisal olmuş miyas yapmayınız. Neme lâzım, başkası düşünsün gibi feryad-ı meyitane-yi vermeğe Müslümanım;(14) İslâmiyet cihetiyle ma'nen me'murum ve sadakatle mükellefim; din-ü Devlete nâfi' olan bir şey düşüneceğim.

Üçüncüsü: Şazz-ü nadir olarak, isti'dad-ı zamanın fevkında çok kimseler gelip gitmiş. Nâs, ibtidalarında cünûn veya abes isnadından sonra sihre veya hârikaya hemletmişler. Birinci ve ikinci noktanın mâbeyninde olan tezad, cinnetime hükmeden zevâtın delil-ü müddealarında olan tezadda îmadır. Zîra, ef'alleriyle, demişler, divanedir. Çünkü her mesail-i müşki-leye cevap veriyor. Böyle delil getiren delidir.

Dördüncüsü: Asabî adam, husûsen benim gibi sinirli bir kimsenin telâş ve hiddet etmesi zarûridir. Bâhusus bir fikr-i âlîyi, yani hürriyet-i şer'iyeyi on beş sene zihninde taşıyan ve bilfiil karîb olduğu zaman, yani bir inkılâb-ı azîm ile kendini muhatarada ve mehlekede görse, nasıl telâş ve hiddet etmesin! Hem de benden daha divane, Zabtiye Nâzırıdır. Zîra benden daha hadîddir. Hem de, bu cinnet-i muvakkataya mübtelâ olmayan binde birdir.

"Ve küllünnâsi mecnûnün, velâkin alâ kaderilhevâ ihtelefelcünûn".(15)

(13) Yazar burada, "mutluluk" demek olan "saadet" sözcüğüyle "mutluluk yeri" anlamına gelen ve İstanbul'un o zamanki adlarından biri olan "Dersaadet" sözcüğüne aynı cümlede yer vermekle, hem harfleri arasında benzerlik olan o iki sözcüğü kullanmakla "cinas" sanatını, hem de "îma" ve "kinaye" sanatını meydana getirmiştir. Yazar bu sanatla, mutluluk yeri olan Dersaadet'te insanların mutlu olması gerektiğini, orada insanların mutluluğunun önüne set çekilmesinin kentin adının anlamıyla çelişeceğini dolaylı olarak belirtmek istemiştir. Şunu da belirtmeliyiz ki hem "cinas", hem de "îma" ve "kinaye" sanatı, edebiyatta çok makbuldür.

(14) Burada bir eksiklik vardır. Galiba cümlecüğün, "vermeğe razı olmayan bir Müslümanım" biçiminde tamamlanması gerekir.

(15) Arapça olan bu sözün çevirisi şöyledir: "Bütün insanlar delidir, ama delilik aşk ölçüsüne göre değişir".

Eğer müdahene, temelluk, tazarru'-ı sinnevri, menfaat-ı umumiyeyi menfaat-ı şahsiyeyi(16) feda etmek akıl muktazasından addedilmek lâzım gelirse, şahid olunuz, ben o akıldan isti'fami veriyorum; divanelikle, ki bence bir mertebe-i ma'sûmiyet gibidir, iftihar ediyorum.

Dört nokta şübheyi da'vet etmiş. Anları bilerek, bazı hikmet-i hafiye için yapmışım.

Birincisi: Şekl-i garibim, bu muhalif olan libasımla makasıd-ı dünyeviyyeden istiğnamı ve âdât-ı beldeye adem-i mûraattan özüümü ve ahval-ü atvarımı(17) nâsa muhalefetini ve münasebet-i zahir-ü batın ile tabiîlik insaniyetimi ve milliyetimin mahabbetini i'lâ etmek için. Hem de garib ma'na garib bir lafz içinde olmalı, tâ ki nazar-ı dikkati celbetsin. Hem de sanayi'-i mahalliyyeye revac vermek için bir nasihat-ı fiilî ediyorum. Hem de kendimde bir meyl-i teceddüd göstermek ve zamanın teceddüd edeceğine işaret ediyorum. Hem de Sultan Selim'e bîat etmişim.

İkincisi: Ulema ile olan münazaramdır. Anın sebebi, İslâmbol'a geldim gördüm ki sair şubâta nisbeten medaris terakkî etmemiştir. Bunun da sebebi, kitaba nazarla istinbat-ı mes'ele etmek olan isti'dadî meleke ilim yerinde ikame olunmuş ve talebelerde adem-i münazara ve sual-ü cevap sebebiyle şevksizlik ve melekesizlik ve atalet gibi bazı hali intac etmiş. Sair müntic-i taaccüb-ü hayret olan ulûm-ı ükûl veya eğlence ile vakit geçirmeği müntic olan fûnûn-ı hevesât(18) ve lezzet-i hakikiyeyi mutazammın olan ulûm-ı maksûdü bizzat gibi ulûm-ı ilâhiye tahsîl olunmaz. Bunun da,(19) ya bir himmet-i âlî veya bir tevaggul-ı tam veya müsabakayı müntic olan sual ve cevap gibi bir şevk-i kasrî ve haricî lâzımdır. Veyahud taksim-i a'mal kaidesine tatbikan, her bir talebenin isti'dadına göre bazı fûnûn ile tevaggul etmeli, tâ mütahassis olsun, sathî olmasın. Zîra her ilmin bir suret-i hakikiyesi var. Meleke olmadığı halde, bazı etrafı nâkıs olan suretlere benzer. Bunun da çaresi, ana müstaid olan bir fen esas tutmalı ve buna münasib fûnûnu her yerinden(20) birer fezleke alınmalı ve o fenn-i esasın suret-i hakikiyesini mütemmim ittihaz etmelidir. Zîra her fezleke bir suret-i müstakilleyi teşkil etmiyor, ama bir suret-i esasiyeyi tekmil ediyor.

Ey sözümü işiten talebe-i ulûm! Mektebliler gibi, ki anlar nâkıs olan seleflerine hayrülhalef olmuşlar, çalışalım, ki evc-i kemale vâsıl olan seleflerimize heyrülhalef olalım. Ben, münazara ile bilfiil iki noktadan îkaz etmek istiyorum.

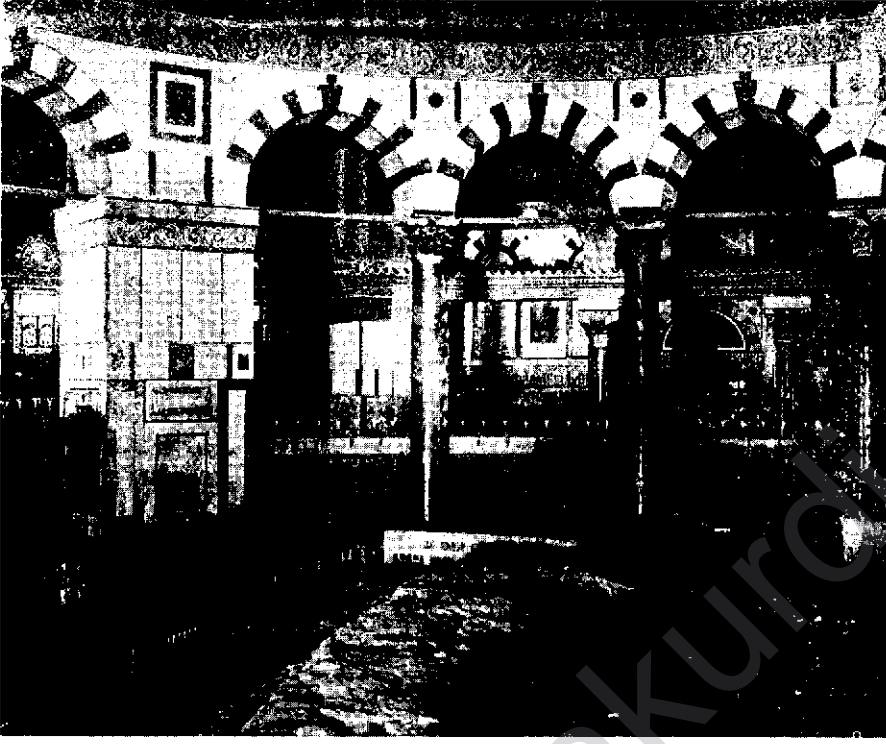
(16) Doğrusu "kişisel çıkara" demek olan "menfaat-ı şahsiyeye" olmalıdır.

(17) Doğrusu "tavırlarımın" demek olan "atvarımın" olmalıdır.

(18) Burada bir eksiklik vardır. Galiba bu cümle, "hevesât" sözcüğünden sonra "rağbet görmüş" ya da onlara benzer sözcüklerle tamamlanır.

(19) Burada bir eksiklik vardır. Galiba cümlenin başı, "bunun da giderilmesi için" demek olan "bunun da izalesi için" biçiminde olmalıdır.

(20) Doğrusu "tekniklerin her birinden" demek olan "fûnûnun her birinden" olmalıdır.

Kuds-ı şerîfte Mescidülaksa'nın manzara-ı dahiliyesiyle Sahretülmüşerreffe(21)

Üçüncüsü: Fuzûlîlik olarak iki fikri beyan etmiştim. Birincisi, şu zaman-ı terakkîde, medeniyet-i hakikiyeyi teşkil eden İslâmiyet, medeniyet-i hazıraya nisbetle terakkî etmemiş. Bunun da en büyük sebebi, üç büyük şü'belerin "cümlelerin maksûdu bir, amma rivayet muhtelif" mâsadakına muvafık, ehl-i medrese, ehl-i mekteb, ehl-i tekyenin tebayün-i efkâr ve tahaluf-i meşaribidir. Ehl-i medrese ehl-i mektebi, bazı gayr-i murad olan zevahirin te'vîliyle zu'f-ı akîde ile itham ediyorlar. Bunlar ise berikileri, fûnûn-i cedîdeye adem-i vukûfları sebebiyle nâkıs ve gayr-i mu'temed addediyorlar. Ehl-i medrese ehl-i tekyeyi, ibadet olan zikri, sebab-i şevki vaz'olunmuş olan bazı mübah a'mal ve harekâtına avam-ı cahil hataen ibadet zannederler.(22) Halbuki bu zan bâtıldır. İbadet yalnız zikirdir. Harekât, mübah olmak şartıyla caizdir. Bu zann-ı avama binaen, bunlara ehl-i bid'at nazarıyla bakıyorlar. Bunların tefrîtiyle ve onların ifratıyla müsamaha kapısı açıldı, bazı bideât zikir ile ihtilat eyledi. Bu tebayün-ı efkâr ve

(21) Yani "mübarek Kudüs'te Mescidülaksa'nın iç görünümü ve mübarek taş".

(22) Bu cümle, dizgi yanlışlığı sonucu olarak böyle karışık çıkmıştır. Doğru biçimi tahmin yoluyla dahi anlaşılmalıdır.

tahaluf-ı meşarib, ahlak-ı İslâmiyeyi sarsmış ve terakkiyât-ı medeniyetten geri bırakmıştır. Bunun da çaresi, mekâtibde ulûm-ı diniyeyi bihakkın okutmak ve medariste lüzumsuz kalan hikmet-i atıkaya bedel, bazı fûnûn-ı lâzime-i cedîde tahsîl olunmak, tekyelerde mubahhırîn-i(23) ulema bulunmaktır. Bu takdirde şuabât-ı selâse, yek'aheng-i terakkî olarak kat'-ı meratıb etmek kaviyyen me'mûldür.

İkinci fikir vâzlara aiddir, ki bunlar müderris-i umûmîdir. Bunların nasayihında kendimce bir te'sîr hissetmedim. Düşündüm, kasavet-i kalbimden başka üç sebep buldum. Birisi asr-ı hazırayı zaman-ı sâlifeye(24) kıyası, yalnız tasvîr-i müddea ve parlak göstermektir. Halbuki zaman-ı sâlifte safa-yı kalb ve taklîd-i ulema hükümfermâ idi; bunlara delil lâzım değil idi. Şimdi herkeste bir meyl-i taharrî-i harekât peyda olmuş; bunlara karşı tasvîr-i müddea te'sîr etmez. Ancak te'sîr ettirmek için isbat-ı müddea ve ikna lâzımdır. İkinci sebep, bir şey terğîb veya terhîb etmekle andan daha mühim şey tenzîl etmektir. Meselâ bir gece iki rek'at namaz kılmak haccı tavaf etmek, veya kim gaybetse zina etmiş gibidir derler. Üçüncüsü, belâgatın muktazası olan muktaza-yı hale mutabık ve ilcaât-ı zamana muvafık söz söylemezler. Gûya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar. Demek istiyorum ki, vâz, hem âlim-i muhakkık, tâ isbat-ı müddea etsin, hem hakîm-i müdekkik, tâ muvazene-i şeriatı bozmasın, hem de belîğ-i mukni' olması şarttır.

Dördüncüsü: Zihnim perişandır demişim. Halbuki bu cümleden maksadım, kuvve-i hafızama nişyan tereyanı ve zihnimdeki sıkıntıyı(25) ve tabiatımdaki tevahhüş muraddır. Hiç bir divane ben divaneyim demediği için, benim cinnetime nasıl delil olabilir! Hem de "İzhar"dan sonra üç mah ders gördüğümü söylemişim. İki cihetle şu söz şübheyi da'vet eder. Ya hilâftır, halbuki ekser-i Kürdistan bunun sıdkını bilir; ya doğru olduğu halde, ya sen ey doktor, dediğin gibi temeddüh ve gurur misillü bir unsur-ı cinneti îma eder. Buna cevab: Bir rical-ı Devletin sualına karşı cevab-ı savab vermek istemekliğimdir. Egerçi temeddühü istilzam etmesi(26) şuurumda şübheniz kalmadığı vakit fikrimde şübheniz vardır zannediyorum. Onu bir muhakeme ile bu şübhe zail olabilir. Zîra gayet serbest vahşî Kürdlerden

(23) Bu sözcüğün dizgi yanlışlığıyla böyle çıktığı ve doğrusunun "mütebahhırîn" olduğu anlaşılıyor. Çünkü bu haliyle sözcüğün anlamı, ondan sonraki "ulema" sözcüğüyle birlikte, "buhar yapan, buharlaştıran bilginler" demektir; bunun da, kastedilen anlam olmadığı ortadadır. "Mütebahhırîn-i ulema" ise, "bilgileri deniz gibi geniş ve derin olan bilginler" demektir; ki kastedilen ve konuya uygun düşen de odur.

(24) "Asr" ve "zaman" sözcükleri eril olduklarından, sıfatları olan "hazıra" ve "sâlife" sözcüklerinin de "hazır" ve "sâlif" biçiminde eril olmaları gerekir.

(25) Doğrusu "sıkıntı" olmalıdır.

(26) Doğrusu "etmese" olmalıdır.

olan bir adam, elmas gibi millete bir sadakat(27) ve cevher gibi bir fikr-i âlî sahibi olmadığı halde, nasıl bu zamanda bu kadar alâmet-i farika hile ve fikr-i fâsîdini saklayabilir! Bence hile, terk-i hiledir demek, herkese(28) müreccah. Çünkü kimseyi sadık bulmadım. Ve safî bir sadakatı kalbinde hissetmiş de bir gûna ahvalda bulunmuş. "Ve kem min gaibin emren sahîhen vafethu minelfehmissakıymı".(29) Demek bizim doktorların fehmi hasta ve kendi raporlarıyla mecnun ve Zabtiye Nâzırı da hiddeti için divanedirler. Ey doktor, sen iyi doktorsun; evvelâ o bîçareleri tedavi et, sonra beni.

Ey şu kelâmıma nazar eden zevât, eğer kelâmımda dokunacak veya sizin zayıf midenizde hazm olunmayacak sözler bulunursa, ma'zûr tutunuz. Çünkü divanelik zamanında söylemişimdir. Muhîtim o zaman tımarhanenin duvarları idi. Muhîtin te'sîri müsellemdir. Zîra "divane ra kalem nist".(30) Vahşî, yani hür, Türkçe iyi bilmez bir Kürd bu kadar ifade-i meram edebilir vesselâm!

Bediüzzaman-ı Kürdî

DEVİR-İ İSTİBDADDA TİMARHANEDEN SONRA TEVKİFHANEDE İKEN ZABTİYE NÂZIRI ŞEFİK PAŞA İLE MUHAVEREMDİR

Zabtiye Nâzırı:

– Padişah sana selâm etmiş, bin gürüş da maaş bağlamış.

Sonra da "yigirmi-otuz lira yapacak" dedi.

Cevaben:

– Ben maaş dilencisi değilim; bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim; milletim için geldim. Hem de, bu bana vermek istediğiniz rüşvettir, hakk-ı sükûttür.

Nâzır:

– İradeyi reddediyorsun. İrade reddolunmaz.

Cevaben dedim:

– Reddediyorum, tâ ki Padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyim.

Nâzır:

– Neticesi vahîmdir.

Cevaben:

(27) Burada bir eksiklik görülüyor. Galiba doğrusu, "bir sadakatla bağlı olduğu" dur.

(28) Galiba doğrusu "herkeşe" olmalıdır.

(29) Arapça olan bu sözün çevirisi şöyledir: "Niceleri doğru bir işi hasta anlayışla yitirir".

(30) Yani "divane için kalem yoktur". Söz Farsçadır.

– Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir; i'dam olunsam, bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de, İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı rüşvet getirmişim. Ne ederseniz ediniz. Bunu da ciddî söylüyorum. Ben isterim ki ebna-yı cinsimi bilfiil îkaz edeyim, ki Devlete intisab-ı hizmet etmek içindir, maaş kapmak için değildir. Hem de, benim gibi bir adamın millete ve Devlete hizmeti, nasîhatladır. O da hüsn-i te'sîrledir; o da hasbîlikledir; bu da garazsızlık, o da ivazsızlık, o da terk-i menafî'-ı şahsîyledir.(31) Binaenaleyh ben maaşın kabulünde ma'zûrum.

Nâzır:

– Senin Kürdistan'da neşr-i maarif olan maksadın, Meclis-i Vükelâda derdest-i tezkiredir.

Cevaben:

– Acaba ne kaide iledir? Menfaat-ı şahsiyemi menfaat-ı umumiye-i millete tercih ediyorsunuz.

Nâzır hiddet etti.

Ben dedim:

– Hür yaşamışım, hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet faide vermez. Nafîle yorulmayınız. Beni nefyedın. Fizan olsun, Yemen olsun; razıyım. Siz de penbe düzlükten ve yamalıkçılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekte düşmekle incimekten kurtulurum.

Nâzır:

– Ne demek istiyorsun?

Cevaben dedim:

– Sigara kâğıdı kadar ince ve nizam namıyla bir perdeyi, bu kadar feveran-ı efkâr ve hissiyâta karşı herkesin üstüne örtmüşsünüz. Herkes, altında sizin tazyîkinizle meyyit-i müteharrik gibi inliyor. Ben acemî idim; altına girmedim, üstüne düştüm. Suret-i telebbüsüm gibi ahlakım da sakıyl idi. Bir kere Mâbeyn'de yırtıldı, Şişli'de bir Ermeninin evine düştüm; orada da yırtıldı, Fatih'e düştüm; orada da yırtıldı, tevkîfhaneye düştüm; orada da yırtıldı, tımarhaneye düştüm; şimdi de tarassudhaneye düşmüşüm. Hâsılı, siz de o kadar yamacılık yapamazsınız. Ben de incinirim. "Kad ittesealharku alerrâkı'ı".(32) Hem de, Kürdistan'da iken sizi iyi bilirdim. Bu ahval sizin eserinizi bana iyi öğretti. Bâhusus tımarhane bu metinleri bana iyi şerhetti. Hem de bu hallere teşekkür ederim. Zîra sû-i zan makamında hüsn-i zan ederdim.

Bediüzzaman
Molla Said El-Kürdî

(31) "Menafî" sözcüğü dişil olduğundan, sıfatı da "şahsiye" olarak dişil olmalıdır.

(32) Arapça olan bu sözün çevirisi şöyledir: "Yırtık, yamadan daha genişledi".

ŞÜÛN-I SİYASİYE

AVUSTURYA MÜZAKERÂTI

Babiâli ile Avusturya Sefiri arasında başlatıldığı beyan olunan müzakerâtın devamına dair bir emare görülmüyor. Viyana gazetelerinin rivayâtı ise, bu müzakerâta devam için Dersaadet Avusturya Sefirine ta'lîmât-ı kat'îye verildiği merkezinde bulunuyor. Demek ki iki hükûmet arasında esas müzakerât hakkında henüz i'tilâf-ı efkâr mevcut değildir.

AVUSTURYA-RUSYA

Avusturya ve Rusya arasında Şark buhranı hakkında mevcut tezâdd-ı efkârın te'lîfi(33) mûcib olacak bir suret-i tesviye bulunduğuna dair gazetelerde bazı rivayât mûnderic ise de, bizim istitlââtımız, bu suret-i tesviye olmayıp, yalnız mesail-i hazıranın halli için lâbüdd görünen konferansın akdini teshîlen iki hükûmet arasında bazı müdavelât-ı efkârın cereyanından ibarettir. Zaten bu babda iki hükûmet arasında kat'î bir i'tilâf husûlu, Şark buhranının hal-i hazırı i'tibarıyla da müstehîldir.

*

Hey'et-i A'yan ve Meb'usan taraflarından nutk-ı hümayûna cevaben tanzîm ve makam-ı Sadaret vasıtasıyla hâkîpa-yı Şahane'ye takdim kılınan arayız-ı teşekkûriye münderecatının Avrupa mahafil-i siyasiyesinde takdir olunduğu, telgraf havadislerindedir.

ŞEZERÂT

TEŞEKKÜRÂTIMIZ

İd-i ekber-i millî olan Meclis-i Osmanî'nin merasim-i iftitahiyesi münasebetiyle, aldığımız birçok tebrik-i tahrîrât telgraflarına(34) bir hiss-i azîm-i fahr-ü mübahat iler(35) okuyoruz. Kavm-i necîb-i Osmanî'nin eser-i behterîn-i hamiyeti olan şu himem-i mahsusaya teşekkür, ashabını ruhumuzun bütün samimiyetiyle takdir ederiz.

(33) Doğrusu "bağdaştırılmasını" demek olan "te'lîfini" olmalıdır.

(34) Doğrusunun "telgraflarını" olduğu açıktır.

(35) Doğrusunun "ile" olduğu açıktır.

SİİRD SANCAĞI VE MUTASARRIF SÜLEYMAN FAİK BEYEFENDİ

Siird sancağının mehasin-i icraât-ı mütetabiasını bir nazar-ı memnuniyetle görüyoruz, işidiyoruz. Vaktiyle de irae-i âsâr-ı liyakat ettiği mütevatir olan mutasarrıf-ı livanın uluvv-ı himmetine, hüsn-i niyetine eminiz. Siird havalîsi dahi devr-i sabıkın bir bazîçe-i mü'lim-i istibdadı idi. Orası şiddetle zedelenmiş, kıtal-ü garât-ı müteakabile-i Ekrad ile harabazar bir hale gelmiş idi.

Her yerde olduğu gibi, Siird sancağında da i'lân-ı hürriyeti müteakib, bütün rüesa ve efrad-ı aşiretin fevc fevc merkez-i hükûmete gelerek i'lân-ı mübahat ve beyan-ı tebrikât etmeleri, bunların herhalde ma'sûmiyetleriyle beraber şahid-i zibaterîn-i hürriyete ne derecelere kadar müştak olduklarını gösterir. Bundan dolayı beyan-ı memnuniyet, ve mutasarrıf-ı müşarün'ileyhin measir-i cemîle-i hüsn-i hizmetini de bilhassa takdir ederiz.

TELGRAFÂT-I HUSUSİYE

Diyarbakir, 4 Kânunievvel 324(Milâdî 17 Aralık 1908):

C(36) 3 Kânunievvel 324, cem'iyetimizin kabul-ı tasdîkinden nâşî, arz-ı teşekkürât ve Meclis-i Meb'usan-ı Osmanî'nin şu yevm-i küşadını da bir sûr-ı pürsürûr-ı millî ile tebrik ederiz.

Diyarbakir Kürd Cem'iyeti Reisi
Müftî: Subhi

*

Bitlis, 4 Kânunievvel 324:

Bitlis'te emr-i teşkilâtı icra kılınan Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti şu'besinin, Meclis-i Meb'usanımızın bugünkü yevm-i mes'ûd-ı küşadında Vali ve erkân-ı vilâyet, ulema ve meşayih ve mütehayyızan-ı ümera ve zabitan-ı askeriye ve me'murîn-i mahalliye, ahalî-i belde hazır oldukları halde, teyemmünen resm-i küşadı icra ve müteaddid nutuklar ve din-ü Devletin tealî-yi şan-ü şerefini mutazammın dualar kıraat olunduğu ma'ruzdur.

Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti Bitlis Şu'besi

(36) Derginin aslında burada yer alan bu "C" harfinin dizgi yanlışlığıyla konulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü herhangi bir anlamı ve işlevi yoktur.

Musul, 4 Kânunievvel 324:

Devlet ve milletin tealî-i şan-ü şevketi maksadıyla müteşekkil Meclis-i Meb'usan'ın ictimai münasebetiyle bir îd-i millîmiz olan işbu yevm-i mes'ûdun şeref-i âlil'âlîna arz-ı tebrikât, menafî'-ı müştereki-i umumiyede husûl-ı muvaffakiyet duasını tekrar ederim.

Reis-i Sadât Hafid Esseyid Said

*

Musul, 3 Kânunievvel 324:

Devlet ve milletin tealîsi maksadıyla teşekkül eden Meclis-i millletin ictima'ına müsadif işbu yevm-i mes'ûdu idrakimizden mütehassıl ibtihacât-ı fevkal'âde ile îfa-yı rasime-i tebrik-ü tehniyete ictisar ve milletin intizar eylediği netayic-i nafia ve hasenenin husûlüne muvaffakiyet duasını tezkâr eyleriz.

Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti Musul Şu'besi

*

Diyarbakir, 12 Kânunievvel 324(Milâdî 25 Aralık 1908)

Diyarbakir vilâyeti dahilinde Beşirî rüesa-yı aşairinden Mirze Ağa'nın adamları, dört sene evvel Garzan'da Pınçınar aşiretinin hayvanâtını gasb etmelerinden mütehaddis husumet, Beşirî ile Siird arasında zehair-i eşya münakalâtın(37) inkita'ına, emniyetin insilâbına sebebiyet vermişti. Mirze Ağa dahi emsal-ı keşîr vech ile Siird Mutasarrıfına arz-ı dehalet eyledi. Pınçınarlılarla yüz yetmiş beş liraya musalaha ile beyneri te'lîf, mevaridât-ı ticariye küşad edilmiş. Berwarî kazasındaki aşayir reisleriyle Hristiyanlar dahi celb ile, mutasarrıf-ı müşarün'ileyh tarafından beynlerinde âsâr-ı mahabbet te'yîd ettirilmiştir. İdare-i âdile-i meşruta sayesinde her gün tecellî etmekte olan hürriyet-i adaletten bu suretle de istifade eden İslâm, Hristiyan namına arz-ı teşekkürât ederiz.

Ermeni Murahhası Goybun

Nakîb Ali

Siird Müftîsi Halil

Belediye Reisi Hâmî

Keldanî Serpiskoposu Vekili Kıss Hürmüz

Süryanî Patrik Vekili Kıss İbrahim

(37) Doğrusu "ulaştırılmasının" demek olan "münakalâtının" olmalıdır.

ŞÂYÂN-I DİKKAT BİR TELGRAF

Diyarbakir, 13 Kânunıevvel 324(Milâdî 26 Aralık 1908):

Meb'us olmak sevdasında bulunanlar, intihab nizamnamesine tavfikan gönderilen Muhterem Meb'usumuz Arif Efendi aleyhinde sarf-ı ekazîbden ibaret olarak çarşılarda esnafa bir mazbata mühürlettiriyorlar. Kanun-ı Esasînin ahkâm-ı cezîlesi dairesinde elli beş bin Kürd intihabını haiz olan meb'usumuz, Kürdistan'ın serefraz-ı ahrarından, elyak ve müstahak olduğu halde, salahiyet-i kanuniye hilâfına bu suretle taarruz edilmek istenilen hukukunun selâmet-i umumiye noktasına karşı muhafaza buyurulması müsterhamdır. Ferman.

Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti Diyarbakir Merkez Şu'besi

KÜRD: Bâlâdaki telgraf, her suretle şâyân-ı dikkattir. Arif Efendi, öyle bir sıyt-ı bend-i hamiyet ve iktidara maliktir ki, sevda-yı rekabetle ta'rîz, onun ihraz ettiği evc-i bâlâ-yı kemale yetişemez. Biz, mûmaileyhin intihabındaki hüsn-i isabeti bihakkın takdir ve kendilerini de samîm-i ruhumuzla tebrik ederiz.

GELÛ BÎRA!

Însan, lazim e xwe ji xirabîyê, ji tarîyê xwe biparêze. Cîhanê, bi tava hurriyetê xwe germ kirin. Gelo welatê me jî bi wê tavê ronayî bûye?(38) Kurmanc pê bişêtin(39) tê muhafa xwe ji xirabîyê bikeyn.(40) Lazim e mêşek ji wan aciz nebe. Alem bi mearif bûne şûjin, em ji bêmearyîyê mist in. Bi mist mirov naçe şûjinê.(41) Ewa pênc meh e em faîda îttîhadê û îttîfaqê ji we ra dinivîsin.(42) Înşallah emekê me bêhûde naçe. Îtaeta hukumetê şûrê elmast e. Zulm û heqaret bira(43) neyê bîra we. Alem bêtirîn li çî dixebitin, hun jî razane. Hun qet ji xewê têr nabin. Ji we ra beytek bêjim:

Dilo rabe, xwe hişyar ke ji xabê(44)
Heya kengê tu qed nabî hîcabê(45)

Tu meşxûl î bi enwaa bi lu'bê(46)
We ma kunte tufekkir zate lehbîn(47)

Eger tazî di nav agir tu razî
Eger pêxwas di nav xaran bibazî(48)

Dilo, xwez'ya ji dayê ez nebûma
Dema bûma, mirî ew dem bibûma

Eman cerg û dilê min bû birîndar
Ji min çî d'kin gelî yarê wefadar

(38) Awayê rast "ronî buye?" ye.

(39) Bişêtin: Bişên, bikarin.

(40) Tê zanîn ku mexseda wî ev e: "Kurmanc dê bi wê tavê bikarin xwe ji xirabîyê biparêzin".

(41) Ev peyv îşaret e bi alîyê peyveka pêşîyan a Kurdî ve; ew peyv ev e: "Mirov bi mistê naçe şûjinê". Li hêlna jî weha tê gotin: "Mirov nikare bi kulmê here dirêşê".

(42) Mexsed jî pênc mehan, dema meşrûtiyetê ye, ku di 23'yê Tîrmeha 1908'an da hatibû ragîhandin.

(43) Bira: Bila.

(44) Xab: Xew. Peyvik Farisî ye.

(45) Heya: Heta.

Hîcab: Şerm, fedî. Tê zanîn ku peyvikên "tu qed nabî" bi şaşîya rêzkerinê weha derketine û awayê wan ê rast "tu qet nakî" ye; yanî "tu qet fedî nakî, tu qet şerm nakî".

(46) Peyvika "enwa" a Erebi piraniya "new" e, ew jî bi mana "tewir" e. "Lu'b" jî bi mana "leystik" e. Yanî "tu bi tewirên leystikê meşxûl î".

(47) Ev malik bi Erebi ye, mana wê weha ye: "Tu agirê bipêrî naynî bîra xwe".

(48) Xar: Strî.

Wefadarek li dinyayê neda min
Ji xeyrê cebr û îsyanê neda min(49)

Birînê min qewî kûr in, çi derman(50)
selîm nake, hekîm ger bibe Luqman(51)

Bi mefhûma(52) wê beytê, ancaq îttîhad û îttîfaq karê aqilî û ye derman
ji me ra.(53) Îro her kes hur e, her derdê xwe dikare erzê hemû cîya bike.(54)
Madem ke însan bi erzê halê xwe heqê xwe dikare bistîne, çîra bi serê xwe
şixula bike! Em Musulman, lazim e îtaeta me ji hukümetê ra hebe. Îro
xwendin, xweşderbazkirin, kes ji xwe aciznekirin(55) lazim e, ke ew mirov
rahet bibe. Rîya rahatîyê ew e.

Ger tu nazik sorgul î
ez bilbilê mestane me
Horîya reşkagul î(56)
ez aşiq û dîwane me

Horîya Fîrdewsê alî(57)
Qumrîya baxê cemal î(58)
Ger tu şem'î yan şemal î(59)
ez eceb perwane me(60)

Xweşcemal î, mîhr û mah î(61)
Nazik î, ebrûsîyah î(62)
Her tu şah î, padîşah î
ez xerîbê xane me

(49) Ji xeyrê cebr û îsyanê: Xeyn ji zorê û guneh, ji bil zorê û gunehkarîyê.

(50) Çi derman: Çu derman, qet dermanek, qet yek dermanek jî.

(51) Selîm nake: Sax nake, xweş nake, nagihîne saxîyê û şîfayê.

(52) Mefhûm: Naverok.

(53) Îttîhad û îttîfaq: Yekbûn û hevgerîtin. Tê zanîn ku mexseda wî ev e: "Ancax yekbûn
û hevgerîtin karê aqil e; dermanê me jî ew e".

(54) Erzê hemû cîya bike: Pêşkêşê hemî cîyan bike, bi hemî cîyan bide zanîn.

(55) Yanî "aciznekirina kesek ji xwe, neyêşandina kesek ji xwe".

(56) Kagul: Çuqlîyên por ên ku bi ser enîyê da tîn berdan.

(57) Fîrdewsê alî: Qata bihiştê ya bi navê "Fîrdews"ê ya bilind.

(58) Baxê cemal: baxçeyê rindîyê.

(59) Şem' û şemal: Find

(60) Perwane: Firfiroka ku xwe davêje pêtîya findê.

(61) Mîhr: Roj.

Mah: Hiv.

(62) Ebrûsîyah: Birûreş, a ku birûyên wê reş in.

Padîşahê hillepoş î(63)
Ab û tab sed car binoşî(64)
Ger tu mest î, meyfiroş î
ez qûlê meyxane me

Mest û şad im ez çi îro
Tê ji feryad im ji îro(65)
Ah li min can xwestî(66)
Hazirê astane me(67)

Hazirê dergahê yar im
Bendeê fermanguzar im(68)
Her çi be jî îxtîyar im(69)
sakinê merdane me(70)

Însan bi qencîyê, kaînatê musexxerê xwe dike.(71) Hun rîya qencîyê dizanin; çira emel nakin!(72) Her kes ji we direve. Qencî bikin, ke her kes berê xwe bide we.

Seyyah Ehmed Şewqî

(63) Hillepoş: Kesê ku cilên padîşahîyê wergirtine.

(64) Ab û tab: Av û tav.

(65) Tê zanîn ku di vê malikê da şaşîyek heye. Belkî awayê rast, "Nê biferyad im ji îro" be; yanî "Nê ez ji îro pê ve biferyad im, feryad dikim, dizarim".

(66) Di vê malikê da hem şaşîyek, hem jî kêmayîyek heye. Tê zanîn ku awayê rast, "Ah ji min can xwestî îro" ye.

(67) Astane: Navder, navdera xanîyek, odeyek û wd.

(68) Fermanguzar im: Fermanê tînim cî, fermanê pêktînim.

(69) Îxtîyar: Bijartin, tercîh. Yanî "di heqê min da her çi biryar bê bijartin".

(70) Sakinê merdane: Rawestayîyê bi mêranî, kesê ku bi mêranî radiweste.

(71) Musexxerê xwe dike: Ji xwe ra stûxwar dike.

(72) Emel nakin: Kar nakin, naxebitin. Yanî "çima hun di rîya qencîyê da naxebitin".

HİKEMİYÂT

Müellifi: Mısır eazım-ı ulemasından Seyyid Reşid Rıza Efendi

Mütercimi: Vizeli Rıza Efendi

Muallim Vambery'nin mektubunun aynı:

Fazîletlu Efendim Hazretleri,

Zat-ı âlînin himmet ve gayreti ile tercüme olunmuş risaleyi kemal-i dikkat ile okudum. Vâkıa hakkınız vardır. Mîlel-i İslâmiye ve bilhassa Osmanlı millet-i necîbesini zulüm ve istibdad elinden yani varta-ı helâktan kurtarmak, cümleden evvel ülema işidir. Cem'iyet-i İslâm(73) şîraze-i intizamı dindir, anı ihya eden dindir ve anın istikbalini te'mîn edeceği, ancak din olabilir. İşte anın için milletinize iyi hizmet buyurmuşsunuz. Ve fırsatı(74) düştükçe, eserinizi Frenk gazeteleriyle i'lân ve iş'ar edeceğim efendim.

Milletinizin kadîm bendesi
Vambery

DÜNYADA MÜSLÜMANLARIN HALİ VE ULEMANIN VAZÂİFİ

Hurşîd-i taban her gün pertevbar olarak şuaât-ı zernisarıyla matiyye-i zemîne kıladelere takıyor. Uyûn-ı a'yan, kâffe-i şüûn-ı kevnîyeyi istiknah için kemal-i dikkatle bakıyor. Enzar-ı enama arz ve irae ettiği vechle güneşin kendisinde de hakayık-ı eşyayı rü'yet vardır ki kabiliyet farz olursa, bugün insanlar rû-yı zemîn üzerinde tekevün etmekte olan bilcümle hadisâtı o nisbette ihata ve ibkala(75) eylemek derecesine mütekarıbdır. İnsanlar küre-i zemîni avamıl-ı tabiiye i'tibarıyla kabze-i tasarruflarına öyle almışlardır ki, âdeta bir gece için bir cihetinde müşahede ettiği ahvalı cihât-ı sairesine îsal, pek âsân olan belde-i vahide hükmündedir. Âfâk arasındaki berq-ı peran, ahval-ı Şarkîyeyi Garb'a îsal ve a'mal-ı Garbiyeyi Şark'a ibzal eder.

Meabır-ı vusûl küşada, vesait-i nakliye de hidmete âmadedir. Esmar-ı ilm-ü irfanın ağsanı serbülend-ü tabîî eğilmekte, eller ise her yerde ıktıtâf edebilmektedir. İşte şu emkine arasındaki irtibat, ezmine arasındaki iktiran,(76) kabail ve sunûf-ı saire ile müsavatta bulunmakta ve müsabaka

(73) Doğrusu "İslâmın" olmalıdır.

(74) Doğrusu "fırsat" olmalıdır.

(75) Doğrusu "karşılama" demek olan "ikbal" olmalıdır.

(76) Doğrusu "yakınlaşma" demek olan "iktirab" olmalıdır.

eylemekte olan taazzürü bilcümle ahalî ve akvamdan külliyyen ref' eder. Binaenaleyh, bu kısma mensub bulunan sığar, âlîtebarik-i celâil-i cibilletlerine nazaran, sinîn-i kalîle zarfında kendileri gibi ecille-i rical olmak için miyanelerinde peyda ve perverde oldukları kibar-ı zîktidarı taklîd edeceklerine ümîdvar ve o kibar-ı sahib'ihitbarın da şemal-i semiyeleri iktizasınca, kendileri hakkında hakikaten fazail addolunacak kâffe-i keyfiyâtta beynel'emasıl temayüz eylemeleri için mevkuf-ı intizarız.

Çünkü umûr-ı iktisabiyede taklid ve temayüz, âdeta kavanîn-i tabiattaki tevarüs ve tebayün gibidir, ki insan, mücerred onlar vasıtasıyla bulduğu şeylerin iyisini muhafazayı i'tiyad ve bulmadığı şeyleri îcad edebilir. Onlar iki şehbal-ı ikbaldır, ki insan, sanayi ve irfanın feza-yı bîpayanında ancak onlarla pervaz eder; tâ ki kabiliyetiyle mütenasib olan rütbe-i kemali ihraz eder.

Şu asırda bulunan ahalînin meşhûd olan ahvalına bir daha nazarını ihale ve kendilerine dair her gün aldığı ahbara sem'ini ihale ile de muhakkak bil ki, ehl-i İslâmın gayri olan ahalî ve ecnasın kâffesini,(77) henüz telmîh eylediğimiz vechle şahrah-ı hilkatte hutveendaz-ı terakkî oldular. Gûya bu asırda ehl-i İslâm, tabiat-ı beşeriyenin mâdûnunda bulunan diğer bir tabiat üzere mefûr olmuş gibidir. Halbuki ehl-i İslâma bu hal, sair sunûf-ı beşeriye üzerine olan fazl-ü rüchanları tahakkuk, riyaset ve saltanatça cümlesine tefavvuk eyledikten sonra âriz olmuştur.

Bu asırda hakikaten ehl-i İslâmın en müterakkîsi Türkiye, Mısır ve Hind Müslümanlarıdır. Bununla beraber, bunlardan biri kendilerine hemcivar olan milletlerin sunûf-ı ahalîsinden bir sınıfa olsun müsavîdir diyebilir misin? Vaktiyle Osmanlının icran-ı(78) vücud-ı devletinden olup ahîren ayrılmış olan Hristiyan ahalînin kâffesi, o devletin Müslüman bulunan Türk, Arab ve Kürdünden daha ziyade müterakkîdirler. Evet, hükûmet ve medeniyetçe de, ulûm ve fûnûnca da, sanayi ve i'malâtça da müterakkîdirler. Bu yolda tatvîlden kurtulmak için, umûr-ı dünyanın umumunda daha müterakkîdirler demeye hakkın vardır. Senin için asıl ca-yı taaccüb, bu devletin henüz taht-i tagallübünde bulunan Hristiyanlar mesail-i maîşetin kâffesini(79) Müslümanlardan daha ileri olmasıdır. Halbuki Hristiyanlar, gerek nüfus, gerek emval ve gerek umûr-ı Devlette istihdam i'tibarıyla Müslümanlardan daha azdırlar.

İş bu merkezde olunca, Türkiye Müslümanlarıyla Devlet-i Osmaniye'ye hatta alâ ekser umûr-ı dahiliyesine müdahale etmekte olan Fransa, Almanya, İngiltere ve sair Avrupa devletlerinin Hristiyanları miyanında bir mukayese icra edince, acaba ne diyebileceksin? Halbuki bunlar iki-üç yüz sene Devlet-i Osmaniye'nin dehşeti karşısında tır tır titremişler idi.

(77) Doğrusu "tümü" demek olan "kâffesi" olmalıdır.

(78) Galiba doğrusu "ücretliler" demek olan "ecran" olmalıdır.

(79) Doğrusu "geçimin tümünde" demek olan "maîşetin kâffesinde" olmalıdır.

Mısır Müslümanları, tam bir asır Avrupa ahvalı üzere ta'lim ve terbiye ile tevaggul eyledikten sonra ne iş görebildiler? Hakikaten onlar hükemadan, ashab-ı ihtira'dan, erbab-ı keşiften ve funûn-ı mütenevviadan birine dair eser meydana getirebilecek erbab-ı kalemden ârî, belki bir darülfünûn te'sîsine bile kifayet etmeyen himmetleri gubar-ı gaflet altında mütevarîf kalmıştır. Hatta bu on milyon halk arasında hakkaniyet üzere icra-yı umûr-ı hükûmete ictira edecek ve husamanın atacağı siham-ı melâmete karşı bîperva bulunacak derecede re'y-ü tedbirinde müteşekkil on kişi bile yoktur. Bunların memleketlerince olan hâkimiyet ellerinden çıktığı gibi, her sene arazisini ecnebîler istimlâk ve iştirak ettikleri ve küllü yevm emvalını çektikleri cihetle, hakk-ı temellükünün dahi ellerinden çıkması karîbdir. Yevmî cerîdeleri onların ahvalından her an kesretle behsettiği cihetle, bizim için tatvîl-i makale hacet yoktur. Şu halde, bunları Avrupa Hristiyanları ve Japonya putperestleri ile mukayese ettiğimizde, nasıl hüküm vermemiz lâzım gelir? Putperest, Buda, Brahma, Mecus ve Frenk milletleri miyanında yaşamakta olan şu Hind Müslümanları, gerek tahsîl-i ulûm, gerek hükûmetçe büyük müsaadeye mazhar oldukları halde niye ilim ve sanat, terbiye ve servetçe milel-i mezkûreden hakikaten geri kaldılar? Bunların nüfusça kendilerinden çok olan Hindularla müsabakat edecek derecede ne himmetleri yükseldi ve ne de az olan Mecusîlerden geri kaldıkları için kendilerine mehcûbiyet geldi. Hindistan'da çok dolaşmış sahib-i tecrübe bir Müslüman seyyah, bana şöyle nakletti:

Ben Mecusîleri Hindistan sunûf-ı ahalîsi arasında ilim ve a'mal, adab ve hisalca en mütealî, gerek kendileri, gerek beraber yaşadıkları kimselerin cümlesi hakkında kerem ve âtifet sıfatıyla en ziyade mütehallî gördüm. Bazı şehirlerde onların darütedrîsleri derece-i ihtiyaclarından fazla olup, ehl-i İslâm'dan ve putperestlerden bulunan akvam-ı sairenin ta'lim ve terbiyesi için de medreseler te'sîs ettikleri(80) gördüm. Bunlardan olup samiînle hınca hınc dolu bir salonda îrad-ı nutuk eden bir hatîbi dinlediğimde, uluvv-ı efkâr ve ifrat-ı iktidarı bana dehşet vermiş idi. Halbuki Bombay'da Mısır'ın Özbekiye meydanına müşabih bir ictima'gâh-ı umumîde kâffe-i milel ve akvamdan havass-ü avamın nazar-ı dikkatini celb eden Müslüman bir şeyh ile onun beynini mukayese ettiğimde, Müslümanla Mecusî miyanında pek büyük bir fark gördüm. İşittim ki o Müslüman, Hazreti Abdülkadir-i Geylânî'nin nezd-i Yezdanî'deki menzilet-i ma'neviyesinden bahs sadedinde şöyle beyan ediyordu: "Bir karga, Şeyh'in yevm-i vilâdetinde kesilen kurbanların kemiklerinden birini kapıp ehl-i küfür mezarlığına bırakır. Bunun üzerine, mücerred Şeyh'in kerameti olmak üzere, Allah tealâ orada medfûn olanların kâffesini mazhar-ı mağfîret eder".

(80) Doğrusu "ettiklerini" olmalıdır.

Kezalik yine onu, Şeyh'in teracüm-ı ahvalını hâvî bazı kitablarda mezkûr kerametten bahsederken dinledim. Hulasası şudur: Şeyh'in bir müridi ölür. Ailesi de, müridi diriltsin diye Şeyh'e müracaat ederler. Şeyh, Azraîl'e yetişip müridin ruhunu istirdad etmek üzere derhal havaya uçar. Azraîl ise, "ben izn-i İllâhî ile aldığım canı, tekrar irade-i ilâhiye taalluk etmedikçe geri veremem" diye mümanaat eder.

Mâba'dı var

MECLİS-İ MEB'USAN'A İTHAF-I TEŞEKKÜRÂT-I KÜRDANE

Zuhûr-ı Hazreti Peygamberî'den ehl-i îmanın
biri şeker, biri kurban, iki bayramları vardır

Bu yıl üç îdin idrakiyle oldu hürrem-ü şâdân
bütün Osmanlılar, ki Meclis-i MEB'usları vardır

Ey Meclis-i muhteşem-i MEB'usan ve ey Şûra-yı muazzam-ı âl-ı Osman!
Bilcümle ehl-i kitab-ü îman ve erbab-ı iz'an-ü îkan ve hassaten kavm-i
necîb-i Kürd-i şecaatbünyan, size ithaf-ü tahiyât(81) ve ihda'-ı daavât ve
bütün safvet-ü samimiyet-i kalbiyle size arz-ı sitayiş-ü tahmîdât ediyorlar.

Ey meb'usîn-i kiram! Siz, zelzele-i muharribe-i sabıkada bu köhne bina-yı
Devletin bünyan-ı marsûs, ve tûfan-ı istibdaddan(82) bu fersûde sefîne-i
mülkûn keşîban-ı sahib' ihtisası, ve cism-i ma'lûl-ı milletin ayn-ı hayatbahşâsı,
ve çeşm-i nâbîna-yı ümmetin nur-ı pertev'eşan-ü ziyasısınız. Muhakkak ki
kuvve-i müfekkire-i beşeriyenin idrak ve îhatası, uluvv-ı mertebenizin keşf-ü
ta'yîninden âciz, ve hâmenin tahfîri ile nutkun takrîri dahi vâf-ı belîğininizin
şerh-ü beyanından kasırdır. Zîra ki sizler, emin, vekil ve meb'us-ı milletsiniz;
ve beynelhalk bast-ı bisat-ı adl-ü hakkaniyet ve çaresazî-i fevz-ü felâh-ı ibad için
canıb-ı Cenab-ı Peygamberî ile kibel-i Rahman'dan me'mursunuz. İslâmiyetin
azamet-ü kudsiyeti kadar büyük olan bu milletin bir bar-ı giran-ı emaneti
altında bulunup, o yükü mahall-i maksûda îsala muvazzaf ve bunca milyon
nüfusun esbab-ı hayr-ü saadetini(83) tehyie ve istikmaline mükellefsiniz.

Vahy-i münzel olan kitab-ı lârayb-ı İllâhî ile şer'-i şerîf-i Hazreti
Nübüvvetpenahî, saadet-i dareynimize kâfi ve vâfi olduğundan, ahkâm-ı

(81) Doğrusu "selâmlar armağan eder" demek olan "ithaf-ı tahiyât" olmalıdır.

(82) Burada bir eksiklik vardır. Galiba doğrusu "tufan-ı istibdaddan kalan"dır.

(83) Doğrusu "mutluluğunun" demek olan "saadetinin" olmalıdır.

celîlelerinin i'tilâsına çalışmalısınız. Ve Kanun-ı Esasî dahi usûl-ı meşveret ve meşrutiyetimizin idamesine zâmin ve kefil bulunduğundan, bu esasın takviye ve tahkîmine sarf-ı nakdîne himmet buyurmalısınız. İstihsal-ı rızay-ı Barî ve Peygamberî yolunda çalıştıkça, hemîşe tevfiyat-ı Hudavendî size rehber, ve ruhaniyet-i enbiya-ü Hazreti Peygamberî yar-i yaveriniz olsun. Vesselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuh.

5 Kânunievvel 324(Milâdî 18 Aralık 1908)

Sadât-ı Berzenciyeden
Esseyid Ahmed Arif

MERKEZ MATBAASI
Babiâli Caddesinde Numro 66

Mükemmel makineler ve âlât-ü edevât-ı tab'iyeye malik olan matbaamız Türkçe, Arabça, Farişî, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Rumca, Bulgarca, Ermenice, Musevîce her nev' elsine-i mezkûre hurrufâtıyla ve litografya ile kart du vizitler, tebriknameler, defatır ve belediye ve tüccara aid evrak, fatura, poliçe ve büyük ve küçük tiyatro ve konser ve konferans i'lanları vesaire tab'olunur.

BEŞİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

ÖZEL YAZI

GELECEĞİN KÖTÜLÜKLERDEN KORUNMASININ MUSKASI İÇİN

Saltanatın, Devletin, ülkenin hukukunun gözcüsü
önce Allah, sonra millet ve milletin Meclisidir

Abdülhamid Han

Millet her ne zaman isterse
uğrunda canımı feda etmeye hazırım

Aynı(84)

İki bayramın övünç dolu göğsünde oturup yücelmiş bir mutlu millî bayram. Yükseklerde uçan devlet kuşu gibi, Ramazan ve kurban bayramlarının oluşturduğu iki kanatla sürekli olarak mutluluğun zirvesine yükseliyor. Yükseldikçe koruyucu kanadını, koruyucu gölgesini milletin başının üstüne, Osmanlıların yüce başlarının üstüne salıyor. Ruhumuzun sevincinin ezgilerini İllâhî âleme armağan ediyor. Oradan da bize güven içinde olma haberini getiriyor; gelecekteki millî tarihimizin şan ve şeref girişine(85) konmak için ilham veren cümleler, başlangıçlar(86) bahşediyor.

İşte o bayramımızın bir yüce kadirli bir kadir gecesi, dün geceye, "inananların bayramı"(87) yüce nitelmesiyle nitelendirilen cuma gecesine rastlamıştı.

Halife'miz, millet ülkesinin yaşam dolu anahtarını elde ederek, duru ve ruhanî duygularla sevincinin parlak söylevini(88) okuyor ve sonra milletvekillerini diz dize oturmuş gördükçe, kendi padişahça zatını, Osmanlı

(84) Yani "bu söz de Abdülhamid'indir, önceki söz gibi bu sözü de Abdülhamid söylemiştir".

(85) "Giriş" sözcüğü, yazının aslındaki "dibace" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır. "Dibace" sözcüğü aslında "kitap önsözü" demektir. Yazar burada, meşrutiyetle başlayan yeni Osmanlı tarihini bir kitaba, Meclis'in açılışını da o kitabın giriş bölümüne, önsözüne benzetmiştir.

(86) "Başlangıç" sözcüğü yazının aslındaki "fatiha" sözcüğünün karşılığında kullanılmıştır. Zaten sözcüğün sözlük anlamı da "başlangıç"tır. Bu nedenle aynı sözcük, Kur'an'ın başındaki surenin de adı olmuştur.

(87) Bu, "cuma, inananların bayramıdır" şeklindeki bir hadise işaretidir.

(88) Yazar burada Arapça "neşîde" sözcüğünü kullanarak, 2. Abdülhamid'in milletvekillerine verdiği ziyafet sırasında yaptığı konuşmayı, "manzum söz, şiir" demek olan "neşîde"ye benzetmiştir. Türkçede o sözcüğün tam karşılığı bulunmadığı için, sözcüğü, o bağlama uygunluğu bakımından "söylev" biçiminde çevirdik.

sultanlarının hiç birine nasib olmayan bu birlik onurunun coşkusıyla coşmuş bularak, halifece yaşamı gibi dünya kadar değerli bir cevher olan meclisin(89) ortasına, milletin başının üstüne takdir ve beğeniler serpiyor. Mutlu bir millet, mutlu bir padişah.

Bundan sonra emin olsunlar ki o cevherin koruma mahfazası ve değerbilir koruma kutusu, bütün Osmanlı milletinin ve Osmanlılığa ezeli ve ebedî olarak bağlı olan Kürd halkının kinsiz ve hilesiz olarak canları ve yaşamlarıdır.

M. T.(90)

PADIŞAH'IN KONUŞMASI

Sayın milletvekilleri!

Yüce Allah hazretleri, sayısını ve mutlu durumunu artırsın. Tüm Osmanlı milletimin ve padişahlığının uyruklarının vekilleriyle, yani tüm milletimle bu akşam birlikte yemek yemekten dolayı gerçekten ve cidden pek sevindim. Bu geceki şu durum, sanırım ki Yüce Devletimizin tarihinde ilk kez görülmüş bir kutlu olaydır. Kutlarım. Allah birçok benzerinin yinelenmesiyle hepimizi onurlandırsın. Bu mutlu topluluk, Anayasamızın devletimize, vatanımıza bahşettiği ve Allah'ın izniyle bahşedeceği feyizli eserlerin başlangıcı ve kanıtı olduğundan, yüceltmeye değer.

Sayın milletvekilleri!

Şurası tarafınızdan bilinsin ki Saltanatın, Devletin ve ülkenin haklarının gözcüsü önce Allah, sonra millet ve milletin Meclisidir. Bundan dolayı göreviniz hem önemli, hem kutsaldır. Çaba ve gayretinizin, amaç ve niyetinizin bu önem ve kutsallıkla uyumlu olması, kesinlikle isteğimdir. İşte bu kutsal hakların güvencesi ve kefilisi olan Anayasamız hükümlerinin Allah'ın yardımıyla korunmasına kendimi ortaya koyduğumu ve buna ters düşecek her kim olursa olsun onun en birinci hasmı, en birinci düşmanı, halifeniz ve padişahınız sıfatıyla ben olacağımı güvence altına alıp pekiştiririm.

Yüce Allah hazretleri devlet ve milletimizin ve kutsal vatanımızın mutluluk ve esenliği hususundaki çaba ve gayretimize yardımcı ve destekleyici olsun.

(89) Buradaki "meclis"ten maksat parlamento değil, ziyafet sırasında milletvekillerinin toplanmış oldukları yerdir, salondur.

(90) Bu harfler, büyük olasılıkla, derginin sorumlu yönetmeni olan Süleymaniyeli Tefik'in, sayıların sonunda "M. Tefik" biçiminde yazdığı adının baş harfleridir. Yazar, derginin 3. sayısında yayınlanan "Der'ağûş" başlıklı şiirinde de adını "Süleymaniyeli M. Tefik" biçiminde yazmıştır.

TİBBİYELİLER TİYATROSUNU ZİYARET VE İSHAK SÜKÛTÎ-İ KÛRDÎ'YE SELÂM(91)

Dün, ışık saçan sabah güneşi başkent dağlarının tepelerini henüz yaldızlamış, yorgunluğun yolaçtığı halsizlikle vücudumu bıraktığım yumuşak dinlenme yatağına daha veda edilmemişti. Millî hamiyetin yüceliğinin birer anlamlı simgesi olan birkaç ağırbaşlı genç tıbbiyelinin uyandırıcı sesinin titreşimiyle yataktan kalkmış, Askerî Tıbbiye Okulu'nda düzenlenen "Hûşenk"(92) piyesinin gösterileceği yere, tüm tıbbiyeliler tarafından kulübümüz(93) adına çağırılmıştım.

Tıbbiyeliler! Bu ayrıcalıklı yüce unvan o kadar büyüktür ki, ümmet özgürlükçülerinin her birinin temiz gönlünde bu büyüklüğe karşı bir yüceltme armağanı vardır. İç sıkı istibdad kâbusu, yıkıcılığının dehşet veren bütün şiddetini bir zamanlar bunlara yöneltmiş, ve fakat özgürlükçüler kervanının bu öncüleri, milletin mazlum bireylerinin uzun matem ağrılarıyla, yıllarca süren acılarla ağlamaklı olmaktan, amaçları uğrunda temiz hamiyet kanlarını akıtmaktan, ölmekten, öldürmekten, sefaletten, açlıktan hiç bir zaman çekinmemişlerdir.

Sahne birçok özgürlük şarkısının birlikte ve ahenkli biçimde okunması ruhları okşuyor, tıbbiyelilerin, yaşam ve özgürlüğün bu kutlu hizmetçilerinin yoğun çalışma ve kahramanlıklarına, olayların olup geçmesinin tasvir edilmesi biçiminde gösterdikleri mucize niteliğindeki beceriye, sanki bütün özgürlük şehidlerinin ruhları yüceltme gözlemcisi olarak gülüyordu.

Bencil bir hükümdarın kendi istibdadından ileri gelen çirkinliğinin nefret edilecek manzarası, yumuşak huylu bir perinin kanı pahasına savunduğu namus ve günahsızlığın temiz niteliği, bir aşk ve iffet güzelliği sevgilisinin üzüntülü vâveylâsı, fedakâr bir atlıının temiz babalık duygusu ve adaletin zulme, özgürlüğün istibdada, ışığın karanlığa karşı zafer kazanacağını gösteren ve tüm dünyada itaat edilen Cenab-ı Allah'ın kanunu açıklanıp tasvir edilirken, istibdadı ruhlarının ta içinden alaya alıp

(91) İshak Sükûti: Kürd doktor ve siyaset adamı. 1868 yılında Amed(Diyarbakir)de doğmuştur. İstanbul'da Askerî Tıbbiye Okulu'nu tamamlayıp doktor olduktan sonra siyasete atılmış, Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin kurucularından biri olmuştur. Daha sonra İtalya'ya kaçıp San Remo kentine yerleşmiş ve 1902 yılında orada vefat etmiştir. Vefat haberi, o zaman Avrupa'da yayınlanan tarihteki ilk Kürd gazetesi "Kürdistan" da yayınlanmıştır(Bakınız: "Kürdistan", sayı 30, c. II, s. 546 ve 552; Arap harflerinden Lâtin harflerine çeviren: M. Emin Bozarlan; Deng Yayınevi, Uppsala-İsveç; 1991).

(92) Hûşenk: Akıl, fikir, anlayış. Bu sözcük, o zaman söz konusu piyese ad olarak verildiği için, çeviride aynen kullanıldı.

(93) "Kulübümüz"den maksat "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"dir.

sahteliğini gösteren ve en güzel sevgili olan özgürlüğü pek yükseklerden alkışlayan tıbbiyelilerin okşayıcı bakışlarının kapsamına tüm varlığım girerken, ibret verici bu güzel manzaraları sabaha dek ruhsal ve doğal bir biçimde kendimden geçip dalarak seyrederken, İshak Sükûtî-yi Kürdî'nin manevî yüce şekli de anılarımdan oluşan tablonun ön tarafında görünmüştür.

Evet, özgürlükçülerin bu görkemli binası, Cenab-ı İshak'ın eğitilip yetiştiği en büyük beşik olmuştu. İshak, Kürdistan dağlarına kadar ulaştırmaya çalıştığı özgürlüğün feyizli soluklarını, ancak, hikmetli olan bu yüce okuldan almıştı. Kürdistan, özgürlüğün kurban bayramının kendi payına düşen ilk şehid ve kurbanı olmak üzere, İshak Sükûtî'yi millete armağan etmiştir.

Ey suçsuz günahsız şehid, senin temiz ruhuna millet özgürlükçülerinin binlerce selâmını, ve ey sevgili tıbbiyeliler, size de, güçlü iradeye dayalı çabanızı takdir edenlerin bütün kutlama ve teşekkürlerini sunarım.

Ahmed Cemil

POLİTİK TOPARLAMA

Bu hafta politik olaylar alanındaki en önemli olay, Rusya Dışişleri Bakanının yaptığı konuşmadır. Bu konuşma, tümü göz önüne alındığında, barışçı ve uzlaştırıcı sayılabilir; şimdiki sorunların çözülmesi bakımından Rusya'nın davranış yöntemini de bir ölçüde açıklayıcıdır. Dışişleri Bakanı, Balkan işlerinde Yüce Devletin haklarının korunması konusunu benimsediği gibi, Berlin Antlaşmasının(94) herhangi bir devlet tarafından kendi başına bozulup çiğnenemeyeceği hususunu ve söz konusu sorunların bir konferansta çözülmesi gerektiğini de, Avusturya'nın onuruna dokunmayacak biçimde, ustaca bir dille öngörmüştür. Sözü edilen Bakanın insafıca ve uzlaştırıcı olan bu belirlemeleri, bütün barış yanlılarınca, hak ve adaletseverlerce takdire değer görülse, yeridir.

Öte yandan Avusturya, dışişlerinde girdiği çıkmazdan çıkmak için bir çözüm yolu aramaktadır. Söz konusu devlet uzlaşmaya eğilimli olmakla birlikte, uzlaşmanın başlıca temelleri konusunda henüz Avrupa'nın dileklerine ve Yüce Devletin isteklerine tam muvafakat gösterememiştir. Fakat hak ve adaletin gereği neyse o temel üzerine uzlaşma binası kurulmak konusu iki tarafça benimsenmesi durumunda, uzlaşma sağlanması kolaylaşır. Uyuşmayan görüş açılına bağlanıp kalındığında, bu görüş ayrılığı antlaşma maddelerine ve karşılıklı taahüdlere ilişkin yorumlardan ileri gelirse, Avrupa'nın usta hukukçularına ya da bu gibi anlaşmazlıklar için çözüm yeri olarak kurulan Lahey Barış Mahkemesi'ne başvurularak da bir uzlaşma zemini hazırlanabilir. Fakat güçlü bir biçimde umulur ki Avusturya

(94) Berlin Antlaşması: İlk sayıdaki 78 numaralı dipnota bakınız.

Hükümeti, hak ve adalet kuralına uygun olarak, o gibi şeylere başvurulmasına gerek bırakmayarak, var olan anlaşmazlığın çözülmesi işinde Babîâlî'nin(95) gösterdiği uzlaşmacı eğilimleri takdir eder ve iki devlet arasındaki dostça ilişkilerin önceki gibi sürmesini sağlar.

Bulgaristan'a gelince, Prenslığın son zamanlarda büyük devletlere gönderdiği notanın içeriği pek de içten değildir. Prenslık, öteden beri yürüttüğü aldatmaca tutumundan ayrılmadığını bu notasıyla kanıtlamıştır. İşi, egemen Devleti(96) uzlaşma görüşünden yoksun olmakla suçlamaya kadar vardiıyor ve Osmanlı Devletinin savaştığı bir niyet taşıdığını iddia ediyor. Oysa Babîâlî, barışçı emellerini her yöntemle kanıtladığı gibi, şu anda da başka bir görüş beslemediğinden kuşku yoktur. Ancak Yüce Devletin açık haklarının korunmasının bütün Avrupa'ca benimsenip onaylanma altına alınan zorunluluğu da, Prenslıkçe dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Prenslığın bu notasına hükümetlerce ne yanıt verildiği bilinmiyorsa da, bazı kanıt ve belirtilerden, pek de iyi kabul görmediği ve Prenslığın egemen Devletle uzlaşmaya yeni baştan eğilimli kılındığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, Avrupa'nın politik sahnelerinin, Osmanlı siyasetimize elverişli olması sürüyor.

Süleymaniyeli Seyfullah

POLİTİK ÖZETLEME

–Devam–

Bunlar ise, eski yönetimin(97) kötü eserleri olarak meşrutiyet Hükümetimize miras kalmış şeylerdendir, ki Devlete bağlanması hemen varsayım derecesine gelmiştir. Meydana gelen mutlu dönüşümle(98) Devlete taze bir yaşam geldiğine göre, bunların düzeltilmesi olanağı da o oranda kolaylaşmış mıdır? Bu önemli soruya yetkinlikle yanıt verbilmek için, ilk önce, bu sorunların kaynağına dönüp göz gezdirmek ve gerekçelerini bilmek gerekir.

Bilindiği gibi, gerek Bosna ve Hersek'in, gerekse Bulgaristan'ın egemen Devlete karşı politik durumları Berlin Anlaşmasıyla belirlenmiştir. Bu anlaşma bugün yürürlükte ve geçerli olduğundan, içerdiği maddelere aykırı olan durumlara, imzacı devletlerce "meşru olmayan durumlar" gözüyle bakılması gerekir. Berlin Antlaşmasının 25. maddesinde, Bosna ve Hersek'in antlaşmadaki statüsü devletler arasında şu metinle oluşturulmuştur:

(95) Babîâlî: 2.sayıdaki 60 numaralı dipnota bakınız.

(96) "Egemen Devlet"ten maksat Osmanlı Devletidir.

(97) "Eski yönetim"den maksat meşrutiyetten önceki yönetimdir.

(98) "Mutlu dönüşüm"den maksat meşrutiyetin kurulması olayıdır.

"Bosna ve Hersek eyaletleri, Avusturya Devleti tarafından asker yerleştirilerek yönetilecektir. Avusturya Hükümeti, Sırbistan ile Karadağ arasında güneydoğu yönünde Metroviçe'nin öte tarafına kadar uzanan Yenipazar sancağının yönetimini üzerine almak arzusunda bulunmadığından, orada Osmanlı yönetimi yerinde kalacaktır. Bununla birlikte, yeni politik yöntemler ile haberleşme yollarının özgürlük ve güvenliğini sağlamak için, Avusturya Devleti, Yenipazar'ın her tarafında asker bulundurmamak, askerî ve ticarî yollar yapmak yetkisini saklı tutar. Avusturya Devleti ile Yüce Hükümet, işin ayrıntılarını ilerde anlaşılacak uzlaşarak kararlaşdıracaklardır". Bundan sonra Yüce Hükümet ile Avusturya Hükümeti arasında Yenipazar sancağı konusunda yapılan sözleşmenin birinci maddesinin, "Bosna ve Hersek eyaletleri, Berlin Antlaşmasının 25. maddesi gereğince Avusturya tarafından yönetilecektir" diye yazılı olan birinci fıkrasıyla da, antlaşmaya dayalı bu statü pekiştirilmiştir.

Sözü edilen sözleşmenin diğer maddeleri ayrıntılara ve her iki eyaletteki Müslümanların çıkarlarının korunmasına ilişkin olup, onlar arasında, Müslümanların dinî ve siyasî haklarının tümüyle korunacağı ve hutbelerde Hazreti Padişah'ın ünlü adının okunacağı, ikinci maddede açıkça belirtilmiştir.

Adı geçen iki eyaletin Avusturya tarafından işgal edilip yönetileceği konusunda iki hükümet arasında başka belgeler yoktur. Yalnız Berlin Antlaşmasına sözü edilen 25. maddenin konulması sırasında, Yüce Devlet temsilcilerinin antlaşmayı imzalamakta gösterdikleri çekingenlik karşısında, Avusturya Hükümetince bir bildiri verilmesine zorunluluk gösterilmiştir. Bu bildiri, 25. maddenin tamamlayıcısı ve yorumlayıcısı olduğundan, önem taşımaktadır. Avusturya temsilcileri tarafından imzalanan ve antlaşmanın imzalanması sırasında Yüce Devlet temsilcilerine verilen bu bildiri de 25. madde ve Avusturya'nın maksadı açıklığa kavuşturulmuştur. Bildiri de şöyle denilmiştir:

"Yüce Devlet temsilcilerinin bağlı buldukları Hükümet adına gösterdikleri arzu üzerine, Avusturya temsilcileri, görkemli Hazreti Padişah'ın zatının Bosna ve Hersek vilâyetleri üzerindeki egemenlik haklarının, bugün imzalanacak olan antlaşmanın adı geçen vilâyetlere ilişkin maddesinde açıklanan işgal durumuyla aslâ zedelenmeyeceğini ve işgal işinin geçici sayılacağını ve kongre toplantısının bitiminden sonra iki hükümet arasında, işgalin ayrıntılarına ilişkin bir ileri antlaşma yapılacağını, Avusturya ve Macaristan Hükümeti(99) adına belirtirler".

(99) O zaman Avusturya ile Macaristan bir imparatorluk biçiminde birleşik oldukları ve o birleşik devletin adı da "Avusturya-Macaristan Devleti" olduğu için, burada "Avusturya ve Macaristan Hükümeti" denilmiştir.

25. madde metninde, Bosna ve Hersek eyaletlerinin Avusturya tarafından yönetilmesi mutlak olup, Yenipazar sözleşmesinde de bu mutlaklık pekiştirilir. Fakat aynı zamanda verilen ve maddenin tamamlayıcısı olması nedeniyle aynı hüküm ve gücü taşıyan bu bildiride ise, işgalin bir geçici işgal olduğunun ve adı geçen iki eyalet üzerindeki Hazreti Padişah'ın egemenlik haklarının her türlü çığnemenen korunacağına taahhüt edilmesi dolayısıyla, her iki eyaletin antlaşmaya dayalı statüsü her görüş açısından bir geçici işgalden başka bir şey değildir.

"Times" gazetesi, 9 Ekim 1908 tarihli sayısında bu bildiriden sözettiği sırada, bunun haklarımızın korunması noktasından son derece önem taşıyan bir belge olduğunu ve Kont Andrassy'nin, antlaşmanın imzalanması sırasında bunu Yüce Devlet'in temsilcilerine verdiği zaman, Avusturya halkı üzerine kötü etkilere neden olmaması için son derece gizli tutulmasını da özellikle rica ettiğini ve böylece bu önemli belgenin kamuoyunca bilinmediğini yazıp anımsatmıştır. Aslında Berlin Antlaşmasının protokollerinde bu konuda bir söz yoktur. Yalnız adı geçen protokollerde, her iki eyalet hakkında antlaşmaya böyle bir maddenin konulmasını gerektiren neden ve düşünceler ve Yüce Devlet'in temsilcileri, daha doğrusu müteveffa(100) Kara Teodori Paşa tarafından onu reddedip çürütmek için harcanan yoğun çabalar yer almıştır. Bu bildiriye Avusturya temsilcilerinden almak o sırada son derece güç bir şey olduğu halde, sadece adı geçen paşanın ustalığı ve direngenliği sayesinde bu başarı elde edilmiştir. Çünkü Kont Andrassy'nin, söz konusu iki eyaletin Balkanlar'da sürekli bir ihtilâl(101) ocağı olduğu, Doğu savaşının çıkmasına neden olan ayaklanmanın çıkış yeri olduğu ve orada sürüp giden kesintisiz ihtilâl ve göçü Yüce Hükümet'in engellemeye gücünün yetmemesi yüzünden, yerini yurdunu terkeden yüz binlerce kişinin barındırılıp geçindirilmelerine Avusturya Hükümetince zorunluluk görüldüğü, bunun ise hükümetine, gücünün üstünde bir yük olduğu yolundaki açıklamaları ve buna kesinlikle son verecek bir durum ve konunun meydana getirilmesi gerekeceği yolundaki önerileri, kongrede hiç itiraza, hatta tartışmaya bile uğramaksızın bütün temsilcilerce gerçek duruma uygun görülmüş ve her iki eyalette Devletin görülen güçsüzlüğüne bakılarak, Bosna ve Hersek'in yönetiminin değiştirilmesi gerektiğine dair genel bir kanı meydana gelerek, 25. maddenin konulması böylece kararlaştırılmıştır.

(100) Müteveffa: Vefat eden kimse, ölen kimse. Bu sözcük Osmanlılar zamanında bir terim olarak, ölen gayrimüslümler için kullanılırdı. Ölen Müslümanlar için "rahmetli" demek olan "merhum", ölen gayrimüslümler için de "vefat eden" demek olan "müteveffa" denirdi.

(101) Buradaki "ihtilâl" sözcüğü, bir terim olarak kullanıldığı "hükümeti devirme hareketi" anlamında değil, "karışıklık, karmaşa, durumun düzenden çıkıp haleldar olması" demektir.

İşte, metni herkesin kolaylıkla kabul ettiği bir maddenin hüküm ve gücünü gereği gibi taklid eder biçimde o sırada Avusturyalılardan böyle bir bildiri elde etmek, o zamanki durumumuza göre pek büyük bir başarı belirtisidir. Bugün ise haklarımızı savunmada bu belge en önemli bir kanıttır. Gözler önüne serilen konulardan anlaşılacağı üzere, Bosna ve Hersek'in siyasal durumu, Berlin Antlaşmasının 25. ve Yenipazar sözleşmesinin 1. maddeleri gereğince bir mutlak işgal niteliğinde ve 25. maddenin tamamlayıcısı olan adı geçen gizli bildiri ile bu işgalin geçici ve koşullu bir işgal olduğu merkezindedir. Bu nedenle, politik durumunun geçici ve koşullu işgal olduğu, devletler hukuku açısından düşünülecek bir konu olamaz.

Güvenilir olan "Tanîn" gazetesinin bu ayın 16'sı tarihli sayısında, Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti'nin saygıdeğer üyelerinden ve adı geçen gazetenin güçlü yazarlarından Baban İsmail Hakkı Bey kardeşimizin "Tan" gazetesinden alıntı yaparak bu önemli belge hakkında yazdığı yazıda bunun değer ve önemi pek güzel olarak gözler önüne serilip açıklanmış olduğundan, adı geçen belge hakkında tarafımızdan fazla girişlere gerek kalmamıştır.

Bosna ve Hersek'in gerçek statüsü ve konumu bu olduğu halde, 30 yıldan beri adı geçen ülkede cereyan eden durumlar, Avusturya'nın, yapmış olduğu taahhütleri pek de iyi biçimde yerine getirmediğini açıkça kanıtlar. Müslüman halkın dinî ve siyasî haklarının korunması konusunda var olan taahhütlerin nasıl yerine getirildiği, bütün dünyaca bilinmektedir.

Devamı var
Süleymaniyeli Seyfullah

MOLLA SAİD-İ KÜRDÎ'NİN TİMARHANE ANILARI

Gazetemizde arasıra yazıları görülen Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî, istibdad döneminde İstanbul'a gelip, Kürdistan'ın yoksun ve muhtaç olduğu eğitim ve öğretimin oralarda yaygınlaşması olanaklarının sağlanması konusunda bir tasarı sunmasından dolayı, zavallı adam tımarhaneye atılmıştı. Eski yönetimin, erdemli ve değerli insanları mahvetmek için yapmaktan çekinmediği bu gibi zulümleri sayılamayacak kadardır ve o nedenle de nefret edilecek niteliktedir.

Cenab-ı Molla'nın tımarhanede doktoruyla meydana gelen macerasını, bazı açıklamaları ve gerçekleri içerdiği için saygıdeğer okuyucuların gözleri önüne arz ediyoruz:

Tabib Efendi!

Deliliğim hakkında senin eline bir kanıt daha vereceğim. Sorulmadan yanıt. Antika bir divanenin sözünü dinlemeyi arzu ederseniz, muayenemi yargılama biçiminde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Bir doktora tıp dersi vermek füzulilik olur; ama hastalığın teşhisine yardım edecek noktalar, hastanın görevidir. Hem de geleceğin sizi yalanlamaması için dinlemeye gerek görürseniz, şu dört noktayı göz önüne alıp inceleyiniz.

Birincisi: Ben Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Kaba olan durumlarımı Kürdistan kantarıyla tartmalı, hassas olan uygar İstanbul terazisiyle tartmamalısınız. Öyle yaparsanız, mutluluğumuzun kaynağı olan İstanbul'dan önümüze set çekmiş olursunuz.(102) Hem de Kürdlerin çoğunu tımarhaneye sevk etmek gerekecek. Çünkü Kürdistan'da en geçerli olan ahlak cesaret, onur, dine bağlılık ve gönül ile dilin birbirine uygunluğudur. Uygarlıkta "nezaket" denilen iş, onlarca dalkavukluktur.

İkincisi: Benim giysilerim gibi durumlarım ve ahlakım da insanlarınkine aykırıdır. Hak ve gerçek durumu değer ölçüsü olarak alınız. Zamanın ya da geleneğin geçerli kıldığı bazı kötü ahlakı, görenek yoluyla örnek olmuş ölçü yapmayınız. "Neme gerek, başkası düşünsün" gibi ölü çılgılığı vermeye razı olmayan bir Müslümanım. İslâmiyet yönünden manevî olarak görevli ve doğru olmakla yükümlüyüm. Din ve Devlete yararlı olan bir şeyi düşüneceğim.

Üçüncüsü: Olağan dışı ve seyrek olarak, zamanın yeteneğinin üstünde çok kimseler gelip gitmişler. İnsanlar, başlangıçlarında onlara deliliği ya da boş şeylerle uğraşmayı yükledikten sonra, sihir ya da olağan dışı olmakla yorumlamışlar. Birinci ve ikinci noktalar arasındaki çelişki, deliliğime hükmeden zatların kanıt ve savlarında bulunan çelişkiye işarettir. Zira, "yaptıklarıyla delidir; çünkü her güç soruna yanıt veriyor; böyle kanıt getiren delidir" demişler.

Dördüncüsü: Sinirli adamın, özellikle benim gibi sinirli bir kimsenin telâş edip öfkelenmesi zorunludur. Özellikle yüce bir düşünceyi yani şeriata dayalı özgürlüğü 15 yıl zihninde taşıyan bir kimse, fiilen yakın olduğu zaman yani büyük bir değişiklikle kendini tehlikede görse, nasıl telâşlanıp öfkelenmesin! Hem de benden daha divane olan, Güvenlik İşleri Bakanındır.(103) Çünkü benden daha sinirlidir. Ayrıca, bu geçici deliliğe tutulmayan, binde birdir.

(102) Bu cümlenin aslındaki sanat için bu sayıdaki 13 numaralı dipnota bakınız.

(103) "Güvenlik İşleri Bakanı", yazının aslındaki "Zabtiye Nâzırı"nın karşılığında kullanılmıştır. Osmanlılar döneminde polisle jandarma güçlerini kapsayan güvenlik güçlerinin tümüne "zabtiye" denirdi ve o güçler, "Güvenlik İşleri Bakanlığı" anlamına gelen "Zabtiye Nezareti"ne bağlıydı. O bakanlığın başındaki görevliye de "Güvenlik İşleri Bakanı" demek olan "Zabtiye Nâzırı" denirdi.

"Bütün insanlar delidir, ama delilik aşk ölçüsüne göre değişir".(104) Eğer dalkavukluk, yaltaklanmak, kedi gibi yalvarıp yakarmak, kamu yararını kişisel çıkarıya feda etmek aklın gereği olarak sayılmak gerekirse, tanık olunuz ki ben o akıldan istifamı veriyorum ve, bence bir suçsuzluk günahsızlık rütbesi olan divanelikle kıvanç duyuyorum.

Dört nokta kuşkuyu çağırılmış. Onları, bilerek, bazı gizli hikmetler için yaptım.

Birincisi: Garip görünümüm.(105) Aykırı olan bu giysilerimle, dünya amaçlarına gereksinmediğimi, kentın geleneklerine uymamakta mazur görülmemi, durum ve davranışlarımla insanlarınkine ters olduğunu, içimle dış görünümüm arasındaki ilişkilerimle doğal insanlığımla ve milliyetimin sevgisini yüceltmek içindir. Hem de, garip anlam garip bir söz içinde olmalı, ki dikkat çeksın. Hem de, yöresel sanayiye geçerlilik vermek için fiilî bir öğütte bulunuyorum. Hem de, kendimde bir yenileşme eğilimi göstererek zamanın yenileneceğine işaret ediyorum. Hem de Sultan Selim'e bîat etmiştim.(106)

İkincisi: Bilginlerle olan münazaramdır.(107) Onun nedeni şudur ki, İslâmbol'a(108) gelip gördüm ki diğer dallara oranla medreseler gelişmemiştir. Bunun da nedeni şudur ki, kitaba bakmakla, dolaylı olarak sorunları kavrayıp çıkarma yeteneği, bilim yeteneği yerine konulmuş ve münazara ve soru ile yanıt olmaması nedeniyle, öğrencilerde şevksizlik, yetkinsizlik ve tenbellik gibi bazı durumlar meydana gelmiştir. Şaşkınlığa yolaçan diğer bir şey de şudur ki, yiyecek bilgileri ya da eğlenceyle vakit geçirmeye neden olan heves bilgileri ilgi görmüş ve gerçek lezzeti içeren ve asıl amaç olan bilgiler gibi, ilâhiyat bilimleri öğrenilmez olmuş. Bunun da giderilmesi için ya yüce bir himmet ya tam bir sürekli uğraş ya da yarışmayı sağlayan soru ve yanıt gibi, zorunlu ve dıştan gelen bir özendirme gerekir. Ya da iş bölümü kuralına uygun olarak, her bir öğrenci yeteneğine göre bazı tekniklerle sürekli olarak uğraşmalı, ki uzman olsun, yüzeysel olmasın. Çünkü her bilimin bir gerçek niteliği vardır. Yatkınlığın olmaması durumunda, bazı tarafları eksik olan şekillere benzer. Bunun da çaresi, ona

(104) Aslı Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirerek çevirisini buraya aldık.

(105) Yazar Kürd kıyafetiyle İstanbul'a gittiği ve o kıyafetle orada dolaştığı için, görünümü İsanbullularca garipsenmiştir. Burada "garip görünümüm" demesinin nedeni odur.

(106) Bîat: Bir kimseyi hükümdar olarak kabul etmek. Anlaşıldığına göre yazar bu sözüyle, Kürdlerin 1514'te Osmanlı Padişahı I. Selim'le ittifak edip Osmanlı İmparatorluğuna katılmalarına işaret etmiştir. Arapça olan "bîat" sözcüğünü, Türkçe karşılığı bulunmadığı için çeviride aynen kullandık.

(107) Münazara: Bir konu üzerine karşıt görüşlerin belirlenen kurallar içinde karşılıklı olarak söylenmesi. Arapça olan sözcüğü, Türkçede karşılığı bulunmadığı için çeviride aynen kullandık.

(108) "İslâmı bol olan kent" anlamındaki bu ad, Osmanlılar döneminde bazen İstanbul için kullanılan adlardan biriydi.

elverişli olan bir tekniği esas tutmalı ve buna uygun tekniklerin her birinden birer özetleme alınmalı ve o temel tekniğin gerçek biçimini tamamlayıcı olarak almalıdır. Zira her özetleme bağımsız bir şekil oluşturmuyor, ama temel bir şekli tamamlıyor.

Ey sözümü işiten bilim öğrencileri! Eksik olan seleflerine iyi halef olmuş olan okullular gibi çalışalım, ki erdemın zirvesine ulaşmış olan seleflerimize iyi halef olalım. Ben, münazara ile fiilen iki noktadan uyararak istiyorum.

Üçüncüsü: İki görüşü fuzulîlik olarak bildirmiştim. Birincisi, şu gelişme zamanında, gerçek uygarlığı oluşturan İslâmiyet, şimdiki uygarlığa oranla gelişmemiş. Bunun da en büyük nedeni, üç büyük dalın, "hepsinin amacı bir, ama rivayet değişik"(109) onaylanan sözüne uygun olarak, medreseliler, okullular ve tekyeliler(110) arasındaki görüş ayrılıkları ve tutum değişiklikleridir. Medreseliler okulluları, maksat olmayan bazı yüzeysel şeylerin yorumlanması yüzünden, inanç zayıflığıyla suçluyorlar. Bunlar ise berikileri, yeni bilimler konusunda bilgisiz olmaları dolayısıyla eksik ve güvenilmez sayıyorlar. Medreseliler tekyelileri, ibadet olan zikri, şevk nedeni konulmuş olan bazı helâl iş ve davranışlarına cahil olan sıradan insanlar ibadet sanırlar.(111) Oysa bu sanı çürüktür. İbadet yalnız zikirdir. Davranışlar, helâl olmak koşuluyla caizdir. Sıradan insanların bu sanısı dolayısıyla, bunlara "bid'atçılar"(112) gözüyle bakıyorlar. Bunların geride kalmalarıyla ve onların aşırı gitmeleriyle, dinde var olmayan şeylere göz yumma kapısı açıldı, bazı bid'atler zikirle karıştırıldı. Bu görüş ayrılıkları ve tutum uyuşmazlığı, İslâm ahlakını sarsmış ve onu uygarlık gelişmelerinden geri bırakmıştır. Bunun da çaresi, okullarda dinî bilimlerin hakkıyla okutulması, medreselerde gereksiz kalan eski felsefenin yerine gerekli olan bazı yeni bilimlerin okunması ve tekyelerde, bilgileri deniz gibi geniş ve derin olan bilgilerin bulunmasıdır. Böyle olduğu takdirde, her üç dalın, birbiriyle ahenkli olarak gelişme yolunda ilerleyecekleri güçlü biçimde umulur.

İkinci görüş, kamu öğretmenleri olan vâzrlara aittir. Bunların nasihatlerinde kendimce bir etki duymadım. Düşündüm, kalbimin katılığından başka üç neden buldum. Birisi, şimdiki yüzyılın geçmiş zamanla karşılaştırılması, yalnız iddia edilen savı tasvir edip parlak göstermektir. Oysa geçmiş zamanda gönül temizliği ve bilgilerin ardından gidilmesi egemendi; bunlara kanıt gerekmiyordu. Şimdi herkeste, davranışları araştıran

(109) Bu, "cümlelerin maksûdu bir, amma rivayet muhtelif" dizesinin çevirisidir.

(110) "Tekyeliler"den maksat tarikatlara bağlı olanlardır.

(111) Bu sayıdaki 22 numaralı dipnota bakınız.

(112) Bid'at: İslâm dininde bulunmayan ve sonradan din adına uydurulan şey. Bu gibi şeyleri uyduran ya da kabul edip uygulayan kimselere de "bid'atçı" demek olan "ehl-i bid'at" denilmiştir. "Bid'at" sözcüğü, Türkçe karşılığı bulunmadığı için çeviride aynen kullanılmıştır.

bir eğilim meydana gelmiştir. Bunlara karşı, iddia olunan savı tasvir etmek etki yapmaz. Ancak etkilemek için savın kanıtlanması ve onların ikna edilmesi gerekir. İkinci neden, bir şeye özendirmeyle ya da bir şeyden çekinilmesini istemekle ondan daha önemli bir şey göndermekti. Örneğin "bir gece iki rekat namaz kılmak haccı tavaf etmek" ya da "kim kaybetse(113) zina etmiş gibidir" derler. Üçüncüsü, belâgatın(114) gereği olan, durumun gereğine ve zamanın dayatmalarına uygun söz söylemezler. Sanki insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar. Demek istiyorum ki, vâzın, savını kanıtlamak için hem araştırmacı bilgin, hem şeriat dengesini bozmamak için inceleyici filozof, hem de ikna edici belâgat adamı olması şarttır.

Dördüncüsü: "Zihnim perişandır" dedim. Oysa bu cümleden maksadım, hafıza gücüme unutkanlık gelmesi ile zihnimdeki sıkıntı ve tabiatımdaki ürkekliktir. Hiç bir divane "ben divaneyim" demediği için, bu söz benim deliliğime nasıl kanıt olabilir!(115) Hem de "İzhar" dan(116) sonra üç ay ders gördüğümü söylemiştim. Bu söz iki yönden kuşkuya yolaçar. Ya doğru olmayan bir sözdür, oysa bütün Kürdistan bunun doğru olduğunu bilir; ya da doğru olduğu halde, ey doktor, ya senin dediğin gibi övünme ve gurur gibi bir delilik unsurunu çağrıştırır. Buna yanıt: Bir devlet adamının sorusuna karşı doğru yanıt vermek isteğimdir. Gerçi övünmeyi gerektirmese, bilincimde kuşkunuz kalmadığı zaman düşüncemde kuşkunuz vardır sanıyorum. Onu bir muhakeme ile bu kuşku giderilebilir. Çünkü son derecede özgür yabanî Kürdlerden olan bir adam, elmas gibi millete bir sadakatla bağlı olduğu ve cevher gibi bir yüce düşüncenin sahibi olmadığı halde, nasıl bu zamanda bu kadar kendine özgü bir belirleyici alâmet taşıyan hile ve bozuk düşüncesini saklayabilir! Bence "hile, hile yapmamaktır" demek, herkesçe tercih edilir. Çünkü kimseyi sadık bulmadım. Ve duru bir sadakatı gönlünde duymuş da bir çeşit durumlarda bulunmuş.(117) "Niceleri doğru bir işi hasta anlayışla yitirir".(118) Demek bizim doktorların anlayışı hasta ve kendi raporlarıyla delidir, Güvenlik İşleri Bakanı da sinirliliği yüzünden divanedir. Ey doktor, sen iyi doktorsun; önce o zavallıları tedavi et, sonra beni.

Ey şu konuşmama bakan zatlar, eğer konuşmamda dokunacak ya da sizin zayıf midenizde hazmedilmeyecek sözler bulunursa, mazur tutunuz. Çünkü

(113) Galiba "kim namazı kaybetse, kim namazı kaçırsa" demek istiyor.

(114) Belâgat: İnsanları etkileyecek biçimde açık, güzel ve sanatsal biçimde söz söylenmesi ya da yazı yazılması. Edebiyatta bir terim olan bu Arapça sözcük, Türkçede karşılığı bulunmadığı için çeviride aynen kullanıldı.

(115) "Söylediğim o söz, deliliğime nasıl kanıt olabilir!" demek istiyor.

(116) "İzhar": Arapça dilbilgisi konusunda bir kitabın adı.

(117) Yazarın bu cümleyle neyi kastedtiği anlaşılamamaktadır.

(118) Aslı Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirerek çevirisini buraya aldık.

divanelik zamanında söylemişimdir. Çevrem o zaman tımarhanenin duvarlarıydı. Çevrenin etkisi, kabul edilen bir şeydir. Zira "divane için kalem yoktur".(119) Yabanî yani özgür, Türkçeyi iyi bimeyen bir Kürd, meramını bu kadar anlatabilir, vesselâm!

Bediüzzaman-ı Kürdî

İSTİBDAD DÖNEMİNDE TİMARHANEDEN SONRA TUTUKEVİNDEYKEN GÜVENLİK İŞLERİ BAKANI ŞEFİK PAŞA'YLA TARTIŞMAM

Güvenlik İşleri Bakanı:

– Padişah sana selâm etmiş, bin kuruş da maaş bağlamış.

Sonra da, "20-30 lira yapacak" dedi.

Yanıt olarak:

– Ben maaş dilencisi değilim; bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim, ulusum için geldim. Hem de, bana vermek istediğiniz rüşvettir, sus payıdır.

Bakan:

– Padişah'ın iradesini reddediyorsun. İrade reddedilmez.

Yanıt olarak dedim ki:

– Reddediyorum ki Padişah darılsın da beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyeyim.

Bakan:

– Sonucu çok tehlikelidir.

Yanıt olarak:

– Sonucu deniz olsa, geniş bir mezardır; idam edilsem, bir ulusun gönlünde yatacağım. Hem de, İstanbul'a geldiğim zaman yaşamımı rüşvet getirmiştım. Ne ederseniz ediniz. Bunu da ciddî söylüyorum. Ben soyumun çocuklarını(120) fiilen uyarmak isterim, ki bu da Devlete hizmet etmek içindir, maaş kapmak için değildir. Hem de, benim gibi bir adamın millete ve Devlete hizmeti nasihatladır. O da iyi etkiyle olur; o da gönüllü olarak olur; o da bir maksat gütmeksizin, o da karşılıksız, o da kişisel çıkarları terketmekle olur. Bundan dolayı, ben maaşı kabul etmekte mazurum.

(119) Aslı Farsça olan bu sözü Türkçeye çevirerek çevirisini buraya aldık.

(120) "Soyumun çocukları" deyişi yazının aslındaki "ebna-yı cinsim" deyişinin karşılığında kullanılmıştır. O sözde yer alan Arapça "cins" sözcüğü, Osmanlıcada hem bugünkü anlamda, hem de "aynı soydan gelenler, aynı soya bağlı olanlar" anlamında kullanılırdı. Yazar burada "milletim" yani "ulusum" diye sözettiği Kürd ulusu için İstanbul'a gittiğini söylediğine göre, "ebna-yı cinsim" sözüyle de aynı soydan geldiği Kürd çocuklarını kastettiği ortadadır. Bu nedenle, "soyumun çocukları", tam yerine oturan bir çeviridir.

Bakan:

– Kürdistan’da eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılması olan senin maksadın, Bakanlar Kurulunda görüşme konusudur.

Yanıt olarak:

– Acaba hangi kuralladır? Kişisel çıkarımı ulusun genel yararına tercih ediyorsunuz.

Bakan öfkeleni.

Ben dedim ki:

– Özgür yaşamışım, sınırsız özgürlüğün meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Bana öfke yarar vermez. Boşuna yoruluyorsunuz. Beni sürgüne gönderin. Fizan(121) olsun, Yemen olsun, razıyım. Siz de penbe düzlükten ve yamacılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekte düşmekle incinmekten kurtulurum.

Bakan:

– Ne demek istiyorsun?

Yanıt olarak dedim ki:

– Sigara kâğıdı kadar ince ve ”düzen” adıyla bir perdeyi, bu kadar düşünce ve duyguların kabarmasına karşı herkesin üstüne örtmüştünüz. Herkes, altında sizin baskınızla kıvıldağan ölü gibi inliyor. Ben acemîydim; altına girmedim, üstüne düştüm. Giyiniş biçimim gibi ahlakım da ağırdı. Bir kez Mabeyn’de(122) yırtıldı, Şişli’de(123) bir Ermeninin evine düştüm; orada da yırtıldı, Fatih’e(124) düştüm; orada da yırtıldı, tutukevine düştüm; orada da yırtıldı, tımarhaneye düştüm; şimdi de gözetimevine düşmüşüm. Özetçesi, siz de o kadar yamacılık yapamazsınız. Ben de incinirim. ”Yırtık yamadan daha genişledi”.(125) Hem de, Kürdistan’dayken sizi iyi bilirdim. Bu durumlar, sizin eserinizi bana iyi öğretti. Özellikle tımarhane, bu metinleri bana iyi açıkladı. Hem de bu durumlara teşekkür ederim. Çünkü kötü sanmak yerine, iyi sanıya sahiptim.

Bediüzzaman

Molla Said El-Kürdî

(121) Fizan: Bugünkü Libya’nın güneybatısında yer alan ve istibdad döneminde siyasî muhaliflerin sürgün yerlerinden biri olmakla tanınan bir bölge.

(122) Mabeyn: Osmanlılar döneminde padişah sarayı ile hükümet yetkilileri, ordu kumandanları ve halk arasında yer alıp işlev gören daire, makam, kurum. Bazen sadece ”Mabeyn”, bazen de ”Padişah Mabeyni” demek olan ”Mabeyn-i Hümayun” adıyla anılırdı. O dairedeki görevlilere de ”Mabeynci” denirdi. ”Mabeyn” sözcüğü o döneme özgü bir ad olduğu için, çeviride aynen kullanıldı.

(123) Şişli: İstanbul’da bir semt.

(124) Fatih: İstanbul’da bir semt.

(125) Aslı Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirip çevirisini buraya aldık.

POLİTİK İŞLER

AVUSTURYA GÖRÜŞMELERİ

Babıâli ile Avusturya Elçisi arasında başlatıldığı bildirilen görüşmelerin sürmesine ilişkin bir belirti görülüyor. Viyana gazetelerinin rivayetleri ise, bu görüşmelerin sürmesi için Avusturya'nın İstanbul Elçisine kesin talimat verildiği merkezinde bulunuyor. Demek ki iki hükümet arasında asıl görüşmeler hakkında henüz görüş birliği yoktur.

AVUSTURYA-RUSYA

Avusturya ile Rusya arasında Doğu bunalımı hakkında var olan görüş ayrılıklarının bağdaştırılmasını gerektirecek bir çözüm yolu bulunduğu konusunda gazetelerde bazı rivayetler yer almışsa da, bizim aldığımız haberler, bunun bir çözüm yolu olmayıp, yalnız şimdiki sorunların çözülmesi için kaçınılmaz görünen konferansın toplanmasını kolaylaştırmak için iki hükümet arasında bazı görüş alış-verişlerinin yapılmasından ibarettir. Zaten bu alanda iki hükümet arasında kesin bir uzlaşmanın gerçekleşmesi, Doğu bunalımının şimdiki durumu dolayısıyla olanaksızdır.

*

A'yan Meclisi ile Meclis tarafından Padişah'ın konuşmasına yanıt olarak düzenlenip Sadrazamlık makamı aracılığıyla Padişah'ın ayağına sunulan teşekkür arzlarının içeriğinin Avrupa siyasal çevrelerinde takdir edildiği, telgraf haberlerindedir.

ÇEŞİTLİ

TEŞEKKÜRLERİMİZ

Büyük millî bayram olan Osmanlı Meclisinin açılış töreni dolayısıyla aldığımız birçok yazılı ve telgraf kutlamalarını büyük bir övünç ve kıvanç duygusuyla okuyoruz. Soylu Osmanlı halkının hamiyetinin en iyi eseri olan bu özel himmetlere teşekkür, sahiplerini de ruhumuzun bütün samimiyetiyle takdir ederiz.

SİİRD SANCAĞI VE MUTASARRIF SÜLEYMAN FAİK BEYEFENDİ

Siird sancağının birbirini izleyen güzel icraatını sevinçli bakışlarla görüyoruz, işitiyoruz. Vaktiyle de yeteneğinden gelen eserler gösteren Sancak Mutasarrıfının yüce himmetine, iyi niyetine güveniyoruz. Siird yöresi dahi eski dönemin istibdadının bir acılı oyuncağıydı. Orası şiddetle zedelenmiş, Kürdlerin karşılıklı vuruşma ve talanlarıyla yıkık bir duruma gelmişti.

Her yerde olduğu gibi, Siird sancağında da özgürlüğün ilân edilmesinden sonra, bütün aşiret liderleriyle bireylerinin grup grup Hükümet merkezine gelerek övünç ve kutlamalarını göstermeleri, bunların herhalde suçsuzluklarıyla birlikte en güzel sevgili olan özgürlüğe ne ölçüde istekli olduklarını gösterir. Bundan dolayı sevincimizi belirtir, sözü edilen mutasarrıfın iyi hizmetinin güzel eserlerini özellikle takdir ederiz.

ÖZEL TELGRAFLAR

Diyarbakir, 4 Aralık 324(Milâdî 17 Aralık 1908):
3 Aralık 324, derneğimizin onaylanmasının kabul edilmesinden dolayı teşekkürler eder, Osmanlı Meclisinin açılış gününü de millî bir sevinç şenliğiyle kutlarız.

Diyarbakir Kürd Derneği Başkanı
Müftü Subhi

*

Bitlis, 4 Aralık 324:
Bitlis'te kuruluş işi gerçekleştirilen Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Şubesinin, Meclis'imizin bugünkü mutlu açılış gününde Vali ve vilâyet yöneticileri, bilginler ve şeyhler, önde gelen askerî amir ve subaylar ve yerel memurlar ile kent halkı hazır oldukları halde, hayırlı olması dileğiyle açılış töreninin yapıp birkaç konuşmanın yapıldığı ve din ile Devletin şan ve şerefine yücelmesini içeren dualar okunduğu arz olunur.

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Bitlis Şubesi

*

Musul, 4 Aralık 324:
Devlet ve milletin şan ve görkeminin yücelmesi maksadıyla kurulan Meclis'in toplanması dolayısıyla, bir millî bayramımız olan bu mutlu günün yüceler yücesi onuruna kutlamalarımızı arz eder, ortak kamu yararlarında başarı elde edilmesi duasını yinelerim.

Seyyidler Başkanı Hafid Esseyid Said

Musul, 3 Aralık 324:

Devlet ve milletin yücelmesi maksadıyla kurulan milletin Meclisinin toplanmasına rastlayan bu mutlu günü gördüğümüzden doğan olağanüstü sevinçlerle, kutlama görevini yerine getirmeye cesaret eder ve milletin beklediği yararlı ve iyi sonuçların gerçekleşmesi için başarı duasını anımsatırız.

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Musul Şubesi

*

Diyarbakir, 12 Aralık 324(Milâdî 25 Aralık 1908):

Diyarbakir ili içinde Beşirî aşiret liderlerinden Mirze Ağa'nın adamlarının dört yıl önce Garzan'da Pınçınar aşiretinin hayvanlarını gasetmelerinden doğan düşmanlık, Beşirî ile Siird arasında zahire eşyası taşımasının kesilmesine ve güvenliğin ortadan kalkmasına neden olmuştu. Mirze Ağa da birçok benzeri gibi Siird Mutasarrıfına yalvarışını sundu. Pınçınarlılarla 175 liraya barışarak araları bulundu ve ticaret kaynakları da açıldı. Berwarî ilçesindeki aşiret liderleriyle Hristiyanlar da getirtilerek, sözü edilen mutasarrıf tarafından aralarında sevgi belirtileri pekiştirildi. Adaletli meşrutiyet yönetimi sayesinde her gün belirmekte olan adaletin özgürlüğünden böylece de yararlanan Müslümanlar ve Hristiyanlar adına teşekkürler sunarız.

Ermeni Temsilcisi Goybun
Nakîb Ali
Siird Müftüsü Halil
Belediye Başkanı Hâmî
Keldanî Başpiskopos Vekili Papas Hürmüz
Süryanî Patrik Vekili Papas İbrahim

DİKKATE DEĞER BİR TELGRAF

Diyarbakir, 13 Aralık 324(Milâdî 26 Aralık 1908):

Milletvekili olmak sevdasında bulunanlar, seçim tüzüğü uyarınca gönderilen Sayın Milletvekilimiz Arif Efendi'ye karşı yalan sözler sarfetmekten ibaret olarak, çarşılarda esnafa bir tutanak mühürlettiriyorlar. Anayasanın açık seçik hükümleri çerçevesinde 55 bin Kürd tarafından seçilmiş olan milletvekilimiz, Kürdistan'ın yüce başlı özgürlükçülerinden, en lâyük olan ve en hakkeden olduğu halde, yasal yetkiye aykırı olarak böyle saldırılmak istenen haklarının kamunun esenliği noktası bakımından korunması istirham olunur. Ferman.(126)

(126) Ferman: İlk sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

KÜRD:(127) Yukarıdaki telgraf her yönden dikkate değer. Arif Efendi, hamiyete bağlılığı ve yeteneği ile öyle tanınmıştır ki, rekabet sevdasıyla yapılan saldırı, onun ulaştığı erdem tepesine yetişemez. Biz, adı geçenin seçilmesindeki doğruluğu hakkıyla takdir eder, kendisini ruhumuzun içtenliğiyle kutlarız.

FELSEFE KONULARI

Yazarı: Mısır'ın en büyük bilginlerinden Seyyid Reşid Rıza Efendi

Çevirmeni: Vizeli Rıza Efendi

Öğretmen Vambery'nin mektubunun aynı:

Erdemli Efendim Hazretleri,

Yüce zatınızın himmet ve gayretiyle çevrilmiş kitapçığı büyük bir dikkatle okudum. Aslında hakkınız vardır; Müslüman milletleri ve özellikle soylu Osmanlı milletini istibdadın elinden yani yok olma bataklığından kurtarmak, herkesten önce bilginlerin işidir. İslâm toplumunun düzen bağı dindir; onu dirilten dindir; onun geleceğini sağlayacak da, ancak din olabilir. İşte onun için, milletinize iyi hizmet etmişsiniz. Ve fırsat düştükçe, eserinizi Frenk(128) gazeteleriyle duyurup tanıtacağım efendim.

Milletinizin eski hizmetçisi
Vambery

DÜNYADA MÜSLÜMANLARIN DURUMU VE BİLGİNLERİN GÖREVLERİ

Işık saçan Güneş her gün ışık saçarak altın saçan ışınlarıyla, binek atı gibi olan yeryüzüne gerdanlıklar takıyor. İleri gelenlerin gözleri, yaratılışın tüm durumlarının özünü anlamak için tüm dikkatiyle bakıyor. Halkın gözlerine sunup gösterdiği gibi Güneş'in kendisinde de varlıkların gerçekliklerini görme yeteneği vardır, ki yetenek varsayılsa, bugün insanlar yeryüzü üzerinde oluşmakta olan tüm olayları o oranda tam olarak kavrayacak ve karşılayacak basamağa yakındır. İnsanlar yerküreyi doğal etkenler bakımından öylesine yönetimleri altına almışlar ki, yerküre âdeti, bir gece için bir tarafında gözlemlenen durumların öbür taraflarına kolaylıkla ulaştırılabildiği bir tek ülke niteliğini kazanmıştır. Ufuklar arasındaki uçan şimşek, Doğu'daki durumları Batı'ya ulaştırır ve Batı'daki işleri Doğu'ya dağıtır.

(127) "KÜRD"den maksat, "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"dir.

(128) Frenk: Avrupalı, Avrupa insanı. "Efrenc" de denirdi.

Ulaşım geçitleri açılışa, taşıma araçları da hizmete hazırdır. Bilim ve eğitim ürünlerinin yüce başlı ve doğal dalları eğilmekte, eller ise her yerde onları koparabilmektedir. İşte bu yerler arasındaki bağlantı ve zamanlar arasındaki yakınlaşma, diğer kabile ve topluluklarla eşitlik içinde bulunmakta ve yarışmakta olan bütün halkların üzerinden güçlüğü tümüyle kaldırır. Bu nedenle, bu bölüme mensup olan küçüklerin, yaratılışlarındaki kutlanası yüceliklere göre, az yıllar içinde, kendileri gibi büyük adam olmak için aralarında dünyaya gelip yetiştikleri güçlü büyükleri taklid edeceklerinden ümitliyiz. Ve tecrübe sahibi o büyüklerin, yüce nitelikleri gereğince, kendileri hakkında gerçekten erdem sayılacak tüm niteliklerde emsalları arasında seçkin duruma gelmelerini bekleriz.

Çünkü çalışarak elde edilen işlerde taklid ve yükselme, âdetâ doğa kanunlarındaki irsîlik ve aykırılık gibidir, ki insan, salt onlar aracılığıyla bulunduğu şeylerin iyisini korumayı alışkanlık durumuna getirebilir ve bulmadığı şeyleri icad edebilir. Onlar ikbalin iki kanadıdır, ki insan, sonu olmayan sanayi ve bilgi uzayında ancak onlarla kanat çırpıp uçar, ta ki yeteneğine uygun olan erdem basamağını elde eder.

Bu çağda bulunan insanların görülen durumlarına bir daha bakışını çevirerek ve kendileri hakkında her gün aldığı haberlere kulak vererek, mutlaka bil ki, Müslümanlardan başka halkların ve soyların tümü, daha yeni işaret ettiğimiz biçimde yaratılışın anayolunda gelişmeye doğru adımlar attılar. Sanki bu çağda Müslümanlar, insan doğasının aşağısında bulunan diğer bir doğa üzerine yaratılmış gibidirler. Oysa Müslümanlarda bu durum, diğer insan toplulukları üzerine erdem ve üstünlüklerinin gerçekleşmesinden, liderlik ve saltanatça hepsine üstünlük sağlamalarından sonra meydana gelmiştir.

Bu çağda Müslümanların gerçekten en gelişmişleri, Türkiye,(129) Mısır ve Hindistan Müslümanlarıdır.

Bununla birlikte, "bunlardan biri, kendilerine komşu olan milletlerin halk topluluklarından bir topluluğa olsun eşittir" diyebilir misin? Bir zamanlar Osmanlı Devletinin varlığının ücretlilerinden olup son zamanlarda ayrılmış olan Hristiyan halkların tümü, o devletin Müslüman olan Türk, Arap ve Kürdlerinden daha çok gelişmişlerdir. Evet, hükümet ve uygarlıkça da, bilim ve teknikçe de, sanayi ve eşya yapımınca da gelişmişlerdir. Bu yolda sözü uzatmaktan kurtulmak için, "tüm dünya işlerinde daha gelişmişlerdir" demeye hakkın vardır. Senin için asıl şaşılacak şey, bu devletin henüz egemenliği altında bulunan Hristiyanların, geçim sorunlarının tümünde Müslümanlardan daha ileri olmasıdır. Oysa Hristiyanlar, gerek nüfus ve gerekse maliye ve devlet işlerindeki çalışma bakımından Müslümanlardan daha azdırlar.

(129) İlk sayıdaki 84 numaralı dipnota bakınız.

İş bu merkezde olunca, Türkiya Müslümanları ile Osmanlı Devletine, hatta çoğunlukla içişlerine karışmakta olan Fransa, Almanya, İngiltere ve diğer Avrupa devletlerinin Hristiyanları arasında bir karşılaştırma yapınca, acaba ne diyebileceksin? Oysa bunlar 200-300 yıl Osmanlı Devletinin dehşeti karşısında tir tir titremişlerdi.

Mısır Müslümanları, tam yüzyıl Avrupa'nın durumları üzerine eğitim ve öğretim alanında sürekli olarak çalıştıktan sonra ne iş görebildiler? Gerçekten onlar filozoflardan, icatçı ve keşifçilerden, çeşitli bilim ve tekninklerden biri hakkında eser meydana getirebilecek kalem sahiplerinden yoksundurlar; belki bir üniversitenin kurulmasına bile yetmeyen himmetleri, gaflet tozunun altında gömülü kalmıştır. Hatta bu 10 milyonluk halk arasında hak ve adalet üzere hükümet işlerini yürütmeye cesaret edecek ve hasımların atacağı sitem oklarına karşı pervasız bulunacak ölçüde görüş ve önlemlerinde nitelik kazanmış 10 kişi bile yoktur. Bunların ülkelerince olan egemenlik ellerinden çıktığı gibi, her yıl topraklarını yabancıların istimlâk edip ortaklaşa işlettikleri ve her gün mallarını çektikleri için, mülkiyet haklarının bile ellerinden çıkması yakındır. Günlük gazeteleri, onların durumundan her an bolca sözettüğinden, bizim için yazıyı uzatmaya gerek yoktur. Şu halde onları Avrupa Hristiyanları ve Japonya putperestleriyle karşılaştırdığımızda, nasıl bir yargıya varmamız gerekir? Putperest, Buda, Brahma, Mecusî ve Frenk milletleri arasında yaşamakta olan şu Hindistan Müslümanları, gerek bilmiler öğreniminde ve gerekse hükümetten büyük destek gördükleri halde niye bilim ve sanatça, eğitim ve servetçe sözü edilen milletlerden daha geri kaldılar? Bunların, ne nüfusça kendilerinden çok olan Hindularla yarışacak ölçüde himmetleri yükseldi, ne de az olan Mecusîlerden geri kaldıkları için kendilerine utanç duygusu geldi. Hindistan'da çok dolaşmış olan tecrübe sahibi bir Müslüman seyyah, bana şöyle anlattı:

Ben, Mecusîleri Hindistan halklarının kategorileri arasında bilim ve işler, gelenek ve niteliklerce en gelişmiş, gerek kendileri ve gerekse birlikte yaşadıkları kimselerin tümü hakkında cömertlik ve şefkat sıfatlarıyla en fazla donatılmış olarak gördüm. Bazı kentlerde onların okulları ihtiyaçlarından fazla olup, Müslüman ve putperestlerden olan diğer halkların eğitim ve öğretimi için de okullar kurduklarını gördüm. Bunlardan olup, dinleyicilerle hınca hınç dolu bir salonda konuşma yapan bir konuşmacıyı dinlediğimde, düşüncelerinin yüceliği ve yeteneğinin olağanüstülüğü bana dehşet vermişti. Oysa Bombay'da, Mısır'ın Özbekiye meydanına benzer bir genel toplanma yerinde tüm millet ve halklardan seçkinler ile sıradan kişilerin dikkatini çeken Müslüman bir şeyhle onun beynini karşılaştırdığımda, Müslümanla Mecusî arasında pek büyük bir fark gördüm. İşittim ki o Müslüman, Hazreti Abdülkadir-i Geylanî'nin Allah katındaki manevî yerinden söz ederken şöyle diyordu: "Bir karga, Şeyh'in doğum

gününde kesilen kurbanların kemiklerinden birini kapıp gâvurların mezarlığına bırakır. Bunun üzerine, salt Şeyh'in kerameti olarak, yüce Allah, orada gömülü olanların tümünü affeder”.

Aynı şekilde yine onu, Şeyh'in yaşam öyküsünü içeren bazı kitaplarda anlatılan kerametten söz ederken dinledim. Özeti şudur: Şeyh'in bir muridi ölür. Ailesi de, müridi diriltsin diye Şeyh'e müracaat eder. Şeyh, Azrail'e yetişip müridin ruhunu geri almak üzere derhal havaya uçar. Azrail ise, "ben Allah'ın izniyle aldığım canı, tekrar Allah'ın iradesi olmadıkça geri veremem" diye vermezlik eder.

Devamı var

MECLİS'E

KÜRDLERİN TEŞEKKÜRLERİNİN SUNULMASI

Hazreti Peygamber'in zuhûrundan beri inananların biri şeker, biri kurban, iki bayramları vardır

Bu yıl üç bayramı görmekle keyiflenip sevince kavuştu bütün Osmanlılar, ki Milletvekilleri Meclisi vardır

Ey milletvekillerinin görkemli Meclisi ve ey Osmanlı hanedanının ulu danışma yeri!(130) Tüm inananlar ve kitap sahibi dinlere bağlı olanlarla gerçeği bilip kabul edenler, ve özellikle yapısıyla yiğit olan soylu Kürd halkı, size selâmlarını ve dualarını armağan ediyorlar ve yüreklerinin tüm duruluğu ve içtenliğiyle size övgü ve teşekkürlerini arz ediyorlar.

Ey saygıdeğer milletvekilleri! Siz, geçen yıkıcı depremde(131) Devletin bu köhne binasının sağlam yapısı, istibdad tufanından kalan bu eskimiş vatan gemisinin ihtisas sahibi kaptanı, milletin hastalıklı vücudunun yaşam bahşeden çeşmesi ve ümmetin görmeyen gözünün ışık saçan nurusunuz. Kuşku yok ki insanlığın düşünme yeteneğinin anlayış ve kavrayışı, mertebenizin yüceliğini keşfedip belirlemekten âcizdir ve kalemin yazışı ile sözün anlatımı da, yüce niteliğinizi açıklayıp bildirmeye yetmez. Zirasizler milletin güvendikleri ve milletin gönderilen vekillerisiniz; ve halk arasında hak ve adalet yaygısını sermekle ve Allah'ın kullarının kurtuluş ve iflâh olma çarelerini bulmak için Cenab-ı Peygamber ile Allah tarafından görevlisiniz. İslâmiyetin yücelik ve kutsallığı kadar büyük olan bu milletin emanetinin ağır bir yükü altında bulunup, o yükü istenen yere ulaştırmakla görevli ve bunca milyon nüfusun hayır ve mutluluğunun yol ve yöntemlerini hazırlayıp tamamlamakla yükümlüsünüz. İndirilen vahy

(130) "Danışma yeri", derginin aslındaki "şûra"nın karşılığında kullanılmıştır.

(131) "Geçen yıkıcı deprem"den maksat meşrutiyetten önceki istibdad rejimidir.

olan ve kuşkulandırmayan Allah'ın kitabı ile Hazreti Peygamber'in kutlu şeriatı, her iki dünyadaki mutluluğumuz için yeterli ve tam sağlayıcı olduğundan, onların yüce hükümlerini yüceltmeye çalışmalısınız. Ve Anayasa da, danışarak yönetme ve meşrutiyet yöntemimizin güvencesi ve kefilisi bulunduğundan, bu temeli pekiştirip sağlamlaştırmak için himmet edip her değerli şeyi harcamalısınız. Allah'ın ve Peygamber'in rızasını kazanmak yolunda çalıştıkça, her zaman Allah'ın başarıları size kılavuz ve Hazreti Peygamber ile diğer Peygamberlerin ruhları dost ve yardımcınız olsun. Selâm ve Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun.

5 Aralık 324(Milâdî 18 Aralık 1908)

Berzencî Seyyidlerinden
Esseyyid Ahmed Arif

MERKEZ MATBAASI

Babiâlf Caddesinde Numara 66

Mükemmel makineler ve baskı araç ve gereçlerine sahip olan matbaamızda Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Rumca, Bulgarca, Ermenice, İbranîce,(132) sözü edilen dillerin her çeşit harfleriyle ve litografyayla kartvizitler, kutlama kartları, defterler, belediye ve tüccarlara ait evrak, fatura, poliçe, büyük ve küçük tiyatro, konser ve konferans ilânları vesaire basılır.

(132) "İbranîce" sözcüğünü "Musevîce"nin karşılığında kullandık. Çünkü o dilin adı "İbranîce"dir.

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Numro 6 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

Musul'da Dicle Nehri üzerindeki cist(1)

Dersaadet – Merkez Matbaası(2)

1326

(1) Yani "Musul'da Dicle Irmağı üzerindeki köprü".

(2) Dersaadet: Mutluluk yeri; İstanbul'un bir adydı.

MERKEZ MATBAASI

Babıâli Caddesinde Numro 66

Dersaadet

Tipografi ve litografi

Matbaamızın âlât ve edevâtı son derecede ve mükemmel makineleri en son sistemde olduğundan, devair-i resmîye ve muamelât-ı ticariyeye müteallik kâffe-i elsine üzerine her nev' evrak ve defatırı tab'edebiliriz.

Müzeyyen ve elvan-ı muhtelif üzre resail, defatır, bordero, havale senedâtı, fi-i carî(3) cedvelleri, çekler, her nev' reklâmlar, sirkuler, mektub serlevhaları, izdivac ve vefat tezkereleri, ufak tefek kart adresi ve âtîde teslimi meşrut vizit kartlar.

Coğrafya haritaları, plânlar ve resimler

Her nev' i'lânât

Mükemmel mücellidhanemiz de vardır.

(3) Öyle anlaşılıyor ki buradaki "fi" sözcüğü "fiyat" sözcüğünün kısaltılmış biçimidir; ki "carî" sözcüğüyle birlikte "carî fiyatlar, yürürlükte olan fiyatlar" demektir.

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdîr
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik
*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*
Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDİR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil
*
Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açtırır
*
Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz
*
İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 6 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

MAKALE-İ MAHSUSE GİRİD MES'ELESİ

Otuz üç senelik bir şeb-i yelda-yı matem-ü esaretin makhûr-ı zalam-ı ğûl-ı vahşeti olan millet-i necîbe-i Osmaniye, fecr-i nevîn-i hürriyetle henüz sermest-i sahba-yı mübahat olmuş, bütün cihan-ı medeniyetin tebrikât-ü takdirât-ı mahsusasıyla alkışlanmış iken, Bulgaristan'ın istiklâl-i nâgihanîsi, Bosna-Hersek'in vuku'-ı ilhakı, bu ümmet-i muazzamayı en derin bir cerîha-ı hatîrât ile müteellim etmiş idi. Bunun çare-i iltiyabını daha taharrîde iken, bu def'a da Girid'in Yunanistan'a ilhakı şayiası, her ferd-i necîb-i Osmanînin hissiyât-ı mübareke ve tayyibesini uyandırmış, Yunanistan'ı protesto için bir miting akdedilmiş, herkes îcabında bu uğurda feda-yı can edeceğine Allah'a, namusuna, vicdanına kasmle te'mîn etmiştir.

(4) Li gora tarîxa Mîladî 9 Kanûna Paşîn 1909(Milâdî tarihe göre 9 Ocak 1909).

Girid, serapâ-hadsiz hisabsız-Osmanlı şüheda-yı muhteremesinin hâbgâh-ı ebediyeti, Osmanlı kahramanlıklarının cilvegâh-ı hatırâtıdır. Binaenaleyh bizce mukaddestir; onun her zerre-i hâk-i feyznâki uğrunda binlerce ahrar-ı ümmet, îsar-ı hûn-i pâk-i hamiyete her zaman âmadedir. Bu def'aki ictima'ın elvah-ı mukaddese-i ittihadı, bu babdaki azm-i kat'î-i mücahidanenin bir berat-ı vâzih-ı te'mînidir.

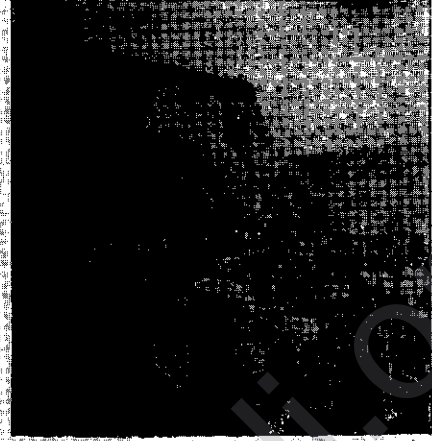
Sultanahmed meydan-ı tarihîsi, hiç bir zaman bu azamette, bu kesrette efvac-ı müttehede-i ahrara tecellîgâh-ı ictima' olmamıştır.

Cum'airtesi günü akdedilen mitinge iştirak eden yüz binlerce insanın şu hadise-i ictimaîsindeki ulviyeti, kudsiyeti, şehname-i mealî-i ittihadı, tarih-i akvam-ı medeniye ebediyyen tebcîl edecek, ervah-ı mübareke-i ecdadımız bu manzara-ı bed'âyı daima alkışlayacaktır. O gün taraf taraf okunan nutukların maanî-i ateşîni, otuz altı milyon Osmanlının tercüman-ı belîğ-i tahassüsâtıdır.

Hâk-i pâkinde binlerce şühedası uyuyan Girid'in emr-i ilhakındaki te'sîrât-ı umumiyeye, Kürd kavm-i necbî dahi şiddetle iştirak etmiş, bu unsur-ı mühim bu babda da her fedakârlığı kat'iyen göze aldırmıştır.(6) Cem'iyetimiz namına, a'za-yı cem'iyetimizden Süleymaniyeli Hüseyin Paşazade Süleyman Beyefendi tarafından o gün îrad olunan nutuk, zîrde münderecdir.

Hey'et-i ictimaiye, o dîde-i muazzama-ı haştnümûd(7) ile Meclis-i Meb'usan-ı Osmanî pîşgâhına da giderek, orada müteakabilen nutuklar okunmuş, ba'dehü Daire-i Sadaret'e azîmetle, tanzîm ettikleri protestonameyi Sadr-ı A'zam Paşa hazretlerine takdim etmiştir. Sadr-ı müşarün'ileyh, pîşgâh-ı efvac-ı millette îstade-i makam-ı tekrîm ve iltifat olduğu halde, protestonameyi tesellümden sonra şu yolda beyanâta bulunmuştur:

"Girid'in Yunan'a ilhakı mümkün değildir. Hükûmet tamamen millet ile

Girid manâzırından: Hanye(5)

(5) Yani "Girit manzaralarından: Hanya".

(6) Doğrusu "göze almıştır" olmalıdır.

(7) Doğrusu "görmek gösteren, görkemli" demek olan "haşmetnümûd" olmalıdır.

hemfaserdir.(8)Zaten Yunanistan da ilhakı kabul etmiyor. Zîra Osmanlılar ile iyi geçinmek, Yunanlıların menafı'ı iktizasındandır”.

Bu beyanât-ı te'mîniye, bizce şâyân-ı şükrandır. Düvel-i muazzama-ı medeniye, hukuk-ı milel-ü düveli pâmal-ı tezyîf etmeyecekleri gibi, Osmanlılarla dost geçinmek muktaza-yı menafı'ı siyasiyesi olan Yunan muhibbimiz dahi efkâr-ü tehyîcât-ı umumiyeye pek de atf-ı nazar-ı lâkaydî etmeyeceklerini ümid ederiz.

SURET-İ NUTUK

Devletimiz, ki kıtaât-ı selâse-i arz üzerinde kâindir, bunu bir kubbeye teşbih edecek olursak, nokta-ı muvazenesi olan kilid taşı dahi, mevki'-i mültekada bulunup Melike-i Bahr unvanına bihakkın şâyân olan Girit cezîresi olduğuna şübhe yoktur. Haiz olduğu mevki-i mühimm-i askerî ve siyâsî îcabınca, bu cezîrenin yed-i kabze-i Osmaniyana geçmesine vaktiyle devletimizin dûr'endîşan-ı ricali fevkalgaye ehemmiyet vererek sarf-ı mesâif etmişler ve Venedik Cumhuriyeti yedinde bulunan cezîre-i mezkûrenin feth-ü zabtı için tam yigirmi beş sene lâyenkatı 'enva'-ı meşâkk-ü mehaliki göze aldırarak(9) ve milyonlarca para ve yüz binlerce insan bu uğurda telef ederek, nihayet nail-i muzafferiyet olmuşlardır.

Cezîrenin hiç bir kabze-i hâki yoktur ki bir şehidimizin hûnü ile âlûde olmasın. Anatoli ve Kürdistan ve Arabistan ve Rumeli'de bir ev yoktur ki keza Girit'in te'yîd-i rabitası için bir kurban göndermemiş bulunsun.

Girit cezîresine en baîd olmak i'tibarıyla en az musab olan biz Kürdler bile o uğurda telef olmuş olan canlarımızın bir istatistikini tanzîm edecek olursak, yekûn-ı adedi herhalde bugün cezîrede sakin ahalînin ad'af-ı mudaafına bâliğ olur. Bunun için ebna-yı vatanımızdan ve dindaşlarımızdan olan ve enva'-ı masaib-ü felâkete dûçar olmuş bulunan zavallı Girdli kardaşlarımızın hali, bugün Kürdlere öyle te'sîr etmiştir ki, anların ve vatanlarının dûçar olduğu hale ağlamayan, istikballerini düşünmeyen, vatanın bir cüz'-i gayr-i müfarıkı olan Girit'in devletimizle beka-yı irtibatı uğrunda feda-yı canı cana minnet bilmeyen bir Kürdün -Kürdistan'ın en hücre ve sengistan bir yerinde bile- vücudu tasavvur olunmamalıdır.

Girit daha evvel yine bizim idi. Arablar tarafından fetholunmuş, Benîağleb ve Kuleybe devletleri tarafından asırlarca idare olunup, bir gülistan-ı behîşt'âsâ i'mar edilmiş idi. O zamanda dahi saye-i İslâmiyette Girdli Hristiyan vatandaşlarımız imtiyazât-ı mezhebiyelerini, din ve lisanlarını muhafaza etmiş oldukları halde, ba'dehü galebelerinde, ehl-i İslâm vatandaşları hakkında reva görmüş oldukları mezalim-i azîme ve fazayih-ı

(8) Doğrusu "aynı görüştedir" demek olan "hemfikirdir" olmalıdır.

(9) Doğrusu "göze alarak" olmalıdır.

şedîdenin yâdı bile, bugün insanı dilhûn edecek derecede dehşetnâk olduğuna Avrupa tarihleri şahiddir.

Binaenaleyh, muttasıf oldukları hissiyât-ı şefkatkârî ve insaniyetşiarî iktizasınca Avrupa düvel-i fahîmesinin, kurûn-ı vustâda cereyan eden bu gibi fecayı'-ı elîmenin tekerrürüne müsaade etmeyecekleri ve yedlerine mevdû' bir emaneti hüsn-ı muhafazaya, ve biddefeât riayetini te'mîn-ü taahhüd eyledikleri hukuk-ı hükümrânî-i Devlet-i Osmaniye'yi her gûna halelden vikayeye i'tina buyuracakları emrindeki ümidimiz pek kavî olmakla beraber, Huda nekerde, hukuk-ı düvel ve hukuk-ı milîl kavaidi pâmal edilerek, deveran eden şayiâtın te'yîdi halinde de biz Kürdler, ecdadımız gibi Girid'in burc ve barûları altında üstühanlarımızdan tepeler teşkil etmedikçe cezîrenin bir taşını bile a'dadiye(10) teslime rıza göstermeyeceğimizi, huzurunuzda kavmimiz namına arz-ü te'mîn ve Giridli vatandaşlarımızın hissiyât-ü temenniyâtına tamamen iştirak etmiş olduğumuzu beyan-ü i'lân eyleriz. Yaşasın ittihad-ı millî, yaşasın Girid!

ŞÜÛNÂT

Teessüf-i azîm

Sülâle-i tahire-i Nebeviye'den ve Batha'nın hıttâ-ı Irakiyeye emanet ettiği müntesibîn-i silsile-i ehl-i Kerbelâ'dan meşhur Şeyh Ahmed Kake Efendi hafîdi Seyyid Said Efendi, kim bilir ne gibi bir eser-i hata olarak, bu def'a Musul'da kurban-ı tîğ-i kader olmuştur. Şeyh Said Efendi, bizatihi şikâyâtı mucib ahvaldan müberra bir zat idi. Bunu kavî bir emniyetle iddia edebiliriz.

Cem'iyetimizin Reisi Seyyid Abdülkadir Efendi hazretlerinin merhum müşarün'ileyhe müteallik müdafaât-ı hakperestanesini ta'lîl edebilecek hiç bir kuvvet tasavvur edemeyiz. Ancak son zamanlarda oraca, Hükûmetin hakikî zu'fundan, sû'-i idaresinden dolayı, şamaran taallukat ve akrabasının, hatta biraderinin, oğlunun ef'al ve harekâtını şâyân-ı muahaze görür ve bu hususta teslim-i hak ve hakikat ederiz.

Yedi yüz seneden ziyade olan hicretlerinden ve Berzence'de tevattunlarından beri sülâlelerinden birçok aktab-ü evliya yetişmiş olduğu, ca-yı inkâr değildir. Binaenaleyh nesl-i ahîr-i Seyyidüşşüheda'nın te'sîr-i muhît ve zaman ile hareketlerinde görülen seyyiât, "ettahûnu lî"(11) derece-i kabulünü aşmış olsa bile, mucib-i katilleri olamaz.

Gazetelerin i'lân-ı vefatından sonra neşr-i şekliyât etmelerinde biz bir siyaset-i ma'kule tasavvur edemiyoruz. Yalnız "Yeni Gazete" refîk-i

(10) Doğrusu "düşmanlara" demek olan "a'daya" olmalıdır.

(11) Arapça olan bu söz, "değirmen benimdir" demektir.

muhteremimizin âdab-ı İslâmiye namına minnetdarız. Hükûmetin tedabîri derece-i kifayededir. İnşallah te'mîn-i heyecan olunur. Fakat Musul vatandaşlarımıza da bir lisan-ı ma'nevî ile deriz ki:

Sehl kârî nist hûni ali Ahmed rîhten
Hâki gam ber farkı ferzendî Muhammed rîhten(12)

MUSAHABE NUTK-I SABIKIN NETİCESİ

Benim dört köşeli bir fikir ve müddeam var.

Birincisi: Avrupa'dan mehasin-i medeniyetin iktibasına muhtacız. Halbuki medeniyetin mehasiniyle beraber mesavîsi de terakkî ve en garib ve aldatıcı bir surete girmiş. Bu seyyiâtın en fenası ve medeniyetin muharribi ve bar-ı giranı, sefahet ve havaic-i gayr-i zarûride(13) israfât ve maîşetteki müdhiş müsavatsızlıktır. Binaenaleyh, mehasinle beraber seyyiât da medeniyetimiz içine sokulmamak için, bize öyle bir kanun-ı hâkim ve mümeyyiz lâzım ki, hevâ ve hevâse galebe etsin. Zîra bizde çocukluk tabiatı var.

İkincisi: Nasıl ki Kürdlerin asabiyetlerinden, bir hâkim reis Avrupa'ya müdahane için Frenk libası giyse, Kürdler o hâkime itaate bedel ihanet edeceklerdir, şayed tanısalar ki Kürddür, libas-ı millîsini tebdil ettiği için milletine hakaret etmiş derler; bunun gibi bu zaman-ı meşrutiyetteki hâkim, şahs-i mütehakkim değil, belki kanun-ı mümeyyizdir. Bu kanunu, libas-ı millî ile göstermek lâzımdır. Yoksa asabiyet-i ma'neviye karşıya çıkacaktır.

Üçüncüsü: Anâsır-ı gayr-i Müslimenin adalet ve müsavat ve hürriyetin devamına itmi'nanları tam olamaz. Meğer bu müsavat ve adalet metîn bir nokta-ı istinada rabt edile. O da, lâyetegayyer ve vicdanın hâkimi nokta-ı diyanet ve şeriattır. Demek bu adaletin muktaza-yı diyanet olduğunu göstersek tamamen mutmeîn olacaklar, hiç ürkmeyecekler, lâubalîlerin zannı gibi. Zîra ittifak hüdudadır, hevâda değil; olsa da muvakkattır. Zîra hevâ akrebin yuvası gibi ağraz ve enaniyetin menşe-i intişarıdır.

Dördüncüsü: Hadîdülmezac bir âlimin hiddetinden neş'et eden seyyiâtı, illet-i tardiyeye(14) binaen, ilmi de lekedar edebilir. Meğer bir salih âlim

(12) Farsça olan bu iki dizenin Türkçe çevirisi şöyledir:

Kolay iş değildir Ahmed'in ailesinin kanını dökmek
ve gam toprağını Muhammed'in çocuğunun başına dökmek.

İlk dizedeki Ahmed de Peygamber'in adlarındandır.

(13) "İhtiyaçlar, gerekli şeyler" demek olan "havaic" dişil olduğundan, sıfatının da dişil olarak "zarûriye" olması gerekir.

(14) Doğrusu "izleme nedeni" demek olan "illet-i ittîradiye" olmalıdır.

gösterilse ve o seyyiâtın menşei hiddet olduğu isbat olursa. Binaenaleyh, istibdadın ve zaman-ı mâzînin seyyiâtı din ve şeriatı lekedar etmemek için, meşrutiyeti şeriat libasıyla göstermek ve tatbik etmek zarûrîdir.

Hulefâ'-ı raşidînin ve Ömer bin Abdülaziz'in zamanlarını taklid edebiliriz. Eğer denilse ki onlardaki safvet ve ahlak-ı hasene bizde yoktur ki taklid mümkün ola, ben derim meyl-i terakkînin ikazıyla bizdeki tenebbüh-i efkâr ve telâhuk-ı efkârdan hâsıl olan tekemmül-i mebadî ve ihata-ı medeniyet, bu safvet ve ahlakın yerini tutar; düvel-i ecnebiyenin adaleti bu cevabı isbat eder.

Medeniyet-i İslâmiyenin medeniyet-i hazıradan farkı, yalnız menahî ve rezail ve esaret-i nefsdan men'dir. Hem de, kamet-i merdane-i isti'dad-ı millîmize, kadınların libası gibi süslü sefahet ve hevesât yakışmıyor. Zîra bir erkek, bir kadının kametinden istihsan ettiği libası giyse rezil olur; ve bilakis.

Elhâsıl, çürük olan mesavî-i medeniyeti hudud-ı hürriyet ve medeniyetimize girmekten seyf-i şeriat ile yasağ edeceğiz; tâ ki medeniyetimiz bu âbihayat-ı şeriat ile gençliğini ebedileştirsün. Eğer medeniyet-i İslâmiye bir cism-i nâmî olsa, şeriat deveran-ı demi ve diyanet de hararet-i gazîresi olacaktır. Hem de şeriat-ı garra kelâm-ı ezelden geldiğinden, ebede gidecektir.

Ma'rûf umum enbiyanın memalik-i Osmaniye'den zuhûru, kadar-i ilâhînin bir işaret ve remzidir, ki bu insanların makine-i tekemmülâtlarının buharı, diyanettir; ve bu Asya ve Rumeli çiçekleri ziya-yı diyanetle neşv-ü nema bulacaktır. Binaenaleyh her bir mü'min, i'lâ-yı kelimetullahı mükelleftir; ve bu zamanda en büyük sebebi maddeten terakkî etmektir ve a'da-yı terakkîye karşı herkes cihada mükelleftir ve en büyük düşman gayr-i mahsûs ve dahilî düşmandır. O da üç büyük müdhîş düşmandır. Birincisi fakr, ikincisi cehl, üçüncüsü ihtilâftır. Bu üç düşmana cihad etmek(15) dinen mükellefiz. Üç elmas kılıcı elde etmek lâzımdır. Birincisi mahabbet-i millî,(16) ikincisi ittihad, üçüncüsü maariftir. Cihad-ı haricîyeyi İslâmiyetin hakayık-ı ulviyesinin berahîn-i katıasının elmas kılıçlarına havale edeceğiz. Bu zamanın cihadı mahabbet ve tahbîbledir, tahvîfle değildir.

"Ve lâ tecessesû"(17) nass-ı celîlin muhalefetiyle hafîye havfiyle kimse hakkıyla iktidarını sarf edemezdi. Ve ayetin nısf-ı ahîri "ve lâ yağteb ba'dukum ba'dan"(18) gazeteler muhalefet ederek eski hafiyeler gibi herkesin fikrine bir ıztırab ve tereddüd ilka etmiştir. Ama vâesefâ, ifrata müstaid olanlar tefrîta da kabil oluyor.

(15) Doğrusu "etmekle" olmalıdır.

(16) "Sevgi" demek olan "Mahabbet" sözcüğü dişil olduğundan, sıfatının da "milliye" biçiminde dişil olması gerekir.

(17) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır ve "casusluk yapmayınız" demektir.

(18) Yani "bazılarınız bazılarınızın ardından konuşmasınlar".

Ey ulema, size hitabediyorum. Şöyle ki: Her zamanda ulemalar ümera-yı müstebiddeye takliden her bir âlim kendi fikrini herkese kabul ettirmekle bir nev' istibdad gibi yapıyordu. Şimdi meşrutiyettir; hâkim şahs-ı mütehakkim değil, belki meşveretin ruhu olan efkâr-ı âmmedir. Siz de ilimde bir nev'-i meşrutiyeti ta'kîb ediniz. Zîra istibdad hâsılât-ı terakkîyi istihlâk ile insanları mâzî tarafına döndürüyor. İstibdad istikbale istidbar ediyor. Katre katre su müteferrik kalsa kuruyor, tecemmu' etse bir havz-ı abihayat oluyor. Bunu da ilâveten söylüyorum ki, sarf-ı ma'neviyât atlamağa benzer; teavün-i kuvvet te'sîrsizdir. Bin ve bir, ikisi bir; ama ma'neviyâtın mebâdîsi maddiyâttan olduğundan, büyük taşı kaldırmağa benzer; teavün ve tedavül-i efkâra muhtacdır. Böyle makamlarda "liküllü hükümün, leyse liküllin"(19) denilir. Avrupa bu sırra ve sırr-ı taksîm-i a'mal esasına binaen o harikul'âde terakkiyâtı ve maarifi te'sîs eylemişler.(20)

Hem de efkâr-ı âmmenin(21) meşverette feveran etse, hâr-ü hâşâk makamında olan bazı akaid-i bâtıla ve fırak-ı dâllanın bid'atleri ki umum ehl-i İslâmı dağdar-ı teessüf etmiş ve daha çok seyyiâtın sahiblerinin taassub veya dikkatsizlikle hâsıl olan cehl-i mürekkebin münşî-i galatlarının beyanıyla izale ederek, safî ve berrak hakayık-ı İslâmiyeyi bütün efkâr-ü kulûba icra ve isale edecektir. Vesselâmü alâ menittebealhüda.(22)

Nutk-ı sabıktaki "ihtiyarlığına bağışlamak" hatadır; savabı ihtiyarsızlığına bağışlamaktır.

Molla Said-i Kürdî

İLMİYYE İFADE-İ MERAM

Şimdiki Şark'ta medeniyetin müessisi ve bize bir ders-i ibret vermiş olan Japonların medeniyet-i cismaniyelerine hayat vermek için, taharrî-i din ederek bazı sualler sormuşlar idi ve ben de kendim gibi bir cevap vermiş idim. Ben bu cevabın kuvvetini tecrübe için, ki bu, mâzî ve istikbal ortasında açılan büyük seyilli dere ve uçurum üzerinden atlayacak mı, yoksa sair zaîf ve kuvvetsiz ve hakikatsiz ve ihtiyarlanmış olan âdât-ü efkâr gibi mâzî tarafında mı kalacak? Bilmek için bu cevabı şimdiki efkâr-ı umumiyeye pîşkeş ve hediye ediyorum. Ve rağbet-i umumiyeyi celb ile bizim gibi nevresîdenin sa'yına neşat vermek için bir hizmet niyetindeyim. Şu bintülfıkr ve zade-i tabiat ve semere-i fuad, şimdiki daire-i vâsia-ı hürriyetle mütenasib

(19) Arapça olan bu sözün çevirisi şöyledir: "Hüküm tümündür, her birinin değildir".

(20) Avrupa tekil olduğundan bu fiil de tekil olarak "eylemiş" ya da "eylemiştir" olmalıdır.

(21) Doğrusu "âmm" olmalıdır.

(22) Arapça olan bu söz, "selâm, doğru yola uyan kimsenin üzerine olsun" demektir.

geniş ve haşmetli efkâr-ı umumiyenin rağbetine yakışacak üslûb cihetiyle bir şey değil ise de, lâkin dört cihetiyle antika olduğundan ve antikalık guluvv-ı kıymetin yerini tutmakla, i'tibar-ı umumiyenin rağbetine istihkakı ümid ediyorum.

Birinci antikalık ciheti, dağ meyvesidir. Zîra Kürdistan dağlarında şu zamanda sudûr eden sözler, kurûn-ı ûlâ sözlerini andırıyor; gûya biz kurûn-ı ûlâdan bir tarafa hareket etmemişiz. Çünkü hürriyet-i mutlakalarımızı(23) şimdiye kadar olan medeniyet-i zelîlâne ve nâmeşru' ve sefîhaneye feda etmek(24) revâ görmedik.

İkincisi tabîliktir yani benim tabiatıma muvafıktır. Zîra benim gibi bir bedûnun(25) fikri fıtrat-ı asliyeye daha yakın olduğundan, muhakemesi de tabîî ve hadîsül'ahddır. Sun'î ne kadar mükemmel olursa, tabîî yerini tutmaz. Hem de kelâm tabîî olduğundan, mütekellimin mizac-ı hissiyâtını andırır; ve okunduğu vakit, ma'deni benim gibi bir Kürd olduğu nazar-ı hayale karşı tecessüm ettirir; ve zihinde ma'neviyâtın resmini doğru nakşeder.

Üçüncüsü üslûb-ı garibidir, ki sür'at ve kesret ve ülfet ile, sathîlan(26) ezhanı dikkate imale eder. Zîra garib olan ahlak ve hissiyâtımla mütenasib olan elbisem? Meanîler dahi istihsan ederek, elbisem gibi bir üslûb-ı beyanı giydirmek(27) benden istediler. Ben de hatırlarını kırmadım. Ama alaturka terziliği iyi bilmiyorum.

Dördüncüsü bu cevap gencdir, ihtiyardır, bedevîdir, medenîdir, hürri-ı mutlaktır, hürri-ı mukayyedir, yaşı dahi hürriyetten iki mah daha yaşlıdır. Gûya altı ay zarfında elli sene, belki daha çok tayy-ı zaman ederek yaşamış. Zîra vilâdeti vaktinde "Tercüman-ı Efkar" olan gazeteyi şimdi bir gazete ile muvazene olsa, mâbeynlerinden asırlar geçmiş zannolunacak. Hem de bedavetteki hürriyet-i mutlakanın ve medeniyetteki hürriyet-i mahdûdenin izdivacından tevellüd etmiş; gûya dîk-i arş-ı ma'rifetsani'dan tarîk-i ilham ile sadasını işitmiş bir dîküssabah gibi bu inkılab-ı azîmin sabah-ı infilâkına ezhan-ı nâimeyi sıyahıyla îkaz ediyordu. Bu cevabın mebde-ü meadı yani mevzu-ü gayetin celâleti, vesailin ehemmiyeti, sair kusurları setredeceğini ümid ediyorum.

Bintülfikrin cihazı, üslûb-ı garibdir; ve mehr-i muaceli de vakittir. Ve hem de birinci tecrübe, birinci inşa, birinci te'lîf olduğundan, noksanı ve ahlakı tabîîdir. Hem de uzun cümlelerle söylemişim, tâ ki hakikatin sureti parçalanmasın. Ve hakikatin etrafında daire çekmekle mahsûr bırakmadır.

(23) Doğrusu "sınırsız özgürlüğümüzü" demek olan "hürriyet-i mutlakamızı" olmalıdır.

(24) Doğrusu "feda etmeği" olmalıdır.

(25) Doğrusu "yabanînin" demek olan "bedevînin" olmalıdır.

(26) Doğrusu "yüzeysel olan" anlamındaki "sathî olan" ya da "sathî bulunan" olmalıdır.

(27) Doğrusu "giydirmeye" olmalıdır.

Eğer tutmadım, elinize vermedim, siz dikkatle tutunuz. Zaman-ı sâlifde suara divanlarından hüsnünü, birçok ulema dîbace-i te'liflerinden "hulafa-yı raşidînin mesleğinden olmayan" bir şahs-ı hâkime mehasın-ı milleti gasben ana vermek ve andan neş'et ettiği gibi itraî medhle istibdada kuvvet vermişlerdi. Ve mesavî-i istibdadı dahi nâkabil-i def' gördüklerinden, zaman ve feleği hedef ederek şikâyât ve i'tirazâtın okları(28) daima ma'nası te'sîriyle ma'lûm ve lafzı mechûl olan istibdada atarlardı.

Meşrutiyet-i şer'îye altında olan adalet-i mahz, ancak Eflatun ilâhının mehasın-ı hakikiye-i medeniyetin misal-ı müşahhası göstermek istediği medine-i fazılasında ihtimal verebilirlerdi. Ben isem, o def'i muhal gördükleri istibdadı yıkmakla muhal-ı âdî gördükleri medine-i fazılanın esasını atmakla meşgul olan bir ehl-i asrın efradı(29) olduğumdan, o âdete muhalefet ettim.

Birinci sual maalcebab icmalen müddea gibi vaz'ediyorum. Sonraki tafsîlât o müddeayı müntic kazayâ-yı kıyasuha maaha gibidir. Şöyle ki: Demişler vücud-ı Sanî'a delil-i vâzih nedir? Cevab: Delil-i nuranî ve hayat-ı ateşin ve âlemin aynı olan Muhammed(a) ve kalb-i hidayetin lisanı ki Muhammed(a)in lisanıdır. "Ellezî nazaruhunnekadu, edakku min en yüdellese aleyh; ve meslekuhulhakku, ağna min en yüdellesse alennas"(30) mealı, nurefşan nazarına karşı hayal, hakikati setredemez. Hak olan mesleği tesvîlâta, tedlîsâta muhtac değildir. Bu kelâm, iki fırka-ı dâllanın reddine işarettir. Şimdi bed'edeceğim cevaba.

Mâba'dı var

Said-i Kürdî

MAKALE-İ MAHSUSE

KÜRDLER VE ŞECAAT-I AKVAM

—Mâba'd—

Fikri, kalbi metîn bir askerın vukuât-ı âdiye karşısında kılıcına dayanıp da bir tavr-ı dilîrane ile ahz-ı mevki' edip, pîş-i lâkaydîsinde cereyan-ı ahvalı gözden geçirdiği gibi, ahlak-ı ibtidaiyesine, terbiye-i fitriyesine, metanetine güvenen bir milletin efradı da, bir gün Garb'dan Şark'a şu'belenip gelen müteaffın fesad-ı ahlaka hiç de iltifat edemez! Bunun içindir ki zamanımızda aşiretler, bâdiyenîşinler, kadîm ve fitrî hasletleriyle, büyük şehirlerden

(28) Doğrusu "oklarını" olmalıdır.

(29) Doğrusu "çağın insanların bir bireyi" demek olan "ehl-i asrın bir ferdi" olmalıdır.

(30) Arapça olan bu sözün anlamı şöyledir: "Bakışı gerçekte sahteyi ayırt edecek olan kişi, kandırılmayacak kadar keskin bakışlıdır; ve tuttuğu yol hak olan kişi, insanları kandırmak ihtiyacında değildir".

akıp gelen birçok i'tiyadâta, lâyuadd ahlak-ı müktesebeye, hercaî mizaclığa ehemmiyet veremezler! İlm-i ahval-ı ruh bu noktayı iki menba-ı zelâl-ı şarî'dan alarak, birine:

1- Şeriatın dünya için beşere lâzım olan aksamını ibraz ederek ahlakın, metanetin, cesaretin muhît-i nâmütenahîsine bir fasıla-ı hudud çizmek ister, ki ahlak ve şecaat da zamana, mekâna nisbetle bu hudud dahiline giriyor.

Diğeri, 2- Kısmen ilcaât-ı zamanla o birinci muhît-i meşruiyetin etrafında toplanan bin ahlak ve âdât-ı müktesebe, dahil-i muhît olanların taklidine Garb'ın, ahlak-ı Garb'ın kabulüne çalışmalarıyla vücud buluyor; ki bunun da bir kısım-ı mühimmini tav'an ev kerhen kabul edebiliriz. Fakat bir şart ile ki şer'in, ahkâm-ı şer'in bünyan-ı marsûsunda rahne açmasın, her dürlü ahlak-ı Garbiye ana nazaran dimağımıza yerleştirilmek için sa'y edilmesin. Hulasa, ahlak ve âdât-ı milliyemizin bozulmasına sebebiyet vermesin.

İşte, vesaik-i tarihiyenin delâletiyle bugün nazarlarımızdan mestur kalamayan Kürdlerin ahlakı, bu esas-ı millî, bu kanun-ı şer' ile tekemmül etmiş. Zaman olmuş ki bu ahlak ve şecaat-ı millîye ile mefrût olanlar,(31) bir sürü müfsidin, bir gürûh garazkârın, bir şirzime bedkârın iğvasıyla, i'zamıyla yine o ahlak-ı kat'î yüzünden ezilmiş, kırılmış, urulmuş, toplara, kılıçlara, kurşunlara karşı durmuşlardır. Fakat şecaat ve kudretle mümtezic bulunan ahlak ve i'tiyadlarını değiştirmemiş ve hiç bir kuvvet dahi değiştirmemiştir. Bir gün(32) yine evvelki vaz'iyet ve şecatlarıyla bakıy kalan Kürdlerin en büyük noksanı, en azîm hatası ma'rifetsizlik, maarifsizliktir. Bunun ahlak-ı aslî ve hilkat üzerine sû-i te'sîri olmamakla beraber, maîşet ve refah-ı beşer üzerine faidesi büyük ve hem pek büyüktür.

Milletler, daima, murahallık oldukları meziyet-i fitriyenin ilim ve hüner ma'rifetiyle edeceği imtizacdan sonra buldukları daire-i medeniyette büyük büyük mevki'ler, şanlı şanlı dereceler kazanır; mâzîleri ne kadar zulmet-i cehl içinde geçti ise, müstakbelleri de anın aksî müstevîsinde bir paye-i bülend ihraz eder. Bu bir emr-i ulvînin, bu bir kanun-ı ilâhînin imtiyaz-ı marsûsu ile, pençeleşmiş beşeriyetin marbut ve mecbur bulunduğu "sa'y-ı insanî" ile teklif kılınmıştır. Bazı dalalette, dalalet-i fikriyenin îka' ettiği hasarât-ı diniyede kalanların akîdesine göre terakkî, tealî, mümeyyizât-ı dimağiye, daima Avrupa'nın mebdei inkâr edilen mechul-ı hakikat efkârına, eser-i ebed'âbâdına hamlolunuyor. Bu bir kanaat-ı dâlladır. Bunda hikmet-i fikr-i beşer, izzet ve cidal kâmilin inkâr ediliyor; ve hatta ekserî umûrdaki cüzv-i tevfiq-i Huda, âmâl-ı hodpesendaneye kurban ediliyor.

(31) Doğrusu "nitelenenler" demek olan "mevsûf olanlar" olmalıdır.

(32) Doğrusu "Bugün" olmalıdır.

İşte bu nokta-ı mühimden(33) i'tikad tefrîk edilir. İnsanlığın, izzet-i nefsin, hilkat-ı âlemin,(34) hulâsa bütün meziyeti garb fikrinde arayan müstebidlerin âmâl-ı bâtilaları meydana çıkar. Bununçundur ki, hakayık fitratına anı bir kisve-i sanîaya kadar vardırıanların fikirleriyle, her fikr-i terakkîde asıl ahlaka müteradifen ilerileyenin her iklimde karşılaşılıyorlar.(35)

Biz Kürdler, bugün o kadar gavamızât-ı dâllanın fikren ve fiilen zebûnu olmadığımız için, o şaibe-i dûr'endîşaneden baîdiz. Bu aramızdaki ib'ad fikren değil, hilkatendir. Bugün Müslüman doğmuş, dağların, sahraların, daha doğru, ahkâm-ı fesadiyenin telvîs edemediği vâdîlerin mütemekkinleri bulunduğumuz için, ahlakımızı bozmamış, oldukça asûde yaşamak için silâh ile doğar, silâh ile yürür, silâh ile ölürüz. Bunlar bizim ahlak-ı asliyemizdir.

Millet-i müsellâha olmak, bizi insanlıktan çıkaramaz. Şecaatla ma'rûf olmak, sıyt-ı nam almak, bizi, bir gürûh âmâl-ı Frenkâne besleyenlerin iftirası gibi vahşetle mahkûm edemez. Ve habbîn olanlarca hiç bir suretle itmemiştir.(36) Kürdler zamana nisbetle cahildir. Fakat mekâna ve vaz'iyet-i hale nisbetle vahşî değil, merd, cesur, ebkâr-ı efkâr ile muttasıftır. Din ve ahlakı istinadgâh ittihaz ettikleri ve ma'rifet-i maarife de başladıkları için, istikbalde bu mülk-i milletin,(37) bu Osmanlılığın en büyük ve en mühim hizmetlerini kimseye vermeyecekler, medeniyet-i Garbiye yerine medeniyet-i İslâmiye ve Şarkiye ihya edebilecekler.

Mâba'dı var

Malatyalı Bedri

(33) "Nokta" sözcüğü dişil olduğundan, sıfatı da "muhimme" olarak dişil olmalıdır.

(34) Doğrusu "insanlığı, izzet-i nefsi, hilkat-ı âlemi" olmalıdır.

(35) Bu cümlede bir eksiklik ve yanlışlık görülüyor. Galiba doğrusu şöyledir: "Bununçundur ki, hakayık fitratına karşı çıkıp, onu bir kisve-i sanîaya kadar vardırıanların fikirleriyle, her fikr-i terakkîde asıl ahlaka müteradifen ilerileyenlerin fikirleri her iklimde karşılaşılıyorlar". Bunun Türkçe çevirisi de şöyledir: "Bunun içindir ki, gerçeklerin doğasına karşı çıkıp, onu bir yapay perdeye kadar vardırıanların görüşleriyle, her gelişme düşüncesinde asıl ahlakla eşanamlı olarak ilerleyenlerin görüşleri her yerde karşılaşılıyor".

(36) Doğrusu "itilmemiştir" olmalıdır.

(37) Doğrusu "bu toprağın ve milletin" demek olan "mülk-ü milletin" olmalıdır.

ŞÜÛN-I MEDENİYYE

KÛTÛBHANELER

Bir memleketin derece-i terakkî ve tekemmülü, bir milletin seviye-i irfanı, kuvvet ve nüfuzu maarifiyle, maarifin esasını teşkil eden terbiye-i fikriye ve ictimaiyesiyle mütenasibdir. Bugün satvet ve azametle cihanı bazîçe-i siyaseti tanıyan İngilizler, metanet-i fikriye ve sebat-ı azimleriyle bize vâzih bir misal teşkil ediyorlar. Bu sebebledir ki İngilizler, bugünkü mevki-i muallâ-yı azameti kazandılar. Bu mevkie lâyük olduklarını isbat ettiler ve her zaman da ediyorlar.

Biz âlem-i hayatta, hayat-ı medeniye ve ictimaiyede fitratımıza, isti'âd-ı fevkal'âdemize rağmen pek geride kaldık. Komşularımız bulunan mîlel-i mütemeddine derecesine irtika, eski mevki'-i düvelîmizi iktisab için şehrah-ı terakkî ve tekemmülde serî' ve mütevalî hatvelerle yürüelim, yürüelim de eski mühîb-i muazzam Osmanlıların çalışkan, fedakâr oğulları olduğumuzu anların ervahına gösterelim.

Terakkî ve tealî ederek lâyük olduğumuz mertebeyi ihraz etmek için evvelâ mekteblerimizin, bilhassa mekâtib-i ibtidaiye ve tâliyemizin sür'at-i ıslah ve istikmalini te'mîn edelim; ağûş-ı feyzine atılarak terbiyemizin, ahlakımızın esasını, hayat-ı fikriye ve ictimaiyemizin temelini, çatısını kurduğumuz o darül'irfanların ıslah ve ikmaline cehd-ü gayret gösterelim; ondan sonra mekâtib-i âliyenin ıslahı(38) çare düşünelim. Zîra metîn temeller üzerine yapılan binalar, ufak tefek sadmelerden asla müteessir olmaz. Halbuki çürük temeller üzerine kurulanlar ise, ne kadar müzeyyen olursa olsun, ufak bir sadme ile sarsılır, yıkılır.

Mekâtibin ıslah ve istikmalî için yalnız Hükûmetin gayret ve fedakârlığı kâfi değildir. Hükûmet Maliye bütçesinden mektebler için mühim yekûnler ifrâğ eyleyerek müteaddid mektebler te'sîs ve küşad eylese bile, üç-beş seneye kadar ehliyetli muallimler tedarikinden(39) dûçar-ı müşkilât olacak. Binaenaleyh, daha kısa, daha emin bu yoldan(40) hedefe isabet için, mekteblerle beraber bir de kütübhanelerin te'sîs ve teksîrine ehemmiyet verelim, gayret edelim.

Hiç şübhe yoktur ki kütübhaneler, sevimli Türkiya'mız için mektebler kadar istifadeyi te'mîn eder. Çünkü milletin rahatını, memleketin saadet ve selâmetini düşünen ve bu uğurda hayatının en kıymetdar dakikalarını mekteblerde kuru sıralar üzerinde sarf eden mekteblilerimizi hey'et-i umumiyesiyle nazar-ı i'tibare alırsak, yüzde heman seksanı ve belki daha ziyadesi fakr-ü zarûretin bar-ı tahammülğuzar-ı elîmi altında inlemektedir.

(38) Burada bir eksiklik vardır. Doğrusu "ıslahı için" olmalıdır.

(39) Doğrusu "sağlamakta" demek olan "tedarikinde" olmalıdır.

(40) Doğrusu "bir yoldan" olmalıdır.

Evet, istibdadın mezalim-ü i'tisafâtına istinaden feleğin bu mazlûm milletin kalb-i pâkine urduğu sille-i sefaletin mektebli gençlerimizin çehre-i ma'sumiyetlerinde in'ikâs eden nişane-i hûnîni, bize mâzînin bütün elemelerini, netayic-i vicdansûzini gösteriyor. Bunlar istedikleri kitabları, vesait-i tahsiliye-i mübremeyi yalnız başlarına tedarik edemediklerinden, terakkî ve tekemmüle doğru önlerine çıkan mevânîi iktihâm için çabalamaya, uğraşmaya mecbur oluyorlar. Bu ise, onların gayret ve faaliyetlerini, maarife karşı izhar eyledikleri arzû-yı şedidlerini kesr ettiğiinden dolayı, milletin bina-yı saadet ve selâmetine mühim bir darbe-i tahrib indiriyor; o derece ki, sarsar-ı fakr-ü zarûret ile zemîn-i sefalete serilen bu nevnihalân-ı ma'rifeti, âdetâ millet için bir bar-ı azîm şekline koyuyor. Halbu, sefaletin çoğaldığı yerde sefahetlerin, cinayetlerin, fenalıkların çoğaldığı, gün gibi aşîkâr ve bunların bu hal-i esef'îştimalerine karşı bir sedd-i ahenîn-i mümanaat çekmek mümkün iken, bu vesait-i hamiyetperveraneye müracaat etmemek artık kabil midir? Aslâ!

Mağdur Osmanlıların bu sitemdîde yavrularını himaye etmek pek kolaydır. Bunun için yegâne vasıta, her şeyden evvel mekteblerle kütübhaneler te'sîs ve küşad eylemektir. Bu halde, her şehirde bulunan ser'âmedan-ı erbab-ı hamiyet, bir cem'iyet-i hayriye-i maarif teşkil eylemelidirler. A'zası her kimsede, namus ve hamiyeti, vicdan ve istikameti müsellemlen olan kimselerden müteşekkil olan bu hey'et, bütün hesabât-ı cariyesini, icraât-ı nafiasını vakit be vakit neşr-ü i'lân ederek ve hatta Hükûmetin taht-i himayesine girerek ahâlînin emniyetini celb eylemelidirler. Bu hey'ete marbut bir de iki-üç zattan mürekkeb idare me'murları bulunmalı, bunlar kütübhanenin umûr ve hususât-ı dahiliyesiyle, kütübhanecilerin ahval ve icraâtına nezaret eylemelidirler. Asıl hey'et-i fenniye ise, lüzumu halinde ictima' ederek, kütübhanenin terakkî ve tekemmülü için îcab eden vesaiti taharrîf ve tedkîk ederek istihsal eylemeli. Kütübhaneye konulacak kitaplar müfîd, parlak, vatanperverane olmalıdır. Her çeşid kitab bulundurmalıdır. Lâkin devr-i istibdadda yazılmış medhiyelerden mümkün mertebe ictinab eylemelidir.

İşte böyle bir kütübhane te'sîs edilecek olursa, hem perestîşkâran-ı maarif ve ebeveyninin fakr-ü zarûretinden dolayı mekâtib-i âliyyeye giremeyenler, hem de henüz mekâtib-i tâliyede ders gören fakir müdavimler, boş zamanlarında buraya devam ederek mütalâa ile meşgul olurlar; terbiye-i fikriyeleri takvîyetpezîr olur. Kat'iyen bilmelidir ki, her şehirde mekâtib-i resmiye veya gayr-i resmiyeden mâada te'sîs ve küşad olunacak kütübhaneler, sefalet ve cinayetlerin azalmasına karşı en müessir bir çaredir.

Diyarbakirli Mazharzade Mazhar

EDEBİYYÂT

Fransa meşahîr-i üdebâsından Lamartine'in
evsaf-ı celîle-i Hazreti Peygamberî'ye dair yazdığı makale
bittercüme efâdıl-ı üdebâmızdan Haydarîzade İbrahim Efendi
tarafından nazmedilmiştir:

–Mâba'd–

Bunca mu'ciz, ki hep mealîdir
bence i'caz-ı fikr-i âlîdir

Cümle ma'bed, bütün sanemhane
hep bulaşmıştı bir hiss-i evsane

Şirk idi i'tikad sertâser
Fikr-i tevhîdden yok idi eser

Böyle bir vakitte hurûc etti
Arş-ı tevhîde bir urûc etti

kâinata dağıttı birliği
feveran etti nur-ı teblîği

Düştü asnam, yandı puthane
şu'le aksetti rû-yı ekvane

Zat-ı Ahmed, ki ayn-ı hikmettir
ruh-ı cesîm-i hak ve hakikattir

Olsa hâşâ bu işte tezvîri
olamazdı bu rütbe te'sîri

Çünkü tezvîrde itmi'nan olmaz
Olsa, te'sîrden nişan olmaz

Hale bak dîde-i basîretle
Bir olur mu yalan, hakikatle

Nazar et fenn-i cerr-i eskale
bu esas-ı sahîhül'icmale

Kuvvet remy'olunca, bîteşkîk
asıl mikyas kuvvet-i tahrîk

olur elbet me'ser-i ikdam
ayn-ı mikyas kuvvet-i ilham

Bir fikir kim bu rütbe âlîdir
malik-i sür'at-ı tealîdir

hükümü bâm-ı felekte carîdir
şark ve garba nüfuzu sarîdir
yok esasında nazm-ı izmihlâl
rahne-i hal ve bîm-i istikbal
şübhe yoktur ki sırr-ı hikmettir
eser-i kudret ve metanettir
Bunda bir sırr-ı hikmet olmazsa
bu eser bir hakikat olmazsa
bu kadar nâfız ve metîn olmaz
dehr içinde ebedmekîn olmaz
İ'timadı, kanaatı, hilmi
her cefaya tahammülü, azmi
hicreti, irtihali, ahvalı
hüsni hulki, şemail-i âlî
bu gibi bin havârik ve ef'al
oldu hep mu'ciz-i hakikate dâll

HİTAM

Böyle derse o şehsüvar-ı edeb
İsevîdin, Muhammedîmeşreb
böyle derse o âkıl-ı hakbîn
böyle derse Cenab-ı Lamartin
böyle derse o şair-i mahir
ne desin bir Muhammedî şair
ne desin bir hakıyr-ı bîkudret
Haşimî'asıl Haydarî İzzet
Hünerim yok ki hâmerân olayım
şair-i Garb'e hem'inan olayım
Böyle da'vadan ictinab ederim
Bilirim haddimi, hicab ederim
Hüner ölmüş, ne sûd takat yok
vasf-ı âliye istitaat yok
Giremez her hüner bu meydana
Qatreyi nisbet ile Umman'a
Yok bu vâdîde nutkun imkânı
Dilsiz eyler hezar Hassan'ı

Bir Resul'ün ki mâdihi Hak'tır
anda acz-ı beşer muhakkaktır

Ey şerefbağ-ı bi'set-ı Adem
tercüman-ı serair-i âlem

Ey yegâne güzîde-i hilkat
kâşif-ı kenzhane-i hikmet

Ey cihan-ı bedayiın sebebi
ruh-ı âlem, Muhammed-i Arabî

Kalması dehrde bir ehl-i hüner
etmesin ders-i hikmetin ezber

Bence her kim ki ehl-i iz'andır
nazarımda bütün Müslümandır

Bu meal üzere mâdih-i tahrîr
sırr-ı Kur'an'ı eyledi tasvîr:

"Ya, o kanun-ı hikmet ve edebî
oldu her yerde rehber-i talebi

Kelimât hikmetle meşhûndur
Her biri ayrı ayrı kanundur

Rabt edip bir makama ahkâmı
mütenevvi' lisan ve akvamı"

Barekellah, bu tarz-ı tasvîre
Gıpta ettim bu hüsn-i ta'bîre

Ne güzel, bak o Sa'dî-i Sanî
Garb'e anlattı fadl-ı Kur'an'ı

ki odur kâfili-i hukuk-ı ümem
rehnüma-yı saadet-i âlem

Bize bildirdi nef'i şûrayı
hikmet-i ihtilâf-ı ârayı

Nazar-ı hakta birdirir hükmü
sahib-i Zülfikar, bir zimmî

Kimseyi dine eylemez icbar
Budur işte şeiâtül'ahrar

Gelmez evsafı hadd-ü pâyâne
dolsa medhiyle bin kütübhaneye

Arş-ı iclâlına kalem yetmez
Nazmı bitti, fazaili bitmez

KÛRDÇE LÎSANIMIZ

MEKTUB-I MAHSUS(41)

Sed hezar silav û merheba li Cem'iyeta Teavun û Tereqqîya Kurmanca

Ey merdên alîhîmmet, tacê serê me Kurdan(42)
Dê hun bûne sebeba def'a cehlê ji alemê
Wê hun bûne delîla neşra ilmî di alemê(43)
da hun bibin tebîb û dermanê kulê derdan

Îro gelek pîrreş'e me ji feyza îzzeta hewe(44)
Hêvîya mirî dilê me da, lewra ke îro rabî(45)
Derket navê me yê qenc ji wan defterên xirabî
Mane hemî welatîyê me jî li mineta hîmmeta hewe

Bi van histirê şadî ku ji çavê min dibarî
eger qelem bikare neqş ket hisandina dilê min
bo pîrozîya tifaq û cerîda welatîyê min
dê sed hezar kîtaba binivîsim û bikim dîyarî

Ey cem'iyeta bilindhîmmet, şertê mezinahîyê dilnizmî ye. Ser rûpera vî
kaxizê wekî sêpiç(46) beytek li pîrozîya cem'iyetê û teb'a xezeta Kurda(47)
re şandina min, jibo xatira qîseta Silêman û mûrîyê qebûl bikin.(48)

(41) Ev sernivîsar bi Tirkî ye; yanî "Zimanê Me yê Kurdî, Nameya Taybetî".

(42) Merdên alîhîmmet: Zilamên hîmmetbilind.

(43) Wê hun bûne: Wa ye hun bûne, eva hun bûne.

Neşra ilmî: Belavbûna zanîyê, belavbûna zanîne.

(44) Pîrreş'e me: Pîr dilşa me, gelek kêfxweş im.

Îzzeta hewe: Serbilindîya we.

(45) Rabî: Rabû, vejîya.

(46) Sê piç: Tê zanîn ku mexsed sê parçeyên helbesta jorîn in.

(47) Teb'a xezeta Kurda: Çapkirina nûçenama Kurdan; mexsed ev kovar e.

(48) Ev peyv îşaret e bi alîyê çîrokeka efsaneyî ve, ku di heqê mûrîyek û Silêman Pêxember da belav bûye. Di wê çîrokê da tê gotin ku lawir hemî çûne seredana Silêman Pêxember û her yekê ji wan dîyarîyek jî jê ra birîye. Mûrîyek jî nivê lingê kulîyeka mirî kirîye devê xwe û di erdê da kaş-kaş kirîye, birîye daye Silêman Pêxember û jê ra weha gotîye: "Dîyarî li gora hêza dayoxan tên dayin. Eger li gora rûmeta mirovan dîyarî ji wan ra bihatina dayin, rûmeta te dê bi qasê dinê û tiştên tê da bûya". Nivîskarê vê helbestê jî komele û kovara Kurdan şibandine Silêman Pêxember, xwe jî şibandîye wê mûrîyê, helbesta xwe jî şibandîye dîyarîya wê.

Eger munasib e, jibo meqседа şîretekê ji welatîyê me ra, van çar xeberên ha jî bi qezeta cem'îyetê neşir bikin. Zarûk ku îzna ştexalîyê ji nû bistînî, ancaq ev qas li hev bînî.(49) Înşaallah roj bi roj bi saya hîmaye û terbhîya we mezina, em'ê bielîmîn û qenc bibîn mirov.

Dîyarbekir'den: Telgrafçı
Mehmed Tahir Cezerî(50)

GELÎ BIRAKÊN EZÎZ Û GELÎ KURMANCA

Hun hemî zanin, hukûmeta me berî nuho(51) hukûmetekê mustebid bû.(52) Ji pênc heyva bi hir da(53) hukûmetek meşrû' û meşrûte ye.(54) Lakîn tehqîq hindek ji we, çûnkî hukûmeta kevn weke mal û canê we, aqil û çav û guhê we jî talan kiribî, hun nizanin di mabeyna va her du hukûmeta ferq çî ye û mana îstîbdad û hurriyetê çî ye.

Hindek dî, qenc wekî şeytana dizanin, welakîn ew îdara mustebid çêtir muwafiqê eys(55) û menfeeta wa bî. Çûnkî her yek ji wan bi sûretek bêînsafî(56) qetek ji laşê dîya me –ku weten e– û qismek ji yetîmên wî wetenî –ku xweh û birayên me ne– nav penceê xwe da zebt kiribîn, û weke gurên har ber diranê xwe de dikemirandin.

Qismê sisîya, ji etba' û muînê(57) wan qatila, wan zalima ne; eynê mîna tajî û tûla, bi xizmeta wan nêçîrvanê bêînsaf kêfa wan dihat.

Ev her du qisim neyarê dîn û aqil û ilm û çav û mal û canê me ne. Ew bi xwe ked û kesba me ji me distînin. Sal duwazde meh me dikir, wan dixwarin. Dijhurriyet, em ji xwendina ilmî meni' dikirin, da em ef'alê wan nezanîn; em ji îbbadeta Xwedê meni' dikirin, da em her ji wan tenê bitirsîn, îtaeta wan bikîn. Çûnke dizanin Musulmanekî xas û muxlis hur e,

(49) Yanî "dema zarûkek destûra peyvîne nû distîne, ancax dikare ew qas peyva xwe li hev bîne". Nivîskêr bi vê peyvê dilnizmî kirîye û xwe şibandîye zarûkan. Mexsed ji peyva wî jî ev nivîsara wî ya jêrîn e, ku bi sernivîsara "Gelî Birakên Ezîz û Gelî Kurmanca" nivîsiye.

(50) Dîyarbekirden Telgrafçı: Ji Dîyarbekrê têlgrafkar, xebatkarê têlgrafan. Cezerî: Cizîrî, kesê ji Cizîrê. Ev awayê Erebi ye.

(51) Nuho: Nuha.

(52) Mustebid: Dîktator.

(53) Bi hir da: Bi vir ve.

(54) Hukûmetek meşrû': Hukûmeteka qanûnî.
Meşrûte: Hukûmeta sipartiyê parlamentoyê.

(55) Eys: Jîyan.

(56) Bi sûretek bêînsafî: Bi awayekî bêînsafî, bêînsafkî.

(57) Etba': Pêgirtî.
Muîn: Alîkar.

mutewekkilê Xwedê ye, ji tu ebda(58) natirse û ji xeyrê Xwedê îbadet û taeta tu ebda naket, nabit esîrê tu kesî. Me(59) ji gerê, ji dîtina dinê meni' dikirin, da em welatê xelqê nebînîn û welatê xwe weke wa ava nekîn. Hasilî, me ji hemî tişta meni' dikirin, da em ji xeyrê wa kesekî, şey'ekî(60) nas nekîn, nezanîn, esîrê wa bîn. Li daîreên hukûmetê, jibo cînayetekê sed ji me bi carekê mehkûm dikirin, da em nekarîn biçîn bajarê xwe jî.

Herçî hukûmet bû, ew jî ji menfeeta xwe ra muînê wan zalima, wan murtekiban bî.(61) Ez nahîyeyekê îbaretê ji neh-deh gunda nas dikim; ji "qalû bela"yê(62) de nebûne xwedîyê pênc sed peza û her sal deh hezar pez li ser wan dinivîsîn û qamçûra(63) wa baqî dihîştin û muqabilê wa peza çar sed ew qedê(64) ji exnamê(65) qezayê ketim(66) û ji serê malê wa îxtîlas dikirin.(67) Bi vî sûretî(68) her sal ew qas heqê beytulmal(69) û millet telef dibî. Eger jibo tehsîlatê me'mûrê hukûmetê biçûna wê nahîyeyê, eger bi wa re esker zehf hebûya, gundî hemî direvîyan serê çîya. Eger hindik bûna, nedihîştin bikevin nav gund, şer dikirin, derdêxistin. Eger ne pirr ne hindik bûna, yanî muqabilê hev bûna, axayê nahîyeyê xulamê xwe û tehsîldara bi hev ra bera nava gund bida, ji hil û heram xilas bikiran. Her çî qas, mesela sed zêr tehsîl kirin, pêncî axê ji xwe ra hilanîya, sîh lîre li esker û tehsîldara belav bikira, bîst lîre ancaq dihat sindoqa hukûmetê. Ji axa heta gavan hemî mehkûm kiribîn, da kes neyê pirsra îşê xwe li hukûmetê neket. E'sar û tekalîfê(70) dî jî li vê qiyas bikin.

Elhasil, bi navê teklîfatê beytulmalê her çend pereyên bihata tehsîl kirin, her çendî didan mesref û meaşê esker û me'mûr û cendirma. Welakîn ew esker, me'mûr, ji dêl îdara milk, muhafeza weten û te'mîna asayîş(71) û

(58) Ji tu ebda: Ji çu evdan, ji çu qûlan.

(59) Me: Awayê rast "em" e.

(60) Şey'ekî: Tişte.

(61) Menfeet: Lişt.

Murtekib: Kesê ku di karê dewletê da bêrêti dîke û menfeet bi destê xwe dixê.

(62) Qalû bela: Dema ku Xwedê gîyan afirandine û ji wan pirsîye gotîye "ma ez ne Xwedayê we me!", hinan ji wan gotîye "belê, tu Xwedayê me yî", hinan jî gotîye "na, tu ne Xwedayê me yî". Gîyanên ku gotine "belê, tu Xwedayê me yî", ji bersîva wan ra bi Erebi tê gotin "qalû bela"; ew peyv bûye nîşana berêya berê.

(63) Qamçûr: Bêşa lawiran, bêşa heywanan. Li hêlna jê ra tê gotin "qamçûl".

(64) Çar sed ew qedê: Çar sed û hinek, çar sed û tişte, çar sed û kusûr.

(65) Exnam: Pez.

(66) Ketim: Veşartin, poşan, bincilkirin.

(67) İxtîlas dikirin: Ji xwe ra digirtin, davêtin berîkên xwe.

(68) Bi vî sûretî: Bi vî awayî.

(69) Beytulmal: Xizna dewletê, malîye.

(70) E'sar: Dehyeka ku ku cotyaran dida dewletê.

Tekalîf: Bêşên ku gel didan dewletê.

(71) Asayîş: Hêsatî, amoşî, ewletî.

muhafeza huqûqê feqîra, ancaq di xirabîya welat, kuştin û şêlandina feqîr û ehalîya îstîxdam dikirin.(72) Heç wekî millet başqe, hukûmet başqe, her du neyarê hev bîn. Gerek ji vî sebebî û gerek ji sebeba fesad û bêtifaqîya eşîra û bêaqilîya me ehalîya, hukûmet ji alîkî em xirab kirin, me xwe bi xwe ji terefekî hev xirab kir. Îro di welat da hun ji xurba avahîkê, ji hezar feqîra dewletlîkî,(73) ji deh hezar cahila aqillîkî(74) nabînin.

Ew Qanûnê Esasî(75) –ku çar rûknê wê hurrîyet, edalet, uxuwwet, musawat e(76) û muwafiqê emrê Xwedê û şerîeta Pêxember e– sed hezar rehmet li erwahê wan û tewfîqa Xwedê teala her alîkarê wan bit, Cem'iyeta Îttîhad we Tereqqîya Osmanlîya bûne sebeba îstîrdadê(77) hurrîyeta me. Xwedê wan ji serî kê m neke. Îcar hukûmet û millet hemî bî yek, heqê kiçîk(78) û mezina muqabil qanûnê bi mûcibê emrê Xwedê(79) muhafeze bî. Ema garanek ji wan zalimê mustebid û me'mûrên murtekib(80) dîtin muqabilê ronahîya edaletê ra hêdî(81) nikarin dizî, fisq û fucûra xwe bikin û bisitirînin, bi van texlît(82) dest bi hîla û şeytanîya kirin. Ji serê ewilî gotin "em'ê ho bikin û ho bikin", (83) bi zirt û pirta ehlê hurrîyeta tirsandin; neçû serî. Paşê îftîra û bêbextî li Padîşah kirin, gotin "Sultan Ebdulhemîd hurrîyetê qebûl nake, hema firsetek bi destê wî bikevî, wê car dî Qanûna Esasî hilîne". Ew derewa wa jî ji xeyrê rûreşîya wa tiştekan hasil nekir.

Mâba'dî var(84)

Mehmed Tahir Cezerî

Merkez Matbaası

M. Tevfik

(72) Îstîxdam dikirin: Bi kar danîyan.

(73) Dewletlî: Dewlemend, zengîn.

(74) Aqillî: Aqilmend, bîaqil.

(75) Qanûnê Esasî: Serqanûn, qanûna bîngêhî ya ku awayê kargêrîya dewletek, heq û wezîfeyên hevvelatên wê dewletê sererast dike û kifş dike. Li vir mexsed jê serqanûna Dewleta Osmanî ye, ku bûbû bîngêhê meşrûtiyetê. Ji serqanûnê ra bi Erebi "dustûr", bi Tirkî "anayasa", bi Înglîzî jî "constitution" tê gotin.

(76) Uxuwwet: Biratî.

Musavat: Wekhevî.

(77) Îstirdad: Vegerandin.

(78) Kiçîk: Biçûk.

(79) Bi mûcibê emrê Xwedê: Li gora fermana Xwedê.

(80) Me'mûrên murtekib: Me'mûrên ku bêrêti dikin û bertîl dixun.

(81) Texlît: Şaşkirin, xelitandin.

(82) Hêdî: Awayê rast "êdî" ye.

(83) Em'ê ho bikin: Em'ê weha bikin.

(84) Mâba'dî var: Dûmayîk heye. Peyvîka "ma'bad"ê Erebi ye û bi mana "dûmayîk" e, "var" jî Tirkî ye û bi mana "heye" ye. Li gora ku nivîsara jorîn bi Kurdî ye, divîya ku li vir jî bi Kurdî bihata gotin "dûmayîk heye". Lê wek sernivîsarên nivîsarên Kurdî, gelek mixabin ev peyv jî weha bi Erebi û Tirkî hatîye nivîsîn.

ŞEZERÂT

ANATOLİ HEY'ET-İ TEFTİŞİYESİ

Anatoli vilâyetlerinden bazılarına i'zamı takarrur eden Hey'et-i Teftişîye riyasetine Selanik Valisi Dâniş Bey ta'yîn ve keyfiyet kendine tebliğ edilmişti. Müşarün'ileyh, bu kerre gönderdiği tahrîrât-ı cevabiyede, Anatoli'de fec'î ve dilhıraş vak'aların hakikî sebepleri sefalet ve zarûret olduğu ve şimdiye kadar oraya ikide bir gönderilmiş olan hey'etlerden kat'iyen bir faide görülmediği ve şu halde şimdi tekrar birtakım masarîf ihtiyarıyla hey'et i'zam edilmektense, bu masarîf bir vilâyetin turuk-ı muvasala ve umûr-ı nafiasının yoluna konulması, daha ziyade müstelzim-i fevaid olacağı beyan olunmuştur.

*

Siverek sancağı meb'usluğuna Şûra-yı Devlet Muavinlerinden Nureddin Bey'in intihab edildiği, mahallî belde riyasetinden telgrafla bildirilmiştir.

*

Diyarbakir Fırkası kumandanlığından çıkarılan Tevfik Paşa, Akkâ Fırkası kumandanlığına ta'yîn olunmuştur.

*

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'nin Selanik Mekez-i Umumîsinin emir ve tensibi üzerine, Diyarbakirli ahrar-ı üdebâdan Tevfik Efendizade Ziya Efendi, Diyarbakir, Erzurum, Wan, Bitlis vilâyetlerinde İttihad ve Terakkî Cem'iyetlerinin teşkiline ve buraları daimî surette teftîşe me'mur edilmiştir.

*

Milî aşireti reisinin oğullarıyla Şemmer, Anze ve sair aşayir ve zarardîde olan ahâlî beyninde sulh ve müsalemeti te'mîn için Viranşehir'de bir kongre teşekkül edecek. Bu kongreye Diyarbakir'den, Haleb'den, Urfé'den, Zor'dan İttihad Cemiyetlerinden gidecek me'murlar kırk kişi olacak ve bunları –Selanik Merkez-i Umumîsinin tensib ve iş'arı üzerine– meşahîr-i ahrardan Tevfik Efendizade Ziya Efendi idare edecektir. Hâsıl olacak netice hakkında alacağımız ma'lûmâtı ileride arzedeceğiz.

*

Mardin sancağı meb'usluğuna Alaybeyizade Jandarma Tabur Kâtibi Said Bey'in intihab edildiği müstahberdir.

DIYARBEKİR MEB'USLUĞU VE ŞİKÂYETÇİLERİ

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'nin Diyarbekir Şu'besi a'zasından olup bu kerre meb'usen de İstanbul'a gelen Birincizade Arif Efendi aleyhinde mukaddema ba'zı neşriyât-ı garazkârî müsadîf-ı nazar-ı teessüfümüz olmuş ve bu babda Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti'nin Diyarbekir Şu'besinden aldığımız bir telgrafname de geçen nushamızda derc edilmiş idi.

Arif Efendi'nin şiar-ı namus ve hamiyeti herkesin müsellemi ve esbab-ü ledünniyât-ı şikâyât dahi cümlemizin ma'lûmudur. İcabında daha ziyade teşrih-i mes'ele ve tenvîr-i hakikat edilecekse de, biz şimdilik, "Diyarbekir" ve "Yeni Gazete" refiklerimizin müşarûn'ileyh hakkında yazdıkları birkaç sözü bervech-i âtî aynen enzar-ı takdir-i kariîn-i kirama arzla iktifa ederiz:

Diyarbekir'den:

Diyarbekir livası meb'usluğuna, elli sekiz re'ymden kırk ikisini ihraz eden Birincizade Arif Efendi intihab olundu. Bu zatın measir-i cemîlesini ta'dada hacet yoktur. Çünkü irfan ve hamiyeti bu havalî ahâlîsınca müteareftir. Kulûb-ı âmmede ihraz etmiş olduğu hissîyât-ı tebcîliyenin derecesini, dünkü gün müdebedeb bir surette icra kılınan rasime-i teşyîye isbat ve irae etti. Ulema, meşayih, mûsikî-i askerî ve rüşdî-i askerî ve hâdimutterakkî mektepleri talebesi ve beş bin kadar hamiyetmendan ahâlî ve eşraf, teşyîe gelmişlerdi. Usûl-ı meşveretin kudsiyeti, Meclis-i Meb'usan'ın ehemmiyeti umum tarafından bihakkın takdir olunduğu, vücûh-ı âmmedeki meserret-i rûhaniyeden anlaşılıyor idi. Osmanlı İttihad ve Terakkî Cem'iyeti namına a'za-yı Cem'iyetten Yüzbaşı Mazhar Efendi, bir hutbe-i siyasiye kıraat etti, kemal-i ihtiram ile alkışlandı. Yüzbaşı Şehab Bey ordu namına bir nutk-ı askerî îrad eyledi, mutantan alkışlarla selâmlandı. Mes'udiye Müderreisi Müftîzade Hacı İbrahim Efendi tarafından bir dua-yı belîğ okunduktan sonra, Meb'us Efendi kürsî-i hitabete çıktı, âmâl-ı âliye-i vatanperveranesini ta'dad ederek kulûb-ı huzzarı tesrîr ve tatmîn eyledi; piyadelerle bir hiss-i samimî-i karabetle veda'laştıktan sonra, Bıtlis meb'usuyla beraber hareket ettiler. Birçok gerdüne süvarlar ve atlılarla Açksu mevkiine kadar tekrar teşyî' olundular. Orada ikinci bir rasime-i veda' icra olunduktan sonra, memleketimiz hamiyetmendani muhterem meb'uslardan ayrıldılar; dua-yı muvaffakiyeti vird-i zeban ederek, tanîn-i zemzeme-i hürriyetle büyük bir sûr-ı sürûrdan nişan veren şehre avdet ettiler.

Yeni Gazete refikimizin:(85)

Hak ve hakikatten başka her şeye karşı bîtaraf bulunmakla mübahî olan âşinalarımdan biri dün matbaamıza müracaatla, evvelki gün Meclis-i

(85) Doğrusu "arkadaşımızdan" demek olan "refikimizden" olmalıdır.

Meb'usan'da cereyan eden bir kısım müzakereye müteallik ihtisasât ve ma'lûmâtını beyan etti; dedi ki:

Diyyarbekir Meb'usu Birinccizade Arif Efendi'yi kendimi tanıdığım zamandan beri tanırım. Fikri münevver ve memleketin ihtiyacâtına bihakkın vâkıf bir adamdır. Hemşehrileri bu zatı meb'us intihab etmekle, ihtiyacât-ı ictimaiyelerinin vasıta-ı istifasını hüsn-i intihab etmiş sayılırlar. Arif Efendi'nin name-i a'mâlına şerefbağ olabilecek en büyük hayır ve sevabı, Millî Aşireti Reisi ma'hûd İbrahim'e karşı i'lân etmiş olduğu cihadda –her dürlü tehdîdât-ü şedaid-i istibdada rağmen– sebat ve ısrarıdır. Arif Efendi bu uğurda mehaliki de iktiham etmişti. Bununla beraber, İbrahim'in tahdîd-i tahrîbâtından belki en az müstefid olan, kendisi idi. Demek vatandaşlarının âmâl-ü menafî'ına fedakâr bir hâdim olmaktan çekinmedi.

Arif Efendi'yi meb'usluğuna intihab etmiş olanlar, bir lâzime-i şükranı îfa ile iktifa değil, vekillerini de hüsn-i intihabda dikkat ve itina etmiş olmakla meşkûrdürler.

Ermeni vatandaşlarımin her husustaki himmet ve dikkatlerini takdir ve elimden gelse taklid ederim. Yalnız kendilerine hâlisane ve biraderane bir nasihatım vardır: Âmâl ve ihtiyacât-ı müstakbeleyi, mâzînin ağraz ve hatîrâtına tahmîl etmesinler. Çünkü önümüzde pek büyük bir istikbal, bununla beraber bitmez ve tükenmez ihtiyacât ve âmâl çırpınıyor.

TELGRAFÂT-I HUSUSİYE

Muş, 24 Kânunievvel 324(Milâdî 6 Ocak 1909):

Urvetulvuska-yı şerîata muvafakatı cihetle ihtiramât-ı mahsusa ile istikbal ve kabul edilen Kanun-ı Esasînin bahşettiği hürriyet îcabı ve rehberî-i cem'iyet-i muhteremeleri ile, buraca da lehülhamd bugün bir "Kürd Teavün ve Terakkî Şu'besi" küşad edilmiş olduğu, bera-yı ma'lûmât arz olunur.

Siraczade Nadir

A'zadan Genc Tahrîrât Müdîr-i Sabıkı Hilmi

A'zadan Ulemadan Arabzade Müftî-i Sabık Mehmed

Meşayıhtan Osman

Mütehayyızandan Müftîzade Fethullah

Eşraftan Niyazi

*

Dersim, 5 Kânunievvel 324(Milâdî 18 Aralık 1908):

Millet-i Osmanîye'nin meşrutîyet-i meşrua ile lehülhamd bir devr-i âlî-i mes'ûdiyete girip, dünkü gün Meclis-i Meb'usan'ın küşadı beşareti olduğundan, Dersim sancağındaki bütün sunûf-ı halk bir sürûr-ı azîme müstağrak olup, Nizamiye Taburu ile mûsikası ve bil'umum me'murîn-i

mülkiye ve askeriye ve sunûf-ı sekene-i mahalliye ve aledderecât milel-i muhtelifе talebesi, ba'dezzuhr Hükûmet Dairesi pîşgâhında birleşerek, devam-ı âfiyet-i Hazreti Padişahî ile meşrutiyet-i idarenin bil'umum Osmanlılar hakkında mübarek ve müteyemmin olması daavâtı eda ve yekdiğerine tebrikât îfa edildiği gibi, akşam dahi mebanî-i emîriye ile emakin-i mevcude mükemmelen tâbesabah her gönülde ve her hane ve kâşanede envar-ı şevk-ü meserret mütecellî olduğu halde, pek şa'şaalı bir şehrayîn icra kılındığını maal'iftihar beyan ile, memalik-i Osmaniye'nin her cihetindeki her sınıf vatandaşlarımıza, büyük küçük umum Osmanlı kardeşlerimize arz-ı tebrik eyleriz.

Dersim Belediye Reisi
Ahmed

Dersim Sancağı Mutasarrıfı
Hayri

Diyarbakir, 15 Kânunievvel 324(Milâdî 28 Aralık 1908):
Aşayiri tevhiş-ü tenfir eden ve enva'-ı seyyiâta sebebiyet veren Hükûmet-i müstebidde zamanında çektiğimiz azab ve hakaretin derecâtını Allah bilir. Lehülhamd inkilâb-ı idare ile şeref-i teessüs eden Hükûmet-i âdile-i meşrutanın adalet, istikamet-i faaliyetini bihakkın tatbik etmekte olduğunu gördüğümüz Siird Sancağı Mutasarrıflığına kemal-i emniyetle bugün şahıslarımızı, silâhlarımızı teslim ettik. Vasaya-yı müessirenin hüsn-i telâkkîsi ile tarîk-i necat-ı mutavaat ve medeniyete girdik. Devr-i zulm-ı sabıktaki adavetten, husumetten sarf-ı nazarla, der'akab huzur-ı Mutasarrıfta kardaşça öpüşüp Kelâm-ı Kadîm üzerine ahd-ü mîsak ettik. Hükûmet-i âdile-i meşrutanın, Kanun-ı Esasînin, mukaddes vatanımızın uğrunda umum aşayirle feda-yı can edeceğimizi minnetdarane arzeyleriz. Ferman.

Pınçınar Rüesasından Abdullah
Alikan Aşireti Reisi Hasan
Aşayir-i Mezkûre Rüesasından Bişarê Çeto
Pınçınar Aşayiri Rüesasından Mehmed Bişar
Batun Rüesasından Mehmed Yunus
Pınçınar Rüesasından Derviş

AÇIK SÜTUNLAR

MUHABERÂT-I ALENİYE

Diyarbakir'de Birincizade Feyzi Beyefendi'ye:

Mektubunuzu aldık. Kürdlerin saadet-i müstakbelesine, aralarında neşr-i maarife ma'tûf olan âmâl-ü mesaî-i ciddiye-i vatanperveraneleri, sezavar-ı takdirdir.

Ekmelîn-i sadât ve ezkiya-yı Kürdiyeden Akteveli Şeyh Abdurraman Efendi'nin lisan-ı Kürdî ile bir tarih yazmakta olduğuna ve edîb-i muhterem Ziya Efendi'nin de –on senelik mahsûl-ı tettebbuât-ı olmak üzere– tesvîd ettiği Kürdçe durûb-ı emsal ile sarf ve nahvini ve bir kamûs-ı Kürdîyi yakında neşredeceğine ve fuzalâ-ı mahalliyeden Hanili Salih Bey'in dahi bu babdaki mesaî-i masrûfesine taalluk eden tebşîrâtınıza cidden teşekkür ve bu âlî himmetler bilhassa tebrik olunur.

Zevât-ı mumaileyhimin fazîlet-i zatiye ve hamiyet-i milliyeleri zaten müsellemler olduğundan, kendilerinden pek çok hizmetler beklemekte ve "Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti"nin taşralardaki şubâtında bu gibi efazılın bulunması her suretle arzu olunduğundan, kendilerinin Diyarbakir Şu'besine iltihakıyla, bu hususta da ibzal-ı himmet ve muavenet buyurmalarına şiddetle intizar etmekteyiz.

Gezetelerimizin her hafta sûtür ve sahayıfında mumaileyhimin mahsûl-ı hame-i irfan-ü kemalâtını görmek dahi, cümle-i temenniyât-ı mahsusamızdandır.

*

Ma'muretul'aziz Mekteb-i Rüşdî-i Askerîsi Kavaid-i Osmaniye Muallimi Ömer Avni Efendi:

Telgrafınız alındı. Kavaid-i Lisan-ı Kürdî ve Edebî Tatbikat Numûnesi namındaki eserleriniz henüz gelmedi. Himmetinize teşekkür ve gazetemize tefrika ve sonra da kitab şeklinde tab'edilmek üzere, heman göndermenizi temennî ve intizar ederiz.

ALTINCI SAYININ ÇEVİRİLERİ

MERKEZ MATBAASI

Babiâlî Caddesinde Numara 66

İstanbul

Tipografi ve litografi

Matbaamızın araç ve gereçleri son derecede ve mükemmel makineleri en son sistemde olduğundan, resmî dairelere ve ticarî işlemlere ilişkin bütün diller üzerine her çeşit evrak ve defter basabiliriz.

Süslü ve değişik renkler üzerine broşürler, defterler, bordrolar, havale senetleri, yürürlükte olan fiyat çizelgeleri, çekler, her çeşit reklâmlar, sirkülerler, mektup başlıkları, evlenme ve vefat kâğıtları, ufak tefek kart adresleri ve ilerde teslim edilmesi koşuluyla kartvizitler.

Coğrafya haritaları, plânlar ve resimler

Her çeşit ilânlar

Mükemmel mücellidhanemiz de vardır.

ÖZEL YAZI GİRİT SORUNU

Otuz üç yıllık bir matem ve tutsaklığın en uzun gecesinin hortlak gibi yabanî olan karanlığınca kahredilen soylu Osmanlı milleti, özgürlüğün yeni şafağıyla ve sabah esintisiyle henüz övünmüş ve bütün uygarlık dünyasının özel kutlama ve takdirleriyle alkışlanmışken, Bulgaristan'ın anî bağımsızlığı ve Bosna-Hersek'in ilhak edilmesi olayı,(86) bu muazzam ümmeti en derin bir hatıra yarasıyla acıya uğratmıştı. Bunun onulup kapanma çarelerini araştırırken, bu kez de Girit'in Yunanistan'a ilhak edilmesi söylentisi, her soylu Osmanlı bireyinin mübarek ve iyi duygularını uyandırmış, Yunanistan'ı protesto için bir miting düzenlenmiş ve herkes, gerekirse bu uğurda canını feda edeceğine Allah'a, namusuna ve vicdanına yemin ederek güvence vermiştir.

Girit baştan başa, haddi hesabı olmayan saygıdeğer Osmanlı şehitlerinin ebedî uyku yeri ve Osmanlı kahramanlarının anılarının görüldüğü yerdir. O nedenle bizce kutsaldır; onun feyizli toprağının her zerresi uğrunda binlerce ümmet özgürlükçüleri, temiz hamiyet kanını cömertçe vermeye hazırdır. Bu defaki toplanmanın kutsal birlik manzarası, bu konudaki kasın mücahitçe iradenin güvencesinin açık bir beratıdır.

Tarihî Sutanahmed Meydanı, hiç bir zaman bu görkemlilikte, bu çoklukta birlik içindeki özgürlükçü topluluklarının toplanmasına sahne olmamıştır. Cumartesi günü yapılan mitinge katılan yüzbinlerce insanın o toplanması olayındaki yüceliği, kutsallığı, birliğin yüce destanını,(87) uygar halkların tarihi ebediyen yüceltecektir; ve atalarımızın mübarek ruhları, o güzel manzarayı sürekli alkışlayacaktır. O gün yer yer yapılan konuşmaların ateşli anlamları, 36 milyon Osmanlının duygularının açık belirtisidir.

Temiz toprağında binlerce şehidi uyuyan Girit'in ilhak edilmesi işindeki genel etkilere, soylu Kürd halkı da şiddetle katılmış, bu önemli unsur bu konuda da her fedakârlığı kesinlikle göze almıştır. Derneğimiz adına, derneğimizin üyelerinden Süleymaniyeli Hüseyin Paşazade Süleyman Beyefendi tarafından o gün yapılan konuşma, aşağıya alınmıştır.

(86) Bosna-Hersek'in o zaman Avusturya tarafından ilhak edilmesi olayı kastediliyor.

(87) Yazının aslında, hem "hükümdarların şiirsel biyografileri" anlamına gelen, hem de bir terim olarak "Osmanlı padişahlarının savaş seferlerini konu alan manzume" anlamında kullanılan, aynı zamanda da İranlı şair Firdevsî'nin ünlü eserinin adı olan "şehname" sözcüğü kullanılmıştır. Kanımızca burada konuya en uygun olan karşılığı, "destan" sözcüğüdür. Çünkü sözü edilen miting, yazıda destansı bir olaya benzetilmiştir.

Toplum, o görkemli bakışla Osmanlı Meclisi'nin önüne de giderek, orada karşılıklı konuşmalar yapılmış ve sonra Sadrazamlık makamına giderek, düzenledikleri protesto bidirisini Sadrazam(88) Paşa hazretlerine sunmuştur. Sözü edilen Sadrazam, millet topluluklarının önünde saygı ve iltifat gösterir biçimde durarak protesto bildirisini teslim aldıktan sonra, şu yolda açıklamada bulunmuştur:

"Girit'in Yunanistan'a ilhakı mümkün değildir. Hükümet milletle tümüyle aynı görüştedir. Zaten Yunanistan da ilhakı kabul etmiyor. Çünkü Osmanlılarla iyi geçinmek, Yunanların çıkarları gereğidir".

Güvence veren bu açıklama, bizce teşekkür edilmeye değer. Uygur büyük devletler, milletlerin ve devletlerin haklarını aşağılayıp ayaklar altına atmayacakları gibi, Osmanlılarla dost geçinmek siyasî çıkarlarının gereği olan Yunan dostlarımızın da, genel görüş ve heyecanlara pek de umursamazlık gözüyle bakmayacaklarını umarız.

KONUŞMA METNİ(89)

Yeryüzünün üç kıtası üzerinde bulunan devletimizi bir kubbeye benzetecek olursak, onun dengesini sağlayan noktayı oluşturan kilit taşının da, kavşak yerinde bulunup "Deniz Kraliçesi" unvanına hakkıyla lâyık olan Girit adası olduğuna kuşku yoktur. Sahip olduğu önemli askeri ve siyasî konum gereğince, bir zamanlar ileri görüşlü devlet adamlarımız, bu adanın Osmanlıların kavrayıcı eline geçmesine son derece önem vererek çaba harcamışlar ve Venedik Cumhuriyeti(90) elinde bulunan bu adanın fethedilmesi için tam 25 yıl kesintisizce her türlü güçlüğü göze alarak ve bu uğurda milyonlarca para ve yüz binlerce insan feda ederek, en sonunda başarıya ulaşmışlardır. Adanın hiç bir karış toprağı yoktur ki ona bir şehidimizin kanı bulaşmamış olsun. Anadolu, Kürdistan, Arabistan ve Rumeli'de bir ev yoktur ki yine Girit'in bağlantısını pekiştirmek için bir kurban göndermemiş bulunsun.

Girit adasına en uzak olmak bakımından en az etkilenen biz Kürdler bile o uğurda telef olmuş olan canlarımızın istatistiğini düzenleyecek olursak, toplam sayısı herhalde bugün adada yaşayan halkın birkaç katına ulaşır. Bunun için, vatanımızın çocuklarından ve dindaşlarımızdan olan ve çeşit çeşit dert ve felâketlere uğramış bulunan zavallı Giritli kardeşlerimizin

(88) Sadrazam: Osmanlı Başbakanı. O dönemde terim olduğu için aynen kullanıldı.

(89) Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti üyesi olan Süleymaniyeli Hüseyin Paşazade Süleyman'ın konuşması kastediliyor.

(90) Venedik Cumhuriyeti: Eski ve ortaçağlarda, başkenti bugünkü İtalya'nın kuzeydoğusunda Adriyatik denizi kıyısındaki Venedik kenti olan bir devlet. 1797 yılında Napoleon tarafından Avusturya'ya bağlanarak bağımsızlığına son verildi. 1868 yılında İtalya tarafından alınıp ilhak edildi.

durumu bugün Kürdlere öyle etki yapmıştır ki, onların ve vatanlarının uğradığı duruma ağlamayan, geleceklerini düşünmeyen, vatanın ayrılmaz bir parçası olan Girit'in devletimize bağlı kalması uğrunda canını feda etmeyi canına minnet bilmeyen bir Kürdün –Kürdistan'ın en ücra ve taşlık bir yerinde bile– varlığı düşünülmemelidir.

Girit daha önce yine bizimdi.(91) Araplar tarafından alınmış, Benîağleb(92) ve Küleybe(93) devletleri tarafından yüzyıllarca yönetilip, cenneti andıran bir gül bahçesi gibi bayındır duruma getirilmişti. O zamanda dahi Giritli Hristiyan yurttaşlarımız, İslâm sayesinde mezhep ayrıcalıklarının, din ve dillerini korumuş oldukları halde, daha sonra galip geldiklerinde, yurttaşları olan Müslümanlar hakkında reva görmüş oldukları büyük zulümlerin ve şiddetli kötülüklerin anısı bile, bugün insanın yüreğini kanatacak ölçüde dehşet verici olduğuna Avrupa tarihleri tanıktır.

Bu nedenle, nitelikleri olan şefkatli ve insancıl duygular gereğince Avrupa büyük devletlerinin, eski çağlarda meydana gelen bu gibi acıklı felâketlerin yinelenmesine müsaade etmeyecekleri ve ellerine bırakılmış bir emaneti iyi korumaya ve korunacağını defalarca güvenceye alıp taahhüt ettikleri Osmanlı Devletinin egemenlik haklarını her çeşit zedelenmeden korumaya özen gösterecekleri konusundaki ümidimiz pek güçlüdür. Bununla birlikte, Allah ermesin, devletlerin hukuku ve milletlerin hukuku kuralları ayaklar altına alınarak, dolaşan söylentilerin pekişmesi durumunda, biz Kürdler, ecdadımız gibi Girit'in burç ve kale duvarları altında kemiklerimizden tepeler oluşturmadıkça adanın bir taşını bile düşmanlara teslim etmeyeceğimizi, huzurumuzda halkımız adına arzedip güvence veririz ve Giritli vatandaşlarımızın duygu ve dileklerine tümüyle katılmış olduğumuzu açıklayıp duyururuz. Yaşasın millî birlik, yaşasın Girit!

(91) Buradaki "biz"den maksat, Müslümanlardır.

(92) Benîağleb: IX. ve X. yüzyıllarda bugünkü Libya'nın o zamanki Kayrevan kentinde devlet kuran ve Kuzey Afrika'da egemen olan bir hanedan. Söz konusu ad, "Ağleboğulları" anlamına gelir.

(93) Küleybe: Eldeki kaynaklar böyle bir devletin varlığından söz etmiyor. Ancak tarih kaynakları, Mısır'daki Fatımî Devleti tarafından, 948 yılında Sicilya'daki karışıklıkları bastırmakla görevlendirilip o görevi yerine getiren ve Bizans İmparatoru 2. Konstantin'i barış yapmaya zorlayan Hasan bin Ali El-Kelbî adında bir Arap kumandanından söz ediyorlar. Burada yanlışlıkla o kumandanın adı "Kuleybe" olarak söylenmiş ve devlet olarak gösterilmiş olabilir.

OLAYLAR

BÜYÜK ACI

Peygamber'in temiz soyundan ve Batha'nın(94) Irak ülkesine emanet ettiği Kerbelâ ehlinin soyuna mensup olan ünlü Şeyh Ahmed Kake Efendi'nin torunu Seyyid Said Efendi, kim bilir ne gibi bir yanlışlığın etkisi olarak, Musul'da kader kılıcının kurbanı olmuştur. Şeyh Said Efendi'nin kendisi, şikâyet edilen durumlardan temize çıkan bir zattı. Bunu sağlam bir güvenceyle iddia edebiliriz.

Derneğimizin Başkanı Seyyid Abdülkadir Efendi hazretlerinin, sözü edilen rahmetli hakkındaki haklı savunmasını zedeleyebilecek hiç bir güç düşünemeyiz. Ancak son zamanlarda oraca, Hükümetin gerçek zayıflığından ve kötü yönetiminden dolayı şımaran yakınları ve akrabalarının, hatta kardeşinin ve oğlunun eylem ve davranışlarını yakınılmaya değer görür ve bu hususta hak ve gerçeği kabul ederiz.

700 yıldan fazla olan göç etmelerinden ve Berzence'ye yerleşmelerinden beri soylarından birçok kutup(95) ve evliyanın yetişmiş olduğu inkâr edilemez. Bu nedenle, şehitler efendisinin(96) soyunun o sonuncusunun davranışlarında çevrenin etkisiyle görülen kötülükler, "değirmen benimdir"(97) sözünün kabul edilme derecesini aşmış olsa bile, öldürülmelerine neden olamaz.

Gazetelerin vefat ilânlarından sonra biçimsel şeyler yayınlamalarında biz bir makul siyaset düşünmüyoruz. Yalnız saygıdeğer arkadaşımız "Yeni Gazete"ye İslâmiyet adına minnettarız. Hükümetin önlemleri yeterli ölçüdedir. İnşallah heyecan güven altına alınır. Fakat Musullu vatandaşlarımıza da manevî bir dille deriz ki:

"Kolay iş değildir Ahmed'in ailesinin kanını dökmek
ve gam toprağını Muhammed'in çocuğunun başına dökmek"(98)

(94) Batha: Mekke yakınında bulunan çakıl taşlı bir yer olup, çoğunlukla Mekke bölgesi için kullanılan bir addir.

(95) Kutup: Tasavvufta bir mertebeye erişmiş olan veli.

(96) "Şehitler efendisi"nden maksat, Kerbelâ'da Yezid'in askerlerince şehit edilen Hazreti Hüseyin'dir.

(97) Aslı Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirip buraya aldık. Anlaşıldığına göre bir Arap deyişi olan bu söz, birilerinin isteklerinde ileri gitmelerinin davranışlarını gösteren bir simgedir.

(98) Aslı Farsça olan bu iki dizeyi Türkçeye çevirip buraya aldık. İlk dizedeki Ahmed, Peygamber'in adlarından biridir.

SÖYLEŞİ

GEÇEN KONUŞMANIN SONUCU

Benim dört köşeli bir düşüncem ve tezim vardır:

Birincisi: Avrupa'dan uygarlığın iyi yanlarını almaya ihtiyacımız vardır. Oysa uygarlığın iyi yanlarıyla birlikte kötü yanları da gelişip, en garip ve aldatıcı bir biçime girmiştir. Bu kötülüklerin en fenası ve uygarlığın yıkıcısı ve ağır yükü, sefahet ile zorunlu olmayan ihtiyaçlarda savurganlık ve yaşam biçimindeki müthiş eşitsizliktir. Bu nedenle, iyiliklerle birlikte kötülüklerin de uygarlığımızın içine sokulmaması için bize öyle bir egemen ve belirleyici kanun gerekir ki, zevk ve hevesi yenilgiye uğratsın. Çünkü bizde çocukluk huyu vardır.

İkincisi: Nasıl ki Kürdlerin kendi törelerine bağlılıklarından ötürü, bir egemen lider Avrupa'ya yaranmak için Frenk elbisesi giyse, Kürdler o egemene boyun eğmek yerine hakaret edeceklerdir; şayet Kürd olduğunu bilseler, "ulusal elbisesini değiştirdiği için ulusuna hakaret etmiştir" derler; bunun gibi, bu meşrutiyet zamanındaki egemen de zor kullanarak egemenlik sürdüren kişi değil, belirleyici kanundur. Bu kanunu, millî elbiseyle göstermek gerekir. Yoksa değer ölçülerine olan manevî bağlılık karşı çıkacaktır.

Üçüncüsü: Müslüman olmayan unsurların adalet, eşitlik ve özgürlüğün devamına içten güvenleri tam olamaz. Meğer ki bu eşitlik ve adalet sağlam bir dayanak noktasına bağlanmış ola. O da, değişmez ve vicdanın egemeni olan diyanet ve şeriat noktasıdır. Demek bu adaletin dindarlığın gereği olduğunu göstersek, tümüyle güven duyacaklar ve lâubalî kimselerin sandıkları gibi hiç ürkmeyecekler. Çünkü ittifak doğru yoldadır, zevk ve arzuda değil; olsa da geçicidir. Çünkü zevk ve arzu, akrep yuvası gibi garazların ve benciliğin yayılma kaynağıdır.

Dördüncüsü: Çok çabuk kızan bir bilginin sinirliliğinden doğan kötülükleri, izleme nedeni dolayısıyla, bilimi de lekeli kılabilir. Meğer ki iyi huylu bir bilgin gösterilse ve o kötülüklerin kaynağının sinirlilik olduğu kanıtlanırsa. Bundan dolayı, istibdadın ve geçmiş zamanın kötülüklerinin din ve şeriatı lekeli kılmaması için, meşrutiyeti şeriat libasıyla göstermek ve uygulamak zorunludur.

Doğru yolda olan halifelerin(99) ve Ömer bin Abdülaziz'in zamanlarını taklit edebiliriz. Eğer, "onlardaki temizlik ve iyi ahlak bizde yoktur ki taklit mümkün olsun" denilse, ben derim ki: "Gelişme eğiliminin uyarmasıyla, bizdeki fikirlerin uyanması ve fikirlerin izlenmesinden meydana gelen ilkelerin evrimleşmesi ve uygarlığın kapsamı, bu temizlik ve ahlakın yerini tutar; yabancı ülkelerin adaleti bu yanıtı kanıtlar".

(99) Doğru yolda olan halifeler: İslâmın ilk dört halifesi olan Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Onlara, "doğru yolda olan halifeler" anlamına gelen "Hulefa-yı raşidîn" denir.

İslâm uygarlığının şimdiki uygarlıktan farkı, yalnız haram şeyler, utanç verici davranışlar ve insanın kendi nefesine tutsak olmasından sakınılmasıdır. Hem de, millî yeteneğimizin mertçe olan boyuna, kadınların giysileri gibi süslü sefahet ve zevkli eğlenceler yakışmıyor. Çünkü bir erkek bir kadının boyundan beğendiği giysiyi giyse rezil olur. Tersî durum da öyle.

Özetçesi, uygarlığın çürük olan kötülüklerinin, özgürlüğümüzün ve meşrutiyetimizin sınırlarına girmesini şeriat kılıcıyla yasaklayacağız, ta ki uygarlığımız şeriatın bu abıhayatıyla gençliğini ebedileştiresin. Eğer İslâm uygarlığı gelişen bir cisim olsa, şeriat onun kandolaşımı, dindarlık da onun ısıtıcı sıcaklığı olacaktır. Hem de, parlak şeriat ezeli sözden(100) geldiğinden, ebede gidecektir.

Bilinen tüm peygamberlerin Osmanlı İmparatorluğundan çıkmış olmaları, ilâhî kaderin bir işareti ve simgesidir, ki bu insanların erdemleşme makinelerinin buharı dindarlıktır; ve bu Asya ve Rumeli çiçekleri dindarlık ışığıyla gelişip boy atacaktır. Bundan dolayı, her bir mümin, Allah'ın sözünü yüceltmekle yükümlüdür; ve bu zamanda en büyük nedeni, maddeten gelişmektir; ve gelişme düşmanlarına karşı herkes mücadele etmekle yükümlüdür. En büyük düşman da görünmeyen iç düşmandır: O da üç büyük müthiş düşmandır; birincisi yoksulluk, ikincisi bilgisizlik, üçüncüsü de çekişmedir. Bu üç düşmana karşı savaşmakla dinî yönden yükümlüyüz. Üç elmas kılıcı elde etmek gerekir; birincisi millî sevgi, ikincisi birlik, üçüncüsü de eğitim-öğretimdir. Dış savaşımı ise, İslâmiyetin yüce gerçeklerinin kesin olan kanıtlarının elmas kılıçlarına havale edeceğiz. Bu zamanın savaşımı sevgi ve sevdirmektedir, korkutmakla değildir.

"Casusluk yapmayınız"(101) kesin emrine aykırı olarak kimse gizli ajanların korkusuyla iktidarını kullanamazdı. Ve ayetin diğer yarısına, "bazılarınız bazılarınızın ardından konuşmasınlar"a gazeteler aykırı davranarak, eski gizli ajanlar(102) gibi herkesin fikrine bir karışıklık ve tereddüt atmıştır. Ama ne yazık ki, aşırı gitmeye yetenekli olanlar, aşırı biçimde geride kalmaya da yetenekli oluyor.

Ey bilginler, size sesleniyorum. Şöyle ki: Her zaman bilginler, istibdadla hüküm süren hükümdarları taklit ederek, her bir bilgin kendi fikrini herkese kabul ettirmekle bir çeşit istibdad gibi yapıyordu. Şimdi meşrutiyettir; egemen olan, zorbalıkla hüküm süren kişi değil, danışarak yönetimin ruhu olan kamuoyudur. Siz de bilimde bir çeşit meşrutiyet izleyiniz. Çünkü istibdad, gelişmenin ürünlerini tüketmekle insanları geçmişe doğru döndürüyor. İstibdad geleceğe sırt çeviriyor. Damla damla su ayrı ayrı kalırsa kurur, toplansa bir abıhayat havuzu olur. Şunu da ek

(100) "Ezeli söz"den maksat Kur'an'dır; "ezeli kelâm" karşılığında kullanılmıştır.

(101) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasının çevirisidir.

(102) "Eski hafiyeler"in karşılığında kullanılan "eski gizli ajanlar"dan maksat, o zaman "hafiyeler" denilen istibdad dönemindeki gizli ajanlardır.

olarak söylüyorum ki, manevî değerlerin sarfedilmesi, atlamaya benzer; güçlerin yardımlaşması etkisizdir. Bin ve bir, ikisi bir; ama manevî değerlerin ilkeleri maddî değerlerden olduğundan, büyük taşı kaldırmaya benzer; yardımlaşmaya ve fikir alış-verişine ihtiyacı vardır. Böyle makamlarda "hüküm tümündür, her birinin değıldir"(103) denilir. Avrupa bu sırta ve iş bölümü sırrının temelina dayanarak o olağanüstü gelişmeleri ve eğitim öğretimi kurmuştur.

Hem de, danışarak yönetimde kamuoyu öfkelenip kabarsa, diken ve çer çöp düzeyinde değersiz olan bazı geçersiz inançları ve doğru yoldan sapmış topluluğun bid'atlerini,(104) ki bütün Müslümanları üzüntüyle yaralamış, ve daha çok kötülük sahiplerinin bağnazlık ya da dikkatsizliklerinden meydana gelen katmerli bilgisizliği,(105) yanlışlıklarının nedenini açıklayıp ortadan kaldırarak, İslâmiyetin duru ve parlak gerçeklerini bütün fikirlere ve gönüllere yürütüp akıtacaktır. Ve selâm, doğru yola uyan kimsenin üzerine olsun.

Geçen konuşmadaki "ihtiyarlığına bağışlamak" yanlıştır; doğrusu "ihtiyarsızlığına bağışlamak"tır.(106)

Molla Said-i Kürdî

BİLİMSSEL MERAM ANLATMAK

Şimdiki Doğu'da uygarlığın kurucusu ve bize bir ibret dersi vermiş olan Japonların fiziksel uygarlığına yaşam vermek için, dinî araştırma yaparak bazı sorular sormuşlardı ve ben de kendim gibi(107) bir yanıt vermiştim. Ben bu yanıtın gücünü denemek için, ki bu, geçmiş ile geleceğin ortasında açılan büyük selli dere ve uçurum üzerinden atlayacak mı, yoksa zayıf ve güçsüz, gerçeksiz ve ihtiyarlamış olan diğer töreler ve fikirler gibi geçmiş tarafında mı kalacak? Bilmek için bu yanıtı şimdiki kamuoyuna sunup armağan ediyorum. Ve genel isteği çekerek, bizim gibi yeni yetişenlerin çabasına sevinç vermek için bir hizmet yapmak niyetindeyim. Fikrimin şu kıızı ve karakterimin şu oğlu ve gönümün şu meyvesi, şimdiki özgürlüğün

(103) Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirerek buraya aldık.

(104) Bid'at: 5. sayıdaki 112 numaralı dipnota bakınız.

(105) Katmerli bilgisizlik: Bilgi sahibi olmamak ve bilgi sahibi olmadığını da bilmemek, bilgisiz olduğu halde bilgili olduğunu sanmak. Bu sözü yazının aslında kullanılan Arapça "cehl-i mürekkebe" deyişinin karşılığında kullandık.

(106) İhtiyarsızlık: Seçeneksizlik, başka bir seçeneğe sahip olmamak.

(107) Galiba "kendime göre" demek istemiştir.

geniş çemberine uygun olarak geniş ve görkemli olan kamuoyunun isteğine yakışacak üslûp dolayısıyla bir şey değilse de, dört yönüyle antika olduğundan ve antikalık yüksek değerini yerini tutmakla, genel değerlendirmenin isteğine hak kazanacağını ümit ediyorum.

Birinci antikalık yönü, dağ meyvesidir. Çünkü Kürdistan dağlarında şu zamanda çıkan sözler, ilkçağların sözlerini andırıyor; sanki biz ilkçağlardan bir tarafa hareket etmemişiz gibi. Çünkü sınırsız özgürlüğümüzü, aşağılayıcı olan, meşru olmayan ve sefahet getiren şimdiki kadarki özgürlüğe feda etmeyi uygun görmedik.

İkincisi doğallıktır, yani benim doğama uygundur. Çünkü benim gibi bir yabanînin fikri asıl yaratılışa daha yakın olduğundan, bir hükme varmak için incelenmesi de doğal ve yenidir. Yapay olan ne kadar mükemmel olursa olsun, doğal olanın yerini tutmaz. Hem de söz doğal olduğundan, söz söyleyenin duygusal mizacını andırır; ve okunduğu zaman, madeni benim gibi bir Kürd olduğunu hayal gözüne karşı canlandırır; ve zihinde manevî değerlerin resmini doğru nakşeder.

Üçüncüsü garip üslûbudur, ki hız, çokluk ve uzlaşma ile, yüzeysel olan zihinleri dikkate eğilimli kılar. Çünkü garip olan ahlak ve duygularına uygun olan elbisem?(108) Anlamları dahi beğenerek, elbisem gibi bir açıklama üslûbunu giydirmeyi benden istediler. Ben de hatırlarını kırmadım. Ama alaturka tarzılığı iyi bilmiyorum.(109)

Dördüncüsü bu yanıt gençtir, yaşlıdır, yabanîdir, uygardır, sınırsız özgürdür, sınırlı özgürdür, yaşı dahi özgürlükten iki ay daha yaşlıdır.(110) Çünkü doğduğu zaman "Tercüman-ı Efkâr" gazetesi, şimdi bir gazete ile karşılaştırılsa, aralarında yüzyıllar geçmiş sanılacak. Hem de yabanîlikteki sınırsız özgürlüğün ve uygarlıktaki sınırlı özgürlüğün evlenmesinden doğmuş, sanki bilgi yaratıcısının arşının horozundan esinlenme yoluyla yankısını iştihmiş bir sabah horozu gibi, bu büyük devrimin patlayış sabahına, uyuyan zihinleri bağırişıyla uykudan uyandırıyor. Bu yanıtın başlangıcının ve varış yerinin yani konusunun ve amacının yüceliğinin, araçların öneminin, diğer kusurları örteceğini ümit ediyorum.

Fikrimin kızının cihazı, garip üslûbudur; ve nikâh bedeli de zamandır. Ve hem de birinci tecrübe, birinci yazma, birinci kitap yazma olduğundan,

(108) Yazar Kürd kıyafetiyle İstanbul'a gittiği ve o kıyafetle orada dolaştığı için, görünümü İstanbullularca garipsemiştir. Burada "garip görünümüm" demesinin nedeni odur.

(109) Galiba bu sözle, nabza göre şerbet vermeyi bilmediğini ve doğru bildiği şeyi açıkça söyleyip açıklamayı alışkanlık durumuna getirdiğini belirtmek istemiştir.

(110) Burada sözü edilen özgürlükten maksat, 1908 yılında ilân edilen meşrutiyet rejimiyle birlikte gelen ve "hürriyet" denilen özgürlük hareketidir. Bilindiği gibi o özgürlük, daha sonra İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nce gasp edildi ve onun yerinde son derece katı ve kanlı bir diktatörlük rejimi kuruldu.

eksikliği ve ahlaki doğaldır. Hem de uzun cümlelerle söylemişim ki gerçeğin görünümü parçalanmasın. Ve gerçeğin çevresinde çember çekmek, onu sınırlandırılmış olarak bırakmak demektir. Eğer tutmadımsa, elinize vermedimse, siz dikkatle tutunuz. Eski zamanlarda şairler şiir kitaplarından güzelliklerini, birçok bilgin de yazdıkları kitapların önsözlerinden "doğru yolda olan halifelerin yol ve tutumunda olmayan" bir egemen kişiye, milletin iyiliklerini gasbederek ona vermişlerdi ve ondan başlamış gibi abartmalı övgüyle istibdada güç vermişlerdi. Ve istibdadın kötülüklerinin savuşturulmasını olanaksız gördüklerinden, zaman ve feleği hedef alarak şikâyet ve itirazlarının oklarını daima, anlamının etkisiyle belli ve söylenişi belirsiz olan istibdada atarlardı.

Şeriata dayalı meşrutiyet altında olan salt adalete, ancak Eflatun ilâhının uygarlığın gerçek iyiliklerinin somut örneğini göstermek istediği erdemli kentinde ihtimal verebilirlerdi. Ben ise, o savuşturulmasını olanaksız gördükleri istibdadı yıkmakla, olağan olarak olanaksız gördükleri erdemli kentin temelini atmamakla uğraşan çağdaş insanların bir bireyi olduğumdan, o geleneğe aykırı davrandım.

Birinci soruyu yanıtıyla birlikte özet olarak tez gibi ortaya koyuyorum. Sonraki detaylar, o teze yol açan kıyasları da kendileriyle birlikte olan cümlecikler gibidir. Şöyle ki: "Yaratıcının varlığına açık kanıt nedir?" demişler. Yanıt: "Nuranî kanıt, ateşli yaşam ve âlemin gözü olan Muhammed(a)(111) ve doğru yolun kalbi olan dili ki Muhammed(a)'in dilidir". "Bakışı, gerçeğe sahteyi ayırt edecek olan kişi, kandırılmayacak kadar keskin bakışlıdır; ve tuttuğu yol hak olan kişi, insanları kandırmak ihtiyacında değildir"(112) anlamındaki söze, nur saçan bakışına karşı hayal, gerçeği örtemez. Hak olanın tutumu aldatmaya ve kandırmaya muhtaç değildir. Bu söz, doğru yoldan sapmış olan iki topluluğun reddine işarettir. Şimdi yanıtı başlayacağım.

Devamı var

Said-i Kürdî

(111) Parantez içindeki "a" harfi "aleyhissalatu vesselâm"ın kısaltılmışıdır.

(112) Aslı Arapça olan bu sözü Türkçeye çevirip çevirisini buraya aldık.

ÖZEL YAZI

KÜRDLER VE HALKLARIN YİĞİTLİĞİ

–Devam–

Fikri ve kalbi sağlam olan bir askerin olağan olaylar karşısında kılıcına dayanıp da yiğitçe bir tavırla yer alıp, kayıtsızca önünde cereyan eden durumları gözden geçirdiği gibi, ilkel ahlakına, yaratılıştan olan terbiyesine ve dayanıklılığına güvenen bir milletin bireyleri de, bir gün Batı'dan Doğu'ya dal budak salıp gelen kokuşmuş ahlak bozukluğuna hiç de başını çevirip bakamaz! Bunun içindir ki zamanımızda aşiretler, kırsal bölgelerde yaşayanlar, eski ve yaratılıştan olan nitelikleriyle, büyük kentlerden akıp gelen birçok alışkanlıklara, sayısız yapay ahlaka ve sebatsız mizaca sahip olmaya önem veremezler! Psikoliji, iki duru başlangıç kaynağından alır:

1– Şeriatın dünya için insanlığa gerekli olan bölümlerini göstererek ahlakın, dayanıklılığın, cesaretin sonsuz çevresinde bir sınır ayırma işareti çizmek ister, ki ahlak ve yiğitlik de zamana ve mekâna göre bu sınırın içine giriyor.

2– Diğeri, kısmen zamanın zorlamasıyla, o birinci meşruluk çevresinde toplanan bin yapay ahlak ve geleneğe, o çevrenin içine girenlerin taklidine, Batı'nın ve Batı ahlakının kabul edilmesine çalışmalarıyla vücut buluyor, ki bunun da önemli bir bölümünü isteyerek ya da istemeyerek kabul edebiliriz. Fakat bir şartla ki şeriatın ve şeriat hükümlerinin sağlam yapısında gedik açmasın ve ona bakılarak her türlü Batı ahlakının beyinlerimize yerleştirilmesi için çaba harcanmasın. Özet olarak, millî ahlak ve geleneklerimizin bozulmasına neden olmasın.

İşte, tarihsel belgelerin kılavuzluğuyla bugün gözlerimizden örtülü kalmayan Kürdlerin ahlakı, bu ulusal temel ve bu şeriat kanunu ile erdemleşmiş. Zaman olmuş ki bu millî ahlak ve yiğitlikle nitelenenler, bir sürü bozguncunun, bir grup garaz sahibinin, kötü işler yapan bir küçük topluluğun şaşırması ve azmettirmesiyle yine o kesin ahlak yüzünden ezilmiş, kırılmış, vurulmuş ve toplara, kılıçlara, kurşunlara karşı durmuşlardır; fakat yiğitlik ve kudretle kaynaşmış durumda bulunan ahlak ve alışkanlıklarını değiştirmemiş ve hiç bir güç dahi değiştirmemiştir. Bugün yine önceki durum ve yiğitlikleriyle daimî olarak kalan Kürdlerin en büyük eksiği ve en büyük hatası, bilgisizlik ve eğitim öğretilimsizliktir. Bunun aslî ahlak ve yaratılış üzerine kötü etkisi olmamakla birlikte, insanın yaşam ve refahı üzerine yararı büyük, hem de pek büyüktür.

Milletler, her zaman nitelenip ahlak edindikleri yaratılıştan olan üstünlüklerin bilim ve sanat aracılığıyla edineceği kaynaşmadan sonra, buldukları uygarlık çemberinde büyük büyük konumlar, şanlı şanlı dereceler kazanırlar; geçmişleri ne kadar bilgisizlik karanlığı içinde geçtiyse, gelecekleri de onun tersine olan düzeyde yüksek bir paye kazanır. Bu bir

yüce emrin, bu bir ilâhî kanunun sağlam ayrıcalığıyla, pençeleşmiş olan insanlığın bağlı ve zorunlu bulunduğu "insan çabası"yla yükümlü kılınmıştır. Bazı sapkınlıklarda, fikir sapkınlığının yol açtığı dinsel zararlar da kalanların inançlarına göre kalkınma, gelişme, beyinsel ayrıcalıklar, her zaman Avrupa'nın başlangıcı inkâr edilen gerçeğin bilinmezi fikirlerine, boyutları ebedî olan eserine bağlanıyor. Bu sapkın bir inanç ve görüştür. Bunda insan fikrinin hikmeti, yücelik ve mücadele inkâr ediliyor; ve hatta çoğu işlerdeki Allah'ın başarısı payı, bencilik işlerine kurban ediliyor.

İşte bu önemli noktadan inanç ayırt edilir. İnsanlığı, onuru, âlemin yaratılışını, özetle bütün üstünlüğü Batı fikrinde arayan diktacıların çürük emelleri meydana çıkar. Bunun içindir ki, gerçeklerin doğasına karşı çıkıp, onu bir yapay perdeye kadar vardırırların görüşleriyle, her gelişme düşüncesinde asıl ahlakla eşanlamlı olarak ilerleyenlerin görüşleri her yerde karşılaşılıyor.

Biz Kürdler, bugün o kadar sapkın anlaşılmalıkların fikir olarak ve fiilen tutsağı olmadığımız için, uzağı gören o şaibeden uzağız. Aramızdaki bu uzaklık fikir yönünden değil, yaratılış yönündendir. Bugün Müslüman doğmuş olduğumuz ve dağlarda, kırlarda, daha doğrusu bozguncu hükümlerin kirletemediği vadilerde yaşadığımız için, ahlakımızı bozmamışız; oldukça sakin ve sessiz yaşamak için silâhla doğar, silâhla yürür, silâhla ölüyoruz. Bunlar bizim aslî ahlakımızdır.

Silâhlı ulus olmak, bizi insanlıktan çıkaramaz. Yiğitlikle tanınmış olmak, ünü yayılmış olmak, bizi, birtakım Frenk emellerini besleyenlerin yırtıcılığı ve avcılığı gibi vahşetle mahkûm edemez. Ve gerçeği görenlerce hiç bir biçimde itilmemişlerdir.(113) Kürdler zamana göre bilgisizdir. Fakat mekâna ve şimdiki duruma göre vahşi değil, cesur, işlenmemiş fikirlerle niteliklidirler. Din ve ahlakı dayanak olarak aldıkları ve eğitim öğretim bilgisine başladıkları için, gelecekte bu toprağın ve milletin, bu Osmanlılığın en büyük ve en önemli hizmetlerini kimseye bırakmayacaklar, Batı uygarlığı yerine İslâm ve Doğu uygarlığını dirilteceklerdir.

Devamı var

Malatyalı Bedri

(113) Galiba "Kürdler itilmemişlerdir" demek istemiştir.

UYGARLIK KONULARI KÜTÜPHANELER

Bir ülkenin kalkınma ve yetkinleşme ölçüsü, bir milletin kültür düzeyi ile güç ve nüfuzu, eğitim ve öğretimiyle, eğitim ve öğretimin temelini oluşturan düşünsel ve sosyal terbiyesiyle uyumludur. Bugün yetkinlik ve büyüklükle dünyayı politikalarının oynucağı olarak tanıyan İngilizler, düşüncelerinin sağlamlığı ve azimlerinin sebatıyla bize açık bir örnek oluşturuyorlar. Bu nedenledir ki İngilizler, bugünkü büyüklüğün yüksek konumunu kazandılar. Bu konuma lâıyk olduklarını kanıtladılar ve her zaman da kanıtıyorlar.

Biz, yaratılışımıza, olağanüstü yeteneğimize rağmen yaşam âleminde, uygar ve sosyal âlemde pek geride kaldık. Komşularımız bulunan uygar milletlerin düzeyine yükselmek, eski devletlerarası konumumuzu kazanmak için kalkınma ve yetkinleşme anayolunda hızlı ve art arda süren adımlarla yürüelim, yürüelim de eski görkemli ve heybetli Osmanlıların çalışkan ve fedakâr oğulları olduğumuzu onların ruhuna gösterelim. Kalkınıp gelişerek lâıyk olduğumuz mertebeyi kazanmak için önce okullarımızın, özellikle ilkokullarımızın ve onları izleyen okullarımızın düzeltilip eksiksiz duruma getirilmelerini sağlayalım; feyizli kucağına atılarak terbiyemizin, ahlakımızın temelini, düşünsel ve sosyal yaşamımızın temelini, çatısını kurduğumuz o üniversitelerin düzeltilip eksiksiz duruma getirilmesine çaba ve gayret gösterelim; ondan sonra yüksek okulların düzeltilmesi için çare düşünelim. Çünkü sağlam temeller üzerine yapılan binalar, ufak tefek çarpmalardan asla etkilenmezler. Çürük temeller üzerine kurulanlar ise, ne kadar süslü olurlarsa olsunlar, ufak bir çarpmayla sarsılıp yıkılırlar.

Okulların düzeltilip eksiksiz duruma getirilmesi için yalnız Hükümetin gayret ve fedakârlığı yeterli değildir. Hükümet, Maliye bütçesinden okullar için önemli miktarlar ayırarak birçok okul kurup açsa bile, üç-beş yıla kadar ehliyetli öğretmenler sağlamakta güçlüklerle uğrayacaktır. Bundan dolayı, daha kısa, daha güvenli bir yoldan hedefe isabet için, okullarla birlikte bir de kütüphanelerin kurulup çoğaltılmalarına önem verelim, gayret edelim.

Hiç kuşku yoktur ki kütüphaneler, sevimli Türkiye'miz(114) için okullar kadar yarar sağlar. Çünkü milletin rahatını, ülkenin mutluluk ve selâmetini düşünen ve bu uğurda yaşamının en değerli dakikalarını okullarda kuru sıralar üzerinde harcayan okullularımızı genel durumlarıyla değerlendirsirsek, hemen hemen yüzde 80'i, belki de daha fazlası, yoksulluk ve zor durumun dayanılmaz acı yükü altında inlemektedir.

Evet, istibdadın zulüm ve baskılarına dayanarak feleğin bu mazlum milletin temiz kalbine vurduğu sefalet sillesinin okullu gençlerimizin

(114) İlk sayıdaki 84 numaralı dipnota bakınız

masum yüzlerinde yansıyan kanlı belirtisi, bize geçmişin bütün acılarını ve vicdan yakan sonuçlarını gösteriyor. Bunlar istedikleri kitapları ve zorunlu olan öğrenim araçlarını yalnız başlarına sağlayamadıklarından, gelişme ve erdemleşmeye doğru önlerine çıkan engellere göğüs germek için çabalamak, uğraşmak zorunda kalıyorlar. Bu ise, onların gayret ve faaliyetlerini, eğitim ve öğretime gösterdikleri şiddetli arzularını kırdığından dolayı, milletin mutluluk ve selâmeti binasına önemli bir yıkıcı darbe indiriyor; o kadar ki, yoksulluk ve perişanlık fırtınasıyla sefalet zeminine serilen bu bilgilenmenin taze fidanlarını, millet için âdeta ağır bir yük durumuna getiriyor. Oysa sefaletin çoğaldığı yerde sefahetlerin, cinayetlerin, fenalıkların çoğaldığı gün gibi açıkken, ve bunların bu üzücü durumuna karşı demirden bir engel seddi çekmek olanaklıyken, hamiyetlice olan bu araçlara başvurmamak artık mümkün müdür? Asla!

Mağdur Osmanlıların zulme uğramış bu yavrularını korumak pek kolaydır. Bunun için tek araç, her şeyden önce okullarla kütüphaneler kurup açmaktır. Bu durumda, her kentte bulunan koruyucu kimselerin önde gelenleri, bir eğitim öğretim hayır derneği kurmalıdırlar. Üyeleri her kimse, namus ve hamiyeti, vicdan ve doğruluğu kabul edilen kimselerden oluşan bu topluluk, bütün cari hesaplarını ve yararlı çalışmalarını zaman zaman yayınlayıp duyurarak ve hatta Hükümetin koruması altına girerek halkın güvenini kazanmalıdır. Bu topluluğa bağlı bir de 2-3 kişiden oluşan yönetici memurlar bulunmalı, bunlar kütüphanenin iç işleri ve konuları ile, kütüphanecilerin durum ve çalışmalarını gözetlemelidirler. Asıl teknik topluluk ise, gerektiği durumlarda toplanarak, kütüphanenin gelişmesi ve eksiksiz duruma gelmesi için araştırıp inceleyerek gerekli araçları bulmalıdır. Kütüphaneye konulacak kitaplar yararlı, parlak, yurtseverce olmalıdır. Her çeşit kitap bulundurulmalıdır. Ama istibdad döneminde yazılmış övgü içerikli olanlardan olabildiğince sakınmalıdır.

İşte böyle bir kütüphane kurulacak olursa, hem eğitim ve öğretimi sevdikleri halde ana ve babalarının yoksulluk ve perişanlıklarından dolayı yüksek okullara giremeyenler, hem de henüz ilkokul sonrası okullarda ders görmeye devam eden yoksullar, boş zamanlarında buraya devam ederek kitap okumakla meşgul olurlar; düşünsel terbiyeleri gelişip güçlenir. Kesinlikle bilmelidir ki, her kentte resmî ve resmî olmayan okullardan başka kurulup açılacak kütüphaneler, sefalet ve cinayetlerin azalmasına karşı en etkili bir çaredir.

Diyarbakirli Mazharzade Mazhar

EDEBİYAT

Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Lamartine'in Hazreti Peygamber'in yüce niteliklerine ilişkin yazdığı yazı erdemli edebiyatçılarımızdan Haydarzade İbrahim Efendi tarafından çevrilerek şiiirleştirilmiştir:

Bunca mucize, ki hep yüceliklerdir
bence yüce fikrin mucizesidir

Tüm ibadethaneler, bütünüyle puthaneydi
ve hep bulaşmıştı bir putlar duygusuna

Allah'a şerik koşmaktı baştan başa inan
Yoktu bir iz Allah'ın birliğinden

Böyle bir zamanda ortaya çıktı
ve Allah'ın birliği arşına yükseldi

evrene dağıttı birliği
kaynayıp coştı bildiriminin ışığı

Düştü putlar, yandı puthane
Işık yansıdı âlemlerin yüzüne

Ahmed'in zatı, ki hikmetin ta kendisidir(115)
hak ve gerçeğin cisimlenmiş ruhudur

Olsa hâşâ bu işte yalanı, hilesi
olamazdı bu ölçüde etkisi

Çünkü yalan ve hilede güven duymak olmaz
Yalan ve hile olsa, etkiden belirti olmaz

Duruma bak basiret gözüyle
Bir olur mu yalan, gerçekle

Bak ağırlıkları çekme sanatına
özetle doğru olan bu temele

Güç atılınca, kuşkusuz
asıl ölçü hareketlendirme gücüdür

olur elbet sürekli çabanın etkisi
aynı ölçü ilham gücü

Bir fikir, ki bu derece yücedir
hızla yücelmenin sahibidir

(115) Ahmed: Peygamber'in adlarından biri.

hükmü feleğin damında yürür
doğu ve batıda nüfuzu yürür
yok aslında yok olmanın şiiri
şimdinin gediği ve geleceğin korkusu
kuşku yoktur ki hikmetin sırrıdır
kudret ve sağlamlığın eseridir
Bunda bir hikmet sırrı olmazsa
ve bu eser bir gerçek olmazsa
bu kadar nüfuzlu ve sağlam olmaz
ve zaman içinde ebedî yer tutmaz
Güveni, inancı, yumuşaklığı
her cefaya tahammülü, kararlılığı
göçü, vefatı, durumları
ahlakının iyiliği, yüce nitelikleri
bunlar gibi bin olağanüstülük ve eylem
oldu hep gerçek mucizesine kanıt

SONUÇ(116)

Böyle derse o edebiyat şövalyesi
İsa dininden, ama Muhammedî tutumlu
böyle derse gerçeği gören o akıllı
böyle derse Cenab-ı Lamartine
böyle derse o becerikli şair
ne desin bir Muhammedî şair
ne desin güçsüz bir değersiz
Haşimî asıllı Haydarî İzzet(117)
Hünerim yok ki kalem oynatayım
ve o Batılı şairle atbaşı yarışayım
Böyle bir iddiadan sakınırım
Bilirim haddimi, utanç duyarım
Hüner ölmüş, ne fayda ki güç de yok
yüce niteliğe yeten güç yok

(116) Bundan sonraki dizeler, Haydarîzade İbrahim Efendi tarafından, Lamartine'in şiiri üzerine yazılmıştır.

(117) Haşimî: Peygamber'in kabilesi. Öyle anlaşılıyor ki İzzet de Haydarîzade İbrahim Efendi'nin adıyla ve adının tamamı İbrahim İzzet ya da İzzet İbrahim'di.

Giremez her hüner bu meydana
Bir damladır o, oranla Umman'a
Yok bu alanda konuşmanın olanağı
Dilsiz eyler bin Hassan'ı(118)
Bir Peygamber'in ki övücüsü Allah'tır(119)
o konuda insanın âcizliği kuşkusuzdur
Ey Adem'in gönderilmesine şeref veren(120)
ve âlemin sırlarının tercümanı olan
Ey yaratılışın tek seçkini
ve hikmet hazinesinin keşfedeni
Ey güzellikler dünyasının nedeni(121)
ve âlemin ruhu, Arab Muhammed
Kalmadı dünyada bir hüner sahibi
ki ezberlemesin hikmetinin dersini
Bence her kim ki anlayış sahibidir
gözümde bütün Müslümandır
Şu anlam üzerine yazan övücü(122)
Kur'an'ın sırrını tasvir eyledi:
"Ya, o hikmet ve edeb kanunu
oldu her yerde isteğinin kılavuzu
Sözcükler hikmetle doludur
Her biri ayrı ayrı kanundur
Bağlayıp bir makama hükümleri
ve çeşitli dilleri ve kavimleri"
Maşallah bu tasvir biçimine
İmrendim bu deyişin güzelliğine
Ne güzel, bak o İkinci Sadî(123)
Batı'ya anlattı Kur'an'ın üstünlüğünü

(118) Hassan: Peygamber'in şairi olan Hassan bin Sabit.

(119) Bu dize bir Kur'an ayetine işaretir ki onda Allah, Peygamber'i, "sen büyük bir ahlak üzerinesin" diyerek övmüştür.

(120) Adem'in Peygamber'in hatırı için yaratıldığı yolundaki İslâm inancına işaretir.

(121) Dünyanın Peygamber'in hatırı için yaratıldığı yolundaki İslâm inancına işaretir.

(122) Burada sözü edilen övücünün de Lamartine olduğu anlaşılıyor.

(123) Sadî: İranlı ünlü düşünür, yazar ve şair Sadî-yi Şîrazî. En ünlü eseri "Gülistan" adlı kitap olan yazar, 1193-1291 yılları arasında yaşamıştır. Burada Lamartine Sadî'ye benzetilerek, kendisinden "İkinci Sadî" adıyla söz edilmiştir.

ki odur ümmetlerin haklarının güvencesi
ve âlemin mutluluğunun yol göstericisi

Bize bildirdi danışarak yönetimin yararını
ve görüş ayrılıklarının hikmetini(124)

Hak açısından birdir hükmü
Zülfıkarın sahibi ile bir zimmi(125)

Dine zorlamaz kimseyi
Budur işte özgürlükçülerin şeriatı

Nitelikleri gelmez had ve sonuca
dolsa övgüsüyle bin kütüphane

Yüceliğinin arşına kalem yetmez
Şiir bitti, üstünlükleri bitmez

ÇEŞİTLİ

ANADOLU TEFTİŞ KURULU

Anadolu illerinden bazılarında gönderilmesi kararlaştırılan Teftiş Kurulu başkanlığına Selanik Valisi Daniş Bey atanıp, durum kendisine bildirilmişti. Adı geçen, bu kez gönderdiği yanıt yazısında, Anadolu'daki korkunç ve yürek parçalayıcı olayların gerçek nedenlerinin sefalet ve perişanlık olduğunu ve şimdiye kadar oraya ikide bir gönderilmiş olan kurullardan kesinlikle bir yarar görülmediğini ve şu halde şimdi tekrar birtakım masraflara girilmesiyle kurul gönderilmesindenense, bu masrafların bir ilin ulaşım yolları ve bayındırlığının yoluna konulmasının daha çok yararlar sağlayacağını belirtmiştir.

*

Siverek sancağı milletvekilliğine Danıştay Yardımcılarından Nureddin Bey'in seçildiği, yerel belediyenin başkanlığından telgrafla bildirilmiştir.

*

Diyarbakır Tümen kumandanlığından alınan Tevfik Paşa Akkâ(126) Tümen kumandanlığına atanmıştır.

(124) Bu, "ümmetimin anlaşmazlığı rahmettir" anlamındaki hadise işaretidir.

(125) Zülfıkarın sahibi: Bu, Hazreti Ali için kullanılan bir unvandır.

Zimmî: İslâm devletinde yaşayıp ona haraç veren gayrimüslüm.

(126) Akkâ: Günümüzde İsrail'in Akdeniz kıyısında yer alan bir kent.

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin Selanik'teki Genel Merkezinin emir ve uygun görmesi üzerine, Diyarbakirli özgürlükçü edebiyatçılardan Tevfik Efendizade Ziya Efendi, Diyarbakir, Erzurum, Wan, Bitlis illerinde İttihad ve Terakkî Cemiyetlerini kurmakla ve buraları sürekli biçimde teftiş etmekle görevlendirilmiştir.(127)

*

Milî aşireti liderinin oğullarıyla Şemmer, Anze(128) ve öbür aşiretler ve zarar gören halk arasında barış ve esenliği sağlamak için Viranşehir'de bir kongre oluşturulacaktır. Bu kongreye Diyarbakir'den, Haleb'den, Urfe'den, Zor'dan(129) İttihad Cemiyetlerinden gidecek memurlar 40 kişi olacak ve bunları –Selanik'teki Genel Merkezin uygun görüp bildirmesi üzerine– ünlü özgürlükçülerden Tevfik Efendizade Ziya Efendi yönetecektir. Alınacak sonuç hakkında alacağımız bilgileri ilerde sunacağız.

*

Mardin sancağı milletvekilliğine Alaybeyzade Jandarma Tabur Kâtibi Said Bey'in seçildiği haber alınmıştır.

(127) Burada adı Ziya Efendi olarak yazılan ve daha sonraları Ziya Gökalp adıyla tanınan kişi hakkındaki bu haber ile, derginin bu sayısının sonunda "Açık Sütunlar" başlığı altında yayınlanan ve Diyarbakirli Piriñçizade Feyzi Bey'in bir mektubuna verilen yanıt karşılaştırılınca, söz konusu kişinin kişiliksizliği hakkında çok ilginç ve ibret verici bir tablo ortaya çıkar. O yanıtta, Feyzi Bey'in, bazı Kürd bilginlerinin Kürd tarihi, dili ve kültürü üzerine yaptıkları çalışmaları mektubunda müjdelediği bildirilmiş ve o bilginlerden birinin de Ziya Efendi olduğu, kendisinin 10 yıllık bir araştırma sonucunda derlediği Kürdçe atasözlerini ve hazırladığı Kürdçe dilbilgisi ile Kürdçe sözlüğü yakında yayınlayacağı duyurulmuştur. Öyle anlaşılıyor ki, o kişinin Kürd halkı için o tür yararlı çalışmaları yapan bir aydın ve bilgin olduğunu haber alan İttihad ve Terakkî liderleri, aynı zamanda kendisinin mevki ve ikbal düşkünü olan kişiliksiz bir kişi olduğunu ve kendisine verilecek bir resmî görev uğruna hem halkını yüzüstü bırakacak, hem de o zamana kadar yaptığı çalışmaların tersi bir yol izlemeye hazır olan inançsız bir döneke olduğunu da haber almıştır. Öylece İttihad ve Terakkî liderleri, kendisine o görevi vermekle, hem Kürd halkını o yararlı çalışmalardan yoksun bırakmayı başarmışlar, hem de o kişiyi bir müfettişlik karşılığında kendi saflarına kazanmışlardır. Bilindiği gibi o kişi, daha sonra İttihad ve Terakkî'nin önde gelenleri arasında yer almış ve Türk milliyetçiliğinin ideoloğu olup Turancı görüşleri savunmuştur. "Türkçülüğün Esasları" adlı kitabıyla Türk milliyetçiliğinin ilkelerini belirleyen o kişi, bir şiirinde, "Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan/ Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan" demiştir. O kişinin, Turancılığı konu alan "Kızıl Elma" adlı bir şiirsel kitap da yazdığı bilinmektedir.

(128) Şemmer ve Anze: Güney Mezopotamya'da yaşayan iki Arap aşireti.

(129) Zor: Bugün Suriye sınırları içinde olan ve Kürdçe adı "Dêrezor" olan Deyrizor.

DIYARBEKİR MİLLETVEKİLLİĞİ VE ŞİKÂYETÇİLERİ

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti Diyarbekir Şubesi üyelerinden olup bu kez milletvekili olarak İstanbul'a gelen Piriñççizade Arif Efendi'ye karşı daha önce bazı garazlı yayımlar üzüntüyle gözümüze çarpmıştı ve bu konuda Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Diyarbekir Şubesinden aldığımız bir telgraf da geçen sayımızda yayınlanmıştı.

Arif Efendi'nin namus ve hamiyetinin belirtisi herkesçe kabul edilmekte, şikâyetlerin sübjektif nedenleri de hepimizce bilinmektedir. Gerektiğinde sorun daha çok açığa kavuşturulup gerçeğe ışık tutulacaksa da, biz şimdilik "Diyarbekir" ve "Yeni Gazete" arkadaşlarımızın adı geçen hakkında yazdıkları birkaç sözü aşağıda aynen sayın okuyucuların takdirinin gözleri önüne sunmakla yetiniriz:

"Diyarbekir"den:

Diyarbekir sancağı(130) milletvekilliğine, 58 oydan 42'sini kazanan Piriñççizade Arif Efendi seçildi. Bu zatın iyi niteliklerini saymaya gerek yoktur. Çünkü bilgi ve hamiyeti, bu çevrenin halkınca bilinmektedir. Kamunun gönlünde kazanmış olduğu yüceltici duyguların ölçüsünü, dünkü gün debdebeli bir biçimde yapılan uğurlama töreni kanıtlayıp gösterdi. Din bilginleri, şeyhler, askerî mızıkancın, askerî ortaokulun ve gelişmeye hizmet eden okulların öğrencileri ve halktan beş bin kadar hamiyetli ve eşraf uğurlamaya gelmişlerdi. Danışarak yönetimin kutsallığının, Meclis'in öneminin herkes tarafından hakıyla takdir edildiği, kamunun yüzlerine yansıyan ruhsal sevinçten anlaşılıyordu.

Osmanlı İttihad ve Terakkî Cemiyeti adına Cemiyet üyelerinden Yüzbaşı Mazhar Efendi siyasî bir konuşma yaptı ve büyük saygıyla alkışlandı. Yüzbaşı Şehab Bey ordu adına bir askerî konuşma yaptı ve tantanalı alkışlarla selâmlandı. Mes'udiye Müderrisi(131) Müftüzade Hacı İbrahim Efendi tarafından etkileyici bir dua okunduktan sonra, Milletvekili Efendi konuşma kürsüsüne çıktı ve yurtseverce olan yüce ümit ve dileklerini sayarak, hazır bulunanların kalplerini sevindirip güvene kavuşturdu. Yaya olanlarla içten bir yakınlıkla vedalaştıktan sonra, Bitlis milletvekiliyle birlikte hareket ettiler. Birçok arabaya(132) binmiş olanlar ve atlılarla birlikte Açıkso adlı yere kadar yine uğurlandılar. Orada ikinci bir uğurlama töreni yapıldıktan sonra memleketimizin hamiyetlileri sayın milletvekillerinden ayrıldılar; başarı duasını dillerinden düşürmeksizin, özgürlüğün yankılanan uğultusuyla bir sevinç şenliğinin belirtisini veren kente döndüler.

(130) Maksat merkez sancaktır.

(131) Müderris: Medrese öğretmeni, din okulu öğretmeni.

(132) "Gerdüne"nin karşılığında kullanılan "araba"dan maksat paytundur.

"Yeni Gazete" arkadaşımızdan:

Hak ve gerçekten başka her şeye karşı tarafsız bulunmakla övünen tanıdıklarımızdan biri dün matbaamıza başvurarak, önceki gün Meclis'te yapılan bazı görüşmeler konusundaki duygularını ve bildiklerini bildirdi ve dedi ki:

Diyarbakir Milletvekili Pirinççizade Arif Efendi'yi, kendimi tanıdığım zamandan beri tanırım. Aydın gürürlü ve ülkenin ihtiyaçlarını hakkıyla bilen bir adamdır. Hemşehrileri bu zatı milletvekili seçmekle, toplumsal ihtiyaçlarının yerine getirme aracını iyi seçmiş sayılırlar. Arif Efendi'nin çalışma kâğıdına onur verebilecek en büyük hayır ve sevabı, Milî Aşreti lideri o bilinen İbrahim'e karşı ilân etmiş olduğu mücadelede –istibdadın her türlü tehdit ve şiddetlerine rağmen– sebat ve ısrarıdır. Arif Efendi bu uğurda tehlikelere de atılmıştı. Bununla birlikte, İbrahim'in yıkıcılıklarının sınırlandırılmasından belki en az yararlanan da kendisiydi. Demek vatandaşlarının ümit ve çıkarlarına fedakâr bir hizmetçi olmaktan çekinmedi.

Arif Efendi'yi milletvekilliğine seçmiş olanlar, gerekli bir teşekkürü yerine getirmekle yetinmemişler, vekillerini iyi seçmeye dikkat ve özen göstermiş olmakla da kendilerine teşekkür edilir.

Ermeni vatandaşlarımızın her konudaki himmet ve dikkatlerini takdir ve elimden gelse taklid ederim. Yalnız kendilerine içten ve kardeşçe bir öğütüm vardır: Gelecekteki ümit ve ihtiyaçları, geçmişin garaz ve anılarına yüklemesinler. Çünkü önümüzde pek büyük bir gelecek, bununla birlikte bitmez ve tükenmez ihtiyaçlar ve ümitler çırpınıyor.

ÖZEL TELGRAFLAR

Muş, 24 Aralık 324(Milâdî 6 Ocak 1909):

Şeriatın sağlam kulpuna uygun olması bakımından özel saygılarla karşılanıp kabul edilen Anayasanın bahşettiği özgürlüğün gereği ve saygıdeğer derneğinizin öncülüğüyle, buraca da Allah'a şükür bugün bir "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"nin açılmış olduğu, bilgi için arz olunur.

Siraczade Nadir

Üyelerden Genç Eski Tahrirat Müdürü Hilmi

Üyelerden Din Bilginlerinden Arabzade Eski Müftü Mehmed

Şeyhlerden Osman

İleri Gelenlerden Müftüzade Fethullah

Eşraftan Niyazi

Dersim, 5 Aralık 324(Milâdî 18 Aralık 1908):

Osmanlı milleti, meşru meşrutiyetle Allah'a şükür mutlu bir yüce döneme girip, çünkü gün Meclis'in açılışı müjdesi olduğundan, Dersim sancağındaki bütün halk sınıfları büyük bir sevince boğulup, Nizamiye Taburu ile mızıkası ve tüm sivil ve askerî memurlar ve yerli sakinlerin sınıfları ve derecelerine göre değişik milletlerin öğrencileri,(133) öğleden sonra Hükümet Dairesi önünde birleşerek, Hazreti Padişah'ın sağlığının devamı ile meşrutiyet yönetiminin tüm Osmanlılar hakkında kutlu ve uğurlu olması duaları yerine getirilip, birbirlerine kutlamalarda bulunulduğu gibi, akşam da resmî binalar ile mevcut yerler eksiksiz biçimde sabaha kadar her gönülde ve her ev ve konakta şevk ve sevinç ışıkları görüldüğü halde, pek gösterişli bir şenlik yapıldığını kıvançla bildirir, Osmanlı İmparatorluğunun her tarafındaki her sınıf vatandaşlarımıza, büyük küçük tüm Osmanlı kardeşlerimize kutlamalar sunarız.

Dersim Belediye Başkanı
Ahmed

Dersim Sancağı Mutasarrıfı
Hayri

Diyarbakir, 15 Aralık 324(Milâdî 28 Aralık 1908):

Aşiretleri ürkütüp nefretlerini kazanan ve çeşitli kötülöklere neden olan istibdad Hükümeti zamanında çektiğimiz azap ve hakaretin ölçülerini Allah bilir. Allah'a şükür yönetimdeki devrimle şerefle kurulan adaletli Meşrutiyet Hükümetinin adalet ve çalışma doğruluğunu hakkıyla uygulamakta olduğunu gördüğümüz Siird Sancağı Mutasarrıflığına tam güven içinde bugün silâhlarımızla birlikte teslim olduk. Etkili tavsiyelerin iyi karşılanması ile boyun eğmenin ve uygarlığın kurtuluş yoluna girdik. Eski zulüm dönemindeki düşmanlıktan, husumetten vazgeçtik, ardından da Mutasarrıfın huzurunda kardeşçe öpüşüp Kur'an üzerine söz verip yemin ettik. Adaletli meşrutiyet Hükümetinin, Anayasanın ve kutsal vatanımızın uğrunda tüm aşiretlerle canımızı feda edeceğimizi minnettarca arzederiz. Ferman(134)

Pınçınar Liderlerinden Abdullah

Alıkan Aşireti Lideri Hasan

Adı Geçen Aşiretlerin Liderlerinden Bışarê Çeto

Pınçınar Aşiretleri Liderlerinden Mehmed Bışar

Batun Liderlerinden Mehmed Yunus

Pınçınar Liderlerinden Derviş

(133) "Milel-i muhtelifе talebesi" deyiminin karşılığında kullanılan "çeşitli ulusların öğrencileri"nden, Osmanlı sınırları içinde yaşayan değişik uluslara mensup öğrencilerin kastedilmiş oldukları anlaşılıyor. Çünkü küçük bir yer olan ve dünya ülkelerinden çok uzaklarda yer alan Dersim gibi bir beldede, hele o zamanki koşullar altında dünya ülkelerinden değişik uluslara mensup öğrencilerin gelmiş olması, aklın kabul edebileceği bir şey değildir.

(134) Ferman: İlk sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

AÇIK SÜTUNLAR

AÇIK HABERLEŞMELER

Diyarbakir'de Pirinççizade Feyzi Beyefendi'ye:

Mektubunuzu aldık. Kürdlerin gelecekteki mululuğuna, aralarında kültür ve bilginin yayılmasına yönelik yurtseverce ciddî arzu ve çalışmaları, takdire değer.

En mükemmel Kürd ulularından ve erdemlilerinden Akteveli Abdurrahman Efendi'nin(135) Kürd diliyle bir tarih yazmakta olduğuna ve saygıdeğer edebiyatçı Ziya Efendi'nin de, 10 yıllık araştırmalarının ürünü olmak üzere müsveddesini hazırladığı Kürdçe atasözleri ile dilbilgisini ve bir Kürdçe sözlüğü yakında yayınlayacağına ve yörelî erdem sahiplerinden Hanili Salih Bey'in(136) de bu konuda sarfedilen çalışmaları hakkındaki müjdelerinize cidden teşekkür edilir ve bu yüce himmetler özellikle kutlanır.

Adı geçen zatların kişisel erdemleri ve ulusal hamiyetleri zaten kabul edildiğinden, kendilerinden pek çok hizmetler beklemekte ve "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"nin taşralardaki şubelerinde bu gibi erdemlilerin bulunması her bakımdan arzu olduğundan, kendilerinin Diyarbakir Şubesine katılmasıyla, bu hususta da lütfedip himmet ve yardımda bulunmalarını şiddetle beklemekteyiz.

Gazetelerimizin(137) her hafta satır ve sayfalarında, adı geçenlerin bilgi ve erdem kalemlerinin ürünlerini görmek de, özel dileklerimiz arasındadır.

*

(135) Kürdistan'da "Şêx Evdirehmanê Axtepeyî"(Akteveli Şeyh Abdurrahman) adıyla ünlü olan bu zat, büyük bir Kürd şairiydi. En ünlü eseri, Peygamber'in miracını ayrıntılı birçimde konu alan "**Ravdatünnaîm**" adlı şiirsel kitabıdır.

(136) Büyük bir Kürd bilgini ve şairi olan Hanili Salih Bey, 1925 yılında Şeyh Said hareketine katıldığı için Amed kentinde idam edilen Kürd büyüklerinden biriydi. Burada sözü edilen çalışmaları ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Bildiğimiz kadarıyla, yalnızca bir Kürdçe mizahî şiiri, Kürdçe iki felsefî dizesi ve idam edilmeden önce Amed Hapishanesinde yazdığı bir Osmanlıca şiiri günümüze ulaşmıştır. 1950'lerde Hani Belediye Başkanı olan oğlu Hasan Bey'den 1959 yılında aldığımız o şiirleri, bu vesileyle burada yayınlamayı yararlı görüyoruz. Ancak söz konusu şiirler bu dipnota sığamayacak kadar uzun olduğundan, onları derginin bu sayısının son sayfası olan 328. sayfada 141 numaralı dipnotla okuyuculara sunuyoruz.

(137) Burada "gazetelerimiz" denildiğine göre, o zaman "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nden başka da Kürd gazetelerinin var olduğu anlaşılmalıdır. Ancak, ne yazık ki öbür gazeteler günümüze ulaşamamışlardır.

Mamuretulaziz(138) Askerî Ortaokulu Osmanlıca Kuralları Öğretmeni
Ömer Avni Efendi:

Telgrafınız alındı. "Kavaid-i Lisan-ı Kürdî ve Edebî Tatbikat
Nümûnesi"(139) adındaki eserleriniz henüz gelmedi. Himmetinize
teşekkür ve gazetemizde tefrika, sonra da kitap biçiminde basılmak üzere
hemen göndermenizi diler ve bekleriz.(140)

(138) Mamuretulaziz: Kürdçe adı "Xarpêt" olan ve 1923'ten sonra adı resmîyette
"Elazığ" biçimine sokulan Elâziz.

(139) Osmanlıca olan bu ad "Kürd Dilinin Kuralları ve Edebî Uygulama Örneği"
demektir. Bu ada bakılırsa bu adla hazırlanmış olan bir tek kitabın söz konusu
olduğu anlaşılıyor. Ancak "eserleriniz" denildiğine göre belki de biri "Kürd
Dilinin Kuralları", diğeri de "Edebî Uygulama Örneği" olmak üzere iki kitap
hazırlanmıştır.

(140) Bu açık mektubun derginin bu sayısında yayınlanmış olması vesilesiyle şu gerçeği
belirtmek yerinde olacak ki, 1923'ten sonraki rejimin Osmanlı rejiminden çok
gerici ve zalim olduğu, birçok örnek gibi bu örnekle de açıkça ve bir kez daha
kanıtlanmaktadır. Osmanlı rejimi altında askerî ortaokul öğretmeni olan bir Kürd
aydını, rahatlıkla ve son derecede doğal olarak Kürd dilinin kuralları konusunda
araştırma yapıp bir kitap hazırlayabilmiş ve o zaman yayınlanmış olan bir Kürd
dergisine çekinmeden, aynı rahatlıkla gönderebilmiştir. 1923'ten sonraki rejim
altında ise, bir askerî okul öğretmeni ya da bir sivil memur şöyle dursun, sıradan
bir insanın bile böyle bir çalışma yapmaya kalkması, o insanın yıllarca hapishanelerde
süründürülmesi için yeterli oluyordu.

(141) Hanili Salih Bey'in 136 numaralı dipnotta sözünü ettiğimiz şiirlerini burada okuyuculara sunuyoruz:

Mizahî şiirin Kürdçe orijinali:

Eger çêkî jibo cehşê kerê ra
ji zêr afir li nêv Eywanê Kesra
Felatûn be jibona wî muellim
bibe saqî jobo wî Îbnu Sîna
tu wî av dî ji yembûa heyatê
dî şûna êm bidî wî lewz û xurma
meke bawer ku dê sahibhuner be
Ewê dîsa wekî bavê xwe ker be
Dema tu wî ji Eywanê derînê
huner nayê ji wî xeyrê zirînê

Felsefî iki dizenin Kürdçe orijinali:

Bi çavê îbretê mêze ke Hîvê
ku daîm piştê bedrê ew hilal e

Hapishanede yazdığı Osmanlıca şiir:

Gerçi enzar-ı ehıbbadan dahi dūr olmuşuz
rahmet-i Rahman'a yaklaşmakla mesrūr olmuşuz
Hak yolunda müflis-i haneharab olduksa da
bu harabiyetle ma'nada biz ma'mūr olmuşuz
Kul bize zulm-ü mücazat etse, perva etmeyiz
Çünkü te'yîd-i ilâhî ile mansūr olmuşuz

Şiirin yaptığımız Türkçe çevirisi:

Eşek sıpası için altın yemlik de yapsan
hem de Kisra'nın sarayının ortasında yapsan
Eflatun da öğretmen olsa onun için
ve İni Sina da sâkî olsa onun için
abıhayat çeşmesinden de su versen ona
ve yem yerine badem, hurma da versen ona
inanma ki hüner sahibi olacak o
Yine babası gibi eşek olacak o
Çıkaracağın zaman onu saraydan
anırmaktan başka hüner gelmez ondan

İki dizenin yaptığımız Türkçe çevirisi:

İbret gözüyle bak Ay'a
ki hep hilâldir o, dolunaydan sonra

Osmanlıca şiirin yaptığımız Türkçe çevirisi:

Gerçi dostların gözlerinden dahi uzak olmuşuz
Allah'ın rahmetine yaklaşmakla sevinçli olmuşuz
Hak yolunda evi yıkılmış müflis olduksa da
bu yıkılmışlıkla mâneviyatta biz bayındır olmuşuz
Kul bize zulmedip ceza verse, perva etmeyiz
Çünkü ilâhî güç ve destekle üstün olmuşuz

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdür
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik
*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*
Nüşhası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakırlı
Ahmed Cemil

*

Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır

*

Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz

*

İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 7 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

İFADE-İ MAHSUSE

Bütün anâsır ve akvamı Osmanlılık nam-ı mübecceli altında cem'eden hükümetimizin sıyt-ı bülend-i meşrutiyetle i'lân ettiği hukuk-ı hürriyetin en azîz ve kıymetdar bir faslı olan serbestî-i ictimain mülk-ü millete nâfi' fevaidini ta'kîb etmek ve Osmanlılık şeref-i aslîsinin ortadan tayyettirdiği tahaluf-ı anâsır yerine vahdet-i sahîha-ı milliyeyi cihan-ı medeniyete göstermek ve gazetemizin ilk nüshasındaki beyannamede i'lân olunduğu vech ile hedef-i aslî -Osmanlılık altında vahdet-i vücûd- olmak arzusuyla, cem'iyetimiz, bilcümle anâsır ve cem'iyât-ı muhtelifeye dest-i ittihadını takdim eder.

*

Cem'iyetimizin çoktan beri te'sîsine teşebbüs ettiği bankanın programını gelecek nüshadan i'tibaren derc-i sütun-ı mübahat eyleyeceğiz.

*

Cem'iyetimizin âmâl ve efkâr-ı hayriye-i vatanperveranesini mürevvic ve sevk-i hamiyet-i fitriye ile birçok umûr-ı nâfiyaya müşevvik olan "Yeni Gazete" refik-i mübeccel ve muhteremimize arz-ı teşekkürât-ı bîpayan eyleriz.

(1) Li gora tarîfxa Mîladî 16 Kanûna Paşîn 1909(Milâdî tarihe göre 16 Ocak 1909).

İZMİR KÜRDİSTAN DEĞİL

İzmir Meb'usu Seyyid Bey'in pencşenbe günü Meclis-i Meb'usan'da söylediği bu söz, Kürdistan'ın cerîha-ı kalbinde bir ma'kes-i enîndar bulacaktır.

Biliriz, muhterem milletvekilinin maksadında ne bir îma-yı tezyîf, ne bir fikr-i ta'rîz var. Ve yine maalesef biliriz ki İzmir, fıtratından aldığı nasîb-i feyz ile bîçare Kürdistan'ın mukadderât-ı ezeliyesi biri birinden pek ziyade farklı iken, mukadderât-ı haliyesinde hiç ihtilâf yoktur.

"İzmir Kürdistan değil"! Fakat Kürdistan nedir?

Cihanı bir padişaha kifayet edecek kadar vâsî' görmeyen Selim-i evvel kalemrev-i hüküm-ü seyfine bu kıt'ayı ilâve ettiği zaman, elbette Kürdistan bugünden daha ziyade haiz-i umran idi. Dört asırda kırk asır izmihlalın âsâr-ı harabını toplayan bu ıssız, yani sahibsiz kıt'aya Hükûmet-ı Osmaniye ne vakit bir şefkat-ı malikiyet gösterecek? O dağların ne zaman bir memerri, o derelerin hangi asırda birer köprüleri olacak? Lokomotiflerin velvele-i îkazı, hâbîde-i a'sâr olan o koca memleketi uyandıracak mı? Zuafa-yı ibadın hak ve hayatı mahşere kadar mı me'kel-i akviya olacak?

İzmir Meb'usu, yalnız maskat-ı re'sî olan vilâyetin değil, bilumum vilâyât-ı Osmaniye'nin vekil-i mübeccelidir. "İzmir Kürdistan değil" teşbih ve mukayesesini, matalib-i belîgasına kuvvet değil, müddeayât-ı umumiyesine esas ittihaz etmeli idi. Sada-yı şikâyatı, yalnız kendi vilâyetinin âfâk-ı tenginde dönmesin. "Kürdistan'da niçin bu kadar mezalim ve harabî var?" sualı, o mukayese-i mü'limeyi ta'kîb ve ta'dîl eylemeli idi. Evet, Kürdistan serâ-pâ harabezardır ve dünyanın ne kadar vahşet ve mezalimi var ise hepsi bu viranede haşroluyor. Haline, "bir aşiretten cihangir bir kudret-i istilâ çıkarın" bu koca devlet, bu köhne hükûmet ağlasın.

"Ağlasın" dedik. Hayır, buna da lüzum yoktur. Yalnız ağlatmasın!

Süleyman Nazif

SADR-I A'ZAM PAŞA'NIN BEYANÂTI

Ne kadar zamandı; evrak-ı havadisın sutûr ve sahayıfını bir Kâmil Paşa mes'elesi işgal ediyor idi. İş bir dereceye vardı ki, herkes usandı bıktı. Bu babdaki mütalâât-ı mahsusenin bir vâdî-i bîsûd-ı tezyîfe kadar vardırılmasına hakikaten vicdan-ı umumî-i millet teessüftü.(2) Kâmil Paşa hazretleri, âlem-i tecarüb-i idare ve siyasetin kâr'azmûde bir vezir-i namdarı olmakla tanılmış, herkesin zaten vaktiyle mazhar-ı hüsn-i i'timadı olmuştu. Bunun içindi ki, umûr-ı idare-i Devletin, temşiyet-i deha-yı siyasetine tevdfîni

(2) Doğrusu "üzgündü" demek olan "müteessifti" olmalıdır.

herkes azîm bir memnuniyetle alkışlamıştı. Vâkıa, bu beş aylık zaman-ı idaresinde ufak tefek bazı nakayısın vukuunu biz de inkâr edemeyiz. Fakat bu derece bir inkılab-ı azîm karşısındaki müşkilâtı ve bu müşkilât-ı gûna gûn arasında bundan ziyade iş görülebilmesinin imkânsızlığını dahi teslim ve takdirde zerre kadar tereddüd etmeyiz.

Kâmil Paşa hazretlerinin Meclis-i Meb'usan'daki beyanât ve îzahât-ı mehamdanîleri, vükelâ-yı muhtereme-i milletin rehîn-i takdiri oldu. Vükelâ-yı müşarün'ileyhimin beyan-ı i'timadı mutazammın olan kararını bir şevk ve itmi'nan-ı mahsus ile telâkkî ederiz. Bu cihetle Kâmil Paşa, bu i'timad-ı umumî-i millete idare-i meşrutanın ilk sadrazamı olmuş oluyorlar. Bundan dolayı, zat-ı samî-i vekâletpenahîlerini ve daha doğrusu hüsn-i isabet-i takdirden dolayı vükelâ-yı milleti tebrik ve Sadr-ı müşarün'ileyhin hüsn-i muvaffakiyât-ı fahîmanelerini de samîm-i kalbimizle temennî ederiz.

Kâmil Paşa hazretlerinin Meclis-i Meb'usan'da okunan nutkunun suretidir: Millet-i Osmaniye'ce izhar olunan arzû-yı umumî üzerine Kanun-ı Essasînin tekrar mevki-i icraya vaz'ı ferman buyurulmasını müteakib teşekkül eden kabine hakkında efkâr-ı umumiyede hasıl olan adem-i hoşnûdî tevessü' ederek, her tarafta mucib-i tereddüd ve endişe olmağa başlamış ve beynelhalk nümayan olan infial ve galeyan-ı efkârın matbûât-ı Osmaniye hasbelvazîfe tercüman-ı teessürü olmuş idi. İşte o sırada makam-ı Sadaretin ühde-i âcizaneme tefvîzi nezd-i Şahane'de tensîb buyurulmakla, dahilen ve haricen vatanımızı işgal ve ihata etmekte bulunan müşkilât-ı azîme içinde idare-i umûrdan istinkâfî muvafık-ı şîme-i hamiyet görmemiş olduğumdan, hakkımda izhar olunan emniyet ve müzaheret-i milliyeye istinaden vazîfe-i sadareti kabul ve derhal usul-ı meşrutiyete ve arzû-yı umumiyeye muvafık bir hey'et-i vükelâ teşkil eylemiştim. Müteakiben Meclis-i Meb'usan'ın bir an evvel ictimâna cehd-ü gayretle, icra kılınan muamelât-ı intihabiye neticesinde Meclis-i Meb'usan, milletimizle beraber ecanibin dahi alkışları arasında küşad olunmuştur.

Hayat-ı medîde-i siyasiyemin id-i mübecceli olan o yevm-i mes'ûdü müteakib, hey'et-i muhteremenin ictimâında memleketimizin ahval-ı dahiliye ve umûr-i hariciyesine dair beyanâta bulunacağımı, Meclis-i Meb'usan Reis-i Muhteremi Beyefendi hazretlerine şifahen va'd-ü ifade etmiştim. Bugün, kabinenin şimdiye kadar ta'kîb eylediği ve hey'et-i muhteremenizce mazhar-ı tasvîb ve takdir olduğu halde bundan böyle de ta'kîb eyleyeceği meslek-i siyasî hakkında bu îzahâtı bizzat vermekte kendimi bahtyar addeylerim.

İzahât, evvelâ kabinenin icraât ve muamelât-ı siyasiyesine, saniyen umûr-ı dahiliyemize, salisen münasebât-ı hariciyemize aiddir:

Re's-i kâra geldiğim vakit, vilâyât-ı Osmaniye'de sükûn-ü âşâyış muhtell bir halde olarak umûr-ı idare-i Devletin heman her tarafta birden sektedar

olduğu görülmüştü. Sırf te'sîs-i meşrutiyete hizmet etmek maksadıyla Rumeli'de teşekkül eden İttihad ve Terakkî Cem'iyeti'ni takliden ve fakat bu cem'iyetin esas-ı teşekkülündeki maksad-ı vatanperverane mugayır bir surette, ekser-i vilâyâta cem'iyetler peyda olarak, hürriyetin ma'nasını tevsî' ile, habshanelerde bulunan politika mahbusîni misillu, ceraim-i âdiye ile mahkûmen mahbus ve sair mevkuf olanların dahi sebillerini ihlâ etmek ve me'murînle a'za-yı meclis ve mehakimden istemediklerini hizmetten tard-ü ihrac eylemek gibi muamelelere tasaddî eylemeleriyle, bu halleri müşahede eden ahâlî Devlete vergi verip vermemekte hür oldukları zehabında bulduklarından tahsil-i emval külliyyen sektedar olmasıyla, idare-i askeriye ve saire aylık için bir ay zarfında Hazine-i Maliyeden bilmecburiye vilâyâta nakden "800" bin liraya karîb mebalîğ gönderilmiş ve âsâr-ı kaht-ü nema olan ba'zı mahallerde muhtacîne ve zurraa yemeklik ve tohumluk olmak üzere Ziraat Bankası'nca ikrazât-ı âdiyeden başka kefalet-i müteselsile ile yine Ziraat bankası'ndan ve emval-ı umumiyeden aynen ve bedelen üç yüz bin lira derecesinde ta'vîzen ianât verilmiştir. Bir taraftan dahi îcab eden mahallere asker ve bâhusus Kanun-ı Esasîyi hakkıyla tefsîr edemeyerek kabulde tereddüd eden ba'zı etraf ahâlîsine nâsihlar irsali, vesait-i lâzime isti'mali mecburiyetinde bulunulmuştur.

Bir taraftan idare-i sabıkayı iade ettirmek maksadıyla ba'zı menfaat-perestan, hissiyât-ı avamı tahrîkle idare-i cedîde aleyhine teşvike çalışmakta edenler.(3) Bu teşebbüsât-ı hainaneye karşı vakai-i müessife zuhuruna meydan vermemek ve berat-ı necat-ı millet olan Kanun-ı Esasîmizi her gûna taarruzdan muhafaza eylemek üzere Hükümetçe ne gibi tedabir ittihaz olunduğunu zikr-ü ta'dad eylemeği, henüz dünkü tarihi beyhude tafsîl etmekten başka bir şey olmayacağından, zaid ve bîlüzum addeylerim. Bu esnada Mekke-i Mukerreme ile Medine-i Munevver'e'de ve Anatoli'nin içlerinde vukua gelen muhill-i âsâyiş tecavüzât ve iğtişâşât, derhal kuva-yı askeriye sevkiyle teskîn ve mahalleri âsâyişi te'mîn olunmuştur.

Ma'mâfih, şu beş ay müddet zarfında idame-i huzur ve emniyet için Hükümetin dahildeki icraâtı hiç bir zaman, Kanun-ı Esasî ile te'mîn edilmiş olan hukuk-ı esasiyeden milletin bihakkın istifadesine mani' olmayıp, efrad-ı Osmaniye, kendi a'mal ve mutalabât-ı maşruasını arzu ettiği vech ile izhar ve i'lân eylemekte en hür ve en mütemeddin akvamın mazhar olduğu hukuk ve müsaadâtın ve(4) kâffesinden cebren istifade eylemiş ve binaberîn, serbestî-i matbûât ve serbestî-i ictimaaât zerrece haleldar olmadıktan mâada, milletin hukuk-ı insaniye ve esasiyesinin isti'mali Hükümetin taht-i daman ve muhafazasında bulundurulmuştur.

(3) Doğrusu "çalışmakta idiler" olmalıdır.

(4) Bu "ve" sözcüğü burada fazladır; yanlışlıkla çıktığı anlaşılıyor.

Bu miyanda, müessesât-ı nakliye vesaire amelesinin öteden beri ma'ruz buldukları tazyîk ve ba'zı gûna haksızlıklardan dolayı memalik-i Osmaniye'de ilk defa olmak üzere zuhura gelen ta'tîl-i eşgal ihtilâfâtı, suret-i hasenede hall-ü tesviye kılınmakla beraber, harekât-ı askeriyeye ve hayat-ı iktisadiyemizi bir tehlike-i nâgihanîye ma'ruz bırakmamak için, Hey'et-i Meb'usanın tedkîk ve tasdîkine muallak bir kanun-ı muvakkat ile bu misillu harekât-ı müfritanın men'i esbabına tevessül edildi.

Aynı zamanda zat-ı Hazreti Hilâfetpenahî'nin Kanun-ı Esasî ahkâmının tamamî-i tatbik ve icrasına begayet dikkat-ü riayet olunması için izhar buyurmakta oldukları arzu ve azm-i kat'î-i hümayunlarına tevfikân, kanun-ı münîf-i mezkûr ile milletin taht-i daman-ü kefaletinde bulunan hukuk-ı mukaddese-i padişahîlerinin kemakân masûniyet ve mahfuziyetiyle beraber, Hükûmet-i meşrûta esasî ez ser-i nev kabul-ü tasdik buyurulduğu misillu, bu esasa muvafık ma'ruzât-ı Sadaretin mazhar-ı tasvîb-i âlî buyurulmakta olmasıyla, bu sayede Hükümdar ile millet arasında pek ciddî bir samimiyet ve muhalasat hâsıl ve bunun âsâr-ı fi'liyesi de her an zahir olarak millet-i Osmaniye'nin bâs-ı sürûr-ü şükranı bulunmuştur. Bundan dolayı, zat-ı hümayunlarına cümlemiz medyûn-ı şükranız.

Siyaset-i dahiliyemizin nikat-ı esasiye ve mühimmesinden biri ve belki birincisi, anâsır-ı muhtelif-i Osmaniye arasında ittihad-ü uhuvvet ve hüsn-i âmîzişin her dürlü vesaitle te'yîd-ü takviye ve hukuk-ı tesavînin muhafazası cihetlerine ciddî surette sarf-ı mesa'î eylemekten ibarettir. Ecza-yı muhtelif-i Osmaniye beyninde ittihad-ü ittifak ne kadar hâlis ve kavî olursa, Devlet ve milletin selâmet ve saadeti de o derece te'mîn edilmiş olur. Ba'demâ, bu hukuk-ı mütesaviyenin her hususta âsâr-ı fi'liyesi gösterilererek, bu babdaki azmin isbatıyla beraber diğer turuktan vatanî bir terbiyenin neşr-ü ta'mîmi için mekâtib-i âliye ve i'dadiye ve rüşdiyemizin bilcümle anâsır-ı gayr-i Müslimeye de küşad bulundurulması ve yine bu cümleden olarak bir mekteb-i hamiyet olan ordularımızda anâsır-ı gayr-i Müslimenin vazaif-i askeriyeye iştirak ettirilmesi suretiyle, aynı hiss-i uhuvvet ve vatanperverî ile perverde olmamız îcab eder.

Siyaset-i dahiliyemizin diğer bir dakîka-ı mühimmesi de, otuz iki sene mukaddem tanzîm edilmiş olan Kanun-ı Esasîmizin ba'zı mevaddının tekâmül-i ahîr-i siyasîmizle mütenasib surette ta'dîl veya tefsîri keyfiyeti olup, muhtac-ı tefsîr veya ta'dîl bulunduğu taayyün edecek cihetlerinin suver-i ıslahiyesini teemmül ve tezekkür kılınarak Hey'et-i Meb'usana teklif olunacaktır.

Vilâyâtın tanzîm ve ıslah-ı ahvalı için evvel emirde takrîr-i âsâyiş ve iade-i emniyet hususunun tamamî-i istihsalı zımnında tedabîr-i lâzimeye heman bittevessül, erbab-ı ceraim bermucib-i kanun te'dîb ve dûçar-ı mücazat edilerek emsaline ibret-i müessire iraesî ve ba'dehü icrası taht-i vücub ve ehemmiyette bulunan ıslahât cümlesinden olmak üzere, Kanun-ı Esasînin

madde-i mahsusası mucibince tensîkat-ı lâzime icrası lâbüdd-ü zarûrîdir. Jandarma ve polis islahâtının mevki-i tatbiki vaz'ı ve ez an cümle jandarma ve polis mektepleri küşadı dahi mukarrardır.

Devletin ahval-ı maliyesi müddet-i medîdeden beri muhtell olup, bunun islah ve tanzîmi ise, kavaid-i iktisadiyeye riayet olunarak ba'demâ masarîf ve varidâtımız tevazün ve hüsn-i cibayetine, aynı zamanda siyaset-i dahiliye ve hariciyemizin intizamına vâbeste bir emr-i müteassırdır. Ta'riften müstağnî olduğu üzere, bir müddetten beri bütçede tevazün husûlü kabul olmayarak, duyûn-ı gayr-i muntazamanın mikdarı arttıkça artmış ve masarîf-ı âdiyenin îfası için akdine lüzum görünen müstakrazâta karşılık olmak üzere, memlekete(5) zaten kâfi olmayan varidâtını terhîn etmek usul-i muzırrası bilmeceburiye ta'kib olunmuştur.

Mâba'dı var

AHVAL-I SİYASİYE

Bu hafta ahval-ı siyasiyeye her ne kadar yeni bir tahavvül yok ise de, Balkan buhranının tesviyesine doğru ciddî bir harve atılmak gibi sulh ve müsalemetin bekasını te'yîd eder yeni bir emare mevcuddur, ki o da, Avusturya'nın Babiâlî ile bir zemîn-i i'tilâf tehyiesine cidden temayül göstermiş olmasıdır. Hükûmet-i müşarün'ileyha, bundan on beş gün akdem kat'iyen ta'vîz-i nakdî i'tasına mütemayıl değil iken, elyevm buna esasen muvafakat etmiş ve Devlet-i Aliyye'ye diğer birtakım fevaid dahi irae ve teklif eylemiştir. Bunlar Babiâlî'ce bitteemmül, Bosna ve Hersek'in bizzarûr ziyasına mukabil şu sırada mümkünül'istihsal "gaye-i menfaat" olduğuna karar verilir ise, Avusturya ile olan ihtilâf bertaraf edilmiş demektir. Hükûmet-i müşarün'ileyhayı tarîk-i i'tilâfa sevkeden esbab, bir taraftan boykotajın Avusturya ve Macaristan ticaretine îras eylediği zarar-ı azîmden münbais sû-i te'sîrâtтан, ve diğer taraftan İngiliz efkâr-ı umumiyesinin tazyîkatıyla Almanya'nın nasayih ve vasayâsından ve bir de Avrupa muvazene-i siyasiyesinde münferid kalmak tehlikesinden ibaret olsa gerektir.

Her ne hal ise, Avusturya ile i'tilâfa girişilmesi emrinde Devletçe gösterilen ve herkesçe bidayet-i emirde bâdî-i ta'rif-ü şikâyet olmuş bulunan barâetten sevk-i tâlî'la hamd olsun Devlete bir zarar terettüb etmemiş ve bilakis şu teennînin faidesi görülmüştür. Çünkü şurası muhakkaktır ki Avusturya Hükûmeti, bugün muvafakat eylediği şeyleri bir ay evvel kabul etmiyordu. İlca-yı ahval, anı kabule mecbur etmiştir. Binaenaleyh, şu halden istifade etmek ve Avusturya ile ihtilâfımızı bittesviye,

(5) Doğrusu "memleketin" olmalıdır.

asıl mühim cihetlere hasr-ı i'tina eylemek, siyaset-i Osmaniye'mizin hasa-fet-i müsellemesinden muntazar ve me'mûldür.

Bulgaristan ihtilâfına gelince; bu babda henüz yeni bir şey yoktur. Yalnız müzakerât-ı ahîreyi icraya me'mur olan Mösyö Lyepçef'in tekrar Dersaadet'e gelmesi, Emaretin daha i'tilâf-cûyane ve mümaşatkârane bir meslek-i hareket ihtiyar edeceğine delâlet etmektedir. Şurası bilinmelidir ki Bulgaristan'la olan ihtilâfımız, Avusturya ihtilâfına makîs olamaz. Birincisi Rumeli'de mevcudiyetimizi tehdid eder, fakat ikincisi tehdid etmez. Şark-ı Rumeli eyalet-i mümtazesinin Bulgaristan Emaretiyle mean kraliyete inkılabı, Rumeli kıtasında bekamız nokta-ı nazarından gayet mühim bir vak'a, ve nakidle telâfisi hamiyet-i milliyenin hazmedemeyeceği bir hadisedir.

Bulgarların teklif eylediği seksan iki milyon frank ta'vîz-i nakdî, Şark-ı Rumeli dahil olmayarak Bulgaristan Emaretinin müterakim vergisine, Duyûn-ı Umumiye'ye olan hisse-i iştirakine bedel def'aten verilecek ve binaenaleyh Bulgaristan Emaretini, kraliyete inkılabı hasebiyle Devlete karşı ba'demâ kayd-ı taahhüdâtın vâreste kılacak bir tazmîn mi? Yoksa Şark-ı Rumeli eyalet-i mümtazesinin vergi ve hissesine de mukabil ve Devletten fekk-i irtibatına bedel, yani her ikisine şamil bir ta'vîz mi? Eğer iş şikk-ı ahîr ise, yani Bulgaristan bu parayı Bulgaristan Emareti ve Şarkî Rumeli eyaleti için toptan veriyor ise, Babıâlf'nin Şark-ı Rumeli eyaletinin ahden haiz olduğu mahiyet ve Bulgaristan Prensini zatına mevdû bir emanet i'tibarıyla paytahtın kapusu demek olan bu eyaleti Bulgaristan eyaletinden ayrı add-ü telâkkî ederek, ol vechle îcabını teemmül buyuracağı derkâr, ve ta'vîz-i nakdî ile bu eyaleti fedaya bizzarûr rızadade olduğu takdîrde dahi, çünkü ta'vîz bir taahhüdün ve borcun îfası değil, anın edasından sonra maddeten bir şeyin zıyına bedel olmak lâzım geldiğine ve Bulgaristan Emaretiyle Şark-ı Rumeli eyalet-i mümtazesinin elyevm Devlete borcu yigirmi beş milyon lirayı mütecaviz bir mikdara balığ olduğu kayden sabit olmasına nazaran, ta'vîz-i nakdînin öyle seksan iki milyon frank raddesinde olmasına kat'an muvafakat etmeyeceği bedîdardır.

Şimdi en ibtida temennî olunacak şey, Avusturya ile ihtilâfımızı tesviyedir. Andan sonra diğer mesailin tesviyesi daha teyessür eyler.

Evrak-ı havadiste şu son günlerde Girid mes'elesinden dahi şiddetle bahsolunmuş ve gûna-gûn münakaşâta girişilmiştir. Bizim bildiğimize göre Girid mes'elesini böyle şiddetle uyandıracak ortada hiç bir şey yoktur. Girid'in Yunan'a ilhakı tasavvuru, bugün çıkmış bir şey değildir. Girid'e General "Wasos"un tahattîsinden beri bu tasavvur meydan almış ve o günden beri şiddetle ta'kîb edilmekte bulunmuştur. Avrupa devletleri müsaîd olsaydı, çoktan bu tasavvur hayyiz-i fi'le girirdi. Esasen devletlerin buna muvafakat etmemeleri, şimdiki şekl-i idarenin devamını istilzam etmiştir. Filhakika Kral "Jorj" bu ümniyeye vusûl için olanca mesaîsini sarf

etmekte ve karabet-i sıhriyesi olan hükümdaranı kendi maksadının husûlüne imaleye dahi bir dereceye kadar muvaffak olmakta ise de, devletlerin tezadd-ı menafıı, siyyemâ düvel-ı erbaa-ı hâmiyenin bir ved'ânın muhafazasına olan mecburiyet-i nusfetşiarîleri, buna haylûlet etmektedir.

Ahîren tertib olunan miting bu babda sada-yı milleti gösterdiğinden, elbette faidesi kesîr ve sada-yı millete müstenid olacak siyasetimizin te'sîri ise vefîrdır. Bu gibi hissiyât-i milliye, ifrata gitmedikçe, daima bir devletin siyasetini takviye eder. Şu kadar ki, kabilül'istihsal olmayacak şeyden mübaadet ve Hükûmeti müşkil mevkie sokmaktan mücanebet dahi, erbab-ı hamiyetin daima düşüneceği, hususuyla böyle bir zaman-ı buhranda nazar-ı i'tinada bulunduracağı bir mülâhaza-ı hikmettir.

Süleymaniyeli Seyfullah

SERPÛŞ-I MİLLÎMİZ VE FES

Avusturyalıların Bosna ve Hersek kıt'alarını kendilerine ilhak teşebbüsünde bulunmasını müteakib, Avusturya emtiasına karşı yapılan boykotaj münasebetiyle, ora ma'mûlâtından olan feslere gösterilen hiss-i nefret alelumum feslere teşmil edilmiş ve kalpaktan keçe külâha kadar birçok serpûşlar kullanılmağa başlanmıştır. Zaten i'lân-ı hürriyetten sonra "kırmızı fesliler" manzûmesiyle de feslere taarruz edilmeğe kalkışılmış idi. Bugün fese karşı o kadar hilâfgîrane bir fikir uyanmıştır ki, fesin mevcudiyetinin haleldar olacağına hükmetmemek mümkün olamıyor. Bir taraftan ordu-yı Osmanî için fesden gayri bir serpûşun kabul ve tensîbi için gayretler ibraz ve buna sebep olmak üzere birçok mahazîr irae ediliyor. Diğer taraftan Zabtiye Nezareti, polisler için yeni bir serpûş kabul etmekle şu teceddüdâta peyrev oluyor. Öte taraftan ba'zı devair aklamı, bil'ittifak başlarından fesleri çıkarıp kalpak giymek hususunda yekdiğeriyle müsabakaya başlamışlar ve gazeteler ise fese karşı gösterilen tecavüzleri alkışlamakta bulunmuşlardır. Seksan seneden beri bizde takarrur etmiş olan serpûşumuzun tebdilinden evvel, bir muhakemesini yapalım:

Hikmet-i tabiiye okuyanlarca ma'lûmdur ki rü'yet, zıyanın bir maddeye tesadüfle oradan bil'in'ikâs basara vürüd etmesinden mütekevvin hadiseye ve levn-i hakikî ise, beyaz zıyanın madde-i mütesadife tarafından tahliliyle elvan-ı tayfiden(6) bir veya birkaçını kısmen veya kâmilten massedip, massedilmeyen levn veya elvanın bil'in'ikâs basara vürüd ederek, rü'yetin basîten veya mürekkeben bu renkler üzerine vâki' olmasına denir. Şu halde beyaz renk, zıyanın tehallül etmeksizin in'ikâsından hudûse geldiği cihetle beyaz renkli ecsam, zıya-yı vâridin muhtevî olduğu harareti ya hiç mas-

6) "Elvan" çoğul olduğundan, sıfatı da "tayfiye" olarak çoğul sıfatı olmalıdır.

setmemiş yahud –mükemmelen tasfiye edilemediğinden nâşî mevcut elvan-ı ecnebiyenin te'sîriyle– pek az massetmiş olurlar. Tahlîl-i tayfîyi teşkil eden elvan-ı seb'anın her birerleri ayrı ayrı mîzanülharare ile muayene edilecek olurlarsa, tayf-ı aslîde bulunan kalorinin üç rub'una yakın miktarı kırmızı renkte meknûz ve mütebakîsinin elvan-ı saireye münkasım olduğu görülür. Şu halde beyaz renkli ecsamdan sonra harareti en az masseden ecsam, kırmızı rengin in'ikâsıyla rü'yet olunanlardır. Siyahlık ise, zıya-yı vâridi kâmilen massedip, hiç bir zerre aksettirmemekten hudûse gelir. Boz renkler siyah ile beyazın suret-i muhtelifede ihtilâtından husûle gelip, siyahın azlığına ve çokluğuna göre zıya-yı yahud harareti massederler.

Başın ziyade-i hararete ma'ruziyeti ihtikan-ı demi mucib olacağı cihetle, serpûşun harareti en az massedecek bir halde bulunması vâcibâtandır. Binaenaleyh, serpûşun ya beyaz veya kırmızı olması lüzumu, elvan hakkında serd edilen şu mülâhazadan anlaşılır. Sepûşun ma'mûl bulunacağı maddeye gelince; bu da ma'denî, haşebî, cülûdî, nebatî, nebatî-i kutnî, harirî, sufi gibi ecsamdan olabilir. Fakat harareti az nakledenler, ecsam-ı haririye ve sufiyedir. Bu sebebden, serpûşun akmişe-i haririye ve sufiyeden ma'mûl bulunması lâbüd olup, haririn bahalılığı sufa yani yüne rüchaniyet kazandırmaktadır. Serpûşun cevelân-ı deme mani' olamayacak vech ile hafif ve yumuşak olması ve başı tazyik etmemesi, îcabât-ı sihiyedir. Bütün melbûsâtın sehîlütthâir(7) olması lüzumuna mebnî, serpûş da kolaylıkla tathîr ve tebhîr edilebilmelidir. Bir nazar-ı muktasidane ile bakılacak olur ise, serpûş ucuz olmalı ve çok dayanmalıdır.

Şu mülâhazâta nazaran fes, evvelâ renk i'tibarıyla en münasib serpûştur. Filhakika her sene mevsim-i sayfte memalik-i sairede külliyetli mikdara bâliğ olan teşemmüsün Osmanlılar nezdinde pek az bir mikdarda bulunması, fesin menafînı gösterir bir haldir. Binaenaleyh, bir makalede feslerin güneşe karşı muhafazasızlığından ve mazarratından bahsedilmiş olması, diğer serpûşların ve bahusus kalpakların sû-i te'sîrine(8) düşünmeksizin, ael'amyâ îka' edilmiş bir taarruzdan başka bir şey değildir. Saniyen, yünden ma'mûl olması, salisen, yumuşak bulunması, fesin havass-ı mergûbesindedir. Ez cümle, kalpakların ve miğferlerin te'sîrleriyle saç döküldüğü halde, fesler bu mazarrattan müberradlardır. Rabian, sehîlütthâir olmak keyfiyetidir. Din-i İslâm taharete pek büyük bir i'tinayı emretmiş ve hele mezheb-i Hanefî bu hususta pek ileri gitmiştir. Bugün milel-i Hristiyanîye tarafından umumiyetle mu'tad olan bir leğen su ile yüz yıkamak, Müslümanlarca merdûddur. Yıkanması mümkün olmayan melbûsâtı iktisa etmek, indel'islâm makbul değildir. Mevzuumuza müteallik olmadığından, uzun eteklerin mazarratından bahse lüzum yok. Şu kadar ki melbûsâtça,

(7) Bunun, "kolay temizlenir" anlamına gelen "sehîlütthâir" olması gerekir.

(8) Bunun, "kötü etkisini" anlamına gelen "sû-i te'sîrini" olması gerekir.

esas-ı beytiyece zîynet-ü sefahete sülûk edildikçe mikrobların izdiyadına çalışılmış olur. Fes arasıra kalıba urulmakla tebhîr muamelesine ma'rûz tutuluyor, biraz yağlanınca yıkanabiliyor. Her bir kılı milyonlarca mikroba penah olan kalpaklar, nasıl olur da feslerle aynı seviye-i sıhhiyede tutulur.

İktisad cihetine gelince; senede üç fes alan zevât, kırk beş gürüş fes için, ve haftada bir kalıblatmakla yigirmi altı gürüş kalıbı için, ki senevî cem'an yetmiş bir gürüş serpûş parası verirler. Şu halde fes keçe külâhtan ucuz değil ise de, iki günde kılları dökülen Astrakan kalpaklardan, beheri akallı iki liraya ve Rusya'nın o Brejenski Alayında olduğu gibi elli, altmış, hatta yüz liraya mal olan deri ve kürklü kalpaklardan pek ucuzdur.

Mâba'dı var

ŞÜÛNÂT

Sadr-ı A'zam Kâmil Paşa hazretlerinin Meclis-i Meb'usan-ı Osmanî'deki beyanât-ı vâkiasını, umum telgraf ajansları ve gazete muhbirleri o gün telgrafla bildirmişlerdir. Beyoğlu Telgrafhanesi sabaha kadar bununla meşgul olmuştur. Bu beyanname, umum Avrupa mehafil-i siyasiyesinde hüsn-i te'sîri mucib olmuş, Devlet-i Aliyye'nin kadr-ü i'tibarı bir kat daha realî etmiştir.

Bu Mecliste Maarif ve Harbiye Nâzırlarıyla Şeyhülislâm'dan mâada, umum vükelâ-yı Hükûmet, ve şehzadegân-ı izam hazarâtından dahi Salahaddin ve mahdûm-ı necabetpenahîleri Fuad Efendiler hazarâtı ve Abdülhamid Efendi hazretleriyle mahdûmları Mazdak Efendi hazretleri ve dâmâd-ı Şehriyarî'den Ahmed Zülkifl, Arif Hikmet Paşalar ile Refik Beyefendi hazretleri dahi hazır bulunmuşlardır.

*

Kâmil Paşa hazretlerinin Meclis-i Meb'usan-ı Osmanî'de ihraz ettiği i'timad-ı mahsus, nezd-i Padişahî'de dahi mucib-i memnuniyet ve mahzuziyet olmakla, Sadr-ı müşarün'ileyhe murassa' Meciden(9) nişanı tevcih buyurulmuş ve bu suretle takdir-i umumî-i millete bir nişane-i taltîf terdîf edilmiştir.

Vükelâ-yı muhtereme-i milletin reisi ve vükelâ-yı Devlete karşı ibraz ettiği measir-i mübeccele-i i'timadın Hükümdar'ın dahi lâyıık görmüş olması, mucib-i şükran-ı azîmdir. Binaenaleyh, bir millet-i muazzamanın hissiyât-ı takdiriyesini tebci'l-i mahsusa ma'tuf olan bu nişan-ı âlînin isabet-i tevcihini biz dahi sahihiyetle(10) tebrik ederiz.

(9) Doğrusu "Mecidiye"dir. Çünkü o nişanın adı "Mecidiye"ydi. Söz konusu nişan, Abdülhamid'in babası Arıdülmecid'in padişahlığı zamanında çıkarılmıştı.

(10) Doğrusunun "içtenlikle" demek olan "samimiyetle" olduğu açıktır.

MUSUL HÂDİSE-İ FECÂSİ

Sâdât-ı Berzenciye'den merhum ve mağfurunleh Kak Ahmed Efendi hafîdi Şeyh Said Efendi'nin heber-i elîm-i şehadeti üzerine, cem'iyetimiz tarafından istiknah-ı hakikat ve istid'a-yı ma'delet zımında derhal Dahiliye Nâzırı Paşa hazretlerine müracaat olundukta, Nâzır-ı müşarün'ileyh hazretlerinin vak'aya derece-i vahametiyle bihakkın mütenasib bir ehemmiyet atıf buyurdıkları ve îcab edenlere vâkıfane gayet kat'î, şiddetli emirler i'ta eyledikleri anlaşılmış ve faillerin ve müşevvikleri var ise anların bieyyi hal zahire ihracıyla ceza-yı şedide çarptırılmaları esbabını istikmal edeceklerini kaviyyen va'd buyurmuşlardır.

Şu hale nazaran, saye-i adalette bu vak'a-ı elîme faillerinin az zamanda ele geçirilecekleri derkâr ve efradın ihkak-ı hakkı kazıyyesi esasen Hükûmetin yed-i adaletine mevdû' bir keyfiyet olduğu aşikâr olmakla, Hükûmetin siyaset ve adaletine intizaren beyhude tehyîcât ve tahrîkâtтан tevakkî eylemeleri ve huzur-ü âsâyiş-i mahallîyi ihlâl edebilecek edna bir hal-ü harekete kat'iyyen meydan bırakmamaları lüzumu cem'iyetimiz tarafından îcab edenlere tavsiye ve ihtar olunmuş ise de, lâzime-i siyaset ve adaletin bir an evvel ibraz ve isbatıyla, şu vak'a-ı elîmenin izalesi ve hiç değilse tahdîd-i te'sîrâtı, Nâzır-ı hasafetşiar-ı müşarün'ileyhin himemâtkâr-ı agâhîlerinden muntazar ve müsted'adır.

*

Musul'da Kürd Teavün ve Terakkî Şu'besinden cem'iyetimize "Sınımlı" telgraf merkezinden keşîde olunan telgrafname:

An Simbil, 31 Kânunievvel 324(Milâdî 13 Ocak 1909):

Dersaadet Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyetine

Kerkük'ten gelen estersüvar müfreze efradıyla ahâlî arasında vuku' bulan münazaa-ı lisaniyede yerli asker ahâlî ile bil'îştirak, estersüvardan on altı nefer telef, irtesi günü bil'ittifak cihad-ı Ekrada karar verilip külliyetli izdiham Şeyh'in ikametgâhına hücum ettiler. Dağılmaları için Şeyh'in elinde Kur'an-ı azîmüşşan bulunduğu halde yalvarması te'sîr etmeyerek, Kur'an-ı şerif ayaklar altında parça parça edildi ve Hükûmet karşısında katlolundu. Hanesine duhûl ile oğlu Ahmed, mürîdlerinden kırk kadar eşhas mecruh ve maktul, birçok emvalı nehb, biraderi Nakîb ile oğulları Mahmud ve Abdülkadir Hükûmette hâlâ nezaret altında buldukları, müteessifen ma'ruzdur.

Musul Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti Şu'besi

*

Tıfl-ı yekrûzeden ma'sum Şeyh Said ve rufakasının zebhlerinden dolayı, nîmmürde bir halde müteessir olduğumuz ma'ruzdur.

Şu telgrafnamenin Musul'dan keşide ettirilmeyerek "Sımıl" merkezinden keşidesine mecburiyet görülmesi, şehri mezkûrde henüz şûrişin devamını ve bir de Şeyh Said Efendi'nin fecâ-ı şehadetinin ne mertebe bâdî-i sû-i te'sîr olduğunu gösteriyor. Şeyh-i müşarûn'ileyhin Musul'dan Süleymaniye'ye nefy-ü teb'îdi Kanun-ı Esasî ahkâmına muğayır olduğundan bahsle Meclis-i Meb'usan Riyasetine mahallinden sebk eden şikâyet üzerine, Riyaset-i müşarûn'ileyhaca Babiâlf'den îzahat taleb olunmuştur.

KÜRDLER-ERMENİLER

Kürdlerle Ermenilerin sakin oldukları vilâyâtta bu iki kavim arasında mevcut ba'zı ihtilâfâtı esasından fasl-ü tesviyeye salih tedabîri mübeyyin olmak üzere cem'iyetimiz tarafından Dahiliye Nezaret-i celîlesine akdemce takdim olunmuş ve Babiâlf'ce lütfen nazar-ı dikkat ve i'tinaya alınmış olan muhtıra münderecatının bir an evvel saha-ı icraya vaz'ını, Dahiliye Nâzırı Paşa hazretlerinin inayât-ı mehaşinasî-i devletlerinden(11) beklemekteyiz. Mârrüzzikr muhtıra münderecatı, her iki kavmin âtiyen saadet-i halini ve bir kat daha hüsn-i âmîzişlerini te'mîn edecek bir mahiyette bulunduğundan, Ermeni vatandaşlarımızca da husûlü begayet arzu ve temennî olunmaktadır.

*

Sadr-ı Esbak Ferid Paşa'nın bir me'muriyet-i mahsusa ile Avrupa'ya gittiğini ba'zı gazeteler yazıyorlardı. Tahkikat-ı vâkıya nazaran, Paşa'nın uhdesine bu babda hiç bir me'muriyet-i resmîye tevdi' edilmemiştir.

*

Sabık Başkâtib Tahsin Paşa aleyhinde ceza mahkemesinde ikame olunan da'vadan dolayı icrası lâzım gelen muhakemesi, Kânunîsaninin yiğirmi altıncı gününe ta'lik edilmiş ve adem-i icabeti halinde hakkında muamele-i lâzime icra olunacağı bildirilmiştir.

*

Bağdad ile Haleb arasında otomobil işlemeğe başlamış ve postaların otomobil ile nakli hususunda müzakereye ibtidar olmuştur.

İTALYA'YA İANE

İtalya hareket-i arzda dūçar-ı felâket olanlara taraf-ı Hazreti Padişahî'den bin lira ihsan buyurulduğu gibi, Osmanlı milletinin ianesi olmak üzere iki yüz bin frankın heman irsaline de Meclis-i Meb'usan'ca karar verilmiştir.

Akıl ve şeriat kâffe-i ahvalda benî nev'imize teavün ve tenasuru emrettiğinden, bu felâket-i müdhişeye dūçar olanlara ne kadar muavenet etsek o kadar şiar-ı diyanet ve hamiyetimizi göstermiş oluruz.

(11) Doğrusu "heybet ve büyüklükle tanınmış devletli ilgilerinden" demek olan "inayât-ı mehabetşinasî-i devletlerinden" olmalıdır.

ROMA SEFİRİ HAKKI BEY

Roma Sefir-i cedidi Hakkı Beyefendi'nin Roma'ya muvasalat ve umûr-ı sefareti rü'yete mübaşeret eyledikleri ve selef-i âlîleri Ziya Paşa'nın da Dersaadet'e müteveccihen şehri mezkûrdan müfarakat etmek üzere buldukları, telgraf havadisindedir.

İNGİLTERE KRALI HAZRETLERİNİN DERSAADET'İ ZİYARETİ HAVADİSİ

Haşmetli İngiltere Kralı hazretlerinin önümüzdeki Şubat içinde Dersaadet'e geleceklerine dair gazetelerde ba'zı rivayet müsadıf-ı nazar-ı meserretimiz olmuş ise de, tahkikat-ı vâkıamıza nazaran henüz bu haber resmen teeyyüd etmediği ve şu kadar ki Kral-ı müşarün'ileyhin Atina'ya seyahati zaten mutasavver olmasına göre, oraya geldikleri halde bütün Osmanlıların kendilerine ve İngiliz kavmine bir mahabbet ve muhalasat-ı kâmile izhar eyledikleri şöyle bir zamanda paytaht-ı Saltanat-ı Seniyye'yi de ziyaret etmek isteyecekleri me'mûl bulunduğu anlaşılmıştır.

DERSİM AHVALI

Şâyân-ı ıslah olan Dersim ahvalının esaslı bir surette tesviyesi hususu, Mamuretulaziz Valisi Nusret Paşa hazretlerince cidden nazar-ı teemmüle alınmak istenildiği mesmûumuz olması ve müşarün'ileyhin erbab-ı hüsn-i niyet ve kifayetten olduğu da mütevatır bulunması cihetiyle, ba'zı rüesanın heman kemal-i emniyetle gidip kendisini görmesi esbabı cem'iyetimizce istikmal kılınmıştır.

Kanaat-ı vicdaniyemize ve ıstıtlâat-ı vâkıamıza nazaran, sefk-i dima vukua gelmeksizin o havalinin saye-i adalet ve hürriyette tamamıyla daire-i itaat ve intizama alınması, eshel-i umûrdandır.

*

Erganimadeni sancağı meb'usluğuna Diyarbekirli Niyazi Efendi intihab olunarak, geçen hafta mahallinden hareket etmiştir.

*

Hristiyan vatandaşlarımızın sene-i Milâdiye yortusunu samimiyet-i mahsusa ile tebrik ederiz.

*

İran'ca fevkal'âde haiz-i hüsn-i hamiyet ve ihtiram olan Nefes Müctehidi, Şah-ı müstebidde lânetli olarak, onu bir belâ-yı musallat-ı ilâhî olmak üzere tavsîf ve onun hükûmetine para ve vergi verilmemesini İranlılara emretmiştir.

*

Fedakâran-ı Millet namı altında teşekkül eden cem'iyetin ba'zılara sû-i kasd gibi teşebbüsleri ve istifade-i gayr-i meşrua yolunda şunu bunu tehditleri, elde edilen ba'zı vesaik-i subûtiyeden anlaşılmış olması üzerine, geçenlerde bu cem'iyetin merkezi kuvve-i müsellâha ile basılıp, otuz bir kimse derdest ve tevkîf edilmiştir.

Hâdise-i mezkûre ruh-ı âmmede azîm ve esefengîz bir te'sîr husûle getirmiştir. Mahiyeti henüz kesb-i îzah-ı kat'î etmemiş olan şu mes'elenin an'ane camiasıyla meydana çıkarılmasını, merci-i mahsusundan ehemmiyetle temennâ ve intizar ederiz.

*

Ziyafet-i seniyyede kıraat olunup sureti geçen nüshamızda münderic nutk-ı hümayuna mukabeleten Meb'usan Reis-i muhteremi mücahid-i ülü'l'azm-i hürriyet Ahmed Rıza Beyefendi tarafından okunan nutkun suret-i sahîhasını dahi bu kerre bervech-i âtî derc-i sûtûn-ı mübahat ediyoruz:

Şevketlû Padişahımız,

Zamanın vakayi-i meşhuresini ahlafa bir ibret olmak üzere nakleden medeniyet tarihleri, bu akşamki maide-i hümayunlarını bir lisan-ı şükr-ü sitayişle yazacaklar. İlk def'a olarak bütün Osmanlıların hükümdar-ı zîktidarı, bütün milletin vekilleriyle bir sofrada bulunuyor, bir karavandan yemek yiyor. İlk def'a olarak bütün Müslümanların halife-i zîşanı, sofrasında cins ve mezheb ayırmayarak bir vatan evlâdından mürekkeb bir âileye en muhterem ve müşfik bir peder olarak riyaset ediyor. Şark ahalîsi böyle bir saadete on üç asırdan beri nail olmamıştı. Bu müsavata, bu hissî muhadenet ve muvalâta ancak evail-i İslâmda tesadüf olunurdu. Zaman-ı saadetin bu gibi güzel âdetlerinden koca bir İslâm medeniyeti zuhura geldi, altı asır âlemin hâkim-i ma'nevîsi oldu. Bugün bu lütf-ü inayet-i Şahaneleri olarak teceddüd eden bu âdet-i dîrîne de, Osmanlı medeniyetinin cihana numûne-i fazîlet olacak âsârının parlak bir mukaddimesidir.

Rüfakamın teşekkürâtını ve ihtiramâtını lütfen kabul buyurunuz, Padişahım.

ŞÜÛN-I SİYASÎ(12)

AVUSTURYA HAVADİSİ

Roma'dan yazıldığına nazaren, ahîren Avusturya Hükûmetinin vâki' olan teklifinin Devlet-i Aliyye'ce kabul edilmiş olduğuna dair tevârüd eden haberler, İtalya'da bir memnuniyet-i azîme ile telâkkî olunmuştur. Şu halde tehlike-i siyasiye bertaraf edilmiş demektir.

(12) "Şüûn" sözcüğü dişil olduğundan, sıfatının da "siyasiye" olarak dişil olması gerekir.

Mes'elenin şu suretle halli mucib-i teskîn-i efkâr olacağı gibi, Kâmil Paşa Kabinesinin mevkiini de tahkîm edecektir.

*

Bosna-Hersek mes'elesinden dolayı emlâk-i mîriye mukabili olmak üzere, Avusturya'nın vermek istediği iki buçuk milyon lira mes'elesine, artık halledilmiş nazarıyla bakılmalıdır.

Gümrük rüsûmü ile postalar mes'alesi de kararlaştırılmak üzeredir

*

Avusturya Hariciye Nâzırı ısrar-ı sakîm-i sabıktan nükûl ile, evvelce teklif ettiği dört şartla, ki bu dört şart, ileride tezyîd edilmek üzere Gümrük rüsûmunun şimdiden on beşe iblâğı, Avusturya postalarının lağvı, uhûd-ı atıkanın ta'dîli, Rumeli'deki Katolikler üzerinde Avusturya himayesinden feragat olunması hususları idi, ilâveten iki buçuk milyon lira i'tasına kat'iyen karar vererek Babiâlî'ye teklif etmiştir.

*

Devlet-i Aliyye ile Avusturya beyinde bir esas-ı malî üzerine i'tilâf hâsıl ve bunun da neticepezîr-i muvaffakiyet olacağı, Viyana ve Berlin'den "New York Herald" gazetesine vürûd eden telgrafnamelerde dermiyan olunmaktadır.

BULGARİSTAN HAVADİSİ

Kânunısani ibtidasında asker celb ve cem'i için Bulgaristan'ca ba'zı tedarikât-ı hafiyede bulunulduğu, müstahberât-ı hususiyedir.

*

Bulgaristan'la olan ihtilâf hâlâ berdevamdır. Bulgaristan'ın son istîzahına Babiâlî'ce henüz cevap verilmemiştir.

*

Rusya Hükûmetinin Sofya General Konsolosu tarafından ahîren Bulgar Hükûmetine tekrar birtakım nasayih-ı i'tilâfcûyanede bulunmuş olduğunu,(13) ba'zı Bulgar gazeteleri yazıyor.

(13) Doğrusu "bulunulmuş olduğunu" olmalıdır.

KÛRDÇE LÛSANIMIZ⁽¹⁴⁾

GELÎ BÛRAKËN EZÎZ Û GELÎ KURMANCA

–Mâba'd–

Rojê hezar texlît fesadî û nîfaq îcad kirin; her muqabilê heqî û rastîyê da meğlûb man, fedî nekirin. Heta îro jî li gelek ciha hindek ebleha dikin. Texlîtê mela weke Îstanbulî gor Elî dertêxin fikra wîlayeta xirab bikin.(15) Dibêjin em Qanûnê Esasî nas nakin, me şerîet divê.

Ji wa bipirsin, bibêjin: Ey gelî cuhela,(16) di milkê wetenê me da meqamê şerîeta Muhemmed de sih û du sala ehkamê taxûtî,(17) hukmê qereqûşî,(18) îstîbdadê dewam kir. Em hemî sih milyon nufûsê Osmanîya mehew bîn, ji Musulmanîyê nav ma, namûs û heysiyeta mileta me di bin lingê neyara de kefilî.(19) Hun, ê îro talibên şerîetê,(20) hun li kêderê bûn? Ji van minafiqa bipirsin; kîjan madda Qanûnê Esasî muxalîfê şerîetê ye? Qanûnê Esasî kîjan ehkamê dîn û şerîetê meni' kirîye? Îro elhemdulîllah aqilê hemuwa li serê me ye, dîn û şerîeta me ji xedr û zulmê mûnezzeh e.(21) Bêbextîya li şerîetê mekin! Xûna me hemîye jibo muhafaza hukmê herfekê ji şerîetê dê rijînin!(22) Weke berê hun nikarin her çi tiştê bi kêfa hewe, ji ber xwe bibêjin şerîet ho gotîye, ho gotîye.(23)

Înşallah bi saya hurriyetê, ilm û mearif nêzîk de wê li hemî ciha belav bibin û her zarûkê îro wê sibe dersa bîst muellimên(24) weke hewe dê bidit. Şeş meh nebûye ke welatê me di binê muzakera teqşîma Frenga bî.(25)Sih û du sal em man esîrê hewe; ne bes e? Hewe divê jibo çar roj dewama

(14) Ev sernivîsar bi Tirkî ye; yanî "Zimanê Me yê Kurdî".

(15) Mana vê pevekê ne kifş e; tê zanîn ku di rêzkirina wê da şaşî çêbûye.

(16) Cuhela: Pîranîya "cahil" e, ku bi mana "nezan" e; yanî "ey gelî nezanan".

(17) Ehkamê taxûtî: Hukmên avarêtîya ji rîya rast, hukmê şeytanî.

(18) Hukmê qereqûşî: Hukmê kargêrên ku li gora kêfa xwe biryar didin û dilê wan çawa bixwaze wisa dikin. Ev peyv di dewra Osmanîyan da wek îdyomek bicî bûye. Jêdera wê jî ev e: Zilamekî bi navê "Qereqûş" yanî "Reşçivîk", tim li gora kêfa xwe biryarên bêbingeh dane. Êdî navê wî bûye nîşana kargêrîya kêfî û bêbingeh; ji kargêrîya wisa ra hatîye gotin "hukmê qereqûşî". Nivîskar li vir, rejîma berî meşrûtiyetê şibandîye wî hukmî.

(19) Belkî awayê rast ê vê peyvikê "gevizî" be.

(20) Talibên şerîetê: Xwestoxên şerîetê, daxwazkarên şerîetê.

(21) Munezzeh: Pak, paqij.

(22) Yanî "dê birijînin, dê birêjin".

(23) Ho gotîye: Weha gotîye.

(24) Muellim: Mamosta.

(25) Muzakera teqşîma Frenga: Hevpeyvîna parvekirina Evrupîyan; yanî "Ewropîyan jibo parvekirina welatê me hevpeyvîn dikirin". Mexsed ji "welatê me", welatê Osmanîyan e.

îstîbdada xwe me jî, xwe jî bikin esîrê ecnebîya. Ferza, zulmetê îstîbdadê(26) çavê hewe tarî kirîye. Elhemdu lîllah çavê me bi nûra hurrîyetê ronahî ye.(27) Li ser dûvê xwe rahet rûnên. Hun jî weke xwedanheysîyet û namûsa, li ked û kesbek helal bikin,(28) nefsa xwe îslah bikin. Eger hun mirov bin, em'e hewe fihêl jî bikîn.(29) Eger ne, qenc bizanin herçî wetenê me da fesadî biket, li xirabkirina îttîfaq û îttîhadê(30) me biket, ew neyarê dîyanet û milîyet û hurrîyeta me ye. Û aşîqê dîn û millet û hurrîyetê, ku hemî kafenê xwe di binê çengê xwe digerin, ji van neyara ra bi qasê serê derzîyê merhemet nakin!

Hun kêfxweş bin, rahet bin, ey zumreê hurrîyetxwaz! Cem'iyeta(31) Îttîhad û Tereqqîya Osmanlîya, nator û nobetdarê seadet û selameta hewe ne. Cem'iyeta Tereqqî û Teawuna Kurda û hemî cem'iyetên xwedîhemîyet, saîyên(32) tereqqîya ilm û fedlî û qencîya hewe ne. Em hemî hevîya tişteki jî hewe dikin: Avakirina qesra îttîfaq û îttîhadê û xirabkirina zindanê nîfaq û îstîbdadê.

Dîyarbekir'den: Telgrafçı
Mehmed Tahir Cezerî

REHBER-İ İ'TİDALDEN

Süleymaniyeli Efsahu'l-Ekrad Ebülmeyalî(33) Cenab-ı Nalî'nin
Kürdçe Bir Gazel-i Münacat'âmîzidir

Ey cîlwederî husn û cilewbexşî temaşa
Serrîşteî dîn bê mededî to nîye, haşa

Tercüme

Ey hüsne cilve-i tecellî ve nazar-ı temaşaya celâ-yı tealî bahşeden mübdi' Hekîm! Senin meded-i ma'nevî-i ulûhiyetin rabıtabend-i vücud olmasa, haytuşşua'-ı rü'yet veyahud hablülmetîn-i dîyanet serrîştesi husûlpezîr olur mu? Hâşâ, olamaz.

Feyyazî rîyazî gul û mîhr û mel û le'l in
Ey şewqî rux û zewqî lebit zaîqebexşa

(26) Zulmetê îstîbdadê: Tarîtiya îstîbdadê. Awayê rast, "zulmeta îstîbdadê" ye.

(27) Awayê rast "ronî ye" ye.

(28) Awayê rast "ked û kesbek helal bikin" yan "li ked û kesbek helal bigerin" e.

(29) Hewe fihêl bikîn: We pak û rûsipî bikin, navên we pak û paqij derxin.

(30) Îttîhad: Yekîfî, yekbûn.

(31) Cem'iyet: Komele.

(32) Saî: Xebatkar.

(33) Doğrusu "yüceliklerin babası" demek olan "Ebülmealî" olmalıdır.

Ey şevk-i dîdar-ı tabdarî ve zevk-i leb-i letafetbarî-yi rehîk-i ma'na-yı vahdet ve la'l-ı nefh-i hikmetle zaikabaş-ı kalb-ü ruh olan! Gül-i riyazınla güneş, bade ve la'lın feyyazıdır.

B'ew rehmete ame ke deka sengî sîyeh, zer
l'em qelbî weku berde reş e, reşşe reşşa

Seng-i siyahı altuna kalbeden rahmet-i âmmınla, sevad-ı isyan ile kararan, taş kesilen bu kalbe reşahât-ı telâttufanını serperek sîrab eyle.

Zerrâti ukûsi keşîşî mihrî celal in
Wa dên û deçin serzede xaqan û şehinşa

Bu âlem-i fenada debdebeguzîn-i saltanat-ü ihtişam ve sâtıa-ı satvet-ü darât ve şevketlerini tezyîd-ü ilâ sevdasıyla serzede ve bîâram olarak peyderpey gelip gitmekte olan salatîn ve hükümdaran, mihrmîz-i celâlet-ü azametinin zerrât-ı mün'akise-i meclûbesidirler.

La hewle we la tewle we la qudrete îlla
bîllahî, lehuqudretu welkainu ma şa

Bütün kuvvet, kudret, tasarruf ancak Cenab-ı Hakk'ındır.

Nalî, nîyet'î sîhrî beyan, hîkmetî şî'r e
Emma nîyetî qûtî dil û quwwetî înşa

"Nalî"nin niyeti sihr-i beyan, hikmet-i şiidir. Ne çare ki gıdası dil(34) ve kudret-i inşaiyeden mahrumdur.

*

Bu beyt, "inne minelbeyani le sihren ve inne mineşşî'ri le hikmeten"(35) hadis-i şerifinden muktasab olduğu, vâreste-i îzahtır.

(34) Doğrusu "gönlün besini" anlamına gelen "gıda-yı dil" olmalıdır.

(35) Bu hadisin Türkçe çevirisi şöyledir: "Kuşku yok ki bazı söz söylemeler sihirdir ve kuşku yok ki bazı şiirler hikmettir".

GELÎ KURDA!

Ji sadatê kîram(36) ê ewladê Ehmed Kak Ehmed Şêxê merhûm Şêx Seîd Efendî, wuqûa wefata wî(37) cem'iyeta me bihîst. Ji dilê wan agir ber bû. Temamê cem'iyetê jibo wî halî teessufke mezin dikin.(38)

Lewra ji rûyê erdê xanedaneke weha bêçare kî mehwa bû, elbet kesê Musulman be, baxusûs(39) ehlê terîq be, çawa muteessir û mehzûn nabe! Cem'iyeta me jibo merhûm Şêx Seîd Efendî huzna xwe îzhar dike.(40) Ez we dizanim, Kurdistan temam bi wî halî dilteng bûne. Tenê Xwedê ew merhûm, mexfûr mustexreqê behrê rehmeta xwe bike.(41) Amîn.

Hukumet, jiboy sebeba wefata Şêx Seîd Efendî îzhara heqîqetê dike.(42) Wê heqîyê îcra jî bike.(43) Kurd, lazim e xwe tev nedit. Hakimê heqîqî Xwedê ye.

Ercişli(44)

Seyyah Ehmed Şewqî

Merkez Matbaası

M. Tevfik

(36) Sadatê kîram: Seyidên qedirbilind, mezinên rûmetbilind.

(37) Wuqûa wefata wî: Bûyera wefata wî.

((38) Teessufke mezin: Xemgînîyeka mezin.

(39) Baxusûs: Xasma.

(40) Huzna xwe îzhar dike: Xemgînîya xwe nîşan dide.

(41) Yanî "Xwedê wî di deryaya rehma xwe da nûq bike".

(42) Îzhara heqîqetê dike: Rastîyê eşkera dike, derdixe meydanê.

(43) Îcra bike: Bimeşîne, bîne cî.

(44) Ercişli: Ji Herdîşê, Herdîşî. Ev awayê Tirkî ye.

YEDİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

ÖZEL ANLATIM

Bütün unsurları ve halkları yüce "Osmanlılık" adı altında toplayan hükümetimizin yüce meşrutiyet ünüyle ilân ettiği özgürlük haklarının en aziz ve en değerli bir bölümü olan toplanma özgürlüğünün mülk ve millete yarayan yararlarını izlemek ve soylu Osmanlılık şerefine katlayıp ortadan kaldırttığı unsurlar anlaşmazlığı yerine, sağlıklı olan millî birliği uygarlık dünyasına göstermek, ve gazetemizin ilk sayısındaki bildiride ilân edildiği gibi, asl olan Osmanlılık hedefi altında birlikte var olmak arzusuyla, derneğimiz, tüm değişik unsurlara ve derneklere birlik elini sunar.

*

Derneğimizin çoktan beri kurmaya giriştiği bankanın programını, gelecek sayıdan itibaren kıvançla bu sütunlarda yayınlayacağız.

*

Derneğimizin yurtseverce iyi dilek ve görüşlerini yayan ve doğal hamiyetin itici gücüyle birçok yararlı işin özendiricisi olan yüce ve saygıdeğer arkadaşımız "Yeni Gazete"ye sonsuz teşekkürler sunarız.

İZMİR KÜRDİSTAN DEĞİL

İzmir Milletvekili Seyyid Bey'in perşembe günü Meclis'te söylediği bu söz, Kürdistan'ın yüreğindeki yarada bir inilti yansıması bulacaktır.

Biliriz, sayın milletvekilinin maksadında ne bir kötüleme imajı, ne de bir taşlama düşüncesi vardır. Ve yine üzüler ek biliriz ki İzmir, doğasından aldığı feyizli nasib ile zavallı Kürdistan'ın ezeli mukadderatı birbirinden pek fazla farklı iken, bugünkü mukadderatında hiç bir anlaşmazlık yoktur.

"İzmir Kürdistan değil"! Fakat Kürdistan nedir?

Dünyayı bir padişaha yetecek kadar geniş görmeyen I. Selim, kılıcının hüküm sürdüğü yerlere bu parçayı eklediği zaman, elbette Kürdistan bugünden daha fazla bayındırdı. Dört yüzyılda 40 yüzyıllık çürüyüp yok olmanın yıkım izlerini içinde toplayan bu ıssıs, yani sahipsiz parçaya Osmanlı Hükümeti ne zaman bir sahiplik şefkatini gösterecektir? O dağların ne zaman bir geçidi, o derelerin hangi yüzyılda birer köprüleri olacak? Lokomotiflerin uyandırıcı velvelesi, yüzyıllardır uykuda olan o koca ülkeyi uyandıracak mı? Zayıf olan kulların hak ve hayatı kıyamete kadar mı güçlüler tarafından yenilecektir?

İzmir Milletvekili, yalnız doğum yeri olan ilin değil, tüm Osmanlı illerinin yüce vekilidir. "İzmir Kürdistan değil" benzetme ve karşılaştırmasını, açıkça dile getirdiği isteklerine güç değil, genele ilişkin

iddia ve isteklerine temel olarak almalıydı. Yankı yapan yakınma sesi, yalnız kendi ilinin dar ufuklarında dönmesin. "Kürdistan'da niçin bu kadar zulüm ve yıkımlar var?" sorusu, o acıtıcı karşılaştırmayı izleyip dengelemeliydi. Evet, Kürdistan baştan başa yıkım yeridir ve dünyanın ne kadar vahşet ve zulümleri varsa, hepsi bu yıkım yerinde bir araya geliyor. Durumuna, "bir aşiretten, dünyayı ele geçiren bir işgal gücü çıkaran" bu koca devlet, bu köhne hükümet ağlasın.

"Ağlasın" dedik. Hayır, buna da gerek yoktur. Yalnız ağlatmasın!

Süleyman Nazif

SADRAZAM PAŞA'NIN KONUŞMASI

Ne kadar zamandı ki gazetelerin satır ve sayfalarını bir Kâmil Paşa sorunu işgal ediyordu. İş öyle bir ölçüye vardı ki herkes bıktı usandı. Bu konuda özel görüşlerin yararsız bir aşığılama alanına dek vardırılmasına, milletin genel vicdanı gerçekten üzgündü. Kâmil Paşa hazretleri, yönetim ve siyaset âleminin deneyimi içinde sınanmış olan ünlü bir vezir olmakla tanınmış, zaten bir zamanlar herkesin güvenini kazanmıştı. Bunun içindi ki Devlet yönetiminin onun dâhice yürütmesine bırakılmasını, herkes büyük bir sevinçle alkışlamıştı. Yönetiminin şu beş aylık zamanında gerçi ufak tefek bazı eksikliklerin görüldüğünü biz de inkâr edemeyiz. Fakat bu ölçüde bir büyük devrim(45) karşısındaki güçlükleri ve bu türlü güçlükler arasında bundan fazla iş görülebilmesinin olanaksızlığını takdir etmekte zerre kadar tereddüt etmeyiz.

Kâmil Paşa hazretlerinin görevinin ehli olduğunu gösteren Meclis'teki konuşma ve açıklamaları, sayın milletvekillerinin takdirini kazandı. Söz konusu milletvekillerinin güven belirtmeyi içeren kararlarını özel bir şevk ve iç rahatlığıyla karşılarız. Böylece Kâmil Paşa, milletin bu genel güvenini kazanan meşrutiyet yönetiminin ilk sadrazamı olmuş oluyorlar. Bundan dolayı, sadrazamlık görevini üstlenen yüce zatını ve daha doğrusu yerinde olan iyi takdirlerinden dolayı milletvekillerini kutlar ve sözü edilen Sadrazamın büyük başarılarını da gönlümüzün içtenliğiyle dileriz.

Kâmil Paşa hazretlerinin Meclis'te yaptığı konuşmanın metni:

Osmanlı milletince gösterilen genel arzu üzerine Anayasanın yeniden yürürlüğe konmasının emredilmesinden sonra kurulan kabine hakkında kamuoyunda oluşan hoşnutsuzluk genişleyerek, her tarafta tereddüt ve kaygıya yolaçmaya başlamış ve Osmanlı basını, görevi gereği, halk arasında görülen kızgınlık ve düşüncelerdeki kaynamanın üzüntülü tercümanı

(45) "Devrim"den maksat 1908'de kurulan meşrutiyet rejimidir.

olmuştu. İşte o sırada sadrazamlık makamının, ben âcizlerin(46) üzerime almam Padişah'ın katında lütfen uygun görüldüğünden, içten ve dıştan vatanımızı uğraştırıp çevreleyen büyük güçlükler içinde işleri yönetmekten kaçınmayı hamiyetli karakterimle bağdaştırmadığımdan, hakkımda gösterilen millî güven ve desteğe dayanarak sadrazamlık görevini kabul etmiş ve derhal meşrutiyet kuralına ve genel arzuya uygun bir bakanlar kurulu kurmuştum. Daha sonra Meclis'in bir an önce toplanmasına çabalayarak, yapılan seçim sonucunda Meclis, milletimizle birlikte yabancıların da alkışları arasında açılmıştır.

Uzun siyasal yaşamımın yüce bayramı olan o mutlu günden sonra, saygıdeğer kurulun toplantısında ülkemizin iç durumu ve dışişleri konusunda açıklamalarda bulunacağımı, Sayın Meclis Başkanı Beyefendi hazretlerine sözlü olarak belirtip söz vermiştim. Bugün, kabinenin şimdiye kadar izlediği ve saygıdeğer kurulunuzca takdir edilip uygun görülmesi durumunda bundan böyle de izleyeceği politik tutum hakkında bu açıklamaları bizzat yapmakla kendimi mutlu sayarım.

Açıklamalar, önce kabinenin siyasî icraat ve işleri, ikinci olarak içişlerimiz, üçüncü olarak da dış ilişkilerimiz konusundadır:

İş başına geldiğim zaman, Osmanlı illerinde dinginlik ve güvenlik sarsılmış bir durumda olup, Devleti yönetme işlerinin hemen hemen her tarafta sekteye uğramış olduğu görülmüştü. Salt meşrutiyetin kurulmasına hizmet etmek maksadıyla Rumeli'de kurulan İttihad ve Terakkî Cemiyeti'ni taklit ederek ve fakat bu derneğin kuruluş temelindeki yurtseverce amaca aykırı bir biçimde, çoğu illerde dernekler ortaya çıkmış, ve özgürlüğün anlamını genişletip, hapishanelerde bulunan politik tutuklular gibi, âdî suçlardan mahkûm olanları ve diğer tutukluları da salıvermek ve istemedikleri memurlarla meclis(47) üyelerini ve mahkemelerdekileri hizmetten çıkarıp kovmak gibi işlere girişmişlerdir. Bu durumları gören halk da Devlete vergi verip vermemekte özgür oldukları kanısına kapıldığı için para tahsili tümüyle durduğundan, askerî işlerin yönetimi ve diğer aylıklar için bir ay içinde Maliye hazinesinden illere nakit olarak 800 bin liraya yakın para gönderilmiştir. Ve kıtlık ile kalkınma belirtileri olan bazı yerlerde muhtaç olanlara ve tarımcılara yemeklik ve tohumluk olarak Ziraat Bankası'nca olağan kredilerden başka, zincirleme kefillikle yine Ziraat Bankası'ndan ve kamu mallarından aynen ve bedel olarak 300 bin lira tutarında dağıtım yoluyla yardımlar yapılmıştır. Bir yandan da, gerekli yerlere asker ve özellikle Anayasayı hakkıyla yorumlayamayarak kabulde tereddüt eden bazı yörelerin ahalisine öğütçüler gönderilmesi ve gerekli araçların kullanılması zorunluluğunda bulunulmuştur.

(46) O dönemde birinin kendinden söz ederken böyle demesi tevazu sayıldığından, o da kendi hakkında böyle demştir.

(47) İl genel meclislerinin kastedildiği anlaşılmaktadır.

Bir yandan eski yönetimi geri getirtmek amacıyla bazı çıkarıcılar, kamuoyunun duygularını kışkırtıp yeni yönetime karşı teşvik etmeye çalışmaktaydılar. Bu haince girişimlere karşı üzücü olayların meydana gelmesine meydan vermemek ve milletin kurtuluşunun beratı olan Anayasamızı her türlü saldırıdan korumak üzere Hükümetçe ne gibi önlemlerin alındığını anlatıp saymayı, henüz dünkü tarihi boş yere ayrıntılı olarak anlatmaktan başka bir şey olmayacağından, fazla ve gereksiz sayarım. Bu sırada Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere'de ve Anadolu'nun içlerinde başgösteren asayiş bozucu saldırılar ve karışıklıklar, derhal askerî güçler gönderilerek yatıştırılmış ve o yerlerin güvenliği sağlanmıştır.

Bununla birlikte, şu beş aylık süre içinde huzur ve güvenliğin sürdürülmesi için Hükümetin iç icraartı, hiç bir zaman, Anayasayla güvenceye alınmış olan temel haklardan milletin hakkıyla yararlanmasına engel olmamıştır. Osmanlı bireyleri, kendi meşru işlem ve istemlerini arzu ettikleri biçimde gösterip açıklamakta en özgür ve en uygar halkların sahip olduğu hak ve müsaadelerin tümünden zorla yararlanmışlardır. Bu nedenle basın ve toplantı özgürlüğü zerrece zedelenmedikten başka, milletin temel insan haklarının kullanılmasında Hükümetin güven ve koruması altında bulundurulmuştur.

Bu arada, taşıma kuruluşları ve benzerlerinin öteden beri uğradıkları baskı ve bir çeşit bazı haksızlıklardan dolayı, Osmanlı İmparatorluğunda ilk kez olmak üzere meydana gelen grev anlaşmazlıkları iyi bir biçimde çözülmekle birlikte, askerî hareket ve ekonomik yaşamımızı beklenmedik bir tehlikeye uğratmamak için, Milletvekilleri Kurulunun inceleme ve onaylamasına bağlı olan bir geçici kanunla, bu gibi aşırı davranışların engellenmesi yöntemlerine başvuruldu.

Aynı zamanda Hazreti Halife'nin zatının Anayasa hükümlerinin tam olarak uygulanıp yürütülmesine son derece dikkat edilip saygı gösterilmesi için lütfedip gösterdikleri padişahça arzu ve kesin iradelerine uygun olarak, söz konusu yüksek kanun ile milletin güvence ve kefilliği altında bulunan kutsal padişahlık haklarının eskisi gibi korunmasıyla birlikte, Meşrutiyet Hükümetinin temelini yeni baştan kabul edilip onaylanması gibi, bu temele uygun Sadrazamlık dileklerinin yüce katta uygun görülmesiyle, bu sayede Hükümdar ile millet arasında pek ciddî bir samimiyet ve karşılıklı iyi niyet meydana gelmiş ve bunun fiilî verileri de her an belirgin olarak Osmanlı milletin sevinç ve teşekkürlerine neden olmuştur. Bundan dolayı, Padişah'larının zatına hepimiz teşekkür borçluyuz.

İç politikamızın temel ve önemli noktalarından biri, belki de birincisi, değişik Osmanlı unsurları arasında birlik, kardeşlik ve iyi geçinmenin her türlü araçlarla pekiştirilip güçlendirilmesi ve eşitlik haklarının korunması yönlerine ciddî biçimde çaba harcamaktan ibarettir. Değişik Osmanlı parçaları arasında birlik ve ittifak ne kadar içten ve güçlü olursa, Devlet ve

milletin esenlik ve mutluluğu da o ölçüde sağlanmış olur. Bundan böyle, bu eşit hakların her hususta fiilî verileri gösterilerek, bu konudaki iradenin kanıtlanmasıyla birlikte, diğer yollardan yurtseverce bir eğitimin yaygınlaştırılması için yüksek okullarımızın, ortaokul ve liselerimizin Müslüman olmayan tüm unsurlara da açık bulundurulması ve yine bu önlemlerden olarak, bir hamiyet okulu olan ordularımızda Müslüman olmayan unsurların askerî görevlere katılmalarıyla, aynı kardeşlik ve yurtseverlik duygusuyla eğitilmemiz gerekir.

İç siyasetimizin diğer bir önemli ince konusu da, 32 yıl önce düzenlenmiş olan Anayasamızın bazı maddelerinin son siyasî olgunlaşmamıza uygun biçimde değiştirilmesi ya da yorumlanması durumu olup, yorumlanmaya ya da değiştirilmeye muhtaç olduğu belirlenecek yönlerinin reform edilme biçimleri düşünülerek Milletvekilleri Kuruluna önerilecektir.

İllerin düzenlenmesi ve durumlarının düzeltilmesi için ilk iş olarak asayişin yerleştirilmesi ve güvenliğin yeniden kurulması hususunun tümüyle sağlanması çerçevesinde gerekli önlemlere hemen başvurulup, suç işleyenler kanun gereğince bastırılıp cezalandırılarak benzerlerine etkili ibret olarak gösterilmeleri, sonra da yapılması zorunlu ve önemli olan reformlar arasında Anayasanın özel maddesine uygun olarak gerekli koordinasyonun yapılması zorunludur. Jandarma ve polis reformunun incelemeye alınması ve o reformun bir bölümü olarak jandarma ve polis okulları açılması da kararlaştırılmıştır.

Devletin malî durumu uzun süreden beri sarsılmış olup, düzeltilmesi ve düzenlenmesi ise, ekonomik kurallara uyularak, bundan böyle gider ve gelirlerimizin denkleştirilmesine ve vergilerin iyi tahsiline, aynı zamanda iç ve dış politikamızın düzen içinde olmasına bağlıdır. Anlatmaya gerek yoktur ki bir süreden beri bütçede denkleşmenin sağlanması mümkün olmayarak, düzenli olmayan borçların miktarı arttıkça artmış ve olağan giderlerin karşılanması için yapılmasına gerek görülen borçlanmalara karşılık, ülkenin zaten yeterli olmayan gelirlerini ipotek etmek gibi zararlı yöntem zorunlu olarak izlenmiştir.

Devamı var

POLİTİK DURUMLAR

Bu hafta politik durumda yeni bir dönüşüm yoksa da, Balkan bunalımının çözümlenmesine doğru ciddi bir adım atmak gibi barış ve esenliğin kalıcılığını pekiştirecek yeni bir belirti vardır, ki o da, Avusturya'nın Babiâli'yle bir uzlaşma zemini hazırlanmasına gerçekten eğilim göstermesidir. Adı geçen Hükümet, 15 gün önce nakdî tazminat ödemeye kesinlikle eğilimli değilken, bugün bunu temelde kabul etmiş ve Yüce Devlet'e diğer birtakım yararlar da gösterip önermiştir. Bunlar Babiâli'ce düşünceye alınarak, Bosna ve Hersek'in zorunlu olarak elden çıkmasına karşılık şu sırada elde edilebilir "yararlı amaç" olduğuna karar verilirse, Avusturya'yla olan anlaşmazlık giderilmiş demektir. Sözü edilen Hükümeti uzlaşma yoluna iten nedenler, bir yandan boykotun Avusturya ve Macaristan ticaretine getirdiği büyük zarardan doğan kötü etkilerden ve diğer yandan İngiliz kamuoyunun baskıları ile Almanya'nın öğüt ve tavsiyelerinden, bir de Avrupa politik dengelerinde yalnız kalmak tehlikesinden ibaret olsa gerektir.

Her ne hal ise, Avusturya'yla uzlaşmaya girişilmesinde Devletçe gösterilen ve başlangıçta herkesçe eleştiri ve yakınma nedeni olmuş bulunan ağır davranıştan, talihin yardımıyla şükürler olsun ki Devlete bir zarar gelmemiş, tersine bu ağır davranışın yararı görülmüştür. Çünkü şurası kesindir ki Avusturya Hükümeti, bugün kabul ettiği şeyleri bir ay önce kabul etmiyordu. Durumların dayatması, onu kabule zorlamıştır. Bundan dolayı, bu durumdan yararlanmak ve Avusturya'yla anlaşmazlığımızı çözümlenerek ilgimizi sadece asıl önemli yönlere yöneltmek, Osmanlı siyasetimizin bilinip kabul edilen sağlıklı görüş ve davranışlarından beklenip umulur.

Bulgaristan anlaşmazlığına gelince; bu konuda henüz yeni bir şey yoktur. Yalnız son görüşmeleri yapmakla görevli olan Mösyö Lypçef'in yine İstanbul'a gelmesi, Prenslığın daha uzlaşıcı ve uysalca bir davranış yolu seçeceğini göstermektedir. Şurası bilinmelidir ki Bulgaristan'la olan anlaşmazlığımız, Avusturya anlaşmazlığıyla karşılaştırılamaz. Birincisi Rumeli'de varlığımızı tehdit eder, fakat ikincisi tehdit etmez. Doğu Rumeli özerk eyaletinin Bulgaristan Prenslığıyle birlikte krallığa dönüşmesi, Rumeli bölgesinde kalmamız açısından gayet önemli bir olay, ve nakit parayla telâfisi millî hamiyetin hazmedemeyeceği bir olaydır.

Bulgarların önerdiği 82 milyon frank nakdî tazminat, Doğu Rumeli'nin içinde olmadığı Bulgaristan Prenslığının birikmiş vergisine, Düyun-ı Umumiye'ye olan katılım payına karşılık bir defada ödenecek ve böylece Bulgaristan Prenslığını, kraliyete dönüşmesi dolayısıyla Devlete karşı bundan sonra taahhütlerden bağışık kılacak bir tazminat mı? Yoksa Doğu Rumeli özerk eyaletinin vergi ve payına da, Devletten bağlarını koparmaya da karşılık yani her ikisini kapsayan bir tazminat mı? Eğer iş ikinci yolsa yani Bulgaristan bu parayı Bulgaristan Prenslığı ve Doğu Rumeli eyaleti

için toptan veriyorsa, Babîâlî'nin, Doğu Rumeli eyaletinin antlaşmayla taşıdığı nitelikte olan ve Bulgaristan Prensinin zatına bırakılmış bir emanet olarak başkent'in kapısı demek olan bu eyaleti Bulgaristan eyaletinden ayrı sayıp kabul ederek, o durumla gereğini düşüneceği açıktır. Ve nakdî tazminatla bu eyaleti feda etmeye zorunlu olarak razı olduğu takdirde dahi, nakdî tazminatın öyle 82 milyon frank dolaylarında olmasını asla kabul etmeyeceği ortadadır. Çünkü tazminatın, bir taahhüdün ve borcun yerine getirilmesi değil, onun ödenmesinden sonra maddî olarak her şeyin elden gitmesine karşılık olması gerektiğine ve Bulgaristan Prensiği ile Doğu Rumeli özerk eyaletinin bugün Devlete olan borcunun 25 milyon lirayı aşan bir miktara ulaştığı kayıtlı olarak kanıtlandığına göre, nakdî tazminatın öyle 82 milyon frank kadar olmasına asla muvafakat etmeyeceği açıktır. Şimdi ilk önce dilenilen şey, Avusturya'yla anlaşmazlığımızı çözmektir. Ondan sonra diğer sorunların çözümü daha kolaylaşır.

Gazetelerde şu son günlerde Girit sorunundan dahi şiddetle sözedilmiş ve çeşit çeşit tartışmalara girişilmiştir. Bizim bildiğimize göre, ortada, Girit sorununu böyle şiddetle uyandıracak hiç bir şey yoktur. Girit'in Yunanistan'a katılması düşüncesi bugün çıkmış bir şey değildir. Girit'e General Vasos'un adım atmasından beri bu düşünce meydana gelmiş ve o günden beri şiddetle sürdürülmüştür. Avrupa devletleri elverişli olsaydı, bu düşünce çoktan uygulama alanına girerdi. Aslında devletlerin bunu kabul etmemeleri, şimdiki yönetim biçimini gerekli kılmıştır. Gerçekte Kral Jorj, bu dileğe kavuşmak için olanca çabasını harcamakta ve eşi dolayısıyla akrabası olan hükümdarları kendi amacına ulaşmaya eğilimli kılmayı dahi bir ölçüde başarmaktaysa da, devletlerin çıkar çatışması, özellikle koruyucu olan dört devletin(48) bir emaneti korumaya olan insafa dayalı zorunlulukları, bunu engellemektedir.

Son olarak düzenlenen miting bu konuda milletin yansıyan sesini gösterdiğinden, yararı elbette çoktur; milletin yansıyan sesine dayanacak siyasetimizin etkisi ise kapsamlıdır. Bu gibi millî duygular aşırıya gitmedikçe, bir devletin siyasetini her zaman güçlendirir. Şu kadar ki, elde edilmeyecek şeyden uzak durmak ve Hükümeti güç duruma sokmaktan sakınmak da, hamiyet sahiplerinin daima düşüneceği, özellikle böyle bir bunalım zamanında özenle göz önünde bulunduracağı bir hikmetli düşüncedir.

Süleymaniyeli Seyfullah

(48) Girit'in koruyucusu olan dört devlet kastediliyor.

MİLLÎ SERPÛŞUMUZ VE FES(49)

Avusturyalıların Bosna ve Hersek bölgelerini ilhak girişiminde bulunmalarından sonra Avusturya mallarına karşı yapılan boykot dolayısıyla, oranın yapımı olan feslere gösterilen nefret duygusu genelde fesleri kapsamış ve kalpaktan keçe külâha kadar birçok serpûş kullanılmaya başlanmıştır. Özgürlüğün ilânından sonra "kırmızı fesliler" şiiiriyle zaten feslere saldırmıştı. Bugün fese karşı o denli ters bir görüş uyanmış ki, fesin varlığının sarsılacağı yargısına varmamak mümkün olamıyor. Bir yandan Osmanlı ordusu için festen başka bir serpûşun kabul edilmesi için çaba harcanıyor, bunun nedeni olarak birçok sakınca gösteriliyor; bir yandan Güvenlik İşleri Bakanlığı polisler için yeni bir serpûş benimsemekle bu yenileşmeye uyuyor. Ayrıca bazı daire kalemleri(50) anlaşp başlarındaki fesleri çıkarıp kalpak giymekte birbiriyle yarışmaya başlamışlardır. Gazeteler ise fese karşı gösterilen saldırıları alkışlamışlardır.

80 yıldan beri bizde yerleşmiş olan serpûşumuzun değiştirilmesinden önce, akla vurup bir düşünelim:

Fizik okuyanlarca bilinir ki görme, ışığın bir maddeye rastlayıp oradan yansımayla göze ulaşmasından oluşan olaya, gerçek renk ise beyaz ışığın rastladığı madde tarafından çözülmesiyle görünüm renklerinin bir ya da birkaçını kısmen ya da tümüyle emip, emilmeyen renk ya da renklerin yansımayla göze ulaşarak, görmenin tek ya da birlikte bu renkler üzerine meydana gelmesine denir. Şu halde beyaz renk, ışığın çözülmeksizin

(49) Bu başlıktaki ve yazıdaki "serpûş" sözcüğü Farsçadır ve "başı örten şey, başa giyilen şey" demektir. Bu nedenle, başa giyilen fes, kalpak, şapka gibi baş giysilerinin hepsi bu sözcüğün kapsamına girerler. Sözcüğün bugünkü Türkçede tam karşılığı "başörtüsü"dür. Ne var ki "başörtüsü", bilindiği gibi Türkçede bir terim olarak kadınların başörtüsü için kullanılan ve öyle yerleşmiş olan bir sözcüktür. Bu yazıda ise, Osmanlı döneminde erkeklerin başlarına giydiği nesne anlatılmaktadır. Bu anlamı genel olarak veren bir sözcük ise Türkçede yoktur. Bu nedenle biz burada hem başlıkta, hem de yazı metninde "serpûş" sözcüğünü kullanmak durumunda kaldık. Öte yandan, buradaki "millî" sözcüğüyle, Kürdlerin bir ulusal giysisi değil, Osmanlıların millî serpûşu kastedilmiştir. Bilindiği gibi, Kürd erkeklerinin eskiden başlarına giydikleri ulusal giysi fes değil, "kolos" tu. Kolos, bir Kürd ulusal giysisi olduğu için, Kürd folklorunda da yer almıştır. Örneğin Emînê Perîxanê'ye âşık olan bir kadın, onun üzerine söylediği ünlü "Bavê Şukrî" (Şukrî'nün Babası) şarkısının bir yerinde şöyle demiştir: "Delal qurban, mi go çem û çemê lo Bişêrîyê/ Mi dî vê sibekê kelekê xwe berdabû lo pey gemîyê/ Xwezî mi bidîta kolosê bavê Şukrî bihata mêvanîya lo vê kofîyê". Bunun Türkçe çevirisi şöyledir: "Kurban olayım yakışıklı, Beşiri ırmağı boylu boyuncadır/ Gördüm ki bu sabah kelek peşine düştü geminin/ Keşke Şukrî'nün babasının kolosu, misafir gelseydi şu kofîyê". Bilindiği gibi "koff", Kürd kadınlarının başlarında süs için yaptıkları düğümün adıdır.

(50) Kalem: Devlet dairelerinde yazı işlerinin görüldüğü bölüm.

yansımından oluştuğu için beyaz renkli cisimler, ulaşan ışığın içerdiği ısıyı ya hiç emmemiş ya da –eksiksiz biçimde tasfiye edilemediğinden dolayı var olan yabancı renklerin etkisiyle– pek az emmiş olurlar. Görünüm çözümlemesini oluşturan yedi rengin her biri ayrı ayrı ısı terazisiyle muayene edilecek olursa, aslî görünümde bulunan kalorinin dörtte üçüne yakın miktarı kırmızı renkte gizlidir ve geriye kalanının diğer renklere bölündüğü görülür. Şu halde beyaz renkli cisimlerden sonra ısıyı en az emen cisimler, kırmızı rengin yansımalarıyla görünenlerdir. Siyahlık ise, ulaşan ışığı tümüyle emip, hiç bir zerre yansıtmamaktan meydana gelir. Boz renkler siyah ile beyazın değişik biçimde karışmasından meydana gelip, siyahın azlığına ve çokluğuna göre ışığı ya da ısıyı emerler.

Başın fazla ısı alması kanın toplanmasına yolaçacağından, serpûşun ısıyı en az emecek durumda olması zorunludur. Bu nedenle serpûşun ya beyaz ya da kırmızı olması gereği, renkler hakkında ortaya konulan bu görüşten anlaşılır. Serpûşun yapılacağı maddeye gelince; bu da madenî, ağaçtan, deri, bitki, pamuk bitkisi, ipekli, yünlü gibi cisimlerden olabilir. Fakat ısıyı az geçirenler, ipekli ve yünlü cisimlerdir. Bu nedenle, serpûşun ipekli ve yünlü kumaşlardan yapılması zorunlu olup, ipeğin pahalılığı yüne öncelik kazandırmaktadır. Serpûşun kan dolaşımına engel olamayacak biçimde hafif ve yumuşak olması ve başı sıkıması, sağlık gereğidir. Bütün giysilerin kolay temizlenir olması gerektiğinden, serpûş da kolaylıkla temizlenip kurutulmalıdır. Ekonomik açıdan bakılacak olursa, serpûş ucuz ve çok dayanıklı olmalıdır.

Bu görüşlere göre, fes, önce renk yönünden en uygun serpûştür. Gerçekte her yıl yaz mevsiminde diğer ülkelerde büyük miktarda ulaşan güneş çarpmasının Osmanlılarda pek az bir miktarda bulunması, fesin yararlarını gösterir bir durumdur. Bu nedenle, bir yazıda feslerin güneşe karşı korunmasızlığından ve zararından sözedilmiş olması, diğer serpûşların ve özellikle kalpakların kötü etkisini düşünmeksizin, gözü kapalı bir biçimde yapılmış bir saldırıdan başka bir şey değildir. İkinci olarak, yünden yapılmış olması, üçüncü olarak, yumuşak bulunması, fesin istek uyandıran özelliklerindedir. Bu arada, kalpak ve miğferlerin etkisiyle saç döküldüğü halde, fesler bu zarardan uzaktırlar. Dördüncü olarak, kolay temizlenir olmak durumudur. İslâm dini temizliğe pek büyük bir özen gösterilmesini emretmiş ve hele Hanefî mezhebi bu hususta pek ileri gitmiştir. Bugün Hristiyan milletler tarafından genellikle alışılmış olan bir leğen su ile yüz yıkamak, Müslümanlarca reddedilir. Yıkınması mümkün olmayan giysiler giymek, İslâmca makbul değildir. Konumuzla ilgili olmadığından, uzun eteklerin zararlarından söz etmeye gerek yoktur. Şu kadar ki, giysi ve ev döşemelerinde süs ve sefahete yöneldikçe mikropların çoğalmasına çalışılmış olur. Fes arasına kalıba vurulmakla kurutulma işleminden geçi-

riliyor ve biraz yağlanınca yıkanabiliyor. Her bir tüyü milyonlarca mikroba sığınak olan kalpaklar, nasıl olur da feslerle aynı sağlık düzeyinde tutulur.

Ekonomik yöne gelince; yılda üç fes alan zatlar, 45 kuruş fes için ve haftada bir kalıplatmakla 26 kuruş da kalıp için, ki yıllık toplam 71 kuruş serpûş parası öderler. Şu halde fes keçe külâhtan ucuz değilse de, iki günde tüyleri dökülen Astrakan kalpaklardan, her biri en az iki liraya ve Rusya'nın o Brejnski Alayında olduğu gibi 50, 60, hatta 100 liraya mal olan deri ve kürklü kalpaklardan pek ucuzdur.

Devamı var

OLAYLAR

Sadrazam Kâmil Paşa hazretlerinin Osmanlı Meclisi'ndeki konuşmasını, bütün telgraf ajansları ve gazete muhabirleri o gün telgrafla bildirmişlerdir. Beyoğlu Telgrafhanesi sabaha kadar bununla uğraşmıştır. Bu konuşma bütün Avrupa siyasî çevrelerinde iyi etki bırakmış, Yüce Devlet'in değer ve prestiji bir kat daha yükselmiştir.

Meclis'in bu toplantısında Eğitim ve Savaşîleri Bakanlarıyla Şeyhülislâm'dan(51) başka, tüm bakanlar ve yüce hazreti prenslerden de Salahaddin ile soylu oğlu Fuad Efendiler hazretleri ve Abdülhamid Efendi hazretleriyle(52) oğulları Mazdak Efendi hazretleri ve Padişah'ın damadlarından Ahmed Zülkifl ve Arif Hikmet Paşalar ile Refik Beyefendi hazretleri de hazır bulunmuşlardır.

*

Kâmil Paşa hazretlerinin Osmanlı Meclisi'nde aldığı özel güven, Padişah katında da sevince neden olarak, adı geçen Sadrazama nakışlı Mecidiye nişanı(53) verilmiş ve böylece milletin genel takdirini, bir ödüllendirme nişanı izlemiştir.

Sayın milletvekilleri başkanına ve sadrazamlara karşı gösterdiği yüce güven belirtilerini Hükümdar'ın da lâyük görmüş olması, büyük teşekkür nedenidir. Bu nedenle, büyük bir milletin takdir duygularını bir özel yüceltmeye yönelik olan bu yüce nişanın doğru olarak verilmesini biz de içtenlikle kutlarız.

(51) Şeyhülislâm: Osmanlı döneminde din işlerini yönetmekle görevli olan ve bakan düzeyinde bulunan yönetici.

(52) Bu bir prensti; o zaman padişah olan Abdülhamid'le karıştırılmamalıdır.

(53) Abdülhamid'in babası Abdülmecid'in padişahlığı zamanında çıkarılan nişan.

MUSUL FECİ OLAYI

Berzencî seyyidlerinden rahmetli ve günahları affolunası Kak Ahmed Efendi'nin torunu Şeyh Said Efendi'nin acı şehitlik haberi üzerine, derneğimiz tarafından gerçeğin ortaya çıkarılması ve adalet istenmesi çerçevesi içinde derhal İçişleri Bakanı Paşa hazretlerine başvurulduğunda, sözü edilen Bakan hazretlerinin, olaya vahimlik derecesine hakkıyla uygun bir önem verdikleri ve işin bilincinde olarak gerekenlere gayet kesin, sert emirler verdikleri anlaşılmış ve faillerin, teşvikçileri varsa onların da herhalde ortaya çıkarılmasıyla sert cezaya çarptırılmaları yol ve yöntemlerini tamamlayacaklarına güçlü bir biçimde söz vermişlerdir.

Bu duruma göre, adalet sayesinde bu acı olayın faillerinin kısa zamanda ele geçirilecekleri açık ve bireylerin haklarının yerine getirilmesi konusunun aslında Hükümetin adaletinin eline bırakılmış bir durum olduğu aşikâr olduğu için, Hükümetin siyaset ve adaletini bekleyerek, boşuna heyecan uyandırmaktan ve kışkırtmalardan kaçınmaları ve yerel huzur ve asayiş bozabilecek en ufak bir durum ve davranışa kesinlikle meydan bırakmamaları gereği, derneğimiz tarafından gerekenlere tavsiye edilip anımsatılmışsa da, siyaset ve adaletin gereğinin bir an önce gösterilip kanıtlanmasıyla, bu acı olayın giderilmesi ve hiç değilse etkilerinin sınırlandırılması, sağlıklı görüşlü söz konusu Bakanın işini bilen gayretlerinden beklenip dilenilir.

*

Musul Kürd Teavün ve Terakkî Şubesinde derneğimize Sımsıl(54) telgraf merkezinden çekilen telgraf:

Sımsıl'dan, 31 Aralık 324(Milâdî 13 Ocak 1909):

İstanbul Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyetine

Kerkük'ten gelen katırlara binici birliğin askerleriyle halk arasında meydana gelen ağız kavgasında yerli asker de halka katılarak, katır binicilerinden 16 asker öldürüldü. Ertesi günü Kürdlere karşı ittifakla savaşa karar verilip, büyük kalabalık Şeyh'in ikametgâhına saldırdı. Dağılmaları için Şeyh'in elinde şanı büyük Kur'an bulunduğu halde yalvarması etki yapmayarak, Kur'an-ı kerim ayaklar altında parça parça edildi ve Hükümetin karşısında öldürüldü.(55) Evine girilerek oğlu Ahmed ve müritlerinden 40 kadar kişi yaralanıp öldürüldü ve birçok malı yağmalandı. Kardeşi Nakib ile oğulları Mahmud ve Abdülkadir'in Hükümette hâlâ gözaltında buldukları, üzüntüyle bildirilir.

Musul Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Şubesi

(54) Günümüzde Güney Kürdistan'ın Duhok iline bağlı bir ilçe olan bu yerin Kürdçe adı "Sêmêl"dır; ki aslının "Üçkollu" demek olan "Sêmıl" olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki "Sımsıl" ve "Sımsıl" biçimlerinden birinin Osmanlılarca kullanılmış olduğu sanılmaktadır.

(55) Şeyh öldürüldü demek isteniyor.

Bir günlük yavrudan daha masum olan Şeyh Said ve arkadaşlarının boğazlanmalarından dolayı, yarı ölü bir durumda üzüntülü olduğumuzu bildiririz.

Bu telgrafın Musul'dan çekilmeyerek Sımsıl merkezinden çekilmesine zorunluluk görülmesi, adı geçen kentte karışıklıkların henüz sürdüğünü ve bir de Şeyh Said Efendi'nin feci biçimde şehit edilmesinin ne ölçüde kötü etkiye neden olduğunu gösteriyor. Adı geçen Şeyh'in Musul'dan Süleymaniye'ye sürgün edilip uzaklaştırılması Anayasa hükümlerine aykırı olduğundan sözedilerek Meclis Başkanlığına daha önce yerinden yapılan şikâyet üzerine, söz konusu Başkanlıkça Babîâlî'den açıklama istenmiştir.

KÜRDLER-ERMENİLER

Kürdlerle Ermenilerin sakin oldukları illerde bu iki halk arasında var olan bazı anlaşmazlıkları temelden çözmeye yarayan önlemleri açıklamak üzere derneğimiz tarafından yüce İçişleri Bakanlığına daha önce sunulmuş ve Babîâlî'ce ilgiyle dikkate alınmış olan muhtıra içeriğinin bir an önce yürürlük alanına konulmasını, İçişleri Bakanı Paşa hazretlerinin heybet ve büyüklükle tanınmış devletli ilgilerinden beklemekteyiz.

Sözü geçen muhtıranın içeriği, her iki halkın gelecekte mutlu durumlarını ve bir kat daha iyi geçinmelerini sağlayacak bir nitelikte bulunduğundan, Ermeni yurttaşlarımızca da yerine getirilmesi son derecede arzu edilip dilenilmektedir.

*

Eski Sadrazam Ferid Paşa'nın özel bir görevle Avrupa'ya gittiğini bazı gazeteler yazıyorlardı. Yapılan araştırmaya göre, Paşa'ya bu konuda bir resmî görev verilmemiştir.

*

Eski Başkâtip Tahsin Paşa'ya karşı ceza mahkemesinde açılan davadan dolayı yapılması gereken duruşması 26 Ocak gününe ertelenmiş ve gelmemesi durumunda hakkında gerekli işlem yapılacağı bildirilmiştir.

*

Bağdad ile Haleb arasında otomobil işlemeye başlamış ve postaların otomobille taşınması konusunda görüşme yapılmasına başlanmıştır.

İTALYA'YA YARDIM

İtalya depreminde felâkete uğrayanlara Hazreti Padişah tarafından bin lira yardımda bulunduğu gibi, Osmanlı milletinin yardımı olmak üzere 200 bin frankın hemen gönderilmesine de Meclis'çe karar verilmiştir.

Akıl ve şeriat tüm durumlarda türdeşlerimize yardım ve dayanışmayı emrettiğinden, bu müthiş felâkete uğrayanlara ne kadar yardım etsek o kadar dindarlık ve hamiyetimizin belirtisini göstermiş oluruz.

ROMA ELÇİSİ HAKKI BEY

Yeni Roma Elçisi Hakkı Beyefendi'nin Roma'ya ulaşıp elçilik görevine başladığı ve yüksek selefi Ziya Paşa'nın da İstanbul'a gelmek için aynı kentten ayrılmak üzere buldukları, telgraf haberlerindedir.

İNGİLTERE KRALI HAZRETLERİNİN İSTANBUL'U ZİYARETİ HABERİ

Majesteleri İngiltere Kralı hazretlerinin önümüzdeki Şubat içinde İstanbul'a geleceklerine ilişkin gazetelerde bazı söylentiler sevinçle gözümüze ilişmişse de, yaptığımız araştırmaya göre bu haberin henüz resmen doğrulanmadığı, ancak adı geçen Kral'ın Atina gezisi zaten tasarlandığına göre, oraya gelmişken, bütün Osmanlıların kendilerine ve İngiliz halkına tam bir sevgi ve içtenlik gösterdikleri böyle bir zamanda Yüce Saltanatın başkentini de ziyaret etmek isteyeceklerinin umulduğu anlaşılmıştır.

DERSİM DURUMU

Reforme edilmesi gereken Dersim durumunun köklü biçimde düzeltilmesi işi, Mamuretulaziz Valisi Nusret Paşa hazretlerince ciddî olarak düşünülüp göz önüne alındığının tarafımızdan işitilmesi ve adı geçenin iyi niyet ve yetenek sahibi olduğunun yaygın biçimde bilinmesi dolayısıyla, bazı liderlerin(56) hemen büyük güvenle gidip kendisini görmesi yolları, derneğimizce hazırlanıp tamamlanmıştır.

Vicdanî kanımıza ve yaptığımız araştırmalara göre, adalet ve özgürlük sayesinde, o dolayların kan dökülmeksizin tümüyle itaat ve düzen çerçevesi içine alınması, en kolay işlerdendir.

*

Erganimadeni sancağı milletvekilliğine Diyarbakirli Niyazi Efendi seçilerek, geçen hafta yerinden hareket etmiştir.

*

Hristiyan yurttaşlarımızın Milâdî yılı bayramını özel bir içtenlikle kutlarız.

*

İran'da olağanüstü iyi hamiyet ve saygıya sahip olan Nefes Müctehidi, diktatör Şah'ı lânetleyerek, onu başa gelen ilâhî bir belâ diye nitelemiş ve hükümetine para ve vergi verilmemesini İranlılara emretmiştir.

*

(56) "Liderler"den maksadın aşiret liderleri olduğu anlaşılıyor.

"Millet Fedakârları" adı altında kurulan derneğin, bazılarına suikast gibi girişimlerde bulunduğunun ve meşru olmayan çıkar sağlama yolunda şunu bunu tehdit ettiğinin, ele geçen bazı kanıtlı belgelerden anlaşılması üzerine, geçenlerde bu derneğin merkezi silâhlı güçle basılmış ve 31 kişi yakalanıp tutuklanmıştır.

Sözü edilen olay kamuoyu psikolojisinde büyük ve üzücü bir etki meydana getirmiştir. Niteliği henüz kesin bir açıklık kazanmamış olan bu sorunun onu çevreleyen ayrıntılarla birlikte meydana çıkarılmasını, ilgili merciinden önemle diler ve bekleriz.

*

Yüce ziyafette okunup geçen sayımızda yer alan Padişah'ın konuşmasına karşılık, Milletvekillerinin sayın Başkanı ve özgürlüğün azimli mücahidi Ahmed Rıza Beyefendi tarafından okunan konuşmanın doğru metnini de, aşağıda kıvançla sütünlarımıza alıyoruz:

Şevketli Padişahımız,

Zamanın ünlü olaylarını torunlara bir ibret olmak üzere aktaran uygarlık tarihleri, bu akşamki siz Padişahlarının sofrasını bir teşekkür edici ve övücü dille yazacaklar. İlk kez olarak bütün Osmanlıların güçlü hükümdarı, bütün milletin vekilleriyle bir sofrada bulunuyor, bir karavanadan yemek yiyor. İlk kez olarak bütün Müslümanların şanlı halifesi, sofrasında cins ve mezhep ayırmayarak bir vatan evlâdından oluşan bir aileye en saygıdeğer ve şefkatli bir baba olarak başkanlık ediyor. Doğu halkı böyle bir mutluluğa 13 yüzyıldan beri kavuşmamıştı. Bu eşitliğe, bu duygusal barışıklığa ve karşılıklı sevgiye ancak İslâmın ilk dönemlerinde rastlanılırdı. Mutluluk döneminin(57) bu gibi güzel geleneklerinden koca bir İslâm uygarlığı doğdu, altı yüzyıl dünyanın manevî egemeni oldu. Bugün sizin bu padişahça lütuf ve ilginiz olarak yenilenen bu eski gelenek de Osmanlı uygarlığının dünyaya erdem örneği olacak eserlerinin parlak bir başlangıcıdır.

Arkadaşlarımın teşekkürlerini ve saygılarını lütfen kabul buyurunuz, Padişahım.

(57) "Zaman-ı saadet" in karşılığında kullanılan "mutluluk dönemi"nden maksat Peygamber'in dönemidir.

SİYASÎ OLAYLAR

AVUSTURYA OLAYLARI

Roma'dan yazıldığına göre, son zamanlarda Avusturya Hükümetinin yapılan önerisinin Yüce Devlet'çe kabul edilmiş olduğu konusunda art arda gelen haberler, İtalya'da büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Bu durumda, siyasal tehlike giderilmiş demektir.

Sorunun bu şekilde çözülmesi düşüncelerin yatışmasına yolaçacağı gibi, Kâmil Paşa Kabinesinin konumunu da sağlamlaştıracaktır.

*

Bosna-Hersek sorunundan dolayı resmî mülklere karşılık olmak üzere Avusturya'nın vermek istediği iki buçuk milyon lira sorununa, artık çözülmüş gözüyle bakılmalıdır.

Gümrük vergileri ile postalar sorunu da kararlaştırılmak üzere.

*

Avusturya Dışişleri Bakanı eski yanlış ısrarından vazgeçerek, daha önce önerdiği dört şartla, ek olarak iki buçuk milyon lira ödemeye kesin karar vererek bunu Babıâlf'ye önermiştir. Bu dört şart, ilerde arttırılmak üzere gümrük vergilerinin şimdiden 15'e çıkarılması, Avusturya postalarının kaldırılması, eski taahhütlerin değiştirilmesi ve Rumeli'deki Katolikler üzerinde Avusturya korumasından vazgeçilmesi hususlarıydı.

*

Yüce Devlet'le Avusturya arasında bir malî temel üzerine uzlaşma sağlanacağı ve bunun başarıyla sonuçlanacağı, Viyana ve Berlin'den "New York Herald" gazetesine ulaşan telgraflarda belirtilmektedir.

BULGARİSTAN OLAYLARI

Ocak ayı başlarında asker toplamak için Bulgaristan'ca bazı gizli hazırlıklarda bulunduğu, alınan özel haberlerdendir.

*

Bulgaristan'la olan anlaşmazlık hâlâ sürmektedir. Bulgaristan'ın son açıklama isteğine Babıâlf'ce henüz yanıt verilmemiştir.

*

Rusya Hükümetinin Sofya Başkonsolosu tarafından son zamanlarda Bulgar Hükümetine tekrar birtakım uzlaştırıcı öğütlerde bulunulmuş olduğunu, bazı Bulgar gazeteleri yazıyor.

DOĞRULUK ÖNDERİNDEN

Kürdlerin en iyi şairi olan yüceliklerin babası Süleymaniyeli
Cenab-ı Nalî'nin yakarış karışımı bir Kürdçe gazeli(58)

Ey güzelliğe görünüm cilvesi ve seyredici bakışa yüce duruluğu bahşeden hikmetli Yaratıcı! Senin tanrılığının manevî yardımı varlığın bağlayıcı bağı olmasa, görme ışınının ipliği ya da dindarlığın sağlam bağı, elde edilebilen ipucu olur mu? Hâşâ, olmaz.

Ey birlik anlamının duru şarabının ve ışık saçan görünümünün şevkiyle ve şirinlik yağdıran dudakların zevkiyle ve güzel koku yayan hikmetli dudaklarla gönüllere ve ruhlara zevk bahşeden! Senin bahçenin gülüyle güneş, bade ve dudağın feyiz vericisidir.

Siyah taşı altuna dönüştüren genel rahmetinle, günahkârlığın kara rengiyle kararıp taş kesilen şu kalbe lütuflarının damlalarını serperek onu sula.

Bu fânîlik âleminde saltanat ve görkemin debdebesini seçenler ve yüksek servetlerini, gösterişlerini, görkemlerini artırıp daha da yükseltme sevdasıyla baş gösterip huzursuz olarak art arda gelip gitmekte olan sultan ve hükümdarlar, merhametle karışık senin yücelik ve ululuğunun çekiciliğinin yansıyan zerreleridirler.

Bütün güç, iktidar, tasarruf ancak Cenab-ı Hakk'ındır.

Nalî'nin niyeti söz söylemenin sihri, şiiirin hikmetidir. Ne çare ki gönül besini ve güzel yazma gücünden yoksundur.

*

Bu beytin, "kuşku yok ki bazı söz söylemeler sihirdir ve kuşku yok ki bazı şiiirler hikmettir" hadis-i şerifinden alıntı olduğu açıktır.

(58) Derginin orijinal sayfalarında, bu gazelin her bir Kürdçe orijinal beytinin Osmanlıca çevirisi de o beytin ardında yer almıştır. Gazelin Kürdçe orijinal beyitleri derginin orijinal sayfalarında yer alıp tarafımızdan Latin harflerine çevrildiği için, o Kürdçe beyitleri buraya almaya gerek görmedik; sadece, Osmanlıca çevirilerini Türkçeye çevirmekle yetindik.

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR
Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Numro 6 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

Meclis-i Meb'usan Önünde Zat-ı Şahane'yi İntizar(1)

Dersaadet – Merkez Matbaası
1326

(1) Yani "Meclis'in önünde Padişah'ın zatını bekleyiş".

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdür
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik
*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*
Nüshası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDİR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakırlı
Ahmed Cemil
*
Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır
*
Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz
*
İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 8 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

İCMAL-I SİYASÎ

Avusturya ile olan ihtilâfımız, bir suret-i tesviyeye iktiran etmiştir. Bu suret-i tesviye Meclis-i Meb'usan'ca kabul ve tasdik olduğu halde, mesail-i siyasiye-i mütehaddiseden biri halledilmiş oluyor. Bu suret-i tesviyede hukuk-ü menafı-ı Devlet teemmül ve muhafaza edilmiş olduğundan, meb'usan-ı milletçe nezaket-ı hal-ü zaman nazar-ı dikkate alınarak bilâ müşkilât kabul olunacağı me'mûl-ı kavîdir. Evvel be evvel Avusturya ile bir suret-i i'tilâfiye bulmamızı arzu eden devletler, bu neticeden memnun olmuşlardır.

Bu mes'ele hallolunduktan sonra Bulgaristan'ın vaz'iyet-i gayr-i meşruasına, hukuk-ü menafımızın muhafazası esasına müsteniden bir şekl-i meşru' verilmek ciheti kalır. Esasen bu mes'ele, Avusturya ihtilâfından kat kat haiz-i ehemmiyet ve âtî için begayet calib-i dikkat bir keyfiyet olup, muhtell olan hukuk-ü menafımızın nakden telâfisi cihetini kabul zarûrî görünse dahi, Bulgaristan'ın elyevm teklîf eylediği yüz milyon frank

(2) Li gora tarîxa Mîladî 23 Kanûna Paşîn 1909(Milâdî tarihe göre 23 Ocak 1909).

raddesindeki ta'vîz-i nakdî, Devletin rub'-ı matlûbunu bile teşkil eylememekte bulunduğundan, Bulgar ihtilâfının menafî-ı meşruamızın tamamî-i muhafazası şartıyla nasıl hall-ü tesviye olunacağı kestirilemiyor. Şarkî Rumeli eyalet-i mümtazesinin Bulgaristan Emaretinden esasen tefrîk ve hiç değilse bir tashîh-i hudud icrası arzu olunur. Ta'vîzât-ı nakdiyenin bir kısmına bedel tashîh-i hudud suretiyle ba'zı arazî istirdadı, herhalde şan-ü şerefe ve hissiyât-ı milliyeye daha muvafık düşer. Binaenaleyh Babîâlî'nin, mümkünül'istihsal her şeyde sonuna kadar ısrar göstereceği ve hukuk-ü menafî-ı milliyemizin te'mînine nasb-ı nazar-ı ihtimam buyuracağı tabîîdir.

Girid hakkında izhar olunan umumî hissiyât ve ol babda Babîâlî'ce icra edilen teşebbüsât, cezîre-i mezkûre hakkındaki tashîhâtın husûlünü herhalde teahhure bâdî olmuş ise de, cezîrenin Yunanistan'a ilhakı fikri esasen ba'zı devletlerce nev'î tervîc olunmuş ve fakat suret-ü zaman-ı vukuu hakkında beynlerinde tereddüd edilmekte bulunmuş olduğu muhakkak bulunmasına nazaran, Babîâlî'ce Balkan mesailinin hallini müteakib cezîrenin hal-i bîkararîsine, meselâ vâsî' bir muhtariyet i'tası gibi bir şekl-i kat'î vermek suretiyle, o gibi temayülâtın saha-ı tasavvurdan izalesine istihsal-ı muvaffakiyet buyurulması temennâ olunur. Gerçi ba'zı telkînât eseriyle ve hemcins olmak i'tibatıyla, Girid Hristiyanları elyevm ilhak lehinde iseler de, Giridlilerin alel'itlak menafî, vâsî' bir muhtariyet-i idare tahtinde yaşamakta olmasıyla, bunlar, ilhakın düvel-i muazzamaca ve Hükûmet-i metbûaca tervîc olunamayacağına kat'iyen kesb-i kanaat edince, cezîrenin muhtariyet-i idare yüzünden müstakillen nâil olacağı niam-ü muhassenâtı teemmül ve tercih eyleyecekleri derkârdır.

Süleymaniyeli Seyfullah

ADA MÜSAFİRLERİ

Meclis-i Meb'usan, geçen cum'airtesi günü bir mebhas-ı mühimmi müzakere ile iştigal etti: Ada müsafirîn-i ma'hûdesi ne olacak? Pek uzun süren bir zamanın mezalim ve i'tisafât-ı gûna-gûnîyle cerîha-ı a'mak-ı ruhu ma'kes-i enîndar-ı matem olan milletin mevc-i tûfanhîz-i infialâtı –ferda-yı inkılâbda– bir kudret-i azametnumûd-ı tedmîr-ü istîlâ ile cereyana başlamış iken, yine de bütün tahassüsât-ü teheyyücâtın saik-i şiddet-i feveranına rağmen, bu erkân-ı leîme-i istibdad ile a'van-ü ansarını bir mahkemenin pençe-i mekîn-i adaletine teslim ciheti tercih ve bilfiil tecziyeden tevakkî olunarak, bu suretle de bütün cihan-ı medeniyete karşı Osmanlılığın bir unmûzec-i bedî-i uluvv-ı cenab ve hamiyeti daha gösterilmiş idi.

Altı asırlık bir devlet-i muazzamanın bünyad-ı metîn-i mevcudiyetini dûçar-ı tezelzül eden, bir vâdî-i müdhiş-i inkıraza doğru sürükleyen bu

insan suretine temessül etmiş yırtıcı canavarlar, afv-ü merhamete değil, zîr-i pençe-i adl-ü hakda ölmeğe, inledilmeğe, ezilmeğe kesb-i istihkak etmiştir.

Taşralara ve bilhassa Anatoli vilâyât-ı Osmaniye'sine bakılsın. Ateş-i istilâ-yı zulm-ü bîdad ile oralar serapâ bir yangın levhası şeklini almıştır. Her yer birer harabezardır. Ahalî, semere-i bedbahtî-i mukadderatına hâlâ da ağlıyor; herkes hadiyd-ı fakr-ü sefalette çırpınıyor. Hiç bir ev yoktur ki, orası bir vâveylâhane-i matem olmasın; hiç bir yer yoktur ki, ahalînin, orada kurban-ı âmâl-ı i'tisafiyeye olmuş bir cenazesi bulunmasın. Şimdi şu şiddet-i tahammülfersa-yı sermaye karşı dahi mahrum-ı çare-i tahaffuz olan zavallılar, sedd-ı ramak için darı etmekten başka bir sermaye-i tegaddîye malik değildir. Ebeveynini gâib etmiş, boynu bükülmüş, yetim ve çırpıplak kalmış yüz binlerce mini mini yavruların, dul ve bîvâye kalmış binlerce kadınların, bütün ervah-ı şüheda-yı mazlûmenin nazra-ı tecessüs-ü istişfaı, bugün vükelâ-yı muhteremesinin hükm-i cihanmuta-ı hame-i takdirâtına mün'atıftır. O halde, âleme bir nümûne-i adl-ü hakikat, ahlafa bir ders-i hükmî-i ibret irae olunmalıdır.

Fakat bu amele-i kârhane-i istibdadın, mastabanişîn-i cezîre-i havf-ü halecan olanlarla tahdîdi, bu cinayât-ı azîmenin yalnız bunlara tahmîli, hiç bir suretle muvafık-ı nasfat-ü adalet olamayacağı gibi, şen'at-ı ceraim-i güzestelerini tatbik için bugün kim bilir kasr-ı müzeyyen-i zühre-i şüheda-ı ârâm-güzîn-i debdebe ve dârât olan daha ne kadar canî, bunlardan şenî ne kadar insan var? Vilâyâtın evrak mahzenleriyle telgrafhanelerinin müebbeden hıfzettikleri birçok dosyalar, şifreli, şifresiz telgraflar ve daha bilmem neler celb ve tedkîk olunursa, şimdiye kadar mahfî kalmış veya terd edilmiş(3) daha nice sanadîd-i istibdad meydana çıkacağı gibi, birçok vesaik-i subûtiye de ihzar edilmiş olacağı şübhesizdir. Şimdiye kadar her ferd hakkında tatbik edilen kavanîn-i mevcudemizin ahkâm-ı sarîhası, bunlara karşı da te'mîn-i muktaza-yı ma'delete kâfidir.

Ceraim-ü cinayât-ı azîmeleri tevatür ve icma'-ı ümmetle rehîn-i rütbe-i sübût ve bedahet olanların herhalde âzâde-i ceza kalmamalarını te'mîne ma'tûf olması lâzım gelen mukarrerâtın hüsn-i isabet-i ittihazında Meclis-i muhteremin bir eser-i dehâ-yı vukuf-ü irfan göstereceğine kat'iyen eminiz.

Ahmed Cemil

(3) Doğrusu "üstü örtülmüş" demek olan "terdiye edilmiş" olmalıdır.

KÜRDİSTAN'DA MAARİFİN TARZ-I TENSÎK VE İHYASI

Lisan maarifin miftahı olduğundan, evvelâ Kürdlerin hangi lisan ile mütekellim olduklarını bildirelim; ba'dehü, maarifin Kürdistan'a ne vech ile tatbik edilebileceğini beyan eyleyelim.

Kürdistan ta'bîr edilen kıt'a-ı arazîde mütemekkin Ekrad-ı İslâmiyenin birtakımları hem Türkçe, hem de Kürdçe, bir kısımları ise yalnız Kürdçe, ba'zıları ise sırf Türkçe mütekellim olup, Türkçe ile Kürdçe ve Türkçe tekellüm eyleyen aksamı vilâyet, sancak ve kaza merkezlerinde muhtelit bulunup, sırf Kürdçe tekellüm eden aksamı ise dağınık bir surette kurâda ikamet etmektedirler. Bu sonuncu aksam, evvelkine nazaran her ne kadar kesîr, Türkçe ve Kürdçe mütekellim aksamdan pek dûn bir mertebededirler. Bu tezdad, maarifin terakkîsine yarayacak ne bir mektepleri, ne bir kitabları, ne de bir haceleri, hâsılı hiç bir vasıta-ı tahsilîyeleri bulunmadığından münbais idi. Karyelerde peyğûlegüzîn-i cehl-ü faka olan bu kavm-i şec'î, her şeyin terakkîsine yardım eden maariften mahrum kalmıştı. Şu halde, istibdadın en acı ve tahammülsüz darbelerine, en ziyade zavallı Kürdler ma'rûz bulunuyorlardı. Mevki'lerinin coğrafya-yı siyasîsi nokta-ı nazarından, maarifin kıt'a-ı mezkûrede ta'mîmi ehem olduğu halde, bil'aks bu cihet kat'iyen nazar-ı ehemmiyete alınmamıştı.

Şimdi şâyân-ı terahhüm Kürd kardeşlerimizi ni'met-i maariften hissemend eylemek ve isti'dad-ı fitrîlerinden faidemend olmak için, evvelâ mevaki-i münasibede birçok mektebler küşadı, muvafık muallimler tedariki, tahsil-i ibtidaînin mecburiyet-i kat'îye altına alınması elzemdir. Fakat bu mekteplerde Kürdçe tahsil için elimizde hiç bir vasıtanın bulunmaması ve tedariki dahi pek müşkil olması hasebiyle, fikrimce Türkçe olarak tedrisât başlamalı. Şu beyanâtımla, dört numrolu "Kürd Terakkî ve Teavün Gazetesi"nde(4) İsmail Hakkı Bey'in beyan buyurduğu fikri cerh eylemediğim gibi, bir kavm-i şec'în lisanının ortadan kaldırılması taraftarı dahi değilim. Ancak müsaade-i hürriyetle ben de fikrimi biraz teşrîh etmek istiyorum:

Türkçe olarak tahsilin başlamasında birçok fevaid mevcut, halbuki Kürdçe olarak bed'inde ise husûl-ı muvaffakiyet meşkûktür. Bu babda i'ta-yı îzahât-ı mufassalaya lüzum görmeyerek, bunu erbab-ı fikr-ü muhakemeye terkederim. Tabîî Türkçe tahsilin devamı birçok istifade ve fevaid te'mîn edebilir. Evvelâ, lisan-ı umumî-i Osmanî Türkçe olup, her daim müdafaa-ı hukuk vesaire için müracaata mecbur bulunduğumuz Hükûmet-i Osmaniye'de bütün muamelât Türkçe lisanı üzerine cereyan eyliyor. Türkçe

(4) Derginin adı "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi" olduğu halde, burada galiba dizgi yanlışlığı sonucu olarak bu ad böyle çıkmıştır. Bu nedenle, biz de Latin harflerine böyle çevirdik.

bilmeyen bir şahıs, devair-i Hükûmetten birisine hîn-i(5) cüz'î bir teemmül ile anlaşılır. Mutlaka bir tercümana ihtiyac messeyleyecek. Bu vechle vazifesini başka birisine gördürmüş bulunacak, ki bu ise, ekseriya matlûba muvafık zuhur eylemez. Saniyen, vazife-i vataniye icabâtı herhalde zarûrî olan silk-i celîl-i askeriye duhûlda yine Türkçeye ihtiyac-ı şedîd duyacak ve birçok suûbetlere giriftar olacaktır. Salisen, Kürdçe ne bir sarf, ne bir lugat ve ne de sair bir kitabımız mevcut olmamakla beraber, bunları vücûda getirmekteki müşkilât-ı azîme dahi şâyân-ı teemmüldür. Kürdçe lisanını nazar-ı hakaretle görüyorum zannedilmesin. Ancak bu babda sarf olunacak mesafîn izaa-ı zamandan ibaret kalması ihtimali karşısında ruhum amîkan müteessirdir. İşte bunu ketm edemiyorum. Bu beyanât –diğerlerince acı da olsa– bence bir hakikattir. Türkçe tahsilin daha birçok fevaidi varsa da, biz sarf-ı nazar ediyoruz.

İstifadesini bilmemek kadar büyük mazarrat olamaz. Şimdi farzedelim tahsil Kürdçe başlasın. Bilmem ki bu, tasavvur olunduğu kadar kolay mıdır? Zîra her vasita-ı tahsiliyeden mahrum bir lisanın ibtida-yı tahsili fevkal'âde müteazzir ve belki de mümteni', ihzar-ı vesait-i tahsiliye ise birçok fedakârlıklar ihtiyarıyla beraber birçok zamanlar sarfına muhtacdır. Bununla beraber, elde edeceğimiz fevaid, sarfedeceğimiz emeklerle kabil-i tevazün olacak mıdır? Halbuki tahsili-i lisan-ı Kürdîye sarfedilmeyip de bize bir şey kazandıramayacak olan bu müddet-i medîdeyi Türkçe tahsiline sarfedersek, her şey öğreneceğimiz, çok şey kazanacağımız şübesizdir. Şimdi, umumiyet i'tibarıyla tahsil Türkçe lisanı üzerine cereyan eylemeli. Hatta kabil olsa da bütün Osmanlılar bir lisan üzere, Türkçe lisanı üzerine mütekellim bulunsalar, ne kadar âsâr-ı terakkî görülecek!

Şurasını da beyan edeyim ki, eslâfımızın yadigârı olan Kürdçe lisanının ortadan kalkmaması için de, Kürdistan'da açılacak mekteplerde hususî bir surette Kürdçeyi tahsil için dahi, Kürdçeye vukufu olan zevâtın mürekkebe bir komisyon teşekkül ederek, bir sarf, bir lugat ve sair lüzumlu kitaplar tedariki yolunda bu komisyonun sa'y-ü gayretlerini arzu eyler, hatta Kürdistan'ın geçirmiş olduğu ahvaldan ve Kürdlerden bâhis mükemmel bir tarih ihzarını dahi istirham eder ve muvaffakiyetleri için lisan-ı samimiyetle duahan olduğumuzu beyan ederiz. Kürdistan tarihinin Osmanlılar ve hususıyla umum Kürdlerce ne derece kıymeti olacağını îzaha hacet yok. Bedîhiyâtandır ki tarih kitapları bütün akvam indinde kıymetli eserler olup lezzetle okunur ve birçok istifadeler te'mîn eyler. Şurasını da arz edeyim ki ihzarını arzu ettiğimiz bu tarih-i kıymetdardan diğer vatandaşlarımızın dahi istifade edebilmesi ve vatanlarının bir kısm-ı mühimmi olan Kürdistan

(5) Burada bir eksiklik vardır. Galiba cümleinin virgülden sonraki bölümü şöyledir: "devair-i Hükûmetten birisine hîn-i müracaatında ne gibi müşkilâta ma'rûz kalacağı cüz'î bir teemmül ile anlaşılır"; yani "Hükümet dairelerinden birisine başvurduğu zaman ne gibi güçlüklerle uğrayacağı ufak bir düşünmeyle anlaşılır".

hakkında bir fikir hâsıl eyleyebilmeleri için, erbab-ı iktidardan, Türkçeye tercümesini dahi talep ve istirham eyleriz.

Osmanlılarca Türkçe lisanın fevaid ve muhasenâtını irae eden bir vesîka dahi, hususî vesait-i tahsiliye ve mektepleri mevcut olan Ermeni, Rum ve sair vatandaşlarımızın, bu hususî mekteplerinde Türkçe lisanının tahsiline daha ziyade ehemmiyet vermeleridir. O halde Kürdler de aynı surette ve belki daha büyük bir mikyas-ı mesaîde bu lisanın tahsil ve ta'mîmine çalışmalıdırlar. Zaten bir me'muriyete ta'yîn veya bir mekteb-î âliye duhûl dahi behemehal Türkçe bilmeğe mevkuttur. Şu halde Kürdler için Türkçe tahsilden, ziyade eslem-i tarîk-i feyz-i i'tilâ olamaz.

Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin dahi fikrine ıktifa ederek şurasını da beyan edeyim ki, icra-yı hüsn-i telkînât için ihtiyatlı davranmalı, silk-i askerîye duhûl edenleri askerlikte daire-i maarife almalı, küçüklerde Türkçe tahsil-i ibtidâî heveslerini uyandırmalı, müteneffizana, mütehayyizana, eşraf-ı beldeye fevaid-i lâyuhsa-yı maarifi hüsn-i tefhîm etmeli. İşte bu sayede evlâd-ı Ekrada ni'met-i maarifin kadri anlatılır ve selâmetlerine hizmet edilmiş olur.

Bu serdiyâtın, külliyyen maariften mahrum evlâd-ı aşaire aid olduğunu unutmayalım. Zîra vilâyet, sancak ve kaza merkezleriyle bunlar haricinde ba'zı mevaki-i istisnaiyede bu tedabîre hacet yok. Mevaki-i mezkûrede rüşdî, i'dadî ve sair mektepler mevcut bulunduğundan, hal-i mebadîde maarif var demektir. Ma'mâfih, bu mevcut mekteplerden evlâd-ı vatan istifade edebilmek için müfid ve ciddî bir tensikat lâzımdır.

Buraları tabî Maarif Nezareti düşünmüştür. Mekâtib-i mezkûre hali üzere bırakılırsa, istifade şöyle dursun, evliya-yı etfal beyhude yere işgal edilmiş, milletin emekleri heba olmuş ve neticede cahil kalmamıza sebebiyet verilmiş olur.

Erzincanlı: Hamdi Süleyman

SERPÛŞ-I MİLLÎMİZ VE FES

—Mâba'd—

Hele kuzu derisi kalpağın taammümü halinde, gebe koyunları zebhetmek suretiyle gerek hissiyât-ı ulviyey-i beşeriyye ve gerek havayic-i zarûriyemizin dafii olan cins-i ganeme karşı îka' olunacak taarruzât-ı bîrahmane ve iktisad-ı berendazane gittikçe tezayüd eyleyecektir. Bundan, fesin modası hiç bir vakit geçmez. Bir fes, bidayet-i iştirada kalıba uruldukça ve sonraları güllü su ile yıkanıp yahud boyanıp kalıba çekildikçe yenileşir. Bir fes, arasıra boyahaneye girmek şartıyla, ahalînin tabakat-ı muhtelifesi arasında devrettiği ve bir nazar-ı merğûb altında bulunduğu halde, akallı üç sene serpûşluk vazifesini îfa eder.

Feylesof Newton'un terkiib-i tayfî dairesi ma'lûmdur: Elvan-ı seb'a, tahlîl-i tayfideki vüs'atleri derecesinde bir daire üzerine tatbik edilip, bu daire sür'atle devrettirilince beyaz renk rü'yet olunur. İşte bu hal, hiss-i basar üzerine hudûse gelen bir te'sîr neticesidir. Kırmızı fes giyen bir kimse, kendisinin levn-i tabîfsinden ziyade kırmızı yüzlü görünür. Avam buna, "kızılık yüzüne urmuş" derler. Tesellînin ve itmi'nanın sıhhat üzerine te'sîri, bugün tahakkuk etmiştir. Kırmızı fes giyen bir hasta âyîneye bakınca, sıhhatinin kemaline hükmeder. Fakat siyah kalpak giyen bir kimse ise, benzini büsbütün uçuk görür, vehmini artırır.

Siyah kalpakların kışın giyilmesi fikrine gelince; aktar-ı kutbiyedeki hayvanların beyaz renk ile bürûdete mukavemet etmekte olmaları, hükemânın nezar-ı dikkatlerini celb ediyor. Pek yakın zamanlarda siyah elbisenin iktisası terkolunacağı muhakkak görünüyor.

Fesin menafı-ı siyasiye ve İslâmiyemizle olan münasebetine gelince; Osmanlılar gerçi altı yüz senelik bir kavm-i metîn ise de, birçok hususât, ezcümle lisan-ı resmîleri, millî bayrakları, kisveleri ancak Tanzîmat-ı Hayriye'den sonra taayyün ve takarrur eylemiş ve Paris Muahedenamesinde, Avrupa kendilerini bu hal ve hey'etle tanımıştır. Filhakîka Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa aleyhindeki hatt-ı hümayunun lisan-ı Farisî üzere şerefsâdır olup Takvîm-i Vakayi'le ol vechle neşredilmesi gibi hâlâta sabit bulunduğu nazaran, Hükûmetin Arabî, Farisî ve Türkî lisanlarından hangisini kabul ettiği ma'lûm değil idi. Hatta Paris Muahedesinden evvel rekz edilen Haydar Paşa İngiliz mezarlığı âbidesinin kitabeleri Fransız, İngiliz, İtalyan ve Arab lisanlarıyla muharrerdir.

Osmanlı bayrakları hakkında tedkîkkat icra etmek isteyen müellifin-i sâlife, adedi kumandanların arzuları vechle otuz-kırka bâliğ olan bu bayraklardan hangisinin resmî olduğunu anlayamamışlardır.

Paris Muahedesinde Osmanlılar Avrupalı olmak üzere kabul edildikleri esnada, kendilerini fes ile takdim etmişlerdir. Binaenaleyh, bugün fes bütün dünya indinde Müslümanlığın ve Osmanlılığın alâmet-i mahsusa-ı milliyesi olmak üzere tanınmıştır. Osmanlılar pek büyük bir kavm olmağla beraber, kendilerini bütün dünyaya pek yakın bir devirde tanıtmışlardır. Çin Müslümanları, Abdülhamid namında bir halifenin vücûdunu bir seyyahdan nasılsa işitmişler ve Sultan Abdülaziz'in ve Sultan Murad'ın hilâfetlerinden haberdar olamamışlar idi. 1901 Aksa-yı Şark müttetikîn seferini müteakib, Çinliler, Halife'nin namını secde edercesine bir ta'zîm ile istima' ettikleri zaman, gördükleri Halife adamları hep fesli idiler. Yeniden yeniye tanzîm kılınan Fas ordusu, Osmanlı kıyafetine müşabih bir hale konmuştur. Fransızlar Cezayir ve Tunus askerine, İtalyanlar Musavva'ın yerli askerine, Avusturyalılar Bosna ve Hersek'in yerli askerine, Almanlar Afrika-yı Şarkî müstemlekâtı yerli askerine –bunlar Müslim oldukları için– hep fes giydiriyorlar.

Hükümet-i Seniyye tarafından bütün imtiyaz mukavelenamelerine, müstahdemînin fes giymeleri şartı konulmuş idi. Bundan maksat, kisve-i milliyemizi suret-i resmîyede tanıttırmak olduğuna şübhe yoktur. Bu âna kadar şabka giymekte ısrar eden Şark Teymuryolları me'murîni, bugün kendi arzularıyla fes giymeğe başlamışlardır. Diğer taraftan Hindliler, Kafkasyalılar, Asya-yı Vusta ahalîsi yeniden yeniye fes giymeğe başlayarak, hissiyât-ı İslâmiyelerini merkezle tevhîde teşebbüs etmişlerdir. Mısır'da ise yerli ve ecanibin yüzde doksanı fes giymektedir.

Urûk-ı muhtelifeye mensub ehl-i İslâmın Osmanlılara imtisalen bir kisve kabulüne teşebbüs eyledikleri bir sırada, Osmanlıların, gûya teşebbüskârların bu samimî fikirlerini takdir etmiyorlar imiş gibi, tebdil-i kisve etmeleri nasıl tefsir olunur? Bâhusus kalpak ve kapela giymek suretiyle Kafkasyalılara, İranîlere, Ruslara, Bulgarlara, Adalı Rumlara temessülden ne gibi bir istifade-i siyasiye melhûzdur?

Dünyada noksanı görülen her şey ıslah edilerek hal-i mükemmeliyete îsal olunur. Fakat biz Osmanlılar, maatteessüf noksanını gördüğümüz bir şeyin ıslahını düşünmeyerek terkinî i'tiyad edinmişiz. Dünyanın en parlak bir tarihli askeri olan yeniçeri ordularını ufak bir himmetle ıslah mümkün iken, i'tiyadımızın sevkiyle dağıtıverdik. Şimdi de fesi, ne gibi muhassenât-ı maddiye ve ma'nevîyesi olduğunun düşünmeyerek terkedivereceğiz.

Fes için serd edilen i'tirazât şunlardır:

Evvelâ, Avusturya ma'mûlâtından olmasıdır, ki mevcut fabrikalarımızın tezyîdiyle fesin dahilinde i'mali hususunun taht-i te'mîne alınması maksada kâfidir. Bugün giyilmekte olan kalpaklar için vereceğimiz paralar yine memalik-i ecnebiyeye gidecek değil mi? Bunda da bizim hiç bir kârımız yok ki.

Saniyen, kırmızı rengin darülharbde hedef teşkil etmesidir. Almanlar, miğferlerinin eşiaa-ı şemsle düşman tarafından görünmemesi için ince bir tül örtüyorlar. Osmanlı askeri de, darülharbde yazın bir kefiye ve kışın kollu kukuleta ile feslerini setredebilirler. Bâhusus bu örtüler aynı zamanda te'sîrât-ı havaiyeyi de ta'dîl ederler.

Salisen, boyası çıkmasıdır. Boyayı iyi massetmek hususunda, yün mevadd-ı saireye mütekaddimdir. Bizim memleketimizde yapacağımız fesleri telvîn için alizerin kullanacağımıza, eskiden olduğu gibi kök boyalar kullanır isek mahzur zail olur.

Rabian, yağmurdan müteessir olmasıdır. Bütün kumaşlar yağmurdan müteessir olurlar ve bir ütüye ihtiyaç gösterirler. Bu hal yalnız fese münhasır değildir. Şu kadar ki Barutçu İzzet Paşa hazretlerinin bundan on iki sene kadar mukaddem bir fesin içine su doldurup dört saat bıraktığı halde suyun kumaşa değil nüfuz, hatta temas bile etmemesi suretiyle bittectrübe görülen muvaffakiyeti nazar-ı ehemmiyete alınır ise, bundan sonra su geçmez, sudan kalıbı bozulmaz feslerin i'mali kesb-i sühûlet etmiş olur.

Hamisen, ziya-yı şemse karşı bir siperi hâvî olmamasıdır. İdare-i meşrutamız i'tirazât-ı dahiliyeye hedef olmaması için bu hususta mutabassır davranmalıdır. Bu mahzurun izalesi için şimdilik hatıra bir şey gelir, ki o da fesin etrafına sarık şeklinde beyaz bir fanila ilâvesidir. Bu fanila suret-i daimede fesin sath-ı haricîsine mulasık bulunur ve güneşli zamanlarda aşağı indirilir.

Sadisen, püskülün mevcudiyetidir, ki bu da, püskülün ref'iyle tepeye beyaz ipekten bir kevkeb ilâvesi gibi bir ta'dîl ile ıslah olunur.

Elhasıl, bizim bütün dünya indinde yegâne alâmet-i farikamız olan fesin menafî'-ı maddiye ve ma'neviyesi nazar-ı im'ana alınarak, mevâdd-ı âtiye kanun kadar kavî bir hükme rabt edilmelidir.

1- Fes Osmanlıların serpûş-ı resmîsidir.

2- Devair-i resmiye me'murîn ve müstahdemîni, Devletçe mukavelenameye rabt edilmiş olan şirketler müstahdemîni ve mekâtib-i resmiye şagirdanı, fes giyeceklerdir.

3- Eyyam-ı resmîyede giyilecek fesin kırmızılığının derecesi, usbesi yani mahrût-ı nâkısın müvellidi tûlu, bu müvellidin meyli, figürist ressamlar ve estetik mütehassısları tarafından bir düstûr vaz'etmek suretiyle ta'yîn-ü takdir kılınmalıdır.

4- Avamın fes şeklinde kırmızı kumaştan ma'mûl serpûş giymeleri mücazdır.

5- Kalpak giymek şâyân-ı muahaze bir harekettir.

Mahmud Muîn

SADR-I A'ZAM PAŞA'NIN BEYANÂTI

–Geçen nüshadan mâba'd–

Şöyle ki: Bütçenin îzahâtı sırasında tafsîli görüleceği vech ile, geçen yigirmi sene zarfında Hükûmet-i Seniyye, akd olunan düyûnun re'sûlmal ve faizine mukabil, varidât-ı mukannenensinden senevî iki milyon Osmanlı lirasını mütecaviz bir meblâğ ikraz ve tahsisine mecbur olmuştur. Bu sırada tevazün husûlü daha ziyade suûbet edip, zimam-ı idare ele alındığı zaman hazîne-i Maliyede paranın fıkdanından nâşî, Bank-ı Osmanî ile akd edilen istikrazât mukavelesi Meclis-i Umumî'nin tasdîkine muallak olmak hasebiyle, gerek halen mübremül'îfa olan masarîf-ı külliyyenin tesviyesi ve gerek ufuk-ı siyâsîde rûnüma olan muharebe isti'dadının izalesi zımında ordu-yı hümayunun ikmal-i nakayısı için mühimmât-ı muktazaya iştirak olunmak üzere bir avans akdi vücûbuna binaen, Avrupa sermayedarına müracaata lüzum görünmüş idi. İngiliz sermayedarınının, pek çok senelerden beri ilk def'a olarak Fransız ve Alman hey'et-i sarrafiyeleriyle bil'istarak muavenetimize şitab eylemeleri, nazar-ı memnuniyetle müşahede olunmuştur. Eğer böyle olmasa idi, ehemmiyet-i azîmesi derkâr olan idare-i

meşrutiyenin bekası, ibtida-yı zuhurunda müşkilât-ı ciddiye tesadüf edeceği aşikâr idi. Ancak bu bir çare-i muvakkat olup, şimdi Hükûmet-i Seniyye maliye-i Devleti doğru ve metîn bir esas üzerine te'sîs için yeni yeni varidât aramak, ve Avrupa sermayedarına müracaat etmek mecburiyetindedir. Yeni menabı-ı varidât tedariki için düvel-i muazzamanın bize muavenet edeceklerinden ümîdvarız. Fakat gerek düvel-i muazzamanın, gerek Avrupa piyasalarının i'timadını kazanmak, ancak usûl-ı idare-i maliyemizin tamamen ıslahıyla, israfâtın tevakkî ve mükellefînin şikâyetlerine mahal vermeksizin varidâtın tezyidine bezl-i mesaî olunması derece-i vücûdadır.

Geçen Ağustosta Fransa meşahîr-i malîyûnundan Divan-ı Muhasebât Reisi Mösyö Laurent bir müddet-i muvakkata için da'vet ve celb olunarak, Maliye Nezareti, müşarûn'ileyhin meşveret ve meharetenin bil'istifade, idare-i maliyenin ıslahı emrinde tevessül olunması îcab eden tedabîrin tedkikine ve düyûn-ı gayr-i muntazama mikdarının ta'yînine ve sene-i âtiye için budçe tanzîmine çalışmaktadır.

Şu hal aynıyle enzar-ı âmmeye arzedilince, Hükûmet-i Osmaniye'nin düvel-i mütehâbbenin muavenet-i muhadenetkâranesiyle maliye-i Devleti metîn bir esasa bina edebileceği, me'mûl-ı kavîdir. Avrupa piyasalarının, memleketin terakkî ve tealî-i müsalemetkâranesini ve ıslahât-ı maliye ve mülkiye için ittihaz olunacak tedabîri kemal-i dikkatle ta'kîb edecekleri şübhesizdir. Avrupa piyasalarının i'timadına mazhariyet dahilî ve haricî siyasetimizin müsalemet üzere vüs'üne mütevakkıf olup, bu olmadıkça umûr-ı maliyemizin bir hal-i tezebzübe giriftar olması müsteb'ad değildir. Şimdiye kadar akdolunan taahhüdâtımızın harfiyyen icrasıyla Avrupa piyasalarında i'tibar-ı malîmiz halelden vikaye olunduğu misillu, âtiyen dahi bu emr-i mühimme son derece riayet olunması taht-i elzemiyettir. Eminim ki, eğer sulh-ü müsalemet pâydar olur ve dahil-i memlekette ziraat ve ticaret ve sanayiün tevsîyle servet-i umumiye tezayüd ederse, Hükûmet-i Seniyye'ce sebat ve basîretle davranıldıkça, âtiyen umûr-ı maliyemiz de hal-i intizam ve tevazüne ifrağ olunabilir. İşte mesaîmizin bu cihete ma'tûf olması lâzım gelir. Gümrüklerin idaresi taht-i intizama alınmış olsa, varidât-ı rusûmiyenin tezayüd edeceği muhakkak olmasıyla, İngiltere Hükûmetiyle bilmuhabere erbab-ı ihtisasdan Mösyö Franford'un ve bunun maiyetine de Şark'ın ahvalına vâkıf Mösyö Wikley'in ta'yîni kararlaştırılarak hizmete da'vet olundukları, Posta ve Telgraf İdaresi dahi umumen bil'ıslah taht-i intizama alınmak ve bu suretle ecnebî postahanelerinin vücûduna mahal kalmamak için, bu hususta ehilyet ve mehareti tahkîk olunan Yusuf Saba Paşa Mısır'dan celb olunarak, bilmüzakere mûmaileyhin Posta ve Telgraf nezaretine ta'yîni karargâr olmuştur.

Umûr-ı adliyemizde masalîh-ı âmmenin daire-i emniyette cereyanıyla hukuk-ı şahsiyenin dahi mahfuziyetini tamamen kâfil olması lâzım gelen

kavanînimizin ihtiyacât-ı zamana göre ta'dîl-ü tashîhi hususunda görülen lüzuma mebnî, ticaret-i berriye-ü bahriye ve ceza-ü icra ve usûl-ı muhake-mât-ı hukukiye-ü cezaiye kanunlarından ba'zısının ta'dîlâtı ikmal edilip, ba'zısı da derdest-i ta'dîl bulunduğundan, peyderpey muhterem meb'usanın tedkîkine arzedileceği tabî'dir. Habshanelerimizin de tedricen usûl-ı cedîde üzre ıslahı mutasavvar olup, bunun müstelzim olacağı masarîf kısmen sene-i âtiye bûdcesine vaz'-ü tarkıym olunacaktır. Hükâm ve erkân-ı adliyemizin bundan böyle erbab-ı istikamet ve iktidardan olmalarına ziyade itina olunacağından, bu suretle hukuk-ı ibadın tamamen mahfuziyeti, âsâr-ı fiiliye ile de meydana konulacaktır.

Kuva-yı askeriyemize gelince; en muktedir erkân ve zabitanın heman işbaşına geçirilmeleri suretiyle, umûr-ı askeriyenin de tanzîm-ü tensîkine ibtidar edilmiştir. Hassa ve İkinci ve Üçüncü Ordulardaki süvari ve topçu alaylarının levazım ve mühimmâtı tedarik ve hayvanâtı tezyîd ve Hassa Ordusunun noksan olan bir nizamiye taburu yeniden teşkil ve askerî fabrikaların ikmal-i nevâkısına mübaşeret ve silâh altında bulunan redif taburlarıyla sunûf-ı muhtelif-i nizamiyeye endah ve nişan ta'limleri icra ettirilmiş ve tensîkat-ı askeriyeye müteallik tertib edilmiş olan kanun lâyhaları dahi, kezalik hey'et-i meb'usana derdest-i takdim bulunmuştur.

Erkân-ı Harbiye Mektebi ve Levazım Dairesi için Almanya'dan muktedir zabitan celbe teşebbüs olduğu gibi, buradan da ikmal-i tahsil ve ta'lim için Almanya'ya kemafissabık zabitan i'zami ve gelecek sene dahi yine Almanya'dan iktiza eden zabitanın celbi mutasavvar bulunmuş ve bunlara aid muhassasât da bûdceye idhal kılınmıştır.

Bir müddetten beri Kuva-yı Bahriyemize ârız olan zu'f-ü tedennîden sonra, Hükûmet-i cedîdeye terettüb eden vezaif-i mühimmeden biri dahi, kuvve-i bahriyemizin istikmal-i esbab-ı terakkîsi olduğundan, bir taraftan bu babda Bahriye Nezaretince tanzîm kılınmış olan fevkal'âde bûdce, hey'et-i meb'usanın tasdik ve tasvîbine arz olunmak üzere olup, diğer taraftan da sūfün-i mevcûde-i harbiyemiz yegân yegân muayene ve ekserîsinin navâkısı bil'ikmal, büyük küçük yigirmi dört kıt'a sefîne-i harbiye hal-i faaliyete vaz' ile Marmara havzasında manevra ve endah taallümleri yapıldıktan sonra bunlardan birtakımı iki kafil olarak Adalar denizine ve İzmir'e sevk olunmuş ve diğer iki tarassud sefinesi de Bahr-ı Ahmer'e gönderilmiş olduğu gibi, Basra ve(6) gönderilecek olan sefaînin ikmal-ı navâkısı dahi kuvve-i karîbeye gelmiştir. Bahriyemizin tensîkatına ve mürettebâtının ta'lim-ü terbiyesine nezaret etmek üzere, İngiltere Hükûmetiyle bilmuhabere, meşahîr-i bahriyûndan Amiral Kambil ile torpidoculuk ve elektrikcilik ve çarkcılık ta'limi için intihab olunan diğer

(6) Burada geçen bir yer adı çok silik duruma geldiği için büyüteçle dahi okunamadı.

zabitanın ikişer sene müddetle ta'yınleri kararlaştırılıp, vürûdlarına intizar olunmaktadır.

Nâfia Nezaretince ihdas olunacak vesait-i nakliye ve askerî ve iktisadî teymuryollar ve limanlar ve tanzîm-i mecarî-i enhar ve irva-ü iska-yı arazî ve seyr-i sefain hakkında bir program tanzîm ve ticaret ve sanayiî terakkîsi için lâzım gelen kavanîn-ü nizamât lâyhaları tehye kılınmış ve mühendis mektebinin programı ve tahsîsâtı tezyîd edilmiştir. Feyz-ü bereketiyle meşhur olan Elcezîre kıt'asının Fırat ve Dicle ve Adana ovasının Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin tanzîm ve tathîr-i mecarîsi ve cedveller küşadıyla iskası, zikrolunan program muhteveyâtından olup, şimdiden erbab-ı ihtisas ma'rifetiyle keşfiyât-ı muktazayasının icrasına müsaraat olunmuştur. Bedelât-ı nakdiye tahsilâtından nümayan olan durgunluktan nâşî, vilâyât-ça yol inşaatına germî verilememiş ise de, Rumeli'de cihet-i askeriyeye aid şose ve köprülerin inşası sekteye uğramamıştır. Umûr-ı nâfiaya müteallik imtiyazât hakkında sermayedaran ile müzakerâta ibtidar, Meclis-i Meb'usan'a takdim edilecek programın tedkik ve tasdîkinden sonraya ta'lik olunmuştur.

Ziraat ve Orman ve Maadin Nezaretince umûr-ı ziraiye ve baytariyeye aid bir idare-i merkeziye ve müceddeden bir orman mektebi te'sîsi ve zabita-ı sıhhiye-i hayvaniyenin ta'mîm-ü tatbiki ve erbab-ı ihtisastan me'murlar ve ma'den mühendisleri yetiştirmek için Avrupa'ya talebe i'zami ve âlât-ı cedîde-i ziraiyenin ta'mîm-i isti'mali ve îcabeden vilâyârtta müessesât-ı ziraiye vücûda getirilmesi ve Rumeli'de olduğu gibi Anadolu vilâyetinde dahi aygır depolarıyla nümûne çiftlikler te'sîsi ve küçük makayiste sergiler ve müsabakalar tertibi ve nebatât-ü hayvanâta âriz olan hastalıkların izalesine aid nizamât ve ormanların hüsn-i muhafazasına dair kaleme alınan orman ve mer'a kanunlarıyla lâzimütta'dîl görülen ma'den kanunnamesi lâyhaları, kezalik hey'et-i meb'usana derdest-i takdimdir.

İdare-i meşrutamızın takarruru ve kuvve-i milliyeye müstenid olan mevcudiyet-i siyasiye-i Osmaniye'nin bir şekl-i mehabette tezahürü, bilcümle devletler tarafından bir teveccüh-i ihtiramkârî ve samimî ile selâmlanmış(burada iki def'a sürekli alkışlar) ve birinci âsâr-ı bâhiresinden olarak, Rusya Hükûmeti Makedonya ıslahâtını ta'kîb eden düvel-i saire ile beraber, Vilâyât-ı Selâseye mahsus olan teşebbüslerinden sarf-ı nazarla, Hükûmet-i cedîde-i Osmaniye'nin bizzat vücûda getireceği ıslahâta muntazır bulunmuşlardır(alkışlar).

Nutk-ı hümayunda beyan buyurulduğu vechle, Babiâl'ce idare-i cedîde-i meşrutanın teşkilât-ü tanzîmâtıyla iştiğal olduğu esnada Bulgaristan istiklâlîni i'lân ve müteakiben Avusturya Devleti dahi iştiğali tahtinde bulunan Yenipazar sancağından askerini çekip Bosna ve Hersek vilâyetlerinin(7) Avusturya memalîkine ilhakına karar verdiğini beyan eylemeleriyle, her

(7) Doğrusu "illerini" demek olan "vilâyetlerini" olmalıdır.

iki tecavüz aleyhinde protesto edilerek sair düvel-i muazzamaya tebliğ-i keyfiyet ve Bulgaristan hakkında bir karar i'tasıçun konferans akdi talebolunmuştur. Düvel-i muazzama, işbu tecavüzâtın adem-i meşruiyetini ve beyneddüvel mün'akid olan Berlin Muahedenamesine muhalefeti dermiyan etmekle beraber, gerek Bulgaristan'a ve gerek Avusturya'ya icra-yı vasaya eylemişler ise de, istirdad-ı hukuk kaziyyesi Devlet-i Aliyye'ye aid olup bu babda diğer devletlerden görülecek muavenet teşebbüsât-ı diplomasiyeden ibaret olacağı anlaşılmasıyla, çünkü her iki taraf aleyhinde yalnızca hareketimiz husûl-ı maksadı te'mîn edeceğinden ve düvel-i mütehâbbe emrivâkiin istirdadı hususundaki müşkilât ile mevki'-i menafı'-ı Devlet-i Aliyye'nin mukayesesinden muavaza-ı maliye ile istîfa-yı hukuk eylememizi evlâ görerek bu sureti bize tavsiye edip, halbuki Avusturya Devleti Yenipazar sancağının tahliyesini ta'vîza-ı kâfi add ile diğer tazminat i'tasının müzakeresine bile yanaşmadığından, devlet-i müşarün'ileyha ile muhakk bir i'tilâf husûlüne değin protestomuzun hükmü ibka olunarak, Bosna ve Hersek kemakân Avusturya'nın taht-i işgal ve idare-i muvakkatasında tanılıp,(alkışlar) bu vilâyetlerden sair memalik-i Osmaniye'ye gelecek ahâlî hakkında kel'evvel tebea-ı Devlet-i Aliyye muamelesi icrasına karar verilmiş idi(alkışlar).

Mâba'dı var

ŞÜÛNÂT

AVUSTURYA HAVADİSİ

Avusturya Devleti dahi Devlet-i Aliyye emtiasına, bilmukabele boykotaj yapacağı söyleniyordu. "Fermednilat"(8) gazetesi ise bu şayiayı tezkîb ediyor.

*

Avusturya'daki Müsalemet Kongresi tarafından Bosna-Hersek mes'elesince husûle gelen i'tilâfdan ve hıfz-ı huzur-ü ârâmiş-i umumiye masrûfi-i himmetlerinden dolayı, Hükûmet ile Baron Arintal'a beyan-ı tebrikât edildiği, Viyana'dan yazılıyor.

*

Avusturya gazeteleri, Devlet-i Aliyye ile Avusturya arasındaki i'tilâfâtı, Sırbistan'ın Avusturya'ya karşı bir mağlubiyeti şekl-i garibinde göstermektedirler. Halbuki Hükûmet-i Seniyye'nin gaye-i âmâl-ı siyasiyesi, husûl-i i'tilâf ile emn-ü huzur-ı umumiye hidmetten ibarettir. Bunda

(8) Bu, gazetenin adının Arap harfleriyle olan yazılışının Latin harflerine çevrilen biçimidir. Bu adın Latin harfleriyle olan orijinal yazılış biçimi değişik olabilir; bunu saptama olanağımız ne yazık ki yoktur.

Sırbıların menfaat veya mazarratı melhûz değildir. Bil'aks Osmanlılar ile Sırbistan arasında dahi evvelce muhafaza-ı sulh emrinde i'tilâf hâsıldır. Şu halde Avusturya gazetelerinin bu suretle lisan isti'malleri, bâdî-i esef ve istiğrabdır.

*

Türkiye-Avusturya i'tilâfi, Devlet-i Aliyye'nin mevki'-i malîsini dahi tahkîm etmiş olduğunu ve bu cihetle Türkiye müsaadât ve şerait-i mümkinde dahilinde Avrupa'nın muavenet-i maliyesine destres olacağını, Alman gazeteleri beyan etmektedirler.

Avusturya ile Türkiye arasında bir ta'vîz-i malî mukabilinde i'tilâf husûlü, Karadağ'da pek fena te'sîr etmiştir. Bosna-Hersek'teki kardaşlarının terki, Osmanlı milletine lâıyk görülmemiştir. Bâhusus bu kadar fedakârlıklar ihtiyarı neticesinde hayat-ı meşrutiyete girdikten sonra bu cihet daha ziyade calib-i nazar-ı dikkat görülmüştür.

*

Geçenlerde Meclis-i Vükelâda kıraat ve kabul olunan protokol, geçen pazarırtesi günü Avusturya Hükûmetine gönderilmiştir.

Şûra-yı Ümmet'den:

11 Kânunısani 324(Milâdî 24 Ocak 1909), telgraf:

İki vilâyetin Avusturya'ya satılması ve bu suretle Arnavudluğ'un ve Makedonya'nın istilâsının teshîl edilmesinden dolayı, Moskova İslav Cem'iyeti beyan-ı hayret eder.

Türkiya inkılab-ı şa'adalarını alkışlamış olan âlem-i medeniyet, iki milyon adamın satılmasını takbîh ile yâd edecektir. İslavlar bunu hiç bir zaman afvedemez. İslav Cem'iyeti, bütün vatanperver olanların, Avusturya tarafından vâki' olan teklifi reddedeceklerinden emin olduğundan, Bosna-Hersek'e muhtariyet i'ta etmek, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile tedafû olarak bir Balkan ittifakı akdeylemek şartıyla Türkiya'ya beş milyon lira vermeği teklif eder. Bosna-Hersek Cem'iyet-i Milliyesi, mevki-i tedavüle yüzde beş faizle on milyonluk tahvilât çıkararak Türkiya'ya beş milyon te'diye edecektir. İslav Cem'iyeti, Karadağ ve Sırb hükûmetlerinin, belki İngiltere ve Rusya'nın, sulhun muhafazası maksadıyla, bu istikraz faizinin muntazaman te'diyesini ve istikrazın itfasını taht-i tekeffüllerine alacaklarını te'mîn eder. Bosna Hükûmetinin bu ilk istikrazı olacağı gibi, senevî itfa edilen tahvilât ancak üç yüz bin lira râddesinde bulunacağından, Bosna-Hersek ahalîsinin her ferdine yalnız dört dinar isabet eder. Ve Bosna-Hersekliiler, bunu kemal-i memnuniyetle ödemeğe müheyyadır.

Bosna-Hersek muhtariyeti Avusturya'ya karşı geçilmez bir sed teşkil edecek ve Makedonya'yı taht-i emniyette bulunduracaktır. Ve Türklere, İslav, Latin akvamının mahabbet ve muavenetini kazandıracaktır.

Reis-i Umumî

General Cref İspiridoviç

Avusturya Hükûmeti, Devlet-i Aliyye'ye vereceği tazminata mahsuben dört yüz yigirmi beş bin İngiliz lirasının te'diyesi için Viyana'da tedarikâtta bulunmaktadır.

BULGARİSTAN HAVADİSİ

Mes'elenin bir i'tilâfa müncer olabilmesi için, Bulgaristan'ın istiklâliyetini tasdîke müteallik mutalabât-ı nakdiyenin altı buçuk milyon lira-yı Osmaniye tenzilini, Rusya Hükûmeti Babıâlf'ye tavsiye etmiştir. Halbuki Babıâlf, Bulgaristan'dan yigirmi sekiz milyon talep etmekte idi.

Paris'ten yazılıyor: Bulgaristan Emareti, bir istikraz akdetmek şartıyla yüz milyon frank i'ta etmeğe muvafakat edeceğini beyan etmektedir. Hükûmet-i Osmaniye bundan fazla mutalabâta bulunursa, o zaman Emaret arazî terkedecek ve fakat bu arazî ahalf-i İslâmiye meskûn olmak şartıyla terkolunacaktır.

*

Bulgaristan Emaretince tedarikât-ı harbiyeye germî verilmekte olduğu ve hatta Sofya'daki esliha fabrikaları (9) Almanya'dan bir hayli top ve cebhane sipariş ettiği, cümle-i müstahberâtımızdandır.

*

Bulgaristan emtiasına karşı boykotajın günden güne kesbettiği tevessü'den dolayı, âtiyen tevellüd edecek hasârâtı Bulgaristan nazar-ı i'tibara alarak dūçar-ı endişe olduğu, Sofya'dan bildiriliyor.

*

Sofya Osmanlı Komiser Vekili, aldığı emir üzerine Bulgaristan'daki ahalf-i İslâmiye hakkında revâ görülen mezalim ve i'tisafâtan dolayı, Hariciye Nezaretine bir takrîr-i şifahî vermiş olduğunu **Veçerna Pošte**(10) gazetesini yazıyor.

İRAN HAVADİSİ

Tahran'dan yazıldığına göre Isfahan'da mün'akid Eyalât Meclis-i Umumîsi, sefarât-ı ecnebiyeye müracaatla, Kanun-ı Esasî lehinde müdahaleleri için temenniyâta bulunmalarını taht-i karara almışlardır.

Prens-i fermanferma, yedi yüz süvariye mustashiben ve Isfahan'a müteveccihen hareket etmiştir. Kürdler tarafından(11) Culfa civarlarında cesîm bir tüccar kârvanını zabt ve Tebriz postasını da gasb etmişlerdir.

*

Tebriz'in asakir-i Şahî tarafından taht-i muhasaraya alındığı, mahallinden bildiriliyor.

(9) Burada yer alan iki sözcük çok silik duruma geldikleri için okunamadılar.

(10) Bu sayıdaki 8 numaralı dipnota bakınız.

(11) Bu "tarafından" sözcüğü fazla görünüyor.

KARADAĞ'IN MUTALABÂTI

Çetine'den mevsûkan iş'ar olunduğuna göre, Karadağ, Sırbistan'la iltisak için "Bosna-Hersek'ten bir kısım arazî istemektedir. Sair matalıbı da, Berlin Muahedesinin 29'uncu maddesinin feshi, "Sbiçye"nin kendisine iadesi, "Kajaro"ya kadar mümted olan sevhilinin terki, Hersek hududunun tashîhi gibi husustan ibarettir.

İNGİLTERE KRALI HAZRETLERİNİN YEVM-İ KUÛDU

Dünkü cum'a günü İngiltere Kralı hazretlerinin yevm-i kuûdu idi. Her taraftan atılan topların velvele-i tebşîrâtı, bu büyük milletin hükümdar-ı zîşan-ı haşmetpenahına karşı bir hiss-i tagayyürnâpezîr-i tebcîl ve hürmetle mütehasıs olan bütün Osmanlıların a'mâk-ı ruhunda bir meserret-i azîme ile aksetmiş, bugünü herkes samimî bir sevinçle selâmlamıştır.

Bu münasebetle, biz de müşarün'ileyh hazretleriyle İngiliz millet-i muazzamasına tebrikât-ı mahsusamızı arzla i'lân-ı mübahat ederiz.

*

İngiltere'deki muhtacîn-i Osmaniye'nin terfih-ü ikdarı için celb-i ianât etmek üzere teşekkül eden cem'iyet-i hayriyenin resm-i küşadı icra ve bir hayli ianât cem'edilmiştir. Londra Belediye Reisi, cem'iyetin riyaset-i fahriyesini ve Osmanlı Sefiri de riyasetini kabul etmişlerdir.

*

Vilâyât-ı Osmaniye'ye ta'mîm edilen emirnamelerde Sırb, Rum, Bulgar komiteleri hakkında me'murîn-i mahalliyenin nazar-ı dikkati celb ve bunların umûr-ü muamelât-ı Hükûmete müdahalelerine müsaade olunmaması ehemmiyetle tavsiye olunmuştur.

*

Şehzade-i civanbaht Devletlu Necabetlu Burahaneddin Efendi hazretlerinin vâlide-i muhteremelerinin vuku-ı vefatı, mûcib-i esef-i azîm olmuştur. Şehzade-i müşarün'ileyh hazretlerinin teessürât-ı mahsusasına iştirak ve atebe-i bülend-i necabetpenahına bilhassa ref'-i nida-yı ta'ziyet ederiz.

*

Şehid-i muhterem-i hürriyet Midhat Paşazade Ali Haydar Beyefendi hazretlerinin Madrid sefaretine ta'yîn buyurulacaklarını, "La Turquie" refikimizde bir memnuniyet-i azîme ile okuduk.

*

Zat-ı Şahane'nin biraz münharifülmizac oldukları ve geçen cum'a günü süferayı kabul buyurmamış olmaları da bu inhiraf-ı mizac-ı mülûkaneden nâşî olduğu söyleniyor.

Meclis-i Meb'usan-ı Osmanînin yevm-i küşadı münasebetiyle Kara Tahsin tarafından telgrafla beyan-ı tebrikâtta bulunulması, herkesçe istiğrab ve hedef-i istihza olmuş idi. Bu kerre sabık Tophane Müşîri Zeki Paşa da isr-i refîk-i isaetpîşesine imtisalen, Sadr-ı A'zam Paşa hazretlerine beyanât-ı vâkıasından dolayı şu telgrafnameyi yazıyorlar:

"Usûl-ı meşrutiyeti bilfiil te'sîs ve memleketimizde ilk def'a olarak Meclis-i Meb'usan'da i'ta-yı îzahât ile ihraz buyurulan muvaffakiyet-i samiyelerini tebrik ederim. Ferman".

*

Mıdyat kazası dahilindeki eşkıyanın tenkîl ve derdestine me'muren kaza-yı mezkûre gönderilen liva mutasarrıfı tarafından icra edilen ta'kîbât neticesinde, geçen Kânunievvelin on altısına kadar eşhas-ı matlûbeden, dehalet edenlerle derdest olunanların mikdarı on yedi nefere bâliğ olduğu ve köylerinden çıkarılıp perişan kalmış olan ahalînin yerli yerine iskânıyla, zabt olunan arazî ve hayvanlarının iadesi gibi tedabîr ittihazına tevessül olunduğu, Diyarbekir vilâyetinden Dahiliyeye bildirilmiştir.

*

Berwarî, Xerzan, Şêrwan, Eruh, Siird kazalarındaki mahkûmînden bu def'a da otuz yedi neferin istîman ettiği, mahallî iş'arına atfen Bitlis vilâyetinden iş'ar olunmuştur.

*

İtalya Kralı hazretleri, Sefîr-i cedîd Hakkı Beyefendi'yi fevkal'âde surette kabul ve mazhar-ı hüsn-i iltifat buyurmuşlardır.

*

Anatoli vilâyât-ı Osmaniye'sini teftîş ve tedkîk için teşkiline lüzum görülen hey'et-i mahsusa a'zalığına merhum Said Paşazade ahrar-ı üdebâdan Diyarbekirli Süleyman Nazif Beyefendi hazretleri dahi ta'yîn ve azîmeti temennî olunmuş ise de, serd-i ma'zeretle kabul buyurmamışlardır.

*

Zabtiye Nâzırı Sami Paşa isti'fa etmiş ise de, kabul olunmamıştır.

*

Bargir mübayaası için Şehzade Devletlu Necabetlu Selim Efendi hazretleri, bu kerre de kırk lira Mekteb-i Funûn-ı Harbiye'ye ihda ve bu suretle ibraz-ı âsâr-ı necabet buyurmuşlardır.

*

Tiflis Teavün Cem'iyeti tarafından vilâyât-ı Osmaniye kahtzedegânına Kars tarîkiyle otuz bin kile buğday gönderileceği müstahberdir.

Ermeni Patrikhanesi Teavün Komisyonu tarafından dahi Muş, Zeytun, Erzincan kahtzedegânına iki yüz ve mehâll-i saireye de iki yüz elli lira irsal kılınmıştır.

GENC MUTASARRIFLIĞI VE SALİH HULUSÎ PAŞA

Tarsus kaimmakamlığından müsta'fi Salih Hulusî Paşa'nın mukaddema Genc mutasarrıflığına bil'asale ve ahîren de bilvekâle intihab edildiğini bir memnuniyet-i azîme ile istihbar etmiştik. Ba'zı şikâyet üzerine mumaileyhin azîmeti te'hîr edilmiş olduğunu da bu kerre kemal-i teessüfle haber aldık.

Salih Hulusî Paşa, zaman-ı sabıkta bile bütün şedaîd-i hanümansûz-ı istibdada rağmen muktaza-yı namus-ü hamiyet-i milliyesine tevfiğ-i a'mal-ü harekât etmiş, hiç bir suretle lekelenmemiş, otuz-kırk sene kadar hikmethane-i tecarüb-i idareden nasîbedar-ı füyûz-ı ibret olmuş emekdar bir me'murdur. Name-i a'mal-ı idaresinin şaibedar-ı isâet olmaktan münezzehiyeti hasebiyle, kendisi "Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti" a'za-yı muavinesine de geçenlerde intihab ve ta'yîn olunmuştu.

Bu gibi me'murîn-i siyasiyeden, bulunduğu mahal ahalîsinin umumen memnun kalması aklen ve mantıkan muhal olduğu gibi, icraât-ı âdile-i Hükûmetten müteessir olanların ref'-i âvaze-i şikâyet etmeleri de tabîî ve gayr-i müsteb'addir. Şu halde, tecarüb-i adîdesinden bu sırada istifade olunacak bir me'mur-ı müstakîmin, kim bilir ne gibi bir saik ile vukua getirilen âdî bir şikâyet üzerine rehîn-i bîtabî-i fütûr edilmesi tecvîz buyurulmasa gerektir. Binaenaleyh, hüsn-i i'timad-ı mahsus-ı milletin mir'ât-ı tekrîm-i taalluk ve in'itafı olan Dahiliye Nâzırı Paşa hazretlerinin, bu babda celb-i nazar-ı dikkat-i mehamdanîlerine müsaraaat ederiz.

*

Siird'in Eruh kazasına tâbî Şırnak aşayiri rüesa ve efradı dahi silâhlarıyla beraber Hükûmete teslim-i nefis ve iltica etmişlerdir.

MALİYE NEZARETİNİN NAZAR-I DİKKATİNE

Kerkük Muhasbecisi Şükri Efendi'nin sû-i hal ve mezalimi hakkında calib-i nazar-ı dikkat ba'zı ihbarât tevalî etmekte ve bu babda Nezarete müracaat edildiği halde îcabına bakılmamakra olduğu dahi şiddetle şikâyet olunmaktadır.

İdare-i meşrutadan hakkıyla istifade ve aheng-i intizam-ı hey'et-i ictimaiyeyi te'mîn için mehamm-ı umûr-ı Devletin eydî-i mü'temine-i erbab-ı kiyaset-ü istikamete tevdîi muktaza ve bütün me'murların her hal ve muamelâtının bir tarassud-ı mütamadî altında bulundurulurak, haklarındaki şikâyat-ı muhıkkanın nazar-ı i'tinaya alınması dahi labüddür. Bu cihetle, Kerkük Muhasbecisi hakkındaki şikâyatın icra-yı tahkîkatıyla, tebeyyün edecek hale göre îfa-yı muktazayât-ı kanuniyeye müsaraaat gösterilmesini, merci-i mahsusunun himem-i kâr'âgâhîlerinden intizar ve temennî ederiz.

*

Sene-i âtiye Martından itibaren Posta ve Telgraf Nezaretine ta'yîni mukarrar olan Saba Paşa, ahval-ı sıhhiyesinin müsaid olmadığından bahsle isti'fa etmiştir.

*

Ada'da bulunan müsafirlerden bazılarından firar etmek teşebbüsünde buldukları mahsûs olmasına mebnî, bu babda takayyüdât-ı lâzime icrası, Dahiliye Nezaretine emr-ü tebliğ buyurulmuştur.

*

Bosna ve Hersek'teki Müslümanların makam-ı Hilâfete te'mîn-i irtibatları zımında, Hükûmet-i Osmaniye ile Avusturya ve Macaristan Hükûmeti arasında kararlaştırılan suret-i tesviyeye göre, Bosna-Hersek cevami-i şerifesinde hutbe Hilâfet-i İslâmiye namına kıraat olunacaktır. Umûr-ı diniyede Bosna Müslümanlarının makam-ı Meşîhate irtibatları da te'mîn edilmiştir.

*

Dahiliye Nâzır-ı esbakı Memduh Paşa tarafından "Tahavvülât-ı Siyasiye" namıyla matbû' bir risale Meclis-i Meb'usan Riyasetine gönderilmiştir. Bu risalede, hükûmet-i Osmaniye'nin altmış senelik ahval-ı tarihiyesi ve "Jön Türklük" âleminin dahi suret-i teşekkülü münderecdir.

Kadın refikimizden:

Muhammed Ali Şah'a

Kâfi, yeter artık, yeter artık, kara katil
Bir millet-i mazlûme, ki hürriyete müştak
irin kusuyor, kan kusuyor, can kusuyor, bak
Gel sahne-i zulmündeki zulmetleri hep sil

Ey kirli kızıl nâsiye, ey hâkim-i cellâd
Baykuşlara me'va, sana me'kel midir İran
Bîşübhe yarın devrilerek tac-ı fûrûzan
millet sana hâkim olacak, sen ona münkad

Ey pençesi kan, dişleri et parçalı çılgın
Her perde-i tahtın koparıldıkça yazılınsın:
Millet ne demek, hak ne, ve toprak ne demektir

Sultanları, kartalları, asnamı yıkan kol
elbet vuracaktır sana da sille-i tedmîr
Lâkin o zaman sen de yıkıl, sen de geber, sen de harab ol

*

Konya Valisi ve Diyarbekir Vali-i esbakı Nâzım Paşa hakkında mütevalîlvuku' olan şikâyatı tedkîk ve tahkîkat-ı lâzime icra etmek üzere, Şûra-yı Devlet Maliye Dairesi Reisi Mecdeddin Efendi'nin yedi bin ve kitabet vazifesiyle ma'iyetinde bulunacak Nihad Bey'in de bin ğuruş ücûrât-ı maktûa ile lüzum-ı ta'yîn ve i'zamları arz ve istîzan olunmuştur.

*

Devlet-i Aliyye'nin Girid üzerindeki hukuk-ı hükûmranîsi düvel-i hâmiyenin taahhüdüyle bakıy olduğundan, bunun ref'-ü nez' edilemeyeceği tabiidir. Binaenaleyh, cezîre-i mezkûreden ta'vîz suretiyle ferağat kabil olamayacağınının kat'iyen Yunanistan'a tebliğinin Atina Sefaretine sür'at-ı iş'arı, Babıâlî'den Hariciye Nezaretine bildirilmiştir.

*

Siird'den, 13 Teşrinisani 324(Milâdî 26 Kasım 1908):

25 Teşrinievvel 324(Milâdî 7 Kasım 1908) tarihli tahrîrât-ı aleniye-i ma'deletsazîleri, resîde-i eydî-i tekrîm oldu. Vasayâ-yı kerîmanelerinin cümle-i measir-i mübeccelesinden olan netice-i cereyan-ı hali, bervech-i âtî arzederiz:

Siird sancağının irade buyurdıkları İrun(12) kazası ahalî-i müteneffi-zesinden olup, beş-altı seneden beri Avav verûz(13) ve Zendik karyelerine bittecavüz nehb-ü garât gibi ahval ile katl-i nüfusa ictisar ettiği cem'iyet-i fahîmelerince haber alınan Şêrê evlâdı Bedirhan ve amucaları, zaten evvelce de mahkûm olduklarından, bu kerre cihet-i adliyyeye teslim edildiler. Saye-i devr-i hakkaniyetgüsterî-i hürriyette muktaza-yı adaletin bihakkın icrası tabiidir.

Münaferet ve ihtilâfât bahsine gelince; fadlen minellahi ve ni'meten,(14) değil yalnız bunlar, livamızın cihât-ı erbaasını muhît olan kabail ve aşayir beyninde bile bir ğûna münaferet eseri kalmayarak, umumî bir sahne-i muvahat-ı milliyede bir âile halkı gibi geçinmekte, sevişmekte oldukları gibi, vaktiyle haklı haksız mahkûm edilmiş olanlar dahi kabile kabile, fevc fevc dergeh-i âlî-i Hükûmete gelerek silâhlarıyla beraber teslim-i nefis ve istîman etmektedirler. Bu niam-ı mütevaliyenin bâdî-i tecellîsi olan Vali ve Mutasarrıf Beyefendiler hazarâtının bu babdaki tedabîr-i saibe-i vatanperveranelerini tebcîl-ü takdîs ile beraber, vatanımızın tealî-i şeref-ü umranına vakf-ı vücûd eden cem'iyet-i müfahhamelerine dahi umum namına arz-ı şükran ve mahmidet eyleriz. Ol babda.

Belediye Reisi
Hâmid Hamdi

Siird Müftîsi
Eddaî Halil

(12) Doğrusunun "Eruh" olduğu ve yanlışlıkla böyle çıktığı anlaşılıyor.

(13) Bu köyün adı çok silik duruma geldiği için tam okunamadı.

(14) Arapça olan bu söz, "Allah'tan bir iyilik ve nimet olarak" demektir.

KÜRD: Mutasarrıf-ı livanın anâsır-ı muhtelifi arasındaki ihtilâfâtın ref'-ü izalesiyle beraber her ferdin dergâh-ı hürriyet'iktinah-ı Hükûmet-i meşrutaya ilticasını istilzam eden himemât ve hüsn-i telkînât-ı mahsusası, şayeste-i şükran-ü takdirdir.

*

Dahiliye Nâzır-ı esbakı Memduh Paşa, Meclis-i Meb'usan Riyasetine takdim edip, Ada sekene-i ma'lûmesi hakkında icra-yı müzakerât ve tahkikat etmek üzere müteşekkil encümen-i mahsusa havale olunan istid'anamesinde ma'zuriyetinden bahsle, vükelâ-yı milletin muruvvet ve merhamet-i hatapûşanesine iltica ve dehalet etmiştir.

*

Mıdyat'tan, 24 Kânunievvel 324(Milâdî 6 Ocak 1909):

Öteden beri mevcut tezdad ve tarafgîrlîk saikasıyla en ufak ve an âdî bir vak'ada bile tarafeyn-i muhasımadan azv-ü isnad tarîkiyle yüzlerce medhal-dar gösterilmesi ve bu hali menafî' ve maksadlarına muvafık addeden ba'zı Hükûmet ve mahkeme me'murlarının idare-i sabıka zamanındaki sû-i idare ve muameleleri gibi tazyîkat-ı tahammülfersaya cehalet seyyiesinin dahi inzımmam etmesi, bir tevehhüş-i cahilâne ile çoğumuzun birer dağ başına çekilip, Hükûmetten ve hatta kendi âile ve me'valarımızdan tebaüdümüz ve bu yüzden aşiretler beyninde tarafeyn hakkında mağduriyet ve mazarratı dâî ve marzî-i âliye muğayır ba'zı ahval-ü vakayı-ı müessifenin tevalî-i vukuuna sebebiyet vermiş idi. Bu kerre, teceddüdüyü bütün millete bir saadet ve hayat-ı cedîde bahşeden usûl-ı idare-i hazıranın her tarafa neşr-ü ifaza eylediği niam-ı adalet-ü selâmetten zaten hissemend-i istifade olmak raddesinde olduğumuz sırada bera-yı ıslahât kazamızı teşrîf buyuran Mutasarrıf-ı Liva Macid Beyefendi'yle liva eşrafından Mehmed Derviş Efendizade İsmail Efendi ve Gozêzade Abdülkadir Paşa caniblerinden telakkî eylediğimiz lezaiz-i hürriyet ve adalete dair tebliğât-ü telkînât-ı emniyetbahşaya bili'timad, heman kendi kendimizi Hükûmet-i cedîde-i âdilemizin âğûş-ı şefkat-ü merhametine ilticaya müsaraat ve bir gûna ta'kîb ve tazyîke mahal bırakmaksızın Hükûmete mutîane teslim-i nefis eylediğimiz gibi, aşayırımizin yedinde bulunan kâffe-i eslihayı cem'-ü teslim etmekte müteahhid bulunmuş olduğumuzdan, aradaki hukuk-ı şahsiye yine Hükûmet-i Seniyye'nin emr-i nezareti tahtinde müteakiben te'mîn ve fîmâba'd edeb ve itaat-ı kâmile dairesinde mesaf-i meşrua-ı zatiyemizle iştiğal etmek üzere hukuk-ı umumiyeden dolayı mazhar-ı afv-ü âtifet-i seniyye buyurulmaklığımızı istid'a ve istirham eyleriz.

Mıdyat Kazasının Hevêrkî Rüesasından Aziz Halil Haco
Nusaybin Rüesasından Kelebrulu Ahmed
Nusaybin Eznawır Nahiyesi Rüesasından Hasan Sıvûk
Diğeri Ahmed El-Yusuf

Siird, 18 Kânunievvel 324(Milâdî 31 Aralık 1908):

Âfâk-ı Kürdistan'ı garîk-i lücce-i mesarr eden tûba-yı hürriyetin zıll-ı zalîl-i umrangüsteranesine bil'iltica, o nazenîn fidanlarına el uzatıp adalet, müsavat, uhuvvet gibi semerâtın ıktıtafi emeliyle diğer ma'sum ve gıyaben binlerce mahkûm, idare-i sabıkanın felâketzedegânı gibi, Hükûmet-i aliyemizin babüsselâmetine geldik; "elhamdü lillâhillezî ezhebe annelhazen"(15) diyerek gidip arz-ı dehalet ettik. Livamız Mutasarrıfı Süleyman Faik Beyefendi tarafından idare-i meşrutanın maanî-i âliyesini şârih Kürdçe, Türkçe kıraat buyurulan nutuklar üzerine eşk-i hûnîn-i teessürâtımızı akıttık. Fîmâba'd, Kanun-ı Esasînin muhafaza-ı ahkâmı, aziz vatanımızın selâmet ve saadeti uğrunda îsar-ınakdîne-i hayat edeceğimizi ahd-ü mîsak eyledik. Vallahu alâ mâ nakulu vekîl.(16)

Harûnan Aşireti Reisi
Ahmed Fakih

Reşkotan Aşireti Reisi
Hacı Mehmed Mustafa

KÜRD: "Reşkotan", Diyarbekir'le Siird'in fasl-ı müşterek-i tabîsî olan mevakî' ve cibal-ı menâada temekkün etmiş, Hükûmeti senelerce yormuş, her zaman isti'mal-ı silâh eylemiş, hiç bir şeyden gözü yılmamış, Hükûmet, rüesasını derdest ve te'dîb için mütemadiyen uğraşdığı halde muvaffak olamamış bir aşirettir. Hatta bu telgraftaki imza sahipleri dahi geçen seneye kadar taburlarla ta'kîb olundukları halde ele geçirilemiyordu. Hal böyle iken, şimdi kendiliklerinden mutavaat ve iltica etmeleri, idare-i meşrutanın oralarda ne dereceye kadar hüsn-i telakkî arzu(17) ve istibdada da vaktiyle ne kadar nefret edildiğini gösterir. Buna teşekkürler ederiz.

*

Kürd İttihad ve Teavün Kulübüne

İkdam cerîde-i ferîdesinin 5240 numrolu nüshasında, Manzûme-i Efkâr gazetesinden naklen yazılan makalede, altı sene evvel Adilceviz Kaimmakamını kendi hanesinde gazyağıyla ihrak ettirmiş, on beş gün evvel de Erciş'te Kumandan Vekili Kaimmakam Rağîb Bey'i leylen hanesinde kama ile katlettirmiş olduğum muharrerdir. Adilceviz'da Hamidiye Kaimmakamlarından Said Bey'in katlolunduğu sırada Dersaadet'te bulunuyordum. Mûmaileyhin katili Şataklı Kel Mehmed isminde birisi olduğu muhakemede kendi ikrarıyla tebeyyün ederek, Wan'da mahbustur. Erciş'te öldürülen Rağîb Bey'in katili de efrad-ı askeriyeden Nigdeli Mehmed namıyla birisi olduğu, daire-i aidesince tahakkuk etmiş, katil habsedilmiştir. Mezkûr katl fiillerinin âcizlerine

(15) Bu bir ayetin parçasıdır, "Allah'a hamd olsun ki üzüncümüzü giderdi" demektir.

(16) Bu bir ayetin parçasıdır, "ve Allah, dediğimiz üzerine vekilidir" demektir.

(17) Bu sözcük buraya uymuyor. Galiba dizgi yanlışlığı sonucu böyle çıkmıştır.

isnadında sair suretle zebandırızlıkta bulunulmasından dolayı, mezkûr Manzume-i Efkâr gazetesini idaresi aleyhine ikame-i da'va ettirmek teşebbüsündeyim. Neşriyât-ı vâkıanın sırf hilâf-ı hakikat olduğunu arz ederim. Ferman.

Umum Haydaran Aşireti Reisi
Hamidiye Mîrlivası: Hüseyin

MEKTUB-I MAHSUS ÂSÂR-I MANZÛME

Ravze-i Mutahhara'da ... Efendi Hazretlerine

Ey tair-ı kudsî, ne mübarek yere uçtun
Cibril-i Emîn'in cevlangâhına düştün

Sanma ki nazardan şu firakınla nihansın
Her saniyede pîş-i hayalimde ayansın

"Yesrib"de de gönlüm seni görmekte üşenmez
Ruhanî seferlerde uzaklık aranılmaz

Ey yar-i seferkerde, ey ümmîd-i necatım
Hâk-i der-i levleke(18) yetiştir salavatım

Ol dem ki şafak hande eder nur-ı seherden
"velfecri" okunur ayet-i "ma zağa basar"dan

efvac-ı nücûm âfil-ü rîzan-ü girîzan
"şakkalkamer"i anmış olur mah-ı hirasın

gülbang-i müezzinle bütün kubbe-i Gerdûn
bir ma'kes-i temcîd oluyor, vecd ile meşhûn

ebvab-ı sema hep açılır aks-i nidadan
"lebbeyke" gelir barigeh-i arş-ı Huda'dan

lâhûtî ve nasûtî sada, aynı saladır
hep "sallû aleyhi" diye teslim-i Huda'dır

âvaze-i tekbir ile bir zemzeme her sû
hâbîdeyi îkaz ediyor sayhe-i ya Hû

(18) Bu sözcük galiba "levlâke"dir ve dizgi yanlışlığıyla böyle çıkmıştır. "Sen olmasaydın" demek olan "levlâke", bir kutsal hadisin başında gelmiştir ki, Allah o hadiste Peygamber'e, "Sen olmasaydın, ben felekleri yaratmazdım" demiştir.

efsürde gönül cazibe-i havf ile titrer
isyanını, nisyanını hâtırlayıp inler
İşte o zaman manzarayı görmeli insan
Mahşerde sanır kendini –lerzan-ü hirasın–
Herkes koşuşur Ravze'ye doğru müteveccih
Cûşişli, hararetili gönüller müteevvih
Yaşlar dökülür, pür halecan yükselir asvat
ol Ravze'ye karşı edilir arz-ı münacat
Elf elf-ı salatu ve selâmü ve tahiyyât
ber can-ı to ey ümmeti gûya be şefaât
Ah dostum, o hengâm-ü o hengâmede yâd et
teblîğ-i tahiyyâtım ile ruhumu şâd et
Zîra ki muhakkak o zaman Hazreti Rahman
mahbubuna ihda ediyor müjde-i gufran
Hem lezzet alır afv ile Rahman-ı hatapûş
Tekrar ederim; etme bu mehcûrî feramûş

M. Tevfik

KÛRDÇE LİSANIMIZ⁽¹⁹⁾

WETEN Û İTTİFAQA KURMANCA

Weten, tu çî qa ezîz î, tu çî qa letîfî!(20) Lalezarê te(21) ji xwîna şehîdan e. Sinbil û rîhanê te ji rindîya çavê egîtan e. Wextekî her terefê te ava bû, her goşê te mecmeê siwaran bû,(22) dar û berê te menzilê xortan û lawan bû; deştê te bi cotyaran, zozanêd te bi konan, newalêd te bi kerîyê pezan, mêngêd te bi refê hespan, guher û mexelêd te bi bêrîvanan xemilîbû; her alîyê te wekî cenneta derewî bû; ne di dilê me da girîyek, ne di terşê me da kêmasîyek hebû. Nagah(23) tofana zulm û îstîbdadê muselletê te bû, ewladê te kuşt, her terefê te xira kir, tê da eserê şahî û bextyarîyê nehîşt.

Tercüme(24)

Vatan, sen ne kadar mukaddes, ne kadar lâtıfsin! Lâlezarın hûn-ı şühedadan, sümbül-ü reyhanın letafet-i vech-i şüc'andan mürekkebirdir. Bir vakitler cevanıb-ı erbaan birer ma'mûrezar, her köşen süvarilere bir mecma', eşcar-ü cibalın genclere, babayığitlere birer melce' idi; ovaların çiftçiler ile, yaylaların çadırlarla, derelerin koyun, mer'aların at sürüleriyle, mandaların(25) süd sağan genc kızlarla müzeyyen bir cennet idi; ne gönlümüzde bir keder, ne de malımızda bir noksan var idi. Ansızın tûfan-ı zulm-ü istibdad sana musallat oldu; evlâdını öldürdü, her tarafını tahrîb etti; bir yerinde âsâr-ı meserret ve saadet bırakmadı.

Weten, tu îro ji destê zulmê wâran î, meskenê bûman û maran î. Ewladê te sefil û perişan e; jin û zarûyê wan tazî û birçî ye.

Tercüme

Vatan, sen bugün zülm-ü istibdad yüzünden bir harabezarsın; baykuşlara, yılanlara me'vâsın. Evlâdların sefil ve perişan, aç ve çıplaktır

Hükûmeta zalim me Kurmancan muselletê hev kir, dersê kuştin û talankirinê da. Me jî jibo xatirê wan zalıman, jibo dilxwestê wan Fîr'ewn û Şedadan xan û manê xwe şewitand.

(19) Ev sernivîsr bi Tirkî ye, mana wê "Zimanê Me yê Kurdî" ye. Ev nivîsar bi Kurdî hatîye nivîsîn; di kovarê da parçe parçe hatîye çapkirin; li pey her parçeyek wergerana wê parçeyê ya Tirkî jî hatîye danîn.

(20) Letîf: Xweşik.

(21) Lalezarê te: Gulistana te, baxçeyê te yê gulan.

(22) Mecmeê siwaran bû: Civîngeha siwaran bu, çîyê civîna siwaran bû.

(23) Nagah: Ji nîşka ve.

(24) Kürdçe olan bu yazının Kürdçe orijinali dergide parça parça basılmış; her bir parçanın ardından o parçanın Türkçe çevirisi de konulmuştur. Türkçe çeviriler burada ve aşağıdaki paragraflarda, "çeviri" demek olan "tercüme" sözcükleriyle verilmiştir.

(25) Doğrusu "mandraların" olmalıdır.

Tercüme

Vatan, senin bu felâketlerin bizim cehaletimizden neş'et etmiştir. Hükûmet-i müstebidde bizi yekdiğerimize taslît etti, katli ve garât dersini öğretti. Biz de cehaletimizden, o zalimlerin hatırı, o Fir'avun ve Şeddadların arzu-yı kalbîsi için hanümanımızı yaktık.

Îro jin û zarûyê wan zaliman di koşkan da bi rahetî û bi dilxweşî umrê xwe dibûrînin; jin û zarûyê me ji tazîtiyê û ji birçîtiyê li ser erdê sar, li binê berf û baranê dinalin.

Tercüme

Bugün o zalimlerin evlâd-ü iyali köşklerde rahatla, gönül hoşluğuyla imrar-ı hayat ediyor; bizim evlâd-ü iyalımız ise açlıktan, üryanlıktan, soğuk yerlerde, yağmur ve kar altında inliyor.

Eger me'mûrêd zalim bi zulmê Fîr'ewnîya xwe, bi xirabkirina wetenî, bi perîşankirina ewladê wetenî qenaet bikiran, jibo me Kurmancan seadetek mezin, mirovanîyek bilind bûya. Hal ew e ku ji alîyek urt û ocaxê me diqelandin, jinê me jinebî, zarûyêd me sêwî dihîştin; ji alîyê dî me di nezera alemê da eşqiya û bêqabiliyet nîşan didan.

Tercüme

Eğer me'murîn-i zalime o zulm-i Fir'avunîleriyle yalnız vatanın tahrîbi, evlâd-ı vatanın dûçar-ı perîşanî olması ile iktifa etse idi, biz Kürdler bunu yine bir saadet, bir insaniyet telâkkî edebilirdik. Halbuki bir taraftan hanümanımızı imha ediyor, kadınlarımızı dul, çocuklarımızı yetim bırakıyor; diğêr taraftan bizi âlem nazarında eşkiya ve kabiliyetsiz gösteriyor idi.

Ah, wan zalima ewil me Kurmancan ji xwendinê, paşê ji ticaret û zîraetê mehrûm(26) hîştin; paşê her çi xwestin der heqê me da îcra kirin û gotin, Xwedê û Pêxember bîra xwe neanîn.

Tercüme

Ah, bu zalimler evvelâ biz Kürdleri okuyup yazmaktan, sonra ticaret ve ziraatten mahrum bıraktılar; sonra da hakkımızda istediklerini icra ettiler, aksini söylediler, Allah'ı ve Peygamber'i hatırlarına getirmediler.

Bi hîmmeta Cem'iyeta İttihadê, bi muaweneteta eskerî, Qanûna Esasî derket, belayê zulmê ji ser me rabû. Meb'ûsa(27) muhterema civîya û Meclisê Meb'ûsan û halê wetenî dê bêjin. Xwedê heman tewfîqa(28) wan bide, çavê xaînan kor bike.

Tercüme

(26) Peyvikên ji peyvika "xwendinê" heta vir, ji rûpela kovarê ketine. Me ev peyvîk, li gora wergerana Tirkî nivîsîn.

(27) Meb'ûs: Gelwekîl, endamê parlamentoyê, parlamenter.

(28) Tewfîq: Lêkanîna kar û bar li gora daxwaza mirov.

Cem'iyet-i İttihadiye'nin himmeti, askerimizin muavenetiyle Kanun-ı Esasî neşr ve belâ-yı zulm-ü istibdad üzerimizden ref'olundu. Muhterem meb'uslarımız toplandılar, Meclis-i Meb'usan'da ahval-ı vatani söyleyeceklerdir. Heman Allah onlara muvaffakiyet versin, hainlerin gözünü kör etsin.

Kurmanc di nav qewmê Osmanî da unsurek mezin e, dîndar e, ciwamêr e, jêhatî ye. Kîjan qîrîn bûye ku siwarê wan, egîdê wan di serheda weten da xuya nebûye, jibo hifza wetenî, jibo şerefa milletî, jibo bilindîya dîyanetê xûna xwe nerêtîye, ji meydanê qîrînê rûyê xwe zivirandîye, hemîyeta xwe, xîreta xwe, dîndarîya xwe nîşan nedaye, jibo tarîxan navek qîmetdar nehîştîye?

Tercüme

Kürdler akvam-ı Osmaniye arasında büyük bir unsurdur. Diyanet, şecaat ve sehavet, meziyet ile muttasıftır. Hangi bir muharebe olmuştur ki Kürd süvarileri, Kürd babayığitleri hudud-ı vatanda görünmemiş, vatan-ı mukaddesin muhafazası, milletin şerefi, diyanetin tealîsi için kanını dökmemiş, meydan-ı harbden yüzünü çevirmiş, hamiyetini, gayretini, muktaza-yı diyanetini göstermemiş, tarihlere kıymetli(29)

Feqet Hükûmeta mustebida mêranîya me, zekaweta me daîma înkâr kir. Nef'a xwe di îxtîlafê me da dî. Me jî ji nezanîya xwe xebera wan kirin, xan û manê xwe xira kir, rûhê bab û bapîrê xwe mehzûn(30) kir, dilê zaliman şa kir.

Tercüme:

Fakat Hükûmet-i müstebidde bizim şecaatımızı, kabiliyetimizi, zekâvetimizi inkâr etti. Kendi faidesini bizim ihtilâfımızda gördü. Biz de cehaletimizden, sözlerini tuttuk, hanümanımızı yıktık, âbâ ve ecdadımızın ruhunu mahzun, o zalimlerin kalbini tesrîr ettik.

Ji vî halî îbret bistînîn, wekî Ereban, wekî Tirkan, wekî Arnawudan,(31) wekî Rom û Filan(32) bixebitin, cewherê xwe bidin naskirin.

Tercüme

Bu hallerden ibret alalım; Arablar, Türkler, Arnavudlar gibi çalışalım, cevher-i zatîmizi gösterelim.

Qewmê necîbê(33) Arnawud çawan da'wayê xûna sed sale xwe terk kirin, destê hev girtin, qîmeta xwe, mêranîya xwe dane zanîn, em jî wekî wan da'wa xûnê, da'wa neyarîyê hilînin, birayê hev bibin, şerefa Kurmancîyê muhazeze bikin, bi mal û bi can bixebitin, wetenê xirabê xwe(34) ava bikin!

(29) Buradan bir satır düşmüştür. Yazının Kürdçesine göre o satır şöyle olmalıdır: "bir ad bırakmamış olsun?"

(30) Mehzûn: Xemgîn.

(31) Arnawud: Neteweyekî Ewropî ye. Di hin zımanan da jê ra tê gotin "Albanî".

(32) Mexsed ji "Filan" Ermenî ne. Ji ber ku dîne wan Filetî ye, Kurdan di şûna navê wan ê eslî da ji wan ra gotîye "File".

(33) Necîb: Nejadpak, kesê ji eslekî pak.

(34) Wetenê xirabê xwe: Welatê xwe yê xirabe, welatê xwe yê wêran û kaviil.

Tercüme

Arnavud kavm-i necîbi nasıl yüz senelik kan da'valarını terk, yekdiğerine dest-i uhuvveti uzatmakla kıymet-i zatiye ve şecaat-i cibilliyelerini izhar ettiler, biz de onlar gibi kan da'valarını kaldırıp kardaş olalım, Kürdlüğün şerefini muhafaza edelim, can ve malımızla muhafaza-ı vatana çalışalım!

Gelî Kurmancan!

Wetenê xwe hez bikin. Çunkî mehebbeta wetenî ji îmanê ye.(35) Gelî biran! Dijminê û neyarîyê ji dilê xwe derxin, aşt bin, bi hukmê "înemelmu'mînûne îxwetun"(36) emel bikin. Gelî hevalan! Mekteban vekin, ewladê xwe bidin xwendin, arê nezanîyê li ewladê xwe layiq mebînin. Çunkî emrê "Utlubul' ilme mînelmehdî îllelehd"(37) li me ferz e.

Tercüme

Ey Kürdler, vatanınızı seviniz. Çünkü mahabbet-i vataniye îmandandır.(38) Ey kardaşlar, adavet ve husumeti kalbinizden çıkarınız, barışınız, "elmü'minûne ihvetun"(39) hükmünü nazar-ı dikkate alınız. Arkadaşlar, mektebler açınız, evlâdınızı tahsîl-i ilme çalıştırınız, cehalet ârını onlara lâyük görmeyiniz. Çünkü "utlubul' ilme minelmehdi îllelehd"e(40) imtisal bize farzdır.

Ey ulemayê navdar, ey meşayixê(41) xwedan'îqtîdar, ey ruesayê sahibnufûz(42) ê Kurmancan! Hun qenc bizanin ku heyata qewmê me, selameta wetenê me di îttîfaq û xîreta we da ye. Adetê berê terk bikin, Kurmancan bi hev bixin, ji wan ra ji qencîyê û xirabîyê bêjin. Çunkî hun zana ne, ew nezan in. Delalet(43) bikin. Ew delaleta we jibo nef'a(44) wetenî, jibo tereqqîya milletî ye, jibo nefsa we nî ye. Roja heşrê bîra xwe bînin. Dinyayê fanî da navê xwe bi qencî baqî(45) bikin, hukmê "Ehsîn kema ehseñallahu îleyke"(46) ji aqilê xwe dermexin.

(35) Ev îşaret e bi alîyê hedîsek ve, ku Pêxember tê da gotîye "Evîna welêt ji îmanê ye".

(36) Ev parçeyek ji ayeteka Qur'anê ye, mana wê weha ye: "Kesên bawerdar, ancax bira ne".

(37) Ev hedîseka Pêxember e, mana wê weha ye: "Ji dergûşanê heta gorê li zanyarîyê bigerin".

(38) Bu bir hadise îşarettir, ki Peygamber o hadiste "Vatan sevgisi îmandandır" demiştir.

(39) Bir ayetin bir parçası olan bu söz, "İnananlar kardeşdir" demektir.

(40) Bu bir hadistir ve "Beşikten mezara kadar bilimi arayınız" demektir.

(41) Meşayix: Piraniya "şêx" e.

(42) Ruesayê sahibnufûz: Serokên xwedîhêz, serokên ku hukmê wan dibûre.

(43) Delalet: Rêbirî, pêşrewî, pêşewayî.

(44) Nef': Menfeet, fêde.

(45) Baqî: Timjîyan, nemir.

(46) Ev parçeyeka ayetek e, mana wê weha ye: "Wek ku Xwedê qencî li te kirîye, tu jî qencî bike".

Tercüme

Ey meşahîr-i Osmanî,(47) ey meşayih-i sahib'iktidar, ey rüesa-yı zînüfûz-ı Ekrad, iyice biliniz ki kavmimizin hayatı, vatanımızın selâmeti sizin ittifakinızda, gayretinizde, hamiyetinizdedir. Âdât-ı kadîme-i reddiyeyi terkediniz. Efrad-ı Ekradı barıştırdınız, hayır ve şerri anlara anlatınız. Zîra siz âlim, anlar cahildirler. Delâlet ediniz; delâletiniz vatanın faidesine, milletin terakkiyâtına âid olsun, nefsiniz için olmasın. Kıyameti hatırınıza getiriniz. Bu âlem-i fânîde namınızı eyulukla ibka ediniz. "Ahsin kema ahsenellahu ileyke" ayet-i kerimesini aklınızdan çıkarmayınız.(48)

Motikê aşiretinden
Halil Hayalî

HİKEMİYÂT

Müellifi: Mısır eazım-ı ulemasından Seyyid Reşid Rıza Efendi
Mütercimi: Vizeli Rıza Efendi

DÜNYADA MÜSLÜMANLARIN HALİ VE ULEMANIN VAZÂİFİ -Mâba'd-

Şeyh gazaba gelip Azrail'in o gün aldığı canları koyduğu kutuyu çekip devirince, bütün canlar başaşağı gelerek, her can çıktığı tene gider. Binaenaleyh, Şeyh'in keramâtından olarak, o gün ölenlerin cümlesi dirilir. Halbuki Azrail'in Cenab-ı Hakk'a olan şikâyeti ile aldığı cevaba dair edilen hezeyanı ityana ictisar edemez.(*)

Hindistan ahalîsinin kısm-ı ekseri bu gibi âdî sözlere i'tikad ederler. Kalben inkâr edenler varsa bile, yine bu inkârlarını lisanen i'lân etmezler. Ancak bunların çoğu, maarif-i sahîha ve terbiye-i musliha ile tenevvür hususunda vuku' bulan da'vetleri şiddetle reddederler. Nitekim Bombay'da müteaddid minareleri cami' bir mescidin hatibi, esna-yı hutbede "Şîi kardaşlarımız" dedi diye, sarıklı gürûhunun heyecan ve galeyana geldiği

(47) Meşahîr-i Osmanî: Osmanlı ünlüleri. Yazının aslında "Ey ulemayê navdar" yani "Ey ünlü bilginler" denilmiştir; ondan maksat da Kürd ünlü bilginleridir. Zaten yazar burada tüm Osmanlılardan değil, yalnız Kürdlerden söz etmiştir. Belki Osmanlılara ve dönemin iktidarı İttihad ve Terakkî'ye şirin görünmek için bu çeviride Osmanlılara yer verilmiştir.

(48) Bu ayet, "Allah sana iyilik ettiği gibi, sen de iyilik et" demektir.

(*) Hazreti Şeyh'in uluvv-ı menziletiyle mütenasib olmayan bu gibi hikâyât-ı âmiyane, ahîren, ba'zı cühelâ-yı muhibbîn tarafından tertib ve isnad edildiğinden, müşarûn'ileyhin şan-ı âlîsine temas edemez.

gibi, ki eğer ba'zı akıllı zevâtın tedbiri olmasaydı, az daha büyük bir fesad çıkacaktı.

Bunlar Şeyh'in mevlidi münasebetiyle o kadar müsrifane i'ta-yı sadakat ve nefakat ederler ki, eğer bunu ta'mîm-i maarif hususunda bezletseler, hakikaten kifayet ederdi. Hindistan'da hayır beklenen yeni bir mesaî-i İslâmiye mevcûd, fakat bir menfaat terettüb etmek ihtimalinin kuvvetsiz, suret-i icrasının sür'atsiz olduğu ve ashabı ise çalışmanın yolunu öğrenmek zımında sair milletlerden hiç birine yaklaşmadığı meşhûddur. Sübhanellâh, Müslümanlara ne oldu! Bunları evc-i a'lâ-yı ikbalde hadıyd-ı hâk-i mezellete atan nedir?

Müslümanların başına gelen bu belâ, esas-ı dinlerinden gafletlerinden neş'et ettiğini başka def'a îzah etmiş idik. Bu fesadın sebebi ise, Müslümanların dinine mağrur olmaları, dinlerine münasebetsiz şeyler ilâve etmeleri, dinlerinin esasını unutmaları, dinlerini âdetâ içi dışına çevrilmiş bir kürk gibi tersine giymeleridir. Büyüklerinin din suretinde gösterdikleri her musîbeti kabul ettiler. Her kadar(49) o musîbet dini bütün bütün başaşağı getirse ve dini temelinden yıksa bile. Kezalik cahil olan reisleri din rengi vermedikçe, her ne gûna ilim ve ma'rifeti, hayır ve menfaati reddettiler. Her ne kadar dinin devam ve hüsn-i intizamını cidden istilzam edecek hakayıktan olsa bile! Halbuki o Müslümanlıklar, din namıyla her fenalığı istishab ve din babında şekke düşerek olanca hayırlı şeylerin reddini irtikâb ettiler. Onların kalbleri ahkâm-ı diniyeden o mertebe hâlî kaldı ki, âdât-ı diniye ve hevesât-ı nefsanîyesinde mu'takadât üzere hükmedecek binde bir adamları bulunmaz.

Gerçi bu mes'elenin şerh ve îzahında tatvîl-i makal etmek istemem, ama onun dinî ve dünyevî yahud ruhanî ve cismanî olan iki esasına Müslümanların ne işler ettiklerine dair misal göstermekten de vazgeçemem.

Diyanet-i İslâmiyenin esas-ı ruhanîsi tevhîd-i Barî'den ibaret olup, İslâmın hakikati ise mücerred oraya teveccühtür. Binaenaleyh, ibadâtın kâffesi, bu aslı tefekkür ve bu asla nusrat ve anı himayet tarîkiyle bed'eder. Bunun istilzam ettiği bir ma'nada insan, her hususta ancak Cenab-ı Hakk'a, yani Hallak-ı Hakîm'in âlem-i ezelde bilcümle müsebbebâtı esbabına rabt hususunda halk-ü îcad buyurduğu vesail-i âliye-i âmmeye tevessüldür.(50) İnsan bir şey talep babında makamurrahmet vel'ihсандır. "Mebde-i Feyyaz-ı ezelden" bilcümle insanlar için inayet buyurulan esbab-ı âmmenin(51) gayriye tevessül, şirk-i billâhtır. İnsan bu sebebi bilmez, yahud kendisi için husûlü kabil olmazsa, o vakit insanın vazifesi, münhasıran canib-i celîl-i Samedanî'ye teveccüh etmektir. Şu halde olabilir ki Cenab-ı Hak o kimseyi,

(49) Doğrusu "her ne kadar" olmalıdır.

(50) Doğrusu "başvurur" ve "sarılr" demek olan "tevessül eder" olmalıdır.

(51) Doğrusu "genel araçlarda" demek olan "esbab-ı âmmede" olmalıdır.

istihsal-ı maksad zımında tarîk-i diğere sevkeder veyahud elem-i dilini taklîl ve emel-i müşkilini teshîl eyler. Fakat alel'ekser Müslümanların, birtakım esbab-ı mevhûmeye ve ba'zı rical-ı gaybe isnad ettikleri tasarrufât-ı tahayyüleye kapılıp, Allah tealânın halketmiş olduğu esbab-ı ma'kuleyi keşf-ü teşebbüs hususunda sair milletlere nisbet en geri kaldıklarını maatteessüf görürsün. Her ne kadar söz sahibi bunlar olup dürlü iddialarda bulunurlar ise de, bunların gayri olan fırka-ı kalîle-i İslâmiye gerek mesail-i i'tikadiyede, gerek ameliyede hakikat-i tevhîde bunlardan daha ziyade takarrub etmişlerdir.

Dünyevî Müslümanlık ise, umumen ehl-i İslâmın hükûmetçe olan işlerini kendi miyanelerinde meşveretten ibaret kılmıştır, ki böyle olunca padişahların, sultanların hükûmet hususunda istibdadı i'tiyad ettikleri gibi âhâd-ı ümmet icra-yı istibdad edemez. Anın için, din-i İslâma göre, halkın üzerinde faalün lima yürüd(52) olan Allah'tan başka kimsenin padişahlık, sultanlık etmeğe hakkı yoktur. Ve bu din dairesinde verilecek bilcümle hükümler üfl'emr beyninde meşverete tâbi'dir diye sahabe-i kiram ittifak ettiler. Burada üfl'emr, ibadullahın işlerine bihakkın vâkıf, selâmet-i fikir ile muttasıf, halk nazarında hakikaten mu'teber, ahalînin emniyetine mazhar olan ashab-ı ilm-ü iktidar demektir. Peygamber-i zîşan dahi, ahd-i saadetlerinde umûr-ı dünyanın hall-ü faslı zımında sahabe-i kiramın re'ylerine müracaat ederdi. Bundan maksad-ı peygamberî, Kur'an-ı kerîmin medlûlünce amel etmeğe Müslümanları alıştırmak idi. Asr-ı saadetten sonra, hulafa-yı raşidîn hazarâtı dahi, ashab-ı ilm-ü iktidarın âra-yı sâibeleriyle icra-yı hükûmet ederlerdi.

İşte İslâmın şu esas-ı dünyevîsi, tıbkı esas-ı dinî olan tevhîd gibidir. Tevhîdi takviye ve vikaye için ibadât nasıl başlıyorsa, ahkâm-ı medeniye ve icraiye de öylece başlayıp, nass-ı şer'î ile mübeyyen olmayan mesaili, din-i İslâmın esas-ı sanîsi olan meşvereti te'yîd için hey'et-i üfl'emre havale etmiştir.

Fakat Müslümanlar, bu esas hakkında, birinci esasa ettiklerinden daha fenasını revâ gördüler. Çünkü mebna-yı tevhîdi sarsan putperestlik mücadelâtı âlem-i İslâmiyetin cemî-i cihatına taammüm ve sirayet etmedi. Lâkin şahs-ı vâhidin mücerred re'y-i müstakilli ile müstebiddane hükmetmesine muvafakat, meclis-i meşveretin lüzumu hakkında Kur'an-ı kerîmin teşyîd ve sahabe-i kiramın icma' ile te'yîd eyledikleri bir hükmü nakz ile, memleketlerinde tegallüb-ü istibdad bulunan bilcümle Müslümanların kabul ve muvafakatını icab ve istilzam eylemiştir.

Ancak zaman, bu tasallut, bu istibdadı redd-ü inkâr eden efraddan hiç bir vakit boş kalmaz. Ama bunlar, bina-yı istibdadı temelinden tahrib için cem'iyetler teşkiline sa'yetmezler. Zîra her yerde lisan ile reddetmek, onlara

(52) Bir ayetten anılan ve Allah için söylenen bu Arapça söz "dilediğini yapan" demektir.

o kadar kolay gelmez. Binaenaleyh yalnız kalb ile inkârı kâfî addettiler. Resulullah efendimiz ise, bu hale "en zayıf îman" namı vermiştir.

Diyanet-i İslâmiyenin usûl ve fîrûu vardır ki, her kim usûla riayet edip de fîrû' kısmında kusur etse, mağfîret-i ilâhiyeden ümidi kesilmez. Fakat her kim usûlu terketse, dini terketmiş olacağından, o kimse ashâb-ı dinden sayılmaz ve mağfîret-i ilâhiyeye mazhariyet ümidi kalmaz. Usûl-ı İslâmiyenin cihet-i ruhaniyece olan en mühimmi, beyan ettiğimiz vechle tevhîd, ve cihet-i cismaniyece meşverettir. Esas-ı evveli terkedip sünen-i hakkı derk etmeyen ve celb-i menfaat ile def'-i mazarrata kendileri hakkında bile muktedir olmayan birtakım âciz kullara kalbini rabteden kimse, acaba nerede necat bulur? Kezâlik, kendi gibi ebna-yı beşerden olan bir şahsı kendi için reis ta'yîn edip de mukaddes ve gayr-i mes'ul tanıyan bir kimsenin dünyada iki yakası nasıl bir yere gelmiş olur ki, bu benîbeşerden bulunan hükümdara isnad olunan şeyi, Allah Zulcelâl, "lâ yüs'elü amma yef'alü ve hum yüs'elün"(53) kavliyle münhasıran Zat-ı kibriyasına izafe ve isbat ediyor.

Daha daha, böyle ayete ve sadr-ı İslâm'da vuku' bulan icma'-ı ümmete muhalefet eden kimse, ikab-ı ahretten nasıl yakayı kurtarabilir?

Mâba'dı var

Merkez Matbaası

M. Tevfik

(53) Bu bir ayettir, ki onda Allah'ın yaptıklarından sorumlu olmadığı şöyle belirtilir: "Yaptığından sorumlu değildir, ve onlar sorumludurlar". Ayetteki "onlar"dan maksat kullardır.

SEKİZİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

POLİTİK TOPARLAMA

Avusturya ile olan anlaşmazlığımız, bir çözüm yoluna bağlanmıştır. Bu çözüm yolu Meclis'çe kabul edilip onaylandığı takdirde, meydana gelmiş olan siyasî sorunlardan biri çözülmüş olur. Bu çözüm yolunda Devletin hak ve çıkarları düşünülüp korunmuş olduğundan, milletvekillerce durum ve zamanın nazikliği dikkate alınarak, güçlük çekilmeden kabul olunacağı, güçlü bir biçimde umulur. Öncelikle, Avusturya ile bir uzlaşma biçimi bulmamızı arzu eden devletler, bu sonuca sevinmişlerdir.

Bu sorun çözüldükten sonra Bulgaristan'ın meşru olmayan durumuna, hak ve çıkarlarımızın korunması temeline dayalı bir meşru biçim verilme yönü kalır. Aslında bu sorun, Avusturya anlaşmazlığından kat kat önemli ve gelecek için son derece dikkat çekici bir durum olup, çığneden hak ve çıkarlarımızın parayla karşılanması yönünün kabul edilmesi zorunlu görünse dahi, Bulgaristan'ın bugün önerdiği 100 milyon frank dolaylarındaki parasal bedel, Devletin isteğinin dörtte birini bile oluşturmadığından, Bulgar anlaşmazlığının meşru çıkarlarımızın tam korunması koşuluyla nasıl çözüleceği kestirilemiyor. Doğu Rumeli özerk eyaletinin Bulgaristan Prenslüğünden aslında ayrılması ve hiç değilse bir sınır düzeltilmesinin yapılması arzu olunur. Parasal tazminatın bir bölümüne karşılık sınır düzeltilmesi yoluyla bazı toprakların geri alınması, herhalde şan ve şerefe ve millî duygulara daha uygun düşer. Bu nedenle Babıâlf'nin, elde edilebilecek her şeyde sonuna kadar direteceği ve ilgi gösteren bakışını millî hak ve çıkarlarımızın sağlanmasından ayırmayacağı doğaldır.

Girit hakkında gösterilen genel duygular ve o konuda Babıâlf'ce yapılan girişimler, adı geçen ada hakkındaki düzeltmelerin elde edilmesinin herhalde gecikmesine neden olmuşsa da, adanın Yunanistan'a ilhakı görüşü aslında bazı devletlerce bir çeşit desteklendiği ve fakat gerçekleşmesinin biçim ve zamanı hakkında aralarında tereddüt edildiği kesin olduğuna göre, Babıâlf'ce Balkan sorunlarının çözülmesinden sonra, adanın kararsız durumuna örneğin geniş bir özerklik verilmesi gibi bir kesin biçim vermekle, o gibi eğilimlerin tasarlanma alanından çıkarılması başarısının elde edilmesi dilenilir. Gerçi bazı düşünce aşlamalarının etkisiyle ve soydaş olmak bakımından, Girit Hristiyanları bugün ilhaktan yanaysalar da, Giritlilerin genel çıkarları, geniş bir özerk yönetim altında yaşamakta olmasıyla, bunlar, katılmanın büyük devletlerce ve egemen Hükümetçe(54) desteklenmeyeceğine kesin olarak inanınca, adanın özerk yönetim sayesinde bağımsız olarak kavuşacağı nimet ve iyilikleri düşünüp bunu tercih edecekleri açıktır.

Sükeymaniyeli Seyfullah

(54) "Egemen Hükümet"ten maksat Osmanlı Hükümetidir.

ADA MİSAFİRLERİ(55)

Meclis, geçen cumartesi günü önemli bir konuyu görüşmekle uğraştı: O bilinen ada misafirleri ne olacak? Pek uzun süren bir zamanın türlü türlü zulüm ve baskılarıyla ruhunun derinliklerindeki yarası matem iniltilerinin yansıtma yeri olan milletin devrim ertesinde tufan gibi coşan kızgınlığının dalgası, alt edip ezecek büyük bir güçle akmaya başlamışken, yine de bütün duygulanma ve heyecanlanmaların şiddetle taşma itici gücüne rağmen, istibdadın bu aşağılık kodamanları ile yardımcı ve destekçilerini bir mahkemenin adaletinin güçlü pençesine teslim yönü tercih edilmişti. Ve fiilen cezalandırmaktan sakınılarak, böylece de bütün uygarlık dünyasına karşı Osmanlılığın yüce şerefine ve hamiyetinin bir güzel örneği daha gösterilmişti.

Altı yüzyıllık bir büyük devletin varlığının sağlam yapısını sarsıntıya uğratan ve yıkılıp gitmenin korkunç uçurumuna doğru sürükleyen bu insan biçiminde görünmüş yırtıcı canavarlar, af ve acımayı değil, hak ve adaletin pençesi altında ölmeyi, inletilmeyi, ezilmeyi hak etmiştir. Taşralara ve özellikle Anadolu Osmanlı illerine bakılsın. Zulüm ve adaletsizlik ateşinin istilâsıyla oralar baştan başa bir yangın tablosu biçimini almıştır. Her yer birer yıkıntı yeridir. Halk, mukadderatının kötü talihinin bir ürünü olarak hâlâ ağlıyor; herkes yoksulluk ve sefaletin en alt düzeyinde çırpınıyor. Hiç bir ev yoktur ki orası ağıt yakılan bir matem evi olmasın; hiç bir yer yoktur ki halkın, orada baskı emellerinin kurbanı olmuş bir cenazesi bulunmasın. Şimdi tahammül edilemez bu soğuşun şiddetine karşı dahi korunma çarelerinden yoksun olan zavallılar, açlıktan ölmeyecek kadar bir şey yemek için darı ekmekten başka bir besin sermayesine sahip değildir. Ana ve babalarını yitirmiş, boynu bükülmüş, öksüz ve çırcıplak kalmış yüz binlerce mini mini yavruların, dul ve yoksun kalmış binlerce kadının, bütün mazlum şehitlerin ruhlarının şefaât dileyen gözetleyici bakışları, bugün sayın vekillerinin dünyanın boyun eğeceği takdir edici kalemlerinin hükmüne çevrilidir. O halde, dünyaya bir gerçeklik adaleti örneği, gelecek kuşaklara da nitelikli bir ibret gösterilmelidir.

Fakat istibdad fabrikasının bu işçilerinin, korku ve heyecan adasının sedirlerinde oturanlarla sınırlı tutulması ve bu büyük cinayetlerin yalnız bunlara yüklenmesi, hiç bir biçimde insaf ve adalete uygun olamayacağı gibi, geçmiş cürümlerinin iğrençliğini uygulamak için bugün görkemli ve süslü köşkünde debdebe ve gösteriş dinginliğini seçmiş olan kim bilir daha ne kadar cinayet işleyen, bunlardan daha iğrenç ne kadar insan var? İllerin evrak mahzenleriyle telgraf merkezlerinin ebedî olarak korudukları birçok

(55) "Ada misafirleri"nden maksat, meşrutiyetin kurulmasından sonra tutuklanıp bir adaya atılan eski dönemin yöneticileridir.

dosyalar, şifreli ve şifresiz telgraflar ve daha bilmem neler getirtilip incelenirse, şimdiye kadar gizli kalmış ya da üstü örtülmüş daha nice istibdad kodamanları meydana çıkacağı gibi, birçok kanıtlayıcı belgenin de elde edileceği kuşkusuzdur. Şimdiye kadar her birey hakkında uygulanan mevcut kanunlarımızın açık hükümleri, bunlara karşı da adaleti yerine getirmenin gereklerini sağlamaya yeterlidir.

Büyük suç ve cinayetleri yaygın bir biçimde ve icma-ı ümmetle(56) kanıtlanmışlık ve açıklık derecesine bağlanmış olanların, herhalde cezadan kurtılmamalarını sağlamaya yönelik olması gereken kararların iyi biçimde alınmasında, saygıdeğer Meclis'in bir bilgi dehasının eseri göstereceğine kesinlikle eminiz.

Ahmed Cemil

KÜRDİSTAN'DA EĞİTİMİN DÜZENE KONULMASI VE DİRİLTİLMESİ YOLU

Dil eğitimin anahtarı olduğundan, önce, Kürdlerin hangi dili konuştuklarını bildirelim; ondan sonra, eğitimin Kürdistan'a nasıl uygulanabileceğini belirtelim.

Kürdistan olarak adlandırılan toprak parçasında yaşayan Müslüman Kürdlerin birtakımı hem Türkçe, hem de Kürdçe, bir bölümü de yalnız Kürdçe, bazıları ise salt Türkçe konuşur. Türkçe ile Kürdçe ve Türkçe konuşan bölümleri il, sancak ve ilçe merkezlerinde karışık bulunmakta, salt Kürdçe konuşan bölümler ise dağınık bir biçimde köylerde ikamet etmektedirler. Bu sonuncu bölüm öncekine(57) göre her ne kadar çok ise de, Türkçe ve Kürdçe konuşan bölümden pek düşük bir düzeydedir. Bu çelişki, eğitimin gelişmesine yarayacak ne bir okulları, ne bir kitapları, ne de bir öğretmenleri, özetçesi hiç bir öğretim araçları bulunmamasından doğmuştu. Köylerde bilgisizlik ve yoksulluk köşesine çekilmiş olan bu yiğit halk, her şeyin gelişmesine yardım eden eğitimden yoksun kalmıştı. Şu halde, istibdadın en acı ve tahammülsüz darbelerine, en çok zavallı Kürdler uğruyorlardı. Konumlarının siyasî coğrafyası açısından, eğitimin sözü edilen parçada yaygınlaştırılması en önemli iş olduğu halde, tersine, işin bu yönü kesin olarak önemle göz önüne alınmamıştı.

Şimdi, acınmaya lâyık olan Kürd kardeşlerimizi eğitim nimetinden pay sahibi kılmak ve doğuştan olan yeteneklerinden yararlanmak için, önce uygun yerlerde birçok okulun açılması, uygun öğretmenlerin bulunması ve ilköğretimin kesin zorunluluk altına alınması en gerekli iştir. Fakat bu

(56) İcma'-ı Ümmet: Dördüncü sayıdaki 74 numaralı dipnota bakınız.

(57) "Önceki"den maksat salt Türkçe konuşanlardır.

okullarda Kürdçe öğretim için elimizde hiç bir aracın bulunmaması ve bulunmasının da pek güç olması dolayısıyla, görüşümce Türkçe olarak ders okutulmaya başlamalı. Bu sözlerimle, 4 sayılı "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"nde İsmail Hakkı Bey'in açıkladığı görüşü çürütmediğim gibi, yiğit bir halkın dilinin ortadan kaldırılmasından yana da değilim. Ancak özgürlük müsaadesiyle ben de görüşümü biraz açıklamak istiyorum:

Türkçe olarak öğretimin başlamasında birçok yarar vardır. Oysa Kürdçe olarak başlamasında başarı elde edilmesi kuşkuludur. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar yapmaya gerek görmeyerek, bunu akıl terazisine vuracak olan düşünce sahiplerine bırakırım. Tabî Türkçe öğretimin devamı, birçok yarar sağlayabilir.

Birincisi, Osmanlı genel dili Türkçe olup, her zaman hakların savunulması ve diğer işler için başvurmak zorunda bulunduğumuz Osmanlı Hükümetinde bütün işlemler Türkçe dili üzerine yapılıyor. Türkçe bilmeyen bir kişinin Hükümet dairelerinden birisine başvurduğu zaman ne gibi güçlüklerle uğrayacağı, ufak bir düşünmeyle anlaşılır. Mutlaka bir çevirmene ihtiyaç duyacaktır. Böylece işini başka birisine gördürmüş bulunacak; ki bu da çoğunlukla istenene uygun çıkmaz. İkincisi, vatan görevinin gereği olarak herhalde zorunlu olan yüce askerlik mesleğine girişte, yine Türkçeye şiddetle ihtiyaç duyacak ve birçok güçlüğü uğrayacaktır. Üçüncüsü, Kürdçe ne bir dilbilgisi, ne bir sözlük ve ne de diğer bir kitabımız bulunmadıktan başka, bunları meydana getirmekteki büyük güçlükler de düşünülmeğe değer. Kürd dilini hakaret gözüyle görüyorum sanılmasın. Ancak bu konuda harcanacak çabanın zaman kaybından ibaret kalması olasılığı karşısında ruhum derinden etkilenmektedir. İşte bunu gizleyemiyorum. Bu açıklama, başkalarınca acı da olsa bence gerçektir. Türkçe öğretimin daha birçok yararı varsa da, biz vazgeçiyoruz.

Yararlanmasını bilmemek kadar büyük zarar olmaz. Şimdi varsayalım ki öğretim Kürdçe başlasın. Bilmem ki bu, düşünüldüğü kadar kolay mıdır? Çünkü her öğretim aracından yoksun olan bir dilin öğretiminin başlangıcı son derece zor, belki de olanaksızdır; öğretim araçlarının hazır edilmesi ise, birçok fedakârlığa katlanılmasıyla birlikte çok zaman harcanmasını gerektirir. Bununla birlikte elde edeceğimiz yararlar, harcayacağımız emeklere denk düşebilecek mi? Oysa Kürd dilinin öğretimine harcanmayıp da bize bir şey kazandıramayacak olan bu uzun süreyi Türkçe öğretimine harcarsak, her şeyi öğreneceğimiz ve çok şey kazanacağımız kuşkusuzdur. Şimdi, genel duruma göre öğretim Türkçe üzerine yapılmalı. Hatta mümkün olsa da bütün Osmanlılar bir dil, Türkçe konuşsalar, ne kadar gelişme eserleri görülecek!

Şurasını da açıklayayım ki, geçmişlerimizin hatırası olan Kürd dilinin ortadan kalkmaması için de, Kürdistan'da açılacak okullarda özel olarak Kürdçeyi öğretmek için Kürdçeyi bilen zatlardan oluşan bir komisyon

oluşturularak bir dilbilgisinin, bir sözlüğün ve diğer gerekli kitapların hazırlanması yolunda bu komisyonun çabalarını arzu ederiz; hatta Kürdistan'ın geçirmiş olduğu durumları ve Kürdleri anlatan mükemmel bir tarih hazırlamasını da istirham eder ve başarıları için samimî bir dille duacı olduğumuzu bildiririz. Kürdistan tarihinin Osmanlılarca ve özellikle tüm Kürdlerce ne ölçüde değeri olacağını açıklamaya gerek yoktur. Bilinmektedir ki tarih kitapları bütün halklar yanında değerli eserler olup zevkle okunur ve birçok yarar sağlar. Şurasını da arzedeyim ki, hazırlanmasını arzu ettiğimiz bu değerli tarihten diğer vatandaşlarımızın dahi yararlanabilmeleri ve vatanlarının(58) önemli bir bölümü olan Kürdistan hakkında bir görüş edinebilmeleri için, yapabilenlerden bunu Türkçeye çevirmelerini dahi ister ve istirham eyleriz.

Osmanlılarca Türkçenin yararını gösteren bir belge de, özel öğretim araçları ve okulları bulunan Ermeni, Rum ve diğer vatandaşlarımızın, özel okullarında Türkçe öğretime fazla önem vermeleridir. O halde Kürdler de aynı şekilde, daha da büyük ölçüde bir çabayla bu dilin öğretilip yaygınlaştırılmasına çalışmalıdırlar. Zaten bir memurluğa atanma ya da bir yüksekokula giriş de mutlaka Türkçe bilmeye bağlıdır. Şu halde Kürdler için Türkçe öğretimden, daha çok sağlıklı feyiz ve yükselme yolu olamaz.

Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin de görüşüne uyarak şurasını da bildireyim ki, iyi düşünceleri aşlamak için ihtiyatlı davranmalı, askerlik mesleğine girenleri askerlikte eğitim bölümüne almalı, küçüklerde Türkçe ilköğretim heveslerini uyandırmalı ve nüfuzlu olanlara, ileri gelenlere, belde eşrafına eğitimin saymakla bitmez yararlarını iyi anlatmalı. İşte bu sayede Kürd çocuklarına eğitim nimetinin değeri anlatılır ve esenliklerine hizmet edilmiş olur.

Belirtilen bu görüşlerin tümüyle eğitimden yoksun aşiret çocuklarıyla ilgili olduğunu unutmayalım. Çünkü il, sancak ve ilçe merkezleri ile bunlar dışında bazı istisnaî yerlerde bu önlemlere ihtiyaç yoktur. Sözü edilen yerlerde ortaokul, lise ve diğer okullar bulunduğundan, ilk durumda eğitim var demektir. Bununla birlikte, var olan bu okullardan vatan çocuklarının yararlanabilmesi için, yararlı ve ciddî bir düzenleme gerekir. Buraları, tabii ki Eğitim Bakanlığı düşünmüştür. Sözü edilen okullar kendi durumlarında bırakılırsa, yararlanmak şöyle dursun, çocukların velileri boş yere uğraştırılmış, milletin emekleri boşa gitmiş ve sonuç olarak bilgisiz kalmamıza yolaçılmış olur.

Erzincanlı Hamdi Süleyman

(58) Buradaki "vatandaşlar"dan maksat bütün Osmanlı vatandaşları, "vatan"dan maksat da bütün Osmanlı topraklarıdır.

MİLLÎ SERPÛŞUMUZ VE FES

–Devam–

Hele kuzu derisi kalpağın yaygınlaşması durumunda, gebe koyunları keserek, gerek yüce insanlık duygularına, gerekse zorunlu ihtiyaçlarımızı gideren koyun cinsine karşı yapılacak acımasızca saldırılar ve ekonomik israf gittikçe artacaktır. Bundan dolayı, fesin modası hiç bir zaman geçmez. Bir fes, ilk satın alındığında kalıba vurulunca ve sonraları gülsuyuyla yıkanıp ya da boyanıp kalıba çekildikçe yenilenir. Bir fes, arasına boyahaneye gitmek koşuluyla, halkın değişik sınıfları arasında dönmesi ve iyi bakım görmesi durumunda, en az üç yıl serpûşluk görevi görür.

Düşünür Newton'un birleşik tayf dairesi bilinmektedir. Yedi renk, tayf çözümlemesindeki genişlikleri ölçüsünde bir daire üzerine uygulanıp, bu daire hızla döndürülünce beyaz renk görünür. İşte bu durum, görme duygusu üzerine meydana gelen bir etki sonucudur. Kırmızı fes giyen bir kişi, kendisinin doğal renginden çok, kırmızı yüzlü görünür. Sıradan insanlar buna, "kızılık yüzüne vurmuş" derler. Avunma ve güvencin sağlık üzerine etkisi, bugün gerçeklik kazanmıştır. Kırmızı fes giyen bir hasta aynaya bakınca, sağlığının tam olduğu yargısına varır. Siyah kalpak giyen bir kimse ise, benzini büsbütün uçuk görür ve kuşkusunu artırır.

Siyah kalpakların kışın giyilmesi görüşüne gelince; kutup yörelerindeki hayvanların beyaz renkle soğuğa dayanmakta olmaları, bilginlerin dikkatini çekiyor. Pek yakın zamanlarda siyah elbisenin giyilmesinin terkedileceği kesin görünüyor.

Fesin siyâsî ve İslâmî çıkarlarımızla olan ilişkisine gelince; Osmanlılar gerçi 600 yıllık bir sağlam halk ise de, birçok özellik, o arada resmî dilleri, millî bayrakları, giysileri ancak Tanzîmât-ı Hayriye'den(59) sonra belirlenip yerleşmiş ve Paris Antlaşmasında Avrupa kendisini bu hal ve biçimle tanımıştır. Aslında Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya karşı padişah yazısının Farsça yazılıp "Takvîm-i Vakayı"yle(60) öylece yayınlanması gibi durumlarla kanıtlandığına göre, Hükümetin Arap, Fars ve Türk dillerinden hangisini kabul ettiği belli değildi. Hatta Paris Antlaşmasından önce dikilen Haydar Paşa İngiliz mezarlığı anıtının yazıtları Fransız, İngiliz, İtalyan ve Arap dilleriyle yazılıdır.

Osmanlı bayrakları hakkında inceleme yapmak isteyen eski yazarlar, sayısı kumandanların arzularına göre 30-40'a varan bu bayraklardan

(59) Tanzîmât-ı Hayriye: Sözlük anlamı "hayırlı düzenlemeler" demek olan bu deyiş, bir terim olarak, 3 Kasım 1839 tarihinde İstanbul'da Gülhane Parkı'nda okunan o zamanki padişah Abdülmecid'in yazısı. O yazı, o tarihten sonra Osmanlı Devletinde yapılan bazı reformlara temel olmuştur. Deyiş, bir terim olduğu için çeviride aynen kullanıldı.

(60) Takvîm-i Vakayı': Osmanlı resmî gazetesinin adı. "Olaylar Takvimi" demektir.

hangisinin resmî olduğunu anlayamamışlardır. Paris Antlaşmasında Osmanlılar Avrupalı olarak kabul edildikleri sırada, kendilerini fesle tanıtmışlardır. Bu nedenle, bugün fes bütün dünyada Müslümanlığın ve Osmanlılığın özel millî simgesi olarak tanınmıştır. Osmanlılar pek büyük bir halk olmakla birlikte, kendilerini bütün dünyaya pek yakın bir dönemde tanıtmışlardır. Çin Müslümanları, Abdülhamid adında bir halifenin varlığını bir gezginden nasılsa işitmişler ve Sultan Abdülaziz'le Sultan Murad'ın halifeliklerinden haberdar olmamışlardı. 1901 Uzakdoğu müttefikler seferinden sonra, Çinliler Halife'nin adını secde edencesine bir yücemsemeyle işittikleri zaman, gördükleri Halife'nin adamları hep fesliydi. Yeniden düzenlenen Fas ordusu, Osmanlı kıyafetine benzer bir duruma konmuştur. Fransızlar Cezayir ve Tunus askerine, İtalyanlar Musavva'nın(61) yerli askerine, Avusturyalılar Bosna ve Hersek'in yerli askerine, Almanlar Doğu Afrika sömürgelerinin yerli askerine, bunlar Müslüman oldukları için, hep fes giydiriyorlar.

Yüce Hükümetçe bütün ayrıcalık sözleşmelerine,(62) çalışanların fes giymeleri koşulu konulmuştu. Bundan maksadın, millî giysimizi resmî biçimde tanıtmak olduğuna kuşku yoktur. Şu ana kadar şapka giymekte ısrar eden Doğu Demiryolları memurları, bugün kendi arzularıyla fes giymeye başlamışlardır. Öte yandan Hintliler, Kafkasyalılar, Orta Asya halkları yeniden yeniye fes giymeye başlayarak, İslâmî duygularını merkezle birleştirmeye girişmişlerdir. Mısır'da ise yerli ve yabancıların yüzde doksanı fes giymektedir.

Değişik ırklara mensup Müslüman halkların Osmanlıları örnek alarak bir giysi kabulüne giriştikleri bir sırada, Osmanlıların, girişimcilerin bu içten görüşlerini takdir etmiyorlarmış gibi giysi değiştirmeleri nasıl yorumlanır? Özellikle kalpak ve kapela giyerek Kafkasyalılara, İranlılara, Ruslara, Bulgarlara, Adalı Rumlara benzemekten ne gibi bir politik yarar düşünülür?

Dünyada eksikliği görülen her şey düzeltilerek eksiksiz duruma getirilir. Fakat biz Osmanlılar, ne yazık ki, eksikliğini gördüğümüz bir şeyi düzeltmeyi düşünmeyerek onu bırakmayı alışkanlık edinmişiz. Dünyanın en parlak tarihli askeri olan yeniçeri ordularını ufak bir himmetle düzeltmek olanaklıyken, alışkanlığımızın dürtüsüyle dağıtıverdik. Şimdi de fesi, ne gibi maddî ve manevî yararları olduğunu düşünmeyerek bırakıyoruz.

Fes için ortaya serilen itirazlar şunlardır:

Birincisi, Avusturya yapımı olmasıdır. Var olan fabrikalarımızı artırarak fesin içerde yapılması hususunun garanti altına alınması maksada yeterlidir.

(61) Musavva': Eritre'nin Kızıldeniz kıyısında yer alan liman kenti.

(62) Yabancı şirketlere Osmanlı topraklarında iş yapma ayrıcalığı veren sözleşmeler.

Bugün giyilmekte olan kalpaklar için vereceğimiz paralar yine yabancı ülkelere gidecek değil mi? Bunda da hiç bir kârımız yoktur.

İkincisi, kırmızı rengin savaş yerinde hedef oluşturmasıdır; Almanlar miğferlerine, güneş ışınlarıyla düşman tarafından görünmemesi için ince bir tül örtüyorlar. Osmanlı askerleri de savaş yerinde yazın bir kuşak, kışın da kollu kukuleta(63) feslerini örtebilirler. Özellikle bu örtüler aynı zamanda hava etkilerini de değiştirir.

Üçüncüsü, boyasının çıkmasıdır. Boyayı iyi emmek konusunda yün, diğer maddelerin önünde gelir. Bizim ülkemizde yapacağımız fesleri renklendirmek için alizerin(64) kullanacağımıza, eskiden olduğu gibi kök boyalar kullanırsak bu sakınca giderilir.

Dördüncüsü, yağmurdan etkilenmesidir. Bütün kumaşlar yağmurdan etkilenirler ve bir ütüye ihtiyaç gösterirler. Bu durum yalnız fese özgü değildir. Şu kadar ki Barutçu İzzet Paşa hazretlerinin bundan 12 yıl kadar önce bir fesin içine su doldurup dört saat bıraktığı halde suyun kumaşa değil geçmesi, hatta değmemesiyle, deneyle görülen başarısı önemle dikkate alınır, bundan sonra su geçmez ve sudan kalıbı bozulmaz feslerin yapımı kolaylaşmış olur.

Beşincisi, güneş ışığına karşı bir siper kapsamamasıdır. Meşrutiyet yönetimimiz, iç itirazlara hedef olmaması için bu konuda uyanık davranmalıdır. Bu sakıncanın giderilmesi için şimdilik hatıra bir şey gelir; o da, fesin çevresine sarık biçiminde beyaz bir fanila eklenmesidir. Bu fanila sürekli olarak fesin dış yüzeyine yapışık bulunur ve güneşli zamanlarda aşağı indirilir.

Altıncısı, püskülün varlığıdır. Bu da püskülün kaldırılarak tepeye beyaz ipekten bir yıldız eklenmesi gibi bir değişiklikle düzeltilir.

Sonuç olarak, bizim bütün dünyada tek belirleyici simgemiz olan fesin maddî ve manevî yararları düşünülüp dikkate alınarak, aşağıdaki maddeler kanun kadar güçlü bir hükme bağlanmalıdır:

1- Fes Osmanlıların resmî serpûsudur.

2- Resmî dairelerin memur ve hizmetçileri, Devletçe sözleşmeye bağlanan şirketlerin çalışanları ve resmî okulların öğrencileri, fes giyeceklerdir.

3- Resmî günlerde giyilecek fesin kırmızılığı derecesi, silindir biçimindeki gövdesinin uzunluğu, bunun eğimi, figürist ressamlar ve estetik uzmanları tarafından bir kural konularak belirlenip takdir kılınmalıdır.

4- Halkın fes biçiminde kırmızı kumaştan yapılmış serpûş giymesi serbesttir.

5- Kalpak giymek eleştirilip sitem edilmeye değer bir davranıştır.

Mahmud Muîn

(63) Kukuleta: Bir çeşit başlık. Sözcük İtalyancadan Türkçeye girmiştir.

(64) Alizerin: Boyacılıkta kullanılan bir madde. Doğrusu "alizerin" dir.

SADRAZAM PAŞA'NIN KONUŞMASI

–Geçen sayıdan devam–

Şöyle ki: Bütçenin açıklanması sırasında ayrıntısı görüleceği gibi, geçen 20 yıl içinde Yüce Hükümet, alınan borçların ana para ve faizine karşılık, sabit gelirlerinden yıllık iki milyon Osmanlı lirasını aşkın bir tutar borç alıp ayırmak zorunda kalmıştır. Bu sırada bütçede denkleşmesi daha çok güçleşip, yönetim ele alındığı zaman Maliye hazinesinde para bulunmamasından dolayı, Osmanlı Bankası'yla yapılan borçlanma sözleşmesinin Meclis'in onayına bağlı olması dolayısıyla, gerek şimdi karşılanması zorunlu olan büyük masrafların sağlanması ve gerek siyâsî ufukta yüzü görünen savaş hazırlığının giderilmesi çerçevesinde padişahlık ordusunun eksikliklerinin tamamlanması amacıyla gerekli mühimmatın satın alınması için bir avans anlaşması yapılmasının zorunluluğundan ötürü, Avrupa sermayedarlarına başvurulmasına gerek görülmüştü. İngiliz sermayedarlarının pek çok yıllardan beri ilk kez olarak Fransız ve Alman sarraflar kuruluyla ortaklaşa yardımımıza koştukları sevinçle görülmüştür. Eğer böyle olmasaydı, büyük önemi ortada olan meşrutiyet yönetiminin kalıcılığının, doğuşunun başlangıcında ciddi güçlüklerle uğrayacağı açıktı. Ancak bu geçici bir çare olup, Şimdi yüce Hükümet Devlet maliyesini doğru ve sağlam bir temel üzerine kurmak için yeni yeni gelirler aramak ve Avrupa sermayedarlarına başvurmak zorundadır. Yeni gelir kaynakları bulunması için büyük devletlerin bize yardım edeceklerinden ümitliyiz. Fakat gerek büyük devletlerin, gerek Avrupa piyasalarının güvenini kazanmak, ancak maliyemizin yönetim biçiminin tümüyle düzeltilmesiyle, israftan sakınılması ve yükümlülerin şikâyetlerine yolaçmaksızın gelirlerin artırılmasına çaba harcanması zorunludur.

Geçen Ağustosta ünlü Fransız maliyecilerinden Sayıştay Başkanı Mösyö Laurent geçici bir süre için çağrılıp getirilerek, Maliye Bakanlığı kendisinin danışma ve ustalığından yararlanıp maliye yönetiminin düzeltilmesi işinde alınması gereken önlemleri incelemeye, düzenli olmayan borçları belirlemeye ve gelecek yılın bütçesini düzenlemeye çalışmaktadır.

Bu durum olduğu gibi kamunun gözleri önüne serilince, Osmanlı Hükümetinin dost devletlerin dostça yardımlarıyla Devletin maliyesini sağlam bir temel üzerine kurabilmesi, güçlü biçimde umulur. Avrupa piyasalarının, ülkenin barış içinde gelişmesini, maliye ve sivil yönetim reformları için alınacak önlemleri büyük bir dikkatle izleyecekleri kuşkusuzdur. Avrupa piyasalarının güvenini kazanmak, iç ve dış politikamızın barış üzerine gelişmesine bağlı olup, bu olmadıkça malî işlerimizin bir kararsızlık durumuna uğraması uzak değildir. Şimdiye kadar yapılan taahhütlerimizin harfi harfine yerine getirilmesiyle Avrupa piyasalarında malî itibarımız zedelenmekten korunduğu gibi, gelecekte de

bu önemli işin son derece gözetilmesi çok gereklidir. Eminim ki, eğer barış ve esenlik kalıcı olursa, ülkenin içinde de tarım, ticaret ve sanayiın geliştirilmesiyle genel servet artarsa, Yüce Hükümet'çe sebat ve basiretle davranıldıkça, gelecekte malî işlerimiz de düzenli ve denk duruma getirilebilir. İşte çabalarımızın bu yöne yönelmesi gerekir. Gümrük yönetimi düzen altına alınsa, gümrük gelirlerinin artacağı kesindir. İngiltere Hükümetiyle haberleşilip, uzmanlardan Mösyö Franford'un ve bunun yanına da Doğu'nun durumunu bilen Mösyö Wikley'in atanması kararlaştırılarak göreve çağrılmışlardır. Posta ve Telgraf Yönetiminin de tümüyle düzeltilip düzene konulması ve böylece yabancı postanelerin varlığına gerek kalmaması için, bu hususta yeterlilik ve ustalığı gerçekleşmiş olan Yusuf Saba Paşa Mısır'dan getirtilerek, kendisiyle görüşülüp Posta ve Telgraf bakanlığına atanması kararlaştırılmıştır.

Adalet işlerimizde kamu işlerinin güven çerçevesinde yapılmasıyla kişisel hakların da korunmasını tam olarak sağlama gereken kanunlarımızın zamanın ihtiyaçlarına göre değiştirilip düzeltilmesine gerek görülmesi üzerine, kara ve deniz ticareti ile ceza ve icra, hukuk ve ceza mahkemelerinde yargılama usulu kanunlarından bazılarının değiştirilmesi tamamlanıp, bazıları da değiştirilmekte olduğundan, art arda sayın millervekillerinin incelemesine sunulacağı doğaldır. Hapishanelerimizin de giderek yeni usul üzerine düzeltilmesi tasarlanıp, bunun gerektireceği masrafların bir bölümü gelecek yılın bütçesine konulup miktarı sayılarla belirtilecektir. Yargıçlar ve adliye yöneticilerimizin bundan böyle dürüst ve yetenekli kimselerden olmalarına fazlasıyla özen gösterileceğinden, böylece Allah'ın kullarının haklarının tümüyle korunması fiilî olarak meydana konulacaktır.

Askerî güçlerimize gelince; en yetenekli kurmay ve subayların hemen işbaşına geçirilmeleriyle, askerî işlerin de düzenlenmesine başlanmıştır. Özel Ordu ile İkinci ve Üçüncü Ordulardaki süvari ve topçu alaylarının levazım ve mühimmatı tedarik edilip hayvanları artırılmış, Özel Ordunun eksik olan bir nizamiye taburu yeniden kurulmuştur. Askerî fabrikaların eksikliklerinin tamamlanmasına başlanmış, silâh altındaki yedek taburlarla değişik düzenli sınıflara silâh atımı ve nişan eğitimi yaptırılmıştır. Askerî düzenlemeler konusunda düzenlenmiş olan kanun tasarıları da Meclis'e sunulmaktadır. Kurmay Okulu ve Levazım Dairesi için Almanya'dan yetenekli subaylar getirilmeye girişildiği gibi, eğitimlerini tamamlamak için buradan da Almanya'ya eskisi gibi subayların gönderilmesi, gelecek yıl da yine Almanya'dan gerekli subayların getirilmesi tasarlanmış, bunlara ilişkin tahsisat da bütçeye konmuştur.

Bir süreden beri deniz gücümüzde başgösteren gerilemeden sonra, yeni Hükümete düşen önemli görevlerden biri de, deniz gücümüzü geliştirmenin araçlarını tamamlamak olduğundan, bir yandan bu konuda Deniz Kuvvetleri Bakanlığınca düzenlenen olağanüstü bütçe Meclis'in onayına sunulmak

üzeredir; diğer yandan savaş gemilerimizin tek tek kontrolü, çoğunun eksiklikleri tamamlanıp büyük küçük 24 parça savaş gemisi çalışır duruma getirilip Marmara'da manavra ve atış eğitimleri yapıldıktan sonra birtakımı iki grup olarak Ege Denizine ve İzmir'e gönderilmiş, iki gözlem gemisi de Kızıldeniz'e gönderilmiştir. Basra ve(65) gönderilecek gemilerin de eksikliklerinin tamamlanması yakındır. Deniz gücümüzün düzenlenmesini ve mürettebatının eğitimini gözetlemek için İngiltere Hükümetiyle haberleşilip ünlü denizci Amiral Kambil ile torpidoculuk, elektrikçilik ve çarkçılık eğitimi için seçilen diğer subayların ikişer yıl süreyle atanmaları kararlaştırılıp varışları beklenmektedir.

Bayındırlık Bakanlığınca, bulunacak taşıma araçları, askerî ve ekonomik demiryolları, limanlar, ırmak yataklarının düzenlenmesi, toprak sulaması ve gemilerin seyri hakkında bir program düzenlenmiş, ticaret ve sanayiın gelişmesi için gereken kanun ve tüzük tasarıları hazırlanmış, Mühendis Okulunun programı ve tahsisatı artırılmıştır. Feyiz ve bereketiyle ünlü Mezopotamya(66) bölgesinin Fırat ve Dicle, ve Adana ovasının Seyhan ve Ceyhan ırmaklarının yataklarının düzenlenip temizlenmesi ve kanallar açılarak sulanması, sözü edilen programın içeriklerinden olup, şimdiden uzmanlar aracılığıyla istenen keşiflerin yapılmasına başlanmıştır. Nakdî bedellerin tahsilinde görülen durgunluktan dolayı illerce yol inşaatı için yoğun çalışma yapılmamışsa da, Rumeli'de askeriye ait şose ve köprülerin yapımı sekteye uğramamıştır. Bayındırlık işlerine ait ayrıcalıklar hakkında sermayedarlarla görüşmelere başlanması, Meclis'e sunulacak programın incelenip onaylanmasından sonraya bırakılmıştır.

Tarım, Orman ve Maden Bakanlığınca tarım ve veterinerliğe ait merkezî bir yönetim ve yeniden bir orman okulu kurulması, hayvan sağlık zabitasının yaygınlaştırılması, uzman ve maden mühendisleri yetiştirmek için Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, yeni tarım araçları kullanımının yaygınlaştırılması, gerekli illerde tarım kurumları kurulması, Rumeli'de olduğu gibi Anadolu illerinde de aygır depolarıyla örnek çiftlikler kurulması, küçük çapta sergi ve yarışlar düzenlenmesi, bitki ve hayvan hastalıklarının giderilmesine ilişkin tüzükler, ve ormanların iyi korunması hakkında kaleme alınan orman ve otlak kanunları ile değiştirilmesi gerekli görülen maden kanun tasarıları, aynı şekilde Meclis'e sunulmaktadır.

Meşrutiyet yönetimimizin yerleşmesi ve millî güce dayalı olan Osmanlı siyasî varlığının heybetli bir biçimde görünmesi, tüm devletler tarafından saygılı ve samimî bir yönelişle selâmlanmış(burada iki kez sürekli alkışlar) ve parlak eserlerinden birincisi olarak, Rusya Hükümeti Makedonya reformlarını izleyen diğer devletlerle birlikte Üç İllere(67) özgü olan

(65) Burada bir yer adı çok silik duruma geldiği için büyüteçle dahi okunamadı.

(66) Mezopotamya: İlk sayıdaki 88 numaralı dipnotun birinci paragrafına bakınız.

(67) Üç İller: Osmanlıların Rumeli'deki Kosova, Manastır ve Selanik illeriydi.

girişimlerinden vazgeçip, yeni Osmanlı Hükümetinin kendisinin yapacağı reformları beklemiştir(alkışlar).

Padişah'ın konuşmasında açıklandığı gibi, Babiâlf'ce yeni meşrutiyet yönetiminin örgütlenip düzenlenmesiyle uğraşıldığı sırada Bulgaristan bağımsızlığını ilân etmiş, sonra da Avusturya uğraşı altındaki Yenipazar sancağından askerini çekip Bosna ve Hersek illerini Avusturya imparatorluğuna katmaya karar verdiğini açıklamıştı. Her iki saldırı da protesto edilerek durum diğer büyük devletlere bildirilmiş ve Bulgaristan hakkında bir karar verilmesi için konferans toplanması istenmiştir. Büyük devletler bu saldırıların meşru olmadığını ve devletler arasında yapılmış olan Berlin Antlaşmasına aykırı olduğunu belirtmekle birlikte, Bulgaristan ve Avusturya'ya öğütlerde bulunmuşlarsa da, hakların geri alınması Yüce Devlet'e ait olup bu konuda diğer devletlerden görülecek desteğin diplomatik girişimlerden ibaret olacağı anlaşılmıştır. Çünkü her iki tarafa karşı yalnızca hareketimiz maksadın elde edilmesini sağlayacağından ve dost devletler, emrivakinin geri alınması konusundaki güçlüklerle Yüce Devlet'in konumunu karşılaştırarak malî tavizle haklarımızı almamızı daha iyi göyerek bu yöntemi bize tavsiye etmişlerdir. Oysa Avusturya Yenipazar sancağının boşaltılmasını yeterli bir taviz sayarak başka tazminat ödenmesinin görüşülmesine bile yanaşmadığından, o devletle mutlaka bir uzlaşma sağlanmasına değin protestomuzun geçerliliği korunarak, Bosna ve Hersek eskisi gibi Avusturya'nın işgali ve geçici yönetimi altında tanınip(alkışlar) bu illerden diğer Osmanlı ülkelerine gelecek halk hakkında eskisi gibi Yüce Devlet uyrukları işleminin yapılmasına karar verilmişti(alkışlar).

Devamı var

OLAYLAR

AVUSTURYA OLAYLARI

Avusturya Devletinin de karşılık olarak Yüce Devlet mallarını boykot edeceği söyleniyordu. "Fermednilat"(68) gazetesi ise bu söylentiyi yalanlıyor.

*

Avusturya'daki Barış Kongresi tarafından Bosna-Hersek sorununda sağlanan uzlaşmadan ve genel huzur ve dinginliğin korunmasına olan hizmetlerinden dolayı, Hükümet ile Baron Arıntal'ın kutlandığı, Viyana'dan yazılıyor.

*

Avusturya gazeteleri, Yüce Devlet'le Avusturya arasındaki uzlaşmayı, garip bir biçimde, Sırbistan'ın Avusturya'ya yenilgisi olarak göstermektedirler. Oysa Yüce Hükümet'in siyasî emellerinin amacı, uzlaşma

(68) Bu sayıdaki 8 numaralı dipnota bakınız.

sağlanmasıyla genel güvenlik ve huzura hizmet etmekten ibarettir. Bunda Sırpların çıkar ya da zararı düşünülmez. Tersine, Osmanlılarla Sırbistan arasında da barışın korunması konusunda önceden uzlaşma vardır. Şu halde Avusturya gazetelerinin bu şekilde dil kullanmaları, üzüntü ve garipseme nedenidir.

*

Türkiye(69)-Avusturya uzlaşmasının, Yüce Devlet'in malî konumunu da sağlamlaştırmış olduğunu ve bu bakımdan Türkiye'nin olanaklı müsaadeler ve koşullar içinde Avrupa'nın malî yardımını elde edeceğini, Alman gazeteleri bildirmektedirler.

*

Avusturya ile Türkiye arasında bir malî taviz karşılığında uzlaşma sağlanması, Karadağ'da pek fena etki yapmıştır. Bosna-Hersek'teki kardeşlerinin terki, Osmanlı milletine yakıştırılmamıştır. Özellikle bunca fedakârlıklar yapılarak meşrutiyet yaşamına girdikten sonra bu yön daha çok dikkat çekici görülmüştür.

*

Geçenlerde Bakanlar Kurulunda okunup kabul edilen protokol, geçen pazartesi günü Avusturya Hükümetine gönderilmiştir.

*

"Şûra-yı Ummet"ten:(70)

11 Ocak 324(Milâdî 24 Ocak 1909), telgraf:

İki ilin Avusturya'ya satılması ve böylece Arnavdluk ile Makedonya'nın işgalinin kolaylaştırmasından dolayı, Moskova Slav Derneği şaşkınlığını bildirir.

Türkiye'nin parlak devrimini alkışlamış olan uygarlık dünyası, iki milyon adamın satılmasını kınamayla anacaktır. Slavlar bunu hiç bir zaman affedemez. Slav Derneği, tüm yurtseverlerin Avusturya tarafından yapılan öneriyi reddedeceklerinden emin olduğundan, Bosna-Hersek'e özerklik vermek ve Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile savunma niteliğinde bir Balkan ittifakı yapmak koşuluyla Türkiye'ya beş milyon lira vermeyi önerir. Bosna-Hersek Ulusal Derneği, piyasaya yüzde 5 faizle 10 milyonluk tahvil çıkararak Türkiye'ya 5 milyon ödeyecektir. Slav Derneği, Karadağ ve Sırp hükümetlerinin, belki İngiltere ve Rusya'nın, barışın korunması amacıyla, bu borçlanma faizinin düzenli olarak ödenmesine ve borcun da azar azar ödenmesine kefil olacaklarını sağlar. Bosna Hükümetinin bu ilk borçlanması olacağı gibi, yılda ödenecek tahviller ancak 300.000 lira kadar olacağından, Bosna-Hersek halkının her ferdine yalnız dört dinar düşer. Ve Bosna-Hersekliiler, bunu büyük sevinçle ödemeye hazırdır. Bosna-Hersek

(69) İlk sayıdaki 84 numaralı dipnota bakınız.

(70) Bunun o zaman yayınlanan bir gazete ya da dergi olduğu anlaşılıyor.

özerkliği Avusturya'ya karşı geçilmez bir set oluşturacak ve Makedonya'yı güven altında bulunduracaktır. Ve Türkler, Slav ve Latin halklarının sevgi ve yardımını kazanacaktır.

Genel Başkan
General Cref İspiridoviç

*

Avusturya Hükümeti, Yüce Devlet'e vereceği tazminata mahsuben 425.000 İngiliz lirasının ödenmesi için Viyana'da hazırlıklarda bulunmaktadır.

BULGARİSTAN OLAYLARI

Sorunun bir uzlaşmaya ulaşması için, Bulgaristan'ın bağımsızlığını onaylamaya ilişkin istenen paranın altı buçuk milyon Osmanlı lirasına indirilmesini, Rusya Hükümeti Babıâlf'ye tavsiye etmiştir. Oysa Babıâlf, Bulgaristan'dan 28 milyon istemekteydi.

Paris'ten yazılıyor: Bulgaristan Prensiği, bir borçlanma yapmak koşuluyla 100 milyon frank ödemeyi kabul edeceğini bildirmektedir. Osmanlı Hükümeti bundan fazla istekte bulunursa, o zaman Prenslük toprak bırakacak ve fakat bu toprak, Müslüman halkla meskûn olmak koşuluyla bırakılacaktır.

*

Bulgaristan Prensiğince savaş hazırlıklarına yoğunluk verildiği ve hatta Sofya'daki silâh fabrikaları(71) Almanya'dan bir hayli top ve cephane sipariş ettiği, alınan haberlerimizdendir.

*

Bulgaristan mallarına karşı boykotun günden güne genişlemesinden dolayı, Bulgaristan'ın, gelecekte doğacak zararları dikkate alarak kaygılandığı, Sofya'dan bildiriliyor.

*

Sofya Osmanlı Komiser Vekili, aldığı emir üzerine Bulgaristan'daki Müslüman halk hakkında reva görülen zulüm ve baskılardan dolayı, Dışişleri Bakanlığına sözlü bir nota vermiş olduğunu "Veçerna Pošte"(72) gazetesi yazıyor.

İRAN OLAYLARI

Tahran'dan yazıldığına göre Isfahan'da yapılmakta olan Eyaletler Genel Meclisi, yabancı elçiliklere başvurarak anayasadan yana müdahaleleri için dileklerde bulunmalarını kararlaştırmıştır. Hükmü geçen Prens, 700 süvariye yanına alarak Isfahan'a doğru hareket etmiştir. Kürdler, Culfa

(71) Burada iki sözcük çok silik duruma geldikleri için okunamadılar.

(72) Bu sayıdaki 8 numaralı dipnota bakınız.

dolaylarında büyük bir tüccar kervanını ele geçirmiş ve Tebriz postasını da gasbetmiştir.

*

Tebriz'in Şah'ın askerleri tarafından ablukaya alındığı, yerinden bildiriliyor.

KARADAĞ'IN İSTEKLERİ

Çetine'den güvenilir olarak bildirildiğine göre, Karadağ Sırbistan'la bitişik olmak için Bosna-Hersek'ten bir bölüm toprak istemektedir. Diğer istekleri de, Berlin Antlaşmasınının 29'uncu maddesinin geçersiz kılınması, Sbiçye'nin kendisine geri verilmesi, Kajaro'ya kadar uzayan kıyıların bırakılması ve Hersek sınırlarının düzeltilmesi gibi konulardan ibarettir.

İNGİLTERE KRALI HAZRETLERİNİN TAHTA ÇIKIŞ GÜNÜ

Dünkü cuma günü İngiltere Kralı hazretlerinin tahta çıkış günüydü. Her taraftan atılan topların müjde velleleri, bu büyük ulusun görkemli ve şanlı hükümdarına karşı değişmez bir yüceltme ve saygı duygusu duyan bütün Osmanlıların ruhunun derinliklerinde büyük bir sevinç ile yansımış, bu günü herkes samimî bir sevinçle selâmlamıştır. Bu münasebetle, biz de sözü edilen hazretleriyle büyük İngiliz ulusuna özel kutlamalarımızı kıvançla sunarız.

*

İngiltere'deki muhtaç Osmanlıların refah ve geçimlerini sağlamak için yardımlar toplamak üzere kurulan hayır derneğinin açılış töreni yapılmış ve bir hayli yardım toplanmıştır. Londra Belediye Başkanı derneğin onur başkanlığını, Osmanlı Elçisi de başkanlığını kabul etmişlerdir.

*

Osmanlı illerine genelgeyle gönderilen emir yazılarında Sırp, Rum ve Bulgar komiteleri hakkında yerel memurların dikkati çekilmiş ve bunların Hükümet işlerine ve işlemlerine müdahalelerine izin verilmemesi önemle tavsiye edilmiştir.

*

Genç ve talihli Şehzade Devletli ve Soylu Burhaneddin Efendi hazretlerinin saygıdeğer analarının vefatı, büyük üzüntüye neden olmuştur. Adı geçen Şehzade hazretlerinin üzüntülerini özellikle paylaşır ve soylularının yüce eşiğine özellikle taziye sesimizi yükseltiriz.

*

Saygıdeğer özgürlük Şehidi Midhat Paşa'nın oğlu Ali Haydar Beyefendi hazretlerinin Madrid elçiliğine atanacaklarını, "La Turquie" arkadaşımızda büyük bir sevinçle okuduk.

Padişah'ın zatının biraz rahatsız oldukları ve geçen cuma günü elçileri kabul buyurmamış olmalarının da, padişahlarının bu rahatsızlığından ileri geldiği söyleniyor.

*

Osmanlı Meclisinin açılış günü dolayısıyla Kara Tahsin tarafından telgrafla kutlama bildirilmesi, herkesçe garipsenip alay hedefi olmuştu. Bu kez de eski Tophane Müşîri(73) Zeki Paşa, işi kötülük olan arkadaşının izini örnek alarak, Sadrazam Paşa hazretlerine, konuşmasından dolayı şu telgrafi yazıyor:

"Meşrutiyet yönteminin fiilen kurulması ve ülkemizde ilk kez olarak Meclis'te açıklamalarda bulunulup kazanılan yüce başarılarını kutlarım. Ferman".(74)

*

Mıdyat ilçesi içindeki eşkıyanın tepelenmesi ve yakalanmasıyla görevlendirilerek adı geçen ilçeye gönderilen Sancak Mutasarrıfı tarafından yapılan kovuşturma sonucunda, aranan kişilerden dehalet edenlerle yakalananların miktarının, geçen 16 Aralık'a kadar 17 kişiye ulaştığı ve köylerinden çıkarılıp perişan kalmış olan halkın yerli yerine yerleştirilmesiyle ele geçirilen toprak ve hayvanlarının geri verilmesi gibi önlemler alınmasına girişildiği, Diyarbakir ilinden İçişleri Bakanlığına bildirilmiştir.

*

Berwarî, Xerzan, Şêrwan, Erüh ve Siird ilçelerindeki mahkûmlerden bu kez de 37 kişinin aman istediği, yerel bildirimle dayanılarak Bitlis ilinden bildirilmiştir.

*

İtalyan Kralı hazretleri, yeni Elçi Hakkı Beyefendi'yi olağanüstü bir şekilde kabul edip kendisine iyi ilgi göstermişlerdir.

*

Anadolu Osmanlı illerini teftiş edip incelemelerde bulunmak için kurulmasına gerek görülen özel kurul üyeliğine rahmetli Said Paşazade özgürlükçü edebiyatçılardan Diyarbakirli Süleyman Nazif Beyefendi hazretleri de atanıp girmesi dileğinde bulunulmuşsa da, mazeret göstererek kabul buyurmamışlardır.

*

Güvenlik İşleri Bakanı Paşa istifa etmişse de, kabul edilmemiştir.

*

At satın alınması için Şehzade Devletli Soylu Selim Efendi hazretleri, bu kez de Savaş Sanatları Okuluna 40 lira armağan edip, böylece soyluluk eserlerini göstermiştir.

(73) Müşîr: Mareşal. O dönemde bir askerî terim olduğundan, çeviride aynen kullanıldı.

(74) Ferman: Birinci sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

Tiflis Yardımlaşma Derneği tarafından Osmanlı illerinde kıtlığa uğrayanlara Kars yoluyla 30 bin kile buğday gönderileceği haber alınmıştır.

Ermeni Patrikhanesi Yardımlaşma Komisyonu tarafından da Muş, Zeytûn ve Erzincan'da kıtlığa uğrayanlara 200 ve diğer yerlere de 250 lira gönderilmiştir.

GENÇ MUTASARRIFLIĞI VE SALİH HULUSÎ PAŞA

Tarsus kaymakamlığından istifa eden Salih Hulusî Paşa'nın Genç mutasarrıflığına önce asaleten, sonra da vekâleten seçildiğini büyük bir sevinçle haber almıştık. Bazı şikâyetler üzerine, adı geçenin hareket etmesinin geciktirilmiş olduğunu da bu kez büyük üzüntüyle haber aldık.

Salih Hulusî Paşa, geçmiş zamanda bile, istibdadın ev bark yakan bütün şiddetine rağmen millî namus ve hamiyetine uygun olarak çalışıp hareket etmiş ve hiç bir şekilde lekelenmemiş, yönetim deneylerinin hikmet dolu binasında 30-40 yıl kadar ibret feyizlerinden nasîbini almış emektar bir memurdur. Yönetim çalışmaları sicilinin kötülükle şaibeli olmaktan arı olması dolayısıyla kendisi, "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti" yardımcı üyeliğine de geçenlerde seçilip atanmıştı.

Bu gibi siyasî memurlardan, bulunduğu yer halkının tümünden memnun kalması akıl ve mantıkça olanaksız olduğu gibi, Hükûmetin adaletli icraatından etkilenenlerin şikâyet sesini yükseltmeleri de doğaldır ve uzak değildir. Şu halde, birçok deneyinden bu sırada yararlanılacak dürüst bir memurun, kim bilir ne gibi bir dürtüyle meydana getirilen âdî bir şikâyet üzerine usanç bitkinliğinin rehini durumuna getirilmesi, onaylanmasa gerektir. Bundan dolayı, milletin özel iyi güveninin saygıyla bağlanıp eğildiği bir ayna olan İçişleri Bakanı Paşa hazretlerinin bu konuda görevlerini bilen dikkatini hemen çekeriz.

*

Siird'in Eruh ilçesine bağlı Şırnak aşiretleri liderleri ve bireyleri de silâhlarıyla birlikte Hükûmete teslim olup sığınmışlardır.

MALİYE BAKALIĞININ DİKKATİNE

Kerkük Muhasebecisi Şükrü Efendi'nin kötü davranış ve zulümleri hakkında dikkat çekici bazı ihbarlar art arda gelmekte ve bu konuda Bakanlığa başvurulduğu halde gereği yapılmamakta olduğu dahi şiddetle şikâyet edilmektedir.

Meşrutiyet yönetiminden hakkıyla yararlanmak ve toplumsal yapı düzeninin ahengini sağlamak için, Devletin önemli işlerinin anlayışlı ve dürüst kimselerin emin ellerine bırakılması gerekli ve bütün memurların her durum ve işlemlerinin sürekli bir gözetim altında bulundurularak,

haklarındaki haklı şikâyetlerin dikkate alınması da zorunludur. Böylece, Kerkük Muhasebecisi hakkındaki şikâyetlerin soruşturmalarının yapılmasıyla, belirlenecek duruma göre yasal gereklerinin hızla yerine getirilmesini, ilgili merciin işini bilen himmetlerinden bekler ve dileriz.

*

Gelecek yılın Martından itibaren Posta ve Telgraf bakanlığına atanması kararlaştırılan Saba Paşa, sağlık durumunun elverişli olmadığından sözederek istifa etmiştir.

*

Adada bulunan misafirlerden(75) bazılarının kaçmak girişiminde bulduklarının duyulması üzerine, bu konuda gerekli kayıtlamaların yapılması, İçişleri Bakanına emredilip bildirilmiştir.

*

Bosna-Hersek'teki Müslümanların Halifelik makamına bağlılıklarını sağlamak çerçevesinde, Osmanlı Hükümeti ile Avusturya-Macaristan Hükümeti arasında kararlaştırılan çözüm biçimine göre, Bosna-Hersek mübarek camilerinde hutbe İslâm Halifeliği adına okunacaktır. Din işlerinde Bosna Müslümanlarının Şeyhülislâmlık makamına bağlanmaları da sağlanmıştır.

*

Eski İçişleri Bakanı Memduh Paşa tarafından Meclis Başkanlığına, "Tahavvülât-ı Siyasiye"(76) adıyla basılı bir büroşür gönderilmiştir. Bu büroşürde, Osmanlı Hükümetinin 60 yıllık tarihsel durumları ve "Jön Türklük" dünyasının da kuruluş biçimi yer almaktadır.

"Kadın"(77) arkadaşımızdan:

Muhammed Ali Şah'a

Yeter, yeter artık, yeter artık, kara katil
Bir mazlum millet, ki özgürlüğü özleyen
İrin kusuyor, kan kusuyor, can kusuyor, bak
Gel zulmünün sahnesindeki karanlıkları hep sil

Ey kirlî kızıl alın, ey cellât egemen
Baykuşlara barınak, sana yemekhane midir İnan
Kuşkusuz, yarın devrilerek parıldayan taç
millet sana egemen olacak, sen ona boyun eğen

(75) Bunlardan maksat, bir adada tutuklu olan meşrutiyet öncesi yöneticileridir.

(76) "Siyasal Dönüşümler" demektir.

(77) Bunun bir kadın dergisi olduğu anlaşılıyor.

Ey pençesi kan, dişleri et parçalı çılgın
Tahtının her perdesi koparıldıkça yazılınsın:
Millet ne demek, hak ne, ve toprak ne demektir

Sultanları, kartalları, putları yıkan kol
elbet vuracaktır sana da yok edici silleyi
Ama o zaman sen de yıkıl, sen de geber, sen de harab ol

*

Konya Valisi ve Diyarbakir Eski Valisi Nâzım Paşa hakkında art arda yapılan şikâyetleri incelemek ve gerekli araştırmaları yapmak üzere Danıştay Maliye Dairesi Başkanı Mecdeddin Efendi'nin 7 bin ve kâtiplik göreviyle yanında bulunacak Nihad Bey'in de bin kuruş sabit ücretle atanma ve gönderilmeleri gereği sunulup izin istenmiştir.

*

Yüce Devlet'in Girit üzerindeki egemenlik hakları koruyucu devletlerin güvencesiyle kalıcı olduğundan, bunun kaldırılıp koparılamayacağı doğaldır. Bundan dolayı, adı geçen adadan tazminatla vazgeçmenin mümkün olamayacağının Atina Elçiliğince Yunanistan'a kesinlikle ve çabuk bildirilmesi, Babıâlf'den Dışişleri Bakanlığına bildirilmiştir.

*

Siird'den, 13 Kasım 324(Milâdî 26 Kasım 1908):

25 Ekim 324(Milâdî 7 Kasım 1908) tarihli adalet yapıcısı açık yazınız, saygılı ellerimize ulaştı. Ulu tavsiyelerinin yüce eserlerinden olan durumun sonucunu şöyle arzederiz:

Siird sancağının irade buyurdukları Eruh ilçesi nüfuzlu halkından olup, 5-6 yıldan beri Avav verûz(78) ve Zendık köylerine saldırıp yağma ve talan gibi davranışlar ile adam öldürmeye cesaret ettiği yüce derneğinizce haber alınan Şêrê evlâdı Bedirhan ve amcaları, zaten daha önce de mahkûm olduklarından, bu kez adliyeye teslim edildiler. Hakkı yaygınlaştıran özgürlük dönemi sayesinde adaletin gereğinin hakkıyla yapılması doğaldır.

Karşılıklı nefret ve anlaşmazlıklar konusuna gelince; Allah'tan bir iyilik ve nimet olarak, değil yalnız bunlar, sancağımızın dört yanını çevreleyen kabile ve aşiretler arasında bile hiç bir şekilde karşılıklı nefretin izi bile kalmayarak, genel bir millî kardeşlik sahnesinde bir aile halkı gibi geçinmekte, birbirlerini sevmekte oldukları gibi, bir zamanlar haklı haksız mahkûm edilmiş olanlar dahi kabile kabile, grup grup Hükümetin yüce kapısına gelerek silâhlarıyla birlikte teslim olup aman istemektedirler. Art

(78) Bu köyün adı çok silik duruma geldiği için tam okunamadı.

arda gelen bu nimetlerin meydana gelmesinin nedeni olan Vali ve Mutasarrıf Beyefendiler hazretlerinin bu konudaki yurtseverce isabetli önlemlerini yüceltip kutlamakla birlikte, vatanımızın bayındırlığına ve şerefine yücelmesine varlığını vakfeden yüce derneğinize de kamu adına teşekkür ve övgüler sunarız. Ol babda.(79)

Belediye Başkanı
Hâmid Hamdi

Siird Müftüsü
Duacı Halil

KÛRD:(80) Sancak Mutasarrıfının değişik unsurlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılıp giderilmesiyle birlikte, her bireyin, ardında özgürlük bulunan meşrutiyet Hükûmetinin kapısına sığınmasını gerekli kılan özel himmetleri ve iyi telkinleri, teşekkür ve takdire değer.

*

Eski İçişleri Bakanı Memduh Paşa, Meclis Başkanlığına sunup, o bilinen Ada sakinleri(81) hakkında görüşme ve araştırmalar yapmak üzere kurulmuş olan özel komisyona havale edilen dilekçesinde mazur oluşundan söz ederek, milletvekillerinin insanlık ve hataları örten hamiyetlerine sığınıp dehalet etmiştir.

*

Mıdyat'tan, 24 Aralık 324(Milâdî 6 Ocak 1909):

Öteden beri var olan çelişki ve taraf tutma dürtüsüyle en ufak ve en sıradan bir olayda bile çatışan iki taraftan suç yüklemeye yoluyla yüzlerce suç ortağı gösterilmesi ve bu durumu çıkar ve amaçlarına uygun sayan bazı Hükûmet ve mahkeme memurlarının eski yönetim zamanındaki kötü yönetim ve işlemleri gibi tahammül edilemez baskılara bilgisizlik kötülüğünün de eklenmesi, bilgisizce bir yabanilikle çoğumuzun birer dağ başına çekilip, Hükûmetten, hatta kendi âile ve barınaklarımızdan uzaklaşmamız ve bu yüzden aşiretler arasında iki taraf hakkında mağdur olup zarara uğramaya yolaçan etkenlerin ve yüce rızaya(82) aykırı bazı üzücü durum ve olayların süregelmesine neden olmuştu. Bu kez, yenilenmesiyle bütün millete yeni bir mutluluk ve yaşam bahşeden şimdiki yönetim biçiminin her tarafa bolca yaydığı adalet ve esenlik nimetinden zaten pay alıp yararlanmak raddesinde olduğumuz sırada, durumu düzeltmek için ilçemize teşrîf buyuran Sancak Mutasarrıfı Macid Beyefendi'yle sancak eşrafından Mehmed Derviş Efendizade İsmail Efendi ve Gozêzade Abdülkadir Paşa tarafından aldığımız özgürlük ve adalet zevkleri hakkındaki güven verici bildiri ve öğütlere güvenerek, hemen kendi kendimizi yeni adaletli Hükûmetimizin

(79) Ol babda: Birinci sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

(80) "KÛRD"den maksat "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"dir.

(81) Ada sakinleri: Bu sayıdaki 56 numaralı dipnota bakınız.

(82) "Yüce rıza"dan maksat, Allah'ın rızası olsa gerektir.

şefkatli ve merhametli kucağına atmak için çabuk davranmaya ve herhangi bir izleme ve baskıya yer bırakmaksızın, itaatlı olarak Hükümete teslim olduğumuz gibi, aşiretlerimizin elinde bulunan tüm silâhları toplayıp teslim etmeye söz vermiş olduğumuzdan, aradaki kişisel hakların yine Yüce Hükümet'in gözetimi altında karşılıklı olarak sağlanmasını ve bundan böyle tam bir edeb ve itaat çerçevesinde kişisel meşru işimizle uğraşmak üzere kamu haklarından dolayı yüce af ve şefkatten yararlandırılmamızı diler ve istirham eyleriz.

Mıdyat İlçesinin Hevêrkî Liderlerinden Aziz Halil Haco
Nusaybin Liderlerinden Kelebrulu Ahmed
Nusaybin Eznawır Nahiyesi Liderlerinden Hasan Sıvûk
Diğeri Ahmed El-Yusuf

*

Siird, 18 Aralık 324(Milâdî 31 Aralık 1908):

Kürdistan'ın ufuklarını sevinç dalgalarına boğan özgürlük tûba ağacının(83) bayındırlığı yaygınlaştıran gölgesine sığınarak, o nazenin fidanlarına el uzatıp adalet, eşitlik, kardeşlik gibi meyveleri koparmak umuduyla diğer masum ve gıyaben binlerce mahkûm, eski yönetimin felâkete uğrayanları gibi yüce Hükümetimizin esenlik kapısına geldik; "Allah'a hamd olsun ki üzüntümüzü giderdi"(84) diyerek gidip dehaletimizi sunduk. Sancağımız Murasarrıfı Süleyman Faik Beyefendi tarafından meşrutiyet yönetiminin yüce anlamlarını açıklayıcı Kürdçe ve Türkçe yapılan konuşmalar üzerine, kanlı üzüntü gözyaşlarımızı akıttık. Bundan böyle, Anayasa hükümlerinin korunması, aziz vatanımızın selâmet ve mutluluğu uğrunda değerli yaşamımızı feda edeceğimize söz verip yemin ettik. Ve Allah dediğimiz üzerine vekildir.(85)

Harûnan Aşireti Lideri
Ahmed Fakih

Reşkotan Aşireti Lideri
Hacı Mehmed Mustafa

KÜRD: "Reşkotan", Diyarbekir'le Siird'i doğal olarak ayıran ortak yerlere ve sarp dağlara yerleşmiş, Hükümeti yıllarca yormuş, her zaman silâh kullanmış, hiç bir şeyden gözü yılmamış, liderlerini yakalayıp cezalandırmak için Hükümet sürekli uğraştığı halde başarı sağlayamamış bir aşirettir. Hatta bu telgraftaki imza sahipleri dahi geçen yıla kadar taburlarla izlendikleri halde ele geçirilemiyorlardı. Durum böyleyken, şimdi kendiliklerinden itaat edip sığınmaları, meşrutiyet yönetiminin oralarda ne dereceye kadar iyi karşılandığını ve istibdada da vaktiyle ne kadar nefret edildiğini gösterir. Buna teşekkürler ederiz.

(83) Tûba ağacı: Cennetteki ağaç.

(84) Bu bir ayetin parçasıdır.

(85) Bu bir ayetin parçasıdır.

Kürd İttihad ve Teavün Kulübüne(86)

Benzeri bulunmayan "İkdam" gazetesinin 5240 numaralı sayısında, "Manzûme-i Efkâr"(87) gazetesinden alıntı yapılarak yazılan yazıda, 6 yıl önce Adilcevaz Kaymakamını kendi evinde gazyağıyla yaktırmış, 15 gün önce de Erciş'te Kumandan Vekili Kaymakam Rağıb Bey'i geceleyin evinde kama ile öldürmüş olduğum yazılıdır. Adilcevaz'da Hamidiye Kaymakamlarından Said Bey öldürüldüğü sırada İstanbul'da bulunuyordum. Adı geçenin katilinin Şaklı(88) Kel Mehmed adında birisi olduğu yargılama sırasında kendi ikrarıyla belirlenerek, Wan'da tutukludur. Erciş'te öldürülen Rağıb Bey'in katilinin de asker neferlerden Niğdeli Mehmed adıyla birisi olduğu, ilgili dairece gerçek olarak belirlenmiş, katil tutuklanmıştır. Adı geçen öldürme fiillerinin ben âcizlerine(89) yüklenmesinden, başka şekilde dil uzatılmasından dolayı, adı geçen "Manzume-i Efkâr" gazetesi yönetimine karşı dâva açmak girişimindeyim. Yapılan yayının salt gerçek dışı olduğunu arz ederim. Ferman.(90)

Bütün Haydaran Aşireti Reisi
Hamidiye Mîrlivası(91) Hüseyin

(86) "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"nin adı bu telgrafta galiba yanlışlıkla böyle yazılmıştır.

(87) "İkdam"ın anlamı "sürekli çalışma, gayret" demektir; "Manzûme-i Efkâr" da "düşünceler dizisi" anlamındadır.

(88) Bu yer adı dergide böyle çıkmıştır. Bu büyük olasılıkla, Kürdçe adı "Şax" olan Wan'ın Çatak ilçesidir.

(89) Âcizlerine: 7. sayıdaki 46 numaralı dipnota bakınız.

(90) Ferman: Birinci sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

(91) Mîrliva: Tuğgeneral. O dönemde askerî terim olduğu için aynen kullanıldı.

ÖZEL MEKTUP

ŞİİRSEL ESERLER

Ravza-ı Mutahhara'da ... Efendi Hazretlerine(92)

Ey kutsal kuş, ne mübarek yere uçtun
Cibril-i Emin'in dolaştığı yere düştün(93)

Sanma ki şu ayrılığınla gözden gizlisen
Her saniye hayalimin önünde apaçıksın

Yesrib'de de gönlüm seni görmekte üşenmez(94)
Ruhanî yolculuklarda uzaklık aranılmaz

Ey yolculuk eden dost, ey kurtuluşumun ümidi
Levlâk kapısının toprağına yetiştir salavatımı(95)

Ne zaman ki şafak gülümser seher nurundan
"velfecri" okunur ayet-i "ma zağa basar"dan(96)

batan, akan ve kaçan yıldız kümeleri
"Ay'ın yarılışı"nı anmış olur korkan Ay(97)

müezzin ezanıyla bütün feleğin kubbesi
bir ilâhî niyazın yankı yeri oluyor, heyecanla dolu

gök kapıları hep açılır çağrının yankısından
"buyur" gelir Allah'ın arşının katından

-
- (92) Ravza-ı Mutahhara: Sözlük anlamı "temiz bahçe" olan bu deyiş, bir terim olarak Peygamber'in türbesine ad olmuştur.
- (93) Cibril-i Emin: Peygamberlere vahi getiren melek. Adındaki "Emin" sözcüğü, "güvenilen kimse" demektir.
- (94) Yesrib: Medine kentinin eski adı.
- (95) Levlâk: "Sen olmasaydın" demek olan bu sözcük, bir kutsal hadisin başında gelmiştir, Allah orada Peygamber'e, "Sen olmasaydın, ben felekleri yaratmazdım" demiştir; yani "senin hatırın için olmasaydı". O kutsal hadisin Arapçası şöyledir: "Levlâke levlâke, le ma halaktu'l-eflâke". Şair burada bu sözcüğü kullanmakla Peygamber'in kapısını kastedmiştir.
- (96) "Velfecri": Sözlük anlamı "Şafağa and olsun" demek olan bu sözcük, şafaktan sözeden bir Kur'an suresinin ilk sözcüğü ve adıdır. "Ma zağa basar" da bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır ve "Göz kaymadı" demektir. Allah o ayette mirac gecesinde Peygamber'in gözünün yanılmadığını ve kaymadığını, gördüklerinin gerçek olduğunu bildirmiştir.
- (97) Bu dize İslâm tarihinde yer almış olan ve Peygamber'in, elinin bir işaretleriyle Ay'ı ikiye bölmüş olduğunu konu alan bir mucizeye işaretettir. O mucize Kur'an'da da yer almıştır.

ilâhî ve insanî yankı, aynı saladır
hep "O'na salavat getirin" diye Tanrı selâmıdır(98)
tekbir sesleriyle bir nağme her taraf
uyuyanları uyandırıyor "ya Hû" sesleri(99)
donuk gönül, korku cazibesıyla titrer
günahını, unutkanlığını hatırlayıp inler
İşte o zaman manzarayı görmeli insan
Mahşerde sanır kendini titreyip korkaraktan
Herkes koşuşur Ravza'ya doğru yönelerek
Coşkulu, ateşli gönüller ah edip inleyerek
Yaşlar dökülür, büyük çarpıntıyla yükselir sesler
ve o Ravza'ya karşı sunulur yakarışlar
Binlerce salat ve selâm ve hayırlı dualar
senin ruhuna, ey "ümmetim" diye eden şefaathar
Ah dostum, o zaman ve o gürültüde anımsa(100)
selâmlarımı bildirmeyi, ve ruhumu sevindir onunla
Çünkü mutlaka o zaman Hazreti Rahman(101)
sevdiğine armağan ediyor günah örtme müjdesini(102)
Hem affetmekten zevk alır günah örten Rahman
Tekrar ederim; unutma bu ayrılık derdi çeken

M. Tevfik

(98) "O"ndan maksat Peygamber'dir.

(99) Ya Hû: Ey O. Burada "O"ndan maksat Allah'tır.

(100) "Dostum"dan maksadın, şiirin başında seslenen kuş olduğu anlaşılıyor.

(101) Rahman: Allah'ın adlarından biridir; "merhamet sahibi" demektir.

(102) "Sevdiği"nden maksat Peygamber'dir. Yani "ümmetinden olan günahkârların günahlarını örtüp affettiği müjdesini, Peygamber'e armağan diyor".

VATAN VE KÜRDLERİN İTTİFAKI(103)

Vatan, sen ne kadar kutsal, ne kadar güzelsin! Lâle bahçen şehitlerin kanından, sünbül ve reyhanların yiğitlerin yüz hoşluğundan oluşmuştur. Bir zamanlar dört yanın birer bayındır yer, her köşen süvarilere bir toplanma yeri, ağaç ve dağların gençlere, babayiğitlere birer sığınaktı; ovaların çiftçilerle, yaylaların çadırlarla, derelerin koyun, otlakaların at sürüleriyle, mandraların süt sağan genç kızlarla süslü birer cennetti; ne gönlümüzde bir keder, ne de malımızda bir eksiklik vardı. Ansızın zulüm ve istibdad tufanı sana musallat oldu; çocuklarını öldürdü, her yanını yıktı; bir yerinde sevinç ve mutluluk eseri bırakmadı.

Vatan, sen bugün zulüm ve istibdad yüzünden bir yıkıntı yerisin; baykuşların, yılanların barınağısın. Çocukların sefil ve perişan, aç ve çıplaktır.

Vatan, senin bu felâketlerin bizim bilgisizliğimizden meydana gelmiştir. İstibdad Hükûmeti bizi birbirimize musallat etti, öldürme ve talan dersini öğretti. Biz de bilgisizliğimizden, o zalimlerin hatırı, o Fir'avun ve Şeddat'ların gönül arzusu için evlerimizi barklarımızı yaktık.

Bugün o zalimlerin çocukları ve aileleri köşklerde rahatlıkla, gönül hoşluğuyla yaşamlarını sürdürüyorlar; bizim çocuklarımız ve ailelerimiz ise açlıktan, çıplaklıktan soğuk yerlerde, yağmur ve kar altında inliyorlar.

Eğer zalim memurlar o Fir'avun'ca zulümleriyle yalnız vatanın yıkılması, vatan çocuklarının perişanlığa uğramasıyla yetinselerdi, biz Kürdler bunu yine bir mutluluk, bir insanlık olarak kabul edebilirdik. Oysa bir yandan ev ve barklarımızı yok ediyor, kadınlarımızı dul, çocuklarımızı öksüz bırakıyorlardı; diğer yandan da bizi dünyanın gözünde eşkiya ve yeteneksiz gösteriyorlardı.

Ah, bu zalimler önce biz Kürdleri okuyup yazmaktan, sonra ticaret ve tarımdan yoksun bıraktılar; sonra da hakkımızda istediklerini yaptılar, tersini söylediler, Allah'ı ve Peygamber'i hatırlarına getirmediler.

İttihad Cemiyeti'nin(104) himmeti, askerlerimizin yardımıyla Anayasa

(103) Bu yazı, ünlü Kürd yazarı Halil Hayalî tarafından Kürdçe olarak yazılmıştır. Dergide yazının Kürdçe orijinali parça parça basılmış, her bir parçanın ardından o parçanın Osmanlıca çevirisi de konulmuştur. Osmanlıca çevirilerin her parçası, "çeviri" demek olan "tercüme" sözcüğüyle verilmiştir. Yazının Kürdçesi derginin aslında yer aldığı için, biz burada Kürdçesini yeniden yazmaya gerek görmedik ve Osmanlıca çevirisini Türkçeye çevirmekle yetindik. Bu nedenle, yazının Osmanlıca olan "Kürdçe Lisanımız" yani "Kürdçe Dilimiz" başlığını da buraya almadık; sadece yazının içeriğini belirleyen Kürdçe alt başlığı Türkçeye çevirip başlık yaptık. Ayrıca, Osmanlıca çevirinin her bir parçasını bir paragraf olarak çevirip buraya aldığımız için, derginin aslında her bir parçanın başında yer alan "tercüme" sözcüğünün çevirisi olan "çeviri" sözcüğünü de paragrafların başında yazmayı gereksiz gördük.

(104) İttihad ve Terakkî Cemiyeti'ni kastediyor.

ilân edildi, zulüm ve istibdad belâsı üzerimizden kaldırıldı. Sayın milletvekillerimiz toplandılar, Meclis'te vatanın durumlarını konuşacaklardır. Hemen Allah onlara başarı versin ve hainlerin gözünü kör etsin.

Kürdler Osmanlı halkları arasında büyük bir unsurdur. Dindarlık, yiğitlik, cömertlik ve üstünlükle niteliklidirler. Hangi bir savaş olmuştur ki Kürd süvarileri, Kürd babayiğitleri vatan sınırlarında görünmemiş, kutsal vatanın korunması, milletin şerefi, dindarlığın yücelmesi için kanını dökmemiş, savaş meydanından yüzünü çevirmiş, hamiyetini, gayretini, dindarlığının gereğini göstermemiş ve tarihlere değerli bir ad bırakmamış olsun.

Fakat istibdad Hükûmeti bizim yiğitliğimizi, yeteneğimizi, zekâmızı inkâr etti. Kendi çıkarını bizim anlaşmazlığımızda gördü. Biz de bilgisizliğimizden, sözlerine uyduk, evlerimizi barklarımızı yıktık, babalarımızın ve dedelerimizin ruhunu üzdük ve o zalimlerin gönlünü sevindirdik.

Bu hallerden ibret alalım; Arablar, Türkler, Arnavudlar gibi çalışalım, öz cevherimizi gösterelim.

Soylu Arnavudlar nasıl yüz yıllık kan davalarını bıraktılar, birbirlerine kardeşlik elini uzatarak öz değerlerini ve yaratılıştan gelen yiğitliklerini ortaya koydularsa, biz de onlar gibi kan davalarını kaldırıp kardeş olalım, Kürdlüğün şerefini koruyalım, can ve malımızla vatanı korumaya çalışalım!

Ey Kürdler, vatanınızı seviniz. Çünkü vatan sevgisi îmandandır. Ey kardeşler, düşmanlığı ve çatışmayı gönlünüzden çıkarınız, barışınız, "İnananlar kardeştir"(105) hükmünü dikkatle göz önüne alınız. Arkadaşlar, okullar açınız, çocuklarınızı bilim öğrenmeye çalıştırınız, bilgisizlik ayıbını onlara lâyük görmeyiniz. Çünkü "Beşikten mezara kadar bilimi arayınız"(106) emrine uymak bize farzdır.

Ey Osmanlı ünlüleri,(107) ey güç ve nüfuz sahibi şeyhler, ey nüfuz sahibi Kürd liderleri, iyice biliniz ki halkımızın yaşamı, vatanımızın esenliği sizin ittifakınızda, gayretinizde, hamiyetinizdedir. Reddedilmesi gereken eski gelenekleri bırakınız. Kürd bireylerini barıştırınız, iyilik ve kötülüğü onlara anlatınız. Çünkü siz bilgili, onlar bilgisizdirler. Öncülük ediniz; öncülüğünüz vatanın yararı, milletin gelişmeleri konusunda olsun, kendiniz için olmasın. Kıyameti hatırlayınız. Yok olacak bu dünyada adınızı iyilikle bırakınız. "Allah sana iyilik yaptığı gibi, sen de iyilik yap" ayet-i kerimesini aklınızdan çıkarmayınız.

Motikê(108) aşiretinden
Halil Hayalî

(105) Bu bir Kur'an ayetinin bir parçasıdır.

(106) Bu bir hadistir.

(107) Bu sayıdaki 48 numaralı dipnota bakınız.

(108) Bu aşiretin "Folluklar" demek olan "Motkan" adı burada böyle yazılmıştır.

FELSEFE KONULARI

Yazarı: Mısır'ın en büyük bilginlerinden Seyyid Reşid Rıza Efendi
Çevirmeni: Vizeli Rıza Efendi

DÜNYADA MÜSLÜMANLARIN DURUMU

VE BİLGİNLERİN GÖREVLERİ

–Devam–

Şeyh gazaba gelip Azrail'in o gün aldığı canları koyduğu kutuyu çekip devirince, bütün canlar başaşağı gelerek, her can çıktığı tene gider. Bu nedenle, Şeyh'in kerametlerinden olarak, o gün ölenlerin tümü dirilir. Oysa Azrail'in Cenab-ı Allah'a olan şikâyeti ile aldığı yanıt hakkında edilen saçmalığı anlatmaya cesaret edemez. (*)

Hindistan halkının büyük bölümü bu gibi bayağı sözlere inanır. Gönlüyle inkâr edenler varsa bile, bu inkârlarını dile getirip açıklamazlar. Ancak bunların çoğu, sağlıklı eğitim ve yapıcı terbiye ile aydınlanma konusunda yapılan çağruları şiddetle reddeder. Nitekim Bombay'da birkaç minareyi kapsayan bir caminin hatibi, hutbe sırasında "Şîî kardeşlerimiz" dedi diye, sarıklı kalabalık heyecan ve galeyana geldiği gibi, eğer bazı akıllı zatlar önlemeseydi, az daha büyük bir kargaşalık çıkacaktı.

Bunlar Şeyh'in doğum günü dolayısıyla o kadar israflı biçimde sadakalar verip harcamalar yaparlar ki, eğer bunu eğitimin yaygınlaşması konusunda harcasalardı, gerçekten yeterdi. Hindistan'da iyilik beklenen yeni bir İslâmî çalışma vardır. Fakat bir yarar sağlaması olasılığının güçsüz olduğu, yürütme biçiminin hızlı olmadığı ve sahiplerinin de çalışmanın yolunu öğrenmek konusunda diğer milletlerden hiç birine yaklaşmadığı görülmektedir. Sübhanellah, Müslümanlara ne oldu! Bunları ikbalin yüksek doruğundan alçalma toprağının derekesine atan nedir?

Müslümanların başına gelen bu belânın, dinlerinin temelinden habersiz oluşlarından ileri geldiğini başka kez açıklamıştık. Bu bozukluğun nedeni ise, Müslümanların diniyle gururlanıp, dinlerine uygunsuz şeyler eklemeleri, dinlerinin temelini unutmaları, dinlerini âdeta içi dışına çevrilmiş bir kürk gibi tersine giymeleridir. Büyüklerinin din kılığında gösterdikleri her belâyı kabul ettiler. Velew ki o belâ dini bütün bütün başaşağı getirirse, dini temelinden yıksa bile. Aynı şekilde, bilgisiz liderleri din rengi vermedikçe, her ne çeşit olursa olsun bilim ve marifeti, hayır ve yararı reddettiler. Velew ki dinin devamını ve düzeninin iyiliğini ciddî olarak gerektirecek

(*) Hazreti Şeyh'in mertebesinin yüceliğiyle bağdaşmayan bu gibi bayağı öyküler, son zamanlarda, kendisini seven bazı bilgisizler tarafından düzenlenip kendisine yüklenildiğinden, kendisinin yüce şanına dokunamaz.

gerçeklerden olsa bile! Oysa o Müslümanlıklar, din adıyla her fenalığı beraberlerinde getirdiler ve din konusunda kuşkuya düşerek olanca hayırlı şeylerin reddi hatasını işlediler. Onların gönülleri dinî hükümlerden o ölçüde boş kaldı ki, dinî gelenekler ve nefsinin heveslerinde inançlar üzere hükmedecek binde bir adamları bulunmaz.

Gerçi bu sorunun açıklamasında sözü uzatmak istemem, ama İslâmın din ve dünyaya ya da ruh ve bedene ilişkin iki temelini Müslümanların neler ettikleri konusunda örnek göstermekten de vazgeçemem.

İslâm dininin ruhsal temeli Allah'ın birliğinden ibaret olup, İslâmın gerçekliği ise salt oraya yöneliştir. Bu nedenle, ibadetlerin tümü, bu aslı düşünmek ve bu asla yardım ve onu koruma yoluyla başlar. Bunun gerektirdiği bir anlamda insan, her konuda ancak Cenab-ı Hakk'a, yani hikmetli olan Yaratıcı'ya, ezelf âlemde tüm olguları nedenlerine bağlamak konusunda yaratıp icadettiği yüce genel araçlara başvurur. İnsan bir şey istemek konusunda rahmet ve iyilik makamıdır. Ezelf Feyyaz'ca başlangıçta tüm insanlar için iyilik olarak verilen genel araçlarda başkasına başvurmak, Allah'a şerik koşmaktır. İnsan bu aracı bilmez, ya da kendisi için elde edilmesi mümkün olmazsa, o zaman insanın görevi, yalnızca yüce Allah tarafına yönelmektir. Bu durumda olabilir ki Cenab-ı Hak o kimseyi, amacına ulaşması konusunda başka bir yola sevkeder ya da gönül acısını azaltır ve güç olan dileğini kolaylaştırır. Fakat çoğu Müslümanların, birtakım hayalfi nedenlere ve bazı görünmez kimselere dayandırdıkları düşürünü işlere kapılıp, yüce Allah'ın yaratmış olduğu makul araçları keşfedip girişimde bulunmak konusunda diğer milletlere oranla en geri kaldıklarını üzüntüyle görürsün. Her ne kadar söz sahibi bunlar olup türlü iddialarda bulunurlarsa da, bunların dışındaki İslâm azınlık topluluğu, gerek inanç, gerek eylem konularında birlik gerçeğine bunlardan daha çok yaklaşmışlardır.

Dünyayla ilgili Müslümanlık ise, genelde Müslümanların hükümetçe olan işlerini kendi aralarında danışmalarından ibaret kılmıştır. Böyle olunca padişah ve sultanların hükümet konusunda diktatörlüğü alışkanlık edinmeleri gibi ümmet bireyleri diktatörlük yapamaz. O nedenle, İslâm dinine göre, halkın üzerinde dilediğini yapan Allah'tan başka kimsenin padişahlık, sultanlık etmeye hakkı yoktur. Ve "Bu din çerçevesinde verilecek tüm hükümler, yetkililer arasında danışmaya bağlıdır" diye saygıdeğer sahabeler ittifak ettiler. Burada yetkililer, Allah'ın kullarının işlerini hakkıyla bilen, sağlıklı düşünceye sahip, halk gözünde gerçekten itibarlı, halkın güvenini kazanan bilim ve yetkinlik sahipleri demektir. Şanlı Peygamber de, mutluluk döneminde dünya işlerinin çözüm ve sonuca bağlanmasında saygıdeğer sahabelerin görüşlerini alırdı. Bundan peygamberce amacı, Kur'an-ı kerim anlamınca hareket etmeye Müslümanları alıştırmaktı. Mutluluk döneminden sonra, doğru yolda olan halifeler hazretleri de, bilim ve yetkinlik sahiplerinin isabetli görüşleriyle hükümet ederlerdi.

İşte İslâmın dünya işleriyle ilgili şu temeli, aynen dinî temeli olan birlik gibidir. Birliği pekiştirip korumak için ibadetler nasıl başlıyorsa, uygarlık ve yürütme konusundaki hükümler de öylece başlayıp, şeriatın açık hükmüyle belirlenmeyen sorunları, İslâm dininin ikinci temeli olan danışmayı pekiştirmek için yetkililer kuruluna havale etmiştir.

Fakat Müslümanlar, bu temel hakkında, birinci temele ettiklerinden daha fenasını revâ gördüler. Çünkü birliğin yapısını sarsan putperestlik mücadeleleri İslâm dünyasının tüm taraflarına geçip yaygınlaşmadı. Ama tek kişinin başına buyruk olarak salt kendi görüşüyle diktatörce hükmetmesine razı olmak, danışma meclisinin gereği hakkında Kur'an-ı kerimin sağlamaştırdığı ve saygıdeğer sahabilerin oybirliğiyle pekiştirdikleri bir hükmü çiğnemekle, ülkelerinde zorbalık ve diktatörlük bulunan tüm Müslümanların kabul ve onayını gerektirmiştir.

Ancak zaman, bu tasallut ve diktatörlüğü red ve inkâr eden bireylerden hiç bir vakit boş kalmaz. Ama bunlar, diktatörlük binasını temelinden yıkmak için topluluklar oluşturmaya çalışmazlar. Çünkü her yerde dille reddetmek, onlara o kadar kolay gelmez. Bu nedenle yalnız gönülle inkâr etmeyi yeterli saydılar. Peygamber efendimiz ise, bu duruma "en zayıf îman" adını vermiştir.(109)

İslâm dininin temel kuralları ve ayrıntıları vardır ki, her kim temel kurallara uyup da ayrıntılar bölümünde kusur etse, ilâhî aftan ümidi kesilmez. Fakat her kim temel kuralları terketse, dini terketmiş olacağından, o kimse dindarlardan sayılmaz ve ilâhî affı elde etmek ümidi kalmaz. İslâmiyetin temel kurallarının ruhsal yönce olan en önemlisi, belirttiğimiz gibi birliktir; bedensel yönce olan en önemlisi ise danışarak yönetimdir. İlk temeli terkedip hak olan sünnetleri kavramayan ve yarar sağlamak ile zarar savmakta kendileri hakkında bile yetkin olmayan birtakım âciz kullara gönlünü bağlayan kimse, acaba nerede kurtuluş bulur? Aynı şekilde, kendisi gibi insan evlâdından olan bir kişiyi kendisi için başkan atayıp da kutsal ve sorumsuz tanıyan bir kimsenin dünyada iki yakası nasıl bir araya gelmiş olur! Oysa insan evlâdından olan hükümdara dayandırılan şeyi, ulu Allah, "Yaptığından sorumlu değildir, ve onlar sorumludurlar"(110) sözüyle yalnız ve yalnız Allah'ın ulu zatına dayandırıp kanıtıyor.

Daha daha, böyle ayete ve İslâmın başlangıç döneminde gerçekleştirilen icma'-ı ümmete muhalefet eden kimse, ahret azabından nasıl yakayı kurtarabilir?

Devamı var

(109) Bu bir hadise işaretidir, ki Peygamber o hadiste şöyle demiştir: "Sizden her kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin; eğer gücü yetmezse, diliyle değiştirsin; eğer gücü yetmezse gönlüyle değiştirsin, ki bu en zayıf îmandır".

(110) Bu, Allah'ın, yaptıklarından sorumlu olmadığını bildiren bir Kur'an ayetinin çevirisidir. Ayetteki "onlar"dan maksat kullardır.

KÜRD

TEAVÜN VE TERAKKÎ

GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASITA-I NEŞR-İ EFKÂRIDIR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Numro 9 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasi, edebî, ictimai gazetedir * Cild 1

Ma'muretulaziz Meb'uslarının Dersaadet'e Vürûdlarında
Rıhtım Üzerinde Resm-i İstikballeri(1)

Dersaadet – Merkez Matbaası
1327(2)

(1) Yani "Elâziz milletvekillerinin İstanbul'a varışlarında rıhtım üzerinde törenle karşılanmaları".

(2) Bu, Hicrî tarihtir; Milâdî tarihe göre 1909 yılına rastlamıştır.

Cem'iyet
tarafından
müntahab
Sahib-i
İmtiyaz
ve Müdür
ve Muharriri:
Süleymaniyeli
Tevfik
*
Şerait-i
iştirâ:
Taşra için
seneliği
posta
ücretiyle
beraber 80
ve altı aylığı
45 ğuruşdur
*
Nüşhası
bir ğuruşdur

KÜRD TEAVÜN VE TERAKKÎ GAZETESİ

1324

CEM'İYET'İN VASİTA-I NEŞR-İ EFKÂRIDİR

Tarih-i Te'sîsi: 1326-1324

Sermuharriri:
Diyarbakirli
Ahmed Cemil
*
Kürd erbab-ı
fikir ve
kalemine
daima
sahifelerimiz
açıktır
*
Derc
olunmayan
evrak
ve âsâr
iade olunmaz
*
İdarehanesi:
Vezneciler'de
Kürd Teavün
ve Terakkî
Merkez-i
Umumîsidir

Numro 9 * Şimdilik haftada bir def'a neşrolunacak dinî, ilmî, siyasî, edebî, ictimâî gazetedir * Cild 1

KÜRDLER VE ERMENİLER

Kürdlerle Ermenilerin saye-i hüriyette hembezm-i vifak olarak nâil-i refah-ü saadet olmuş olduklarını görmek, bu memleket ve devleti cidden sevenlerce en ziyade arzu olunacak bir keyfiyet olup, aks-i hal yani aralarında şıkak-ü nifak mevcudiyetini ve yekdiğerinin zararında istifade aramağa çalıştıklarını görmek dahi, kezalik asdıka-yı Devlet ve milletçe pek ziyade mûcib-i teessüf ve telehhüf olacak bir madde olduğuna şübhe yoktur. Çünkü bu iki kavmin menafı-ı maddiye ve iktisadiyesi birbirlerine o kadar marbûttur ki, birinin zararı bieyyihal öbürünü mutazarır eder, ve istifadesi de öylece müstefid kılar.

Emzice-i ahlak ve bedeniyece iki kavm biri birinin aynı olduğu gibi, tarz-ı hayat ve muşerette dahi birbirlerinden farkları yoktur. Hatta Kürdlerin müsellemler-i âlem olan müsafirnevazlık ve iffetperverlik gibi hissiyât-ı civanmerdaneleri, Ermenilerde dahi mevcuddur. Kürd ağa ve beylerinin hanelerinde mârrîn-ü âbirînin gördükleri ikram, tamamen Ermeni kibarlarının hanelerinde dahi görülmekte olduğu gibi, oralardan büyük

(3) Li gora tarîxa Mîladî 30 Kanûna Paşın 1909(Milâdî tarihe göre 30 Ocak 1909).

olarak İstanbul'a gelmiş olan Ermeni ağniya ve ekâbiri, hâlâ buralarda bile o gibi mekârim-i ahlakı muhafaza etmekte oldukları gözümüzün önündedir

Velhâsıl, gerek Kürdlerin ve gerek Ermenilerin mehasın-ı ahlak ve mekârim-ı sîretleri birbirinin mütenazırı olduğu, esasen şeriat-ı İslâmiyeye bihakkın mütemessik olan Kürdlerin hilâf-ı şeriat-ı garra ahvaldan minelkadîm tamamıyla ictinab etmiş ve ber muktaza-yı şeriat-ı İslâmiye Ermenilerin hukukuna her vechle riayet eylemiş oldukları ve Ermenilerin dahi taassubu câlib ve huzur-ı ârâmişi(4) sâlib telkînâtta bulunan ba'zı münafıkıyının tesvilâtına kapılmadıkları ve aralarında hiç bir mani' ve mezahım mevcûd olmayarak kemal-i refah-ü vifakla yaşadıkları, ca-yı bahs-ü münazara değildir.

Milâd-ı İsa'dan 2600 sene evvelinden beri yani tarih nazarının erebildiği devirden bu âna kadar Kürdistan'da kemal-i ittihad ve mahabbetle yaşamış olan Kürdler ile Ermeniler arasında iddia olunan nifak-ü husumet esasen mevcûd bulunmuş olsa idi, birinin diğerini bu kadar medîd bir zaman içinde herhalde imha eylemesi lâzım gelirdi.

Bugün coğrafyalarda görülen kıtaât ve büldanın tarihine müracaat olunsun. Bunların ne kadar akvam tarafından tevârüs edildiği ve her hâdisin mevcûdu akreb-i zamanda ne suretle imha ve nâbûd eylediği görülür.

Bu kaziye-i umumiyeden şâzz-ü müstesna bir kıt'a varsa, o da Kürdistan'dır. Çünkü Ermeniler o kıt'anın sekene-i kadîmesi olduğu gibi, bugün tarihen sabittir ki Medyalıların ahlâfı olan Kürdler de o kıt'anın sekene-i kadîme-i asliyesindedir. Bu iki kavm-i kadîmin ezmine-i istîlâlarında Kürdler Ermenileri ve Ermeniler Kürdleri tarih-i kadîmde bîmisil surette daima tesahüb ve himaye etmişler ve yekdiğerinin cinsiyet ve hürriyetlerini tanıyıp mevcûdiyetlerini müteakabilen te'mîn eylemişlerdir.

Vakta ki Ermeniler Hristiyanlığı kabul ve Kürdler de zuhur-ı İslâmla müşerref oldular, aralarında hâsıl olan mübayenet-i din, vifak-ı kadîmlerini zerre kadar ihlal etmedi. Her iki kavmin yetiştirdiği rical-i fâzıla ve âliyenin telkînât-ı irşadkârîleri, mahabbet-i kadîmelerinin idamesini ve saadet-i kavmiyelerinin devamını te'mîn ederek, hiç bir kıt'a ve diyare nasîb olmayan bir âşnayî ve vifak ile imrar-ı(5) duhûr ve a'sâr eylediklerine tarih şahid olduğu gibi, üç yüz haneli bir Kürd köyünde on hane Ermeninin ve

(4) Doğrusu "huzur ve rahatlığı" demek olan "huzur-ü ârâmişi" olmalıdır.

(5) Derginin bu sayfasındaki bu sözcüklerin yer aldığı sütunun son satırı çok silik duruma geldiği için, o satırın bazı sözcükleri büyütle bile okunamadılar. Buradaki "dostluk" anlamına gelen "âşnayî" ve "ile geçirme" demek olan "ile imrar-ı" sözcüklerini, onlardan sonra gelen ve "zamanlar ve çağlar, zamanlar ve yüzyıllar" demek olan "dühûr ve a'sâr" sözcüklerini de dikkate alarak ve anlamca onlarla bağlantılı olabileceklerini düşünerek, karineyle yazdık. Böylece, virgülden sonraki sözcüklerin anlamı şöyle oluyor: "hiç bir toprak parçasına ve yöreye nasib olmayan bir dostluk ve uzlaşma ile zamanlar ve yüzyıllar geçirdiklerine tarih tanık olduğu gibi".

üç yüz haneli keza bir Ermeni köyünde on hane Kürdün kadîmden beri sakin olup(6) olması ve dağların tilâl-ü şevahıkında birçok kilise ve manastırların bulunması, bu mahabbetlerine bir isbat-ı bâhirdir.

Zamanımıza kadar Kürd ağa ve beylerinin Dersaadet'te zahîrleri ve buralara gelen ve düşen gurabasının işleri, burada bulunan ve hâlâ tek tük evlâd ve ahfadları mevcûd olan ma'rûf ve kadîm Ermeni ekâbirinin vasıtalarıyla tesviye edilegeldiği gibi, burada bulunan Ermenilerin oralardaki akarıb ve taallukatının hususâtı da anların tavsiyeleriyle Kürdler tarafından dûş-ı himayete alınır idi. Bunu görmüş ve tecrübe etmiş burada birçok Ermni hâlâ berhayattır.

Hal ve hakikat bu merkezde olduğu ve Ermeniler ile Kürdler arasında cins ve kavmiyetçe asla buğz-ü adavet olmadığı halde, nasılsa bir müddettir mülkün her tarafına sirayet eden sû-i idare gibi birtakım esbab-ı hâdise te'sîriyle şu hüsn-i âmîzişe nev'ema halel târî olmuştu. Bunun bir sebebi de, oralarda îcab-ı medeniye(7) muvafık mektebler küşadıyla, bu iki kavm evlâdına aynı bir menba-ı irfanda feyz-ü terbiye verilmemiş olmasıdır.

Vakta ki hüccet-i selâmet ve istikbalimiz olan Kanun-ı Esasî î'lân olundu, bütün memalik-i Osmaniye'ye tanîn'endaz olan bu haber-i meserret' eser kemal-ı şevk-ü şadî ile alkışlandı ve bu meserret-i umumiye arasında Kürdler ve Ermeniler dahi hemdest-i bezm-i vifak olarak birbirleriyle öpüşüp barıştı. Her iki milleti ihata etmiş olan şeb-i deycûr-ı istibdadın şems-i tâbân-ı hürriyetle ref'inden sonra, birbirlerini tanıyıp arada mahv olmaya ramak kalmış olan mahabbet-i ehliye-i atıka ve hukuk-ü meveddet-i sabıka, lehülhamd yine kaim oldu.

Ancak, kabil-i inkâr değildir ki, arada hâsıl olmuş olan cerîhaların te'sîrâtıyla bugün her iki kavm dûçar-ı zu'f olarak hastadır. Bunların hastalıklarını tedavi etmek ve müdavat-ı lâzîmelerini kemal-i hazakatla tehyie ve ihzar etmek, elhaletü hazîhi her iki kavmin ve hey'et-i ictimaiyelerinin ukala ve havâssına borç ve mütehattım bir vazifedir. Bunun îfasına engel olan istibdadın eseri kalmamış olduğundan, bu vazifenin adem-i îfası için hiç bir mani' ve ma'zeret mutasavver ve vârid değildir. Gerek Kürdlerde ve gerek Ermenilerde memalikiimizin kıtaâtını karış karış gezmiş ve hasbetticariye ve me'muriye muhtacı olduğumuz islahât ve suver-i te'lîf-ü âmîzişin ahsen-i turuk ile tatbikine vukuf ve ma'lûmât-ı hakikiye edinmiş zevât-ı bîtaraf pek çok olduklarından, bunların re'y-ü ma'lûmâtlarına müracaatla, her iki kavmde mevcûd olan vifak-ı kadîmin iadesine himmet-ü ikdam olunmak ve cümleten Kürdler ve Ermeniler havâss ve iş bilenlerinin ittihad ve yekdestîleriyle, açılmış olan hüfre-i cehl ve sefalet-i umumînin imlâsına çalışmak, derece-i vücûbda bulunuyor.

(6) Bu "olup" sözcüğü fazla görünüyor. Galiba dizgi yanlışlığıyla çıkmıştır.

(7) Doğrusu "uygarlığın gereğine" demek olan "îcab-ı medeniye" olmalıdır.

Bu kerre Meclis-i Meb'usan'a'a'za intihabında her iki kavmin kendilerinden meb'us intihab ettirebilmek üzere göstermiş oldukları gayret-ü ikdam dahi, birbirlerinden adem-i emniyet ve itmi'nan, calib-i teessüf-i hâlâtтан idi. Halbuki yukarıdan beri bast-ü beyan eydiğim vechle, şu iki kavmin ihtiyac-ı hakikî ve ahlak-ı asliyelerine vâkıf zevât tarafından bu babda ikdam-ı gayret olunacak olursa, inşaerrahman dört sene sonra vâkı' olan ikinci intihabda, faraza Wan'da Kürdler, "canım, Karabet Efendi'yle Hamparsum Efendi burada meb'usluğa cümlemizden elyak ve ehaktır" ve Diyarbekir'de de Ermeniler, "Ahmed Efendi'yle Mehmed Bey münasibdir, anları meb'us yapalım" gibi mahabbet ve ihlas-ı samimiyetin derece-i kusvasını gösterir hâlât ile karîrul'ayn-ı fahr-ü mübahat olabileceğimizi te'mîn eylerim.

İşte her iki kavmin meyelân-ı aslîsi burada da(8) olduğundan, artık şu devr-i dil'ârâ-yı hürriyette de, devr-i istibdadda olduğu gibi dost ve düşmanımızı fark etmez ve Cenab-ı Hakk'ın in'am-ü ihşan ettiği hürriyet ve adaletten istifade yolunu bilmezsek ve dost diye etrafımızı almış olan birtakım serseri ve mechulhal ve tabiiyet kesanın iğfalât-ü tesvîlâtına kapılmağa meydan verirsek, tabîf bu hallerin vebal ve mes'ûliyeti her iki kavmin asdıka ve ukalasına aid olacağını dahi ihtar ile hatm-ı makal eylerim.

Hüseyin Paşazade
Süleyman

İSTİKLÂL-İ OSMANÎ

Sehpa-ı mevcûdiyetini üç kıt'a-ı arzın nikat-ı mühimmesine kurmuş olan bu muazzam devletin paytahtı, bugün altı yüz onuncu sene-i devriye-i istiklâlîni tebcîl ediyor. Altı asır vakayiin haricden, dahilden –ve bilhassa dahilden– hücum ettirdiği ketaib-i nevaib karşısında esas bekasını indirastan vikaye edebilmiş olan bu koca devletin böyle bir tebcîle hem hakkı vardır, hem ihtiyacı.

Hakkı vardır. Çünkü her ferd-i medenînin aile-i uzma-yı beşeriyetle vasıta-ı irtibat ve münasebeti, mensub olduğu hey'et-i ictimaiyedir. Biz ecdadımızın measiriyle hakk-ı tefahuru, yalnız Osmanlı tarihine müteallik vakayie hasrederek, bu tarihin mebdeinden evvelki silsile-i âbâya aid mâcerayı bigâne ve ecnebî addederiz. Bundan başka, elsine-ü avaid ve hissiyât-ü menafı' gibi birçok ravabıt-ı metîne bizi bu memlekete, bu hey'ete, bu devlete müebbeden rabtretmiştir.

İhtiyacı vardır. Çünkü vatan mahabbeti fazail ve lezaiz-i vicdaniyenin a'zamı iken, biz pek uzun zamanlar bundan mahrum edildik. Vatani

(8) Bu "da" sözcüğü burada fazla görülüyor. Yanlışlıkla yazılmış olduğu anlaşılıyor.

sevme, mütecasirlerini her nekbet-ü felâkete sevk eden bir meyelân-ı mühlük idi. Vatanın mahabbeti evlâdının kalbinde ve evlâdı da mahbeslerde boğulurken, i'tiraf edelim ki birçoğumuz, îcab-ı fedakârîyi hodkâmîliğimizin tekaza-yı zalimine peşkeş etmiştik ve hiç bir şey yapmamakla yapılan fenalıklara ruhsat-ı devam veriyorduk. En hamiyetlilerimiz vatanı terahhüme, biraz daha zaif ve küstah olanlar yalnız istiskale müstahak görüyordu. Ma'şuka-ı ihtiras, lâkayd bir ekseriyeti vâlidesinden ayırmış, o izdiham-ı hodkâmî müzeyyen ve mutantan bir uçurumdan aşağı sürüklüyordu. Rağıb Paşa, Münir Paşa gibi pîşdarları, Tahsin Paşa, İzzet Paşa gibi dümdarları olan bu haydud ordusu, —altı yüz onuncu sene-i devriye-i istiklâlîni bugün tebçîl etmekte olduğumuz— bu devletin namına mensub ne kadar efrad-ı ma'sume var ise hepsini o varta-ı izmihlâle yuvarladıktan sonra, enkaz ve metrûkâtını kendi milyonlarına ilâve edecekti. O müşteheyât-ı akuranın son vasita-ı iskânı olmağa, bu son mîras namzed idi.

Geçen altı asrın besîm-ü gıryan ne kadar hatîrâtı varsa, hepsi bu son sülüs-i asrın muvacehe-i dehşetinde mebhûtüdür. Bu devre-i helâk-ü tehlike, akvam-ı munkarızanın bile sahaif-i nekbetinde görülmez. Ne Teymurleng'in istilâsı, ne 93 belâsı, hiç bir hadise bu halkı bu kadar ezmemiştir. Ankara sahrasında Teymurleng Padişahımızı esir ve Granduk Kostantin 93'te İstanbul'un surlarını teshîr ederken bile, —büyük Şehzade Alâaddin'in lakab-ı mübarek-i millîsini çalmış olan— bu paşalar kadar bize fenalık etmiyorlardı.

O paşalar mevcûduları birer birer ifna ettikten sonra isimlerden, hayallerden korkmağa başladılar. "Midhat Paşa" namı gibi "Sultan Osman" isminden de havf olunuyordu. Sanki Midhat Paşa Kanun-ı Esasîsini isteyecek, sanki Sultan Osman devletin hesabını soracaktı. Bu yâdgârlar yalnız hanüman-ı efrad-ı değil, düdmân-ı umumu da yıkıyorlardı. Edebiyat, ıztırabât-ı vicdana lisan-ı beyan vereceği, tarih-i hali mâzî huzurunda mahcûb ve istikbale karşı nevmîd bulunduracağı için, mekteblerimizden birer birer koğuldular.

Mekâtib-i Askeriye Nâzırı, evlâd-ı vatanı bihar-ı mechuleye sevkederken, Maarif Nâzırı Celâl Paşa, o bîgünahların okudukları ve okuyacakları ma'sum kitapları daire-i resmiyesinin kurbundaki hamamın külhanlarında yakıyordu. Bağdad'ı katliâm ederek medeniyet-i İslâmiyenin metrûkât-ı kıymetdarıyla Dicle Nehrini sürh-ü siyaha boğan Hülâgû bile bu mezalimi, kendisinin olmayan bir memleketin düşmanı olan evlâdına revâ görmemiştir. Bu kadar masaib-i mütevaliyenin peyapey karşısında mevcûdiyet-i siyasiyesini muhafaza etmek, bir devlet için büyük bir hüccet-i kudret ve miknettir. O hatîrâtın te'lîm-i vicdan ettiği bu dakikalarda bile biz bu nişane-i paydarîyi görmekte mübahîyiz.

Cengîz ordusunun seyl-i mukavemetberendazıyla Söğüd yaylâsına gelmiş olan bu dilâver ve cengâver aşiret, te'sîs ettiği devletin vesait-i i'tilâsını yine buraların akvam ve anâsır-ı asliyesinde bulmuştu. Devr-i istilâmızda

Osmanlı bayrağını Viyana ve Tebriz surlarının pîş-ü bâlâsında temvîc ettiren güzîde askerlerimiz, yeniçerilerimiz ekseriyetle Hristiyan evlâdından müteşekkil idi. Bu devletin esasına onların da hûn-ı celâdet ve hamiyeti karıştı. Bugün, hepimizin, -dinimiz, cinsimiz, lisan ve mezhebimiz her ne olursa olsun- her Osmanlının eazz-ı eyyam-ü a'yadıdır.

Yeni Gazete'den: Süleyman Nazif

TELHÎS-İ SİYASÎ

-Mâba'd-

Avusturya Hükûmeti, Bosna ve Hersek eyaletlerini işgal etmekle beraber bu vilâyetlerde sakin ahalî-i İslâmiyenin hukuk-ı medeniye ve diniyesine dair Avrupa'ya ve Devlet-i Aliyye'ye karşı birtakım taahhüdâtın îfasını dahi der'uhde etmiştir. Taahhüdât-ı vâkıasını tamamıyla îfa edip etmediği bahsine gelince, A'yan Reisi Said Paşa hazretlerinin "Tanîn" gazetesiyile neşreyledikleri hatırâtın Bosna ve Hersek'e müteallik kısmında beyan olduğu üzere, Paşa-yı müşarün'ileyhin eyaleteyn-i mezkûreteyn ahalî-i İslâmiyesinin hukuk-ı medeniye ve diniyesine ve keyfiyet-i mühaceretlerine dair ol vakit Dersaadet sefiri bulunan Baron "Dukalis"(9) ile sebk eden mükâlemâtı, taahhüdât-ı vâkıanın hükûmet-i müşarün'ileyhaca pek de îfa olunmadığını ve Babiâlî'ce de hiç bir vakit bu babda bir eser-i itina gösterilmediğini gösterir. Zaten Bosna ahalî-i Müslimesinin 1882 senesindeki kıyımları ve Avusturya İmparatoru'na biddefeât mahzarlar irsal eylemeleri dahi bunu müeyyiddir.

Şu tafsîlât ve temhîdâtta nümayan olacağı üzere, Bosna ve Hersek âdeta mutlak bir surette otuz senedir Avusturya'nın taht-i işgalinde bulunup, hiç bir zaman oradaki icraât-ü muamelâtında bir takyîde tabî' veya muahazeye dâçar olmamıştır. Ahalî-i İslâmiyenin muhafaza-ı hukuk ve menafınca Devlet-i metbûaya müterettib hakk-ı müdahale ve nezaret dahi isti'mal olunamadığından, muamele-i müstebiddanesine hâlel getirilmemiştir. Yani ta'bîr-i essahla, Babiâlî Bosna ve Hersek'in ahalîsine, siyyema birçok hususât-ı mezhebiyede makam-ı celîl-i Hilâfete marbût tutulan muamelâta gûya alakadar değil imiş gibi bigâne kalmış ve şu hal, mahiyet-i işgali mürûr-ı zamanla bittedrîc başka bir kalıba ifrağ eylemiştir.

İşte eyaleteyn şu vaz'iyette ve biz ise ana karşı çoktan her hususta kat'-ı alaka halinde iken, kat'iyen ve resmen Avusturya tarafından zamîme-i

(9) Bu, kendisinin adının Arap harfleriyle olan yazılışının Latin harflerine çevrilen biçimidir. Bu adın Latin harfleriyle olan orijinal yazılış biçimi değişik olabilir; bunu saptama olanağımız ne yazık ki yoktur.

memalik edilmiş ve Yenipazar bittahliye Devlete iade kılınmıştır. Avusturya'nın Yenipazar'ı iadesi ise, ahdinde sebatından ziyade, Sırbistan ve Karadağ'ın tehacümât-ı melhûzesini bize tevcih kasdına delâlet eder.

Bulgaristan Emaretinin i'lân-ı istiklâli bahsine gelince, bu büsbütün Hükûmet-i metbuanın hukuk-ı sarîhasına tecavüzdür. Ma'lûm olduğu üzere Bulgaristan, Berlin Ahdnamesinin, "Bulgaristan Zat-ı Hazreti Padişahî'nin tebiyeti tahtinde vergi verir bir emaret edilmiştir. Bir Hristiyan hükûmeti ve bir millî askeri olacaktır" deyu muharrer olan birinci maddesiyle Devlete tabi' bir emaret olarak teessüs etmiş ve bugün istiklâl idhal edilmek istenilen Şark-ı Rumeli eyaleti dahi, "Balkanlar'ın cenub tarafında Rumeli-i Şarkî namını alacak ve muhtariyet-i idare şeraitiyle doğrudan doğruya Hükûmet-i politikiye ve askeriye-i Padişahî tahtinde kalacak bir eyalet teşkil olunmuştur. Bu eyaletin bir Hristiyan valisi olacaktır" metnini hâvî olan mezkûr muahedenamenin on üçüncü maddesiyle doğrudan doğruya Hükûmet-i Seniyye'nin taht-i idaresinde bir eyalet-i mümtaze olarak teşekkül eylemiştir; ki bu eyaletin hududu muahedenin on dördüncü maddesiyle Bulgaristan Emareti hududundan gayrı ve ayrı olarak ta'yîn kılınmıştır.

Binaenaleyh, bugün Bulgaristan namıyla teşkil edilmek istenilen kraliyeti terkib eden memalikin bir kısmı zaten Emaret'in havze-i idaresine dahil, diğer kısmı, ki Şark-ı Rumeli eyaletidir, muvakkaten idaresi 1885 tarihli Dersaadet Konferansı mukarrarâtıyla Prens'in şahsına mev'ûddur. Kraliyete kalbedilen Emaret ile eyalet-i mümtazeyi evvel beevvel yekdiğerinden tefrîk etmelidir. Andan sonra her ikisinin vaz'iyet-i ahdiyesi ne olduğu ve ne gibi edvar-ü safahât geçirdikleri bilinmelidir.

Yukarıda beyan olunduğu üzere, Bulgaristan Emaretinin vaz'iyet-i siyasiyesi Berlin Ahdnamesinin birinci maddesiyle ta'yîn ve Şark-ı Rumeli eyalet-i mümtazesinin şekl-i idaresi ise mezkûr ahdnamenin on üçüncü, on beşinci, on altıncı, on yedinci, yiğirminci, yiğirmi birinci, yiğirmi ikinci maddeleriyle vâzihan tasrîh ve tebyîn kılınmıştır. Şu kadar ki, Şark-ı Rumeli'de 1885 senesi sonbaharında zuhur eden hareket-i isyanîenin ıtfasında Devletçe her nedense gösterilen terahî ve kusurun neticesi olarak in'ikad eden Tophane Konferansı mukarrarâtıyla, mezkûr vilâyetin şekl-i idaresi dûçar-ı tagayyür olmuştur. Mukarrarât-ı mezkûre şudur:

"Devletler, Rumeli-i Şarkî işlerine müteallik suret-i tesviyenin zîrde musarrah ahkâmını şimdiden kabul etmekte müttefiktirler ve ahkâm-ı mezkûrenin bu şekilde olarak derhal neşr-ü i'lân ve mevk-i icraya vaz'edilmesine muvafakat eylediler.

Evvelen, Rumeli-i Şarkî eyaleti valiliği Berlin Muahedenamesinin on yedinci maddesi mucibince Bulgaristan Prensine ihale buyurulacaktır.

Saniyen, Rumeli-i Şarkî ile Bulgaristan Emaretinin idaresi şahs-ı vâhidin elinde bulundukça, muahede-i mezkûrenin on beşinci maddesinin fıkra-ı

ûlâsında meşrût hukuk-ı seniyyeye mukabil, Kırcaali nahiyesi İslâm karyeleri ile, Rudub cihetinde vâki' olup şimdiye kadar Şark-ı Rumeli eyaleti idaresine geçmemiş bulunan kura-yı İslâmiye, eyalet-i mezkûreden bittefrık doğrudan doğruya taraf-ı Devlet-i Aliyye'den idare olunacaktır. Nahiyeye-i mezkûre ile kura-yı mezkûrenin hududu, Hükûmet-i Seniyye ile Bulgar Prensi tarafından müntehab bir fen komisyonu canibinden, arazînin îcabât-ı tabiiyesine göre ve nikat-ı hakime-i askeriyesi menafı-ı Devlet-i Aliyye'ye muvafık olacak surette mahallinde ta'yîn kılınacaktır.

Salisen, Şark-ı Rumeli eyaletinin âsâyîş-i daimîsini ve eyalet-i mezkûrede mütemekkin bilcümle sunûf-ı tebea-ı Şahane'nin refah-ı hal ve saadetini te'mîn için, eyaletin nizamname-i dahilîsi Babîâlî ile Bulgaristan Prensi tarafından ta'yîn kılınacak me'murînden mürekkeb bir komisyonda gözden geçirilerek, îcab-ı hal ve ihtiyacât-ı mahalliyeye göre ta'dîl edilecek ve hazîne-i celflenin bilcümle menafı dahi nazar-ı i'tinaya alınacaktır. Bu komisyon dört mah müddette ikmal-i me'muriyet eyleyecek ve muamelâtı Dersaadet Konferansının tasdikine havale olunmak lâzım gelecektir. Ta'dîlât-ı mezkûre tasdik olununcaya değin, eyaletin ahval-ı haziranın îcab eylediği suver ve eşkâl üzre emr-i idaresi Prens'in reviyet ve sadakatine muhavvel olacaktır.

Rabian, Berlin Muahedenamesinin Bulgaristan ile Şark-ı Rumeli hakkında olan sair bilcümle ahkâmı, kemakân bakıy ve mer'iyü'l'icra olacaktır".

Bu suret-i tesviyeden müsteban olduğu üzre, Şark-ı Rumeli eyaletinin idaresi Bulgaristan Prensi'nin şahsına tevdi' olunmuştur. Binaenaleyh, mukarrarât-ı mebhûsenin "rabian" işaretli fıkrasında musarrah olduğu vechle, Berlin Muahedenamesinin Bulgaristan'la Şark-ı Rumeli hakkındaki ahkâmı tebeddül etmemiş ve şekl-i idare ne ise alâ halihî bakıy ve Devlet-i metbûaya karşı vaz'iyeti kemakân carî kalmış ve hazine-i celfleye olan taahhüdâtına asla halel gelmemiştir.

Mâba'dı var

Süleymaniyeli Seyfullah

KÜRDİSTAN'DA MAARİF

Maarif, dünyada mevcûd akvamın en birinci derecede muhtac olduğu levazım-ı medeniyedir. Maarifsiz medeniyetin teşkil ve idamesi gayr-i kabildir. Bir millet ne kadar müstaid, ne mertebe zengin olsa, maarifçe olan noksanı iktidar ve sermayesinden kendisini hisseyâb edemez. Maarif hakkında her ne kadar basit mütalâa olsa, yine hasr-ı makal mümkün olamayacağı bedîdardır.

Kürdler hilkaten gayet zeki ve her dürlü terbiye ve ta'lîme müstaid bir kavmdır. Umumiyet i'tibariyle kısmen dahil-i daire-i medeniyet olmamış gibi bir halde görünmeleri, şimdiye kadar kabiliyet-i fitriyelerinden hakkıyla istifade ettirilmediğini gösterir. Evet, tekâmül-i tedricî kaidesi bunlarda tatbik edilmiş olsa idi, bugün netice-i hasenesi hayrabahş-ı enzar-ı iftiharımız olurdu.

Biz herkesi, her milleti tahsîlden, maariften bîbehre bırakmağa çalıştık. Hey'et-i umumiyemizi teşkil eden akvam-ı müteaddideyi ne suretle feyzyâb-ı irfan ve kemal edeceğimizi düşünmedik ve düşünemedik. Meselâ, bugün mülkümüzün bir kıt'a-ı ves'asında mütemekkin Kürdler(10) ni'met-i ulûm ve maariften ne vechle müstefîd olabilecekleri(11) hatıra getirip de o(12) bir eser-i terakkî ortaya koymadık. Kürdler haiz oldukları fazilet ve kemali kendi sa'y-ü gayretleri sayesinde vücûda getirmişlerdir. Yoksa bizim hiç bir sun'-ü medhalımız yoktur.

Kürdistan'da açtığımız mekâtib ne bizim beklediğimiz faideyi te'mîn ve ne de anların ihtiyaçları(13) def eder. Mekteplerde okunan dersler ihtiyacât-ı mahalliye ve zamanıyeye muvafık olmazsa, elbette istifade ciheti görülemez. Her şeyden ziyade, bir mektebden edilecek menfaat-ı umumiye nazar-ı dikkat ve i'tinaya alınmalıdır ki, beklenen netice hâsıl olsun. Buraları düşünülmemeyerek her yerde bir tarz-ı tedrîs ve ta'lîm ihtiyar edilecek olursa matlûb terakkî, tefeyyüz esbabı kendi kendine mahv edilmiş olur.

Bugün Kürdler zekâvet ve isti'dadları nisbetinde bir tahsîl-ü terbiye görecektirler ise, Devlet ve milletler(14) büyük büyük fedakârlıklar icra eden ecdadlarının işlerine ıktifa ederek, şimdiki halde dahi din-ü mülke hademât-ı nâfia îfasına ne derecelerde müstaid ve kabiliyetli olduklarını bilfiil gösterirler ve göstermektedirler.

Kürdistan'da bulunduğum zaman, velev nâcîzane olsun, ba'zı maarif hademâtında bulundum. Bunun için maarife dair mümkün mertebe bir

-
- (10) Doğrusu "Kürdlerin" olmalıdır.
(11) Doğrusu "olabileceklerini" olmalıdır.
(12) Doğrusu "o yolda" olmalıdır.
(13) Doğrusu "ihtiyaçlarını" olmalıdır.
(14) Doğrusu "millete" olmalıdır.

ma'lûmât-ı icmalî(15) hâsıl ettim. İleride Kürdistan mekteblerinin hal-i sabık ve hazırı ile müstakbelen beklediğimiz istifade-i umumiye-yi mûcib ne gibi ıslahât icrasına lüzum olduğunu ileride arzedeceğim. Menfiyen yedi(16) müsafiri olup nail olduğum pek büyük teveccüh ve iltifatlarına karşı burada alenen arz-ı teşekkürâtı, vecaib-i mahsusa-ı vicdaniyemden telâkkî ederim.

rkanîzade:(17)

Seyyid Muhammed İsmetullah

SADR-I A'ZAM PAŞA'NIN BEYANÂTI

–Geçen nüshadan mâba'd–

Bulgaristan'a gelince, i'lân-ı istiklâlden evvel Bulgaristan ordusu hal-isefer-i berriye vaz'olunduğu misillu, ba'dehü dahi hududlara asakir ta'biyesi ve mühimmat nakliyle tehyiât-ı harbiye-i külliyeye müsaraatı görülmesi üzerine, bizce de te'mîn-i müdafaa zımında ikinci ve üçüncü ordu-yı hümayunların vakt-i hazariye göre noksanları ikmal olunmuş ve üçüncü ordunun bir fırkasıyla Anatoli vilâyet-i mütecaviresinde de dört fırkanın redîf taburları bera-yı ta'lîm taht-i silâha alınmış olduğundan, Bulgarların tecavüzü halinde Anatoli'den kuvve-i kâfiye celbi dahi tasavvur olunmuş ise de, inkılab-ı vâki' üzerine henüz idare-i meşrûta layıkıyla teessüs ve âsâyiş takarrur etmeden muharebeye girişilmesi takdirinde vukuu tabîî olan şûriş-i ceng-ü cidal içinde memleketçe halin ne renk kesbedeceği ca-yı teemmül olmasına ve muharebe taraftarı olan Bulgarların, "Bulgaristan'ın istiklâli para ile değil, kan ile alınmalıdır" iddiasıyla tedarikât-ı fevkal'âdede bulunmalarına mebnî, devletlere bilmüracaa vasayâ-yı vâkıaları üzerine muavaza suretiyle Bulgaristan'dan sulhan istihsal-ı hukuka karar verilmiş olduğu halde, Bulgaristan'da terk-i silâh edilecek yerde hareket-i fevkal'âde görülmesiyle, bizce de aynı tedarikâтта bulunması(18) zarûrî ve edna bir sebeble tarafeyn orduları beyninde müsademe vukuu tabîî olup, bu suretle muharebe bed' edince ne derece tevessü' edeceği ve diğer Balkan memleketlerinin dahi iştirakiyle sulh-ü müsalemet-i umumiyenin ne mertebe ihlâl edilmiş olacağı vâreste-i tezkâr olduğundan, mes'ele sulhan

(15) "Ma'lûmat" sözcüğü dişil olduğundan, sıfatı da dişil olarak "icmalîye" olmalıdır.

(16) Doğrusu "yedi sene" olmalıdır.

(17) Bu unvanın ilk harfi ya da harfleri derginin aslında tümüyle silinip görünemez olmuştur. Bir yerin, bir aşiretin ya da bir ailenin adı olduğu tahmin edilmektedir. Kendisi Kürdistan'da "menfiyen" yani "sürgün olarak" yedi yıl kalmış ve orada maarife, yani eğitime bazı hizmetlerde bulunmuş olduğuna göre, istibdad döneminde oraya sürülmüş olan yüksek dereceli bir memur olduğu ihtimali akla gelmektedir.

(18) Doğrusu "bulunulması" olmalıdır.

tesviye olunmak üzere Bulgar Hükûmetine vasayâ-yı müessire icrası iş'ar olunmasıyla, devletler derhal Bulgar Hükûmetine icra-yı teblîgât ve ısrar eylemleri üzerine hal-i sefer-i berrîde bulunan Bulgar askeri terhis edildiği gibi, bizce de bera-yı ta'lîm silâh altında bulunan redîf taburlarına ruhsat verilerek bu minval üzere muharebe endişesi bertaraf edilmiştir.

Bunun üzerine ta'vîzât maddesini müzakere için Bulgaristan tarafından ta'yîn ve i'zam kılınan Mösyö Lapçef(19) ile vuku' bulan ictimaatta, Bulgaristan ile Rumeli-i Şarkî'nin vergileriyle Bulgarlar tarafından zabt olunan teymuryolun kıymeti, hukuk-ı saire ile mean bilhisab bâliğ olduğu mikdarın re'sülmale tahvîlinde yigirmi sekiz milyon lira kadar bir yekûne bâliğ olmuş iken, Mösyö Lapçef, Bulgaristan vergisini ve duyûn-ı umumiye hissesini i'taya adem-i mecburiyet beyanıyla ve Rumeli-i Şarkî vergisini ba'zı esbab serdederek yüz on dört bin liraya kasr-ü tenzîl ile, bulabildiği yekûnü re'sülmale bittahvîl, zabt etmiş oldukları şemendüfer bedeli ve diğer ba'zı mütalabât dahil olduğu halde seksan iki milyon frank ile işin bitirilmesi iddiasında bulunmuş ve bu suret bizce nâkabil-i kabul olduğundan, miyanede olan fark-ı azîmin faslı, ictimai mukarrar bulunan konferansa bırakılarak müzakereye hitam verilmiş idi.

Gerek Bulgaristan'ın i'lân-ı istiklâli ve gerek Avusturya'nın Bosna ve Hersek eyaletlerini kendi memalikine ilhakı kararı gibi iki vak'anın aynı zamanda zuhuru tesadüfât-ı siyasiyeden olmasıyla, beynehümada bir ittifak-ı hafnin vücûdu ihtimaline binaen, her iki mes'ele hakkında Hükûmet-i Seniyye'ce ittihaz olunan tedabîrde kemal-i ihtiyat ile hareket olundu ve teşebbüsât-ı vâkıa rehîn-i muvaffakiyet oldu.

Kanun-ı Esasînin i'lânı üzerine Bosna ve Hersek ahalîsi, sair memalik-i Osmaniye ahalîsi misillu, Hükûmet-i meşrutanın mühasenâtından müstefid olmak emel-i istid'asında(20) bulunmuşlar idi. Şu halde Avusturya Devleti işgal-i muvakkata nihayet vererek Bosna ve Hersek'ten çekileceği yerde, yalnız Yenipazar sancağını tahliye ve terk ile mezkûr iki eyaletin Avusturya'ya ilhakına karar verdiğini i'lân etmesiyle, muhîll-ı hukuk-ü uhûd olan bu hareket cümleye bâdî-i teessür olarak, mahallî ahalîsi feryada başladığı gibi, bu vechle istatükonun tağyîri âtiyen kendi haklarında mûcib-i tehlike olacağını mülâhaza eden Sırbîlularla Karadağlılar da heyecana gelerek heman tehyiât-ı harbiyeye başlamışlar ve Avusturya'ya i'lân-i harb etmek derecesine kadar varmışlar idi.

Memalik-i Osmaniye'ce hâsıl olan heyecan daha az olmayıp, muhafaza-ı hukuk için muharebeye iştirak etmek üzere ordu-yı hümayuna iltihaka âmade olduklarına kadar ba'zı vilâyât ahalîsi tarafından telgraflar alınmağa başlandığından, Sırb ile Karadağ'ın açmak teşebbüsünde buldukları

(19) Bu sayıdaki 9 numaralı dipnota bakınız.

(20) Doğrusu "ümit ve dileğinde" demek olan "emel-ü istid'asında" olmalıdır.

muharebeye Devlet-i Aliyye'nin dahi ister istemez mecbur olacağı teemmül olunmasıyla, mezkûr iki hükûmetle bilmuhabere, taraflarından gelmiş olan zevât ile îcab-ı hal müzakere olunarak, çünkü İngiltere Devleti ve müttefikleri Balkanlarda bir sulh-ı daimî te'sîs emelinde bulduklarından ve zaten konferans programında Devlet-i Aliyye'nin zararına olmayarak Sırb ile Karadağ'a dahi ta'vîzât i'tası muharrer olduğundan, konferansta verilecek karara intizar olunması lüzumu bittelkîn, miyanede hâsıl i'tilâf-ı efkâr üzerine bu iki hükûmet şu halde Avusturya'ya muharebe açmak tasmîminden feragat etmişlerdir. Maahaza, Babîâlî'ce devam olunan teşebbüsât ve ta'kîbât neticesinde Avusturya Hükûmetiyle Bosna ve Hersek'e dair yine bir suret-i te'lîfiye müzakeresine bed' olunup, fakat Hükûmet-i Seniyye'ce te'mîn-i hukuka salih olarak vaz' olunan esasın kabulünce Avusturya'nın tereddüdü ve buna mukabil bizim sebatımız, müzakerenin birkaç aydan beri imtidadına bâdî olmuştur.

Gerek bunun ve gerek Bulgaristan mes'elesinin şimdiye kadar uzaması terahîden münbais olmayıp, hasbelhal izhar eylediğimiz tavr-ı müsalemekârî ile isticlâb olunan Avrupa efkâr-ı umumiyeye-î âdilesine istinadımızın netice-i müfidesine intizarımızdan nâşîdir. İşte bu tarîk müntic-i muvaffakiyet olarak, Avusturya Devleti, mukaddemki karar-ı kat'isine rağmen efkâr-ı umumiyenin te'sîriyle, düvel-i mütehâbbenin vasayâsına bil'ittiba', Hükûmet-i Seniyye'ce tesviye-i mes'ele için vaz' olunan esası bu kerre nîm ta'dîl ile kabule muvafakat eylemiş olduğundan, gerek hukuk-ı Devletin tazmîni ve gerek Bosna ve Hersek ahalîsinin âtiyen dahi hukuk-ı mezhebiye ve siyasiyelerinin te'mîni dairesinde ankarîb mes'eleye hitam verileceğinden ümîdvarım(alkışlar). Bunun ve muhabere ve müzakeresi munkatî' olmayan Bulgaristan mes'elesinin dahi bir hüsn-i neticeye îsali me'mûl-ı kavîdir.

Mesail-i siyasiyede düvel-i muazzama tarafından görülmekte olan(21) muavenet ve müzaheret, hakikaten sezavar-ı şükrandır(devamlı alkışlar). Beyandan müstağnî olduğu üzre, bir zamandan beri Babîâlî'nin meslek-i sakîmi ile İngiltere Devleti gücendirilip, devlet-ı müşarûn'ileyhanın Devlet-i Aliyye hakkında kadîmî olan politikası tegayyürpezîr olduğundan, bu tahavvül sebebiyle mesail-i siyasiyede enva-ı müşkilât görülmekte idi. Şimdi idare-i cedîdede Hükûmet-i Seniyye'ce ittihaz olunan meslek-i siyasî ile İngiltere'nin dostluğu iktisab olunarak, devlet-i müşarûn'ileyha eski politikasına birrücû' menafî-ı Devlet-i Aliyye'yi kadîmî vechle iltizam ve memleketimizin husûl-ı terakkiyâtı esbabının istihsaline ihtimam eylemekte(alkışlar) ve diğer düvel-i mütehâbbe de idare-i meşrutamızdan memnun olarak, Hükûmet-i Seniyye'ye dirîğ-i muavenet etmemektedir.

Bervech-i mezkûr serzede-i zuhûr olan mesail-i siyasiye arasında, Girid

(21) Doğrusu "gösterilmekte olan" olmalıdır.

Hristiyanları dahi Avusturya'nın kararını taklîden, Girid'in Yunanistan'a ilhakına kendi miyanlarında karar vererek, keyfiyeti cezîrece ilân ve devletlere dahi teblîğ-ü beyan etmişler ise de, bu kararı devletler adem-i kabul ile reddeyledikleri gibi, Yunan Hükûmeti dahi Giridlilerin bu babdaki hareketlerinde medhali olmadığını ityan eylemiştir(alkışlar). Girid mes'alesi hakkında, cezîreyi bir müddetten beri emaneten taht-i işgal-i askeriyelerine(22) almış ve cezîre üzerindeki hukuk-ı Devlet-i Aliyye'nin mahfuziyetini ol vakit tahrîren te'mîn etmiş olan İngiltere, Fransa ve Rusya ve İtalya devletleriyle bilmüzakere cezîrenin şekli-i idare-i âtiyesi hakkında bir karar ittihazıyla, hukukumuzun te'yîd ve muhafazasına itina olunacaktır(alkışlar).

Mesned-i sadareti der'uhde eylediğim zamandan bu güne kadar mürûr eden beş ay zarfında mahiyât ve tafsilâtı, hey'et-i meb'usan-ı kiramca ma'lûm olacağı bîüştibah bulunan dahilî ve haricî bunca meşâğıl-ü müşkilât içinde vuku' bulan teşebbüsât ile sarf edilen mesaîyi ve istihsal olunan netayici bi hasebil'imkân îzah ettim. Elyevm taht-i müzakere ve ta'kîbde bulunan umûr-ı dahiliye ve mesail-i hariciyemizin dahi netayic-i matlûbeye iktiranında ümîdvarım. Herhalde Cenab-ı Hakk'ın lütf-ü inayeti ve meb'usan-ı kiramın müzaheret-i teşebbüsât-ı sadıkanemiz, aziz ve mukaddes vatanın ve millet-i muazzama-ı Osmaniye'nin tealî-i kadr-ü şanına hâdim olacağına kat'an eminim(fevkal'âde sürekli alkışlar).

MA'NEVİYÂT: ŞEYTANIN NAHVETİ ÂSÂR-I MANZÛME

Vadî-yi Eymen'e doğru gidiyordu Musa
Kalbi pürneş'e-i esrar-ı kelâm-ı Mevlâ

Nagihan kalbine bir zulmet-i kasvet geldi
Çok tereddüdlere düştü, O'na haşyet geldi

Dedi: "Ya Rab, buraya tûr-ı tecellâ denilir
Burada nükhet-i pürrahmet-i Mevlâ duyulur

Her sefer pîş-i nigâhımda dururdu ceberût
Ruhumu okşar idi nağme-i zıkr-i melekût

Bir günahım mı sudûr etti, neden ovi(23) bu!
Keşf-i raz isterim ey Barî Huda-yı müteal"

(22) "İşgal" sözcüğü eril olduğu için, sıfatı da eril olarak "askeri" olmalıdır.

(23) Bu sözcük büyük olasılıkla "oldi"dir; dizgi yanlışlığıyla böyle çıkmıştır.

Bir nida-yı Samedanî dedi: "Ye'bne'l-İmran
İstaiz Barî'eke min hemezati's-şeytan(24)

Bu gece sût-i karînin sana te'sîr etti
Bak ki bir lahzada ahvalını tağyîr etti"

Ol zaman anladı Musa ki bu şeytandandır
bunca kasvet bütün ol düşmen-i îmandandır

Sola döndü, birini gördü, fakat şekli acîb
sağ gözü kör, yüzü çirkin, buruşuk, pek de mehîb

Ona tevcîh-i hitab etti, dedi: "Ey mel'ûn
Ne gezersin buralarda, bu ne tavr-ı mahzûn?"

Seni, Hak sadr-ı nişân-i ceberût etti idi
Seni serhalka-ı hayl-ı melekût etti idi

Adem'e secde için cümleye emretti Huda
Ettiler secde bütün, sen yalnız ettin iba

Neden ettindi iba, kibr ile oldun iğva
kendini kör körüne lâ'nete ettindi seza?"

Dedi: "Musa, yetişir mev'izanız, dinle beni
Beni tard etti Huda, kıldı ülül'azm seni

Ben bütün arş-ı muallâdaki ruhanîlere
Ben bütün zümre-i kerûbî-ü Rahmanîlere

bu kadar bin senelik ders-i ibadet verdim
nukta-ı hâtîme-i kurb-ı İlâh'a erdim

Sen de ta'dad ediver taatını, hidmetini
Söyle Musa, sebab-i kurbetini, hürmetini

Mısır'da katil idin, burda nebiyyullahsın
Böyle bir Tûr-ı mukaddesde kelîmullahsın

Ne elinden, ne dilinden çıkacaktı bir kâr
olmasaydı bu risalette de Harun sana yar

Bir kızın mehri için on sene çoban oldun
Şimdi bir koskocaman sahib-i ferman oldun

(24) Arapça olan bu dize, "şeytanın kuruntularından Rabb'ine sığın" demektir.

Bu, ibadetle mi, taatla mı oldu! Hâşâ
Bel 'yüüzzu men yeşau ve yüzillu men yeşa'(25)

Sergüzeştim, ki mukadderdi o sırr-ı meknûn
bu kabîldendi –bakın– gâilesiz ben bir gün

arş-ı a'lâda teferrütle olurdu mahzûz
Nazarımda mütecellî idi Levh-i Mahfûz

Baktım ol levhada yazmış ki mukarrablardan
biri isyan ediyor, tard olunur ol yerden

Ona lâ'net okudum, kim olacak, sormazdım
Çünkü bunun bana olacağını ummazdım

Sonra Adem türedi, etti tefevvuk nâgâh
Kıdemimle şeref-i unsurumu etti tebah

Kıskanırdım, O'na unsurca daha faik idim
O'na öğrettiği esmâe daha layık idim

Ben sıkıldıkça O'na hürmet ederdi Ma'bûd
ta ki emretti melâiklere ettirdi sücûd

Kale Rabbî: 'Uscüdu l'Ademe', kultu: 'Ene lâ'(26)
İşte ondan, dedi: 'İstekbere İblîsu, eba'(27)

Taktılar boynuma tahkîr ile tavk-ı lâ'net
Oldu evlâdına, ahfadına vech-i nekbet

Sonra aldım bu hakkını ben Adem'den
O'nu iğfal ile koğdurmuş idim cennetten

Fakat O, arz-ı nedametle tezellül etti
'Rabbena, inna zalemna'ya tevessül etti(28)

Ben ise, öyle kolay arz-ı nedamet etmem
hem de iğva-yı beşerden de feragat etmem

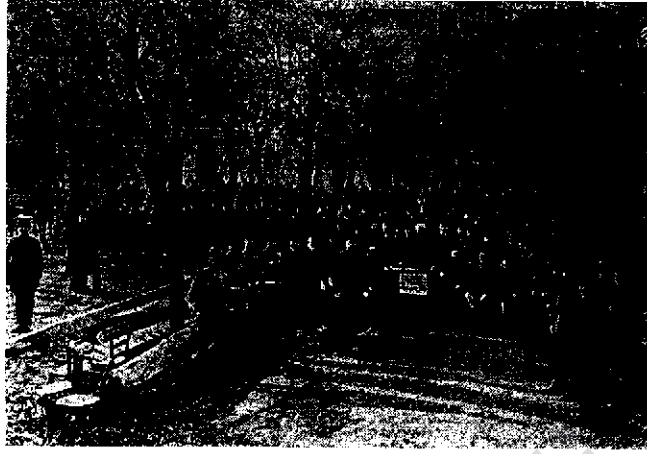
Hâsılı, yaptığığını yaptı; bahane Adem
Bilinemez ki ne idi maksadı Rabb-ı âlem

(25) Arapça olan bu dizenin başındaki "bel" sözcüğü "tersine" demektir; tırnaklar içindeki bölüm de bir ayetin bir parçasına işarettir ve Allah kastedilerek, "dilediğini aziz kılar, dilediğini değersiz kılar" demektir.

(26) Arapça olan bu dizenin anlamı şudur: "Rabb'im dedi ki: Adem'e secde edin; dedim ki: Ben değil".

(27) Yani "iblis kibirlenip yapmazlık etti; iblis böbürlenip emre uymadı".

(28) Rabbena, inna zalemna: Ey Rabbimiz, biz zulmettik.

Mekteb-i Sultanî önünde intihabât alayı(29)

Kader etmişti bunu kendisi rûz-ı evvel
Ne idi maksadı? 'Lâ yüs'elü amma yef'al'(30)

İşte sen, işte Huda, sorsan eğer der ki: 'Günah'
Haklı, haksız ne desem hep banadırlar gümrah"

Böyle bir mekr-ü füsûn lâfı getirdi şeytan
gitti, ondan sonra Musa dedi: "Rabb-i Rahman

Bu telâkî bana bir âyîne-i ibrettir
Demek iblisi bu ahvala koyan nahvettir"

*

Çok sonra bir gece Batha'da göründü bir nur
Gıbtakeş bârika-ı revşenine şu'le-i Tûr

Öyle yükseldi ki ta paye-i Arş-ı Rahman
Şahırahında melekler görünürdü raksan

İşte ol gece yine matem içinde şeytan
Bûkubey's'in cebelinde ediyordu efgan

Topladı başına zürriyeti, dedi: "Bu şeb
geldi dünyaya Muhammed, bize de geldi taeb

Sebeb-i hilkat-ı Adem de O'dur, fahr-ı rüsûl
Lâbıs-ı hil'at-i Levlâk O'dur, o şem'-i sübûl

(29) Yani "Sultanî Okulu önünde seçim alayı". Adı geçen okul, Galatasaray Okuludur.

(30) Bu bir ayetin parçasıdır ve Allah kastedilerek "yaptığından sorulmaz" demektir.

'Kabe kavseyini, ev ednâ'da ziyafet O'nadır(31)
Nesl-i Adem'de bütün izz-ü şerafet O'nadır

O'nu, mümkün değil, Adem gibi ben aldatamam
O 'elem neşrah' ile sadrı temizdir, çatamam(32)

Fakat O'ndan sonra çok ümmetini aldatırım
Ümmetî, ümmetî desin, yine ben çalışırım"(33)

*

İşte şeytan bizi her lahzada tehdid ediyor
Rûz-ı mahşerde de Fahr-ı rüsûl ümmet arıyor

Ah ki biz hırs ile şeytan-ı lâîne uyarız
"Ümmetin ben" diye divana ne yüzle çıkarız

Pek büyük tehlikedir âfet-i şerrülvesvas(34)
Melikennasi, eûzü bike minelhannas(35)

(36)

VARAKA

Selanik'te intişar eden "Kalender" gazetesinin 2 numro 18 Kânunievvel sene 324(Milâdî 31 Aralık 1908) tarihli nüshasında Selanikli Hilmi imzasıyla Kürd kavmi aleyhinde bir makale görüldü. Makalenin mukaddimâtında hakikate tercüman olabilmek vaz'-ı ca'lîsiyle tavr-ı bîta-rafî irae, şaibe-i nefsaniyete adem-i temayülünü ifade etmekle beraber, sözünde sebat edememiş, sevk-i garazkârî ile derhal tavrını tebdîl, ifadesini tağyîr ile hakikatten zühûl etmiştir.

O makede Kürdlerin salabet-i diniyeleri i'tiraf ile, bu salabetin ahkâm-ı şer'iyeye vukûfa bedel âdât-ı İslâmiyeye riayetten ibaret olduğunu, feraiz-i diniyenin icra-yı âdabında, hitan, taharet, nazafet, münakehâtta müsamahalarını, Motkê cihetlerinde ba'zı âdât-ı garîbenin vücûdunu, bu hallere karşı Kürdlerin tekfîri değil, idare-i sabıkanın tahkîri lüzumunu

(31) Tırnaklar içindeki bölüm bir ayetin bir parçasıdır ve "iki yay boyu ya da daha yakın" demektir. O ayette Allah, Peygamber'in mirac gecesinde Allah'a iki yay boyu ya da daha yakın yaklaştığını bildirmiştir.

(32) "Elem neşrah" bir Kur'an suresinin adıdır ve "biz açmadık mı!" demektir. Allah orada Peygamber'e, "biz açmadık mı senin göğsünü!" demiştir.

(33) Ümmetî: Ümmetim.

(34) Şerrülvesvas: Kuruntu verenlerin en kötüsü. Maksat şeytandır.

(35) Bu dize Allah'a duadır; "ey insanların Padişahı, şeytandan sana sığınırım" demektir.

(36) Bu şiir dergide imzasız çıkmış ve kimin tarafından yazıldığı belirtilmemiştir.

dermiyan ediyor. Kürdistan'da ulema-yı dinin mahdudiyeti cihetle, Kürdlerde taassub şeklini alan salabet-i fevkal'âdenin esası cehalet olduğunu söylüyor.

Hakikati bu suretle tahriفة tasaddî eden Hilmi Efendi, idare-i sabıkaca hakkında vuku' bulan teb'îd muamelesinden mütehasıl infialine mağlûb olarak bunun eserini izhar ve ta'rîz için Kürdlerin cehalette birağılmış olması gibi bir nazariyeyi vesîle etmiş, hezeyan-ı mahmûm kabîlinden gayr-i kabil-i tevfiik ifadât-ı mütezâdde ile, Müslim, mütedeyyin bir kavim hakkındaki tahmînât-ı bâtılasını ileri sürmüştür.

Hilmi Efendi'nin Bitlis'te dört dîvar arasında beş senelik suret-i güzariş-ı hayatını, idare-i sabıkaya infialini, burada bulunduğu müddetçe İslâmlardan büyük küçük, şerîf vazî hiç biriyle muvanesete, haysiyetli, namuslu takımıyla muhabete muvaffak olamadığını biliriz. Orada birtakım serseri, hazele makulesinin sefaletgâh-i işretinde, bir müddetler de ba'zılarına hafiyelik hizmetinde ve bir aralık da birtakımların hevesât-ı şahsiyesi vesatadında, ihtirasât-ı nefsanîyesi delâletinde bulunduğunu izhardan nihan kalamamış idi.

Özü gibi sözünün de te'sîri kalmayan Hilmi Efendi'nin Selanik'e avdetiyle beraber, beş sene havasıyla teneffüs, suyuyla, etmeğiyle tagaddî eylediği bir memleket ve mülhakatı sekencesinin teşkîl eylediği koca bir kavme zebandırız-ı i'tiraz olması, basîretsizliği kadar maye-i insaf-ü vicdanının dahi tarz-ı tecellîsini ve haysiyet-i kalemiyece de sermayesizliğini gösterdi. Kendi sözleri bile kendi ta'rîzâtını mükezzib olduğundan, cevab makamında sükûtle mukabele şart-ı hikmet îcabındandır.

Şu kadar var ki, şecaat-ı cibillî, meziyyât-ı merdanegî gibi, salabet-i diniye ile de mütehasıs bulunan Kürdler, ibadetlerince âdete değil, ahkâm-ı âliyesine vâkıf oldukları şeriata imtisal ederler.

Müddet-i ömründe bir gün namaz kılmamış, yüzünü yıkamamış olan Hilmi Efendi'nin şer'a münasebeti yoktur ki, mütemessik-i şeriat olanları teşhîs edebilsin. Abdest namaz âvaresi, âdab-ı diniye garîbi olan o zat, feraiz-i diniyenin Kürdlerce vukuf-ı kâfi üzerine mer'î bulunan âdabını kendisi bilmemekte ma'zurdur.

Bütün Kürdlerce emr-i mesnûn-ı hitana riayet dahi umumîdir. Kürdler mülâabât-ı kûdekânde bile enzar-ı teccüs ve muayeneye karşı tesettür ve nazardan istiaze ederler.

Taharet ve nazafete fevkal'âde riayet eden Kürdlerin ahlakı gibi, meskenlerinin dahil ve harici de, evsah-ı garazla tahrîf-i hakikat töhmetiyle alûde olan vicdan yoksullarından daha temizdir.

Hilmi Efendi Bitlis'te mesken ittihaz eylediği mahal, bir hamamın müzahrefât mahalli olan bir külhan ittisalında idi. Nazarı o muhî-i sefaletten, o ıstabl-ı umumîden harice çıkamadığından, yalnız orayı görmüş, oraya alışmış, her yeri kendi meskenine kıyas etmiştir.

Vilâyetin İslâmlarla meskûn sair mahalleri dahi,(37) Motkê'ce de emr-i dine, hitana, nikâha ciddî riayetler mevcûd, i'tikad-ı hâlis ile ibadete inhimâkleri rûnümûddur. Namus üzerine kondurulmak istenilen lekeyi Kürdlerin kan ile yıkamakla me'lûf olduklarını, şunun bunun ezvakına vesatâtı mervî olanlar bilemezler ise de, bunu takdir edenler pekâlâ bilirler.

Makalenin bir fıkrasında, Kürdistan'ca ulema-yı dinin mahdûdiyetine ve yine silsile-i ifadesi miyanında kasabalardan başka, aşayir için de(38) Kadirî, Nakşî meşayihın vücûdunu, âdab-ı tarikatın cereyanını i'tiraf ile bedîhî bir tenakuz gösteriyor.

Burada pek çok ulema vardır. Her yerde beş-on kadar ulema ve meşayihın vücûdu kâfi iken, mea mülhakat Butlis vilâyetinde beş binden ziyade ulema ve meşayih ve mükemmel tahsîl görmüş talebe-i ulûm mevcûddur. Kasaba ve kurâdaki meşayihın cümlesi âlim, ilimleriyle âmil zevâtandır. Mesail-i diniyede, âdab-ı lâzimedede ifham-ı merama, infaz-ı kelâma muktedir, vücûdlarından vücûhla istifade zahirdir.

Kürdler işreti ümmülhabais bilir, ihtiraz eder, fakat menhiyât-ı saireye karşı da lâübâlî bulunmaz. Menhiyât-ı saire, zaten evamır-ı ilâhiye ile de merdûddur. Bunu Hilmi Efendi bilinceye kadar dünyada bilmeyen bir cahil kalmaz. Kürdler münkerâtı bilir, şekavetten mümkün mertebe müctenib bulunurlar. Ancak her kavimde, her millette olduğu gibi, Kürdlerce de birtakım ef'al-ı memnûanın vücûdu büsbütün inkâr edilemez. Çünkü âlemde vukuâtın fıkdanı mümkün olsa, hâkim ve mahkemelerin vücûduna mahal kalmaz; ki bu da muhaldır.

Hilmi Efendi'nin Kürdlere bir fi'l-i daimî tarzında isnad etmek istediği şekavet bundan ibaret ise, her halin bir sebebi, her zamanın bir istisnası olduğu da şâyân-ı bahs-ü nazardır. Ahval-ı mezkûrenin suret-i hudûs ve cereyanı yine ba'zı me'murların şiddet-i istibdadından, ba'zılarının da zu'f-ı idaresiyle muamelât-ı cahilânesinden münbais olduğuna şübhe edilemez.

İnsaf edelim; bir Kürdün diğerinden alenî veya hafî olarak bir keçi kaçırmayla, bir me'murun müstebiddane bir tavır ve fikir ile eşraftan, ahalîden birini bigayr-i hak ta'zîb, hanümanını tahrîb, hiç bir hakka müstenid olmayarak emvalını yağma etmesi, şenatçe, te'sîrce bir midir? İstibdad hâdımları, namus ve hürriyet rehzenleri olan öyle me'murlar, bîmuhabâ, hem de resmî bir sıfat ve muamele tahtinde icra-yı şekavete, îka-ı mezalime inhimak edip durursa, rıza-yı Barî'ye, ahkâm-ı kanuniyeye, kavâid-ı medeniyeye, esbab-ı insaniyeye muhalif olan hallere, bu tecavüzlere karşı Kürdler sadasını işittiremez. Çünkü me'murlar birbirine temayül, birbirini himaye eder; telgraf ve postahaneler bu yoldaki feryadnamelerin ücretini aldığı halde yazmaz, göndermez. O halde

(37) Doğrusu "diğer yerleri gibi" demek olan "sair mahalleri gibi" olmalıdır.

(38) Doğrusu "aşiretler içinde de" demek olan "aşayir içinde de" olmalıdır.

ribka-ı mezalim ve istibdada ilâ geyrinnihaye teslim-i rakabe-i rıza, hilm-i himarî değil de nedir?

İşte bunu Kürdler vakit vakit kabul etmez; mücerred isma-ı mazlûmîn için, telgraf ve postahanelerde kalan telgraf ve şikâyetnamelerden daha müessir bir tedbir-i çarecûyîye, çaresiz ve zarûrî olarak tevessül eyler. Şimdi düşünülün; Kürdler mi şakîdir, yoksa fenalığa sevk ve icbar eden me'murlar mı şakîdir? Vâkıa, âdî bir sirkat bile bir yolsuzluktur, tecavüzdür, ızdırardır; bunun mütecasirine âdiyen nefret ve fakat vatanına, namus-ı milliyetine tecavüz ve hıyanet eden memurlara da şiddetle lânet ederiz.

Hilmi Efendi makalesinin bir fıkrasında, "Bıtlis'te Şeref Han namıyla yazma bir tarihçe görmüş idim; Kürdlerin gûya ahval-ı tarihiyesinden bahsetmiş; fakat teessüf olunur ki ahval-ı tarihiyeden külliyyen vâreste olduğunu müellifi bile anlayamamış" diyor.

Cür'etimiz afv buyurulur ise, bu fıkra münderecatının sırf hilâf-ı hakikat olduğunu ve Hilmi Efendi'nin kat'iyen öyle bir tarihçe görmediğini beyandan geri duramayız. Çünkü Bıtlis'te Şeref Han namıyla tarih yoktur. Olmayan bir şeyi Hilmi Efendi âlem-i ma'nada mı görmüş? Şeref Han bir tarih değil, Bıtlis'te medfûn ümera-yı sabıkadan bir zattır. Bıtlis'te "Şerefname" denilen Farisiyyül'ibare bir kitab vardır. Müellif ve mürettibi, Şeref Han sülâlesinden ve ashab-ı kemalden diğer bir zattır. Bu kitab tarih değil, onda Kürdlerin ahval-ı tarihiyesine dair hiç bir bahs yoktur; yalnız Bıtlis ve bu havalî ümera-yı sabıkasının teracüm-i ahvalı makamında sergüzeştlerini cami' bir eserdir. Bunda tarihî bir şey yazılmamış ki hakayık-ı tarihiyeden vâreste olsun yahud olmasın.

Anlaşıyor ki Hilmi Efendi, kitabın ismini bile bilmediğine nazaran, böyle bir kitab görmemiş, bilfarz görmüş ise meâl ve mevzûunu kat'iyen anlayamamış; Kürdistan sekencesinden hayatta bulunanlar hakkındaki ta'rîzâtıyla iktifa etmeyerek, Şeref Han gibi asırlardan beri âlem mevcûdiyetten(39) damençîn-i istifade olan bir emîr-i zîhürmetin lâhd-ı ma'sumiyetine kadar zebandiraz-ı i'tiraz olmuştur. Bu ta'rîz-i cahilânesinden ne Şeref Han'ın müsellemler-i enâm olan uluvv-ı menzilet ve şeref-ı âlül'âlîna bir nakîsa ve ne de "Şerefname"nin mevzu' ve meâlîna bir zarar terettüb eder. Yalnız kendisince sıfat-ı kâşife hükmünü alan yalancılığının, âsârıyla görülen cehlinin, emvâta taarruza kadar varan insafsızlığının mahiyet-i sefilesini gösterir.

"Şerefname"nin Petersburg ve Tahran'da tab'edilmiş nüshaları da vardır. Arzu edenler alır, tettebbu' ve tedkîk eyler; Hilmi Efendi'nin ta'rîzâtıyla bizim beyanâtımıza göre bir fikr-i sahîh hâsıl olur.

Hilmi Efendi, hakayık-ı tarihiyeye vukuf kaydında bulunsa idi, Kürd kavminin ahval-ı ictimaiye ve tarihiyesini başka eserlerden, hele bu kavmden

(39) Doğrusu "varlığından" demek olan "mevcudiyetinden" olmalıdır.

yetişmiş olması Kürdler için ilel'ebed medar-ı mefharet olan eâzımdan Salahaddin-i Eyyubî gibilerin âsârından, Şeref Han ile evlâd ve ahfadının ahval-ü âsârını ve milyonlarca insanlar içinde değme birine nasîb olmayan necdet-ü fazail-i ictimaiye-i Ekradî Evliya Çelebi "Seyahatname"sinden, daha sahîh bir surette istinbat ve iktibas ile, nâbeca ta'rîfe(40) mahal ve münasebet görmezdi.

Bitlis'te Şeref Han Evlâdından:
Ahmed

KÜRD VATANDAŞLARIMA HİTABEN BİRKAÇ SÖZ

Ey hilkatem cesur, silâhşör, vatanperver olan kavm-i necîb! Herkes hâb-ı gafletten uyandı; vücûd-ı pâk-i Osmanıyanı hurd-ü hâş eden kâbûs-ı belâyâ, sed şükür nâbedîd oldu. Osmanlı nam-ı mukaddesi altında yaşayan akvam, kâmilen gözlerini dört açtı. Otuz iki seneden beri zindan-ı felâkette pûyan olan mader-i mihribanımız zavallı vatanın ten-i nazenînini çak çak eden nahun-ı hûnrîze göz dikti. Henüz acı bir surette sîne-i şikâfetten çıkan feryad-ı mazlûmanesini mütehalikâne dinledi. Artık sabredemediler. Hûn-ı hamiyetleri galeyane geldi. Cihanı titreten bir sada-yı ma'nevî, hepsini ân-ı vahidde heyecana getirdi. El ele vererek ittihad ettiler; zavallı vatanın imdadına şitaban oldular; leşker-i zaleme-i istibdadı seyf-i ittifaklarıyla tarûmar eylediler. İşte bugün vatanı âğûş-ı ferzendanelerine alarak cerîhalarını tedaviye başladılar; hep birden boynuna sarıldılar. Fîmâba'd, o yevm-i şeâmete asla yüz vermeyeceklerine ve îcab ederse vatanın en ufak bir cüz'-i pâkine hep birden kurban olacaklarına va'd-ü peyman eylediler.

Lâkin ey sevgili vatandaşlar, siz de biliniz ki yalnız onlar değil, biz de o mader-i müşfik(41) ağûş-ı muhibbanelerinde perverişyâb olduk. Evet vücûd-ı mukaddesini rengîn eden hûn-ı şühedanın bir kısm-ı mühimmi de bizim ecdad-ı kiramımızın demidir. Bunun içindir ki o bîçare vâlîde bu hal-i perişanı içinde bile bizi unutmamış; etrafını saran ferzendelerinden biz kardeşlerini daima sormaktadır; bizi de imdada çağırıyor, evlâdlık hakkını istiyor. Artık biz de uyanalım, ahval-ı âleme bir atf-ı nazar edelim, bizi bel'a çalışan canavarlara(42) bir seyr edelim, bir vakitler cihanı lerzenâk eden şimşir-i celâdetimize yine sarılalım, dört el ile sarılalım.

(40) Doğrusu "taşlamaya, saldırmaya" demek olan "ta'rîze" olmalıdır.

(41) "Ana" anlamındaki "mader" dişil olduğundan, sıfatı da dişil olarak "müşfika" olmalıdır.

(42) Doğrusu "canavarları" olmalıdır.

Ey muazzez vatandaşlar, ma'lûmunuzdur ki bir kavmin vasıta-ı tealîsi iki kuvvettir. Bunların biri ittihad ve ittifak, diğeri ilim ve maariftir.

Birincisi akvamın bir kitle-i vahide teşkiline sebep olur; ki seylâb-ı felâket-i a'dâya sed çekmek, sevgili vatanı her dürlü âmâl-ı istilâcûyaneden vikaye etmek, anısla kaimdir.

İkincisi ise o kitle-i yekparenin serbestçe tevessüüne hâdımındır; ki ancak bu sayede arş-ı a'lâ-yı saadete vâsıl olmak, din-i mübînimizi sıyanet, hakk-ı hükümranîmizi muhafaza etmek mümkün olur. Hatta bunun içindir ki gürûh-ı lafn-i müstebiddîn, âmâl-ı istihsal için(43) en evvel aramızdaki şu iki kuvve-i mübeccelenin imhasına çalıştılar. Vaktiyle merkez-i medeniyet-i âlem denmeğe sezâ olan ve hatta el'an Avrupa'nın sahaif-i kütüb-i sabıklarında "centres intellectuels"(merakiz-i akliye) tesmiye olunan pek çok mevaki-i güzîdemizi rida-yı târik-i cehaletle setre gayret eylediler. Osmanlı kavm-i necîbini teşkil eden anâsır-ı muhtelifeyi yekdiğerine düşman eylediler, yekdiğerinin kanını emecek surette tahrik ettiler ve hatta kısmen de muvaffak oldular. Çünkü gözlerimizi kapayan perde-i cehalet pek ziyade kalınlaşmıştı; yaptığımız hataları göremiyorduk.

Hatta hafiyen şekavete da'vet eyledikleri Kürd kavm-i nacîbine hain, hûnhar, âsî dediler. Yine çevirdikleri entrikalar, dolablarla üzerlerine asker sevk ederek anları tehdid ettiler. Her bir-iki ayda me'mur sıfatıyla üzerlerine birtakım zalim, gaddar insanlar gönderdiler; her şeylerini aldılar; hatta kadınlarının, evlerinin eşyasını satmağa kadar vardılar. Anları canlarından bîzar bıraktılar, asker kardeşlerine hasım olmağa, hatta kanına bile kasdetmeğe icbar ettiler. Dahilen kendilerinin şu yaptıklarını düşünmeden, Allah'tan korkmadan onlara şakî, âsî dahi dediler.

Lâkin ey sevgili kardeşler, artık emin olunuz ki o eski devirler ebediyen mahv-ü nâbedîd oldu. O gürûh-ı leîme seyf-i adalet-i ilâhiyeye uğrayarak kahr oldular. Bugün âfâk-ı Osmaniyanı hurşîd-i hürriyet müstenîr etti. Sema-yı istikbalimizde kevkeb-i adalet, müsavat, uhuvvet rûnüma olmağa başladı. Vatan hepimizden hizmet bekliyor, vücûdundaki yaraları sizin merhem-i himmetinizle tedavi etmek istiyor. Sair arkadaşlarımızın bize uzattıkları dest-i uhuvveti kemal-i hürmetle sıkalım; eski fikirlerden vazgeçelim; maarifimizin terakkîsine, vatanın saadetine çalışalım.

Az çok mülâhaza buyurulsun; bir avuç aşiretten bir koca hükûmeti teşkil eden, evet Çanakkale boğazını kırk kişi ile geçerek, bitevfkillâhi teâlâ ellerindeki seyf-i celâdetleri sayesinde bütün Avrupa'yı titreten, liva-yı mahmideti küre-i arzın üç büyük kıt'asında rekze muvaffak olan ecdad-ı izamımız olduğu gibi, ta Viyana kapılarına kadar düşman kurşunlarına göğüs gere gere giden yine bizim ecdad-ı kiramımızdır. Onlar, kılıçlarıyla, kanlarıyla kazandıkları o muazzez vatanı bize emanet verdiler. Sed hezar

(43) Doğrusu "emellerini elde etmek için" demek olan "istihsal-ı âmâl için" olmalıdır.

esef ki biz nankörlük ettik; o muazzez vücûdu kendi elimizle parçalayarak düşmanlarımıza hediyeye ettik. Onlara(44) mükâfeeten bizim ihvan-ı dinimizi eziyetlerle, işkencelerle imhaya çalıştılar; onları bazîçe-i cefa ederek intikam almağa şitab ettiler.

Bakınız, bunca ecdad-ı kiramımızın hûn-ı celâdetiyle alınan Bosna ve Hersek kıt'a-ı vesâsını Avusturyalılar zamîme-i memalik eylediler. Hiç utanmayarak din kardeşlerimize zulm-ü taaddiye başladılar; onları terk-i vatana icbar ediyorlar. Ötede Bulgaristan i'lân-ı istiklâl etti. Nev'arûs-ı nâdîdemiz olan Rumeli-i Şarkî'yi de zabt, yegâne malik olduğumuz şemendüfer hattını gasb etti; camilerimizi yıktı; başımıza bir belâ-yı azîm kesildi. Beride Giridliiler bütün ihvan-ı dinimizi kesmeğe başladı; bunca himmetlerle zabtına muvaffak olduğumuz o koca cezîre, bugün kolay kolay bizden ayrıлмаğa, Yunanistan'ın kucağına atılmağa çalışıyor. Daha neler, daha neler.

Ey vatandaşlar, kardeşlerimizin feryadlarına, imdadlarına koşalım. Çünkü Cenab-ı Hak da, Resûl-ı kibriyâ da bunu istiyor, arzu ediyor, bize bunu emrediyor. "Lâ yu'minu ehadukum hatta yuhibbe li ahîhi mâ yuhibbu li nefsihi"(45) hadis-i şerifi bunu bize emretmiyor mu? Biz hâb-ı istirahatete dalalım, kardeşlerimiz ise cefa görsün. İslâmiyet bu mudur?

Hâsılı, ey Kürd kardeşlerim, biz de ittihad edelim, umum Osmanlı kardeşlerimizin imdadına koşalım, herkes gibi biz de vatana kurban olalım. Zîra İslâmiyet ve insaniyet bunu iktiza ediyor. Demek istiyorum ki, artık bilfiil cesaretinizi, silâhşörlüğünüzü, vatanperverliğinizi isbat edecek zaman geldi. Haydi ey erler, siz de herkesten ziyade sevdiğiniz vatanınızı, milletinizi der'âğûş ediniz, onlara feda-yı can ediniz! Ediniz ki biz de iftihar edelim.

Süleymaniyeli
A. Hilmi

ŞÜÛNÂT

OSMANLI AHRAR FIRKASI VE "PARA PLAS" OTELİNDE İLK ZİYAFET

Osmanlıların tarih-i mübeccel-i istiklâli, 699 sene-i Hicriyesi Cemadil'evvelinin dördüncü ve 1300 sene-i Milâdiyesi Kânunısanisinin yigirmi yedinci gününe müsadıftır. Şu yevm-i mübarek-i istiklâle tesadüf ettiği hesap edilen geçen çiharşenbe gününün tebcül-i celâlet-i şanı için Osmanlı Ahrar Fırkası tarafından "Para Palas" Otelinde yüz elli kişilik gayet mükellef ve mükemmel bir ziyafet keşide edilmiştir. Ziyafette Sadr-ı A'zam, Dahiliye, Harbiye, Nâfia, Evkaf Nâzırları ve Meclis-i A'yan Reisi

(44) Doğrusu "onlar" ya da "onlar da" olmalıdır.

(45) Bu hadisin anlamı şudur: "Bitiniz, kendisi için istediğini kardeşi için istemedikçe, iman etmiş olmaz".

Said ve Hassa Ordusu Kumandanı Mahmud Muhtar ve Zabtiye Nâzırı Sami Paşalar ve meb'usandan kırk zat, matbûât-ı Osmaniye ve ecnebiye müdür ve muharrirleri ve muhabirîn-i ecnebiye ve Fırka-ı Ahrar mensubları hazır bulunmuşlardır.

Taamın hitamını müteakib, Ali Kemal Beyefendi tarafından Fırka-ı Ahrar namına bir nutuk okunmuş ve Sadr-ı A'zam Paşa hazretleri namına da Dahiliye Nâzırı Paşa hazretleri ve müteakiben de Haleb Meb'usu Nâfi' Paşa ve sonra da Zehrab ve Aydın Meb'usu Karolidi Efendiler ve Meclis-i A'yan Reisi Said Paşa hazretleri tarafından birer nutuk kıraat buyurulmuş ve nutukların ittihad-ı Osmanî'ye taalluk eden noktaları fevkal'âde ve medfîd alkışlarla alkışlanmıştır.

SADR-I A'ZAM PAŞA'NIN NUTKU

Ebedî olması temennî olunan Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin tarih-i teessüs-i istiklâlinin hulûl-ı sene-i devriyesi i'tibariyle, ilk def'a olmak üzere hamiyetmendân tarafından keşîde olunan bu ziyafette bulunduğumdan dolayı bahtyarım. Meslek-i sabıkımızı terk ve tarîk-i hürriyete duhûl ile, hembezm-i vifak olarak bu vech ile bir sofrada serbestane bil'ictima' taam etmeğe muvaffak olmamız, şâyân-ı teşekkürdür.

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin altıyüz bu kadarlık senelik şan-ı istiklâlini ve millet-i Osmaniye'nin terakkîsini bir kat daha te'mîn için bir Kanun-ı Esasî ile hakk-ı hâkimiyetinden milleti hissemend eden Hükümdarımız efendimiz hazretlerine cümlece minnettârız. Devlet ve milletimiz bu tarîk-i hürriyet ve terakkîde dâim oldukça, bir-iki asırdan beri zayı' eylemiş olduğu şan-ü şevket ve kudrete yine malik olacağı şübhesizdir. Bu ümniyenin mevkufunaleyhi, millet-i Osmaniye'yi terkîb eden akvamın zîr-i liva-yı Osmanî'de ittihad-ü ittîfak eylemesi maddesidir. Türk, Arab, Kürd, Arnavud, İslav, Rum, Ermeni, Musevî ve sair akvamın cümlesi, bir millet olduklarını bilmelidirler. Millet-i Osmaniye, kanunen bir vatan ehli olan akvamın cümlesini şamildir. Binaenaleyh kavm, kabile namına iftihar edeceğimiz yerde millet-i Osmaniye namına iftihar eylemeliyiz. Bu tarîkte dahilen, haricen hâil olabilecek bir hal olmadığını beyan ve derdest-i tesviye bulunan mesail-i siyasiyenin karîben rehîn-i hüsn-i hitam olacağı ümîd-i kavîsinde bulunduğumu bu vesîle ile ilâveten ityan eylerim.

SAİD PAŞA'NIN NUTKU

Bizi mazhar-ı i'zaz eden Fırka-ı Ahrar'ın meşhûdümüz olan hamiyetine anşamîmil kalb iştirak ederim. Efendilerim, müsaadenizle Fırka-ı Ahrar'dan bahsedeceğim. Fırak-ı siyasiye, memleketin selâmet ve tealîsini ta'yîn ve te'mîn için taharrî-i eşkâl ederler. Bunların emellerinde esasen bir fark yoktur. Ma'lûmunuzdur ki her millet-i mütemeddinede fırak-ı siyasiye,

mensub oldukları memleketin selâmet ve saadeti maksadında cümleten müttehidül'efkârdılar. Binaenaleyh, fırak-ı muhtelif-i siyasiyenin ihtilâfları mücadelât-ı fikriyeden ibaret olup, hakikatte cümlesi de milletin hürriyetine ve esbab-ı saadetine sa'yederler. Anın için bunlar arasındaki ihtilâf aynı rahmet addolunur. Temmuz evailinde hâkimiyet-i milliyesini ihraz eden Osmanlıları teşkil eden akvam-ı muhtelifenin, hürriyetten ve uhuvvet-i vataniyeden istifade ile daima ileri gitmelerine, tekâmüllerine aid olan temenniyât-ı hâlisane(46) cümleinin iştirak buyuracağından eminim.

*

Kudüs'e bir hey'et-i tahkikiyenin i'zami takarrur etmiştir.

*

İbarât-ı resmîyede "ordu-yı hümayun" mu, yoksa "ordu-yı Osmanî" mi, yoksa yalnız "birinci, ikinci ilh(47) ordu" demek mi iktiza edeceği, mukaddema Harbiye ve Bahriye Nezaretlerinden istifsar olunmuştu. Avrupa hükümdarını imparator, kral unvanını haiz olup, buna tebean ordularında "armée imperiale" ve "armée royale" denildiği gibi, bizde de muhaberât-ı resmîyede kemakân "ordu-yı hümayun" ve "donanma-yı hümayun" ve "asakir-i şahane" ta'bîrlerinin isti'mali iktiza edeceği, Meclis-i Vükelâ kararıyla cevaben Nezareteyn-i müşarûn'ileyhimaya bildirilmiştir.

*

Gerek Dersaadet ve gerek taşralarda teşekkül edecek cem'iyetler, bittabî ihtiyacât-ı mahalliyelerine karşı daha ziyade bir vukufu haizdir. Şu halde vâki' olacak teşebbüsleri, memleketlerinin husûl-ı esbab-ı umranı nokta-ı nazarından müstelzim-i mühassenât-ı adîdedir. Binaelaleyh, şimdilik bu babda bir gûna sû-i isti'malâta mahal kalmamak üzere sırf terakkiyât-ı memlekete çalışmak için teşekkül edecek bu gibi cem'iyetlerin vazife ve suret-i hareketlerini mübeyyin bir nizamname kaleme alınarak, lieclittedkîk Şûra-yı Devlet'e irsali hakkında Dahiliye Nezaretine teblîğât icrası takarrur ederek mazbatası makam-ı Sadarete takdîm kılınmıştır.

*

Ahalîsi kat'iyen küül ile me'lûf olmayan Zor sancağında bu kerre meşrûbât-ı küüliye satılmak istenildiğinden ve bu cihet hıfz-ı sıhhat-ı umumiyeyi muhıl olduğu gibi birçok cinayâta da bâis-ı hudûs olacağından, bu babda olunacak muamele merciinden sorulmuş ve mevkiein mühim olan ve işretle kat'iyen me'lûf olmayan böyle bir mahalde meşrûbât-ı küüliyenin cevaz-ı fûrûhtü ahalîyi tasmîm edeceği gibi, tevalî-yi vuku'-ı cinayâta da sebebiyet vermiş olacağından, cevaben teblîğ-i lüzûm-ı men'i karargîr

(46) Doğrusu "içten dileklere" demek olan "temenniyât-ı hâlisane" olmalıdır.

(47) Arapça "ilâ ahirihi"nin kısaltılmışı olan bu sözcük, aynı türden olan birkaç şey sıralanmak istediğinde, onlardan iki ya da üç tane yazıldıktan sonra kullanılır ve "sonuna kadar hep böyledir" anlamını verir.

olmuştur. Liva-ı mezkûr sekene ve aşayırinin safvet ve hususiyet-i zatiyeleri nazar-ı dikkate alınırca, bu kararın derece-i isabeti taayyün eder.

*

Girid'in Hükûmet-i Osmaniye'den fekk-i irtibatıyla Yunanistan'a ilhakı mümkinsiz(48) olduğu için, bu babda müzakerede bulunamayacaklarını, Rusya, Fransa, İtalya sefirleri hükûmetleri namına Yunan Hariciye Nâzırına ifade etmişlerdir.

*

Ahz-ı asker muamelâtında hilâf-ı hakikat ilmühaber veren muhtarlar hakkında divan-ı harblerce tahkikat ve ta'kîbât-ı kanuniye icrası cihetine gidilmeyerek, mahalleri mecalis-i idaresinde rü'yet edilmesi lâzım geleceğinin ta'mîmen teblîği, Dahiliye Nezaretine iş'ar olunmuştur.

*

Millî reisi müteveffa İbrahim ile aşireti efradından şimdiye kadar alınan mavzer tüfenginin adedi yedi yüz yetmiş bire bâliğ olduğu, merciine gelen rapordan anlaşılmıştır.

*

Musul vak'a-ı mü'limesi mütecasirlerini kanunen te'dîb için –mahallî mahkemeleri a'zasının yerli olmaları hasebiyle– mezkûr mahkemeler rüesasıyla birlikte işe bakmak üzere Dersaadet veya civar vilâyetlerden bir hey'et-i adliyenin bir an evvel Musul'a i'zami taht-i elzemiyette olduğu, Dahiliye Nezaretinden Babiâlî'ye iş'ar olunmuştur.

BULGARİSTAN HAVADİSİ

Bulgaristan Hükûmeti mukaddema tahşîdât-ı askeriyede bulunmuş ve taht-i silâha aldığı şu efrad-ı muhteşideyi ahîren terhîs etmiş ve fakat şu hareketi hiç bir devletin rehîn-i tasvîbi olamamış idi. Bu aralık yine ba'zı firak-ı askeriyeyi taht-i silâha almıştır. Bundan maksadı, gûya tazyîk ve tehdîd suretiyle Hükûmet-i Osmaniye'yi kendine karşı daha mülâyımane bir tavır almakta muztar bırakmak ve bu cihetle emeline nail olmaktır. Bundan dolayı, Hariciye Nezaretinden düvel-i ecnebiye nezdinde mukîm süfera-yı Devlet-i Aliyye'ye bir tahrîrât-ı umumiyeye gönderilmiş ve bu tahrîrâtın bir fıkrasında, "Hükûmet-i Osmaniye gerçi Bulgaristan'ın tahşîdât-ı ahîresine pek o kadar atf-ı nazar-ı ehemmiyet etmezse de, fakat tahşîdâtın böyle arasına vukuu mucib-i heyecan olup, halbuki Devlet-i Aliyye'nin gaye-i âmâlî ise sulh-ü müsâlemet-i umumiyeyi halelden vikayeden ibaret bulunduğu cihetle, sulhun te'mîn-i idamesi zımında Sofya'da bulunan düvel-i muazzama memurîn-i siyasiyesi vesatatiyle Bulgaristan Hükûmetine nasayih-ı müsâlemetkârandede bulunmak lâzım geleceği" beyan olunmuştur.

(48) Doğrusu "olanaksız" demek olan "imkânsız"dır.

Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan hükûmetleri, ibraz ettikleri âmâl-i cidalcîyaneleriyle muhafaza-ı sulh-ı umumî arzusunda bulunan Avrupa'nın enzar-ı tenkîdât ve muahezâtını kendi aleyhlerine celbedeceğini anladıklarından, vaz'iyet-i ahvalı daha eslem bir surette ta'zîze başladıkları, Paris'ten bildiriliyor.

*

Bulgaristan'ın tedarikât-ı askeriyesinden dolayı Babiâlî'nin verdiği notada, Bulgarlar şu hareket ve mesleklerinde devam ve ısrar ederlerse, Babiâlî'ce de mukabele edileceği, suret-i mahsusada tasrîh olunmuştur.

*

Prens Ferdinand'ın Ortodoks mezhebini kabul edeceği, Petersburg'dan "Berliner Nağblat"(49) gazetesine telgrafla bildiriliyor.

*

Bulgaristan, Hükûmet-i Osmaniye'ye şimdiye kadar ta'vîzen seksan iki milyon teklif etmekte iken, bu kerre yüz milyon frank vermeğe mütemayıl olduğu Sofya'dan bildiriliyor.

*

Bulgaristan'ın ahîren taht-i silâha aldığı asakirini terhîs etmekte olduğu, şu geçen pencşenbe günü Edirne vilâyetinden telgrafla makam-ı Sadarete bildirilmiştir.

*

Bulgaristan'ın tedarikât-ı harbiyede bulunması, gûya esbab-ı âtiyeden nâşî imiş:

Evvelen, Bulgaristan'ın hal-i hazır-ı siyasîsi emin değildir. Hükûmet-i Osmaniye ile Avusturya Devleti arasında husûl-ı i'tilâf sebebiyle Türklerin sulh-ü müsalemeye taalluk eden temayülleri tenakus etmiş gibi görülüyor.

Saniyen, ba'zı gazetelerin iddialarına nazaran Hükûmet-i Osmaniye'nin gûya Bulgar'a karşı bir sû-i niyeti vardır ve bu cümleden olarak Babiâlî, Edirne ve Cısr-i Mustafa Paşa kumandanlıklarına telgrafla hafiyen emir vererek, "Arda" deresine tecavüz ve bu dere ile Uludere beynindeki arazî işgal edilecekmiş.

İRAN HAVADİSİ

İran'ın iğtişâsât-ı mütevaliye-i hazırasından, gerek İngiltere ve gerek Rusya menafı fevkal'âde ma'rûz-ı tehlike olduğundan, hükûmeteyn-i müşarün'ileyhima İran Devletine nasayih-ı müessirede bulunacaklardır.

*

İran'da muhafaza-ı sulh-ü âsâyış maksadıyla Rusya ile İngiltere müdahaleye karar vermişlerdir. Bu karar Şah ile ahrarı barıştırmak esasına mütebennîdir. Karar-ı vâkıa nazran İngiltere ve Rusya murahhaslarıyla Şah'ın ve ahrarın

(49) 8. sayıdaki 8 numaralı dipnota bakınız.

vekillerinden müteşekkil bir mü'temer "Petersburg"da ictima' ederek te'lîf-i beyne ve kanun-ı esasîyi yeniden mevki'-i icraya vaz'a çalışacak ve tarafeynin hukuk ve vazai fi bu hey'etçe ta'yîn olunacak ve fakat her ne suretle olursa olsun tarafeynden biri taraf-ı âhare tecavüz edemeyecek ve hiç bir vech ile kanun-ı esasîyi ilga etmek de mümkün olmayacaktır.

*

İran cenûbunda iğtişâşât-ı vahîme vukua geldiği ve erbab-ı ihtilâl "Bend-Bûşîr" Valisini de cerh ve iki oğlunu katl(50) ve Şiraz'da ahalî tarafından Bank-ı Şahî dahi yağma edildiği, Tahran'dan yazılıyor.

*

Şemdînan'dan yazılıyor:

Devletin hudud-ı şarkiyesinde nîgehban-ı hâkimiyeti olan sâdât ve ulema ve aşayirin beklediği, âtîfet-i hüsn-i muamele ile adalettir. Adle bedel zulm-ı sarîhin idamesi, hüsn-i muameleye mukabil âsâr-ı huşûnet iraesî, cümlemizi cerîhadar eder. Birçok mes'ele-i mühimme-i hududiyede, bir hayli mehâmm-ı umûr-ı askeriyede hamiyetkârana hizmet eden, cansiperane çalışan, takdîr-i vicdan-ı umumîye mazhar olan Ravandizli Said Bey, bu hidemât-ı meşkûresinden müteessir olan ba'zı havenenin hedef-i isabet-i enzar-ı kin-ü ithamı olmuştur. Rû'yet-i muhakemesi Diyarbekir Mahkemesine naklolunan bir katl maddesini mumaileyhe isnad etmişlerse de, halbuki maktûl hal-i hayatta katilleri ta'yîn-ü teşhîs etmiş, vücûh-ı ulema-ı İslâmîye şehadette bulunmuştur. Fakat müstebid, mürteşî ve mürtekeb me'murların netice-i ifadât ve tahrîkâtı olmak üzere hak ayaklar altında çiğnenmiştir. Şehadet-i kâzibe ise indel'islâm küfürdür. Hakkın daha ziyade tavzîhi için tekrar icra-yı tahkîkat kabildir. Binbaşı kendi katillerini umum zabitan ve me'murîne yapmış(51) olduğu gibi, tahkîkat-ı mahalliyeye ile de müsbettir. Maksud tezahür-i hakikat ve te'mîn-i îcab-ı ma'delet ise, mes'ele bütün sarahatıyla meydandadır. Bu katillerin Said Bey'e adavet-i şahsiyeleri de kuyûd-ü muamele-i Hükûmetle ma'lûmdur. Sabık Diyarbekir Müdde'umumîsi Enver Efendi'nin canîleri sahabeti, irtikâbât-ı şayiası ve daha birçok ahval-ı gayr-i marziyesi, bu babda adalet-i İslâmîyeyi âdeta rahnedar etmiştir. Binaenaleyh, îcabât-ı kanuniye icrası, umum namına müsted'adır.

Pesûh, Lahîcan, Mergewar, Şîçe ve Havalîsi Aşayir-i Umumiyesi

(50) Doğrusu "valisini yaraladıkları ve iki oğlunu da öldürdükleri" demek olan "valisini cerh ve iki oğlunu da katlettikleri" olmalıdır.

(51) Galiba doğrusu "tanıtmış" olmalıdır.

KÜRD: Bâlâdaki telgraafnamede hikâye olunan mes'ele, bir redif binbaşısının bundan birkaç sene evvel katli maddesi ve bunun da Said Bey'e isnad olunmuş olmasıdır. Bu babda hükûmet-i mahalliye ve cihet-i adliyece mükemmelen icra-yı tahkîkat edilmiş ve asıl katiller de meydana çıkarılmış iken, her nasılsa Musul Kumandanının yaygaralı şikâyatı üzerine evrak-ı da'va Diyarbekir'e naklolunmuş idi. O zaman Diyarbekir Fırka Kumandanlığında bulunup şimdi Medine Muhafızı olan Bahri Paşa, mes'eleyi fevkal'âde bir ehemmiyetle telâkkî etti, tahkîkat-ı serîa ve muhikka icra ettirdi. Neticede Said Bey'in berat ve ma'sumiyeti ve bununla beraber hüsn-i hizmeti tebeyyün ederek, Mustantıklıkça men'-i muhakemesine karar verildi ve asıl fi'l-i katil, binbaşının kur'a muamelesinden müteessir olanlar tarafından vukua getirildiği anlaşıldı. Zaten Said Bey'le binbaşı arasında husumet değil, ancak bir mahabbet-i ciddiye-i mütekaabile mevcûd olduğu, binbaşı tarafından kendi hatt-ı destiyle vuku-ı katlinden üç gün evvel Mîrliva Şevki Paşa'ya yazılıp izhar-ı hakka medar olmak üzere Paşa-yı mûmaileyh tarafından bâtezkere-i mahsusa ahîren mahkemeye takdîm olunan bir mektubda(52) musarrâh olduğu gibi, birçok zabitan-ı askeriye ile zevât-ı mu'tebere-i mahalliye'nin şehadet-i muhikkaları da mahiyet-i mes'eleyi meydana koymuş ve asıl katiller tevkîf edilmiş idi. Fakat o aralık Ferîk Bahri Paşa'nın icra-yı tekaüdü ve Musul'a nefy-ü teb'îdiyle mahfuzan çıkarılması ve daha birçok ümera-yı askeriye'nin dahi mahâll-ı muhtelifeye tağrîbi, müddeûmumîce bu def'a tağyîr-i hakikat yolunda ta'kîb-i da'vaya cesaret vermiş ve neticede Said Bey'i cinayete itham ettirmiştir.

Cereyan-ı hal-ü hakikat bundan ibarettir. Bu gibi kanunşikenane muameler zaman-ı istibdadda pek tabîi idi. Fakat şu devr-i meşrutiyette rehîn-i cevaz olamaz. Devamı mülk-ü devlet ancak adaletle kaimdir. Serd olunan işbu hakayıkın ehemmiyet-i camiasıyla nazar-ı takrîre alınmasını Adliye Nâzır-ı meâlimazahirinin hamiyet-i müsellemelerinden şiddetle intizar ve temennî ederiz.

*

Musul'dan yazılıyor:

Devr-i istibdadda iltizam olunan mesleğin ahval-ı umumiye üzerindeki te'sîrât-ı muzırâ eseri olarak cihet-i adliyece her nasılsa maznûn ve mahkûm olup mezarda bulunan birçok kesanın hakkında ta'kîbât icrası umûr-ı ziraat ve felâhati ve mesaî-i saire-i maîşiyeti sektedar edeceğinden, bu yevm-i mes'ûdun bir fatiha-ı muvaffakiyeti olmak ve hukuk-ı şahsiye bakıy kalmak üzere, hukuk-ı umumiyenin afvına müsaade buyurulması müsterhamdır. Ferman.

Musul'da Kürd İttihad Cem'iyeti

(52) Doğrusu "bu mektubda" olmalıdır. Çünkü söz konusu olan, binbaşının mektubudur.

Muş'tan, 12 Kânunısani 324(Milâdî 25 Ocak 1909):

Her nasılsa mahrûm-ı ünsiyet kalan Kürd kardaşlarımızın da Kanun-ı Esasînin füyûzâtından hisseyâb olmaları yolundaki efkâr-ı ittihadcûyanelerinden iktibasen vuku' bulan vasayâ-yı müessire üzerine, merkeze marbût bütün aşayir bugün kabile kabile şu'beye vürûd ve birbiriyle musafaha ederek Cem'iyete duhûl eyledikleri maatteşekkür ma'rûzdur.

Kürd Teavün ve Terakkî Cem'iyeti'nin
Muş Şu'besi

Merkez Matbaası

M. Tevfik

Halîc-i Dersaadet(53)

(53) Yani "İstanbul Halici".

DOKUZUNCU SAYININ ÇEVİRİLERİ

KÜRDLER VE ERMENİLER

Kürdlerle Ermenilerin özgürlük sayesinde barış ve uzlaşmayla birlik olarak refah ve mutluluğa kavuşmuş olduklarını görmek, bu ülke ve devleti cidden sevenlerce en çok arzu olunacak bir durumdur. Tersine olan durum yani aralarında uyuşmazlık ve nifakın varlığını ve birbirinin zararında yarar aramaya çalıştıklarını görmenin de, aynı şekilde Devlet ve millet dostlarıncı pek fazla üzüntü ve kedere neden olacak bir madde olduğuna kuşku yoktur. Çünkü bu iki halkın maddî ve ekonomik yararı birbirine o kadar bağlıdır ki, birinin zararı herhalde öbürünü zararlı kılar, yarar sağlaması da öbürünü öylece yararlanmış kılar.

Ahlakî ve bedenî niteliklerce iki halk birbirinin aynı olduğu gibi, yaşam ve görgü biçiminde de birbirinden farkları yoktur. Hatta Kürdlerin dünyaca biliniş ve kabul edilen konukseverlik ve namusluluk gibi yiğitlik duyguları, Ermenilerde de vardır. Gelip geçenlerin ve yolcuların Kürd ağa ve beylerinin evlerinde gördükleri ikram, tümüyle Ermeni büyüklerinin evlerinde de görülmekte olduğu gibi, oralardan büyük olarak İstanbul'a gelmiş olan Ermeni zengin ve önde gelenlerinin, hâlâ buralarda bile o gibi ahlak güzelliklerini korumakta oldukları gözümüzün önündedir.

Özetçesi, gerek Kürdlerin ve gerek Ermenilerin iyi ahlak ve güzel gidişlerinin birbirinin benzeri olduğu, İslâm şeriatına hakkıyla bağlı olan Kürdlerin parlak şeriata aykırı durumlardan eskiden beri tümüyle sakınmış ve İslâm şeriatı gereğince Ermenilerin haklarına her bakımdan saygı göstermiş oldukları, Ermenilerin de bağnazlığı çekici, huzur ve rahatlığı ortadan kaldırmaya bazı münafıkların aldatmacalarına kapılmadıkları ve aralarında hiç bir engel ve güçlük bulunmayarak tam bir refah ve uyuşmayla yaşadıkları, soruşturma ve tartışma konusu değildir. İsa'nın Milâdınının 2600 yıl öncesinden beri, yani tarihin bakışının erebildiği dönemden bu ana kadar Kürdistan'da tam bir birlik ve sevgiyle yaşamış olan Kürdlerle Ermeniler arasında iddia edilen nifak ve husumet var olmuş olsaydı, birinin diğerini bu kadar uzun bir zaman içinde herhalde imha etmesi gerekirdi.

Bugün coğrafyalarda görülen toprak parçalarının ve ülkelerin tarihine başvurusun. Bunların ne kadar halklar tarafından art arda miras alındığı ve her yeni gelenin var olanı en kısa zamanda nasıl imha edip ortadan kaldırdığı görülür.

Bu genel durumdan ayrı ve müstesna bir toprak parçası varsa, o da Kürdistan'dır. Çünkü Ermeniler o toprak parçasının eski sakinleri oldukları gibi, bugün tarihçe kanıtı olarak bilinmektedir ki Medyalıların halefleri olan Kürdler de o toprak parçasının aslî olan eski sakinlerindendirler.

Bu iki eski halkın istilâları zamanında Kürdler Ermenilere, Ermeniler de Kürdlere eski tarihte benzeri olmayan biçimde sahip çıkıp korumuşlar ve birbirinin soy ve özgürlüğünü tanıyıp varlıklarını karşılıklı olarak güvenceye almışlardır.

Ermeniler Hristiyanlığı kabul ettiklerinde, Kürdler de İslâmın doğuşuyla şereflendiklerinde, aralarında meydana gelen din ayrılığı, eski uyuşmalarını zerre kadar bozmadı. Her iki halkın yetiştirdiği erdemli ve yüce adamların yol gösterici telkinleri, eski sevgilerinin sürdürülmesini ve ulusal mutluluklarının devamını sağlayarak, hiç bir toprak parçasına ve yöreye nasip olmayan bir dostluk ve uyuşmayla zamanlar ve yüzyıllar geçirdiklerine tarih tanıktır. Ayrıca, 300 haneli bir Kürd köyünde 10 hane Ermeninin ve yine 300 haneli bir Ermeni köyünde 10 hane Kürdün eskiden beri sakin olması ve dağ doruklarında ve yüksek yerlerinde birçok kilise ve manastırın bulunması, bu sevgilerine belirgin bir kanıttır.

Zamanımıza kadar Kürd ağa ve beylerinin İstanbul'daki yardımcıları ve buralara gelen ve düşen garibanının işleri, burada bulunan ve hâlâ tek tük evlât ve torunları var olan tanınmış eski Ermeni büyüklerinin aracılığıyla görülegeldiği gibi, burada bulunan Ermenilerin oralardaki akraba ve yakınlarının işleri de onların tavsiyesiyle Kürdler tarafından omuzlanıp korunurdu. Bunu görmüş ve denemiş birçok Ermeni, hâlâ burada yaşamaktadır.

Gerçek durum bu merkezde olduğu ve Ermenilerle Kürdler arasında soy ve milliyetçe asla kin ve düşmanlık olmadığı halde, nasılsa bir süredir ülkenin her tarafına yayılan kötü yönetim gibi birtakım yeni nedenlerin etkisiyle, bu iyi geçinmede bir çeşit bozukluk meydana gelmişti. Bunun bir nedeni de, oralarda uygarlığın gereğine uygun okulların açılmaması ve bu iki halkın çocuklarına aynı eğitim kaynağından feyiz ve terbiye verilmemiş olmasıdır.

Ne zaman ki esenlik ve geleceğimizin kanıtlı belgesi olan Anayasa ilân edildi, bütün Osmanlı imparatorluğuna yansıyan bu sevindirici haber büyük bir şevk ve sevinçle alkışlandı ve bu genel sevinç arasında Kürdler ve Ermeniler de uyuşma sevinciyle el ele vererek birbirleriyle öpüşüp barıştılar. Her iki milleti çevrelemiş olan istibdadın karanlık gecesi özgürlüğün ışık saçan güneşiyle ortadan kalktıktan sonra, birbirlerini tanıdılar. Ve arada yok olmaya yüz tutmuş olan alışılmış eski sevgi ve geçmiş sevgi hakları, Allah'a şükür yine sağlamlaşmış ayakta kaldı.

Ancak, inkâr etmek mümkün değildir ki, arada meydana gelmiş olan yaraların etkisiyle bugün her iki halk da zaafa uğrayarak hastalanmıştır. Bunların hastalıklarını tedavi etmek ve gerekli bakım ve ilâçları büyük bir hekimlik uzmanlığıyla hazırlamak, bugünkü durumda her iki halkın ve toplumsal yapısının akıllı ve önde gelen adamlarına borç ve zorunlu olan bir görevdir. Bunun yerine getirilmesine engel olan istibdadın eseri kalmamış

olduğundan, bu görevin yerine getirilmemesi için hiç bir engel ve mazeret düşünülemez ve söz konusu değildir. Gerek Kürdlerde ve gerek Ermenilerde, ülkelerimizin(54) parçalarını karış karış gezmiş ve ticaret ya da memurluk dolayısıyla, muhtaç olduğumuz reformların ve uyuşup iyi geçinme yöntemlerinin en iyi yollarla uygulanmaları konusunda gerçek bilgiler edinmiş tarafsız zatlar pek çok olduğundan, bunların görüş ve bilgilerine başvurularak, her iki halkta var olan eski uyuşmanın geri getirilmesine girişip himmet etmek ve bütün Kürd ve Ermeni ileri gelenlerinin ve iş bilenlerinin birlik ve elbirliğiyle, açılmış olan genel bilgisizlik ve sefalet çukurunun doldurulmasına çalışmak, zorunluluk derecesinde bulunuyor.

Bu kez Meclis'e üye seçilmesinde her iki halkın kendilerinden milletvekili seçtirmek üzere göstermiş oldukları çaba ve girişim, birbirinden memnun olmamaları ve güven duymamaları, üzüntüye neden olan durumlardandı. Oysa yukarıdan beri ortaya serip açıkladığım gibi, bu iki halkın gerçek ihtiyaçlarını ve asıl ahlaklarını bilen zatlar tarafından bu konuda çabayla girişimde bulunulacak olursa, inşallah dört yıl sonra yapılacak ikinci seçimde, varsayalım ki Wan'da Kürdler, "canım, Karebet Efendi'yle Hamparsum Efendi burada milletvekilliğine hepimizden daha layıktırlar ve bunu hak ederler", Diyarbekir'de de Ermeniler, "Ahmed Efendi'yle Mehmed Bey uygundur, onları milletvekili yapalım" gibi sevgi ve içtenliğin en üst derecesini gösteren durumlarla, kıvanç ve gururlu bir şekilde gözyaşına kavuşabileceğimizi temin ederim.

İşte her iki halkın asıl eğilimi burada olduğundan, artık özgürlüğün şu gönül okşayan döneminde de, istibdad döneminde olduğu gibi dost ve düşmanımızı fark etmez ve Allah'ın nimet ve iyilik olarak verdiği özgürlük ve adaletten yararlanma yolunu bilmezsek ve dost diye çevremizi almış olan birtakım serseri, durumu ve nereye bağlı oldukları belirsiz kimselerin kandırmaca ve aldatmacalarına kapılmaya meydan verirek, doğal olarak bu durumların vebal ve sorumluluğunun da her iki halkın sadık ve akıllı olanlarına ait olacağını anımsatmakla sözüme son veririm.

Hüseyin Paşazade
Süleyman

(54) "Ülkelerimiz"den maksat, Osmanlı imparatorluğunu oluşturan ülkelerdir.

OSMANLI BAĞIMSIZLIĞI

Varlığının üçayağını dünyanın üç kıtasının önemli noktalarına kurmuş olan bu muazzam devletin başkenti, bugün bağımsızlığının 610. yıldönümünü yüceltiyor. Altı yüzyıllık olayların dışardan ve içerden –özellikle içerden– saldırttığı felâket taburları karşısında, temel olan kalıcılığını çürümekten koruyabilmiş olan bu koca devletin böyle bir yüceltmeye hem hakkı vardır, hem ihtiyacı.

Hakkı vardır. Çünkü her uygar bireyin büyük insanlık ailesiyle bağlantı ve ilişki aracı, mensup olduğu toplumsal yapıdır. Biz atalarımızın güzel eserleriyle övünme hakkını, yalnız Osmanlı tarihine ilişkin olaylara özgü kılarak, bu tarihin başlangıcından önceki atalar zincirine ait serüveni ilgisiz ve yabancı sayarız. Bundan başka, dillere ilişkin olan durumlar ve duygular ile yararlar gibi birçok sağlam bağ da bizi bu ülkeye, bu yapıya, bu devlete sonsuza dek bağlamıştır.

İhtiyacı vardır. Çünkü vatan sevgisi vicdanî erdemlerin ve zevklerin en büyüğü iken, biz pek uzun zamanlar bundan yoksun bırakıldık. Vatanı sevmek, buna cesaret edenleri her türlü talihsizlik ve felâkete götüren tehlikeli eğilimdi. Vatanın sevgisi, evlâdının gönlünde, evlâdı da hapishanelerde boğulurken, itiraf edelim ki birçoğumuz, fedakârlığın gereğini benciliğimizin zalimce sıkıştırmasına peşkeş etmiştik ve hiç bir şey yapmamakla yapılan fenalıklara devam etme izni veriyorduk. En hamiyetlilerimiz vatanı acınmaya, biraz daha zayıf ve küstah olanlar da yalnız soğuk davranılmaya müstahak görüyordu. Sevgili durumuna gelen ihtiras ve kayıtsızlık, bir çoğunluğu anasından ayırmıştı; sıkıştıran o bencilik de süslü ve tantanalı bir uçurumdan aşağı sürüklüyordu.(55) Ragıp Paşa, Münir Paşa gibi öncüleri, Tahsin Paşa, İzzet Paşa gibi artçıları olan bu haydut ordusu,(56) bağımsızlığının 610. yıldönümünü bugün yüceltmekte olduğumuz bu devletin adına mensup ne kadar suçsuz günahsız bireyler varsa hepsini o yok olma uçurumuna yuvarladıktan sonra, enkazlarını ve onlardan kalan malları kendi milyonlarına ekleyecekti. O azgınca iştahların son dindirme aracı olmaya, bu son miras adaydı.

Geçen altı yüzyılın güleç ve ağlamaklı ne kadar anıları varsa, hepsi bu son yüzyılın üçte birinin dehşeti karşısında şaşırıp kalmıştır. Bu mahvolma ve tehlike dönemi, tükenip yok olan halkların bile felâket sayfalarında görülmez. Ne Timurleng'in işgali, ne 93 belâsı,(57) hiç bir olay bu halkı bu kadar ezmemiştir. Ankara ovasında Timurleng Padişahımızı esir ve Granduk

(55) "O çoğunluğu uçurumdan aşağı sürüklüyordu" demek istiyor.

(56) Meşrutiyetin ilânından önceki dönemin yöneticilerini kastediyor.

(57) "93 belâsı"ndan maksat, 1877-1878 yıllarında yapılmış Osmanlı-Rus savaşıdır. O zaman kullanılan Rumî takvime göre 1293 yılında başladığı için, "Doksanüç Savaşı" demek olan "Doksanüç Harbi" adıyla Osmanlı tarihine geçmiştir.

Kostantin 93'te İstanbul'un surlarına boyun eğdirirken bile, büyük Şehzade Alâaddin'in mübarek millî lakabını çalmış olan bu paşalar kadar bize fenalık etmiyorlardı.

O paşalar, var olanları birer birer yok ettikten sonra adlardan, hayallerden korkmaya başladılar. "Midhat Paşa" adı gibi "Sultan Osman" adından da korkuluyordu. Sanki Midhat Paşa anayasasını isteyecek, sanki Sultan Osman devletinin hesabını soracaktı. Bu eski kalıntılar yalnız bireylerin evini barkını değil, kamunun ocağını da yıkıyorlardı. Edebiyat, vicdan acılarına açıklama dili vereceği, şimdiki tarihi geçmiş zaman huzurunda utandıracığı ve geleceğe karşı ümitsiz bulunduracağı için, okullarımızdan birer birer kovuldular.(58)

Askerî Okullar Bakanı, vatan çocuklarını bilinmez denizlere gönderirken, Eğitim Bakanı Celâl Paşa, o günahsızların okudukları ve okuyacakları masum kitapları resmî dairesinin yakınındaki hamamın külhanlarında yakıyordu. Bağdad'ı katliâm ederek İslâm uygarlığının bıraktığı değerli eserlerle Dicle Irmağını kırmızı ve siyaha boğan Hulâgû bile bu zulümleri kendisinin olmayan bir ülkenin düşmanı olan çocuklarına revâ görmemiştir. Birbirini izleyen bu kadar musibetler karşısında ardı ardına siyasî varlığını korumak, bir devlet için büyük bir güç ve zor kanıtıdır. O anların vicdanlara acı verdiği bu dakikalarda bile, biz bu sürekliliğin belirtisini görmekte övünçlüyüz.

Cengîz ordusunun direnişi savurup bir kenara atan seliyle Söğüd yaylâsına gelmiş olan bu yiğit ve savaşkan aşiret,(59) kurduğu devletin yükselme araçlarını yine buraların aslî halklarında ve unsurlarında bulmuştu. İstîlâ dönemimizde Osmanlı bayrağını Viyana ve Tebriz surlarının önünde ve üzerinde dalgalandıran seçkin askerlerimiz, yeniçerilerimiz çoğunlukla Hristiyan çocuklarından oluşmuştu. Bu devletin temelini onların da yiğitlik ve hamiyet kanı karıştı. Bugün, hepimizin, –dinimiz, cinsimiz, dil ve mezhebimiz her ne olursa olsun– her Osmanlının günlerinin ve bayramlarının en azizidir.

"Yeni Gazete"den Süleyman Nazif

(58) "Edebiyat kitapları birer birer kovuldular" demek istiyor.

(59) Osmanlı aşiretini kastediyor.

POLİTİK ÖZETLEME

–Devam–

Avusturya Hükûmeti, Bosna ve Hersek eyaletlerini işgal etmekle birlikte, bu vilâyetlerde yaşayan Müslüman halkın medenî ve dinî hakları konusunda Avrupa'ya ve Yüce Devlet'e karşı birtakım taahhüdün yerine getirileceğini dahi yükümlenmiştir. Yapılmış olan taahhütlerini tümüyle yerine getirip getirmediği konusuna gelince, A'yan Meclisi Başkanı Said Paşa hazretlerinin "Tanîn" gazetesinde yayınladıkları anılarının Bosna ve Hersek'e ilişkin bölümünde belirtildiği üzere, adı geçen Paşa'nın söz konusu iki eyaletin Müslüman halkının medenî ve dinî haklarına ve göç durumlarına ilişkin o zaman İstanbul elçisi bulunan Baron Dukalis(60) ile geçen konuşmaları, yapılmış taahhütlerin sözü edilen hükûmetçe pek de yerine getirilmediğini ve Babiâlf'ce de hiç bir zaman bu alanda bir ilgilenme eseri gösterilmediğini gösterir. Zaten Bosna Müslüman halkının 1882 yılındaki ayaklanmaları ve Avusturya İmparatoru'na birçok kez toplu imzalı dilekçe göndermeleri dahi bunu kanıtlamaktadır.

Bu ayrıntılar ve girişlerden görüneceği üzere, Bosna ve Hersek âdeti mutlak bir surette 30 yıldır Avusturya'nın işgali altında bulunup, oradaki icraat ve işlemlerinde hiç bir zaman bir kayda bağlı olmamış ya da eleştiriye uğramamıştır. Müslüman halkın hak ve yararlarının korunması yönünden egemen Devlete(61) düşen müdahale ve gözetleme hakkı dahi kullanılmadığından, müstebidce işlemine sarsıntı getirilmemiştir. Yani daha doğru bir deyişle, Babiâlf, Bosna ve Hersek'in durumlarına, özellikle birçok mezhep özelliklerinde yüce Halifelik makamına bağlı tutulan işlemlere sanki ilgili değilmiş gibi yabancı kalmış ve bu durum, işgalin niteliğini zamanın geçmesiyle giderek başka bir kalıba sokmuştur.

İşte her iki eyalet bu durumda, biz ise ona karşı çoktan her konuda ilişkiyi kesmiş durumdayken kesin olarak ve resmen Avusturya tarafından ilhak edilmiş ve Yenipazar boşaltılarak Devlete geri verilmiştir.

Avusturya'nın Yenipazar'ı geri vermesi ise, sözünde durmasından çok, Sırbistan ve Karadağ'ın olabilecek saldırılarını bize yöneltme amacına kanıtlık eder.

Bulgaristan Prensiğinin bağımsızlığını ilân etmesi konusuna gelince, bu, egemen Hükümetin açık haklarına büsbütün saldırıdır. Bilindiği üzere Bulgaristan, Berlin Antlaşmasının, "Bulgaristan, Hazreti Padişah'ın zatının tabiiyeti altında vergi veren bir prenslik yapılmıştır. Bir Hristiyan hükümeti ve bir millî askeri olacaktır" diye yazılı olan birinci maddesiyle Devlete bağlı bir prenslik olarak kurulmuştur. Bugün bağımsızlığın kapsamına

(60) Bu sayıdaki 9 numaralı dipnota bakınız.

(61) "Egemen Devlet"ten maksat Osmanlı Devletidir.

alınmak istenen Doğu Rumeli eyaleti de, "Balkanlar'ın güney tarafında Doğu Rumeli adını alacak ve özerk yönetim koşullarıyla doğrudan doğruya Padişah'ın siyasî ve askerî hükümeti altında kalacak bir eyalet kurulmuştur. Bu eyaletin bir Hristiyan valisi olacaktır" metnini içeren söz konusu antlaşmanın 13. maddesiyle doğrudan doğruya Yüce Hükümet'in yönetimi altında bir özerk eyalet olarak kurulmuştur. Bu eyaletin sınırları antlaşmanın 14. maddesiyle Bulgaristan Prenslığı sınırlarından başka ve ayrı olarak belirlenmiştir.

Bu nedenle, bugün Bulgaristan adıyla kurulmak istenen kraliyeti oluşturan ülkelerin bir bölümü zaten Prenslığın yönetiminin kapsamı içindedir; Doğu Rumeli eyaleti olan diğer bölümünün yönetimi de 1885 tarihli İstanbul Konferansı kararlarıyla geçici olarak Prens'in şahsına bırakılmıştır. Krallığa dönüştürülen Prenslük ile özerk eyaleti her şeyden önce birbirinden ayırmalıdır. Ondan sonra her ikisinin antlaşmalardaki durumunun ne olduğu ve ne gibi dönem ve aşamalar geçirdikleri bilinmelidir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Bulgaristan Prenslığı'nin siyasî durumu Berlin Antlaşmasının birinci maddesiyle belirlenmiş, Doğu Rumeli özerk eyaletinin yönetim biçimi ise sözü edilen antlaşmanın 13, 15, 16, 17, 20, 21 ve 22. maddeleriyle açıkça belirtilmiştir. Şu kadar ki, Doğu Rumeli'de 1885 yılı sonbaharında başgösteren isyan hareketinin bastırılmasında Devletçe her nedense gösterilen gevşeklik ve kusurun sonucu olarak toplanan Tophane Konferansı kararlarıyla, adı geçen vilâyetin yönetim biçimi değişikliğe uğramıştır. Sözü edilen kararlar şunlardır:

"Devletler, Doğu Rumeli işlerine ilişkin çözüm yolunun aşağıda açıklanan hükümlerini şimdiden kabul etmekte müttefiktirler ve sözü edilen hükümlerin bu şekilde derhal yayınlanıp ilân edilmesine ve yürürlüğe konulmasına muvafakat eylediler.

1- Doğu Rumeli eyaleti valiliği, Berlin Antlaşmasının 17. maddesi gereğince Bulgaristan Prensine havale buyurulacaktır.

2- Doğu Rumeli ile Bulgaristan Prenslığı'nin yönetimi tek kişinin elinde bulundukça, adı geçen antlaşmanın 15. maddesinin ilk fıkrasında şart koşulan yüce haklara(62) karşılık, Kırcaali nahiyesinin İslâm köyleri ile Rudub(63) tarafında yer alıp şimdiye kadar Doğu Rumeli eyaleti yönetimine geçmemiş bulunan İslâm köyleri, adı geçen eyaletten ayrılıp doğrudan doğruya Yüce Devlet tarafından yönetilecektir. Sözü edilen nahiye ile köylerin sınırları, Yüce Hükümet'le Bulgar Prensi tarafından seçilen bir teknik komisyon tarafından toprakların doğal gereklerine göre ve egemen askerî noktaları Yüce Devlet'in çıkarlarına uygun olacak biçimde yerinde belirlenecektir.

(62) Osmanlı Devletinin hakları kastediliyor.

(63) Bu sayıdaki 9 numaralı dipnota bakınız.

3- Doğu Rumeli eyaletinin sürekli âsâyîşini ve o eyalette oturan Padişah uyruklarının tüm sınıflarının refah ve mutluluk durumlarını sağlamak için, eyaletin iç tüzüğü Babiâlî'yle Bulgaristan Prensi tarafından atanacak memurlardan oluşacak bir komisyonda gözden geçirilerek, yöresel durum ve ihtiyaçlara göre değiştirilecek ve yüce hazinenin tüm yararları da dikkate alınacaktır. Bu komisyon dört ay sürede görevini tamamlayacak ve işlemlerinin İstanbul Konferansının onayına havale olunması gerekecektir. Sözü edilen değişiklikler onaylanıncaya değin, eyaletin yönetim işi, şimdiki durumların gerektirdiği yöntem ve biçimler üzere, Prens'in iyi görüş ve dürüstlüğüne havale edilecektir.

4- Berlin Antlaşmasının Bulgaristan'la Doğu Rumeli hakkında olan diğer tüm hükümleri, olduğu gibi kalacak ve yürürlükte olacaktır”.

Bu çözüm yolundan belirlendiği üzere, Doğu Rumeli eyaletinin yönetimi Bulgaristan Prensinin şahsına bırakılmıştır. Bu nedenle, sözü edilen kararların 4. fıkrasında açıklandığı gibi, Berlin Antlaşmasının Bulgaristan'la Doğu Rumeli hakkındaki hükümleri değişmemiş ve yönetim biçimi neyse öyle kalmış ve egemen Devlete karşı durumu eskisi gibi yürürlükte kalmış ve yüce hazineye olan taahhütlerine asla halel gelmemiştir.

Devamı var
Süleymaniye'li Seyfullah

KÜRDİSTAN'DA EĞİTİM

Eğitim, dünyada var olan halkların en birinci derecede muhtaç oldukları uygarlık malzemesidir. Uygarlığın eğitimsiz olarak oluşması ve sürdürülmesi olanaksızdır. Bir millet ne kadar yetenekli, ne ölçüde zengin de olsa, eğitimce olan eksikliği, iktidar ve sermayesinden kendisini yararlandırmaz. Eğitim hakkında her ne kadar basit görüşler olsa, yine söze sığdırmak mümkün olamayacağı ortadadır.

Kürdler yaratılıştan gayet zeki, her türlü terbiye ve eğitime yetenekli bir halktır. Genel olarak kısmen uygarlık çerçevesi içine girmemiş gibi bir durumda görünmeleri, şimdiye kadar doğal yeteneklerinden hakkıyla yararlandırılmadığını gösterir. Evet, giderek evrimleşme kuralı bunlara uygulanmış olsaydı, bugün iyi sonucu, övünçlü gözlerimize hayırlı şeyler bahş etmiş olurdu.

Biz herkesi, her milleti öğrenimden, eğitimden yoksun bırakmaya çalıştık. Genel yapımızı oluşturan çeşitli halkları bilgi ve evrimden nasıl feyizlendireceğimizi düşünmedik ve düşünemedik. Örneğin, bugün ülkemizin(64) geniş bir parçasında oturan Kürdlerin bilimler ve eğitim

(64) Osmanlı toprakları kastediliyor.

nimetinden ne şekilde yararlanabileceklerini hatıra getirip de o yolda bir gelişme eseri ortaya koymadık. Kürdler sahip oldukları üstünlük ve erdemi kendi çalışma ve gayretleri sayesinde meydana getirmişlerdir. Yoksa bizim hiç bir katkımız ve hiç bir şey yaptığımız yoktur.

Kürdistan'da açtığımız okullar ne bizim beklediğimiz yararı sağlar, ne de onların ihtiyaçlarını giderir. Okullarda okunan dersler yörenin ve zamanın ihtiyaçlarına uygun olmazsa, elbette yararlanma yönü görülemez. Her şeyden fazla, bir okuldan elde edilecek genel yarar dikkat ve özenle göz önüne alınmalıdır ki, beklenen sonuç alınsın. Buraları düşünülemez her yerde bir öğretim ve eğitim yöntemi seçilecek olursa, istenen gelişme ve feyizlenme yöntemleri kendi kendine mahvedilmiş olur.

Bugün Kürdler zekâ ve yetenekleri oranında bir öğrenim ve eğitim görecektirler, Devlet ve millete büyük büyük fedakârlıklar yapan atalarının izinde yürüyerek, şimdiki durumda da din ve ülkeye yararlı hizmetler yapmakta ne ölçüde yetenekli ve kabiliyetli olduklarını fiilen gösterirler ve göstermektedirler.

Kürdistan'da bulunduğum zaman, pek önemsiz de olsa bazı eğitim hizmetlerinde buldum. Bunun için eğitim konusunda olabildiğince bir özet bilgi edindim. İlerde Kürdistan okullarının eski ve şimdiki durumu ile gelecek için beklediğimiz genel yararlanmayı gerektiren ne gibi reformlar yapılmasına gerek olduğunu ilerde arzedeceğim. Sürgün olarak yedi yıl misafiri olup gördüğüm pek büyük ilgi ve iltifatlarına karşı, burada açıkça teşekkürlerimi arz etmeyi özel vicdanî görevlerimden sayarım.

rkanîzade(65)

Seyyid Muhammed İsmetullah

SADRAZAM PAŞA'NIN KONUŞMASI

—Geçen sayıdan devam—

Bulgaristan'a gelince, bağımsızlığın ilânından önce Bulgaristan ordusu kara savaşı için seferber duruma konulduğu gibi, sonra da sınırlara asker yığmakla ve mühimmat taşımakla genel savaş hazırlığına giriştiğinin görülmesi üzerine, bizce de savunmayı sağlama çerçevesinde 2. ve 3. padişahlık ordularının hazar zamanına göre eksiklikleri tamamlanmış ve 3. ordunun bir tümeniyle komşu Anadolu(66) ilinde de dört tümenin yedek taburları eğitim için silâh altına alınmış olduğundan, Bulgarların saldırması durumunda Anadolu'dan yeterli güç getirilmesi dahi düşünülmüştü. Ancak meydana gelen devrim(67) üzerine, henüz meşrutiyet yönetimi tam ku-

(65) Bu sayıdaki 16 numaralı dipnota bakınız.

(66) İlk sayıdaki 103 numaralı dipnota bakınız.

(67) "Devrim"den maksat, meşrutiyetin ilânıdır.

rulmadan ve âsâyiş yerleşmeden savaşa girişildiği takdirde, meydana gelmesi doğal olan savaş ve çarpışma kargaşası içinde ülekece durumun ne renk kazanacağı düşünölmeye değer. Ayrıca, savaş yanlısı olan Bulgarların, "Bulgaristan'ın bağımsızlığı parayla değil, kanla alınmalıdır" iddiasıyla olağanüstü hazırlıklarda bulunmaları nedeniyle, devletlere başvurularak, yapılmış tavsiyeleri üzerine karşılıklı taviz yöntemiyle Bulgaristan'dan barışçı yolla hakların alınmasına karar verilmiş olduğu halde, Bulgaristan'da silâh bırakılacak yerde olağanüstü hareket görülmesiyle, bizce de aynı hazırlıklarda bulunulmasının zorunlu olduğu ve en ufak bir nedenle iki tarafın orduları arasında çatışma çıkmasının doğal olacağı, böylece savaş başlayınca ne ölçüde genişleyeceğini ve diğer Balkan ülkelerinin de katılmasıyla genel barış ve esenliğin ne ölçüde bozulmuş olacağını hatırlatmak gereksiz olduğundan, sorunu barışçı yolla çözmek üzere Bulgar Hükümetine etkili tavsiyeler yapılması bildirilmiştir. Böylece devletlerin derhal Bulgar Hükümetine bildirim yapmaları ve ısrar eylemleri üzerine, kara seferberlik durumunda bulunan Bulgar askerleri terhis edildiği gibi, bizce de eğitim için silâh altında bulunan yedek taburlar terhis edilerek böylece savaş kaygısı giderilmiştir.

Bunun üzerine tazminatlar maddesini görüşmek için Bulgaristan tarafından atanıp gönderilen Mösyö Lapçef(68) ile yapılan toplantılarda, Bulgaristan'la Doğu Rumeli'nin vergileriyle Bulgarlar tarafından el konulan demiryolunun değeri diğer haklarla birlikte hesaplanarak ulaştığı miktarın sermayeye dönüştürülmesinde 28 milyon lira kadar bir tutara ulaşmışken, Mösyö Lapçef Bulgaristan vergisini ve duyûn-ı umumiyeye(69) payını ödemek zorunda olmadıklarını belirterek ve Doğu Rumeli vergisini bazı nedenler göstererek 114 bin liraya indirip sıkıştırarak, bulabildiği tutarı sermayeye dönüştürüp, el koymuş oldukları tren yolu karşılığı ve diğer bazı istekler dahil 82 milyon frankla işin bitirilmesi iddiasında bulunmuştu. Bu şekil bizce kabul edilemez olduğundan, arada olan büyük farka çare bulunması, toplanması kararlaştırılmış bulunan konferansa bırakılarak görüşmeye son verilmişti.

Gerek Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilân etmesi ve gerek Avusturya'nın Bosna ve Hersek eyaletlerini kendi ülkelerine ilhak etmesi kararı gibi iki olayın aynı zamanda ortaya çıkması siyasî rastlantılardan olduğu için, ikisi arasında gizli bir ittifakın bulunması olasılığı nedeniyle, her iki sorun hakkında Yüce Hükümet'çe alınan önlemlerde büyük bir temkinle hareket olundu ve yapılan girişimler başarıya ulaşılmasının güvencesi oldu.

Anayasanın ilânı üzerine Bosna ve Hersek halkı, Osmanlı ülkelerinin diğer halkları gibi, meşrutiyet Hükümetinin iyiliklerinden yararlanmak

(68) Bu sayıdaki 9 numaralı dipnota bakınız.

(69) İkinci sayıdaki 77 numaralı dipnota bakınız.

ümit ve dileğinde bulunmuşlardı. Şu halde Avusturya Devleti geçici işgale son vererek Bosna ve Hersek'ten çekileceği yerde, yalnız Yenipazar sancağını boşaltıp terkederk adı geçen iki eyaletin Avusturya'ya ilhakına karar verdiğini açıklamıştır. Hak ve antlaşmaları çiğneyen bu hareket herkesin üzülmeye neden olarak, yerel halk feryada başladığı gibi, böylece statükonun değiştirilmesinin gelecekte kendi haklarında tehlikeye neden olacağını düşünen Sırbılarla Karadağlılar da heyecana gelerek heman savaş hazırlıklarına başlamışlar ve Avusturya'ya savaş açmak derecesine kadar varmışlardı.

Osmanlı ülkelerinde oluşan heyecan daha az olmayıp, hakkın korunması için savaşa katılmak üzere padişahlık ordusuna katılmaya hazır olduklarına kadar bazı iller halkı tarafından telgraflar alınmaya başlandığından, Sırbistan ile Karadağ'ın açmak girişiminde buldukları savaşa Yüce Devlet'in de ister istemez mecbur olacağı düşünülmeye başlandı. Çünkü İngiltere Devleti ve müttefikleri Balkanlar'da bir kalıcı barışın kurulması ümidinde bulduklarından ve zaten konferans programında Yüce Devlet'in zararına olmayarak Sırbistan ile Karadağ'a da tazminat ödenmesi yazılı olduğundan, konferansta verilecek kararın beklenmesi gereği telkin edilip, arada sağlanan görüş birliği üzerine bu iki hükümet, bu durumda Avusturya'ya savaş açmak isteğinden vazgeçmişlerdir. Bununla birlikte, Babiâli'ce sürdürülen girişimler ve takipler sonucunda Avusturya Hükümetiyle Bosna ve Hersek hakkında yine bir uzlaşma biçiminin görüşülmesine başlanmış, fakat Yüce Hükümet'çe hakların sağlanmasına yararlı olarak konulan esasın kabulü yönünde Avusturya'nın tereddüdü, buna karşılık bizim sebatımız, görüşmenin birkaç aydan beri uzamasına neden olmuştur.

Gerek bunun ve gerek Bulgaristan sorununun şimdiye kadar uzaması savaştan ileri gelmeyip, durumun gereği olarak gösterdiğimiz barışçı tavırla kazanılan Avrupa adaletli kamuoyuna dayanmamızın yararlı sonucunu beklememizden kaynaklanmıştır. İşte bu yol başarıyla sonuçlanarak, Avusturya Devleti, önceki kesin kararına rağmen kamuoyunun etkisiyle, dost devletlerin tavsiyelerine uyup, Yüce Hükümet'çe sorunun çözülmesi için konulan esas bu kez yarım değişikliklerle kabul ettiğinden, gerek Devletin hakkının tazmini ve gerek Bosna ve Hersek halkının gelecekte de mezhebî ve siyasî haklarının sağlanması çerçevesinde yakında soruna son verileceğinden ümitliyim(alkışlar). Bunun ve haberleşmesi, görüşmesi kesilmeyen Bulgaristan sorununun da iyi bir sonuca kavuşturulması güçlü ümittir.

Siyasî sorunlarda büyük devletlerce gösterilen yardım ve destek, gerçekten şükran değer(sürekli alkışlar). Belirtmeye gerek yok ki, bir zamandan beri Babiâli'nin yanlış tutumuyla İngiltere Devleti gücendirilip, Yüce Devlet

hakkındaki eski politikası değiştiğinden, bu değişiklik nedeniyle siyasî sorunlarda türlü güçlükler görölmekteydi. Şimdi yeni yönetimde Yüce Hükümet'çe alınan siyasî tutumla İngiltere'nin dostluğu kazanılıp, o devlet eski politikasına dönüp Yüce Devlet'in çıkarlarını eskisi gibi desteklemekte ve ölkemizin gelişme araçları edinmesine önem vermekte,(alkışlar) diğer dost devletler de meşrutiyet yönetimimizden memnun olarak Yüce Hükümet'e yardımı esirgememektedir.

Anlatıldığı gibi başgösteren siyasî sorunlar arasında, Girit Hristiyanları da Avusturya'nın kararını taklit edip Girit'in Yunanistan'a ilhakına kendi aralarında karar vermiş, durumu adaca açıklayıp devletlere de bildirmişlerse de, devletler kararı kabul değil reddetmişler, Yunan Hükümeti de Giritlilerin bu yoldaki hareketinde katkısı olmadığını bildirmiştir(alkışlar). Girit sorunu hakkında, adayı bir süredir emaneten askerî işgal altına almış ve ada üzerindeki Yüce Devlet'in hakkının korunmasını o zaman yazıyla garanti etmiş olan İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya devletleriyle görüşölüp adanın gelecekteki yönetim biçimi hakkında bir karar alınmasıyla, haklarımızın pekiştirilip korunmasına özen gösterilecektir(alkışlar).

Sadrızamlık görevini üzerime aldığım zamandan bu güne kadar geçen beş ay içinde işlerin nitelik ve ayrıntılarını, sayın milletvekilleri topluluğunca bilineceği kuşkusuz bulunan iç ve dış bunca uğraş ve güçlükler içinde yapılan girişimler ile harcanan çabaları ve elde edilen sonuçları olanak ölçüsünde açıkladım. Bugün görüşölmekte ve takip edilmekte bulunan iç işlerimiz ve dış sorunlarımızın da istenen sonuçlara ulaşmasından ümitliyim. Herhalde Cenab-ı Hakk'ın lütfü ve yardımı ve sayın milletvekillerinin desteğiyle, içten girişimlerimizin, aziz ve kutsal vatanın ve büyük Osmanlı milletinin kadir ve şanının yücelmesine hizmet edeceğine kesinlikle eminim(fevkal'âde sürekli alkışlar).

MANEVİYÂT: ŞEYTANIN BÖBÜRLENMESİ

ŞİİRSEL ESERLER

Vadî-yi Eymen'e doğru gidiyordu Musa(70)
Gönlü sevinç dolu, Allah'ın kelâmının sırlarıyla

Ansızın gönlüne bir sıkıntılı karanlık geldi
Çok tereddütlere düştü, O'na korku geldi

Dedi ki: "Ya Rab, buraya görünme Tûr'u denilir(71)
Burada Allah'ın rahmet dolu kokusu duyulur

Her sefer bakışımızın önünde dururdu Allah'ın büyüklüğü
Ruhumu okşardı melekler âleminin zikrinin ahengi

Bir günah mı işledim ben, neden oldu bu!
Sırrın keşfini isterim ey yüce Allah"

İlâhî bir ses dedi ki: "Ey İmran'ın oğlu
Şeytanın kuruntularından Rabbine sığın

Bu gece kötü yakının sana etki yaptı(72)
Bak ki bir anda durumlarını değiştirdi"

O zaman anladı Musa ki bu şeytandandır
bunca sıkıntı bütün o inanç düşmanındandır

Sola döndü, birini gördü, fakat şekli acayip
sağ gözü kör, yüzü çirkin, buruşuk, pek de korkunç

Ona sözünü yöneltti, dedi ki: "Ey lânetli
Ne gezersin buralarda, bu ne üzgün tavır?

Seni, Hak, büyüklüğün önde oturanı kılmıştı
Seni melekler âlemi topluluğunun önderi kılmıştı

Adem'e secde için tümüne emretti Allah
Ettiler secde bütün, yalnız sen kaçındın

Neden kaçındın, böbürlenmeyle şaşırdın yolunu
kendini körü körüne lânetlenmeye ettin müstahak?"

(70) Vadî-yi Eymen: Sözlük anlamı "en sağdaki vadi" olan bu deyiş, Musa Peygamber'in Sina'daki Tûr tepesinde Allah'la konuştuğu yerin adı olmuştur. Ad olduğu için çeviride aynen kullanıldı.

(71) Tûr: Sina'da Musa Peygamber'in Tanrı'yla konuştuğu tepe.

(72) "Kötü yakının"dan maksat, hep insanlarla birlikte olan şeytandır.

Dedi ki: "Musa, yeter vaaz ettiğin, dinle beni
Beni kovdu Allah, kıldı ülü'azm seni(73)

Ben yüce arştaki bütün ruhanîlere
Ben bütün kerûbîlere ve Rahmanîlere(74)

Bu kadar bin yıllık ibadet dersi verdim
Allah'a yakınlığın son noktasına erdim

Sen de sayıver taatını hizmetini
Söyle Musa, yakınlaşmanın, saygınlığının nedenini

Mısır'da katildin, burda Allah'ın peygamberisin(75)
Böyle bir kutsal Tûr'da Allah'la konuşursun

Ne elinden, ne dilinden çıkacaktı bir kâr
olmasaydı bu peygamberlikte de Harun sana yar(76)

Bir kızın başlığı için on yıl çoban oldun(77)
Şimdi bir koskocaman emir veren oldun

Bu, ibadetle mi, taatla mı oldu! Hâşâ
Tersine, dilediğini aziz, dilediğini değersiz kılar(78)

Serüvenim, ki mukadderdi o saklı sır
şöyleydi bakın: Kaygısız ben bir gün

yüce arşta seyretmekle olurum hoşnut
Gözüme göründü Levh-i Mahfûz(79)

Baktım o levhada yazılı ki Allah'a yakın meleklerden
biri isyan eder ve kovulur o yerden

(73) Ülü'azm: Sözlük anlamı "azim ve irade sahipleri" demek olan bu deyiş, terim olarak, Allahın emirlerine en çok dikkat eden beş büyük peygamber hakkında kullanılır. Onlar Muhammed, İsa, Musa, İbrahim ve Nuh Peygamberlerdir. Sözlük terim olduğu için çeviride aynen kullanıldı.

(74) Kerûbîler: En büyük ve Allah'a en yakın olan melekler.
Rahmanîler: İlâhî âlemdekiler, ilâhî âleme ait olanlar.

(75) Musa Peygamber Mısır'dayken, mutfak için aldığı odunları bir İsrailoğluna zorla taşımak isteyen Firavun'un açısını öldürdüğü için, şeytan kendisine "Mısır'da katildin" demiş.

(76) Harun: Musa Peygamber'in büyük kardeşi.

(77) O kız, Şuayb Peygamber'in Safûra adlı kızıydı. Musa kendisiyle evlendikten sonra babasına on yıl çobanlık etmiş.

(78) Bu söz bir ayetin parçasından alınmadır ve Allah hakkındadır.

(79) Levh-i Mahfûz: Allah'ın kaderde yazdığı, takdir ettiği her şeyin yazıldığı levha. Her şey orada korunduğu için, ona "korunan levha" anlamına gelen "Levh-i Mahfûz" adı verilmiştir.

Ona lânet okudum, kim olacak, sormazdım
Çünkü bunun bana olacağını ummazdım
Sonra Adem türedi, ansızın üstünlük kazandı
Kıdemimi ve unsurumun şerefini berbat etti
Kıskanırdım, O'na unsurca daha üstündüm
O'na öğrettiği adlara daha layıktım(80)
Ben sıkıldıkça O'nu sayardı Allah
ta ki emretti, meleklere ettirdi secde
Rabbim 'Adem'e secde edin' dedi; dedim: 'Ben değil'
İşte ondan, 'İblîs kibirlenip yapmazlık etti' dedi
Taktılar boynuma, hakaret ederek, lânet halkasını
Oldu çocuklarıma, torunlarıma felâket nedeni
Sonra aldım bu hakkını ben Adem'den
O'nu kandırarak kovdurmuştum cennetten
Fakat O, kendini küçülterek pişmanlığını sundu
'Ey Rabbimiz, biz zulmettik' yalvarışına tutundu
Ben ise, öyle kolay pişmanlık arzetmem
hem de insaları şaşırırmaktan da vazgeçmem
Özetçesi, yaptığı yaptı; Adem bahaneydi
Bilinemez ki âlemin Rabb'inin maksadı neydi
Kader etmişti bunu kendisi ilk gün
Neydi maksadı? Sorulmaz ki yaptığından
İşte sen, işte Allah, sorsan eğer, der ki: 'Günah'
Haklı haksız ne desem, hep banadırlar yoldan sapanlar"
Böyle bir hile ve büyüleme lâfı getirdi şeytan
gitti, ondan sonra Musa dedi ki: "Rabb-i Rahman
Bu karşılaşma bana bir ibret aynasıdır
Demek iblisi bu durumlara koyan böbülenmedir"

*

(80) Burada sözü edilen adlardan maksat, Allah'ın Adem Peygamber'e öğrettiği varlıkların adlarıdır.

Çok sonra bir gece Batha'da bir nur göründü(81)
Onun parlak ışığına Tûr'daki alev imrendi (82)

Öyle yükseldi ki ta Allah'ın arşının düzeyine dek
Yolunda melekler görünürdü rakederk

İşte o gece yine matem içinde şeytan
Bûkubey's dağında ediyordu figan(83)

Topladı başına soyundan olanları, dedi ki: "Bu gece
geldi dünyaya Muhammed, bize de geldi zahmet

Adem'in yaratılışına neden de O'dur, peygamberlerin övücü
Levlâk hil'atini giyen de O'dur, o yolların mumu(84)

'İki yay boyu ya da daha yakın'da ziyafet O'nadır(85)
Adem soyunda bütün yücelik ve şerafet O'nadır

O'nu, mümkün değil, Adem gibi ben aldatamam
O'nun 'biz açmadık mı!'yla göğsü temizdir, çatamam(86)

Fakat O'ndan sonra çok ümmetini aldatırım
'Ümmetim, ümmetim' desin, yine ben çalışırım"

*

İşte şeytan bizi her an tehdit ediyor
Mahşer gününde de peygamberlerin övücü ümmet arıyor

-
- (81) Batha: Mekke yakınında bulunan çakıl taşlı bir yer olup, çoğunlukla Mekke bölgesi için kullanılan bir addır. Burada sözü edilen nurdan maksat, Hazreti Muhammed'in doğumu olayıdır.
- (82) "Tur'daki alev"den maksat, Musa Peygamber'in Tûr'da Allah'la konuşurken bir ağaçta gördüğü alev gibi ışıktır.
- (83) Bûkubey's: Mekke'de bulunan bir dağ.
- (84) "Levlâk" Arapça bir sözcük olup, "sen olmasaydın" demektir. Bu sözcük, bir kutsal hadisin başında yer almıştır ki, Allah orada Peygamber'e, "sen olmasaydın, ben felekleri yaratmazdım" demiştir; yani "senin hatırın için olmasaydı". O kutsal hadisin Arapçası şöyledir: "Levlâke levlâke, le ma halaktu'l-eflâke". Burada o hadis, eskiden padişahların kendilerine çok yakın olan kimselere armağan olarak giydirdikleri hil'atlere benzetilmiş ve Peygamber'in, Allah tarafından kendisine verilen o hil'ati giydiğine işaret edilmiştir.
- (85) Tırnaklar içindeki bölüm bir ayetin bir parçasının çevirisidir. O ayette Allah, Peygamber'in mirac gecesinde Allah'a iki yay boyu ya da daha yakın yaklaştığını bildirmiştir.
- (86) "Biz açmadık mı!", bir Kur'an suresinin adı olan "Elem neşrah"ın çevirisidir. Allah o sözle Peygamber'e, "biz açmadık mı senin göğsünü!" demiştir.

Ah ki biz hırs ile lânetli şeytana uyarız
"Ümmetin ben" diye divana ne yüzle çıkarız

Pek büyük tehlikedir en kötü kuruntu vericisinin âfeti(87)

Ey insanların Padişahı, şeytandan sana sığınırım(88)

(89)

YAPRAK

Selanik'te yayınlanan "Kalender" gazetesinin 18 Kânunievvel 324(Milâdî 31 Aralık 1908) tarihli ikinci sayısında Selanikli Hilmi imzasıyla Kürd halkına karşı bir yazı görüldü. Yazının girişinde gerçeğe tercüman olabilmek yapmacık durumuyla tarafsız tavır göstermek ve sübjektivizm lekesine eğilim göstermeyeceğini ifade etmekle birlikte, sözünde duramamış, garazkârlık dürtüsüyle derhal tavrını değiştirip, ifadesini değiştirmekle gerçekten kaymıştır.

O yazıda Kürdlerin dinî yönden sağlamlığını itiraf ederek, bu sağlamlığın şeriat hükümlerini bilmek yerine İslâm geleneklerine uymaktan ibaret olduğunu, dinî farzları yerine getirme usullerinde ve sünnet, temizlik, nikâh işlerinde aldırılmazlıklarını, Motkê taraflarında bazı garip geleneklerin varlığını, bu durumlara karşı Kürdlerin dinsiz sayılmaları değil, eski yönetimin(90) horlanması gerektiğini öne sürüyor; Kürdistan'da din bilginlerinin sınırlı olmaları nedeniyle, Kürdlerde bağnazlık biçimini alan olağanüstü katılığın temelini bilgisizlik olduğunu söylüyor.

Gerçeği bu şekilde saptırmaya kalkışan Hilmi Efendi, eski yönetimce hakkında yapılan sürgün işleminden ileri gelen güvenmesine yenilerek bunun etkisini açığa vurmamak ve taşlamada bulunmak için Kürdlerin bilgisizlikte bırakılmış olması gibi bir teoriye sarılmış, saçmasapan sayıklama türünden, uyuşması mümkün olmayan çelişkili ifadelerle Müsülman ve dindar bir halk hakkındaki temelsiz tahmînlerini ileri sürmüştür.

Hilmi Efendi'nin yaşamının beş yılını Bitlis'te dört duvar arasında geçirme biçimini, eski yönetime güvenmesini, burada bulunduğu sürece Müslümanlardan büyük küçük, eşraf sıradan kişilerden hiç biriyle ahbaplık etmeyi ve haysiyetli, namuslu takımıyla arkadaşlık etmeyi başaramadığını biliriz. Burada birtakım serseri, âdî takımının içki içtikleri sefalet yerlerinde, bir süre de bazılarına gizli jurnalcılık hizmetinde ve biraralık da birtakımların kişisel hevesleri aracılığında, duygusal ihtirasları kıluzluğunda bulunduğunu açığa vurmaktan gizli kalamamıştı.

(87) "En kötü kuruntu vericisi"nden maksat şeytandır.

(88) "İnsanların Padişahı"ndan maksat Allah'tır.

(89) Bu şiir dergide imzasız çıkmış ve kimin tarafından yazıldığı belirtilmemiştir.

(90) "Eski yönetim"den maksat meşrutiyetten önceki istibdad yönetimidir.

Özü gibi sözünün de etkisi kalmayan Hilmi Efendi'nin Selanik'e dönmesiyle birlikte, beş yıl havasıyla soluklandığı ve suyuyla, ekmeğiyle beslendiği bir ülke ve ona bağlı yerlerin sakinlerinin oluşturduğu koca bir halka saldırtıp dil uzatması, basiretsizliği kadar insaf ve vicdanının mayasının da belirme biçimini ve kalem haysiyetince de sermayesizliğini gösterdi. Kendi sözleri bile kendi taşlamalarını yalanladığından, yanıt konusunda susmakla karşılık vermek hikmet şartının gereğidir.

Şu kadar var ki, yaratılıştan yiğitliği ve mertlikteki üstünlüğü gibi, dinî sağlamlığında da duyarlı bulunan Kürdler, ibadetlerinde geleneğe değil, yüce hükümlerini bildikleri şeriata uyarlar.

Ömrü boyunca bir gün namaz kılmamış, yüzünü yıkamamış olan Hilmi Efendi'nin şeriatla ilişkileri yoktur ki şeriata bağlı olanları teşhis edebilsin. Abdest namaz âvaresi, dinî usuller yabancı olan o zat, dinî farzların Kürdlerce yeterince bilinerek uyulan usullerini kendisi bilmemekte mazurdur.

Bütün Kürdlerce sünnet olmak emrine uymak da geneldir. Kürdler çocuk oyunlarında bile araştırmacı ve kollayıcı bakışlara karşı örtünürler ve görünmekten sakınırlar.

Temizliğe olağanüstü uyan Kürdlerin ahlakı gibi, konutlarının içi ve dışı da, garaz kirleriyle gerçeği saptırma iftirasıyla bulaşan vicdan yoksullarından daha temizdir.

Hilmi Efendi'nin Bitlis'te barındığı yer, bir hamamın süprüntüler yeri olan bir külhanın bitişiğindedir.

Bakışı o sefalet çevresinden, o genel ahırdan dışarıya çıkamadığından, yalnız orayı görmüş, oraya alışmış, her yeri kendi barınağıyla karşılaştırmıştır.

İlin Müslümanlarla meskûn diğer yerleri gibi, Motkê'ce de dinin emrine, sünnete, nikâha ciddî uyma vardır ve özbeöz inançla ibadete düşkünlükleri gözler önündedir. Namus üzerine kondurulmak istenilen lekeyi Kürdlerin kanla yıkamağa alışık olduklarını, şunun bunun zevklerine aracılığı dillerde dolaşanlar bilemezlerse de, bunu takdir edenler pekâlâ bilirler.

Yazının bir fıkrasında Kürdistan'da din bilginlerinin sınırlılığını ve yine sözlerinin zinciri arasında, kasabalardan başka aşayir içinde de Kadirî ve Nakşibendî şeyhlerinin varlığını, tarikat usullerinin yürütüldüğünü itiraf ederek belirgin bir çelişki gösteriyor.

Burada pek çok din bilgini vardır. Her yerde beş-on kadar bilgin ve şeyhin varlığı yeterliyken, bağlı yerlerle birlikte Bitlis ilinde beş binden fazla bilgin ve şeyh ile eksiksiz öğrenim görmüş din bilimleri öğrencileri vardır. Kasaba ve köylerdeki şeyhlerin tümü bilgin, bildiklerini uygulayan zatlardandır. Dinî sorunlarda ve gerekli usullerde meram anlatmaya ve söz dinletmeye yeteneklidirler; varlıklarından her bakımdan yararlanılması ortadardır.

Kürdler içki içmeyi kötülüklerin anası olarak bilir,(91) ondan sakınırlar; fakat dince yasaklanan diğer şeylere karşı da aldırtışsız bulunmazlar. Dince yasaklanan diğer şeyler, zaten ilâhî emirlerle de reddedilmiştir. Bunu Hilmi Efendi bilinceye kadar dünyada bilmeyen bir cahil kalmaz. Kürdler dince reddedilen şeyleri bilir, eşkıyalıktan da mümkün mertebe sakınırlar. Ancak her halkta, her ulusta olduğu gibi, Kürdlerce de birtakım yasaklanmış davranışların varlığı büsbütün inkâr edilemez. Çünkü dünyada olayların ortadan kalkması mümkün olsa, hâkim ve mahkemelerin varlığına gerek kalmaz; ki bu da olanaksızdır.

Hilmi Efendi'nin Kürdlere sürekli bir eylem biçiminde yüklemek istediği eşkıyalık bundan ibaretse, her durumun bir nedeni, her zamanın bir istisnası olduğu da göz önüne alınıp incelenmeye değer. Söz konusu durumların meydana geliş ve cereyan biçiminin yine bazı memurların diktatörce şiddetinden, bazılarının da yönetim zayıflığıyla bilgisizce işlemlerinden ileri geldiğine kuşku edilemez.

İnsaf edelim; bir Kürdün diğerinden açık ya da gizli olarak bir keçi kaçırmayla, bir memurun diktatörce bir tavır ve düşünceyle eşraftan, halktan birine haksız yere işkence yapması, evini barkını yıkması, hiç bir hakka dayanmayarak mallarını yağma etmesi, iğrençlikçe, etkice bir midir? İstibdad hizmetçileri, namus ve özgürlük yolkesenleri olan öyle memurlar, pervasızca, hem de resmî bir sıfat ve işlem altında eşkıyalık yürütür ve zulümlere kapılıp durursa, Allah rızasına, kanun hükümlerine, uygarlık kurallarına, insanlık gereklerine aykırı olan bu durumlara, bu saldırılara karşı Kürdler seslerini işittiremezler. Çünkü memurlar birbirlerine eğilimliler, birbirlerini korurlar; telgraf ve postaneler bu yoldaki feryad yazılarının ücretini aldıkları halde yazmaz, göndermezler. O halde zulüm ve istibdadın ilmikli ipine sonsuza dek boynunu rızayla teslim etmek, eşekçe bir yumuşak huyluluk değil de nedir?

İşte bunu Kürdler zaman zaman kabul etmezler; sadece mazlûmların sesini duyurmak için, telgrafhane ve postanelerde kalan telgraf ve şikâyet mektuplarından daha etkili çare arayıcı bir önleme, çaresiz ve zorunlu olarak başvururlar. Şimdi düşünülün; Kürdler mi eşkıyadır, yoksa fenalığa iten ve zorlayan memurlar mı eşkıyadır? Aslında âdî bir hırsızlık bile bir yolsuzluktur, saldıridir, zarar vermedir; buna yeltenenden normal olarak nefret ederiz. Fakat vatanına, milliyetinin namusuna saldıran ve hıyanet eden memurlara da şiddetle lânet ederiz.

Hilmi Efendi yazısının bir paragrafında, "Bitlis'te Şeref Han adıyla yazma bir tarihçe görmüştüm; Kürdlerin sözde tarihî durumlarını anlatırmış;

(91) Bu bir hadise işarettir, ki Peygamber orada, "içki, bütün kötülüklerin anasıdır" demiştir. Yazar, Kürdlerin o hadise uygun davranıp içkiden sakındıklarını belirtmek istemiştir.

fakat üzülnür ki tarihî durumlardan tümüyle uzak olduğunu yazarı bile anlayamamış” diyor.

Gözü peklğimiz af buyurulursa, bu paragrafın içeriğinin salt gerçek dışı olduğunu ve Hilmi Efendi'nin kesinlikle öyle bir tarihçe görmediğini belirtmekten geri duramayız. Çünkü Bitlis'te Şeref Han adıyla tarih yoktur. Olmayan bir şeyi Hilmi Efendi maneviyat âleminde mi görmüş? Şeref Han bir tarih değil, Bitlis'te defnedilmiş eski hükümdarlardan bir zattır. Bitlis'te "Şerefname" denilen Farsça bir kitap vardır. Yazar ve düzenleyicisi, Şeref Han hanedanından ve erdem sahiplerinden diğer bir zattır. Bu kitap tarih değildir, onda Kürdlerin tarihî durumları konusunda hiç bir söz yoktur; yalnız Bitlis'in ve bu yörenin eski hükümdarlarının yaşam öyküleri niteliğinde sertüvenlerini içeren bir eserdir. Bunda tarihî bir şey yazılmamış ki tarihî gerçeklerden uzak olsun ya da olmasın.

Anlaşıyor ki Hilmi Efendi, kitabın adını bile bilmediğine göre, böyle bir kitap görmemiş, varsayılssa ki görmüşse anlam ve konusunu kesinlikle anlayamamış, Kürdistan sakinlerinden yaşamda bulunanlar hakkındaki raşlamalarıyla yetinmeyerek, Şeref Han gibi yüzyıllardan beri dünyanın, varlığından sözettiği ve kişiliği üzerine konuşup yarar sağladığı saygıdeğer bir hükümdarın masum türbesine kadar dil uzatmaya kalkışmıştır. Bu bilgisizce saldırısından ne Şeref Han'ın herkesçe kabul edilen yüce konumuna ve yüceler yücesi şerefine bir eksiklik, ne de "Şerefname"nin konu ve anlamına bir zarar gelir. Yalnız kendisince belirleyici nitelik hükmünü alan yalancılığının, yaptıklarıyla görülen bilgisizliğinin, ölümlere saldırmaya kadar varan insafsızlığının sefil niteliğini gösterir.

"Şerefname"nin Petersburg ve Tahran'da basılmış nüshaları da vardır. Arzu edenler alır, gözden geçirip incelerler; Hilmi Efendi'nin raşlamalarıyla bizim açıklamalarımıza göre sağlıklı bir görüş elde edilir.

Hilmi Efendi, tarihî gerçekleri bilmek kaygısında bulunsaydı, Kürd halkının toplumsal ve tarihî durumlarını başka eserlerden, hele bu halktan yetişmiş olması Kürdler için sonsuza dek kıvanç kaynağı olan ululardan Salahaddin-i Eyyubî gibilerin eserlerinden, Şeref Han ile çocuklarının ve torunlarının durum ve eserlerini ve milyonlarca insan içinde değme birine nasip olmayan, Kürdlerin yığıtlık ve toplumsal erdemlerini Evliya Çelebi "Seyahatname"sinden, daha doğru bir biçimde açıklamalarla aktarıp, yersiz saldırıya yer ve neden görmezdi.

Bitlis'te Şeref Han Evlâdından

Ahmed

KÜRD VATANDAŞLARIMA HİTABEN BİRKAÇ SÖZ

Ey yaratılıştan cesur, silâhşör, vatansever olan soylu halk! Herkes gaflet uykusundan uyandı; Osmanlıların temiz vücudunu paramparça eden belâlar kâbsu,(92) yüzlerce şükür görünmez oldu. Kutsal Osmanlı adı altında yaşayan halklar, tümüyle gözlerini dört açtılar. 32 yıldan beri felâket zindanında koşan sevgili anamız zavallı vatanın nazik bedenini parçalayan kan dökücü tırnaklara göz diktiler. Henüz acı bir şekilde yırtılmış göğsünden çıkan mazlumca feryadını aceleyle dinlediler. Artık sabredemediler. Hamiyet kanları coştı. Dünyayı titreten manevî bir ses, hepsini bir anda heyecana getirdi. El ele vererek birleştiler; zavallı vatanın imdadına koştular; istibdad zalimleri ordusunu ittifaklarının kılıcıyla darmadağın eylediler. İşte bugün vatani evlâtça kucaklarına alarak yaralarını tedaviye başladılar; hep birden boynuna sarıldılar. Bundan sonra o uğursuz güne asla yüz vermeyeceklerine ve gerekirse vatanın en ufak bir temiz parçasına hep birden kurban olacaklarına söz verdiler.

Fakat ey sevgili vatandaşlar, siz de biliniz ki yalnız onlar değil, biz de o şefkatli ananın sevgi veren kucığında yetiştik. Evet, kutsal vücudunu renklendiren şehitler kanının önemli bir bölümü de bizim değerli atalarımızın kanıdır. Bunun içindir ki o çaresiz ana bu perişan hali içinde bile bizi unutmamış; çevresini saran çocuklarından, kardeşleri olan bizi de hep soruyor, bizi de imdada çağırıyor, evlâtlık hakkını istiyor. Artık biz de uyanalım, dünyanın durumuna bir göz atalım, bizi yutmaya çalışan canavarları bir seyredelim, bir zamanlar dünyayı titreten yiğitlik kılıcımıza yine sarılalım, dört elle sarılalım.

Ey aziz vatandaşlar, bilirsiniz ki bir halkın gelişme aracı iki güçtür. Bunların biri birlik ve ittifak, diğeri bilim ve eğitimidir.

Birincisi halkların tek bir kitle oluşturmasına neden olur; ki düşmanların felâket seline sed çekmek, sevgili vatani her türlü işgalci emellerden korumak, onunla mümkündür.

İkincisi ise o yekpare kitlenin özgürce gelişmesine hizmet eder; ki ancak bu sayede mutluluğun yüce arşına ulaşmak, açıklayıcı dinimizi ve egemenlik hakkımızı kormak mümkün olur. Hatta bunun içindir ki lânetli istibdad takımındakiler, emellerini elde etmek için en önce aramızdaki şu iki yüce gücü yok etmeye çalıştılar. Vaktiyle dünya uygarlığının merkezi denmeye layık olan, hatta şimdiki Avrupa'nın eski kitaplarının sayfalarında "centres intellectuels"(akılcılık merkezleri) diye adlandırılan pek çok seçkin yerimizi bilgisizliğin karanlık perdesiyle örtmeye çabaladılar. Soylu Osmanlı halkını

(92) "Belâlar kâbusu"ndan maksat meşrutiyetten önceki istibdad yönetimidir.

oluşturan değişik unsurları birbirine düşman eylediler, birbirinin kanını emecek biçimde kışkırttılar ve hatta kısmen de başardılar. Çünkü gözlerimizi kapayan bilgisizlik perdesi pek fazla kalınlaşmıştı; yaptığımız hataları göremiyorduk.

Hatta gizlice eşkıyalığa da çağırdıkları soylu Kürd halkına "hain, kan dökücü, isyancı" dediler. Yine çevirdikleri entrika ve dolaplarla üzerlerine asker göndererek onları tehdit ettiler. Her bir-iki ayda memur sıfatıyla üzerlerine birtakım zalim, gaddar insanlar gönderdiler; her şeylerini aldılar; hatta kadınlarının, evlerinin eşyasını satmaya kadar vardılar. Onları canlarından bezdirdiler; asker kardeşlerine hasım olmaya, hatta kanına bile kasdetmeye zorladılar. İçerde kendilerinin bu yaptıklarını düşünmeden, Allah'tan korkmadan onlara "eşkıya, isyancı" dahi dediler.

Fakat ey sevgili kardeşler, artık emin olunuz ki o eski dönemler ebediyen yok olup görünmez oldu. O aşağılık sürü ilâhî adaletin kılıcına uğrayarak kahr oldu. Bugün Osmanlıların ufuklarını özgürlük güneşi ışıklandırdı. Geleceğimizin göğünde adalet, eşitlik, kardeşlik yıldızı görünmeye başladı. Vatan hepimizden hizmet bekliyor, vücudundaki yaraları sizin himmetinizin merhemiyile tedavi etmek istiyor. Diğer arkadaşlarımızın bize uzattıkları kardeşlik elini tam bir saygıyla sıkalım; eski görüşlerden vazgeçelim; eğitimimizin gelişmesine, vatanın mutluluğuna çalışalım.

Az çok düşünülün; bir avuç aşiretten bir koca hükümet kuran, evet Çanakkale boğazını 40 kişiyle geçerek, yüce Allah'ın başarısıyla ellerindeki yiğitlik kılıçları sayesinde bütün Avrupa'yı titreten, övgü bayrağını yerkürenin üç büyük kıtasında dikmeyi başaranlar büyük atalarımız olduğu gibi, ta Viyana kapılarına kadar düşman kurşunlarına göğüs gere gere gidenler yine bizim saygıdeğer atalarımızdı. Onlar, kılıçlarıyla, kanlarıyla kazandıkları o aziz vatanı bize emanet verdiler. Yüz binlerce yazık ki biz nankörlük ettik; o aziz vücudu kendi elimizle parçalayarak düşmanlarımıza armağan ettik. Onlar da ödül olarak bizim din kardeşlerimizi eziyetlerle, işkencelerle imhaya çalıştılar; onları acı çekmenin oyuncakları yaparak intikam almaya koştular.

Bakınız, bunca saygıdeğer atalarımızın yiğitlik kanlarıyla alınan Bosna ve Hersek geniş bölgesini Avusturyalılar ülkelerine kattılar. Hiç utanmayarak din kardeşlerimize zulüm ve baskıya başladılar; onları vatanlarını terketmeye zorluyorlar. Ötede Bulgaristan bağımsızlık ilân etti. Benzersiz yeni gelinimiz olan Doğu Rumeli'ye de el koyup, tek sahip olduğumuz tren hattını gasp etti; camilerimizi yıktı; başımıza büyük bir belâ kesildi. Beride Giritliler bütün din kardeşlerimizi kesmeye başladı; bunca himmetlerle ele geçirmeyi başardığımız o koca ada, bugün kolay kolay bizden ayrılmaya, Yunanistan'ın kucağına atılmaya çalışıyor. Daha neler, daha neler.

Ey vatandaşlar, kardeşlerimizin feryadlarına, imdadlarına koşalım. Çünkü Cenab-ı Hak da, büyük Peygamber de bunu istiyor, arzu ediyor, bize bunu

emrediyor. "Biriniz, kendisi için istediğini kardeşi için istemedikçe, îman etmiş olmaz" mübarek hadisi bunu bize emretmiyor mu? Biz dinlenme uykusuna dalalım, kardeşlerimiz ise acı görsün. İslâmiyet bu mudur?

Özetçesi, ey Kürd kardeşlerim, biz de birlik olalım, tüm Osmanlı kardeşlerimizin imdadına koşalım, herkes gibi biz de vatana kurban olalım. Çünkü İslâmiyet ve insanlık bunu istiyor. Demek istiyorum ki, artık fiilen cesaretinizi, silâhşörlüğünüzü, vatanseverliğinizi kanıtlayacak zaman geldi. Haydi ey erler, siz de herkesten ziyade sevdiğiniz vatanınızı, milletinizi kucaklayınız, onlara canınızı feda ediniz! Ediniz ki biz de kıvanç duyalım.

Süleymaniyeli
A. Hilmi

OLAYLAR

OSMANLI AHRAR FIRKASI VE "PARA PLAS" OTELİNDE İLK ZİYAFET(93)

Osmanlıların yüce bağımsızlık tarihi, Hicrî 699 yılı Cemaziyevvelinin 4. ve Milâdî 1300 yılı Ocağının 27. gününe rastlar. Bu kutlu bağımsızlık gününe rastladığı hesabedilen geçen çarşamba gününün ulu şanını yüceltmek için, Osmanlı Ahrar Fırkası tarafından Para Palas Otelinde 150 kişilik gayet mükellef ve mükemmel bir ziyafet verilmiştir. Ziyafette Sadrazam, İçişleri, Savaşşeri, Bayındırlık, Vakıflar Bakanları ile Meclis-i A'yan Başkanı Said, Özel Ordu Kumandanı Mahmud Muhtar ve Güvenlik İşleri Bakanı Sami Paşalar, milletvekillerinden 40 zat, Osmanlı ve yabancı basın müdür ve yazarları, yabancı muhabirler ve Ahrar Fırkası mensupları hazır bulunmuşlardır.

Yemeğin bitiminden sonra, Ali Kemal Beyefendi tarafından Ahrar Fırkası adına bir konuşma yapılmış, Sadrazam Paşa hazretleri adına da İçişleri Bakanı Paşa hazretleri, sonra Haleb Milletvekili Nâfi' Paşa, sonra da Zehrab ve Aydın Milletvekili Karolidi Efendiler ve Meclis-i A'yan Başkanı Said Paşa hazretleri tarafından birer konuşma yapılmış ve konuşmaların Osmanlı birliğine değinen noktaları olağanüstü ve uzun alkışlarla alkışlanmıştır.

SADRA'ZAM PAŞA'NIN KONUŞMASI

Ebedî olması dilenilen Yüce Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığının kuruluş tarihinin yıldönümü dolayısıyla, ilk kez olmak üzere hamiyetliler tarafından verilen bu ziyafette bulunduğumdan dolayı mutluyum. Eski tutumumuzu bırakıp özgürlük yoluna girmekle, uyuşma içinde aynı yerde biraraya gelerek bu şekilde bir sofrada özgürce toplanıp yemek yemeyi başarmamız, teşekkürü değer.

(93) Ahrar Fırkası: Özgürlükçüler Partisi, Liberal Parti.

Yüce Osmanlı Devleti'nin 600 bu kadar yıllık bağımsızlık şanını ve Osmanlı milletinin gelişmesini bir kat daha sağlamak için bir anayasayla egemenlik hakkına milleti ortak eden Hükümdarımız efendimiz hazretlerine tümümüz minnettarız. Devlet ve milletimiz bu özgürlük ve gelişme yolunda kalıcı oldukça, bir-iki yüzyıldan beri yitirmiş olduğu şan, görkem ve güce yine sahip olacağı kuşkusuzdur. Bu dileğin bağlı olduğu şey, Osmanlı milletini oluşturan halkların Osmanlı bayrağı altında birleşip ittifak eylemesi maddesidir. Türk, Arab, Kürd, Arnavud, Slav, Rum, Ermeni, Musevî ve diğer halkların tümü, bir millet olduklarını bilmelidirler. Osmanlı milleti, kanunen bir vatan halkı olan halkların tümünü kapsamaktadır. Bu nedenle kavim ve kabile adına övüneceğimiz yerde Osmanlı milleti adına övünmeliyiz. Bu yolda içte ve dışta engel olabilecek bir durum olmadığını belirtir ve çözüm yolunda bulunan siyasî sorunların yakında iyi bir sona ereceğini güçlü bir biçimde ümit ettiğimi bu vesileyle eklerim.

SAİD PAŞA'NIN KONUŞMASI

Bizi ağırlayan Ahrar Fırkası'nın gözümüzün önünde olan hamiyetine gönlümüzün içtenliğiyle katılırım. Efendilerim, müsaadenizle Ahrar Fırkası'ndan sözeceğim, Siyasî partiler, ülkenin esenlik ve gelişmesini belirleyip sağlamak için yöntemler ararlar. Bunların emellerinde temelde bir fark yoktur. Malumunuzdur ki uygar her millette siyasî partiler, mensup oldukları ülkenin esenlik ve mutluluğu maksadında tüm olarak görüş birliği içindedirler. Bu nedenle, değişik siyasî partilerin anlaşmazlıkları fikir mücadelesinden ibaret olup, gerçekte tümü de milletin özgürlüğüne ve mutluluk yöntemlerine çalışırlar. Onun için, bunlar arasındaki anlaşmazlık aynı rahmet addolunur.(94) Temmuz başlarında millî egemenliğini elde eden Osmanlıları(95) oluşturan değişik halkların, özgürlükten ve vatan kardeşliğinden yararlanarak hep ileri gitmelerine, erdemleşmelerine ait olan içten dileklere herkesin katılacağından eminim.

*

Kudüs'e bir soruşturma heyetinin gönderilmesine karar verilmiştir.

*

Resmî sözlerde "ordu-yı hümayun"(96) mu, yoksa "ordu-yı Osmanî" mi, yoksa yalnız "birinci, ikinci... ordu" demek mi gerekeceği, daha önce Savaşçileri ve Deniz kuvvetleri Bakanlıklarından sorulmuştur.

Avrupa hükümdarları imparator, kral unvanını taşıyıp, buna bağlı olarak

(94) Bu, "ümmetimin anlaşmazlığı rahmettir" anlamındaki hadise işaretir.

(95) Buradaki "millî egemenlik"ten maksat meşrutiyet rejiminin kurulmasıdır.

(96) "Padişahlık ordusu" demektir.

ordularına da "armée imperiale"(97) ve "armée royale"(98) denildiği gibi, bizde de resmî haberleşmelerde eskisi gibi "ordu-yı hümayun", ve "donanma-yı hümayun" ve "asakir-i şahane"(99) deyişlerinin kullanılması gerekeceği, Bakanlar Kurulu kararıyla yanıt olarak adı geçen iki bakanlığa bildirilmiştir.

*

Gerek İstanbul'da ve gerek taşralarda kurulacak dernekler, doğal olarak yöresel ihtiyaçlara karşı daha fazla bir bilgiye sahiptir. Şu halde yapılacak girişimleri, ülkelerinin bayındırlık yöntemlerine kavuşması açısından birçok iyilikler getirmektedir. Bu nedenle, şimdilik bu konuda herhangi bir biçimde kötüye kullanmalara yer kalmamak üzere, salt ülke kalkınmasına çalışmak için kurulacak bu gibi derneklerin görevlerini ve hareket biçimlerini belirten bir tüzük kaleme alınarak incelenmesi için Danıştay'a gönderilmesi hakkında İçişleri Bakanlığına bildirim yapılması kararlaştırılarak tutanağı Sadrazamlık makamına sunulmuştur.

*

Halkı kesinlikle alkole alışık olmayan Zor(100) sancağında bu kez alkollü içkiler satılmak istendiğinden ve bu iş genel sağlığın korunmasını bozduğu gibi birçok cinayetin çıkmasına da neden olacağından, bu konuda yapılacak işlem yetkili makamlardan sorulmuş ve konumu yönünden önemli olan ve içkiye kesinlikle alışık olmayan böyle bir yerde alkollü içkilerin satışına izin verilmesi halkı zehirleyeceği gibi, cinayet olaylarının sürüp gitmesine de neden olacağından, yasaklanması gereğinin yanıt olarak bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Adı geçen sancağın sakinlerinin ve aşiretlerinin kendilerine özgü pâklık ve özellikleri dikkate alınırca, bu kararın isabet derecesi açıkça anlaşılır.

*

Girit'in Osmanlı Hükümetinden bağlarının kesilmesiyle Yunanistan'a ilhakı olanaksız olduğu için, bu konuda görüşmelerde bulunamayacaklarını Rusya, Fransa ve İtalya elçileri hükümetleri adına Yunan Dışişleri Bakanlığına bildirmişlerdir.

*

Askere alma işlemlerinde gerçeğe aykırı hal kâğıdı veren muhtarlar hakkında askerî mahkemelerce yasal soruşturma ve kovuşturma yapılması yoluna gidilmeyerek, buldukları yerlerin idare meclislerinde görülmesi gerekeceğinin genelgeyle bildirilmesi, İçişleri Bakanlığına bildirilmiştir.

*

(97) "İmparatorluk ordusu" demektir

(98) "Kraliyet ordusu" demektir.

(99) "Padişahlık askerleri" demektir.

(100) Günümüzde Suriye sınırları içinde kalan Dêrezor.

Vefat eden Milî aşireti lideri İbrahim ile aşireti bireylerinden şimdiye kadar alınan mavzer tüfeklerin sayısınının 771'e ulaşmış olduğu, ilgili makama gelen rapordan anlaşılmıştır.

*

Musul acı olayına yeltenenlerin kanuna göre haddini bildirmek için, yöresel mahkemeler üyelerinin yerli olmaları dolayısıyla, sözü edilen mahkemelerin başkanlarıyla birlikte işe bakmak üzere İstanbul ya da komşu illerden bir adliye heyetinin bir an önce Musul'a gönderilmesinin çok gerekli olduğu, İçişleri Bakanlığından Babiâli'ye bildirilmiştir.

BULGARİSTAN OLAYLARI

Bulgaristan Hükümeti daha önce askerî yığınak yapmış ve silâh altına alıp yığınak yaptığı neferleri son zamanlarda terhis etmiş ve fakat bu hareketi hiç bir devlet tarafından tasvip edilmemişti. Bu aralık yine bazı askerî tümenleri silâh altına almıştır. Bundan maksadı sözde baskı ve tehdît yöntemiyle Osmanlı Hükümetini kendine karşı daha ılımlı bir tavır almak zorunda bırakmak ve böylece emeline ulaşmaktır. Bundan dolayı, Dışişleri Bakanlığında yabancı devletler nezdinde bulunan Yüce Devlet'in elçilerine bir genelge yazısı gönderilmiş ve bu yazının bir paragrafında, "Osmanlı Hükümeti gerçi Bulgaristan'ın son yığınaklarına pek o kadar önem vermezse de, yığınağın böyle arasına yapılması heyecan nedeni olur. Oysa Yüce Devlet'in emellerinin amacı ise, genel barış ve esenliği bozulmaktan korumak olduğu için, barışın sürekliliğini sağlamak maksadıyla, Sofya'da bulunan büyük devletlerin(101) siyasî memurları aracılığıyla Bulgaristan Hükümetine barışçı nasihatlarla bulunmak gerekeceği" belirtilmiştir.

*

Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan hükümetlerinin, gösterdikleri kavgacı emelleriyle, genel barışı korumak arzusunda bulunan Avrupa'nın eleştirici bakışlarını ve sitemlerini üzerlerine çekeceklerini anladıklarından, durumları daha barışçı bir biçimde sevimli kılmaya başladıkları, Paris'ten bildiriliyor.

*

Bulgaristan'ın askerî hazırlıklarından dolayı Babiâli'nin verdiği notada, Bulgarlar bu hareket ve tutumlarında devam ve ısrar ederlerse, Babiâli'ce de karşılık verileceği, özel olarak açıklanmıştır.

*

Prens Ferdinand'ın Ortodoks mezhebini kabul edeceği, Petersburg'dan "Berliner Nağblat"(102) gazetesine telgrafla bildiriliyor.

*

(101) İlk syıdaki 73 numaralı dipnota bakınız.

(102) 8. sayıdaki 8 numaralı dipnota bakınız.

Bulgaristan, Osmanlı Hükümeti'ne şimdiye kadar tazminat olarak 82 milyon önermekteyken, bu kez 100 milyon frank vermeye eğilimli olduğu Sofya'dan bildiriliyor.

*

Bulgaristan'ın son zamanlarda silâh altına aldığı askerlerini terhis etmekte olduğu, geçen perşembe günü Edirne ilinden telgrafla Sadrazamlık makamına bildirilmiştir.

*

Bulgaristan'ın savaş hazırlıklarında bulunması, sözde aşağıdaki nedenlerden kaynaklanırmış:

1- Bulgaristan'ın şimdiki siyasî durumu güvenli değildir. Osmanlı Hükümeti ile Avusturya Devleti arasında uzlaşma sağlanması nedeniyle Türklerin barış ve esenliğe ilişkin eğilimleri eksilmiş gibi görülüyor.

2- Bazı gazetelerin iddialarına göre Osmanlı Hükümeti'nin gûya Bulgar'a karşı bir kötü niyeti vardır ve bundan bir örnek olarak Babiâlî Edirne ve Mustafa Paşaköprüsü kumandanlıklarına telgrafla gizlice emir vererek, Arda deresine saldırılacak ve bu dere ile Uludere arasındaki topraklar işgal edilecekmış.

İRAN OLAYLARI

İran'ın süregiden şimdiki karışıklıklarından, gerek İngiltere'nin ve gerek Rusya'nın çıkarları olağanüstü tehlikeye uğradığından, adı geçen iki hükümet İran Devletine etkili nasihatlerde bulunacaklardır.

*

İran'da barış ve âsâyîşi korumak maksadıyla Rusya ile İngiltere müdahaleye karar vermişlerdir. Bu karar Şah ile özgürlükçüleri barıştırmak temeli üzerinde kurulmuştur. Alınan karara göre Petersburg'da İngiltere ve Rusya temsilcileriyle Şah'ın ve özgürlükçülerin vekillerinden kurulu bir konferans toplanarak ara bulmaya ve anayasayı yeniden yürürlüğe koymaya çalışacak ve iki tarafın hak ve görevleri bu heyetçe belirlenecek ve fakat her ne şekilde olursa olsun iki taraftan biri öbür tarafa saldırımayacak ve hiç bir şekilde anayasayı yürürlükten kaldırmak da mümkün olmayacaktır.

*

İran'ın güneyinde vahim kargaşalıkların meydana geldiği ve ihtilâlcilerin Bend-Bûşîr Valisini yaraladıkları ve iki oğlunu da öldürdükleri ve Şiraz'da halk tarafından Şahlık Bankası'nın da yağma edildiği, Tahran'dan yazılıyor.

*

Şemdînan'dan yazılıyor:

Devletin doğu sınırındaki egemenliğinin gözcüsü olan soylular, bilginler ve aşiretlerin beklediği, şefkatli iyi tutumla adalettir. Adalet yerine açık zulmün sürdürülmesi, iyi tutuma karşılık katılık eserleri gösterilmesi, tümümüzü yaralar. Birçok önemli sınır sorununda, bir hayli önemli askerî işlerde hamiyetlilere hizmet eden, cansiperane çalışan ve genel vicdanın takdirini kazanan Ravandizli Said Bey, teşekkürü değer bu hizmetlerinden etkilenen bazı hainlerin kin ve suçlamayla değen nazarlarına hedef olmuştur. Yargılamasının yapılması Diyarbekir Mahkemesine naklolunan bir öldürme maddesini adı geçene yüklemişlerse de, öldürülen yaşamaktayken katilleri belirleyip teşhis etmiş, önde gelen İslâm bilginleri de tanıklık etmiştir. Fakat diktatör, rüşvetçi ve yolsuzluk yapan memurların kışkırtma ve ifadeleri sonucu olarak hak ayaklar altında çiğnenmiştir. Yalancı tanıklık ise İslâm'da küfürdür. Hakkın daha fazla belirmesi için tekrar soruşturma yapılması mümkündür. Binbaşı kendi katillerini tüm subaylar ve memurlara tanıtmış olduğu gibi, bu, yerel soruşturma ile de kanıtlanmıştır. Maksat gerçeğin ortaya çıkması ve adaletin gereğinin yerine getirilmesi ise, sorun bütün açıklığıyla meydandadır. Bu katillerin Said Bey'e şahsî düşmanlıkları da hükümetin kayıt ve işlemleriyle bilinir. Eski Diyarbekir Savcısı Enver Efendi'nin canîleri koruması, yaygın yolsuzlukları ve razı olunmaz daha birçok durumu, bu konuda İslâm adaletinde âdeta gedik açmıştır. Bu nedenle, kanun gereğinin yapılması, kamu adına dilenilir.

Pesûh, Lahîcan, Mergewar, Şîqe ve Dolayları Genel Aşiretleri

KÜRD:(103) Yukarıdaki telgrafta öyküsü anlatılan sorun, bir yedek binbaşının bundan birkaç yıl önce öldürülmesi olayı ve bunun da Said Bey'e yüklenilmiş olmasıdır. Bu babda yerel hükümet ve adlî makamlarca eksiksiz olarak soruşturma yapılmış ve asıl katiller de meydana çıkarılmışken, her nasılsa Musul Kumandanının yaygaralı şikâyetleri üzerine dava evrakı Diyarbekir'e aktarılmıştı. O zaman Diyarbekir Tümen kumandanlığında bulunup şimdi Medine Muhafızı olan Bahri Paşa, sorunu olağanüstü bir önemle ele alıp hızlı ve doğru bir soruşturma yaptırdı. Souda Said Bey'in berat ve suçsuzluğu, buna ek olarak da iyi hizmeti belirlenerek, Sorgu Hâkimliğince yargılanmasına gerek olmadığına karar verildi ve asil öldürme eyleminin, binbaşının kura işleminden etkilenenler tarafından gerçekleştirildiği anlaşıldı. Zaten Said Bey'le binbaşı arasında husumet değil, ancak karşılıklı bir ciddî sevgi bulunduğu, binbaşı tarafından kendi el yazısıyla öldürülmesinden üç gün önce Mîrliva(104) Şevki Paşa'ya

(103) "KÜRD"den maksat "Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"dir.

(104) Mîrliva: Tuğgeneral. O zaman askerî terim olduğundan çeviride aynen kullanıldı.

yazılmıştı. Hakkın ortaya çıkmasına dayanak olmak üzere adı geçen Paşa tarafından özel bir yazıyla son olarak mahkemeye sunulan bu mektupta açıklandığı gibi, birçok askerî subay ile önemli yerel zatların doğru tanıklıkları da sorunun aslını meydana koymuş ve asıl katiller tutuklanmıştı. Fakat o aralık Ferîk(105) Bahri Paşa'nın emekliye ayrılıp Musul'a sürgün edilip koruma altında çıkarılması(106) ve daha birçok askerî kumandanların da değişik yerlere sürülmesi, savcıya bu kez gerçeğin değiştirilmesi yolunda davayı izlemesine cesaret vermiş ve sonuçta Said Bey'i cinayetle suçlamıştır.

Durum ve gerçeğin cereyanı bundan ibarettir. Bu gibi kanun çiğneyici işlemler istibdad zamanında pek doğaldı. Fakat şu meşrutiyet döneminde geçerli olamaz. Ülke ve Devletin devamı ancak adaletle ayakta kalabilir. Ortaya serilen bu gerçeklerin tüm önemiyle göz önüne alınıp karar verilmesini, saygınlığı belirgin olan Adalet Bakanının bilinip kabul edilen hamiyetinden şiddetle bekler ve dileriz.

*

Musul'dan yazılıyor:

İstibdad döneminde benimsenip takınılan tutumun genel durumlar üzerindeki zararlı etkilerinin eseri olarak, adlî makamlarca her nasılsa sanık ve mahkûm edilip, mezarda bulunan birçok kişi hakkında kovuşturma yapılması, tarım ve çiftçiliği ve diğer yaşam işlerini sekteye uğratacağından, bu mutlu günün(107) bir başarı başlangıcı olmak ve kişisel hakları korumak üzere, kamu haklarının affedilmesine müsaade buyurulması istirham edilir. Ferman.(108)

Musul'da Kürd İttihad Cemiyeti(109)

*

Muş'tan, 12 Ocak 324(Milâdî 25 Ocak 1909):

Her nasılsa ahbaplıktan yoksun kalan Kürd kardeşlerimizin de Anayasanın feyizlerinden yararlanmaları yolundaki birleştirici düşüncelerinden(110) kaynaklanılarak yapılan etkili tavasiyeler üzerine, merkeze bağlı bütün aşiretlerin bugün kabile kabile şubeye gelerek ve birbiriyle el sıkışarak Derneğe girdikleri, teşekkürle birlikte arz edilir.

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti Muş Şubesi

(105) Ferîk: İkinci sayıdaki sayıdaki 86 numaralı dipnota bakınız.

(106) Galiba "bulunduğu yerden koruma altında çıkarılıp sürülmesi" demek isteniyor.

(107) "Mutlu gün"den maksat meşrutiyet dönemidir.

(108) Ferman: İlk sayıdaki 105 numaralı dipnota bakınız.

(109) "Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti"nin adı nedense burada böyle yazılmış.

(110) Galiba maksat, "Kürd Teavün ve Terkkî Cemiyeti"nin birleştirici düşünceleridir.

TÊDAYÎYA KOVARÊ

*

DERGİNİN İÇİNDEKİLER

PÊŞKÊŞÎ	RÛPEL(1)
	*
	SAYFA
Komela Hevkarî û Pêşketina Kurdan	5
"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"	6
Berpirsyar û nivîskarên kovarê	7
Bergehê kovarê yê sîyasî	9
Naveroka kovarê	10
Hêvî û dilşayîya gelê Kurd	14
Neh jimar	15
Nasandina vê çapê	16

SUNUŞ

Kürd Teavün ve Terakkî Cemiyeti.	19
"Kürd Teavün ve Terakkî Gazetesi"	20
Derginin sorumlusu ve yazarları	20
Derginin siyasal yönü	22
Derginin içeriği	23
Kürd halkının umut ve sevinci	26
Dokuz sayı	28
Bu basımın tanıtılması	29

JİMAR 1 * SAYI 1

Başlangıç	37
Cemiyet'in beyannamesi	40
Siyasîyât	41
Kürdler ve Kürdistan	44
Osmanlı Amerikası ve saadet-i müstakbele-i aşayir.	46
*(Hamidiye alayları konusundaki başlıksız yazı).	49
Cemiyetimizin reis-i fezail'enîsi	
Seyyid Abdülkadir Ubeydullah Efendi'nin numûne-i fıkır-ü irfanı ...	51
Kürdler ve şecaat-ı akvam	53

*

(1) Jimarên rûpelan ên "Têdayî" yê, li gora jimarên rûpelan ên zincîrkirî yê li goşeyên rûpelan hatine nivîsîn; ne ku li gora jimarên li nivên rûpelan ("İçindekiler" in sayfa numaraları, sayfaların ortalarındaki sayfa numaralarına göre değil, sayfaların köşelerindeki zincirleme numaralara göre yazılmıştır).

Kürdçe lisanımız	
Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin nasayihî(nivâsareka Kurdî	54
Ey gelî Kurdan.	55
Baban Kürdçesi(Kurdîya Baban), meqsûdî kirdnewebûneweî cem'iyet	57
Helbest	58
*	
Açık sütunlar.	60

İLK SAYININ ÇEVİRİLERİ

Başlangıç	61
Derneğin bildirisi	63
Politik konular	64
Kürdler ve Kürdistan.	67
Osmanlı Amerikası ve aşiretlerin gelecekteki mutluluğu.	70
*(Hamidiye alayları konusundaki başlıksız yazı)	74
Derneğimizin erdemli başkanı Seyyid Abdülkadir Ubeydullah Efendi'nin düşünce ve bilgisinden bir örnek	77
Kürdler ve halkların yiğitliği	79
Açık sütunlar	80

JİMAR 2 * SAYI 2

Kürd ve Kürdistan	83
Siyasîyât(mâba'd).....	85
Milletin şehrayîn-i arûs-i hâkimiyeti	87
Umum Kürd kardaşlarımıza	89
Kürdler ve şecaat-ı akvam(mâba'd)	90
Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin gazetemizin "1" numrolu nüshasında münderic Kürdçe makalesinin Türkçesi	91
Kürdler neye muhtac?	92
Aşayir askerliği(mâba'd)	93
Kısm-ı edebî	95
Maarif, Kahire Millî Darülfünûnu	97
*	
Gelî welatîya.	99
Kürdçe şiirler(Helbestên Kurdî)	101
*	
Kısa haberler	102
Açık sütunlar.....	107
İ'lân.	109

İKİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Kürd ve Kürdistan.	110
Politik konular(devam).....	111
Milletin egemenlik gelin alayı.....	114
Bütün Kürd kardeşlerimize	117
Kürdler ve halkların yiğitliği(devam)	118
Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî'nin gazetemizin 1. sayısında yayınlanan Kürdçe yazısının Türkçesi	119
Kürdler neye muhtaç?	120
Aşiret askerliği(devam).....	121
Edebî bölüm	124
Kültür, Kahire Ulusal Üniversitesi	126
Kısa haberler	128
Açık sütunlar	130
İç haberler	133
Duyuru	135

JİMAR 3 * SAYI 3

Milletin îd-i ekber-i hürriyeti.....	139
Kürdçeye dair	141
Hal-i hazır-ı siyasî.....	143
Telhîs-i siyasî(mâba'd).....	144
Hatıra-ı diyanet, Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin meb'usana hitabı.	147
Hey'et-i A'yan ve Seyyid Abdülkadir Efendi hazretleri	150
Tensik-i âdilâne, Meclis-i Meb'usan'ın nazar-ı dikkatine	151
Kısm-ı edebî(mâba'd).....	152
Der'ağuş	154
Eski Osmanlılık ve yeni Osmanlılık	155
*	
Gelî welatîya	157
*	
Yeni kitablar	159
Dahilî	159

ÜÇÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Milletin büyük özgürlük bayramı.....	160
Kürdçe üzerine	161
Şimdiki politik durum	164
Politik özetleme(devam).....	165
Diyanet hatırası, Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin milletvekillerine seslenişi.	168

A'yan Meclisi ve Seyyid Abdülkadir Efendi hazretleri	172
Adaletli düzenleme, Meclis'in dikkatine	173
Edebî bölüm(devam)	174
Kucaklama	176
Eski Osmanlılık ve yeni Osmanlılık	178
Yeni kitaplar	180
İç haberler	180

JİMAR 4 * SAYI 4

Kürdlerin mevki-i coğrafi ve siyasîsi	183
İttihad	186
İcmal-ı siyasî	186
Telhîs siyasî(mâba'd)	187
Tensik-i âdilâne, Meclis-i Meb'usan'ın nazar-ı dikkatine(mâba'd) ..	190
Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin meb'usana hitabı(mâba'd)	193
Şezerât	197
*	
Kürdçe lisanımız(nivîsareka Kurdî)	200
Sûretê nutqê humayûn	201
*	
Kısa haberler ve telgraflar	203

DÖRDÜNCÜ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Kürdlerin coğrafi ve siyasî konumu	206
Birlik	208
Politik toparlama	209
Politik özetleme(devam)	210
Adaletli düzenleme, Meclis'in dikkatine(devam).	212
Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin milletvekillerine seslenişi(devam) ..	216
Çeşitli, kısa haberler ve telgraflar	220

JİMAR 5 * SAYI 5

Makale-i mahsuse	229
Nutk-ı Padişahî	230
Tıbbiyelilerin sahne-i temâşâsını ziyaret ve İshak	
Sükûtî-i Kürdî'ye selâm	231
İcmal-ı siyasî	232
Telhîs-i siyasî(mâba'd)	233
Molla Said-i Kürdî'nin tımarhane hatıratı.	236
Devr-i istibdadda tımarhaneden sonra tevkîfhanede iken	
Zabtiye Nâzırı Şefik Paşa ile muhaveremdir	241

Şüûn-ı siyasiye	243
Şezerât	243
Telgrafât-ı hususiye	244
*	
Gelû bira	247
*	
Hikemiyât, dünyada Müslümanların hali ve ulemanın vazai fi	250
Meclis-i Meb'usan'a ithaf-ı teşekkürât-ı Kürdane	253

BEŞİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Özel yazı	255
Padişah'ın konuşması	256
Tıbbiyelilerin tiyatrosunu ziyaret ve İshak Sükûrî-i Kürdî'ye selâm	257
Politik toparlama	258
Politik özetleme(devam)	259
Molla Said-i Kürdî'nin tımarhane anıları	262
İstibdad döneminde tımarhaneden sonra tutukevindeyken Güvenlik İşleri Bakanı Şefik Paşa'yla tartışmam	267
Politik işler	269
Çeşitli	269
Özel telgraflar	270
Felsefe konuları, dünyada Müslümanların durumu ve bilginlerin görevleri	272
Meclis'e Kürdlerin teşekkürlerinin sunulması	275

JİMAR 6 * SAYI 6

Makale-i mahsuse, Girid mes'elesi	279
Şüûnât, teessüf-i azîm	282
Musahabe, nutk-ı sabıkın neticesi	283
İlmiyye, ifade-i meram	285
Makale-i mahsusa, Kürdler ve şecaat-ı akvam(mâba'd)	287
Şüûn-ı medeniyye, kütübhaneler	290
Edebiyyât(mâba'd)	292
*	
Kürdçe lisanımız(nameyeka Kurdî)	295
Gelî birakên ezîz û gelî Kurmanca	296
*	
Şezerât, Anatoli Hey'et-i Teftişiyesi	299
Diyarbakir meb'usluğu ve şikâyetçileri	300
Telgrafât-ı hususiye	301
Açık sütunlar, muhaberât-ı aleniye	303

ALTINCI SAYININ ÇEVİRİLERİ

Özel yazı, Girit sorunu	305
Olaylar, büyük acı	308
Söyleşi, geçen konuşmanın sonucu	309
Bilimsel, meram anlatmak	311
Özel yazı, Kürdler ve halkların yiğitliği(devam)	314
Uygurluk konuları, kütüphaneler	316
Edebiyat(devam)	318
Çeşitli, Anadolu Teftiş Kurulu	321
Diyarbakir milletvekilliği ve şikâyetçileri	323
Özel telgraflar	324
Açık sürunlar, açık haberleşmeler	326

JİMAR 7 * SAYI 7

İfade-i mahsuse	329
İzmir Kürdistan değil	330
Sadr-ı A'zam Paşa'nın beyanâtı	330
Ahval-ı siyasiye	334
Serpûş-ı millîmiz ve fes	336
Şüûnât	338
Musul hâdise-i fecîası	339
Kürdler-Ermeniler	340
İtalya'ya iane	340
Roma Sefiri Hakkı Bey	341
İngiltere Kralı hazretlerinin Dersaadet'i ziyareti havadisi.	341
Dersim ahvalı	341
Şüûn-ı siyasî, Avusturya havadisi	342
Bulgaristan havadisi	343
*	
Kürdçe lisanımız(zimanê me yê Kurdî), gelî birakên ezîz û gelî Kurmança	344
Rehber-i i'tidalden(helbesteka Nalî)	345
Gelî Kurda	347

YEDİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Özel anlatım	348
İzmir Kürdistan değil	348
Sadrazam Paşa'nın konuşması	349
Politik durumlar	353
Millî serpûşumuz ve fes	355
Olaylar	357
Musul fecî olayı	358
Kürdler-Ermeniler	359

İtalya'ya yardım	359
Roma Elçisi Hakkı Bey	360
İngiltere Kralı hazretlerinin İstanbul'u ziyareti haberi	360
Dersim durumu.	360
Siyasî olaylar, Avusturya olayları	362
Bulgaristan olayları	362
Doğruluk önderinden(Nalî'nin şiirinin çevirisi).....	363

JİMAR 8 * SAYI 8

İcmal-ı siyasî	367
Ada misafirleri	368
Kürdistan'da maarifin tarz-ı tensîk ve ihyası.....	370
Serpûş-ı millîmiz ve fes(mâba'd).....	372
Sadr-ı A'zam Paşa'nın beyanâtı(geçen nüshadan mâba'd).....	375
Şüûnât, Avusturya havadisi	379
Bulgaristan havadisi	381
İran havadisi.....	381
Karadağ'ın mutalabâtı	382
İngiltere Kralı hazretlerinin yevm-i kuûdu.....	382
Kısa haberler	382
Genc Mutasarrıflığı ve Salih Hulusî Paşa.....	384
Maliye Nezaretinin Nazar-ı dikkatine	384
Muhammed Ali Şah'a	385
Haberler	386
Mektub-ı mahsus, âsâr-ı manzûme	389
*	
Kürdçe lisanımız(zimanê me yê Kurdî), weten û ittîfaqa Kurmanca.	391
*	
Hikemiyât, dünyada Müslümanların hali ve ulemanın vazaifi(mâba'd)	395

SEKİZİNCİ SAYININ ÇEVİRİLERİ

Politik toparlama	399
Ada misafirleri	400
Kürdistan'da eğitimin düzene konulması ve diriltilmesi yolu	401
Millî serpûşumuz ve fes(devam).....	404
Sadrizam Paşa'nın konuşması(geçen sayıdan devam).....	407
Olaylar, Avusturya olayları	410
Bulgaristan olayları	412
İran olayları	412
Karadağ'ın istekleri	413

İngiltere Kralı hazretlerinin tahta çıkış günü	413
Kısa haberler	413
Genç Mutasarrıflığı ve Salih Hulusî Paşa	415
Maliye Bakanlığının dikkatine	415
Muhammed Ali Şah'a	416
Haberler	417
Özel mektup, şiirsel eserler	421
Vatan ve Kürdlerin ittifakı	423
Felsefe konuları, dünyada Müslümanların durumu ve bilginlerin görevleri(devam)	425

JİMAR 9 * SAYI 9

Kürdler ve Ermeniler	431
İstiklâl-i Osmanî	434
Telhîs-i siyasî	436
Kürdistan'da maarif	439
Sadr-ı A'zam Paşa'nın beyanatı(geçen nüshadan mâba'd).	440
Ma'neviyât: Şeytanın nahveti	443
Varaka	447
Kürd vatandaşlarıma hitaben birkaç söz.	451
Şühûnât, Osmanlı Ahrar Fırkası ve "Para Palas" Otelinde ilk ziyafet	453
Kısa haberler	455
Bulgaristan havadisi	456
İran havadisi	457
Kısa haberler	458

DOKUZUNCU SAYININ ÇEVİRİLERİ

Kürdler ve Ermeniler	461
Osmanlı bağımsızlığı.	464
Politik özetleme(devam).	466
Kürdistan'da eğitim	468
Sadrzam Paşa'nın konuşması(geçen sayıdan devam)	469
Maneviyât: Şeytanın böbürlenmesi	473
Yaprak	477
Kürd vatandaşlarıma hitaben birkaç söz	481
Olaylar, Osmanlı Ahrar Fırkası ve Para Palas Otelinde ilk ziyafet	483
Kısa haberler	484
Bulgaristan olayları	486
İran olayları	487
Kısa haberler	488

خانج در سادات

ایران حوادثی

ایرانك اقتداشات متوالیه حاضره سندن، كرك انكازه و كرك روسه منافی نوق العاده معروض هلكه اولدیلندن حكومتین مشارالیهما ایران دولتک نصاح مؤثرهده بولنه جقلردو .

ایزاده محافظه، صلح و آیش مقصدیه روسیه ایله انكازه مداخیه قرار ویره شاردرد. بوقرار شاه ایله احراری بارشدرمق اساسه مبتی در .

قرار واقعه نظراً انكازه و روسیه مرخصلریه سلطك و احرارك و كیلریدن منشكل بر مؤثر (پرسبورغ) ده اجتماع ایدرك تألیف ینه وقانون اساسی یكیندن موقع اجریایه وضعه جالشحق و طرفینك حقوق ووظائفی بویتجه تعیین اولتهجق و فقط هرینه سورته اولورسه اولسون طرفیندن بری طرف آخره مجاوز ایدیهجك و هیچ روحه ایله قانون اساسی الفایكسكه ممكن اولاییه جقدر.

ایران جنوبیه اختناشات و حسیه وقوعه گلدیكی و ادبک اختلال (بند و بوشدر) رالیسده جرح و ایکن اولوظی قتل و شترزاده اهالی طرفیندن باقی شاهی دخی ینما ایدیهكی طهر ایدن یازیلور .

شمه باندن یازیلور :

دؤلك حدودشرقه سنده نكیمان حكمتی اولان سادات و علما و عشائرک گلدیكی باطلت حسن مصفا یایه عدالتدر . عده بیدار اولورسرك ادا معنی ، حسن نمایه مقابل انكار جویون ارادسی جلمیزی سر محمدان ایدر . رجوقی منسله هیعة جندویهده ، برخیل مهام انور هسکرده حیکمرانه خدمت ایدر . حاشیایه چالشان ، قدیر وجدان عمومی و نظیر اولان وواندلی سیدك ، بو خدمت مذکور وسندن متأرا اولان بعضی خوتنهك هدف اصابت الفاز کین و آتپای اولمشدر ؛ ولایت هكلمستی مدار بگر محكمه قتل اولان بر قلم ماهه منی متوالیه استاد انشمار سدهه حالبوگه فقلول حال خاندانه قاطریه تمین و تشخصی ایش و وجود علما

اسلامیه شهادته بوامشدر . فقط مسنده ، مرشی و مرتبک مأمور لک تسبحة افادات و تحریکاتی اولوق اوزره حق ایقار ائده . جیکنده . نئمدر . شهادت کاذبه ایسه عدا لاسلام کفر در . حقلک ده ایزاده توضیحی ایچون تکرار اجرای تحقیقات قابدر . ییکاشی کندی قاطری عمومی ضابطان و مأموریت یایش اولدینی کي تحقیقات محایه ایدده مبتدر مقصد نظاهر حقیقت و تأمین ایجاب مدلت ایسه مسئله بتون حراحتیه میدانهدر . بوقه تکرارک مسجده بک عداوت شخصه باریده قیود و حمله حکومته معلومدر . سابق دیار بکر مدعی همومینی اوزر ائدینک جایباری همایی ارتکابات شایه سی ودها رجوق احوال ضیر مرشی سی بویاده عدالت اسلامیه یی ماداً رختادار ایشدو بنا علیه ایجابات قانونیه اجراسی عموم نامه مستطردر .

پسوه ، لایه چان ، سرکار ، شیه وحوالیسی عشار عمومی

کرد

بالادکی تقریفا نامه حکایه اولان مسئله بر دوف ییکانینسك بوئن بر قاج سینه اول قتل ماهه سی بوئنگه سعید بک اسناد اولمش اولسی در . بویاده حکومت حلیه و جهت عدایهجه مکللاً اجرای تحقیقات ایدلش واصل قاطر لده مسندهه جیقار لش ایکن هر فصله و هقل فوماندانك باهره یی شكافی اوزرینه اوزراق دعوا دیار بکره ققتل اولمش ایدی . او زمان دیار بکر فرقه قوماندانلنده بولوب شیمدی مدینه محافظی اولان بحری پاشا مسئله یی لوق الهاده برامته تلق ایشدی تحقیقات سریه و بعضه اجرا ایدردی نتیجهده سید بک برات و جسد سوپ و بونگه برابر عین طبعی بین ایدرك مستطلفه منع هكلمه کسبه قراز و بریدی واصل عمل قتل یكلمشك لرحه ، نامه سندن متأر اولانلر مار قندن وقوعه کتولدیکی اکلشدهی . ذاتاً سعید بک ییکانی اوسنده خصومت دکل الحق رحمت جدید متفاهه موجود اولدینی ، ییکانی طرفین کندی خطه سننه وقوع قتلیندن اوچ کون اول میر اولا شوق پاشایه یازیلوب اظهار حقته مدار اولوق اوزره پاشای عمومی ایله طرفیندن یادکره مخصوصه اختیاراً

عکسبه تقدم اولسان بر مکتوبه مصرح اولدینی کي برجوق ضابطان عسکره ایله ذوات منیره علیه ک شهادت محقر لده ماهیت مسئله یی میناه قویش واصل قاطلر تولیف ایدلش ایدی قسط او اولوق فریق بحری پاشاك اجرای قاعدی و موصله نفی و تبیدیه محفوظاً جیقار لسی ودها برجوق امرای عسکره بک دخی عمال مختلفه تقریری مدعی عمومجه بونده تمیر حقیقت بولده نقیب دعویاه جسارت و برمش و نتیجهده سعید بک جایشله اتهام ایدر مشدر .

جریان حال و حقیقت بوئدن عار بوز کي قانوق کتکناه ماضاهر زمان استبداده بک طبعی ایدی قسط شودور مشروطیتده رهین جواز اوله من . دوامتک و دولت الحق عدالتله قاطری سر: اولان ایشو حقائق اهمیت جانیله سیه نظر تقریره الفسخی عدلیه نظر عدالتله یکن حکمت مسلمه ایدن شده استقار و تمینی ایدر

موسلمان یازیلور

دور استبداده التزام اولان مسلمان احوال محرمیت اوزر ندک تاثراتک آری اولوقر حیت عدایهجه هر فصله و محکوم اولوب مزاده بولان برجوق حقدده لمقیات اجراسی امور زراعت اولور و مساعیه سائره معینی سکه دار ایدر بوزوم مسعود رفاهه موقتی اولور شخصیه باقی قانق اوزره حقوق عمومی عفویت مساعده بیورلسی مسترحمدر اولان موصل کرد اتحاد جمعی

موشدن ۱۲ قانون ملی : ۱۳۰۶ هر اصل محرم السیت قانن کرد قرا شازم کرده قانون اساسنك بوخاندن باب اوللزی بولدیکی افکار اتحاد جوملر اتکناسا و قورعولان و سایر مؤثر اوزر مزادک مربوط سون عشار بوگون قییه قییه ورود و بربره مصافحه ایدرك حیت ایدلکری مع التشکر مرروضدر .

کرد لغاون ترقی حمتک موتی شیمس

مرکز مطبعی

لرینک استعمالی اقتصاد ایدہ جکی مجلس وکلا قرارہ جواباً نظارتین مشارالہما یہیدر لشدر .

کرک درسماندہ و کرک عشرہ لردہ اذکل ایدہ جک جینئر ، بالطبع احتیاجات علیہ رہنہ قارشئ دہا زیادہ بروقوقی جائزدر ، شوحالہ واقع اولہ جق تشبیلری مملکتلرینک حصول اسباب عمرانی نقطہ اطردن مستلزم محسنتا عدیدہدر . بناد علیہ شمدیک بوابدہ بر کرکہ سواہ استعمالات محل قالساق اوزرہ صرف بروقات مملکت چالشق ایچون تکمل ایدہ جک وکی جینئرک وظیفہ وصورت حرکتلری بیرون وظایف سابعہ فلیہ آئینق لاجل التذقیق بروای دولت ارسالی حقندہ داخلہ نظارتہ محسنتات اجرایی قرر ایدرک مضبوطی مقام استنادہ قدیم قلمشدر .

رؤتو ابدلسی لازم کاکچنک تہیباً تبانیی داخلہ نظارتہ اشمار اولمشدر .

میلی رئیس متوفی اراہیم الہ عشرینی افرادندن شدی بہ قدر آتان مارزر تفکنک عددی بدی یوز بتش برہ بالغ اولدینی مرجعہ کان راپوردن اکلانمشدر .

موصول وقعہ مؤلہ معلومسی بتجاسر لری قانوناً تادیب ایچون - محلی عکسہ لری اعضاسنک برلی اولملری حسدنیہ - مذکور حکمہ لر رؤسایہ بر لککہ ایشہ بلق اوزرہ درسمان و یاجوار ولایتلرندن بر ہیئت علیہ لک بر آن اول موصیہ امریاتی تحت الزمشدہ اولدینی داخلہ نظارتشدن باب عالی بہ اشعار اولمشدر .

بشارستان حوادتی

بشارستان حکومتی مقدما تحشیدات عسکرہ دہ بولمش و تحت سلاحہ الہینی شو افراد متحصنہ بی اخیراً ترخیص ایشش فقط شو حرکتی هیچ ردولک زین تصویب اولمانش ایدی .

بو آرداق بہ بعض فرق عسکرہ بی تحت سلاحہ لشدر . بوندن مقصدی کر یا تصدیق ونہید صورتہ حکومت عثمانیہ کی آئینہ قارشئ دہا ملابانہ برطور لفقہ مضطر بر اقلق و بو جہتہ ایشہ نائل اولقددر . بوندن طولانی خار جہ نظر بندن دولاجیہ زودہ مقیم بقمرای دولت علیہ بر محررات محسوبہ کوزدنش و بو محرراتک بر قتر منسدہ : حکومت عثمانیہ کر جہ بشارستانک تحشیدات اخیرہ منہ بلغاوقدر عقب نظر اہمیت انجزمہدہ فقط تحشیداتک بوہ آدہ سردہ وقوش موجب میجان اولوب خالیوہ دولت علیہ تک غایہ آمالی ایس صاحب ومسالت عمومی خلدن وقاعدن عبارت بولنہ بی جہتہ سلحک تأمین ادامسی خندہ سوبہدہ بولتان دولہ معظمہ مأمورین سیاسی واسطیہ بشارستان حکومت تصایح مسائلکارانہ دہ بولمش لازم کاکچکی بیان اولمشدر .

صراستان قرہ طامغ ، بشارستان حکومتری ابراز ایشکلری آمال جدالجوانہ لر لہ ، محافظہ صالح عمومی آرزوشندہ بولان اوروپایک نظارت تحقیدات ومؤاخذاتی کندی علیہ لر بہ جلب ایدہ جکشی اکلانقرندن وضعت احوالی دہا اسلم برصوبندہ تیزرہ باشلاقلری یارسدن بیلدر بیلور .

بشارستانک تدارکات عسکرہ سندن طولانی باب مالینک وردی کدی نوبتہدہ ، بلنار شو حرکت ومسد کلرندہ دوام واضرار ایدر لرسہ باب عالیجہدہ مقابلہ ایدہ جکی صورت مخصوصہدہ تصریح اولمشدر .

پرس فریدستانک اورتودوقسن مذہبی قبول ایدہ جکی ، پیترورغدن بروایت اغیلات ، غزہ منہ لغرافہ بیلدر بیلور .

بشارستان ، حکومت عثمانیہ شدہ بی قدر لویضاً سکدان ایک میلیون تکلیف ایشکدہ ایک ہیکرہ یوز میلیون فراتیق ورنہ تکابیل اولدینی صوبیدن بیلدر بیلور .

بشارستانک اخیراً تحت صلاحیہ الہینی عساکری ترخیص ایشکدہ اولدینی شو کچن تحفہ کونی ادرہ ولایتندن تفراتہ بھام صدارتہ بیلدر لشدر .

بشارستانک تدارکات حریدہدہ بولنہ کوبا اسباب آئینہ ناشی ایش .

اولاً : بشارستانک حال حاضر سیاسی امین تکلدہ ، حکومت عثمانیہ الہ اوسر یادوانی آرمندہ حصول اشفاق سبیبہ زکرک صاحب ومساللہ تعلق ایدن تمایلری تناقص ایشش کی کورویور .

تایماً : بعضی غزہ لردہ ادا لرتہ نظر آ حکومت عثمانیہ لک کوبا بلغارہ قارشئ برسوم نیی واردر و بو جہدن اولدوق باب عالی ادرہدہ وجسر مصطفی پاشا قوماندانقلرتہ تفراتہ خلیا امرورہ لردہ (پردہ) درسدنہ تجاوز بو درہ ایدہ اولوہ درہ پیشدہ کی اراضی اشفاق ایدہ جکمش (۱)

الحاقی قلمیہ کتول ایدہ مألوف اولیان و بشارستانک مشربات کتولی صالحی و بوجہت حفظ صحت عمومیہ بی بروقوقی جانیہدہ باعث حدوت بوابدہ اولہ جق معاملہ مرجعندن موقتاً ہمہ اولان وعشرتہ قلملاً اولدیلان بوہ برہمدہ مشربات کتولی لک و بشارستانک ایدہ جکی کونی اولی و بشارستانک سبیت ورمش اولہ جقندن شیخ لزوم منی قرار کرک اولمشدر .

آراء مذکور سککہ وعشارینک صفوت و سبیت ذاتیہ لر نظر وقہ آئینہ سہ اولدیکہ درجہ اصابتی امین ایدر .

ایڈو عسکر ماملانندہ خلاف حقیقت و غیر ورن مختارل حسندہ دیوانی و قضاوتی و قضاوتی قانونیہ اجرایی و محاسبی اداؤرسندہ

زده بونی امر ایديور. (لايوين احدكم حق
يحب لاجنه صاحب نفسه) حديث شريفى بونى
زده امر ایديورمى؟ بز خواب استراحته طالعلم.
قرده شلرمز ايسه جفا كوزسون. اسلاميت
بويدرم؟

حاصلى اى كرد قرده شلرم. زده اتحاد
ايدلم. عموم عثمانلى قرده شلرمك امدادنه
قوشلم. هر كس كنى زده وطنه قربان اوللم.
زيران: الاميت واناسيت بونى اقتضا ايديور.
ديلك ايستورمكه آرقن بالهلق جساتكزى،
سلاحشورلفكزى، و نظرووراككزى انبسات
ايدجك زمان كادى.

هابدى اى اولر سزده هر كس دن زاده
سوديككز وطنكزى. ملتكزى در آغوش
ايديكز. اولره قداى جان ايديكز. . . .
ايديكز كه زده افتخار ايدلم.

سايرلى:
ع. حليمى

ششونو ايشان

عثمانلى احرار فرقهسى

« بارابلاس » اولنده ايلك ضيافت ساييه
عثمانلىك تاريخ بيجل استقلال ۶۹۹
سنه هجرى مى جادى اولونك دردمى ۱۳۰۰
سنه ميلادى مى كالون ناپستك بكمى يدجى
كوننه مصادقر.

شويوم مبارك استقلاله تصادف ايشديكى
حساب ايديان كين چهارشنبه كونك بيجل
جلالت ششائى ايجون عثمانلى احرار فرقى
طرفدن (بارابلاس) اولنده بوز لى كيكك
فايت مكلف ومكمل بزيافت كشيده بايشندرم.
ضيافته صدراعظم . داخله . حريمه ،
نافه ، اوقاف ناظرلى ومجلس اعيان ريشى
سعيد وخامه اردوسى قوماندائى محمود مختيار
وضبطه ناظرى سائى باشلار وميموثانلن فرق

ذات ، مطبوعات عثمانيه واخديه مدر و محرر
لرى ومخاربن اجنيه وفرقه احرار، نسويلى
حاضر بولمشلردر .

طامك خشامى متعاقب على كمال بك
اقتدى طرفدن فرقه احرار ناسه بر نطق
اوقوش و صدراعظم باشا حضرتلرى ناهنده
داخله ناظرى باشا حضرتلرى ومناقباده
حلب ميعوفى نافع باشا و مسكرده زهراب
وايدبن مبعوفى قاروليدى اقتديار ومجلس
اعيان رئيسى سعيد باشا حضرتلرى طرفدن
بر نطق فرات بيورلش و لطفدارك اتحاد
عثمانيه تعاقب ايدن قشلهلى فوق الماده ومديد
القيشله القشلاشمدر .

صدراعظم باشاك نطق :

ايدى اوليسى نمن اولشان دولت عليه
عثمانيك تاريخ تأسس استقلالك حولى سنه
دوره مى اعترافه ايلك ذمه اولوق اوزره
حيت مندان طرفدن كشيده اولشان بوضافته
بولدنيمن طولاق مختيارم . مسلك ساهمى
ترك وطريق حريمه دخول ايله هم بزم وقاق
اولدوق بوجبه ايله برسفرمه بمرسته
الاجتماع اطعام اتمكه موافق اولشان شايان
تشكردر .

دولت عليه عثمانيه نك الى بوز بوقدر
سنه نك شان استقلالى وملت عثمانيك ترقيسى
برقات دها تايمين ايجون برقاون اساسى ايله
حق حاكيتدن ملق حصه مند ايدن حكمدار .
رمز ائدمن حضرتلرجه جلهجه متدارز .
دولت وماتز بو طريق حريت ورتقيه داتم
اولدنجه بر ايكى عصردن برى ضايح ايلش
اولدجى شان وشسوك و قدره سنه ملك
اولجى شهبسوز . بوانته نك موقوف
عليه ملت عثمانيه تريكب ايدن اقوامك
زير لوى عثمانيه اتحاد واقفاق ايلسى مامه .
سيدز . ترك . هرب . كرد . ارناوود . اسلاو
روم . ارمنى . موسزى وسائر اقوامك جلهسى
برهات اولدققرى بيلميدرلر . ملت عثمانيه
قانوناً بروطن اهلى اولان اقوامك جلهسى
شاهيدر . بناء عليه قوم قيله نامه اقتضار
ايدجكمز برده ملت عثمانيه نامه اقتضار

ايللى بز . بو طرفده داخله خارجاً حاصل اوله
بيله جك برحال اولدنيلى بيان ودر دست نسيويه
بولنان مسائل سياسيه نيك قريبا رهين حسن
ختام اولجنى اميد قويسنده بولنديقى بو .
سبه ايله علاوه آينان ايلرم .

سعيد باشاك نطق :

بزي مظهر اعزاز ايدن فرقه احرارك
مشهود بيمز اولان حقيقه عن صميم القلب اشتراك
ايدرم .

اقتديارم . . . ساعدلر يكزه فرقه احرار دن
بجت ايدم . حكم فرق سياسيه ملكتك سلامت
وتعاليسى آيين وتامين ايجون نجرى اشكال
ايدرلر . بولارك املازنده اساساً بفرق بوقدر
مملوككز درك حرمت مشدهده فرق سياسيه
منسوب اولدققرى ملكتك سلامت ومجادق
مقصدنيه حمله متجدد الانكاردرلر . بناء عليه
فرق مختافه سياسيه نك اختلافلى عدالات
فكر بون عبادت اولوب حقيقتيه جلهسى
ملك حريمه و اسباب صغاديه سنى ايدرلر
لك ايجون بولر آره سنده نك اختلاف على
رحمت عند اولوز . تموز اولالسنده حاكيت
مليهسى احراز ايدن عثمانيلرى تشكيل ايدم
اقوام مختلفه نك حريمين واخوت وطنيه
استفاده ايله دالما ايلرى كينه لرينه نك
نفاذ اولان نيتات خلاصه جله نك اشتراك
بيوره جفتدن اميم .

نفسه بريجت تحقيقه نك اعترافى تمز
ايشندر .

عبارت رسيمده « اردوى هاووز »
بوخه « اردى عثمانى » مى . بوخه يال
برجى . ايكنجى الخ اوردو ديككى اقتضا ايدم
مقدم حريمه ومحرره نظارتدن استفسار
اولمشدى .

اوروپا حكمدارائى . ايجر اطور وفر
عنوانى حازر اولوب بوكا تيمناً ازدولر
دارمه امپريال . و دارمه روال . دنيسه
كى بزدهده مختارات رسيمده كاكان لرد
هايون و دوختاى هايون وعساكر شاهان

اوبادى . وجود پاك غنايىنى خورد و خانى
ايدن قابوس پلا صد شكر ناپيد اولى .

عنائى نام مقدسى آلتندە بشايبان اقوام
كاملا كوزلىرى دوت آچىدى . اوتوز ايكي
سەدن برى زندان فلاكتندە بويازلان مادو
مهربانز زوالى وطنك تن نازىنى چاك چاك
ايدن ناخن خونريزه كوز دىكى . هنوز اچى
بر صورتدە سېتە شكائندن چقان فرىد مظلوم
ماهسى شىلكانە دىكلەدى . آرتق سېر ايدە .
مدىلر . خون حىنارى غىسانە كلىدى . جهانى
نېوتەن بر صدائى معنوى هېسنى آن واحمدە
هېجانە كىردى . ال الهوبردە اتحادايتدىلر .
زوالى وطنك امدادىتە شتابان اولدىلر . لشكر
ظلمتە استىدادى سېف اشراقلىق تار ومار
ايدىلر . آيتنە بوگون وطنى آقوش فرزند .
فخرتە اللەقى حرمىلەرنى نداوى بە باشلايدلر .
ھې برون بوئە سىزارلدىلر . قىمىد اوپوم
ششامتە اسلاپوز وېرىمە چىكىرە و اجساب
ايدىرەسە وطنك اگ اوقق بجزوق ياكە . ھې
برفن قران اولە فخرىتە وعد و پيمان ايدىلر .
لىكن اى سوگىلى وطنداشلىر ؛ سزە
بىلكىزكە يالگىز اولتر دىل زەدە اولمادە متفكك
آقوش عجبانە زەدە بروتشباب اولدى . اوت ؛
وجود مقدسى دىگىن ايدن خون شىدانك بر
قسم مەھىدە بزم اجداد كرايمىز دەدىمىز .
بوگك ايجوندىكە اوچجادە والھە بوسال بىشائى
اچىدە بىلە بىزى اونوغامش ، اطرافى مازان
فرزندلردن بىز قردەشلىرى داغما سورەمقدەد .
بىزىدە امدادە چاقىرىدور ، اولادلق حقى
ايتىدور .

آرتق زەدە اوياھەم . احوال تالە برعطف
نظر ايدەم . بىز باھە چالېشسان جانورلە بر
سېز ايدەم . بروتشباب جېمىنى لىزەتلك ايدن
شەھىر جلاقتەزە بە سارايېلەم . دوت ال اياھ
سازىلەم .
اى مىزز وطنداشلىر ، مەلومكىزەدە بر
قومك واسطە قالمىسى ايكي توندر . بونلر
بىر اتحاد وفاق ، دىگىنى علم ومارفادر .
برخېسى اقوامك بر كئەھ واحدە تىكىلە
سېب اولوركە سېلاب فلاكت اعداھە سەد

چىكمە ، سوگىلى وطنى ھەر دولو آمال استىلا .
جوياھەدن وقايە ائىك انكلە قائىدەر .

ايكنچىسى ايئە اوكتە بىكارەنك سىرىستجە
توسنە خادمەدە كە ائىق بوياھەدە ھەرش اعلاى
سعادەتە واصل اولىق . دىن مىنمىزى سيات ،
حقى حكمرانمىزى محافظە ائىك مىمكن اولور .
حقى بونك ايجوندىكە كروە لېنە مەسئەدىن
آمال استحصال ايجون اگ اول آردە مزەدەكى
شوايكي قوۋە مېجەنك احاسنە چالشدىلر .
وتىبە مەركىز مەدېتە تام دەئەكە سزا اولان
دخى آلان اورولنك مھابب كىت ساجە .
لرندە (centres intellectuels . مەراكىز عقلى)
كەسىمە اولان پاك چوققە موافق كۆيدە مەزى
رداى تولىك جھالئە سەنتە غىوت ايدىلر .
عنائى قوم بىخېنى تىكىل ايدن عناصر مۇتەئەللى
يەكدىكىرە شەمن ايدىلر . يەكدىكىرەك قانى
امەجك سورندە مھرىك ايتدىلر وحى قىسمادە
موفق اولدىلر . چونكە كوزلەرنى قىمان رەئە
جھالت پاك زەدە قالىلاشتەدى . يادىمىز
شەطارى كورەمىوزدق .

حقى خفيا شقاوتە دعوت ايشىكلرى كرد
قوم بىجەدە خاش ، خوخوار ، ھامى دىدىلر .
بە جوړىكلرى اترقەلر . طولايارلە اوزرلر بىنە
عسكى سوق ايدرك آتارى تەبىد ايتدىلر . ھەر
براىكى ايدە مامور سەنتە اوزرلر بىنە . برطاقم
ظلام ، غدار انسانلر كوندردىلر . ھەر شىرنى
آلدىلر . حقى قادىتلر بىنك ، اولر بىنك اشپاسى
سائەھە قدر ووردىلر . آتارى جانلردن بىزار
براقدىلر ، عسكىر قردەشلىرىت خىم اولنە .
حقى قائنە بىلە قىسەد ائىكە اجبار ايتدىلر .
داخلا كىندىلر بىنك شويايدىلر بىر دوشومەن
اللەبدن قودلەھەن اونلرە شوق ، ھامى دىخى
دىدىلر .

لىكن اى سوگىل قردەشلىر ؛ آرتق امېن
اولكىزكە اولاسكى مددلىر ايدىا ھەم و ايدىد
اولدى . اوكرورە لىبە سېف عدالت الھىسە
اوشرايەرق قەر اولدىلر .

بوگون آفاق غنايىنى خووشىد . حرىت
مستەب ايتدى ، مەي استىقالزەدە كوگە دالەت ،
مساواتە ، اخوت روئما اولنە باشلاى . وطن

ھېمىزدن خدمت بىكپور . وجودندەكى بارەلرى
سزك مەرم ھەتكىزە نداى ائىك ايتىدور ،
ساۋارەداشلىرىمىز بىزە اوزاندقلىرىدەست
اخونى كال . حرمتلە سېقلم . اسكى فكىرلردن
واز بچەم . مەدافىزك ترقىسە ، وطنك سعادەتە
چالدىم .

آزەجق ملاحظە بيورولسون ؛ بر آروچ
عشىرتدن بر قوجە حكومتى تىكىل ايدن ، اوت ؛
چئاق قلە بوغازنى قرق اياكى كئى اياھ چكارك
بشوق اللە تەسالى اللرندەكى سېف بزان جلا .
دئارى ساپەسندە بىتون اورولاي تىتەن ، لوى
محمدنى كرنازشك اوچ بيوك قەسەندە دكرە
موفق اولان اجداد عطاظن اولدىنى كنى نوابە
قېولرئە قدر دشمن قورشونلرئە كوگىس كرە
كرە كىدن بىزە بزم اجداد كرايمىز .

اونلر قەتلىلرە ، قانلرە قرايدقلىرى او
مىزز وطنى بىزە امانت ووردىلر . سەد ھزار
اسكەك بىزە تىكولك ايتىدك . اومىزز وجودى
كئدى اللزە پارچەلەردق دشمنلر مەھەب
ايتىدك . اونلرە مكافە بىزە ماخوان بىزى ايتىلرە ،
اشكىنەلرە اھابە چالشدىلر . اونلرە بازىجە
چقا ايدرك انتقام اللە تىتاب ايتدىلر .

بلكىز بونجە اجداد كرايمىزك خون جلا .
دئەھە آلان بوستە ھەرسك قەلمە وسىمەنى
آستە بايلر ضمىمە ئالەك ايدىلر . ھېچ و تاقىمەرق
دىن قردەشلىرىمە ظلم و لىدەى بە باشلايدىلر .
اونلرە ترك وطە اجبار ايدىدور .

اوتەدە بلغارستان اعلان استقلال ايتدى .
نومروس نادىدەمىز اولان روم ائىل شەرقى قىدە
ضبط ، بگاھ مالك اولدىمىز شەندوقر خطىدە
نضب ايتدى . جامەلەرنى بىقدى . باشىزە
برېلاى عظم كسىلدى .

بىرە كرېدىلر بىزە ماخوان دىخى كىمكە
باشلاى . بونجە ھەتلرە شىبئە موفق اولدىمىز
اونوجە جزىرە بوگون قولاى قولاى بىزەن
آرئىلە ، بوئالسىلك قوجاھنە آلمنە چالشيور .
دەھالە . . . دەھالە . . .

اى وطنداشلىر ؛ قردەشلىرىمىزك فرىلرئە
امدادلرئە توشەم . چونكە جناب حقىدە ،
رسول كرايەدە بونى ايتىدور ، آرزو ايدىدور .

زیاہ عالم و مستباح و مکمل تحصیل کورمش طابہ علوم موجود در .

قدیہ و فرادہ کی مشائخ جہمی طلم و علماریہ عامل ذوات بدر .

مسائل ذبیہ ، اداب لارمہ ، افہام مرابہ ، انشاء کلامہ مقتدر ، وجود زدن و جودہ استفادہ طاہر در .

کردار عشقی ام الحیثیات بیور ، احتراز ایدر . فقط منہیات سائرہ قارشیدہ لابلالی بولمز .

منہیات سائرہ ذاتاً او امر الہیہ ایدہ مردود در . بونی حلی اندی بیانجہ قدر ذبیادہ بیلیان برچاہل قلااز .

کردار منکرانی بیور ، شقاوتدن ممکن مرتبہ عجب بولنورلر .

الحق مر فومہ ، ہرملندہ اولدیی کی ، کردارچہہ بر طاق افعال جامعک وجودی بیبتون انکار ایدہ من . چونکہ عالمہ قرطاک تقدانی ممکن اولہ حاکم و حکمہ مرک وجودی محل قلاازک بودہ ہمالدر .

حلی اندیک کردہ برقل ذاتی طرزندہ ایسان اجملک ایستدیک شقاوت بوندن عبارت ایدہ ہر حالک برسبی ، ہر زمانک براسبتاسی اولدیی ہدہ شایان بحث و نظر در . احوال مذکور .

دہک صورت حدوث و جبرائی نہہ بعض مأمور لک شدت انشیدادندن ، بیضیلر شکہ ضیف ادارہ سیدہ معاملات جاہلانہ سندن منبت اولدیی نہہ ایدہ من .

الصنائف ایدہم ، بزکردک دیکرندن عالی ویا حنی اولہرق برکیی قاسیرسیہ بزمانورک عشقیدہ بطور و فکرایہ اشراقندن ، اہالیدن بونی بیر حق تمزیب ، تاغاقی تحریب ، ہیچ برحقہ مسئدک اولہرق انوائی بقصا امجی شائدجہ ، تأثیرجہ بریدر ؟

استبداد خادملری ، موس و حریت رهنرئی اولان اولہ مأمورلر بی عیاب ، ہمدہ رسی بر صفت و معاملہ مختدہ اجرائی شقاوتہ ، اتباع مظللہ اتہاک ادوب طور درہ رضای باریہ ، احکام قانونیہ ، قواعد مدنیہ ، اداب الہا

نیہ . مخالفت اولان حالہ ، بوجولوزلر قارش

کردل صداسنی اشیدر برہمن . چونکہ مأمورلر بررینہ تمایل ، بربری حسابہ ایدر ، تلفراف و پوستہ خانلر بو بولدی کی فریاد تلہ مرک اجرتی الدینی خلدہ یازمز ، کوندرمن . احوالہ ربقہ مظالم و استبدادہ الی غیر النہایہ تسلیم ربقہ رضا حلیم ہماری دکلدہ ہدر ؟

ایستہ بونی کردلر وقت وقت قبول اجزہ ، مجرد اسباب مظلومین ایچون تلفراف و پوستہ خانلرہ قالان تلفراف و شکایتا ہلردن دہا ہؤثر برتدی چادہ جوی ہچادہ سر و ضروری اولہرق توسل ایلر . شدی دوشونلسون ، کردلر سی شقیدرہ بوخسہ قالہ سوق و ایجاب ایدن مأمورلر شقیدر ؟

واقعا عادی برسرت بیہ برولسولندر ، مجاوزدر ، اضرا زدر ، بونک متحاصرینہ طاباً فرت و بقط وطنسہ ، ناموس ملیتہ مجباز و خیانت ایدن مأمورلر ہدہ شدتہ لنت ایدر .

حلی اندی ، قالہ سنک برقرہ سنندہ ؛ (بتلیسدہ شرفخان نامیہ یازمہ بر تاریخچہ کورمش ایدم . کردلر کونا احوال تاریخچہ سندن بحث اجتن . فقط تأسف اولتسورکہ حقایق تاریخچہ دن کلیاً وارستہ اولدیی مؤلفی بیہ سوق جہالتدن اکلاہ مامش) دنیور .

جرازم غصو بیوریلور ایسہ بو قرہ شدو چانک صرف خلاف حقیقت اولدیی و حلی اندیک قلمیاً اولہ بز تاریخچہ کور . مذہبکی بیانقن کیرو طودہ ییز .

چونکہ بتلیسدہ شرفخان نامیہ تاریخ بوقدرہ اولمان بریشی حلی اندی عالم مثلاً دہی کورمش شرفخان بر تاریخ نکل ، بتلیسدہ مدقون امرای ناقہ دن برڈاندن .

بتلیسدہ (شرفخانہ) دینلن قلمی الصارہ برکتساب وارد . مؤلف و مرتبی شرفخان سلاہ سندن و اصحاب کلین ذکیر برڈاندن . بو کتاب تاریخ دکل اژدہ کردلرک احوال تاریخچہ سنہ ناثر ہیچ بر بحث بوقدر . بالکنز بتلیس بو حوالی امرای سابقہ سنک تراجم احوالی عقائدہ سرکذنتلری جامع بر آرد . بوندہ تاریخ برشم یازملاش کی حقایق تاریخچہ دن وارستہ اولسون ، یا خود اولسون .

اکلاہ شیلورک حلی اندی کتابک ا حنی بیہ بیلدیکنہ نظر آ بوہ برکتاب کورماش ، بالفرض کورمش ایسہ مال و موضوعی قطعاً اکلاہ مامش ، کردستان سکہ سندن حیادہ بونائلر حقدہ کی تمریضاتیلہ اکثفا ایچدرک شرفخان کی عصر لردن بری عالم موجود بندن دامن چین استفادہ اولان برامبر ذی حرمتک لحد ہ صومیہ قدر زبان دراز اعتراض اولشدر .

بو تمویض جاہلانہ سندن نہ شرفخانک مسلم ام اولان علو منزلت و شرف طالبانلہ بر قیصہ ونہہ شرفخانک موضوع و ناقدہ بر ضرر ترتب ایدر .

بالکنز کندیبسخہ صفت کاشفہ حقایق اولان بالاجہانک ، اولہ کورین جہانک امواتہ تعرض قدر واران انصاف سنک مانکت سفیہنی کورتر . شرفخانک برتسوس و طہرانہ طبع ایدلش لستہ لردن کورموش آرزو ایدنلر آیرہ ، شیع و تعلق ایلر .

اندیک تمریضاتیلہ نرم بیانجہ کورموش صحیح حاصل اولور .

حلی اندی حقایق تاریخچہ قیدندہ بولتس ایدی کرد قورنک اجنباعہ و تاریخچہنی بشقہ آوردن کورموش قورنک پیش اولی کردلر ایچون ایلر مدار مضررت اولان اطفالدن صلاح ایلر اوبی کیرک ایلرندن . شرفخان ایلر و احساندن احوال و تاریخی و ملیتور تاریخ اساتلر ایچندہ دک برتہ نصیب اولرلر .

وفضائل اجنباعہ آکراندی اولیا چلی سندن دہا صحیح برسورندہ ایضاً ایلر ایلہ ناچا اثرہہ محل و مناسبت کورموش .

بتلیسدہ شرفخان اولدندن .

احمد

کرد وطنلار شلرہ خطاباً بر قاج سوز

ای خلقہ جسورہ ، سلاحشورہ و طاہرور اولان قوم نجیب ، ہر کس خواب

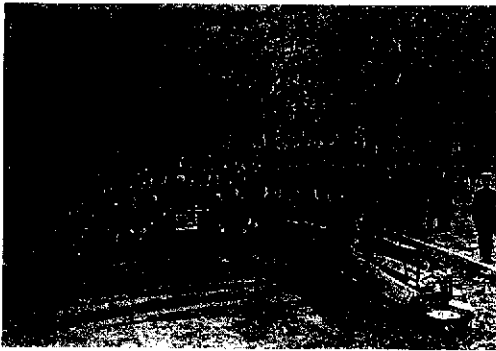
کرد وطنلار شلرہ خطاباً بر قاج سوز

ای خلقہ جسورہ ، سلاحشورہ و طاہرور

اولان قوم نجیب ، ہر کس خواب

کرد وطنلار شلرہ خطاباً بر قاج سوز

برکناہمی صدورائندی ۱۰۰، ہدن اوی بوحال
 کشف زار استرم ای بار خدای متعال
 برندای صمدانی دیدی (پان المیزان)
 استمد بارئک من عزرات الشیطان
 بوکجه سوہ قرینک سکا تا ئیرائندی
 باق کہ برلطادہ احوالکی فقیر ابتدی
 اول زمان اکلا دی موساکہ بوشیطا ندندر
 بوخجہ قسوت بتون اول دشمن ایمان دندر
 سولہ دوندی برنی کوردی فقط شکلی عجیب
 - باغ کوزی کوزی چو کین بورشوق بکنده مہیب
 اوکا توجیہ خطاب ابتدی ددی ای مانون
 نہ کزرسک بورالده؟ بوہ طور عجزون؟

مکتب سلطانی اوکندہ امتحانات آلابی

بن ایہ اولہ لولای عرض نہامت اجہم
 ہمدہ انورای بشرزدہ فراغت اجہم
 حاصل یابکنی بادی : پاہ آدم
 بیلہ مزکہ تہ ایدی قصدی زب نام
 قدر اچھیدی بوی کندیسی دونالو
 ہابدی قصدی؟ (لاپیلل عا جمل)
 اشنہ سن ، اشنہ خدا صورسک آکر تہ
 حلالی حقیر نہ ہدسم حب بکا دلا کر
 بویہ برکوردسون لای شودی شیطان
 کندی اوڈن سکرہ موسا دیدی رب
 بوتلاق بکا بر آینہ عزیزد
 دینک ایلیسی براحوالہ قویان محمود
 چوق سوکرہ ، برکیجہ بلخادہ کوردی
 غطہ کش بارنہ دوشقہ شطہ طوز
 اولہ بوکندی کہ نا پانہ عرض رحمان
 شہراہندہ ما کھر کورنبری رقصان
 اشنہ اول کیجہ بیہ نام اجنہ شیطان
 بوکیسک جیلہ ایدیوروی اغان
 طوبلا دی باشہ ذوقنی دیدی - بوض
 کندی دیشاہ محمد زردہ کندی

سیر کندنم کہ مقدردی اوسر مکتون
 بو قیلندی - بانک - ظاہر سیر بن برکون
 عرش اعلیادہ قزجلہ اولوزدم محظوظ
 نظرمدہ نتجلی ایدی - لوح محظوظ -
 بالقم اول لوحہ ہہ بلامش کہ مفر بردن
 بری غضبان ایدیوروی طرد اولنور اول پردن
 اوکا لنت او قوم : کیم اولہ حق ، صور مندم
 چونکہ بوتک بکا اولہ جنی اومزد
 سوکرہ آدم طوزدی ابتدی فوق ناگہ
 قدمہ ، شرف غاصری ابتدی تباہ
 قصانبردم ! اوکا ضمیرجہ دھا قائق ایدم
 اوکا اور کندیکی اسمانہ دھا لایق ایدم
 بن صیقلہ قجہ اوکا حرمت ایددی معبود
 ناگہ امر ابتدی ملائکہ ایشدبری سجود
 قال زبن - اسجد والادم - قلت اما لا
 اشنہ اوڈن دیدی - استکبر الملیس اما -
 طاہر سیر بوخجہ تحقیر الہ طوق لنت
 اولی اولادہ ، احفادہ وجہ نکت
 سوکرہ آلسدی بوتک حقی بن آمدن
 اوقی اغفال الہ فوغد برعشیدم جنتدن
 فقط او عرض نہانتہ نڈال ابتدی
 (ربنا انا ظالمنا) یہ توسل ابتدی

سنی حق صدر لشین جبروت ابتدی ایدی
 سنی سر حلقہ خیل ملکوت ابتدی ایدی
 آدمہ سجده ایچون جہہ امرائندی خدا
 ابتدیلر - جده بتون سن یالکز ابتدک ابا
 ہدن ابتدکی ایا کیر الہ اولہک اغرا
 آکیدی کور کوزیتہ لنتہ ابتدکی سزا
 ددی (موسا بیشر موعظہ کز دکہ فی
 بی طردہ ابتدی خدا ، قبلی اولوالعزم سنی
 بن بتون عرش منلاہکی روحانیلہ
 بن بتون زمرہ کروی روحانیلہ
 بو قدر بیک سنہ لک درس عبادت وردم
 نقطہ خانہ قرب الہ ایدم
 سکندہ نغاد ایلی ور طاعتکی خدمتکی
 سو بوجہ موسا سبب قریشکی ، خرمشکی
 مضرده قائل ایدک ! بورہ فی اسک
 بو بوطرور مقدسہ کلم اسک
 تہ الکندن ، تہ دیکدن جیتہ جقدی برکار
 اولسہ ددی بورسالدہ ہارون سکا باز
 برتیزک مہری ایچون اون سنہ جریان اولہک
 شمعی برقوس قوجہ مان صاحب فرمان اولہک !
 بو عبادتھی ؟ طاعتھی ؟ اولی ! حاشا
 بل (پس من یشاہ ، وذل من یشاہ)

مطلوبه حکومت مشروطه نك محسناشدن
 مستفيد اولق اهل استعداستند وولتشار
 ابدى شوحاده اوسترا دولتي اشغال موقت
 ايات و برك بوسه وهرسكن چكليه جي
 برده بالكنز يكي بازار سنجافى تحفه وركلايه
 مذكور ايكي ايلتك اوسترايه الحاقه قرار
 ورديكى اعلان اغسيه غل حقوق و بهود
 اولان بوجرك جله بايى تاز اولارق عجل
 اعاليسى فريده باشلاديني كي بوجهه اسان
 توفيق نصيري آيا كندى حفظنده موجب
 نهلکه اوله جنى ملاحظه ايدن صرايلاره فر
 طانفريده هيجاه نكرك هان نيأت حريميه
 باشلاشتر و اوسترايه اعلان حرب ايتلك
 دريسه قدر وارمشتر ابدى .
 ملك غنايه ج حاصل اولان هيجان
 دها از اولوب محافظه حقوق ايجون
 عماريه اشتراك ايتلك اوزره اردى هابونه
 انتظامه لامده اولدقوشه قدر بعض ولايات
 اعاليسى طرفدن نهار افز البته باشلادنيندن
 صرب ايله قرطافلك ايجق تشبته بولدقارى
 بحارجه دولت عايمك دخى ايترا ايتهمز
 عبور اوله جنى كامل اولمسيله مذكور ايكي
 حكومت ايله باشاره طرفلندن كلش اولان
 ذوات ايله ايجاب حال مناكزه اولنورق
 چونكه انكتره دولتي و متفكرلى بالقانلرده
 بر صلاح دائمي تأسيس املنده بولمقدردن
 اولان قوتوالس برورخراننده دولت عليه نك
 صريره اوله جنى صرب ايله قره طبافه دخى
 قويات اعطاسى محرر اولديندن قوتواننده
 و بوجرك قراره انتظار اولغى لزومى
 باللقين مانهه حاصل اولان اشلاف انكار
 اوزريه و ايكي حكومت شوحاده اوسترايه
 بر حابه ايجق تصميمندن فراغت ايجاشلردر .
 مع هذا باب طالبعه دوام اولسان تشبثات
 و لغيات تيجه مننده اوسترا حكومته بوسه
 وهرسك دائريه برصورت قاييه مذاكره
 بدأ اولوب فقط حكومت سنجيه تأمين
 سقوت صالح اوله جنى وضع اولسان اساسك
 قبولجه اوسترايك ترددى و بوجك مقابل زم
 شايخ مذاكره نك برقاچ ايدنبرو امتداديه بادى

اولشدر . كرك بونك ورك باغاستان مسئله نك
 شمدي به قدر اوزامسى تراخيدن شبت اولوب
 حسب احوال اظهار ايلديكنز طور مصالحتكاري
 ايله استجاب اولسان آوروپا افكار عموميه
 عادلانه استادمزك تيجه مفيدونه انتظار .
 مزدن ناشيدر اينته بو طريق متبع موقت اوله جنى
 اوسترا دولتي مقدمكى قرار قطعيده و عفا افكار
 عموميه نك تاثيره دول متحابه نك و صاباسنه
 بالاتباع حكومت سنجيه نسويه مسئله ايجون
 وضع اولان اساسي بوجره نيم تعديل ايله قبوله
 موافقت ايلمش اولديندن كرك حقوق دولك
 نصيبي و كرك بوسه وهرسك اعاليتك آتيا
 دخى حقوق مذهبيه و سياسيه لر نك تاثيره دارم
 سنده عن قريب مسئله ختام و بربله چكدن
 اميدوارم (الفشار) بونك و عماره و مذاكره
 متعلق اوليان بافارستان مسئله نك دخى برحن
 تيجيه اصالى مأمول قويدر . مسائل سياسيه
 دول منظمه طرفدن كورلكه اولان معاونت
 و مظاهرت حقيقه سزاوار شكرا ندر (دوامل
 الفشار) بيانندن دخى اولدينى اوزره بر زمانه نبرو
 باب ايلتك مسلك سقيمي ايله انكتره دولتي كوچند
 بربوب دولت مشارالهاك دولت عليه ختده
 قديمى اولان بولتيقسي تغير بذر اولديندن بو
 تحول سنيه مسائل سياسيه انواع مشكلات
 كورلكه ابدى . شمدي اداره مجديده حكومت
 سنجيه انجاد اولان مسلك سياسيه ايله انكتره نك
 دوستلنى آكتساب اوله جنى دولت مشار اليا
 اسكى بولتيقسه بالرجوع منافع دولت عليه
 قديمى وجهه الزام و ملكته نك حصول ترقياى
 اسيانك استحصانه اهتام ايلتك . (الفشار)
 و ديكر دول متحابه اداره مشروطه مزدن
 نمون اوله جنى حكومت سنجيه به دريغ معاونت
 ايجامكده دور .
 بوجه مذكور سرزه مظهر اولان مسائل
 سياسيه آره سنده كريد خرسقيانلارى دخى
 اوسترايك قرارى قلايد كريدك بولنلستانه
 الحاقه كندى مانه نده قرار و برك كيتي
 جزيره ج اعلان و دولنلره دخى تبليغ و بيان
 ايلمش ايسهده بو قرارى دولنلر عدم قبول
 ايله دو ايلكاري كي بونان حكومتي دخى

كريد ايلكاري بو ايله كي حركته نلر نده مدخلى
 اولدينى ايتان ايلمشدر . (الفشار)
 كريد سله سى حقدنه جزيره بر مدند
 نبرو امانه تحت اشغال عسكريه لر نده المش
 و جزيره اوزرنده كي حقوق دولت عليه نك
 محوظليني اولوقت نحرراً تأمين ايتش اولان
 انكتره ، فرانسه و روسيا و ايشاليا دولنلره
 بانذاكره جزيره نك شكل اداره آسيه
 حقدنه برقرار انجاديله سقوفرك تايد و بجا
 نظمته اعتنا اوله جند . (الفشار)
 مسند صادقى درخنده ايلديكم زمانه ن
 بو كونه قدر سرور ايدن بش آي نظر نده
 ماهيات و تفصيلات هيتت بمونان كرايمه معلوم
 اوله جنى باشنده بونان داخل و خارجي بوجبه
 مشاغل و مشكلات ايجنده وقوع بونان تشبثات
 ايله صرف ايدلان سياسي و استحصال اولان
 نابعي بحسب الامكان ايصاح ايتدم . اليوم
 تحت مذاكره و تقيدده بولسان امور داخله
 و مسائل خارجه نك دخى نتايج مطلوبه
 اقترايدن اميدوارم . هر حاله جناب حك
 لطف و عناني و بمونان كرامك مظهرى ايله
 تشبثات صادقه منى ، عزيز و مقدس وطنك
 و ملت منظمه هئائيه نك تعالى قدر وشانته
 خادم اوله جنى قطعاً امين . (لوق الصادق
 مسور على الفشار)

تعميرات : شيطانك سخوتى

الما سقودر

واذى اينه طوغرى كيدى بودى موسى
 قلبي برلقتا اسرار كلام مولا
 ناكهان قلبه برظلمت قبوت كادى
 جوق تردلره دوندى اوكا خشت كادى
 ديدى - باب بويابه طور نجللا ديلور
 بواده نكبت برحمت مولا دو بولور
 هر سفر پيش نكاهنده دورودى جبروت
 روحى اوقتار ابدى نغمه ذكر ملكوت

تکامل تدوینی قاعدومی بونلره تطبیق ایدلش اولسه ایدی بوگون نجه حسنسی خیره بخش انظار اقتضایم اولورسی .

بهرکس ، هر مافی تمسیدن ، موارفدن بی بهره براقه چالشدق . هیئت عمومی منری تشکیل ایدن اقوام شمهده بی نه صورتله فیضاب هرمان وکال ایده چکیزی دوشونمک و دوشو . نهمک مثلاً : بوگون لکنکوزک برطلموسیه سنده مشکن کردلر نعمت علوم و موارفدن نه خوخله مستفید اولسه چکیزی خاطره کنیورده او براتر قی اورتیه قوعدی کردلر حاز اولدقاری فضیلت وکالی کندی سی وغیرتاری سایه سنده وجوده کتیر شارد . بوقه بزم هیچ برصنخ ومدخامز بقدر ،

کردستانه آجیدیمز سکا ب نه بزم بکلدی کیمز فاندی بی تأمین وده اترک اجنابلاری دفع ایدر .

مکتبلره اوقوفان درسلا احتیاجات علیه وزماییه سوانق اولمزه اله استفاده جهنی کورده یمن .

هرشیدن زیاده برمکتیدن ایدیلچک منفعت محبوب نظر دقت واحته آلملدر که بکلنیلن نتیجه حاصل اولسون . بوراری دوشونیلیمه درک هریده برطرز ندیس و تمام اختیار ایدیلچک اولورسه مطلوب ترقی قیمن اسبابی کندی کنده بی هوایدلش اولور .

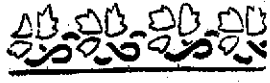
بوگون کردلر ذکاوت واستفاده لری ایتنده برخصم وتربیه کورده چک اولورلر ایسه دولت ومکمل بیوک بیوک خدا کارقلر اجرا ایدن اجدادلرک اثرلر نه اقتضایه درک شمشیدی خایه دخی دین وملکک خدمات نایه اخاسنه نه درجه لره ستمد وکاملت اولدقاری بالمل کوسترلر کویتمکده درلر .

کردستانده بولندیم زمان ولو ناخیزانه اولسون دیش ماریف خدمتانه بولندیم بوک ایچون معاوفه داتر تمکن مرتبه بر معلومات اجالی حاصل ایتدم .

ایلروده کردستان مکتبیلرک حال سابق وحاضری ایه مستقلاً بکلیمکیز استفاده عمومی موجب کنی اصلاحات اجرا سانه زوم

اولدییی ایلروده عرض ایده چکم منقیا بیدی مسافری اولوب نائل اولدیغ بک بیوک توجه والثاقلرینه قارشی بوراده عاتلاً عرض کنکاری و سباب خصوصاً وجداییه مدن تاقی ایدرم

رکانی زاده : سید محمد عصمتاه

صدراعظم باشانک بیاناتی

[تکین اسخادن مایده]

بلغارستانه کتجه اعلان استقلالدن اول بلغارستان اردوسی حال سفر بری وه وضع اولدییی مثلاً بده ده دخی حدودلره عساکر لیمه سی وه ممانت قایله نهایت حریره کتیه مسافرتی کورلسی اوزرینه بزجاده تأمین مدافعه خستنده ایکنجه و اوجنی اردوی هاپونلرک وقت حضریه کوره قصانلری اکل اولمشن و اوجنی اردویک بر فرقه سیه انطولی ولایت متجاوز سندنه درت فرقه ک ریغ طابورلری برای تطبیق تحت سلاحه آلتش اولدیلندن بلغارلرک تجاوزی خالده انطولیدن قوه کاتبه جلی دخی تصور اولمش ایسده اقلاب واقع اوزرینه هنوز اداره مشروطه لایحه تأسس و اساسی قمر اینه دن عساریه کیریشلمسی تقدیر بنده قومی طبیی اولان شورش جنگ وجدال اینجه ملککجه خلک نه رنگ کسب ایده چکی جای تأمل اولسنه و عماره طرفدارلری اولان بلغارلرک و بلغارستانک استقلاللاری یاره ایله دکل قان ایله آلمیده اداسلره تدارکات فوق المادهده بولنملرینه سنی دولتره بلراجعه وسایلی واقعه لری اوزرینه معاوضه صورتیه بلغارستاندن صلحاً استحصال حقوقه قرار وریش اولدییی خایه بلغارستانه ترک سلاح ایدیلچک بده حرکت فوق الماده کورلسیه بزجاده عین تدارکاده بولنسی ضروری وادنا برسیمه طرفین اردولری بیتده معاهده قومی طبیی اولوب بوسورتله عساره برده بدأ ایدمجه نه درجه توسیع ایده چکی و دیگر بالقان ملککتر شیک دخی ایترا کله صلح و سیمالت

عمریه مک نه مرتبه اخلاخل ایدلش اوله جهنی وارسته تذکار اولدیلندن مسئله صلحاً نسویه اولمقی اوزره بلغار حکومته وصایای مؤثره اجراسی اشعار اولنسیله دولتر دحل بلغار حکومته اجرای تبلیغات و اصرار ایلملری اوزرینه حال سفر بریده بولسان بلغار عسکری ترخیص ایدیلچی کیم بزجاده بر او تمام سلاح التمه بولسان ریغ طابورلرینه ریخت و بریلرک بو متوال اوزره عماره اندیکه سی بر طرف ایلشدر ، بولک اوزرینه لمویضات مده سی مذاکره ایچونو بلغارستان طرفدن تمین و اهزام نلکان موسیق لایف ایله وقوع بولان اجنابده بلغارستان ایله روم ایللی شرفینک و برکولیه بلغارلر طرفدن ضبط اولان بیور بولک قیمتی حقوق سازه ایله معاً بالحساب بلغ اولدییی مقدارک زاس المله تحویلده یکری سکن نیلیون لیرا قدر بریکونه بلغ اولمش ایکن موسیقو لایف بلغارستان و برکوسی و دیون عمومی حساب اعطایه عدم مجبوریت بیایله و روم ایللی شرفینک و برکوسی بعضی اسباب سرد ایدرک بولر الله درت بیک لیرایه قمر وتزیل ایله بولسینلر بکون رأس المله التحویل ضبط اولدقاری شمشدوقر بدلی و دیگر بی مطالبات داخل اولدییی خایه سکسان ایکی میلیون قرائق ایله ایلک بولسلی ادا ستمک بولمش بو صورت بزجه قابل قنونا اولدیلندن بیانه اولان فرقی عظیمک عسار اجناب مقرر بولسان فوق المله براقه لری مذاکره ختام و رکن ابری .

کرد بلغارستانک اعلان استقلال و کور اوسترایک بوسنه و هر سیک ایللری کنی ممالکله الحاقی قرارلری کنی ایکی وقتلک عسار زمامده ظهوری تصادفات سیانیدن اولسک بیهماده برحاق خفینک وجودی اسحاق بام هر ایکی مسئله حقیقه حکومت سلفیه انحلال اولتان تدابیر دکال احتیاج ایل حرکت اولدییی و کتیشات واقه رهین موقعیت اولدی .

قانون اساسینک اعلان اوزرینه بوسنه و هر سیک ایللری سائر ممالک عسار

ادارمی دوچار آفریولمئدر. مقررات مذکوره شورد :

« درلتر روم ایلی شرقی ایشارته متعلق و صورت تسویه نك زبرده ، صرح احکامی ، شمعدین قبول ایتمکده ، منفقددر ، واحکام ، مذکورده نك بوشکده ، اولهوق درحال نشر ، واعلان ، وموقع اجراءه وضع ایلمئسه ، موافقت ایلمئیل . »

« اولاً ، روم ایلی شرقی ایلی والیکلی ، در برلین معاهده نامه سنک اون بدیجی ماده می ، موجبه بلغارستان پرلنه احاله بیوریلده . »

« ثانیاً ، روم ایلی شرقی ایله بلغارستان ، امارتنک ادارمی شخص واحدک لیده ، بولدیقه معاهده مذکورده نك اون ایلمئیه ، ماده سنک فقره اولیمده ، مشروط حقوق ، سذیه ، مقابل قیرجه علی ناهیسی اسلام ، قریه لری ایله دروب جهنده واقع اولوب ، شمعدی به قدر شرق روم ایلی ایلی اداره منه ، دکیماش بولسان قرای اسلامیه ایالت ، مذکورده دن بلتفریق طوغریدن طوغری به ، طرف دولت علیه دن ادازه اولم جقدر . »

« ناحیه مذکوره ایله قری مذکورده نك ، و حدودی حکومت سنیه ایله بلغار برنی ، طرفدن منتخب برن قومسیون جابندن ، اراضینک ایجابات طبیعیه سنه کوره و قاطعه ، و حاکمه عسکریمسی منافع دولت علیه به موافق ، اوله حق صورده محلده تعیین گئنه جقدر . »

« ثالثاً ، شرق روم ایلی ایالتک ادایش دائمیسه ، و ایالت مذکورده متمکن بالجه سنوف نیما ، و شاهانه نك راه حال و سعادتق تأمین ایچون ، ایالتک لظاسانامه ، داخلیسی باب عالی ایله ، بلغارستان برنی طرفندن تعیین قاهه حق ، و مأموریتدن مرکب رفوهمیسونده کوزدن ، و کپوریلرک ایجاب ، حال و احتیاجات عملیه ، و کوره تعدیل ایلمئیلک ، و خزینة جلیله نك ، بالجه منافی دخی نظر اعتشاءه اله جقدر . »

« د یوقومیسسیون درت ماه مقدمه اکل ، و مأموریت ایلمئیلک ، و معاملاتق در سعادت ، و قوضر سنک تصدیقه حواله اولمئیل لازم . »

« ورر برامارت ایلمئدر ، برخرستیان ، و حکومتی برملی عسکری اوله جقدر . دیو همرد اولان برنجی ماده سنیه دوله تابع بر امارت اولهوق تأسس ایتمش و بوکون استقلاله ادخال ایلمک ایستبلان شرق روم ایلی ایلی دخی ، بالقسانترک جنوب طرفده روم ایلی ، شرق نامی اله حق ، و مختاربت اداره شراره ، و نظیه طوغریدن طوغری به حکومت بولتیقه ، و عسکریه پادشاهی مختده قاهه حق بر ایالت ، و تشکیل اولمئدر . بو ایالتک برخرستیان ، و والیسی اوله جقدر . » متعلق حاوی اولان مذکور معاهده نامه نك اون اوچنجی ماده سنیه طوغریدن طوغری به حکومت سنیه نك تحت اداره سنه بر ایالت ممتاز اولهوق شکل ایلمئدرکه بو ایالتک حدودی ، معاهده نك اون دردیجی ماده سنیه بلغارستان امارتی حدوددن غیری و آیری اولهوق تعیین قئمشدر .

« بنا علیه بو کون بلغارستان نامیه تشکیل ایلمک ایستبلان قرالینی ترکیب ایدن مالکک برقمسی ذاتاً امارتنک حوزه اداره سنه داخل ، دیگر قسمی ، که شرق روم ایلی ایلمئدر ، موقتاً ادارمی ۱۸۸۵ تاریخیل در سعادت قوضرائسی مقرراتیه برلنک شخصنه مودوددر .

« قرالینسه قلب ایلیلان امارت ایله ایالت ممتازی اول بول بکندیگر کنن تفریق ایلمئدر . ای دن سکره مر ایکسنک وضعیت عهدیمسی نه اولدین و نه کنی ادوار و سفاسات کپیر دکاری ایتمئیلدر .

« یوقادوده بیان اولدین اوزره بلغارستان امارتنک وضعیت سیاسی برلین عهد نامه سنک برنجی ماده سنیه تعیین ، و شرق روم ایلی ایالت ممتاز سنک شکل ادارمی ایسه مذکور عهد نامه نك اون اوچنجی ، اون پنجنی ، اون التیمی ، اون بدیجی ، بکرمنی ، بکرمنی ، بکرمنی ایکنجه ماده لر به واضحاً تصریح و تبیین قئمشدر . شو قدر که شرق روم ایلمده ۱۸۸۵ سنه می صونک جهنده ظهور ای دن حرکت عسکریه نك اطلاعاتنده دولته هر نه دنه کورستیلان تراخی و قوضرک نتیجه می اولهوق المفا ابدن طوغرینه قوضرائسی مقرراتیه مذکور ولایتک شکل

« و کچمکدر ، تبدلات مذکوره تصدیق ، اولتجه به دیکن ایالتک احوال حاضر نك ، و ایجاب ایلمئیلکی صورده سنکال اوزره امر ، و ادارمی برلنک رویت رسدانتته محول ، و اوله جقدر . »

« رابعاً ، برلین معاهده نامه سنک بلغارستان ، ایله شرق روم ایلی حقدنه اولان سائر بالجه ، و احکامی کاکان باقی و مرعی الاجرا اوله ، و جقدر . »

« بوسیورت تسویه دن مستبلان اولدین اوزره شرق روم ایلی ایالتک ادارمی بلغارستان برلنک شخصنه مودوع اولمئدر ، بنا علیه مقررات مجوزته نك « رابعاً » امارتنک فقره سنده صرح اولدین وجهه برلین معاهده نامه سنک بلغارستانه شرق روم ایلی حقدنک احکامی تبدیل ایتمش ، و شکل اداره نه ایسه علی حاله باقی و دولت متبوعه به قارشو وضعی کاکان جاری قائلش و خزینة جلیله ، اولان عهدانه اسلا حقل گمئمشدر .

ماده می وار

سلیمانیه ایلی سیفاه

کردستانده معارف

معارف دنیاده موجود اقوامک ای برنجی درجه ده محتاج اولدین لوازم مدنیه دندره . معارف سنیه نك شکل و ادامه سی غیر قابلدر بر ملت بقدر مستند ، نه صرفتیه و نیکین اوله معارفه اولان قصائی اقتدار و سرمایه سندن کدیسی حبه باهر ادمش . معارف حقدنه هر نه قدر بسط مطالعه ایسه به عصر مغال ممکن اوله میجنی بیداردر .

کردلر خلقه فایز نکی و هر دولو تریه و لطیفه سنمده رفومدر . عمومیت اعتباریه قسماً داخل داژه مدنیت اولامش کی بر حاله کورنخری شمعدی به قدر قابلیت فطری لر نیدن حقیقه استفاده ایتمرلمدیکنی کورستدر . اون

اولان بالکز استئناله مستحق کور بودی .
 معشوقه احتراض لایق بر اکثریتی والدستند
 آبرمش . او از دسام خودکامی زمین و مطمئن
 بر او چو مودن آشنای سوردو کبودی . رغب
 پاشا ، منبر پاشا کی پیشدارلری ، تحسین پاشا
 ، عزت پاشا کی دمدارلری اولان بوجود
 اردوسی - آتی یوز اونجی سنه دوریه
 استقلالنی بوکون نیجلی اچمکه اولدیمیز -
 بودولک نامه منسوب نه قدره افراد معصومه
 واریسه هینسی اوروطه اشعجاله بوورالا
 دقدن سکره انقراض و متروقاتی کنیدی
 میلیونلری علاوه ایدجکدی . اومشبهات
 عقودمک سوک واسطه اسکانی اولنه بوسوک
 میراث نامزد ایدی .

کچن آتی عصرک بسیم و کریمان نه قدر
 خاطرانی وارده هینسی بوسوک لنت عصرک
 مواجهه دهشتنده مهنودر . بودوره هلاک
 و تهلک اقوام منقرضه تک بیله صحافت اکتده
 کورلر ، نه تئیرولک استیلاسی ، نه ۹۳ بلامی
 ، هرج برحاده بوخاقی بو قدره ازماسشدر .
 آقره مهرانده بیورولک پادشاهزهی اسیر
 و غزاندوق قسطنطنین ۹۳ ده استانبولک
 سوردلری کتغیر ایدکن بیله - بیوک شهزاده
 علامه استک لقب ، یارک مایسی جانش اولان
 - بو پاشا قدر زه قالی اچبورلردی .

اوباشا ال موجودلری برز بر انا ایدر .
 تدن سوکره اسماردن ، خیالردن فورقنه
 پاشادیلر . (مدحت پاشا) نامی کی (سلطان
 عثمان) اسمندده خوف اولبورلردی . سانکه
 مدحت پاشا قانون اساسیسی استیجک ،
 سانکه (سلطان عثمان) دولتک حسابی
 سورمه جیدی .

بویدکالر بالکز خانسان افرادی دکل ،
 دودمان عمومی یقینورلردی ، ادبیات اضطرأ
 بات وودانه لسان بیان و برمجی ، تاریخ حالی
 ماضی حضورنده محبوب واستقباله قارنی
 نوید پولدیرجینی ایچون مکتبلر مژدن برر
 برر قوقولیلر .

مکاتب عسکره نظری اولاد وطنی بحار
 مجهولیه سوق ایدرکن معارف نظری جلال

پاشا اویسکاهلرک اوقودقلری و اوقوبه جقلری
 موصوم کتابلری دائره رسمه سنک قریندکی
 حاتمک کلضارنده یاقورلردی . بغدادی قتل عام
 ایدرک مدنیت اسلامیک متروقات قیتمداریله
 دجله نهرینی سرخ و سیاهه بوغان هلاکویله
 بو عظاملی کندیسنک اولمان بر ملکتنک دشمن
 اولان اولادینه روا کورماشدر .

بو قدر مصائب ، تنوالبک بیایی قارشیندیه
 موجودیت سیاسیسی محافظه ایتک بردوت
 ایچون بیوک برجت قدرت و مکتبدر .
 از خاطر آنک تألیف و جیدان استدیکی بودقیقرده
 بیله بز نوشانه پایداری کی کورمکه ، ایچی
 جنکیر اردوسنک سیل مقاومت براندازیله
 سکود بایلاته کیش اولان بودلاور و جنکاور
 عشریت تأسیس استدیکی دولتک وسائط
 اعتلاسی بنه بورالک اقوام و عناصر اصلیه
 سنده بوشدسی . دور استیلامنده عثمانی
 بارغانی وایه و تبریز سورلریک پیش وایلاسنده
 نوج استیردن کزیده عسکرلرمن ، یکچیریلرمن
 اکثریتنه خرستیان اولاندن مشکل ایدی .
 بودولتک اساسنه اولنرکده خون جلاوت
 وحیتی قارشیدنی . بوکون هینزک - - -
 چنسمز ، لسان و مذهبیض هر نه اولورسه
 اولسون - هر عثمانلیک اغز ایلم واعیادیدر .

یکی غزته دن : سلیمان نظیف

تلخیص سیاسی

- مابعد -

اوستریا حکومتی بوسنه وهرسک ایلتلری
 انحال ایتکه برابر بولایلرده ساکن اهالی
 اسلامیتهک حقوق مدنی و دینیسه دأر
 اورویا و دولتعلیه قارشو برطالم تهداتک
 اضافنی دخی درعهده ایتشدر .

تهنات واقعهسی نمایله اضا ادبواجدی
 حشته کلنجه اعجاز ریسی سید پاشا حصر لرینک
 « طین » غزته سیله نشر ایلنکری خاطر آنک
 بوسنه وهرسک متعلق قسمنده بیان اولندی

اوزره پاشای مشارالیهک الماتین مذکورین
 اهالی اسلامیک حقوق مدنی و دینیسه
 و کیفیت مهاجر تریته دأر اولوت رسدعات
 سقری بولان بارون « دو قالیس » ایله سبق
 ایدن مکالماتی تمهدات واقعه تک حکومت مشار-
 المهاجه پکده ایضا اولندینی ، و باب عالیجده
 هرج بروقت بویایده بر اثر اعتنا کورتلدیکی
 کورتر بر .

ذاتاً بوسنه اهالی مسلمانک ۱۸۸۲
 سنه سنه کی قیاملری ، و اوستریا امپراطوریه
 بالهفصات محصر لرسار ارسال ایلتی دخی بونی
 مؤیددر .

شوفصلیات و تمهداتدن نمایان اوله جنی
 اوزره بوسنه وهرسک مادنا مطابق بر صورتده
 اونوز سنه در اوستریا تک تحت اشغالده بولتوب
 هیچ بر زمان آورده کی اجراء ات و معاملانده
 برقییده تابع ، ویا مؤاخذه و دجار اولامشدر .
 اهالی اسلامیک محافظه حقوق و منافعه
 دولت متبوعه ب مرتب حق مداخله و نظارت
 دخی استعمال اوله بدیندن ممانعه مستبدانه
 خال کتبلامشدر .

یعنی تصویر احواله باب عالی بوسنه وهرسک
 احواله ، سپا برچوق خصوصیات مذهبی
 مقام جلیل خلایق مربوط طویلتان معالجه
 کویا علاوه دار دکل ایش کی بیگانه قائلش
 وشو حال ماهیت اشغالی مرور زمانه باندیرج
 بشقه برقالبه افراغ ایلشدر ، ایسته الماتین شو
 وضمنده ، بز ایسه اکا قارشو چوقدن هر
 خصوصده قطع علاقه سائنده ایکن قضیاسا
 ورسماً اوستریا طرفندن ضمیمه مالک ایلشکن
 ویک بازار بالتغلیه دولت اداره قلدشدر .

اوستریا تک یکی بازاری اعاده سی ایسته
 عهدنده بیانتنن زیاده صربستان وقره طغایک
 تهاجمان ملهوظهسی بز توجیه قسدینه
 دلالت ایدر .

بلغارستان امارتنک اعلان استقلالی حشته
 کلنجه ، بو بیستون حکومت متبوعه تک حقوقی
 صریحهسه تجاوزدر . معلوم اولدینی اوزره
 بلغارستان ، برلین عهدنامه سنک و بلغارستان
 و ذات حضرت پادشاهینک تاسی تحتدور کور

دهود وانصار ایلدکلینه تاریخ شاهد اولدیندی
کی اوج یوز خانلی برکرد کوینده اون خانه
ارمنیک اواج یوز خانلی کذا برادنی کوینده
اون خانه کردک قدیند بری ساکن اولوب
اولسی وطاقارک نلال وشواقتند برچوق
کلیسا ومناسیرک بولسی بوختیرینه بر اثبات
باهررد .

زمانجه قدر کردانغا وبلگرینک درساندند
ظهیری ، وپوراره کلن ودوشن غریبانک
ایشاری بوراده بولان وحالاک توك اولاد
واحصارلی موجود اولان معروف وقدم
ارمنی اکابرینک واسطه لریه تسویه ایدیه
کلدیکی کی بوراده بولان ارمنیرک اولارده کی
اقرار بولمقانیک خصوصاتی ده انرک نوسه لریه
کردر طرفلشدن دوش حمایت آتیر ایدی .
یونی کوروش ونجیره ایش بوراده بر
چوق ارمنی حالا برحیاسدر . حال وحقیقت
بوهر کرده اولدینی وارمنیر ایل کردر ارسنده
جنس وقویمنجه اصلا بلش عداوت اولدینی
حاله نسله بزمندت ملکه هر طرفه سرایت
ایدن سوه اداره کی برطاق اسباب خانه
تأثیریه شوحن آمیزسه نوعا خلل طاری
اولدندی .

بولک رسیده اولارده ایجاب مدنییه
موافق مکتبر کتسایدیه بویکی نوم اولادینه
عینی برمنیع صرفانده قبض وتزیه برللمش
اولسیدر .

وقتا که حجت سلامت وانستباز ، اولان
قانون اساسی اعلان اولدندی . شون محاکم عتاییه
طنین انداز اولان بوخیر مسرت اثر کال شوق
وشادی ایله القشلایدی وپوسرت عمومی
ارهنده کردر وارمنیر دخی همدست بزم وقاق
اوله رق بر لرلیه اوبوشوب بارشدی . هراییکی
ملکی احاطه ایش اولان شب دیمور ایتداده
شمس نایان حریتنه رفتدن سکره بر لرلی
طایوب آرده نحو اولنه رفق قلش اولان
عجت اهلیه عتیقه وحقوق وودست سابقه الحرینه
قیم اولدی آنجیق قابل انکار کلدر که ارده
حاصل اولش اولان جریمه لریک تآثراییه بوکون
دها لریک قوم ووجار ضعیف اوله رق خسته در .

ونسویلا نه قایلمنه میدان وپرورسک طبیی بو
حاکمک وبال ومشورلی هراییکی قومک اسدفا
وعلاشه هاند اوله جتی دخی اجطار ایله حتم
مقال ایلرم .

حسین پاشا زاده :

سلیمان

استقلال عثمانی

سپاهی موجودینی اوج قلمعه ارضسک
قاطم مهمسته قومش اولان بومظم دولتک
باشتی بوکون آتی یوز اوتچی سنه دوریه
استقلالنی تجول ایدیور . آتی عصر وقایدک
خارجدن ، داخلدن - ولخاصه داخلدن -
هجوم ایتدیردیکی کتاب نواب قارشینسند
اساس قاضی اندراسدن وقایه ایدیه بلش
اولان بوقوجه دولتک بویه برنجیله هم حتی
واردر ، هم احتیاجی .

حتی واردر : چونکه هر فرد مدنسک
قلمه عظمای بشریتنه واسطه ارتباط واماسیتی
مذوب اولدینی هیئت اجتماعیه در . بز اجندا
دمزک مآثریه حتی قساحری بانکز عثمانلی
تاریخه منلق وقایه حصر ابدوک بونارینک
میدندن اولکی سلسله آیه غاند ناجرای
بیگانه واجبی غد ایدرز . بوندن بقعه السنه
وعوائد وحسبیات ومناجم کی برچوق روابط
منته بزی بوملکتک ، بوهیگه ، بودرک مؤبدأ
ربط ایتددر .

احتیاجی واردر : چونکه وطن محبتی
فضائل واناند وچمانینک لفظی ایکن بز
پک اوزون زمانل بوندن بهرورد ایلدک ،
وطنی سولمک منجاسر لری هر نکتک وللاکتک
سسوق ایدن بر میلان مهلک ایدی . وطنک
محبتی اولادینک قلبد ، اولادیده عیبارده
بوغولورکن اعتراف ایلدکه ، برچومز ایجاب
فداکاری بی خودکامانمزک ظلمای طلباله
یشکس ایتدندک ، وهیج برش بیایمه بیایلان
قالقره رخصت دوام وپروردق . لک جیللیر
من وطنی ترجمه ، برآردها ضعیف وکسناخ

بولرک خسته لغاری ندای ایتک ومدداوات
لازماری کال حذانه تیه واحضار ایتک
الحاله ده هراییکی قومک وهیئت اجتماعیه لرینک
عقلا وخواصنه بوج ومحنم بر وظیفه در .
بونک ایسانه انکل اولان استبدادک اثری
قاللمش اولدیندن بووظیفه لک عدم ایضای ایچون
هیچ برمانع وممذرت متصور ووارد کلدر .
کرک کردرده وکرک ازمینارده مالکمزک قطعاتی
قاریش قاریش کزمنش وحسب اتجاره ومأموریه
محتاجی اولدینمز اصلاحات ومصور تألیف
وآمیزشک احسن طرق ایله تعقیقه وقوف
ومعلومات حقیقیه ایدمش ذوات بی طرفی پک
چوق اولدق لریدن بولرک رای ومعلوماتیرنه
سراحتله هراییکی قومه موجود اولان وقاق
قدتک اعاده سه همت وادام اولوقی وجهه کردر
وارمنیرک خواص وایش بیلنیرینک انحصار
ویکد سئیرلیه آچلش اولان صفره جهل
وسفالت عمومینک املاسنه جانتقم درجه
وجودیه بولنیور . بوکره محاس مبهوتاه اعضا
انتخابده هراییکی قومک کندولرندن مبعوث
انتخاب ایتدیر بوسلمک اوزده کورتمش اولدق لری
غیرت واقدام دخی بر لرندن عهده ایتد واطمنان
جالب تأسف حال ایدن ایدی حال بوکه بوقارندن
یری بطوبیان ایلدیکم وجهه شویکی قومک احتیاج
حقیقی واخلای اسله زسه وانف ذوات طرفدن
ویبایده اقدام غیرت اوله حق اولورده . انکد
الرحمن درت سنه سکره موافق اولان ایکنجه انتخابده
فرضاوانده کردلر جاتم قره بت ایلدیه هاببارسوم
اندی بوراده مبعوثنه جهل مزدن البق واحقددر .
دوبار بکرده ده ارمینر احمد اقتدیله محمد ک
بناسیدر آذری ببعوث بایم کی محبت واخلای
ممبیتک درجه قسوانی کوستره حالات ایله
قریرالین فخر ومباهات اوله یله جکیزی تأمین
ایلرم . ایشته هراییکی قومک میلان اصلیمی
بوراده ده اولدیندن آرتق شو دور دلارای
حریتنده دور استبداده اولدینی کی دوسر
دوشمنمزی فرق ایتد وجناب حقک انعام واحسان
ایتدیکی حریت وعداندن استفاده بولنی بیلنیرسک
ودوستده اطار افزی آیش اولان برطاقم
سرسری ومجهول حال ونابیت کساک اغفالات

جهت طرفدن منتخب
صاحب امتیاز ومدیری
سلیمانلی توفیق

شرائط اشترا
طشیره ایچون سنه لکی پسته اجر نیه
برابر ۸۰، والی ایلی ۴۵ فروشدر

لسخمی بر فروشدر

سر محرری دیار بکری احمدجیل
عموم ادب فکرم قلمک حصول خانه
عرفانه دانغا محیفه لرین آجقدر
درج اولنیان اوراق و اتار اعاده اولمخاز
اداره خامسی وزنه جیلده کرد تعاون
وزقی مرکز عمومی سیدر

کرد تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جیتک واسطه نشر افکار بدر

تاریخ تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۹ شمذیک هفتده بردفمه نشر اولته حق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسی در ۱۳۲۶

کردلر و اومنیلر

کردارله ازمینلرک سایه حریتده هم بزم
وقاق اولدق نائل رفاه و سعادت اولمش
اولدق لری کورمک، بوعلمک ودولتی جسدأ
سوتلرجه اک زیاده آرزو اوله جق بر کفیت
اولوب عکس حال یقی آملرنده شفاق و قشاق
موجودینی، ویکدیگرینک ضررنده استفاده
آرامشه چاشمده لری کورمک دخی کذلک
اسدقانی دولت و ملتجه پک زیاده موجب تأسف
وتلف اوله جق بر ماده اولدنیته شبه بو قدر.
چونکه بوا یکی قومک منافعه ماده و اقتصادمی
بر برلریشه اوقدر مربوطدرکه برینک ضرری
بی حال اورینی متضرر ایدر واستفاده سیدنه
اوله ججه مستفید قیلار.

امزجه اخلاق و بدنیجه ایکی قوم بری
برینک عینی اولدنی کی طرز حیسات و هما
شرنده دخی برزلردن فرقلری بو قدر.
حق کردلرک مسلم عالم اولان مسافر نوازاق
و عفت و رولک کی حیسات جوان مراد لری
ازمیلرده دخی موجوددر، کرد اغا و بکلرینک
خانلرنده مارین و طابرینک کوردکلری اکرام
تماماً ازمینی کازرینک خانلرنده دخی کورلکنده
اولدنی کی اولدردن بیوک اولدق استابوله

کلش اولان ازمینی اغنیا و اکبری حالا بورارده
بسه اوکی مکارم اخلاق الیوم محافظه ایتکنده
اولدق لری کوزیمک اوکنده در.

والحاصل کرک کردلرک و کرک ازمینلرک
محاسن اخلاق و مکارم سیرت لری بر برینک
متاملری اولدنی اساساً شریعت اسلامیه
بحق شمسک اولان کردلرک خلاف شریعت
غرا احوال دن من التدم تمامله اجتناب ایتش
بر مقتضای شریعت اسلامیه ازمینلرک حقوقه
مروجسه رعایت ایتش اولدق لری و ازمینلرک
دخی لمعی جالب و حضور آرامشی سالب
تلقینانده بولسان بعض منافقینک تسویلاته
قایدق لری و آذرلرنده هیچ بر مانع و مزاحم
موجود اولدق کال رفاه و وقائله یاشادق لری
جای بحث و مناظره دکلد.

میلاد عیسوی دن ۲۹۰۰ سنه اولدنی
بقی تاریخ نظرینک ایزه بیلدیکی دوردن بر آه
قدر کردستانده کال اتحاد و محبتله یاشامش
اولان کردلر ایه اومنیلر آرسنده ادعا اولان
تفاق و خصومت اساساً موجود بولمش اولسه
ایدی برینک دیکرینی بو قدر مدید بر زمان
ایچنده هر حاله ایحا ایلمی لازم کلیدی.
بوگون جغرافیا لره کوریلان قطعات
و بلدانک تاریخنه مراجعت اولننه اولدک

نه قدر القوام طرفسدن توارت ابدلیکی و هر
حادثک موجودی اقرب زمانده یسورته ایحا
وانبود ابدلیکی کوریلور.

بو قضیه عمومی بدن شاذ و مستثنا بر قطعه
وارسه اوده کردستاندر.

چونکه ازمینلر اولقمه تک سکنه، قدیمه
اولدنی کی بوگون تاریخاً ناستدرکه مدالیرک
اخلاق اولان کردلر اولقمه تک سکنه قدیمه
اصابه سندندر.

بو ایکی قوم قدیمک ازمینه استیلا لرنده
کردلر ازمینلری وارمیلر کردلری تاریخ قدیمه
بی مثل سورنده دانغا نصاحب و خواجه ایتمشلر
و یکدیگرینک جنسیت و حریت لری طسایوب
موجود بولمش متقابلاً تأمین ایتمشلرور.

وتناکه ازمینلر خرسقیانلی قبول و کرد

لرده ظهور اسلامیه برابر شرف هدایتله
مشرف اولدیلر، آذرلرنده حاصل اولان
مباینت دین و وفق قدیم لری ذره قدر اخلاق
ایدهمدی.

هر ایکی قومک یتشمه بر دیکرینک رجال قاضه
و عالیله تک تقیسات ارشاد کازیرلی محبت
قدیم لرنک ادا مسق و سعادت قومی لرنک
دوامی تأمین ایدهرک هیچ بر قطعه و دیاره

و بلدانک تاریخنه مراجعت اولننه اولدک

کرد

تعاون و ترقی غزنی سی

۱۳۳۴
جینک واسطه نشر انکاریدر
تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومبر ۹ شمذیک هفته ده بردفه نشر اولوز دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنی نذر ۳۰ جلد ۱

معموره المیزین میمولرینک: درساده و وودلنده ریختم اوژونده رسم استقبالی

درسهادت - مرکز مطبعی

۱۳۳۷

مستهلک شرح و ابضاحنده تطویل مقال ایتمک ایستهم اما اولمک دینی و دنیوی یاخود روحانی و جسمانی اولان ایکی اساسنه مسلمانلارک نایشلر ایتمکله دأر مثال کورستقلکنده وازکیم. دیانت اسلامیک اساس روحانیسی توجید باریدن عبارت اولوب اسلامک حقیقی ایسه مجرد اوریای توجهدر. بشاء علیه عبادتک کالسیسی و اصلی فکر وو اسله نصرت و آئی حمایت طرفیه بدأ ایدر.

بولک استازام ایتمدیک برمناده. انسان هرخصوسده آخجی جناب حقه یعنی خلاق حکمیک عالم ازلده بالجمه مسیاتی اسبابه و بطه خصوصتده خلق و ایجاد بیوردیسی و سائلن عالیه عامه و توسلدر انسان برحق طلب باینده مقام الرحمه و الاحساندر عهداً فیاض ازلنده بالجمه انسانلر ایچون عتابت بیوریلان اسباب خانگیه غیریه بو توسل شرک باللهددر. انسان بو نسبی ییلنزه یاخود کندیسینی ایچسون حصولی قابل اولمازسنه ادوقت انسانک وظیفهسی منحصرأ جانب جلیل صدقانه بو توجه ایتمکدر. کورعالمه اوله یولیه لیکه جناب حق اوکیسه بی شخصصا مقصد ضمنتده طریق دیگره سوق ایدره و یاخود الم دنی قلیل و امل مشکلی استهیل ایلر. فقط علی الاکثر مسلمانلارک برطاقم اسباب موهونه بو بعض رجال غیبه اسناد ایتمکله صرفات تخلیه قایلوب الله تعالی ملک خلق ایتمش اولدنی اسباب مقوله بی کشف و کشف خصوصتده سائر مللره نسبت الکرکی قایلقلرن مع التأمف کوروسک. هر نه قدر شیدون ضاهی بولر اولوب دولو ادطارده بیوریلان ایسهده بولرک غیر اولان فرقه قائله تجلیایه کرک مسائل اعتقادیه ده. کرک علمیده حقیقت توجیده بولردن دهها زیاده اهتراب ایتملدر. دنیوی مسلمانلق ایسه عموماً اولان اسلامک حکومتجه اولان ایتملدری کندی مایلزنده مشورتدن عبارت قلمشدرکه

بوله اولنجه پادشاهلارک ساطانلارک حکومت خصوصتده استبدادی اعتبار ایتمکله کی ایحاد امت اجرائی استبداد ایدره من آنک ایچون دین اسلامه کوره خلقک اوززنده فسال لایزید اولان اللهدن بنقه کیسهک پادشاهلق. سلطانلق ایتمک حق یوقدر. و بودن دائره. سنده و برله چک بالجمه حکملر اولی الامر یینده مشورته لایمدر دیه همابه کرلم آتساق ایتمدیلر. بوراده اولی الامر: عباداللهک ایتملرینه بحق واقف. سلامت فکر ایله نصف خلق نظرزنده حقیقه معتبر. اهسانیک امنیته مظهر اولان اصحاب علم و اقتدار دیکدر. ییشیمر ذیشان دخی عهد سعادت زنده امور دنیایک حل و فصلی ضمنتده همابه کرامک رایبرینه مراجعت ایدردی. بولدن مقصد یغیریه: قرآن کریمک مدلولنجه عمل ایتمک مسلمانلری آیشد یرمق ایدی. عصر سعادتدن سکره خلفای راشدین حضراتی دخی اصحاب علم و اقتدارک آرای سانبولره اجرائی حکومت ایدرلردی اینته اسلامک شواساس دنیویسی طبق اساسی دخی اولان توجید کیدر. توجیدی قویه و وقایه ایچون عبادات اصل باشلایورسه احکام مدنیه و اجراییده اولهجه باشلایوب نص شرعی ایه مبین اولیان مسائله دین اسلامک اساسی تانیسی اولان مشورتی تأیید ایچون هیئت اولی الامر. حواله ایتمشدر. فقط مسلمانلر بواساس حقتده برحق اساسه ایتملرلردن دهها ناسی روا کوردیلر. چونکه بنای توجیدی سازسان بئیرستک محادلاتی عالم اسلامیک جمیع جهته تمم و سرایت ایتمدی. لکن شخص واحدک مجرد ذای مستقل ایله منبدهانه حکومت اجتهتیه موافقت. مجلس مشرویک لزومی حقتده قرآن کریمک تفسید و همابه کرامک اجماع ایله تأیید ایتمکله بر حکمی قض ایله ملکلرتده تقلب و استبداد بولسان بالجمه مسلمانلارک قبول و موافقتی ایجاد و

استازام ایلمشدر. آخجی زمانه و توسطه. بو استبدادی رد و انکار ایدن افراددن هیچ بر وقت بوش قالماز اما بولر بنای استبدادی نملندن تجرب ایچون جعیتمر تشکله سنی ایتمزلر زیرا هر برده لسان ایله رد ایتمک اولنره اوقدر قولای کلر. بناه علیه بالذکر قلب ایله انکاری کافی عدایتدیلر. رسول الله اقدمن ایسه بو حاله واک ضعیف ایمانه نامی و برمشدر. دیانت اسلامیک اصولی و فروعی واردزه هر کیم اصوله ریاتب ایدوبده فروع قسمنده قصور ایسه مغفرت ایهدن امیدی کیلنر. فقط هر کیم اصولی ترک ایسه دخی ترک ایتمش اوله. جفتدن اوکیسه اصحاب ذیندن سایلماز و مغفرت الیه به مظهریت امیدی قالماز. اصول اسلامیک جهت روحانیجه اولان کله همی بیان ایتمکمز وجهه توجید وجهت جسمانی نیجه مشورتدور. اساس اولی ترک ایذوب سن حق درک ایتمن و جلب منفعت ایله دفع مضرته کندیلری حقتده ییله مقدر اولیمان برطاقم عاجز قولره فلین ربط ایدن کیسه عیبای زنده بحاج بولور؟ کذلک کندی کی ابائی بشردن اولان بر شخصی کندی ایچون رئیس تمین ایدوبده. قنص و غیر مسئول طایبان برکیسهک دنیا ده ایکی یاقسی فصل بر بره گلش اولورکه بوی بشردن بولسان حکمدناره استاد اولان شبیه الله ذوالجلال لایبیلر عما فعل وهم یسألون قولیه منحصرأ ذات کربانه اضافه و اثبات ایدیسور. دهها عا بوله آنته وسدر اسلامده وقو. عبولان اجماع امت مخالفت ایدن کیسه عقاب آخردن فصل یاقهی قورناره ییلر؟

کالی هفلاان

مکتبان فکن، اولاد خودنه خوندن
عاوزانی لاولا خوده لایق مین چونکر اسر
وطابو اللم من المهد الی الحد له فرضه

(ترجمه)

ای کردل وطنکزی سوکیز چونکه عبت
وطنه ایماندرد، ای قادرشاد عداوت و
خصومتی فیکیزدن چقاریکیز، باریکیز انما
«المؤمنون اخوة» حکمی نظر دهه آنکیز، از
قدانلر مکتیبر آجیکر اولادکزی تحصیل علمه
جالشدرکیز جهالت عاریف اولنره لایق کورد
میکنز چونکه اسر «وطابو اللم من المهد
الی الحد» امتثال بزه فرسدر.

ای علمای نالدار، ای مشایخ خندان
اقتدار، ای رؤسای صاحب نفوذ کرمانجان،
هون قنچ بزآن کوجیانا قومده، جاننا وطن
مه داتقا د غیرنا وادجا.

خادت بری ترک بکن، کرمانجان جهنجن،
زواتر از قنچی وخرانی بیژن چونکو هون
زاتنه، اولزان دلالت بکن ودلالتساره ژ بو
قنما وطنی، ژ بو ترنیا ملتی، به ژ بو قنسا
وه نیه روز احشری بریاخو مین هدای قانیدا
ناف خو بطنی باقی بکن حکم دحسن کاحسن
الله الیک، ژ عقل خو درجنج!

(ترجمه)

ای مشاهیر هفانی، ای مشایخ صاحب
اقتدار، ای رؤسای قوی نفوذ اکراد، ایجه
بیلکیز که قوزک جانی، وطنکزک سلاهی سزک
اتقارکوده، غیرکنکزده حشکزدومور، طادات
قدبتنه ودهی ترک ایکنیز، افراد اکرادی
بارشدرکیز خیروشری انره آکادیکنز، ذرا
سزظام، آثار جاهلیدرلر، دلالت ایدیگر
دلالتکیز وطنک فائده، ملک ترقیانه عاید
اولسون تفشکر ایچون اولسون، قیامتی خاطر

بکزه کتوریکز بو عالم فایده نامکری اولنکه
ایقادیکنر کاحسن کاحسن الله الیک ایشکر به
سنگ حکمی عقلکیزدن چقارویکنز.

مویلیکی عشرتندن
خلیل خیالی

حکمیات

مؤلفی:

میرزااحلم طاسندن سید رشید رضا اندلی

مترجمی:

وزیرعلی رضا اندلی

دیاده مسلمانلرک حال

و

علمانک وظایق

— ماجد —

شیخ غصه کلوب هنرانیلرک او کون
آلهی جانلری قویدن قویلی چکوب
دوریمجه بیون جانلر باش آشانی کلهرک مرجان
چیدنی نه کیده، سناه علیه شبحک کرماندن
اولهوق او کون اولنلرک جهلسی دریلر.
حالبوکه هنرانیلرک جناب حقه اولان شکایتی
ایله آلهی جوابه دائر ایدلین هدای آتیشنه
اجتسار ایدهمیز [۱].

هندستان اهالیسنک قسم اکثری بوکی
عادی سوزلره اعتقادیدرلر، لقباً انکار ایدلن
واردسه بیله بنه بو انکارلری لساناً اعلان
ایزولر، آجیحی بونلرک چونی مافات هیجه
وتربیه مصلحه ایله تنور خصوصنده قوعولان
دعوتلری شده ره ایدرلر، نه کم بو یایده

[۱] حضرت شینک علو متولیه متناسب
اولیان بوکی حکمیات علمیه اخیراً بعض جهالی
عین طرفدن ترتیب واستناد ایفکنندن منازله
شان عایسته تمامی ایدهمیز.

منعمد ماره لری جامع برمسجدک خطیبی اتنای
خطبه ده «شیخی قرداشلرمز» دیدی ده
ساروقلی کروهنک هیجان وغلاناه کلدیکی کی
که اگر بعض عقلی ذواتک تدبیری اولسه بدی
آز دها بیوک برضاد چیقه چقدی.

بونلر شیخک مولدی مناسبه اولقدر
میرقانه اعطای صدقات وفتنات ایدرلر که اکر بونی
تسم معارف خصوصنده بذل ایشلر حقیقه
کفایت ایدردی، هندستانده خیر بکله یلین
یکی برمساعی اسلامه موجوده فقط برمنعت
ترتیبانک احتمالک قوتسز، صورت اجراضلر
نصر عترتن اولدنی واهمای ایسه جالیتمه
بولتی اوکرتمک ضمتنه سائر مللردن هیچ
بریشه باغلاشما دینی مشهوردر، سبحان

مسلمانلر، خاریدی!! بونلری اوج اعلای اقبال
حضیض خاک مذلته آآن نهدر؟ مسلمانلر
باشنه کلن بولجا اساسی دینلرندن فتنلر
نقشات ایشدیکی باشنه دهه ایضاح اتمش
بوفسادکیمی ایسه مسلمانلرک دینلرته

اوللری، دینلرینه مناسبتر شیلر
ایچملری، دینلرینک اساسی اونوتملر
دینلری نادان ایچی طیشنه چورایلمش
کی ترسته کیله ایدرلر، بیولرینک دین سور
کوستردکلری هر مصیبتی قبول ایشدیلر،
قدر اومصیبت دینی بیون بیون باش آتیش
کیتیرسه ودی نمندن بقسه بیله، کفایت
اولان دینلرلری دین ونکی ویرمیکه

کونه علم وسرفتی، خیر ومنفی رد ایشدیلر
هرنه قدر دینک دوام وحسن انتظامی
استقام ایدهمک حقایقندن اولسه بیله
اوسلما ایچقرلر دین نایبه هر قاضی
ودین بایده شکه دوشورک اولانجه خیر
زدی ارتکاب ایشدیلر، اولنرک قابلری

دینهدن اومرتبه خالی قادکی که طادات
وهوسات قصابیه سنده منقذات اوزوره
ایدهمک بیکه برآمدلری بولغاز، کر

حکومتناظمه کرامجان مسماط هف کر ،
درس کتبی و تالان کرن دا مهژی ژ بو خاظه
وان ظالمان ، ژ بو دلواست وان فرعون و
شادان خان ومان خو شو طاند

(ترجمه)

وطن سنک بوفلاکتلرک بزم جهالتزدن
لشکتا تشمدر حکومت مستبده نزی یگدبکر مزه
تسلط اشدی قتل و غارت درسی او کرتدی
بزمه جهالتزدن او ظالمرک خاطری او فرعون
و شادانرک ادروی قلیسی ایچون خانمنازی
یافتدی .

ایرو ژن و زاروی وان ظالمان دکوشکاندا
برایخ و بدخلوئی همرخود بورین ژن و زاروی
به ژ طالازی و ژ بر جتی لسر عرسار ، این برف
و بارانی دالان .

(ترجمه)

بوکون او ظالمرک اولاد و عیالی کوشکر .
به راحتله کوکل خوشقلیه امر احیات ایدوره .
ژ مال و عیال و ایه اچیلیدن ، هر با لقتن متوق
بزرده ، باغور و قار اشته ایتکوره .

اگر مأمور دظالم بظلم فر غونیاخو
خراب کرنا وطنی بیریشن کرنا اولاد وطنی
قناعت بکرانه ژ بومه کرامجان سمدتک مزین ،
خبر و قایتک بلندیویا . سال او کو ژ آلی بک ، اوردت
واوایخ مه دغلاندن ، ژ نمه ژ بهی ، زاروی
دنه سیوی دهشتن ، ژ آلی دی مه د نظرا
طالی دا اشقا ژنی قابلیت نشان ددان .

(ترجمه)

اگر مأمورین ظلمه ، او ظلم فرعونیلر به
بالکتر وطنسک تخیری ، اولاد وطنک دوجار
پزیشانی اولسی ایه آکتفا اینته بدمی بزرگدر
روی بنته بر سماعت ، بر اساسیت نقلی
ایده بیلردک ، حالبوکه بر طرفدن خانمانازی اها
ایدوره ، قادتار منی طول ، جو جملر بزی بیم
براقبوره دیگر طرفدن بزی عالم نظر ندنه اشقا
و قابلیتس کوسرتیور ایدی .

آه وان ظالمان اول مه کی طالان ژ خونندی

هشتن یاشی هر چه خونین در حق مه دا احرا کرن
و کون خدی و یقیمبر پراخو نه آیین .

(ترجمه)

آه بو ظالمر اول بزرگدری او قویوب باز
مقدن ، سکره تجارت و زراعتدن همروم
براندیل سرکرده حقنزه استکلرکی اجرا
ایشدیلر عکسی سویدیلر الهی و پیغمبری
خطر لینه کتبرمدیلر .

همنا جمعیتا اتحادی ، همناونا عسکری
قانون اساسی درک بلای ظلمی ژ سرمه رابو .
همونا محترما جفیان و مجلس مبعوثان و احالی
وطنی دی بیژن خدی همان توفیق وان بده
چلی خاشان کوربکه .

(ترجمه)

جدیت اتحادیه تک هتی ، عسکر مرک مسا
و تقیسه قانون اساسی تشکر و بلای ظلم و
استبداد اوزرمزدن رفع اولندی همتم مبعو
نلرمز طویلاندیلر مجلس مبعوثانده احوال
وطنی سویده چکلدره . جان الله اولرله موفقیت
و برسون ، خاشانرک کوزی کور ایشون .

کرمانج ، دناق قوم عثمانی دا عسکرک مازنه ،
دستاره ، جو امیره ، ژ بهانی به کیزان قیرین بویه
کو سواروان ، تکبک وان دسرحدنا وطن دا
خویا نبویه ؟ ژ بو حفظ وطنی ژ بو شرقا ملتی
ژ بو بلندی دیاتی خونلخوه . نوینه ، ژ بینان
قربی روی خو زفر ایدیه جیتاخو ، غیرتاخو ،
دینداریا خونلشان نه دایه ، ژ بو کار بخشان نایک
قیمتدار نه هیتیه ؟

(ترجمه)

کردل اقوام عیایه آرسنده بیسوک بر
عنصر دره دیانت ، شجاعت ، وسخاوت ، مزیت
ایه متصفدر . هانکی بر مجاریه اولدر که کرد
سواریلری ، کرد بابا کچلری حدود وطنده
کورنماش ، وطن مقدسک محافظه سی ، ملتک
شرقی ، دیانتک شهادتسی ایچون قاتی دوکامش
میدان خربدن پوزنی جو برمش ، حیثیتی غیرتی
مقتضای دیانتی کوسرتماش ، تارخچله قیمتلی

فقط حکومتنا مستبدا در ایسانه ، دکاواته ،
داغما انکار کر . قنا خو داخله نامه دادی
مهژی ژ ژنیاخو خبروان کیرن ، خانمان خو
خراکر ، روح باب و پایرخو محزون کر دل
ظالمان شاکر .

(ترجمه)

فقط حکومت مستبده بزم شجاعتی ،
قابلیتیزی ، دکاوتیزی انکار اشدی ، کندی
فاده منی بزم اختلافزده کوردی . بزمه
جهالتزدن سوزولری طوندق ، خانمانازی
بیستق ، ابا و اجداد مرک روحی محزون او
ظالمرک قلیتی تسرر ایشدک .

ژنی حال عبرت بیستین ، وکی عربان ، وکی
ترکان ، وکی اولادوان ، وکی روم و نیلان
بجین جوهر خوه بدنه ناس کرن .

(ترجمه)

بو حالردن عبرت آلهم عربل ، ترکار ،
ارناودر کی چالشم ، جوهر ناخیزی کوسرتم .

قوم نجیب آزناود چوان دعوی خوننا
سد ساله خو ترک کرن ، دست حق کون قیضا
خو ، میرا یو خا دانه و اینان ام ژنی وکی وان
دعوا خوئی ، دعوا نیاری هلین ، برای هف
ببین ، شرقا کرمانجی محافظه بکن ، جمال و بجان
بخین ، وطن خراب خو آفا بکن !

(ترجمه)

ارناود قوم نجیبی اصل بو رسنه قان دعوالری
ترک ، یگدبکر به دست اخوی او زانقله قیمت
ذاتیه و شجاعت جیلر لری اظهار ایشدیلر
بزمه اولر کی قان دعوالری قالدروب فر دناش
اولهم ، کردک شرقی محافظه ایدلم ، جان و
مالله محافظه وطنه چاییدلم !

کلی کرمانجان ؛
وطن خو خط بکن چونکر جیتا وطنی
ژ ایسانه .
کلی بران

دژ من و نیاری ژ دل خو د رخن آشت

هتکلک دنا ماللکون ایشو تکه حمل بکن

وطن و اشفاق کرمانجا

وطن توجیه قا عزیز، توجیه قاطنی،
 لاله زار به ز خونشیدانه، سنبیل و رحمان به
 ز ندیا جانی عکیده و ختنکی، هر طرف به
 آقا بو، هر گوشه به مجمع سواران و دادور به
 منزل خورتان و لوان و دشت به مجوئیاران،
 زوزان دهن بکوان، نوال دهن بکری بزبان
 میریده برقی هسپانه، کوهرد مغلده به یوقان
 ضلع بوهرمانی و کی جتنا دروی بو به دوق
 ده دا کرک، نه دوش مهدا کیانی هوه.
 ناکه طوقان ظلم و استبداد مسلط به
 اولاد نه کنت هر طرف نه خراک زیدان
 شای و بخاری نه هشت :
 (ترجمه)

وطن سن به قدر مقدس، بقدر لطیف
 لاله زار ک خونشیدان، سنبیل و رحمانک لطیف
 وجه شخصانند مر کبد، بروقتل جوانان
 اربابک بر معصومه زاره، هر گوشه سواران
 بر جمع، استجارو جیالک کنج لره، بیلیکنه
 ملجسای ایدی، اولارک جیفجیلر ایه، ایله
 لارک چادرلره، دهر لارک قوقون، هر طرف
 ات سوریلرله ماندرک مسود مسافان کنج
 قیزلره مزین بر جفت ایدی، به کو گزده بر کتیر
 نه ده ملزده بر فضان و ارادیدی آ کسیران
 طوقان ظلم و استبدادسکا مسلط اولدی، اولارک
 اولدیردی هر طرفکی خیر بایندی بر زنده آت
 مسرت و سعادت بر اقدی.

وطن تواریز دست ظلمی و رای، مسک
 بومان و مدارانی، اولاده سفیل و پریشاه زون
 زاری وان مازی ورجی به .
 (ترجمه)

وطن سن بو کون ظلم و استبداد بو زدن
 خرابه زار سنک، باقوشلره، سیلانره ماوانسک
 اولارک سفیل و پریشان، آج و جیلار

صائبه که نظردن شو فراقکه نهانسک
 هر ناییده پیش حیالده عیانسک
 (بزن) دده کوکم سنی کورمنکه اوشتمز
 روحانی سفر کرده اوزاقاق اربانلساز
 ای یار سفر کرده، ای امید بحاتم
 خاک در لوله که یتشدر صلواتم

اول دم که شفق خنده ایدر نور سحر دن
 (والقصر) اوتونو آیت (مازاغ بصردن) دن
 الفواج نجوم! آفل و درزان و کرزان
 (شق القمر) ی آکش اولور ماد-هراسان-
 کلباسک مؤذنه بتون قیبه سکر دون
 برمسکس تجید اولور و جدایه مشعون
 ابواب سما هپ آجیلر عکس نادان
 (ایک) کلیر بارکه عرش خندان
 لاهوتی ونا سوتی صدا، عین صلاور
 هپ (صلوا علیه) دیه تسلیم خدادور

آوازه تکبیر ایه بر زمزمه هر سنو
 خواریدینی اساطر ایدیلور سیحه یا هو
 افسرده کوکل جاذبه خسوف ایه تیره
 عصبیای، لسیای خاطر لیوب انکار
 ایسته اوزمان منظره بی کورمل، انسان
 محشرده ساینر کندبی- زران وهراسان-
 هر کس قوشوشور دوضه به طوفری متوجه
 جوشلی، حرادتی کوکلر مشاوه
 باشلر دو کلبه، برخلجان یوکسلیر اصوات
 اول دوضه قادی ایدیلر عرض مناجات

الف، الف صلوة و سلام و تحیات
 بر جان تو ای امتی سکویا به شفاعات
 آه دوستم، او حکام و او حکامهده یارایت
 تبلیغ بحیاتم ایه روحی شادایت
 زیرا که : محقق اوزمان حضرت رحان
 مجبوسه اهدا ایدیلور مزده غفران
 هم لذت آلیر عفو ایه رحان خطا پون
 تکرار ایدرم، اجه بو مجبوری فراموش
 هم، توفیقی.

صاحبیاری دخی کین سته به قدر طابور لره تمقیب
 اولدوقلری حالده اله کیریه میوردی، حال بویه
 ایکن شمعی کندیلکنر ندن مطاوعت والتجا
 ایلری، اداره مشروطه تک اورالده نه درجه
 قدر حسن تلقی، ارزو و استبداده و قتیله
 نه در حضرت ابدلیکی کوستر، بوکا تشکر
 ایدرز .

کرد اتحاد و تعاون قلبونه

اقدام جریده فرید سنک ۱۳۴۰ نومرولو
 نسخه سنده منظومه افکار غریبه سنننننننننننن
 و قلمره ایلی سته اول عاجلوز قائمقامی کندی
 خانه سنده غازیله احراق ایدیلر مش- اون پیش
 کون اولده ارجیشده قه ماندان و کلی قائمقام راضی
 یکی لایا خانه سنده قالیله قتل ایدیلر مش اولدین
 محرردر، عاجلوز ازمه حیدر قائمقام لر ندن سید
 بکک قتل اولدینی مرده در سمانده و لیوردم
 موسی البیک قالی شتالی کل محمد اسننده ریسی
 اولدینی محاکمه کندی اقراریله سین ایدرک
 و اده محبوسدر - ارجیشده اولدیریلان راضی
 بکک قالیله افراد عسکره دن نیکه دی محمد
 نمنه ریسی اولدینی - دائره مائه سنجه محقق
 ایتمش، قالی حبس ایدیلر - مذکور قتل
 نظار سنک عاجلوز رینه اسناده ساتر و سوره زین
 در اولده بو سنننننننننننننننننننننن
 افکار غریبه سی اداره سی علیه اقامه دعوا
 ایدریمک نشینده بم تقریبات و اقامه صرف
 خلاف حقیقت اولدینی عرض ایلرم فرمان
 عموم حیدرانی عتیق ریسی حیدر
 مبرلوسی : حسین

کوتب مخصوص

آنا روضه

روضه مطهره ده ... افندی حضرت لرینه
 ای طار قدسی نه مبارک بره اوجدک
 حه ، امسک حهلا نگاهه ده ده

ایرا مکتب فنون حربیه به اهدا و پو صورتده
ایرا از آثار نجابت بیورمشردر.

قلیسی تمانو جمعی طرفیدن ولایات
عناهیة فحظردگانته فارس طرفیله اونوز بیك
کیله بتدای کوندریله چکی مستخبردر .

ارمنی بطرفخانسی تمانو قومیسپونی
طرفیدن دخی موش و زیتون و ارزنجمان
فحظردگانته ایکوز و محال سازیده، ایکوزالی
ایرا ارسال قلمشردر.

کنج متصرفنی

صالح خلوصی ایشا

طرسوس قائمقانا نادن مستنی صالح خلوصی
باشک مقدمما کنج متصرفلنته بلاصافه و اخیرا ده
بالوکاله انتخاب ایله کی برمنوتیت عطیله ایله
استخبار ایشدک بعضی شکایت اوزریه، بوما
ایلهک عربی تأخیر ایدیش اولدیسه ده بوکره
کال ناسفته خبر آلق .

صالح خلوصی ایشا زمان ساقده بیله
بتون شداید ناسالوسز استبداده رغماً مقتضای
ناموس و حیثت ملیه، توافق احوال و حرکات
اجتناسی، هیچ برصورتله ایکلمش، اوزتوزوق
سنه قدر حکمتخانه مجارب ادارهدن نصیهدار
لیوض عبرت اولتین انکار برماوردور نایه
احمال ادارهسنگ شایسته دار اسنت اولقدن من
هتی حسیله کندیس کردگمان و ترقی
جمعی و اعضای معاونه سنده کیکنارده انتخاب
و انین اولتدی .

بوکی مأمورین سیاهیدن، بولدیسی محل
اهالیسنگ جومفا بمنون قلمی غفلاً و نطقاً
محال اولدیسی کی اجراء آت عاده حکومتین
متأیر اولانلرک وقع اوازه شکایت ایشرده
طیسی و غیر مستعددر، شو حاله مجارب عذیر
سندن بو سرده استناد اوله حق برماوردور
مستقیم کی بیار به کی رسالتی ایله وقوعه
کیتریلن حادی رشکات اوزریه وهن بیانی
فقور ایلیسی مجبور بیورلسه کرکدر . بنأعلیه
حسن اعتماد مخصوص ملتک مرآت تکرم تلقی

وانعطافی اولان داخله نظری باشاحضر تریسک
بو یابده جلب نظر دقت همامدایلیرینه مسارعت
ایدرز .

سعدک اووه قضاسته تابع شرناق عشاری
رؤسا و افرادی دخی سلاحزیه برابر حکومته
تسلیم نفس و التیجا ایشردر .

ماله نظارتسک نظر دفته :
کرکوک محاسبه جیسی شکری اؤدینک سؤ
حال و مظالی حقدده جلب نظر دقت بعضی
اخبارات توالی ایشدکه و بو ایده نظاره مراد
حمت ایله کی حافه ایجابنه باقلمامنده اولدیسی
دخی شدتله شکایت اولتقدور .

اداره مشروطه دن حقیله استفاده و آهنگ
انتظام هبت اجناعیه بی تأمین ایچون مهم امور
دولتک ایدی مؤتته اروپا کیست و استقامته
نودیس مقتضی و بتون مایورلرک مرحال و
ماملاننک بررسند نهاده آتند، بولدی بوردوق
حفلرندکی شکایت حقه تک نظر ایتابه نایسی
دخی لایدور .

بو جهته کرکوک محاسبه جیسی حقدکی
شکایتک اجرائی تحقیقزیه تبین ایده چک حاله
کوره ایضای مقتضات قانونیه مسارعت کوستر .
لمستنی مرجع مخصوصسنگ هم قاراهایلرندن
انتظار و نمی ایدرز .

سنه آنبه مارندن اعتباراً پوت و تلفرف
نظارته تبیین مقرر اولان صابا ایشا احوال
صهرسنگ مساعد اولدیندن حقه استفا ایشد .

آلهده بولان مسافرلر دن بعضی ترنک فرار
ایتمک قشیده بولدی قلمی جوسوس اولسه حق
بو یابده قییدات لازمه اجرائی داخله نظارته
امرو تبلیغ بیورلشدر .

پوسته و هر سکه کی ضامانلرک مقام خلا
فته تأمین ارنیاطلری ضمیمه حکومت عنایه
ایله اوسریا و مجارستان حکومتی آرسنده قرار
لشدر بیلان سوزلسویه کوره پوسته هر سگ
جوانیح شریفه سنده خطبه خلافت اسلامی نامته

قرائت اول جعفر امور دینه ده پوسته مسلمانلر
سنگ مقام شیخته ارنیاطلریده تأمین ایشددر .

داخله نظر اسبقی مدوح لاشا طرفیدن
(تحولات اساسیه) نایله مطبوع برساله
مجلس میوان ریاسته کوندرلشدر بوسالده
حکومت عنایه تک التمش سنگ احوال تاریخیسی
و (زون ترکک) طالتک دخی صوت کشتکی
مندرجدر .

قادین رفیق مزدن :

محمد علی شاهه

کالی، بتر آرق، بتر آرق قاراقال
برملت مظلومه کله، حریت مشاقه
ایرین قوسو پور، قان قوسو پور، جان
قوسو پور باقی .

کل همه ظلمتکسکی ظلمتلی حپ سیله
ای کیله، قزبل نایه ای حاک جلا ده
باشوشاره ماوا، سکا ما کلیدر ایران .
ی شیه یارینده و بریدرک نایروزان
ملت سکا حاک اوله جی، سن اوکا متقاده
ای بیجیسی قان، بشاریات پارچلی جیلین
هر برده تختک قورلرکجه بازیلسین .

ملت نهجسک، حق نه طوران نه جیمکدر .
سلطنتلی، قارنلری، اسنای سیمان قول
ایلت و دراجدر سکا سه نایه
اکن اوزمان سن ده یقیل، سن ده کبر سن

خراب اولن

قونیه والیسی و دیار بکر والی اسبقی
ایشا حقدده توالی الوقوع اولان شکایتی
و تحقیقات لازمه ایجا ایشد اوزره شورش
دولت ماله دازه سی رئیس عهدلر اولان
یدی سیک و کتابت و طبعیه مستنده بول
نهاده کتکده یک فریضی اجورات قطعدر
لزوم تبیین و اهتراملی عرض و انیلان ایشد

دولتلیله کی کرد اوزرنده کی
حکمرانیسی دول حایه تک تسدیله باقی
بفندن بولک رفع و ترح ایله بیله سکی طبی
بنأعلیه جریده مذکور دن کنویس سوزلس

برخی طوب و جخانه سبارش ایندیگی جمله مستخبرانند.

بنار امنستانه قارشى بوقولازك كوندن كونه كسب ایندیگی توسعدن طولای آتیا توله ابدەجك خساراتی بنارستان نظر اعتباره الهرق دوجار اندیشه اولدیغی سوقیهدن بیلدرییلور.

سوقیه عثمانی قومیسر وکی الینی امر اوزربنه بانارستاندهکی اهالی اسلامیه حقدنه روکوردلان مظالم واعضاندن طولای خارجه نظارتنه برقرار شفاهی ورمش اولدیغی وهچرنا پوسته غزیمه یازیور.

ایران حوادتی

طهراندن یازدیغنه کوره امنهپانده منقذ ابالات مجلس عمومی سقارات اجنبیه صرا حجه قانون اساسی لهنده مداخله لری ایچون ختیانده بولارنی تحت قزاقه آلتلورد.

برلین فرماقرما بدی یوز سواری بی منتصباً وامفانهاه متوجهاً حرکت آجتشدر. کردل طرفندن جلقا جوارلنده جسم برنجار کار واتی ضبط و تیریز پوسته سنده غضب المخلورد.

تیریزک عساکر شاهی طرفندن تحت محاصره الینی هندن بیلدرییلور.

قره طانگك مطالباتی

چینهدن موقوفاً اشمار اولدیغنه کوره قره طانغ، صرستانه التصاق ایچون (پوسته... هرنگ) دن بر قسم اراضی ایستمنگه ذر. سائر مطالبی ده، برلین معاهده سنک ۲۹ غمی ماده سنک قسقی، (سیدیجه) تک کندیسنه اطدوسی، (قازار) به قدر تمتد اولان سواحلک ترکی، هر سنک حدود سنک قسقی کی خصوصدن عبارتدر.

انگلتزه قرالی حضرت نلرنیک یوم قسودی دوکچی جمه کونی انگلتزه قرالی حضرت نلرنیک یوم قسودی ایدی. هر طرفدن آتیلان طوبلرک

ولوله تیشیری، بویوک ماننگ حکمدار دیشان حشمتبنازه، قارشى برحس نفر تایدیر نیجیل وحرشتمه منجس اولان بتون عثمانلرک اعماق روحنده برسرنت عظمه ایله عکس آیتش، بوکونی هرکس صمیمی برسوخجه سلاملا مشدر. یومناستنه بزده شارالیه حضرت لریله انگلیز ملت معظه سنه تبریکات خصوصه مزى عرضله اعلان مباحات ایدرز.

انگلتزه دهکی محتاجین عثمانیه تک ترفیه واقدا. ری ایچون جلب اطانات ایتک اوزره تشککل ایدن جمیت خیره تک رسم کشادی اجرا ور خلی اطانات جمع ایدلشدر. لوندزه بلدی رئیس جویتک ریاست قشره سنی و عثمانی سفیرده وید سنی قبول آجتشورد.

ولایات عثمانیه به تصیم ایدیلان امر نامه لره صرب، روم، بنار قومینلری حقدنه مأمورون علیه تک نظر دقتی جلب و بونلرک امور و معاملات حکومته مداخله لرینه مساعده اولماسی اهیتنه یوصه اولمشدر.

شیزاده جوانخت دولتو نجابتان برهان الدین اندی حضرت نلرنیک والده مختصر نلرنیک وقوع و قانی موجب اسف عظیم اولمشدر. شیزاده متشارالیه حضرت نلرنیک تأثرات خصوصه سنه اشتراک و عتبه بلند نجابتناهنه بلطامه وقع ندای آمزیت ایدرز.

شهبه محترم حریت مدحت باشا زاده علی حیدر بک اندی حضرت نلرنیک مادرد سقارتنه تمین بیوریه قطاری «لا ترکی» رفیقمزده برمنونیت عظیمه ایله او قودق.

ذات شاهانه تک براز منحرف الزواج اولد. قاری وکین جمه کونی سفرانی قبول بیورما. مش اولداریده بواجراف مزاج ملوکانه دن قانی اولدیغی - ویلنیور.

مجلس مہنوان عثمانیک یوم کشادی مند سبتیه قره تحمین طرفندن تلفرافه بیان تیریکانده بوللمسی هرکجه ایدی استغراب و هدف استغرا

اولمش ایدی. بوکره سابق طوبخانه مشیری ذکی باشاده اثر رفیق اسامی شسته اماناً صدر اعظم باشا حضرت نلرنه - بیانات واقعه سندن طولای شو تلفرافه مینی یازیورلر:

«اصسول مشروطیتی بالذمل تأسیس و ملکتمزده ایلمک دفعه اولهرق مجلس مہنوانده اعطای ایضاحات ایله احراز بیوریلان موقیبت سابه لری تبریک ایدرم فرمان»

مذبات قضاسی داخله کی اشتیاق تک شکل و در دسته مأموراً قضای مذکرده کوندربلان لوا متصرف طرفندن اجرا ایدیلان نقیات نتیجه سنده کچن کانون اولک اونانیسته قدر اشخاص معلومه دن دخالت ایدنلره در دست اولنانلرک مقداری اون بدی قره بالغ اولدیغی و کویلر ندن حیا قارلوب پریشان قالش اولان اهالی تک برلی برینه اسکاکیه ضبط اولسان اراضی و حیوانلرنیک اعاده سنی تدبیر انجائینه توسل اولدیغی دیار بکر ولاقندن داخله یه بیلدر. مشدر.

برواری، غریزان، شیزان، اروه، سمرذ قضایلرندکی محکومندن بونده ده اونوز بدی قنرک استپان ایندیگی محلی اشمارنه عطفاً بتلیس ولا بدن اشمار اولمشدر.

ایتالیا قرالی حضرت لری سفیر جدید حق بک اندی بی فوق العاده صورنده قبول وه مظهر حسن الفنا بیورمشلورد.

آنا طولی ولایات عثمانیه سنی قیش و تدقیق ایچون تشکیله لزوم کوردیلان هیئت مخصوصه اعضانله، مرحوم سید باشا زاده مشاهیر انحرار ایدیلن دیار بکرلی سلبان نظیف بک اندی حضرت لری دخی تمین و عزیمتی غنی اولمش ایسه ده سرد مندرتیه قبول بیورما مملورد.

ضبطیه نظری سامی باشا استغنا آیتش ایسه قبول اولمشدر.

بار بکر مہنمسی ایچون شیزاده دولتسار نجابتو سلیم اندی حضرت لری بوکره ده قرق

جقدر. حکام و ارکان عدلیه مژگ بوند بویه ارباب استقامت و اقتداردن اولریسه زیاد ماغنا اوله جضدن بوسورنله حقوق عیاک تماماً محفوظلیق آنا رقلیه الهده میدانه قونیه جقدر. قوای عسکریه منزه کلنجیه الگ مقدر ارکان وضابطانک همان ایش باشه کچیرلری صورتیه امور عسکریه کده تنظیم و تسبیح ایشدار ایداشدر.

خاصه و ایکنجه و اوچنجی اوردولرده کی براری و طویلیق ایلیریک لوازم و مهماتی اولرک و حیواناتی تربیو خاصه اوردوسنک قصان لان اون برظایب طابوری یکیدن تشکیل براری قاریق لراک اکیال نواضنه مباشرت اصلاح التمه بولمان رده طابوریه صنوف کله نظامیه و انداخت ایشلری اجرا ایشلر و تسبیحات عسکریه متعلق تربیت ایش اولان قانون لاجملری دخی کذلک هیئت و راه دردمت قعیم بولنشدر. ارکان حربیه و لوازم دارومی ایچون المانیان مقدر ایشان جایه تثبیت اولدینی کی بورادنده انحصیل و تمام ایچون المانییه کانی السابق ایشان اعزامی و کله جک ستدخی بنه المانیه دن سالیان ضابطانک جای تصور بولش و بونله انحصار ستده بودجه به ادخال قلمشدر. بر ایشلر قوای بحیره منزه عارض اولان ضعف ایشندن سکره حکومت جدیدیه ترتیب ایدن وظایف ایشلر بری دخی قوه بحیره مژگ استكمال حساب تربیتی اولدیندن بر طرفدن بوبنده نظر ایشلر تنظیم قلمش اولان فوق العاده هیئت میمونانک تصدیق و تصویب ایش اولقی اوزره اولوب دیگر طرفندن ایشلر موجوده حربیه من یگان یگان ممانسه اکثریتنک نواضی بالا کمال بیسوک کوچایه ایشلر دیرت قلمه سفینه حربیه حال قلمایه ایش ایشلر مرمره حوض مننده مایوره و انداخت ایشلری باید بولندن سکره بولندن بر طاقی ایش قایله اوله ایشلر دکرنیه و از میره سوق ایشلر و دیگر ایشلر سفینه منده بحر ایشلر

جک اولان سفائنک اکیال نواضی دخی قوه قریبه کلشدر.

بحیره مژگ تسبیقاته و مرسانسینک المیم و تربیه سنه نظارت ایشلر اوزره انکلهر حکومتیه بالخاصه منساهر بحیره بوند آمیرال (قابل) ایله طور بید و جلیق و اکثر قبیلیک و جرح جلیق تعلیمی ایچون انتخاب اولسان دیگر ضابطانک ایکیشر سنه مدخله تبهیلری فر اولشدر بویوب و در درلریه انتظار اولمشدر.

نافه نظارتیه احداث اوله لجن و وسائط نقلیه و عسکری و اقتصادی تجیر بولر و لیلانلر و تنظیم مجاری انهار و اروا و اسفای اراضی و سیر سفائن حقتده بر پروغرام تنظیم و تجارت و صنایع تربیتی ایچون لازم کلن قوانین و نظامات لاجملری قهیه قلمش و مهندس مکتبک پروغرامی توسیع و تخصیصاتی تربید ایداشدر.

فیض ویرکتیه مشهور اولان الجزیره قلمه سنک فرات و دجله و امانه اووم سنک سیحان و حیجان نهرلریسنک تنظیم و نظیر بحاریسی و جدولر کنایه اسفای ذکر اولان پروغرام محتوباتندن اولوب شمدیدن. ارباب اختصاص مرقیه کشفیات مقصیه سنک اجرائیه ماسرعت اولمشدر.

بدلات قعیه تحصیلانندن مسلمان اولان طور غولانندن ناشی و لایحه بول ایشلر ایشلر و بریله ماش ایشلر روم ایله جهت عسکریه قلمه شوسه و کورپرلرک انشاسی سکنیه اوغراماشدر. امور نافه متعلق امتیازات حقتده سرمایه داران ایله مذاکره ایشلر ایشلر مجلس میمونانک تقدیم ایله جک بر و غرامتک تدلیق و تصدیقندن سکره تملیق اولمشدر. زراعت و اورمان و معادن نظارتیه امور زراعیه و بیطریه قاید برادره مرکزیه و بعداً بر اورمان مکتبی تأسیس و ضابطه صحیح حیوانانک تعمیر و تطبیق و ارباب اختصاصدن مأمورلر و معدن مهندسلری قشدر برک ایچون اوزر یابه طلبه اعزامی و آلات جدیدیه زراعیه تک تسمیم استمالی و ایجاب ایدن و لایحه مؤسسات زراعیه

و لایحه دخی ایقیر دبولریه نمونه جقلملری تأسیسی و کوچک مقایسه سرکیلی و مسافله تربیتی و نباتات و حیوانات عارض اولان خسته ایشلر ازاله سنه مائد نظامات و اورمانلرک حسن محافظه سنه دائر قلمه انسان اورمان و مرعی قونولریه لازم التمدیل کوربان معدن قونولریه لاجملری کذلک هیئت میمونانک دردمت تقدیمدر. اداره مشروطه مژگ تقریری و قوه ملییه سنه اولان موجودیت سیاسی عثمانيه تک بر شکل ممانسده نظامی بالجه دولتر طرفندن بر توجه احتراکاری و مسیسی ایله سلامتیش (بورده ایکی دفعه سورکلر آلفیشلر) و برنجی آثار باهره سندن اوله ایشلر روسیه حکومتی ماکدونیا اصلاحاتی تعقیب ایدن دول سائر ایله برابر و لایات تکله به مخصوص اولان ایشلر لاندن صرف نظرله حکومت جدیدیه عثمانيه تک بالذات وجوده کتیره جکی اصلاحاته متظر بولنشدر.

(آلفیشلر)

لقاق هایونده بیان بیورلریه وجهه بابیه عاجله اداره جدیدیه مشروطه تک تشکیلات و تنظیماتیه اشتغال اولدینی ایشلر بفرستاک استقلال ایشلر و منافیاً اوستریا دولتی دخی اشتغالی حقتده بولسان یکی بازار سناقتندن عسکرین جکوب بوشه و هرکس و لاسلریسنک اوستریا مالکنه الحاقه قرار بر دیکنی بیان ایلملریه هر ایکی بحاوزه علیهنده پروستو ایله هرک سائر دول معظمه به تبلیغ کیفیت و بلغارستان حقتده بر قرار اعطاسی چون قونولریه عقیدی طلب اولمشدر. دول معظمه ایشلر بحاوزه تک عدم مشروطیتی و بین الدول منفذ اولان برلین مساعده نامسنه مختلقتی درمیان ایشلر برابر کرک بلغارستانه و کرک اوستریا بحرای و سایر ایشلر ایشلر استرداد حقوق قضیه سی دولت علیه مائد اولوب بوبنده دیگر دولتردن کوریلرک معانوت، تشکیلات دیپلوماتیه دن عبارت اوله لجنی ایشلر تسلیه چونکه هر ایکی طرف علیهنده بالکنزجه حرکتش حصول مقصدی نامسنه ایشلر حقتدن و دول انتخاب ایشلر

سابق شكند بياش برقايله علاوه سيدر .
بو قاييله صورت داده فسلك سماج خارجيه
ملاصق بولنور و كوشلى زمانلرده انشائي
اينديريلير .

سادسا : بوسكوك موجود بيدر كه بوده
بوسكوك زعيله تپه بياش اينك بركوك
علاوه سي كي بر تدبيل ايله اصلاح اولنور .
الحاصل زم بون دنيا غنلنده يگانه علامت
فارق من اولان فسلك منافع مادي و معنوي سي
غظرامانه آلهرق مواد آنيه قانون تدبر قوزي بر
حكه ربط اينلدير .

(۱) فن عثمان برك سربوش رسم سيدر .
(۲) دولت رسمه مأمور دن دست خذ مني
دولتجه مقاله نامه برط ايدلش اولان شركتلر
مستخدم مني مكاتب رسميه شكار داني فن
كيه جكلير .

(۳) ايلهر رسميه كيه جك فسلق قزمز مني
جرمسي ، عصبسي مني غرروط انصك مولدي
طولي ، بومولك مني ، فيكور بست رساملر ،
واسته تيك متخصصار مني طرفدن بر دستور
وضع اتمك سوريه امن و تدبر قلم ايلدر .

(۴) عوامك فن شكند قزم مني قاشدن
محمول سربوش كيمري مجازدر .
(۵) قابليق كيمك شتايان ، واخذ بر
سركندر .

محمود من

صدراعظم باشاك بيانان

[بكن لسغدن مابعد]

شوهله بوجيك ايضائي صرم سنده
تخصيل كوريله جيكي وجهه كچن يكمري
سه طرفه حكومت سنده عقد اولشان
دو برك رئس المال و قاننه مقابل واردات منته
سندن سوي ايكي ميليون غنالي لراسي شجواوز
بر مبلغ ارز و تحصيله مجبور اولمشدر . بو
صرمده توازن حصول دهان زوده كنج صموت
ايدوب و نام اداره اله آلف مني زمان خرينه

ماليه باره مك فداشدن ناشي باق غنالي ايله
عقد ايدبان استقراضات مقاوله سي مجلس عموم تيك
تصديقه ملق اولق حسابله كرك حلالاً بريم الاقبا
اولان معارف كليهك تسويه سي و كرك افق
سياسيده رونما اولان محاربه استمدائشك
ازاله سي شمننده اردوي هايونلرك ايكال
تقايصي ايچون مهمات مقتضيه اشترا اولنق
اوزده بر آرائس عقدي و جوبه بنا اوزروا
سرمابه دارانته مراهجه لزوم كورنش ايدى .
انكلز سرمابه دارانك بك جوق سندر دن برى
بلك دفعه اولهرق فرانسز و المان هيفت
صرافه نوله بلاشترك معاوضه كتاب ايلمري
فطر و نونه مشاهده اولمشدر . اكر بوله
اوله ايدى اهميت عظيمه سي دركار اولان اداره
مشروطه بك قاسم اينداي ظهور دنده مشكلات
جديده تصادف ايدجكي آشكار ايدى
ايچي بوز جاره بوقت اولوب شمدى حكومت
سيفمايه دولتي طوضي وقتين براساي اوزر بيه
تأسيس ايچون بكيكي واردات ارامق و اوزروا
سرمابه دارانته مراهجه اچمك مجبور بئددر .
يكي جناح واردات نئازكي ايچون دول مظنهك
زه معاونت ايدجكلر دن ايد و ارز . فقط
كرك دول مظنهك كرك اوزروا بيايد ازينك
اعتبادي قانق اچق اصول اداره ماليه مترك
تماماً اصلاحيه اسر القادن توفى و مكلفيتك
شكايه تيرنعمل و برك سوزن وارداتك زيديده
بذل سامي اولنسي درجه وجوده دره كچن
اغشور سنده لرالسه مشاهير مالبونندن ديوان
حسابات رئيسي موسيو لوران بر مدت موقته ايچون
دعوت و جلب اولهرق ماليه نظارتي مشاراليك
مشوروت و مهارتندن بالاستفاده اداره بالهك
اصلاحي امر بده توسل اولنسي ايجاب ايدن
تدايوك دقيقه و ديون غير متعلمه مقدار برك
لمبته وسنه آنيه ايچون بوجيه تنظيمه
چاييه بئددر .
شونحال عييله انظار طاميه عرض ايدنجه
حكومت غنايه بك دول متحابه بك معاونت
غنايشكارانه سيه ماليه دولتي منين بر اساسه
بنا ايديه جيكي مأمول بئددر . اوزروا بيايه ايلرك
مكلفيتك توفى و نئالي مسالك كار ايدني و اصلا

قاسم اينداي بونجهت و روح و راسم

اصلاحی دوشونمیرک ترکى اعتبار ایدمتش .
دنياك اذ بارلاق بر نولخل عسكرى اولان
يکيجرى اردولرى اوقى برهته اصلاح ممکن
ایکن اعتبارمىزك سوبله طاغیور بردک شدیده
فنى نه کی محنت مایه و معنوی اولدینى
دوشونمیرک ترک ایدپورده چکز .

فنى ایچون سر دایدیلن اعتراضات توتلر دوز
اولا : اوستریا معمولاتدن اولمیسدرک
موجود قاپرقلر مریزک ترییده فسک داخلده
امحالی خصوصتک تحت تأثیر آلمنى مقصد
کافدر . بوکون کیمکه اولان قاپالقر ایچون
ویروجکیز باذرلرین مالک اجینیه کیده چک
دگی ؛ بونده بزم هیچ برکامز بوک .
تمایا : قرمزی رنگ دارالخرده هدف
تکلیامتیدر . کاتلر مفرارینک اشتمسه
دشمن طرقتدن کورومئسى ایچون ایجه بر
تول اورتیورلر . عثمانی عسکریده دارالخرده
بازین برکبه ویشین قوئی قوقولته عسکرلری
سرت ایدمیلر . باخصوص بو اورتولر عین
زمانده تأثیرات هواپیما بده تمیل ایدر .

تایق وویسی چیتسیدر . بوئی ایده
ایتمک خصوصتده یوک حوادا زهیه مقصددر .
بزم تملکننده یوه چمنز عسکرلری تلون ایچون
آیزه دین قوللازه چمنزه اسکین اولدی کی
کوک بولر قوللازیه اسکین همدور زائل اولورده
واپسا محمودین متأثر اولمستیدر . شون
قششرا محمودین متأثر اولورلر ویرا توپه احتیاج
کوتورلر . بوجال یلکیز فسه منحصر دکلمه
شوقدر که فریق بارونجی عزت باشاحضر ترمک
بویدن اوزانکی سته قدیمقلم ولسک انجریسه
سوزلور بوب دوت سخاتت واقعهین خانه
سویک فاشه دتل خود - فنى تلمس بیها تماسی
صورتیه بالجره کورولن . ووشی نظر ایشیه
الترابه بودن سوزکده سویکیز سوزن قالی
بوزاللا تلمک امحالی کتب سهولت ایشین اولور .
حاسنا ضیای شسه قارنیز بربری جای
اولمستیدر . اداره مشروطه من اعتراضات داخله
به هدف اولماسی ایچون بوخصوصده متیصر
طارورتمیلدر . بوخصوصک ازاله می ایچون
شمدیک خاطر برش کیزکه اوده فسک اطرافه

عنانیلر یک بیوک بر قوم اولغه برابر کندیلری
بتون دنیا به یک یقین پردوده طامتشدرلر .
چین مسلمانلری عبدالمجید افسند بر خلیفه تک
وجودی بر سباحدن نسله ایشتمخلر و سلطان
عبدالرزک و سلطان مرادک خلافتلرندن
خبردار اوله ماسلر ایدی .

۱۹۰۱ اقتصادى شرق متفقین سرفری
متاقب چنیلیر خلیفه تک نامی سجده ایدرجه سته
بر تنظیم ایبه استیاج ایشکلی زمان کورده کلى
خلیفه ادملری هپ قسلی ایدلر . یکیدن یوکبه
تنظیم قتان فاض اردوسی عثمانی قیافته مشابه
برحاله قوتشدر . فرانسرل جزایر و تونس
عسکرته ، ایتالیانلر مصوعک برلی عسکرته ،
اوستریایلر بوسه و هر سکا برلی عسکرته ،
آلمانلر آفریقای شرقی مستملکاتی برلی
عسکرته - بوئر مسلم اولدقلى ایچون -
هپ فس کیدر پورولر .

حکومت نیه طرفدن بتون امتیاز مقاره
ناملرته مستخدمینک فس کیماری شرطی
قولش ایدی . بویدن مقصد کوره ملیه منری
صورت رسیده طایندرمق اولدینف شبه
بو قدر . بو آته قدر شایقه کیمکه اصرار ایدن
شرق تور بولری مأمورین بوکون کندی ارزولری
فس کیمکه باشلامشدر . دیگر طرفدن خدیلر
تقتابیلر . آسیای وسطی اهلایسی یکیدن
یکوه فس کیمکه باشلامه رقی حییات اسلامی .
لر قمرکزله توجیده نشیت ایشباردر . مصرده
ایسه برلی و اسبانک یوزده طقسائی فس
کیمکهدر .

شرق مختلفه منسوب اهل اسلامک
عنانیلر . ایشالا بر کسوه قبوله نشیت یلکرتج
برصروه عثمانیلرک کورلر نشیت کارلرک بوسه
فکرلری قدر ایچسورلر ایش کی سیدیل
کسوه ایشلری فصل تصیر اولتور ؛ باخصوص
قالباق و قاهلا کیمک صورتیه تفتاسب ایلره ،
ایرانلره ، روسلره ، بلغارلره ، آلمانی روسلره
تملن نه کی بر استفاده سیاسی ملحوظدر ؟
دنیاده قصبائی کورولن غیر من اصلاح
ایدیه ترک حال مکملیه ایصال اولتور . فقط بز
عنانیلر معالاف تصائی کورده یکمز برشیک

قرمزی فس کین بر کیمسه ، کندیسکن لون
طییبستندن زیاده قرمزی بوزلی کورونور .
عوم بوکا « قرقلق یوزشیه اورمش ، دیرلر
تسلیتک واطمشانک همت اوزورنه حسن تأییری
بوکون تحقق ایشدر . قرمزی فس کین بر
خسته آییه باقجه همتک کاله حکم ایدر .
قطب سیاه قالباق کین بر کیمسه ایبه یکیزی
استون اوچوق کورور ، همنی آرتدیرر .

سیاه قالباقلرک قیفسین کیمسی فکرته
کلمه ؛ اظهار قطبیه کی حیوانلرک بیاش رنگ
ایده روده مقامت ایشکده اوللری حکمک
عسکر دقتلری حجاب ایلور . یک یقین زمانلرده
سیدالسه تک آکتمسلی ترک اوله جفی عمق
رئسور .

فسک منابع سیاسی و اسلامی مزله اولان
ایسته کلمه ؛ عثمانیلر کجه ایلر یوز سنک
مستین ایسه بر چوق خصوصت ازجه
رئسولری ، من بارالری ، کسولری
تشیطات خیره دن مسکره تمین و قورر
بر وایس معاهده سنده اورویا کندیلری
و هیشک طامشدر . فی الحقیقه مصره ایسی
علی باشا علیهمک خط عیالوک لسان
اوزده شرفصادر اولوب تقوم وقایعه
عنه لشر ایلسی کی حالاته تپت بولند
نظر آ حکومتک عربی ، فارس و ترک
ملل خانگیسی قبول ایشدی معلوم دکل
سحق پارس معاهده سندن اول و کز
خبردار باشا انگلر مزاراتی آده سنک
رئسولر السز ، انگلر ، ایتالیان و عرب
له محرومدر .

عنانی بارالری خفته تدقیقات اجرا
ایستین مؤلفین سالفه ، عددی قوماندان
اورولری وجهه اوزور قورنه بالغ اولان
بوزون حال کیمسک رسنی اولدین ایشکلا

من معاهده سنده عثمانیلر اورویا اوق
بول اولدیکلری ایشاده کندیلری فس
بیم ایشدر . بنا علیه بوکون فس
دنیای عتیده ، مسلمانلک و عثمانیلک
مخصوصه ملیسی اوق اوزره طامشدر .

بنده بتون محسبات و تهيجاتك سائق شدت
فورانته رغماً بواركان لئمة استبداد ايله اعوان
و انصارين بر محكمه يك نچه ميكن عدالته تسليم
جهن ترحيم و بالفضل تجزهدن توفى اولهوق
بو مسورتهده بتون جهان مدينه قارشى
عنايتلك بر اغوذج بديم علو حساب و حقي
دعا كوستلش ابدى .

آلى عسرك بزدوت منظمك بباد
ممكن موجودهتني دوجار تزلزل ابدن . بر
ادى مدهش اقراضه دغوى سوزكاهين
و انسان صورته نخل اغش بيريجي جانورلره
صغو و صرحته دقل ، زر نچه عدل و حقه
ايكك ايكلكه ازلملكه كسب استحقاق
عنايت .

تشريره و باطامه اطاولى ولايات عتبا
سنة باللسون ، آتش استيلاي ظلم و بيداد
اورار سرايا رايهين لومسى شكلى
اوره هرير بر خراه زاردر ، اهالى نجره
مقدراتنه حالده اغلا بور ، هر كس
مى نفر و سفالته جير نيور ، هيچ بر او
كه اوامى بر وادىلاخانه مام اولمسين ،

بر بر بودر كه اهاليك اوراده قربان
اغشايه اولش بر جازهسى بولمسين ،
ي شوشد محملمساي سرمايه قاشى
هرود چاره تحفظ اولان زواليلر ، سد
ايچون ، داري اتمكندن بشق بر سرمايه
سوى مالك دكلدر ، ايوغى قاب اغش ،

بر كوشى ، قيم و جبر چيلاق قاشش يوز
سرحه ميني ميني باورورلك ، طول و سويابه
سركجه قادسلك ، بتون ارواح شهيداي
مى نظره نجس و استشفاهى ، بوكون
دختره سلك حكم جه استطاع خايه قدر برانه
عقلده ، او حايه ظله بر نغونه عدل و حقيقت ،
لاله رودس حكى عبرت ارابه اولمليدر .

قطعه بو همه كارخانه استبدادك ، مصعبه
مى جزه خوف و خلعجان اولان لاله تحيدى ،
عنايات عظيمه ملك اليكز بو نتره تحميلي هيچ
ورايه موافق نصفت و عدالت اوله ميه حقي
صفت جبرائم گذشت لوقى نصفت ايچون

بوكون كم بيلير ، نصر مزين ذى استقامته
ارامكزين بدبه و دارات اولان دهها نه قدر
جانى ، بونلردن شنيع نه قدر انسان وار ؟
ولاياتك اوراق عجز نلر نه تلفر فضايله ليريك
مؤدا حفظ ايستكلى بر چوق دوسيار ،
شيفرلى ، شيفره سز تلفرافلر دهها بلدم نلر
جاب و تدليق اولنورسه ، شمدى به قدر عتقى
قالتن و يا لعين ماهيتارنده ترد ايبلش دهها

نچه صناديد استبداد ميده جيقساجى كي
برجوق و نلوق ثبوتيهده احضار ايبلش اوله حى
شبه سزدر ، شمدى به قدر هر فرد حقتنده
تطبيق ايبلان قوانين موجوده مترك استكام
صريحهسى . بونلر قارشنده ائين و مقتضاي
مدالته كايدير .

جرم و جنايات عظيمه لرى نور و اجاج
امته زهين رسه نيوت و بداهت اولانلك هر
حايه ازاده جزا قلاسمارى تا ميسه معطوف
اولسى لازمكمن مقرراتك حسن اسباب اغش افنده
مجلس محترمك بر اثر دهساي وقوف و هرفان
كيسره جكه قطعاً امينز .

احمد جميل

گردستابده معارفك طرفه تقسيم و احيايى
لسان معارفك مفتاح اولديغدن اولوا
گردلك هانكي لسان اهل متكم اولدوقلرى
ييلدريم ، بنده معارفك گردستانه نوحه ايله
تطبيق ايديه سيه چكى بيان ايله لم .
گردستان تميز ايديلن قطعه اراضيه
مشكن اكراذ اسلاميك بر طاقلى هم تركيه
همده كردهه بر قسملرى ايسه بانكز كردهه ،
بعضلرى ايسه صرف تركيه متكم اولوب تركيه
ايله كردهه و تركيه تكلم ايلين اقسامى ولايات ،
سنتجاق و قضايى كوزلر نده مختلط بولونوب صرف
كردهه تكلم ايذن اقسامى ايسه داغيتيق بر
سورنده فراده اقامت ايتكدمدور . بوسوكچي
اقسام اولكنسه نظراً هر نه قدر صعبتر

تركيه و كردهه متكم اقسامدن يك دون بر
مرتبده دورل . بوقضاد ، معارفك تركيسنه
بارايه جق نهر مكنبارى ، نهر كتابلرى نه ده
بر خواجلى ، حاصل هيچ بر واسطه تحصيله لرى
بولونمديغدن منبت ابدى ... قره لره پينوله
كزين جهل و فاقه اولان بوقوم شجاع ، هر شيك
تركيسنه باردم ايذن معارفدن محروم قالمشدى .

شوجاهه استبدادك ايجى و محملمسوز صريره
الذرائد زوالى كردل مرعوض بولونور لرى .
مدرسه ريك جغرافياى سياسيسى قطعاً نظر ندين
مه ارك قطعه مذكورده نسمى اهم
اوله ينى حاله بالكمس بوجهت قطعياً نظر
اهيه ايلامشدى ...

شيمى شايان ترجم كرد قاردمار تيزى
نص معارفدن حصه ملك واستعداد
فطر لير ندين قاندهند اولوق ايچون اولوا مواقع
مناسبه بر چوق مكنبار كشاي ، موافق معنلر
تدارك ، تحصيل ايتدنيك مجبوروت قطعه
آنته آفسي ايلمدر .
قطه بو مكنبارده كردهه تحصيل ايچون ايلزده
هيچ بر واسطه ملك بولوماسى و تدارك دغى
يك مشكل اولسى حسيه فكرجه تركيه اولهوق
تدريسات باشلامل . تشويقاته دوت نومرولى
كرد نوق و لغاون غزوه سنده اسماجيل حتى يكك
بيان بوردينى فكرى جرح الديق كي بوقوم
شيمك لسانك اورنلن قالدبرلسى طرفداي
دغى دكلم ، آخيق مساعده حريته بنده فكرجه
بر آد تشریح ايتك ايتنورم :

تركه اولهوق تحصيلك باشلامسنده بر چوق
فوائد موجود ، حايلو كه كردهه اولهوق بداند
ايسه حصول موفقيت مشكوك دور . بوياده اعطايه
ايضاحات مقصده لزم كوردهرك بونى ارباب
فكر و محاكبه ترك ايددر . طبيى تركيه تحصيلك
دوامى بر چوق استفاده و فوائد تا ميين ايديه بيلير
اولوا لسان عمومى عثمانى تركيه اولوب هر داهم
مدافعه حقوق و سازه ايچون مرابعته مجبور
بولونديغز حكومت عباياده بتون معاملات
تركه لسانى اوزرته جريان ايلور ... تركه
ييلسان بر شخص دواژر حكومتدن بريسته جين

جیت طرفدن منتخب
صاحب امتیاز ومدیری
سلیمانلی توفیق

شرائط اشترا

طشره ایچون سنه لکی پونته اجرینیه
برابر ۸۰۰ واتی ایلی ۵۵ فروشدر

نظمی بر فروشدر

سر محرری دیار بکرلی احمد جیل
عموم ارباب فکر و قلمک محصول خانه
عرفانه دانا حیفه لرینز آچیدر
درج اولتجان اوراق و آثار اعاده اولتجان
اداره ناسی وزنه حیلده کرد تیلوان
وزنی مرکز عمومی سیدر

کورد تعاون و ترقی غزنیسی

جیتک واسطه نشر افکاریدر

نازیج تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۸ شمذیک هفته درده نشر اولته جتی دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزته در

اجمال سیاسی

اوستریا ایله اولان اختلاف بر صورت
نسویه اقران ایتشد بر صورت نسویه .
مجلس مبعوثیجه قبول و تصدیق اولدنی حالده
مسائل سیاسی متعدهدن بری حل ایدلش
اولیور . بر صورت نسویه حقوق و منافع
دولت تأمل و محافظه ایدلش اولدینتدنبیوان
ملتجه تراکک حاله وزمان نظردفته ائدوق بلا
مشکلات قبول اولدنی مأمول قوبدر . اول
پاول اوستریا ایله بر صورت ائتلافی بولجمنی
آرزو ایدن دولتک بوتیجه دن نون اولمشلردر.
بوسنه حل اولندقدن سکره بلغارستانک
وضعیت غیر مشروعه سنه، حقوق و منافع مزک
محافظه سیاسی اساسه سئدآ . بر شکل مشرووع و بر ملک
جیتی قایلر ، اساساً بوسنه اوستریا اختلافلندن
قات قات سائر اهمیت ، و آتی ایچون بسات
جاب دقت بر کینت اولوب محفل اولان حقوق
و منافع مزک قدا تلامسی جهتی قبول ضروری
کوردنه دخی بلغارستانک ایوم تکلیف ایله بیک
بوزمه لیون قرانق راده سنده کی نویض قعدی ،
دولتک ربع مطلوبی یله تشکیل ایلمدکده
نوبتیندن بلیانر اختلافک منافع مشرووع مزک

تمامی محافظه سیاسی شرطیه نمن حل و نسویه
اولدنی کسیر یله میور . شرقی روم ایلی ایلالت
تتاز مستک بلغارستان امارتندن اساساً تفریق
و هیچ دکلسه بر تصحیح حدود اجرائی آرزو
اولور . تمویضات قدره تک بر قسمنه بدل
تصحیح حدود صورتیله بعضی اراضی استردادی
هر حالده شان و شرفه ، و حدیسات ملیه ده
موافق دوشور .
بنده علیه باب حالیک ممکن الاستحصال هر
شیده سوک قدر اصرار کوسته جیتی و حقوق
و منفق ملیه مزک تأمینته نصب نظر اهتمام
بیورده جیتی طبیعیدر .

کرید حقدده اظهار اولتان عمومی حسابات
و اولیاده باب عالجه اجرا ایدیلان تشبثات ،
جز بر شند کوره حقدده کی تصحیح ملک حصولی
هر حالده تأخره بادی اولمش ایسه ده جز بر ملک
بولتساته الحاق فکری ، اساساً بعضی دولتله رجه
نومی ترویج اولمش و فقط صورت و زمان وقوعی
حقدده بیلر نده تردد ایدلکده بولمش اولدنی
حقق بولسنه نظراً باب عالجه بالفان سائتک
حلی متاقب جز بر ملک حال بقرا ریسته ، مثلا
واسع بر مختاریت اعطاسی کی بر شکل قطعی
و بر ملک صورتیله بولکی تملکاتک ساحه تصدده

ازالته استحصال موقت بیورلشی
کرجه بعضی تملکات آریله و همچنین اولان
کرید خرسه تاملری ایوم الحاق ایدلده
کرید بیلر لک علی الاطلاق منافی . واسع
اداره مختده یا ناقده اولسیله بوزان
دولت منظمه و حکومت متنوع
اولدیه بیجه ، قطعاً کسب قاعات ایدلده
مختاریت اداره بوزدن مستقل تامل
لم و مختاریت تأمل و ترجیح ایله
درکاردر .

سلیمانلی توفیق

ایله مسافری

مجلس میوان، کین جمه ایزوله
بر محبت مهمی مذاکره ایله اشتغال
ایله مسافرین معهوده سی ، اولدنی
یک اوزون سوردن بر زمانک مطابق
فات کونا کونیه جریمه احماق روس
ایندار ماتم اولان ملک فرج طومار
لانی - فردای انقلابه - بر قعدده
تندر و استیلا ایله جیلده اولدنی

کرد

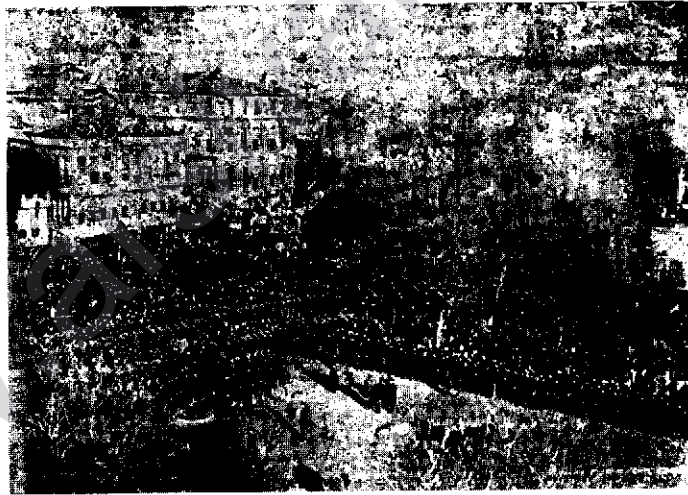
تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۳۴

جمعیت واسطه نشر انکازیدر

تاریخ تاسیس ۱۳۳۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۸ شمذیک هفته ده بردفمه نشر اولتور دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسه در ۱ جلد

مجلس مېموران او کونده ذات شاهانه بن انتظار

دوسمادت - مرکز مطبعی

۱۳۳۶

نثر

کلی برا کین عزیز

کلی کرمانجا

- ملیہ -

دوڑی هزار فلیطی قننادی وفاق ایجد
 کرن، عزمقانی حتی وراستی دا مغلوب مان ،
 فندی نکرن ، حتی اپروڑی لکک جہا
 خدک الہا دکن ، قنطاط ملاو کہ استابولی
 کوز علی در بچن لنگرا زلاپنا خراب بکن ،
 دیزن ام قانون اساسی مان نا کتہ شریعت دئی .
 ژوا پیرین ، بیژن : ای کلی جہسلا ،
 دملک وطنی ما دا مقام شریفنا محمود ، وہ بیہ
 وپوسلا اجکامی طاغوتیہ حکم فرم فوشی ،
 استبدادی دوام کر . ام ہی تہ میلیون نفوس
 جہا سبھا جموین ژ سسلبانی ناف ماہ ناموس
 وجیننا ملتا ، دین لکی نیارادہ کفل ہوزہ
 ای اړو مالین شریعتی ہون لکیدی ہون ؟
 ژوان مائقا پیرین کیوان ماہا قانون اساسی
 مخالفت شریعتی بہ ؟ قانون اساسی کیوان احکام
 (تجربہ ژ شریعتی منع کوی بہ ؟ ایزو الحمد للہ
 اعقلی ہوا لسری ماہ ، دین وشریعتا بہ ژ
 غدر وعلمی منزه ، ی بخنا شریعتی مکن ا
 خونامہ ہما ژ بو مخالفتا حکم حرفی ژ
 شریعتی دی وژین اا لکہ بری ہون نکان
 خراجہ نشتا بکفاموا ژ برخوہ بیژن شریعت
 جوتکوتیہ ، وهو کوتیہ .
 الشاہ بسلیا حرفیہ علم و معارفیہ لکوکہ
 وی لہمی جہا بلا پیرین ، وہر زاروکی اړو
 ژنی خہ درسائنت شکستین وکہ ہوا دی
 بختا شریعتی مانہ بیژن ، کہ ولاتی قسہ دین
 مذاکرا قسبا فرنگان ، سبہ زدنزل ام زمان
 اسیری ہومہ تہسہ ہوا ؟ دئی ژو چار روز
 دوایا استبداد اجوہ ، بہ ژنی ، خیرہ ژنی بکن
 اسیری اجنبا .
 قرضہ طلبت استبدادیہ خالی مواظاری
 کوی بہ ؟ الحمد للہ جانی قہ بخورا حرجی رونا
 جہا لسر دوقی حق وراحت روین ، ہوژی

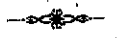
و کہ خوداں حیثیت و ناموسا اکتو کسبک
 حلال بکن ، خساخوا اصلاح بکن . اگر ہون
 مروی بن ، امی ہومہ فحیل ژنی بکن اگر
 نہ قنچ زبان ہرجہ وطنی مہدا فسادی بکن ،
 طراب کرنا اتفاق و اتحادا بکت ، اوہ نیاری
 دہانت ولایت وحرشامہ بہ ا . و عائق دین
 و ملت وحرری ، کوہمی کتفی خدوا . دین
 چکی خواہ دکریں ، زبان نیارارا طامس سری
 دوڑی مرحمت ناکن ! ہون کیف خوش بن ،
 راحت بن ای زمرہ جرت خوزا !
 جوتنا اتحاد و زرقا عہدالیا ناطور و توشنا
 ری سیادت و سلاستا ہون تہ ! جہتسا ترقی
 وکھیوانا کردا و ہمی جمعیت خودی جرت ،
 سہاین ترقیا علم وفضل و تہجیا ہون تہ ، ام
 ہمی ہفیا نشکی زہوا دکن ، افا کریتا نصرا
 اتفاقی و اتحادی ، و خراب کرنا زدان خان
 و استبدادی . دیار بگردن : تفرانہی
 محمد طاہر جزوی

وہر اشتدادن :

سلیا بہ علی الفصح الا کرد اولیہالی جناب
 (نالی) مک کردجہ برغزرا شاجات آمیزد .
 ای جلودہی حسن و جلوبخش نامنا
 سررشتہ دین چودی توبہ حاشا
 برجہ
 ای جسہ جلوہ تجلی و نظر نامنا بہ جلائی
 تمالی بخشیدن بسدع حکیم ا سنک مدد
 معنوی الوہیت رابطہ بند وجود اولسہ خط
 الشاعری و تہ و یا خود جیل المتین دہانت سررشتہ ہی
 حصول پذیر اولورمی ؟ خانا اولہما ز .
 فیاض دہاشن کل و ہر وصل لمان
 ای شوق ریخ و ذوق لب ذائقہ بخشا
 ای شوق دیدار تابداری و ذوق اساطفت
 باری و حقی معانی وحدت اول ذوق حکمتہ
 ذائقہ بخش قلب و روح اولان ! کل دہاشکہ
 کوشن ، یادہ و لعلش قاضیدر .
 پورچشمہ طابہ کہ دکامسک سہبہ زر
 لہم قاب و کو بردہ رستہ رشہ رضاندا ،

سنگ سینی الترابہ لب ابدن رحمت خانکہ
 سراز عصیان الہ قراران ، طاش کیسان بو تہ
 رشحات طافاکی سہ پرک سیراب الہ .
 ذرات عکوس کشتن ، ہر جلال
 وادین دودہ جک سرزدہ خاکان و شہنشا
 بو طام فادہ دبدہ کزین سلطنت و احتشام
 و سلطنت سلطوت و دارات و شوکتلری تزیبا
 واعلا - - - وادہ بہ ہرزدہ ، وی آرام اولہرق
 بیدری کوبہ گشتکدا ، لاسلاطین و حکم اراک
 مہرہن جلال و عظمتک ذرات منبکسہ
 محلوہ سیدر .
 لاجول و لاطول و لاندردہ لا
 باقہ اللہ للقدرة و الکلان مانا
 بتون قوت ، قرت ، تصرف ایجن ذباب
 حکمدر .
 نالی نینی سحریان ، حکمت شہرہ
 اما نینی قوت دل و قوت اشا
 (نالی) مک نینی - سحریان ، حکمت
 شہرہ بہ چارکہ نداسی دل و قدرت انشایدن
 محرومدر .
 بویت ان من الیمان لسجرا ، وان من التیمر
 لحکمة) حدیث شریفیدن متنبس اولہی
 وارستہ بیاضدر .

کلی کردا

ترسادات کرام اولاد احمد کاک احمد شیخ
 مرحوم شایخ سعید اقدی وقوما و قادی
 جہتنامہ بہست اژ دلی وان اکیر برو . تمام جمعیت
 ژ بروی جالی ناسف کہ مزین دیکین ، لورا ژ
 روی غرضی خاندان کہ دوما بیچارہ کوی بو
 الب کسہ سلسلانیہ ، باخصوس اهل طریقہ ،
 چوا بناتر و مخزون نامہ . جہتنامہ ژ بو مرحوم
 شایخ سعید اقدی - ز ناخواہ اظہار دیکہ ، از
 وہ ویزام کردستال تمام بروی حالی دلتک بوئدی
 خدی اوسرحوم ، مغفور مسندرق بحر رحمتا
 خورہ بکہ . آمین حکومت ژ بو سبیا وقاما
 شایخ سعید اقدی اظہارا حقیقی دیکہ وی
 حسن اجرا ژنی بکہ کرد لازم خواہ تب بدت
 حاکم حقیقی خوبیہ .
 سیاح : احمد شوقی
 مرکز مطبوعاتی
 ۴، توفیق

درس احوال

شاہان اصلاح اولان درس احوالک
اساسی برسر زنده آسویسی خصوصی مهوره
الزیر والسی بصرت پاشا حضرت تلوحه جدآ
نظر نامہ الحق ایستلہرکی مہم عمر اوسى
و شارب الہک ارباب حسن نیت و کفایتدن اولدیغی ده
شوار پولیس جہتہ ایض دؤ سالخہ جان
کمال امنتہ کدوب کندوسنی کورسی اسباب
جیتیمزجا انتکمال قلمشدر .

قاعات وجدانیہ مزہ و اطلاعات والہمزہ
نظراً سفک دما وقوعہ کاکسیرن اول حوالیک
سایہ عدت و حریتہ نامیہ دائرۃ اطاعت
وانتظامہ الخسی اسهل امور ددر .

ارغنی مدنی متحفی معونۃ دیار کبری
نیازی اقدی انتخاب اولهرق کچن هفتہ مغلندن
حرکت ایتشد .

خرسقیان وطندا نسلر مزک سنۃ میلادہ
یورطیسی صمیمیت مخصوصایہ تیریک ایدرز .

ارابعہ فوق العادہ حائر حسن حیت و
احترام اولان محف جہتدی شامہ مقبده لمتخوان
اولهرق اونی برلای مسلط الہی اولق اوزرہ
نویسف اولنک حکومتہ پارہ و ویرکو ویرلہ
مسنی اریاریلہ امر ایتشد .

فداکاران ملت نامی آتندہ تکمل ابدن
جہتک بسضیرہ سؤ قصد کچی کشیدلری و
استعداد غیر بشریہ بولدده شوق بونی
تہذیب لری اللہ ایدیلن ایض فرائق تیریتیدن
اکلا نایش اولیس اوزرہ کیردو بوجہتک
جی کوزی قومہ جملہ عالیہ یاصوب اوتوز بر
کیمسہ دروست و تقویف ایتشد .

خدمتہ مذکورہ روح طامہ عظیم و اسف
انکیز بر تأثیر حصولہ کتیر مشدر عایشی حوز
کسب ابضاح قلبی ایتمش اولان شومستونک
عتمو جلمہ سبیلہ مبداءہ جفارلسنی مرجع عمو
صذن اہمیتہ حق و انتظار ایدرز .

ضیانت سزیدہ کرائٹ اولوب سوزدی
کچن نسخہ مزہ بتدریج لعلق ہمسایرہ مقابہ
نیونان رئیس مجتہد اولول العزم حریت
احمد رضا ک اقدسی طریقدن اولوقوائی املک
صورتہ عویجہ سنہ دخی بو کرہہ برجہ آتی
درج سون مہابت ایدییوز :

شوانکلو بلاشامز .

زمانک وقایع مشہور دینی اختلافہ بر عبرت
ارلق اوزرہ نقل ابدن مذہب کازمختاری بو
اشتمک مائتہ ہما یونانی برسان شکر وستار
یشلہ یازہ جقر ایلک دفعہ اولهرق بشون
غیاظ لیک حکمدار ذی اقداری بشون سلتک
ویکیرلہ بر سفر دہ بولوزور برقرار اولانک
بیور ایلک دفعہ اولهرق بشون مسلمانک
خلیفہ ذی شان سفردہ سنہ جنس و مذہب
آیر یبارق برطان اولاددن ترکیب بر نالہ
اک محترم و مشفق بریدر اولهرق ریاست ابد .
بیور شرقی اعالیس بولہ بر سعادتہ اولن
اوج عصر دیری اولیو ایشیدہ بوسواتہ
بوحی عبادت و اولیو آتہ املق اول اسلامدہ
نصاف اولوزدی . زمان ستماتک بوکی
کوزلی تارلندن قوجا بر اسلام مہدی ظهورہ
کادی آتی عصر ستمک خاک مذہبسن تلوهی
بوکرن بولاقصہ وضایات شعلہ اچلری اولهرق
مجدد ابدن بوجاہت بویشدہ افغانی مدنیتک
چہانہ نمونہ فضیلت اولہجق اٹارینک بارلاق
بر مقدمہ سوز .

توقامتک تیکر ایفہ احتراماتی تلفظ کبول
بیویوکی باشام .

شئون سیاسی

اوستریا جرمانی

رومان و اولانہ نظر آتیشد اول اوستریا حکو
متک واقع اولان کلینتک دولت عالیہ
قبول ایدلش اولدیغہ دائر توارہ ابدن خیر
ایتالیادہ رعیت عظیمہ نالہ تلقی اولتشد .
شوم حالہ تہلکہ سیاسیہ بر طرف ایدلش
دلکدو .

دستہ تک شومرتلہ حل موجب نسکین
اکتا اولہجی کی کامل پاشا قابہ دستک
موقعی دہ تحکم ایدہ جکدر .

بوسہ ہر سگ مسلمانندن طولانی اولک
میرہ مقابل اولق اوزرہ اوستریا تک ورمک
ایستدی کی یقین میلیون لیر مسلمانہ ارتق
حل ایدلش نظریہ بالاملیدر .

کتر لہ رموی ایہ بوسمتکتر منصف لہ سہ
قرار لہ خیراتی اوزرہ ددر .

اوستریا خارجیہ یازری اصرا اوسقم ساشدین
تکولر ایہ اولہجک کلینت ایتدیکی دوت شرطہ
یکہ بوجہت شرف لہ ایدہ تریبہ ایدلک اوزرہ
کترک ورموتک شہیدن اوند بشا اولیغی .
اوستریا بوجہت لرتک لغوی ، جہود و عیسویک
ایلمیل دیو ملیتک تیکر اوزرہ نسل سوزیا
چہا بوجہت فراغ اولیغی خصوصاً اولیغی
شعلاؤ ایکی یقین میلیون لیر اناصالتہ تخلیاً
قرار ویرار لہ جان عالی کلینتک ایتشد .

قوامت علیہ ایہ اوستریا بوجہت اوستریا
دلاؤ زریہ اختلاف حاصل بوونکہ نتیجہ بیدر
جو وقت اولہجی و اوستریا لیدن (سوزی حوالہ)
خرموتہ وروہ ایدن تفرقا قابہ اوزرہ روحیہ
اوستریا ایتشد .

ایٹالیانہ

تکابولہ نامی ایشماندہ ہست کرجاب و جی
ایچون ہندار ساجہ ہش تکاکتہ خلفہ و کولری
تخت خزانہ مشغول سیدد .

ایٹالیانہ اولان اختلافہ جالار واددہ
بہار سناک سولک ایشماندہ جاب والیہ جوتوز
جو جوار بر لوشد .

روسہ حکومتک صولہ جوال قولسوی
طرائق اخیراً ہمار حکومتہ تیکر بر ظاف
ایض اختلاف بوجہتہ بولیش اولدیغی ہش
بہار غز ختاری ایتدوز .

اولندقمه ، ناظر مشارایه حضرت تریز و قومه
درجه و خاصیت بحق متناصب بر ایهیت عطف
بیوردقاری ، و ایجاب ایداره واقفانه غایت
قلمی ، شدنی امرار اعطای بیدکاری اکلاندش
و قاعلرک ا و مشوقاری وار ایسه التریک ای حال
ظاهره اجزایه جزای شبدیه چاریدرملری
اصبابی استکمال اید چکار فر قویاً و عدد
بیوردشاردر .

شوحه نظرأ سابقه عدالتده بیوقه ایه
قاعلریک آز زمانده اله تجریده بچگری درکار
و افراک احقاق حق قضیهی اساساً حکومتک
بدعدالته و تدویر و کیت اولدنی ایکار اولقده
حکومتیک سیاست عدالته انتظار اییوده تیهجات
و تحریکاتک ترقی ایلری ، و حضور و اسایش
محل فیو اخلال ایدیه چک ادنی زحمان و حرکت
قلماً میدان بر اقلیلری زوری جیمیز طرفدن
ایجاب ایداره تویبه و اخطار اولنیش ایسه ده
لازمه سیاست و عیانتک بر اول اول و آشیایه
شوقه ایه تک از اسی و هیچ کله محمد
تأثیر ایه ناظر حیصاقتشار مشارالیهک همات
کار اکیهارلرین منتظر و مستعدده .

موصوفه کرد کملون و ترقی شهسندن
جیمیزه و عمل و اتفراف امرکزندن کشیده
اولن انمراقامه ؛

عن سمیل ۳۱ کانون اول ۱۳۴

در سعادتی کرد کملون و ترقی شهسندن
چ کر کوزکن کلن آنتر سوار مقرزه افرا
ادبه اهالی ارمنده و قویولان متازه کسانلما
ده برلی عسکر اهالی ایدیلان و اول آنتر سواردن
اون ای هنر تلف ابرسی کونی بالاتفاق حیفا
دا کرده قرار و بریلوب کلن اولدنام شهسندن
اقتساکانه هجوم ایدیلر طاقلملی ایچون
شپنک انده قران قظم التان چولتلی حاده
پل اولنیش تاینر ایدیه قران شریف ایللر
الندنیار چایوچر ایدیهی و چکو عدلن شومنده
قل اولنیش کانه شهسندن ایل ایللر
مربلرندن فرق قدر منطقی و محروس و مقولده
بر چوقه اولی تیب ایدیه اولنیش کانه

عمود وعید النادر حکومتده حالا نظارت ایدیه
بولدقاری متناصب مروضدر .

موصال کرد کملون و ترقی
جهتی شهسندی .

طفل یک روزه دن مصروف شیخ سید
و وفاتک زنجارندن طولای نیم مرده برحاله
متأثر اولدینمز مروضدر .

شوتلر اقامتک موصلدن کشیده ایدیر
لیدرک و عمل و امرکزندن کشیده شهسند
کودلیی شهر بید کورده هنوز شورک دولتی
برده شیخ سید ائندینک فحیه شهسندنک
نهمرته ایدی سو تأثیر اولدینی کوسه تریور
شیخ مشارالیهک و مصلدن مایانیه فی و تیبیدی
قانون اساسی ایچکانه مفار اولدیندن عجزله
مجلس میسولان عثمانی ریاسته مصلدن سبق ایدن
شکایت ادرزیت ریاسته مشارالیهچایب ایلدین
ایضا حاتم طلب اولنشددر .

کردگی - از منظر

کردلر ایدیه ایدیه اولدقاری و لایقده
بویکی قوم ارمنده موجود بعض اختلافاتی
اساسندن فعلیل و نسویه صالح تیاریری مین
اولن اولوزده جیمیز طرفدن ساخیه نظارت
جلیسته تقدیمه تقدم اولنیش ، و باب طایچه
لطفاً نظر دقت و احتیاطه انش اولان عطره
مندر چنک بران اول ساسه اجراه وضعی
داخلیسه نظری ایضا حضرتلریک عنایات
مهاشماسی جولوزندن بکلمکه بز .

مارالذ کر عطره مندر جلی ، جبرایکی قومک
ایا سعادتمالی و بر قاندها حدن آمیزش لری
تأمین ایدیه چک بر ماهیته و اولنیشدن ارمی
وطنلرینلر حوجیهده حصول بر طایب آرزو و غمی
اولدومدر .

صدیق سق فیدایشانک بر حاضریته شهسند
ایه اولوزده کانه بکنی بعض غرضلر با زبور لری
تحقیقات واقعه نظرأ بانالک شهسندن بویچده
هیچ برمانود بته بضمیه تودیع ایدیه مشدر .

سابق باش کاتب محمد بن پاشا علینده جزا

حکمه سنده اقامه اولان عدوان طولای اجراسی
لازم کملن عا کاسی کانون نایبک بکری التنبی
کونه تلیق ایدیش و جیم ایاقی حالده حقدده
مامله لازمه اجرا اولزه جتی سیدر ایددر .

بنده ایدیه حاج آرمنده او توموبیل ایدیه
باشلامش و پوست لریک او توموبیل ایه نقل خصو
سندده ، مذاکره ایستار اولنشددر .

ایتالیایه اقامه

ایتالیایه حرکت ارمنده دوچار اولانک اولانلر
طرف حضرت پادشاهیدن سیک لیرا احسان بیو
رله نیش کی عثمانی ملتانک امانه فی اولن اولوزده
ایکوز سیک فراتک خان ارمنده ده مجلس
مبعوثانجه قرار و برلشددر .

عقل و شریعت کافه احرامده فی نوعده
تساوون و متاضری امر ایدیه کلن بونا لکت
مبعوثانجه دوچار اولنلر هقدر ممانت ایدیه
اولدر شارده بات و حیتمیزی کوسه ترش اولوزده

دوما سغیری حق یک

دوما سفیر جدیدی حق یک ادرینک
رومایه واصلت ، و امور سفارتی و ژوبت مبادرت
ایدیه کاسی . و سلف طایری ضیا پاشا ایدیه
در سعادته منوجها شهر مذ کوردن مفارقت
ایتمک اولوزده بولده قاری تفریق حوادتنددر .

انکلتزه قرالی حضرتلریک در سعادتی
زبارتی حوادتی

حشونلو انکلتزه قرالی حضرتلریک
اولکزه ده ک شایط ایچنده در سعادته کاه بکلرینه
دائر غزیه لرد بعض روایت مصادف نظر سمرکز
اولن ایدیه ده تحقیقات واقعه نظرأ هنوز بو
خبر رسماً ایدیه جکی و شوقه کده قرال انشار الیهک
آنته یساحی ذاتاً متصور اولسه کورده اورایه
کلککری حاده بنون عثمانلریک کده اولرینه
وانلارن قومه برحمت و مخالفت کاده انظار
ایدیکاری شوبه بر زمانه دیانت سلطنت سینه ده
زبارت اتمک ایسته بکلری مأمول اولنیشدن
اکلا شمشدر .

سینہ و اعجاز

صدر اعظم کمالی بانا حضرت نرنگی مجلس
میرزا، نمایاں کی بیانات واقعی، عموم تقریرات
از اندازی و غرتہ بخبریں او کون تقریرات
بیاد برمشاگرد، یک اوغلی تقریر افتخانی
صباح قدر بونگہ، مشغول اولندرد.

بویانامہ عموم اور با محال سیاسی بند
حسن تازی موجب اولین دولت علیہ ملک قدر
و اختیاری رقات دعا نمائی آتشدر.

بوعلمید، ماف و حریتہ نظریاتہ شیخ
الاسلامین مامدا عموم وکلی حکومت و
شہزادگان عظام حضر آشنیدن دخی صلاح الدین
و محمد مجاہد باہاری فواد اقتدار حضرتانی
بعد الحمد ائدی حضرت تارہ غسوسلماری
مازق ائدی حضرت تری و داماد شہزادین
احمد ذوالکفل عارف حکمت پشال آہ ذوق
یک ائدی حضرت تری دخی حاضر و ناشر در.

تعمیر

کامل بقا حضرت نرنگی مجلس شہزادگان
عماید، حرار ائدیکی افتاد مخصوصی تری
بادشاہد دخی موجب غویت و عطا طین
اولفہ صدر مشار الہا مرصع مجید نشانی
توجیہ بیرونش و بوسوگتہ قدر عمومی
ملک رنناہ تالین زریف ابدلندرد.

وکلی عذریہ ملک رئیس وکلی دولت
قارشی اوزان ایشیککی، با ترمیمتگی اعیانہ
حکمدارک دخی لایق کور مشی اولسی موجب
شکران عظیم در بنا علیہ بر ملت معظمہ تک
حسان قدر بہستی بحول عیسویہ مطوف
اولان بوقیان تالیک اصابت و جوشی زریعی
صمیمتہ تبریک ابدرد.

موصول حادثہ جنبہ سی

خاندان بزرگچیدن، مرحوم و مشغول کمالی بار
احمد انصیدی، حنفی شرح صحیفہ ائمہ اربعہ اہلسنت
خیر الشہادت اوزر بہ جنبہ مشغول در تکلیف اوزر
حقیقت، و ایدہ دخی مملکت، جنبہ و جلال
داخلیہ نظری پشاد حضرت تری بہ مجاہدیت.

ده بولندی فسک، ممانی کورتر بر حلال
بناد عامہ بر مقالہہ فسک، کونشہ قارشی محافظہ
سر لندن و مضر شدن بحث ابدلش اولسی دیگر
سر بوشارک و باخصوص قابا فرق سوہ، تریہ
در شوکتسین علی الدعیای افتاح ابدلش بر قدر شدن
بشہہ برنی دکلدرد.

تانیاً بوکدن معمول اولسی، تانیا بوشاق
بولندی فسک خراس سر مغربہ بنددرد، اجزہ
قابا فرق و منفردک تأثیر بہ ساج دکلدیکی
حالیہ قنار بو، مضر شدن میرادرد.

رابتاً سہیل التظہیر اولنی کیندرد، دین
اسلام مہارتہ یک بیوک ریاضتانی امر آتش
وہلہ مذہب حنفی بوخص، و شدہ تک ایزی
کیندرد، بوکون ملل خرسناتیہ طرقتدن
عمومیتہ متاد اولان رلیکن سوگتہ بوز بقاق
سماہ انارجہ مردودرد، تیغامندی ممکن اولمان
المبرسانی آکنتا ائمتک عندا اسلام، مقبول دکلدرد.

موضوع، تملق اولما بئندین اوزان آنکولرک
حضر آشنیدن بحث لزوم بوق، ششوقدر کہ مایو
ساج، ثاب بشہہ زینت و سفاہت، سلوک
ابدلکہ، مقز، بلوک ازہ بادینہ جالشش اولور.

قس از صرہ قالہ اوزانلہ شہزادگان
مرض طوٹیایور، براز باغلاچہ بقایہ بیابور
ہرز قلی نیلہ، نارجہ مفرزہ نشا، اولان
قلاتر لصل اولورده لشکرہ عین سوہ سہجہ
طوٹولور.

اقتصاد ہیشہ کنجہ سادہ اوج قس آلان
ذوات، قرنی بلش غمردش قس ایچون و ہفتہ
بر قابلا، تملقہ یکری التی غمردش قلی، ایشون کہ
سنوی جسماً قش بر غمردش سر بوشش با دینی
ورزرد.

شو حالیہ قس تکہ کلاہدن اوچوزر دکل
اسدہ ایکی کرندہ قیلاری ڈوگونل آستراخان
قاپلردن، ہری آئی ایکی ایراہ و در سہ تک
اوردن سوسی ایستہ اولدین کھی الی الیش
حتی روز ایراہ مال اولانہ دری و کورکلی
قاپلردن، تک اوچوزرد.

مابعدی وار

تحلیل طبعی تشکیل ابدن الران، یہ تک
مرورری آزی آزی میزان الحرارہ ایہ مدایتہ
ایدہ جک اولور سہ، مایف اسبابہ، بوان
قادرینک اوج ریزہ، عین مقداری قرمزی
رنگد، مکروز و مایف سسک الران سارہہ
منضم اولدین کورولور.

شو حالیہ بیاض رنگلی اجسامدن سوکرہ
حرارتی اک از مین ابدن اجسام، قرمزی
رنگنک انکسایہ رؤیت اولر تانلردرد.

سیاہلیق ایہ ضیای واردی کاملاً اص
ابدوب هیچ برزدہ عکس ایتدیرمہ، کدن حدوتہ
کلیہ، بوز رنگلہ، سیاہ ایہ بیاضک صورت
مختلفہ بہ اختلاط، ن حدوتہ لایب سیاہک
ارلقہ و جوقلہ، کورہ ضیائی یاخود حرارتی
ص ابدرد.

بیاضک ایہ حرارتہ، مررضی احتقان
دخی موجب ایہ، عینہ سر بوشک حرارتی
اک از مین ایدہ جک بر حالیہ بولندی واجہاندر
بنامہ سر بوشک بیاضی یا قرمزی اولسی
لزومی اولان سقد، سر دایدین شو، لاحظدن
اکلاہار.

سر بوشک، معمول بلج جنی مادہ کنجہ
بود، مدنی، خشکی، اولدی، تانی، تانی
قطعی، حریری، سوئی کی اجسامدن اولہ بیلرد،
فقط حرارتی ارقل ایہ بلر اجسام حریریہ
وصوفیہ در، بوسیدین سر بوشک افشہ حریریہ
وصوفیہ دن معمول بولسی لاید اولوب حریرک
جہالیہ صورتہ ہی بوکر، حدایت اولدرد، مند در
سر بوشک جو لاندہ، مانع اولدہ جوق و جہلہ
حقیف و بوشاق اولسی و باقی تضییق ایچہ سی
ایجابات صہ بندرد.

شون ملبوساتک سہیل التظہیر اولسی
لرزمہ دینی سر بوشد، قولانلہ تظہیر و تبخیر
ایدہ بااید.

برقار، امتدادتہ ایہ باقیہ جوق اولور ایہ
سر بوش اوچوز اولالی و جوق طباہ ابدرد.
شو لاحظانہ نظراً اولان رنگ اعتباریہ
اک مناسب سر بوشدرد، فی الحقیقہ ہر سہ
موسم سیدہ کمالک سارودہ کمالی مقدارہ بالغ
اولان تشہسک عثمانیایر تریہ تک از بر مقدار

سروش، ایچ و فیلسر

اوسترابالیک بوسه وهرسک قلمه لری کندیلرینه الحاق تئبند، بولمستی تاقب اوسترابا امنه سینه قرشی بایلان بوقوتاز مناسبتله اورا معمولانلار اولان نسلره کوسترابان حسن نطرت علی العموم فیلره تاجیل ایدلش و قالاقدن یکجه کلاه قدر برچوق سروشلر اولاندانه باشلا نئشدر، ذاتاً اعلان حربیدن سوکره و قمریزی قیلیرک منظورمه سبله فیلره نمرش ایلدیکه قانقاملش ایدی، بوگون فسه قارشی اولتدر خلاقلیکیرانه بر فکر اولمشدر که فسک موجو دیتیک خلدار اوله حقه حکم ائمه، لک بکن اوله بور، بر طرفدن اردی غمناکی ایچون فسندن غیری بر سروشسک قبول و تئسیبی ایچون غیرتل ابراز و یوکا سبب اولتی اوزده برچوق محاذیر ارانله ایدیلور، دیگر طرفدن ضعیفه نظارتی یورایسار ایچون یکی سروش قبول ائتمکله شو تجددانه پیرو اولور، اوله طرفدن بعضی دوائر افلاکی بلا قنای بانلردن فسلری چیقاروب قالاق کیک خصوصنده یکدیگرکله ساقچه بائراشلر و غزله ایلسه فسه قارشی کسترلن تجرورلری القبتلامقده بولمشلور.

سکسان سه دنیری زده ققرر ائتش اولان سروش، زک تئبیلندن اول برحاکه منی باهلم، حکمت طبعیه اوقوبانلرجه معلومدر که؛ رؤیت، ضیایک بر ماده یه تصادفله اوران بالانکس بصره و رودایتمیدن، متکرر حادثه و لون حقی ایه بیاض ضایک ماده تصادمه طرفندن تحلیله اوان طیفیدن بر دیا برقاچی قسماً ویا کالاً، من ادوب من ایدیلدن لون ویا الوالک بالانکس بصره و رودایده زک رؤیتک بسیطاً دیا کجا بورنکلر اوزرینه واقع اولسنه دینیر.

شوحالده بیاض رنگ ضیایک محال ائتمکدن انکسندن حدوته کلدیکجه جهته بیاض رنگلی اجسام، ضیای وار دک مختوی اولدیی خزارنی یا هیچ من ائتمش یا خود — ککلاً تصقیه ایدیه مدیکدن ناشی موجود الوان اجنبیه لک تائیریه — بک آرز من ائتش اولورلر.

قندینک اوله سکسان یکی دایرن فرائق راه سنده اولسنه قلملاً موافقت ائتمه، چکی بد اوردور، شمعی لک ابتدا نئی اوله جق شی اوسترابا ایله اختلافی تئسویه در، اندن مسکره دیگر مسائلیک تئسویه می ده ائیر ایلر.

اورانی حوادنده شو صولک کونلرده کربد مسئله سندن دخی شدتله بحث اولمش و کونا کون مناقشه کیریشلر، در، بزم بیلدیکمز کوره کربد مسئله نی بوله شدتله و یادیرمچی اورنده هیچ برشی بوقدر.

کریک یوانه الحاقی تصوری بو کون چیقمش برشی دکدر، کربده جزال ه و ا- صوس، لک تحلیلسندن بر بوقدر میدانلش و او کونلر بر شدتله تعقیب ایلدیکجه بولمئدور اوروا دولترلی مسعد اولسیدی، چوقدن بوقدر حیز قلمه کلیدی، اساساً دولترلر بوکا موافقت ائمالری شدیدی شکل ادارتک دوامی استلزام ائتمشدر، فی الحقیقه قوال «روز، یوانیه وصول ایچون اولانجه مسد عیسی صرف ائتمکده و قرابت صوری می اولان حکمداران، کندی مقصدینک حصوله ائماله دخی بدرجه یه فیلدر موقل اولمده ایسه ده دولترک تضادمانی، سببا دول اوزمه حادیه لک برودیه لک محافظه سانه اولان مجبوریت لصفندا، دبری بوکا حیولت ائتمکدر، اخیراً زینب اولتان متلیخ بوایده صدای ملی کوستردیکدن البته قائدمی کثیر وحدای ملته سندن اوله جق سیاستمزک تائیری ایسه و فیلدر.

بوکی حسیات ملیه افراطه کئتمدیکه داعما بردرلک سیاستی قویه ایلدر، شو قدرکه قابل الاستحصال اولیه جق شیدن، باعدت و حکمرانی متکل دوقه صرف قندن مجامعت دخی ارباب حیثک دائماً دوشنگی، خصوصاً بوله بر زمان بحرانه نظر اعتساده بولدرمچی بر ملاحظه حکمدر.

سلیبایه لی سیفاه

بلغارستان اختلافه کایجه بوایده هنوز یکی برشی بوقدر، بالکنک مذاکرات اخیرین اجراه مأمور اولان موسیو ه لپچیف، لک اکر اوز درسماده کئی، امارتکدها اشتلافویانه و مجامعتکارانه بر مسلک حرکت اختیار ایدمکجه دلالت ائتمکده در، شوراسی بیلنیلدیکه بانا. دستاله اولان اختلافن اوسترابا اختلافه مقبوس اولمیش، برنجیسی روم ایلمده موجود تجزی تهدید ایلدر، قطع ایکنجه سیسی تهدید ائتمز. شرق روم ایلی ایالت منازسنتک بلغارستان امارتیه مآ قرالته افلاکی، روم ایلی قلمه سنده چاقم قطع نظرندن غایت مهم بروقه، و قنده تالاییسی حیث ملیتک هضم ایدمیه چکی بر حادیه در.

بلغارلرک تکلیف ایلدیک سکسان یکی میلیون فرائق کمویض قندی، شرق روم ایلی داخل اولمیه شرق بلغارستان امارتک منازم ویرگوسنه، دون عمومی به اولان حصه ائتمکده بدل دوقه ویریه چک و بناده علییه بلغارستان امارتی، قرالته افلاکی حیدیه دوله قارشو ایمنما قید تئسیدادن وارسته قیلجق بر تضمینی؛ بوقه شرقی روم ایلی ایالت منازو، سنک ویرکو و حصه سنده مقابل، و دراندن فلک اوتبلنه دل یعنی هر ایکسنه شامل بر کمویضی؛ اکر اینی شق اخیر ایسه یعنی بلغارستان، بو یاردهی بلغارستان امارتی و شرق روم ایلی ایالتی ایچون طویدن ویرور ایسه باب حالیک شرق روم ایلی ابلتک عهداً جائز اولدیی ماهیت، و بلغارستان بر سنک ذاته مودوح بر امانت اعتباریه، بائتمک قویسی و ملک اولان بویالتی بلغارستان ایلندن ابرو حد و تلقی ایدرک اولوجه ایجابی تأمل بیو- زنجیه دکدر، کمویض قندی ایله بویالتی قنایه بالفیرور رشاده اولدیی قددیرده دخی، چونکه کمویض بر تمهدک ویرورجک ایضی دکل، ائک اداسندن مسکره ماده بر شینک ضیاعنه بدل اولتی لازم کلدیکه و بلغارستان امارتیه شرق روم ایلی ایالت منازسنتک الیوم دوله بورچی یکریمی بش میلیون لیرانی متجاوز بر مقصداره بالغ اولدیی قیداً ثابت اولسنه نظراً کمویض

احوال سیاسی

بوهفته احوال سیاسیچه هر نه قدر یکی بر تحول بوق ایسه، بانفان بحر انک تسویه. منه طوعری جدی برخطوه اتلقی کنی صلح و مسالمتک قامنی تأسیس ایدر یکی بر اماره موجوددز که، اوده اوستریک باب عالی ایله بر زمین اختلاف تو. نه جدأ قابل کوسرتش اولیدر. حکومت مشارالیا بوندن اون این کون اقدم قطعاً تمویض قدری اعطانه تمایل دکل ایکن، الیوم بوکا اساساً موافقت ایش، و دولت عایبه دیگر بر طاقم فواید دخی ابراهه و تکلیف ایامشدر، یوزر لب عالیجه بالتامل بوسنه وهر بریک بالضرور ضیاعنه مقابل شو. صردمکن الاستیصال غایبه منفعت اولدینته قرار وریلور ایسه اوستریا ایله اولان اختلاف بر طرف ایدیش دیکدر.

حکومت مشارالیا این طریق اختلاف سوزی ایدن اسباب، بر طرفدن بوقوتلک اوستریا و جارتان تجارتنه ایزات ایلدیک ضرر عظیمدن منبت سوء تأثیر ایدن، و دیگر طرفدن انکلیز افکار حمومسنگ تضییقاتیه الماتیک فصاح ووصایا بندن ورده اوروپا موازفه سیاسیستنه منفرد قلق تپسکشدن عبارت اولسه کرکدر، هر نه حال ایسه اوستریا ایله اختلافه کپریشلمهسی ارسنده دولتیجه کوسرتیلان و هر کسجه بدایت امرده بادی قمریش و شکایت اولمش بولان بعلاندن سوق طلبه جدالوسون دوله بر ضرر ترتب ایشمش، و بالعمس شو تا اینکه قائمسی کورلشدر.

چونکه ششورامی محققدز که، اوستریا حکومتی بوگون بواقفت ایلدیک شلاری برای اول قبول ایچوردی، الحای احوال اتی قبوله مجبور ایشدر، بنا علیه شو حالن استفاده ایچک و اوستریا ایله اختلافی بالتسویه اصل مهم جتله حصر اعتنا ایچک سیاست غنایه مزک حصانت مسلمستدن منتظر و ما اولور.

واعدا یه ورشیده مزک باطله عناصر غیر مسایه ده کشاده بولدرلسی وینه بوجهدن اولدرق برکتب حین اولان اردرلر من عناصر غیر مسایه و وظائف عسکریه به اشزک ایشیرلسی صورتیله عینی حسن اخوت ووطن پروری ایله پرورده اوله من ایجاب ایدر.

سیاست داخیه، بزک دیگر بر دقیقه مهمه منده اولوزونکی سه، مهم تنظیم ایدیش اولان قانون اساسی بزک بعضی موادینک تکامل اخیر سیاسیجزله متناسب صورتده تبدیل ویا تقصیری کینینی اولوب محتاج تغییر ویا تبدیل بولدینی تمین ایده چک جهتلرینک صور اصلاحیهسی تأمل و تذکر قکره بیتمه بیوتانه تکلیف اوله بقدر، ولایاتک تنظیم و اصلاح اجوال ایچون اول امرده قمر بر امایش واطاده امیت حصو- سنگ تمامی استحصال ضمنتد، تدابیر لازمه همان بالترسل ارباب جراتم، بر موجب قانون تأدیپ و دوچار مجازات ایدلرک امثله عبرت مؤثره اراقمی ایدمه اجرامی تحت وجوب و اهمیت بولان امه اصلاحات جله خندن اولق اوزره قانون اساسیذک ماده مخصوصه سی. موجهیه قسقات لازمه اجرامی لاید وضو- ریدر، زاندره و بولیس اصلاحاتک موثرتبسیه وضی واز آن جله زاندره، و بولیس سکتلری کشادی دخی مقرر در، دولتک احوال مایه سی مدت مدیده نبری مختل اولوب بولک اصلاح و تنظیم ایسه قواعد اقتصادیه رعایت اولدرق بدما مصارف وواود نیز توازن و حسن جابجه عین زمانده سیاست داخله و خارجیه مزک انتظامه وابسته، بر امر متسر در، تیرشدن مستثنی اولدینی اوزره، بر مدتیجری بوجده توازن حصولی قابل اوله بندق دیوز غیر منتظمه مک مقداری آرندجه آرتش و مصارف عاده بک ایضامی ایچون عقیده لزوم کورننن مستقر ضاه قار شوق اولق اوزره مملکته ذاتاً کافی اولمالان وارداتی ترهین ایچک اصول مضرهسی بالجبوریه تعقیب اولقندر.

یابدی وار

وسرا قی اجتهات ذره جه خلدار اولدن ما عدا مملک حقوق انسانیه و اساسیه سنگ استعمالی حکومتک تحت ضمان و محافظه سنده بولدیلمدر. بوبانده، مؤسسات نقلیه و سازه عمله سنگ اولدن بری معروض بولدنلری تضییق و بعضی کونا مقسزلتردن دولتی ممالک غناییده ایچک دفعه، اوقاتی اوزره ظهوره کان ل تحلیل اشغال اختلافی صورت حسنده حل و تسویه قلمقه برابر حرکات عسکریه و حیات اقتصادی منی بر تلمکته نکاهی به معروض بر اقمق ایچون هیئت بموملک تدقیق و تصدیقه مسائق بر قانون موقت ایله بو متلار حرکات مغرطه مک منی اساسیه توسل ایدلی، عینی زمانده ذلت حضرت خلائقه ایچک قانون اساسی احکامک تمامی تطبیق و اجرامنه بنایت دقت و رعایت اولمش ایچون اظهار بیورد مقده اولدقنری آرزو و عزم قطعاً هما یوزرینه نوبتاً قانون منصف مذکور ایله مملک تحت ضمان و کفالتند بولان حقوق مقدسه پادشاهلرینک کاکان مصونیت و محوظلیته برابر حکومت و شروطه اساسی اوزر تو قبول و تصدیق بولدینی متلار بواسطه موافقی مرورشات صدرتک مظاهر تصویب عالی بیورلقده اولسه بو سپا یه حکمدار ایله ملت آره سنده بک جدی بر صمیمیت و مخالفت حاصل و بونک اثار فطیسه ده، هر آن ظاهر اولدرق ملت غنایه مک باعث سرور و شکرانی بولمشدر. بوندن دولتی ذلت هما یوزرینه، جله من مدیون شکر از ... سیاست داخیه مزک نقاط اساسیه و مهمه سندن بری و بلکه برنجیسی عصر غنایه غنایه آرستنده اتحاد و اخوت و حسن آمیزش هر دولو و ساطعه تأیید و تقویه و حقوق تساوینتک محافظهسی جهتلرینه جدی صورتده صرف مسانی ایچکن عبارتدر، اجزای مختلفه غنایه پندنه اتحاد و اتفاق نه قدر خلاص و قوی اولورسه دولت و ممالک سلامت و مسادتی ده او درجه تأمین ایدیش اولور. بدما بوسوقق متساویتک هر خصوصه انار فطیسهسی کوسرتیلرک بوبایدک، عهزک اساسیه برابر دیگر طرفدن وطن پروریه مک لشر و تعصیبی ایچون مکاتب عالیه

ایدی، این بردر چه واردی له آرتق هرکس اوساندی، بیتی: بو بیدکی مطالبات خود- صانک بر وادی بیسود تزینه قدر وارد- لینه حقیقه و جردان عمومی ملت تا قدری.

کامل پاشا حضرتلی عالم محارب اداره و سیاست کار آزموده بر وزیر نامداری اولانده طائش، هر کسک زانا و نیتله مظهر حسن اعتمادی اولمشدی. بونک ایچوندی که امور اداره دولتک نیتیت دهای سیاسته تودینی هرکس عظیم بر نیتله ایندلاشدی.

واقعا بو پیش آیلان زمان اداره منده اوقان قنک بعض قاریصک وقوعی زده انکار ایدمیز فقط بو درجه بر انقلاب عظیم قارشیسند، کی مشکلاتی و مشکلات کونا کون آرسنه بو بونک زیاده این کوریه سیاستک انکار نیتلنی دخی قسایم و قدریده ذره قدر تردد ایچمیز.

کامل پاشا حضرتلرینک مجلس مبنوده کی بیانات و ایضاحات به مدانیلری وکلای همترمه ملتک دهن قدری اولدی. وکلای مشار- الیمک بیان اعتمادی متضمن اولان قرارنی بر شوق و اطمینان مخصوص ایله تاق ایدرز. بوجیتله کامل پاشا بو اعتماد عمومی مانه اداره مشروطیتک ایلمک صدراعظمی اولش اولبورلر بونک طولانی ذات سائی و کاتپانلیرلی زده طوغریسی حسن اصابت تقدیردن طولانی وکلای ملنی تبریک و صدر مشارالیمک حسن موقیبات اختیارلریده صمیم قلمزله تمی ایدرز.

کامل پاشا حضرتلرینک مجلس مبنوانده اوقوتان لافانک صورتیدر:

ملت عثمانیه چه اظهار اولان ارزوی عمومی اورزیه قانون اساسیک تکرار و وقع اجرا به وضع فرمان بیورلمتی متناوب تشکیل ایدن لایحه حقیقه انکار عمومیده حاصل اولان عدم مشورتی توسع ایدرک هر طرفه موجب تردد و اندیشه اولمه پائلاش و بین اطلاق نمایان اولان افضال و عطفان انکارک مبادیبات عثمانیه عمومی حسب اولونیه نرجان نازی اولش ایدی ایشیته از صبرده مقام صداریک عهده عاجزانه

تویضی زده شاهانه تسیب بیورلمته داخله و خارجاً وطحری اشنال و احاطه ایچمک. بولان مشکلات عظیمه ایچنده اداره امور دن استکافی اوانق شیمه حجت کورماش اولان ایدمیز دن حتمده اظهار اولان امنیت و مظهرت ایله استاداً و نظیفه صداری قبول و در حال ادول مشروطیه و ارزوی عمومی به موافق بر هیئت وکلا تشکیل ایچمدم. متعاباً مجلس مبنوانک بر آن اول اجتهاته جهد و غیرله اجرا قلدان مهاملات انتخابیه نجه سده مجلس مبنوان ملتزله برابر اجابیک دخی القیشلری ارسنده کشاد اولمشدر.

حیات مدیده سابقه ک عبد بیجلی اولان او بوم مسوی متعاب هیت محترمک اجنا. عهده کاترک اولدا ایله و امور خارجه سینه دار بیانا. بولاجنی مجلس مبنوان رئیس محترمی ک ایدی حضرتلرینه شفاها و بند رفاه ایچمدم.

بو کون قایشه نک شمیدی به قدر تعقیب ایلمکی هیئت مجترمه نترجه مظهر تصویب و تقدیر اولدینی حله بونک بولده انقیب ایله چکی ملک سیاسی خنده بوالیضاحاتی بالذات ورمکه کندی مجتیار عد ایلم.

ایضاحات: اولاً قایدیک اجراءات ودها. ملات سابقه سینه، نایب امور داخله سینه، نایب ایضاحات خارجه سینه، عاقدیر.

رأس کاره کلدیکم وقت ولایات عثمانیه سکون و استایش غل رحله اوله زنی امور اداره دولتک همان هر طرفه بدن سکه دار اولدنی کورلمشدی. صرف تأسس مشروطیت خدمت ایچمک مقصدیه روم ایلمه تشکیل ایدن اتحاد و زنی جمعیتی تقلیداً و فقط بوجیتیک اساس تشکیلدنک مقصد وطن پرورانه مظاهر بر صورتده اکثریت ولایانده جمعیتلر پیدا اولدنی حریتک مضایق توسیع ایله حبه خالده بران بولیتقه عبورینی منلو جرائم خایه ایله محکماً محروس و سائر موقوف اولانلرک دخی سبیللری اخلا ایچمک و مأمورینه اعضای مجلس و محاکدن ایستمدلرکی خدمتدن طرد و اخراج ایچمک کی مامله لره نصدی ایچلرله

بو صحرای مشاهد، ایدن اهالی دولت و برکو و روبر ورمه ایچمک حر اولدق لری نه باسند بولده قورلدن تحصیل اموال کلیاً سکنه دار اولسبله اداره عهده که به وسائر ایچمک بر آی نظرند عذبه مالیه دن بالجه و ولایه تقدراً (۸۰۰) بیگ لیرا به قریب مبالغ کوردرش رانار قحط و نما اولان بعض محله ده محتایینه وزارتیه ایچمک و تخماتق اولنی اورزه زراعت باقیه سنجه افزایشات طایفه دن بشقه کفالت مداخله ایله یه زراعت باقیه سندن راموان عمومی دن عتا و بدلا اوج بوز بیگ لیرا درجه سنده لوصاً اطاعت و برلمشدر. بر طرفدن دخی ایجاب ایدن محله عسکر و با خصوص قانون اساسی حقیقه تفسیر ایدمیز ک قبوله زده ایدن بعض اطراف ایلیست نامحرر ارسالی و ساطق لازمه استعالی مجبورینده اولمشدر. بر طرفدن اداره سابقه ای اعاده ایستدیمک مقصدیه بعض مذهبستان حسیات عوامی تحریکه اداره بیدیده علیه انورقه چاشمعه ایدنلر. بو نیتات خنایه به قاری و قلم مؤسسه ظهورینه میدان ورممک و رات محیسات ملت اولان قانون اساسی جزی هر کونا کمرشدن. عیالظه ایلمک اورزه حکومته کوی نذایر انجمن اولدینکی ذکر و تصدای ایلمکی هنوز دونکی تاریخی بیهورده فضیل ایچمکن بابقا برشی اولیه جفندن زائد بو لزوم عد ایلمک بوانشاده مکرمه ایله مدینه منوره ده و اطاولنک ایچمیزلریده وقوعه کلن غل آسایش مجاوزات و اغتشاشات در حال قوای عسکره سوقله نسکین و محملری آسایشی نایب اولمشدر. مع مایه شویش آی مدت نظرفده ادامه حضور و امنیت ایچمک چکومتک داخله کی اجرا آن هیچ بر زمان قانون اساسی ایله تأمین ایدن اولان حقوق اساسیه دن مانک بحق استفاده سینه مبالغ اولبورلر افراد عثمانیه کندی اعمال و مطالبات مشروعه سی آرزو ایستدیک وجهه اظهار و اعلان ایچمکه الک حر واک منمندن اقوامک مظهر اولدینکی حقوق و مساعدتک و کلاه سندن جبراً استفاده ایچمک و بنا برین سربقی مطبوعات

جہت طرفدن منتخب
صاحب اشیا و مدیری
سلیجابلی توفیق

شرائط اشترا
طشره ایچون سداکی پوسته اجرئیله
برابر ۸۰۰ و والی ایاتی ۴۵ غروشدر

لخسی بر غروشدر

تعاون و ترقی غرضی

۱۳۲۴

جمیتک واسطه نشر افکاربد

تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

سر محمدری دیار بکری احد جمیل
عوم ادیب فکر و قلمک محمول خانیه
عرفانته دانما هیفله لیمز آیحقدز
درج اولخیان اوزاق و آثار اعامه اولخماز
اداره خاھسی و ژنه جیلده کرد قانون
لوزرق مرکز عمومیسیدر

نومرو ۷۰ شمذیک هفته ده برده نشر اولخه حق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غرضتدر

افاده خصوصه

بشون عنصر واقوامی عثمانلیق نام مجلی
آئنده جمع ایدن حکومتزک صبت بلند مشرور.
طینه اعلان ایندیکی حقوق خرنیک اک عزیز
وقیتدار بر اصل اولان سراسی اجتماعک ملک
وملته نافع فوائدی آغیب ایتمک و عثمانلیق
شرف ادایستک اارمندن طی ایندیردیکی
تخالص عناصر برتبر حدت صحیحه ملیه جهان
مدنیته کوسترمک و غرضه مزاک ایلمک نسخه سنده کی
بیانامده اعلان اولندیکی وجهله هدف اصلی
— عثمانلیق آئنده وحدت وجود — اولوق
از وسیله جمیتمز باجلله عناصر وجعییات
مختلفه دست اتحادی تقدیم ایدر .

جمیتمزک جو قندبرو تأسیسه تثبیت ایندیکی
باقانک پروغرامی کله جک لسخنده اعتباراً
درج ستون باهات ایلمه بکمز .

جمیتمزک آمال و افکار خیر بو اومان پرورداری
مروج و سرق حبت فطر به ایل بر جوق امور نافعه به
مشوق اولان یکی غرضه رفیق مجمل و محترمزه
عرض تشکرت بی پایان ایلرز .

ازمیر کردستان دکل

ازمیر مبولی . یدیکک بخشبه کون مجلس
مبولانده سوبله دیکی بوسوز کردستانک اجریمه
قلند برمسک ایندار بوله جقدر .
بیارز عترم ملت و کینک مقصدنه نه بر
ایای زینف ، نه بر فکر امریض وار . وینه
مع الأسف بیارزه که ازمیر فطرتدن الهی نصیب
فیض ایله بجاره کردستانک مقدرات ازلیسی
بری برندن بک زاده فرقی ایکن مقدرات
حالیسنده هیچ اختلاف بوتدر .

(ازمیر کردستان دکل) فقط کردستان تدره؟
جهانی زیادشاهه کفایت ایده جک قدر
واسع کوردیمان سلیم لول قدر و حکم وسیقنه
بوقلمه بی علاوه ایندیکی زمان البته کردستان
بو کوندن زیاد حازر عمران ایدی درت عصرده
فرق عصر اضمه حلالک آثار خرافی طوپلان
بو ایصمز ، یعنی صاحبسز قطعه به حکومت
عنائیه نه وقت بر شفقت مالکیت کوستره جک ؟
اولماغلرک نه زمان بر عمری ، اودده لارک هانکی
عصرده بررک بر بری اوله جق ؟ لوقوموتیقلرک
ولوله باغلی خوابیده اعصار اولان اوقوجه
ملکلیکی اولاندمه جقمی ؟ ضغای عبادک حق
وحیاتی حشره قدرسی ما ئل اوقواله جق ؟

ازمیر مبولی بالکر مسقط رأسی اولان
ولایتک دکل ، بالموم ولایات عنائیه تک وکیل
مبجیلدر (ازمیر کردستان دکل ۱) کندیبه
ومقابسهی مطالب بلغنه قوت دکل ، مدعیات
عمومیسنه اساس اتخاذ ایتمی ایدی . صدای
شکافی بالکر کندی ولایتک آفاق تنکند
دومسون . (کردستانده بیچون بو قدر مظالم
وخرابی وار) ؟ سؤالی او مقابسه مؤله بی نقیب
وتفسیل ایتمی ایدی . اوت کردستان سرلا
خرابه زاردر و دنیا تک نه قدر وحشت و مظالمی
وار ایسه هپسی بو ویرانه حشر اولوزور .
حائنه (برعشبردن جهانگیر بر قدرت استیلا
چیسارادن) بولوجه دولت بو کون حکومت
اغلاسون .

(اغلاسون) دیدک ، خایر ، بوکاده لزوم
بو قدر . بالکر اغلاسون !

سلبان نظیف

صدراعظم باشانک بیاتانی

نه قدر زماندی ؛ اوراق حوائتک سطوری
و حیاظنی بر کامل پاشا مسئلهسی اشغال ایتمی بوزور

حق سونلر

غیرات علیہ

دیار بکرده پرچی زاده نبطی بن القندی به:
مکتوب کزى آلهى - که درک سلامت مستقیبه
نته ، آر برنده بشر عمارته معطوف اولان
آمال و مساعی جدیده و طبر و روانه لری سزواراد
قدردرد :

کلین سادات اولد کسای کرده دن آتی
نبی شیخ عمارحن القندیگ لسان کردی
ایله برانج یازمده اولدینه ، بو خوب مجرم
ضیا القندیگده ، اون شکله محسوف تمیل
اولق اولوزده ، شکر بدیشدی کرسه ضرور
امتل ایله عارف و محو فی و برهانون کرده یق
باقینده ندر ایددیگه و غلایه عیانده نامل
سالم بیک دخی برابدیگ صناعی اصرافه نته
نامل ایدن دشوار کوره جده کتک و بو عالی
هنر ایاغنه تبرک اولوزور .

خداون بودا ایلمک فضیلت ذاتیه رحمت
میلدی زانا سلم اولمیشد کندیلر دن بک
جوقی بدملر ، بکنکده نوره کیه ، قیاون و توفیق
جیبی اهلنه ، طبر و برهانون کسای یق
اقطک و نبطی هر سورله آرزو اولدیلریندن
کندیلر بیک داریک شمسکته استقاله بوخصو
صدقه اذکار همت و ممالک شیوه ندرینه کده
انتظار ایتمکدن ،
قره نملرک هر هفت سلور و معاضده
موالیه بیک محسول نامه هر طرک و کالایم کورمک
دخی جله عیان خصوصه موزدور .

عمود الزلزله اکتب رشیدی عسکری
فرعده حلیه مطبوعه عن هون آندی :
تأمل انکز آندی قرعده لسان کردی
وادی نظریات قومی ناسدی ازلر کون
هنوز کدی ، همکنر تشکر و غرضه منزه ترفه
وسکرده کتاب تکلمه طبع ابدک اولوزور
جان کوردمکری نئی وانتظار ایدوزور .

مشروطیت اداره نك بالمعوم عتالمیلر حقیقه
مبارک و شمیم اولسی دعوائی ادا و بکنکریته
تبریکات ابا ابدلیکی کی انشایی دخی بان
امیره ایله اما کن موجوده مکملاً اناصیح هر
کولده و هر خاه و کاشانه اناوار شوق
وسرت تعجل اولدی حاله بک ششمه لی
یرشهر آین اجرا قلندلی مع الاقتضار سیان
ایله مالک عتایه نکه هر جیتدیگی هر صنف
و عتداتلریزه ، بیوک کوجک عموم عتالی
هر مشرفیه ، عرض تبریک اولوزور .

درس بلده ریسی درسم سنیلی تضرعی
احد خبری

دیار بکر ۱۵ کارن اول ۳۲۴
عشاری توحیسی و شریف ایدن و انواع
سیاه سبیت و برن حکومت سینه زماخده
چکبکمز عذب و جفاک درجانی اه یوزور
هاجده انقلاب اداره ایله شرفه تأسیس ایدن
حکومت خایه نشر و طبع ایددیگه ، استقامت
قلبی عوق قلبی ایتمک اولدلی کورمک
سرد مساعی تضرع کال امیله بوگون
تخصر مزای سلاح مزین قیلم ایددیگ و مساعی
مؤرمک حسن القسی ایله طریق مجاهد طاعت
و مدینه کردک دور معظم ساخته کی عداوتین
خصوصین صرف نظر له در عتب حضور تضرعیده
قرداشک او پوشوب سلام قدم اولوزریه کورمک
و میناق ایددیگ حکومت خایه نشر و طبع ایددیگ
قانون استظک تحف و طبع ایددیگ اوزریه عموم
عشاریه فدای جان ایددیگ مزین مستمرازه
عرش ایلر فرمان

تختار رؤسایند عداوت علیکان مشرفی
رئیس حسن ، عشاری بیک کوره رؤسایند
تشارخو ، بخار عشاری رؤسایند محمدشار
باطون رؤسایند محمدنور ، بخار رؤسایند
درویش

عارف آندی بی بمولته اتحاب انجش
اولانلر پر لازمه شکرانی ابا ایله اکتفا دکل ،
و کلبه نده حسن اتحابه دقت و اعتا انجش
اولقله مشکوردرلر .
ارمنی و عتداتلرک هر خصوصه کی همت
و دقتلری قدر والدن کسه تقلد ایدرم .
بالکز کندیلرینه خلاصه و برادرانه بره یقیم
و ادرار و آمال و احتیاجت مستقیبه ماشیک
اضرائی و خاطر اته محمول ایشونلر ، چونکه
اول کورده بک بیوک بر استیصال ، بو نکه و ابر
یشز و تونکنز احتیاجات و آمال جریبوزور .

تبریکات

تبریکات
موت ۶۶ کانون اول ۳۲۴
هرده اوقشای شریعت موافق جهته
احترامات خصوصه ایله استقبال و قبول ایدیلر
قانون تاسیسک عتس ایددیگ حریت اجمالی
و رهبری جیت عتباری یایله بر اچیده
هاجده بوگون بره کرد لایون یوقی شیوه
کسان ایدیلی اولدی یوقی معلومت هر مرض
اولوزور .
سراج زاده ایدر افضال کنج هر زمان
مدر سابق حلی ، اعضا انا غلامان هر نه
زاده مانی سباق عود ، حفاکدن عتبان
متوزلدن مانی زاده نچ ایدر ، اشرافدن یازی .

درجم ۵ کانون اول ۳۲۴
ملت عتبار بک مشروطیت مشهوره ایله
هاجده بره و ارجالی مدینه فتنه کیوبه دولتی
کون مجلس بیوتک کشادی نهارن اولدیلریندن
دریم بیوتکده کی بیون صوف جالی بره زور
عظمه مستشرق اولوب نظامیه طابوری ایله
موبتلمی و بالمعوم مامورین ، آیکه و عسکر
و صوفی تکلمه ، عیال ادر عت مکن مختلفه
طایفه ایضا الظهر حکومت دارنسی بیکنده
رشته بیک دوام ثابت حضرت یادشانی ایله

اناطولی هیئت تشیسیه می

اناطولی و لایزلندن بضرلیه اعزامی
قراردادن هیئت تشیسیه ریاسته سلاطینک والیسی
دانش یکن تئین و کیفیت کندسه تبلیغ ایدلسدی
مشار الیه بوکره کوندردیکی تحریرات جوابیه
ده ایا اولیده فنجیع و دطرش و قملرک حقیقی
سیلری سئالت ضرورت اولدی و شمدیه به قدر
اورایه ایکدیور کوندلش اولان هئتلردن
قطبیا برغانده کورلیدی و شوخوالده شدی
تکرار برطام مصارف اختیاره هیئت اعزام
ایدلکنیه بومصارف برولانته طرفی مواصه
وامور ناهمسک بوله اولوشی. بجا زاده
مستازم نوآند اولوشی جان اولمشدر.

سیورک سنجانی مبولتغه شورای دولت
معاونتندن تورا بدین بک انتخاب ایدلدیکی
عمل بده راستدن نالغرافه بیدر برقدرد .

دیاربکر فرقی قوماندانلندن آچینه
چقاریلان توفیق پلشا عکار فرقی قوماندان
تلقه تئین اولمشدر .

عنائی اتحاد و ترقی جیمتک سلاطینک
مرکز حومیستک امر و تئیبی اوزوربه دیار
بکری احرار ایدلدن توفیق اقدی زاده ضیا
اقدی دیاربکر ، اضرورم ، وان ، بتلیس
ولایزلنده اتحاد و ترقی جیمتک تشکیک
و بورلاری دائمی سوزنده تشیسه مأمور ایدلشدرد .

میلی عتیرتی ریشتک اوغلرله شعر ،
عزله و سار غنشار و ضرورده اولان اجمالی
چیتده صلح و مسالمتی تأمین ایچون و برالتیر
قضاسنده برقولرله لشکر ایدلجک ، بوقولریده
دیاربکرده ، حلبدن ، ادرقهده ، زوزجون ،
اتحاد جیمتکلندن کده جک مأمورل فریق کشی
اولجق و بوتلری - سلاطینک مرکز کومر -
جیمتک تشیب و اشعاری اوزوربه - مشاعر
احرارندن توفیق اقدی زاده ضیا اقدی اداره

ایده چکدر . حاصل اولجق نتیجه حقیقده
آله جنز معلوماتی ایلریده عرض ایدلجک .

ماردن سنجانی مبولتغه آلائی بکی زاده
ژاندارنه مارپور کابی سیدبکک انتخاب ایدلدیکی
مستخبردر .

دیاربکر مبعوثی

شکال جیمیلری

عنائی اتحاد و ترقی جیمتک دیاربکر شمسی
اعضاسندن اولوب بوکره مبولتغه استایرله
کن برنجی زاده طرف اقدی علمتده مقدا
بضی نشریات فرضکاری مصادف نظر تأسمز
اولش بو ایدله کرد تأسون و ترقی جیمتک
دیاربکر شمسندن آیدیشز بر تلغرافنامه
کین لسخه مزیده درج ایدلش ایدی .

طرف اقدیریک شمار ناموس و حقیق هر
کسک مسلمی واسباب و لغزبات شکایات دخی
جهلمرک معلومیدر . ایچانیمده بها زیده کشریح
مسئله و تنور حقیقت ایدله کسکده . برشمدیگ
دیاربکره و ده بکی عزله ، رفیقلمرک مشار
ایله حقیقده ایزدقلری رتاج سوزی روجه اتی
عینا الغار تقدیر قارئین گرامه هرشه اکتفا
ایدوز :

دیاربکردن :

دیاربکر لوامی مبولتغه اتی سکرز ایدن
قرق ایکس احراز ایدن برنجی زاده ماروف اقدی
انتخاب اولدی . بو ذلک مآثر جیمیلر سی تعداده
حاجت بوقدرد . چونکه هر فلان و جیمتی بوحوالی
اهالستجه بشارقدرد . قلوب ماموده اجراز
ایتش اولدی حسیات تجلیه کده درجه سی
دوئکی کون مدبدب بر سورنده اجرا قلسان
واسطه تشیسیه اشبات واراند ایتدی . علما ،
مشایخ ، موسیقی عسکری و رشدی عسکری
و نظام لئزق مکتبیری علمسی و بشریک قدر
جیمتشدان اهالی و اشراف تشیسه کشاردی ،
اصول مشورتک قندینی ، مجلس مبولتک
اهمینی عموم طرفلندن ایچق تقدیر اولتدینی
وجوه مامودکی مسرت روحیه دن اکلایلیبور

ایدی . عنائی اتحاد و ترقی جیمتی نامه اعضای
جیمتدن یوز باشی ، مظهر اقدی بر خنده سیاسی
قرائت ایتدی ، کمال احترام ایله التیشلایدی .
یوزباشی شهاب یکن اردو نامه بر تلغق عسکری
ایراد ایددی ، مصلطن التیشاره سلاملایدی .

مسعودیه مدرسی مفتی زاده حاجی ابراهیم
اقدی طرفلندن بردهای بلدیغ اولتوندقین سکره
مبعوث اقدی کرسی خطاط حقدی ، آمان
عالمه و طبرورده سفی تعداد ایدرک قلوب سنجاری
تسریر و تلغبن ایددی ، پیاده لوله بر حسن صغینی
قرابته و دعواته شفقین سکره مصلطن سنجاری
برابر حرکات ایدرک و احوال کورده بو اوزار
و آتیلرله آیین سکره مصلطن سنجاری
اولتدیلر . اوراد ایدکی بر واسطه و داع اجرا
اولتدندن سکره مصلطن سنجاری
مبولتندن آیدرک ، طای موفقی وود زبان
ایدرک طین و زمزمه حربته بیوک بر سوزور
سروردن لشتان و بزک شیره عودت ایدیلر .
جناب حق موفقی بطور بیورسون آیین .

یک عزله بوقولرندن :

حق و حقیقتدن بشفق هر شیخ قارشی
بیطرف و بلفقه سامی اولان آشناردن بری
دون مطلمه مزه مراجهت اولکی کون مجلس
مبولتغه جریان ایدن برقم مذاکره بشلق
احضاسات و معلوماتی بیان ایتدی ، دیدی که :

دیاربکر مبعوثی برنجی زاده طرف اقدی
کندی طابیدیم زماندن بری طابیم ، فکری
منور و ملککک احتیاجاته بحق واقف برآمده
همشیرلری بو ذلک مبعوث انتخاب ایتکله
احتیاجات احتیاجه لریک واسطه استفساس
حسن انتخاب ایتمش صابیلر . طرف اقدینک
نامه اجمالتسه شرفیختن اوله یلجک الک بیوک
خبر و توانی میلی عتیرتی دینی مهورا راهبه
قارشی اعلان ایتمش اولدیجه سباده - هر
دولو نه بدیدات و شداد استجداده رعنا - شبات
واصر ایدر . طرف اقدی بو اوغورده مهذ
لکده احتیاج ایتدی . چونکه برابر ابراهیمک
محمد مجرباندن بلکه اکو مستقاروه حق
کندی ایدی . دیمک و طنداد سارنک آمان
و ممانت فداکار بر خادم اولتدن چکده دی .

دردک نانی مہ قنچ ، زوان دوزین خرابی
مانہ همی ولایتی مہ زئی ، لبتا مہنا مہوہ

✽

جان ہدتری شادی ، کو ز جانی من دباری
آکر قلم بکارہ نقش کن ، حسابدنا دلی من
بو ، پیروزی تعلق و جربدا ولایتی من
دی صد هزار کتابا بنویسم و بکم دباری .

ای جیدنا بلند مہمت ، شرطی من لاجبی
دل تزی بہ اسر دوروا فی تانڈ وکی صوبج
یشک ، لیروزی جہین وطبہا غزنا کردارہ
شاند نامن ، زو خاطرنا اعتنا سلیمان و موری
قبول یکن .

اگر منابہ زبو مقصد شیرنگی ز ولایتی
مہ را ، وان چار خبرین ہزاری غزنا جہین
لشر یکن ، زادوک ، کو اذنا شتعلانی ز نو
بسنی ، ایچق اف قاس لہف یں . اللہ اللہ
روژ بروز بسا جاہ و ترسیاہو مہنا امی
بلدین وقنچ بین مروف .

دیار بکردن : لائبرالنجی

محمد طاہر جزری

✽

کلی برا کین عزیز

کلی کرمانجا

ہون ہمی زان ، حکومت مہ بری نہر
حکومتک ہشتد برا تر بیج ہما ہر دا حکو .
منک مشروع و مشروطہ بہ . اکن تحقیق ہندک
ژوہ ، چونکہ حکومتا کفن ، وکہ مال وجانی
وہ ، عقل و جانک و کوهی وہ زئی نالان کری .
ہون تران ، دمایسا ہما ہر دو حکومتا فرق
چی بہ ، و منا استبداد و جہری چی بہ ؟

ہندک دی قنچ وکہ شیطانا دوزان ولکن
او ادادا . سبشتد جیر موافق عیش و منفسا
والی . چونکہ ہری زوان بسوزک بیاضانی
تک ز لانی دبانہ - کو وطنہ - و قسمک ز
بنیان وی وطنی - کو خوہ ویران مہ نہ -
نای بیجہ خرابا ضبط کریں ، ووکہ کورین
ہار ، پردانی خوادہ دکران دن .

تسعی سبسان ، ز اتساع و معنی وان
قانا ، وان ظالمان ، عینی مینا طازی و تولا ،
بجدستا وان تخجیر قانی بی انصافی کیفا وان
دہات .

اف ہر دو قسم ، نیاری دین و عقل و علم
وجانی و مال و جان . مہ ا او بچوا کد و کبکی
ناکن ، کد و کسبامہ ژمہ دستین . سال دوزادہ
ما : ما دکر ، وان دخوان ، دژ حریت ،
ام ژخواندنا علمی منع دکرن ، دام افعالی
وا ترانین ، ام ژ عبادنا خدی منع دکرن ، دا
ام ہر زوان تی بزین ، اطاعتنا وان یکن .
چونکہ دزان مسلمانکی خاص و مخلص حرہ .
متوکل خدی بہ ؛ ز تو عبدنا نارسہ ، و ژ غیر
خدی عبادت و طاعتنا تو عبدنا ناکت ، ثابت
اسیری توکس ۱۱۱ مہ ژ کری ، ژدیہا دنی
منع دکرن ، دام ولاتی خلقی دین و ولاتی
خوادہ وا آفانکین . حاصلی مہ ژ مہی ننتا
منع دکرن ، دام ژ غیر واکسی شیشکی ناس
نکین ، ترانین ؛ اسیری و این . ہذا زدن حکو .
منی ژ برنا جانشی حد ژ مہ بچارکی محکوم
دکرن ، دام نکارین بچین باژری خوازی .

ہر چی حکومت بو ا اوژی ژ مقنقا خوارا
مہی وان ظالما ، وان مرتکبان ی ؛ ازناجیہ
یکی عبارت ز نہ ، دہ کوہدا ناس دکر ؛ ژ قال
و بلائیدہ نہ بوہ خودی بیج صد برا ، اہر
سال دہ ، باز دہ ہزار بز لسروان دیسویین
وقبوروارا ، باقی دہشتین و نقالی دا برا ،
چارصد اوندہ ز اغنام قضانی کم و درسمان
وا اختلاس دکرن . بین صورتی ہر سال او
قاس حق بیت المال و ملت تلف دن . اگر ژ
بو تحصیلانی مأمور حکومتی بچو ناوی ناجیہی
اگر ہوادہ عسکر زخفی ہویا ، کزیدی همی
دوہ لیسان سری چیا . اگر ہندک ہونا ،
دہشتن بکفن ظاف کوہد ؛ شر دکرن ، دود
بچستن ، اگر نہ پرہ نہ ہندک ہونا . یعنی مقابلی
ہف ہونا اتانی ناجیہ بی غلامی خوہ و تحصیلدارا
بہرا برا ناقا کوہد ہنا ؛ و حل و حرام خلاص
بکران ، ہرچہ قاس ہلا صد زر تحصیل کرن
بچی آئی ز خوارہ ہلایا . سہ اہرہ تحصیلدار
و عسکرا بلاف بکرا ، بیست لیرہ ایچق دہات

سندوقا حکومتی . ژ آنا حق کافان ہمی محکوم
کریں . دا کسی نہی ہر ا او خوہ حکومتی
نکت ، اعشار و تکالیفی و بیڑی لقی قیاس
یکن . الحاصل بنانی تکالیفات بیت المال ہر
چند برہن ہما تحصیل کرن ؛ ہر چندی ددان
ہصرف و معاشی عسکر و دأمور و جندہرما
ولکن او عسکر مأمور ژ دبل ادارا ملک ،
محافظا وطن و تادینا آسایش و محافظا حقوق
فقیرا ایچق دخاریا والات ، آکفن و شلاندنا
قبر و اہالیاناستخدام دکرن . حج وکی ملت
باشقہ ، حکومت باشقہ ہر دو تیاری ہف بین .
کرک ژ فی سببی و کرک ژ سببیا فساد بی و تقابلا
عشراب و بی عقیدانہ اہالیان ؛ حکومت ژ آلبکی
ام خرام کرن ، مہ خوہ بخوہ ژ طرفدگی ہف
خراب کر ؛ ابرو دولاندنا ہون ژ خرابا اف .
ہکی ، ز ہزار فقیرا دولتیکی ، ژ دہ ہزار
جاہلا عاقبتکی نابین ۱۱

او قانون اساسی - کوچار رکھی وی ؛
حریت ، عدالت ، اخوت ، مساوات ، موافق اسر
خدی و شریعتنا پیشہرہ - صد ہزار رحمت
لا رواج ہون ، و توفیقہ خدی تسالی ہر اہلکاری
وان ز اجندا اتحاد و ترقیا عثمانیا ہونہ سببیا
استبدادی حربتہ . خدی وان ژ مہری کیم
نکہ . ایبار حکومت و ملت ہمی بین یک ؛
حق یکک مہنا متساہل قانونی بوجہ اسر
خدی محافظانین ہما کارا ملک و زوان ظلمت استبد
و دأمور بین مرتکب دین ، مقسالی رونہا
عدالتہرادی نکارن دژی ، فدق و فہجور اخرہ
یکن و بسترتین . جان تقلید ، دست بجلا
و شہنایا کرن ؛ ڈسری اولی کونن امی ہوبکن
و ہوبکن بظرت و پرنا اہنی حربتنا ترسادن ،
بچوسری - پانی افزا وی بخی لہدناہ کرن
کونن : سلطان عبد الحمید حریتی قبول ناکہ ،
ہمان فرصتک بندہ قوی بکنی ، وی چاردی
قانونا اساسی ہلینہ او دروان واژی ، ز غیر
دور شیاوا کشتک حامل نکر .

ماہبندی وار

محمد طاہر جزری

۴ توفیق

مرکز مطبوعاتی

ربط ادیب بر مقامہ احکامی متوع لسان و اقوامی	بویہ دبرہ او عقل حق یں بویہ دبرہ جناب لامارتین	اواسہ خاشا بو ایندہ تروبری اولہمزدی بو رتبہ تأثیری
بارک الله بو طرز تصویرہ غبطہ ایندم بو حسن تمیرہ	بویہ دبرہ او شاعر ماضی نہ دیسون بر محمدی شاعر	چونکہ زورردہ اطمشان اولمز اراسہ تأییردن نشان اولمز
نہ کوزل باقی او سدئی تانی غزبہ اکلاندی فضل قرآنی	نہ دیسون بر حقیر بی قدرت ہائمی اصل ، حیدری عزت	حالیہ باقی دیدہ بصیرتہ بر اولورمی بلان حقیقتہ
کہ اودر کابل حقوق ام رہنہای سعادت عالم	ہترم یوق کہ خامہ ران اولہم شاعر غزبہ ہمنان اولہم	نظر ایت فن جر اتقالہ بو اس صحیح الاجالہ
بڑہ بیلدی قلع شورانی حکمت اختلاف آرائی	بویہ دعوان اجتاب ایدرم بیایرم حدمی حجاب ایدرم	قوت دی اولجہ بی تکبک اصلی مقیاس قوت شمرک
لفظ حقہ در درو حکمی صاحب ذوالفقار ، بر ذمی	ہتر اولش نہ سود طاقت یوق وصف طالبہ استطاعت یوق	اولور البت مأثر اقدام عین مقیاس قوت الہام
کیمیہ دینہ ایلیم اجبار بودر ایشتہ شریعت الاحرار	کیرہمہر ہتر بو میدانہ انظرہ فی نسبت اہلہ ہمانہ	بر فکر کیم بو رتبہ عالیدر مالک سرعت نمالیدر
کمز اوصافی حد و پالیہ طواسہ مدحیہ بیک کتبخانہ	یوق بو وادیدہ نقضک امکانی دیلمیز ایلر ہزار حسانی	حکمی بام نلکندہ جاریدر شرق وغربہ قوفی ساریدر
عرض اجلائیہ فلم تجز نظم بندی فضائی تجز	بر رسولک کہ مادجی حقیر آندہ بجز بشر محققدر	یوق اساسندہ رنگ اضمحلال رخنہ حال و بیم استقبال

ای شرف بخش بشت آدم ترجمان سراژ عالم	شہہ یوقدر کہ سر حکمتدر اثر قدرت و مناندر
ای بکاتہ کزیدہ خافت کاذب کتزخانہ حکمت	بوندہ بر سر حکمت اولمزسہ بو اثر بر حقیقت اولمز
ای جهان بدایہک سببی روح عالم محمد عربی	بو قدر نافذ و متین اولمز دہم ایچندہ ابد میکن اولمز
قالدی دہردہ بر اہل ہتر انجسون دوس حکمتک ازبر	اعتادی ، قاضی ، حلمی ہر جفاہ محمل ، عزمی
بجہ ہر کیم کہ اہل افغاندر نظرمدہ بشون مسلماندر	محرری ، ازتمالی ، احوالی حسن خلقی ، نہالیہ عالی
بو آل اوزرہ مباح تحریر سر قرآنی ایلدی تصویر	بو کچی بیک خوارق و افعال اولدی ہب معجز حقیقتہ دل
ہا از قانون حکمت و ادبی اولدی ہر پردہ رجب طای	خاتم
کلمات حکملہ مشحوندر ہر بری آری آری قانوندر	بویہ دبرہ او شہسوار ادب عیسوی دین محمدی مشرب

تجزیہ

کتوب مخصوص

صد ہزار سلاو و صرحا

جمینا تعاون و ترقیا کرمانجا

ای مردین عالی ہمت ، تاج سری بہ کردان
دی ہون ہونہ سینا فقط جہیل ژ عالی ،
وی ہون ہونہ دیلائترا علمی دعالی ،
داهون بین طیب و ویرمان کالی دیدان

ایرو کلک پر نشہ مہ ، ز فیضا ہر تا ہونہ
ہیفیا مری دلی مہ دا ، لورا کہ ایرو زانی

درجه سه ارتقا ، اسکی موقع دولجری اکتساب
ایچین شبراه ترقی و تکامله سر برح و متوالی
خطوط مرله بورولم ، بورولم ده اسکی مهذب
معظم عثمانلیرک جالیقتن ، فداکار اوغلاری
اولدیجیزی آنلرک ارواحه کوسترلم

ترقی و نمالی ابدردک لایق اولدیغیز مرتیبه
اخر از اتمک ایچین اولا مکتبلر مزمک ، بلخاصه
مکتب ایشاییه و نایه مزمک سرعت اصلاح و
استکمالی تأمین ایدم ، آغوش قبضه آیلارون
ترتیب مزمک ، اخلاقزک اسانی ، حیات فکریه
و اجتماع مزمک تماسی ، جانیسی غوردیغیز او
دارالترقیاتلرک اصلاح و تکماله جهد و غیرت
کوسترلم ، اولدن سوکرا مکتبلرک نایه اصلاحی
چاره دوشوسولم ؛ زیرا این تملار اوزریشه
پایلان بنتر اوقاق تمک صدمه لردن آسلا ماثر
اؤنالما ، خالبورک جوزولک تملار اوزریشه ووریلان
لزایسه نه قدر مزین اولورسه اولدون اوقاق
بزناسمه ایله ساز حیلیر ، بیقیلیر ...

مکتبک اصلاح واستکمالی ایچین بلکر
حکومت غیرت و فداکاری کافی دگدر ، حکومت
مالیه بودجه سندن مکتبلر ایچین مهم یگولر
افراغ ایله درک متعدد مکتبلر تأسیس و کشفاد
ایسه بیه اوج بش سته قیدر اهایلی معاملر
تدار کندن دوجار مشکلات اولاجاق ... بناعلیه
دها قبضه ، دها ایچین بو بولدن هدفه اصابت
ایچین مکتبلرله برابر بده کیتجا تملرک تأسیس
و تکثیریه اهمیت بورولم ، غیرت ایدم ...

هیچ شبهه یوقدر ، که کیتجا تملر سووللی
توزکیما ایچین مکتبلر ندر استفاده بی تأمین
اید ، چونکه مائک تراحتی ، ملکاتک نهدات
و خلاصتی دوشون و بو اوغورده حیاسنک اک
قیمتسار ذوقه لری مکتبلر ده قورو سنیرال
اوزونده صرف ایدن مکتبلر مزمی همت
مهموتیه نظر اعتباره آلیرسق بوزده همان
سنگانی و بلکه دها زایدسی فقر و ضرورتک
پارچمکنگدار اولی آئنده ایلکنک ، در
أوت ، استبدادک معظام و اعتسافانه استاداً
فلنک بوظلم ملنک تاب باکجه اوردیسی سله
سفالتک مکتبلر کیتجا مزمک چهره مضمومیتلر ندر
انکشاف ایلدن ایشا حیلیر ندر ، زمامتک بوز

ألملری ، نتائج وحدان و زینی کوستر بیور ...
بولر ایستدکاری کتابلری ، وساطط مصیبه
میره بی بالکر باشلریته تدارک ایدم بکلر ندرن
ترقی و تکمله دوعری اولکریته چیقان موالی
افتحاح ایچین جلالامیه ، اوغرا ششمیه جیور
اولیوزلر ، بو ایسه آنلرک غیرت و فعالیتلری
معارفه قارشی اظهار ایلدکاری آرزوی شدید
لری کسر ایتدیکندن دولای ملنک بنشای
سادت و سلانته مهم برضربه تحریب ایتدیر
بیور اودرجه که صرصر فقر و ضرورت
ایله زمین سفاکته سرین بوتونهلان معرفتی مادنا
ملات ایچین برابر عظیم شکسته قویور ، جان
بوسفاکک چو غلده بی بده سفاهتک بنیاسلرک
فالقنرک چو غلده بی کون کی آنکار و بولنرک
بوحال آسف ایشالریته قارشی برسد آهتین
عمامت چکمک ممکن ایکن بوساطط حیت پرورانه
به مراجعت اتمک اترق قابیلدر ؟ اصلاح
مقدور عثمانلیرک بو ستمده بده بودور لری

حسابه اتمک بک نولاید ، بولک ایچین بکله
واسطه هر شیدن اول مکتبلرله کیتجا تملر تأسیس
و کشفاد ایلکندر ... بوحالده هر شوره بولونان
سرا آمدان ارباب حیت بر جمعیت خیریه ، ماریف
اشکیل ایلما بدورلر ، انعامی ، هر کیسه ناموس
و حیثی ، وجدان و استقامتی مسلم اولان کیسه
لردن تشکیل اولان بو همت بوتون حسابت
جاریه سی ، اجراءات ناموسنی وقت بوقت نشر
و اعلان ایدرک وحی حکومتک تحت چاپ سینه
کیره لک اهالیلک امتدی جلب ایلما بدورلر ، بو
هیمته مرئوط بده ایکی اوج فایدن مرکب اداره
مأمورلری بولونمالی ، بولنر کیتجا تملک اور
و خصوصات داخله سله ، کیتجه جیزلک احوال
و اجراءاته نظارت ایلما بدورلر ، اصل حیثت
آیه ایسه لزومی حالده اجتماع ایدرک کیتجا تملک
ترقی و تکدی ایچین ایجاد ایدن وساططی تحری
و تدقیق ایدرک استحصال ایللی .. کیتجا تمله
فونیلجاق کتابلر نایم ، پارلاق ، وطن پرورانه
اولمالیدر . هر چند کتاب بولوندمالدر ، لیکن
دور استبداده بارش ، مدخبلردن ممکن مرتبه
اجتناب ایلما بدیر .

انته- به لک کیتجا تملک تأسیس ایلدک چاک

اولورسه : هم برستگان ان ماریف و بویتنک
فقر و ضرورت ندرن دولای کتابت پایه کبره بیلر
همده هنوز مکتب تالیفده درس کورن قیدر
، ماریف بوش زمانلر ندره بورابه دوام ایدرک
، مطالعه ایله مشغول اولورلر ، تربیه فکری لری
تقویت پذیر اولور ... قطعاً بیامیلدر که ، هر
شهرده مکتب و حیه و بلیقر رسمیدن مانعدا
تأسیس و کشفاد اولوناجاق کیتجا تملر سفات
و جالیترک آرزومانه قارشی اگه بوز برچاره در .
دیار بکرلی : مظهر زاده

مظهر

اگرچه بیایست

آمار منظره

فرانسه مشاهیر ادب سندن لامارتینک —
اوصاف جلیله حضرت پیغمبری به دایر —
یازدیغی مقاله بالترجه افضل ادمزدن حیدری
زاده ابراهیم اقدی طرفندن لقم ایدلشدر :

— مایده —

بولجه معجز که هب مایدر
بنجه بجز فکر عالیدر
جهل معبد بتون صنم خانه
هب بولاشمشدی برحس اوانه
شرك ایدی اعتقاد سرتاسر
فکر توجیدن بوق ایدی اثر
بوله بر وقته خروج ایتمی
عرش توجیده بر هروج ایتدی
کاناته طاعتدی برانی
قوران ایتدی نور تبلیغی
دوشدی استام ، بادی بخانه
شله عکس ایتدی روی اکوانه
ذات احمد که عین حکمتدر
روح جیبر حق و حقیقتدر

مقاله مخصوصه

کردل و شجاعت اقوام

- مابده -

فکری ، قلبی ، متین بر عکس و انواع
 عاده قارشیده قلبچه دایانوده برطور ایرانه
 ايله اخذموتع ايدوب ميش لافيديسنده جريان
 احوالی کرزدن کيردیی ، کی - اخلاق
 ایشایینه ، تربیه فطریه سته متانقه کوهن ر
 ماتک افرادیده برکون هربدن شرقدن شبه
 لئوب کلن متین فساد اخلاقه هچده التفات
 ایدهنه ...

بونک ايجودرک زمانزده ، عسیرتلر ،
 بابنه نذیلر قديم و فطری خصیلته - بونک
 شوردن آوب کلن برجوق اعتیاداته لایه
 اخلاق ، مکذوبه ، هر جان مناجزه اهریت
 ویره منزل اعلم احوال روح بوقطه ایکی منبع
 ذلال شارعدن الهوق برینه : ۱ - شرینک
 دنیا ايجون شره لازم اولان افسانه ابراز
 ایدرک اخلاک متانک ، جیسانک محیط
 نامتاهیسینه برقله حدود چیزک ایسترک
 اخلاق و شجاعتده زمانه مکان نسبتبه وجود
 داخله کیربور ...

دیگری ۲ - قسماً الجیات زمانه ار
 بریحی محیط شروعتت اطرافده طویلان
 یلک اخلاق و عادات مکذب داخل محیط اولانرک
 فلیده شرک ، اخلاق شرک قبوله چالسه لایله
 وجود بولورک بونکده برقم مهمی طوعاً
 و کرها قبول ایدیلورز . فقط برشرط ایلکه
 شرعک ، احکام شرعک زبان مرصوعه رسنه
 آچسون ، هر درلر اخلاق غریبه آکا نظراً
 دعاغزه برلکدرلک ايجون سی ایدلسون ؟
 خلاصه اخلاق و عادات ایلیمزک بوزلینه
 سیت ویرسون ؟

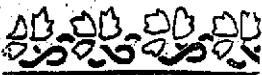
ایسته

و تالیق تاریخیه لک دلالتیه بوکون نظر لر مزدن
 استور قالیبان کوردلرک اخلاق بوساس ملی
 بوقانون شرع ایلک تکمل ایتخ : زمان اولدسک

دکل خلقدر .. بوکون مسلمان دوغمش طافارک
 صحرارک ده طوعزی احکام فسادیه لک تلویث
 ایدهدیکی وادیلرک متکلمری بولندیهن ايجون
 اخلاقزی بوزمایش اولدقجه آموده یساشق .
 ايجون سلاح ایلک طوفان ، سلاح ایلک بویور سلاح
 ایلک اولورز . بونلر بزم اخلاق اصلیه مزدر .

[مات مساجحه] اوقاق بزی انسانلقدن
 چقارمهن .. شجاعتیه معروف اولوق . صیت
 نام آتی بزی برکوه آمال فرنگک بیلنلرک
 افزاسی کی وحشله محکوم ایدهنه .. وحشین
 اولانلرجه هیچ برصونه ایتامشدر . کردلر
 زمانه نسبتبه جاهلدر : فقط مکانه روضیت حاله
 نسبتبه وحشی دکل مرد ، جسور ، ایلکرافکار
 ایلک تصفدر ، دین و اخلاقی استادکام اعجاز
 ایتکلمری ، و معرفت مصارفه ده باشلاقری
 ايجون استیباله بوملک ملک ، بو عتبالملک
 الکیولک اولک مهم خدمتلمری کیسه و برمه چکل
 مدیته غریبه برینه مدیته ایشلیه و شرقیه
 احبالیده بیلکدر .

مابندی وار ملاطیلی بدری

شعور و فکر ایتینه

کسبناهل

برملکنتک درجه ترفی و تکمیل برملک
 سریه صرفاتی ، قوت و نفوذی معارفیه ، مدارک
 اساسی تشکیلایدن تربیه و کرب و اجتماعیه
 متناسبدر . بوکون سطوت و عظمته جهانی
 بازغیه سیاسی طایبان انگلیز منات فکریه
 و نبات هنر ایلک بزه واضح بر مثال تشکیل
 ایدیلورلر . بو سیهلدر که انگلیز بوکونکی
 موقع معالی عظمتی قازاندیلر . بو موقعه لایق
 اولدقتر فی اثبات ایتدیلر و هر زمانه ایدیلورلر
 بزحلم حیاظه ، حیات مدنی و اجتماعیده
 فطرتمزه ، استیذان فوق العاده مزه هر ایلک
 کیده قالدق .. قومشولرمز بونان ملل متضدنه

بو اخلاق و شجاعت ملی ایه مفرط اولانلر
 برسوری فسدک . برکروه غرضکارک برشرزده
 بدکارک اغواسیله ، اغصابیه سینه او اخلاق تطبی
 بوزندن آزلان . قورلش .. آرایش طویلره ،
 قاپچلره ، قورشوآله قارشی طورمشلردر ؛
 فقط شجاعت و قدرته متزوج بولان اخلاقی و
 اعتبارلری دکیشد برمایش و هیچ برقوت دخی
 دکیشد برمایشدر . برکون سینه اولکی وضیت
 و شجاعتلریه باقی قانان کردلرک الکیولک فغانی ،
 الکیولک خصاسی مرفقستزلک مامرفسزاکدر ؛
 بونک اخلاق اصلی و خلقت اوزرینه . بو متابیری
 اولانقله برابر معیشت و رفاه بشر اوزرینه
 فائده سی بیزک و هممیک بیوکدر ...

املرد ایتلخلق اولدقلمری صریت نظر بونک
 علم وهن مرفقه ایدهدیکی امتزاجده نصکره
 بولندقلمری دائرة مدیته ، بیوک بیوک موقعلر ..
 شالی شالی درجه لر فزانیلر .. ماضیرتی نه قدر
 ظلمت جهل ايجنده کیدی ایسه مدقیلریده
 آتک عکس مستویسنده برلیله بلداخرآز ایدر
 بویورمعلونک بوقانون لیلینک امتزاج مرصوسی
 ایلکجه لشمش بشرینک مربوط و مجبور بولدیلی
 [سی انسانلی] ایلک تکلیف فدمشدر . بعض
 نه اولنده ، ضلالت فکریه لک ایتدیکی
 خسارات دیدیده قالانلرک عقیده سته کورده ترقی
 قالی ، تمیزات دمانه دانما اردو بونک مدقی انکار

ایدیلان مجهدل . فقیقت افکارنه ... ایزاد ایلدیه
 حل اولبور . بوقر قناعت ضلاله در ؟ بونده
 حکمت فکر بشر ، عزت وجدان کاللاً انکار
 ایدیلور ریحی اکثری نمودکی جز توفیق خدا
 آمال خود سندانیه قرآن ایدیلور . ایسته
 بوقطه همدنا انتقاد تفریق ایدیلور . انسانلک
 عزت نفس .. خفاقت طاک ، خلاصه بنون
 مزنی ضرب فکرنده ارایان مستبدلرک آمال
 باطله لری میدانه چقار ا... بوکونچوندرک
 حقایق فطرنه آتی برکسوة صلیبه قاندر
 وارد برانلرک فکر لریه هر فکر ترقیده اصل اخلاقه
 مترادفا ایلر ایلک هر اقلیمده قارشیه شورلر ا
 بز کردلر بوکون او قدر غوامضات ضالانک
 کرا ، رفعا زبونی اولدیهنمز ايجون اوناشیه
 دو ایلدیشانه دن بیدر بو آرمزده کی ایلدکرا

بگذر. تعاون و تدابول افکاره محتاجدر . بویه
مفاسلمرده (للكل حكم ليس لكل) دنباير .
اوروپا بوسره وسر تقسيم اعمال اساسنه بناؤ
اوخلاقالماده ترقياى ومعارف تأسيس البشر .
همده افكار عامهك مشهورتمه اوران ايتسه
نار و خشاك مقابنده اولان بعض عقائد باطله
و فرقى شاهانك بدعتارى كه عموم اهل اىلامى
داقدار تأسف اجتنس ودهسا جوق سببئتك
ساحيلبريك نمصب ويا دقتسزلكه حاصل اولان
جهل مريك منقى غلطلريك بيانله ازاله
ايدرك صائى و پراق حقايق اسلاميهى بتون
افكار وقلبه اجرا واساله ايدركدر .

والسلام هل من اتبع الهدى لنقل سافهك
(اختيارلنفته بافشارلاق) خطارددر . صوابى
اختيارسزلقته بافشارلقدر .

ملا سعيه كرى

عَلَيْتِيَا

افاده مرام

شديدكى شرقده مدينتك مؤسسى وزه
بردرس عبرت و برمش اولان زابونرك مدينت
جساييلرسته حياى و برمك ايجون محمى دين
ايدرك بعض مؤاخر سورمشرايدى وينده كندم
كهى رجواب و برمش ايدم . بن بوجوايك قوتى
مخبره ايجون كه ؛ بوماضى واستقبال اورته بنده
آجيلان بيوك سبلى دره و اوچوردم اورزدن
آكلابه چكوى بوقده ارضيفوقوسز و حقيقتمسز
واختيارلنمش اولان حادات و افكار كهى ماضى
طرقدمى قله چق بيلمك ايجون بوجواى شديدى
افكار همويهى به يشكش و حديه ايديرورم . و رغبت
همويهى جباب ايله بزم كهى نورسيدهك سببه
لفظ ايرمك ايجون برخدمت نيتدهم . شو
بنت الفكر و زاده طبعيت و نمره فواد شديدى
فائزه واسنه حريشه متناسب كيش وحشمتلى
افكار همويهىك رغبتنه باشنه جره اسلوب

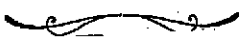
جهتيله برشى دهل ايساده لكن درت جهتيله
آيتقه اولديندن و آيتقلاق غلوتيك برشى
طوقتمسله اعتبار همويهىك رغبتنه استحقاتى
اميد ايديرورم . برنجى آيتقلاقى جهتى ؛ طماغ
بروه سيدر . زيرا كردستان طماغلرند شوزماده
صدور ايدن سوزلر قرون اولى سوزلر
اكدريور كوا بزقرون اولادن بو طرفه حركت
ايتجه مسز . چونكه حريت مطلقه لر بيزى شدميه
قدر اولان مدينت ذليللاه و ناشروع وسفيايه
قدا ايتك روا كورمك ، اينكيجيسى طبعلقدر
يمنى بيم طبيتمه موافقددر . زيرا ؛ بيم كهى بر
بدونك لكرى فطرت اسليه به دهايقن اولديندن
محاكمسيده طبيعى وحديت التهددر . سنى نه
قدرمك دل اولورسه طبيعى برقى طوماكاز . همده
كلام طبيعى كهى اولديندن مستكلمك مزاج حسياى
اكدريور . و اوقد بيمى وقت ممدنى بيم كهى بر كرد
اولدينى نظر خياله قارشو نجيم ايتدريور .

و زنده ممدونك رسقى طوغرى قنقن ايدر .
اوچجيسى اسلوب فرميددر كه . مرعت و كبريت
و الفت ايله سلطانان اذهان دقت اماماله ايدر .
زيرا ؛ غريب اولان اخلاق و حسياتمه متناسب
اولان ايتدهم ؛ ماملر دى استحسان ايدرك
اليسم كهى بر اسلوب بيالى كيدرمك بندين
ايتدريور . بسنده خاطر لر بى قيردم اما الانورقه
نزديكى اى بيلدورم . درد نچيسى بوجواب كنجدر .
اختياردر . بدويدره مديندر . حرمه طاقددر
حرمه قيدر ياشى حريشدين ايكى ماه دها
ياشلى در . كويا ائى آى طرفنده اللى سه باكه
دها جوق طى زمان ايدرك ياشاش . زيرا .
ولادقى وقتنده ترجان افكار اولان غريهى
شدمى برغزته ايله موازنه اولسه مايلرندن
عصر لر كچمش ظن اوله چق همده بداواندهكى
حريت مطلقهك و مدينتدمكى حريت محدود .
دمك ازده واجندن تولد اجتنس كوايه ديك عرض
مرفت سانهن طريق الهام ايله سدائى
ايدنمش بربيك الصباح كهى بو انقلاب عظيمك
صباح افلاطنه اذمان نأقنى صاحبه ايقاظ
ايديروردى . بوجوايك مبدأ و مهادى يمنى
موضوع و غايتك جلاشئى وسالك الهمنى سائر
قصور لرى ستر ايدركچى ايد ايديرورم .

بنت الفكر كه جمازى اسلوب غريبيدر . ومهر
دمجلبده دقددر . ومهرده برنجى مخبريه . برنجى
اذا . برنجى تأييف اولديندن قصداى و اخلاقى
طوبه ايدر . همده اورزون جهلره سويلشم تاكه
حقيقتمك سورنى پارچالنجسون و حقيقتمك اطرافده
داژه چكلكه محصور براقدر . اكر طوعدم
الكزه برمدم . سز دقتكرله طونكر . زمان
سافده شرا ديوانلرندن حسنى و جوقى
علما دها بجا تاليفلرندن و خفاى واشنديك
مسلكندن اولمان و برخص حكاه عاىمن منى
غصبآ آا و برمك و اذنه نشات ايتديكى كهى
اطراى مدهله استبداده قوت و برمشلردى .
وساوى استبدادى دى ناقابل دفع كوردركر .
ندن زمان ولفكى هدف ايدرك شكبات و
اغراضلك اولقرى دائما منملى تأثيرله معلوم
ولفظى مجبول اولان استبداده آآلردى .
منطريبت شرعهه البته اولان عدالت محض
آبيق افلاطون الهنتك محاسن حقيقه مدينتك
مثال مشخصى كوسترمك ايتديكى مدهله
فاضله سنده احتمال و برميلرردى . بن ايسم
اودقى مجال كوردكارى استبدادى بيقدمه و
مجال عارى كوردكارى مدينتك فاضلهك اسان
آتقه له مشول اولان برادل دصرك افرادى
اولدينه بن و عاده مخالفت ايتدم . برنجى سؤل
مع الجواب اجلا مدهى كهى وضع ايديرورم .
سوكره كهى تفصيلات او دهعائى نتيج اصلاى
قياسم ايهما كيدر . شوبله كه ديمشمار وجود
صافه دليل واضح دور . جواب ؛ دليل نوزائى
و حياى آئين و عالمك عى اولان محمد (ع)
و قلب هدائك لسائى كه محمد (ع) ك لسائيدر
و الذى نظره القصاد اىق من ان بدلس عليه
وسلكه الحق اغنى من ان بدلس على الناس
مألى نور انسان نظريته قارشو خيال حقيقى
ستر ايدماز حق اولان مسلكى سويلانه ند .
ايسنه خناج كلكدر . بوكلام ايكى فرقه شاهانك
رويه انارتددر . شدمى بدأ ايدركچم جواب

مايرى وار

سعيه كرى

دکادر . بناءً عليه اولسل اخبر سيد الزهدناك
 تأير عيظ وزمان ايله حر كئيلرئند كوريلان
 سيئات (الطالحون لي) درجه قوبرلي آتيرمش
 اولسه بيله موجب قتلري اولاملر ا
 غزتهارك اعلان رقادئن سكره تشريكيات
 اجئرنده بز بر سياست موقوله تصور ايدمه بوروز
 بالكنز بيكي غزته رقيق عترت عرك ادا ب اسلاميه
 نامنه متداري يز . حكومتك تدابيري درجه
 كفايه ددر . انشاء الله تاين هيچان اولوز .
 فقط موصل ولتد انشائرمزده بر لسان متري
 ايله دبرزك :

سهل كاري نيست خون ال اجر و محنت
 خلك غم بر فرخ فرزند محمد و محنت

بعضاً نتيجي

ظن سابقك نتيجسي

نم درت كوشه لي بر فكر ودمه وار .
 برنجيسي : اورويادن حاسن مدينك انباشنه
 محتاجن . حالبوكه مدينك محاسبيله برابر مسا .
 وپسيده ترق و لك غريب والداديجي برسرورنه
 كبرمش . بو سيئاتك لك فاسي ومدينك عترت
 وباركراني سفاهت و حوايج غير ضروريده
 اسرافات وميشندكي مدهش سارالسترفقدر .
 بناءً عليه محاسبه برابر سيئاته مدينمز اينجه
 سولفساسق ايجون بزه اوله بر قانون حاكم
 و محيز لازم كه هوا رهوسه غلبه ايدون . زيرا
 بزده جو جقاق طبعي وار .

ايكنجيسي : فصل كه كردلك عصبنتلرئدن
 بر حاكم رئيس اوردويابه مدهنه ايجون قرئك
 لباسي كيسه . كردر او حا كه اعطاشه بدل
 اهانت ايدم جكاردر . شايد طابعه لركه كرددر .
 لباس مليسي تبديل ايشديكي ايجون ملتسه
 حقانوت اجتنش درلر . بولك كي بو زمان مشرو .
 طبعته كي حاكم شخص متحكم دكل ايكه قانون
 مجزدر . بو قانوني لباسي ملي الله كو - سترمك

لازدر . بو قسمه عصبيت منسوبه قارشوبه
 چيقاچقدر .

اوچنجيسي : عناصر غير مسلمه نك عدالت
 وسداوات وحرينك دوامنه اطله سالاري تام
 اولاملر . مكر بوساوات وعدالت زين برقعاه
 استقاده رباط ابديله اوده لايتبر و وجدانك
 حاكي قطعه ديانت وشريعتدر . ديك بوعدانك
 مقتضاي ديانسالديني كوسترتهك تاماً . طبعش
 اوله جقلر . هيچ اوركيه جكلر . لا اذليلرك ظني
 كي . زيرا اطلاق هدايه ددر . هواه دكل اولساده
 موافقدر . زيرا هوا عقربك بوواسي كي اعراض
 وائيتك منقأ اشتهاريددر .

در دنجيسي : حديدالمزاج بر طاك حديتدن
 اشئت ابدن سيئاتي علت طرديه به بناءً عليه
 لكدار ابدم بيلوز . مكر بر صالح عالم كوسترته
 وارديناتك بخشاي حدث اولديني اثبات اولسه
 بناءً عليه استبدادك وزمان ماضيك سيئاتي دين
 وشريعتي لكدار اجنامك ايجون مشروطيني
 شريعت لباسيه كوسترتمك و تطبيق ايتمك
 ضروريدير .

خلافي راشدينك و مهربن عبدالرزك
 زمانلرني تقليد ايدم بيلوز . اكر دنباسه كه
 اولدره كي صفوت و اخلاق حسنه بزده بولدره
 تقليد ممكن اوله بن درم . ايل ترقينك اعطاشه
 بزده كي تبه انگار و تلاحق افكاردن حاصل
 اولان تكدل مبادي و احاطه مديت بوسنوت
 و اخلاق برني طوناره دول اجنيه نك عدالتي
 بو جواني اثبات ايدر .

مديت اسلاميه نك مديت حاضره دن فرقي
 بالكنز نهاي و رذائل و اسارت قسندن منتدر .
 همه قامت مردانه استمداد ملجزه قادنلرك
 لباسي كي سوسل سفاهت وهوسات ياقشه بور .
 زيرا بر ارلك بر قادنلرك قاشندن استحصان
 ابتديي لباسي كيسه رذيل اولوز و لانس .
 الحاصل جوروك اولان مساروي مديتي

حسود و حريت و مدينمز كبرمكن سبب
 شريعت ايله يساغ ايدم جكار . تاكه مدينمز بو
 آب حيا شريعت ايله كتجلكني ابدباشدر .
 سون . اكر مديت اسلاميه بر جسم نامي اوله
 شريعت دوران دي و دباشده جزاوت ضروريه ي

اوله جقدر . همه شريعت شرعا كلام از ايلسندن
 كلبنكندن ابدم كيدم جكلدر .

مرفوف عموم انبساطك ممالك عثمانيدن
 ظهوري قدر الهينك بر اشارت درم بيزدركه
 بو انسانرك ماكنه تكاملاترنيك بخاري دباشندر
 و بو آريا و روم ايل چيچكلري ضياي ديانتبه
 اشووعا بوله جقدر . بناءً عليه هر بر مؤمن اعلاي
 كلة الله مكلذدر . روزمانده اكي بولك ربي مادمه
 ترق ايتجكدر واعداي ترق به قارن و هر كس جهاده
 مكلذدر و لك بولك دشمن غير محسوس و داخلي
 دشمنادر . اوده اوچ بولك مدهش دنماندر .
 برنجيسي فقر ، ايكنجيسي جهل ، اوچنجيسي
 اختلافدر . بو اوچ دشمنه جهاد ايتمك پشأ
 مكلفن . ارج الماس نلجبي الله ايتمك لازمدر .
 برنجيسي محبت ملي ، ايكنجيسي انعام ، اوچنجيسي
 معارفدر . جهاد خارجي ديني اسلاميك حقائق
 علويه نك برهين قاطعه نك الماس قلبلر به
 حواله ايدم جكار . بو زمانك جهسادي محبت
 و تحميه و دو تحموف ايله دكلدر .

(ولا بحسوا) نص جليلك غلاقتيله
 خفيه خوفله كيسه حقيه اقتدارني صرف
 ايدم زده . و ايتمك نصفت آخري (ولا يقب
 بعصمك بعضا) غزته لي مخالفت ايدر ك اسكي
 خفيه ل كي هر كسك فكرنه بر اضطراب و ترده
 القا ايتشدر . اما و المفا اقرامه مستبدان اولر
 ترقيه ده قابل اولوز . اي علماء سزده خطاب
 ايدم بوزم . شوبه ه : هر زمانده علماء اصراري
 مستبد به تقليد هر بر عالم كندي فكيري هم
 كسه قبول ايدر بر مكله بر نوع استمداد كي
 بايوردي . شمدي مشروطيتدر . حاكم شخص
 متحكم دكل بلهك مشورتمك و حيا اولان انگار
 تامه در . سزده علمده . بر نوع مشروطيني
 تقيب ايدم بكار . زيرا استبداد حاصلات ترقيني
 استهلاكيه سالاري . ماضي طرفه دودنر بور
 استبداد استقباله استبداد ايدم بور . قطره قهره
 صومفرق قالمه قوربور . مجمع اقبه بر حوض
 آب حيا اولوز . بونده علاوه سولم بوزم كه
 صرف مديت اعلامه بكار . نساون قوت
 تاثير سزدر . بيك وبر . ايكيي بر اما مديت
 مديسي ماديان اولديندن بولك طاشي قالمه

ایدواری حقوق حکمرانی دولت غنایابی هر کونا خلدن وقایه اغتبا بیوره جملری امرندکی ایدمن یک قوی اولمله برابر خندا نکرده حقوق دول و حقوق ملل قواعدی بامل بدله یک دوران ایدن شایمک نایدی حاندهده بز کردل اجدامن کی کردک برج وباری آتیده استخوانن مردن تیار تکیکل ایتدیکه ، جزیره یک بر طاشنی بیه اعغانیه نقلیه رضا کوسرتیه جگمزی حضور کزده قوغز نامه عرض و تأمین و کردلی و طنداشنر مزک حسبات و تمیساته تماماً اشترک ایش اولدینری بیان و اعلان ایلرز. پشاسین انجاہ ملی ، پشاسین کرد ا

مشهورات

تأسف عظیم

سلاطه طامره نیوه دن و بطحانک حظه عراقیه امانت ایندیکی متسین سلسله اهل کربلادن مشهور شیخ احمد کاظمی فخری سید سید اقدی کیم بیاب نه کی بر اثر خطا اولهوق بودنه موصله قرآن تیغ قدر اولشدر شیخ سعید اقدی بذنه شکافی موجب احوالمن میرا ذرات ایدی . بونی قوی برانیتسه انفا ایدمیلرز .

جمه نمرک رئیس سید عبدالقادر اقدی حضرت تفریک مرحوم مشارالیه متعلق به امانت حقیرانه سق تدریل ایدمیه یک هیچ برقرت نموداریدمیز. آنجی سوک زمانوره اورا چه سکونتک حقیقی ششمقندن ، سؤ اولاره سندن طولانی ناماران تعلقات و اثراتینک ، حتی برادرینک ، اولغلتک افسال و حراکتی شایان مواخذه کورور و بوخصوسده تسلیم حق و حقیقت ایدرز .

بدیوز سندن زیاده اولان هجرتلرندن ورزخمده و طولاندن بری سلاهلرندن برچوق انقلاب و اولیا یقشمش اولدینی جای انکار

فتح و ضعیفی چون نام بکرمی این سنه لایحه طبع انواع مشاق و مهالکی کوزه آلدیردوق و ملبو. نلرجه یاره و یوز بیکلرجه انسان بو اوغورده تلف ایدرک نهایت نائل مظفریت اولمشلردر .

جزیره یک هیچ بر قبضه خلکی یوقدرکه برنه بدمزک خونی ابله آلوده اولسون. اطولی و کردستان و عربستان و روم ایلیده بر او یوقدرکه کذا کردک تأیید رابطه می ایچسون بر قربان کوندرمامش بولسون .

کرد جزیره سنه اک بعد اولوق اعتباریه اک آذ مصاب اولان بز کردلر بیه اولوغورده تلف اولمش اولان جانلرمنک بر استاتامتیقی تنظیم ایدمیک اولورساق یگون عددی هر حالده بوکون جزیره ساکن اهالی تک اضعف مضاعف باغ اولور. بونک ایچون انانی وطنمزدن و دینداشلر مزدن اولان و انواع صواب و فلاکته دوجار اولمش بولنان زواللی کردلی قراشدر .

مزلک حالی بوکون کردله اولیه تأثیر ایتدیکه آنزک و وطنلرینک دوجار اولدینی حاله آغلا میان استقبالری دوشونجیان و طنک و جزو غیرمقاروق اولان کردک دولتره بقای ارتباطی اوغورنده قلای جانی جان نیت بیلیمیان بر کردک - کردستانک اک هجرا و سنگستان بر برنده بیه - وجودی تصور اولمایلدیر . کردک دها اول یه بز ایدی. هر بیلر طرفدن فتح اولمش بی اقلب و کلیبه دولتری طرفدن عصر لیه ادارما اولنوب برکستان هشت آسا اعمار ایدلش ایدی. او زمانده دخی سابع اسلامیده کردلی خرسیتان و طنداشلرمن امتیازات مذهبی لری، دین ولسانلری محافظه ایش اولدق لری حالده بدنه غایر نرند اهل اسلام و طنداشلری حقتده روا کورمش اولدنلری مظالم عظیمه و تضایق شدیدنک ایدی بیه بوکون لسانی دلوون ایدمیک درجده دهشتنک اولدینق اورویا تاریخلری شاهددر . بناء علیه متصدنا اولدق لری حسبات شفقنکاری ولسانیشعاری اقتصادنجیه اورویا دول فخریه سنک قرون وسطاده جریان ایدن بوکی قبیایع البیه یک تکررینه مساعده ایتیمه جملری و بدلیرینه مودوع بر امانتی حسن عاقله یه ، و بالذات رسالتی تأمین و تمهسد

خلک پاکنده بیکلرجه شمدانی او بویان کردک امرالحاقده کی تأثیرات عمومی به کردقوم محیی دخی شدتک اشترک ایش ، بو عصر مهم بویاندهده هر فداکارلری قطعاً کوزه آلدیرمشدر .

جمیتیز نامه اعضای جمیتیزدن سلیمانیه لی حسین پاشا زاده سلیمان یک اقدی طرفندن اوکون ایراد اولشان نطق زبرده مندرجدر . هیأت اجتماعیه او دیده معظمه حشتمود ابله مجلس میمونان غنایی پیشکاهنده کیدرک اولارنده متعابلاً نطقلر اولونمش ، بدنه دائره صدارته عینشله تنظیم ایشکاری پروتستون نامه یی صدراعظم پاشا سفر نلرینه تقدیم ایتشدر . صدو مشارالیه پیشگاه افواج ملته، ایستاده مقام تکرم و اتفات اولدینی حالده پروتستون نامه یی تسلیمدن سکره شسو بولده بیساننده بولمشلردر :

« کردک یونانه الحاق ممکن دکندر . حکومت تماماً ملت ابله همفاسردر . ذاتاً یونانساننده الحاقی قبول ایتسور . زیرا غناییلر ابله انی کینتمک یونانلرک منافی اقتصادسنددر . »

بو بیانات تأییدیه نرجه شایان شکراندر . دول معظمه مدنیسه حقوق ملل و دولی بامل تزیین ایتیمه جملری کیم جمانیلرله دوست کینتمک مقتضای منافع سیاسی می اولان بویان محجز دخی افکار و تمیجات عمومی به یکده عطف نظر لایدی ایتیمه جملری امید ایدرز .

صورت نطق :

دولتره که قطعات ثلاثه ارض اوزرنده کاشندر . بونی برقیه کتیبه ایدمیه جک اولورساق قطعه مؤخره می اولان کاید طاشنی دخی موقع ملتاده بولنوب ملکه بحر عنوانیه بحق شایان اولان کردک جزیره می اولدینته شبه یوقدر . حائر اولدینی موقع مهم عسکری و سیاسی ایچنجه بو جزیره یک بدقبضه غنایانه کیمسنه و قیله دولتره دور ایدینان رجالی قوی لغایه اهمیت ورده یک صرف مساهی ایشلر بوندیک جهود دخی بدنده بولنان جزیره مذکوره تک

جہت طرفدن منتخب

صاحب امتیاز ومدبری

سلیمانہالی توفیق

شرائط اشترا

طشہ ایچون سنہ لکی پوسٹ اجرنیہ

برابر ۸۰، والی ایلنی ۴۵ غروشدر

نسخی بر غروشدر

سر محرری دیار بکری احمد جیل

عوم ارباب فکر و فکدک حصول خاند
عرفانہ دانفا صحیفہ لرینز آچقندو

درج اولخیان اوراق و آثار اهداماولخاز

ادارہ خانہ سی و زنه جیلردہ کرد تعاون
وزقی مرکز صومیسیدو

کورد تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جینک واسطه نشر الفکاربدو

تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۶ شمدیک هفته ده بردفہ نشر اولنهجق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسی در ۱۳۲۶

مقاله مخصوصه

کرید مسئلہ سی

کرید مناظرند : حاسبه

اوتوز اوج سدنک بر شیب بادی مام
واسارنک مهور طلام غول و حذقی ا لان
مان نجیہ غنایه ، فجر نوین حریتہ هنرز
سرسن صهای مباحات اولش ، بتون جهان
بدنک تربیات و تقدیرات مخصوصه سیله
آتمینلافتش اریکن بلدرسانک انفلال ناکما
نیس ، بوسنه هرسانک وقوع الحاق و اوت
معلمه سی ا ک کورین بر جرحه خاطران ایل
مشأم آغش ایدی . بولک چاره التیاسی دها
نخرید ، ایکن ، بودفده کردک یونالستانه
الحاق شایه ، بی هرئرد نجیب غناینک حدیات
مبارکه وطنیسی اوادرمش ، یونالستانی پروتستو
ایچون برمتین عقد ایلش ، هرکس ایچابنده
بو اوغورد ، لسانی جان اید جکی الفسه ،
باموسنه ، وجدانه قلمه تأمین ایتشدو .

کرید : سرابا - حدیتر حسابسز -
غنای شهدای محترمه سدنک خرابگاه ایدی ،
غنایلی قهرمانانک سرنک جلوه گاه خاطرانی در ،
بنا علیه زجه مقدس در ، اولنک هر ذره خاک
فیضانکی اوغورنده بیکلرجه احرار امت ،

بیکرجه السانک شوحدانہ ایچابندسده کی علونی ،
قدسیق ، شهنامه مسالی اتحادی تاریخ اقوام
مدنیہ ابدیا تجیسل ایدم جک ، ارواح مبارکه
اجدادمن بو منظره بدیهی دانفا آفتیشلاجه -
بقدر .

اوکون طرف ، طرف اوقوتخان تفلسرک
سانی آتشیق ، اوتوز آتی میلیون غناینک
ترجان بلین محسانی در .

ایشار خون پاک حبشه هر زمان آماده در ؛ بو
دانه کی ایچابنک الواح مقدسه اتحادی ، بو
بایدک عزم قطعی مجاهدانهک بربرات واضح
تأیری در .

سلطان احمد میدان نازیجیسی ، هیچ بر
زمان بو عظمینده ، بو کترنده افواج متحده
احراره مجابیکه ایچان اولمادشدر ، جه ابرقی
کونی عقد ایلین . میتفه اشتراک ایدن بوز

د مرکز ، مطبوعی

پان علی چارہ سندیہ نمبرو ۶۶

اور عبارت

تیورمائی، و بطورمال

مطبعہ مرکز آلات و ادوات سنسکرت درجہ اول و مکمل ماہکتری الا سنسکرت
تیسریہ اولیٰ سنسکرت دیوار و سندیہ و سندیات نمبرو ۶۶ متعلق کاتبہ آرتھ اوزر
هر نوع اوراق و دفتری طبع ایدہ بلوروزہ

مترجم و التواں سنسکرت اوزرہ برصالح : دقارہ جوڑو، و حوالہ سندیان فوٹ
جاری جدولی، چنگر، هر نوع دقارہ لایز، ستر کوہر، مکتوب، سرلو جہاری
ازدواج و وفات، تذکرہ ملی، اوقاف، فنک، قارت، آرزوی، و آئینہ، سلسلی، مشروط
و تربیت قارتلر .

جنرالیہا ستریطلری، پلانر و وسملر

هر نوع اعلانات

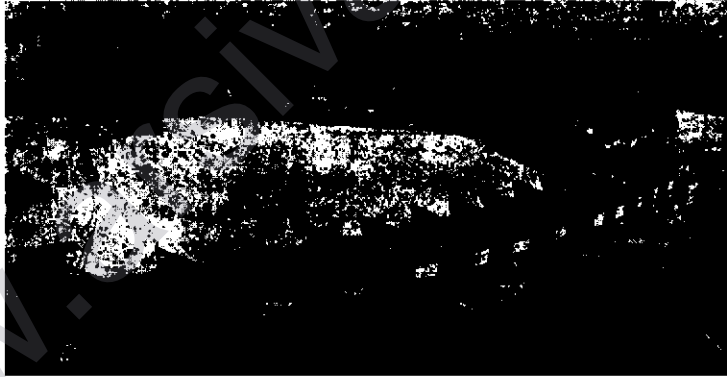
تکمل جلد خامرہ، و اردوزہ

کرد

تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۶
جینک واسطه نشر افکار در
تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۶

نومبر ۶ - جینک منتهده برده نشر اوله جن دره، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسی ۳۰ جلد ۱

موسسه دجاو نهری اوزوندهی جیو

دوسادت - مرکز مطبعه سی

۱۳۳۶

کفره بحث ابتدایی جهت زرم همچون تطویل
 مقاله حاجت بودند. شوحاده بولزی اروپا
 خرسیناری و ژاپونیا پترستری ایه مقایسه
 ایندیکزده نصل حکم بره من لازمگیر
 پترست، برده، مجوس و فرنگ ملتری
 میانده باشمقدم اولان شو هند مسلمانتری
 کرک تحصیل علوم، کرک حکومتج بیوک
 مساعده مظهر اولدقاری حاله نیه علم و سنت
 تربیه و ترویج مال مذکوردهن حقیقه کری
 قالدیار، بولزک فرسوجه کنسیدیلندن جوق
 اولان هندولره مسافت ایدجک درجه
 هنتری بوکدهی و نه آه اولان جویریدن
 کری قالدقاری ایچون کندهلرنه محبوبیت
 کلدی، هندستانده جوق دولاشمش صاحب
 نچریه برمسلمان سیاح بکا شویه قلدایشدی:

«بن جویریدی هندستان صنوف اهللیسی
 آرزوسنده علم و اعمال، آداب و خصصاته که
 متالی، کرک کندهلری، کرک برابر یادقاری
 کیسملرک جهلیسی حقیقه کرم و اخلاق مستقیمه
 آک زیاده تحمل کوزدم، بعضی هزارده اولزک
 داراندیساری درجه احتیاجلرندن نفضه
 اولوب اهل اسلامدن و پترستاردن، بولشان
 اقوام سائرتهک تمام و تربیه منی ایچونزده غدرسهلر
 تأسیس اشدهکاری کوزدم، بولردن اولوب
 سامینه خجاسیج طول برضالونده اراد نطق
 ایدن برخطیبی دیگله یکنده علوا فکر و افراط
 اقداماری بکا دهشت و زمش ایدی، حالیکه
 بویابده مصرک اوزبیکه میهنانه مشاهیر
 اجیابکده عمومیده کافه نمل و اقوامندن خراس
 و عوامک نظر دقتی جلب ایدن مسلمان بر
 شیخ ایه اولک بنی مقایسه ایدیکده، ضلالت
 مجوسی میاندن یک بیوک بر فرق کوزدم.

ایشیدیم که اوسامان، حضرت عبدالقادر
 گیلانی تک تود بر دایده کی منزلت، نظریه سندن
 عیصده دینه شویه بیان ایدیسوزدی، برکارغه
 شیخک بوم ولادینشده کنسیدیلان قربانلرک
 کیلراندن بری قلوب اهل کفر، مزارلرک
 برافیه، بولکه اولزده سیمرد شیخک کرامت
 اولق اولزده اله تعالی اولزده مدفون اولانلرک
 مخلصی مظهر مغفرت ایدر، کلهک بنه اونی،

شیخک تراجم احوالی حاوی بعض کتابرده
 مذکور کراشدن بحث ایدرکن دیکله م. خلا
 صهی شود:

شیخک بر مریدی لولور، عالمی سریدی
 دریلشون دیه شیخه مراجعت ایدر. شیخ
 عزرائیله بتیشوب سریدک روحی استرداد ایلک
 اولزده در حال هواه اوچار، عزرائیل اینه:
 «بن اذن آلهی ایله الفیلم جان تکرار اراده
 آلیه تلقی ایلدیجه کری و برمه، دیه غلظت
 ایدر.

ناهدی وار

جلس میموناه امانت تشکرات کردانه

ظهور حضرت سیمردن اهل ایمانک
 بری شکر بری قربان اینی بار ایلری وارد.
 بویل اوجیهک ادرایکه اولدی خرم و شادان
 بتون عتائلرکه مجلس میموناری وارد.

ای مجلس عهتتم میمونان و ای شورای
 معظم آل عثمان باطله اهل کتاب و ایمان و ارباب
 اذنان و اغان و خاصه قوم محیب کرد شجاعت
 بیان سزده انصاف و نجات و اهداء دعوات و
 بتوقد صیقوت و صمیمیت قلبیه سزده عرض
 ستایش و تحمیدات ایدیسوزلر.

ای میمونین کرام سز ترانه نچریه ساخته
 بوکته بنای دولتک بیان مرسوس و باوقان
 استیباددن بو فرسوده سفینه ملک کشانیان
 صاحب احتضانی، و جسم معلول ملکت عینی
 حیات نفسانی، و چشم آینه ای املک نور بر تو
 افشاندن و ضیائی سکزده، محقق که توهن کوزده
 بشیره تک ادرایک و احاطه منسی علو مرتبه کوزده
 کشف و تمییزندن طاهر و خامه تک تحریری ایه
 لاطلق تقریری ذخی، و عسب ایلنکرک شرح
 و بیانندن قاضردن

زیرا که سز ترا مین، وکیل و معون ملتکنز
 و بین الحلق بسطه بیامل احوال و عظامت و شایسته
 سزای، فوژ و کلاخ خیال ایچون نایان شتاب
 سیمیری ایله قیل رسالندن عاموز سکز
 استنلائییک عظمت و عسبیتی قدر بیوک

اولان بوملک برادرکان امانی التده بولوب
 او یوک عمل مقصوده ایصاله موظف و بیخه
 ملون قوسسک اسباب حیر رسداتنی نیه
 واستکماله مگلفکنز.

و حی منزل اولان کتاب لادرب الهی ایه
 شرع شریف حضرت نبوتیاهی سعادت دارنیزه
 کافی و وفای اولدیفندن احکام حلیه لریک اعتلاسه
 چالشلیسکز، و قانون اساسی دخی اصول
 مشهورت و مشروطیت سزک ادامه سته ضامن
 و کفیل بولدیفندن بو اساسک تقویه و تحکیمه
 صرف قدیمه همت بیورمیسکز، اندحصال
 رضای باری و بینمیری بولده جالده حقیقه
 توفیقات خدایندی سزده رهبر و روحانیت انیا
 و حضرت سیمیری وار و یاورکز اولسون
 و السلام علیکم ورحمته و برکاته

۵ کانون اول ۳۳۴

سازان بزرگوار
 السید احمد طرف

حکیمات

مؤلفی:

مصر اعظم علمائے دین سید رشید رضا الہدی

مترجمی:

وزیر رضا الہدی

معلم و امیر بنگلہ مکتوبہ عینیہ

فضائل اقدیم حضرت ناری

ذات حالکونک ہمت و غیرتی ایلہ ترجمہ

اولئش رسالہ ہی کال دقت ایلہ اوقومہ و اقلہ

حکمت و ارادہ . ملل اسلامہ و باطنیہ عثمانی

ملت مجتہدی ظلم و استبداد اللہ ہی بیروہ

ہلاکت نور تارقی جہن ناول علما آئیندہ

جہت اسلام شیرازہ انتظامی دین در . آئی

احیاء دین در و آتک استنبالی تأمین ابدی

آجی دین اولہ بیلیر . ایستہ آتک ایچون ملتکوزہ

ابو خدمت بیور مشسکر و فرستی دوشدیکہ

آزکزی فریک غزنیہ ایلہ اعلان و اشعار ایلہ حکم

القدم

ملکوک قدم بندہ

و امیری

دیادہ مسلمانوںک حالی

علمائک و طالبی

شیر رشید تلبان ہر کون ہر توپور اولہرق

شہانیت زرشاہ طیبہ زمیہ فلادہ لوطاقبور

عیون ایقان کافہ شہین کونہی استکاء ایچون

کال دتہ باقور ، الظار ائمہ مرض و اوائہ

استدیک وجہہ کونشک گندیستندہہ حقائق

ایشیائی رؤیت و ادراکہ قابلیت فرض اولئشہ

یا کون السافر ، روی زمین اووزوندہ بکون

ایچکدہ اولان باطلہ حادثائی لوئندہ اطلہ

یا ظاہ اہلک درجہستہ متفادہ در

الساتر کرہ زمین عزائم طیبہ اشعارہ

قبضہ نصر لہرئہ اولہ المثار درکہ حادثا رکبہ

ایچون جہتدہ جہانہدہ استدیک ایحوالی

جہانہ طارستہ ایصال ک آسان اولان

واحدہ سکندہ در . آتق آوہستدہ رقی

بران احوال بشریہ ہی عمر دہ ایسان احوال

شہریہ ہی شہرہ ابدال آیدر .

دیہ یلیر بیسک؟ و قیہ عثمانیک اجرائی وجود

دولتندن اولوب اخیر آ آرلش اولان خرسیتل

اہالیکن کافہ ہی اودولتک مسلمان بولتان ترک

عربہ و کردمن دہا زیادہ متزقیدر . اوانا

حکومت ومدتیجہدہ . علوم و فنونجہدہ .

صنایع و اعمالاجدہ . تربیہ و حقوقاجتہادہ

متزقیدر . بوولہ لمولیدن نور لقی ایچون

امور دنیائک عومندہ دہا متزقیدر لی دیکہ

حکق وارد . سنک ایچور اصل جای لوجب

بودولتک هنوز تحت تقییدہ بولان خرسیتل

مسائل میشتک کافہ ہی مسلمانانردن دہا

ایلی اولیئیدر . جابوک خرسیتلنہ کرک

قہ وی . کرک اموال و کرک امور دولتہ

استخدام اعتبارہ مسلمانانردن دہا آوہر

ایش بوصر کوزدہ اولجہ زکا مسلمانانردن

دولت عثمانیہ ہی ہی اکثر امور داخلہستہ

مداخلہ ایچکدہ اولان فرانہ ، لائنا ، انکرتہ

و سائر اوروپا دولتلر بنگ خرسیتلنری بیانندہ

برمقاہدہ اجرا ایچکدہ حیا نہ دہ یلہ جسک

حالبوکہ بولر ایکی اوچیوزستہ دولت عثمانیہ

دہشتی قارہ سوسندہ تیر تیرتشار ایلی

مصر مسلمانانری قام برعصر اوروپا احوالی

اوزدہ تلم و زریہ ایلہ توغل ایچکدن شکرہ

نہ ایئن کورہ ییلدیئر ؟

حقیقہ اولئر حکمان . اصحاب اجتہادین

ارباب کشفن و قنون متوجہدن بریشہ دائر

آر مدانہ کثیرہ یلہ جک ارباب قلمدن طاری

پلکہ بر دتالفتون تأسیسہ یلہ کفایت ایچون

ہمتاری غبار غفلت آکتدہ متواری قالمشور

حتی بولون میلیون خلق آراسندہ خلقیت

اوزدہ اجرائی امور حکومتہ اجزای ایدہ جک

و خصائک آجہنی سهام ملانہ قارشی لی بولوا

بولاجتی درجہدہ رأی و تدبیرانہ منسکل اولن

آکشی یلہ بولور .

بولرک ملککارچہ اولان خاکیت الزمئش

چیقیدنی کی مرستہ راضیئی اجتہاد استلالہ

واشتراک ایستکبری و کوروم احوالی چیکلرچی

جہتہ حق تیکشک دخی ایچکدہ جہتہ

فرسیدر .

بوی جرمہ زری اولئرک احوالکتن ہرکن

مدار وصول کسادہ . وسائل قلبیدہ

خدمتہ آمادہ در . آثار علم و ہرقانک افسان

سر بلندر طیبی اکیلمکدہ . اہر ایسہ ہر پردہ

اقتطاف ابدہ بیلیمکدہ در . ایستہ شوآنکہ آرا

سندہ کی ارتباط . ازہہ آراسندہ کی اقتراں

قبائل و صنوف شائرہ ایلہ مساواندہ بولقدہ

و مسافہ ایلمکدہ اولان ابدی باطلہ اہالی

واقوامدن کلبا رفع ایدر . ستاد علیہ و قسبہ

منسوب بولان سنخار عالی تیارک حلالل

جیلاریہ نظر آہ سین قلبہ طرفدہ . کندیری

کی اجہ رحال اولئی ایچون مباحہ لزدہ سدا

و پروردہ اولہ قتری کبار ذی اندازی تقلید

ابدہ چکر ہذا میدولر و مکتوبہ خاصہ اختیار ایدر

شائل سہلری اعضانہجہ . کندیری حقندہ

حقیقہ فضائل عد اولہ حق کافہ کتبایدہ

بن الاممال غازی بلملری ایچون موقوف منظور

چونکہ امور اکتسابیہدہ تقلید و نماز

طابتا تو این طبیعتہ کی ثوارت و تیان کیدرک

السان . مجرد اولئر واسمہ بولدیئشیلرک

ایسی مختلفہ فی اعتیاد و بولدیئشیلری ایجاد

ایدیلیر . اولئر ایکی شہال افاندر کہ لسان

صنایع و ہرقانک لغزای و پانندہ آجی اولئرہ

پرواز ایدر . تاکہ قابلیتہ متلبہ اولان ربیہ

کالی احراز ایدر .

شوعصر مدہ بولنار اجالتک مشہودک اولان

احوالہ ردها نظریہ اطلہ و کندیہرئہ دائر

ہر کون آدیئک اخبارہ سسکی احالہ ایدہ

حققی بیل کہ اہل اسلامک غیری اولان اہالی

واجناسک کالمنی ہوزہ تلمیح ایلہ یکمز وجہہ

شاہراہ خلقتدہ خطوہ انداز ترقی اولدیئر .

گویا بو عصر مدہ اہل اسلام طبیعت بشریتک

مادونندہ بولنار دیگر بر طبیعت اوزوہ مفلور

اولئی کیدر . جلوبوک اہل اسلامہ بوجالہ

سائر صنوف بشریہ اوزرئہ اولان فضل و

وجہانانری محقق . دہشت و سلطنتجہ جہتہ

توق ایچکدن شکرہ . ماض اولشدر .

بو عصر مدہ حقیقہ اہل اسلامک ہر قریب

ترکیا . مصر و ہند مسلمانانردہ بونیکہ بیاہر

بولنردن ری کندیلرچہ مجبور اولان ملکک

صنوف اہالیستدن بر صنفہ اولسون مساویدر

طالبان علیه عرض تبریکات ، منافع مشترک عمریه
ده حصول موفیت دلسی تکرار ایدرم
رئیس سادات حفید الدید سعید

موصول ۳ کارن اول ۳۲۴

دولت و ملت لعلالی مقصدیه تشکیل ایدن
مجلس ملتک اجتماعه مصادف اشبو یوم سومودی
ادرا کز دن متحصص اینهاجات فوق العاده ایله
ایضای واسطه تبریک و تمجید اجستار و ملتک
انتظار ایله یکی نتایج نافه و حسته نیک حصوله
موقتیت دهائی تذکار ایلرز .

کرد نماون و ترقی جمعی و صل شعبه ی

دیابرک ۱۲ قانون اول ۳۲۴

دیابرک رلائی داخنده بشیری رؤای
عنا بریدن میرزه افلاک آدمیری دوت : ازل
فرزانه پختار عشیرتک جبرانی غضب
اجلزدن متحدت حصومت ، بشیری ایله سرد
اروسنده ذخائر اشیا ناقلاک افطانه اشیک
السلاینه سبیت و برمشدی میرزه آقا دخی
امثال کثیر وجهه سرده نصرته عرض دخالت
ایله پختار ایله یوز تجرشش لیراه مصلحه
ایله پختاری تألیف مواردات تجاریه کشاد ایدلش
بروادی فضا سده کی عشا بر ویدلرله خرسه تار
دخی جلب ایله متصرف مشاواریه لرتدن
پختارنده آناجنت تأیید ایتر رشدر ادارتعالیه
مشروطه ساهنده هر گون محلی ایچمک اولان
حریت عبدالن پومور نهده استفاده ایدن
ایلام خرسه تان نامه عرض شکرات ایدرز ،
ارضی مرصعی غویون، قیب علی ، سرد
مفتیسی خلول ، بلده رئیس حاسی ، کلدانی سر
پستبرسی وکیل قس مرمن ، سرانی بطریق
وکیل قس ابراهیم

شایان دقت برنظر افتاده :

دیابرک ۱۳ قانون اول ۳۲۴

میووت اولقی سواد سنده بولتازر انتخاب
ظفانامه سته برفقا کوندردیلان محترم دیوموز
طرف ائدی علینده صرف ا کاذبیدن عیارت
اوله لری چار شورلرده اصانه بر مضطبه مهرلده .

بربورلر ، قانون اساسی نیک احکام جزیه ی
دائر سنده الی بشی نیک کرد آغائی جائز
اولان دیوموز کردستاک سرافراز احراز ایدن
الرق و مستحق اولدیی حالده صلاحیت قانونیه
خلانسه بر صورتله تعرض ایدلک ایستیلان
حقوقک سالات عمومییه قطع سته قارشی
عماضه بیورلسی مستزحیر قرمان .

کرد نماون و ترقی جمعی
دیابرک مرکز شعبه ی

کرد

بلاده کی تانراف بر صورتله شایان داندرد .

عارف ائدی اوپه برصیت بند حین وانتداره
ملکدر که سودی برقا سته نصیریش اولم احراز
اشیکی اوج بالای کانه یقنه من . بز موبالیک
آغائنده کی حسن اسابی بحق تقدیر و کتدر .
لری ده صمم روحزله تبریک ایدرز .

کلور ا

انسان لازمه ز خرابیه ز طاریه خوه
بیاریسه . جهاتی بطاروا حریت خود کرم
کیرن . کلور : ولات امه زی بوی طاروی رعنائی
بو ؟ کرمانج بی ایستین ، سی محافظا خوه
ز خرابیه یکن . لازمه دیش . زوان عاجز
جه . علم بصارف بوه شوژین . ام زی ماریه
مستین . مست سردو ناچه شوقیه . آوا پنج
مه ام قائده اتحادی اتفاق زورا دینو بین .
الشاقه . امک آبه پیوده ناچه . اطاعتا حکومته
شور الماسیه . ظلم و ستمت برانه ی براره .
عالم بیترین لی چه دینجه بین . هون زی رازاه
هون قد ز خوی برناین . زی وادیت بیزم

دلوراه خوه هشار که ز خوابی

جیا کتکی تو قندانی جلیلی

تومشقرلی باولوا بلدی

وما کت تشکر ذات الهی

اگر نازی دی تا کبر تو دازی
از بی خواس دی ناز خواران بیازی
دلو خوزیا ز دانی از نه بوما
دما بوما میری اولدم بیوما
امان جرك ودلی من بو برنیدار
ز من چه دیکین کالی یار و ظار
و فادارک لدنیایی نداین
ز غیر جبر عرضانی نداین
برینه بین قوی کورین چه درمان
سلم ناکه حکیم کر بیته لقمان

بنفوما وی نیتی آتقی اتحاد انصاف کار
عاقلی بیه درمان زدها ، ابرو هرکس حربه
هر درد خزه دکاه عرض هو جابیکه ، مادامکه
انسان برض حال خوه حقیقوه دکاه . بشینه
جرباسر خوه شفلایک . ام مسلمان ، لازمه
الطعامه ز حکومترها هه . ابرو خود ایدن ،
خوش در باز کیرین کس ز خوه عاجز نه کیرن
لازمه که اومر و راحت بیدر با راحتی اوه

کرتو نازک سورکلی از بیل مستانه مه
حوریا رشک کاکلی از طاشق و دیوانه مه
حوریا فردوسی آلی قریا بلخ جلیلی
کرتو شمع بلخ شالی از عجب پروانه مه
خوش جالی مهر و موی نازک ابرو سیاهی
کر آرشاهی یادشاهی از ضربت خانه مه
یادشاهی حله بوش آب و نوب صد جانوسنی
کرتو سنی میفروشی از قول بیخانه مه
مست وشادم ازجه ابروی ز فریادم زار و
آه این جان خوانشی حاضر آتانه مه
حاضر درگاه یارم بندم و مانگن دارم
هر چه بزی اختیارم ساکن مردهانه مه
السیان سخی کاشانی مسخر خوه دیکه
هون ربا قهوی درزاین . جرا عمل نا کین
هر کس ژور . دبروه قهی بکین که هر کس بری
خوب بدهوه .

بند حله بکوش ابرو ساری رود

لطف کن لطف که بیگانه شود حله بکوش

سایح احمد شوقی

مرکز علییه یی

مردم توفیق

اوده عوضسزاق. اوده ترك مانع شخصيله درر.
 بنامتيه بن مامشك قبولده ممدورم.
 ناظر — سنك كردستانده انسر معارف
 اولان مقصدك مجلس كلابه دردت نذكردر.
 جواباً عيانه قاعده اهدور. مننت شخصيه مي
 مننت عموميه مانه ترجيح ايديسورسكز.
 ناظر حدت ايندي،

بن ديدم: بن خريشاشم. حورن مطلقه بك
 ميداني اولان كردستان طاغزنده بيوشم .
 بكا حدت قائده ورمزم. ناله بوروليكز . بن
 نفي ايدك فزان اولسون بن اولسون راضيم.
 سزده پنه دوزلندن و پماله جياقندن قورتيولور.
 سگنز. بنده بوكسكدن دوشمكه انجيكدن
 قورتيولورم .

ناظر — نه ديك ايديسورسك . جواباً
 ديدم: سياره كاندي قدر انجه و نظام نامه
 بر پردني بو قدر فوران افكار وحسيه قارش
 هر كسك اوسته اورمشكز. هر كس آتده
 سزك تصديقكزله ميت متحرك كي اكله بور.
 بن عجمي ايدم آتده كيردم ، اوسته دوشدم.
 صورت تلبسم كي اخلاقده قسبل ايدى . بر
 كره ماينده يريشيدى شيشلنده برارئينك اويته
 دوشدم ، ازاددهه يريشيدى . قائده دوشدم ،
 اوراددهه يريشيدى . توقفخاهه دوشدم ،
 اوراددهه يريشيدى تيارخاهه دوشدم . شديده
 ترصدخاهه دوشتم . حاصل سزده او قدر
 باجبلق پلمازسكز . بنده انجيزيم . (قدالتس
 الحزق على الرفع) حمد كردستانده ايكن

سزى اى ييلوردم . بواخوال سزكسرازيكزى
 بكا ايناو كرتدى . باخوض تيارخانه بوتلرى
 بكا اينا شرح ايندى . حمد بوخالره كشكر
 ايدرم . ذبرا سؤظن مقامنده حسن ظن ايدردم .
 بديع الزمان

ملا نصيف الكردى

شعري سياسي
 اوستريا مذاكرتي
 بيت عالمي آه اوستريا سفيري داره سينيپاينلا
 نطقني بيان اولان مذاكره دويته خارزنامه

كرديلور ويانه فزله لرينك رولاني ايته بو مذاكره
 دوام ايچون درسدات اوستريا سفيريته تعاليمات
 قطعيه و برلديكي مركزنده بولبور ديك كه ايكي
 حكومت ارستنده اساس مذاكرات خنده هوز
 ائتلاف انكار موجود دكلدر .

اوستريا - روسيه
 اوستريا و روسيه ارستنده شرق بحرانى
 حقدمه موجود اعداد افكارك تاثيري موجب
 اوله لقي بر صورت آسويه بولنديشه دائر فزنده
 بعض روايات مندرج ايسده بزم استغلامازه
 بصورت تسويه اولبورب يانكز مسائل حاضرته
 حل ايچون لاد كورينان قورانسك عقدي
 لهه ياز ايكي حكومت ارستنده بعض مداوات
 افكارك جريانندن عبارتدر . ذاتاً بو ايده ايكي
 حكومت ارستنده قطعي بر ائتلاف حصولي شرق
 بحرانك حال حاضرى اعتبار اهدنده مستحيلدر .

هبت اعيان و ميونان طرفلرندن تعلق
 هاپونه جماعياً تنظيم و مقام صدارت واسطه سيه
 خاكاى شاهانه به تقدم فلان مريض ذكره
 مندرجستك اوروا محافل سياسي سنده تقدير
 اولدني تلافى حوادتلر نديدر

شكر ايت
 تشرامز

عبد اكره اى اولان مجلس ميونان خاينيك
 مراسم انتحابسى مناسبيته اديقمز بر چوق
 تبريك تحريرات نثر الفزيه بر حسن عظيم فضل
 و مباحات الزرا او قبوروز قونجيت غماينك ار
 بهترين حقي اولان توهم خصوصيه كشكر
 اصحابي ووزرك بئور سينيپه ققور ايدرز .

سمره شينجاني
 متصرف: ليمان قاتق بك افندي
 سمره شينجانيك غماش اجرات شتابه سنى
 بر فضل منونيه كوريسوزره ايشيديوزازو كيهده

ارائه آثار بافت استرېكي متواتر اولان . تصرف
 لوانك علوه منته ، حسن نيته اينز .
 سرد حواليسي دخی دوراستك ربا زيجه
 مؤلم استبدادي ايدى ؛ اوراسى شديته زده منس
 قتال و غزوات ، تنالجه اكرا د ايله خراجزار بر
 حاله كلس ايدى .

هر برده اولدني كي سمره سنجاننده ده
 اعلام حربي متعاقب بئور رؤسا و افراد
 عشيرك فوج فوج مركز حكومه كلكه اولان
 مساهات و بيان تبريكات انجلى ، بونلك هر
 حاله مقصودتيله برابر شاهه زيبارين حربه
 نه درجه قدر مساق اولدنا قاري كوتور
 بوندن طولاني بيان منونيت ، و متصرف مشار .
 اليك مآثر جيله حسن خدمتيده باطنه تقدير
 ايدرز

تبريكات شخصيه

ديار بكر ۴ كانون اول ۳۳۴
 ج ۳ كانون اول ۳۳۴ جمعيتك قبول
 تصديقن لاشي هر شريكركت و مجلس ميونان
 غماينك شو يوم كسادنيده رسوز بر سبور
 مليه تبريك ايدرز .

ديار بكر كرد جمعيتو ديشي
 دقي: صبي

تلبس ۴ كانون اول ۳۳۴
 تلبسه اسرا تيكلاقي اجر اللان كردلوان
 ورتي جمعيتو شمسك مجلس ميونانك بو
 كرتكي يوم مسعوده ككادنده والى واركان ولايت
 علما و مشايخ و مخزان اسرا و ضامن مسكزه
 و مأمورين محله اعالي بده حاضر اولدقاري
 حالده تبتاً رسم كسادى اجرا و متبده نظر
 و دين دولك تامل بيان و شرطي متضمن دعار
 فرات اولدني برروضدر .

كرد تلوان ورتي جمعيتو تلبس شمسى
 مؤصل ۴ كانون اول ۳۳۴
 ذواتك و نلاك تامل نشان و شينجاني
 مقصدله نلاك مجلس ميونانك انجلى غماينك
 بر عيذ تلبس اولان اشرو يوم شينجانيك طرف

تفکیک اجبور اما بر صورت اساسی تکمیل
اید بیور .
ای سوزی ایشیدن طلبة علوما مکتبایلر
کی که انتر ناقص اولان سلفقریه خیراط
ایلمش . چایشلم که اوج کاله واصل اولان
سلفقریه خیراطکلف اولم . بن منظره ایه
باقمل ایکی قلمدن اعراض اتمک ایستبوردم .
اوجنجیسی : فضولیک اولهوق ایکی فکری
بیران اچشم . برنجیسی سوزمان ترقیده مدینت
حقیقینی لشکیل ایدن اسلامیت ، مدینت
حاضرده نسبتده ترقی اچامش . بونکده اتمک
بیرک سبی ، اوج بیوک شه بلرک ه جملهک
مقصودی بر اما روایت مخلفه ماصدق
موفق اهل مدرسه ، اهل مدینت ، اهل تکلیک
تربان افکار و مخلفه مناریبدر . اهل مدرسه
اهل مکتبی تبیض غیر مراد اولان طواهرک
تأویله ضحیف عقیده ایه انهام ایدیورلر .
بونلر ایسه بریکلری منون جسیدیه عدم
وقولاری سیبیه ناص و غیره متمدن عیال ایدیورلر .
اهل مدرسه اهل تکلیف عبادت اولان ذکر
سبب شوقی وضع اولمنش اولان بعضی مباح
اعمال و حرکتک عوام جاهل خطا عیسات
ظن ایدرلر . حالهک بوظن باطله . عبادت
یاکنز ذکر در . حرکات مباح اولقی شرطیه
جائزدر . بوظن عوانه بناه بونلر اهل بدعت
ناظرله بایلورلر . بونلرک تقریطیه واته کیرک
افراطیه مساعفه قوس ایچیدی ، بعضی بدعات
ذکر ایه اختلاط ایدی .
بوتیان افکار و مخلفه مشابوب اخلاق
اسلامی صراحتش و ترقیات مدینت کبرو
بر افسدر . بونکده چارسی مکتبده علوم
دینی یعنی اولوقنی و مدارسده لزومسن
قالان حکمت عقیده بدل بعضی قون لازمه
جدیده محصل اولوقنی تکبیلرده بیخبرین علما
بوقدرده . بوقدرده شبانته تک اتمک ترقی
اولهوق قطع مراتب اتمک قویاً ماولدر .
ایکنی فکر واعظله ماددره بونلر مدرس
حموسدر . بونلرک نصیحتده کندهجه بر تأثیر
حسن اچشم . دوشوندم قسارت قلبندن بشقه
اوج سبب بولدم . بریسی عصر حاضرده ترقی زمان

سالفه قیاسی بالکنز تصور مدعا و بارلاق
کوترمکدر . حالهک زمان سالفده صفای قلب
ونقاید علما حکمفرما ایدی . بونلر دلیل لازم
دکل ایدی . شمدده هرکسده بر میل تحری
حرکات پیدا اولمش . بونلر قارشی تصور مدعا
تأثیر اچمز . آخیق تأثیر ایندیرمک ایچون اشیات
مدعا واقعا لازمدر . ایکنی سبب برشی ترقیب
و یا ترقیب اتمکله انان دهسا مهم شی تزیل
ایتمکدی . مثلا بر کجه ایکی رکعت نماز قیلدق
هیچ طرف اتمک و یا کیم غیباتسه زنا اینش
کی در درلر . اوجنجیسی یلاختمک مقتضای
اولان مقتضای حاله مطابق و لطاآت زمانه
مزایق سوز سولمزلر . کویا انه اناری اسکی
زمان کوشلرینه چکیورلر . سکره قونوشورلر .
دیمک ایستبوردم که واعظ هم عالم محقق ناشیات
مدعا ایسون . هم حکیم مدقق ناموارنه
شرعی بوزمسون ، همه بیلیغ مقنع اولسی
شرطدر .
دردنجیسی ذهن پریشاندرد دیمش حالهک
بوجهدن مقصد قوه حافظه مه لسان طریقی
و ذهنده کی سقندینی و طبیتمده کی نوحش
مراددر . هیچ بر دیوانه بن دیوانجه مدینکی
ایچون بنم جنتمه لعل دلیل اوله بیلدر . همه
(اظهار) دن سکره اوج ماه درس کوردیکی
سولندیم . ایکی جهته شوسوز شهین دعوت
ایدر . یا خلافت ؛ حالهک اکثر کردستان
بونک صدق بیور یا طوغری اولدینی حاله
یا سن ای دوقنور ؟ دیدیک کی تمدن و شرور
منلو بر عنصر جتنی ایما ایدر . بوکا جواب :
برجال دولتت سؤاله قارشی جواب صواب
ورمک ایستکلکدر . اگر چه تمدنی استقام
ایسی شورمده شه کز قالدینی وقت فکر مده
شه کز وارد ظن ایدیوردم . اونی برهاکه
ایله بوشه زائل اوله بیور . زیرا ثابت سربست
وحشی کردلر دن اولان بر آم الماس کی ماته
رسدافت و جوهر کی بر فکر عال صاحبی
اولدینی حاله نصل بو زمانده بوقدر علامت
قاره حیه و فکر فاندنی صاقلا بیور . بجه
حیه ترک جسیددر . دیمک هرکس مرصیح
چونکه کیمسه کی صادق بولدم . وصافی بر

صدائق قلبندن حسن اچشمده برکونا احوالده
بونمش (وکم من غالب اسرا صحیحاً واته من
الفهم السقیم) دیمک بزم دوقنورلرک فهی
خست و کندی راپورلرله مجنون و ضعیفه
ناظریده حدیق ایچون دیوانه درلر . ای دوقنور
سن ای دوقنورسک . اولا ایچیارلری ندای
ایت ، سکره بی . ای شو کلامه نظر ایدن
ذوات اگر کلامده طوقه جق و سارک ضعیف
مدعه کزد هضم اولمجه جق سوزلر بولتورسه
مدنور طونکز . چونکه دیوانه تک زمانده
سولشمدر . محیط اولمان تیارخانهک دیوار .
لری ایدی . حیصکک تأثیری مسامدر . (زیرا
دیوانه راقم نیست ای وحشی یعنی حر تریکه
ای بیلمز برکرد بوقدر افاده مراد ایدی بیور
والسلام ا بدیع الزمان کردی

دور اسد باده تیارخانه دن سکره توفیخانه ده
ایکن شیطله ناظری شفیق پاتا ایه
محاوره در :

شیطله ناظری — پادشاه سکا سلام اچمش
بیک فرزند . معاش باغلاش سکره ده بکرمی
اوتوز لرا باه جق دیدی . جواباً : بن معاش
دیننجیسی دگم بیک لبراه اولسه قبول ایدم
کنندم ایچون کلدیم ، مانم ایچون کلدیم . همه بو
بکا ورمک ایستبیککنز رشوندره حق سکوئدر .
ناظر — اراده کی رد ایدیورسک . اراده
رد اولتوز . جواباً دیدیم : رد ایدیوردم ، ناکه
پادشاه طارلسک بی چاغیرسک ، بن ده طوغریسی
سولیم .
ناظر — نجیسی و خمددر . . جواباً :
تیجیسی ذکر اولسه کنیش برقردر . اعمام
اولنسم برمنک قلبنده بناجم . همه استانبوله
کلدیکم وقت جوامی رشوت کتیریم . نایدرد
سه کز ایدکر . بونی ده جوی سولیموردم . بن
ایسترم که انای جنسی بالفضل اعطاء ایدم که
دوله استسباب خدمت اتمک ایچوندر ، معاش
قاپق ایچون دکدر . همه بنم کی بر آدمک
ملته و دولته خدمتی مسیجته در . اوده حسن
تأثیر ایدر . اوده حیه لیکدر . بوده غرضیسنلر

قدس شریفہ مسجد الاقصاء منظرہ داخلیہ سبلہ صخرۃ المشرفہ

اللہ تعالیٰ ہمیں اہل علم اور تقویٰ سے ہمراہ رکھے۔
 دیا برتوغل نام واپس آجہی متیج اولان سوال
 و جواب کی رشوق قسری و خارجی لازمدر
 ویاخوذ تقسیم اعمال قاعدہ سنہ تلبیاً ہر پر
 طلبہ تک استنادتہ کردہ بعض کتبوں الہ توغل
 اچلی . تا مخصص اولسون سطحی اولسون
 زیرا ہر علمک برسورت حقیقہ ہی وار . ملک
 اولدنی حالہ بعض اطراف ناقص اولان صو
 ہترہ بکتر .
 ہونکہ چارسی اکا ستہر اولان رفت
 اساس طوملی وپوکا مناسب نونی ہر رفت
 ہر فذلک لئی و او فن اساسک سورت
 حقیقہ ہی تمام اتخا ایلیدر .
 زیرا ہر ہر فذلک برسورت مستقلہی

برہم مجہدی کوسترک و زمانک تجدید اید .
 چکے اشارت ایدیوروم . ہمدہ ساہلان سلجہ
 ہیست اچندم .
 ایکجیسی علما الہ اولان مناظرہ مدر .
 الہ ہی اسلامولہ کادم . کو دم کہ نساہر
 شبانہ نسبتہ مدارس رفی اچامشدو . ہونہ
 سہی کتابہ نظرہ استباط مسئلہ اچک اولان
 استہدای ملک علم برتہ قائم اولتوش و
 طاہلرہ عدم مناظرہ و سوال و جواب ہیلہ
 شوقسزک و ہلکسزک و علمات کی بعض
 حالی اتناج اچش ساہر متیج تہج و جہرت
 اولان علوم اکران ویا اکتہجہ الہ وقت کیرمکی
 متیج اولان قون ہوسیات و لذت حقیقہ ہی
 متضمن اولان علوم مقصود بالذات کی علوم

فدا اچک عنک مقضاسدن عد ابدلک لازم
 کلبرہ شاہد اولکر . بن اوقلدن استغما
 وپریسورم . دیوانہ لک کہ بچہ و مرہبہ
 مصومیت کیدر . اقتخار ایدیوروم . درت قطلہ
 شہیدی دعوت اچش . انلری پیلہرک بعض
 حکمت خفیہ ایچون پاتشم . برنجیسی شکل
 ضریم بوخالف اولان لاسملہ مقاصد دیوبند
 استغما و عادات ہدیہ عدم مراہڈن عذری
 واسوال واطوار ہی ناسہ مختلفتی و منابت
 ظاہر و باطن الہ طیبیک انسانیتی و ملتک
 عبتی اعلا اچک ایچون ہمدہ غریب ہنسا .
 غریب برلفظ اچندہ اولی . نا کہ نظر دق
 جلب اچشون . ہمدہ سابع علیہ رواج ویرمک
 ایچون برنسیجت نلی ایدیوروم . ہمدہ کندمہ

عبارت سنک ظهوریست سبب ورن قیامت
 منشا اولدینی ، واراده دوام ابدن دائمی
 اختلال ، و مهاجرت حکومت سینه تک منه
 مقدر اوله مانی بوژدن ترک مسکنی و ماوا
 ابدن یوز بیگلرجه کمالک اسکان و اناشهرت
 اوستریا حکومتجه مجبورت کورلوب بویسه
 حکومتی استطاعتی فوئده برار اولدینی بولنده کی
 تشریحانی ، بوکا قطعاً نهایت و پرده جک رحال
 و موتمک احداثی لازمه کی حقیقتده کی تکلفاتی
 قورفرده اسلا احترامنه و حتی مشاطره به
 لوغرامقترین بتون مرخر خارجیه نفس الامر
 موافق کورلش ، و ایلکینده دولک مشاهده
 اولان اؤدرنزلکه نظراً بوسنه و هر سکن
 تفسیر ادارسی لازمه کلدیکنه عموماً قساعت
 حاصل اولدوق بکرمی بشنجی ماده تک ادخالی
 بو صورتده قهر ایدر پورشدور .

ایشته ، بتی عومک ، بوللله قبوله افزان
 ابدن برده نلک حکم و توقوق کرکی کتلیبد
 ایدر صورتده اؤصبرده اوستربالور دن بوله
 بر بیاننامه استخصال اچک اوزمانده کی حلظه
 کوره پک بوزک براتر موقتیدر ، بوگون ایسه
 حقوقزی ملاحظه بوشوقه اک مهم برچیندر .
 خصوصیات ، مبسوطدن اکلشیه جنی
 اؤزده بوسنه و هر سکن وضیعت سیاسی
 برلین عهدنامه تک بکرمی بشنجی و یکی بازار
 مقاله نامه سنک برنجی ماده لری ووجینجه بر
 اشغال مطلق ماهیئده و فقط بکرمی بشنجی
 ماده تک متممی اولان مارالده کرعمرانه بیاننامه
 ایله بوشناک بر اشغال ، وقت و مقید اولدینی
 مرکز ندره دو ، بنه علیه وضیعت سیاسی سنک
 اشغال موقت و مقید اولدینی حقوق دول قطعه
 نظرجه ، جای ملاحظه اوله مرز .

طین غزیه ، معتبر سنک شهر خالک اون
 ائیسى تاریخی لسخنه سنده : کرد تعاون و ترقی
 جمعی اعضای کرانندن مذکور غزیه همهرین
 منتظره سندن بیان اسماعیل حق پک برادر مرکز
 « نان » غزیه سندن اقتباساً بوشوقه مهمه حفنده
 یازدینی مقاله ده بونک قیمت و اهمیت پک کوزل
 یسط و ایضاح ایدلش اولدیفندن مذکور ویشیه
 حفنده طرفردن فضیه عیبهاته حاجت قائلشدور .

بوسنه و هر سکن وضع و موقع و حقیقتی
 شو اولدینی طایفه اوتوز . نه دنیرو خطه مذکور .
 رده جهان ابدن احوال ، اوستریا تک عهدنه
 مرتب نمهداتی پک ده حسن ایضا ایلدیکی
 واضحاً اثبات ایدر .
 « اهالی » اسلا بیه تک محافظه حقوق دینی
 و سیاسی لریته اولان نهدانک اصل ایفا ایلدیکی
 بتون عاجزه منطوقدر .

ماهدی وار

سیلانیلی سیفناه

ملا سعید کردینک

تیمارخانه خاطرانی

غریبه مزده آره صره مقاله لری کوریلان
 بدیع الزمان ملا سعید کردی زمان استبداده
 استانبوله کلش و کردستانک محروم و محتاج
 اولدینی ، مارفتک اورالرده تأمین اسباب اقتضایه
 دایر بر لایحه تقدم ایتمسندن طولانی بیچاره
 آدم تیمارخانه سوق اولمش ایدی . اداره
 سابقه تک ارباب فضل و کمالی عو اچمک ایچون
 ارتکابشدن چکنمده کی بوکی مظالمی تقابل
 نمداد و بنا علیه سزاوار نفریندر .

جناب ملانک تیمارخانه ده طیبیه واقع
 اولان ماجراستی بعضی ایضاحات و تحقیقاتی
 متضمن اولدینی ایچسون انظار قارئین کرانه
 عرض ایدیوروز :

طیب اقدی !

چشمه بر دلیل دهانک اییکه برده چکم .
 سؤال اولفمدن جواب . آتقیقه بر دیوانه تک
 سوزنی دیکه سی ارزو ایدر سکنز . سیاسی
 محاکمه صورتنده ایستوروم . سنک وجدانکده
 حکم اولسون طیبیه درس طب و یرمک فاضولیک
 اما تشخیص علت یاردم ایدم جک تقطع لر خسته تک
 وظیفه سیدر . همده استقبال سزی تکلیف
 اتمه تک ایچون دیکه مکره لزوم کوروروسکنز .
 شو درت تقطعی نظر مطالعه به آلیکنز .

برنجیسی : بن کردستان طاغولنده بیومتم
 قبا اولان احوالی کردستان قیابیه طارتمی .
 حساس اولان مدنی استانبول میزایشه طارتما .
 ملیسکنز . اوله یابارسه کز معدن سعادتمز اولان
 در سعادتمدن اوکزه سه چکنمش اولور سکنزه
 همده اکثر کردلری تیمارخانه به سسوق اچمک
 لازم کلور . زیرا کردستانه اک رواج اولان
 اخلاق جسارت ، عزت نفس ، صلابت دینی ،
 موافقت قاب ولساندور . مدتیئده : تراک
 دنیلان امر آلتزجه ، ماهانه در .

ایکنجیسی : نیم الیسم کی احوال و احلال
 قده نامه مخالفدر . حق و نفس الامری حکم
 اعتبار اتمخدا ایدیکز . زمانک ویا عادتک رواج
 و یردیکی بعضی اخلاق سینه کی کورمک واسطه
 سیله نمونه امتثال اولمش مقیاس یاییکنز . همه
 لازم یشتمی دوشولسون کی فزاید یشانه کی
 و یردک مسلمان . اسلامیت جهته متناً مأمور
 و صدائک مکلف ملته دین و دولت تابع اولان
 برشی دوشونه چکم .

اوجنجیسی : شاذ و نادر اولدوق استمداد
 زمانک فوئده چوق کیسه لر کلوب کیش
 ناس ابتدا انزه جنون و یا غیبت سنادن سکره
 سحره ویا خارقه به حمل اجشملر . برنجی
 و ایلکنجی طغنه تک مایینده اولان تضاد جتنه
 حکم ایدن ذواتک دلیل و مدعا لری ایلان
 تضاد ایدر . زیرا اصافیه دیشلر دیوانه در .
 چونکه هر مسائل مشککله به جواب و یریبورده
 بوله دلیل کتیرن دایدر .

درنجیسی : عصی آدم خصوصاً نیم کی
 سیکرلی بر کینسه تک تلاش و حدت اجمعی
 ضرور ایدر . بخصوص بر فکر طالی بتی حریت
 شرعی بتی اون بتی سنه ذهنتده طاشیان و باقل
 قرب اولدینی زمان بتی بر انقلاب عظیم ایلکندی
 مخاطره درده و مهلکه کده کورده ، فصل تلاش
 وحدت اجمسون . همده بندن ده دیوانه خطیبه
 ناظر ایدر . زیرا بندن دها « حدیددر » همده بو
 جنت موئنه به مبتلا اولمان بیکده بردر .

« وکل الناس مجنون و لکن علی قدر الهوی
 اختلاف الجنون » اگر مبداه تفاق تفرع
 سوزی منفعت عمومیه بتی ، منفعت شخصی بتی

و برلینکی بیله بیورسه ده بعضی دلائل و اماراتدن
 بکده حسن ثقیل مقرون اولدینی و امارتک
 دولت مشورعه ایله عقد استلانله ازسرنو اماله
 ایدلرکی اکلانلشفقه در. بنا برین اورویا مقدمات
 سیاسیسی سیاست عثمانیه مزه مساعد اولقده
 پردو ادرر .

سلیاسی سینه

تلخیص سیاسی

باید -

بونا ایسه اداره سابقه تک آثار سینه بندن
 اولدنی حکومت مشورعه مزه مراث قائلش
 شیلر دندر که دولت اورتا طاری هان اصرعاتاری
 درجهست کلندر. حصوله کلان تحول مسوده
 جسم دوله حیثات تازه کلکله بولرک امکان
 نسریمی . اوستده نسر ایشمیدر ؟

بو مهم سواله رتواله جواب ورده بیلرک
 ایچون اول امرده بو مسائلاک منشاءه ارجاع
 نظر ایتک واسباب موجب لری بیلرک لازم کایر.
 معلوم اولدینی اوزره کرک بوسته وهرسنگ
 و کرک بلدلا رستناک دولت مشورعه قارشو
 وضیت سیاسی لری برلین عهدنامه سیه آهین
 اولقشددر . بو عهدنامه ایوم مرعی و مشیر
 اولدینسندن مواد مندرجه سی منافض اولان
 احرا له دول مضیه جه غیره شروع نظر یله باقمق
 ایجاب ایدر . برلین عهدنامه سنک یکر می بشنی
 ماده سنده بوسته وهرسنگ وضیت عهدیه سی
 • بوسته وهرسنگ ایلتری اوستریا دولتی •
 • طرفندن عسکر اقامه و اداره اولققددر . •
 • اوستر حکومتی صرفستان ایله قره طایغ •
 • آردنده جنوب شرقی استقامتجه (ترو •
 • و بیجه) تک اونه طرفنه قدر نمد اولان •
 • (یکی بازار) - سنجانگک اداره سی درعه ده •
 • ایتک ارزوسنده بولجندیندن اوراده اداره •
 • عثمانیه باقی قالمقددر . مع مایه اول جدید •
 • بولتیقه ایله طرق مختار ایتک مریدی وادینتی •
 • تأمین ایچون اوستریا دولتی (یکی بازار) تک •

• هر طرفه • عسکر بولدریمق و عسکری •
 • و تجارت بولاری باقم صلاحتی محافظه •
 • ایدر . اوستریا دولتی ایله حکومت سنده •
 • ایشک طرفاتی ایلروده باقماق قرارلشد . •
 • بره جقدر . • منزه بین الدول تأمین ایتدی •
 • وائی متعاقب حکومت سینه ایله اوستریا حکمرنی
 ارمسنده (یکی بازار) - سنجانگک دتر عقد
 اولان . مقوله نامه تک برنجی ماده سنک • بوسته •
 • وهرسنگ ایلتری برلین معاهده نامه سنک •
 • یکر می بشنی ماده سی موجبجه اوستریا •
 • طرفندن اداره اولققددر . • دو بحرر
 اولان قاره اولاسیه ده بو وضیت عهدیه تأید
 قلمشددر .

مقاوله مذکور تک مواد سائر سی
 قریانه و ایالتینده کی مسامالتک محافظه منافعه
 ماندر اولوب ازان جمله اسلامتک حقوق دینه
 و سیاسی لری نه قادیله رعایت اولجینی و خلیفه لده
 نام نامی - حضرت پادشاهنک ذکر ایدله یکی
 ایکینی ماده سنده تصریح قلمشددر .

البتین مذکوریتک اوستریا طرفندو اداره
 وانقال اوله بینه دائر بین الحکومتین بشقه
 و تاق بوقدر . بالکتر برلین عهدنامه سیه مارا لدر
 یکر می بشنی ماده تک ادخالی صرسته . دولت
 علیه مرخصلرینک معاهدین انضادن کوستر .
 دکری امتناعه قارشو اوستریا حکومتجه بر
 بیانه ده اعطاسنه مجبوریت کوستر مشددر که
 یکر می بشنی ماده تک ستمی و مفسری اولدیندن
 حائر اهمیتدر . اوستریا مرخصلرینک ادخال یله
 محض اولان وسماه . نامه تک امضای صرسته
 دولت علیه مرخصلرینه تودیم ازلان تشو
 بیانه ده یکر می بشنی ماده ره ریح و اوستریا تک
 مقصدی توضیح قلمشددر .

بیانه ده شوبله ذیلمشدر :
 • دولت علیه مرخصلرینک حکومت •
 • مشورعلری نامه الظهیا . ایله کرای ارزو •
 • اوزر بینه اوستریا مرخصلری ذات شوکتکیمت •
 • حضرت پادشاهنک بوسته وهرسنگ ولاستری •
 • اوزوندکی حقوق حکدر ایلرینک بوکون •
 • امضا ایدله یکن اولان معاهده نامه تک •
 • مذکور و ولاستره متعاقی ماده سنده مصرح •

• اشتغال کبیرته اصلا خلدار اولجینی •
 • و امر اشتغالک موقت عد ایدله یکنی •
 • و اشتغالک قریانه دائر قوندر . نک ختام •
 • اجناعنی شفاقت بین الحکومتین بر ائتلاف •
 • مقدم عقد اولجینی اوستریا و مجارستان •
 • حکومتی نامه بیان ایدر . •
 یکر می بشنی ماده سنده بوسته وهرسنگ
 ایالتلرینک اوستریا طرفندن انارامی مطلق
 و یکی بازار مقاوله سنده بو مطلقیت مؤید
 اولوب فقط عینی زمانده و بریلان و ماد تک
 ستمی اولقی اعتبار یله عینی حکم و قونی حائر
 اولان شو بیانه ده ایسه اشدک بر اشتغال
 موقت اولدینی و ایالتین مذکورترین اوزرندکی
 حقوق حکمرانی حضرت پادشاهنک هر کونه
 خلدان مصونیتی تعهد قلدینی جهت ایالتک
 وضیت عهدیه سی هر نقطه نظر دن بر اشتغال
 و وقتدن بشقه رضی دکدر .

تیمس فزیمسی فی ۹ تشرین اول ۱۹۰۸
 تاریخلده سنده بر بیانه ماندن بحث ایتدیکی
 صرسته بونک حقر قزلک محافظه سی قلمه سندن
 بنایت حائر اهمیت بروشقه اولدینتی • وقت
 • ایدرانی تک معاهده نامه تک امضای صرسته
 سنده بونی دولت علیه مرخصلرینه برزدیکی
 وقت اوستریا اهلایسجه سؤ تأییراتی موجب
 اولدقی ایچون غایت مکتوم طولقنده بالحاقه
 رجا ایدلکنی و بوسوزله بوشیقه مهمه افکار
 طاماحه معلوم بولدیقی قید و تذکار ایشدر .
 فی الحقیقه برلین معاهده نامه سی بروقوالرنده
 بوکا دائر بر بحث بولدر . بالکتر مذکور پرو
 قوللرده ایالتین حقدده معاهده نامه یه بویله بر
 ماده تک ادخالی استلزام ایدن اسباب و ملاحظات
 و دولت علیه مرخصلری و ذهبا طوغریسی
 متوقفا قره شودوری باشا طرفندن اتی رد
 و جرح بولده صرف کارانان اقدامات مندرجه در .
 اشبو بیانه ده ی اوستریا مرخصلرینک استحصالت
 ایتک اوصردده قیات مشکل بر شی اولدینتی
 حله و مجرد بانای مشا اهلک مهارت و سنان
 ساهسنده بوکا ووقت حاصل اولمشدر . چونکه
 قوت و ایدرانی تک ازلین مذکوریتینک
 باه نازده دائمی رکاون احتلال اولدینتی و شرقی

طیبه لیلک صحفہ تماشائی زیارت

اسحق سکونی کردی به سلام

ورن؛ شمس ششمه دار صباح، شواقی
جبال باغی هنوز باہر زلامش، پیشانی قلبه
ترویج وجود اینتیکم قرآن زمین استراحتہ
دعا اولدوغ ابدلش ابدی .. حبت ملیک
بر نزل ذی مال علوق اولان بر قاچ کچ،
وقور طیبه لیلک اعزاز سداى اقاطبلہ یافتن
قائمش، ملک طیبی عسکرده مرتب اولان
و هوشنگ، بیسنگ صحفہ نامانسه - عموم
طیبه لیلر طرفدن قلوبز نامہ - دعوت اولمش
ایدم .

طیبه لیلر؛ بو عنوان علوی امتیاز او قدر
بیو کدرکہ هر قلب صاف احرار اشدہ بو
بیو کدرکہ قارش بر محفہ تعظیم وار، کابوس
قد و قزای استبداد بتوز شدت مدھتہ تجر بیای
و قلبہ بونره توحیہ اجیش فقط بو پیشوای
قافہ احرار، افراد مظلومہ ملک نوای مدید
ماجملہ ستر لجه کرہ ناک نام اولقدن، مقصداری
اوغورندہ خون پاک حیناری آقشدن، اولمکدن،
اولدر لکن، سوردولکن، سفندن، آجاقدن
هیچ بر زمان چکنہ مشدر .

صحفہ؛ نشاید عدیدہ حریتک یکنقی
آهنک ترمانی او تو شیورہ طیبه لیلر؛
بو خدمت مبارک حیات و سرستی ملک منادی
مغانی اجباد و بھرمانسنه، تصدیق طرز
کتابش و تمده کوسنر دظری خارنہ اجساز
نملی مہنارہ، کواکب - ون ارواح شہدای
حریت نکوبان تپیل اولهرق کولوردی ا

بر حکمدار خودکامک شمت استبدادہ سنک
منظرہ قریبہ، بز بری مہلاستک قالی بہاست
مدیافہ ایندیکی حلیہ پاکیزہ نوس و عصمت،
بر برسنقیدہ دایم خرام و عینسک و اوبلای
حزین شوید ایگین، برنہسوار انداکارک حس
تزیہ ابونی و عدک ظلمہ، حریتک استبدادہ،

نورک ظلمتہ احراز ظفر ابدہ چکنی کوسنر
جناب اللہسک قانون خاقت جہانعلای شرح
و تصویر ابدیلرکن، استبدادی صمیم و حریبہ
ترتیب ابدن، شہادہ زبیا ترین حریتی بک
بو کسکوردن آلفنسلایان طیبه لیلرک - بتون
وجودیم - مشمول ننگہ نوازشی اولوردن،
تاہصباح بو مناظر بدبہ عبرتجددی برسترق
طیبی روحی ایلہ نمانسا ابدرکن و اسحق
سکونی کردی و ملک تمال عظیم منویسی دخی
پیش لوحہ خاطر اقمده تجلی ایشدر .

اون و بو بنای احتشام احرار و جناب
اسحق و کوزارہ مختسین تربیت و تکامل اولش،
اسحق و کردستان طاغابیش قدر ایصالہ
چلشدنی نجات فوض حریتی انجیق بو مدرسه
معلای حکمتدن آتش، کردستان و عبدالمجلی
حریتک - کردی حصصہ - ایلک شید
وقریان اولوق اوزرہ و اسحق سکونی بی مہ
ایحق ایشدر .

ای شید مصوم، روح پاککہ اجرار
ملک بیکلرجه سلاقی، ای سوکیلی طیبه لیلر،
سزہ عزم قوی مجاہدانہ کزی تقدیر ابدنرک
بتون تبرکات و تشکراتی تقدیم ایدرم .

احمد جمیل

اجال سیاسی

بو هفته ساحۂ سیاسیانہ اک مہم حادثہ
روسہ خارجہ نظریتک ایراد ایلدیکی لغتدرہ
بولوق ہیئت مجموعہ ای اعتباریلہ صلحورنہ
و اشتلا جویانہ عد اولہ ییلرہ مسائل حاضرہ ملک
اویہ - منجہ روسیہ ملک مسلک حرکتی دہ بر
درجہ بو قدر منبدر .

خارجیہ نظری یا لسان ایشارندہ دولت
علیہ ملک محافظت حقوقہ رعایان اولتنی قضیہ
الزام ایلدیکی کوی بر این عہد نامہ سنک لاعلی
التین بر دولت طرفندن خود بخود قضی
واخلال اولنہ بیہ چی خصوص، و دستائل
مذکورہ ملک قوزقرانسدہ حل از دنی داواسترایک
حب قسنتہ طوقیہ حق صورتدہ مہارتکارانہ

بر اسلامہ دریش ایشدر . ناظر مشارالہک
منصفانہ و اشتلا جویانہ اولان شویبائی بتون
طرفداران مسالمت، و عجمان حق و عدالتجہ
شایان تقدیر کورلسہ سزادر .

دیگر مارندن اوستریا خارجه بدمه کیردیکی
کر بودن چیقق ایجون بر چارہ تسوہ تجری
ایلمکسدر . دولت مشارالہا اشتلا مہایل
اولمقلہ برار اشتلاک بانلوجہ اسداری حقندہ
ہوز اوروپا متبایتہ و دولت علیہ معالہ موافقت
کدہ اظهار ایدممانشدو . فقط مقضای حق
و عہدہ نامہ اساس اوزرینہ بنای اشتلاف
اولتی جوق طرفینجہ اترام اولسدینی حالہ
اشتلافک حصولی آسان اولور . مخالف ابدن
قطعہ نظر لردہ ثبات اولدوسہ بو مخالف افکار
مواد عہدیہ و تمہدات متقابلیہ فائدہ تفسیرلندن
نہبت ایسہ اوروپا مہرہ حقرفنسانانہ ویا بو
کچ اختلافات ایجون مرجع حل اولهرق
تشکیل قتلان لاهی محکمہ صاحبہ منہ مراجعت
اولتی صورتیلہ دہ بر زمین اشتلاف تہنہ ابدیلہ
ییلر . فقط قویاً امید اولنورکہ اوستریا حکومتی
قائد و عدل و حقہ توفیقاً اوکی شیلرہ مراجعتہ
حاجت بر ایلورکی اختلاف حاضرک تسویسی
امرندہ باب طالبک کوسنردیکی نمایلات اشتلا
فجویانہ تی تقدیر و بین الدولین مناسبات
دادہ ملک کالاول دوائی تأمین ایلر .

بناہرستانہ کلانچہ : امارتک اخیراً دول
مظلمہ کوندردیکی نوبطہ مختصویاتی پکدہ
خالصانہ دکدر . امارت او تہ دیری ساک اولدیکی
مسئلک خدعہ کار بدن ایلدیکی نوبطہ سلیہ
اثبات ایشدر . حکومت متبوعہ فی فکر اشتلا
فجویانہ داری اولمقلہ اتہامہ قدر وارینورہ
و دولت متبایتہ بریت خراججویانہ غطف ایلنورہ
خالوکہ باب طالی ہر صورتکہ آمال نالمنوروار
نسی اثبات ایشدیکی کی الا آتدہ بشقہ بر فکر
بزورہ ایلدیکی محققدر .

آحقق دولت علیہ ملک حقوق صریحہ سنک
محافظتہ سنجہ بتون او قیاسمخت کسلیو قصدیلدہ
بولکان مجبور دیہ مارنجرہ نظر دقتدن ذور
طلو نامیلدن .
امارتک نوبطہ منہ قایتہ تزلزلہ نہ جواب

جدیت طرفندن منتخب
صاحب امتیاز ومدبری
سلیمانی ملی توفیق

شرائط اشترا

طشره ایچون منلکی پوسه اجرتیه
برابر ۸۰۰ ، والی ایلی ۴۵ غروشدر

لشخسی بر غروشدر

سر محرری دیبارکری احمدجیل
عموم ادواب فکر و قلمک محمول خانه
عراقنه دانئا صحفدریز آچیفدر
درج اولئیان اوراق و انار انعاما و لغاز
اداره خانهسی و زنه جیلرده کرد تعاون
وزقی مرکز عمومییدر

کرو تعاون و ترقی عمرتسی

۱۳۲۴
جیتک واسطه نشر الکارد
تاریخ تانیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومروه شمذیک هفتده بردفده نشر اوله جق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غرنه در سلسله جلد ۱

مقاله مخصوصه

نسخه نمویذ استقبال ایچون

سلطنته، بولنه، مکتبک تکبکان حقوق
اولاده سکره ملت و مجلس میمرکان ملند.
میدانجیلد خان

ملت مره زمان ایستمه اولورنده چایی
کلا ایتمه خاترم.

ایکی بیرامک سینه مباحثنده صدر نشین
اعتلا اولمش برعید سعید ملی

های اشتلا چا کی - فطر واهی دن -

ایکی قاده دانئا اوج سعادت و کسلور ،

وکسلدیکه شبال صباتی ، سایه حاجتی فرق

ملته ، بالای سرعنائیه سالیور ، روحزک زمره

سرورن ظالملاوته انخاف ایدیور . اورادده

یزه پیام اطشان کیریور ، تاریخ آئی ملیزک

دیباجه شان و شرفه قوتقی ایچون الهامی جهل

فانمل بخش ایدیور .

ایشته اویدمزک برلیله قدر یاند قدری

دون کجهه ، (عبداللؤمان) و سنب جلیلی ایله

توصیف بیوریلان جسمه کجهه تصادف

ایتشدی .

خلقه مره ، ملک ملتک مقام ذی جاقی الیه

ابدک - ناف و روحانی حساره نشیده غرای
سروری نزیل ایدیور و سکره مبعوثان ملتی
زانو برز اوکوردیکه ذات هاپوناری - سلاطین
عنائیه تک هیچ برنه نصیب اولیان - یونکو جودک
شرقتک و جدیدله سر مست بولورق حیات
خلافتنا هیلری کی کوهی جهان بها ایله محنت
مجلسه ، فرق ملته شایشلر سر بیور . مسود
بر ملت ، مختیار بر پادشاه .
یوندن سکره امین اولسونلر که اوکهرک
عقظته صافی ، درج قیمنشاسی بتون عنائی
ملتنک وضائلیامک مر بوط اولی و ابدی اولان
کرد فونک بیفل و غش جانلری ، حیاتیور .
۴ . ت .

نطق پادشاهی

مبعوثان اقدیلر !

حق تعالی حضرتلری ، عددی ، سعادت
حالی مزده اولسون . باجلله ملت عنائیه تک
و نیمة شاهانه تک و کیلرله یعنی تکمیل ملتله
بر اقامت بر لیکیمه طسام ایتدیکیدن طولان
حقیقه و جداً یک نمون اولم . بو کجه کی شو
خل طن ایدر سیه م دولت علیه مزک نارنجنده
ایک دفعه کوروشن بروفته شیمده ، تبریک

ایدرم اله امثال کثیره سنک تکررله جله مزی
مشرق ایلسون بو جمیت مسعوده قانون
اساسیزک دولتمزه متمدنه ، وطنمزه بخش
ایتدیکی والی ماتناه عالی افریده بخش ایدم چکی
آثار قیامانه تک مبرأ و دلیلی اولدینده شایان
تجدید .

مبعوثان اقدیلر !

شوراسی مملوکزه اولسون که سلطنتک ،

دولتک و محکمتک تکبکان حقوق اول اله ،

سکره ملت و مجلس مبعوثان ملند . بنا علی

ذک وظیفه کنز هم مهم هم مقدسده . سنی

و غیر تکزک و قصد و یتکزک بواهییت و بو

قدسیته متناسب اولسی قطعاً مملو بیدر ایشته

بو حقوق مقدسه سی ضامن و کافل اولان قانون

اساسیز احکامک بنایت الکرم مخالفه

نصیحتن ایتدیکی و یونک خلاندده بولندجق

هر کیم اولورسه اولسون اولنک و ربمعی خصی

الکر ربمعی دشمنی خلقله کنر و پدشاهتکر سنیه

بن اوله جمعی تأمین و تأیید ایلرم .

اه تعالی حضرتلری دولت و متمدنک و

وطن مقدس سزک سعادت و بسلامت امرندنکی

سنی و غیر تمزه سین و تطهیر اولسون .

گروہ

تعاون و ترقی غزنی سی

۱۳۲۴

جمینک واسطہ نشر انکار پور

تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومبر ۰ • شہدیک ہفتہ روزہ نشر اولہ جق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنی پور • جلد ۱

جلسہ مہوارانہ ذات شاہانہ بہ مخصوص سالون

درمات - مرکز مطبعی

۱۳۲۶

عجاس امین اسماعیل

www.arsivak.com.tr

بحرہ نظارتی، وزعی، تلہ بن و تزیں
ایدیلرکن درونندہ یاوزسلطان سلیم حضرت تریسہ
مخصوص قبیلہ برسنجاقی ظہور اجتہاد .

بر ہدیہ عسکر بہ

جمہیتزک اعضای محترمہ لندن اولدینی
حالیہ ریاست ثانیہ فقیرہ سی دخی درعہدہ
بیوران داماد عالی پادشاهی احمد ذوالکفل پاشا
حضرت تری مکتب فون حربہ شاکردانتک امر
قلیلارمدہ قوللائق اوزرہ بر اسب تو امان اهدا
اجتہاد .
مشارالہ قلب اجراءملتی برچوق مفاخر
خاطرات منزورہ و اجراءسیلہ رهن حسن
تعلیم ایدن و شمر شیخی عبدالکریم تقیب و
صلیبہ بریک تائین اسایش و فلاحہ کی
خدمات فدا کارانہ سیلہ شہید حریت مدحت
پاشانکہ فوق العادہ بیظاہر تقدیر و احترامی اولان
مرحوم کرد اساعیل پاشانک مخدوم ملی و شو
صبرمدہ دخی بندوب ادا یعنی کرد فورم جینیک
سایہ اجتہادی شان و عمرقانی در بناطلہ کی
پکی شبیہ کودورہ تقدیر ایروز .

تربیت

کلوزا

نارولتنامہ کرمانجہ . کرمانجہ مزینکن .
قرار مدہ مقدسہ . مملکتنامہ تاج حکومت و
دولت علیہ غائبہ انزی نام غائبی نہ ترک
کرمانجہ فیہ یہودی اڑخی . تسلطوری ژوان
غیری بگون ملتا کہ ملک غائبی دہ روزنوبہ
کیش امہو براترین بکن مابنابہ دادہ فرق نو
پنہ ناوبہ نولوامتغیر نوجار غائبی و مملکتنامہ
مملکت غائبی .

ام صفت نام جلیل غائبانہ التجار دیکن
ژاو نوالا بہ پوی جو مرہ کریتہ
زوی پیوہ ام دیساری جوری نظر دیکن

وایان بن خیردا . وایان لازم پی کی را پر
ستی نامعارف ترقی دکا و ناقابلت خلق دینہ پی .
اپہ پیش تسابق وقتی خوبمان کردو ؛
وخریکی ترقی معارف یون .

شکرا و مقصدہ ہاتھی جو صفت اہالی
لہ رز دا سرکوت آرزوی قانون اساسیان
کرد . مطمئن ہوم . ام آرزوہ باعث سعادت
ملک و ملتہ برغم زور کس کہ دیان کورت قانون
اساسی چاک نیہ . . . ہیچ بہ و دوم نکرد ،
دل لہ دل نہا ، قانون اساسیم اعلان کرد .
وآرادمہ کرد کہ سرلہ نوی بیاو ہل بزرز
مجلس مہوٹان کرد بنوہ .

کہ احوال 'نارہ کورا . کامل پاشام کرد
بہ صدر ارادمہ کرد مشغولدریک خستن مجلس
مہوٹان ی . لو وقتہ دا برس بلنار ووالی
روایلی شرقی - برس فرندانہ - ہر چونی
پوری لہ صداقت دولت علیہمان و رکرا ،
اعلان سرمنجوی کرد . اوسٹرا و بحارستان کہ
بہ موافق عہدنامہ برلین بہ امانی ہوسنہ
وہرہیکی بدستوہ . . . ہر ناوی خستہ مر
مملکتی خوبی . ام دو مستوہ زورم خفت
خوارد .

تأسلمہ کرد مدافعہ ام بخاورہ . و محافظہ
حقوق دولتان حوالہ آرایہیت وکلاہ معاونت
عمومی اوپوش آرزو دکم .

دولتلیہ ایہ لہ کل ہمو . دولستان ریکہ
امیدم جہ اوان معاونت بکن . ام مستوہ بر
طرف پی .

ایش مہم ویک خستنی عالیہ . آوران
کردن مملکت ، رفاہیت وراحی اعلیٰ شاعدا
نہم . زور کردن مکتب و علم و معارف ، انجاس
و صنعت و مرفقہ ، بہ غنای اوہکہ خیا لہ
دولت ومانی مبارک بکا امر و مجلس مہوٹام
کردہ بہ چلو بیکوٹی اوہ لہ حضور . ندا
بختارم . عزم قطیبہ ناکوردی ، انجاساہ
مجلس مہوٹان ایش چاک بومک و ملت دینی .
خدا توفیق ہومان ہدا .

میریک مطبوسی
م ذوق

اموقا کرمانجہ صادقین کہ ہوراسلاحتکادین و
تکشتین بدل اوخہ دولت غائبانہ نسام ہون و
مملکت متراک کیرن حکومت غائبانہ مطیع کہ
ہو دور زمان استیقاد دہ مللہ خراب جائہ
سر آب ، دلانہ کباب ہوا دینا امرحکومترا
اطاعت کیرن ، و خوشنوا دان
براه من !

خدیی زبالملیتہ ، تنی رب المسلمین پینہ
مسلمانالیہرا ہونخدی خلق کیری بہ . خلق
مہ وایوان یکہ اہ پی آدم اعضای بیککریدہ
دیہ زین ، اوکوتن جبقاراستہ - لزوم اتحاد
تائین دیکہ یعنی نہا اقوام مختلفہ اتفاق حاصل
کیرنہ بکدل ویکدست و ترقی معرفت و اعمار
وطنرا چالیشمیش ہونہ . امژی مہساوان
چالشمسین بن ، فیہ یہودی بلا فرق اقلتی و
اتحاددیکن . مابن خودہ نفاق ہل تن بکوجود
ویکدست بین . حکومت ظالمہ کہ (خدی ہلانی)
مابن فیہ و مسلمانرا تخم نفاق زرع کیری ہو
اوزراعت نلع نغم اتحاد زرع بکن . ممدوریت
مملکتنامہ تزیہ ، و علم و مہارقمہ ترقی ، صنایع
و تجارت و زراعتا مہ توسیع کیرنرا متفق بین
کوندنہ بازارہ . آلیہ و مملکتنامہ شادبکن فیہ
مازی ، و وطند ایش امہ . او انارادل بدن ،
النفات کرم و شفقت بکن ، اکرام اوسا بمرانی
بکن کہ خدی زوی مہرامہ منت مرحمت بیکہ چونکہ
خدیی قرآن عظیم الشانہ (املونوا . . .) فرمان
وارادہ کیری بہ

صورت لفظ ہاپون

ایمان ، مہوٹان !
وقتی کہ جامعہ برمنجنتہ قانون اساسیم وضع
کردوہ لہ پاشا لہ حضورس ایشا پیوہ پو شی
زجت پیوہنہ لہ برادہ پیسلا کورنہ اوزمانہ

تقدیراً و با خطا عقیده و حقیقت و اسلامیت تلقی ایندگی بعض حکایات و تشبیهات و اسرارهای مختلفه بدید. اینک چیزی بعض اهل فن و اهل مکتب نظر سطحی و تقلیدی اوله فرقی ظواهر دینی تحصیل ایله بر عقیده طفلانه ای فواید کسب ایندگی ملکه فاسد فایده به مقابله و محاکمه بکنکه و رطبه و اوهام و شکوه کدوش فکر بدید اوچجیبی معدن هر کمال بیاندگی مدارسک احوال مختلف و میانی بدید. دردنجیبی ظاهر آ او فواید بلاد اجنبیه دن کاسیدر. بونک چاره سی شجاعتلری او نشان جدید به ایبارینک عسکرک شایسته مکاتبی مدرسه نام مآلوفیه علوم دینی ایله رابر فنون لازمه مذنبی کردی عماماسنک کردلرک استفاده دینه کوره تدویس اینسیدر. و کردستانه مدارس متدربسی ایجا اولنرجه اذکمهم اولان طلبه کمیناتی معارف و ارتقا دن ویزه کسدر. بو فکر اون ایش سنه خصوصی حسلکده ای افکار عمومی به عرض ایدیموم ناکه مسلک عمومی اولسون زراوتی گلش.

ملا سعید کردی

شکرالت

اینکله قرالی حشمتلو بدجی ادوارد حضرتلرینک ذات حضرت پادشاهی به تبریک منضم کسیده ایندگی تفراتاقه :

سلطان عثمانیه !
عنائی امیراطورانی بارلتوسنک اجنهای مناسبتیه ذات شوکندجات جناب ناچار بلیرت تبریکات خالصانه بیان اتمک آرزوسندم عنائی بارلتوسنک ابراز ایدگی فاعلیت باطله تسمیه شاهانه ای مساوت با ایهصال ، مملکتکزه کمالی و رفاهک حصولی لایهل و تأمین و مالک سازما به مملکتکزه آرزوسنک مناسبت مناسبت صمیمانه و صاحبورانه ای ایدام ایلمسی خصوصاری اخص عنائی تکبیل ایدکودر

ادوارد

جواباً کسیده بیوریلان تفراتاقه هاپون تفراتاقه عالی حشمتلری ایدم عجمس میواترک بو کون رسم کسادینک اجرامی و سیه سیه بیان بیوریلان تبریکات خالصانه و کتبات حسنه دوستانه بک زیاده محظوظینسی موجب اولدیندن تشکرات صمیمانه لطفاً قبول بیولوسنی ذات حشمتانه لریدن رجا ایدر و کرک تاورلری حقیقده کی مودت قرالیلرینک ، کرک دولت انجیمه لریله دولت علیه بنشده کی مناسبت دوستانه بک قاوره وانی غنی مخصوصنده بو لیدیمی انبار ابرم.

انحد و ترقی جمعی سلاطین مرکز همومیندن عتیه ذات پادشاهی به کسیده اولتان تفراتاقه :
«حلیة اسلامیان و حکمدار ذیشان عثمانیان اولان ذات خلاقیناهی»

تقدیر مدید بر زمان امتحان شیجه سنده لعین ایمن استحقاق ملینک مکانات حقیقیسی شریعت قدسه احمدیه تنکده امر ایندگی اصول مشور بدیر بوحق مشروعک طرف ذیشرف هاپون لریدن تقدیر و تأمین ثمره خیرهمسی اولق اوزره بو کون امثالی نامشهور بر سرور بر سرور ملی ایله کسادیت موفق بیوریلدقاری مجلس جمیونامیزک محکم بیان شوکت و سعادت عثمانی بی مستلزم اجراءات و خدمات و مطبورو راه به مطهرتیه برابر ذات شاهانه لرینکده بد اذن مسعودیت همومه ایچنده شاهانه و بخیاراه برعر طوبیه تالیلری دعوائی وزه زبان ایدرک قلبلر منکرتون صمیمیتیه عرض تبریکات و تشکراته مساعت ایدرز .

۴ کانون اول ۳۲۴

انحد و ترقی جمیونک سلاطین مرکز همومینه جواباً کسیده اولتان تفراتاقه :
۴ کانون اول ۳۲۴ تاریخلی تفراتاقه کز لدی العرض منظور عالی اولدی . ذات هاپون حضرت خلاقیناهینک مقصد بکار لری دولت علیه و ملت مطنه عثمانیه ک سلامت و عادی اولدیندن وطن و مملکتک حقیقده مستحق و مبارک اولسنی شایسته جدیدیه سیه بو کون مجلس میواتنک

کسادق اجرا بیورمش اولملری حسیله عرض اولتان تمیبات صمیمیه نزد شاهانه مستلزم تمنونیت و محظوظیت اوله فرقی اعضاسای جمعی سلام سمدانجام شاهانه ایله تاملین بیورقاری شرفسند تاقیمی اولدیم . امر و فرمان هاپون پادشاهی به اتتالاً تبلیغ و تشریح ایدرم .
۴ کانون اول ۳۲۴ سرکاتب حضرت شهریار علی جواد

ذات حضرت پادشاهی عوم میواتنک عنائی به سرای هاپون لریده بر ضیافت کسیده بیورده . جقاردر . بو ضیافتک لطف ایتتاشی به جواب بر لدرکن سکر اعطاسی ملحوظدر .

صدر اسبق سعید پاشا حضرتلری با ازا ده سنیه حیث اعیان ریاسته تمین بیورلش و هیئت عمومیتیه تحلیف اولمشدر .

خسیدو مصرک امری اوزرتیه قاهره و اسکندریه ده ، و پودت ندیده بو ز پناه طوب آلمش و مجلس میواتنک کسادق مناسبتیه مصرک هر جهتده شنگلر اجزا ایچلشدر . مصرک فرقه اجرائی دخی جمعی میواتنه بر عرضیه تبریکه قدیم ایندگی کی بو ایده واقع اولان مظاهر ندن طولانی لوندنه خارجه نظارتنده لشکری منضم بر تفراتاقه ایدمشدر

ازیمر میواتنک برابر درسده کلن ازیمر مسالفر لرنده و ابانت عثمانی و اوکلرنده داوول زورنال اولدینیه حاله کج کرده سرای هاپون پیشکانه عزتکرده کسیدر به پاش کاتب بو صورتیه سلام شاهانه تبلیغ ایتشدر :
ایسدن سزی سلام شاهانه لریله برابر و ملتسی برله ارساللر کی کوردک بک زیاده افتخار ایدیموم . بیور دیلر

شهادتندن سلبیان و جمال لدن اقدیر حضرتنک مکتب فنون حربیه به دوام لریته اراده سنیه لطف ایتتاشک متضار ایلمسا مکتب عزیمت و طایفه مایشده قد ایدلشدر

اوله جسکون، همه شريعت غرائک نداسيه
يئون اذهان ميايتو مالديره جي، روحا و روحداناً
اورمکز، تلق اوله جقدر.

سز اهل تشريح دکلسکون اهل ترجيح
و تطبيق احکام الحيات زمانه اوله جسکون
ويويه اساسارده از بر اهل و اعتراف کسر
هددي کي فردانده بر يکون عظيم سينات
تشکيل ياد جکدر، شمدی نام کورمه مستقبل
ترلانده اوجهل قارويزي کي مضرات ايله
سنگنه جکدر، امون الشري اختيار عدالت امانا.
فیدور، مجالس ال اکب، کي بيلسون تا عدالت
حقيقيه استمداد بيذا اولسون. اي ميوئلر
اني موازنه ايديکنر تا که و حفظ شين و غایت
عتمک اشياءه يتي سزه خنده زن استخفاف
اولسون، الحاصل عدالت نه عنوانه اولسه
عدالتدر، لکن اختلاف عنوانک بيوک بر
تا پري وار حق منقطده برش واحد عنوانه
ضروري اولوين حله بنقه عنوانه نظر در
وسلات عبادت عنوانه. قبه نه متوجه اولوين
حله - صحيح و قرضدر و لب عنوانه
ويخورد قبه توجه اولفه باطل و حرامدر.
تلاص سورة اول نمازدر بناه عليه مشروطيت
وقانون اساسي فيصلان عدالت و مشورت
بر عنوان ايله برابر او عنوان عقدهم
و مؤثر و عدالت عضه يي متضمن وقظه اسناد.
حزبي تأمين ايدين و مشروطيت بر اساس دينه
استاد اينديران او هام و شکوک صاحبی ورطه
حيزندن قورناران و استقبال و آخرتري
تکفل ايدين و دفاع حموي اولان حقوق الهي
ايلسز بصرفدن سزي تخليص ايدين و حيات
عليه مزي محافظه ايدين و عموم اذهان ميايتو
ئديرون واجابه فارشو کالزي و متاجمزي و
موجود تجزي کورتن سزي مؤاحده تيوبي
واخرودين قورناران و مقصد و نتیجه امحل
حموي يي تأسيس ايدين و اولهادک روح اولان
الفکر حموي يي توليد ايدين و جوروک ساوي
مديني حدود جريت و محدومزه کورمکين
بياق ايدين و سزي او دورا ديشجايکندن قورنار
ديان و کيرور قالدبر اوزون مسافه ترلين سز
الغلامه سنان زيان خيزده يي اينديرون قورناران

وارباني و ساي توحيد ايدرك زمانيه رزه بر
بيوک قيمت و برن و شخص منوي حکومتي
مسلمان کورتن و قانون اساسينک روحی و اون
برنجي ماده يي محافظه ايدين و اوروبلک اسکی
ظن قالدبرني تکذيب ايدين و محمدی خانم انبا
و شريعتک ابدی اولديني تصديق اينديرون و مخرب
مدنيت اولان ديسز لکه قارشي سد چکن تاين
انکار و ظلام کشتت آرابي صفای نور ايسيه
اورنه دن قالدبران و عموم علما و واعظلری
انهاد و سادات مکيه و اجرات حکومت شروطه
خادم ايدين و عدالت عضن و مرحمتي اولدیندن
عاصر غير مسلمه يي دهاز ياد تا لين و ربط ايدين
س اوت، اوت، دهاز ياد ربط ايدين زيرا اوتنک
اطماناي قطه ديات - ناد اينديرمکدر -
والا حين و عامی بر آدمي اک جسد و خاص ادم
کي حس حقيقي ترق و فاعلارني و حب و طله
متحسس ايدين و خادم مدنيت اولان سفاحت
و اسرافات و حوائج غير ضروريه دن زي خلاص
ايبان و مخالفة اخرتله برابر اعمار دنيا اتمکله
سبه نشاط و برن و حيات مدنيت اولان اخلاق
حسه و حسيلت علويه تک دستنوزلري درس
ورن و هر يکيزي الهي بيک کنديک تقاضاي
حقتدن تيره ايدين و سزي اجاع اتمه کورک
بر مثال مشروع کورتن و سرينه بناه اعمال کوزي
عبادت کي تلق اينديرون و اوجوز ملو يک حيات
مشوجهه قصد جنيانندن سزي تخليص ايدين
اول شريعت ضما عنوانه کورسه کز، بقدر
قواندي محصل ايله برابر همچا نه کي شيش غائب
ايده جسکون، اگر دينله همچا دينک روايعي
وکلونده کي حقائق شريعت شراده نصل جيقاد
ربه جق و تطبيق بن درم علمای دينک افکار
حموي لرب مراجعت ايلکيز و اذهان تصاده
حواله ايدکزه، فخر اولسون دريم که اوکليندن
جز بيم جهنمه ادا ايلميورم که بنمن سؤال
ايدکزه، مدنيتک عاظم حقيقيه سني شريعت
شراده و هيا ايکيني کورمزه جکم و قسودنکي
حقائق شيفه کي نتيج زلصون قاطعاً اسلاميه
مخالف اولديني اسباب اده جکم، مخالفت الحق
قديوک ايض نظريه کي بايقوه فرضيه درکه
کنجار من طوطي، قلدي ي کي قن ظن اجتماع

و اصولک بعض ظواهر غير مراد مياسته وقوع
بولور، اي، برونلر مجله لاحکام ر حسن ملادر.
اسلاميت سزدن جوق بيوک شيشلر بکلور،
يقتصرده زمان سعادتهه الهي قالدبرمش کي
سزه ندا ايلميور.
همده قوت قانونده اولسون وقعه استبداد
منقسم اولمش اولور، قانونک فوقی مقتسک
قوتيه در (ان الله هو العزيز المتين) قانون الهيه کي
قوت و عقابده حنه جهنمه درکه بر زمان قصبرده
شرق و غربی عدالت مظهر و اسبقلا ايندي،
شريعتک بيوک اطاعت استبدادک غير يدر، زيرا
شريعتده قوت ايدين ال بيوک بر آده، اسارت
تقتيدن شخصي و سرت شرعيه دن تکمل همچون
حس احترام و محبت اطاعت حبه و خوف اوزره
مؤسس و تبه افکار جهنمه شمدی کي زمانه
استمدادي قائلان استبدادک غيردر، مساک
و ادا ده اختلاف مقصد و نتیجه اتماسدر.
قوة دانه و جاذبه کي بر قیاسده برلني تاموازه
بوزلسون صرف انهاد تقليدي انتاج ايلميور.
حریت مطلقه تک ميداني اولان کورستان
طافلرند، بيومش و طبات و اداب و نزاکت
نايه هرچ بر قدا آته کيرمانش و حریتي همچ
بر شيه و لته فنا انهمش و حق زمان استبداده
حریتک عنواني و اک مساعده بر زميني اولان
درواهلکي قبول بخش و علم غيبندن کلان بر
صفای منوي و جدا بنده طين انداز اولورق
قلندنه کي اسلاميتي نتيج و غيروي بموجب ايدرك
بوجرادتلي حسابي عکسي صدامي کي اظهار
ايش بر آدمک عصيتمدن نشئت ايدين افراط
و تقريفي اولک خلوص نيشه و اختيار لفته
بغشلاق مقضای مروت و السائتدر، (يس
کم چون زير کارا ابن بستم) (بلک ده
کردم اگر درده کست) (بيلسون عدالت
الهي... ابدی اولسون شريعت احمدی،
بايدار اولسون مشروطه مشروعه:
بن کره اولدین همچون کردله داتر بر
ايک سوز سويليه جکم، شوبه که، بزم کردلر
مبارق قاجارک، غلط جوهر نادن اوکر غشله
مبارف جدیددن درت سنده همچون اوکر کورلر
رحيمي، بعض مسائله فتنه بعض عواملک

بواجک قام و اردات کفایت و کثرت اعتبار به توأم
 بشا برین قیودند. مطابقت الزم لیکن آری
 نظارت بر موبتدن ناشی بخصوص مشرعه
 بر ملک خایو و دیگر فواید که دیگر ندانستیم
 فزائی. مقررات و افه ایجا همی ملزم و کفالتک
 تأییداتی قضیه بنده قیمت حقیقه عد اولان
 قیمت رایج ایسه ایستون بونلرک غیری در
 شوخندور و بر کوا داراسته دهن حاقی به بار
 شایه ادرات اولان دفتر حاقی و تذکرات ایوم
 شهر لایحه مربوطه و پروکوارده سیله برابر مالیه
 ربط و اطلاق شقریدن برینک تعیین و احراز
 و جوب نظری کوشم که در

از بار و معادن رقیبه و مبریت حالده مالیه
 ایکن آمنت علاوه سیله نظارت شکله کردی
 بوست و ضبطه نظارتی و شهرامانی داخله
 مربوط بونه بود. بونلرک کی داخل بودجه کمی
 دکلمر. رسوماند. سزده مالیه مربوطه
 بوست و نظارتک داخله و هیچ مناسبتی بوقدر
 مشرعه تقدیر استه ده بعضی محتاج تبدیل شیلر
 اولسه کرک. مثلاً قوسیه و لایحه بوددر
 سنجانی بالکر برقا مقدماته بانک بر اولدر
 حالو کاشی زنه سنجانه تبدیل اولان و منصرف
 اولسه مشرعه کالز بر اولدر. دیگر مارفدن
 ایدن اولان داخله و رعیت قضای بن کل او جو
 حسیع و همد. و ارجی و رقمه دار. قضا
 مزبور لویه تحویل و اساس ابدلایزه خلاصه
 مرکز و مشرعه لسیب ایجاد و با ابطال ایدلش
 بعضی موقع و مأمورینک وجودی قابل انکار
 دکلمر

و قضایان اعنائین مقصد اولن ایزده
 مرکز و مشرعه انگلیخته بحال ایدن عدلایک
 اجزایسه تحقیق. باشلاقن لزومق اثبات
 ایستندور

بوسر و نه تکلیفات حاضره تعدیل ابدلایکن
 صکره دواز مرکزیه و لایحه کسکی بود
 قادر و باطن. بوقاژده بانک موقع مأمورین
 اعشار ابدلی. لزوم تحقیق و تفتی اوقسی لازم
 کلان بوقاژده موجوده. انورین و عدلای
 احوال نالیله مشرعه کسکیه ناشیتر تخصیص اولتی
 بوقاژده ملک تنظیمه و کسکیه و اولان آرای

ذاتیه و آمال شخصیست بر اقامی. مرکز
 و مشرعه دواز و شعبات مختلفه منسوب
 مأموریندن مرکب بر هکته تودیع اولتی.
 بونلرک نقطه نظر ایزده هر وظیفه یی لزوم حقیقیه
 و سرعت و سلامت معامله تک تأمینته معلوف
 بولتی.

تبعیده تنظیم و احضار ابدلایک دواز
 تسبیقه مجلس میونه. تقدیم اولتی. نه بولده
 قهر ایدر سه الله و کوز اوکنده بولدر بلی.
 قسماً و اکلیاً. لغو و تسبیقه اراده استحصال
 ایدلشله دخی عاده مأموریت ایدر بونلرک صورتیه
 کوبله جک اسکی بودجه یی دیکر اله اذوق
 بوندن سناً و قداً تقاضه دعوت اوله سیله بکلر
 حکومت مشرعه به دوام مأموریندن حضرت
 ملحوظ اولدر. مشرعه دن سیاست استمداده
 ایله کسکیلش سخته ستاره. کسکیلین. ژانکسار.
 و حرارت ده تجارت و سائر مدونه مرهفاس
 کسکیه جک اغضا ایزده. استخراج و هر قلبه
 نقاشب مقدار لازم توفیق و دیگر اولی ترخیص
 ایدلکدن و بلا اقتدار و استحقاقی و واقع همه
 یکمشله. متناهب درجه تبدیل قلمه فین صکره
 باقی قالمه حق موجود موقه بودجه به ایدلش
 اولدر بقی مجلس شعور رایحه قبول و تصدیق ایدلش.

بوسر قدر فاسل قادر و مقادیریه شول ایدلش
 قدر خلیف و دوله کیمست. الخرابیه خلاصه
 مجلس میونه رایحه بودجه یوازی تولید تکلیف
 و ایا تقیض صبارین رایحه. تأمین شاییده ایدلش
 بودجه مجرد تعریف همه به واقعه شوی و طبق
 هنوز هماغه سلوه سیز ایکن زهرایه عکس
 خرمیه مسوم ایدلش و ایدلش کسکی بیه
 قلوب زخمیه بی ابراز اجل و مشروروی تقاض
 و شقاقه شدان و زمالی. و

بوسر و نه تکلیفات حاضره تعدیل ابدلایکن
 صکره دواز مرکزیه و لایحه کسکی بود
 قادر و باطن. بوقاژده بانک موقع مأمورین
 اعشار ابدلی. لزوم تحقیق و تفتی اوقسی لازم
 کلان بوقاژده موجوده. انورین و عدلای
 احوال نالیله مشرعه کسکیه ناشیتر تخصیص اولتی
 بوقاژده ملک تنظیمه و کسکیه و اولان آرای

قدمه دینا جیک اتمک دین اسلامه بویلا بر
 حیسانتدر و حیات ملته قصد ایستندور. دنیا
 ایچون دین فدا اولماز راجین عقیده اوزرینت
 مؤسس اولان دین اسلام بنسقه دینه قیاس
 اولمز. اوت اور و بدن اخذ و اقتباسه محتاج
 احتیاج ایدر ادمک و تنظیم قوای حریبه و محریمه دن
 وقون و صیابیدن اینشزه. بارانلر بیدر (دیترک
 امریه) اوزرایده بزدن بالکر عدالتی ایسترم و مدنی
 بکلر تا موازیسی بوزمانین. بواجکی اسان مشرعه
 مؤسس و کلبه نظردر. ضعف دینته اخوت
 و عزیزت و عدلیت بظالمین و مشرورین زهره
 جیجیک و مشورله بکار و انجیه شعیب و غیرین
 و هارون و مأمورین و ایدلشده کسکی اوزرینت
 دینلایه ترقی ایدلیر.
 حکمقره اولان اسنده اذک باری و خست اولتی
 حاکمه عدل اولک سکریت و عدالت و مسانته خاری
 برهشتان باشرد که شریعت غیه حریفه جوی
 و عدالتی و عیال اذکی دینلر تیه ایلما و اسان
 هت ارات بخترقی جمع و روابطه اولان مالیه
 شایسته بکاره. قطعاً حکم ایدر ترم
 مشروری و ایدلشده ایسترم و نظایفه یی و
 اخلاق قرینت بنیادین کسکی

مرحومین بایستریست اخرا تیک علمه مزمانک
 احکام ایدر و بعضی تحقیق بر علی بن شایسته عقرا
 کوشه دینلرک و بعضی شقیقه ایضا شایسته
 لزومی سائر مدونه. دواز اخلاصه ایزده
 کویا فوق الشریعت کسکی بقلم نظامان کسکی
 مشرورین اذن ایدن بونلرک ایزده کسکی
 رولا بایستریست. بعضی ایزده شایسته
 شوی مشرورین شایسته ایزده کسکی
 مشرورین مدینه تابع کسکی کوشه کسکی

بوسر و نه تکلیفات حاضره تعدیل ابدلایکن
 صکره دواز مرکزیه و لایحه کسکی بود
 قادر و باطن. بوقاژده بانک موقع مأمورین
 اعشار ابدلی. لزوم تحقیق و تفتی اوقسی لازم
 کلان بوقاژده موجوده. انورین و عدلای
 احوال نالیله مشرعه کسکیه ناشیتر تخصیص اولتی
 بوقاژده ملک تنظیمه و کسکیه و اولان آرای

بوسنه و هر یکی ضمیمه مالک ایامک تهالک
کوستر مشدر.

کرچه باغارتانک اعلان استقلاله سبب
ظاهره اولوق اورنده برکتورف حادثه سی
وار ایسه: دای و مطالبه قاضرانه مزجه
باغارتان امارتی بولدینی حال و واقع بیجاچه
هر حاله عاجلاً بویه برشی یایی بچون بر فرصت
نخوریته بخبور ایدی. عکسی قهرورده برورده
ایدیکی بیون آمال خیالونه تادهون فرغیب
و برلین عهدنامه سیه مین اولان اونوز سیه
اولکی وضع و واقع حقیقیته زوجعه مؤافقت
انجسی ضروری اولوردی، چونکه آرقی
قارشونده هر دیریکینی باخریمه لشکرده دینی
بتر حکومت مزورده، ذکلی قوی و مؤتلفم برادر
مشروطه کورجکندی.

شهبه سوزده اکانی اولی خلیج بی ماهیت
تغیبات ایدیه سیکدی، کوشو اغلابک بدوقه
ویژن زمانده مولوی فستورک اونوقده ریخته به
اعلام ایصال ایدجه که قانع اولوب ایدی، بلکه
بوقی یاماز و ده. زبده نایباز، من ز صنف
اوله مزه انتظار ایددی، ظلمت که برکونده
فکندی بیون قدرتی به قدرتیله بوقر نخر دیلو
قایلین و تکملانه استمدادی توغما اولدی. بیون
طایفه حیرته دوشدی، بار و اغیارک الفشاری
رطله وله بردی، اینک ایددی، بدقیه برابر بیون ملت
عقابه تک قدرت اسلامی سی اعجاز کارانه بر
بیسوزنده نیلی ایددی، بوجا دو سولاری
سولید بردی، دشمنلاری دوشنده بردی، ایامک
فرسته استفاده، مرتب اولانلاری ایسه باجلا
سولوب ایدنی اجراء بر سایی طبیی اولدی.
ساریه مائاری، و شو ادرده قورلاری بیچیکیزی
«آویبار» بر براس و اینه قارشی بیجان حکومت
بمشروطه تنک سینه چو ایددی بی ایلومره
باجبارده بیوقی ایددی، هر فرستدن استفاده سلطان بر اولان
مقده کزیک اسطافه تصدی ایددی
ایته حکومت مشروطه من، دیما نایبند
بویه اوج مسئله خارجه، بدن مروض
قلمی وجدان مشگلان دوشدی
مایدی وار
سلیبایی سنیاف

تسبیح عادلانه

مجلس میموتک نظر دفته

— مکن نسخه دن مابند —

کلام فکر مختصر سوزده :

اولا زلزله امور مالدن هر زمان انجمن
امور حسابیه قصد نیشاندرد. بوکا تایلند امور
حسابیه دن بشقه نسیم ذنون اقتضایه دن ای بیره
مال مامورلریه ممالیون و نظریه نایفه کلند.
ایته تقامت بورادن باشلابور
بوسیدندر که هر زمان حکومتجه بر وجه
تک اسلامی، زانی مراد اولمش ایسه مالک بوغز
هر افسانه معاش و مصرف دتولریه سازنش
تسبیح و صحیحه قورولش... اوزطوقدن
واردات دتقریری اله آلتش، کور کز برمش
دوروم و تکالیفی اشنت مضاعف کورمش،
نصفه روسم و برکو طریقی امکاسر لقی خس
ایدک تکالیف موجوده تک زبید نسیمی مناسب
بولندرد. انجمن نظر ای قدرن اقتصادیه به
انساب و اختصاص ایتم رواج ذولت بولمش
ایسه بولرد و محط عملیات و نظرهاائل ک محدودون
و محدودیتدن ناشی زوت ملت و مملکتک نام
و نام بر مطالعه ساینده اظهار نخر ایشلردرد.
بوگون مشروطیت آذاره من هر دوله سلا
به مساعده در، هووا حسن بت موجوددر.
بویانده جهت اقتصادیه اهم اولوردر. فقط
قسن بیارکن کور جیسا سامعلی، روح ذولت
مال اولقله برار بونده، اصلاحات بدویمیه
موافق عقل و حکمت ایکن مشروطیت آذاره تک
شرط اولی بوجیه تک تاولن آتی و قطعی سی
قی سالیبی، جملا مشروطیت حالی آکتساب
اندرو جلد شکل حکومت انتخاب و تسبیح تصدیه
سنده اونیک طس اولدی. تاخر دن تاخره
اوغر اولدی. حصر انکار و وقف اشغال ایدیلان
مال جاده حینه توغل اولندی.
وضعت حصره ملک منزه ایامک اولاننده
اکتساب ایدیکمز ائیت غیر منظره استیلان

بالاستفاده بیوک راستقرارض عندیه بعض
مؤسسات مضره تک اعماق و بره و بحر بویانده
منزک سرعته اصلاح و اکسال لوازمیه بدل
ه التائی من الرحمن، دستورینک بای عتائی لینه
تعلیقی دها موافقی کوردک.

توجوانی مشروطیت مزه بتجه عکس العملی
آچمش طرفداران استبددک وقایع روزمره سینه
مروض قالدیمی برورده سیکرجه کیمسه تک
نان و نعمت و اوقوت و مستیبتک قطع و تفسیح ایله
ذاتیه مشروطیتک زهرایه حریته تقلیدیه بایس
کوردمدک، مبیوک غفلت

الآن مال انجمن حجاب اولنان موسسبو
لوران دفتر قارشدره قهرورده ممالیات حسابیه
انجمن برخط حرکت قیسه بالاکتفاه ابع روتون
تحریریه اشتغال و افراددن زخریمه خاصه دن
مالیه کج کجی غیر بولرد، اولوران ۲۲ مسندن
و ۲۵ قبول و سازه امتیازدن ملبسولر
استحقاقی کچی رمزخصه منظر اولان خدمت
و نشیبات منجر به دایر هتوز بر اشارت کوروبه.
میوبارد و نظیمار و تسبیحاته اوغزانه مقده در.
من رحمدونر کور ایلان سباب مالک الملکده،
اولک قاطر کاشانه است خوجه اسلامی تک هر
آن و زمان معیندر، زورا بویه ایددی ایله
محاط، اقلیم بیدیه و مناطق مختلفه دن مرکب،
تخاصر تفضیل الله مسکون بر مملکتده ذاتا
قواعده انقلابیه تک ایسه بیوک شادنی، جناب
حاکم مطلق لقب خاصیه، لان انقلاب خیرمز
باعث فرقه بوکی اجراءات کونه بینه ایله قابل
تألیف کلدر.

ایته شو سلسله عا کایز قلب و فکرده
وماضی و مستقبلمز بودیمس کور اولکسنده
اولدیم. ایته افراط و تفریطدن بصیونا بر
صورت تسبیح عادلانه دویمه تک
اولا دور مرکز بدن بعضی ساری بدورت
درج سنده ایکن ایکنجه درجه نظر اولره اعلام
و نشیبات دواتر ایسه کاه، رنظاره کاه و کیرسه
ربط و اطلاق ایدلند.

مثلا قانون خصوص مین و سکتجه و برکو
اراضی و مستقیقات لیستین آلتیه نظر طابو
اصل و برکو فرعی اوقاتی اولورده معامله و حقیقه

في الحقيقه دولت عليه ملك حقوق واستقلاله تجاوز اولديني، وبنام عليه اول باول بورانك نسيمي لازمكديك قاينه تورجه قبول اولوش براساسدر، بواساس ايسه بك نيمتادرد، اوزربنه حقوق ومانعزى مهما امنك محافظه ايدرك برينا قوريله بيلير. متجاوزين اوروپا ك شو تلفيسندن، ودها بعض احوال دن ناسي طوغريدن طوغرى به حكومت سنبه ايه بر چاره نسويه تجرىي اساسي قوبله مجبور قالدقارندن بوده مسائل معقده حاضره ملك حقوق ومانع دولت مهما امنك موافق برصورتده سني تسيل ايدجك تجلياتندرد. بنا عليه اوروپا افكار عموميه سلك مظهرت منويه س وجره سكتدا اولان سياست جديده شروطه مزك عالم مدنيتده حاصل ايليركي حسن تاثيره وصداهي ملك اهيتت بريك بررهان تشكيل ايدن شو تجلياتي قدر ايتك و نسيملاق تسبب ايجكترن سني شون مسائل ملطفي قطي بر شكل وصورته ربط ايه بر تصفيه سياست حصوله كترينك لازمدر.

بمردم سهل كوي دشوار نكوي
با آنكه در صلح زند جنگ مجوي

تخصيص سياسي

- مايند -

شواجر امور اداره داخله سمنى جدا تذبذب اوهرامتش و بعض برلده امتني عاده مقود درجه سته كتر مشدى .

ملك هتايبه ملك هر جهتي عيني سسويه قابليتده اولديشندن ، كرك اختلاف مزاج وعناصره و كرك اتوار مشاركت هر طرفه ساا انتشار ايدمه اساسيه بر طرفك ادارمي ديكر طرفك اداره نه بگزمه ميكدن مركزك على الاطلاق برقرار و نديري تطبيقه تولىسه عاذر ايجكمن خالي قائمده بولمش و عمل انحصوس شوسوك سترده هر طرفك طابع واستعداد و قابليت نظر ده اتخصيزن شلر تان

وخوش كورنمك بشتان كيمسلك سوق و اغرايد سيله و قورفسرجه طرح ايديلان بعض رسوم و نكاليف بوزندنه جايجا اثار ناخشوندى و نرد كورنمك باشلامشيدى . حتى سكهى نابت مطيع اولان حواليه دهه بو حال باش كوستر مش ، اهالى آرتق الياه ديگه و باشترينه بلاكسيلان مرتكب مأمورلى ضرب ايه ملكك تارندن چيقارمه باشلامشردى .

بو حال حوالى ميبده دهه الهج برصورتده حكومفرا ايدى . « يمن » ده نازده عصيانك اطفاسى بردلو قابل اوله ميوردى . اورامى هتايلي باوروزلر نه عاذا برمقر اولمشيدى ،

تيجه سز وبنام عليه بهوده حرركات عسكريه دن بوغضتفرقه شور گلش ، واك زياده شايان تأسف احوالندرد كه هتايلي عسكريك حره جان اندقارى ضرب مثل حكمنده ايكن مته سوزلنده شوسوك سترده مشكله تصادف ايدلمكده بولمشيدى .

حرركات عسكريه ايجق نرزمى حالده و رتيجه بشوردهك استحصالي اوفورنده اجرا ايدلك و تيجه حرب اداره ماله ملكه ايه امامه اولنقى قاعده حكمت حكومتندن اولديني حالده بزده حرركات عسكريه دائمي حكته كيرمش و بعض برلك ضبط و ربطى و دولت تايمين ارتباطى قوه قاهره ملك وجودينه معلق قالدندى .

هر حال حواليسى ايسه دهه بدتر بر حاله بولنويوردى ، وانما اوراده على بر عصيان برغيدى ، فقط حماكت كوندن كونه خرابه بو ظور قفسده ، واك اوقاق بر اثر عمرانك حصولي قابل اوله مامده ايدى . انهار ، رجملكتت باشلوجه ايش و عمرانى ايجون بد قدرتك بر احسان طبيعى اولديني حالده بوقلمه جسيده آقوب كيدن ايكن نهردن حقيبه استفاده اولنقى جهتي دوشونلجلمكده ، وشو صورتده احسان خلط ماده عدم استحقاق كورسلكده ايدى .

بيداد ولاؤسك قابليت آسائيسى مانند مصر اولديني حالده بو خطه فسجمنده فقر و ضرورت و قائل و عبا ترده خوف و خشيت كينده آرغند ايدى .

كردستانه كاجه اوراده دخی جهالت و سفالت اولايجه تاثير به ملكنى انا ابد ميوردى . زواللى كرد همشهريلر من فطره هر كونه تزيات منديه به قابليتارى دركار ايكن تيمه ذكا و عرفانلر نه عاذا ك اوقاق بر ارشاد و دلالت مظهر اوله منق بوزندن دائمي بر مبارزه حيات ايجنده اسرار اوقات ايجكده ، و آيجق محاسن فطره لرى سايه سندن موجود بولنرى محافظه ايدمه بيلمكده ايديار ، شو احوال ايجنده يته كردستان بك چوق علما و فضلا فشندرمكمن خالي قالدمشيدر . بولرك درجه كالانى طمانك سوبقيه ملك ستمندهه پرور شيايب اولان شيايبك نازده ذكا و استمدادى ، بولمك درجه قابليت فطره سنى اغفال مامده آسائيات ايدن آثار باهره مفتحتر خندرد .

ايشته ملك هتايبه داخل و خارجي شو شكل و وضعيتده بولديني بر سرده قانون اساسى اماده اعلان اولوش و روح ملت در دولت برجات تازه كشدرد .

اساساً شو مقالې بزه قدن مقصد قانون اساسيك اعلان اولديني زمان دولتك خارجاً و داخلأ نه حالده بولديني و اداره مشروطه ملك بو دولتي فصل مشكل و تذبذب بر جالده تسليم ايليركي اراده ايجكمن عبارت اولسيه قانون اساسيك اعلاقي متعاقب نظيره كلان بعض حادثت سيايبه ملك اسباب و منشا نى دخی تبين ايجك ايجاب ايلمشرد .

اداره مشروطه ملك اعلاقي ، داخلأ و خارجاً بو دولتك وهن و ضنندن مستفيد اولانلرجه عظيم دهشت و اديشنى موجب اولوش و بويه بر انقلاب جسيك بو درجه سكون و اعتدال ايه حصوله گنى ، ملك هر وجهه قابليت و درواجه ، والى الحاشا الله تعالى عهد قريبه دولتوك استكمال قدرت و بناهت جدا مدار اتيه و قامت اولسيه دولتوك حال تذبذب انتياندن لاساً استفاده برقرار و برلرك سوك استفاده فرصتى قوت ايجكمن ايجون تسجيل حركتى استنزام ايلمشرد .

ايشته و ملاحظت تيجه ميديركه بلغارستان امارتى استقلالى اعلان ايجك و ارس و حكومتيه

و ماله مصروف اولانله طرف زانده مبال
بولانلر اتحاددوشمنی ، و هیئت اجتاعیه‌یک خصم
اطمشان واستراحتی اولدقلرندن عدالتهالیه حلالری
قهر و مذکته و حو نکتته نلقب اولور .

بناء علیه کتب الله ، و او امر رسول الله
مخالف ، و مسلک ارباب تحصیل و حکمته منافی
ارلان طرفه صاحبامقی و هیئت اجتاعیه‌یک
تقویه و ترصین اتحادیه چالیشمق دیناً و ریاسة
هر از باب عقل و بصیرت متحتمدر ، اتحاد قدر
دیناً و حکمته مرغوب برسریت ، و اونک قدر
جالب منفعت برؤثر حرکت یوقدر .
بوکون ائذ یاهده محتاج اولدینمز شی ایسه اتحاددر
فقط جدی و مصون التزلزل اتحاددر .

سلبانیلی
سیفاه

اجمال سیاسی

اوروپا احوال سیاسی سنده شایان تذکار
برسیدل یوقدر . دولتملر منتقلرشک تألیفی
مسالت عمومی‌یک محافظه سنده تأمین ، و بونی
اخلال ایدیه‌جهک کافه مسالتک مصلحانه چاره
تسویه سنی تحری به چالیشمقددر ، و بوجه‌دن
اولدرق باقنان مسالتکده حله تشهره سابق
اهتمام ایدیورلر .

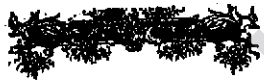
کرچه باقسانلرده اولانان اسلاو فکری
بعض آمال مفرطه میدان آچمش و مسلتک
سیاسیاری بروجه قدر بو آمال و تأثیراتک
نحت تضیقده جریان تابع بولسان حکومتلر
ارصره حضور و مسالتی اخلاله ایدی اوله .
یله جهک برخط حرکت اتحادنده منظر قلمده
بولمش ایسه به صاحب‌بوران اوکی نمایانک
دائرة قضایه چیقسنده حائل اولمقددر .
بزون شو احوال ، مسائل حاضرته‌یک صلحاً
تسویه سنی حقه‌یک ایدی تقویه ایدیور ،
و دولته علیه‌یک دول نمده‌یک تقدیر و مظل
هرتیه مقرون اولان مسلتک سیاسیسنک تیجه
پذیر موقت اولسی ایسیدنی آرتدیرریور .

سواق نایچه‌یک ، مقتضیات حالیه و آتیه
سپاستک کردلرک دوش غیرتسه تودیع ایلدیکی
اک اساسلی ، اک عالی ، اک مقدس برمشفله
اوله جقدر .

کردلرک بالکن وضعت جغرافیاری دکل
اساتلری ، طرفین ایله عصارلردن بری دوام
ایدن تددت اختلاطلری بوابتک حسن اغاسنی
و موقفتیه نتیجه‌سنی کندیلرینه تسهیل ایله .
جقدر . فقط هر شیده اولدیکی کبی بوندهده
اولا افکاری تریه ایتک ، حاضر لائق ، کرد
دماغلری شمدیدن اوقایه کوره ایتلنک
لازمدر . فکرجه جمیته زه ترتیبایدن وظائف
املابه و انسانی پروانه‌دن بری ده ایسته بودر .

بابان

اسماعیل حتی

اتحاد

برملتک توأمی و صلاحی اتحاده سنی ، تفرقه
و تشکدن تباهه ایتلکه حاصل اولور ، تفرقه
و تشکدن ماعدا هیچ برسیله رفومک بنای مجید
و شرفی قلم‌مشدر [ولا قرقو] نص جلیلی و
دیاه مع الجماعه ، خیر شرفی بوکا برهان قاطعدر
دائرة اتحاد امتدن خروج ایدن کیسه هیئت
اجتاعیه‌یک سلب مهابته تصدی آچمش اولور که
هیئت اجتاعیه‌یک محافظه عن و بجدتی ، و وقایه
حضور و منفعی ، و افراد نوعک استکمال
اسباب استراحتی ایچون اولمسنه قارشو اعلان
بعض عدلوت اولحق لازمکبر مستلزم قمع عام
اولان روابط اتحاد عمومی به مخالفته قاضیشان
سبکسزاتک ضرورتدن نوع عامی وقایه ایچون
او کیلرک ازاله شرارت و ففسدتلری شرعاً
و عقلاً واجب اولور .

شیرازه انتظام است اتفاق و اتحادله‌دن انی
احکام و تأییده چالیشانلر جمع احواله میزور
و مکرمدرلور و ایحق اوسابه‌ده نائل نصت واستراحت
اولورلر . هنتری اغراض تشخصیه و مطامع
مخصوصه به مطوف و همز و یتلری جمع مال

سخیفه ایدیا طولوسی ، اوزرندن یکجاسمی ممکن
اولمیان برکرد امعینی اختلاف حصوله کتیردمش ،
بیگلرجه اردولری حو و هلاک آچمش ایدی .
امور مذهبه مردلو مقاصد غیر مشروعه به
الت اتخاذ ایدلدیکی اولظلمات جهالت دوره .

نژده بویه برولتیقته بویه بر نتیجه مؤله به
منجر اوله جنی طیبی ایدی . فکر زمان ،
تأثیر محیطه ، تمایل اقدام بالفرض و بونی اقتضا
ایدر و بشقه برمسلك و سیاست نشو و نما بولمناز
ایدی . فقط شمدی بیکی فکرلر ، بیکی نظریه‌لر ،
بیکی مسلک‌لر عالی تنور ایدیور . حقایق
احواله واقف اولانلر ، فکر حقیقی حریت
ایله پرورده بولنالر عینی بر دین ایله متدین ،
عینی بر فایه علویه اوغورنده چالیشمته سامی
ایکی بیوک قوم اسلامک کندیلرینی هر طرفدن
احاطه ایدن اعدان کوزلری کوره جهک درجهده

ضغف بصره اوغراملرینه ، کوزلنده مملکتی
حو و بازیجه استیلاقیه جنی درجهده برده جهل
و قصب ایله باغل بولمسنه میدان و اخیال
ورده منزل . مملکته عتاییده ایسته برصباح اظهر
سعاده ناقل اولدق . شمس حریت فرق امتده
لمان اولنه بالاددی . ایرانه دها زیاده زحمت
چکدرک ، دها زیاده هائلره ، فاجه‌لره اوغرا
پارقه ، بزون ملت بر عیالیب الیم ایتیمده بولتاریق
عینی مقصدک لقبی ایچون چالیشیلور . مع مافی
ایرانه‌کی کابوس حاضرک ، صاحب مظل امتثال
مقتلاتک قریباً شذیع و منشق اوله جتنه قناعت
کله من وار .

ایسته اوقت ایکی مملکت عینی برکولشک
قیضندن حصه مند اوله جنی وینه ایسته اوقت
سینک ، شیکلک اختلافلری بر طرفه آتوق
ایکی ملتکده اسلام اولدینی و ایکی ملتکده
دستور حکمت و سیاسی کله فلسفه شهادتدن
عبادت اولدینی الفظار اهل ایمان و وجدانده
نجلی ایله جقدر . فقط بینه‌ایسته اوووت کردلرک
وظیفه سنی اهیت ، اعتنا و تراک کسب ایله .
جقدر . زیرا بودور جدیده ، و افکار جدیده
کوره طریقی حقیقی ضرورتده بدشندیریق ،
متوسطک خدمتس ایفا ایتک ، آبریلق غیرایق
کله یعنی آتبات ایتک وضعت جغرافیایه‌یک ،

جدت طرفدن منتخب
صاحب امتیاز ومدیری
سلیمانلی توفیق

شرائط اشترا

طشره ایچون سنلکی پست اجریتیه
برابر ۸۰، والی ایلی ۴۵ قوشودر

لشعاری بر ضرر وشد

کرد

تعاون و ترقی غرضی

۱۳۲۴

جیتک ولطفه لشر افکاریدر

تاریخ تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

سر محرری دیار بکری احمد جلیل

عموم ارباب فکر و قلمک محصل خامة
عراقنه داننا صحیفه لرین آییقدر

درج اولنجیان اوراق وانار امداد و گناز

اداره خامسی وزه حیلرده کرد تعاون

وزقی مرکز عمومی سیدر

تومرو ۴ شمذیک هفتده بردنیغ شیر اولته حق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غرضدر

کردک موقع جغرافی و سیاسی

بوقالده کردستانک جغرافیاسدن، جیل و اناپاردن، بلاد و قسبانندن بحث ایدمک دکم. بوملکنک جغرافیسی ایله سیاست موقیسی آره سنده کی ارتباط و مناسیق ایضاح و عماک اسلامیده بوقطه لظردن ایضا ایدمیه جکی خدمتای علی وجه الاجمال تذکار ایله اکتنا ایله جکم.

معلوم اولدنی اوزده مملک غنایه تک انصاف شرفیسی وادایه زمینک جهت غرضیسی شهادن حسویه، همان همان آزاراندن بصره کورقزیه قدر کردله مسکوندز. واقفاجت غنایه ارنمیلر و قسم اراینده ترکملر و هجملر وار ایسده هر یقه اضروم تیریز شیراز، موصل و نکراد اضروم اده سنده قانق شه منحرف تا اوزه سی کرده غرضنک دیکر عناصرک مجموعه غالب کایدکی عققدرد. هله ابرانک لورستان قسمن کاملاً کرد اولدنی، کئی آرمیه خوالیسی ده هب بوقومایه مسکون بولمقدرد. غنایلی کردلر سنک ندرجه عتلی اولدق لری و مقام خلایق نه درجه سداقت و اتحاد ایله مرتبط اولدق لری تاریخاً ایشدن، کردلر ک

جنگاور و جهور اقوامدن اولدق لری حاکمه سلطنت غناییه التحاق و آنکله اتحاد خصوص سنده که از استعمار قارمت کوروش در دین و دولت، سلامت عمومی ک غناییه التحاق و حلول ایکنکه قائم اولدنی بحق بیز و ادراک ابدوک دور سلیم و سلیمان خانیسه مملکت لری اجزای مملک غناین عد و اعتبار ایلمش لردر. بالآخره کردلر بوقدره قانق ایشلر بر مرض دائمی و مزمن حاله گلش اولان ایران حروب و غزواتنه نهادیا اشتراک ایدرک متجدد و یکو وجود اولدق لری قانقیه دجالریه توفیق و نا کید ایلمت لردر. دهها سکره لری دولت غناییه دولت ایرانیه ک هر یک یسی ده تحریکات ایسده اید ایله قی تاب و طاعت قانق کندی در دلر نه دوشک لری و ک یولک دشمن تاریخ لری اولان روسیه ایله اوضاراشنه - قطع غناییه ک منفرقا متفرقا، یکدیگر کدن خبردار اولوبلر، هیچ بوقوت اضائق و اتحادی، حتی قانق ایش کورمکی خاطر و خیال لری کتیر مینرک ضعیف بازولرله نهادیا منبسط نهادیا متجاوز و بالغ موسوف دیوی ایله چار بیسته - باشلاده ق لری زمان بنه کرده غنایسری که یلک خوش بو اوغوردلر بقل و انبار ایلمش، بنه بادین متراک

اولان غناییلر خدمت ایله منافع و سلامت ذاتیه سی منافع و سلامت عمومی ایله توفیقه موفق اولمشدر. ایرانده کی کردلر کده، منسوب اولدق لری حکومت عینی بوقدره خدمت ایدق لری وحی نادر شاه کبی روادریه روز کارک باعث خودی بولدق لری وقایع تاریخی قی اوزاندن و اجمالاً تقییب ایدلر کده سی معلومدر. بوسوک زمانلرده بیله بوج حریتک علم سر افرازی، قلده ایدلر کده سی و دی امانی اولان تیریزدی ک سار خانک کرد اولدنی بیان و حرکات عسکریه ارایندن بحث ایدلر کده کرد سواریلری نقلی مخالف چراینده ایکیدر بر تکرار اولمشدر.

ایشه کردلر ک هر ایکنک سینه کی بوموقع جغرافی لری و جغایی تاریخ لری و بوملکیت سیاسی لری کتیر یولیننه آتی ایچون بلک بهم بوقولیفه، عالم اضالیلرین بانی لای خیر ایله یاد ایدلر چک بوقولیفه تالیفه تودیع ایکنکده در. اوت کردلر قند دولت علیه ایله ایران آله سنده برخط و سیک بوزر بلک خنیه، و اتحادی کورمکی و تالیفه سی ایضا ایدلر چک بر چایسیر جمهوریتکلم، و قنده بیانه اسماچیک دولت نایبه اتحاد و تقییب ایدلر ک سیاست

کرد

تعاون و ترقی غزنی سی

۱۳۲۴

جلسہ مزک حضور مدہ کشادہ دن و سزی جلیہ پورادہ کورد بکدن طولای فوق المادہ عنون اولدم . دوام و باشی و حسن
موفقیتی جناب الہدن نیاز ایدرم . جناب حق موفق بالخر بیورسون .

یکی کتابی

کردستان بزرگ حصول دهای مرغان اولان
مرحوم سید پاشا زاده دیار بکرلی قالی قالی
بلکه طرفین « قالی تسلیم » نامیه بر مجموعه
ابد زنده شمر و سجوده کتبلنددر. شاهز شهب
حالی نوایی تریکی، اثر لرنیک مطالعه سی
بدایستان وادیه نوسه ادرز.

دلی

میران رئیس عبدالکریم

میران رئیس عبدالکریمک مبدأ نشاندن
آ بر کوه قند دوامیدن مظالم جانی و مالی دادید
شدن طولانی روزی مقدماتی طرفین
با تکرر لب نالی به عرض و بناء علیاب مرحوم
مرکز ولایت جلب ایش ایدی.
مستخبات اخیریه نظر آ مرحوم حلقه
بر کره جهت عدلیه من اخذ و کت مکرم سی
صندوق ایشیک حلقه هر نه دنه بشی ضابطان
حلقه اسم نامی بده تردد اولفده ایش

خزینة دولتی میلون لریه اضرار و بر حلی
نفوس قتل اجتناسار و مظالم مأولف سنده جلاده
دوام ایدن بوکی جانلر حایه دکلی، آمینق
قانون منیب عدل و حقک سهله انتظام بخش
زحیب و تأدیه مستطدر. مرحومه داماد لرنیک
اوج میلونه قریب پروا دات خزینتی بده ایدی
اختلاسارینته کیزیش اولد قلی و قتله مأمورین
ملکیه لوسکره دن متشکل بر بیثیت تحقیقیه
طرفین و بر ملان زاپور لره و قیود رسیمه ایه
شین اولدینی حلقه مستخبر انددر. بو ایدیه
داخلیه، حریبه، عدلیه و مالیه نظارت جلیه.
لرنیک انظار دقت مهم رود لرنی جلب ادرز.

ارغض محمدی سنجانک اقبال میمواننده
محاسبه ولایت مجزی وحید و آدیپ شهب محمد
شیا اندیلر لدا اکثریت قازانه جفاری طری اولیور
موما الیما ناموس و حقیق خدأ بر و نخل ذی
حیات سالیسی اولدیندن لواء مذکور لک بو ایدیه
هم تقدیر سی سزاوار لشکر و وقتک طار لکه
منق لتبریع منامه انجمنیه مصر و فی مختار بده
بشقه جه انظار اولفور.

دو جیل ، تکلمی ، تحرکاتی بر او حق
هر دم بشون اعضا سنی سار سار ایدی قر قو

بالای سرندن قویان آوازه الهام
وجدانه تخیل ایلر ایدی مشعل او هام

افکار معالی به او وجد آید بر آردی
بر جوق سندر دن بری هیچ او غراب مازدی

ارلمدی عشق ایله بوخته و حسان
دیو سیه خشیده بر صم سبق زندان

بر بحر ختی ایله درک عریضی مزجور
بوات بیچاره کی قیامش ایدی محجور

دیرلردی اوکا اوروپا نه وخته بر آدم ،
او غرابدی جرم آمده حقا تکره هر دم

لکن قو بر نوم صناییدی بو حیات
مضردی بو لذت جرم ایلم جلال

بر کتیز مطلق کی لیریز نمالی
واردی بو سولوق روحه بر طلیت عالی

۱۳۳۰

بردن بره بالای اقلدن یکی بر سن
بر سن که سوز حاق الهی و مومنین

اولدی وطنک جو بلذتده طینت ساز
او خفته روی ایلدی بر لخته ایضا

ملته اولدی بیکدن بر اولو وجدان
حقیقی یکی بر اول کرین قلب و وطن

بر سیرت محموده ایله زنده دلاعه
علویت ملیزمی کوسز دی جهان

اولمغه هر مسکر مغزی بر یکی طایق
هر صاحب نظر بر اولو شمال خوارق

اردو بزه بخش ایلدی رفیع سیاسی
اولدی بیکدن طایق قلوبن ایلی

طایق یکی عثمانیله جیر ایدی جانسز
آلدی کوفی حریت مخصوصه بی قانسز

بیار مؤید صانیلان بنه مات
بر قرض شهابت یکی بر روح عدالت

اطهار ایلدیرک اورویانی ایلدی حیران
و قریح دهله مش مکر او دوره بجران

دیباچه کردن : محمد ضیا

کلی ولایت!

او جبهنامه کردالی استانبولی فکر اوان
مزمین خوبی کردین ترقیا کردستانه به دکل
ترقی خوبی کرنا نلو بار وکالی کرمانجه لورا
اجداد کردا ژ بو عرض کردستان او قاس
هزار شهید دانه که هر شهیدک اسکندرک بویه
اسکندر مرو وک بو حقی ابرو زار و باش حقی
قیامتی میرانی لمر زمان عالم دکره ژ کردا صد
هزار اسکندر رابونه ژ بو عرض کردستانی
شهید بونه نلوی یکی لیدانی بونه حیفای وان
شیرا که هون اولاد زالمک اگر حقی نه ازی
هون دوم دیکین دیسا ایسایا نلوی وان بار
و کلاه ماهون بوخته میر نیتین ایل ، میرین ،
جای برین ، چه قائده بهر ناکین هون باش
زیرالمک که قلوبن اساسی بنیر شریقی ، نیتیک
نایزه شریقت ازی مینا جیای قاف پشی طغر
خرابیا کرد ابرو روزا راستی به ترقی بی به که
هر کس ژ بو دین خوه ملت خوه و لایحه بخند
بت ، خیانت بی دینه باطایق دیه .

کلی کردا!

طایفه اغاق بیکه یک ، تو زور تو زنجیر
اوی طایفه بی اغاق نکاره بقیته ، و و و حقی
ولات اووه ژ هوو ترسی خلاص دیرنه اگر
باغاقاره دوام بیک هون دستخوه ژ کردستان
باشون ، تماشای بیکین بوسته هر سک اتفاقان
توتنه بی لورا قرال اوسترای سوار سنوان
بو ، تا آخ لوخ دیکین ، قائده ماکه بنه دین
جهانی استانبولی اغاق کیرین مال اوند تیرانی
ژ واپورا دزه خستین نلو حلال طغر جیریدا

نوسین ، ژ اون باشی حلالا ازی ستمک
زردیه نان چیه ، اتفاق کیرین مال دوزمه کی
وک اوسترای درختین ، نا و قبی لعلالی بلا
کیرین ابرو عیدا ملتا ، هر چه نیت با قتی
بخازین ژ وازرا او بیره ، جیرا کردستان ژ
خودا زیده تکه جو قوم لرتیسا خوه دختنه .
چرا لکر دستان قاریشه تونه به جیرا واپور
تونه به جیرا دیا باش نه نیت به جیرا کیرین چرا
بزمانی کردا جریده کتیب نیت به طبع کیرین ،
جمعه اوی جریدها بکردی بترکی درخت .
که کرمانج بزماخوه بکاره ، بنویسه ، بخونه
لازه ، هون چیقاس اغاسنه هوژی قوی
جریدها بخسازین بلا طغر بدنه خواندین ،
زار بویه زی بخونین ، سالی مصرفا حقی
جریدهی چار مجیده ، هون بسایه وی جریده
لدنیاده ، جده هونی بزاین وی و قتی هونی
هاژ حالطوه سین ، مردوکه نخونه بوشتیک ژ
دنیایی ترانه حقی نه اوه دکو ، اهور له ظلم
دیکین زور وها ایدی تصور لجم ، اهورا اغایی
خرانی که به قصور ژ ورا نه حقا نلوی و به
مقالی خوه بین ، که کس نه بزه کرد و حشینه
کردستان جتا دنیاه ، اتفاق بیکن که ترقی دیکه
هون ازی راحت بین .

کلی ولایت!

دنیا بدی چیقاس ترقی چیقاس قبی به
ری خوه دابه کردستان دوشت ژده دخوازه
کوره کردستان او هر دوشت یک محافظا شریقی
او هر کس مخالف امر شریقی تکه یک ازی
اغاقه ، ولایت خوه راهون وان هر دوشتا محافظه
یکن ، دوسالده ژ بو هستک عرض کردستان ابرا
هزار ژو بدین دسا دله ژر در کوه اراوقاس
چی کرمانه عرضک وکی کردستان نه دینه او
زوزانی خوش ، او زوی به باش ، او هوای
صافلام که کردستانه می نه بقیته ترقیا کردستان
نخوهی کیریناران هر دوشتا نه امانتوه خوبی
کرتیا امر شریقی خوبی کرتیا اتفاق اتفاق
سیاح احمد شرق

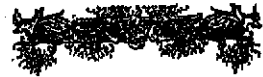
مرکز مطبوعاتی

قر: دیوان دیوان: الفریده - منخسف یناب سبا مظم - مجوم آبل - شهاب ثانی نیاب (جماناها رجوما للشیاطین) بیلدیز ایجوندی - فقط آه: اولنک فوتاری بیلدیزدن فروندی	کآنی حکمه مشخوندر هر بری آری آری قانوندر	کر بواضدک مشکلی لذات اوله مقیاس قدرت دهات
بویلدای خسوف - اوتوزایکی ساعت دوام ایستی - بوساعترده جوق سیدار - سیرق الامام - ایندی	ربط ایدوب برمقاه احکامی متوع لسان واقوامی	اوقو تاریخی بان اعظمدن کیکی تشبیه ایدم محمد بن
قراکاق، یک قراکاق برشب تارک ملندی هله کردلرا، اودیسزلر، حاللر جهل ایله بندی	اوبله بر دینک اولدی بانسی عقله حیرت و پرده مانسی	کرچه کسرالر ایله قیصرلر نیجه دار آنچه سکندرلر
اویال وبال مرداه: آفر بوکاره ایتمیش ا، بروه، دوش بلند فخرمن: فقر ایله ایلماش	نا جهان وآر آندہ داندر ایدینله حکمی قائدر	بو جلدلک دهره گلندر برقاجی نام وشهرت آلدندر
سودلدی برسودی دیگر سوریلر - کلدیلر حاللا، تصادی ایلیوز بنفازیدن بر بانک واپلا	اولدی بین الملل عزیز و بنام شرف اعتقاد ایله اسلام	سوردیلر دهره جیش کدخیری آدیلر کرز و تیغ شمشیری
کورنوی بر هلال تودمیده اتق فریبسده زودلر ایچینده مجتوز، توهک، و درنجبیده	ربط نلب ایلمش بر اللهه فکری حصر ایلمش بودرگاه	اولدی آنجق نتیجه همت بر تقاسز اداره دولت
اوکده شرفه طوضری ساحله برابر استبداد ایدرکن شانی شرفک روح ماضیندن استمداد	بض ایدر بت برست واسانه ساخته معبوده بوبله اوامه	اوده جوق کیمه دن زمانده عاقوان شایب شاند
هان امداد ایچون حاضر دی: روح باوز وقایع سای صاف غنایسده بردن اولدیلر ساطح	بو یهدر حقه قارش نام آلق ظن کاذب دن انتقام آلق	معرض صدمه زوال اولدی آری محو واپمال اولدی
قراکاق کتله، مظم سحاب، آفاق غم آلود مصابیره طوفان سناسه املاک دود اذدود	حاشی سرکنسر جهان ادب اولدی مقنون صبت فخر عرب	برده سن حضرت محمد بان آر عالی و فکر ارشده بان
بو نور ماضی و مستقبلک عکسیه صبریلدی یارلیدی، باره لاندی، برده بیدایه یریلدی	اسریت هر کس اقیاد ایندی تلقی الهانک انتقاد ایندی	قادر بوب اوردن خرافان اسکی ادیان اسکی مادان
سکره نوز اول هلازلار - بطوضری خرام ایندی اونور دیدی آغوشه چکدی بدر نام ایندی	ماهدی وار	جوق حکومات ذی شکمعلری سلطوت وقوت جسیعلری
در آقوشک تسبیح کریمه سیله اولدیلر مسزور دوکلدی ششاهراه مانسه ششایتن نور انور	دو آغوش	آز زمانده زبون و خوار ایندی قهر و تدبیر و ناز و مار ایندی
سلبانیلی: م. توفیق	قراکاق، جوق قراکاق: لیه دیمجود استبداد دربن بر گوشه سندن روح ملت ایلور فریاد	جوق حکمدار زهره چاک اولدی کرهک نصف لر زنده ک اولدی
اسکی عثمانلیان و یکی عثمانلیان	کیرودونمکده هب عکس سدالر چونک: مکنس بوق اوت: فریادرس برنگندی - فریاد ایندیرن یک جوق	اوبله دیرندی دهری بی مجوم قالدی اسره اولیان حکوم
کابوس تحمکه بوکلش ایدی است سومخندی دمانده کی مصباح شہات	بتون اوج وطنده: برسونوک بیلدیز هیولای کور نمازدی اونکده - هاله دن - جرم مجلسی	با او قانون حکمت وادبی اولدی هر برده رهبر طای

مسواستراقتدن نهی ایدیرور: اوچنجه شجره طوبی القبال استقبالی آیین ایدن دیانت کاله مردرد زبرا مشرد مطبده شریعت اساس اول مدینه منک دوران دمی برینه کیمش اولان شریعت احدی نفس و ترقیات انکار ایله اولن حکایات و اسرائیلیات و تشیباتدن تصفی اید یله بکنندن کره رضک دوران دمی برینه کیمش جکر. و یا خود شمس اسلامیت سهای سیاه آمده صاحب مظلومن خلاص اولدینندن فر مدینه تنور و آسیا ترانسک چچکلرینه تیره و وزیرین اید جکر. زبرا دین اساسی اولدین حاله حله شریعت داهی و سیاسی ادمل اوله جقر و اسلامین او حکایه کسر ایلانیدن نخرید اید جکر و سه جکر دور (و الفضل ما شهدت به الاعداء) یکی دنیانک المشهور یلسونی دینک ک اسلامیت جقدینی زمان آتس جوال کی اودون پارچه لرینه بکر سائرادیان و افکار یلع ایدی اولن یکی عصرده ایکوز ملوک و رهبر حیاتی اولمن و او عقایق علویه مصادمات طله قارش خاستی و حقیقی معانظه بکنکه شدی مرآت جلال کی محمد صبری بی نظیر هده تجسم ایتدی پرور

مابعدی وار

سعید کردی

هیئت اعیان

سید عبدالقادر اقدی حضرتلری

هیئت اعیانی ترکیب ایدن ذوات عالییه میننده جمیعتمک رئیس فضا اکنکستری سید عبدالقادر اقدی حضرتلری دخی داخلدر شیخ مشارالیه سلسله انتب پاک حضرت وسالتهای به سائر شرف انتساب اولان کلین سادات کرده دن و فضائل ذابیه ایله کالات علمیه بی نفس فیننده جمع ایتس اعانم ارباب نعمت بندر . بنا علیه شورتوجه وجه مسیتلزم من وشکران ناشایدر .

ذات عالی رنا: تهایلری کال صدیقیتله تبریک و کلاه امورده رهبری توفیق خدایند ذوالجلاله مظهر بتلری هده بشقه جه نهی ایدرز.

جمیتمک اعضای کراندن و کردستانک شایان افتخار ارباب فکر و فکندن بلان اسماعیل حقیک بغداد مبعوثانغه تمین اولمشدر . مرمومی الهی تبریک و بندهار اهالی محترمه سنک انتصابه حسن اصابتلری تقدیر ایدرز .

تسبیح عادلانه

مجلس مروتانک نظر ذکته

اداره مشروطه تک تاریخ تأسسندن اعتباراً قایمته تک ایلاتک تدبیر عاجلی و تسبیحات کینی اولدی .

جمع تکالیف امیره . مرصع معاملات مال اولسی اعتبارله مالیه نظارتی دواتر سازه فوره نمای ایشال اولتی اوزره اجرا آتیه باشلادی . محمد اعضاءسبه ارانغه وجودی تجریده الزم مجلس مالیه بی کلاً لو . دیگر طرفندن مدبرله اداره اولان شهبانده دوت محاسبه جیک درنده معاونتک احداث ایلدی . بونلرک وارکان مالیه جه آرزوق دیگر محمولانک استحصال اراده .

سدن سکره افلام تسبیحاته کیرشدی . صداع وشکایات محققی قوه مساحه ایله اسکات ایلدیکی حاله یاری برانده قادی . دواتر سازه ده امر تسبیحه قویولدیلر . مالیه به پرو اولدیلر . عباس لرینک قضا تسبیق و بیوک . امدورلرک تحویلی اراده به اقتزان ایتدیردیلر . مسوکره نوبت کوچکره کلدی . اوصرده پروا یلادر قویدی . هر داتر ده برکورتلی ... هر قفان برسن ... هر جریده بر بند ... ناظر لره نمریضه قایمته بی نقید . قامت ... اشغال دستیه . افکار ملیه . انظار عمومیه . حب او قطعه به محصور ... همد آیلر جه ۱۱۱۱۱۱ . و تا که اک قانون شناس بیلدیکن ذراتک انشانه ... مساعی مسوقسی اوله لوقه تنجه عقده ماهدات تجارجه ایله تصدیق ضمنی به اقتزان

ایس بتور من چالان شدره بقدن ایسه تصدیق مجلس مروتانه تعلیقاً احضاری جهی ترجیح اولدی . شوقدر که اجرا آتیه صدقه به مروض قالاتر معاشرتی برانعه محدثه به تابع قاندى که دور کینی ایتدنده بیه یو کی تدابیر عمومیه عین زمامده عمومیه تشبیل و اجرا نلدمق قاعده حکمیه و اداریه می کوزه دلش ایکن مامله و انعمه استثنایه موافق کوردی .

الحاقه مده دواتر جه ۱۳۳۵ سنه بی موازفه لری دفاتر تسبیحه مستحضره مندرجاته کوره تنظیم و تقدیم قاندى . بودوزله نظر اهره داره رئیس کندی رای و اجتهادله و یلیدی ارکانک تسبیحه بر قارو یایدی . بی طر قانه فرض اولنسه بیه . بقادر ورده دواترک کیمی ارکان واعضانه بدیشر بیک . کبی بشر . ددر بیک . کبی قلم مدبرلرته ددر . اوچر . ایکشیر بیک خروش معاش تخصیص ایدیرور . آناهه رناره آیری بردولته منسوب ایتس ! . . . فبجنا الله . . . مابعدی وار

و . ح .

قسم ادبی

فرانسه مشاعر ادب استندن لامارتینک - اوصاف جلیله حضرت پینمیری به داتر - یازدینی مقاله بالترجه افضل ادب مندن حدیری زاده ابراهیم اقدی طرفندن قلم ایدلدر : - مابعد -

بیک بهت طافلدی افطاره رومه انظیم ترک و تاراه

فکر منکل سارشی موجود خصم مدعش معلوف مفقود

عزم عالی فقط جهان مانع آز وسائط تیجه سی واسع

انکست مبارکہ ہر خابت اسخبرہ مالک نکین شریعت غرا لائق کورہ جنت اوت بونی لائق کورین فلأولہ تبریک وخیار ایدیکر برقیق مشروطیتک بدعا دلانہ تا ایٹشان اوسیفہ بیضابہ استبدادک پس بیجسی ایلسون و اغراضہ وسیلہ ایدرکابہ مبارکی لکدار ایشون میلیونر جہ داهیلرک اوسوس قاطعہ دن استخر ایلہ شجرہ طوی کی نصب اجتن و سیاست و مصالحہ خانیکینک قنی مسئلہ سہ تمسک جائز بولنی و لادطب ولا یس الا فی کتاب مبین سری غیر یمن اولان مذاہب اربہ دن ارفیقہ بی پایان و بی انتہا اوجواہر ایلہ ملودر با اوشریعت فرادان احکام عادلہ و حقائق علویہ دن دستور اولق اوزرہ تنظیم ایچون جلہ شریعتک افکار عمومیہت مراجعت ایدیکر تا کہ مشروطیتکی حقائق وقانون اساسیہ کی احکامی دہا مکمل دہا واضح شریعت فرادان استخراج و تنظیم ایسولر فصل کہ آرمینہ مجلہ احکامی تنظیم ایدیلر .

بیراجیل المتین حیاتی اولان اتحاد عمومی بونکہ تحقق ایدہ جک وقوت بولہ جقدر . شمدی ہتقدہ شمس اسلامیہت سبحان مقلم استبداد ایلہ و آتک نتیجاسی اولان سوء اخلاق و ضعف دیانتہ مستور و منکسف و ممسک اولان قر مدینت حیولت جہالت و وحشت ایلہ نصف اولدیندن حاشا دن اسلام ساعد استبداد و عطالت اولدینہ دائرہ مضیلر ایچون برظن لطل حاصل اولشدر (الحکمة ضالۃ المؤمن اذا ہما و جردھا) برشریتدہ اساس اولہ عجا نہ ندہ تصورہ مانع رقی اولور . سزده مشروطیتی مشروعبت عنوانہ توصیف و تاقی و قلین ایدیکر تا کہ او باطلی تکذیب ایدسکر یوقسہ بشفہ و جنانی دینارہ قیاساً بر شریتی سیاستن محمد ایلہ اولن بامالی تصدیق ایچیکر زیادتی لصل کہ منوی روحانی و اخروی و قتل در مادی و سیاسی و عقلی و معاشی تنظیم و تأمین ایدیرر بیض اورویا محققری دیشدر کہ بعض اقبارہ کی الہ اللارک دائرہ مدینتہ دخولرہ واسطہ بکامہ اسلامیہت مسلمانرک لحم و دملرہتہ قارشمش اولان دن اسلام اللارک حسیات واقفاندرہ مؤثر

و وجود نرندہ سلطان مطاع اولدیندن شمدی اساس رقی ، متن بر اساسہ اسناد ایدیرمک ایچون افکار و افہان میانندہ سایہ اکثر قبہ کی جریان ایدن مسائل ذبیہ ایلہ وجدانفریہ بخارہ و لشر ایدلسون ہمدمہ اطفالک ایلہی قسری و بیدر اطفالہ بکزمین اولمک تریہ و تلمیذریہ جبری کی اولہ جقدر . بو زمان حریتدہ قاسر شوق و محبت اولہ جقدر . داوشوق حقیقی تولید ایدن وجدانلرندن چیقان صدای دایمروانی تہیج ایدن خاصیت روحانی مانیہ بزمیہ مالک اولان شریعت احمدیہک امر نافذہ اولہ جقدر . کردستان عراقستان ارنالوودقدہ گزینر بو مدعاہہ تردد ایترلر . انرک اذہانی روحانی مانیہ بزمیہ ایلہ مانیہ جیز ایدرمک المحقق شریعتک ثلبہ اولہ جقدر . مرضعی کشر بخایدلم اکا کورہ دوا ارایم مرضدن عطالت و جہالت و محفلت شریعتہ حاصل اولان سؤ اخلاق و انلرک نتیجہاری اولان فقر و ضرورت و ارتکاب و حیلہ و بشفہ نادہسرت عایدہ . عالم مدینت بو سببک ازالہ منی بردن ایستہ بورلر دایمی ضعیفشدہ رملکہ ندای بازمدہ کی جرمجہتک تدابری ایچون کوز چیشارندہ بکزر ذرا دلتک قاب خستہ لکی ضعف دیانتدہ خلاصہ الخلاصہ مشروطیت سیف الماسی شریعی اللہ طومق ضروریدر . تا کہ اوج شجرہ زقومی اساسہ کسسون . اوارج دینہ جواہری و یا خود شجرہ طویلی محافظہ ایسون برنجی شجرہ زقوم اوردو پاک حقمزدہ ظن قاسدی و آتک نمرہسی اولان حس فطرت و مرجع شریعتک و شبانتدر . ذرا اسلامتک مالع برقی و مساعد استبداد اولدینغی خطا ظن ایشلر ایدی ایکچی شجرہ زقوم بدین اخلاق سینہ و مدینتک اک بیوک سبہسی اولان دینلر لکدر بو شجرہ زقومک زمین شیورہسی بودر کہ اگر ہر کالہ محیط اولان دین اسلامی بالکزر وجدانہ سینقشدر اسہ دین بر طرفیدہ قاور . وجلہ شریعت تبیت حکمیہ کرو قالہ رقی کیت کیدہ انحطاط ایدرک او شجرہ زقوم

سعادہ زمین بولہ جقدر . ذرا ہر کسی نبی و سہمی نظرہ دینہ نظر ایدرک دافسرتک و نصب ایلہ دینہ قارشمش اولان بعض حکایات اسلامیہ و تشبیہات و اسرائیلیات کہ بعض عوام ناس اولاری عقیدہ و حقیقت و اسلامیتن قنی ایشلردر . اولردہ عوام کی عقیدہ و حقیقت ظن ایدہ جکلرندن قنولر . محاکمہ ایدلرکی وقت قلب خستہ لکی شاہ سستہ اولان ضعف عقیدہ بہ مثلاً اولہ جقدر . اونچی شجرہ زقوم قنای ایلہ عناصر اسلامیہ فرقہ بہ اولرکد قلبی نتیجتہ و افکار عمومیہ بیچالاشدیرنہ و حکومتی استمحللہ و برہ جقدر ذرا الک مای و جین اک خاص وجسور کی حس دیانتہ متحسسن دین نامیہ تا نقین اولنہ روحی لدا ایدر حب وطن و صرف حب ملت و سعادت دنیوی اولان حیسانلر آتجی بیکدن بر دانہ حقہ متحس اولور و معتزدرہ حب وطن و ملت ایچندہ دیانت و شوکت اسلامی و شریعی دینی ملاحظہ سببہ متحسسن اولور دیک دن واسطہ سببہ اولسہ شخص منوی اولان حکومت عوام ناس نظرندہ منافق ویا مرند کی اولہ حق و حیانت اولان اتحاد و روح حکومت اولان اطاعت اہون من دینا لشکبوت اولہ جقدر . بر عسکر حس حقیق و جنایان تاری فرض ایدلہ کار و زاردہ نہ فدا باقی کوسترہ جک .

اگر شریعت مجسم و مثل ایسہ بیدی استبدادی شیطان کی تدبیر ایدہ سکتی : شریعی بر طرف برافیکر تا استبداد پس ایلہ وجودی لکدار اجتمسون . مشروعبت زمیندہ نشست ایدن برنجی شجرہ طوی اتحاد عمومیہ . ذرا عوام و حواس حس دینہ نسواً و متحسسن درلر اگر دین نامیہ اولسہ عوام ماضی طریقہ دوتوب کیدہ جکلر زمان سعادہ سزی شکو ایدہ جکلردہ ایکچی شجرہ طوی ایدی شایعہ مظهر اولان مدینتیزد ذرا شریعت محاسن مدینتہ اسم ایلہ رابر مدینتی اقرامہ سوق ایدن و اختیار کتبہ اولان سفادت و اسرافات و مہینتدہ کی مدینت

قوئو انصافدیسى مالکیزى نلکاهندن
 جرمه سهار وبتون قوای حیاتیة مابهمزى
 خللدار ایتکه ایدی ، مالکیز مالکیزده
 احراز ایدکاری شو حقوق اقتصادیک انگلیز
 وفرانسز منافع تجاریسی اوزنده حصوله
 کئیدیکى تأثیراته دولت علیه دائمی بر رقابت
 منافع دغدغه سسته ، وتلافی مافات داعیه سته
 هرروض قالسویه شو حال دخی آبروجه
 مناسبات سیاسیه منزه . مؤ تأثیر ابراهن ایدور
 ایدی ، لالیسک مالکیزده بالهوله نال
 اولدیی استفاده ی کئیدولرندن دریغ ایتنه
 بوزندن انگلیز وفرانسز دوستتقی سولک
 سته لرده ایتتون غیب ایتش اولدیغز کی
 دولرک انواع تحکیمات وتهدیداته جر منفته
 قوبولوب سقوق دول قواعدینی حفته ده
 بالکلیه فراوش ادرجه منه ناشیده حرکتلر
 واستقلالازه مفار تکلیفلر وقوعه کئولرکی
 دخی کورلکه ایدی ، بو وایدده دهها زوده
 اطناب یخه لزوم کورایه رک شو قدر دنیمکه
 اکتفا اولتوره بتون مالک غنایه کویا وولرک
 منافع ومطمع مخصوصه لرته ازلدن بر ساحه
 ودولت ایه تحت تحکمرنده آمال منفیستنا.
 نظریته برابریجدر ، حتی ایش اوردجه به کلشو
 ایدی که دولت بر ریدن بر شی مایه ایتسه
 دیگرى بونی آندن آتکر بزنده بر شی
 آلیسکز دینک مرتبه سنده کستاخاق کوستولر
 واک تأجیز بر منفته تجاربه ایچون دوخا ایله
 تهدیده واریلر ایدی ، غریبدر که تهدید ایله
 جر منفته ایلر کیدنلرک زوده استفاده
 ایدن وحرمت کورنلر ایدی ، دولترک امور
 داخلیه منزه مداخله لری سؤ اماله استاده دن
 عبارت اولسیه تبه لرک عهود عتیقه ، وجینه
 حائر اولدقاری امتیازات محده وده های دائرة
 شعولی بو مسوره بیدری فضولا توسع
 ودهملا تأسس ایتکه ، وابسته تعلق ایلدن
 احوال وخضوصاتده استقلال اداره کرک کی
 قید وماهیت اساسیه ایچیه برماهله نسبتیه
 لطفه تاریدن عبارت بولنل عهود عتیقه احکامی
 کونن کونه ضررمنزه احکام وتشیید ایدلکه
 ایدی ، عهود عتیقه تک رفع والاساسی ایچون

امور اداره داخلیه منزه بر حال انتظامک
 وجودیه ، وعدالتک نشر وتوزیمته ، ومصونیت
 شخصیه تک نامینه وابسته اولوب حالبوکه
 اداره داخلیه هر طرفجه مذذب وامنیت
 شخصیه عتقل مساوات حقوق مقفود
 بولندیلرندن ایدیره عاده حکومت ایتده
 حکومت حایه سنی تأمین ایدن عهود مذکره
 احکامی بو سیدله کئیسکه تأید ونا کد ایتکه
 ایدی ، فی الحقیقه ایچتی بو سایده ایتیلر مالک
 غنایه ده مال وچانلرندن امین اوله رق اقامت
 ایدیه مالکیده ایدیر ، اعظم وکلای دولندن
 آرتنه رحمت ایتش بر پیرساختورده برکون
 شونک بونک اویسه کویلوب تحریرات انواع
 ازجانک اجرا اولندیلنه دائر سوز حران
 ایتدیکى مرده ، بز بو حال ایله اصل عهود
 عتیقه یی ، لفا ایدیه یلکه چکر ، بونک دکل
 ایچیلره بوکیدیشه زلرده تطبیقی مع التأسف
 تمی اولور ، دهرک اظهار ناسف وتأثر
 ایتدیدی ، بر عهده تبه دولت حفته انواع
 تصدیقات وتحیدات دوا کوریلور ایکن یه او
 عهده بر اجبی حایه سنی کرهأ قبوله مجبور
 اولدقاری ده والقر ایدی ، مقاله من قانون اساسی
 اعلان اولدیی زمان دولتن داخلأ وخارجأ
 نه وضع وموقفده اولدیقی حقیقت داره سنده
 تمکن مرتبه تصور وبیان مقصدت مطوف
 اولسیه بر نیده ده امور اداره داخلیه تک
 صوت جریانندن بحث ایتک لازمکلمشدر
 اولای یا تحت سلطنت سفیه کی احوالی تصور
 ایدلم بالجه شباهت اداره بر طلاق ذی قوئو
 ومقابله تک مقاصد منفیستانه سته جنام
 اولقدن بشقه بر شیه برامن بر حاله کشدی ،
 هر شی چیرندن چقمش وهر وظیفه مسئوله
 ساحی بشقه ایتله مشغول اولقده بولنش
 ویتلا بر دائرته تک نظر مسئولی هفتاده بر
 بر کون بیه دائرته کلون ارباب مصالحه
 ایش کورنه تک وقتی قالیه جق درجده بشقه
 ایشله مشغول ایدنش ، مشول نظارتلر وار
 ایکن ایتک فوئده فرمیونلر تکبل قنشین ،
 مال مأمورلرشک مرجعیلری تنوع ایتش ،
 هیچ بر برده وظائف ومسئولت متسلسله

قاعده سی قائماش ، باب عالی ک اوافق برأوری
 عزله ایتاردن عرمدم ومقام اجرا آلک عادى
 بر مرتبک تک تهدیداته مروض برانغلمش ،
 خلاصه بتون دوائر بر هرج مرج ایتده
 قالشیدی مأمورلر اختیاسده مرحمه رعایت
 ایدلرکی کی منافع دولتی منفعت شخصیه به
 ترجیح ایدجسک وطوغریسی تأثیر قوئو
 وجسدان قایدیه جق اوله متین مرجه ده
 کوریلور دوی والی وتصرفلر علی الاکثر شونک
 بونک سقوق دلاتیه اصولر امین اولقده
 ویکسبر انواع مزاحم وحده ابرته دوجار
 اولدندن سکره املرته وسول ایچون نهایت
 الامر اضلال ونجرح ایدلکده ایدی ، بو
 ذوالیلر کیتسه کلری برده پایدار اوله سیدرق
 بر وسودنه مأموریشلری اولرندن آتور
 وآیات صداقت وحیث ایتک ایستیانلر بر
 انتر ایله تی وتغریب قلدر ایدی .

مایه ی وار
 سلطانی سیفاه

خاطره دیانت

بدیع الزمان سید کریمکده مبرکاته خطای
 یا ایها المجرئون انکم لبعوثون لیوم عظیم
 ای بیجوان اهالی حقوقا ، تمیر اولتان ، منافع
 عمومیه یی بستان منقیده ، بیوٹ الیتیک عین
 الحیات شریفته ایقا ایدیکر تا که منقیش بو
 حیات ایله کجلیکنی ایدیلشه برسون وعدالت الهیه
 ده حقیله نظار ایتسون زبرا عدالت آلیه
 عرش شریتمده نجل ایدور . اورادن نازل
 اولان احکامی دستور الملک یاچکنر تا که منقشوق
 الهیه اولنیز تصرف لازم کسون صاحب حقیق
 اذنی اولسه تصرف جائز اولر . انسانلر نجر
 اولدیلر لکن یه عباداله سوز ، استیذان
 ذیلانلر بو دردندک نیجه غدارنده خامتنامه ایلدن
 سکره ایلدیاخالیش ایدی شغدی ایله تحت منقیده
 اولطور اولو انکار عمومی ذیلان سلیمان شروطتک

ازان کز تو ترسد بر سر ای حکم
و کرابو از صد برآی بچنگ
نیه نجی که چون کره عاجز شود
بر آرد بچنگال چشم پلنگ

سیف‌آه

تلخیص سیاسی
— مابند —

اجرا سانه قالیقیشامش و روسیه - انگلتره
اشلاف اخیر پنگ ابرانه متعلق قس-بندن این
ممالک ابرانی پنگ شپالاً روسیه و جنوباً انگلتره
نخود سیاستینه تابعیتی مبین اولان و وادندن
دولتجه نقد قل و نه ای ایدلیکی کورلیکده
بولمیشیدی .

ایرانک تمامیت ، ایدلیکی شسر و جهه
شیئناً ضامن اولان و حکومت مذکورده ایله
بو آه دکن چیقسان کانه اختلافاقتمزده بر
منوسط صفتله ایله ، مداخله اجتناب بر ایسان بو
ایکی حکومتک ابرانه بر اوچنجه دولتیک
عجایزونه تقطیباً مساعده ایله بکتری شو
تهدیات متقابله لریده متظاهره و حرکات
واقعه عسکره مزه ار کج حکومتین مشارالیه
جایضین مداخله و اعتراض قومی ابرایهر
اولدی . حالده مقصدسز و نتیجهسز اولان
شسر حرکات عسکره پنگ جلب ایدلهجکی
مداخلات وانک حصاره کتیرمکین خالی
قالله حق تأثیرات ایله حدودک لزمهده ممکن
الاستیصال اولان اصحیحی کیفیتی دخ کب
منکلات ایدوردی .

ممالک متناهیته پنگ داراً مدار و وضیعت
سیاسیهسی مجملأ بیان و تصور اولتسان شو
منسوال اوزره ایدی شرالط قاضیه مختلفه
امتیازی استیصال ایدیلان بنفاد خط کیری
ایله بر قندها کسب و مت و قوت ایدن المان

طرقندن دوچار اولدی اینی مجارزه قارشو حقوق
مشروعه منک محافظهسی خصوصاً روسورتنه
حرکت ، یعنی اورویانک نصف و حقانیتته مراجسته
بر ابرقوه مسلحه - شاستکماک ، مبادرت ایلشدر ،
باب عالیک شو صورت حرکت حدانتهما . یسی
قایده تولوجه زیاده سیده تفسیر ، و تحطیبات واقعه پنگ
حق وعده مذاقیرت تسام اولمش ، و مجاوز
وقصدن بحق متفر اولان اوروبا حسابات
عمومیهسی ده حکومت مشروطه منک مسلک
سیاسینه منأ قوه الظهور اولسه ایشک سلاحه
مراجسته مجبروت کردله کسزین دیپلوماسی
طریقیهه نسوه پذیر اولسی امید روسورتنه
کسب قوت ایلشدر ، شوقدرکه اورویا سیاست
حاضره سنده هنوز مستقر بر مسلک ، و حقمزده
حاصل اولان حسابات عمومیة اخلاصتدارانه پنگ
اولاق بر خنده ایله تبدیل اولمجه جفتی تکفله لده
مذاز حجت بر مسلک اولدیفندن بزه مساعده
کورسان شو حال و موندن بلاستفاده مسائل
متحدته پنگ ممکن اولدی صریحه سقلده التزام
سرعت ایدلمی و روسورتنه غوائل خارجیدن
بانگیله آزاده اولدیفنر حالده اصلاحات داخله
و تکملات اداره مزه . حصر مدعی اولمسی اداره
مشروطه منک سلامت موفقیق نانه نمی اولتور ،
زیرا این ارزادیه اورویا ساحة سیاست
و انکار و حیسانده درلودر لوشولانک ، وقایه تولر
آرده سنده انواع استرقابیت و مشکلاتک ظهوردی
مخفوظ ، و شوالده دولتجه تأمین اولنه حق
نتیجه مشکور کالبر . سیاسیهده اک بیوک استفاده
خصمهک و یار تیسک منلویت منویه زمانی
کشفده و اوزمانی قوت ایقامکده در ، بو کوز
اوستریا و بلتارستانک بو درجه قدرت عامه په
لیدی ، و کسولور نجه اویج مشکلاتک داعی اولان
موقع شکلدن قورنلمه بحریمین و دیبال اولدیفنه
شیبه بو قدر ، حرماً ویا اشلاًفاً بزه ایستحصال
ارانک پهلجهک غایه منتهک نه اوله جتی کشف
و تخمین ایدیلنرک اشلاًفاً نسونه معاصرت اولی
بطریق کورلر کیکی قدر برده بو مقلوبیته منویه
ونهانی نهالک اشلافیهی ایستحقار ایتمک بیوک
برقاعده اعتدال و حکمتدر

شبه بو قدرکه دهها جابوق پیشیره تحصیل دهها
تمام اولور و عاقله غنایه پنگ دهها قیمتدار بر
جزوی اولور .

اولک ایچون کرد و طنداشلره هر شیدن
اول منتظم برلسان صاحب اوللر تی کال اهیسته
توصیه ایلرم . اولا بولسانک بر صرف و نحوی ،
بر لقی بایلسون . اوذن سوکره کرد قومنک
بر نازخی قلمه آلسون . دهها سوکره نه قدر
متفرق و غیر مکتوب اشعار و آثار ادبیه وار
ایسه جلسی ضبط و تدوین اولسون . لسانک
نملی بو سورتنه وضع اولدقدن سوکره شهنال
ترقی و تعمالی بزه کال تم لکجه جناح عاطفتی
کشاده قیلار .

الحاصل سلامت ممالک برنجی اساسی
ممازفدر ، معارفک ایسه متقاضی لساندر .
مدیونیک قومی ایسه بو مفتاح ایله آجیلور
اوپاهمت و اقتدار مزه . بو قطفه همه بی شمیدین
دویش ایدلر تی رجا ایدرم .

باب : اسماعیل حق

حال حاضر سیاسی

دولت منظمه کانه صلح و رسالت عمومیته پنگ
محافظهسی عزم قویسنده بولدقاری ، و پوی
اخلاصه مؤدی اوله جتی اخلاقی نوسیه میدان
بر اقسزین فصل و جسم ایچون هر کره سور
تالیفه به مراجعت ایدله کتیری جهته مسائل
منکونه حاضره منکده سفک دماقی موجب اوله جتی
بر شکل و صورت بطیده امید اساساً پنگ قویدر ،
انجق مستقل هر دولت صایح و مسالک دوائی
حقرق مشروعه سنک تمامی محفوظیتده
ایرا بچندن بو حقوقه رعایت و حقوقی اجلال
اولمش ایسه تعمیر و تالیفسته مؤثر اولدات
اوللق شرط لرله دیگر دولتارک آمال مسایر
وردیسه اشباع ، و کندی قوه مسلحه سته
مراجعتدن موقه اقا ایلر ، امید دولت علیه
غنایه دخی اوستریا حکومته بلغارستان امانتی

و بعد تساعت ابدن کرد قلوبی نامشده محفة
شکران و تبریکگزاری تقدیم ایدرز .

احمد جمیل

گردچه به دأر

کردار اخلاق فاضله چه عناصر سائزه
عنايه ساوی و بلکه قائی اولدنلری حاده
مدنیت و مدنیتک اس الیاسنی تشکیل ایدن
معارفجه آنردن بک دون برهمنده بولورور .
اول امرده عامر غیر مسلمدن روملر ،
اومیلر ، بلغارلر و سائره نیک کندهلریته مخصوص
مکتبعلری ، مدنن آنلری ، نارنجعلری حاصل
خیلی یوکشمس برسونه هرقلاری وار و بو
تقطه نظرندن ترك هنرمیت بش خصوصاً
و فرضا تدریسان و ماملات تجارده و صنایع
طایفه امراز غلبه ایدیورور .

کردومتک عناصر سائزه مسلمانه سندنکی
وضع و موقع مدنیت کنگجه بوده مع التأسف
یک دوندز . فرضا هر بلر کافه مسلمین ایچون
پاعت سلامت دارین اولان قرآن عظیم الشان
بولسان علویت بیاندز ، نازل و چون اهل ایمان
بولسان قدسک لقبانی ساهننده راه حقیقه
سالم اولدقلرندن و ذاتاً خارخاره ایجاز و بلاغیه
معروف اولدینی حاله کله حق و وحدانیتک
بولسانده اتقنسانری و عرب و عجم مسلم و غیر
مسلم یوزملیونلرجه خلقک منتهای آمال و مقاصدی
وسبب اول و آخر وجود و سعادت اولان کله
شهادتی بولسان به تلفظ و ابراد ایچمکه بولسی
حسبیه بوقومک متنسلی اوتدندیری نصیبه
علوم و معارفندن بالنسبه دهآ زیاده حصه مند
بولندقلرندن طبیعه درکه ایوم مالک عنایه
داخلده بولان اقوام عربیه دیگر اقوامه نظرأ
دهآ زیاده علم و معرفت ابله التبعیاً ایتشاردور .
بومزیت و امتیاز ابله برابر یه کریده قالسی
اقوام و قبایل عربیه وار ایسه بوقصور لیاک
دهاست وکل بولسان متنسلی بریه و دهآ سائر
بعض احوال و دوآرتاه عطف ایدمک لازمکله .

بوسببه کردارله عربلری مقایسه بچموزک
خارجنده در . دیگر اقوام عنایه دن نظرک لسان
رسمیه و مکتابه و سائر قوای حکومته مالک
اولدنلرندن بالطم علوم و فنسوندز کردار و بآ
ارتودره و لازله و چیرکساره نظرأ خییلی ترقی
ایتشاردور .

اساساً تدقیق اوتنسه کوریلور که عمالک
عنايه نیک عناصر اسلامیه میاندز هر بلر
وزکر دن ماعداسی لسان مدنونه ، کتابه ، ادبیته
مالک دکلدلر . برچرکس ، بر لاز ، بر کرد ،
بر ارتود علوم و فنون متنوعه تحصیل هوسنده
بولورورسه - اجنبی لسانلرندن صرفت نظر - یا
هرجه ، یا ترکیه بیلمک وحدیقه و سببه معرفته
مطلقاً بویکی قبولدن کیرمک مجبوریته در .
بومجبوریت و امر محصلده بالطم ایتحام
ایدیلن بر فضله کافت ابله برابر تعداد ایتدیکنز
عناصر مندوبینی اره مندز . جدأ شایان تقدیر
بیروک آدملر بتمشندور .

لسان هر کسک معلومی اولدینی وجهه بر
آلت وصولدر . علوم و فنونه ، ترقی و مدنیتسه
قاوروشمق ایچون بروا طه در . بو آلت واسطه دن
عزومیت دیگر آلات و وساطه صراحت لزومنی
تحصیل ایتمکه و بویسه یک قیسه اولان منزل
حیانه انسان بولندن آلیق بتمندور . لسان
تحریری ، آثار و مؤلفات مدنونه اولیسان
بر قوم ناطقه دن محروم براقمدر . دور سابق
مال غیر مسلمه نیک کافهنده قوه ناطقه سن
ککینتیه چک یک جوق مساعدات و تشویقات
اراز ایتدیکی حاله کندندن بر جزؤ لاینیک
اولان عناصر مسلمه ایچون مع التأسف قطع
زبان کی اصلا لایق اولدنلری . بر جزای الم
ترتیباً یلمش ایدی . مقلوع لسان ، لسانلرکی
لسبتنده محروم ترقی اولان اقوام عنایه دن
بر ایسه کردلرایدی . کردلرک صرف و نحوی
یوق ، کردلرک مطبوعه سی ، آثار مطبوعه سی
یوق ، کردلر ادیبان علوم و فنوندن بویتره
تیباً آثار علمیه و صنایع دن محروم . بوحال
ابله بر قوم فصل ترقی ایدمیلر ؟ . بویله برهم
کنته عنایه نیک هجیره دماغیه سندن کی خاصه
نطقیه کور بر ظلمک تنذیقیه باملانیرسه

عنايليلك بوند نه قدر متأثر و متضرر اوله چتی
بیانه حاجت وارسی ؟ . کردلر ارتادولر و سائره
نه قدر متدنی ، نه قدر لسانلر ، ادیبانلر ،
فلسفه ، سرکتنلر قایلر لسه دولت عنایه دنه او
لسبتنده متأمل اولور . قوت و سطوت معرفت دور ،
معرفت ایسه لسان ابله قائمدر .

عنايليلك الك مهم بر دیر کن تشکیل ایدن
کرد قومی بویله یاسلی ، چوروک قایلرسه
اوزرینه اتکا ایدن عنایه لایق ده . مساده انهم
اولور کردلری ، لالزری ، ارتادولری ترکلدر برمک
ویا هر باشدیرمک کی بر لزوم و مطالبه وارد
خاطر اوله بیلیرسده جهان جهان اوله لی بر
قومک بویله لسانی کورکندن استیصال ایدمه چک
هنوز هیچ بر اصول - نه قدر ظالمانه و قهارانه
اولورسه اولون - کتف ایدمیلر ، ماشا اولدینندن
بویله بر رشیت عبث ابله انتقادن بشقه برنی
مفید اوله ماز .

نه حاجت جهالتک الک کشف دور ، سنده
بیله عمالک عنایه دن کی ملنلرک هیچ بری موجودیت
وهویتی ضایع ایدمندی . گردچه بیکلرجه
سنه دنیری بوحال اوزره دوام ادوب کیدورور .
نه ارنیلر ، نه روماللر ، نه هر بلر ، نه ناکارلر ،
نه ترکلر زماننده بولسان زولاد بزر اوله مامش
و بالکس بونکله متکلم اوللر بومافیضاً اطراف
ایده به دهآ بیوک بر استمداد استیلاجویه ابله
بایلیمشدر .

دیک ایستورم که بولسان صرف و نحووه
لغت و قاموس مالک اولسه دخی هماغلظت موجودیت
ایدز . چمدی فرضا بر کرد چوچینی اله آلم .
بو آدمک کورنده لسان ماز زادنن بشقه
برنی قونوشلمیور ، او کورده بر ترک بیکتی
کشتاد ایدر و صوکره چوچینی درجه درجه
هپ ترکیه تحصیل ابله ایلری . کورورسه کله
واقعا او چوچق صوکردن بشه آدم اولور ،
ذکاسی وارسه مرتبه کالی دخی بولور . فقط
هر حاله سین قبتشار هر زدن بر قاجنی واسطه
وصول علوم اولان تحصیل لسان اوغوزنده
اضاعه ایش اولور ، بو کرد کدی لسانده
علوم و فنون متنوعه دأر آنلر بولسه ، گردچه
اجرای تدریسات ایدیلور بر مکتبه دوام ایتسه

جهد طرفندن منتخب
صاحب امتیاز و مدیری
سلیمان بیلی توفیق

شرائط اشترا
طشهره ایچون سنلکی پوست اجریتله
برابر ۱۸۰۰ والئی ایلی ۴۵ غروشدر

نسخه سی بر غروشدر

سر محرری دیاو بکرلی احمدجیل
عموم ادباف فکر و قلمک محصول خامه
عرفانه داتاشا صیفه لریمز آیتقدر
درج اولغیان اورداق و اتاد اعامده اولغناز
اداره خامه سی وزه جیلده کرد تهاون
وزق مرکز همومیسیدر

کورد تعاون و ترقی غرضی

۱۳۲۴

جیمتک واسطه نشر افکاریدر

تاریخ تالیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۳ شمذیک هفته ده بردفیه نشر اوله جتی دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غرضتدر

ملک عید اکر حریتی

دیزالسک سطح خرابه زار استبدادده ،
مجاهدین احرار ملتک تاسیس ایتدیک
بوکوردکی - منای معظم مشروطیتمز ، جلالت
جهد بوسنده عتباتک بر آبد ذی احتشام
مظفریانی ، تاریخچه شوون سیاسی مزک بر نامه
تجیل مباحثایدرد .

حیات قومیه مزک شو بدیجی عصر مدید
وجودیته قدر تسلسل ایدن وقایع و اعلانات
کونا کوشنده بو سوور بر سرور ملتک شمشه
اینانه قطعاً تصادف اولمز ، ماجرای احوال
تاریخیه مزک بر جوق قاطع مختلفه سی برز قائل
لوحه در ، تاریخ ملی عثمانی بو کونه ایدوا
افکار ایدجکدر .

تیرخیزه ساز حرکت - زهر لریدن بری -
مغرب نظام متهوری اولان یاغلت حکمر
انجیز ، بو کورن ارشتمس تکاملک حریتک
مطلع اهتزاز آواری ، شمیم مدیتیشک جلوتکامه
فیوض قدسیتقاری اولقله عتباردرد .

کانون اولک شو در یجی کوشنت صبیح نوین
اشهر اتقی ، شندی به قدر زهراب خون آلود
اسارتله تلخکام اولان ، بوتون قورم تحیب عثمانی

بر حسن انقیاد تهیج و حرمتله استقبال ایتدی :
شهرک زوار و مسافرین کرانه برار بو روز
بیکرجه الصالون فی سوق افرا استیباب ایدمه بور...
ایدی تکریماتی ریالت جلالت آیت عثمانی ایله
تزیین ایدن افواج احرارک انشاء سعید عقید
اکبری ، هبت اجنابیه ملک کتباتک سرور
سامه نوازی افکارک کوش انقیاد سکون
، آنوسه عکس ایدبور . . . شهر ، برغلاف
های وهوی شطارتله بکدن جانانیور . . .
پادشاه ملتله ، ملت حکمدار جدید حریت مارسته
- بر امنیت متقافه ایله - قاروشبور ، اوت ،
اعتراف ایدر که بو کورن ، سلطان حید
افدمزک ایدوا تاریخ جلوسورد : شندی به
قدر ، ملت اوکا بر حکمدار مشروع نظرله
بالدی ، بامزیدی : فقط بو کون هر طرفده
ایبلان یوز روز باره طوبلزک طرافه شهادت
مشغولی جلوس حقیقی همایونی تجیداً اعلان ،
ملک و ات اعلیٰ حاکمتک مراسم شرف
استختصالی بوتون جهان مدیتیه بشیر ایدبور
او برات دینچک منبای معالی حاکیمت رعایت
اوردقجه ، بیغوله کورن هراس و توغوش
اولان او کبرلی ، متفور تخت - ایق سلطنته
بدل ، پادشاه مزک بو کوردن اقتساداً بر سر

موزر حکمرانی ملیک بالای سر احتشامی
اوله جکدر . . .
اوونلای امت منظمه ، ملت اوتوز اوج
سه اولکی و کلباری بو کونکی آفتسلارله ،
بو قدر صمیمتله استقبال ایتدیشدی چرنکه
اسیر اولدینک فرقدده دکلدی او کون ، بو
کونه خفته یک - سرتوکدی فقط اوتوز اوج
سناک فجاج و مظالم فیض هم اقلب بو
کون هر فرد بر نهمان قدا کاد حریشدرد
شندی به قدر آلت مخرب و فجاج اولقله قدر
بالترین سطونی تریف ایدبلان سونکولرمز ،
قلیجلمز ، سلاح مهاجر ، بوتون اردولرمز
بوندن سکره - هر دهای حقیقی قدسیته -
ایضای وظیفه ایدمه جک ، بوتون آمال سیخفه ی
زربای اضمحلالده . ازه جکدر .

ایسته یکن متهوار مزک عهردم مظالمق
اولدینی بو قوتلر ، عثمانی سلاک کتبه عقلمت
اتحادی بو کورن تحکک ، نون کلا تکزک تکلیبان
اعلای حاکمینی خریطه اقبال ملک انطبع
واک شدلی بر قوه الظهر الظهیر در . . .
مسانی مجاهدانه لری ، ارتق جنتان
مدیتیه ملک بو یوز بر قوم تحیب اولوزره
کتبه یزی کوشنده چکنه کافی و کامل اولدینه

کرد

تعاون و ترقی غزنی سی

۱۳۲۴

جینک واسطه نشر انکار بند

تاریخ تالیف ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومبر ۳ - شماریک هفتاد و دو نشر اوله یق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنی عدد ۳ جلد ۱

مپوگان داژمی

درسات - مرکز مطبعه

سازمان شادی را آغاز کردند.

(در سعادت مبولتری)

عنانلیرک حریت منصوبه لر بی بر مجاهدت
تعب ناپذیر فداکاری ایله استحصالی و بتون
مستفان حربی هر سورته مقدار ایدن
«عنائی اتحاد و ترقی» حیثیت مخترمه مستک
استانبول میوتلفه تالیب استبدیدی نواتک
ناموس و حیثیت میله رسته امین اولدوقمیز ایچون
بزدخی اسلار بی بوجه آئی دوچ ایله لزوم
انتخاب لر بی امت، منظمه عنائیه تک انظار تقدیرینه
عرض ایپوروز:

- احمد رضا بک
- مائیسی زاده رفیق بک
- خواجه مصطفی قاصم اقدسی
- احمد نسیمی بک
- حسین جاهد بک
- نسطعلین نسطعلی اقدسی
- پانده کی فوزیمدی اقدسی
- خلایجان اقدسی
- زهرا بک اقدسی
- ونتالی قراچی اقدسی

اشقودره والیسی سن الفین بکک دوام
مأموریتی مستلزم مجازیر اولدوقمیز عنایه برینه
سیروز قوماندان فریق تخری باشک تمینی
مقدم مقام ضارندن استیدان کولوش ابدیه ده
صدارجه نسیب ابدله مشفق. بکره مناسر
والیسی حفظی باشک عنایه قوماندان معارال بک
مناسر والیکنه تعینی بکلیب استیدان
اولمشدر.

تخری یانسا بارلاق واصل بر خانداک
موصول نجابتی و وظیفه مقدسه عسکره مستک
پرستکار مالیسی در، مقدمه رفاهدر بناه علیه
صریح مخصوصتک بوینده کی اسابت انتخابی
سزاوار تقدیر و شکر ادره.

الخذه کبریا و نادمی قومیدسیون مخصوصتجه
در دست تدقیق اولدوقمیز مدرسه نشین طلبه

الزوم طرابلس غریبه محبوس بولنسان
بدرخانلیردن علی شامل پشایله عبدالرزاق بکدن
ماعدانک تکلیف برینه داخلیدن امر و برلیدیکی
ایشیدلشددر.

معارف نظری حقی بک اددبشک روما
سفرانه تعیین اوله جعفری سولیتور.

دیاریکروالی اسبق خالد بک آئی بیک
فروش مزو لیت معاشی تخصیص اولمشدر.

بکی غریبه دن:

تاکمه ۲۵ کشرین تالی: ۳۴۶
کاین اولک بری بی قانون اول از مجتبی
اون در دخی کونی بکی ترک کک محب مسیسی
اولان انکله قرالی اموارد حضرت نر بیک بدورنی
برلس (اللی بک) به مشهور لر بی برلس (اللی
هس بک) ترویج و قاتله صادقه اولدوقمیز و انکلیجه
المانیاه بوسه خاندان حکمدار برلسک بومجام
مشترکی بولدیقی جهته مجلس مبولترک مراسم
التکلیف بیک زاکه و جریته ارنسی کونی
تعلیق منوط رای عالیبرد.

اجرار عنایه قلوبی
اورویادن عودت ایدن یونان قرالی سلطنت
سایه تک آتیه سعیری قبول ایله اولدوقمیز
مدت ملاقات ایلدش. اداره مشروطه من حلقده
تقدیرات و تمیبات مخصوصه ده بولوشدر.

تعدیل قوانین قومیدسیون جزا قانونی
تعدیلای بالانام لایحه سی مجلس مبولترک
اولدوقمیز اوزره عدلیه نظارت تودیع ایشی و
بو لایحه ده قانون اساسی عاینده بولونامارک
اعدام جزاسیله مجرمی قرارلشد برلشددر.

داخله نظری پشاک خضر نوری استانبولده
لشیر اولان بانظره غریبه لرده امور داخله به

بلغارستان امانتی مقدمه جلینه امر و بریدیکی
افراد جدید بی شمدریک جایدن صرف نظر
ایچمیدر.

حله کر بلا و بقوه ایله بغداد آرمنده
اوتوموبیل آراه لر بی ایشتمک امتیازی
ایشتملشددر.

درسم سرخص وکیل اولدورده ارمیزره
تعرض و قوه بولدیته دائر شایع اولان روایاتی
تلقا الله رسماً تکذیب ایچمیدر.

ارمنی غریبه لر ایاطولی و لابتری تمین
المقتضات لندن اشتاق دیزاق اشدنک احوال
سابقه شدن نمون اولدوقمیز لندن برینه هر حاله
دیگر شایع براتک تدقیق طلب ایچمکدر لر.

مکالمه

جهتیزک حقوق مشاوره جیدی زاده
داود افسی کرد قونلک محاکمه کی دعوی
مشروعه لر بی محاکمه تقیب ایچک کی مآثر
حیث ملیه ایراز ایچمک بولدیقتدن کرد
فرداشلر بوزک حقوق مشروعه دعوی لر بی
ظهور شده اشدی مومی الیک سرکه جیده
موصول خاندان ۳۵ و ۳۶ نومرولی اداره
خاتمه مراجعت لر بی توبیه ایدرز.

اوجووز بکرمی ده عشیرتک یوز بکرمی
 قریبی ، بشریک خامی کاملاً بو ایدیش؛
 افراد عشیرتک طور اقلری اوستده قالمشده .
 اوزمان واقع اولان مراحتمز مره حواله سمع
 اعتبار ایدلدی . بونکه برار شو دور محمد
 ورتقیده حکومت سنیبه قارشو عصبیان ایدن
 میلی ابراهیمک عقیب و دروسته حکومتک
 نامر سمبسیله مأمور ایدیش بو اوغورده
 خیل جوان و جان تلف ایدوب بونک منظر
 مکلفاتی بولش ایکن لکنس بر پروان حردن زنده
 بر حکمتک نظاسی بدن طرفه توفیق متضمن بر
 امر تبلیغ اولتقسیم بر کره . خان عزتک
 پنهانکندن بولان سیورک متصرف طرفدن قانون
 اساسی و نظایم عسکرجه مفار استبدادی بر
 مسامحه اولوق اوزره رادرده برار ملکسه
 حبس خانه سنده حبس ایدلشز ، عقوبت ایسه
 بوندن هیجاه گشددر . بعضی مرشک از
 محرمک و تقوی اولوق اوزره بر طاقلر شیک
 مقدم استعارتیه استاد مؤاخذه اوزر زنده
 ائبیه رسمیه عسکرک اولدیشی طایفه ژاندارمه
 قوموشلر زنده حبس ایدلکلمز مفار عدالتده
 پنهان علیه خواص منویندن اولان تصرفه
 شوروی دولتجه همگنیزه هاللق اوزره
 کدوسی بر رادرده برار ولایت ایدر لکلمز
 امر ویرلمی و مفار شریعت و مناسق قانون
 حشرو طبیعت اولان بوکی ماملان کیفیه عدم
 بطاعت ضروری و بوندن بعضی محذور
 و قائللرک تولدی ایسه طبیعت اولدیلندن آتیا
 مسئول هاللق اوزره تسریح ایجابی مستدامر .
 قره کچی عشیری و بیسی
 خیل
 کرد
 ۳۲۴ تاریخده قره کچی عشیری میلی
 محبوزه خیل زدنش واحراً بونر بلیلی
 ابراهیمی قتمیسه مأمور ایدیش ایدی . بو
 جهته تفرافانه مندرجاتی جالب نظر دقدر .
 بوندن بشقه مجلس اداره لوا اعضاندن بعضی

انتخاب میده و نالک دخی اوابه نوبون و منع
 ایدیش اولدیشی بعضی محررات خصوصاً ایه
 پیادریلیور . بونک قانون اساسیه درجه تماسی
 بیان ایسه زانددر . بوایده باب عالی به باندکره
 مخصوصه مراجعت ایدلکندن مرجع محصو .
 سنک تکرار نظر اعنائی جلب ایدرز .

سادت غزیه سنه یازده قلمی بعضی مقاله لردن
 طولانی غزیه من سر محرری احمد جیل
 و جریده مذکوره مدیری احمد قلی بکلر
 صفده سابق دردیچی اردو مشیری ذکی پاشا
 طرفدن اقامه اولدیلان ذم و قدح دهوا سنک
 بوم محاکمه سی لشرین اولک بکرمی بشنجه
 کرمی ایدیه ده بوم مذکوره پاشانک محکمه
 و وکیل دخی کوندومه ش اولسی حبسیه
 محاکمه مذکوره کانون اولک بکرمی بشنجه
 بجهته کونه تملیق اولتشددر .

یازسیده متشکل لاین و اسلاوا اتحاد
 جمعی طرفدن کشیده اوشان آئینه کی
 الفرافاهیه بی غزیه و قلمزدن تقلا ایدیبورز
 پاریس ۱۰ کانون اول

الی الی شخصی و میلو نازجه منتهی
 بولان لاین و اسلاوا اتحاد جمعی بون اورویا
 افکار محوم سنک صورت قطیعه اوستریا
 علیهنده بولدیلهی تأیید ایدر منانه مخالفت
 ایدیکزه اسلاوا سر فررو ایتیکز . مساعدات
 کومتریکز . بو هیاده ، جمارستانده ، خروالستانده ،
 بو قویونده ، بوسینه ده ، عن قرب عصبانلر
 ظهور ایدر ، بکدر . حکومت عتاییه ، صربستان ،
 بلغارستان و قره طلق ایه عقد اتفاق ایتلدر .
 بویه بر اتفاق روسیه تک توجهات و مظاهر
 جلب ایدر ، بکدر ، ایتالیا حکومتی اوستریا دن
 آیرلش ، آنی بوز اوسته بر اقصو . هر حاله
 اوستریا حکومتک عتایلی بوقوتاتیه سر فررو
 ایده چی شهسزده . اوستریا علیهنده دوام
 ایدن عتایلی بوقوتاتی دنیا تک هر طرفه
 شدته آفتشلا غنقه در . اوستریا مأمورین
 خفیه سی آرنوودلری عصبانه تحریک ایتکده درلر .

جمیت ده کورمه ک حقمرده کی شو حساسات
 مخصوصه صیاحته اشکرار ایدرز . اوستریا
 مأمورین خدمتک تحریکات و انهمی ایسه ،
 عتایلی طور اقلشک محصول پاک علوی اولان
 آرنوود کی بر قوم بحیه قارشو ذره قدر خائر
 تأثیر و اهیت اوابه بی جنی دخی تعلیماتی ایشنا هیدر .

قرات و دجه شهر بسک ایکی ساعد سبیل
 جریانی آرا سنده بولان قطیعه فیض الالبز برده کی
 عتایر عتایفه سیاره تک اسکانی ، سلطنت حکومت
 عتایه تک بوسکان بر به حسن احساس و تلقینی
 ضمتنده ایجاب ایدن برلره قره قوتلر اهل انشایه
 بورارک مهاجرین اقامتسه و عتایه تک زراعت
 و خلاصه البشدر بلسته دائر لازم کلن تدابیرک
 اجرائی داخله نظارتنه اشعار اولتشددر .

دعای

میوان مجلس ایشو کانون لویک دردیچی
 بجهته کونی عدلیه نظارتنده کانی دائره
 مخصوصه سنده الذات طرف حضرت پادشاهیدن
 کفاد بیورده جقدر .

اوستریا امتنه قارشو آجیلان حرب
 اقتصادیک اک بیوک خادم لری اولان حیتل
 حاللر مزک مناسات و اقله لری تصدیراً طولیه
 بجهه جوازنده ساکن بعضی احرار اهالی
 طرفدن جمع اولان بیک الی طقوز ضرورته
 بر ساعت اشترای ایدر بک استانبول کرکی
 حاللری اون باشیسی حل لغایه اهدا اولتشددر .

ایکی ملکک آره سنده کی مناساتی تزیید
 وتوسیع ایتک املیه بو کره . ایدسنه عتایلی
 و فرانسز قومیتسی نایبه بر هتک شکل ایتشددر .

انطولیوید ذخیره سزلکدن طولانی بکرمی
 بش بیک لبراسی سوسراس ، اونوزیک لبراسی
 اوضرم ، اون ایکی بیک لبراسی قونیا و بلاترینه
 و متاقی مبالغ دخی ساز و لایشره توزیع اولونقی

جیتمزك اشتغالات حاضرهمی اره سنده
 مهم بوقدم و تشكیل ایدن ارمی و ملنداسار بیزله
 كردلر اره سنده حصول اشلاف تشبته سنده
 حدادولسون موقفتنر دونغا اولدس و خزنه مزك
 بر نومرولی نسه سنده درج ایدیلان و كردلرله
 ارمی معتبرانی طرفدن متترك كئید. ایدیلان تلفراز
 فامارك اتصن ایندیكى پیام نهماجوبه ویتدیر.
 بو وفاق و اشلافك تعمیم و تزییدی ایچرون
 بورادكی ارمی قومینه لرله اتحاد افكار حاصل
 اولدوق. لفظنامه داخل مزك ماده مخصوصه سنده
 مصرح بخطاط همسك تشكیله بوايكی قورمك
 برلكده ساكن اولدقلری حوالی به بعدما وسایا
 و تلیفضان افاسی لازمكلكده یونك متجددال
 اولدوق هر ایكی جیتجه عین زمانه اجرانی
 و معانی یكلیك بر مبروط بوايكی قوم اره سنده
 جلدی بر مقدرات و معادلت تأسیس صالح
 تمایز اساسیه مقدهده ایجاد ایلدیكه زرد
 حكومته تشبذات و سرروضامك كذلك
 اولموروتله افاسی تحریر البس و كردارك مبارزه
 و تشویب الكارینه مشفق تمایز سازه دشمنی
 جیتمزجه اتحاد اولدوق. تأمین مقضسات
 توسل ایدلشدر .

کالی ولایتا

جیتما به درانه کوهون قائده. اتفاق دزان
 جیتنامه بهست کوهون اقتصاد دهکن آفرین
 زه دراهه اتفاقا دراهه و هاپین نامشا بکن قوم
 وکی کردای قنای هبون ؟ نه خیر . . .
 لورا خاکی زه سنتت . مجازتی زده کرد
 مه زه بو وی بی قنایی مالا هف خراب کر
 ژوری مأمور کردستانی وان خاشاکرنا مجرای
 نشان طلی دان ژبو بزکرنا قساقسوخ لی عالی
 دزانی کرد قومیک ساغلاما. صادقای ژبی هانیا
 جه قائده مبارف توبه . خونیدن توبه. سنتت
 و مجازت هادکه: مروفه بقبری تشنیک زده
 ناکا: حور و ختی سنتت. مجازت کار قیج . وند
 لازمه کردستان هین به هر چی کسادیه خوزا
 خوی تک خندی مجازتوفیق نایه اوی مروفه دقل
 طاعت و عبادتی سنتتک کارک بکنکی خدی اوی
 مرو فی بریشان دکه شاشا: وکی به سلا مینامه به

حویبکرن دین هر چی کس مخالف شریعتی عمل
 بکه افلاح نایه حریت زه مسلمان را امری
 شریعتی به: شریعتی حریت عدالتزه مسلمان
 را امر کره کوکس له کسی ظلم و عسدر نکه
 اداره بری مخالف شریعتی بو لورا ام وها پاش
 دامن امانتوه عفافته شریعتی محافظه دین ا
 نامشا بکن کوچه قاص اشرف خاندانی کردا
 هنه ژبو سلامتا دین . سلامتا کردستانی مالی
 خو حالی خو هینده: و مانش ده خبیث هون
 ژبی انصاف بکن بهه اگر هون زانن اطاق
 جه له ولاتی خو به قائده سرن حیان ها هر
 چه بوه بوه بوه: وانا جاردکی ژبریکن براسی
 دستی خورنده هف اتفاق بکن البت مروفی
 هه زدرای بهه سری هون امری شریعتی نکرن
 اتفاق نکن ولاتی زه ژ. دست ابره هر اکر
 هون اظه هونی یانه غلامی غلاما لوه چوا
 خواشتی و ساینک پوشانی پاشی قائده ناکه:
 اکر هون خرابیا بری ژبر بکن روز بروز
 ولاتی و دی اوابه مقصدا مه ژبو سلامتا کر
 دستا نیا کردستان لایقکو: مروف ارض
 کردستانی ژبر موانغ بکه آخ خویلیا کردستانی
 ژزبره قیمت تره ولاتی کردستانی ژضر مجازت
 دلی دی چیزه جه قائده نه کان دولت بکرن
 یننه میدانی نخواستدن. سنتت زانن به فرخوش
 در باز ناکن سبب اویزی مأمور بری آکز
 خاش بون ژدینتا ضربت بون کردستانی ژبی
 مجازا خراب کرن له سایه سری حور خرابی
 مجاریکی دلق بو کرمانج نه ژ حور قوما زده
 زتقاق دکن هف را خوز در باز دکن مخالف
 امر شریعتی ناکن روز بروز لن شاه ده زیده
 بکن حور قوم ازی یوانه بخیلی بکه: اکر هون
 ژخورا قهی دخوازن هورا اتفاق بکن به خیرا
 هف بور بکن ژخورا باقبسک وکن هر مرد
 فیک سالی ده بر دایق جیکی نادا سه ساله دا
 باقی اووان ژحور باقه مز تر به: مروفک قنیه
 اوی ژبریک داینا قبول بکن به قاصی ژبری
 خو مجازت اوی بپتنه وساخو کس ناچار
 سالیدا اوی دولت بکره هرک ژ حالی خو
 اوی دولت بکره کو ملتک درله مندوب ژ بو
 ولاتی خوا حورنتت دکارا جیکه یننه میدانی
 نای بنا علی ملکی: بر ژخرانی امین و با کو

مرد فقیر بو نه کود زمن برای مروفه زی
 مروف خراب دکه اتفاقا ده. نکره دستانی
 کسک فقیر نامینه ژبی قنای خراب تر تشنیک
 توبه بقبری ژبی قنای ده . ملتقوه اتفاق.
 سیاح احمد شوقی

کردجه شمیر

له سر بردی: هالوی حل فری کوبه هوا بیغم
 هوای صیدوشکاری کوبه سر: ناکونه سر عالم
 هوا یکی غروری کوبه سر. اخوی زورله بر زانی
 بری کیف کردو: با بل ادا هر تا کو دی توانی
 که کوبه عالم خلیاوه: سیری کرد همو دنیا
 له ژبر بان اوابه لومقامه هزاره تنیا
 وئی امروله من برززه له اوج علاما که
 کره ارضم لقر بیدایه: کس ناکه ام بی به
 اکر میشوله ینو مجول: نابی فی ینما.
 له سر شپقه وسری دکرن: بریکن بال رنگتم
 خلاصه: هینده فخر کرد و خوی بی له نخواستدا
 کایکی قدر تیریک ها ویشتی: له غفلتدا
 هیناه خوارده وده خوارو ذلیل او طائره علوی
 سفیل و دل بر بندار کوبه ناو ام طالع سفلی
 کسبیری کرد: بری خوی بو. له نار او تر و بیکانه
 وئی خومان به خومان دکان: بیکانه. بیکانه
 حقیقت: راست دلی سدی ا- کمن هرگز له بیکانه
 نیه ناهم. که هر چه بیم دکا: خوبه وله خومانه
 قران کرد: که قرینیک. بر قر آیشتر له برانچی.
 همو قربان او تیرین . بلاکی: بلا لاجی
 دلین: دلان: اله کل یک با که اسلامین. برای دین
 کچی . جاومان مجزری بکتری هلانی کچی . بینن
 هتاکی . جاویرتمان: له کلدانی خدا چادی.
 حکیم هر توبه: به خیر جاومان هلن اینه ناو: چادی
 سلیمانینی توفیق

قسم ادبی

قرآنسه مشاہیر ادبا سندن لامارتیک —
اوصاف حلیسہ حضرت پیغمبری بہ دائر —
یازدینی مقالہ بالترجمہ افاضل ابا مازدن حیدری
زادہ ابراہیم اقدی طرفندن نظم ابدلشدہ :

کیمہ بخش ابتدی حضرت مہبود
بوہ بر اقدار نامحمدو

قدرت حق خلفہ اکلاسون
کاشانی برندن اوبناسون

بشری ربط قیلسون اللہ
باقسون جب شوکت وجاہہ

ابتدی احیا بوغزیم مقبولی
بوہ بر اعتقاد مقبولی

فانجان ہیوط آدمندن
کیمہ مشدی خیال ملندن

بوہ بر قوت قلبہ الہ
بوہ بر نیت جلیہ الہ

راد وحدتہ فرد و بی پروا
ہم مبلغ ہم آلت اجرا

کبرہ بو مشکلات عظیمہ
بوہ امر مہمی اجراہ

ہر امورندہ خرق طادانی
قویدی امکاہ بو محالانی

ابتدی حیران تشبیک آزی
عزم دہات قدرت بشری

بو آردن دہا عظیم اولماز
دہا عالی دہا جسم اولماز

اولدی برہان شان اجلائی
سرترسہ بو مقاصد عالی

ہاہ اولندی علت ساری
بر طاقم آہاتک افکاری

کیمی طامعشدی نازہ اسنامہ
کیمی حیوانہ کیمی اجرامہ

محو ایدوب اورنہ دن بو ادیانی
خلفہ اکلاندی وہم بطلانی

پونی اجرا ایدن محمددر
مطلق اللہدن مؤیددر

کیدی بر جوق بیابران عظام
تاجداران محمدین بنام

کلمی دہرہ خلق طلبدن
بوہ بر ذات نسل آمدن

آر زمان ہجرہ ایلسون تم
بوہ دہشلی بر اساس عظیم

بوہ بر اشدارہ مظهر اولان
بو طریق ہدایہ رہبر اولان

مطلقا مقتضای طلدر
زبدہ دودمان آمددر

جوق زمان کیمہ مشدی ہجرتدن
نشر و تبلیغ امر بشتدن

دینک دوتدی شوکت و شانی
ین و مصر و شام و ایران

کیدی اسلام : ناخراسانہ
بر برستان و ہند و تورانہ

ماوراء التبرہ افراقا
اورویای جنوب و اسپانیا

اقتیاد ابتدی امرہ ، احکامہ
سلطوت عدل و داد اسلامہ

ماہدی وار

معارف

قاہرہ ملی دارالفنون

سین اجردن بری ششاہراہ مہسارافندہ
کیش خطوہ مرالہ ایلیلمکہ باشلان مصرلیلہ
تحصیل ایشمانیک تمیمی امر اہمی درپیش
ابدوگ حکومتک معاوضہ ، مفتقر اولمقزین
ہان ہرقریبہ منتظم ابتدائی مکتبہاری آچیش
وو مکتبہلرک ادامہ سیچون اغتیاہ انت بوڈ
یکلرچہ لبرا قیمتہ املاک کیمہ - بندیکریشہ
مسابقہ ایدرجتہ - ترک و تبرع ایشلاریدی .
بو عبور حجتندان اوچ سنہ اول سنہ
اعلیٰ علیہ الہ جسم بر دارالفنون ملی تاسیستہ
تشیستہ بو امر مہمت محتاج الہی اولان
مقتدر مملعلری ہتشدہ برمت اوژدہ اورویا
دارالفنونلرینک شیبات مختلفہ سنہ کالی دوچدہ
طلبہ کوہدشتار ایدی .

وائفا اولتہ دتیزی - معروف اولان ازہر
مدرسہ سنک اسلامیہ نظر دقتندن دون
طوٹامیہرق اون سنہ اول پروگرامہ معلوم
ریاضیہ ، تاریخ و جغرافیہ درسکاری ادخال
ایدلشدہ مدرسہ تک تقیبات حاضر تشبہ
تدریسامک و اصول منتظمہ ہتایچ بولندریہ تالیسی
بو مدرسہ تک بر دارالفنون درجہ سنہ اصحاب
ایدلشدہ چکی نسیم ایدر مشدرہ
ہندستان اسلام دارالفنونشیدن سوکرہ
قاہرہ ملی دارالفنون ایکٹیہ بر موٹھی اجرا
ایدجکدر .

دیانہ اسلامیہ ادبیات عربیہ و فلسفہ ،
السنہ عربیہ ادبیاتی ، علوم سیاسیہ ، حقوق
و طب تشبہلری احتوا ایدن بو مؤسسہ خبرہ
انتظامہ اورویانک ہم دارالفنونری درجہ
سندہ بولنہ حق و صوٹک بوسکہ الہ آلمان مملونانہ
نظراً رسم کشاد اشبو کانون اول افریحیک
اون ہتتھی صالی کونی ظایت پارلاق برسونندہ
اجرا ایدلشدہ جکدر .

اشبو دارالفنون ملینک تاسیسی فکرزی
اک اول الاور جریدہ سندہ پارلاق مقالہلریہ ،
توقرا لسردہ بیخانہ لظفریہ اذہان انت الفکا
ایدن لفسر الاجرار مصرلی مصطفی کابلی پلنا
مروحومیک روح عزیززی شاد اولسون .

دیابکرلی ساکن

اداء حرکت و قوی مرتبه استعماله کلوب شو صورتله اساسی موجود بر قوه جسده دن دولتجه عظیم استفاده اوله جنی درکاردر . بوکونکی کونده حمیدیه آلایرینک اشدله محتاج اولدقلری شی' املیم و تربیه لیه تحصیلات نظریه و عملیه لرنک استکمالدن عیارندر . بوکونکی کونده اسلحه ناره تک و اصل اولدینی ترقی و کمال قارشوسنده - سواری عسکرینک خدماتی کرکی کی ترقی اجتنی و سواری عساکرینک کندی باشنه محاربه اجتراینک میدان محاربه لرنک نتیجه قطعه لری اوزرنه تأثیر آراش ایسه دن فی پوناها نصیه سووق - الحیش قومنا نلری سواری لردن کرک میدان محاربه لرنه و کرک حربک بتون ادوارنده بحق استفاده اولنه یلمک ایچون تدقیقات و تمایله استعمال اچمکه ، بو یاده یک جوق نظریه لردیش ایلکده ددرلر . بو نتیجه نهدانه شمدبک ثابت و قطعی اوله رق تحقیق اجتنی بر قضیه وارسه اوده عمل العاده سواری وظیفه سنک کشف خدماتی اجرا ایدیمیلک و دشمن اردوسیه دائما تمامی محافظه ایدوب بوسایه ده دشمن اردوسنک هر آن و زمانده اجرا ایدیمه چکی حرکانی نظریه سیرندن دور طوقیوب اردونک کوزی اولقدن و امنیت و ایبرو قرقوغلری وظیفه سنی کورمکن و قطعات عسکره آره سنده طرق مواصسه و محاربه فی تأمین ایلمکن و حربک نهدنه رجسته قرار و برمش اولان دشمن اردوسی اوزرنه طویچی ایله قویه ایداش اولدینی حاله آتیلوب زجیمتک تولید اجتنی اولدینی مادی و منوی قارغشله لیدن بالاسنه قاده رجیحی هزینه تبدیل ایدرمکه جالمشیدن عبارتدر . قوتی و درکلی - سواری به مالک اردودره انشی هریده مستقل سواری فرنگری تشکیله اسکی زمانلرده زده موجود اولان آقچیلر کی دشمن اراشیمی ایچروسنه سالدروب دشمنک بان و کیرولری تهدید اچمک و کیرو ایله اولان طرفی بوسا سهرلی کسکک و اذواق و مهمات قاقه لری اوزرق

شندوفر و کوریلری تخریب ایلک و بزکی حرکانی اجرا ایله دشمن قوه مغزیه سی اوزرنده بر تأثیر مهیب حصوله کتیرمک دخی سواری لره تودیع اولتان امور دندر . تمیه قواعدینه کوره سواری نک سواری ایله اصول محاربه سی بانلوجه صف حرب نظامنده یعنی بر برینه بشک و یکپاره بر کتله کی اوزون بر پوراش وزن و قراریه دشمنک اوزرنه آتیلوب مصادمه اچمک و پواننده قلیج و یاخود مزراغیسه ده اوروب دورته رک حرب ایده - یلمکدر . ایشته ایوم اوروبده سواری قلمانه و بریلان وظیفه شوندن عبارت اولوب تعلم و تربیه لری دخی بوسورته اها اولیور . چونکه سواری لره بیاده لرنکی عارضه اراضیدن استفاده ایدیمیلک قابلیت اولدیندن و زمانمز اسلحه ناریه و مهلکسی استفاده ایدن بر خصمه قارشو اراضیدن استفاده اچمک سیرن سلاح قولایغه قالمشقی طایفا عواملق دیمک اوله جنی شمدنی به قدر اک جسور رهادر سواری لره کوشورته واقع اولان حرکتلرنک دائما هزینه نتیجه لرنه - یسه ده ثابت بوندیندن آن اوزرنده دشمن بیاده و طویجیلرنه قارشو سلاح قولایغی اسولی بالکله ترک ایدلدر . سواری اوله یلمک ایچون بورولق بیلمز ددجه ده چومک و شحمل بورلوق راکب اولدینی جوانی ای قولایه یسه چک و هر فرستدن آئنده استفاده به مقتدر اوله جنی صورتده ماهر و چالاق اولقله برابر لزومده استحقاق حیات ایدرجه سینه - سورده اولوق شرطدر . کلام مانحن فیه سواری لک ایچون بلادده یسط اولتان اوصافک جمله سی عشار اکراده موجوددر . چونکه بونلر حیوانه جنکی عسکره کیردک عسکره قشله اتملم شاهسند اکرک نیوب بالایرنک اولنده تابش باشنده یکن و سلاح آتقله موانست ایلکده و عسکرکک پلغنده هر بری بر خندی و سلحشور اولدقلری حالده دولک دست تربیه و تعلیمه کیرمکه ددرلر بونلر کی - جسور و ذیحی و سلحشور قطری بر عسکرک بالکنز احتیاجی تمیه قواعدینه کوره یلمسی الزم اولان معلومات عسکره فی

ایدتمک و برده بونلر سفرد و ذاتی اوله رق جندی اولدقلرندن عرومنک طاقم ، بلوک ، آلی حالنده یعنی بر کتله واحد حالنده حرکت ایدیمیلری ایچون تعلیم لیه نظام حرایلرنک اوکره دلسندن عبارت قالدور . بوکون بتون دولترک سواری تعلیمات لری بعض فقرات جزئی مستثنا اولدینی حاله همان یکدیگرینک عینی اولدینی کی اردوی عثمانی لره سواری تعلیمات می دخی المانیا ، فرانس ، اوستریا کی اک مترق دولترک تعلیمات لرنه مایلدر . اشیو تعلیمات لرنه یشقه روسیه دولتک سواری لری ایچون بر قراق تعلیمات می وارد که و تعلیمات قراق لرنک اوصاف مخصوصه تربیه و محاربه استفاده اولان بر طاقم محارب قطعه استادان تنظیم اولنل اولدیندن سواری فرمالری بونلیمانه موجیزه تربیه اولتمکدر . زده کی عشارک سواری لرنک قابلیت قطره لری روس قراق لرنک قابلیت لرندن دخی زبده اولسه بناه حمیده آلایرنک تشکیله بو قزاقاق اصوله اشباع اولتیجی جیتی ترجیح اولتیش و حتی بدایت تشکیله باله ل قراق اصول تعلیمی کورمک اوزره سواری ضابطه لرندن اوج مقتدر ذات روسیه به اعزام بیورلمشدی . موسی الهم اوچر سنه مختلف آلایرده اوچرسنه خدمت ایدوب معلومات مکتسبه لری زیم آلایرده تطبیق ایچون عودت اچمشل ایسه او اساده بو آلایرک حدی تشکیله اقدام و غیرت اچمکه بونان شا کرینا مرحومک مقتشک ایله انطولی به کوندلش اولان زمانه تصادف ایدیکندن و مرحوم مشارالیه دن عسکرده بو خدمته مأمور اولانلرده شوق و غیرت کورمیکدن نه ایچون روسیه به کیندن لری وه یایدقلری یسه اولسون بر سواری آرایان اولماش و آرقق او زماندن بر حمیده آلایری تربیاتی

(مابعدی وار)

سلیطانی
قشعی

بدیع الزمان ملا سید کریمت غزنه مرگ
(۱) سومری نسخه سنده مندرج کرده
مقاله سنگ زنگی :

با مشر الاکرام

انفاده قوت ، اتحاد جرات ، انونده
سادت ، حکومت سلامت وار .

احادک حیل ، نیتی ، محبت طیبانی
خلافی صبی طوط که سزی بلارند
فورتارین کوزله قوتی وریکزه ، نکلیکن
سزه بر شی - سولیم : بیلکزه اوج اوت
اوج - جوهر من وارد که محافظه سنی بزین
اندوزل :

برنجی اسلامت ، که ملولوله شه دامزک
قانی اوکا با و بر مشزه .

ایکنجیسی ، جوهر اناسیت که بزنی هیئت
اجتایه نظرند انسان کورسته جک اودر .

اوجنجیسی مایت ، که پیشوالمرک ،
سلفر بزک روحانی مزاده ، نادانندیره حاک
بر تحفه من و اولرله رابطه ازلی و ابدیه من
اوله جقدر :

شو اوج جوهره مقابل رنه اوج دشمنز
وارد که بزنی سحر ایدیور :

برنجیسی : فزک ، استانبولده کی قرق بیک
حاک وجودی او دشمنزک نموه تسلطیدر .

ایکنجیسی : جهل که برنجی دشمنزک
استیلانته بیوک بر اودر عیدر . بزین لقر اولان

او قرق بیک حاک ایتمده بیسکه بری بر
غزته بی اوقویه میورد که بر طریق نجات بولسون .

اوجنجیسی : اختلاف و مصادات جاهلانہ
مزاد که بز بر بزیزله بوغوشده قجه بر تریبه

بحق کسب استحقاق ایدیورده کی حکومت
دستی تریه وقایه برینه تریه طاقت چشورده .

سختنده هر نوع ظلم و انصاف اجراء سته
بزی لایق کورده ک انصاف سزلی ایدیورده .

شمدی بیسمل و اکلامی بکه شو اوج
دشمنزکی قهر اجک ، و او اوج جوهر منی

اولرک اگردن فورتورق ایچوند . اسندن
صنوع اوج سیف ساطع جلادت بزله لازمدر .

برنجی قلیچمز معارف ، ایکنجی اسحاق
و عبت ملی اوجنجی ده : بیست شخص وسی قسمی دره
هر کس نفسه اعتقاد ایچلی در که خارجت مساوات
استانندن ، نذلندن ، اقتزندن استثنا حاصل
ایتنسین ، مذلت یوگری آلتده اکیلمکدن ،
هر دست قاهر اعتسافه بزین اکنکدن ازاده
قلسینا سوک و سیم شورد : اوقومق ، بنه
اوقومق ، بنه اوقومق . سوکره بر بریکزک
الی صبی طومق ، اتحاد اجتک اسحاق غلنده
یشاق :

چو

کردلی نیه محتاج

اون بش سته در که دوشدنیکم احتیاجات
آرسته ایکی قطعی هدف مقصد ایتمده
بو ایکندن ماعدا کورساک استقبالی تأمین
ایده جک و ساطعی کوردم .

برنجیسی - اتحاد ملی ، ایکنجیسی علوم
دیه اله برابر فنون لازمه مدنیه بی کیم
ایکنده که اساسی و مدبر ساسی عسیرت لایزمدر .
بو سزه استعدا بلا پروا دیورم : عنایره

عسکر اولیالری ده اولر کی عساکر ملیه
پایلی : ناکه شعاع الکتریکه کی اولان عسکرک

اوعساکر مختلفه متجاوره میاننده بر مناسبت
کیموه کی پیدا ایده ک امتزاج افکار و ارسال

ایله اولرک جوهر لری و قیمت حقیقه لری انظمر
ایشین ضایع معارف و کردرک حرارتی قوتلری

تولید ایده بولسین ، زیرا بدویک ، عصبیک ،
حکومتسزک ، نتیجه ظلم حکومت اولان لقر

و ضرورت اجزاء آیه اغراض تصادم ایدر .

صدای موت کی دایم امر کزه شکایتز ، عکس انداز
اولدیندن حکومتک اطقه بدل سله استحقاق

ورقیلرنده شناه اعدا عکس صدای کی اهل
حبتک قائلرنده نمره اورارق نموه منوی لری

ما بوسیت ضربه سیله ملوب و اهل بصیرتی واقفادر
ایدیورده و در سوزنیکی و قهرمان و محارب

برقوه جسته به مالک ایکن اختلاف داخلدن سحر
اولدنی کی اختلافدن تولدایدن شورشله مرحمت
بدوانه بدل بنش ظالماتی دعوت ایدیور .

همده مدنیته روح خیالی اولان قانون معارف
جدیده سندن کردلی نیه تا اشمل : (۱) ظاهر آجاستیدن
کلدرکدن (۲) بعض مسائل فیه ، بعض حکایات
اسلامیه و بعض تشبیهات ایله که عوام ناس سطحی
اولر ق عقیده و حقیقت تلقی ایتمشوردر .
مصادمت و منافضاترندن (۳) و هر کاک مدنی
بیلدگری مدارک اصوله مخالفتندن (۴) بعض
اهل کتبه اسلامیتی بلکر نوا و اهر و عقیده اولر ق
بر عقیده طلاله ابدنوتزده کسب ایتمکدن ناکه
فلسوفانه ، قاروشحاکه و مقابله ایتمک وادی
اوهام و شکرکه دوشمه کلرندن کردلی معارف
جدیده ن ظان اورد کیورلر . بونک چاره یکنامه
عشیرت ایلیلیق و عسکرک باب فایسله کتاب
و معارف ایچلی نیه داخل و معدن سعادتلری اولان
مدارس مندرسه بی احیایه علوم دینه ایله برابر
قون لازمه مدنیته کی کردعلاسی ندیس ایتمکدر .
خلاصه الکلام هر ملکت لاسیا کردرک جلی

التبی و عصر حیاتی اولان اتحاد اگر بر قصر
اوله عشیرت آیلر و هر ضوایه غلبه چالان
عسکرک اساسی و اوزون برنجل و حکم بر اوان
اوله جقدر و اوقصر اتحاد واقفی ضایاندران

و یا جود او حیات اوقامک دوران دم برینه کین
هواغزای منبی کی اولان مسازنه عشیرت

آیلری ثابت مشفق بر مدرسه فون و جسم
بر قهرقه صنایع اوله جقدر اساس حکومت آیلرک

استعدادونه کوره ای بر درس انتظام و بر سه
لحم مطلوب و السلام ..

سعی کردی

عشار عسکرکی

مابد

دین و ملتک تاملی شان وحیته و سادعلیه
هر کسک سلات حال و استقبالی قانون اساسی
احکام منجیه سنک تمی نطقیه اوله بی
حقتده کی جزم و قناعت کامله کوندن کونه
اورالرحه انحلال و تأییدله خلاف رضای لری

قوشانمش ، و مقدمی عظیمه ل ، الرنده ربات
حریت آیات عنانی بولدینی ، و وطن
موسیقارلری نشاید حربینه مسامع احراری
اوقشادقلری حالده ، پیش وینده بورون بوزلرجه ،
بیکلرجه ، بوز بیکلرجه افراک ، کردقار -
داشلمزك بالای سراجشانده ، آقین آقین
باب عالی به کرتولشدور .

مخفظلرک بین ولسازنده اخذ موقع
معصومیت ایدن ، ربکارت یکنسیق نلسله
زینله - سکاوان باشلرکده - ختم قزلرمنه
او محفظلرک بررملکه صیاق و حریت مکومک
برر بری ملاحتی اوقی شصارتیه کولبور ،
سویوزی ، کویا که بویاش کورکجنیلر شبال
اعتلای بکارت طفلانلرله هرای مسجور
استغراه طوعری اوچوشاقچلر .

حریت مقدسه مک بوشاظر دیبهسی ملک
ایلك شهر آیین عروسی حاجتی در . جینتزه
متوالی ورود ایتمکه اولان بیکلرجه تفراتامه
طشهرلرک بونون ناسر مختلفه تکده پیام
ایجادین ایصال ایدیسور ؛ امین اولم که
استقبال زیندر .

احمد جمیل

عموم کرد داشلمز

وفاق و اتحاد بر قومک سعادت و رفاهنی ،
شفاق و اختلاف ایسه نکت و فلاکتی موجب
اولور . بونک امثالی جوق کورلش و بوباده بک
جوق شیلر سوزلش اولدیندن بو بیتمده
قبول مقاله لزوم بوقدر . مقصد بونون کرد
مشریبارمز ، وعلی الخصوص رؤسای اکراده
هر زماندن زبده وهرشیدن اول بوکون اتحاد
محتاج اولدقلرینا کلاقمقدرلرک نموت واستقرار
منقت جدی اتحاده توسل ایچون اعظم شرائطدر
هرکس عتدنده مقبولیت و محدودیته مقرون
اولمهیق داعیه شرف و حیثیت حقیقته دانمسا
چلب خسران و مذکدر برقومک نالیسی اولان
و افراینشاشاقی بوشه ایشیه امانه وابسته در

برنی مدوک اولوق و هیئت اجنه عیلمیه او وادیده
برشاهراک نجاة و ترفی آجقنک اول او قومک
- و اس واکا برینه متحم بروظفه در . برقومک
ارکان و خواصی و حسیابه تابع و حرکات و ماملانده
انک مقتضیاتی عامل اولنجه انفرادی اره سنده
اتحاد سهولته تأسس و فوایدی آن زمانده بحلی
ایدور . عکس حال ایسه نتیجه سز و حتی مضراولور
شوقایق لایته نظراً منسوب اولدقلری کرد
قوم یحینتک سادت و تزقیسی جدأ ارزوایدن
بالجمله اسرا و رؤسای محزمه مک بودقیقه مهمی
پیش نظر امان و تأمله الهرق بوايه دکن هرکونه
اطوار و مسالکه مساعد کورستان حال و زمانک
نبدل ایش و او طرفده بویان اولنک ارتق
زمانی کچمش اولدینی و محافظه شان و حیثیت
و تأمین جاه و منفعت ایچون قانون اساسی احکام
عادلانه استناددن غیری اسلم طریق اولدینی
برقاده تقدیر اجتماری و بساا علیه اول بارل
جاجلا تمامیه دینلرده دفع لغای و تأدیس و فاق
ایتمک مسورنیه افراد مله نمونه نمای امتثال
اولملری صرفان و فراست مفظورلری و حیثیات
پاکیزه دیانه ماربلری اقتضاسنجه بحق مأمول
و منتظر در .

سالمانیلی
سیناه

کردلر و شجاعت اقوام

- مایلد -

زده خصائل طبیعه مک قزوران اولدینی
عشیرتلی تدلیق ایدرسک بلا تفریق ضومنی
برسوجه دکلی ایسه ده اکثری ، صاف ، صمیمی
مرده کلملرینک دلالت ایتدیکی جهت جامعه یی
هر برنده بولور . ملتزی سراپخصائل اصلیه ایله
مزین کوروز . ملتیزی تشکیل ایدن مختلف
عنصرلردن ازانلورلرک شجاعت ذابیه لری
اقتضاسیه دانما مرد ، دانما محارب دانما متین
برقوم اولدقلرینی اهم ایدرز .
چرکسلرک مزیت اصلیلرینی نصیق

ایدرسک بنه سلاح شور ، متین بر اخلاق و دین ایلر
انصاف و عدلی ایتدکلرین سویمتکن کندیزی
آله یز ا .

کردلر کلنجه - بونلری وادی شجاعت
و اخلاقده ده باشقه ، ده متین - قوه فاطمه مک
بخش ایتدیکی اساسی بر عادت خلقه ایله ده
غریب و حیرت آور برخصلته بونوزر کردلرک
هیچ بر ششابه ایله لککلرک احتیالندن بیاعد
اولان خصائل اصلیلرین آیات ایچون کوستر
بله چک مثالله اراده ایله چک لایند قهرمانلرک
ذکری کاقدر . شدی به قدر کردلرک ضبط
ایدیه یان نارنجلی بر کون کردستانه بیلدن
اوغله انتقال ایدن بر جوق ضرورب الامتالکی
آفرندن آغزه ، لسانن لسان ، قلیدن قابه
کیریسور . دوران ایدیسور . عنانلیرک عموم
عنانلیرک اوصاف جیه سندن اولان مردک
قهرمانق اسخلاق اصلیه آره سنده ایتدییلان
خادقلرندن بری ده کردلرک کرد قادنلرینک
کار زارده قادنشاقه هیچده مناسب اوله یان
به ایله ک کوس کرمش . . قنور ایتماش . .
اولمش . اولدرمش . . قوجه سیه برابر حربله
کیرش . . صدمانه اوغرامش بوله چیتر . .
بونلرک هر بری کرد قونسک یلانی بولنر .
شجاعتنه ، عصر دیری نبدل ایتماش اخلاق
و عادات اولیلرینک بر شاهد ذیحیاتی شکلنده
کوسترمکه قلیمزده بیوک برحس دویار ا . . .

عموم عنانلیق تشکیل ایدن مختلف عنصر
واحدلیک متصف بولدقلاری جهان ذکر
اوصاف باند ایله برده معرفت مسارف . .
علم اجتماع تمدن . . اساسی تیره فکره علاوه
ایدیایسه برمتک . . بو خاندان عنانک . .
بو قوم نابدلرک یشاه چفته : دانما ایلری
کیده چکنه حکم ایتیه چک کم قالی ا . .
مابیدی وار

بدری

ایران حدودی جهتده اوج دوت سنه دنیرو در ایا جه تکدمه بولان: نزعات و اختلافات سدخلات اجنبیه بادی اولیه جه تک بر ماهیت کسب ای دیوردی. کیمیا کرده پیش پاناک تکدمه ناموسی عثمانی - ایران حدود تک هر جهتی قطعی صورتده تکدمه ای دیوی کی عثمانی ایران انگلتره و روسیه دلکارندن مرزباً تک تکمل اولننش اولان مختلف تکدمه حدود نومیسویوقی دخی حط حدود تک ارجله سلیمانیه جهنسه بیضی قاطعی دولتن آره سنده اختلافه تلیقا فصل و نسبه ایجامنش اولدیشندن بو قاطع منازع فیه حقدمه ایکی حکومت ته تقاضا نظر لری یکدیگرندن بک میان اولدیجی جهته بر زمین اختلافه وصول مشکل کور فیلوردی. فی الحقیقه

ایرانک «وزنه» تم عملجه حوالیس اولورندنکی مدعیات تصرفیسی و - سنه اولدیر اور لاری اضولی اشغال ایش اولمسی اساساً برقی صرحه مسند اولدیجی کی دوا غلبه تک ایرندن اشغال ایله ییکی شو بر لری استرداد ابتدکن سکره و بسوه دن اونه کیمسی حقوق دوله طوغری بر شی عدا ایله میور ایدی. قاطع مختلف قیاسی اشغال و بدنه حدود تک تصدیجی اشغال منافع دوله کوره انسیب حرکت ایکن صاوحیولاغه طوغری نتیجه سز و مقصد سز حرکت عسکره اجرائه

مانندی وار سلیمانیه لی سیفاه

ملک

«ایک شهر آیین عروس حاکمی»

کچن نومز اولنه قدر بز. بز دکلتک. هینز یکدیگر مزه بیگانه... . وحدت احتیاجه من زدننش. انساب امنیت بزى بز کمزندن آیره مشدی. راز درون احراد ملتی تویدع ایله بیله جنک بر حرسرای اسرارلا وجودی تخمین وقدیرده. بر زمزی آلامق و آلاکله قدمه

تردد ایلیور. صومقدن بنقه چاره میور. دق. خرمه حاکمندن ازاله عنوان موجود تیزی آرزو ایتمک درجه لری نه قدر واران الصانسر قلمره قارشی. وجدان تریه اعالی بر اولیلای حزن مانگله چیر نیور. ملت مص. و نه عثمانیه تک سرشک خون آلود استنفاعی عینه بلند الوهته قدر بو کلیوردی.

استانبول. جهان مدینتک تختگاه منبوط احتشامی ایکن. واسفا که شاهد قدسیترین حرینه بر مقبره ظلام اعتساف اولمش. هر طرفی بر ایذنگده یأس و ماتم حالی آلمندی. عثمانیه تک آبدنزی حیات ظفر و قهر مایسی اولان یو مبارک شهرده یالکر بر نهائی افراد شخصی. برامل خاص مفتخوریسی رونجور ایدی.

بو عرض املتکن یأس و بیدادیدن. مینی مینی باور لرمزه. وارنجیه قدر هرکس متاثر. ایلیم مخصوصه عید و نادیده بیه و کو جوکلر. بر - و بیلی اولور لر - کرایا ک. بر - سس متوارنه و یونون لسان حل صفونیه. و آنته. نیچون آغلاور سین. بلک با با قیاسم و اذ که فی آذق نظره نوازلنگله او قشایور سین ؟. دیه ملک مقدرات ماتم انکیز انقراضنه بر نوا عصمت یقیناه ایله مرتبه خواندی ا

آذق اقلر قارارمش. هر طرف خوابیده سمت زهر آلود یأس و قنور اولمش ایدی ؟ قوجه شهر سرا یا بر مزارستان. خوف بر اوجوروم. صوتوق بر کرد ایدی. اوراده هرکس کندی باشنه. یاشاور. اوسوئوقلقر ایچده اوشیور. جرمه روح تک درین سیز بلبله هونکور هونکور آغلاوردی.

قطط بوتون بو پوشلقلرک. بو قضیه لکلر. ناقابل تحمل بو سویمسز لکلرک صولک قحقه حیات بخش ایاطلیه عثمانیه تک اومریش منموم موجودی بردن بره. قران اشضاردنن سلیکندی. طمار لک حرتی قانری قایندی. جوشدی. فشفیدی... شمس تابدار حرت مبارک وطنمزی نوره. ما یوس قلبی سروره غرق ایشدی... یاشاسین حرت. یادار اولسون قوم نجیب عثمانی صداری هم آنک

بایک الله اکبر اولور... . حسن. مذهب تفریق ایچین بوتون عثمانیه دست معاصفه اخوانی بر برینه اولادیلور... . او شهر صامت ارتق برهای نشته حرسنه چالفا نیور... . غلبه اتحاد هیت اجپایه بوتسلیور. بو کلیور. داغما بو کله چکلر اا فقط تریمکرده آغوش حاشقتنن ارلان بر جوشمز. بو آنک اتحاد ملتی بر بارجه انی

هیچا هیچ ظن ایدرک. ذاتاً دور ساق تک نمره اهانسانی اولمق اولورده کدینه تحافی ایتریک. قتل نایج استقلاله بزى قارشیده دی. دیگر بر منجر. یاده دور استبداد تکمه ندیکی. اجزای مملومه وطنمزه کی حق صریح حاکم کیمزک معنای الیم اقطاعی افهام ایله موجود تیزه خنده زل استخفاف اولدی. بوکا قارشی آیدیمز حرب اقتصاد تک دوام ایله. چکنه اعتبار اذ بز. هیچ. اوت هیچ اهمیت و رمزک ایستدی. دوشو عدلیر که اک جاهل بیله کلری کردلرمز. حاللرمز بیله بو او قورده تک بوکله دنا کار لقلر اختیار ایله ابراز سبات ایله جنک درجه ده بر قهرمان یاوروسو در ؟ بو زوالی قفلر که بوتون کون چالشنه برقی جان تک دم و ایستنه ریکدره بیله چکی اوقاق رسر مایه بیله عالیسی نزدیکه عودت ایله سلیکک ایستیده غمخیزده احتیاج اولمشدر. بو تار ایچون قرق باز. بیله قرق بیک فرودش قدر حاکم ایستدر. او حالده دخی اطماع اولنه میورلر. خار ا اطماع دکلر. بو ایله کی اجورات مشروعه لری بیله آلتلری آلتنده. چکنه بیلر. بوکا دوام ایله سیکر. دوام دینک قاناً مقتضای شیشه جیمزدر. !

دقت یورسون. دخی ظالمت قسوت افزای یأس و نومسیدی. بدل. بو کون هر طرف بر لوحه شمر فرهای حرت شکل لطیفه جهره اینهاج اتمه مشعل در... . بر قانچ هفت درک میوتان ملک حفظه آرای احتیاجه منی. انتخاب آرای. اوبه حیوانلری دولتیش. اطرافقی. دوش مین جلاد تکرده سلاح سلطع مهابت اولدیجی حالله. شکر. قهرمانلر مزه

دقت یورسون. دخی ظالمت قسوت افزای یأس و نومسیدی. بدل. بو کون هر طرف بر لوحه شمر فرهای حرت شکل لطیفه جهره اینهاج اتمه مشعل در... . بر قانچ هفت درک میوتان ملک حفظه آرای احتیاجه منی. انتخاب آرای. اوبه حیوانلری دولتیش. اطرافقی. دوش مین جلاد تکرده سلاح سلطع مهابت اولدیجی حالله. شکر. قهرمانلر مزه

برفت چکمه‌بار. او وقتک و قافنی آریک،
وایه سوریزنک . کرید قله لیرنک اوکنده
کردنازه لرلی بولورسکیز . بفرمان مظلوملر
ای برغانلی اوق املی تمقیدن هیچ برفت
واز کجه دیر . حکومت عتبايه بونلرک حقوق
انسانیه واحتیاسات مدنیه سی تأمین و نظمین ایله
اجای وظیفه حاکمیت اجلی در .

ساجان نظیف

— مایه —

حکومت مشارالیهانک قعله نظری دیگر
دولت لیرک تکلیفاتینن آفر کورنیکیکچون
بزه موجب افعال اولقدن خالی قالدوردی .
انکلتزمک بوندن غایه مقصدی ایسه نه پسر
قریب الحدون کوردی بعضی مضدرات و موانع
دولتک ظهورت میدان بر افاقم و بوسورنه
بزی دهانسا بر حاله کرفار اولقدن ممکن
مزیه سیانت اجمک ایدی . فقط بوقاروده
بیان اشدیکمز وجهه بوسورت حرکت بزه
شدنل کورنیور و ظاهرده طائل و معتدل
وقفت بیت فاسده به مستند مسلک سبسنبل
خوشه کیدوردی . دولمز اوروبانک شو ایکی
فکر شایقینن بالطبع معتدلی ترجیح اشدیکندن
صورت نسبه اولهرق بایلان تیلر نه احوال
عملیه چارسناز نده مدعیات واحتراسات
دولیه به خاتم انداز اولبوردی . دولت علیه
قطعه مذکورده کی حق کاکیتی سنین
عبدیده نیری اوراده عتسیده مجبور اولدینی
قوه جیمه جنودیه سیله تأمین ایده بیامکنکه
ایدیسه و ولایات نلنه تک دولت لیرک مرالیسی
محتج کیمش اولان بودجه سنک او قدر
محبسیده . مستجمل اولدینی سروک کونلرده
بین الدول درمیان اولنمش اولسنه کوره عساکر
عتباسیه تک تحلیل مقدارینه دولتی اجبار
اماره لری رونما اولنه باشلامشیدی بوسورنه

قطعه مذکورده دشمنلرک کیفه ترک اجمک
از کج مجبوریت حسن اولنه جقدی که آرتق
آدن سکره روم ایلی قطعه سی اوزرنده دولت
علیه تک استقلال و حاکمیتک نه حال کسب
ایده کی محتاج بیان دکندر . ایسته روم ایلی
جهتد دولتمزک موقع سیاسی شو منوال
اوزره ایدی .

روم ایلی و بحر سفیده حال حاضرک
تقرید ایثالیلک طراباس غره ، فرانسه تک
سوریه - ساحله و انکلیزلرک مجریه دن بعض
جهتله تحلی اجتری و روسیه و آلمانییا
دویند سنکده شو نخل اولدن برر سورنه
استفاده به قالدشملری احتیالی ایسه احوال
عمومیه مزکیدیری کسب ایلیکی شکل و سورنه
لفظاً آفت بولوردی . حتی الجزیره و قونرالنک
انفادنه بادی اولمش اولان انکلتزه - فرانسه
اشلاینه انکلتزمک فلسفه فرانسه به وردیکی
سربستی حرکته مقابل فرانسه ده انکلتزه
مصرده او حق طامعشیدی . او صرده بحر
سفید استاتونوفوسی اغلال اولبور شکانیه
اوزنه بیجان اشالییا دولتی ده ایلک فستنه
طراباس ضرب اوزرنده عینی سربستی حرکی
استعمال ایده بیله جکی زبندده اولدینی طائل
مواعیده اورانی بستون جسمه کوضماً ایکی
رقیدک بوسورنه موافقته مقرون اولمش
اولان تصویری چیز فیه ایصال بچون فرست
کوزنکه باشلامشیدی برکت و برسون که دولت
دیگر حوالیه بکده امثالی کوریلهمان بقظوندایری
ساجنده بوخطده برفوئمدافه تشکیل اولمش
ومر بومر حبابانک کوریلان بومقاله یازدینغ
صرده رحمته وسیله اولان حوت فخریه
و خدمت قلبیه بی محابا اوراپ برتحلی
امکاتی مستجمل قلمشیدی . بحر احمدن
بصره قدر اولان سواحل عربیه اوزرنده
انکلتزمک استیلاک نفوذی درجانندن دولت
لایقیه خیردار بیله دکادی . بلکریعدن جهتد
ظهور ایدن ونواسی کسه نامیه ایکی سه
منوالیاً بین الحکومتین بیوده بر طائف مناقشه
مستلزم اولمش بولان حادثه تک حتی اولهرق

برخط فصل آسینده بمتک ایچروسنه طوغری
استیلائی نفوذ کوبا سد چکلمش وقظبصره
جهتد و علی الخصوص کویت حوالسنده بو
نفوذ استیلائی به قارشو دولت جدراً و قفلاً هیچ
برشی بیامشدر . مصرک معلوم اولان و دولتمزک
تصدیق و موافقته و بلکه ده آرزوسنه مقارن
بولتان وضیت حاضرده سنی تغییره شو بکرمی
بش سنه طرفنده انکلتزه حکومتجه بر مانع
اولدینی جالده فی یومنا هذا ماهیت اشغاک
مخاطبه سی حکومت مشارالیهانک تمهیداتنده کی
ثبات ناموسکاریسنه و استیلائی مالکنن زیاده
عالم اسلاطین اوزرنده برفوذ منوی احراز
خصوصنده کی ابل مخصوصه دالدر . دولت
آمالولی جهتد کی وضیت سیاسیسنده عادتاً
روسیه به مقید ایدی . حدود اوزرنده خط
مدافه سنکک نجهیزان و تکملا نتیجه و مواقع
عکریسی ارسنده طرق جدیده تأسیسنجه
حکومت مشارالیهانک جدی موافقه مصادف
اولقد و بوسورنه اورالجه بکهم نواقصان
ایچنده قالب کیدلکنده ایدی . بحر سباه
سواحله قریب عطلرده تیمور پولی انفسانده
حکومت مشارالیهان بر حق رجحان بیله
ورلشیدی . حمیده سواری آلایرنک تشکیل
وهله اولاده روسیه به بحق بادی تلاش
واندیشه اولدینی حاله مذکور آلایردن بحق
امید وانتظار اولنن انتظام و قانده بدل مجرد
سوء اداره بوزندن بولنندن ملکته مضرت
لکنه اسلامی حکومت مذکورده اندیشه سی
چوق کچمهدن ازایه مدار اولمشدر . و کرده
غزته مشیره سنک (۱) نومرولو نسخه سنده
دکته مضامیه مندرج مقاله ده بو آلایرنک
لزوم ایقا واصلاحی واقفانه بر صورنده اراده
و اثبات اولنمش و فی الحقیقه بو آلایرنک لایقیه
تسبیق ونظام وانتظامه تربیط ایلدیکی حاله
وجودلندن دولتیجه عظیم استفاده ایده جکی
محقق بولنمش اولدیشدن بونلرک بران اول
تسبیق واصلاحی بکی عتباتی اودوسنک جمله
اجرا آت فغلايه و مهمات جزیه حبتندانه .
سندن عموم اکراد نانه انتظار و استندا
اولنور .

جدیت طرفدن منتخب

صاحب امتیاز و مدیر و محرری

سلیمانلی توفیق

شرائط اشترا

طشیره ایچون سنلکی پوسته اجرتیه
برابر ۸۰، والی ایللی ۴۵ غروشدر

لشمنسی بر غروشدر

سر محرری ایدار بکرلی احمدجیل

کرد ارباب فکر و قلته دانش صحیفه لریز
آچقندر

دوج اولتیان اوداق و اتار اعادة اولتخاز

اداره خانه سی و زنه چیلده کرد نه اون
وزقی مرکز عمومی سیدر

کرد

تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جیتک واسطه نشر افکار بدر

تاریخ تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۲ شمذیلک هفته دره نشر اوله جق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسی در ۱۳۲۶

کرد و کردستان

هر قوم بیسودر. اون یانکز السانز
کچولنک چالبرلر. دولت عثمانیه هر دولو
اقتیارات هر ایزوراه دن محروم. هر دولو مآثر
معموریتین نصیب بولدی بریلان حدود شرقیه
سنده دوت جق عصر دن بری هر اردی جانی
براستحکام کچی سلطنت سنیله کچولان حقوق
وامدینی اولان کرد قوم شجیتک حاضر مهمه
ملیه مزدن ممدود اولنسه هم حقاری، هم
لیقاری واردر.

غریک اعظم ادباندن بری (طافار آتینان
حریتدر) دیورد. کردستان طافارنده ایسه
دولت منبوعه تک اثر اعالی اولان بر هر ج
مرجی اذیت شنکن حکمفرماذر. بیجسون
سویله ماملی، جرحی، تانکی بیچون کزلده
ملی ؟. کردلر بالاختیار اداوه عثمانیه اتحاق
ایستکاری کوندن بری هیچ راداره متفقیه
مظهر اوله مادیلر. شخصک زمان و مسلیکله
قائم بعض ادوار مستکی بر طرفه راییارسه،
کردلرک شو درنیوز بوقدر سنه طرفده کور.
دکری ظلم و حقارتدن باشه برنی دکلدر.
بوگون اولورده خرابی و خشونت وحشی

غدر و وحشت وار ایسه اسبابی زلملداران
مقدوراتک حرص و طمعدن باشقه بر رده
آرامایک. دولتک حدود شرقیه سنده برر
انگبان امنیت اولان اوجسور آملر بو کون
کندی. امنیت شخصی لرینک وسائل تمکیندن..
برر ذابیه قائمه شکلنده علام مشحونه ذکا
اولان اووا معجه لریک مظاروفی غدا. بولیدن..
اوکایش کونکسر هوادن. اوحساس ومدوک
(اوت، جهل ایچینده، متروکیت ایچینده،
لسان ایچینده حساس ومدوک اولان !)
المانئر انسانلرینک اک لقیق و عزیز حقوق
واحتیاجاتنک وسائل استیفا سندن محروم بو.
لیبورلر، بوحرولیت ایچینده وجود یزبر اولش
الواج فحیه و عیبیه وار ایسه قصوری، والی
کنکلی هریشی او آدم اوغلا رینه قویون سورد.
سندن فضله قیمت و اهمیت و برماش اولان
زمامداران رقاب و مقدراته راجه دور. وادیه
بر سورد که جواباری بالذات قوروتلق ایدلر
ایدی !.

است عثمانیه تک فردای ایچا خنده کردستاندن
- مرطن و تخمین خلافه اولورق - برسدای
شوق و شکران بوکسلدی. او ذکی آملر
حریت و مساواتک نه بیوک نعمت اولدینتی،
ذکای نظریری عصر رجه بیج ایش اولان
مظالمک لطف ایضا طله بیلیردی. طبیعت
و حکومتک شادانه ظالمهست متوالیا محروم
بولان بیچاره کردلرک بو کونه قدر نه خمت لرینه
بانه جق حکیملری، نه حطاری مدافعه ایدم چک
حاکماری بوقدر. نه قول بولدن متشکل کولبری
بری برینه ربط ایدم چک بولاری. نه مکتب لری،
خست خانه لری، خلاصه بومر جودیت دنیویه تک
اسباب عز و وقافتی اوله بیچک مؤسسه لری،
هیچ... هیچ... هیچ برشیری بو کونه
قدر دوشولمیدی. کردلر نظر ادا رده و برکی
توریکله مکلف برسوردن باشه برنی تکادی.
و برکی و برر و عسکرک ایدر برسورد
اک دکلی امرای عسکره مزدن بشنهی
اردوی عثمانی لوازم رئیس استانبولی علی
رضا باشان ایچیندم. طقسان اوج عیاره سنده
بیکیاشیسی بولنیدی بر کرد طا بوریه تام اوتوز
ساعت برسور فرقه سینه قارش طوروش و ختام
عیارده بیک ایکی یوز موجودلی طابورینک
افرادى - اووه برچونى مجروح اولوق شرطیه
- یوز الیه تزل ایچیندی. کردلر منسوب
اولدقاری هئناجا عیبیه بالکتر کدین و عرق
چیللری دکل، قانلری الحاق ایچنک هیچ

گروه

تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جینک واسطه نشر الکاریدد

تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۲ چو شمېرک هفتده برده نشر اوله حق دین، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسده چو چلدا

مذرویات

معارف ساکن	کرد و کردستان سلطان نظیر
جینک کشتالی	تلخیص سیاسی سلطان علی سفاه
کرده مقاله سیاح شوقی	مانک ایک شهر این مردوس جا کیشی دوا بکری احد جبل
کرده شعر م. تولیق	کرد قرداشلرله سفاه
شئون سیاسی . قوزخانیس . بلسارله مذاکرات	کرد وشجاعت اقوام بدوی
آوستزاده تدارکات . باب تالشک توسطی . ایران	کردلر نیه محتاج بدیع الزمان ملا سید
احوالی . شئون داخلی . مختلف و بتمند	دیگر بر مقاله آکدا
	عسکرک سلطان علی قندی
	لامارینک لظماً مترجم مقالهسی عطی دزی زاده

ف. ر. رسالوات

سلائیک مطبوسی

۱۳۲۴

پيتي ستون

نجوم

حبيت مايه اثرى اوله رقى اوس-ترا ايله آجيلان حرب اقصاينيك ايك مدعش برسلاحي اوت ونهرمه فتنجى صادق و فذعنگار كردلرئز
دخى كوزل قولاندرلى ايجون غيرتورى تقدير ايدوز .

کرد ارباب فكر دولتته

کرد نامون و ترقى جيتنك غزتمى انتشاره بائلادى . سرك سى دهامى حرفى بنشديون كردنالك شو ايلك كابلنك . مارقى خان ايدروك
يئون حسيات عاليه كزى برجوش حمله تهيج ايدركن اوتوبجلك اصول قيمتدارنى غزته دن اسيركبه من-سكوز . غزته من منطوم مشود
تحفة ليريكى سو كلى كردستانهزه اهدايه توسط ايدم حك و جيتنزه لشكراتى سزه هديه كوندردم چكدر غزته من دق . ساو . عامى . ادبى .
اجتهامى اولداني ايجون هر كونه طلوعاته مساعدر يالكر كردللك بر شدم عطرناكي بر نفعه آشايسى بولسون .

اعتذار

غزتم سرك شو ايلك فسخسى براز مجله ايله نشر ايدليكي ايجون سوكره كلان كرد ارباب قتل و كالنك بر طاقم كزیده مساله لرى درج
ايديله ميديكندن طولاني عرض اعتذار وايكنجى لسخه درجى وعد ايلرؤ .
ديار بكر ميوتلفه ارباب حيت و اعضاى جيتنن برنجى زاده عارف اقدربنك اتخاب ايدليكي اتحاد و ترقى جيتنك ديار بكر شيه-سندن
تفراغه بيلدر باشدر .

اورده ميوتلفه اتخاب اولتان محمود نديم و شيخ سقوت بك اقدردل اولكي اقسام دوسه دنه مواصت ايتشلرور .

دزی ، تالان بی انصافی شرعیہ یا حرامہ حکومتی ذی منبع کرے . مسلمانانہ فاطمراہمی بنی محبتہ افلاح ناپہ . استبداد زورہا انتسابہ یکہ زمانی استبدادی جی قاس خرابی دیو لورا ماموری دمہ اکثر دتی وان ضعیف بو .

زایرو پاش اگر ظلم غدر بوہ کرن ولانان کرن . جیتا کردستانی لورا . اگر ماورا کہ خراب خانن زورہا شاندرین بان کسی کہ لوہ ظلم کھون حالی خوں عرضی حکومتی یکین اگر لحالی وہ پیرسین وی وقتی بیونیدہ استانیولی بناوی جیتسا کردان اوی لحالی وہ پیرسین جیت ذی لاسر فکرا حکومتی بی ها خرابی قبول ناکہ لازمه ہون اطاعت امری حکومتی بولانی خودرا تہج درواز کرنی بختین حکومت زہیری شہیدی نشتانک نایزہ وہ امانت وہ اتقانی ، اتقانی ، اتقانی .

ای کالی کردان .

ہون تہجی زبان کو ولاتی ہمہ بہ اتحادی وخوش درواز کرنی اوی زہدیکہ ریاضتی داغما اتحادہ لورا جیتا عالی دکر کرمانج ذی مدینہ دودن سبیا اوزری بی اتقانی ری بو اوہ چارماہہ خدی کریمہ ، گری ہارونہ اوروزہ کو ہاروخوش نہ درواز کرن خلقی بہ اتحادی ولانان خوارا کرن زہا پرو پاش لازمه بہ سنت و عمل تہج ہون نازہ . ہنہ عالی او اخلاقی تہجی بہ کونہ لہ نیک کردانہ ہج توفیقی تونہ اوژی دیانت صداقت ذکاوت صفت کوناموسہ او اخلاقا دیا حورقیانہ ، دیا حورقیانہ . زمان بری کو ظلم غدر دیون ذی وقتی او ماموری خانن بہ ہوا واکہ کرن او چارماہہ دین محمدی شملہ دابہ حوردان جو خلق بہ عمل بہ ابرو بخیلہ دکالازمہ ہون ذی پوی رقیبا ولانی خواہراہی خانن دہری بہ چاریکی تریون بہ ہوا واکہ برا درواز یکین اتحاد سبب زہدہ کرنی کردستانی بہ ہون بنین ولانی ہمہ . فہ سنن کتبا دژان جی دکن ام تروی سننی بی بارن سپاری پاری مانی اتقانی بہ لازمہ ہون ولانی خوا فہد اتہج درواز یکین ہون ذی وکی وان صفت و عمل پاش ہین وین چہژی دیکین ہون تماما یکین ہوانی زیر گری چہ قاس ناز دابہ عالی تجاری چہ قاس ناز دابہ عالی کلوزہ کردا کسک

بری پیر کرن لازمہ پوی ولانی خودرا تہج درواز کرن لازمہ کون او وحشقی سر کردا راہ ملیتکی متدین صاغظ جرابہ بی انصافی خور لیک عالی یکہ وحشی قہجی بہ خوش درواز کرنی دبی امامی وہ قہجی ، قہجی ، قہجی .

سیاح احمد شوقی

پان کردجہ سی :

مقصود کردہ ہونوۂ جہیت

جہیت اجمہ نظامنامہ بوہو طرفی مادروہ وکولہ ودا نوسوبہ مقصد دمان اہمہ حکم قانون اساسی کہ لاکل شریعتداری دہ گری محافظہ یکینا اوی لازمہ بو ترقی قوم تحجب کرد ہموی دیک بخین ا . مہارقیانہ ؛ حال خوشیان ، دیک کونن نلو خوبان ، آنت ہونوۂ لاکل حاو وطنیان ، بخصوص لاکل ارمنیان بی نینہ جی اہرن محافظہ دولت وملت عنایتدا بہ فرہیبکی حکمی دینی بہ یک وجودی ملی روح بہ بخشین . اگر لہ پاش کرد ہونوۂ مجلس میمونان بین بہ فرقہ سیاسی کورین قانون اساسی ہونکی قبول دیکین او حق مقام کورۂ خلیفۂ مسلمانان وسلطنت عنایتان ہاکوری ہیج ملتی خوی ہملتکی تریزایر تہ کری .

جہیت اتحاد و ترقی عثمانی او دستورالعملہ کہ دوسوبہ ہوسلاست وطن بو ترقی ہوملان زور جا کہ اجمہ پیش واد جین بوہو .

اسروکہ روز جزن ہومانہ سرپسر کردیش لہ کل کلان لہ چلہ خانہ ہانتدو سی سال بو روزو ا روزی بہ سالی لہ بردجو روزوی حرام بو ا خیری لہ بشر دو بہ بشر شیوع تابع ا اولک مؤمن ہون لہ یکہ دما کرک و جفل لہ جفل بکر مرکا کور بہ تر ملت ہندیک ورنیک خلیفۂ دی وودہ بدست مظلوم نحمدی بوہ شکات دنگی یتہدو عالم کہ بوہو خرم خزوری میان شیخ کرد دستی کرت بو توہینی توبۂ نہ کوہ تر ہر چہ کہ بیونایہ امن کردہ اودمہ دیکہ طرابلوسی پانی خواست دگرہ بر طمانانہ عدلہ کردہ شفقہ نامہ و ا .

تاشق بو بقر کرد و شفقہ شقی ہاتہدر بی دستلانت دست زبان ہون لہ عالمہ ہیج چارہمان ناہو دغانان دکر دہر تیر دتا کہ کرنی دہ کورت ایستہ سردکا میدان کرد کہ کرت بوہوہ دشتی بہر والاحاصل ہر چہ بوہو ملی بو ا شکرنا ایستہ ہوہو بر این کلہی با بختہدو روزیکہ دست بدینہ دسی بکتری بہ خیر دو بیکہ ریئی وفاق و تقاضا فیش بہ یکہدو زورین بہ نوا ا چہ قائدہ خوخور و خو پسند بوہیکہ زور لہا شوقہ مابن ناکوہتہ بر بو خاطر خدا بہہ اجار ورن ہندل بی غل و غش بہ یتہہ برا ایش بیہ مسر والہ زکین ، بخین بو ظاہر حقیقہ تبلیان تا کی بہ خورن ، بہ یون ا ورن بو عشق بیسمر ہلسین لہ خور زیکہ وطن یتہہ زلزہ وک دایکما لہ خدمت او لازمہ بہ مسر سہی دہوی ترقی دوی اتحاد یکین چونکہ بہ اتحاد ہو ایشی دہ جیتہ سر اول معارف ایستہ معارف لہ عالمہ روناک ری سادہ پر رقمہ بی ضرر اقبال ملک و ملت و تدبیر اتحاد سرمایہ فلاحت و تفریق خیر و شر حتی درخت بلخ کہ زور بی برہ اویش زایمی بی دوی بہ معارف او یتہہ بر ایستاکہ بو ترقی اقبال کردگان کرد بوہوہ لہ مرکز ادا پیایوی نامور تدبیر و فکر و قوت و مال صرف دکن ہوو تاملت و وطن لہ جہاتلندا یتہدو اہوہ پیش لہ ہر ولانی بہ کن اتقاق بہ خیر نا کو موفقت خوا یتہہ راہبر خدمت بہ ملک و دولت و ملت یکین ہندل بلکو بخین اجمہ لہ نوا مان بی اثر

سلبیانہ بی ا . توفیق

بلاستنا و بعد التحرق امر تأدیبرنده مسارعت
 کوسرتمی بو فرق حخته، آو لرندگی برودت
 و اخلاقنا کده طرین اکابر، اشراقدن و ما، و برین
 حکومت عتاییه دن مرکب هیئت مخصوصه
 متعدده و ساطنریه کایاً رفع و ازاله می و عشار
 آلا بربنک چاره اصلاحات و مطلوبه لری امر بنده
 اصحاب و قونک معلومات و معلومات مخصوصه
 لرین مزاجت اوله برق بو ایله حاصل اوله جن
 اطلاعات کوره انجباب حاکم غایت متأسیانه بر
 صورتده اجرامی اک زاده بر لازمه مهمه
 سیاست اوله جنی مطالعه بنده برلندیمک مجرد
 بر سوق صحیح و صلحت رحمتیه عرضه جرات
 ایدرم پارلایده .

فی ۷ تفرین ثانی سنه ۲۲۴
 مرحوم شیخ عبیداه اندلی زاده
 عبیدالفار

کردل

- شجاعت اقوام -

اقوام عمومیته ایکی قسم من ایلی مقبوله تک
 بیرابه طبیعه و مکتسبه سیه شان بلندتر اتمش لرد
 بو نردن بری که خلقت و طبیعت لرند مکتوز
 اولان طبیی خصایئر دائما دلالت ایشدیگی
 انسانلره دظار و وسه خلقت قدیه اینه برابر
 اوله - بشکنن مزاده قدر او خلق کزیده
 نقشنده ، شخصینه محافظه ایدر . دیگری -
 اخلاق مکتسبه تک دلالت ایندیگی اصول تمدن ..
 معرفت معارف .. صنعت و باهمومک صور کردن
 اکتسابیه مباهی بوئدیگی اعتیادات و مزایات
 صنیعه در . انسانلک من الله بیم اوصاف بر کزیده
 سیه مزین و متخلق برفیسی ، عصرلر کجسکه ..
 سنلر دیکشده کجا او اخلاق طبیعی تک هیجات
 و تحولات ، قیرانه قاری بیون ماق محافظه
 لاجسی اوقومک منسللاً او شخصک متین بر
 فکر نشینی به اساسی بر عادت قومیه مربوط ،
 سارصلر بر اخلاقه نالک اولدیگی کوستر .
 بر قاجوز عصر دیری خلقت نالک معروض
 قالدیغی اهتزازات و هیجات نایه او خلقت
 اجهلک هیچ بر قسمتی دیکشدره مامش ..
 بوزمه مامش .. زمانک هیچ بر طریشه بیه متاثر

ایده مامشدر . ایسته : اخلاق طبیعیه عینی
 اخلاق اجهلک حیات بشرده نجل ایدن لا شغیر
 بر قسم مهمیدر که انسانلرده خلقتاً باشلابان ذکا
 صدق قول ، ثبات طبیعیه .. اخلاق حسنه ..
 شجاعت .. هب هیئته او قسم مهم و مقبولک
 او اوصاف اجهلک طبیی ، جنلی ، نظری
 مشغلات مفرد دستنددر . ایسته انسانلرک
 طرف طرف بادی افتخار و تکاملی اولان
 خلقت طبیعیه او صاف کزیده هر اقلیده ،
 هر قومه ، هر نلته متساویاً کورده ، دیکجون
 شومقاله بنده ، هر نلته بر فرق ایله کوردیمک اقوامی
 تصور ، حاصل مکتسبه تک بوقطری مزینی
 تبدیل ایده مدکنی و ایده به چکنی ادعا ایده حکم ؛
 مقیاس تطبیقی عموم جنی بشره عطفلاً
 واسم بر وادی دورا دوزده تدقیق ایتک
 ایستدیمک او مزایای طبیعیی .. او خصائل
 کزیدیگی ملت عتاییه بی تشکیل ایدن مختلف
 قوملر و جمیل ایده و کمال کز کندی علم کتمزده ،
 بالکن کندی محیط مزده حل ایتک ایسترایه ک
 دهابر طرز دایر بنده اداره کلام ایتش اولورز .

مابندی وار
 بدری

**نیش
 کرویجه**

بدیع الزمان ملا سعید کردینک نصایحی
 ای کلی کردان اتفاقه قوت ، انعامی ده
 حیات ، دی برانه بیده سماعت ، حکومتی ده
 سلامت هیه ، کابیکا انعامی و شریما محبتی
 قوی بکرین داوؤزلانی خلاص که . قنج کوهی
 خوا بدقی ؛ ازی کشتکی زورا بیژم ؛ هون
 بزاین کوسه ، سه جوهرامه هه - فطلا خوا زمه
 دوخو ازین ؛ تک اسلا بیته ، کوهرا هزار خون
 شهیدانه بهای وی دانه . هودودوا انسانیت ه
 کو لازمه ام خوا نظرا خلق ده بخدشا عقی ،
 جوامیرانی و انسانیتی اوخوا نشان دونی بدین .

نسیسیان ملتنامه به . کو ، مزینی دامه نبری
 کو شجعی اوخوا سافین ؛ ادبه کاری خوا محفوظا
 ملتا ارخوا روحه وان قبرا وانده شاد دیکین
 بشی وی سه دوز منی مه هه ، ۴۰ خراب دیکین
 بک فقیر تی به ، جهل هزار حال استانبولی
 دلایی وی به هودودوا ؛ جهالت وی خواندن ؛ کو
 هوزر به دایک مقاله ته ؛ نیکارین بخو ازین ؛ لیلای بی
 نسیسیان ؛ دوزمنی و اخلاقه کراف عداوت
 قوتانه و زندا دیکه ، مزنی و مستحق تریبه دیکه
 و حکومتری ذبی انسانیا خوا ظلم له دیکر .
 کو وه اوسه کبر بزاین چارامه اوه ؛ کو ام نه
 شورالماس بدست اوخوا بکرین ؛ تا کو ، امر سه
 جوهر اوخوا زوست اوخوا نیکین ؛ امر سه دوزمنی
 خوا ، سرخوارا کین و شور عدل معارف و خواننده
 هودودویان اتصاق و محبتا ملی به ، نسیسیان ؛
 انسانیه بقضا خوا شغلا خوا ، بیگومینا سیفیلان
 زقدر نا خلقی هر وی نکو وینتا خواننده بی و سیتا باشی
 خواندن ، خواندن ، خواندن و دست هف کبرین ،
 دست هف کبرین ، دست هف کبرین .

ملا سعید

ای کلی کردان

هشیار بزانی فرصت های ترقی و وندانکن
 ترقی دیزنه زایننا صنعت معارف خودن و خوش
 درواز کرنا و لاینا .
 انعام دیزنه اتفاقا بو لاینا خودرا برانله به
 لکن دن زحومتی بشر فتره لازمه شریعت
 چه امر کر به بوی ری هرین . شریعتا محمدی
 ظلم ، غدر ، دزی ، تالان ، خرابی بی تقاضای
 منع کره .
 حق توها وان ظلمی مأمورا حق شمول
 به کبرین به دانه کرینی ذی خدی کرم کر
 حریت درک ، حریت بیاجابی قاف کتوبه
 پیشیا حق خورایسا بوی شرطی ام دیری میینی
 احدی محافظه بکن دائرا دین دا حق شولی قنج
 ولایتی خوایی فلاراً خوش درواز کرین خدی
 له امر کر به لورا خراج دنا حکومتی هرچی
 کسی امر حکومتی تکره دینی وی ضعیفه ،
 خدی امر کر به « اطیوعوا و اطیوعوا الرسول
 واولی الامر منکم » دینداریا کورستانی طرخی
 تونه .

اهالیسی فطره جنسی اولان برلردن قزاق قشماق نایله کلایی ومقدور سوارلی آیلری تشکیل ایدیلمکدور .

روسیه خارجه سی متناقب سفارته پترسبورغه اعزام بیورلش اولان اناتولی مفتی مرحوم مشیرشاکر پاشا قزاق تشکیلاتی عرضی وعقیق تدقیق ایدمک کردلردن دخی از اولمه سوارلی آیلری تشکیله کی قائده یی بحق تقدیر ایتدیکندن درسامده عودتله بوزوم وقائده یی خاکبای شاهایه عرض ایله ببولده تشکیلاتک اساسیه جدیته توسل ایدلش وحیدیه سوارلی آیلری نایله آلتشی متجاوز الایک تشکیله و نظامنامه لریه تعلیماتم لریک تنظیمنه موافقت حاصل اولمشدر . بو آیلر ایوم موجودور . اساسیده یک کوزل موضوعدر . آنجق بعض مرتبه نسیفه و احتیاجه کوره تربیت و تدبیه مختاجدر . بو آیلر حقیقه آرزومر ایشیدیلان شکایک اسباب موجبسی کردلک فطرت ذاتی لری مقتضایندن اولوب تشکیلاتک نواقصندن بو تقابله برابر لری اداره ایدلردن اولدیغنده شهبه اولدیغندن بوشیقات و تکملات ضرر کورنگه مساعد اولان شکل اداره نیک فیریه بالکله زائل و بو قوه جینیمدن بحق امید اولان مقصدک نه نالی اولوقت غایبه حاصل اوله جی درکاردر .

روسیه دولتی قزاق آیلاری بزم جدیده کرد آیلری کی برلرند براقیوب پترسبورغ ، موسقوه ، وارشوا ، کیف کی الیوک صراکز عسکره منه جلب وجع ایله تعلیم لری اولارده اجرا ایتدیمرکده و دیگر حوالی افراد عسکره سیله اخوت ومواسلت لریده بو صورتله تأیید و تقویه ایلیمکده اولدیغندن زردهه بو قاعده به ریاضته جان شمدیدن بر قاج الایک درسامدن اولارده کی صراکز مهیته عسکریه جاب وجعی ایله هیئت عالی عسکریه ک حضور و نظارت لری آلتده تامیم تربیه لریه باقیلوب قابلیت ومهربت عسکره لریک تربیدی هم بو آیلری تشکیل ایدن ضابطان و افرادک عوس و افتخار لری تقویه و عهیده کدولریسینک درجه قایلیری رأی الین تعیین امتحان لواق جهتلریده بادی عیضات اوله جی . آشکاردور . بزده بو آیلرک

کسب انظام و مکملات اجسی ایچون الک اول مذکور آیلره مأمور مکتبلی ومقدور ضابطان مقدارینک تربیدینه بوقلمه لریسینک منتظماً اردوجه اجراسیله مقدار قوسلریسینک و باز کیر . لرجه تقصائل لریسینک بایوجه کان اکلانشلرینه و هر سنه معین اولان زمانلرده تعلیم لریسینک اجرا ایتدیلمسینه وابستهدور . اصول اداره سابقه نیک مسامحسی و دعا طوغریسی بعض مرتبک مأمور لر لایسته سیله رؤسای اکرادن خلاف مرضی باری حرکات لایقاده بولوش اولانلر فرض و تسلیم اولنسنه دخی محمدالله تعالی قانون اساسینک اعلان وتأسیس ایلدیکن لمت مساوات وعدالته بوزنک ایجابی اولارقی بهدما عادل ومقدور مأمور لریک کوندر لسی طبعی وعحق اولسنه فلراً فهایسد اولکی حرکات غیر مرضیه به سناک اوله سیله جک فرد آفریده نیک وجوچی تصور اوله یه جی .

ماده ی وار

المیانیلی

نتیجی

جهینمزلک رئیس فضائل اجسی سید عبدالقادر عبیده اقدینک نمونه فکر و عرفانی

معلومدرکه عناصر مختلفه غناییه میانشده کرد عنصری اولدیجه بر موقع اهم احراز ایشدر . استمداد مادمراز داری وقابلیت تکامل و تشویری ده تسلیم کزده اولی الالبادر . انار شایسته کیم بیئور نه کی بر بولر قه لک الجای حقیقی ایله بونلر قبائل متنوع لری و فیر مسلم عنصر لری آراسنه یک صفیق قائلر ، واسع اوچوروملر القایتمش و کردستان انقطاع رشتة اتحاد وموالات ایله الک دهشتلی بر صورتده زده تنش ایدی . بونک ایچون زده حکومت سفیحه کز زاده مطبع نظر امعان اوله جی بر قطفه میده . قطعه سفیحه کردستان و تورک غنایلیق عمدیت قومیه سیله بحق مزج و تحلیله مدار بنگانه استاد ایسه تأیید بذاد عالی اتحاددر . بوانیه مقدسه بحق قانون اساسی ومثرو . طبیک بالفضل تفهیم و تدبیم معالی لریه حاصل . وامرجه مختلفه محلی ایله قابل توانی اوله یه جی هر نوع حرکات غیر محقه ایسه نمشای عالی

حرینک سوه تقصیرینه یک واسع چیئرلر آجه معدن بده بون جوامع مخصوصه سیله مضرور . بو عذولر بیخت حکومت غناییه ده بیله بعضاً سرغای ظهور اولمده ایکن بونک عکس تأثیر خارجسی هر صورتله شایان تأملدر . بوزده لقی کوریدور و مختبرات رسمیه دن آکلایور زکه ایلک تاریخ اعلان حریشدن بری غیر مسلم وطنداش لرمز صرف سوق تأثر استبداد ماضی ایله بنه ماضیه فاند بر جوق مواد فحیبه در میسان وحی شمعدی وقوع بولش کی بعض جراثیم عنیده ایجاد ایلیمکده بون صفحات مطبوعات مختصره لری دخی بر اولابلی طوفان شکایت ایله کدخی کورسرتیمکده دور . حکومت حده بونک تأثیری اوله جی بر زمانین بریدرکه اکابر و اشرف اکراد قضیق وجیده القای اولورده استرداد اراضی ذاتی لری شدنه میدان آلور . حمیده آیلریسینک وجوب اهم اصلاحات قارشی بونلرک نفوی کی بصره ده تأثیر حاضر سیاسی قطعاً انکار اولمه دیان بر خطای دیگر دخی موضوع عرض نکر اولمشدر . بو کون وحالر عناصر مختلفه آره لرند کی او بونلر بوشلقلری املا کول ایچون توسیع و بوسونته حصولی طبیی اولان اصلاحات مزاجه حیل مئین اتحادی قطع ایدر . واقعا وطنداش لرمزک وقبله متضرر اولدق لری ادعا ایدمیز ، فقط بوضرد استبدادی بر عنصره منحصر دکن شوق عناصره وحی متضرر ایلامدها بیوک بر میاسدم ساری ایدی . تاریخچه نشون استمدادک تسبیح نجافعه بو حقیقت لری وضوحاً وماده کورسرتیور . شو حالده صرف بر عنصرک مقدور اولق اولنیده طالیسی وعناصر سازمکده عموماً ظلمه دن عدلیه اندران بنیاد مقید موجودیت لریه خالک لسی طوغری و هیچ بر صورتله موافق شیعه حق و صلحت اولمزه ، بویاده حکومت غناییه نیک الک سالم خط حرکتی جراثیم ماضیه استبدادک ایدیا اولودیلوب بالکیز حقوق شخصیه نیک احکام عادل قانونی ایله فصل و شقاق لری ذاتاً مسلم اولوب فقط شمعدی ده او حرکت مألوفه لرندن وار کیمه من اولانلر وار ایسته هانگی عنصره منسوب اولور ایسته اولسون

تشدید خصوصت و قتل اولیٰ اوزرہ . شہریندن
 ماردين قوماندانی بهالدين پاشا و بریلان اسرا
 اوزرته بونر اساحتہ میرہ ابدهہ تسلیح اولوق
 اوزرہ ایدیل فقط ماردين و دیار بکر اہالیستک
 او زمانکی شکایت و اشعارات متحدہ سی بو
 تشبہی عقیم برافش ومع هذا بونردن بهضارینک
 بکدیگریه وقوعه کلن بالکتر بر مصادمه لرنده
 طرفندن بدی سکز بونر قدر انسان ناقص اولوش
 بو ابو احوال غیبهی او راده مشاهده ایدن ایکی
 حیثی شایط کفیتی ۲۰ مایس ۱۳۱۷ تاریخلی
 بر لایحه مشترکہ ابه عرض استکبری حاله
 الدبر مق دکل سخی تأثر ایدن بیه اولمانشدی
 بو سو دلکھ اونیش نه قدر نوالی ایدن مصادمه ایدن
 وقوعه کلن قنات و غر سبک درجه سی تأمل ایدن
 هر وجدان عالی جدا کره تا تأثر و مادمه در اون سنه
 اولدینک اہون اولوق اوزرہ بونر بک غروش
 قدر بر واردات خزینہ تأمین ایدن و لبلان
 نامندہ ثابت جسم برقره تک اوستہ سکرم
 قندان اینتہ موم اراضی عھودندن ایکی
 بیک بدی یوز غروشه فراغ ایدیلہ بیلشدیر .
 شو حقیقت مروضہ درجه نخر سبائی آیینہ
 البتہ کالیدر بونک ک دھا بواقہ نژدہ خراب
 ایدلش بیکرجه کوی و چنٹک موجوددہ .
 موم سکھسیده مصادمات متادہ نتیجہ سی
 اولوق سحو اولشدیر . شو حالہ جبر ناقہ
 او قطعہ واسعہ مبارک تک استکمال وسائل
 هرمانیہ تأمین سادات مستقلہ عشایرہ اکیچارہ
 مؤثرہ بونری شو حیات سفلیہ دودردین
 قودتار مق ایچون بر آن اول توطن واسکان
 ایدیلریدر . دوراستید ادهہ بوکادتر بر لایحه قدیم
 ایتش ایدم بورادہہ جلالتہ عرض ایدم :
 بیولمدرکہ عشرتارده حالا عصیت یسی
 و مشارکت انتظام و و مشارکت مسئولیت
 اچولی جاریدر . بو اصول و عشق تارک قیدی
 اساسیہ معاش تاریدر . بو قاعدہ بکرورہ افراد
 عشرتدن برینک نتیجاسر اولدینر بر جرمین
 طویلاق بین المتبار اوجرمہ منجاسر تک کالفا افراد
 عشرتی مسئول عد اولمور و بتغیر اولان
 شخصک بونون اعضای قبلیہ بر حرکتک
 انتظامی ایلندہ سوق جمیت جاهلیہ ایہ بنایہ
 جلیلہ اچراسہ مجبوردر . خیاطہ حکومتدن

ایدہ جکر ندز بو ہتہ ہر طرفدہ ہاتین خرابہ لره
 بدل آثار قبض و عمران خیرہ ساز عیون اشہاج
 وشکران اولدیندن تسریع ایجاد حال وکلای
 فخرم دولتک بلخامہ الطار تقدیر مہامہ ہوریتہ
 عرض وحوالہ ایدوز .

احمد جمیل

عسکر کلک روح و قوی اطاعت و تربیہ
 اولدین کی منسوب اولدین ملتی عندالقوم
 کالہ ادیت و موثقہ محافظہ ومدافعہ ایدہ بیلکم
 دخی تعلیم و تربیہ ایہ لیانہ وابستہ در . دولت
 غنایہ تک بدایت تأسسندن بو آنہ قدر ضعیف تارک
 عسکرک کلذہ کوسرتکری قابلیت و سبات
 تسلیم کردہ اہام اولمسیہ اومبضہ ارادہ مقال
 زائد کورینور . بلکتر شو قدر دیک کالیدر کہ
 اطاعت دیانت و شجاعت و مشاققہ تحمل کنی
 سوکیلی عسکر کورمز فطرتاً متصف اولدقاری
 اوصاف برزیدہہ اعظم شرائط موثقیات
 اولان قون لازمہ عسکرہ تک تکلیفہ دنیا تک
 اکی قوتی براردوسی وجودہ کلش اولہ بقدر .
 بو مہاندہ کردار بوندقاری بوزلکہ ایمانی قوتون
 تارینک اقتضاسی اوزرہ سوار بیکدہ فوق الفایہ
 حائرہ ہارت اولمردہ دوتارک اسفار سابقہ زیدہ
 مان جہ کواکی سواری اولفوق میدان حربہ
 آتکلر و برکونہ نظام و انتظام عتقدہ اولدقاری
 حالہ بیولک بر اولقل کوسرتشکلر در . فطرتاً
 جندی برادش اولان بونوم افرادی برکوزہ
 قون عسکرہ کی حائر و نظام و انتظام عسکرہ
 ایہ مالوف اولنجه آرق سوار بیکدہ کندولرندن
 نہ مرتبہ استفادہ اولمہی . اذنا ملاحظہ ایہ
 تبین و تبین ایدوز . اخصکون دون ایدولرندہ
 سواری ایچون خدمت عسکرہ بحق اوج سنہ
 اولستہ کورہ بو بدت نظر شدہ بر عسکرہ ہر
 شیہی بلوق وجمہہ عملی و نظری ہمہ نقل
 دیشواد اولستہ بیواتہ یان دیگر متول عسکرہ
 درجہ سیدہ سائر تکمل اولدینماری ایچون
 یک جوقہ فہل کار تقصیل اجرا ایلدیکدہ در
 بو یادہ بلکتر روسیہ دولتی بعض اولدوکی
 اہالیستک قابلیت فخریہ و ساقوتیہ اضلاع
 خصائصندن الاستادہ قون اولقا و تقاضایکی

بید اولان عھلارہہ ہر مقالہ اجتہاعاً تأسدایہ تک
 وجوب مرتعی راسر ضروریدر . فقط حکومات
 مدنہ تک قلمرو ادارہ بندہ ہر عرف سقم قوانین
 ملکہ و عدلہ و وحدت اجتہاعہ ابہ توفیق
 اولمہن . بناء علیہ عشرتارک بو عصیت خصوصہ
 لرین فکایہ عصیت عمومیہ اجتہاعہ آردہ بندہ
 تحلیل و مزج اتمک لازمد سخی شریعت کبرای
 اسلامیہ تأسیس بیوردین عصیت دینیہ تک
 حسن قوام و دوامتہ عشرتارک خصوصہ
 عصیت لرین مالک کورہرک عصیت عشایری
 و حیت جاهلیہ و نظام کریمہ توسم و المؤمنون
 اخوہ و ساحتہ جلہ سیلہ قوم بیورمشدر .
 شو حالہ الجزیرہہ بر حال بدات شاہ بر
 دوشدہ یاشایان عشایر اکراد و عربانہ برر
 موجودیت رسمیتہ اجتہاعہ برلش اولماق
 بونری و وسعت مدنہ و دہ تحلیل و مزج
 و موعودہ لریدہ ایدلرہ طوغری توسیع ایتش
 اولوق اوزرہ مان چولک اکی مناسب بر موقندہ
 و عبدالعزیزلہ شہنشاہ طاعنرینک قطعہ التصاقہ
 کلن کوبک نام عھدہ رولایت تشکیل و رأس
 البین تضامنکدہ لویہ بالحویل بولایت بریلی
 و عرض اولتان شہرلر آردہ بندہ کی چولرک
 کسادی و ادارلذہ قرہ لاشا و اشجار غریبہ
 عشایر سیارہ تک اسکانی و اکتف ایجاد ایدن
 برریدہہ بر قاج قضا ولوا تشکیل و شمدیہ
 قدر جوالہ استخرام اولتان قوہ عسکرہ
 او چول اہالیستدن بوندقاری ایچون بونر
 ممکن دکل داغما بر سوق غیرتکشی عصیتلہ
 حرکتدن ازادہ اولمقدلرندن افرادی عمال
 سائر اہالیستدن مرکب وینہ اولرلک حالتہ واقف
 اولوق اوزرہ چولک امرالضابط و میراتبامور
 بر طاہور عساکر سیارہ تک دخی تشکیل
 و اولرلہ تبین و اجرام اولک سجن مأمورلرک
 ہر حالہ امرجہ جملہ آشتا اولرلرندن انتخاب
 اولمسی قون المتادہ بر لازمہ اہم سیاستدر .
 بونون بوشیلرہ شہیدیہ قدر و قوفسرق
 و اہانت اثری اولدق تصور و ایجاد اولتان
 مشکلات و موانع قطعیہ غیر اولددر بو یادہ
 اوزون بر بندہ ہر اجتناج بوقدر شو مقضیات
 مہر و شہدک تعلیق جلہہ لاجلی تک ازادہ
 قابل قوت و صلاح و اکتساب ثروت و رقہ

چبقاردی، افراد مصومه ملتی طوفان مقریات
آئندہ بوزار ابدی . حکومت ایسہ سوسار
صوصق اینتھکلی ابدی . سوسارچوبانی فورڈ
اولان بر رعیتک انجم کاری ذاتا بش بقہ نہ
اولہ بیلر !

کردارہ آبیلا نخلط ہناتارکری ارنیلرہ
کویا من القدم عداوتی بولتسی، کویا ارنیلرک
اوتہ دہری دشمن جانیساری اولمیدر .
دورسابق لاریج شردن طی ایتک مکن اولسہ ہیج
بر توتمک قومشوسی ، دایما رفیق اولان دیگر
بولوم ایہ اوردجہ حسن امتزاج ابتدکی
کوردہ من ، نہ حاجت؟ دورسابق میدانہ کلجہ بہ

قدر کردارہ قارشو ارنیلرک ہ وقت برشکایت
صادر اولدی . کردار حقیقہ ارنیلرک جانہ
قصد ایتمش اولسار دھا اول برلین معاہدہ .
نامہ ناممنک ۶۶ بھی ملامدی دھام مشیمہ

تفکر دن طوغامش ایکن کندیلرہ انا اولان
بو وحشتاری اجرا ایتلر ، دشمن دیہ دیہ
دشمن ایتلرہ رمق بر اقدلری ارنیلری
چو فدیہری فی اربرا فازلری ایدی؟ سار عتابلر

کوی کردارہ فریمس وطندا شلرک مذہب جان
ومال وعرضتہ رعایت کاردولر . مسلمان ہم
یک خالص مسلمان اولق حسیبہ ہ لہم مالنا وعلیم
مالعلینا قول جلیل نویسی بلکہ ہر کس دن زیادہ

حسن تقدیر ایتلر در . الان ایتکندولر ،
مع مافیہ شمعی ارتق بوالیم خاطرانی
بر اہم . حکومت ساقہ ایچون بادی ہ جواب
وخجالت اولان خطبات اوزردن برسوتکر

کچیرم وادق استقلال زمدردیہ رک دوت
ال ایہ دامن سی وغیرہ سار بھم .
اوت جالبشسق ، کیجلی کوندولی

چالیشیق ، آرامسز ، راحتسز ، قاسلہ سز
چالیشیق ، شرقلیرک وشرقلیر ایچندہ
خالسہ کری قائلش اولان کردارک بر بھی

وسوکنی یاہ چغری نی بودر .
چالیشیقہ زردن باشلاق ایجاب ایدہ کی
بخت کلجہ اولامبارف ، سوکرہ یتہ مبارف .

دجا سوکرہ . دجا سوکرہ یتہ مبارف یتہ
مبارف ، یتہ مبارف ایجاب حق بولویورودہ
چلیشان اویاب ہمتیزی موفق بلقی ایچون .

ایمان داری
ایمان داری

عبداللی امر قاسمی

سعادت مسغله عشر

شام ، عراق ، کرستان آرمندہ کی خطہ
فسیحہ الجزیرہ اوت ، دیار بکردن بدادہ قدر
طول اعطی تقریباً بدی بوز وموصلن خاورک
منصبہ قدر عرض وسطیمی دہ ایکن بوز ،
مساحہ سطحی ایسہ بوزرق بیکن کیلومترہ
مرہندن عبارت اولان ومبارک قطعہ قوتہ
نابہ ویفوس طیبہ سیلہ جدآ دعبداللی
امر قاسمی ہ اطلاقہ شاپندر .

کاشانک رشہ نون مدینتی بوساحہ غبرای
فیوض آووک مشیمہ عرفاندہ کالی بولش ،
بوراسی بو کوئی جہان مدینتک ایکن درساختہ
حکمت غرای تکامل اولمشدر .

الجزیرہ ا زمینہ قدعہ کرۃ ارضک
انموج بادیع عراقی ، نوع بشرک کھوارہ
نخستین تریسزای ابدی . بو جہتہ اوارلر

برخیسی زمان آتویلرہ ہ فراغتہ مصرچہ ہ
کیخسروہ ، اسکندره ، اشکانیہ ، ساسانیہ
ظہور دور اسلامہ قدر ابرائیلرہ روملرہ

بر میدان خونین مبارزہ اولش ، واخیراً
حضرت عمر الفاروق (رضع) طرفدن فتح
اولش وخلافت عباسیہ زمانند مسوروی

درجہ صوابہ وارمش وقط جتکز خوزیر
وآی متعاقدہ نیود مفہور سیل خروشان
نخر بایبہ بوکند مملای عمران و مدینتی خاک

ایہ یکسان ایتمش ونہایت بوساحہ ہشت آباد
استقبال حضرت سلطان سام اولک سارہ سیف
مسول جلاوت اکتانندہ ضمیمہ عالت عثمانیہ

اولمشدر . وکیلہ دیابکر ، موصل ، ماباقزین ،
حصن کیفا = (حسکیف) ، وقہ ، رہا =
(اورفہ) ، ہاردین ، جزیرہ ابن عمرکی شہرلر

بو کیش بادینک برو باخت حکمرانی ایسہ ابدی .
ہر زمان بکرمی میلیون اھالیق بیلشہ کی
استیبادی اولان بو قطعہ فیضا یک اعظمت

آثار عمران واحتمیسانہ بدل شمعی جیرہ
تاسف اقوامہ برچوق اتھاض بدوکیہ ظلم
وخزانی جبر و جبر .

ادیشو جزیرہ زانندن خلی ودونیدہ

خابور، جلاب، جانغناغ، بلبخ، زرکان، جرجیب،
سنجار، جراسی، وادی احرکی برچوق نہرلر
جاری وبولن فرات ودجلہ نہرلر یتہ متصدیر
انہار مذکورہ مذک جسیی رأس العین قضاستک

رأس العین وصفہ نام قرہ لردن نیمان ابدن
خابور نہری اولوب جراسی ادجیسوز الی
مترہ قدو تخمین اولمقدمدر . جولہہ برکوتہ

عارضہ اولدینی ایچون بو نہرلرلہ ہر طرفک
اروا واسقاسی ممکندر حتی زمان قدیمہ انہار
مذکورہ برچوق جہوللرلہ بریرتہ ربط

ایشلندہ بحر الی حلال مشہوددر . جزئی بر
خبرایتابہ بو جدولارک کافی السابق کسادی
یک قولاید . اراضیستک قوتہ نامیہ ہدہ حقیقہ

عبر العقول بردر جہہ در ۳۳۶ تاریخندہ
اورازدہ کشت کنار ایتیمک اٹنادہ برکل آمدی
آدیہ زرع ایلمش بر ترا عشار دواولری

طرفندن رمی اولش و آسای رعیدہ سفیلردن
بعض دھار و سبللر ہدہ دولورک سیوانلرک
آیاقلری آتندہ جیکن نفی بر سنہ سکرہ

مذکور ترلابہ برکوتہ تخم زرع اولمقدینی
حالہ مجرد بو دوکولن دھار تکرار نسبت
ایدرک بولدن ہدہ یاکرمی بش کیل قدر بر

محصول آلتش ایدی شسو تقدیردہ زراعت
ولفلاحتک قواعد قبیہ لطیفندہ برلر تہ کورہ
برہ قرق الی وحق سککان ، طفسان لبتندہ

بر محصول آلتق قابلدر . خابور نہریدہ نقلیہ
صالحدر .
بو قطعہ بو کوئی کوندہ میلمی ، دقوری ،

کیکی ، خلیجان ، قرہ کیجی ، آزانورہ برازی ،
جیور کی بر چوق قبائل اکراک ، شمر ،
غزہ ، طی ، صالح ، اخیارہ و سائرہ کیہدہ

مشاہیر عشار ہر مالک جولانکہ دانمیدسز .
ازاوردن ماعدا جلمسی ساروخیمہ لبتندہ شمر
اون دوت بیک چلدر و سکسان بیک ابرار

و صوم سکتہ قضا ایکن بوز بیک نفوس تخمین
اولیویورندہ لورازدہ ہنوز بھر بر نفوس بحق
اجرا ایلمش اولدینندن مقدار عمومی نفوسک

بر تخمیندن یک فضلہ اولدینہ شہہ بو قیدر .
دود ساروتک نتیجہ نیولداویہ ولھاتی اولق
اولدیر بر قائل بو عشار آرمسیندہ شہنتی

نیورودہ بو کوئی قدر بیلایدن بو ارمق شمار

اعطا ایدنگاری حلاله حقوق حکمرانی دولت علیه دوام محفوظیت و جزیره ک شکل اداره مونه سنک ماهیته زبان اولوق اوزره اوراه بولد بر دقلری عسکر لر بی کبرو المته و جزیری اکلشیلان ارتق یوناستانه نسایم ایلمکه شو سوک زمانده قرار ویره شلردی . حالوکه خدانکرده قلوب امده اناهم ودرین بر تأثیر ایا دیه بر حق و قلبی صبر لاته حق بر حال بواوله بقدی . جزیره مذ کوره ک اهمیت و جسامتدن صرف نظر بحر سفیده کی موقع مهم عسکرسی و بونک ایچون دو کدی کیز بوخو قانری و صرف اشتدیکیز ملیونری بایا بشون جزائر بحر سفید اوزرنده حاصل ایدنجی تأییری دوشو بوخو بونک ملتجه معظم رضیاع و مهم بر رخنه اوله جنی اکلشیلور .

وقیه کیدی نسلایه دکشامش اولان دیپلوماتلر مزک و بر دیپلومات صاحب بصیرتک شو تر جیتدنده قضیه نمایان اولور .

بوصولتسالی اعمار به سنه ایچون بایدیمیزی واراده بیکلرجه کسانکی مقصده مینی کومدی کیزی دوشو سوک و بشون کربد نارنجنه کوز کزدروب اغیر لنبجه قان بهاسنه دولک مال اولش اولان بوزیر مین اوله قولای قولای نسلایه موافقت کوستر مامک عثمانیلمک و یکی ترکیا مهارت سیاستک اک بسجل بر طبقه سی اولسه کر کدر .

بر طرف ایله جنگ بر شکل ادارتک تأسیسی اترام و ددنتیزه قبول ایدر مکه ایچون تفسیقیه وارلسی انگریزی دیش ایدیبودی .

ع . ا

کردلی و کردستان

منسویته مقتض اولدیم کرد قومی ده بوکون بر اثر تجدد و حیات کوستر مکه باشلادی اوده شمس نایمک حریتک تأثیر فضا فیضیه و شجره پاک عثمانیک بر غصن مهم سایه داری صفتله نشو و نغایه ، تأمین موجودیت عزم ایدندی نهر جوشان برکت نشان اسلامتک اک ابدار واک خاودانی بر آغایی کئله منظمه عثمانیک اک مستحکم واک رصین بر برج و استحصانی تشکیل ایدن بو قوم پاک و نزه هر نشیدن اول اسلامدر . آدن سوکوره سبب حیات ام وادی سعادت عالم اولان اصول مشروطیت داتر سنده خالص و بی غل و غش بر عثمانیدر و درجه ناله ده کدر در و باه علیه شو جاهه محشمه و مقدسه اسلامیه و شو هیئت مهیه عثمانیک اک مهم برکنی ، اک مفید و ثمره دار بر عرضی ، اک مطیع و منقاد بر فردی اولوق شو عمویتندن ذره قدر احتشاک اتمک اوزره کندی فایه امل و ملیسی ، کندی سعادت ذاتی سی صورت خصوصیه استحصاله حاهد و مساعد کرد دائرة نجات اسلامه داخل اولدینی زماندن ، یعنی اودار اولیه دیزدن ، صدر اسلامدن بری هیچ بزمان بو دن مقدسه قارشو عصیان اچمادش ایتز و ایجه بکدر . کرد بالطوع و الرضا بلا استیلا شوکت و سطوت عثمانیه شرفیاب دخول اولدینی کومدن بری هیچ بزمان عثمانیه قارشو اثر اهانت کوستر مامش . کوستر م و کوستر میه بکدر . کرد حالا کدر در ملیتی شکل و منظره خارجه سی ، هویت ماده و منویته ذره قدر دیکشدر مامشدر . بونکه برار عثمانیه ده بر خیل متین اتحاد ایله سر بنط قائمدر . دنباده هرچ بر قوت تصور ایدیه سرکه کردک اید عثمانیلمی اده سنده کی بو اتراج قدیمی ، بوجبل قومی ازاله موافق اولسون عثمانیلمی کردک و کرداینده ملل الله عثمانیلمی حم اتمد

واپکی گله ک مدلولی بر رینه بر حلول مطلق ایله حلول ایشدر . عثمانیلمی مسا ذله عمو اولورسه کردک بی لسان قالر . کردک خدانکرده مضطل و کتام اولورسه عثمانیلمی ضیف و بریشان اولور .

بونکه برار ارتق مابینک عتوقی خلافتنه ، بردها اکن ایستمدیکیز ساحة نیسان آتیمسی واجب اولان دور سابق استبداد . عثمانیلمک اک مهم بر دیرکنی تشکیل ایدن بو عنصر قومی ده ازش ، دیکر عناصره نظر ادها الم بر صورتده خیرالاش ایدی . حکومت سابقه علی الاطلاق عدونکر ایکن کرد قومی حقیقه هم عدو فکر ، هم عدو لسان اولش ایدی . اقوام سازمک بالکیز قفاسنی کسمک جبالار ایکن کردارک اول لسانی لسانی ایله برار قفاسنی کسکه چایشمش ایدی . بر تفسیق دائمی قفای واد . رسم قلاز فقط قطع لسان بر ملتی هم ایم ، هم رسم ایدر . ایسته بزجه ظلمک اک آجینی ، اک تسیر قبول ایتز تخربیات اجرا ایدن بودر .

کردلر بولسا سترک ایله بالکیز قومیتیزی دکل ادهلری بیله قان اترک اوزره ایدلر . بر جوق برری بر جهالت فاحشه قابلاش ، بر جوق کردلر عادات انسانلندن چقمش ایدی وحشت جهالت ، مادی اذهیه و اعتقادیدن بی نصیب بولمقی کی اسی . بایک تأثیریه ذوالی کردلر بالکیز موجودیتیزی دکل موجودیتلر ندن بیله منزه طایفه قری شرف و حیثیتلری ، ناموس ملیلی بیله ائنگدار اولتی نهلمکسه مروض قائلش ایدی . زیرا حکومت سابقه انواع تمدیات و اعتقادات اجرا ایدر . عسکرلی خراب مهوره مزی بناب ایدر بهما کر لکه تشویق قائله نخرینک ایلر سوکوره ایدیک ایچدن کویاساق و نزه مینوق ایستیکه بوشون جانلرنی کرورک و حقیقه کردلر اذخنته کردلرک خوشخوارلته ، کردلرک خسلات طبعه عطف ایدر ایدی .

مطلوبات جهان ایه حکومت ایله ملتی اشباع چتاشنی ایله سویلوب صوفانه چویرین ذوالی مطلوبینی قارشو بر ذوق حکومت عثمانیلمی بحث ایدر ایکن ترکیا ، کردستان و لاشدن بحث ایدر . اکر کردلر اده فلسفه کلام

و تشبانی اساساً ترویج و التزام انجمن و رعیتانی
 اقتصاد و ترقی، جهتیک نشر ایدیلدی سیاسی
 پروغرامک، مواد محتویسی وطنک سلامت
 و ترقیسی کامل بولمسیله خصوصات سازده
 مواد مذکورده استناد ایدلکن عبارت
 بولمشدر .

تصحیح

کردستانده کی کرد فردانلرمزه احوال سابقه
 و حاضرده همومیمزده دائر بر فکر مجمل
 ای فردانلرم ۱۱ بایمیدرکه شوره صوره
 احوال عمومیمن و علی الخصوص سیاستمز
 حقیقه معلومات صحیحه ایدنک ایسترسکز
 و بویاید شهبسزمرفق و ادیتدخی ایلمکده سکر
 ایشته مزده حال وسابق مقایسه صورتیه بر
 فکر مجمل ویرده . ناک اولری فصل ایدک
 شمده به نظریه بیلوب اوکره تکمز ماضیدن
 عبرت ، استقبالن ادیت حاصل ایدکن شو
 صورتیه حالن - سترخ و مطمن اولورسکز
 بوندن درت آی اول سیاست خارجه من عادتا
 اوروپاک بر پایه حوسسات و منفعی ایدی ،
 بزر ایچق اول منفنک رقابتی اده سنده تأمین
 حال و موقع ایدیلور ایدک، روم ایلی ولایتدن
 اوچی که بلایتک قوصوه و مناسرت ولایتلرد
 منافع و احتیاجات حکمتک ایچون اجراسی لازم
 کلان شیرلی یا بقدمکی تأخرات و عملانمز بوزندن
 بواج ولایت « ولایات ننه » نامی التده
 آیریلوب برماقب دوله تخت کبرمش ،
 و مختاریت اداره ایترانی ایچون دول معظمه
 اده سنده مذا کرلریته باشلامشدی . شو
 صورتیکی حفظناک تمالی روم ایلیک حال
 حاضر سیاحتیجه مهم برنفر و تبدل و قومی
 اواب بصیرت کوره محقق عد ایدیلوردی .
 حکومتمز شفقندن اولوای برمدتدیزی ظهور
 ایدن مصائب سیاحتده امون شرعی اختیاردن
 بشفقه برشی یاهمیوردی . یا بقده . قدرتیاب
 دکلدی . چونکه صدای ملتده مسیته اولیان
 سیاستکی مسای و مدافعانک اوروپا نظرند
 حکم و تأثیر اوله میجنی بدیدادن و شوروش

سیاستک نتایج الهیسی ایسه بالذوات بزجه
 ثابت اولش حقیقتدن ایدی . اساساً دولتر
 اده سنده دولتره ظهیر اوله حق و حقوق
 مشروعه منری بحق التزام و مدافعه ایله جک
 حساب الحلال هیچ بردولتده بولمیوردی .
 دولتر انکلیز دوستلندن نصله بالکله محروم
 ایدی . حتی بالقان ایشارنده مع التأسف اک
 آچی ضربلی اندن میوردی . علی الخصوص
 « مورتنخ » ملاقاتی دنیلان اوستریا و روسیه
 « استلاقه » و « روال » ملاقاتیه خلل طاری
 اولدقدن صکره انکلیز تک بالقان شبه جزیره
 سنده نفوذ و تأثیر آرتمش و عادتا لوندره
 مسائل شرقیه تک محوری اولمشیدی .
 شرقده صرف منافع خصوصه تأمین مقصدنه
 معطوف اولان المان دوستلنک سیاست خارجه
 مزده بر مظاهر قومی کوریه مانمکه
 اولدییده غیر منکر ایدی . اوروپا موازنه
 سیاستک شو صورتیه تبدل حقزده اساسی
 مقررات ایختیاضنه یعنی ولایات ننه حفسده
 سنلردن برو دوام ایدن کشمکنی حاله قطعاً
 نهایت ویردجک بر شکل اداره محریته میدان
 آجیش و بلکه دولترک اون دنیرو ظهورینه
 سببت ویرمکدن بیابت احتراز و توفی ایدلکاری
 شرق مسئله مهمه سنک انکشاف استداد پیدا
 اید برمشیدی که شو حالده ایلیک ما کوریا
 دنیلان ولایات ننه و دکن دول معظمه دن هر برنت
 ننه زجه مطمح نظری اولقدده بو تان وقت وقت
 اده لندمازاه رقابت مقصدیه مابده افکاره بادی
 اولش اولان جهتلرده تماتی اولیوردی . بو
 عسوسات و مخاطراته قارشو دولتره بر قوه
 مالمه دوشونه میوردی دوشوننده فادمی
 کوریه مزدی . چونکه افساق دولی ایله واقع
 اوله حق بر تکلیفه نه فعلاً مقاصت قدرت
 نه ده او تکلیفی دفع ویا هیچ دکسه تبدیل
 ایدیه جک مظاهره مبتنی و مقصده مبتنی
 بر مسلک سیاست موجود دکلدی بلغارستان
 امارتی برلین معاهده نامه سیله همین حدود
 و وظایفی چوقدن مجاز آجتش و کرک اوروپا
 جاندن و کرک طرفزدن کوردیکی مساعیه
 و مجامه بوزندن شماره رق اوروپیه و حکومت
 متبوعیه قارشو برلمان او قومته باشلامشیدی .

دیگر طرفندن اوروپا نظرند حق قرائتی
 و مسالته پروانه مقصدنه نائل اولتی ایچون
 ما کدونیاده علی اتحادی بر حال اغتشاشک
 دوائی نشیه و قوه ایدجک اسباب و وساطه
 هر صورتیه نوسلنده کبرو طور ماقدمه و قوتلی
 چتر ترتیب و بیایی ما کدونیاه تسرب ایدرک
 بزلی ازجاج و مقصدسز و نتیجسز تنک لاندن
 ناشی قوه عسکریه مزه ابرک کلان ایتمکه
 ایدی بانی باشزده چقان شو چیچان جدی
 و قطعی بر ندای کورده مسندن وجود مزه
 مادنا قانفرن اولمشی . بلغار امارتی بون
 ما کدونیاده کی بلغارلر اوزرنده بر حق حمایه
 ادعاسنه قدر وار بورد و انلرک احوالک علاقه دار
 بولدیندن بخت و طالاری بیسک مباله ایله
 تصور ایدرک اوروپا افکار عمومیسی کیندجکه
 علیه مزه اغضاب ایدیلوردی . دیگر طرفدن
 اردوسنی دخی عندالمجاهد نظریاتی قلیات ایضاله
 مقتدر اوله حق بر حاله کتیرمکه و بر زمان
 مساعده ترقب ایلمکه ایدی .
 بولایلر ککانه اولددر روم عصرینک بلغارلر
 طرفندن دوجاز اولدقاری اغتشاقه قارشو
 حکومت - نیک کویا ققدانی حمایه و مدافعه سی
 سررشته ایختاد ایدرک و موجودیت مله لری
 زور بوزلریله مدافعه و احساسه مجبورت کور.
 دظرفی معرض اعتذارده در میان ایدرک داخل
 عملکنزه آقین آقین چترلر سوق ایتمکده
 و روم ایلیک حال حاضر سیاحتیجه جزئی بر
 تحول و وقوعنده ایدر قطعه - بی جسمه کیتیمکه
 ایدر .
 دیگر طرفندن حکومت یونانیه کربد جزیره -
 سی ضمیمه مالک ایلمک ایچون اوروپا قایده تولری
 وقت وقت استخراج ایدرک اولدنه یک حصوله
 مادمه کوه نمایی و تشبثاندن اسلار قاوغ
 اولماقده بولوش وحی شو سولک کونلرده
 دولترک ضد تحصیل موفقتده و توفی اولمشیدی
 نه عجب که ! دول حمایه ایدنه دیتلان انکلیز
 فرانسه ایتالیا و روسیه حکومتاری جزیره
 اوزرنده مرور زمانه اسلا جکدن ساقط اوله میه
 جق اولان حقوق حکمرانی حضرت پادشاهیک
 نامی محفوظیتی بالذوات تأیید و تصدیق
 ایشکلری و بوبده دوله اک قضی تأیینی

جمیت طرفندن منتقب

صاحب امتیاز ومدیر ومحرری

سلیمانیهلی توفیق

شرائط اشترا

طشره ایچون سنه لکی پوسته اجرئیه

برابر ۸۰۰ ، والی آیللی ۴۵ فرودشد

لغضی بر فرودشد

سر محرری داریکری احمدجیل

کرد ارباب فکر وتلمت دانا محیقلریز

آچققد

درج اولئیان اوراق و آثار اعلیاءولئناز

اداره لغضی وزه جیلده کرد لغاون

وترقی مرکز صومبیسیدر

ایک لغضی جینتوزک اولئی ایچون

پش فرودشد

کرد

تعاون وترقی غرضی

۱۳۲۴

جینتک واسطه نشر انکاریدر

تاریخ تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

۱۰ ص ۱۰ شمدیلک هفته برده نشر اولئنجق دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غرضی دور

اولان واحکام شریعت مستند بولسان قانون اساسینک محافظه احکامیه اوسایهده کردقوم نجینتک احتیاجات عصریه جه وتخصیص مارتجه اسباب ترقی وسادئحائلی استیکمال ودیکر وطنداشلریله وسپا اریزیره زیاد اتلاقات مدنیة وحسن معاشرت قومیلری استیصال خصوصارینه وقانون اساسینک هرکونه لظرف خطنن وقایسی ونعایت منکله دولت عثمانیه تک عائلئسی اوفوزنده ایشار قدیمه حیاه اولان مزم وحزم ملی ودینک برقعته ثابتة انجاده تایدتایدی قضیه مهمه منته مطوف اولئی کی مجلس میوتاتک کشادیه بوکی جینتوزک دوام موجودستری حاله . ویاخود فرق سیاسیة انقلابنده نقب اولئنجق مسلك سیاسی دخیر مقام جلیل خلافت اسلامیة وساطت مطبقة عثمانیه تک قانون مذکورده معین حقوق مشرعنه ابرائیمه ایتیمک ولاغل التین بر قومک دیکر برقوم اوزرته برکونه امتیازی حائر اولئناسی ولایاه تویج مأذونیت اعطاسی قاعدلریه مستنداً مک دولتک احتیاجات مدنیه جه دعا موافق اداره سنی تأمین ایله جنک سورنده مجلس میوتاتک قانون اساسیجه لزوم کوردهجکی هرکونه تبدلات وتکملاقی وودولت عثمانیه تک تمالی وشوکتی ستازم کانه قنونات

بوطکی برقاچ طبری استیساخ ایدرک اولایته میران برابور بر جوق مهم ایشار ایچون بربریزله غاره ایدرکن جیولریزک دوام دوازلیریه مهرلریزی بیاض بر کاغذه ایهرق (المنافی بطن الحامل) فیاتدن جاهل بر آدمه مطلوب یزه کوندبر وقصصیلای او آدمک تقریرت حواله ایدرز . ایسته مذسوب اولئی قومی یومئش فراکفنده ، بر آجیل ایلکینده کورن (کرد لغاون وترقی جینتک) بوله بر مانجوز ایچون آغلایه اغلایه فقط استیقللر ایچون کوله کوله عثمانیه تک برعضو فیتداری، عثمانیه تک شرکک ایک چانکاری اولان کرد فرداشرینک هرکوناریقیسی ، انالیسی صادقی، تجارتی ، صنایع والحصائل عثمانیه تک نام بقدی لستنده اکتساب سادتی ایچون بیوک برعزم ایه عهد وستاقی آتله کیرمشدر شوهرم وتیمزک کردستازه صلاهی برزمن ماسی ، طلبک مهبی شوختره مردر . ایلهدن توفیق توفیق

جینتک پانامه سی

« کرد لغاون وترقی » جینتک مقصد تشکیل نظامنامه داخلیسنده بیان وتصريح اولئی قی اوزره بران سلامت مک وملت

کرد قومی آرزوی وجدانیسه عائللق ناه میجلی طاشدینی زمان برهنکانه استیلا بیکه ا محیطک مارتی قلیچارک خلوط جوهرتیه . اوقونور ، مباحث فیه زامت ترک غلغله ندن از لرئودی هنرا شجاعتده ، ایشار سلامتده ، افتخار صولنده ارایسایدی . اولیه بر عثمانی دورینسک مشیمه کیروداندن طوفان کردل شون دوره حیاتری بیه اولیه برجات ایچنده کیرمشلر وبنای علیه مبارزه حیانه صلابت دینه ، حماست لظریه دن یشق فرانه ماشلر ؛ دوره حدال باتشده فیض مدنیت کتاب حیاتک دیکر برهیفه ونکینکی اوکزد ، آجیدی فقط طالسوزک ده جکزر کردلرده کوزری ، حق دیلری باطل قانشدی هچرا براده ، خیه لشین باده تورده . بر حاله مقنور مقهور برصفتده لرله ، سورولفه هکومایدلر بو کون عثمانیه تک دینه ، قنقاری قاندرندن تکی برساحه تمایله سرپست برشراه تزیده باجله اقوامی ایلریده کوریبوزد .

بز بوجه سنه کوز قبالئنگ ومدلریه ، آجیلریه تم بسل بر حاله ، جرینه ، جرینه بر طریق نول بوله بوزد وقبه علوم وفنون داعیلری بشدیرن کردستان بوکون هندستان کتوره ییلدیکی برعلوم دینه کتابی هرودسده

گرو

تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جینک واسطه لئو افکاریدر
تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۱ شمدیلک هفته ده ردفه نشر اولنه حق درنی، علی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزته در ۱ جلد

مذوجات

مقدمه سلیمانیه می، م. توفیق	کردجه نصح بدیع الزمان ملا سید کردی
جینک بیاننامه سی	کردجه مقاله سیاح شوق
تلیخ سیاسی ادع.	کردجه شعرلر سلیمانیه می توفیق
کردار و کردستان بیان زاده اسماعیل حق	سلاطی رسم عالیسی
عنان امر قاسی و سادت	پوچوتاز = محرم
مستقبله عشر دیار بکرلی احمد جیل	کرد ارباب فکر و قلمت و جانانه
عسکرک سلیمانیه می لئو	اضفار
مهم بر عریضه رئیس جینت سید عبدالقادر	تفرافلر
کرد و شجاعت اقوام ملاطیله می بدی	

در سعادت

سلانیک مطبعه سی

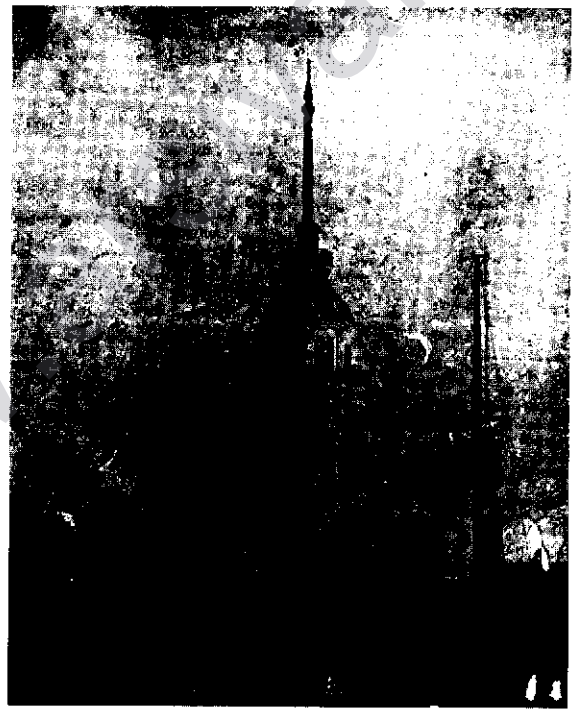
۱۳۲۴

کرد

تعاون و ترقی عزمی

۱۳۲۴
جمینک، اسطی نثر انکاریدر
تاریخ تاسیس ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۱، شمدیك هفته ده بردفنه نثر اوله جق دزی، علی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزتمدو جلا جلا ۱

استانبول مناظر ندن

۱۱ ذی القعدة ۱۳۲۶

جمعه ایرتسی

۲۷ تشرین ثانی ۱۳۲۴

جیت طرفدن منتخب

صاحب امتیاز و مدیر و محرری

سلیمانیهلی توفیق

شرائط اشترا

مطهره ایچون سنلکی پوسه اجرنیه

برابر ۰۸۰ وانی آیللی ۴۵ فروشدر

لشمنسی بر فروشدر

سر محرری دیار بکری احمدجیل

کرد ارباب بکر و قلنه فاتما صیقلرین

آچقدر

درج اولنجان اوراق و آثار اطلما و لفظ

اداره خانسی و نه چیلده کرد تعاون

وزقی مرکز عمومی سید

ایک لشمنسی جیمینزک ارکان ایچون

پش فروشدر

کرد

تعاون و ترقی غزنیسی

۱۳۲۴

جیتک واسطه نشر الکاریدر

تاریخ تاسیسی ۱۳۲۶ - ۱۳۲۴

نومرو ۱ شمذیک هفتده بردفنه نشر اولنمقی دینی، علمی، سیاسی، ادبی، اجتماعی غزنیسی فروشدر